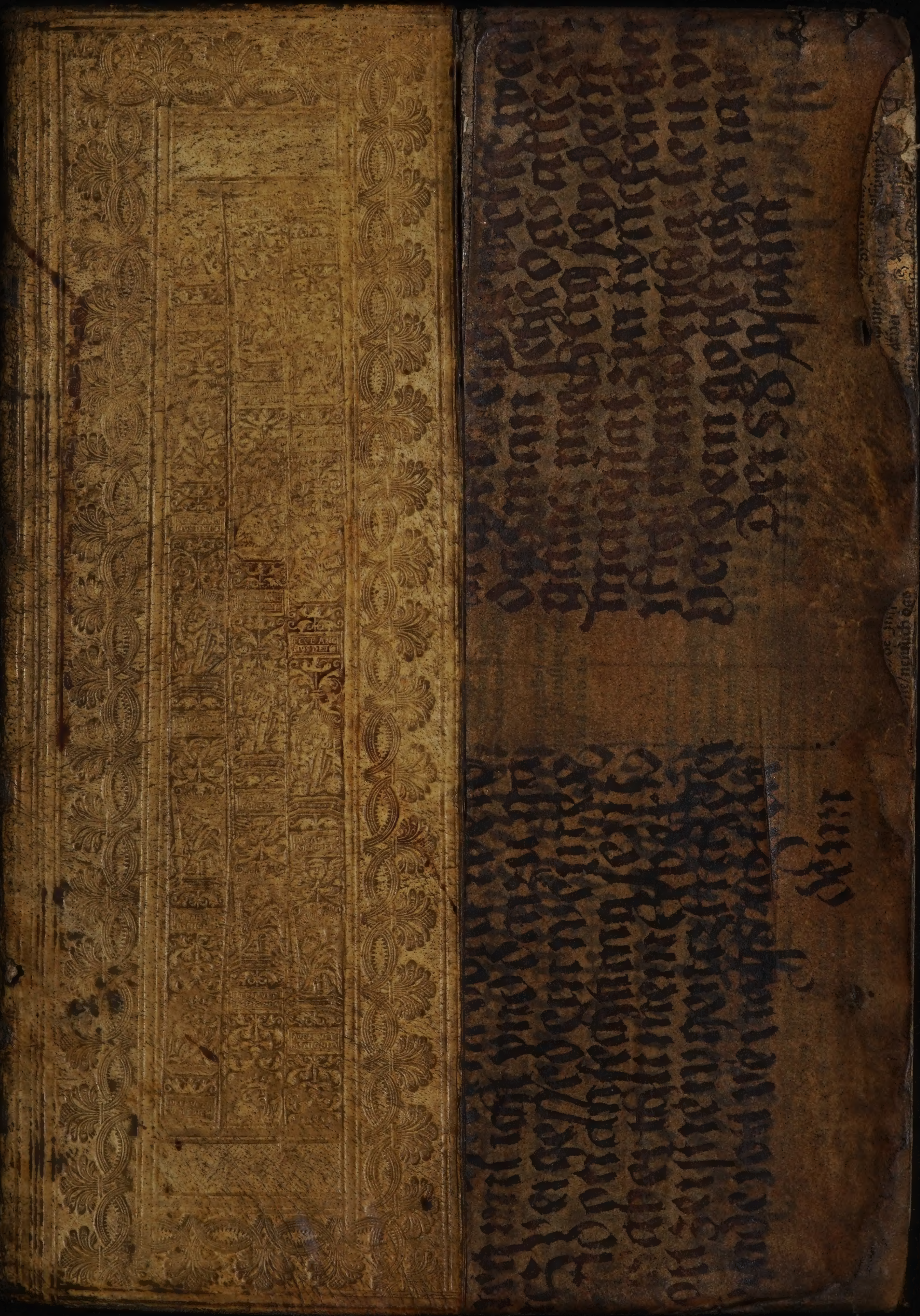

Der 58 Psalm

Vallesio

1556

115

M

nr. La

6460/D

CM I 44

A.XXXIII.8

J 390

Johann. VII.

Richtet nicht nach dem ansehen, sondern
Richtet ein recht Gericht.

Clarissimo Viro, Dn. Sebastiano
Heinlin, Medicinae Doctori eximio, Physico ...
amico suo, ut olim commilitoni, spectatissimo
juxta atq amantissimo, ita et nunc,
ex animo, cum salute plurima dono
dedit hunc ...

Georg Richter ...

XX. Novembr. 1622

antwort. Dieweil das menstruum

der außtreibung des menstrui durch
die natur.
Ist es ein ... / das tëglich menstruum /

... gebären ... weil er sein jungen in dem
mund von einem orth zu dem andern
tregt.

der auſtreibung des menſtrui durch
die natur.
Iſt es ein ding/ das täglich menſtruum/

gebiret/ dieweil er ſein jungen in dem
mund von einem orth zu dem andern
tregt.

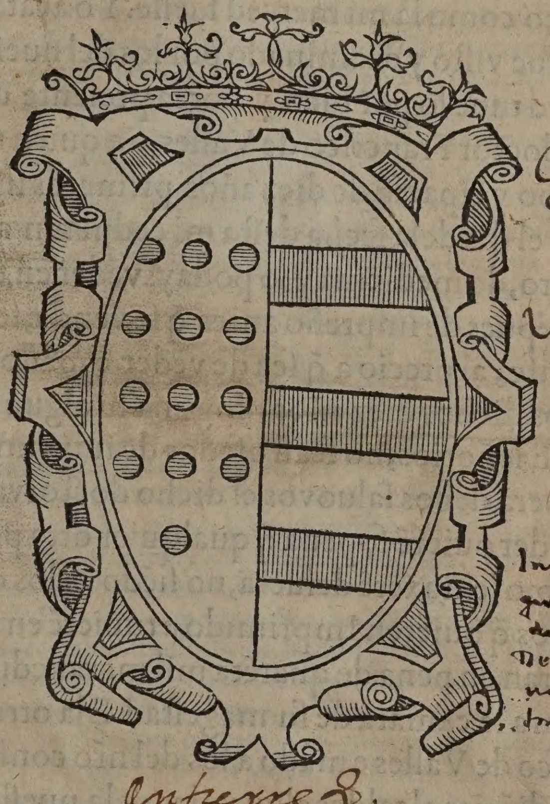
Complutum hodie dicit[ur] hispanica lingua Alcala. In ea ciuitate natus est Clementiss[imus] d. Cæsar Ferdinandus primus Imperator longe optimus.

66998

CONTROVERSIARVM MEDICARVM ET PHILOSOPHICARVM LIBRI DECEM.

Autore Franciſco Valleſio Couarruuiano, doctore & profeſſore Complutenſi.

Encomium huius autoris vid. in præfat. Philip. Melanchthonis de Anima, ubi versus Eberi allegant, qui ita sonant:
Quantum nocte alias stellas cum lumine fratris
Orbem complevit vincere Luna solet:
Vesalii tantum reliquis liber anteit unus
Corpora qui qua sint condita ab arte, docens.

Inf: 325 b. de ... Conciliatum. De mirabilibus non ... dogmatum ... pag. 137.B.

Gutierrez

Cum priuilegio Cæſaris ad decennium.

Compluti,
Ex officina Ioannis Brocarii.
Anno Domini.
1556.

39

EL REY.

POR quanto por parte de vos el doctor Franciſco de Valles medico catredatico en le vniuerſidad de Alcala de Henares, nos fue hecha relacion, diziendo, que vos aueis hecho vn libro de medicina: cuyo titulo es. de controuerſiis medicis: el qual era muy vtil, y prouechoſo y neceſſario, y porque en lo hazer os auiades ocupado mucho tiẽpo y auiades tomado mucho trabajo, me ſuplicaſtes vos hizieſſe merced, y dieſſe licencia para que vos, o quiẽ vueſtro poder ouiere, y no otra perſona alguna pudieſſedes imprimir y vẽder el dicho libro, por tiempo y eſpacio de diez años, o como la mi merced fueſſe. Yo acatando lo ſuſo dicho y que el dicho libro fue viſto y examinado por los del nueſtro conſejo. Por hazeros bien y merced tuue lo por bien y por la preſente doy licencia y facultad a vos el dicho doctor Franciſco de Valles, o a quien vueſtro poder ouiere para que por tiempo y eſpacio de diez años primeros ſiguientes que corran y ſe quenten deſde el dia dela fecha deſta mi cedula en adelante podays imprimir el dicho libro, de medicina y lo podays vẽder en todos los nr̃os reynos y ſeñorios con q̃ dẽpues de impreſſo antes q̃ ſe venda, ſe trayga al dicho cõſejo para q̃ enel ſe taſe, al precio a q̃ ſea de vẽder e mãdo e defiẽdo q̃ durãte el dicho tiempo delos dichos diez años ninguna ni algunas perſonas deſtos dichos nr̃os reynos E ſeñorios, no ſean oſados de imprimir el dicho libro ni lo vẽder ni traer defuera dellos ſaluo vos el dicho doctor valles, o las ꝑſonas q̃ para ello el dicho poder ouierẽ ſopena q̃ qualquier otra perſona, o ꝑſonas q̃ vẽdierẽ el dicho libro, o le traxerẽ defuera, no ſiẽdo delos q̃ vos hizierdes imprimir pierdã todos los q̃ ouieren Imprimido e tuuierẽ en ſu poder como dicho es. E demas yncurran en pena de quarẽta mil marauedis: las quales dichas penas ſeã la mitad para la camara de ſu mageſtad. E la otra mitad para vos el dicho doctor Frãciſco de Valles e mãdo a los del nr̃o conſejo, Preſidẽte y oydores, de nueſtras audiẽcias alcaldes alguaziles dela nueſtra caſa e corte y chãcillerias e otras quales quier juſticias e juezes de todas las ciudades villas e lugares deſtos reynos y ſeñorios. Anſi alas q̃ agora ſon e ſeran de aqui adelãte que guardẽ e cumplan e hagan guardar eſta mi çedula e lo enella cõtenido e contra el tenor e forma della no vayã ni paſen ni cõſiẽtã yr ni paſſar en tiempo alguno ni por alguna manera, durante el dicho tiẽpo delos dichos diez años ſo pena dela mi merced e de doze mil marauedis para la mi camara. E fiſco a cada uno q̃ lo cõtrario hiziere. Fecha enla villa de Valladolid a veynte y ſeys dias del mes de Enero de. 1556. Años.

La princeſſa.

Por mãdado de ſu Majeſtad ſu alteza en ſu nõbre

Franciſco de Ledeſma.

ILLVSTRI ADMODVM VI- RO. D. DIDACO ABILA, REGIĘ ALCALA AB- bati Reuerendiſſimo in ſchola Complutenſi liberalium artium magiſtro, & patrono ſuo Fran- ciſcus Valleſius. S.P.D.

QVANQVAN MVNVSCVLVM HOC MEVM TENVE EST ILLVSTRIS
admodũ vir, ſi cum tua autoritate conferatur, eſt tñ eius humanitatis, qua om
nes, qui tuã opẽ implorãt, ſoles excipere, & quã ego imprimis ſemper expertus
ſum, illud amplecti, ac fouere. non enim vt præcioſum munus, quodque tibi
magni faciendum ſit offertur, ſed vt opis indigens defendendum commenda
tur. Quare quo illud eſt humilius, & quo plures inimicorum incurſiones eſt
perpeſſurum, eo magis indiget te patrono, cui genus illuſtriſsimum, & ampla
dignitas autoritatem ſummam, & potentiam, accerrimum ingenium & doctri
na non vulgaris (ſi ita res agenda ſit) magnam dicendi & diſputãdi facultatem,
integerrimi mores, & admirãda illa animi æquitas, apud omnes homines maximã beneuolẽtiã cõcilia
runt. Nam, vt genus primum memorem, nullus eſt qui non miretur, cum imagines tuorum cõſiderat,
& ſthemata, atque eius domus antiquiſsimorum virorum geſta, quæ poſteri nouo eſplẽdore ſemper
illuſtrarunt. Nullus eſt qui non intelligat, merito apud regem noſtrum Philipum, qui, vt eſt bonus, bo
norum omnium eſt amantiſsimus, patrem tuũ, & fratres, magna in gratia verſari, & meritiſsima ſuæ
virtutis præmia à venigniſsimo rege recepiſſe. Iam vero ſi maternum tuum genus recenſeatur, ſi gon-
ſili fenandii cognomento magni ducis geſta enarrentur, potẽtiſsimi reges redantur obſcuriòres. Quæ
tamen, etſi tanta ſint, nullo læſſo ſumis laudibus poſsint efferri. Nam ille vſque adeo rerum geſtarum
magnitudine omnes mortales eſt præter greſſus, vt inter accerrimos hoſtes etiam inuidiam ſuperaue-
rit. Quare nullus ei virtute bellica certare poſsit, aut ſi quis, is certe ſit frater eius, atque auus tuus domi
nus Alfonſus Aguilariꝰ, vir meritò hiſtoriis & carminibꝰ Hiſpaniis celebratiſsimꝰ. Hæc tã præclara, &
aliis hominibus admiranda, quę tibi hæreditaria ſunt, nõ adeo te extollunt, quã alia multa ornamenta,
quæ habes verè propria, & quæ tu tibi ingenio & induſtria comparaſti, non quidem bellica, vt illa, ſed
virtutis & doctrinæ. Vidimus te in hac ſchola Complutenſi, quam multis iam annis exornas, ſæpe pu
blice diſputantem, modo argumentantem acriter, modò condiſcipulorum argumenta diluentem a-
cute. Et ſumus ſępe rariſsimum tuum ingenium demirati. atque cum tanto ingenii acumine miram in
exercitationibus literariis aſsiduitatem, eamque in his obeũdis humanitatem qua cum nullo vnquàm
congredi in diſputationem recuſabas. ſtudioſorum honores ambibas, faciebasque maiorisque ima-
gines. Itaque gradus omnes honorum impetraſti, ac nuperrime interdeſignatos tuo iure (neque enim
eſt quòd quiſquàm interpretetur, quæ ingenium & doctrina præſtitit tibi, genus & nobilitatem præ
ſtitiſſe) renunciatus primus, magiſterium obtinuiſti, magna cum gratulatione totius ſcholæ, quæ à te
multò maiora in dies expectat. Neque enim fieri poteſt, quin cum adoleſcens adhuc ita te geſſeris, &
vel à tenella ætate tantum futuræ virtutis ſpeciemen pręſtiteris, ſis in virum optimum & eruditiſsimũ
euaſueus. Eam in te indolem agnouit cæſar, vt puerum adhuc abbatem regiæ Alcalà Eccleſiæ, cuius
iam nunc curam geris, deſignauerit, & viuenti Abbati ſuffecerit. itaque ingenium doctrinam & mo-
rum prouitatem habes verè propriam ſupelectilem: atque is es, vt etſi in ampla domo Marchionis na-
uarum natus non eſſes, ſed in humili amiclæ caſa, futurus eſſes illuſtris. quem igitur ego mecenatem?
quem meorum laborum patronum quærerem, vbi tu adeſſes? maximè cum non ſine mag
na fælicitate, mea ſtudia à te ſemper probari intellexerim, cumque mihi quo-
rundam Complutenſium inuidia, multò magis quàm externorum
propulſanda ſit, & tu hic apud nos agas, noriſque optimè
quos oporteat cohercere, ne quiſquã operi huic
tuo, & meo labori obſtrepat.

Vale.

AD LECTOREM

QVO TIBI PROFVTVRVM OPVS SCRIBEREM CANDIde lector, nihil laboris recuſaui, ſed ne quidquàm deſideriares omnes medicæ artis partes percurri, & omnia quę controuerſa ſunt inueſtigaui, ſiue controuerſiã peperiſſet varietas ingeniorum, ſiue autoris cuiuſpiã Græci Barbari, aut Latini, ſcripta contraria, ſiue interpretum error & corruptio verſionũ. Legi antiquorũ Philoſophorũ & medicorũ optimos, arabũ & Neotericorũ omnes, qui nõ ſunt viliſsimi, ne qua ꝓbabilis opinio relinqueretur nõ cõfirmata aut abſurda nõ refutata. Interim nulli me addixi autori (ita enim oportuit deciſorẽ controuerſiarũ) ſed ſingulas ſententias per ſe ipſas expendi, neq; conciliatorẽ deſpiciens neq; Galenũ reformidans. Quare minus eſt quod quiſquàm mihi ſuccenſeat, quòd in illius opinionem aliquando accerbius inuehar, id enim conditione huius operis, quod de controuerſiis eſt, fiet potius q̃ quòd nobis quiſpiam contemptui ſit. Nullam earum verſionum quæ circumferuntur ſequutus ſum, ſed omnia loca Græcorum quæ opportuit citare propria verſione ſum proſequntus, niſi forte cum nihil ex vulgari cenſebam permutandum. Seruaui religioſè autorum verba quanquàm interim periret elegantia. quod feci ne vbi ex locis aliquibus eruta eſſet controuerſiæ deciſio, alia nobis denuò eſſet agitanda, an ita haberetur in codice Græco. Itaque potes iam opus hoc ingredi, ac in Græcis autoribus liberè verſari, etſi ſermonem Græcum non ſalutaueris. Quod ſi in iis quæ ex Barbaris autoribus citantur præſtitiſſem, nihil in hoc opere videretur deſiderari. Verum id non potui quia neq; librorum Arabum eſt apud nos copia, neque ſermonẽ adhuc dici. quod apud hos autores placebit cõfirmabo, quod minus, refutabo. Si quid illis imponitur interpretum culpa eſt, & luent ipſi autores penas, quòd tam Barbaro ſermone vſi ſint, vt potius præclara opera perierint, quàm illum illuſtrauerint. Siquas controuerſias hiſtoriã anatomes oportuit decidi, res oculis exploraui nõ ſemel, nec ſine teſtibus, ſed pluries, & adſcitis diſcipulis, monitiſque, quorſum ea quęrerentur, quò ita res minus poſſet fallere. Tu ergo ne cura inuidorum verba qui te eò auidius arcere ab hoc opere nitentur, quò te id intelligent magis probaturum. Iſthæc eſt humani ingenii cõditio. Sed tu ſi ſapis tibi ꝓſpice & noſtro labore fruere: quod nobis erit magnum operęprecium. Cum hæc prima æditio ſit, fieri non poteſt quin multa tibi errata occurrant, quorum nonnulla quia grauiſsima videbantur mea manu emendaui. pleraque, ad vltimam paginã excepi, reliqua tu ipſe emenda. Quædam alia opuſcula quæ domi habeo, vt hæc acceperis, ita dabuntur, aut tibi, aut tineæ.

CONTROVERSIARVM MEDICARVM, AC PHILOSOPHICARVM LIBER PRIMVS.

TAm diffuſè, diſtincte, & diligenter enarrata ſunt à Galeno, medico ac philoſopho nunquam ſatis pro dignitate commendato, omnia, quæ inuenta ſunt ab Hippocrate antiquo illo medicinæ doctore (quem nō laudare, ſed ſuſpicere fas eſt) vt nihil quicquam, vel ad artis ſummum (ſi quod tamē eſſe poteſt ſummum) complemētum, vel ad dilucidiorem enarrationem deſiderari videatur. Nam eſt nobis Hippocrates vnus inſtar mille autorum: & vnus Galenus pro innumeris explanatoribus. Nulla enim eſt artis medicæ pars, quam ille non inuenerit, neque quam hic ad ſummū non excoluerit. Id quod vel ex ſcriptis eorū, qui poſt hos autores in hunc vſque diem ſcripſere, fit manifeſtum. cū enim Galenus, qui Hippocrate eſt multò iunior, mille ac quingentis ante nos annis ſcripſerit: nihil tamen eius inuentis adhuc eſt additum. neque quicquam tanta librorum volumina, quanta vix iam capiunt bibliothecæ, continent: aut quicquā Compluti à noſtris præceptoribus, aut à nobis docetur, aut ab alijs alibi, quod non in Galenum referatur. Ante Hippocratem medicina non erat in artem redacta. ab hoc vſq; ad Galeni tēpora erat ſanè ars: ſed, vt Plinius dixit, interpolis: quæq; ab alijs, inuenta ratione multis annis (vt par erat tam difficilem, & tam neceſſariam artem) ediſcebatur: ab alijs comparabatur ſola experientia: ab alijs ſolis ſex menſibus, methodo (vt videbatur illis) comprehenſa, docebatur. Cęterum poſt Galenum nō amplius interpolis ars fuit, ſed perpetuo eadem, veris monſtrationibus confirmata, quoniā ſcilicet hic autor nihil, quod ad artis attinet conſtitutionem, non reliquit inuētum, quod poſteri ſuperadderent: nihil non clarum, quod enarrarent. Illud vnum multi conati ſunt emendare, quod tam longę artis tam expeditam traditionem neceſſario cōſecutum eſt, nempe prolixitatem: ne tot libri eſſent à nobis euoluendi, non parum nos, hac in parte ſe iuuaturos ſperantes: tamen interim nobis pro libris Galeni, qui in quinq; non adeo grandes tomos rediguntur, libros præſtitere, qui non facile in centum tomos redigantur. præterquàm quod nullus eſt cōſecutus, vt tot præcepta, breuius, quàm Galenus, pertractaret. Nam qui inter illos totam artem ſibi propoſuerunt pertractandam, vt Auicena, aut omnia, aut pleraq; ſine demonſtratione tradunt: ſibi ſine ratione haberi fidē poſtulantes: reliquorū ſinguli ſingulas partes tractandas ſuſcipiūt. & nullus illorum eſt, qui, vel in ea, quam ſolam tractat, parte: non ſit Galeno, qui nullam omiſit, multò inferior. Solus Auicena poſt Galenum viſus eſt nihil voluiſſe omittere. qui fortaſſe proinde toties turpiter lapſus eſt: aut (quod verius arbitror) quoniam non docebat cum demonſtrationibus: ſed velut in cumulū cuncta congerebat: quanquam in multis conſultò à Galeno deuiauit, arroganter contradicens: non ſolum in contemplatorijs opinionibus: ſed & in practicis præceptis. Quæ res effecerat, vt cum ſuperioribus aliquot ſeculis bonæ literæ iacerent, & genuina Galeni monumenta deliteſcerent: tota medendi ars ferè perijſſet: & nihil inter medendum Hippocrateū, ſed Auiceneum fieret: iā verò diligētiſſimorum hominum, pariter ac eruditiſſimorum (quales multos tulit hoc ſeculum) beneficio, primum integritati, & priſtino nitori reſtituta ſunt: deinde & eleganti latinitate donata. Quare, nihil eſt maius, quod ars medicinalis ad integrum complementū requirat. Sola laborat (vt arbitror opinionum varietate, ac quęſtionum: quam ſcriptorum non admodum vtilium multitudo peperit. Quod ego intelligens, ſtudioſos medicinæ, ſi quid poſſem, volēs iuuare, quæſtiones medicinales ſcribere inſtitui: vt, quid in vnaquaq; ſentiendum ſit, cōſtet. Conabimur, quoad fieri poterit, ſi quid noui attulerimus, cū demonſtratione proferre: vbi hæc non ſuccurrerit, tacebimus noſtram opinionem: quò, vbi fieri poſsit, litem dirimamus: vbi ſecus, nouam addentes opinionem, rem non reddamus obſcuriorem: niſi forte aliquid ijs, quæ ab alijs dicta ſint, viſum fuerit multò veriſimilius. Interim breuitatem conſectabimur: ne ſtudioſos, ad artis peritiam properantes, quæſtionibus implicitos, longius remoremur: id quod vitioſiſsimum eſt in his, qui ante nos quæſtiones medicas, barbarè illi quidem omnes, ſcripſerunt. Quoniam verò in quouis opere nihil contingere poteſt legentibus, aut iocūdius, aut vtilius ordine: delectationi, & memoriæ eorum, qui in hunc librum inciderint, conſulentes, in decem libros totū opus cenſimus diſtribuēdum. quorum, priores duo controuerſias, quas philoſophi habent cum medicis communes, contineant: tertius quæſtiones de pulſu & vrina habeat. Debetur enim ſignorum dignitati propria diſputatio: nam quarto & quinto pathologicas dabimus quæſtiones: ſexto eas, quę ad artem tuendæ valetudinis ſpectant. Tres ſequentes habebunt curatiuas: vltimus prognoſticas. quinq; enim his, tāquam præcipuis partibus, tota medicina conſtat. Ergo eas, quæ ad phyſiologicam ſpectant partem, primùm pertractabimus. Nam hæc, vt philoſophiæ finis,

ita medicinæ principium eſt. Sternit enim philoſophia medicinæ viam: potiſsimùm qua parte temperamenti, & compoſitionis humani corporis notitiæ ſeſe accommodat. Componitur verò humanum corpus, compoſitiori quadam ac propria conſtitutione, ex membris organicis: capite (inquam) thorace, ventre, cruribus, brachijs & reliquis. Sed ante hanc, ſingula illorum ex homiomeris, vt carne, neruo, arteria, & vena: hæc rurſus elementis quibuſdam, quæ ab Hippocrate & Galeno dicuntur ſecunda, humoribus, inquam, componuntur. Hanc compoſitionē habet, homo cum omnibus ſanguine præditis, communem: ante quam rurſus habet illam omnium primam, ex primis elementis, quæ illi cum omnibus mixtis natura conſtantibus cōmunis eſt. Merito igitur cōmpoſitiuam doctrinam nobis inſtituentibus, primum habet in diſputatione locū ea quæſtio, quæ de modo, quo elemēta in mixto ſunt, inter philoſophos, & medicos intercedit.

Caput primum. De modo quo elementa prima ſunt in compoſitis ſubſtantijs.

ANtiqui philoſophi de primis elemētis multa deliramēta tradiderūt. illud vnū euidēter intellexerūt, quæ generātur, omnino ex aliqua rē cōſtare oportere, in quā reſoluātur rurſus: quid tamē illud eſſet, ignorarūt. Alij generabāt ex inſectilibus corpuſculis, quæ proinde atomos appellabāt: alij ex terra, alij ex aqua: alij ex aere: ex igne alij oīa cōſtituebāt: alij ex horū duobus, aut tribus. Primus omniū Hippocrates calidū, frigidū, humidū, ac ſiccū inuexit: apertè demōſtrans, quatuor eſſe prima elemēta ignē, aerē, aquā, & terrā: neq; his plura, neq; pauciora, vt multis alijs in locis, ita vel pcipuè in eo opere, quod de hominis edidit natura. Hæc principia receperūt ab eo oēs philoſophi (nā inter philoſophos, Epicureos: inter medicos, Aſclepiadę ſectatores, omnino neq; philoſophos appello) ſed quanquā hoc axioma indubitanter ab omnibus admittitur: tamen illud in dubium vocatur, Conſtent ne cuncta ex his elementis corruptis ſecundum formas, aut ſuas formas retinentibus. Sunt qui hæc elementa non minus retinere ſuas naturas aſſeuerant, atq;, priuſquàm in hanc compoſitionem coiuiſſent. de horum numero eſt Auicena, autor non omnino contemnendus. Alij, de quorum numero Ariſtotelem eſſe, & Galenum & Hippocratem ego ſtatuo, ſolas elementorum qualitates ſeruari, reliqua corrumpi putant. Eſt Auerroes, qui media via voluit, incedere dicens, retinere elementa formas, quæ ſubſtantiales appellantur, ſed remiſſas, illas quidem, ac ſuas naturas non conſtituentes: & proinde, neque ſpecierū tribuentes denominationes. Quod videtur innuere etiam quodammodo Plato in Timæo, dicēs, elementa prima non debere dici hoc quid: ſed quale aliquid. Verum hæc Platonis aſſertio maiori quadā ſpeculatione indiget, quàm vt in hoc loco de ea agi poſsit. Sed hæc Auerrois opinio, ſi nihil aliud, ſaltem illud abſurdum conuincetur, admittere, formas naturasque elementorum intenſionem recipere, & remiſsionem. quod eius ſectatores. fatentur vltrò, addentes, formas elementorum imperfectum eſſe quodam formarum genus: & Ariſtotelem in categoriis, ſolum perfectæ ſubſtantiæ denegaſſe intenſionem. Sed admittent hi continuò, ſecundum magis & minus dici, & ignem alterum altero eſſe magis ignem: quod non intelligo, cur minus abſurdum ſit, quā hominem alterū altero magis hominem appellare. neque minus abſurdum eſt, quod propriam habet eſſentiam, quin alicui inſit, & quod per ſe ſubſiſtere poteſt, à vera ſubſtantiæ ratione ſecludere. Decipiuntur ergo hi, quia ex improbabili admiſſo conſentanea loquuntur, probabiliter ſe collegiſſe putantes. Sed prętereo breuiter, quādoquidem huic opinioni pauci admodum acquieſcunt: quanquā ſolet in mediū produci, vt acutū inuentum, non tamen adeò verum. Nobis tamen quibus in ſingulis verū inquirere, ad dirimendas controuerſias, propoſitum eſt: non tam ſubtilitatis, quā veritatis eſt cura. Quod à tam multiplici ingeniorum varietate in re præcipue obſcura tam multæ profectæ ſint opiniones, nō miror. Sed quod tā vnanimiter ab omnibus, & ſcriptoribus, & publice docentibus ea ſententia, quæ afferebāt, elementorum formas in mixtis conſeruari, in medicos, vt in opinionis autores, & aſſertores referatur, non poſſum non mirari. Neque minus illud, quod, qui eam tuentur opinionem, Ariſtotelem ita opinari dicunt: cum tamen, niſi oſcitanter verba Hippocratis, Galeni, & Ariſtotelis prætereant, aut conſultò diſsimulent, ne minus bene hucuſq; intellexiſſe conuincantur: non poſsint, non intelligere, omnes hos, quos modo retuli, autores, contrariam aſſertionem, ſcilicet elementorum formas non manere, ſed virtutes ſolas, multò probabiliorem exiſtimaſſe. Ariſtoteles. Et quoniam eorum, quæ ſunt, alia facultate, alia actu ſunt: fit, vt quæ in mixtionem recipiuntur, quodammodo ſint, & nō ſint. His verbis apertè docet Ariſtoteles, non eſſe elemēta actu, ſed potētia. Verū, quid ſit, potētia eſſe, paucis interpoſitis ita declarat: Neq; verò actu remanēt, vt corpus, & cādor: neq; alterū, aut vtrūq; deletur quia illorū facultas ſalua manet. Igitur illorū manēt facultates, nō formę. Sed fortaſſe hîc ſub obſcurius docet. An alicubi clarius? Secundo De partibus animaliū cap. 1. ita dicit: Cū itaq; triplex ſit cōpoſitio, prima ſtatui poteſt ea, quæ ex primordijs cōficitur ijs, quæ nōnulli elemēta appellāt: terrā dico, aquā, aerē, ignem. Sed, melius fortaſſe dici poteſt, ex virtutibus cōfici elementorū, ijsq; nō omnibus, ſed, vt alibi anteà expoſitum eſt.

Humor enim, & ſiccitas, & calor, & frigus materia corporum ſunt compoſitorũ. Ex his haud dubiũ eſt, Ariſtotelem virtutes vocare qualitates primas, & eas ſolas manere in mixtis opinari. Galenus illũ ita interpretatur primo libro Methodi cap. 2. Diſsident in eo (omitto priora) quòd Ariſtoteles, qualitates tantum in ſe mutuo tranſire, omninoq; miſceri: Stoici autem non has modo, ſed etiam ſubſtantias ipſas, exiſtiment. In quodam fragmento, quod extat De naturalium facultatum ſubſtantia, ita inquit: Corpora, quæ apud nos ſunt, quatuor elementorum temperatione generari vniuerſas firmiter me ſcire aio: quæ præterea & per ſe contemperentur tota: non, vt putabat Empedocles, exiguis cõminuta partibus: num autem, ſe totas peruadentibus corporis inuicem ſubſtantiis, an ſolis qualitatibus, neque cognitu neceſſarium arbitror, neque pronuncio. Cæterùm qualitatibus fieri temperationes, probabilius cenſeo. Octauo libro De placitis commendat Hippocratẽ, quòd elementa prima nominibus qualitatum appellauerit: & ſecunda, humores ſcilicet, nominibus ſubſtantiarũ: poteſtate ſiquidem (inquit) inſunt, non actu in corporibus. Nullus ergo, arbitror, quantumuis rudis, amplius dubitabit, Hippocratem, Galenum, & Ariſtotelem probabilius cenſere, ſolas manere elementorum qualitates, quàm ſubſtantias. Nos verò non ita ſolùm, ſed aſſertionem contrariam omnino eſſe improbabilem, ſi rationibus agendum eſt, opinamur. Nam, aut elemẽta tota permeant per ſeipſa, vt opinati ſunt Stoici, aut comminuta in minima fruſtula miſcentur, vt ſenſit Empedocles, quem excluſum multò ante, reduxit Auicena. Si primùm das, penetrationem corporum commenſuratorum cogeris admittere, quod intellectus non capit: ſi ſecundum, intellige mihi minimum carnis, quatuor elementorum fruſtulis minimis conflatum: in cuius ignea portiuncula, aut eſt forma carnis, & fiet, vt caro ſit, atque proinde mixtum vnico conſtans elemento, & vt duæ formæ ſubſtantiales in eadem recipiantur materia: aut in ea portiuncula nulla eſt forma carnis: atque ita, neque in aquea, neque in aerea, neque in terrea erit eadem ratione. quò fiet, vt corporea forma in toto ſit, & in nulla parte: non aliter ac anima rationalis, aut forma circuli. & præter hæc, non quælibet pars mixti erit mixta, neq; carnis pars quælibet erit caro. quare neque aliquod membrum erit omni ex parte ſimile, & homiomeres. Fit ergo non ita, ſed vt in theriaca, aut tetrapharmaco: in quibus ſimplicia medicamenta contuſa, atque in minimas partes deducta ſunt, vſque dum, mutua ſe actione interimunt, atque ex ipſis media quædã, vndequaque ſimilis ſubſtantia ab alijs omnibus diuerſa generatur: in qua non ſubſtantiæ ſimplicium conſeruãtur, ſed qualitates. Talis eſt mixtionis perfectæ forma. neque quicquam obſtat (quãquam videtur hoc pleriſque pro contraria aſſertione firmiſsimum argumentum) eſſe ea, ex quibus mixtio fit, ſeparabilia Hippocrate, & Ariſtotele autoribus. nam fit mixti reſolutio in elementa, vt facta eſt compoſitio. vt, ſcilicet, compoſitum mixtum eſt, elementis corruptis ſecundum formas: ita reſoluitur, elementis regeneratis, eductiſq; per generationẽ ex cõpoſito, cùm illud corrũpitur. Quod ſi rurſus ſciſcitere, quæ cauſa ſit elementorum efficiens, cùm compoſitum diſſoluitur: reſpondeo, generationem illam, eſſe in numero earum, quæ à philoſophis dicuntur generationes ex accidenti, quia ſine agente peculiari fiũt, ſupplentibus vniuerſalibus cauſis (vt philoſophi dicunt) vicem peculiarium. Sed, quoniam hæc non ſine demonſtratione diximus, opportunum fuerit, tranſire ad aliam quæſtionem.

Caput ſecundum. Sit ne aqua humidior aëre.

Elementorum qualitates duplices ſunt: quædam primæ, quæ ſunt, calor, frigus, humor, & ſiccitas: quædam ſecundæ, vt grauitas, & leuitas. Hæ ſunt loco mouentes, illæ alterantes. De vtriſque apud eos, qui quæſtiones Medicas ſcripſerũt, ſolet eſſe multa diſputatio: quoniam illis hoc videtur fuiſſe inſtitutum, nihil importunum omittere, neque quicquam vtile diſputare. mihi verò, non quaſcunque, ſed medicas tantum controuerſias diſputare animus eſt. quare, multas earum, quæ apud alios diffuſe pertractantur, omnino non attingam: alias quoad fieri poterit, perſtringam breuiſsime. Earũ, quę de ſecundis qualitatibus ſunt, quales ſunt illæ, An elementa in propriis ſedibus grauitatem habeãt, aut leuitatem: an ſecundum naturam moueantur circulatim: an aqua aſcendat citra violentiam, ne detur vacuum, vt Ariſtoteles nos docet: nequaquam meminero. quoniam hæ quęſtiones ad phyſicos ſolos ſpectant: non, vt aliæ, ad phyſicos & medicos. Quanquam reuocat me cuiuſdam phyſici vox quotidie clamantis, aquam non aſcendere, ne detur vacuum: alioqui rationis (inquit) ſit particeps: ſed aliam cauſam, aut extrinſecam impellentem, aut intrinſecam inuenire oportet: quaſi nõdum intellexerit finem rerum ad permouendum eas ſine cauſa efficienti non ſufficere: id quod neque mulierculæ ſolẽt ignorare. Neſcit enim nullus, non ſatis eſſe mihi ad accurrendum, ſi magnum pręmium oſtentetur, niſi pedes ſint: ſed neq; illud ignorat quiſquam, interroganti, cur aliquid fiat, per finalem cauſam, quã per efficientẽ cõmodius eſſe reſpõſum. nam, ſi quis me interroget, Cur homo ille fugit: ne taurus illũ feriat, reſponderim: tu reſpõdeto, quoniã pedes habet. ah dicis, homo ratiõe ducitur, aqua naturâ. nõ meminerã. ergo ignoras, omnia operari, propter finẽ, etiã ſi ſine rerũ cognitione ducantur. Heus tu,

inditum eſt rebus omnibus à natura, vnionem vniuerſi, & ſeruari. Si quid ergo aquam ab aliarum rerum cõmercio properet diuellere, poteſt naturâ propriâ cõſequi fugientẽ ſubſtãtiam, naturâ (inquã) propriâ, etiam ſine inſtrumento. nam naturâ ipſa rei forma efficit hæc. Sed dicẽdi de his, procedente ſermone, dabitur commodior occaſio. Qui controuerſiæ huius deciſionẽ amat, requirat eam in ſeptimo huius operis libro, vbi de modis tractionum diſputabimus. De actiuis elementorum qualitatibus dicere iam propero: quoniam his cõſtat humanum temperamentum: cuius exacta notitia ad ſolum medicũ ſpectat. Ariſtoteles lib. 2. De ortu & interitu, & cap. 1. quarti Metheororum, ex quatuor coniugiis qualitatũ, quę ex quatuor qualitatibus primis, calore, frigore, humore, & ſiccitate conflari poſſunt, quatuor elementa cõſtituit. Singulis elementis tribuit ſingulas excellentes qualitates, illarum aſſeclas, ſingulas: ignem calidũ vocat, aquã frigidã, terram ſiccam, aerem humidũ. huius rei demonſtratio ex philoſophica quadã congruentia eſt. Congruum enim videtur, cùm quatuor qualitates ſint, & quatuor elementa, & ex quatuor qualitatibus quatuor tantum coniugia poſsint conſtitui (cõtraria enim non poſſunt copulari) in quatuor elementis quatuor qualitates, in ſingulis ſingulas vigere: & in ſingulis binas qualitates eſſe ſecundum coniugationẽ. Qua etiam ratione probant, ver inter anni tempora calidum & humidum eſſe, adoleſcentiam quoque inter ætates. Verum Galenus his legibus non eſt addictus, vt de temperamentis dicam poſtea. de elemẽtis, iam dico. Primo lib, De ſimpliciũ medicamentorum facultatibus cap. 8. inquit Galenus, aquam ſummè humectare: vnde extremam humiditatem videtur illi tribuere, non aëri. primo etiam De temperamentis ita ſcripſit, Neq; vllum animal, aut calidum omnino eſſe poteſt, vt eſt ignis: aut humidum ἀκρῶς (quaſi ſummè dicas) vt eſt aqua. Tamen Ariſtotelici paſsim proclamant, aërem in ſummo humidum eſſe: aquam prope ſummum. quin & Galenus ipſe, cũ his quæ hactenus de illius ſententia dicta ſunt, pugnãtia videtur aſſerere: qui primo de natura hominis com. tertio ita reliquit ſcriptum: eſt enim quod mutatur, id quod ſubiicitur, mutatio autẽ ipſius ſecundũ qualitatũ viciſsitudinẽ fit, cũ in ipſo ſummus calor generatur, effecto igne: vt & aëre, cũ ſummum humorem accipit. Hæc. Gale. Eſt igitur ita conſtituta cõtrouerſia: quanquã mihi hac in parte facilè citra ſententiæ alicuius diſtorſionem videntur in eandẽ ſententiã omnes autores poſſe trahi, aut omnino parum diſsidentẽ. Galenus ſiquidẽ primo De medicamẽtis ſimplicibus, aquã non dixit eſſe ſummè humidã: ſed ſummè humectare. tamen fieri poteſt, vt minus humida ſit, quã aër: & propter ſubſtantiæ modũ, maiorẽ inquam denſitatẽ, humectet plus. Eſt itaq; hic, aqua dicta humidior, vt medicamentũ. At verò in libello De elementis dixit, vtrũq; elementũ, aquã dico & aërem abſolutè humidũ, vtrum eſſet humidius parum ſollicitus. nã in principio ſtatim libri ſummè humidi corporis exemplũ fuit aqua. Sed paulò inferiùs cap. 6. ita ſcripſit, quod ἁπλῶς (quaſi abſolutè dicas) ſiccũ vocatur, id, in ſolis elementis eſt igni, terraq;, ſicut humidũ in aqua & aëre. Verum eſt, Galenũ hìc vſum fuiſſe hac dictiuncula ἁπλῶς, & in principio capitis ἀκρῶς, quę ſignificationẽ videtur augere. tamẽ primo de hominis natura in Ariſtotelis ſentẽtiam apertè incidit. Quare mihi perſuadeo, Galenum, vt medicũ, humidiorẽ ſtatuiſſe ſubſtantiã aqueam, quoniã magis humectat: Ariſtotelẽ, vt philoſophũ, aërem dixiſſe humidiorẽ, vt quem hac oporteat qualitate præcellere. Dixerit aliquis admodũ probabiliter, vt medicus & philoſophus, neq; medicinę quicquã officiens, neq; à philoſophia Ariſtotelis recedens, aquã eſſe humidiſsimũ medicamentum: aerẽ humidiſsimũ elementũ. quanquã Auicena vituperat Galenum, quod decimotertio Aphoriſmo quartæ ſectionis dicat, aquã, nec intrinſecus aſſumptã, nec extrinſecus applicitam, humectare. Cæterũ nõ intelligit de humore ſubſtantiæ ſolidorũ, eo ſcilicet, quẽ præſtãt alimẽta, fuiſſe locutum illic Galenũ. Sed ſi de madore putabat dictum: cur hominem non accuſabat dementię, à quo ſæpe antea ſcriptum fuerat, aquam eſſe ſummè humectantem? verum de aqua ſatis diximus. Ad aëris qualitates iam veniamus.

Caput tertium. Sit ne aer calidus, an frigidus.

AErem, aut ſummè humidum, aut ſaltem abſolute humidum eſſe, in ſuperiori quęſtione monſtrauimus. Cęterùm de illius qualitate, quæ in altera oppoſitione eſt, non adeò cõuenit inter omnes. Galenus ſecundo De ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus cap. 20. maximã fuiſſe quęſtionẽ, inquit, inter Peripateticos, quorum princeps fuit Ariſtoteles: & inter Stoicos. illis aërẽ calidum eſſe, his frigidum aſſerentibus. quos etiã iuuit Seneca ſecundo Quęſtionũ naturaliũ, dicens, Aër frigidus & obſcurus naturâ eſt: lumen & calor illi præſtant alimentũ. Vtriq; argumentantur ex generatione. Dicunt Stoici, aërem ex aqua, quæ natura frigida eſt, fieri per ſolam rarefactionẽ, & proinde frigidum eſſe oportere: alij cõtrà, calidum: quoniã à cauſa calida diſſoluente generatur. Itaq; alij obijciunt materiã, alij efficientem cauſam. Cõuenit inter philoſophos omnes, oleum aëreo præditũ eſſe humore: quoniã inſidet aquæ, & in aqua aſcendit. Vnde præſtatur rurſus vtriſq; anſa argumentandi. nam alij oleum à frigore citiſsimè dicunt denſari, vt quod frigidum ſit: alii, nunquã omnino vſq; ad duritiem concreſcere,

vt quod ſit calidiſsimũ.& hoc modo venit intelligẽdus Ariſtot.4. Meteororũ dicẽs, oleum non poſſe congelari:nõ poſſe,ſcilicet,ad multã congelationẽ venire:alioqui in mendacio quotidie deprehendatur.His argumentis addit Ariſtoteles leuitatẽ aëris,quę ex calore videtur proficiſci. negat deinde conſentaneũ eſſe,aërẽ & aquã,diuerſa elementa,ſimilibus eſſe qualitatibus.Stoici contrà ita argumentantur:Omnis res naturalis,remotis ijs,quæ ipſam alterabant, recidit in ſuam naturam: ſed aër ex ſola abſentia ſolis fit frigidus in hyeme:ergo talis erat natura ſua: præter naturam autem incaleſcebat. Adde, in medio ſuæ regionis,quo loco videtur oportere ſuam illũ naturã maxime retinere,eſſe frigidiſsimũ, vt docet pluuiarũ,& grandinis ortus. præterea ex vẽtilatione aëris ſemper refrigeramur.Ecce duas opiniones contrarias,quarum neutra eſt improbabilis:ſed,quæ ſibi ita mutuò reſpondẽt:Ariſtoteles materiã non putat ſufficere ad rei temperiem:ſed efficientẽ cauſam eſſe potiorem.nam ex frigido ligno ignis fit,efficienti cauſæ ſimilis.oleum propter partes craſſas,quas habet permixtas cum tenuibus,denſari citò,inquit:ſed,quia calidum eſt,nunquã integre denſationem pati, aut ſaltem non quantã aqua.rurſus in hyeme non dicet,refrigerari aërem,propter abſentiam ſolis tantummodo,ſed & propter viciniã aquæ.quod etiã in media regione frigidus ſit ex antiperiſtaſi dicit factum.Sed ego,vt verum fatear,talem antiperiſtaſim qualẽ, philoſophi ſolent deſcribere, nõ intelligo:aut illi loquuntur obſcure,aut narrant fabulas.Verũ antiperiſtaſi & vulgo vocatæ reactioni caput ſextũ libri huius daturi ſumus:in quo, cõcedente Deo,cũ demonſtratione loquemur:interim,vt alii,de antiperiſtaſi diſputemus.Addendum etiam eſt huic opinioni,aërẽ occurſantẽ faciei in ventilatione,non perpetuo eſſe frigidum, ſed minus calidum eo,qui quietus adhærebat.Ariſtoteles itaq; ita reſpondet. Alii contrà reſpondent Ariſtoteli, nihil referre,à calore fieri aerẽ,dũmodo ex frigida ſubſtantia ſolã rarefactionẽ perpeſſa fiat:oleũ quoq; non tã propter modũ ſubſtantiæ,q̃ propter frigus denſari citò. quod eaſdẽ habeat aër cũ aqua qualitates hi nihil curant:leuitatem ex ſola raritate etiã ſine calore dicent proficiſci. Vtriq; igitur ſic ſe tuẽtur. Galenus nullibi(quod ego legerim)expreſſe dixit,aërem eſſe frigidum. cęterũ nõ eſſe calidũ,vt eſt opinatus Ariſtoteles,octauo De vſu partiũ capite tertio ita docet:Cum autem ipſemet aerem calidum eſſe natura dicat alibi,nõ bene nũc oblitus eſt,aut hoc quidem bene fecit, quòd falsò dictorum ſit oblitus. Libello De vſu reſpirationis illud idem videtur innuere,docens, cor non ſubſtantia aëris,ſed qualitate egere ad refrigerium.Itaque eſt,vbi Galenus videatur innuere, aërem eſſe frigidum, ſed vbi apertè dicat,non eſſe,nam etſi libello,cui titulus eſt, Quod animi mores corporis temperationes ſequãtur,capite quarto,de aëre diſſerens,dixit: Nam is ipſe, quantum in ſeipſo,frigidus eſt.Cæterum permixtione ignei elementi bene fit tẽperatus.tamen cõſtat illic opinionẽ Stoicorũ referre illum.addit enim,Itaque, tibi apertum iã eſt,animæ ſubſtantiam pro certa quadã aëris atq; ignis temperatione de Stoicorum ſententia fieri.Nihil ergo eſt,quod nos cogat,dicere ex illius opinione,aërẽ eſſe frigidũ. Frigidiorem cerebro illum appellauit,octauo De vſu partium. Sed neq; hoc hominis ſententiã patefacit: cerebrũ enim in viuẽte actu eſt calidũ,& calidius aëre,etiã in æſtate media.Ergo,cùm Galenus nullibi frigidum dixerit,& non eſſe calidum aſſeuerauerit,videtur ſenſiſſe,neutrũ naturâ eſſe: ſed in hac oppoſitione temperatũ.Solet ſiquidẽ Galenus ex cõtrariis doctiſsimorũ autorũ ſententiis ęquè fortibus argumẽtis confirmatis,illorum rationibus vtrorũq; aſſertiones refutare:& mediam opinionem cenſere veriorẽ,vt quę, neq; his,neq; illis argumentis expoſita ſit. Nõ aliter demõſtrat pueri & iuuenis calorẽ,æqualẽ eſſe:quã quòd multa ſint,quibus puer iuuene videtur eſſe calidior:multa rurſus, quibus iuuenis puerũ in calore videtur,ſuperare.ita quoq;,primo De ratione victus in Acutis,mõſtrat,Hippocratẽ conuenienti vſum fuiſſe victu in ægritudinibus,ꝙ eorũ,qui fuerãt probatiſsimi medici,alii illũ accuſauerãt, vt ægrotantes fame internecantẽ: alii,vt multitudine ciborũ ſuffocantẽ.Eſt ergo,quantũ intelligo,Galeni mens,aërẽ humidiſsimũ eſſe, in altera oppoſitione temperatũ. Sed quoniã ille,apertè in hac cõtrouerſia nihil dixit melius fuerit ratiõibus(quicquid ille ſenſerit)noſtrã hãc ſentẽtiã cõfirmare. Quod,facile eſt ad alterutrũ extremorum tranſmutabile, illud vtriuſque eſt expers:nam quod cõtrà, altero eſt naturâ ſuâ affectum, difficilè ad aliud,quod eſt illi contrariũ,trahitur: proinde ſymmetra corpora ſunt ad contrarias mutationes aptiora, vt docet Ariſtoteles ſectione quinta, problemate vigeſimo ſecundo, propterea quoque oculos ſine coloribus oportuit eſſe: & inſtrumentum tactus tẽperatiſsimũ. Sed aër facillimè ex leui etiã cauſa de calido frigidus fit, & de frigido calidus, & ex mediocribus occaſionibus,nunc calidiſsimus eſt,nũc frigidiſsimus,vt in media hyeme vix poſsimus frigus perpeti:& in media ęſtate calorẽ:& in autũno alternis horis,modò calidus,modò frigidus manifeſte eſſe ſentiatur. Eſt ergo proculdubio naturâ ſuâ,neq; calidũ neq; frigidũ:ꝙ tã facile calorẽ induit,& frigus. Secundò omnia medicamẽta aërea naturâ cẽſentur à Galeno,& tota medicorũ ſchola tẽperamento æqualia:vſq; adeo,vt in officinis, nõ tã ſint medicamenta,q̃ materia medicamentis confingendis apta,liquidis oleum,ſolidioribus cera. Ergo iam, non ſolum Galeni hæc eſt opinio:ſed quæ & philoſophicis rationibus, & operibus medicis confirmatur. Qui verboſius quæſtiones medicas tractant,ac minus ex vſu medicorum ſingulas quęſtiones in notabilia(ita loquuntur)diſtribuentes,& ſingulas opiniones argumentis, quę in numerato ſunt, impugnantes,non hæc ſolùm in dubium vertunt:ſed & de calore ignis diſceptãt: & parum abeſt,quin, Sint ne

ipſi homines, interim dum ſcribunt, probabiliter ſint diſputaturi. Pleraque illorum, de quibus ipſi anxie contendunt, nos omittimus, vt inutilia: alia, vt quæ ad medicum non ſpectant: nonnulla etiam, vt quæ controuerſiam non habent, præter eam, quam iſti pro & contra diſputatores, conſultò fecerunt: ne quicquam diſtincte, conſtanter, & citra contentionem nos docerent. Qui omnia diſputant, & antiquatas etiam opiniones reuocant, ſtudioſos in ipſo limine mihi videtur retardare: & acceſsioni, quã ars quotidie facit, eruditiſsimorum hominum diligentia, inuidere: quãdoquidem, ſi ex tam multis ſeculis, nihil iam tandem mũdum, purum, & enucleatum colligimus: ſi ad eas opiniones, quas Galenus expugnauit, rurſus deuoluimur: qua ratione poteſt ars, etiam in æternum, vlterius promoueri? Ergo illorum beneficio, & artis profectus ſiſtitur, & nos libris oneramur. Multum ergo iuuabuntur ſtudioſi, & ars proculdubio ſuſcipiet incrementum, ſi id quod in animo eſt, Deo dante perfecerimus: vt, ſcilicet, breui in ſingulis quæſtionibus ſcrupulos præſcindentes, huic arti incumbentibus ſternamus viam: id quod faciemus, inutiles, vafras, & alienas ab aliis præſcindentes quæſtiones, & in reliquis, firmiſsimis, & non adeo multis argumentis opinionem, quæ videbitur veriſsima, conſtituentes. Eſt ſua cuiq; mens, ſuum cuiq; ingenium: non poſſunt omnia componi. Sed qui multa ex alienis præſciderit, hoc ſaltem nomine, non habebitur inutilis. Quare ego, de qualitatibus elementorum non amplius verba facerem, niſi viderem eam quæſtionem, quæ eſt inter philoſophos de qualitatibus contrariis, Poſsint ne ſimul eſſe, an non, ad notitiam temperamentorum, & ad compoſitionem medicamentorum, &ad multorum affectuum diſtinctionem eſſe neceſſariam. Quare neceſſariam quæſtionem non licet omittere, & phyſicam, commodius fuerit (quanquam in ſequentibus non careret occaſione) in principio pertractare: quàm vbi ſermo, deſtitutis his philoſophicis quæſtionibus, medicis ſe immiſcuerit.

Caput quartum. De qualitatibus contrarijs in eadem ſubſtantia.

SI, aut omnes philoſophi, aut pleriq;, aut ſapientiſsimi, in vnam iam tandem ſententiam conueniſſent: melius profecto foret, quod in hac quæſtione ſentiendũ eſt, ab ipſis petere: & ad reliqua, quæ ad medicum magis ſpectant, properare. Sed, cùm apud illos tam multæ ſint opiniones, vt neq; quæ illarum probabilior ſit, aliquis illorum audeat enuntiare, cogemur nos, nobis ad dicenda opinionem ſtatuere. Philoſophorum quamplurimi (taceo autores, quoniam hæc quæſtio ab antiquis agitata non eſt, & proinde opiniones ſub incertis autoribus circumferuntur) putant, calidum cum frigido, aut potius calorem cui frigore (præſtat enim hic, qualitatum nominibus vti, quàm ſubſtantiarum affectarũ) nullis gradibus poſſe committi. Sed, quum primũ calor recipitur, omnino frigus excluſum eſſe: quoniam, ſcilicet, autore Ariſtotele primo Phyſicorum, & decimo Metaphyſicorum, & libello De longitudine & breuitate vitę, & innumeris aliis in locis, quæ breuitatis cauſa prætereo, contraria ſe mutuo interimũt. nõ ergo poſſunt manere in eadẽ ſede: qm̃ non videtur alia eſſe lex cõtrariorũ. qđ. n. corpus calorẽ habet, calidũ eſt: ſiquidẽ nihil aliud eſt, calidum eſſe, q̃ calorem habere. ergo quod calorem habet, & frigus, calidum & frigidum eſt. quod ſi concedis, perit lex contrariorum, quam docet Ariſtoteles decimo Metaphyſicorum capite ſeptimo, ita ſcribens: Manifeſtum, quod ſemper alterum contrariorum ſecundum priuationem dicitur. Hæc Ariſtoteles. Conſtat verò, ſublata hac lege nullam maiorem contrarii rationem ſupereſſe inter calorem & frigus, quàm inter quaſuis alias qualitates. Hæc opinio probabiles rationes præſefert: ſed tamen, quantum ego intelligo, multis philoſophiæ theorematis conuincetur, contradicere: nam nemo negat receptiſsima illa Ariſtotelis principia: Nihil agit ſine fine naturæ: omnia enim ex aliquo, & alicuius gratia fiunt. Hæ ſunt duę cauſarum ſpecies neceſſario diſtinguendæ: quarum, vt Plato inquit in dialogo De natura, altera neceſſaria, altera diuina eſt: diuina eſt in fine: neceſſaria in mediis ad finem. Illud quoque non minus verum eſt, nihil operari propter malum, ſed omnibus naturalibus agentibus bonum eſſe propoſitum finem. nam ſi omnes virtutes, & omnes naturales potentię, à Deo optimo maximo, ſummo bono, deriuatæ ſunt, conſentaneum eſt rationi, nullam illarum poſſe ferri in malum per ſe: quare nec in alterius corruptionem, ſed conſeruationem ſui ipſius veriſimile eſt quicquam operari. Nihil igitur operari poteſt, corrumpendo cõtrarium, quod ſibi ſimile non inducat interim: nam aliter. cum corrumperet tantum, nihil interdum generans, corruptionis gratia laboraret per ſe. at verò contraria aſſertio conuincitur apertè, concedere, pleraſq; naturalium actionum eſſe corruptiones ſolas. nam, finge corpus calidum quarto gradu admoueri frigido corpori, vt quartum gradum intẽſionis amittat, relictis tribus. illud corpus frigidum, quod corpori calido detraxit quartum gradum, operatum eſt corrumpendo, & nullum interim ſuæ qualitatis gradum generauit. Dices fortaſſe, ſatis eſſe, ne ſine bono fine agere conuincatur, ipſum materiam pręparare ad ſui ſimilis generationẽ: remiſsionemq; caloris, pręparationem eſſe ad frigoris ortum. Effugiſti quoquo modo. Sed illud, arbitror, non effugies, corpus illud calidum motum eſſe, & nullo motu mo

tum

tum eſſe. Propoſitionem non negabis: nam omnis qualitatis intenſio, vel remiſsio, motus alterationis eſt. nam, dum remittitur calor, corpus calidum non quieſcit: nō enim manet in termino à quo, in quatuor, inquam, gradibus caloris. ergo mouetur: niſi mauis concedere, neq; quieſcere, neq; moueri. Quod nullo motu moueatur, monſtro. Motus ſpeciē recipit à termino ad quē, vt latio à ſuperiori regione, aut ab inferiori: alteratio à calore, aut à frigore, vel ab alia tali qualitate. oportet verò, hunc terminum nō dici per negationē: nā in fine motus corpus motū, eſt in termino: ſed illud corpus, neq; cōparauit eo motu calorē, neq; frigus, neq; aliā qualitatē: ergo nullo motu motū eſt. Præterea, quo pacto dicetur motus ille ex eo ad quod itur? nō ex eo à quo? vt docet Ariſtote. 5. Phyſi. cap. 5? An dices, corpus illud ad tres gradus caloris eſſe motū? At, hos tres gradus habebat prius: quo pacto tribuetur motus poſteriori paſsioni? qualitati, ſcilicet, quæ in moto corpore cōparatur, ſi poſterior paſsio nulla eſt? Ergo alterationis ratio nunquā eſt in remiſsione, ſed qualitatis generatione. nōdū enim eſt motus, cū nō eſt primū inſtans eſſe (ita vocāt) eius formæ permanētis, quæ per motū generatur. contrariū autem fiebat, niſi quo tēpore vnus caloris gradus corrūpitur alius frigoris generaretur, atq; cū alijs tribus caloris gradibus ſimul maneret. Videmur ergo iā nobis hanc opinionē, velut philoſophiæ aduerſam cōuiciſſe. Reliquū eſt, qualitates cōtrarias ſimul poſſe manere: Sed ſub quibus gradibus poſsint coniūgi, nondū cōſtat. Nonnulli ſub gradibus ſummā latitudinē cōplentibus, & ſubinferioribus etiam poſſe conſiſtere aſſeuerant: tamē negant ex ambabus qualitatibus cōtrarijs poſſe cōſtitui latitudinē ſumma latitudine alterius illarū maiorē: vt ſi ponas, quancunq; harū qualitatū habere octo gradus latitudinis, tot, ex ambabus qualitatibus gradus coire poterunt, vt latitudinem hanc ſummā nō excedant: qui verò infra cōſiſtāt, etiā inueniri poſsint. Alij verò eatenus progreſsi ſunt, vt etiam ſub gradibus ſummā latitudinem excedentibus, dicant poſſe contraria copulari. Sed horum vtriq; decipiuntur. Primi em, qui ſcilicet, ſub remiſsioribus, & non complentibus ſummam latitudinem coniungi dicunt, non effugiunt incommoda, quæ contra primam opinionem colligebamus: Secundi non poſſunt reſpondere ijs, quæ pro prima opinione dicebantur. nam, ſi ſemel res aliqua, quæcūq; ea ſit, poteſt ſummo caloris gradu affici, & quātum alterius contarii corrumpitur, tantum alterius generatur: nunquam latitudo ex ambobus conflata poteſt infra latitudinem ſummam conſiſtere: quæ eadem ratio monſtrat, neq; vltra ſummam latitudinem poſſe produci. Adde, quòd ſi vltra ſummam, poſſe ex ambabus qualitatibus gradum fieri, admittis: admittes, vltra mediā latitudinem vtrumque contrariorum poſſe aſcendere: vnde vtrumque ſubiecto corpori tribuet denominationem. quare non amplius ſecundum priuationem alterum contrariorum dicitur, vt primæ opinionis aſſertores argumentabantur. Quanquam ſunt nonnulli, qui huic vltimę opinioni ita adhærent, vt eandem particulam calidam eſſe & frigidam dicere non vereantur, & ſimul incaleſcere & refrigerari, motibus contrarijs eandem rem moueri afferre ſe, non intelligentes: & interim Galenum ſuæ opinionis autorem faciunt in his, quæ de febre epiala docet. Alij opinionem ſummæ latitudinis, quæ ex vtriſq; contrarijs completur, quam ego cenſeo veriſsimam, ineptè defendientes, in febre epialia dicunt, ſentiri ſimul calorem & frigus in eiſdem partibus exacte: idq; per ſpecies qualitatum: ipſas verò contrarias qualitates ſimul nōn recipi. Verum in ſecundo libro monſtrabimus, nullas qualitatum quæ tactu percipiuntur eſſe ſpecies: & in libro quinto, dante Deo, cum de febris epialæ eſſentia inciderit ſermo, docebimus, hoc & philoſophiæ, & Galeno ipſi eſſe aduerſum. interim illud ſatis conſtat, hanc opinionem omnem contrarij rationem ſubſtollere. Igitur illud vnum probabile reſtat, & parum abeſt, quin demonſtratione confirmatum dicam, contraria ita recipi in eadem ſubſtantia, vt ex altero, aut ambobus ſumma latitudo ſemper impleatur. Siquidem remiſsio vnius eſt alterius generatio, quæ etiam opinio rationem probabilem dat rei, quæ alioqui experimento cognita, omni phyſica ratione videretur deſtituta: quod, ſcilicet, remiſſum remittit intenſum: quod, artis componendi medicamenta eſt principium. nam, cum feruentiſsimæ aquæ calor frangitur, aqua remiſſe calida cum hac feruentiſsima commixta, ea caloris remiſsio, non calori, ſed frigori, quod cum remiſſo calore coit, tribuenda eſt: ſi vnumquodque conſeruatur à ſimili, & perimitur à contrario. Dicitur tamen: quamuis hæc ita habeant, ſemper, aut vtrumque, aut alterum contrariorum, ſecundum priuationem: quoniam ſolum id accidens, quod mediam latitudinem tranſcendit (id quod non poteſt ambobus contingere) tribuit denominationem. nam, non quod calorem habet, calidum eſt: ſed in quo calidum præualet frigido. & quanto gradu præualet, tanto gradu tale eſt. vt quod calidum eſt, vno gradu, tres gradus cum dimidio habet frigoris, & quatuor cum dimidio caloris. non, vt quidam barbare omnino, & ſtolide ſcribunt, quod calidum eſt, vt vnum, habet ſeptem gradus frigoris. Sed hæc apertè monſtrabimus in nono huius operis libro, vbi de compoſitione medicamentorum alterantium diſputabimus. modo illud vnum dicimus, qualitatem præualentem contrariæ, tribuere ſubiecto corpori denominationem: quod ſi neutra alteri præualet, neutra tribuit: vt ſit corpus, quod ęqualiter participat calorem & frigus. neque calidum, neque frigidum, ſed tepidum: id quod nouum noſtræ opinioni argumentum præſtat. nam quis non dicit, tepidum medium eſſe calidi & frigidi? fit autem illud medium participatione extremorum, calore

&

& frigore coniunctis,non amborum defectu:nam ea ſolum corpora,quæ elementaria non ſunt,qualia tantum cœleſtia,& quæ alterationes peregrinas non patiuntur, caloris & frigoris inueniuntur omnino expertia.Igitur quod ad qualitates contrarias attinet,ita habet.

¶ Caput quintum. De actione reciproca, quę vulgo reactio dicitur, & de antiperiſtaſi.

Diſputare ſolent phyſici,multis argumentis hinc inde adductis,de modo, quo in actionibus naturalibus,illud etiam,quod vincitur,eius quod vincit aliquantiſper contundit vires: neque minus, de modo quo aliquid ex vicinia contrarij fit ſuis qualitatibus intenſius, quod antiperiſtaſim vocant.Quæ ambò medicorum intereſt,in principio ſuarum controuerſiarum decidere. Sunt enim ad multa artis opera,& ad multa eorum,quæ circa ægrotantes contingunt,neceſſaria. Primò phyſici nõnulli conātur argumentis ſubſtollere actionem impotentioris in id quod potentius eſt, quam dicunt reactionem.nam actio(dicunt)eſt à vincente inuictum:quare non magis videtur fieri poſſe, vt quod patitur,eâdem qualitate agat in illud ipſum,à quo vincitur,quàm,vt aliquid ſit eâdem re potentius,& impotentius. Cæterum,qui mutuas actiones ſecundum eaſdem qualitates negat,videtur apertè, generationem elementorum mixtione factam tollere.nam,qua alia ratione permixtis elementis, mixtum fiet,quàm elementis mutuo ſe conficientibus,aut qua alia ratione ſe conficient,quàm mutua actione? Tollunt etiam medicamentorum compoſitorum generationem, medicis ex multis ſeculis expertiſſimam.nam quo pacto fiet citra reciprocam actionem, vt medicamentum ſimplex impensè calidũ,admixtione remiſsioris amittat vires.In nutritione quoque corporis apertè experimur, non ſolum alimenta à noſtris membris confici,ſed membra ipſa interim, ab alimentis aliquãtiſper affici,vſqueadeo, vt ex longo vſu pituitoſorum alimentorum tota nobis caro alba,mollisq; fiat:quod genus mali leucophlegmatiam appellamus.Sed hinc licet tibi experimento mutuam ſecundum eaſdẽ qualitates actionem explorare.Si quis valde calens,alterius rigentis frigore manui manum committat, hic incaleſcit, ille refrigeratur:amboq; motus perſeuerant, vſque dum ambæ manus eodem omnino gradu caloris fiant. quod ita factum eſſe,hinc intelliges,quòd ambo manibus voluptate afficiebantur,vſque dũ, cõparata ſimilitudine,ceſſauit ſenſus.Sed voluptas fit,ex ſenſu commutationis, à diſpoſitione præter naturam verſus diſpoſitionem naturalem. Mouebantur ergo ſimul, calore conficiente frigus,& frigore calorem.Proinde ab Ariſtotele quarto De generatione animalium.cap.3.ita ſcriptum eſt: Omne agẽs patitur,etiam à patiente,vt quod ſecat hebetatur ab eo,quod ſecatur:quod calefacit, refrigeratur à caleſcenti.deniq; quodcunq; mouet,excepto primo, mutuo mouetur aliquo motu verbi gratia, quod pellit,pellitur quodammodo:quod premit,premitur interdum etiam.ita fit,vt quod agit, magis patiatur,quàm agat. Eandem hanc doctrinam cum eiſdem exemplis accepit ab Ariſtotele Galenus tertio De cauſis ſymptomatum capite ſecundo,vbi ita ſcripſit.Cum eius ſententiæ maxime cõtrarium in diſputatione de his non modo nos oſtẽdimus,ſed etiam ex philoſophis ij,qui omnium naturæ affectuũ, ac paſsionum grauiſsimi interpretes fuerunt.apparet enim omnia, tametſi multò ijs,quibus appropinquant,ſint valentiora,aliquid tamen ab ipſis ſenſibile,manifeſtumq; pati: etſi non primo ſtatim occurſu,at certe temporis proceſſu.iam ferrum acutiſsimum,in molliſsima ſecanda carne,eſt hebetatum: & duriſsimus lapis à guttula longo tempore ictus cauitatem contraxit. quid vero in his,quæ mixta ſunt, fiat,omnes norunt:ſiue enim in amphoram aquæ feruentis,frigidæ hæminam inijcias:quod mixtũ ex ambobus eſt,non ſolum quod hæmina vincatur,ſed etiam quod aliquo modo vicerit, indicabit. Hec Galenus. Quo loco intelligendum eſt,vbi dicit,Etſi non primo occurſu,at certe temporis proceſſu, illum non negare,vincens à victo,primo occurſu aliquid ſemper pati.Patitur enim ſemper aliquid,etiã in ipſo primo occurſu. Sed negat, neceſſe eſſe, vt quod primo fit, ſub ſenſum cadas. Hanc eſſe illius mentem intelliges ex primo De locis patientibus,capite ſecundo; vbi ita inquit de gutta ex cauante lapidem:Neque enim vel vnus, vel duo, vel tres,vel quatuor aquæ ictus ſaxum ferientes,ac nec centeſimus quidem,ſenſibiliter videtur ſaxum excauare:neque etiam fieri poteſt,vt primo nihil efficiente,alter aliquid faciat,hæc Galenus.Itaque quicquid agit in aliud,ab ipſo patiatur,neceſſe eſt.Solam excipit Ariſtoteles primam cauſam. Qua ergo ratione,quod ab alio patitur,vincit?quod agit,vincitur? An poteſt aliquid vinci ab eo,quod vincitur?Hic nonnulli ita effugiunt:Id quod imbecillius eſt,nõ poſſe aduerſus potentius agere:poſſe tamen,cũ ab eo patitur,repugnare:agere enim eſſe vincentis, repugnare non vincentis,ſed victi:quod tamen reſiſtens contundit potẽtioris vires aliquatenus. Itaque ab impotentiori in id:quod potentius eſt non poſſe prouenire actionem,ſed repugnãtiam, quam reactionem vocant.Pleriq; philoſophorum reſponſum hoc damnant,quandoquidẽ,hoc ipſum repugnare,agere eſt:fitq; contrariæ qualitatis corruptione,& generatione ſimilis:differtq; ab actione ſola ratione maioris aut minoris, quæ non permutat naturam.Ergo,cùm omne quod patitur,vincatur:& quod agit, vincat,

vincat, neceſſe eſt, inuenire modum, quo aliquid poſsit eſſe vincens, & victum, idque ſecundum eandem qualitatẽ. nam corpus aliquod ab alio deſiccari, & illud calfacere, nihil eſt difficile, ſed refrigerari ob eo, quod calfacit, aliquanto eſt difficilius. Hodierni philoſophi acutam ſane huius euentus cauſam inuenere, dicentes, Non omnes qualitates eſſe æqualis actionis, & reſiſtentię, ſed fieri, vt quæ plus valet agendo, reſiſtat minus: & quæ minus valet, ſeipſam firmiùs, reſiſtendo, tueatur: fierique paſsionem, nõ cùm actiua vis patientis ab agentis vi ſuperatur: ſed cùm reſiſtentia patientis ab agentis vi, quare non eſſe impoſibile, duarum rerum reſiſtentias à ſuis actionibus mutuò ſuperari. His ita conſtitutis de qualitatibus primis ita ſtatuunt: actiuas qualitates: ac inter has calorem maximè, maioris eſſe actionis, quàm reſiſtentiæ: paſsiuas, harumque maxime ſiccitatem, maioris eſſe reſiſtentiæ, quàm actionis. Sed hi videntur illud vnum monſtraſſe, actionem mutuam inter contraria nõ eſſe impoſsibilem: tamẽ neceſſario fieri, inter quæcunque agentia infra primam cauſam, vt dixit Ariſtoteles, nõ demonſtrant. Quare ſatius fuerit huius rei demonſtrationem afferre, quàm illorum ſententiam ſine hac refutare. accipiemus verò demonſtrationem ex Gale. loco citato ex primo De locis patientibus. Habet verò ea in hunc modum: Quantumuis maximæ reſiſtentiæ res, ab alia debiliſsimæ actionis concutiatur, tandem diuturnitate euertitur. eſt appoſitiſsimum exemplum in ſaxo à tenui guttula excauato, ſed quod vnico congreſſu omnino nihil labefactaret, neque infinito tempore quicquàm efficeret. nam ſi primus nihil feciſſet, neque ſecundus quicquàm poſſet, cùm eadem eſſet proportio actionis ad reſiſtentiam, quę à principio: neque tertius: neque ab hoc quartus eadem ratione: neque bis mille annis nunquàm à pulſatione deſiſtens. Ergo neceſſe eſt, rem quancunque, dum ab alia patitur, aliquid etiam in ipſam agere. Tamen ex philoſophorum ſententia non ita contingeret. nam (vt alia omittam) inter paſsiuas qualitates, non poſſet contingere actio mutua. nam ſi humori vis agendi minor eſt quam reſiſtendi, & hæc eadem humoris agendi vis maior eſt ſiccitatis vi reſiſtendi, & ſiccitas habet reſiſtendi maiorem quam agendi vim: neceſſe eſt vim reſiſtendi humoris, maiorem eſſe vi agendi ſiccitatis. quare ſi humor in ſiccitatem poteſt agere, non poteſt ab ea quicquàm pati. Ergo ſi aliqua agentia habent maiores reſiſtendi q̃ agẽdi vires, nõ poſũt in ſeipſa, mutuo, agere: ſed aut omnino manebũt inalterata, aut alterũ patieť, omnino nihil repugnans. His argumentis victi alii, inſiſtentes propoſito principio, non eſſe, nempe, æquales actiones reſiſtentiis, addunt dictis: rem quancunque, habere actionem reſiſtentia maiorem, atq; ita, nõ tantũ actiuas, ſed & paſsiuas qualitates poſſe mutuo cõgredi: fieri verò meritò, vt reb⁹ omnibus à natura datæ ſint reſiſtẽtiæ minores actionib⁹: cũ, iuxta Peripateticorũ placita magis naturalis vnicuique rei ſit, ſpeciei conſeruatio, quæ pendet ex actione quam conſeruatio indiuidui, quæ pendet ex reſiſtentia. ſed, neque ſi deuoraremus Ariſtotelis placitum, ſatis idoneam reddidiſſemus propoſiti problematis cauſam. nam vt res quæcunque patitur, aliquid agat, in illud à quo patitur: non ſatis eſt in re quacumque reſiſtentiam ab actione ſuperari: ſed neceſſe eſſet, vt quæcunqne reſiſtentia à quacunque actione proportione infinita ſuperaretur. nam aliter, ſi certo quodam exceſſu vinceretur reſiſtentia calidi ab actione frigidi, cum multitudo ſubſtantiæ augeat actionem, & reſiſtentiam: & paucitas ſubtrahat de vtraque, poſſet quod de reſiſtentiæ gradu deeſt in calido, multitudine ſuppleri, aut quod redũdat actionis in frigido, paucitate ſubtrahi: fieretq; ita actio ſine quapiam repugnantia. Si ergo philoſophi rem aliquantò ocultatius contemplarentur, viderent proculdubio, ſe hactenus, in reddẽda repugnantiæ cauſa, eſſe hallucinatos. nullum enim principium minùs poteſt monſtrare, neceſſario repugare quod patitur: quàm quod illi ſtatuunt: putà actiones eſſe diuerſas à reſiſtentiis. Quinpotius ita ſentiendum puto, nihil poſſe reſiſtere, niſi agendo in illud, à quo patitur, Nam quod nihil agit, ſed deſiſtit à pugna, ne reſiſtit quidem. Id aperte intelliges exemplo duorum colluctatorum, potentior enim euertit debiliorem: tamen debilior obſiſtendo alteri repugnat, reſiſtitque: atque hoc ipſum repugnare, reſiſtere eſt: ſi quando deſiſtens, non repugnat, non amplius reſiſtit. Hoc ipſum fit in omni pugna, ſiue ea naturalis ſit, ſiue animalis. quicquid reſiſtit, repugnando reſiſtit. non reſiſtere, eſt omnino ab actione ceſſare. ſi lapidem vis ferro frangere, lapis collidendo mutuo ferrum, reſiſtit: itaque vt colliditur, collidit. ita neq; calor, neq; quicquàm aliud poteſt reſiſtere ceſſans omnino ab actione. Cùm ergo omnia, quæ ex finita aliqua proportione agunt, agant cum reſiſtentia patientis: neceſſe eſt, omnia agentia pati mutuò à patientibus, præter illud, vnum quod omnia alia infinito exceſſu ſuperat, putà primam cauſam. Hinc fit, vt quò aliquid plus reſiſtit, eò plus repugnet. actiuæ vero qualitates, calor, inquam, & frigus ad agendum ſunt magis idoneæ, ad repugnandum minus, quia vbi vinci incipiunt, corrumpuntur facilè. paſsiuæ, humor inquam, & ſiccitas, minus ſunt ad agendum idoneæ, ſed ad repugnandum plus. fitque hinc vt agens cui plus obſiſtitur, non ſolum lentius agat, ſed etiam magis retundatur. vt qui aduerſus durum hoſtem bella gerens vincit, non ſolum longiori tempore, ſed maiori etiam clade accepta reportat palmam. Neque vero hoc eſt, actionem fieri ab impotentiori, neque talis actio præſtantiam aliquam ſignificat, cùm ex reſiſtentia proficiſcatur: reſiſtunt verò omnia, quæ vincuntur, vincentibus, plus minúſue, vt maiori aut minori exceſſu vincuntur. Quare, ſi nihil à quoquàm, præterquàm àdeo, infinito exceſſu vincitur: omnis

nis ſecunda cauſa, interim dum agit, à reſiſtente patietur. Vnicum ſupeteſt argumentum, quod
non videtur ſilentio prętereundum. videtur fieri ex hac opinione, vt res aliqua moueatur motibus
contrariis. Finge enim ignem & aquam in mutuam pugnam deſcendere: diſtare tamen aliquan-
tum, ita tamen, vt in ſe ſemutuò ſuas vires poſsint tranſfundere. Certum eſt, aquam non poſſe, ig-
nis calorem retundere, niſi medium aërem priùs refrigeret: neque ignem poſſe, aquam calfacere, niſi cal
faciat mediũ aërem: ſi quidem nihil poteſt agere in diſtans, inalterato eo, quod eſt propinquum. igi
tur, vt illa mutuo agãt, neceſſe eſt, aërem vtramq; paſsionẽ ſimul pati. Sunt qui reſpõdeãt ſecundum di
uerſas partes ambo aërem pati: tñ cum ſtatuitur aër æque præparatus ad alterutram affectionem, ita vt
nulla parte, caloris, aut frigoris, pluſquàm alia, ſit capax, a ſolutione priori diſtituti, confugiũt ad neſ-
cio quas fictitias qualitatũ actiuarũ ſpecies, quas ſuis qualitatib⁹ imaginant̃, eſſe inſtrumẽta ad agẽdum,
hasq;, dicũt, poſſe, ſimul recipi, etſi cõtrariarũ qualitatũ ſint, cũ.n. nõ ſint, vt ferũt eiuſdẽ naturę cũ qua
litatibus, neq; cõtrariæ ipſę ſint. Cęterũ ſunt hæc figmẽta, ferẽda nunquam, niſi forte, cum citra hæc,
nulla præſtaretur via generationis, eorum, quæ cõſtarent experimẽto. Quod tamẽ, nunc tam lõge ab
,, eſt, vt ſi quis paulo attẽtius cõſideret, intelligat, nihil eſſe difficile in argumento. nã omnis repugnãtia
,, fit per cõtactum proximum: & quod reſiſtit, proximo ſibi agẽti reſiſtit: ſi verò aliqua diſtãtia agũt mu
,, tuò in ſeipſa, ambo patiuntur à medio: vt ſi fingis, ignem & aquam mutuò ſe cõficere interiecto aëre,
,, aër refrigerat ignem, & calfacit aquã. addis vero, Si refrigerat ignem, & calfacit aquã, ergo calefit ab ig
,, ne, & refrigeratur ab aqua. Non poſſum negare. ſed ex Ariſtotele cõſtat, ſolam lationẽ motũ eſſe cõ
,, tinuum: quãquàm ne hũc quidem cõtinuum eſſe cẽſet Galen⁹, vt ſumus in tertio libro declaraturi. Cũ
,, igitur motus alterationis cõtinuus nõ ſit, nihil impedit, alternatim incaleſcere, & refrigerari rem ali-
,, quã ſecũdum ſe totam. Vides modũ repugnãtię nihil obſcurũ: Quanq̃ medicamẽtorum remiſsio ex
permixtione remiſsiorum, nõ fit tali quapiã repugnantia vſq; dum medicamẽtum fermẽtatione cõfici
tur. nam ſtatim ac medicamẽtum aliquod frigidum & ſimplex, permiſcetur alteri ſimplici eodem gra-
du calido, admixtione amborũ reſultat medicamẽtũ cõpoſitũ, neq; frigidũ neq; calidũ, ſed mediocre,
manẽtibus interim integris ſingulorum formis, & qualitatibus: cum vero iam diuturnitate, ad fermẽ
tationẽ veniũt, corrũpuntur ſingula, ſecũdum formas, & remittũtur ſecũdum qualitates: fitq; vnũ me
dicamẽtum, diuerſum ſubſtãtia ab vtriſq;. quę fermẽtatio mutua illorũ actione fit: non aliter ac mixti
generatio ex elementis. Sed alia ratione atemperantur ante fermẽtationem. Cuius gratia reuocandũ
eſt in memoriam, quod à phyſicis ſæpe audiuimus: corpus aliquod poſſe, eſſe calidum, aut frigidũ, aut
tale aliud, æquabiliter diſtributa qualitate per totum, aut inæquabiliter, aliis partibus plus, aliis mi
nus calidis, gratia exẽpli: aut etiã aliis calidis, aliis frigidis, ſed in ea ꝓportione, vt ſi partes exęquarẽtur,
gradum illum, à quo denominatur totum, eſſent æquabiliter redditur æ. Mixtum ergo medicamen-
tum, nondum fermentatum, non ideo mediocritatem gradus conſequitur, inter ſimplicia, quòd il-
la mutuo remiſſa ſint: ſed quoniam ex proportione partiùm, reſultat: fermentatum verò ex mutua
corruptione ſimplicium, quare, hoc eſt omni ex parte tale, illud non ita ſed diuerſis partium quali-
tatibus reſultans tale: tamen medicamentum mixtum infermentatum operatur ſecundum ſe totum
pro ratione illius gradus, à quo appellationem habet, non quidem inæquabiliter has partes calfaciens,
illas refrigerans (ſaltem quod percipiat ſenſus) quia propter magnam permixtionem, quæ ſecundum
minimas particulas facta eſt, impediũt ſe mutuo particulæ, & nulla quæ ſentiri poſsit pars alterat̃ ꝓ ra
tione alterutrius, ſed totum pro neutrius ratione. Dixi modum reductionis medicamentorum à con
trariis, aut à remiſsioribus factum: qui ad dicenda in nono libro eſt perquam neceſſarius: extra quem
modum monſtratum anteà eſt, omne quod in aliud agit, ab illo pati aliquatenus. Modus, quo mẽ-
bra ab alimentis afficiuntur in leucophlegmatiæ generatione, non tam fit propter repugnantiam
(quanq̃ & hęc quoque affectum illum fouet) quam propterea quod, quæcunque cõcoctione generan
tur, inſequuntur, partim naturam eorum, quæ coquuntur, partim naturam commutantis: eoque
ex prauo cibo prauus ſuccus fit, ex prauo ſucco praua caro, carni polypi ſimilis. Itaque non tam, quæ
præerat, vitiatur, quàm generatur denuo vitioſa caro. Sed de his dicturi latius ſumus, cùm de ſymp-
tomatum cauſis diſſeremus: modo ad penſum reuertamur. Quicquid in aliud agit, ab illo patitur non
nihil. quamquàm videri poſsit alicui, hoc minus quadrare cum alio philoſophorum placito de anti-
periſtaſi. Dicunt enim ſæpe fieri, vt contrarium vnum obiectu alterius contrarii intenſius fiat: confir
mantque illud generatione cometarum, quos in frigidiſsimo loco generari, docuit ariſtoteles: aquas
quoque puteales hac ratione dicunt, hyeme calidas & æſtate frigidas fieri: ventres quoque hyeme &
vere, quod ab Hipporate dictum eſt in aphoriſmo, non alia ratione fieri calidiſsimos. Quo ergo pa
cto hæc ſuperioribus conſonant? Nam ſi quod contrario obſiſtit, intenſius nonnunquàm fit, agit
profecto in illud, nihil interim perpeſſum. Nam ſi non agit, neque reſiſtit iuxta dicta: quod ſi, neque a
git neque reſitit: perinde eſt, ac ſi nullum contrarium adeſſet: quare neque intenderetur neque re-
mitte

mitteretur. Pugnant ergo duo hæc placita. Sane: quæ neoticorum philoſophorum quam plurimi, de hac actione docent, ſunt inexplicabilia quædam figmenta: contendunt enim (haud ſatis intelligo, quorſum id facientes) fieri poſſe, vt calidum à frigido fiat intenſius calidum, inueniuntq; mille mõſtra, vt defendant rem planè falſam. Nam, aut calor ſeipſum augeret, aut frigore augeretur, quorum, neſcio vtrum ſit improbabilius. Nam ſi qualitas quæpiam poſſet agere in materia propria, omnino omnis qualitas, cum primum excederet medium gradum: creſceret ſua ſpontè vſque ad intenſionẽ ſummam, fieretque, quicquid calidum eſſet, calidius perpetuò, vſque dum euaderet ſumme calidum: itaque & frigidum & humidum, & ſiccum. In quocunque corpore qualitate aliqua affecto, denominatoque, eſt intenſior ea qualitas, à qua denominatur, quam contraria, vt in calido plus eſt caloris, quam frigoris, in frigido contra. ergo quæ vinceret, contrariam corrumperet, ſi modo corpus poſſet ex ſeipſo moueri, ac non potius, omne quod mouetur, ab alio moueretur. quod ſi vero frigori das caloris generandi vim, omnino inſipientem fingis naturam, quæ augendi ſui contrarii, cauſam rei alicui dederit, omnino contra naturale rerum inſtitutum. Sed, quid inuenerint neoterici operæprecium eſt audire. Ex qualitatibus actiuis, dicunt, ſpecies quaſdam produci, quibus, vt inſtrumentis operantur, ireque ſpecies has rectas, cùm in externam materiam tendunt, reflectique nonnunquam in propriam: has ſpecies, dicunt, obuiantes contrario reflecti, reflexasque eandem qualitatem, à qua productæ ſunt, augere. præter has ſpecies, quæ ſunt efficientes qualitatum ſimilium iis, à quibus producunt, ſtatuunt alias ſubſeruientes ſenſui qualitatum: quas conſtat oportere, eſſe diuerſas à prioribus. quandoquidem ipſi dicunt, ſentiri nonunquam calorem ſine caloris generatione, in organo ſenſus: & ita, poſſe calorem & frigus ſentiri ſimul. Ex iis neceſſarium fit ex calore, & frigore, & reliquis qualitatibus, non tantum ſpecies produci, ſed eas quidem duplices. Tamen pereant iſti figmentorum autores. quid enim improbabilius perſe eſſe poteſt, quam corporeas qualitates incorporeis vti inſtrumẽtis (incorporeas enim ſtatuũt has ſpecies, ne eiuſdem naturæ cum ſuis qualitatibus ſint) ad actionem, & ad ſenſum? Cæterum etſi hæc abſurda admitterentur: tamen neque ita poſſent, reſpondere propoſito problemati. Nam finge, corpori calido quarto gradu, obiectum eſſe frigidum aliud: eòque, reflecti calidi ſpecies: ac monſtro, non poſſe illarum reflexu calorem calidi corporis augeri. Si corpus aliud calidum in quarto, loco frigidi obiectum eſſet, ꝓducerentur recta via, ſpecies tam multæ in corpus illud calidum, quàm modo veniunt reflexę: ſed rectæ nihil augerent calorem, cum omnino ſimile, non alteretur à ſimili: ideóque neque calidum in quarto, à calido in quarto: ergo multo minus, calorem illius corporis augebunt reflexæ ſpecies. Ridiculum ſane eſt, videre ſæpiſsimè ſophiſtas miſerè ſe diſcruciantes, in defendendis falſis aſſertionibꝰ iiſque ad quas, nulla ratione coguntur. Quæ enim obſecro cauſa ipſos impulit, defendere caloris intenſionem fieri obiectu frigoris, ac tam multa monſtra inuenire? nunquid ea, quæ experimento inueniri circa puteales aquas, & crinitarum ſtellarum generationes, & animalium ventres, etſi quæ alia his cognata ſunt, paulò ante diximus? At, iſta omnia poſſunt faciliori ratione, ſine tot monſtris contingere: quod vt monſtratum erit, conſtabit, nullam qualitatem obiectu contrarię fieri intenſiorem per ſe: ſed nonnunquam augeri retentione alicuius ſubſtantiæ, quæ antiperiſtaſi, id eſt, reciprocatiõe, aut compreſsione retinetur, alioqui effluxura. ita ventres hyeme copioſum calorem habent, prohibito à frigore ambientis calidorum vaporum effluxu. contrà in æſtate, humores & ſpiritus, diſsipantur ab ambientis calore. exhalatio ignea diſſoluitur in ambiẽte calidò, facta rarior, contra concluſa in aquea nuue denſatiõe abit in ignem. Aquas puteales eô dixit Galenus tertio de ſimplicium medicamentorũ facultate capite ſeptimo, frigidas nobis videri in ęſtate, quòd manibus calidis attrectentur, calidas in hyeme, quod frigidis: vt in balneo vrina ſentitur frigida, extra balneum calida, quoniam, ſcilicet, nos ſumus in balneo calidiores, & frigidiores extra balneum. ſed ego, quantum experiundo poſſum iudicare, non ſolum putauerim puteales aquas, tales videri, hyeme & æſtate, quales diximus, ſed eſſe re vera tales. nam, quacunque arte tactum attemperes, antequam contingas aquam, ſi id vtraque tempeſtate feceris, inuenies ita contingere, vt ſenſus iudicat. Adde, non omnem aquam, videri calidã hyeme, & frigidam vere, ſed eam tantum, quæ profundos admodum habet fontes. ergo non eſt in noſtro tactu cauſa (nam eodem tangimus extimas aquas, & intimas) ſed neceſſe eſt, incluſam eſſe per hyemẽ in profundis terræ cauernis ſubſtantiam aliquam calidam, & vere frigidam, à qua profundæ aquæ ita afficiantur. neque enim probabile eſt, ſi diſcrimen hoc ſtatuas, aquam fluminis ab aëre refrigerari, in hyme: putealem, vtpotè profundam, nõ refrigerari. Nam conſtat, quantumuis frigeſcat aër, aquam eſſe natura ſua frigidiorem niſi ab aliquo ad calorẽ alteretur. includitur ergo proculdubio aliquid in cauernis, à quo caleſcit. eſt illud, quantum intelligo, exhalatio calida, quæ hyeme refugit ad interna, æſtate diffunditur in aërem. vapor frigidus contra, ęſtate refugit ad ima, hyeme exiens coit cum externo frigore. Contingit ergo per hyemem, & ęſtatem, terræ cauernis quiddam non abſimile ei,

quod

quod ventribus animalium. neque eſt in his quicquàm difficile, magis quàm in curatione tetani ex infuſsione aquæ frigidę: qui morbus (quandoquidem frigidus eſt) non aliter curatur, quàm refugientibus ſpiritibus & ſanguine contactum aquæ, ſubeuntibusque ita profundos neruos, & affectum illorum diſsoluentibus. contingunt itaque hæc omnia ex cauſis inuentu facilibus citra figmentum. ſed quando de elementis, & eorum actionibus ſatis diximus, de temperamentis, quæ illorum mixtione contingunt, tempeſtiuum iam eſt diſputare atque omnium primo de eſſentia temperamẽti, quod barbari appellant complexionem: nam de hoc quoque dubitatum eſt.

¶Caput ſextum. Quid ſit temperamentum.

SAPIENTER Plato, in quauis diſputatione ab ipſa quæſitæ rei eſſentia inchoandum aut aberrandum prorſus eſſe cenſuit. eàdem de cauſa Ariſtoteles, quatuor interrogationum primam, eam eſſe docuit in quacunque doctrina, qua, quid nam res ſit, interrogatur. nos quoque probatiſsimorum autorum præceptum inſecuti, quæſtiones quas de rerum eſſentiis inuenerimus in ſingulis diſputationibus præſcribemus: quod modo facimus, de temperamenti, ad quod ſermo ſe conuertit, eſſentia, in ipſo principio diſputantes. qua de re, omnino nulla cõtrouerſia eſſet: ſed ꝓportio calidi, frigidi humidi, & ſicci, tẽperamẽtũ appellaretur, vt nomẽ ipſum præſe fert (nemo enim audito nomine calidi & humidi tẽperamenti alludintelliget, q̃ calidum præualere frigido, & humidum ſicco) niſi Auicena, qui (vt inquit ille) neq; olus, arbitror, citra diffinitionem poſſet emere, tẽperamentũ ita finiuiſſet Fen prima primi, doctrina tertia: Complexio eſt qualitas, quæ ex actione adinuicẽ & paſsione contrariarũ qualitatũ in elementis inuentarũ, quorũ partes ad tantam paruitatem reductę ſunt, vt cuiuſque earum plurimũ, contingat plurimũ alterius, prouenit. cũ enim adinuicem agunt & patiuntur, accidit in earum ſumma qualitas in toto earũ ſimilis quæ eſt complexio. Ecce vt Auicena non qualitatũ proportionem, ſed quintã quandã qualitatem ab illis reſultantem, complexionem appellat. hic illius aſſeclæ primum de innata complexione, ea in quã, quæ in ſingulis membris ſita eſt, non de ea, quæ aliunde prouenit, agi affirmant: deinde, ita ſuam opinionem nituntur monſtrare: Omnes operationes temperamentis obeuntur, vt docet Galenus libello De differentia morborum, & Ariſtoteles ſecundo De partibus animalium capite primo. ſed etiã ſi in brachio, aut crure idem caloris gradus & humoris fieret, qui eſt in ventriculo, ex natura: non ageretur in illis chili generatio: ergo virtutes naturales, quę in temperamento conſiſtunt, vt eſt proclamatiſsimum à Galeno, non in calidi, frigidi, humidi, & ſicci proportione, ſed in qualitate alia, horum contemperatione facta conſiſtit. Præterea, ſi quis religaret arterias, venas, & neruos ad extremum brachium euntes, aut omnino præſcinderet, & ab ambiente aëre talis primarum qualitatum proportio conſeruaretur in brachio, qualis à principio fuerat: tamen omnes virtutes, & operationes brachii perirent. ergo inſtrumenta illa, quæ præciſa ſunt, dum conſeruabant operationes, ſeruando temperamentum, non proportionem primarum qualitatum, ſed aliam aliquam ab his diuerſam qualitatem conſeruabant. Adde quòd proportio hæc ſingulis momentis permutatur, ex ſole, ex vento, exeſu, & potu: ex otio ex exercitatone. tamen ridiculum fuerit concedere, naturalia rerum temperamenta, ex quibus virtutes omnes pendent, ſingulis permutari momentis His rationibus videntur ſibi demonſtraſſe, complexionem, quam vocant, qualitatem eſſe diuerſam à quatuor primis. Sed ego, vt verum fatear, nondum ſatis intelligo opinionem. nam aut vnica eſt qualitas in toto Socrate, gratia exempli, vt Socratem dicimus vnum habere temperamentum, aut ſunt multæ qualitates ſecundũ diuerſitatem temperamentorũ, quæ membris cõtingunt. vnicam qualitatem eſſe in toto corpore, nõ eſt quod dicant: cúm longe magis differat temperies cordis à temperie cerebri, quàm temperies Socratis ab ea quæ eſt in Platone. Si vero ſecundum dicis, cùm temperamentis differant membra omnia, & membrorum ſingulæ particulæ innumeras conſtituis qualitates diuerſas ſpecie (tales enim oportet eas eſſe, cum diuerſę temperies ſint) ſub complexionis nomine in vnico corpore. Ptæterea ex his quoq; arbitror, continuo adducèris ad colligendũ, vnam aliam toti corpori cõmunem, quo totus homo dicatur huius, aut illius eſſe temperamenti. Præterea, ſit ne qualitas hęc actiua, an non, minus definiunt: quod tamen dictu facile non eſt, cùm calorem generet, & frigus. Inſuper, aut virtutes naturales habent eandem eſſentiam cum hac qualitate, aut diuerſam. ſi eandem dicis: quo pacto contrariarum actionum, tractionis, ſcilicet, & expulſionis non ſunt potentiæ ſubſtantia differentes? Si diuerſam naturam eſſe dicis facultatibus naturalibus, fruſtra illam qualitatem imagina-

ris

ris. nam ſatius eſt,ex ipſis elementis talem habentibus proportionem,virtutes naturales educere. & quo pacto ex vnica qualitate reſultarẽt diuerſæ virtutes ? & quãuis reſultarent,quo pacto vna læderetur,illæſa altera?ſcilicet lęditur quælibet læſo tẽperamẽto,quod ſi vna qualitas eſſet,oẽs virtutes ſimul deturbaret. Verum hæc proxime videntur attingere facultatum naturalium ſubſtantiam: de qua, vt ſcriptum à Galeno eſt,nulla certa monſtratio afferri poteſt. Sed multò probabilius, & Galeni doctrinæ magis conſonum eſt,non eſſe hanc qualitatem,quam Auicena dicit complexionem. Sed barbarorum hic ſemper fuit mos,ſuperuacaneas quaſdam,& fictitias qualitates, & proprietates in ſingulis rebus imaginari,illuſtriorem ſe doctrinam ita reddere putantes:cùm tamẽ nulla ex re euadat obſcurior, quàm ex talium figmentorum multitudine. Igitur vera ſententia,quantum opinor,eſt: Corpora omnia,quæ penes nos gignuntur,ex calido,frigido,humido, & ſicco inuicem attemperatis conſtare, igne(inquam)aëre,,aqua & terra(nam quanquam elementorum formæ corrumpuntur, manent partes illis proportione reſpondentes:vt ſi quis dicat,pars terrea,aquea, aërea & ignea) atque ex horum attẽperatione,quendam ſubſtantiæ modum per totum generari pro ratione proportionis ſubſtantiarum elementarium:atque hanc proportionem eſſe natiuam temperiẽ,per quam ſingula membra ſuas operationes participant:& præter hanc proportionem,eſſe ſecundam aliam,quæ ex hac prima proficiſcitur.eſt vero ea,proportio ipſarum qualitatum elemẽtarium,caloris,inquam,frigoris,humoris, & ſiccitatis,quæ mutatur leuiſsimis ex cauſis centies in ſingulis horis. Atqui hoc temperamentum qualitatum eſt diſpoſitio quædam corporum temperatorum. prius illud temperamentum, quod modũ ſubſtantiæ eſſe dicimus,ex ſubſtantiarum elementarium proportione factum,eſt habitus naturalis,&fundamentum omnium facultatum. in quo ſenſu, dictum eſt à Galeno ſexto De placitis Hippocratis & Platonis: Quocirca ſingulis ex ſubſtantiæ proprietate propria quædam functio contingit:vnde qualitates primæ,cum ſolæ vitiantur,non vitiant actiones:quoniam per ipſas operandi virtutes participentur:ſed quoniam facultatum inſtrumenta ſunt.nam etſi ventriculus redditus frigidior non mutat cibos,quoniam caret commodo inſtrumento,ſed interim dum retinet modum ſubſtantiæ,& ipſam elementorum proportionem,eius potentia non perit His intellectis, nihil eſt difficile in Auicenæ argumentis.nam etſi brachium, aut pars alia quæcunque calorem & humiditatem ventriculi compararẽt, non compararent eundem ſubſtantiæ modum·quod ſi potis membrum aliquod transferri,non tantum ad temperamentum qualitatum ventriculi,ſed etiam ad illius ſubſtantiæ modum:non dubiũ eſt, membrum illud chyli generandi habere vim, quãquam fortaſſe ne tũc quidem chylum generabit,vel ſaltem non tam copioſe,quàm ventriculus, defectu commodæ figuræ, & ſitus, & viciniæ membrorũ calidorum:quæ omnia ventriculum iuuãt ad hanc actionem.quod ſi ambiens aër temperiem brachij, cui præſcinduntur in tua hypotheſi venæ,arteriæ,& nerui,exacte poſsit conſeruare,priuabitur membrum illud actionibus animalibus,& vitalibus:quoniam harum virtutes influebant aliunde:naturalibus verò non priuabitur,niſi forte ex accidenti defectu alimenti,quod per venas influebat. Quod de mutatione perpetua temperamenti dicebatur, minus eſt difficile: quandoquidem affatim & repente mutari ſoli contingere poteſt temperamẽto qualitatum:paulatim verò immutari perpetuo natiuum temperamentum,nemo neget:nam ità agimur in mortem naturalem. Sed ſatis hæc ſint de quęſtione, præcipue non adeo vtili.quam omiſiſſem profectò, niſi me ad eius tractationem ipſe ordo prouocaſſet.ad temperamentorum numerum, de quo ſunt multæ controuerſiæ,tranſgrediamur.

Caput ſeptimum. De numero temperamentorum.

EX quatuor qualitatibus,quarum quælibet cum aliis duabus iungi poteſt,cum alia non poteſt,ſaltẽ ſecundum exceſſum:octo poſſunt lapſuum in temperamẽtis differentię conſtitui. calidum enim frigido contrarium eſt,& humidum ſicco: non tamen calidum, aut frigidum, humido aut ſicco. Ergo octo temperamenta inæqualia ſunt,quatuor ſimplicia,quatuor compoſita.nam aut vnica excedit qualitas, eaque eſt calor,frigus,humiditas, aut ſiccitas: aut excedit duplex,calor ſcilicet cum humiditate, aut ſiccitate: aut frigus cum illarum vtralibet coniunctum. frigiditas enim cum caliditate, aut humiditas cum ſiccitate non poteſt eſſe excellens. Sed quoniam quatuor qualitates, quanquam contrariæ inuicem ſint, poſſunt tamen intenſione æquales intra mediocritatem omnes copulari,vt in quarto capite monſtrauimus,nonũ etiam conſtare poſſe videtur temperamentum: quod ex elementorum ęqualibus portionibus factum, æquale appellatur. & corpus quod illo affectum eſt, vocatur temperatum. Hanc tam diſtinctam Galeni doctrinam,parum abeſt,quin barbari autores omnino euerterint. denominationes tribuentes temperamentis, non ex qualitatibus, ſed ex humoribus deſumptas: ita vt homo non diceretur apud illos calidus, frigidus, humidus, aut ſiccus, aut horum aliqua ſecundum coniugationem perpeſſus: ſed bilioſus, ſanguineus, pituitoſus, &

melancholicus.tamen hi perinde faciunt,atque ſi quis febricitantem hominem,non eum qui febrem habet,ſed eum qui ſitim habet,appellaret.nam vt febricitans quaſi febre affectus homo dicitur, ex febre aũt magna ex parte ſitis fit:ita temperatus, quia temperie affectus. temperies autem earum rerum eſt,quibus corpus temperatur:ſed temperatur calido,& frigido,humido & ſicco,commixtis inuicem. igitur temperamentum calidum aut frigidum,humidum aut ſiccum eſt, aut ſecundum coniugationẽ horũ aliqua habens.fit aũt ex ratione,vt in tẽperamento calido plus ſanguinis aut bilis, in frigido pituitæ proueniat:non tamen proinde ab his humoribus debent temperamentorum nomenclaturæ deſumi potiſsimum vbi de temperamentorum differentia eſt diſputatio.nam vbi de excrementis,quæ cõgeri ſolẽt in corporib⁹, aut morborũ generibus, in quæ ſolẽt corpora incidere diſſeritur,optima ratione appellationes tribui poſſent per humores,vt Galen.libro ſecundo De febr. diff.ſępe facit,appellans bilioſum aut pituitoſum hominem.Sed vbi temperamentorum eſſentia quæritur,ineptæ ſunt illæ appellationes.Decipiuntur itaque hi,qui,propterea quòd humores,quos contingit in humano corpore redundare,quatuor tantum ſunt,quatuot etiam temperamentorum ſpecies ſtatuunt, ſecundum coniugationes qualitatum,quæ in humoribus ſunt, calidam & humidam,calidã & ſiccam, frigidam & humidam,frigidam & ſiccam,& interim quinque alias ſubſtollunt, temperamentum æquale negantes, & intemperantias ſimplices. Quare duplex cum iis nobis oritur controuerſia: Prima, An fieri poſsit corpus exquiſite temperatum:Secunda: An poſsit eſſe aliquis lapſus temperamẽti ſimplex. Apud Galenum,& Auicenam,& reliquos omnes,tam philoſophos,quàm medicos,eſt receptiſsima illa diuiſio temperati corporis,intemperatum ad pondus, & temperatum ad iuſtitiã.quanquam nomina nõ ſunt eadem perpetuò quibus hæc ſignificentur. Sed Galenus nunc dicit temperatum in ſpecie, nunc τὴν δικαιοσύνην. ideſt, ad iuſtitiam,aut iuſtitiâ:quod nunc dicit tota natura temperatum, nunc temperatũ σταθμῷ,ideſt pondere aut ad pondus appellat.Sed de nominum vſurpatione non laboro. Galenus toto primo libro De temperamentis diffuſe admodum diſputat de temperato corpore: & illud multis ſignis inueſtigat.quare non videtur eſſe de iis,quę generari non poſſunt.eſſet enim alioqui autor nugaciſsimus.Scio Auicenam dicere Fen prima primi cap.primo,Galenum eo loco de temperato ad iuſtitiam loquutum eſſe:idq; dicit his verbis:Debes autem ſcire,quòd ęquale,de quo medici in ſuis inquiſitionibus tractant,non eſt denominatum ab æqualitate,in qua æqualitas cum pondere æqualiter exiſtit:ſed denominatur à iuſtitia indiuiſiue.Itaque Auicena expoſitore, quæcunque apud Galenũ de optima hominis temperie dicta ſunt, ea de temperato ad iuſtitiam dicta fuiſſe putandum eſt.Sed qua ratione, obſecro, ad hanc interpretationem ductus eſt Auicena?ea, vt arbitror,quã paulò ante in eodem capite his verbis ſcripſerat: Quod autem in doctrina medicinæ conſideratur,æquale aut extra æqualitatem,non eſt hoc neque illud: ſed medicus phyſico credere debet,quòd æquale ſecundum hanc intentionem,quam diximus,impoſsibile eſt aliquo modo inuenire:quantò magis,vt hominis ſit, aut humani membri.Hæc Auicena.Ex quibus locis,hanc eſſę illius mẽtem apertè colligitur: temperatum exacte tale,quod ad pondus alii appellant,generari,omnino eſſe naturæ repugnans:proindeq; humanum corpus,quod à medicis temperatum dicitur,temperatum eſſe in ſua ſpecie (ideſt ſuæ ſpeciei habere temperiem optimam) tamen exacte temperatum non eſſe. Eidem huic opinioni adhæſit Auerroës conſtantiſsimè,& mille ſophiſticis argumentis,nixus eſt,illam cõfirmare. Primum illud à me intelligat vellim Auicena,Galenum nullum locum reliquiſſe ipſius expoſitioni(non enim ego, vt multi ſolent,inutiles conciliationes fingam)ſed,aut Galenum,aut ſuam doctrinam oportere,vt prodat Auicena,in primis oſtendam.quin & ipſum ſibi parum conſtitiſſe ex diffinitionibus declarabo. Auicena ipſe ita diffinit temperatũ corpus(volo enim aduerſus hominem,ipſius diffinitione vti)Eſt vnus,vt ſit complexio æqualis,ita vt quantitates qualitatum contrariarum in complexionato ſint ęquales,nõ ſuperantes neque ſuperatæ.Vides vt hæc Auicenæ definitio temperato ad iuſtitiam quadret:quò minùs ſibi ipſi iam conſtat Auicena. Galenus,cùm ſæpe libro De temperamentis docuiſſet,eſſe aliquod corpus temperatum abſolute:de illo rurſus in ſecundi libri primo capite verba faciens, ita inquit: Huius norma indiciumq; erat,elemẽtorum portionis æqualitas.Eſt ergo nobis Galenus ſui ipſius interpres: manifeſteq; prodit,ſe de temperato abſolutè loquutum eſſe. quanquã & ex primo libro erat luce clarius,Galenum non ſolum inueſtigare temperiẽ optimam, vt in ſpecie humana: ſed eam etiam, in qua calidum & frigidum eſſent exacte attẽperata.Siquidẽ illã iuſsit tactu explorare, & cõferebat ſenſum tactus illius cũ aqua,ad amuſsim attẽperata ex feruentiſsima & frigidiſsima:præceperatq; tyronibus,aquã dicta ratione attẽperare,vt tangendi potentiã ſenſui rei tẽperatæ aſſuefacerent:atq; ita in tẽperata natura dignoſcenda nõ deciperentur: vſq; adeo Galenus cenſet tẽperata hominis natura nihil eſſe temperatius.Sed miſsis autorum verbis,age,rationibus exploremus: nũquid tẽperatus homo,tẽperatus ſimpliciter ſit,aut ad iuſtitiam ſolũ.Videndũ verò pro intelligẽda hac cõtrouerſia eſt, nũquid repugnet rerũ naturę fieri corpus aliquod tẽperatũ,qđ ad põdus appellãt. Nã ſi ſemel probatũ fuerit, non repugnare,rem aliquam talem fieri, omnes vno ore concedent, omnium generabilium corpo-

rum

rum humanum maxime poſſe temperationem hanc adipiſci, ſiquidem eſt omnium generabiliũ ſub-
ſtantiarum perfectiſsima: cui proinde perfectiſsimam temperiem denegare, fuerit prater rationem:
cùm præcipuè eâ temperie humanum corpus omniũ maxime indigeat ad tactionis ſenſum: quem; di-
cente etiam Ariſtotele, illi conſtat, oportere perfectiſsimum adeſſe naturâ: quandoquidem hic ſenſus
cum ſapientia ſemper coniunctus reperitur. Quod verò ad illum ſenſum nullâ temperie magis opus
eſt, quàm media, conſtat. nam hic ſenſus eſt explorator calidi, frigidi, humidi, & ſicci. Senſum verò o-
portet ſenſibilium maxime eſſe expertem. nulla tamen ratione melius poſsit eſſe expers omnium pri-
marum qualitatum: quàm in illarum medio exacte conſtitutus. Ergo non dubium eſt, omnium corpo
rum generabilium, humanum poſſe eſſe temperatiſsimum: quodq;, ſi quodpiam corpus ſimpliciter tẽ
peratum generari poteſt humanum maxime poteſt fieri tale. Vertenda igitur hæc cõtrouerſia eſt pri
mo illo cardine: An poſsit ſecundum naturam, corpus aliquod ſimpliciter temperatum generari. pen-
ſandaq; ſunt aduerſariorum argumenta. Dicunt primò, non poſſe mixtum aliquod generari; niſi ali-
quod elementorum vincat. nam nullus ortus fieri poteſt, vbi non eſt quod vincit, & quod vincatur.
Addit Auerroes, Debet eſſe aliquid quod vincat, quod moueat, miſceat & generet: ſed quodcunque
illud ſit reliquis eminentius æqualitatem interturbat. Ego, dũ hæc apud illos lego, non intelligo, quid
ad generationem eam, quæ permixtione aquæ, aëris ignis & terræ fit, requirunt. nam aut requirunt, qđ
corrumpat formas elementorum: aut agens, cui actionem hanc tribuant, vt efficiẽti cauſæ in mixti ge-
neratione: aut requirunt quod permiſceat, ideſt, in pugnam congredi faciat, comminuat, & commi-
nuta iuxtà ponat. Si primum, intelligant vellim, formas illas mutuo ſe conficere: ignem ſcilicet humo-
rem depaſci, & aquam ignem extinguere. ſi efficientem ortus cauſam requirunt: meminerint, multos
eſſe rerum ortus (vt paulò antea diximus) quos mos eſt philoſophis, factos per accidens appellare, qui
ſolis tribuuntur agentibus vniuerſalibus (aſtris inquam & influentiis) citra agentia ſingularia. ita ex-
cutitur ignis de ſilice, attenuato eo, qui intercipiebatur aëre. Itaque nihil prohibet, ſine ſingulari agen
te fieri perfectos rerum ortus per accidens. Si tertium requirunt: poteſt illud facere proprius elemen-
torum motus, & ambiens locus, & ars aliqua, & aliquid tale caſu factum, aut inopinatis occaſionibus.
& præter hæc mutua actio mutuam etiam habet coniunctam motionem. & vt mutuo ſe conficiunt e-
lementa, mutuo ſe mouent, & miſcent. Eſt illis aliud (vt putant) firmiſsimum argumentum: Si qđ cor-
pus omnino temperatum fieri poſſet, humanum poſſet maxime (nam hanc conſequentiam ab omni-
bus admitti debere, paulò ante monſtrabamus) ſed illud, quandoquidem viuit, calidum & humidum
excellenter neceſſario eſt. ergo nullum corpus poteſt fieri exacte tale. Quod, viuens calidum & humi
dum ſit, ex principiis vitæ deducũt. viuimus ſcilicet vitali calore: & vitalis calor humido alitur. Sed nõ
video, cur non vereantur dicere, muſcas, formicas, & ſcarabeos, & araneos, &, ſi quæ alia ſunt viuen-
tium corpora aridiora, habere excellentem humiditatem: piſcium etiam genus omne, & ipſam torpe-
dinem dominantem habere calorem: quin & arborum, & herbarum omne genus (ſunt enim hęc etiã
in viuentium genere (cum tamen illorum multa deguſtata, præ frigore interimant. Quare nobis non
ita dicendum eſt: ſed diſtinguenda res, eſt, vt oportet. multum refert dicere, viuentia calore viuũt (hu
mori eſt eadem ratio) aut viuentia calida ſunt. nam viuit res vnaquæque calore, ſuo ſcilicet, & ſibi na-
turali: non omnia tamen calore excedenti. eſt viuentium cuique ſuus caloris gradus, quo viuit: etiam
ſi inſigniter frigidum ſit. vt ventriculus membrum eſt exangue, & frigidum, ſed ſuo calore cibos con
ficit. viuunt igitur viuentia calore, & calor humore ſuſtentatur (cum mors naturalis per refrigeratio-
nem & deſiccationem accidat) calida tamen & humida non ſunt ſimpliciter, ſed ad demortua: quoniã
ſcilicet cùm moriuntur, frigidiora & ſicciora fiunt. Eſt quidam Galeni locus ſecundo De ſimplicium
medicamentorum facultatibus capite tertio, qui illorum aſſertioni videtur fauere, vbi inquit: Quin & "
hominem non abſolute calidum vt ignem, ſed exuperantia calidum dicimus: ſiquidem maiorem in il "
lo calidi portionem eſſe, q̃ frigidi. Hæc Galenus. tñ intelligendum eſt, illum illic non diſputare de tem "
peramentis hominis, ſed de modis, quo aliquid frigidum, aut calidum dicitur: eoque exemplum abſo
lute calidi ignem feciſſe. Exuperantia calidi, hominem (intellige) calidum, vt ſenſus ſit. Homo calidus
non eſt abſolute calidus, ſed habet plus caloris, quàm frigoris. Solent etiam hoc in loco Ariſtotelem
citare quarto capite quarti Meteororum: quo loco dicunt illum aſſerere, in miſto quocunque aut a-
quam, aut terram redundare. quod tamen illi proculdubio imponunt. nam hæc ſunt illius verba. Ele- "
mẽtorum maxime propriè terra dicitur ſiccitatis eſſe, aqua humoris: ideo circumſcripta corpora om- "
nia (genita & interitui obnoxia intelligo) abſq; terra, & aqua non ſunt: atque etiam ſingula eius eſſe vi "
dentur, vtrius facultatem magis retinuerint. vide quàm ſint hæc extra noſtram controuerſiam, & vt "
Ariſtoteles, nullum elementum redundare neceſſariò aſſeruerit, vt vel hinc cõſtet, pleroſq; eorũ, qui "
ante nos quæſtiones medicas ſcripſerũt, captioſe magis decipere, q̃ veritatẽ docere. Ergo, vt hos omit-
tã, iã tandem enarrare, & confirmare incipio, veram Galeni opinionẽ. Corporis cuiuſq; duplex eſſet tẽ
peramentum in controuerſia ante hanc ſcripſimus. Aliud, Quod habitum naturalem eſſe diximus, ex
proportione ſubſtantiarum elementorum reſultans; aliud, quod diſpoſitionem ſolum eſſe cõſtat, at-

que adeo leuem ex proportione qualitatum actu exiſtentiũ,quę leuiſsimis de cauſis infinitis penè modis variantur. Vtroque horum modorum poteſt eſſe corpus aliquod exacte temperatũ. atque primo modo tale temperatum,eſt,quod ex æqualibus conſtat elementorum portionibus, vtcunque habeāt qualitates.Secundo modo temperatum æquale eſt,quod non tantum ex æqualibus elementorũ portionibus,ſed etiam ex eiſdem qualitatum gradibus conſtat.Primo illo modo poſſe generari tota natura temperatum:atque adeò tale fieri corpus humanum,cùm temperiem habet optimam: & ſecundo modo,nullum corpus tale fieri poſſe,iam demonſtro: Intellige mihi corpus eodem gradu calidum & humidum,ſenſim ad frigus & ſiccitatem permutari. iis proportionibus apponantur agentia patientibus,vt fiant æque veloces motus ad frigus,&ad ſiccitatem.In hac hypotheſi nihil eſt dictum,quod nō poſsit contingere citra miraculum.nam ſi cæteris paribus,humiditas corrumpitur lentius,quàm calor potes tu tantum augere proportionem ſicci ad humidum ſupra proportionem frigidi ad calidũ,quantum habet celeris tranſmutationis plus, calor quàm humor. hypotheſis ergo non eſt impoſsibilis. conſtat verò ea admiſſa,corpus illud futurum in medio motus exacte temperatum. quanquam exacta illa temperies momento temporis durabit ſolummodo:non in illo tantum corpore, quod modo ponimus,ſed in quocunque quod talè factum fuerit,ſiue id ſit humanum,ſiue aliud quodpiam: cum omnia habentia ortum & interitum,ſint perpetuo in motu. id quod à Galeno dictum eſt primo libro De tuenda valetudine,vbi de hoc temperamento diſputans, momento ſolum temporis illud inquit durare.Neque eſt quod aliquis diſputationem refugiat,vtpote de re nullo ſenſibili tempore durante. nam modo de ortu illius diſputare cœpimus,non de duratione:reſpondebunt nobis fortaſſe aduerſarii,qđ in hypotheſi dictum eſt(ſiquidem de mutatione temperiei prioris, ex elementorum proportione ortę diſputamus)non poſſe humano corpori contingere:eo quod non poſsit eius natiua temperies permutari(nam hoc etiam dicunt) Sed ſubit mihi frequenter mirari illorum inſipientiam,qui cum conſeneſcant quotidie,& per deſiccationem & refrigerationem membrorum,videant, ſe ad mortem delabi: & cum innumeros ægrotantes offendant quotidie,in ea ſiccitatis ſpecie conſtitutos, quam ipſi dicunt inſanabilem,vtpote factam,confirmatam,& conuerſam in naturam:tamen nō intelligunt,poſſe corpora calida refrigerari,& humida deſiccari radicitus: aut ſi id non ignorant,nō intelligũt,nihil aliud eſſe temperiem innatam permutari.Plurima alia argumenta ſolent in veræ huius opinionis confirmationem adduci.Sed mihi,vt antea monui,non tam eſt multitudinis cura, quā argumenrorum vis. proinde ſatis mihi iam videor monſtraſſe,nihil pugnare cum principiis naturæ, corpus aliquod temperatum tota natura generari.quare rationi iam fit cōſonum,humanum corpus tale fieri. eſt enim homo temperatus,non modo omnium hominum temperatiſsimus.ſed & omnium animalium: neque horũ ſolum,ſed & rerum omnium:ita vt temperatũ ſit in ſpecie,& in genere,& in tota natura. Quoniam verò monſtratum eſt, non poſſe exactam hanc temperiem conſiſtere: ſed ſtatim ac facta eſt, effluere:conſtat hominem temperatum,non eſſe talem tota periodo,ſed in medio temperatiſsimę ætatis poſſe in eo temperamento fieri,reliquo toto tempore,ſeruare ætatum proportionem(de hac ętatum proportione,& illarũ temperamentis dicemus in ſequenti capite)ſed neque tunc quidem,cùm in medio temperatiſsimæ ętatis(ea eſt adoleſcentia)conſtitutum eſt illud corpus,habet temperiem illam exquiſitiſsimam,aut in toto corpore æquabiliter, aut mēbro aliquo magnitudinis ſenſibilis: ſed inæquabiliter.Cuiq; nempe parti eſt ſuum temperamētum. pars omniũ temperatiſsima eſt Volæ manus cutis(quanquam huius quoq; veriſimile eſt,eſſe partes diuerſas)multæ partes hac ſunt calidiores multæ frigidiores:multæ aliæ humidiores:ſicciores aliæ:quæ omnes ſi ad vnam æqualitatem redigantur vnum conſtituent corpus temperatum æqualiter.Monſtratum ergo eſt poſſe corpus temperatum exacte generari,& quo pacto id temperato homini contingat explicitum,idque de temperie ex elementorum ſubſtantiis De temperie ex qualitatibus ſupereſt diſputemus. A ttemperatum exacte & elementorũ ſubſtantiis & qualitatibus primis,omnino nō poteſt corpus humanũ fieri,nā quod tale eſſet nullo morbo laboraret,etiā ſi rē ſummo rigore examines:ſed Galeno teſte primo libro De tuenda valetudine dogma ſempiternæ paſsionis habet euidentē monſtrationē,ergo nulla ratione fieri poteſt humanũ corpus,vel momēto quidē tēporis ſine quopiā accidēte præter naturā: ſiquidē nunquā non laborat morbo.hic morbi nomine nō intelligimus vt medici id vitiũ,quod operationibus iā officit:ſed vt rigidi phyloſophi intemperiē quancũq; præter naturā quantũuis ea ſit prę paruitate inſenſibilis. Quòd verò laboremus perpetuo morbo nō eſt cauſa,qđ principia ex quibus cōſtamus ſint cōtraria, vt plerique intelligũt:nā per elemēta nō ſtat, vt paulò ante monſtrauimus, quominus corpus aliquando ſit exactè temperatum,&eę mutationes quę à naturali partiũ quibus cōſtamus repugnātia fieri dicũtur,niſi accedat cauſa aliqua p̄ter naturā nō ſunt morbi.Nā ſeniũ, etſi ſit tēperies quędam ad multa inutilis: tn̄ non eſt morbus:quia nō eſt p̄ter naturā.nō ergo hinc habet demōſtrationē dogma ſempiternę paſsiōis,ſed ex rebus nō naturalibus,à quibus perpetuo alteramur.nimirũ nullo momēto nō alteramur ab aëre & à cibo,& potu,à ſomno aut vigilia,& à recremētis quę in oībus partib⁹ colligũtur ꝑpetuò, cũ ex omni cōcoctiōe neceſſario ꝓueniat aliqđ excrementũ,itaq; vel in eo momēto tēporis, quo in medio adole

ſcentiæ

ſcẽtię hominem illũ tẽperatũ exacte eſſe dicebamus, habet morbũ: poteſt verò ille morbus eſſe ſola diſtẽperies facti habens nihil, ſed in diſpoſitione: cum quo conſtat poſſe eſſe optimam & exquiſitiſſimam temperiem in habitu. nam temperies, quæ eſt habitus, non euertitur à morbo diſpoſitione, pręcipuè tam leui, quàm illa eſſe poteſt. Igitur monſtratum iam eſt, poſſe habere humanum corpus exactiſſimam temperiem in proporrione elementorum: ſed non in proportione qualitatum. dictumque eſt, quale ſit temperamentum æquale, Supereſt ſecunda controuerſia de numero temperamentorum inæqualium. Auerroes opinatur, nullam intemperiem poſſe eſſe ſimplicis qualitatis, inductus, neſcio quibus argumentis plus ſatis philoſophicis, qualibus ſemper vir ille adducebatur, vt omne (inquit) ens naturale debet conſtare forma & materia: ita in omni mixto debet pollere vna qualitas actiua, vt efficiens, & mouens, & miſcens cum altera paſſiua, quæ illi ſit vt materia. Fortaſſe hæc dicit, quoniam qualitates actiuæ ſunt generantes paſſiuas. quare non videtur poſſe actiua qualitas ſuperare, quin in paſſiuarum oppoſitione faciat inæqualitatem. Addit his, omnem inæqualitatem temperamenti fieri ſuperante aliquo elementorum. quodcunq; autem ſuperet duplici qualitate (nam hoc quoque ſtatuunt Ariſtotelici) affectum eſt. Hæc ſunt firmiſſima illius argumenta. Auicena ne omnino decederet à Galeno, concedit, poſſe fieri mixta ſimplici intemperie affecta. Sed dicit, talia temperamenta neceſſario permutatum iri. Caliditas enim, inquit, maior, quàm debet, reddit corpus ſiccius, quàm oportet: & frigiditas maior, quàm debet, reddit corpus quàm oportet humidius. & humiditas & ſiccitas reddũt corpus frigidius. Putauerim Auicenam opinatum fuiſſe ſententiam hãc eſſe Galeni: quandoquidem ſexto De tuenda valetudine ita ſcriptum eſt: Sane dictum à nobis in libro de temperamentis eſt, fieri non poſſe, vt intemperies quælibet ſola diu duret: quando ipſa ſibi ipſi alteram neceſſariò adciſcit. tamẽ falſus eſt Auicena, quantum ego intelligo, in declaranda Galeni mente. quorſum enim tam ex profeſſo de nouem temperamentis Galenus diſputaret? & ſingulorum paſſiones enarraret? & quibus morbis vnumquodq; illorum facilius, aut difficilius prehenditur, declararet? quod, vt facit multis aliis in locis ita diſtinctiſſime capite octauo libri octaui De morbis curandis: vbi dicens, quę natura ſit ad febres paratiſſima, quæ ſecundo loco, & quæ deinde, octo temperamenta inæqualia ordine refert. Primum ergo monſtrandum eſt aduerſus Auerroem, poſſe fieri corpus intemperatum vna qualitate: deinde aduerſus Auicenam, poſſe temperiem illam totam vitam, vt alias perdurare. Primum intellige mihi corpus calidum & humidum. nunquid poteſt refrigerari, non altetatum in humiditate aut ſiccitate? non eſt quod non poſſit. nam ſi non aliter, ſaltem poſſim ponere, humiditatem ab aliis cauſis conſeruari. & tunc calidum corpus & humidum poterit refrigerari vſque ad mediocritatem, humidum manens. Sed eſto, non poſſit pati ſimplicem alterationem: intellige corpus calidum & humidum, refrigerari & humectari. & ita corpus, quod duplici intemperie affectum eſt, per duplicem alteratiõe trahetur ad ſimplicem intemperiem: quia quantum altera qualitatum remittitur, tãtum altera intenditur. fiat hęc alteratio ſecundum habitum, & conſtans: ita vt comparent qualitates quod medici appellant factum eſſe: atque ita fiet, vt neceſſario concedas, ſimplicem intemperiem. Sed iam monſtro poſſe habere permanſionem per totam vitæ periodum. intelligendum eſt, poſſe corpus, quod à primœua generatione tali eſt temperie per totam vitam illam ſeruare, non ſublatis mutationibus ætatum, ſed ſeruata in illis etiam quadam proportione. quod ſi ſemel intellexeris, non amplius dubium eſt, ſi à primœua generatione potuit produci talis intemperies ex tali elementorum mixtione, poſſe eam durare tota vita, ſeruata ætatum proportione, vt alia temperamenta. Fiat igitur, vt reliquorum elementorum portiones æquales ſint, & ignis & aëris ſint reliquis maiores. Fietq; inde corpus tantũ calidum: ſiccitati enim ignis aëris humiditas obiecta eſt. & ſolus calor vincit. quod ſi quid huius humiditas, aut illius ſiccitas maior eſt: poteſt illud ab ambiente, interim dum generatio fit, magis hoc quàm illud iuuante, emendari. atque hæc ipſa forma generationis, reſpondet propoſitis Auerrois argumentis. quod à Galeno ſexto De tuenda valetudine dictum eſt, eatenus eſt verum, quatenus permutatione ætatum fit, haudquaquã permutatione natiui temperamenti. atque hoc modo cẽſeo locum illum Galeni debere declarari. Sed de temperamentorum numero, quæ nouem eſſe diximus, hæc ſufficiant.

Caput octauum. De temperamentis ætatum.

VT eleganter à Cornelio dictum eſt, Ars medica non eſt quæ annos numeret. quare ætates (ſi quis curioſe æſtimet) non poſſunt certis annorum numeris verè deſcribi. nam fieri poteſt, vt hic puer iam ſit, quo anno ille infantiam nondũ exceſſit. & quotidie conſpicimus, alios aliis maturius, conſeneſcere. Sunt nimirum ætates totius vitæ partes. & ipſæ vitæ periodi, pro diuerſitate naturarum inęquales ſunt. grammatici ætates numero annorum finiunt: quemadmodum anni tẽpora numero menſium. medici non eſt quod menſibus aut annis intenti ſint, ſed aëris aut corporis temperamẽtis. Quoniam verò fieri non poteſt, vt ſingularum ætatum inueſtigemus temperamẽta, quin prius hos eſſe in-

fantes,illos pueros,hos iuuenes,alios ſenes conſtituamus:id quod,niſi præſcriptis annis,fieri non poteſt:deſcribemus ætates terminis quibuſdam:quos tamen non ſimplices,& exactos, ſed cum latitudine quadam diffiniemus,quo erremus minus,non eſſe omnibus æquales ętates intelligentes, vt phyſici:& curationes,& victus inſtitutiones,non ab annorum numeris, ſed à temperamẽtis, quę illos con ſequuntur,ſentientes permutari. Ætatum tot ſunt partitiones,quot ſcriptores:neque mirum:licet em̃ cuique,prout volet diuidere:dummodo in enarrandis temperamentis non aberret.eſt qui in quatuor ętates omnes diſtribuat.alius qui in quinque.illarum aliquam in duas ſecans. alius in plures, eas omnes ſubdiuidens.quò fit,vt cum varie diuidant,tamen in re nihil permutent. Mihi certum eſt, dimiſſis reliquis,vnum Hippocratem hac in parte ſequi,& Galenum,vt enarratorem,aſſumere. De horum ſententia quinque ſunt ætates præcipuę:pueritia quæ decimum quartum ętatis annum attingit, dicente Galeno tertio Aphoriſmorum vigeſimo ſeptimo his verbis, Incipiunt quidem pueri pubeſcere poſt annum quartum decimum.Illud tamen omnes,qui in hũc locum inciderint, admonitos vellim, nunquam vnum exquiſitè terminum ętatis alicuius præfiniri poſſe.Sed cum ab autore dicitur, Incipit pubertas quartodecimo anno,plurimùm intelligi oportere.quaſi illud quod multis contingit,ac ſi cõtingeret cunctis,loco exempli dictum ſit.quare fortaſſe melius diceretur, pueritia circa quartum decimum annum finitur:quia tanquam medium quodam,id tempus eſt, ſupra quod non multum aſcendat,neque infrà multum conſiſtat. quod dilucidè docuit Galenus in eodem loco hæc addens verba: Neque enim eſt omnibus vnus exactus terminus pubertatis,propter calorem & frigus temperamenti.calidi enim citius,frigidi verò tardiùs pubeſcunt.Secunda ętas eſt pubertas.quæ (vt dixi) quartodecimo incipiens,ad vigeſimum quintum prorogatur. Proinde Hippocrates quinto Aphoriſmorũ ſeptimo,ita habet: Quibuſcunque morbi comitiales fiunt ante pubertatem,mutationem accipiunt: quibuſcunque autem vigeſimo quinto,commoriuntur.primum terminum vltra pubertatem, vigeſimũ quintum conſtituit.Tertia ętas eſt,quę iuuentus dicitur,aut ętas florens,quæ à vigeſimo quinto incipiens,ad trigeſimum quintum prorogatur.tertio libro Prognoſtici ita habet Hippocrates. Magis expectari ſanguinis oportet eruptionem in minoribus natu quintum & trigeſimum annum habentibus: in maioribus verò natu ſuppurationem. Rurſus in eodem libro: Quemadmodum,inquit,in minoribus natu,quàm trigeſimum agentes annum,abſceſſus conſiſtunt: ita quartanæ potius annum agentibus trigeſimum.In his locis duplicem terminum ſcripſit iuuentutis,trigeſimum, & trigeſimumquintum:quia vt diximus,non omnes eodem tempore pubeſcere:ita non omnes eodem tempore conſiſtunt. Quod ita enarrat Galenus in commentario. Ob id igitur Hippocrates quandoque trigeſimum commemorat,quandoque trigeſimumquintum,vt paulò ante. nam eo quod aliæ aliis accidant mutationes,fieri non poteſt,vt vna communis regula ex omnibus firmiter finiatur. Hæc ille. Nos intelligimus,eadem ratione,eos qui trigeſimo,cœpere conſiſtere,circa vigeſimum cœpiſſe vigere: quanquã alii hac ætate pubeſcant:niſi forte victus vitio factum eſt nuper,vt maturius ad frigidius permutetur. Quarta eſt ætas conſiſtendi:quæ,vt inquit Galenus libro primo Aphoriſmorum decimotertio, inter iuuentutem & ſenectutem conſtituta eſt:pertingit ferè quinquageſimum annum. reliqua ſunt ſenectutis. Hę quinque ætates,ad quatuor aliquando reducuntur:nunc ętate conſiſtendi cum ſenectute copulata,vt cum Galenus tertio Aphoriſmorum trigeſimo primo, duplices, dixit eſſe ſenes,in priori ſenectute eſſe conſiſtentes:nunc nomine adoleſcentium adoleſcentibus & iuuenibus nuncupatis,vt ab Hippocrate decimo tertio Aphoriſmo primę ſectionis,qui ita habet, Senes facillime ferũt ieiunium: ſecundo loco qui ętatem conſiſtentem habent,minus adoleſcẽtes,omnium minime pueri. Quare notandus venit Leonhartus Fuchſius,qui iuuenes,& vigentes ętate,& conſiſtentes, eandem ętatẽ agere tradit,capite nono ſui Compendii:quaſi non legiſſet Galenum, qui in commentario prædictę ſententiæ multa ſcripſit. καθεστηκότας δὲ λέγει, δηλονότι, τοὺς τὴν μέσην ἔχοντας ἡλικίαν, ἀκμῆς τε καὶ γήρως. Ideſt. Cõſiſtentes appellat manifeſtè,habẽtes ętatẽ mediã vigoris & ſenectutis. De hac ætate dixit tertio Aphoriſmorum trigeſimo primo. Senes autem in priori ętate conſtituuntur, quæ media eſt inter iuuenes & ſenes. Præterea dictum eſt ab Hippocrate ſenes facillime ferunt ieiunium, δεύτερον οἱ καθεστηκότες. Sed iuuenes non ſecundo loco poſt ſenes ferunt ieiunium. ergo differunt iuuenes & καθεστηκότες quod non video,cur aliter,quàm conſiſtentes vertendum ſit. Sed fortaſſe ratio compendiaria fecit indiſtinctam diuiſionem. in commentatione certe aphoriſmi citati multò aliter docuit Fuchſius. Sed ridendus ille alius eſt,qui vt nouam lucem afferat,conſiſtere ac vigere, nõ aliter quàm in morbis, idẽ eſſe putãs, nõ (inquit) conſiſtẽtes,ſed ſubſiſtẽtes vertendũ eſt,quoniã (inquit) iuuenes conſiſtunt, primi ſenes ſubſiſtunt.nã qui in hac ętate ſunt,faciũt ad frigidius conuerſionẽ, nõ cõſiſtunt in vigore. non ergo cõſiſtẽtes:ſed ſubſiſtẽtes ſunt. Proferũt locũ ex Hipp.1.Prognoſt. quo οἴδημα μὴ καθιστάμενον appellat,tumorẽ qui nõ ſedatur.ex quo loco colligũt,dictionẽ hãc καθεστικός non minus ſignificare qđ ſubſiſtit,aut quod ſedatur,quàm quod cõſiſtit. quare cũ ex ratione non tã videantur eſſe conſiſtentes, quã ſubſiſtentes,colligunt dictione illa καθεστηκότες intelli debere ſubſiſtentes. Sed hi ſua argumentatione

tione manifeſtè produnt, ſe neſcire cauſam, cur qui in ea ætate conſtituti ſunt, conſiſtentes dicantur, quãuis illorum deferbeat calor, quam ſcripſit Hippocrates primo libro De victus ratione, his verbis, Ἀνὴρ, ὁκόταν στῇ τὸ σῶμα, ξηρὸς καὶ ψυχρός. διότι τοῦ μὲν θερμοῦ ἡ ἔφοδος οὐκέτι ἐπικρατέει, ἀλλ' ἕστηκεν ἀτρεμίζον τὸ σῶμα τῆς αὐξήσιος, καὶ κατέψυκται. Ideſt, Vir, cũ ſteterit iã corpus, ſiccus & frigidus: quandoquidem impetus caloris non amplius dominatur: ſed ſtat corpus quieſcens ab augmẽto. Vides Hippocratem dicere, conſiſtentes, eos, quorum calor ſedatur, quia eorum corpus tunc primùm incipit ſtare, quieſcens ab augmento. Sed vſurpationis huius nominis καθεστηκός aut verbi huius καθίστημι non eſt eadẽ ratio in morborũ & in hominũ ætatibus. nam humani corporis vigor, quod ad calorem attinet, iam deferuet, cum ceſſat illius moles ab augmento. nam ſolida membra corporis pleriſque vſq; ad trigeſimum annum, aut etiam trigeſimum quintum fiunt corporatiora. in morbis idem eſt conſiſtere ac vigere. nam à vigore eſt inclinatio, affectus ſcilicet remiſsio, neque eſt morbo alia magnitudo, quæ cõſiſtat. quare rectè Leonicenus Apho. vigeſimo nono ſecundæ ἀκμαζόντων transfert, cum conſiſtũt ac vigent. quaſi in morbis duo hæc idem ſint. quare ex ratione dictio hęc καθιστάμενον de ędemate dictã ſignificat, quod ſedatur, de ætate ſignificat quod conſiſtit. neque video, à quo potiùs petenda ſit nominis huius ſignificatio, quàm à Galeno, qui quarto De ratione victus in Acutis commentario. 52. ὅπερ σημαίνει καθεστηκός (inquit) τὸ βέβαιον. Ideſt, καθεστηκός ſignificat quod ſtabile & firmum. neque deeſt Græcis dictio, qua ſubſiſtentes ſignificent, cùm conſiſtentes ita volunt appellari. dicunt enim eos παρακμάζοντας, & ætatem παρακμήν. hæc de differentia ætatum. De earum temperamentis dicere iã propero. Iuuentutẽ eſſe calidã & ſiccã, & ſenectutẽ frigidã & ſiccam, admittunt omnes. nam quanquã ab Hippocrate loco nuper citato, primo in quam De ratione victus, dicatur ſenectus humida, id nõ propter membrorum humiditatem, quę minima eſt, ſed multitudinem excremẽtorum humidorum: quę temperamenti frigiditas, & virtutum naturalium impotentia colligi facit, dictum eſt. Sed de temperamento pueritiæ & adoleſcentiæ eſt contentio, in qua illa duo occurrunt diſputanda, Vter ſit intenſior calor, qui in pueris eſt, aut qui in iuuenibus: & An adoleſcentia temperata ſit, an calida & humida. Tam diuerſæ fuerunt hac de re antiquorum ſententiæ, vt nonnullis ætas puerilis omnium calidiſsima viſa ſit: nonnullis prorſus frigida, nonnullis nondum frigida, ſed quàm iuuentus minus calida. Qui eam frigidiorem eſſe cenſent, obijcient conuulſiones, & frigidos affectus, & cruditates, quibus pueri frequentiſsimè laborant: iuuenes contra ardentiſsimis febribus, fluxu ſanguinis corripiuntur: alimẽta tenuia in bilem tranſmutant. pueri ſomnolenti ſunt, iuuenes vigilantiſsimi. habẽt hi tenues, flauas, & contento tenui vrinas: illi corpulẽtas, pallidas & copioſiori contento. Contrà qui calidiores eſſe dicũt pueros ex principiis generationis quibus proximi ſunt, argumentantur: atque proinde his plurimum eſſe calidum innatum. obijciunt etiam intolerantiam inediæ, quà omnes ætates ſuperant, & acceſsionem corporis, quæ in ea ætate maximè fit. Longum ſomnum à multo cibo, atque eo humido, quò vtuntur, fieri dicunt. hinc etiam conuulſiones, & frigidos alios affectus, & cruditates fieri, non ex frigido temperamento. vrinas etiam tales excerni, cauſa, vt dicunt, edacitas eſt. tum quòd à cibo ludentes, proſilienteſq; mouentur. Alii rurſus, quanquam ortui poximos eſſe pueros admittant, calorem tamen humore ſubmerſum eſſe contendunt, & incrementũ mollicici materiæ tribuũt. quoniam quò humidius eſt corpus, eò faciliùs etiam à minori calore dilatatur. Inediæ impatientiam, ex alimenti indigentia ad nutriendum, & augendum corpus naſci dicunt. Sed ſi hi apertè frigidum eſſe puerile corpus velint defendere, omnino loquuntur improbabiliter. nam vt ab Hippocrate libello De victus ratione dictum eſt, Puer calidis & humidis temperatus eſt, quia ex his eſt conſtitutus; & in his incremẽtum accepit. humidiſsima igitur & calidiſsima ſunt corpora proxima generationi, & augentur quamplurimum, & quæ his proxima ſunt, eodem modo Hæc Hippocrates. Sed nihil prohibet, cum maxima humiditate calorem quàm multum coniunctum eſſe. accretio non minus, vt etiam tetigit Hippocrates hanc ætatem calidam eſſe conuincit. nam quamuis humida dilatantur facile, tamen cremen-tum à dilatatione multum differt. & quò maior fit accretio, eò fit copioſior nutritio: ergo qui ætatem hanc frigidam ſtatuunt, omnino probabilia loquuntur. Sed qui de præſtantia caloris pueritiæ & iuuentutis ediſſerunt, tam afferunt vtrinque probabilia, vt in eam ſententiam Galenum coegerint, quæ ſcilicet omnium eſt probabiliſsima, neutrum illorum alterum ſuperare, ſed eſſe omnino pares calores. nam vtrorumque rationes ſententiam hanc probant. & experimento confirmat Galenus, obſeruato (vt ipſe dicit) multum temporis eiuſdem hominis calore. eiuſdem, inquam, pueri prius, & iuuenis etiam deinde, poſtquàm adoleuerat. Sunt itaque calores intenſione æquales: in modo caloris tantum differentes. puerilis enim, mitis, ſuauis, & halituoſus eſt, vt qui in humido naturali recipiatur, & calidi innati ſit: iuuenilis in eadem gradus intenſione, mordax, & acer, ac inſuauis: quoniam calidi adſcititii eſt. cuius tantum eſt ſubſtitutum, quantum innati calidi perierat. Viſum eſt quibuſdã, illud, Æquales in radice, quod apud Galenum eſt, nõ de æqualitate intẽſionis intelligere: quippe quam abſolute maiorem eſſe putant in iuuene, ſed æquales dici, quia quantum calor

iuuenis calorem pueri vincit intenſione:tantum ab eo multitudine calidi ſuperatur. Sed ſi quis ſecundum De temperamentis legat librum non adeo longum,facile intelliget,hanc interpretationem à mẽte ipſius diſsidere.nono etiam Methodi, pueritiam nulla ætate dicit eſſe frigidiorem. decepti ſunt hi, vt arbitror Galeni verbis, quæ ſexto De morbis popularibus conſtitutione tertia cõmentario decimo quinto ſcripſit.quæ ita habent: Vt in commentariis De temperamentis & Aphoriſmis à nobis diſputatum eſt,non abſolutè puer vigente calidior eſt:ſed inſito calore calidior. calidum autem non ingenitum,eo abſolute calidius eſſe,monſtratum eſt,quo ætate vigentes plus abũdant. Sexto epidemiõn, conſtitutione prima,commentario quinto,iuuenis quidem(inquit)abſolute calidior, puer verò non abſolute,ſed eò quòd plus innati calidi poſsideat.tertio etiam de cauſis pulſuum capite quarto De pulſu puerorum ita ſcripſit.Calor autem etſi non ſit ſimpliciter maximus, propter incrementum animalis ſpiritus,par fit in illis diſtentionis vſus ei,qui conſequitur plurimum calorem.quantum enim iuuenibus cedunt redundantibus aduentitio calore tãtum neceſsitate ſpiritus reſarcitur. Ecce tria loca,in quibus Galenus videtur ſentire,pueros iuuenibus cedere in calore. quæ tamen me nunquam coegerint,ſententiam mutare,aut Galenum accuſare contradictionis.habent enim commodam interpretationem.calidi ſcilicet ingeniti plus eſt in puero,ſed adſcititii, tantò eſt in vigente plus,quantò ingeniti eſt minus:ſed par portio calidi adſcititii,abſolute calidior dicitur,non propter intẽſionem, quæ par eſt: ſed propter caloris modum,qui,vt explicuimus,eſt diuerſus. & eadem ratione, par calor, ſed acrior,ſuapte natura plus inſtigat pulſatricem virtutem ad magnitudinem diſtẽtionis. quare quod deficit vſus propter caloris,alioqui multi,leuitatem, reparandi ſpiritus animalis indigẽtia ſuppletur.qui ætatem puerilem frigidam & humidam ſtatuit,adoleſcentiam dicunt calidam & humidam,& iuuentutem calidam & ſiccam,& ſenectutem frigidam & ſiccam,nimis ſtudioſi,quatuor etates quatuor elementorum temperamentis componendi. quod & in quatuor anni temporibus faciunt. ver calidũ & humidum dicentes,autumnum frigidum & ſiccum. Galenus verò primùm, neque illa elementorum temperamenta,quæ illis tribuit Ariſtoteles,admittit,vt in ſecundo & tertio capitibus docuimus:deinde neque iſtis legibus plus ſatis philoſophicis adſtrictus eſt.melius eſſe ratus,quoad fieri poſsit, temperatum aliquid generari,etiam ſi elementi alicuius temperamento non reſpondeat, quàm omnia intẽperata fieri,& elementorum temperamentis commode reſpondere.ergo inter ætates adoleſcentiam, inter anni tempora ver,& autumnum,temperata eſſe opinatur. atque hoc vnum intereſſe, quod ver temperatum eſt æqualiter,autumnus temperatus inæqualiter. qua temperie nulla intemperies eſt in ſalubrior,libello De ſalubri victus ratione,commentario ſeptimo, ita ſcriptum eſt: Vt equidem dico ætas temperatiſsima, quæ media eſt inter pueros & adultos. Sexto De tuenda valetudine, optimam namq;(inquit)temperiem in adoleſcentia corpus obtinet.Sed etſi hæc Galenus tacuiſſet, doceret ſalubritas,quæ in hac ætate,& in vere eſt.adoleſcentes ſiquidem,neq; morbis laborant ex multis humiditatibus,vt pueri:neq; admodum bilioſis,vt iuuenes.ver ab Hippocrate appellatur ſaluberrimũ. quod tamen ſi caliditate & humiditate redundaret,neque aliqua ętas,neque aliqua temporis conſtitutio eſſet ad prauas putrefactiones paratior,neque verò propterea,quòd adoleſcentes plurimo abundẽt ſanguine,qui etiam in vere conſpicitur largè profluere,in illorum ſententiam veniendum eſt.Cauſam enim quã hoc adoleſcentibus accidit, diſertiſsimè docuit Galenus tertio Prognoſtici trigeſimo his verbis,Pueruli plurimum ſanguinis habent humorem,eumq; tantummodo haberent, quãtum in ipſum agitur ætatis temperamentum.at quia cibi copiam ingerunt,atq; inordinatam,ſucci aliquid, qui crudus nomine dicitur, ſubit. Porrò quoties ad ætatem deueniunt adoleſcentium quidam iam rectè viuunt,meliorem vitæ nacti tenorem, & ita ſanguis in illis redundat ſolus, quidam verò adoleſcentes multò deterius, quàm parui pueruli:itaq; tales ægrotant ſubinde pariter,ac vehemẽter,copiam crudæ materiæ colligentes. hæc Galenus.Ex quibus conſtat, ſanguinis redũdantiam in adoleſcentia propter victus permutationem fieri.in vere non eo tantum redũdat multus ſanguis, quòd multus generetur: ſed quod humores,qui frigore veluti concreuerant,remittente frigore,funduntur. in quo ſenſu intelligendum eſt primo De natura humana, ver calidum & humidum(quod etiam refert Galenus octauo De placitis)ab Hippocrate appellari. Illud vnum mihi videtur argumentum non vulgarem habere ſolutionem:quod proinde proponam ſolum,& illo longiuſculam iam quæſtionem concludam. Iuuenis propterea dictus eſt parem cum puero calorem habere,quòd à pueritia vſque ad florentem ætatẽ, quantum ingeniti calidi perit,tantum adſcititij reparatur: atque ita,quo plus eſt ingeniti in puero, eò minus adſcititij.quod quidam ratione(vt diximus) abſolute calidius appellatur. ergo in adoleſcentia quoque,quippe quę ætas media eſt,idem eſt caloris gradus. nam quò minus adſcititij erit comparatũ in adoleſcentia,quã in iuuentute,eò minus ingeniti perierit.Huic argumento ego ita reſpõderim, nõ perpetuo à pueritia vſque ad iuuentutem,quãtum corrumpitur ingeniti, tantum adſcititij introduci. Sed in iuuentute tantum eſſe comparatum huius, quantum illius perierit. nam à principio pueritiæ vſque ad medium adoleſcentiæ plus calidi ingeniti abſumitur,quã adſcititij ſuccreſcit. à medio adoleſcẽtiæ vſq; ad finem iuuentutis contra,plus effloreſcit adſcititij,quàm ingeniti conſumatur: quoniam ad

ſcititium

ſcititium ſiccitas præcipue facit efflorefcere. corpus autem nondum eſt ſiccum, vſque dum medium adoleſcentiæ elapſum eſt. ergo hac ratione non fuerit captu difficile pueritiæ calorem intenſiſsimum vſque ad medium adoleſcentiæ remitti, & ab hac ętate rurſus intendi, & in iuuentute priorem iterum intenſionem obtinere. Verùm de his ſatis, ſi cum de temperamento ſexus tantillum dixero, ad particularum temperamenta tranſgrediar.

Caput nonum. De temperamento ſexus.

QVanquam video in diſputatione de ſexus temperamēto à quibuſdam eſſe multum elaboratum, ab ijs, ſcilicet, quibus nihil antiquius eſt, quā omnia pro & contra (ſic enim loquuntur) diſputādo docere: ego tamen hæc breuiſsimè percurram. ac fuiſſet vtilius multò, vt opinor, lectorem ad caput primum libri tertij De cauſis pulſuum, & ad libros De temperamentis Galeni remittere, quàm in leuiſsima quæſtione morari, cùm præcipuè nihil habeā, quod ijs quę ab alijs ſcripta ſint, addere poſſim: neque illa indigeāt multa expoſitione. Quantum in ipſo eſt ſexu mares fœminis calidiores ſunt. nam fœmellæ eſt concipere, lactare, & educare fœtus: maris alimenta his ſuppeditare, & ſi petātur inſidiis, defendere. In genere rapacium auium fœmellas maribus potentiores, & fortiores eſſe, & ad quęrendum alimenta, & repellendas iniurias promptiores venatores omnes nullo dēpto teſtantur. Leænam quoque leone eſſe ferociorem, & vrſam vrſo, multi perhibent. Sed horum nō improbabiles excogitatæ rationes à quibuſdam ſunt: rapaces nempe aues igneum habere calorem, & temperamētum generis calidum valde ſiccumq;, quòd fœminea frigiditate & humiditate attemperatum commodius redditur ad operationes. contra maſculino auctum igne ad immodicam diſtemperantiam labitur, & deſiccatione ad frigidius, recidit, quod in aliis generibus, cùm conſeneſcunt, videmus accidere. leæna verò, ac vrſa, vt quidam probe conijciunt, non tam ſunt vehementiores, quā moroſiores. nam, vt perhibent, quanquam vehementiorem faciant impetum, non eatenus pugnando perſeuerant. at verò in humana ſpecie, cuius naturæ notitia nobis ſuffecerit, non dubium eſt, quin vir fœmina temperamento ſit calidior. nam habet omnium operationum, tam animalium, quā naturalium, & vitalium maius robur. mouetur enim firmius, ſentit perfectius, nutritur fœlicius, nociua expellit promptius, pulſat latius, & vehementius: neq; verò quicquā prohibet ipſam citius peruenire ad incrementi ſtatum, neque ſanguine magis redundare, qui ſingulis menſibus per vterum euacuetur. nam vt citius ad ſtatum peruenit: ita minus creſcit. illud fit propter humiditatem temperamēti: hoc propter exiguitatem caloris. proinde minores habent ætates, & breuiores periodos. quod verò in his ſanguis redundet, non multitudo caloris generantis, ſed paruitas caloris diſcutientis facit: ſicuti quod frigoris ſint patientiores faciunt obſtructio, & multa pinguedo, prohibentes quò minus membris ſentientibus & profundioribus frigidum occurrat. ita tamen hoc verum eſt, vt nihil prohibeat, fœminam aliquam aliquo viro fieri calidiorem. Sunt quædam viragines, quæ firmiſsimos habent omnes neruos, neque plus viris exercementoſæ ſunt. Sane bilioſa mulier pituitoſo viro calidior erit. eritque huic maior pulſus, & fortior, quàm viro. Sed bilioſa bilioſo, & pituitoſa pituitoſo, vt cætera quoq; paria ſint, frigidior eſt. Neque huic ſententiæ ratio ortus vtriuſque ſexus aduerſatur, nam vir à fœmina non differt natura, ſed ſola membrorum genitalium formatione. differunt autem in illis hæ partes, ſi cōſulis Galenum libello De diſſectiōe vuluæ, & quatuordecimo De vſu partium, quòd quæ in formatione maſculi, acta calore extra pullularunt, in fœmellę formatione interius latitantia, remanſerunt. Itaque cauſa generationis maris calor eſt, & fœminę frigus. Sed calor vt paulo infra, Deo concedente, docebimus, poteſt aut membra omnia ad proportionem tenere, aut in membrum aliquod incumbere. nam nihil prohibet virum eſſe genitalibus calidiorem, corde cerebro & hepate frigidiorem: contra fœminam. Sed contra videtur eſſe, quod neque his membris ſemper viri inueniuntur calidiores. multæ enim fœminæ laborant intemperie calida vteri, & viri præ teſticulorum frigiditate poſſunt eſſe generandi impotes. Fateor. Aliquando fit, quantum conijcio, vt vir fiat non tam caloris vi, quàm copia materiæ illis partibus reſpondentis, & fœmina materiæ penuria. adde potuiſſe harum partium temperamenta, aut errato aliquo in victu, aut morbo antecedente permutari. Sed magna ex parte, ac fere ſemper membris genitalibus ex formatione mares ſunt calidiores. proinde habent latiores vias, & in coitu morantur minus, quia plerunq; citius effundunt. Fœminę contra, propter viarum ſtricturam, lentius emittunt: atque nonnunquam omnino non poſſunt mittere: quòd in illis vehementem facit, & difficilem irritationem. quod ſymptoma multis imponit, putantibus ex calore id fieri. Sed fit re vera, vt inquit Auicena. in vigeſima prima tertii magna ex parte, quia cùm viri citius emittant, deſtituuntur ipſę re incōfecta. vnde conſtat, Tyreſiam immerito maiorem voluptatem fœminis adiudicaſſe, niſi forte de longiori, non de intenſiori voluptate contentio erat, inter Iouem & Iunonem. Sed de his hactenus ſatis. Ad particularum temperamenta tranſgredior. quæ iam ipſa ſermonis ſeries videtur attigiſſe.

Caput decimum. De ſingularum partium temperamentis.

OBliti videbimur noſtri inſtituti, ſi ſingularum partium temperamẽta percurrimus, ac non potius ea ſolum, quæ in controuerſia conſtituta ſunt. non enim omnes medicinæ partes pertractare animus eſt: quarum ſingulas pertractauit Galenus, vt nihil ſupra videatur, aut doceri, aut excogitari poſſe: ſed medicas quæſtiones, quas ſcriptorum multitudo peperit, dirimere ſtudemus. Ergo quòd cutis, atque ea præcipue quæ in vola manus eſt, medium in vtraque oppoſitionẽ (calidi inquam & frigidi, humidi & ſicci) inter humani corporis membra tenet, iampridem inter omnes autores conuenit: & de reliquorum etiam membrorum temperamentis conuenit non minus. Sed de pulmonis, & cordis temperie, quam in ſecunda oppoſitione habent, non adeo omnibus eſt vna ſententia. De neruorum etiam motiuorum humiditate videtur nonnihil dubitatum eſſe, de quibus proinde dicendum à nobis eſt in præſenti capite. Galenus primo libro De temperamentis docet, membrum, quò mollius eſt, eò eſſe humidius: & quò durius, eò ſiccius in humano corpore. in hoc enim non poteſt, interim dum viuit, tantus eſſe calor, vt emolliat ſicca liquando: neque tantum frigus, vt induret humida, congelãdo. deinde ad calcem libri, ita de ſingulis edifferens inquit: Humidiſsima, frigidiſsimaq́; pituita eſt, calidiſsimus ſanguis: non tamen perinde humidus vt pituita: pilus autem ſicciſsimus & frigidiſsimus, minus eo & frigidum & ſiccum eſt os: hoc verò minus ſicca eſt cartilago, ſtatim poſt cartilaginem ligamentũ: poſt hunc tendo, deinceps membrana, & arteria, & vena, ipſa ſcilicet corpora vaſorum. ſuccedũt deinde nerui duri, molles autem nerui in humiditatis & ſiccitatis mediocritate naturam cutis obtinent. nã in altera oppoſitione, neruus mollis non eſt, in medio calidi & frigidi, ſed tantũ deficit caloris ei quantum ſanguinis, ita vero & reliqua omnia prius dicta, tantò ſunt cute frigidiora, quantò magis ex ſanguia: etiam tunicæ ipſæ, maxime ſanguineorum vaſorum, arteriarum (dico) & venarum, exãgues ſunt, & frigidæ natura. contactu autem ſanguinis caleſiunt, atque ad medium temperamenti ſtatum veniunt. ſanguis verò ipſe à corde accipit calorem: quippe id viſcus naturâ, omnium animantis particularum, tum maxime ſanguineum, tum verò calidiſsimum eſt. Proximum illi iecur eſt, verum cor paulò quàm cutis minus eſt durum: iecur multo. itaque etiam humidius quàm cutis cor eſt, quanto ſcilicet eſt mollius. iam verò caro cute humidior etiam eſt, eadem quoque calidior. ſpinalis autem medula hudior, quidem, ſed & frigidior. & hac rurſus humidius eſt cerebrum: adhuc autem ipſo magis adeps, cui concretio contingit, propterea quod membranis adiacet, craſſo namque oleo ſimilis eſt, eoque congelatur, vbi cum frigidis & exanguibus particulis coniungitur. At neque circa iecur coire poteſt adeps, neque circa arterias, venaſue, aut cor. Sed neque circa aliam vllam valde calidam particulam. Quoniam autem cogitur per valde frigidum, calfacta liquatur non aliter ac alia quæ congelata ſunt: cerebrum autem calore non liquatur, eoque adipe minus eſt humidum. porrò minus humida quàm adeps pulmonum caro eſt, vt quæ neque ipſa calfacta liqueſcat. iam longe etiam adipe minus humida eſt tum lienis, tum renum caro. omnia tamen hæc cute ſunt humidiora. Hæc Galenus. Qua dictione, neruos molles cuti omnino ſimiles & cor humidum eſſe, ac pulmonem illo humidiorem multò, dicit. At verò idem Galenus libro ſecundo capite tertio de neruis ita differit: Proxima cuti eſt mollium neruorum natura. durorum autem, qualis ipſa cutis, ſecũdum humiditatẽ & ſiccitatem. Hactenus Galenus. Qui, non intelligo, qua ratione in primo libro dixerit, neruorum molliũ humiditatem æqualem eſſe humiditati cutis, & in ſecundo duros in hac oppoſitione eſſe ſimiles cuti, cùm duri mollibus multò ſint ſicciores. Hęc contradictio (quãtum ſuſpicor) coniecit Auicenam in tãtam hæſitationem: quanquam alioqui ipſe eſt ſua natura hæſitabundus, Nerui (inquit) ſenſus, frigidiores quidem, ſed non multum ſunt, temperamento ſicciores, & fortaſſe ſunt ei propinqui: & neque etiã in frigiditate ſunt ab eo valde remoti. Cæterùm, quanquam hæſitandi anſam illi præſtiterit Galenus, tamen ita errandi, vt molles neruos in claſſe ſiccorum membrorum collocaret, non præſtitit. nã temperatæ humiditatis, & aſsimilis cuti, primo libro dixit, neque hoc admodum conſtanter: ſed ſicciores eſſe cute, nullibi dixit. neque id ratio fert. cum multò molliores conſpiciantur. Eſt qui dicat, locũ hunc ſecundi libri eſſe corruptum, neque legendum eſſe durorum, ſed mollium, quo huius loci ſentẽtia eadem ſit & prioris. hic nõ eſt dãnandus, nõ enim leui argumẽto permotus ita cenſet. Sed vt mihi legẽti Græcum codicẽ apparet, ipſa ſermonis ſeries huic cẽſuræ reſiſtit. ita .n. habetur ἔγγυτάτω δ' ἐστὶ δέρματος, καὶ ἡ τῶν μαλακῶν νεύρων φύσις. ἡ δὲ τῶν σκληρῶν, ὥσπερ αὐτὸ τὸ δέρμα καθ' ὑγρότητα δηλονότι καὶ ξηρότητα. Hæc ſunt Galeni verba: intellige vbi dicitur ἡ δὲ τῶν σκληρῶν dici, ἡ δὲ τῶν μαλακῶν; & fiet hic ſermonis contextus ineptiſsimus: Proxima eſt cutis natura, naturæ mollium neruorum: molles autem ſimiles ſunt cuti in oppoſitione humiditatis & ſiccitatis. Quis non ridebit, in tam breui dictione inutilem repetitionem, & ineptam? Sed interiectum eſſe locum antecedentia & conſequentia non patiũtur. quantum aſſequi poſſum, hæc eſt Galeni mens: Cutis ſita eſt in medio mollium & durorum neruorum. molles ſunt molliores cute: duri duriores. à ſeinuicem ſatis diſtant, ſed à cute vtrique parum.

proinde

proinde quaſi parum diſtantes, vtroſq; contulit cuti, illos in primo libro, hos in ſecundo. Illud oportet medicum intelligentia præditum ſubaudire: quanquam ita dictum ſit ſub vniuerſali ratione: tamẽ non omnes ſenſui ſubſeruientes, æq; molles eſſe: neque omnes motus neruos æquę duros. viſus em̃ quã auditus molliores ſunt, & qui inambulationi ſubſeruiunt duriores iis, qui ad mouendũ brachia deferuntur. nimirum cerebrum durius eſt ſpinali medulla, & cerebri pars anterior poſteriori, & quo medulla ſpinalis à cerebro longius producitur, eò quoque durior euadit. Orta atteſtantur ſuis principiis. quare quo ex ſuperiori & anteriori principio neruus deducitur, eò mollior eſt: quo ex poſteriori & inferiori, eò durior. proinde ſenſui deſeruiẽtes deduxit natura ex cerebro, motui verò ex ſpinali medulla. iis etiam quę de cordis humiditate dicta ſunt, contradixit Auicena, ita dicens inter recenſendum quę in ſiccorum claſſe collocari oportebat: Poſt os in ſiccitate eſt cartilago, poſtea ligamentum, poſt corda, poſt panniculus, poſt arteriæ, poſt nerui motus, poſt cor, poſt nerui ſenſus poſt cutis. Hac in parte citra controuerſiam damnandus Auicena eſt, qui à Galeni ſententia, & experimento, quod ex mollicie deſumitur ſine ratione receſsit. quoniam (vt arbitror) non capit, qua ratione cum tanto calore natiua humiditas coniuncta ſit. Caliditas ſiquidem, inquit, maior quàm dabet, reddit corpus ſiccius, quàm oportet. Sed hanc à ſuis aſſeclis vſurpatiſsimam propoſitionem paulò ſuperius falſam eſſe monſtrauimus. Tertium illud de pulmonis temperie non adeo facile eſt: quippe quod nõ ſine adhibita ratione protulit, vt alia pleraque. Scire (inquit) tamen debes, ꝙ pulmo in ſui ſubſtantia & natura, nõ eſt humidus vehementi humiditate. omnis enim complexio membri naturalis ſimilis eſt eius, quo nutritur: & ſecundum ſuam accidentalem complexionem, aſsimilatur ei, quod ab ipſo ſuperfluit, pulmo autem nutritur calidiſsimo ſanguine, & multę admixto choleræ, & hoc quidem ipſemet Galenus nos docet, in ipſo verò multa humiditatis ſuperfluitas colligitur, propter illud quod ad ipſum aſcendit de vapore corporis, & propter illud quod ad ipſum deſcendit de catharris. poſtquàm igitur ſic eſt res, hepar multò magis humidum pulmone humiditate naturali, & pulmo magis eſt madefactus, licet humiditatis mora ipſum in ſui etiam ſubſtantia molliorem fecerit. Hactenus Auicena facundius quam pro ſuo more de pulmonis humiditate diſputauit, cenſens, pulmonem non eſſe membrum humidum, ſed madidum: atque propterea à Galeno appellatum eſſe humidum, quòd aduentitia humiditate ſit pręditum, non naturali. Sed reuera hic ſenſus non quadrat cum Galeni dictis. nam in ſuperius ſcripto capite, carnem pulmonum confert in humiditate cum cerebro, conſtituens vtrumque inter adipẽ, & lienem, renesq;: hac ratione monſtrans, humidiorem adipe, ꝙ calfacta minime liquatur. Sed conſtat per liquationem, aut illius priuationem, natiuam humiditatem explorari, non aduentitiam. præterea quarto De cauſis pulſuum capite duodecimo, de pulſu peripneumonicorum, ita inquit de pulmone diſſerens: Nam quia laxum eſt & molle, & vndique vacuum, à pituitoſiore atq; craſſiori ſanguine inflammatur, cum ſubtilis bilioſusq; fluat fere, neque cum viſcere vlla ratione cohæreſcere poſsit. ex his verbis nemo non intelligit, membrum hoc humidum cenſeri à Galeno, non ſiccum & bilioſum. quippe cum quo bilem nulla ratione cohæreſcere poſſe dicat. quid, quod, vt ipſe autor argumentatur, nutritur ſanguine calidiſsimo multæ admixto cholere? & quæ nutriũtur ſimilia ſunt iis, à quibus nutriuntur? Primo bilis liquor eſt, ac proinde in ſua ſubſtantia actu humorem habet (ſicca enim potentia tantum eſt) nutrientia verò ſua ſubſtantia nutriunt. quare potius oportuit nutritum nutrimenti ſubſtantiam imitari, in qualitatibus actu exiſtentibus q̃ in iis, quas habet potentiâ: his enim agunt medicamenta: alimẽta potius ſubſtantiâ. adde falſum eſſe, pulmonem nutriri bile: nam etiam ſi ſiccus non conuinceretur eſſe, eſſet tamen calidiſsimus, atque facillimus inflammatu, quod non expediebat membro cordi propinquo, & in perpetuo motu ſemper futuro. Multum intereſt dicere, nutritur ſanguine bilioſo, aut ſanguine ſubtili: poteſt enim ſanguis fieri ſubtilis, Aut permixtus bili humori ſcilicet tenuiſsimo, aut expurgatus multum à fœcibus, quæ illum reddunt craſſum. Sanguis ergo, quo commodum pulmoni nutrimentum fiat, non permiſcetur cum bile, ſed qui ab hepate per venam cauam deportabatur ſubcraſsior, in dextro ventriculo cordis defæcatur, & attenuatur, remittiturq; ad pulmonem, qui multo ſpiritu permixtus, fit quaſi ſpuma (talem enim ſpuma habet ortũ ex ſpiritu humore concluſo) atque ita ſimili ſibi alimento nutritur pulmo, qui ſpongiis ſimilis eſt, & quaſi ex concreta ſpuma habet ſubſtantiam, laxam, mollem, & in ſub rubro colore ad album aliquatenus declinantem. Neq; quicquam aliud ſignificauit Galenus quarto De vſu particularum: Pulmo ex elaborato ad vnguem, flauo, ſubtili, ſpirituoſo, ac puro ſanguine ſumit alimentum. Non enim flauus ex permixtione flauæ bilis fit, vt ille fortaſsis putauit, ſed ex ſpiritus permixtione ad bullarum album ſplendorem trahente ruborẽ ſanguinis: atq; ita talis euadit ſpuma ex ſanguine. id quod clarius intelligitur aliis verbis in eodem capite paulò ſuperius ſcriptis, quibus ita inquit: Quo fit, vt & caro ſplenis, quamuis laxa ſit, à pulmonis tamen carne magno internallo relinquatur: laxiſsima enim ea eſt, atq; leuiſsima, & paulò minus alba, quaſi ex ſpuma quadam, coagulata, nutritur enim ex ſanguine exacte puro, flauo, ſubtili, & ſpirituoſo. Vbi illud quoque ſubaudiendum eſt, flauum colorem illic, ξανθὸν Græce, non dici exacte talem, ſed vt pallidum etiam & ſub pallidum comprehendat. alioqui, flauus nõ ſit paulo minus al

bus

bus,à quo longe diſtat.id quod etiam monſtrat non ex bile fieri, ſed vt explicuimus. Auicena, quantũ intelligo ductus eſt in hanc opinionem,quia vt dicemus,cùm loquemur de humoribus, bilem ſpumã ſanguinis eſſe putat,ita eñ finit,ſeductus fortaſſe illis verbis Galeni quarto De vſu particularũ cap.tertio,loquẽtis de modo quo bilis generatur.fluitãs verò quod tenue eſt,ac leue, & veluti ſpuma quædã in ſanguinis ſuperficie vehitur.Sed Galenus illic non confert bilem cum ſpuma in ſubſtantia,ſed leuitate,tenuitate & ſupernatatione.Sed lubet inquirere ab Auicena, quo huius quæſtionis iam tandem finis ſit,cur pulmonem ſiccum eſſe cenſuit,quòd nutriretur bile,& non lienem, quòd melancholia:pterea apertum eſt,ſi ex madefactione pulmo mollis eſſet,conſumpto humore irrigante,aut ad ignem, aut expreſsione,aut alia ratione,tandem durum ipſum euaſurum.at vero non euadit, vſque dum cõbuſtus carbo fit,carne etiam ipſa depaſta.eſt ergo pulmo non ſolum ex accidenti,ſed natura ſua humidus:& hepate humidior:vt & mollior,atque huius quæſtionis hic eſto finis.

Caput vndecimum. De temperatiſſimo corpore,& an habeat omnes operationes perfectiſſimas,& omnibus cauſis reſiſtat maxime,ſitq; maxime longæuum.

TEmperatum corpus inæqualiter participat temperiem ſecundum partium diuerſitatem neceſſario.quemadmodum paulò ſuperius monſtratum eſt.non enim fieri poteſt, vt non ſit cor cute calidius,& cerebrum frigidius humidiusq;,& oſſa cum frigiditate ſicciora.Cæterum poſſunt hæc tẽperamenta his membris ſecundum naturalem portionem ineſſe, & vt ex hac inæqualitate, facta calidorum cum frigidis,& humidorum cum ſiccis collatione,æqualitas reſultet. Et hoc quidem eſt optimum temperamentum,& æquale,& quod maxime expeti debet. Eſt & aliud æqualis temperamenti genus,quod non adeo probo,ſed æquale tamen eſt.dici poteſt inæqualiter æquale. fit cum præcipua membra intemperata ſunt,tam diuerſa intemperie, vt nullum illorum toti corpori poſsit denominationem tribuere.vt ſi fingas hominem corde frigido,& hepate tanto interuallo ad calidum,quãto cor ad frigidum inclinãte,liene calido,ſi placet,& pari interuallo frigido ventriculo, cerebro temperato, & reliquis partibus.temperatum ita corpus efficias,ſed non valde ſalubre. Illud verò quod æqualiter ſecundum proportionem eſt temperatum,quod primo loco deſcriptum eſt,ſaluberrimum eſt. & ad reſiſtendum paratiſsimum:adeo,vt multi medici conentur defendere, corpus hoc ſingulas operationes perfectius reliquis omnibus obire,& ſingulis alterãtium cauſarum generibus plus poſſe reſiſtere. quoniam ſcilicet Galenus libello Artis medicinalis,corpus quod ab ipſo naturæ ortu bonã habet tẽperationem in ſimplicibus, & coagmentationem in compoſitis,ſalubre vt ſemper, & ſaluberrimum appellauit.quare(dicunt)ſi ſaluberrimum eſt,omnibus reſiſtit maxime. In eodem libello capite octauo ex operationum perfectione docet temperiem optimam dijudicare,&in ſalubria à ſaluberrimis diſtinguere.eo quod magis, minúsue in operationibus exiſtit:ac quia cauſis,quæ ægrotationem pariũt, non æque reſiſtunt.itaque hi iuxta Galeni ſententiam (vt ſibi videtur) contendunt temperatum corpus omnes operationes perfectiores edere intemperatis. quibus ſi obiicias, aquilam,aut lyncem acutius cernentes homine: canem perfectius odorantem (quod tamen contra fieri oportebat, cum omnium animalium temperatiſsimum homo ſit) multum intereſſe dicunt, plus quis videat, aut perfectiùs. itaque aquilam plus homine videre, & canem plus odorari, non tamen perfectius. quid tamen illud perfectius ſit, non omnes eodem modo declarant. quiddam dicunt, aquilam procul ad claram lucem melius cernere, ſed non tam facile ad omnia ſe conuertere, aut omni differentiæ diſtantiæ,& illuminationis,ſeſe accommodare.alii perfectionem hanc in quadam ipſarum potentiarum concinnitate conſtituunt,dicentes,in temperato homine,ita ſibi potentias reſpondere,vt perfectius cohæreant,& inferiores melius ſuperioribus reſpondeant. ita de operationibus ediſſerunt. De reſiſtentia non minor concertatio eſt. nam cum temperatum corpus minus diſtet à frigido, quàm calidum, & à calido quàm frigidum: nõn eſt quod ad calidum non mutetur facilius, quàm frigidum, & ad frigidum,quàm calidum. Sed huic argumento ita illi reſpondent, repugnantiam non tam fieri qualitatibus,quàm virtute,& virtutem in temperamento æquali eſſe fortiſsimam: quæ omni in ſalubrium cauſarum generi reſiſtit valentiſsime. Veruntamen ego miror,quid hos homines coẽgerit, diſcruciari,has dillutiones,ſubtiles illas quidem,ſed inutiles tamen excogitando pro tuẽda opinione Galeni,vt profitentur,cúm Galenus ipſe illorum aſſertionibus contrarius ſit. nón enim requirit à temperatiſsimo homine,neque à temperariſsimo equo,aut leone,aut cane, vt ſingulas operationes perfectiſsimas habeat:ſed eam tantum,quæ ſpeciei eſt maxime accommodata. ita enim inquit primo libro De temperamentis capite vltimo: At medii quidem in vniuerſa ſubſtantia temperamenti communes notæ,dictæ iam ſunt,quæ verò in animalium ſpeciebus,actionis perfectione,quæ cuiq; ſit conueniẽs

indi-

iudicantur.conuenit autem homini,vt ſit ſapientiſsimus:cani,vt ſit mitiſsimus,pariter & fortiſsimus:
leoni,vt tantum fortiſsimus:ſicuti oui,vt ſit tantum mitiſsima.Igitur à temperatiſsimo homine requi
rit Galenus,vt ſit prudentiſsimus,non etiam,vt velociſsimus & fortiſsimus.De reſiſtendi vi in libello
De optima corporis conſtitutione,cum ita ſcripſiſſet. Quod enim eiuſmodi corpus rectè ad vnam-
quanq; ſe habeat actionem,difficiliusq; quàm cætera corpora morbis corripiatur,id facile à quouis de
prehendi poteſt.tamen paulò infrà addidit in huius ſententiæ explicationem (quàm melius eſt ab eo-
dem autore deſumere,quàm ab alio quopiam exigere: vt Galenus ipſe quodam loco dixit) exceden-
tium vtrunque aliqua in re plus poteſt.nam à cauſis externis denſius,laxius verò ab internis,minus lę-
ditur(paucis interpoſitis)Similiter quod ſiccius eſt moderato, ab humectantibus minus læditur & ſic-
cantibus quod humidius:quapropter ſicuti à nobis paulò ſuperius explicatum eſt, quod medium di-
citur,haud ſane videtur,plus omnino,quàm cætera corpora morborum offenſis aduerſari: ſed ſingu-
lis quidem corporibus aliqua in re inferius eſſe,ante omnia tamen potiſsimum deligendum.Idem Ga
lenus octauo Methodi capite octauo docet,inter octo tēperamenta inæqualia,quatuor incidere prō-
ptius in febrem,quam æquale,& quatuor multò minùs.Nam quod frigidum eſt cum humiditate,aut
cum ſiccitate,vel quod tantum humidum,aut tantum frigidum,non tam promptè febre corripitur,q̃
æquale.Ergo ad ſingula habet deterius,quā aliqua intemperata corpora. Hippocrates libello De aëre
locis,& aquis,deſcribens gentem,quæ eſt inter Aſiam & Europam,ita inquit.Certum eſt hanc regio-
nem proximè accedere ad naturam,ac mediocritatem temporum:verum virilitatem, laboris toleran
tiam,atque audaciam nō veriſimile eſt huic naturæ innaſci, vides vt Hippocrates deneget virilitatem
& laborum tolerantiam & audaciam temperatę naturæ,hominum in regione temperata genitorum.
Non igitur omnes operationes iis perfectiſsimę innaſcuntur:neque omnibus cauſis maxime reſiſtūt,
ſed ea tandem vera Hippocratis & Galeni ſententia eſt. temperatum omnibus cauſis reſiſtendo om-
nes homines ſuperare;in reſiſtendo ſingulis,non omnes.nam illud quod dicebatur de virtute in his
fortiſsima,hominum eſt ignorantium virtutem,de cuius ſubſtantia conſtat, nihil, etiam ſi à qualitati-
bus ſit diuerſa,qualitatibus vti,vt inſtrumentis ad agendum, & reſiſtendum.quare virtus, quæ multo
frigore operatur,minus à calore deiicietur.Illud quod de magnitudine operationum,aut perfectione
dicunt,intelligo multo minus.nam quis ignorat,canem odorari perfectius homine?& vt ab Ariſtote-
le dictum eſt,in ſenſibus omnibus,dempto tactu,hominem ab aliis animalibus ſuperari.cùm tamen tē
peramenti perfectione omnia ab homine ſuperentur. Quis dicat,temperatiſsimum hominem conti
nuò oportere eſſe firmiſsimum luctatorem?atque hac in re non à Milone, neque ab Hercule,neque à
Sanſone ſuperari?Senſus quantum ego ex philoſophis accepi,eo eſt perfectior, quo plures cognoſcit
differentias rei ſenſui ſubiectæ.at verò canis omnino nobis incognitas differentias odorum ſentit.ho
mo nunquam ſine dolore,aut voluptate olfacit:quoniam non niſi extremas differentias poteſt perci-
pere,propter potentiæ odorandi imperfectionem,vt ſecundo De anima Ariſtoteles docet.At fortaſ
ſe inter hominem & reliqua animalia id continget:non tamen ita inter ipſos homines? Nūquid canis
proinde melius odorat,quòd canis eſt? aut quòd tale in odorandi inſtrumento habet temperamentū?
ego quidem propter temperamentum arbitror.quid ergo prohibet,ſi homini,calido ac ſicco cerebro
tale eſt in odoratus inſtrumento temperamentum,talem quoque eſſe operationem,qua temperatum
hominem ſuperet?certe non omnibus operationibus æqualis temperies eſt accōmoda,ſed ſua eſt ſin-
gulis vtilis.Neque illud, quod dicunt de proportione potentiarum,verum eſt, vt illi explicant: ſcili-
cet,quia inferiores melius ſuperioribus miniſtrant.nam in eo homine intemperato, quem modo de-
ſcribebamus,acuto odoratu:quo pacto non ſubminiſtrabit melius odoratus phantaſiæ?an non ſuppe
ditabit ei plurium differētiarum notitias? Vnicus ſupereſt modus, quo verum eſt quod de proportio
ne potentiarum dicunt.quòd,ſcilicet,cum temperatiſsimus homo omnes vincat prudentia, quibus
cum habet æqualem rerum,& artium peritiam,& mentis exercitationē(nam ſi hæc æqualia nō ſunt,
poteſt homo temperatus homine intemperato etiam imprudentior eſſe)ſed in reliquarum operatio-
num ſingulis,cum ab aliorum aliquibus vincatur,tamen nullam habet inſigniter imbecillam. nā om-
nes ſibi concinne reſpondent.Atque hæc de hac controuerſia ſufficiant, ſi de vitæ longitudine tantil-
lum addentes,caput hoc vndecimū concluſerimus. Omnes fere in ea ſunt ſententia. corpus,de quo
locuti ſumus,vt optime eſt temperatum, ita maxime longæuum eſſe,neque immeritò ita cēſent. nam
(vt omittam multa argumenta,quibus pleriq; iuniorum vtuntur,quæ non adeo mihi arrident, quàm
ipſa aſſertio)quo temperamentum aliquod longius abeſt, & minus periculi ſubit à cauſis inducētibus
interitum,eò diutius videtur victurum: ſed interitus neceſsitatem inde argumentatur Ariſtoteles li-
bello De longitudine & breuitate vitæ, quod corpus contrariis cōſtet, & quod perpetuo colligat ex-
crementa.Sed contraria,quo magis ſunt permixta,eo lentius in ſeinuicē agūt. Ab excremētis hoc cor
pus eſt expurgatiſsimum ex ratione.nam cui talis temperies contigit, natura eſt prudēs,quiq; nō pluſ-
quàm oportet ingereret alimenti,& ſi talis non eſſet,hæc natura omnino tantum appetit,quantum po-
teſt coquere:ergo neceſſario huius vita in longius tempus producetur. At verò ſic poteſt ex aduerſo

colligere, cui opinio diſplicet. naturalis mors per refrigerationē & deſiccationem fit: igitur quod corpus tardius deſiccatum refrigerabitur, illud tardius conſeneſcet, & diutius viuet. huiuſmodi autem videtur futurum quod humidum eſt & calidum. vtraque harum rationū ſtat pro philoſophis, quorū magna pars cenſet temperamentum calidum & humidum optimum eſſe omnium, & temperatum, vt in hac ſpecie. atque ita illi difficultatem euadunt, quod vtrinque illatum eſt concedentes. nos verò qui non ſic, ſed vt ſuperius diximus, temperatum ab omni exceſſu abeſſe putamus, aliter reſpondemus, in omni morte corpus refrigerari, caloris natiui extinctione, & deſiccari etiam quia humidum natiuum à calido non contentum exhalat. verum extinguendi caloris multæ ſunt occaſiones, aliquando deſiccato corpore ętate marceſcit, aliquando frigidis recrementis corrumpitur, aliquando multitudine ſuffocatur. atque qua ratione poſſunt horum ſingula, cùm repente ingruunt morbum facere, & cùm vehementer, mortem: eadem ratione, cùm aut perpetuò aut aſsiduè afficiunt, poſſunt remiſſo calore maturare ſenectam. quare nonnulli ex ſeſe citius intereunt, quàm temperatus. hi ſunt frigidus tātum, aut ſiccus tantum, aut frigidus & ſiccus, & calidus tantum, & adhuc amplius calidus & ſiccus. hi enim omnes frigiditati & ſiccitati ſunt propinquiores. nam calidus tantum, cum plus habeat caloris, qui abſumat, & humoris non habeat, plus, citius deſiccabitur. reliqui tres, humidus tantum, frigidus & humidus, calidus & humidus ex accidenti citius moriuntur. nam, vt inquit Ariſtoteles, recrementia materia, quam monſtrauimus in his plus abundare, aut ſæuientis morbi vi, aut naturâ labefactare ſolet. Sed proinde dictum eſt huiuſmodi homines, quos vltimo loco retuli, ex accidenti venire citius ad interitum, quoniam vt argumentum quod ex aduerſo propoſitū eſt monſtrabat, ratione ſuorū temperamentorum diutius oportebat eos viuere, niſi perpetuo alterantia, quibus reſiſtunt minus, & excrementa quibus abundant plus, ſenectam maturarent. in hanc ſententiam dictum eſt à Galeno ſexto De tuēda valetudine, Quod ad ipſius temperamenti rationem attinet, qui maxime ſunt humidi, ij maxime ſunt longæui. Sed de his ſatis. ad medicamentorum temperamenta iam conuertor.

Caput duodecimum. De qualitatibus quibus operātur medicamenta.

MEdicamenta calida, aut frigida, humida, aut ſicca dicuntur, non minus quàm ea omnia, quorum hactenus meminimus: veruntamen non eadem ratione. non enim propterea quod calida tāgentibus ſentiantur, aut frigida, talia dicuntur: ſed quia humano corpori admota calorem generāt, aut frigus. elementa igitur, & alia de quibus hucuſq; diximus, à Galeno actu talia vocantur: medicamēta potentia. opium enim, & piper, ſi digitis tangas, forte diuerſa temperamenta non percipias: ſed ſi vtrunque vores, neutrius te potentia latebit amplius. Veruntamen, quanquam Galenus plurimùm in explicanda hac re elaborauit: tamen in hūc vſque diem medicos fugit, quo pacto, cum piper calidū nō ſit calfacit eatenus. quoniam quæ Galenus ipſe intellectu & diligentia profecerat, aliorum deprauata ingenia corruperunt. Omnes philoſophi dicunt, qualitates quaſdam actu eſſe, alias virtute illas ſenſu percipi, & remiſsionem recipere ac intenſionem. has contrà, neque ſenſu percipi per ſe, neque intenſionem recipere, aut remiſsionem, & eſſe priorum effectrices. Harum eſt duplex natura. quaſdam enī dicunt, in propria materia qualitates actu exiſtentes (actuales vulgò vocantur) generare, vt qualitatem illam aquæ, qua, cùm calida eſt, ad priſtinam naturam redit: quaſdam in aliis corporibus, vt piper quanquam actu calidum non ſit, caliditatem tamen habet virtualem (ita illi appellant) caloris effectricem. Medici hucuſque fere omnes, ab occulta quadam proprietate fieri dicunt, vt hoc medicamentum calorem generet, illud frigus. Ego multo magis horum hominum ſententiam auerſor, vt qui prorſus nihil doceant, quàm philoſophorum quanquam inutiles omnino, & quæ nuſquam ſunt, qualitates inducunt. eorum qui nihil docent (tertio De præſagatione ex pulſibus dicēte Galeno) duplex eſt inſtitutum: quidam ad proprietatem, quæ exprimi nequeat confugiunt, alii proferunt quidem nomina, tamen nec quæ ſignificant obſeruant, nec quam illis ſignificationem attribuant, interpretantur. Conueniat mihi cum vtriſq; primùm, illud quod Galenus docet ſatis diffuſe tertio libro De temperamentis, quodq; medici omnes profitentur, & (quò minùs negent) ipſa docet experientia: medicamenta nō operari alterando, niſi aliquid ipſa fuerint perpeſſa prius. nam piper non calfacit quodcunq; corpus, cui admotum ſit: nam neq; ligna, neque lapides contactu calfacit: præterea neque hominem, ad motū ſolummodo, ſed contritum, & affrictum, ad calorem permutat. ergo aliquam recipit, priuſquam poſsit calfacere, affectionem. ea vero non eſt contritio, neque ſola penetratio. nam ſi conteratur, & altius immittatur in corpus, quod alioqui calidum non ſit, vt ligna, aut lapides, non calfacit, ſed ſi corpus cui cōtritum confricatione admouetur, calidum eſt, quodcunque illud corpus ſit, calidius redditur. Ergo euidenti argumento eſt, eam affectionem, quam ipſum prius patitur, quàm agere poſsit, calorem eſſe. quā

enim

enim aliam accipiat à corpore calido?quam ab eodem corpore,frigido tamen,non poſsit accipere?Igitur piper (quemadmodum multò antè Galenus demonſtrauit) prius à noſtro calore calidum fit actu, deinde nos recalfacit.neque aliud quicquam eſt potentia calidum eſſe,quàm tale eſſe natura, vt facile calidum actu fiat.Habet hoc medicamentum ex ſua ſubſtantia,& ex modo mixtionis elementorum. nam qua alia cauſa palleæ & ariſtæ facile comburũtur? & ignis potentia ſunt?Neque ſolum hinc naſcitur temperamenti,quod in medicamento eſt, ſpecies,ſed & gradus.eſt enim piper calidum,quoniam calidum facile,fit à noſtro calore recipiens commutationis principium.opium frigidum,quoniam facile refrigeratur,abſinthiũ primo ordine eſt calidum,qm̃ facile ad tantũ caloris gradũ cõuertitur,& ad maiorẽ nõ facile fœniculũ tertiò, qm̃ facile ad hãc vſq; intẽſionẽ incaleſcit.Si igitur hæc ita ſe habẽt(vt profectò habẽt)cõſtat piper calore quẽ actu habet nos calfacere,& opium refrigerare,quia frigidũ eſt. Sed huius cõmutatiõis de potẽtia ad actũ principiũ à noſtro calore recipere. eſtq; illud cõſtanter verũ, calorẽ à calore, frigus à frigore generari, neq; aliquã aliã qualitatẽ,in his elemẽtaribus corporibus,caloris aut frigoris eſſe p ſe efficientẽ.quare nõ amplius arbitror dicẽt,piper virtute habere calorẽ,quandoquidem eo,quẽ actu habet,operari,monſtratũ eſt. Quid ergo?an nihil eſt in pipere quo calidũ medicamentum ſit?eſt ſane,mutabilitas illa ad calorem:quod quid aliud quæſo eſt, quàm facile calorem poſſe pati?nihil quod intelligam.ergo eſt naturalis potentia ad patiendum calorem: quod etſi euidenter monſtretur, tamen à nullo hactenus explicatum eſt.Igitur medicamenta non calfaciunt aut refrigerant proprietate,ſed calore aut frigore. neque calida ſunt,aut frigida, aliquibus virtutibus actiuis, ſed calida naturalibus impotentiis ad reſiſtendum calori: frigida potentiis ad retinẽdum frigus. Duo hac in quæſtione ſunt contrariis aſſertionibus fortia argumenta.primò,ſi corpus noſtrum medicamẽta calfaceret,non poſſet præſtare calorem maiorem,eo,quem habet:alioqui vltra gradum ſuæ perfectionis ageret:minori,aut æquali non recalfaceret:nam quod calidius nõ eſt,non poſsit calfacere.Ergo aut non calefit medicamentum à noſtra ſubſtantia, aut illam non poteſt recalfacere. Secundo,etiã ſi illud in calidis medicamentis admitteretur:tamen frigida non poſsint ita ad actum deduci:calor enĩ quo pacto refrigerabit?Ad primum ita reſpondet Galenus:Nihil autem miri eſt, ſi aliqua exiguum cõſecuta auxilium,maximam à priori natura mutationem habent. cernuntur enim huiuſmodi multa in iis,quæ extra nos ſunt. Cõfirmat id exemplis dicens in Myſia aliquãdo domum in qua columbinum ſtercus erat,reſina nuper illita,ſolaribus radiis conflagraſſe nullo admoto igne:quoniam, ſcilicet,ſolis lumen,quantum naturâ potuit,caloris genuit: ligna tamen ac tota domus ex materiæ diſpoſitione ad maiorem caliditatem delapſa ſunt.Ita medicamentum ſupra calfacientis naturam incaleſcit propter eam diſpoſitionem,quam nos in modo mixtionis collocamus, occultã proprietatem, vbi vbi fieri poteſt,auerſantes.Et medicamentum quidem per ſe incaleſcit:quia à calore.ſed ad tantam caliditatẽ venit ex accidenti:quia ex materiæ diſpoſitione. vnde prior gradus, vſque ad æqualitatem cum noſtro calore per ſe generatur:vlterior non item. Verùm hactenus omnia de calidis diximus. De frigidis aliquid oportet addi.Medicamenta omnia frigida,quæ potentia talia dicuntur, actu frigida inueniũtur ſemper:ſed non perinde vt potentia ſunt:ſed modice frigida. quin potius non frigida ſolum,ſed & calida,aliquantiſper frigida apparent tangẽtibus:niſi quid ab ambiẽte, aut alia ſimili cauſa perpeſſa ſint. Hoc ita vt fit,mente concipito.Deinde intellige,quæ ita ſunt natura ſua comparata, vt diximus,ad facile concipiendum multum calorem,aut frigus,contrariam qualitatem inducentibus multũ reſiſtere. piper,ſcilicet,ęgerrimè refrigeratur,& difficillime opium calefit.Tunc ita cogita. Frigida medicamenta non refrigerare corpus,quoniam ab illo refrigerentur prius:Sed, quia inſuperata manent,& nõ incaleſcunt.quod acutè dixit Auerroës quinto Collectaneorum capite tertio:Et ſic dicitur medicina frigida:non quia refrigerat,niſi quia conuertitur in locis digeſtionis ad diminutum calorem, magis quã calor corporis ſit:ita quod chylus,qui ex ea generatur, eſt diminutus à calore corporis: & non dicitur veraciter vt refrigeret,quia calor non habet viam generandi frigiditatem. Cõſtat barbara hac dictione ſignificari,frigida non refrigerare, quòd à noſtro calore refrigerentur: ſed quòd non mutentur ad calorem.quod idem Galenus docuit tertio De temperamẽtis his verbis, Quæ verò refrigerant, veluti papaueris ſuccus,hæc à noſtro corpore ne vel paululum quidem demutãtur. Paulo infrà: Si nãq; in nutrientium ſunt genere,ſiquidem vincantur,calfaciunt:ſi non vincantur,refrigeranr. quare moroſe admodum,vt ſolet, Galenum reprehendit Auerroës dicens,Ita quod Galenus dicit, ſicut fugitiuus,quod non fit,niſi per diuiſiones medicinarum in paruas partes.Itaque cicuta in ventriculum vorata comminuitur à calore.ſed non incaleſcit,quia à calore fere eſt inſuperabilis, atque ita inſuperata à calore,ad cor defertur,& ſolo eo gradu frigoris,quem habet,vitalem calorem incipit extinguere: & in ea actione procedit,vſque dum calorem omnino extinguendo hominem interimit. neque id mirum eſt à paruo frigore fieri,cor enim plus cæteris à frigidorum occurſu offenditur,vt quod omnium membrorum oporteat eſſe calidiſsimum. Quemadmodum de hoc medicamẽto dictum eſt,ita de reliquis frigidis oportet intelligere.Sed hactenus de his quæ deuorantur videmur locuti. An eadem ratio eſt de his,quæ apponuntur?Omnino eadem.Nam ſi vt frigida occurſant,talia perſeuerãt:nihil mi

rum

rum eſt, corpus refrigerare. Quid, quod & ſi calida imponantur refrigerant tamen? & frigida venena, quo calidiora ſumũtur, eò citius enecãt? An poſſumus hic quoq; proprietatẽ effugere? Primo venena frigida, quò calidiora ſumuntur, eò citius enecare, non omnino admittimus. nam tam calida, aut cum tam multo, & tam antiquo vino poſſunt bibi, vt ſuperata nutriãt, non ſolum non enecent. Sed modice calida, aut tepida, citius interimere, quàm frigida, id facit velocitas diſtributionis: cùm ille calor non ſufficiat quo integrè in ventriculo ſuperetur: aut cordi ſine magna noxa occurſet: ſufficiat tamen diſtributionem celeriorem facere. Secundo notandum eſt, medicamentum quod ægre calidum fit, facile ſuapte natura, dimiſſum à cõtrario, ad frigidum relabi. eſt verò opus ad conſeruandum qualitatẽ, quæ præter naturam in ſubſtantiam aliquam inducitur eadem agentis contrarij potentia, qua ad inducendum vel paulò minori. nam, vt remittitur contrarii potentia: ita huius qualitas remittitur. Sane ſi ad magnum ignem aqua vſque ad feruorem incaleſcat: atque aliquis de igne ſenſim incipiat detrahere tantum ad portionem videat feruoris remitti. ergo gradum quencunq; caloris, ſolus ille calor poteſt conſeruare, qui potuit inducere, aut omnino paulò minor. Non igitur mirum eſt, ſi medicamẽtum calidum certo gradu admouetur corpori, quod neque talem caloris gradum, neque paulò inferiorẽ poterat generare, per ſe ad frigiditatem reduci, & ita deinde corpus refrigerare. quod tamen proinde aliquando minus nocet: quia primo occurſu non refrigerat. Id quod faceret nihilominus, ſi non frigore refrigeraret, ſed proprietate. nam quo pacto actu exiſtens calor proprietatem impediat, nõ poſſunt dicere. Sed habuerint hæc vt diximus. refrigerent hæc medicamenta, quia non calefiunt à noſtro calore: gradus in refrigerando quo pacto poſsint habere? nam frigore quod actu habent refrigerant. frigus verò id quod actu eſt, æquale eſt violis & papaueri: non eſſet igitur quod inæqualiter refrigerarẽt, niſi id proprietas efficeret. Vt nõ omnia ſunt ad æqualem frigoris gradũ facile mutabilia (hæc enim de calidis quoque dictum eſt) ita non æque reſiſtunt calefactioni: & vt reſiſtunt, ita plus, aut minus vincuntur, & vt medicamentum magis manet inuictum, ita plus refrigerat. Itaque conſtat, vt hac quoque ratione, gradus frigidorum ſint. Vnde illud quoque colligentes concedimus, fieri poſſe, vt à calore noſtro medicamentum incaleſcat, & tamen deinde corpus refrigeret: ſi, ſcilicet, minus calidum manet noſtro corpore. non enim ſolum frigidum remittit calorem: ſed & quod minus calidum eſt. quod enim medicamentum ad ęqualitatem corporis incaleſcit, temperatum eſt: quod ad maiorem gradum, calidum. ergo quod ad minorem, in numero frigidorum eſt. Hucuſque de calidis & frigidis. Sed de humidis & ſiccis nihil diximus: quæ tamen & ipſa non habent adeo cognitu facilem operãdi rationem. Sed de his ita dicendum eſt. Humida omnia, aut ſicca: aut alimenta ſunt, aut medicamenta. alimẽta ex modo ſuæ ſubſtantiæ habent, vt ſiccior ex ipſis proueniat ſubſtantia, aut humidior (quanquam & hoc ipſum cum ſecundum exceſſum conuenit, medicamentorum eſt: & hæc alimenta ſunt pariter & medicamenta) reliqua, quæ non nutriendo, ſed alterando humectant, aut deſiccant: humida ſunt actu, aut ſicca, ſi per ſe id efficiant: nonnulla enim deſiccant ex accidenti calfaciendo ſine humectatione, aut aſtringendo humorem depaſcentia, ſicut & alia poſſunt ex conttariis cauſis, ex accidenti humectare. reliqua omnia actu tali qualitate faciunt. Quid quod muria, bilis, & multi alii liquores deſiccant, & tamẽ actu humidi ſunt? nam & humores? Reſpondendum cenſeo, hos quoque non humidis partibus facere, ſed ſiccis: quales aliquæ cum humidis permixtæ ſunt. id docet aqua marina artificio facta, quæ ſicca fit ſalis permixtione: non aliter lixiuium quoque, cinerum permixtione ſiccans redditur. Atq; ita patet, vt tota natura medicamentorum conſtet ſine commentitiis qualitatibus, & ſine occultis proprietatibus. quibus indocti, & in philoſophia minus exercitati, ad effugiendum difficultates, vtuntur. hæc omnia nos docuit Galenus: quæ nos fortaſſe propoſuimus diſtinctius. Sed, quæ hactenus in diſputationem venere, quæſtiones de temperamẽtis ſunt: iam hinc quæſtiones de ſuccis ſiue humoribus, qui temperamenta proxime conſecuntur, agitandæ ſunt.

Caput decimumtertium. De loco vbi generantur pituita, & reliqui ſucci.

QVanquam antiquorum nonnulli quatuor eſſe humores negarent: & quamuis eſſent in corpore, ſecundum naturam eſſe omnes, non concederent: tamen vel ipſe vetuſtiſsimus Hippocrates huc uſque progreſſus eſt, vt quatuor illos eſſe, pituitam, ſanguinem, bilem flauam, & melancholicum ſuccum, & eos omnes ſecundum naturam inueniri, libello De natura humana demonſtrauerit, hinc ſumpto argumento: In omni natura, & ætate, & regione, & tempore inueniuntur ſimul: tametſi tantum illorum vnus, aut duo, ſecundum naturam eſſent, ſolis illis oporteret aliquam naturam, ætatẽ aut tempeſtatem, aut regionem, aut ſaltem victum deſtinari. demonſtrauerunt etiam non minus, hic, & illius meritò amantiſsimus Galenus, humores non in alimentis ipſis contineri, & in humano corpo

re

re cõcoctiõe ſeparari,ſed generari cõcoctiõe quadã pri⁹ in alimẽtis nullaten⁹ cõtẽtos. nã & illud fuere qui aſſeuerarẽt. Verũ hi,quanquã alimentũ pituitoſum,qđ plus habet pituitę:biliosũ,quod bilis,dicerẽt.tamẽ cur ex melle in iuuenis vẽtriculo bilis,in vẽtriculo ſenis bonus ſuccus proueniat,nihil probabile afferre poſſunt.Ergo an humores in humano corpore generẽtur,& an quatuor ſint, iam nõ eſt in cõtẽtione poſitũ.De loco vbi generatur pituita,quæ nobis prima occurrit,vt quæ prima generetur inter noſtrę tẽpeſtatis medicos dubitatur.de quo proinde nõnihil dicã.nobis eñ nõ eſt animus, quęſtiones medicas ab ipſis medicinæ primordiis reuocare: Sed qđ à Galeno demõſtratũ eſt,recipere,atq; inde vlterius,res dubias diſtinguẽdo,pgredi. Multę ſunt cõcoctiões, quas cibi,qui nõ alimẽta,ſed futura alimẽta dicũtur ab Hippocrate libello De alimẽto ſubeũt,antequã verè alimẽta ſint, ideſt,corpus noſtrũ iã nutrientia.Sũt eñ inter cibos,& hęc vltima alimenta, humores quatuor, qui quaſi alimenta ab Hippocrate nũcupantur.à quo trimembrẽ hãc alimentorũ diuiſionẽ accepit Galen.1.De alimentorũ facultatibus cap.1.Hę cõcoctiones nõ ab omnibus eodẽ numero diſtinguũt,ſed alii,quatuor eſſe illas alii quinq; cõtendũt.Galenus tres tantũmodo ſolet nominare. verũ inter hos autores in rei intellectu nullũ eſt diſcrimẽ:ſed in ſola diuidẽdi ratione. Auicena ſiquidẽ,qui alimẽta in ore,dũ manduntur,aliquod recipere principiũ cõcoctionis dicit,recte atq; ex Galeni mẽte probat.mutatur eñ in illis color, priſtinus odor perit, quod ſola trituratione ſine permutatione aliqua ſubſtãtię nõ fieret. Neq; verò id mirũ eſt,cũ nõ cõmanſionẽ patiatur ſolũ,ſed permiſceatur etiã cũ ſaliua:cuius tam inſignes vires ſunt (decimo De ſimplicibus cap.16.)vt & lychenas curet, & furunculos, reſoluat etiã ſugillata, & reliqua echymomata,atq;,quod mirandũ magis eſt,ſcorpios enecat.itaq; hi recte dicũt.Sed Galenus hanc alterationẽ cum cõcoctiõe vẽtriculi cõiungẽs,primã cõcoctionẽ appellat.atqui,quãquã parũ refert, aut primã,aut ſecundã nominare,modo res non ignoretur:tñ hoc videtur rationi magis conſonũ. eſt eñ interior vẽtriculi tunica,vſq; ad os ipſum proteſa, & omnibus quæ ſunt in ore ſuperpoſita, etiã faucibus,palato,& naſo quarto De vſu partiũ cap.7.& libello De inſtrumento odoratus. Cũ igitur in tẽperamentis inſtrumentorũ virtutes ſint,in vnico inſtrumẽto virtus vnica ſit,& ab ea mutationes proueniãt nõ differẽtes:rationi eſt cõſentaneũ.hic igitur eſt prima cõcoctio.Secũda ab hac,quę in hepate & venis peragitur.tertia nutritio,quæ in ſingulis mẽbris fit.Nõnulli actionẽ hepatis ab ea, quæ in venis, diſtinguentes,plures alterationes faciũt.Sed minus phyſice loquũtur.nã vt potẽtię diſtinguũtur per actiones:ita actiones per opera. eſt vero hic actionis vtriuſq; partis idẽ opus, ſcilicet ſanguinis forma, ad quã vtrobiq; mutatio fit.Sũt igit᷑ tres cõcoctiones,in ventriculo,in hepate,& membris. Qua illarũ pituitã generetur,id demũ vocatur in dubiũ. Galenus libello De atra bile ita reliquit ſcriptum.à nobis demonſtratum eſt,pituitoſos humores ex pituitoſis cibis in prima,ventriculi concoctione fieri: vt biliosum,& melancholicum,in iecinore. His accedit locus alius ex primo De natura humana. com.39. in quo ita ſcriptũ eſt τοῦ δὲ φλέγματος ἡ φύσις, εἰς μὲν ἠθοποιΐαν, ἄχρηστος, ἀναγκαίαν δὲ φαίνεται τὴν γένεσιν ἔχειν ἐν τῇ πρώτῃ μεταβολῇ τῶν σιτίων.Ideſt. Pituitæ natura ad mores nihil facit, ſed neceſſariũ videtur habere ortũ in prima mutatione ciborũ. Quibus verbis adducũtur nonnulli, vt putent, pituitam in vẽtriculo generari.quibus addũt vẽtriculi ipſius naturã,quæ mẽbranea eſt, ac proinde frigida, & ad hũc humorẽ generandũ valde accõmodata. Quod & euentus ipſius rei ſignificat. generat enim ventriculus,vt quinto De vſu particularum dicitur,non pauca pituitoſa excrementa. addunt dictis & hoc argumentum:Si in ventriculo ſolũ generaretur chylus,atq; ex eo in hepate pituita & ſanguis: nõ perpetuo ſanguis generaretur per media pituitã,ſed ex chyli variis partibus ſimul pituita,ſanguis,& reliqui humores prouenirẽt. cuius contrariũ docetur à Galeno ſecũdo De ratione victus in morbis acutis,comment.30. his verbis Pituitæ autẽ generatio in pituitoſis eduliis ſanguinẽ perpetuò antecedit, atque generatione ipſius media,cibi in ſanguinẽ tranſeunt.Igitur ex his nonnulli ita cenſent, pituitam in ventriculo generari,non in hepate,& proinde ſanguinem perpetuo gigni media pituita. Alii contrà putant,pituitã non minus q̃ tres alios humores,generari in hepate:in vẽtriculo aũt ſolum generari chylum,quem non dicunt in genere alicuius illorũ eſſe,ſed diſpoſitionem neceſſariam,quo humores fiant. Huic opinioni videntur fauere innumeræ Galeni ſententiæ. nam nomine ſanguinis intelligit, quam vulgari nomine(nam neque hoc pudebit referre quò rem dicam clarius)maſſam ſanguinariam, appellare medici conſueuerunt.atque docet non ſimplicem eſſe ſubſtantiam, ſed multiplicem, vt lac, quod ſenſui ſimplex apparet.ortum quoque huic eſſe, vt vino,ex muſto de vuis expreſſo. quia ſcilicet, vt in vino ſimul quatuor, ſubſtantiæ, diuerſæ partes proueniunt, flos, fex & aquea pars, & vinea: ita ex chylo quatuor humores generantur, quibus ſanguis conſtat. Sed non dubiũ eſt, pituitam quæ cum ſanguine miſcetur, aqueæ parti vini proportione reſpondere. Adde Galenum ſecundo De facultatibus naturalibus de humorum geneſi ita loqui. Demonſtratum eſt ab his viris (loquitur verò de antiquis) dum alimentum in venis ab innato calore alteratur, ſanguinem quidem à mediocri calore fieri, reliquos ab immodico. Atqui huic ſententiæ omnia conſentiunt, quæ cernuntur. quandoquidem cibi, qui natura calidiori ſunt, magis ſunt bilioſi, qui frigidiori magis pituitoſi. Conſtat ergo vt in venis dicat pituitam & bilem generari, hac ſola ratione differre, quod

pituita à remiſsiori calore, ſanguis à moderato, bilis ab immodico generetur. loco aũt quo generantur aut ordine, non dixit differre. Ecce vnde diuerſę opiniones profectę ſint. Sed qua ratione vtrilibet Galenum à contradictione vindicent, operepretium eſt audire. Pituitam dicunt hi, aliquãdo à Galeno dici chylum: pituitam tamen proprie non eſſe: quoniã ſolũ ſit proprie pituita maſſæ ſanguineæ quarta pars, quæ in hepate generatur. Alii duplicem dicunt pituitam eſſe & de priore, de ea videlicet quæ eſt ventriculi, vere eſſe dictum, ſanguinem perpetuo media pituita generari, ſecundam cum ſanguine ſimul fieri. Sed, vt verum fatear, hæc omnia ſapiunt barbariem, non veram doctrinam. nam vni autoris loco adhærere, ac inde citra diſtinctionem colligere, in ventriculo perpetuo generari, ac perpetuo ante ſanguinem: aut perpetuo in hepate, & ſimul cum ſanguine, ſophiſtam eſt agere, non veritatis amatorem. quo vitio maxime huius temporis medici laborant. An non ſatius fuerit omnes autoris ſentẽtias coniungere? & ita ſingularum ſenſum eruere? & an vtrunque poſsit accidere ſine inanibus diſtinctionibus à rebus ipſis inchoantes, inueſtigare? Ego igitur ita opinor, vt & pleriq; medicorum opinantur, ex cibis in ventriculo gigni chylum, hunc verò licet cuilibet pituitam appellare, aut nõ, ſed mediã quandam humoris naturam. eſt ſanè pituita, ſi, vt videtur docere Galenus ſecundo De febrium differentia omnis humor albus eſt pituita: ſed tamẽ licet non appellare. nam neq; lac pituitam appellamus, neque ſemen. Illud vnum mihi videor apertè intelligere Galenum hunc humorem prædictis in locis non intellexiſſe nomine huius pituitæ, quæ in ventriculo generatur, ſed aliam pręterea pituitam: alioqui non vtrobiq;, tam in libello De atra bile, q̃ ſecundo Acutorum dixiſſet; In pituitoſis eduliis. nam chylus non in pituitoſis ſolùm, ſed & in bilioſis generatur in ventriculo. Ventriculus ſane nihil aliud facit, quàm liquationem quandam, & triturationem alimentorum, quo ad hepar facilius delata, in illo poſtquã primam cõcoctionẽ perpeſſa ſunt, facilius in ſanguinem permutẽtur. vſq; adeo vt ſexto De placitis monſtratum ſit, non eſſe ventriculi actionem ad vitam neceſſariã, ſed poſſe nos ſuccis aſſumptis viuere, ventriculo omnino nihil cibaria conficiente. Sed de his ſumus in quarto libro copioſius dicturi. Chylum ergo cẽſeo fieri hac prima actione ex cibo. quare neceſſario fiet vt nõ vſquequaq; ab ipſius cibi natura recedat, ſed vt eius qualitates imitetur. Prima enim eſt huiuſmodi commutatio. quare calidi alimenti calidus chylus erit, frigidi frigidus. omnes enim alimenti partes adhuc in chylo continentur, in quo partes ſunt in ſanguinem, & bilem, propter ſimilitudinem commutandæ, & ſi quidem bilioſus cibus erat, quàm multæ. Qua ratione ergo chylum pituitam, potius q̃ bilem appellãt? ego quidem neutrum dixerim, ſed ad humores quatuor diſpoſitionem mediam. Hoc vnum habet inſigne pituita propter eam ventriculi naturam, quam referebamus, ꝙ ſi pituitoſus cibus eſt, poteſt bona pars pituitæ diuerſæ à chylo in ventriculo generari, quę cum chylo in hepar delata, amplius cocta in ſanguinẽ trãſibit. Præter quã, quid quæſo impedit, quo minus ex chyli frigidiori parte pituita in hepate cõcoctione generetur, ſi ex reliquis eduliis generatur, ex quibus nulla pituita in ventriculo generata eſt? An dubitas pituitã poſſe in hepate generari? Nonne in fœtu, qui in vtero geſtatur, ſanguis generatur in hepate neq; is (arbitror) purus, nulla materia veniẽte à ventriculo? quo tẽpore quãdo prima cõcoctio in hepate fit, pituita, quæ cum ſanguine permiſcetur, in hepate & venis generabitur. ergo pituita in ventriculo nonnunquam fit, alii humores non fiunt: ſaltem naturales. De non naturalibus paulò infrà dicemus. In hepate ſemper pituita, vt & reliqui humores, fit, præter eam, quæ nonnunquam ex pituitoſis eduliis fit in ventriculo, quemadmodum & in vini cõcoctione, quatuor ſubſtantię. Neq; verba illa quæ adduximus ex primo De natura humana monſtrant pituitam nũquam in hepate generari, ſed generari etiam in ventriculo: quãquam neq; illam ſententiã adeo conſtanter protulit, vt verbũ φαίνεται declarat, neq; rationem reddidit, niſi leuiſsimam, cur pituita nõ faciat ad mores, vt alii ſucci. Sed quod ſimul generẽtur, nõ eſt difficile intellectu. nam, quanquam forma pituitæ in medio ſit chyli & ſanguinis, tamen non eſt medium neceſſarium. Vt ſtatim dicemus, lac eſt in medio pituitę & ſanguinis, ſed pituita non fit lac, antequã in ſanguinem permutetur. generantur itaque humores ſimul, quanq̃; & ex ſe inuicem poſsint generari. Fit enim ſanguis ex pituita ſæpe, ſi quidem pituita eſt ſemicoctum alimẽtum, & proinde illi natura expurgans membrum non dedit, quod in ſanguinem conuerti eſſet apta. iã verò ex ſanguine putreſcẽte aut aſſato bilis fit, & melãcholia: illa ex tenui, hæc ex craſſa parte. Sed quid eſt philoſophiæ aduerſum, ex inæqualiter diſpoſitis partibus chyli, ab eodem membro, & eodem calore, omnes humores ſimul generari? Sed argumẽtaberis fortaſſe, eadẽ ratione poſſe oẽs humores generari in vẽtriculo ex diuerſa diſpoſitione partiũ chyli. nã ſi quid (dices) hoc impediret, eſſet profecto ſubſtãtiæ modus, qui eſt in vẽtriculo, qui cũ pituita videtur cõuenire, & cũ aliis humoribus minime. tamẽ, ſi hoc ſufficeret, neq; hepar poſſet generare pituitã. non enĩ magis videtur rubrũ hepar cũ alba pituita cõuenire, q̃ albus vẽtriculus cũ rubro ſanguine. Huic argumẽto ita reſpõſum volo: generari oẽs humores in hepate, & oẽs per ſe grã ſimilitudinis, quã cũ illis omnibus habet. eſt enĩ hepar veluti coagulatus ſanguis, ſanguis inquã, nõ ſimplex, ſed quẽ dicunt ſanguineã maſſam, in quo eſt ſingulorũ humorũ nõ parua portio. Verũ vnũ illud in hac noſtra ſentẽtia, quã & Galeni eſſe cẽſemus, & fere ipſa rerũ euidẽtia confirmatam, eſt difficile, quod admiſimus, vt chylum à pituita ſepararemus, chylum quandoq; pitui-

ta

ta eſſe calidiorem:quod ſi eſſet, nequaquam pituitæ pars aliqua ex illo fieret, alioqui naturalis caloris actio cruditatem moliretur.fortaſsis procedente ſermone diſputabimus,an quod coctum eſt crudum fieri poſsit:interim illud vnum non eſt dubium, caloris naturalis actionem non crudum redere neq; refrigerare.nihilominus non eſt quod quenquam conturbet argumentum,nam & lac fit ex ſanguine: quod,vt inquit Galenus quinto De ſimplicibus capite vigeſimo,in pituitæ & ſanguinis medio eſt:ſcilicet ex frigidioris parte calidiori aliquid:calidius parte,frigidius toto,prouenire, nihil eſt admirãdum. nã quid impedit,ſanguinis eſſe partem aliquam lacte crudiorẽ,& chyli calidi pituita? Sed hæc nunc de loco & ordine quibus generãtur humores ſuffecerint. nã multò plura in ſequẽtibus afferet ipſe ſermo, qui in ſecũdo libro neceſſario cũ hoc ſermone erit valde coiũctus. Nũc de nutrimento quod præſtant diſputemus.

Caput decimum quartum.De nutrientibus ſuccis.

MVltas earum quæſtionũ(vt antea monuimus)quas,qui ante nos quæſtiones medicas ſcribere aggreſsi ſunt,diſputarunt,nos conſultò omittimus:nonnullas vt minus medicas, nõnullas vt prorſus ſtolidas. Quis enim ferat in dubium vocari, Sit ne ſanguis chylo genitus eiuſdem ſpeciei cũ eo qui ex pituita?& multa hinc inde adduci:Quaſi verò neceſſe eſſet,ex diuerſis ſpeciei rebus prouenire diuerſas formas,aut ignis ex ilice,pruno,moro & fago non in vnica eſſet ſpecie conſtitutus.Cur nõ etiam chylum ex pane,ab eo,qui ex carnibus differre dicunt? ac proinde diuerſarum etiam ſpecierum ſanguinem ab illis prouenire?qua ratione innumeræ fient humorum ſpecies. Nos verò non hanc ſolùm quæſtionem omittimus,ac alias conſimiles: ſed illam quoque,qua inquiritur, Sit ne ſolus ſanguis humano corpori commodum nutrimentum,aut omnes humores,miſſam faceremus, non quaſi nõ ſit ſatis ex vſu medicorum:Sed quoniam Hippocrates & Galenus videntur illam ad extremum finem perduxiſſe:niſi nos acutiſsimi Ariſtotelis nulla in re contemnenda autoritas reuocaret, qui ſolũ ſanguinẽ nutrire cõtra ac Hippocrates & Galenus, opinatus eſt.quare modeſtius arbitror fuerit,maximi philoſophi,quando à vera medicorum ſententia diſſepat opinionem refutare,q̃ deſpicere. Sanguinem eſſe animalibus ſanguine præditis vltimum alimentũ,atq; proinde ſolũ ſanguinem nutrire, cõfirmat Ariſtoteles ſecundo De partibus animaliũ cap.3.his rationibus.Venæ ſunt nutrimenti vltimi conceptacula, at verò ſunt venæ quaſi ſanguinis vaſa:ergo ſolus ſanguis vltimum alimentũ eſt. Præterea, cùm cibus nõ ingeritur,corpus ſanguine vacuatur:cùm multus cibus aſſumitur, repletur ſanguine corpus:ergo ſanguis eſt vltimum nutrimentum:illum enim ſuccum,qui alimentũ eſt corporis proprium conſtat augeri oportere ex multo cibo.Præterea,vt eſt cibus qui ingeritur:ita ſanguis generatur,ex bono bonus,ex prauo prauus.Tales ſunt Ariſtotelis rationes, quibus licet addere fortiores has. Sanguis omnium humorum eſt naturæ maxime familiaris,& magis à natura retinetur,vt in ſuperpurgationibus,in quibus,qualecunque pharmacum ſit,vltimus &in extremo cùm vita funditur. Ergo proprium habet,nutrire corpus.nam ſi hoc haberet cũ reliquis cõmune.nõ eſſet cur maxime omniũ retineretur. Præter hæc,Omne nutriens,vt ab eodẽ Ariſtotele monſtratũ eſt libello De ſenſu & ſenſibili,eſt dulce id quod etiam confirmat Galen.1.De alimentorũ facultatibus:ſed inter humores ſolus ſanguis eſt dulcis:pituita enim inſipida, bilis amara,melãcholia acida eſt: igitur ſolus ſanguis p̃ſtat nutrimentũ humano corpori.Contrariũ ſenſere Hipp.& Galenus,quorũ hę ſunt rationes.Cũ mẽbra, quæ nutriũtur ex modo alimenti cõparent modũ ſubſtãtię,ſi vnũ eſſet omnibus alimentũ ſanguis, nõ eſſet vnde naſceretur tã mira varietas mẽbrorũ, q̃ eſt quæ in humano corpore inuenitur.Sũt ſiquidẽ multa mẽbra ſanguinea,quę veriſimile eſt,ſanguine nutriri:alia exãguia, quorũ ſubſtãtia lõge abeſt à ſanguinis natura. Præterea,non nulla illorum ſunt calida,nonnulla frigida,nonnulla humida, alia ſicca, aut ſecundum coniugationem duo horum habentia,aut contra omnino temperata. Qua igitur ratione his omnibus vnum ſit vltimũ alimentum? Nam primum alimentum vnum eſſe,nõ eſſet incommodum: cum multas variaſque ſubiturum eſſet alterationes,antequam fieret alimentum vltimum : ſed quod vltimum eſt, proximum eſt,vt in membra tranſeat.Ergo tam diuerſorum membrorum.præter rationem eſt,vnicum ſtatuere alimentum:cùm præcipue quatuor humores in venis ſint, naturis valde diuerſi, pituita,ſanguis,bilis,& melancholia:quos omnes conſtat naturales eſſe,non præter naturam,aut excrementa,vt capite proximo de ſentẽtia Hippocratis monſtrauimus. Præterea,ventriculus nutritur chylo:qui tamẽ ſanguis nõ eſt.oſſa nutriũtur medulla. Quod ſi hãc dixeris,q̃uis ſanguis nõ ſit,ex ſanguine fieri:illud tñ de chylo nõ poſsis dicere.hic eñ ante ſanguinẽ generatur,atq; ex illo,& ſanguis & humores reliqui. Quod vẽtriculus chylo nutriat,docet ſuæ ſubſtãtiæ modus,& inſuper hę rationes. Si vẽtriculus nõ nutriretur chylo:neq; cõficeret cibos. Quorſum enim chylum generat?num vt trãſmittat ad iecur?iecoris igitur alendi cura eſt vẽtriculo.nõ igitur natura ducitur, ſed intellectu. nam quæ natura operantur,hæc ſibi operantur,aliorum nulla tanguntur cura. Præterea, aut ventriculus retinet chyli aliquid, & ad hepar reliquũ tranſmittit:aut nihil retinet.Si nihil retineret, ſtatim eſuriret: Sed & ſi id

quod retinet,alimentum non eſſet,eſuriret ſtatim.ſolum ſiquidem alimentum,videtur poſſe, illum à fame vindicare.excrementa enim,præcipue quæ frigida ſunt,non ſolent famis ſenſum tollere.Non igitur ſolus ſanguis nutrire membra eſt aptus. Neq; rationes Ariſtotelis quicquam probant. nam venæ non ſunt conceptacula ſanguinis ſolius,ſed quatuor humorum:quin potius,vt Galenus dixit,nũquam eſt ſanguis exquiſite vnum.Cùm cibus non ingeritur,ſanguis imminuitur.Sed neque hoc eſt illi proprium.nam omnium humorum penuria fit in venis, quando priuatur corpus alimento. Illud quoque commune eſt,ex bono cibo bonos ſuccos,ex malo malos prouenire.Alimentũ ex dulci ſuppeditari ab Ariſtotele dictum eſt. Sed & idem autor dixit libello citato. Quoniam omnia mixtim ſiue ſimpliciter dulci alantur. Quare recte Galenus explicuit, nihil quod nullatenus ſit dulcedinis particeps,nutrire poſſe,vt quod omnino amarum eſt.ſed quod à dulcedine non abeſt longiſsime,nutrire poteſt.Atque ita argumentum,illud vnum conuincit,ſanguinem plus nutrire,& commodius cęteris.& ſynceram,impermixtamq; bilem(quod nos in ſecnndo libro fuſius diſputabimus) non nutrire.Cæterum ſolum ſanguinem nutrire,aut bilem permixtam cum ſanguine,id non poſſe, argumento non concluditur.quæ eædem rationes docẽt,non ſolum ſanguinem oportere retineri, ſed illum plus cæteris,id quod ex ratione in omnibus ſuperpurgationibus fit.Eſt ergo medicorum opinio multò ꝓbabilior:quanquam prior optimo gaudet autore,alioqui non improbabilis.

Caput decimum quintum. De calore ſanguinis.

NEque minus probabile illud videtur, quod de ſanguinis qualitatibus ab Ariſtotele in eodem capite ſuperius paulò dictum eſt:tamen verum eſſe, nondum cenſeo:nempe, ſanguinem habere calorem in viuente corpore, & humorem: quia naturali corporis calore, & permixtione ſpirituum calet,& eſt liquatus:cæterum ſubiecto(ita enim transfero verbum ὑποκείμενον,quod apud Ariſtotelem eſt)frigidum eſſe,ac ſiccum:atq; ita ſanguinem quodammodo calidum eſſe: vt ſcilicet nomen ſanguinis de ſanguine, quo viuimus,dicitur: quodammodo tamen frigidum eſſe, ſubiecto ſcilicet. Quod non aliter explicandum eſt, ac ſi propria ſubſtãtia frigidum diceret.nam eius exemplum eſt,vt ſi nomen aquæ de aqua calida dicatur.Itaque vt calida aqua,ſubſtantiâ ac per ſe eſt frigida:ita ſanguinẽ frigidum & ſiccum eſſe putat Ariſtoteles. neque illud nomen Subiecto frigidum,aliud deſignat, vt exemplum quod appoſuit,declarat manifeſtè.Videtur hanc opinionem accepiſſe. ex Hippocrate qui libello de corde(ſi modo libellus ille Hippocratis eſt. nuſquam enim à Galeno inter genuina Hippocratis opera connumeratus eſt)ita ſcriptum reliquit:Sanguis enim non eſt naturâ calidus, neque enim alia aliqua aqua,ſed caleſcit.multis autem videtur natura calidus eſſe. Vides his verbis aperte contineri ſententiam Ariſtotelis.cuius ratio ſumma eſt hæc.Sanguis ſtatim ac extra corpus funditur, cógelatur. congelatio fit ex frigore & ſiccitate,igitur ante fuſionem naturali corporis calore calebat,&erat humidus.Suum enim calorem non tam citò amitteret,cum præcipue, etiam ſi in calido aëre ſecetur vena, concreſcat ſanguis.Præterea,in cadaueribus, iugulatis hominibus,aut mortuis quauis alia ratione,ſtatim ſanguis coagulatur.cuius quæ poſsit eſſe alia ratio,quàm extinctio caloris naturalis humani corporis?Ergo illo calore calebat,non proprio. Sed quanquam ſententia hæc ſubtilis ſit, non eſt tam firmis argumẽtis cõfirmata,vt nos ab omnibus medicis communi opinione debeat deturbare.Illud eſt enim probabilius multò,ſanguinem per ſe habere copioſum calorem,& calorem naturalem membrorum à calore ſanguinis,vt eſt ſpirituum foueri:quàm vt ſanguis,proprio calore carens à corpore humano illum mendicet. nulla enim commodior ratio perfrigerandi corpus eſt effuſione ſanguinis. at verò ſi quis intelligat,in lebete ignito calidam aquam contineri,quæ ipſius lebetis calore calefiat (nam ita habere ſanguinem iuxta mentem Ariſtotelis intelligo) nunquam ſola aquæ effuſione lebetem perfrigeres.quod verò effuſione ſanguinis,refrigeretur corpus,fit, quia, vt inquit Galenus libro De ſanguinis miſsione,capite quinto non ſolum nutrimentum animantis partibus ex ſanguine eſt,ſed & calor naturalis perſeuerantiam ex ſanguine obtinet. vnde manifeſtum eſt, deceptum eſſe Celſum libro quarto capite tertio,vbi diſſerens de rigore ceruicis inquit: Aſclepiades vtique mittendum ſanguinem credidit,quod quidam vitandum eſſe dixerunt,eo quod maxime tunc corpus calore egeret,isq; eſſet in ſanguine.verum hoc idem falſum eſt,neque enim natura ſanguinis eſt vt vtiq; caleat, ſed ex his quę in homine ſunt,is celerrime vel caleſcit vel refrigeſcit. Nã hac ratione nunquã ex ſanguinis miſsione refrigeraretur habitus corporis, Sed & qđ aſſumit ſanguinẽ ſcilicet nõ eſſe natura calidũ,falſum eſt.Et q̃quis eſſet verũ,male colligeret.nã & ſi ſanguis recipiat calorẽ,ab iis,quę in corpore:tñ cõſeruabit illũ vt ligna.igiť vt ignis extinguiť de tractatiõe lignorũ, ita corpus refrigeſceret miſsiõe ſanguinis. Quare, vbi multo calore eſſet opus,eſſet tũc quoq; miſsio ſanguinis deuitãda. Sed hæc procedẽte opere monſtrabimus. Galenus libro De tumoribus p̃ter naturam ſanguinem ex ſe non eſſe frigidum,ſed calidum, his verbis dicit.Secunda coniectura eſt ex ipſa ſanguinis ſubſtãtia.non enim vt pix,& reſina, & cera, à

frigore concreuit:ſed ſemper, & natura calidior eſt. libello etiam De fœtum formatione ita ſcripſit: Nam in ſanguine,qui in venis eſt,abſque cordis calore tepidus quidã calor eſt inſitus. Ex quibus locis palam fit,decipi multos putantes iuxta mentem Hippocratis & Galeni ſanguinem ita attemperatum: eſſe,vt in eo neq; calidum præcellat frigido,neque frigidum calido, vt ver eſt temperatum: quoniam id videtur Galenus inſinuare primo De natura humana,cõmentario trigeſimo nono. nã ex eodẽ loco conſtat,dictũ intelligi de ſanguine permixto reliquis humoribus:non de quarta ſubſtantia.Concludit, enim dictionem his verbis: Quo fit,vt tẽperatiſsimus ſanguis, pituitæ, & flauæ, atræq; bili permixtus, ſit Cur ſanguis humor calidus & in vere temperatiſsimo redundet,diximus paulò ſuperius, de temperamentis diſputantes.quod etiam primo de temperamentis capite vltimo à Galeno dictum eſt, Sanguis verò ipſe à corde habet calorem: intelligi debet manifeſte de caloris gradu. nam ſanguis naturâ ſuâ,non adeo immoderatum habet calorem, ſed à corde & ſpiritibus accreſcente illi calore eſt in humano corpore,dum viuit,feruentiſsimus. Hæc poſſet Ariſtoteles vere dicere: tamen quod ex ſe non modo nõ ſit calidus,ſed etiam frigidus,leui ratione perſuaſus dixit.nam coagulationis reddidit in eodem ſecundo De partibus animalium capite,qnod illud tertium proxime conſecutum eſt,cauſam aliã à frigore valde diuerſam: quam in fibris collocauit,quas ille craſsiores ſanguinis partes eſſe dicit.quod perinde eſt,ac ſi diceret,non fieri coagulationem frigore,ſed craſſarum partium admixtione,quod eſt multo probabilius,ſanguis enim nunquam eſt vnum,ſed cum venam ſecamus humores omnes effundimus.quorum qui tenuiſsimus eſt,& calidiſsimus,bilis nempe, magna ex parte cum effluxit, ab aliis ſecernitur,reliqui frigidi,& craſſarum partium,duo humores,pituita & melancholia manẽt confuſi. Quare non mirum eſt,ſi ſanguis ille ex his conſtans,effuſus concreſcat. Adde tenues partes ipſius ſanguinis exhalare. Quare non eſt recipienda Ariſtotelis opinio.Sed nos in antiqua medicorum opinione permanemus.

Caput decimumſextum. De calore ſanguinis & bilis.

DE gradu etiam caloris ſanguinis dubitari ſolet,non ſolum de calore. Nam Galenus (quemadmodum paulò ſuperius in decimo capite retulimus) primo De temperamentis ad finem, Sanguis(inquit) eſt calidiſsimũ,quod eſt in corpore noſtro,nec ſolum hoc,ſed & regulam cognoſcendi gradum caloris in quouis membro,redundantiam ſanguinis eſſe dicet. Vnde non videtur eſſe dubium, ſanguinem eſſe omnium ſuccorum calidiſsimum.nam aliter birlioſum membrum eſſet ſanguineo calidius.quare malè ex redundantia ſanguinis nos doceret Galenus gradus caloris. Sed contra eſt,quod Galenus ipſe capite duodecimo libri decimi De ſimplicium medicamentorum facultate,dicit.ſcilicet, Hic ſuccus (eſt caput de felle) omnium,quæ in quocunque ſunt animalium calidiſsimus eſſe demonſtratus eſt. libello etiam De inæquali intemperie,Calidiſsimum naturâ eſt flaua bilis: frigidiſsimum pituita. Tota hæc controuerſia pendet ex contrariis Galeni locis,quæ nonnulli ita intelligunt, bilem calidiorem eſſe ſanguine:ſed ſanguinem eſſe omnium humidorum calidiſsimum. Hi ſane hac ratione ſatis bilem à comparatione ſecludunt. Sed ad hanc interpretationem non ducuntur autoris verbis, ſed amore fugæ.nam qua ratione,qui ita protulit,Sãguis eſt calidiſsimum, quod eſt in corpore noſtro,de humidis tantum intelligendus eſt? Alii dicunt,calorem ſanguinis eſſe copioſiorem, bilis intenſiorem. Sed ego non intelligo,quid ſit calorem eſſe copioſum, niſi id ex multitudine calidæ ſubſtantiæ pendet:quam ſi bili redundanti des,erit iam eius calor,non intenſior modo, ſed copioſior. quare iſta ratione videtur intereſſe multum,copioſum habere calorem,& calidiſsimum eſſe. Nos ita intelligimus bilem ſimpliciter eſſe calidiorem: ſed Galenum primo De temperamentis locutum fuiſſe de alimẽtis: in libello De inæquali intemperie de excrementis,decimo De ſimplicium medicamentorum facultatibus de medicamentis.& quanquam bilis medicamentum calidiſsimum ſit, & excrementum calidiſſimum,& vt ſemel dicam humor calidiſsimus:tamen ratio alimenti illam in primo De temperamentis excludit.dicimus enim alimentum,quod ſolum & per ſe poteſt alere, vt ſanguis alit carnoſa membra, chylus ventriculum,ſemen teſtes,medulla oſſa,id quod ſyncera bili non poſſe contingete,paulò ſuperius monſtrauimus, & in ſequentibus ſumus iterum monſtraturi. neque verò nos incautè dicimus: quod autoris inſtitutum in ſingulis operibus declarat. nam de inæquali intemperie, De humoribus facientibus tumores præter naturam,& omne genus tumoris ſermo erat. Fiunt autem ab excrementis, aut qualitate aut quantitate.iam verò decimo De ſimplicium medicamentorum facultatibus de medicamentis agi nemo dubitet.in libro De temperamentis inſtituebat artem cognoſcendi calida membra, quæ tẽperamenta habent,pro ratiõe alimenti,quo vtũtur:atq; ita cõlligit: Cum alimentorũ calidiſsimum ſit ſanguis(bilis enim,niſi cum multo ſanguine permixta non nutrit) quo membrum magis nutritur ſanguine,eò eſt calidius.Igitur non eſt præter autoris mentem hic ſenſus. bilis nihilominus ſanguine eſt calidior.

Caput decimum ſeptimum. De generatione bilis vitellinæ.

BIlis ex tenuiſsima parte ſanguinis generatur, aut ab immodico calore, humor tenuiſsimus, leuiſsimus, calidus & ſiccus natura, ſapore amarus, flauus colore: vnde differentiã accepit denominationis ab ea quæ bilis atra nuncupatur. hanc diximus paulò ſuperius capite nono male ab Auicena ſpumam appellari, deceptumque illum eſſe loco quodam tertii capitis quarti libri De vſu particularum. Sed non ſunt dicenda omnia in omnibus. partim illic, partim hic bilis naturalis ſubſtantiã iã explicuimus. De nõ naturalis bilis ſpeciebus, nõ eſt tã facilis diſputatio: qm̃ in illarũ natura & modo quo illę generantur barbari autores multũ à Galeni doctrina deuiauerũt. Sed iã faciemus, dante Deo, vt ab antiquioribus, quos ſemper ſuſpicimus, veræ ſentẽtiæ depromãtur. bilis vitellinæ ortũ ita docet Auicena: Flegma nãq; cui admiſcetur cholera, quãdoq; eſt tenue, & generatur inde prima: quãdoq; eſt groſſum, & generatur inde ſecũda (cholera ſcilicet) quæ ouorũ vitellis ſimilis exiſtit. Hactenus Auicena. Quibus verbis aperte docet, vitellinã bilẽ generari permixtione pituitæ. Quod tã lõge abeſt à ſentẽtia Galeni, vt omnino contrariã videatur ſtuduiſſe proferre opinionem. nam Galenus libello De atrabile ita ſcripſit, Quemadmodũ aũt bilis tenui mixta humiditate & colore pallidior, & cõſiſtẽtia aquoſior redditur, ita cũ diſcuſſa ipſa admodũ fuerit, crudorũ ouorũ vitellis ſimilis apparet, atq; ob id vitellina appellatur. hæc Galenus. Vt videre licet legẽti ſexti Epidemiωn partis ſecundæ. cap. 38. in omnibus ſuccis ſeroſus quidã ac tenuis liquor inuenitur. Differũt inter ſe ſecundũ humorũ naturas, quorũ ſera ſunt. Hęc appellat Plato in Timæo ichores. Poteſt ergo humor, aut ab aliis omnibus eſſe ſecretus, aut nõ ab aliis ſolũ, ſed & à ſuo ichore, ac proprio ſero. Itaq; duplici ratiõe poteſt humor ſyncerus dici, aut ſi maius clarioris doctrinæ gratia, potes primũ impermixtũ, ſecũdũ ſyncerũ appellare. cõſtat intelligẽti hęc quę modo diximus, Galenũ bilẽ vitellinã tũc tẽporis dixiſſe generari, cũ cõſumpta ſua tenui humiditate fit ſyncerior: nõ cũ permixta cũ craſſa pituita, fit craſsior. Sed quibus Galeni verbis deceptus fuerit Auicena, ego palã faciã: nõ. n. ꝙ cõſultò vellet à Galeno recedere, illa ſcripſit: ſed ꝙ libellũ De atra bile nõ legerat, aut oĩno obliuioni tradiderat, & quẽ locũ legerat, minus intellexerat. Auicena viſus eſt ſequi Galen. cap. 6. ſecũdi Proſtici. cõment. 38. vbi ita ſcriptũ reliquit. Itaq; flauã bilẽ intueri licet interdũ craſsã, ac ſumme flauã vomitione reiectã, & itẽ deorſum deiectã, quã ſane nõnulli nominãt vitellinã: ſępe vero liquidiorẽ, ac minus flauã, quæ magis proprie ochra nominat, permixtũ habẽs in ſe tota pituitoſum humorẽ tenuẽ, aut aquoſum quodã excrementũ. Hęc cũ legiſſet Auicena collegit, vt hęc ſecũda, quã ochrã appellauit, fit pmixta tenui pituita: ita illã, quã craſſam dixerat, nẽpe vitellinã, fieri permixta craſſa. Sed nõ intellexit, primũ illud mẽbrũ exẽplũ eſſe ſyncerę vomitiõis, nõ permixtę, quod aperte docẽt (omitto quæ in De atra bile dicũtur) vel ea, quę paulò infra ſcripta ſunt in eodẽ cõmentario, quę ita habẽt: Quin etiam ſyncerus humor redditur craſsior, pituitoſus quidem propter frigus, biliosus verò propter exuperantiã caloris euaporatus, & tanquã aſſatus. Ergo hic quoq; aperte docet vitellinã bilẽ craſſam fieri abſumpta tenui humiditate, nõ permixta craſſa pituita. Sed & ratione id conuincetur intelligere, modo accidẽtia bilis vitellinæ non neget: ſed vt nomẽ deſumit à Galeno, ita & rei cuius eſt nomẽ, diffinitionẽ accipiat. Eſt, vt cõſtat, craſſa & ſumme flaua: ergo nõ fit permixtione pituitæ. hæc. n. craſsã poſſet reddere: ſed vt craſsã redderet, ita colorẽ remitteret. igit̃ fit cõſumptione ſaniei, quę cõſumptio craſsiciei eſt cauſa, & colorẽ intẽdit. qñ nõ tãtũ craſſa eſt, ſed & colore ſumme flaua: ita em̃ habet Græce ἀκρῶς ξανθὴν. Sed qm̃ huius rationis, quæ in hac quæſtione eſt, ſummũ caput, intellectus pẽdet ex notitia colorũ, melius fuerit hoc loco, de illorũ gradibus nõnihil dicere, quã ambiguitati in noſtra dictiõe locũ relinquẽtes, vlterius ꝑgredi. Qui integrã colorũ notitiã volet cõparare, legat dialogi Platõis de natura eã partẽ, qua de coloribus differit, quæ eadẽ, dãte Deo à nobis procedẽte ſermone latius enarrabit̃. nũc. n. de his tantũ colorib' dicemus, qui oẽs dictiõe ſumpta generaliter ὤχρα, Græce, pallidi Latine, Hiſpane amarillos dicũtur: vt qui ſoli propoſitę q̃ſtioni ſufficiunt. dicitur, ὠχρὸν generaliter à Galen. 2. Prognoſt. cõment. 2. ſupra trigeſimũ, vbi ita inquit τὸ κατὰ φύσιν οὖρον, μετρίως ἐστὶν ὠχρόν. Habet verò genus hoc colorũ tres p̃cipuas ſpecies ſecundũ intẽſionẽ diuerſas. horũ ſumme intẽſus Gręcis eſt ξανθὸν: lumine remiſſus ὠχρὸν, medius πυῤῥόν. Habẽt vero horum ſinguli, inferiores gradus, ꝓpoſitiõe ὑπὸ ſignificatas, ὑπώχρον, ὑπόπυῤῥον, ὑπόξανθον. Has dictiões Gręcas, oẽs fere Latini interp̃tes ita vertunt, ὠχρὸν pallidũ, πυῤῥὸν ruffum, ξανθὸν flauũ. Quare male aut Auicena, aut eius interpres, rufum flauo, & igneũ rufo dicit intenſiorẽ. flauus em̃ omniũ horũ eſt color maxime intẽſus: pallidus maxime remiſſus, rufus mediocris. Plato loco modò citato hoc ex illorũ generatiõe mõſtrat, dicẽs: Fuluũ (eſt hoc Græce πυῤῥόν) flaui fuſciq; contẽperatione ꝓducitur. pallorẽ albi flauiq; copula generat. Cõſtat ex his vt fuſcũ flaui remittat ſplendorẽ, & vt pallidũ multò magis verſus albũ vergat: fit em̃ ex albo. hæc recipit à Platone Galenus, eaſdẽ appellatiões perpetuo obſeruans. nam in opere De temperamentis, & primo De criſibus, capite duodecimo, & vbi vbi alibi, ita loquitur. primo De virtutibus naturalibus hæc ſcripſit. Quò ex flauo rubrum fiat, vnica tantum modo eget mutatione. Igitur quandoquidem Galenus bilem vitellinam ἀκρῶς ξανθὴν appellauit, non fit ex pituitæ permixtione:

quæ

quæ verſus album colorẽ traheret,non verſus rubrum.Vnde etiã intellige, quandoquidẽ ouorũ vitelli non vnius coloris tantum ſunt,ſed recentium pallidi,veterum flaui,cum veteribus, non cum recentibus conferri:quo ex analogia vitellina dicatur.

Caput decimumoctauum. Vbi generentur bilis porracea & æruginoſa an in ventriculo?

NEque verò ſolum de generatione harum bilis non naturalis ſpecierum, ſed & de loco generationis quæſtiones ſunt. Nam quidam contendunt,in ventriculo porraceam & æruginoſam ex ſimilitudine cum porro & ęrugine ita vocatas ſpecies generari:alii in venis etiam. Ego quid hac in re ſentiendum ſit,dicam breui,producens in medium Galeni ſententiã, quicquid alii dicant.Hę bilis ſpecies in ventriculo magna ex parte generantur ex cibis corruptis. ita enim inquit Galenus libello De atra bile:Ipſa ergo bilis ſeu pallida,ſeu flaua,ſeu vitellina viſatur,generationem in vaſis obtinet: in ventriculo autem alia quædam porracea gignitur.Sic enim eam à pororum coloris ſimilitudine denominantes vocant,ſicut ęruginoſam quoque,quòd erugini ſimilis ſit.Non tamen ſemper in ventriculo gignuntur,ſed nonnunquam in uenis,vt apertè docet Galenus trigeſimonono commentario ſecundi Prognoſtici ita dicens: At vero gignitur in corpore quemadmodum pallida bilis per naturam habentibus: ita porracea altera præter naturã.& videtur quidem hæc ſępe numero in ventriculo gigni propter quorundam cruditatem eſculẽtorum,aut olerum, qualia beta,cœpa,& braſsica ſunt.videtur etiã interdum,talibus nequaquam ingeſtis,ratione ægrotationis in venis gigni,ac decumbere in venerẽ ſuperiorem,aut inferiorem,calorem in corpore indicans præter naturam,atque excrementi proprietatem,talis temperamento,qualis prædictorum olerum ſuccus eſt. Duodecimo capite libri decimi De ſimplicium medicamentorum facultate inquit, bilem flauam,quæ in ciſti fellis continetur, nonnunquam calore fieri eruginoſam.Igitur plerunq; hi humores in ventriculo fiunt, cæterum non ſemper. Ita etiam cenſet Auicena,qui ita dixit:Et quæ in ſtomacho magis generatur,duas habet ſpecies, praſſinam ſcilicet,& viridem:vt ærugo æris.Vbi non abſolute in ventriculo eas generari,ſed magis in ventriculo generari dicit,quaſi aliquando alibi generentur.Veruntamen,quanquam locum generationis recte dixit, in explicanda illorum generatione eſt lapſus. nam ſupra dictis verbis hęc addidit; Et mihi quidem videtur,quod praſsina(eſt praſsina quam porraceam diximus) ex vitellina generetur,cũ aduritur.Sed quo pacto porracea poteſt ex vitellina generari,cum hæc generetur in venis,illa in ventriculo?Præterea hoc magis pugnat cum ea vitellinæ bilis generatione,quam Auicena docet,quàm cum ea quam docuerat Galenus.nam ſi ex vſtione abſumente ichores fit vitellina, non mirum eſt ex illa amplius vſta generari porraceam: ſed ſi permixtione craſſæ pituitæ fit, quid habet probabilitatis? Quare porracea & æruginoſa cum in ventriculo generantur(generantur autem fere ſemper,quanquam neq; adeo,vt arbitror,eruginoſa,quàm porracea)fiunt ex eduliis corruptis: cùm verò in venis,non dubito fieri poſſe, vt ex vitellina magis adhuc vſta fiant,tamen Auicena non docet conſequentia.

Caput decimumnonum. Sit ne aliqua bilis zinaria.

AVicena ſpeciem quandam bilis præter naturam,quam barbaro nomine Zinariam appellat,tã eſſe à natura alienam inquit,vt ſit in venenis. Ego verò nõ hoc ſolum,ſed tam eſſe preter naturã cenſeo,vt omnino talem humorem generari,natura non ferat.Inã proponat nobis Auicena humoris naturam,& generationem.Ita inquit:Zinaria verò videtur mihi,quod generetur ex praſsina, cum tantum aduritur,donec eius humoroſitas ſiccatur, & ad albedinem redire incipit propter ſui ſuccitatem. calor namq; in humido corpore in primis nigredinem efficit,deinde denudat ipſam nigredine,quando eius omnino finit humiditatem,& quando ſuperfluit in eo,ipſum albificat. & hoc quidem in lignis attende,quæ prius in carbonem vertuntur,deinde in cinerẽ.Bone Deus,quis his auditis non ridet,humorem deſiccatione ad album mutari,vt lignum,quod abit in cineres? An nõ hic cãdor extremę ſiccitatis eſt ſoboles? Qua ergo ratione poſsit ad extremã ſiccitatem venire,& vt ſit humor?qui quanquã ſiccus potẽtia eſſe poteſt,tamẽ actu humidus eſt.albus verò color ſiccitate,quę actu eſt fit,non ea quæ eſt potentiã.Sed vt verbis eiuſdem autoris loquar,quomodo in humore poteſt eſſe deſiccata tota humoroſitas? Ego non arbitror fuerit humor ſine humoroſitate,niſi forte eſt,vt pituitæ illa ſpecies,quã gypſeam barbari omnes de ſententia Auicenę appellãt, atq; in articulis magna ex parte colligi dicunt. quod ſi quid eſt,quale illi depingunt(fieri autem poſſe non nego)non magis humor eſt,quàm ſi calculum renum velles humorem appellare. Sed hic homo oblitus eſt eius diffinitionis, quã humori aſsignauerat:Eſt corpus humidũ liquidũ.Sed hæc non merentur amplius ſermonem remorari.

Caput vigeſimum. Melancholia naturalis quæ confluit ad ventriculum, excitet ne naturalem appetentiam, an tantum iuuet concoctionem.

GAleno autore libro quinto De vſu partium, vt veſica fellis expurgat ſanguinem, qui in hepate gignitur à bilioſi excrementi multitudine: & quam bilem traxerat, ad inteſtina deinde remittit alicuius vtilitatis gratia, ita lien à melancholico excremento purgat: quod deinde in ipſum reiicit vētriculum. id quod nō ſine magna commoditate fuerit à natura ſummè alioqui artificioſa, inſtitutum. De huius excrementi in ventriculum quotidie reiecti vſu, diſputationem nūc exordimur: de reliquis in ſecundo ſermone dicemus. Galenus quinto De vſu partium ita ſcripſit: Ventriculum intēdit, & cōtrahit in ſeipſum: cogitq; cibos ad vnguem complecti, & retinere, quouſque fuerint percocti. Eſt igitur hic vſus, quem Galenus inuenit, concoctionem & retentionem ventriculi iuuare. Auicena alium præter hos vſum addidit, hos interim non negans: nempe, excitare appetentiam vētriculi. Damnatur hæc ſententia à Leonharto Fuchſio, viro in Galeno verſatiſſimo, ea potiſſimùm ratione, quòd, vt illi videtur, Galenus hunc vſum nō dixerit, neque inuenerit. quaſi verò nihil nouum iam inueniri poſsit, aut inuentis addi. Nemo ſane Galenum pluris facit quàm nos, verùm hoc eius autoritati nihil detrahit, quòd Auicena iis, quos ille retulit, veluti auctuarium, alium humoris huius vſum addiderit. cùm præcipue, vt dicemus, Galenus ipſe inuentionis viam apperuerit. Celebratiſſimum eſt apud Galenum & apud Ariſtotelem, rarò naturam rem aliquam ad vnum vſum effeciſſe, quin eadem ad multos alios abutatur. quid igitur prohibet, naturam hac humoris effuſione in ventriculum vti ad concoctionem, & retentionem præcipuè: & ad excitandam etiam appetentiam ea abuti? Sane nihil. neque quicquam hic video Galeni autoritati eſſe detractum. Controuerſiam igitur non hanc oportet eſſe, ſed, An ratione fiat, vt hoc humore naturalis excitetur appetentia, aut aliquid afferat hęc aſſertio improbabile: hoc in dubium vertendum eſt: & vtrorumq; rationes perpendendæ. Auicena nulla adhibita ratione, ſicuti alia omnia fere protulit. Verū nos, quibus eius ſententia placet, adhibebimus. Omnes acidi ſucci, ſtatim, ac in ventriculi os incidunt, appetentiam mouent. id cognoſcimus experimento, & ex Galeno didicimus. Cum oris ventriculi periit appetentia, acidis fructibus vtentes, quotidie illam reparamus. ſucci quoque acidi, cum in ipſo ventriculo gignuntur, aut in eius os aliunde copioſius cōfluunt, nimiam alimenti appetentiam faciunt. Dixit hoc Galenus primo De cauſis ſymptomatum, hāc famis reddens rationem: frigidi namque & mali ſucci redundantia, ſimilem ſuctui morſum infert: appetentiam vero irritat naturalis affectus ſimilitudine. De fame ea, quam caninam appellant (dices) eſt ſermo in illo loco. Eſt, fateor, Sed dicito mihi, ſi cùm immodicus & pręter naturam congeſtus ſuccus melancholicus incidit in os ventriculi, facit famem præter naturam: cur non modicus, & qui ſecundum naturā quotidie influit, naturalem famem excitet? Cur ſi multus ſuccus nimiam facit: paucus non faciet paruam, & quæ pro modo naturæ eſt? non enim dices, arbitror, alios ſuccos acidos & frigidos famem facere, vt Galenus dixit, melancholiam autem id non poſſe. Alii enim acore & frigore faciunt, & hic quoque acidus & frigidus eſt. Quod ſi concedis, intelliges non tantum fieri poſſe, vt melancholici hic humoris influxus famem excitet, ſed eſſe in illis, quæ ex neceſsitate contingunt. nam neceſſario in vētriculum incidens, acore ſimilem affectum in ventriculo faciet ei, qui in fame ſentitur. Neq; verò eſt, cur quiſquam putet, famem, quæ quotidie à modica copia melancholiæ influente in ventriculum excitatur, non eſſe naturalem. conſequitur enim neceſſario rem, quæ naturæ ipſius prouidentia, & inſtituto fit, nempe influxum melancholiæ. Sed quæ neceſſario & perpetuò cōſecuntur cauſas naturales, ſecundum naturam ſunt, etiam ſi alioqui incommoda eſſent, & inutilia, vt ſenium. præcipuè cum hæc famis excitatio quotidiana vtilis ſit animali. quid, quod hoc fit ſuctu? Fateor. ſed nihil prohibet naturā vnam ad aliquam rem, vna cauſa præcipua vti, & alia abuti. quid, quod hoc nō dixit Galenus. Fateor. ſed neque negauit: & ductus ratione addidit Auicena. Cur ergo, ſi hæc quoque fuiſſet naturæ hac in parte intentio, meatum melancholicum ſuccum deferentem in medium ventrem, ac non potius in ipſum ventriculi os implantauit? Huius eſt duplex ratio. quoniam, etſi diximus ad excitādam appetentiam eo ſucco naturam vti, ſed ad hoc ſolum eo vti, non diximus, ſed ad iuuandum concoctionem, & retentionem præcipuè. propterea, quò vtrique vſui ſufficeret, & præcipuo magis, in medium ventrē implantatus eſt. præterea, ne tota ipſa melancholia in ventriculi os incidens, immodice ipſum moueret, & perpetuò homo fame canina laboraret. Commodius ergo fuit ad medium ventrem deportari, vnde non poteſt non aliquid in ipſum os aſſumi: quod modice, & vt oportet excitet, non nimium: & quod in animalis incommodum poſsit cedere. Nam quanquam dictum eſt, hanc famem ita excitatam quotidie, naturalem eſſe: eſt, cùm poteſt præter naturam fieri, quantitate ſcilicet, ſi ex præter naturam affectu immodice congeſta, & in ipſum ventrem copioſius delata, caninam excitet famem. Sed quæ

mag-

magnitudine non eſt,ſpecie non eſt per naturam. Quid,quòd melancholia,quæ à liene reiicitur in vẽtriculum non reiicitur,cùm ventriculus incipit eſurire: ſed cùm diſtentus iam cibis eſt, quo tempore nihil poteſt eſſe inutilius fame?Ego non video,vnde hęc coniectet Fuchſius.nam fames naturalis non fit(vt ille fortaſſe putat) antequam tertia concoctio , quæ peragitur in membris ex priori cibo iamiam finitur:quod in quinto huius operis libro monſtraturi ſumus capite De cauſis famis: quod vellem,lectorem ad pleniorẽ controuerſiæ huius deciſionem,perlegere.Interim ita refutamus Fuchſii argumẽtum.Retentio concoctionem præcedit,non minus quàm appetentia: ergo auxilium retentionis importunè aduenit,cùm multò ante incępit concoctio:ſed tu concedis ad hæc duo conferre, concoctionem,& retentionem:ergo,ſi,quo tempore dicis,influeret:non minus ſerum eſſet auxilium ad cõplendos tuos vſus,quàm tertium hunc, quem dixit Auicena. Addis(quod tacuiſſes honeſtius)mirũ,quòd Auicena non dixit,pituitam acidam eſſe ad famem excitandam: nam hæc ex libro De plenitudine famelicos facit. Colligitur ſecundum naturam,ò vir doctiſsime,melancholiæ illa portio,& ſecundũ naturam eiicitur quotidie in ventriculum.pituita acida præter naturam fit,& ex morbo. proinde illa famem naturalem facit,hęc præter naturam.illius oportuit dicere vſum,huius non oportuit.lęſio enim hęc eſt,ille vſus naturalis.quid?nunquid omnes melancholici famelici ſunt? at Galenus libro De plenitudine ita ſcripſit: Ex atra verò bile in ſuaues fiunt,& tetrici, & horribiles,& ſitis expertes,ac ſaliua referti: cibum auerſantes,nõ omnes,ſed quidam illorum:manifeſte autem ſunt famelici quibus atra bilis aciditatem ſuperantem obtinet.id fieri ſolet cum ea malignior redditur. Poſſes hic addere,ſpecierũ omnium melancholię minimè acidam eſſe naturalem,qualis eſt ea, quę à liene venit in ventriculum. Tamen dicimus, non omnem melancholicum ſuccum famelicos homines facere:ſed eum tantũ, qui multę aciditatis eſt particeps,& malignior,niſi in ipſum ventrem incumbat.nam ſi in illum incumbit, famem facit etiam ea quæ minime eſt acida,de qua dictum eſt tertio De locis patientibus, capite quinto:Sed ea,quam craſſæ fœci ſimilem eſſe dixi,in terram effuſa,non inducit feruorem,niſi forte ardẽte febri ipſam præuri contingat.minimè etiam acida qualitate participat. Tamen explicari debet hic locus verbis his,quæ in libro De atrabile capite tertio ſcripta ſunt. neque enim acerbitate,neq; acore manifeſtè hæc participant.Vt ſignificent huius melancholię acorem non eſſe manifeſtum,vt eum qui eſt in atrabile.non enim profectò omnino eſt naturalis melancholia, ſine acore.nam de hac ipſa dictum à Galeno eſt loco citato,ex quinto De vſu partium,Acerba cùm ſit,& acida . Vides, arbitror, vt non ex imaginatione ſola procedat Auicenę placitum,ſed ex ratione etiam,&experimentis.Sed vis dicam quod ſentio,reprehenditur à nobis ſæpe Auicena,quia falſa docet:ſed non raro reprehenditur,quia illi non eſt apud nos gratia. Sed de hac quęſtione hęc ſint ſatis.

Caput vigeſimumprimum. De atræ bilis ſpeciebus.

MElancholiæ naturalis ſpecies vnica eſt, ſcilicet ſanguinis fex . ſubſidet enim in ſanguine craſsior pars,vt in vino ſubſident fęces. Eſt hic humor ſubſtantia craſſus,temperamẽto cum ſiccitate frigidus,niger colore,ſapore acidus. hæc melancholia,ſolum ſubſidentibus craſsis ſanguinis partibus fit in his,qui tales ſunt temperamento naturali,aut longo timore,aut mœſtitia tales facti ſunt,aut alioqui alimento terreo,multo antè tempore ſunt vſi. quãquam & citra hæc naturaliter portio aliqua ex quotidiano cibo huius ſucci prouenit. Melancholia eſt altera,quę pręter naturã fit exuſtione (quẽadmodum Galenus inquit in eo libello qui de hoc humore tantum ſcriptus eſt:cui propterea eſt titulus De atra bile)bilis flauę,aut melancholię naturalis. Vnde duæ tantummodo fiunt melancholię pręter naturam,quam propriè atram bilem appellant medici,ſpecies. Auicena & eius aſſeclę duas alias huius bilis ſpecies addiderunt,ex omnibus humoribus,vſtionem perpeſsis, aliquam melancholiam prouenire,putantes. quare aliam ex ſanguine genitam,aliam etiam ex pituita dicũt. Celebratiſsimum eſt apud Galenum,cùm ſanguis vritur,eius tenuẽ tranſire in bilem,& craſſum in melãcholiam.quare minus eſt improbabile,quod de generatione melancholię ex ſanguine per vſtionem dicunt.Cęterũ Galenus duas tantum ſpecies dixit, quoniam cùm ex ſanguine bilis atra generatur, meritò quis dixerit, melancholiam naturalem prius fieri,ex hac deinde atram bilem. nam cum tenuia inflammatu ſint facilia, craſſa difficilia:non mirum,ſi flaua bilis ex tenui parte fit genita,& craſsiorem vſtio non prehenderit.quod ſi quando non ita fiat:ſed vſtio vtraſque partes ſimul inuadat, ne tum quidem generatur bilis atra,ſaltem de genere illius,quæ terram fermentat,muſcas abigit:& vt Galenus cenſet, nunquam non lethaliter excernitur. nam multo mitior eſt:vt quę ex mitiori materia, quàm illę alię, generetur. quare hanc non tam vult Galenus atram bilem appellari,quàm in atrę bilis confinio poſitam.ita enim inquit ſecundo libro De differentia febrium capite nono:ſi ſupra modum aſſetur,mutatur quidẽ omnino,quãtum ſanè ſubtilius ſimul ac pingue eſt,in flauam:quantum autem craſsius in atram bilem, vt in his tumoribus,qui carbunculi appellantur. nam in his ex ſanguine ſupra modum efferueſcente ad

melancholicum ſuccum fit mutatio.ita autem hoc loco intelligi volo melancholicum ſuccum, vt qui
nondum exquiſitè in atræ bilis naturam tranſierit,ſed in quodam ſit confinio conſtitutus.Carbuncu-
lus(vt licet videre in libello De tumoribus præter naturam) eſt ex feruente ſanguine, cum in ipſo fer-
uore ſanguis melancholicus fit. quare minus eſt malignus cancro:qui ex melancholia,cùm aſſatur,aut
ex atra exquiſitè bili fit.Galenus ergo ab illius atræ bilis,quæ exquiſitè talis dicitur,ratione excludit eã,
quæ ex aſſato ſanguine fit, vt qui eam tantummodo bilem atram appellaret, cui accidentia libel-
lo De atra bile deſcripta conuenirent. qualia nos quoque paulò antè incepimus enarrare. Nobis ve-
ro, quibus latius vti nomine eſt in animo, non eſt negandum, ſpeciem quandam bilis præter na-
turam ex ſanguine vſto generari, cæterum illam eſſe reliquis mitiorem. Quare tres iam ſpecies bi-
lis atrę, etiam iuxta Galeni mentem ſunt:quarum mitiſsima eſt,quę ex ſanguine: pernicioſiſsima, quæ
ex flaua bile:medię naturę,quæ ex melancholia.Ita enim Galenus docet,in eodem bis.iam citato libel
lo,dicens: Atque exitialis ad eo generatio eius eſſe videtur, vt quæ atro humore ſuperaſſato cõtingat:
multo verò hac profectò pernicioſior cenſenda eſt,ea bilis atra,quæ à flaua ſuperaſſata gignitur:quan
to nimirum,& humor humore efficatior eſt.Sexto etiam Aphoriſmorum commentario quinquage-
ſimo tertio,Ex flaua(inquit)bile omnino moleſtiſsima eſt.Errauit ergo Auerroes,qui prima Cantico
corum commentario ſeptuageſimo,atram bilem ex melancholiæ naturalis vſtione omnium pernicio
ſiſsimam eſſe voluit. Damnandi etiam Auicena,& barbari omnes,quod atram bilem,aliquando ex pi
tuitæ vſtione fieri poſſe putarunt.hoc enim à ratione eſt omnium alieniſsimum. Cæterum quoniam
Manardus, vir multæ eruditionis,libro nono epiſtola ſecunda,aduerſus hanc opinionem efficaciſsi-
me eſt argumentatus,minus nobis hoc in parte eſt elaborandum. Sed ne hîc quicquam ad quæſtionis
diſſolutionem deſideretur,breuiſsimè quod propoſitum eſt, monſtrare nitar. Celebratiſsimum eſt à
Galeno,ea quæ extremè diſtant,non poſſe in ſeſe inuicem tranſire,niſi per medias commutationes. at
vero pituita à melancholia per vſtionem genita extreme diſtat. tamen vt in reliquis qualitatibus maxi
me hoc eſt obſeruatum:ita in coloribus eſt perpetuum, de quibus Galenus primo De facultatibus na-
turalibus capite decimo. Siquidem, vt rubrum flauum fiat,aut flauum rubrum, vnica ſimplici cõmu-
tatione eſt opus:vt vero album nigrum,vel nigrum album, omnibus,quæ in medio ſunt. Igitur pitui-
ta,quæ alba eſt,non poteſt fieri atra bilis, quæ eſt nigra:niſi ſanguis fiat prius,deinde bilis,aut melãcho
lia,deinde atra bilis. Neque verò hoc quicquam eſt euidẽtius.nam, quemadmodum licet videre apud
Platonem dialogo De natura,& etiam à nobis partim paulo ſuperius dictum eſt, partim dicetur mo-
do,colores extremi,albus & niger ſunt, nam & extremas inferunt paſsiones ſenſui, congregationem
ſcilicet,& diſgregationem,reliqui horum mixtione conflantur, ad hoc aut ad illud extremum accedẽ
tes pro ratione maioris,vel minoris portionis huius,aut illius,quam accipiũt:qui hoc ordine ſunt, Al-
bus,pallidus,ruffus,flauus,ruber,viridis aut liuidus,niger. Ita enim ex ſeipſis inuicẽ fiunt.ex flauo, aut
rubro,quando refrigeratione ad nigredinem delabuntur liuidus:quando vſtione, viridis. Verùm hæc
fortaſſe procedente ſermone dicemus. Cùm igitur hæc ita habeãt, & ex pallida, aut rufa bile vſta non
poſsit bilis atra fieri,niſi alios colores medios prius induat,flauum ſcilicet ſincerum,& viridem: qua ra
tione ſuccus albus proxime ex albo fiat niger? Pręterea neq; Auicena ipſe dixerit,calorem cuncta deni
grare:ſed quædam denigrare, quædam dealbare dicit pro aptitudine ipſius materiæ. Tandem vt deni
gretur nihil eſt ineptius pituita. quanquam enim humida dicit à calore nigra fieri:non tamẽ omnia hu
mida,intelligendum eſt:ſed ex quibus fumoſa fuligo prodit copioſe.quod in pituita nõ cõtingit. Ve-
rum longus iam admodum hic ſermo eſt,nam nihil eſt apertius, quàm pituitam non eſſe ſubſtantiam
vſtioni aptam. quippe & ſi in ignem coniiciatur,non vritur,ſed abſumitur in halitus diſſoluta.nimirũ
aquea non ſunt apta vſtioni.negat ſiquidem Ariſtoteles.4. Metheororum cap.9. καυστὰ. quaſi dicas cre
mabilia eſſe,quę ſunt multa humiditate redundantia:ſed ea tãtum dicit eſſe vſtioni apta, quæ meatus
habent ignis capaces,& in eis humorem igni inferiorem. Quod ſi quid craſsiuſculum, & deſiccatũ ex
pituitæ conſumptione relinquitur,neque illud nigredinem patitur,ſed craſſum,& album, gypſo ſimi
le manet. vnde ab illis gypſea pituita appellata eſt. His addit Manardus loco citato, fieri non poſſe, vt
tot bilis atræ ſpecies ſint, & vt decem tantum ſint ſpecies omnium humorum,dempto ſanguine:id qđ
Galenus docet in fine ſecundi libri De facultatibus naturalibus, commendans Praxagoram, qui illos
in hunc numerum redegit primus. nimirum pituituitæ ſunt quatuor pręcipuę ſpecies,quas ſcripſit ſe-
cundo De differentia febrium capite ſexto,dulcis,acida,ſalſa,& vitrea(quanquam quarto De ratione
victus acut. commentario decimotertio:tria tantum genera eſſe dixit pituitę,comprehendens, vt opi
nor,vitream ſub acida)bilis quatuor,quas bilem naturalem,vitellinam,porraceam & ęruginoſam di-
xit Galenus. melancholię duę,melancholicus ſanguis,& atra bilis, vt habetur quarto Aphoriſmorum
in commentariis vigeſimo primo,& ſecundo. Sed de hac quęſtione hęc ſunto ſatis.

Manardus

Colorum permutationis ordo.

Caput vigeſimum ſecundum. De ſecundis humiditatibus, quas inuenit Auicena.

AVicena, Fen prima primi capite De humoribus, præter quatuor humores, de quibus hactenus locuti ſumus, aliorum quatuor meminit: quos humiditates ſecundas, quò hac ratione à primis illas diſtinguat, appellat. Multi hoc inuentum damnauerunt: alii vt barbarum, & ineptum: alii, vt omnino falſum: nulli tamen illorum, quam rem vitio dent, apertè loquuntur: neque quid in inuento commendandum, quidue damnandum, declarāt. proinde vtile duximus, de his aliquātiſper diſſerere, antequā huic primo libro finem imponamus. Non poteſt noſtra diſputatio aliunde commodiùs exordiri, quā ab ipſarum humiditatum notionibus: neque hæ ab alio, quàm à ſuo autore, petendæ ſunt. Prima humiditas nomine caret, & oratione dicitur: Eſt humor in extremitatibus exilium venarum. Secūda humiditas dicitur ros, & ſic diffinitur. ros eſt humor per omnia tranſiens membra, qui in nutrimentum conuerti eſt aptus; & ex ſimilitudine nomen accepit. De tertia, quæ cambium appellatur, ita dicit: Cābium eſt, quod parum ante congelatum eſt, & nondum integrè ad ſimilitudinem completæ ſubſtantiæ tranſmutatum. Quarta dicitur gluten, Et gluten (inquit) eſt humor, per quem, partium continuitas exiſtit. Hoc non videtur, inueniſſe Auicena. principium enim inuentionis à Galeno accepit ſeptimo Methodi, capite ſexto, cuius hoc eſt principium: Eſt autem prorſus conſumata ſiccitas, vbi ſolida ſimplicium partium ſubſtātia reddita eſt ſiccior. nam eſt & altera ſiccitas, vtique, cùm ea, quorum ſubſtantia ex humore concreto conſtat, ſicut caro, & adeps ſunt liquata: etiam tertia ante has, cum proprius humor, vnde partes nutriuntur, omnino eſt abſumptus: continetur is, in omnibus animalis partibus, roris more per eas ſparſus. alia ſiccitas eſt, quæ in propriis cuiuſque particulæ, exilibus venis, & arteriis conſiſtit. prouenit hęc ex ſanguinis penuria. Hactenus Galenus: quibus verbis quatuor diſtinxit ſiccitates, aut ſiccitatis ſpecies. quare, cùm ſiccitas humori contraria ſit, & vnum vni perpetuò contrarium, pluribus plura: totidem ex aduerſo neceſſe eſt humoris ſpecies reſpondere: qua ratione, dixerit aliquis Auicenæ ſtudioſus, inuentum rectè proceſsiſſe. ac argumentabitur ſecundo, ex harum humiditatum abundantia, aut penuria, morbos aliquot diſtingui, non minus, quàm per redundantiam ſanguinis, pituitæ, aut melancholiæ: diſtingui enim maraſmum ab hectica febre. quare non minus (dicet) eſt ex vſu medici, horum, quàm primorum humorum meminiſſe. Adde Galenum ipſum, videri horū humorum inuentorem primum. nam prima humiditas eodem modo finitur à Galeno, atque ab Auicena. nam Auicena, Eſt (inquit) humor in extremitatibus exilium venarum. Galenus. alia eſt ſiccitas, quæ in exilibus venis, arteriisq; conſiſtit. addit (quominus ignoretur in conſumptione primæ humiditatis Auicenæ conſiſtere) prouenit hæc ex ſanguinis penuria. Iam verò roris nomen Galenus primus in hac ſignificatione vſurpauit. Eſſe in ſolidis partibus ſicciorum elementorum vnionem per humida conſeruatam, neque Galenus (arbitror) negauerit. Supereſt alia, quam cambium dicit interpres Auicenæ: hanc Galenus ita finit, Eſt, quorum ſubſtantia in humore concreto conſtat, vt pinguedo, & adeps, Auicena. Quod parum ante congelatum eſt. Igitur hac etiam in parte idem ſentiunt, & ſolius nominis inuentor eſt Auicena, nequaquam notionis: quam apud Galenum priorem inuenit. Quid ergo dānatur, qui hac in parte, ne vno verbo videtur à Galeno diſcrepaſſe? Certe non eſt damnandus, quòd de quatuor ſiccitatis gradibus, quatuor humiditates methodo deduxerit, numero inquam contrario: ſed quod illarum inter liquorum differentias meminerit, perinde ac ſi liquores eſſent: quæ tamen tam lōge abſunt à liquorum natura, quàm membrorum: aut ſi quę illarum humores ſunt, à primis non differunt ſubſtantia. nam quid quæſo eſt ea humiditas, quæ in exilibus venis eſt, aliud, quàm ſanguis, ab alio, loco diuerſus? forte & tenuitate: vt qui per arctas vias diductus ſit: niſi forte locorum diuerſitas facit humoris differentiam: qua ratione, & ſanguis in corde ab eo qui in iecore: & is ab eo, qui in liene, differat ſpecie, vt infinitæ penè humorum ſpecies fiant. Commenti ſunt nonnulli barbarorum, hanc humiditatem, & ſi ſit humor, qui in exilibus venis, arteriisque continetur: cum tamen à ſanguine integro, iam eſſe diuerſum. Galenus tamen de prima ſiccitate dixit, Fit hæc ſanguinis penuria. Ergo contraria humiditas, ſanguis eſt. cambium (ſi modo Auicena ſenſum verborum Galeni non corrupit) caro eſt, & adeps, quæ membra quidem ſunt, ſola mollicie à ſolidis differentia. Quid gluten? nonne eſt is humor, qui in membris ſeruat partium continuitatem? at vero idem Auicena dixerat capite De elementis, elementa humida retinere ſicca in continuitate. ſi ergo elementa proprias formas retinent in compoſitis, vt idem autor opinatur, illud nihil aliud eſt, quàm elementa humida. quorſum ergo prima elementa ad tractationem de ſecundis (humoribus inquam) transfert? Si vero non retinent proprias formas, vt in prima huius libri quæſtione probauimus: illud certe, humidæ partes ſubſtantiæ ipſorum membrorum ſunt.

Ergo

Ergo quo pacto non eſt ineptiſsimum, hæc in capite de humoribus collocare? Cum aliud, à vero ſanſanguine non differat aliud membrum ſit: aliud elementum, aut ſubſtãtiæ membri pars? Supereſt quẽ nobis obtrudant Auicenæ ſtudioſi ſolus humor vocatus ros. hic enim, humor verè eſt, & à quatuor primis videtur diuerſus. nam humor quidam eſt albus per membra omnia diſperſus, veluti ros, quo membra nutriuntur. Sed ille nec ſanguis eſt, nec pituita, nec bilis, nec melancholia. ergo non ſunt ſoſolum primi humores. Reſpondetur, prçter quatuor humores, eſſe alios in corpore qui ex his fiunt ad nutriendum membra: non enim omnia ex primis quatuor humoribus nutriuntur vnica commutatione, ſed ex ſanguine fit medulla ad oſsium nutritionem: ſemen ad nutritionem teſticulorum, & vaſorũ ſeminariorum: ita ros quidam ad nutriendum carnem, vt lac, ad mammas; tamen quatuor tantum eſſe dicuntur humores: quia in communi corporis officina, tantum illi fiunt, & ab illis omnia membra, vnica aut pluribus mutationibus nutriuntur. reliqui fiunt ex his in via ad nutritionem. quare rores quidam fiunt, qui iam in medio naturæ conſiſtunt ſanguinis, & membrorum. tamen tres reliquæ humiditates, humores non ſunt, aut ſi quæ illarum eſt, à ſanguine non differt. Verum hac in parte nõ omnino damnandus eſt Auicena, ſed eius inuentum, amplius, & melius explicandum. nam ſi inuentiõis ratio expectetur, quam propoſuimus, non debent dici humores, neque primi, neque ſecundi (non enim ſunt vt oſtendimus) ſed humiditates, aut vt clarius loquar (eſt enim ~~quid~~ Auicenæ interpretem idem humiditas, & humor. mihi vero hoc loco ambobus nominibus vti liceat, vt humor ſignificet ſuccum, & humiditas humidam temperiem, nam facit modo ad diſtinctionem doctrinam) humiditatis gradus. Eo enim quod ſiccitatis gradus quatuor ſunt, ex contrariorum lege colligebamus. Sed ſiccitati non eſt contrarius humor, ſed humiditas. humor enim ſubſtantiã ſignificat, humiditas & ſiccitas qualitates ſunt. itaque quot ſiccitatis ſunt gradus, totidem oportet vt humiditatis ſint. quo magis enim illa creſcit, eo magis minuitur hæc. ita vt vbi vnica eſt ſiccitas, tres ſint humiditates: vbi duæ, totidem: vbi tres ſiccitates, humiditas vna relicta ſit: vbi quatuor, nulla præterea. Hi hnmiditatis gradus diſtinguntur, ~~abſumptione aut conſeruatione quatuor illarum ſubſtantiarum~~: quas placuit Auicenæ dicere humiditates, cum ne humores quidem ſint. Sunt ergo humiditatis gradus, non humores ſecundi.
Vnde manifeſtum ſit, commodius de illis potuiſſe diſputari, in tractatione de temperamentis. quod ſi factum eſſet, nihil erat in hoc inuento non commendandum. Cæterum hæc quæſtio, & totus hic primus liber iam eſt adeptus iuſtum finem. Hic iam putamus fore commodum, vt ſermo, ne perpetuitate ſit grauis intercidatur.

*

FINIS.

CONTROVERSIARVM MEDICARVM, AC PHILOSOPHICARVM LIBER SECVNDVS.

QVAE, SCRIPTORVM SVPERIORIS SECVLI ERAT BARBARA CONSVETVDO,cui ſtudioſi omnes hactenus aſſueuerant: non mirum, ſi quis in noſtris libris illud vitio det,quòd non ſeorſum ſingularum opinionum, quæ in quauis cõtrouerſia ſunt,argumenta,veluti qui aciem ſtruunt,ordine collocamus:deinde his ex aduerſo reſponſa obiicimus,maiores interim,minores,conſequentia,& conſequentias,& ſequelas reſonantes:concedo,nego,diſtinguo,dubito,trãſeat,per buccas millies obuerſantibus:quodq; notabilia non facimus,diuerſis capitibus vt diſtributa ſint:neque corollaria interim deducimus. Ego ſane non mirabor,ſi tyrones tales effundant querimonias:neque ipſos accuſauerim, etiam ſi ſermonibus his non tam veritatem ipſam per ſe, & firmiſsimam in vnaquaque re rationem, quàm ſophiſticas diſputationes, & tricarum multitudinem, congeſtarum barbarè ſectari ſe,manifeſtè prodant. Nam quid faciant miſeri? quibus nõ tam expedit, vera dicere,quàm barbare reſpondere,vt à ſapientiſsimis amice recipiantur? Nam,ſi quis examen ſubiens,in diſtinguendo verum à falſo paulò expeditior eſt,neque bis ſingulos ſyllogiſmos repetit,neq; ridiculis quibuſdam præludiis exorſus,aut beneuolentiam doctoris inepte captat,aut ex conſuetudine,non ex iudicio,neſcio quos putidos ſermones ſubmurmurat, hic inuidioſus cunctis fit, ſuperbus, ſupercilioſusq; dicitur. Si quis verò,magiſtros loquatur colendos,venerandos admodum, nunquam pœnitendos,medicorum facile principes,& monarchas proclamat,& bis, térue,conſequentias repetit,quiq;,ſurgendo,& reſidendo,ſedem iam contudit,ad rem autem reſpondit nihil: hic ingenioſiſsimus iam hinc euadit,& eſt mire modeſtus. hunc commendant ſapientiſsimi. Huic,ſi vox contigit acutior,& oculi circumquaq; volubiles,& abraſus frons,diſertus eſt,& ingenioſus:ſi tardo,ingenio apertè eſt,neque peritus,neq; diſertus,ſed magiſtros dicit,vt qui domi fuerat præmeditatus, mira huic homini eſt iudicandi vis:vſque adeo,dum modo des quod volunt:potes,quod lubet,accipere,aut ingenium acutum,aut maturum iudicium. Quid iam,nunquid memoria vis eſſe firma? duo, aut tria longiuſcula Galeni loca,multò ante diſcito recitaturus:hæc, cùm res poſcet, dicito rapidè: intelligant ne alii,an non,nihil curans. Si occaſio dederit felix,hæc eadem repetito ſæpius. deinde inter reſpondendum ſæpius Galeni nomen inaudiatur:& Paulos,Alexandros,Aëtios, nonnũquam etiam Auicenas effundito. Sed caue, cures verè quenquam autorum citare, nam hæc cura fortaſſe inter dicendum te reddet cunctantiorem. His artibus,ſi vtatur,videri nullus non,eſſe ſapiens nullus poteſt. quãquam ne videri quidem omnibus,ſed magiſtris,barbatis magis,quàm peritis. Nobis verò non tam eſt propoſitum inuenire,qua ratione ſapientes apud inſipientes habeamur: quàm in vnaquaque controuerſia veram,aut maxime probabilem opinionem: vt ita cum ſapientibus verſemur. quo,vt nihil eſt iocũdius: ita neque quicquam eſt moleſtius, quàm cum idiotis veſtibus talaribus indutis degere. Qui ergo medicam artem,ſibi cupit comparare,à nobis illam fortaſſe diſcet:qui deceptoriam,non deſunt multi, à quibus requirat. Quoniam ergo hoc nobis eſt inſtitutum,& hic animus: non ſophiſtarum verba, ſed res à ſapientiſsimis antiquorum inuentas,obſeruamus. nam pleriq; hodie (abſit, vt quenquã notatum velim,ſed barbaram conſuetudinem,quæ iam incipit faceſſere,accuſo) argumentantes, importunam, & duplicem repetitionem,& reſponſum quod in forma dicunt iure poſcunt,quaſi in aliqua dictionis figura nerui argumentorum ſint: & tamen figurarum In dictione ſunt ignorantiſsimi. vſque adeo noſtro tempore,non tam ſunt ſophiſtę, quàm hypocritę. non enim ſophiſticis argutiis, ſed compoſito quodam inceſſu,geſtu,veſtitu ad id comparato, & artificioſo ſermone vulgi ſibi aucupantur admirationem. Neque tamen hæc diximus,qui artem diſputandi vituperemus,quam dialecticam vocãt. fortaſſe enim huic arti plus operis,quã alii plurimi impẽdimus,& impendimus nõ infeliciter, (quare hæc liberius loquimur) ſed qui rudem formulam argumentandi nihil minus quàm dialecticam,quæ tyrunculis tantummodo eſt vtilis,non decere in quæſtionibus grauioribus,aliquãdo perſuadere, vellimus. id quod ſolis illis non perſuadebimus (ſatis certo ſcio) qui nihil præter formam,ſciunt:& hãc ipſam nõ tam arte quàm longa conſuetudine cõſecuti ſunt. Quantum intelligo,in iis quæſtionibus,quas in primo libro pertractauimus, neque quod ad materiem, neque quod ad formam expectet,adeo multum deſideratur:tamen ab inepta conſuetudine ſatis abſtinuimus. quem igitur ordinem in primo totius operis libro obſeruauimus,eundem in reliquis (dante Deo) ſumus obſeruaturi. Oratio eo peruênit,vt omnes,aut præcipuas quæſtiones, quæ de elementis,temperamentis, & humoribus ſunt, abſoluere-

mus

mus: ſuperſunt in hoc ſecundo diſputandæ quæ tractationes de membris, virtutibus, & operationibus attingunt. quod faciemus, ſi prius, vt vulgatiſsimam, ita & vtiliſsimam membrorum diuiſionem explicuerimus.

Caput primum. De appellatione partium ſimplicium, inſtrumentorum, & membrorum.

HVmani corporis, partes quædam ſunt homogeneæ, quędam hęterogeneæ: hæ, quemadmodum nomen ipſum præ ſe fert ex diuerſorum generum partibus conſtant: illæ conſtant ex ſolis primis elementis, & ſunt vndequaque ſimiles, quæ à Græcis nonnunquam appellantur ϖροσεχῆ μέρα. ideſt, continuæ partes (vt ego intelligo) quia ſecundum formam & materiam continuæ ſunt. Rurſus, partium, quibus corpus conſtat, quædam dicuntur, partes aut particulæ ſine adiectione: quædam dicũtur inſtrumenta organaue, aut partes inſtrumentales, aut, vt quidam alii loquuntur, partes officiales. quæ nomina vſurpatiſsima ſunt inter medicos. quibus autem rebus dentur, opus eſt, declaremus. Nã pars diffinitur circũſcriptione in principio primi De vſu partium: vbi ita dicitur: Quæcunque corpora, neque vndequaque circumſcriptionem habent propriam, neque vndequaq; coniuncta ſunt aliis: hæc particulæ vocantur. Inſtrumentum verò diffinitur operatione primo Methodi capite ſexto, vbi ita inquit Galenus: Inſtrumentum verò appello animalis partem, quæ perfectam edere operationem poteſt: veluti oculus viſionem, & lingua loquellam. Ex dictis videtur manifeſtum, neque partem eam quæ pars abſolute dicitur, vel membrũ vel particula, neque inſtrumentum poſſe eſſe partem homogeneam: ſed neceſſario eſſe hęterogeneam. Nam homogeneæ, neq; cõformationẽ habent, aut figurã: neque perfectas edunt operationes. Galenus libello De differentia morborum ſimplicibus partibus dicit accidere temperiẽ, aut intẽperiem: multiformibus, oĩa, quæ ad cõpoſitionẽ expetãt. Quare ſimplices nullã habent propriã circũſcriptionẽ. Iã verò operationes, quanquã rationes homogenearum ſiue ſimpliciũ partiũ fiunt, dicẽte Ariſtotele 2. De partibus animalium capite primo: tamẽ inſtrumentorũ ſunt, & partiũ ad operationes habentium figuras accõmodatas: vt viſio eſt oculi: in quo tamẽ eſt vnica ſimplex pars, humor criſtalinus, viſionis cauſa: & reliquæ vſum aliquẽ præſtant illi libello de Differentia morborum. Itaq; perfectæ operationes vt fiãt, his oĩbus eſt opus. Quare pfectæ operationes, ſimplicium partium, videntur eſſe. Igitur pars ſimplex non poteſt eſſe, inſtrumentum, membrũue, aut pars corporis. Sed contra eſt, quod Galenus in eodem loco primi libri Methodi prædictis ſubdit hæc verba: Ad eundem modum, & venæ, & arteriæ, & neruus, tum inſtrumẽta, tum partes animalis ſunt. Sed hæ partes ſimplices ſunt. Libello De differentia morborum capite tertio, exempla ſimplicium partium ſunt arteria, vena, neruus, cartilago, & ligamentum. Ariſtoteles etiam ſecundo De partibus animalium capite ſecundo inquit: Siccæ & ſolidæ inter homogeneas partes ſunt, os, ſpina, neruus, vena. Itaque venæ, & arteriæ ſunt ſimplices partes: quas tamen inſtrumenta eſſe, & partes dixit Galenus. Et ſi nullus dicat, ratio confirmat: habent enim circumſcriptionem propriam, nempe, figuram rotundã, & oblongam, & operationem perfectam, pulſationem ſcilicet, & ſanguinis delationem. Hæc itaq; eſt in horum nominum vſurpatione controuerſia: quæ vt diſſoluatur, illud opus eſt animo concipere, partem aliquam, homogeneam dici, aut quoniam reuera ſimplex ſit, aut quoniam ſenſui talis appareat. Arteria, & vena, & neruus ſenſui ſimplicia vidẽtur: & proinde talia dicuntur, tum ab Ariſtotele, tum etiam à Galeno in libello De differentia morborum, vbi ad ſenſum referebat, quas partes ſimplices, aut compoſitas appellauit: vt ipſemet declarauit eo loco his verbis capitis quarti. Hoc verò in loco non adeo ad exactum eſt conſideratio redigenda. Id vnũ tantũ animaduertere oportet, ſimpléxne ad ſenſum, an compoſita ſit animalis particula: tamen reuera ſimplices non ſunt, neque alia quæpiam particula ſenſui ſubiecta, vt dicitur decimo Methodi capite vltimo: Siquidem in ſingulis ſimpliciũ, ac primarum, quas vocant, partium: alia portio ſubſtatiæ illarum eſt, veluti fibroſa, alia membranoſa, alia carnoſa: ſicut, exempli cauſa, cùm vena vnam tunicam habeat, & eam tenuem: licet, fibras tamen in ea inuenire multas. Hoc clarius adhuc dixit libello De inæquali intemperie, vbi negauit, venam & arteriam ſimplices eſſe partes his verbis: Digitorum rurſus ſunt oſſa, & cartilagines & ligamenta, & nerui. & arteriæ, vena: membranæq́; & caro, & tendones, cutis, vnges, & adeps, hęc autem diuidere in aliam ſpeciem non eſt: ſed ſunt vndequaque ſimiles, ac primæ: exceptis tamen arteriis & venis. hæ namque ex fibris, & membranis ſunt conditæ, veluti in tractanda diſſectionis ratione eſt traditum. Quare videtur hic rurſus contradictio eſſe in Galeni verbis, Cũ alibi venas & arterias ſimplices partes, alibi multiformes dixerit. Sed, neque hic, neque illic eſt. nam neque inſtrumentum, neque membrum poteſt eſſe reuera ſimplex pars: tamen ſenſu poteſt eſſe ſimplex: & vena, & arteria ſenſu ſunt ſimplices, natura compoſitæ, ac heterogeneæ partes. Sed contra eſt, quòd Galenus in eodem libello De differentia morborum inquit, inſtrumenta eſſe diſsimiles partes, & tales ad ſenſum dici. Tamen neque hoc eſt dictis

aduerſum

aduerſum.nam illic monet,duplicia eſſe inſtrumenta,quędam prima,qualia ſunt,vena & arteria: hæc ſunt exacte multiformia: ſimplicia ad ſenſum.alia ſecunda,qualia ſunt,manus,& caput:quæ multiformia ſunt etiam ad ſenſum.Itaq;,partes exacte ſimplices,neq; partes abſolte,neque membra, neque inſtrumenta,neque partes inſtrumentales, neq; officiales (omnia enim hęc nomina video circumferri) dici poſſunt.tamen quæ ſimplices à medicis dicuntur,quia tales ad ſenſum ſunt, eſſe poſſunt inſtrumẽta prima.Inſtrumenta ſecunda,ad ſenſum etiam ſunt heterogenea. quare de hac quæſtione, quæ ferè eſt de nominibus,hæc ſufficiant.

Caput ſecundum.Procedant ne operationes à partibus ſimplicibus, aut à compoſitis.

QVanquam hæc quæſtio, cum tractatione de virtutibus admodum coniuncta eſt, vt & pleræque aliæ de membris,& procedente ſermone loco opportuno non careret.tamen,quoniam ad præcedentis intellectum eſt apprime neceſſaria: & alioqui non minus ad membra,quàm ad virtutes expectat:de membrorum operationibus hîc diſſeremus, Sínt ne ſimplicium in illis partium: nam neque hoc antiqui autores admodum diſtincte nos docuerunt. diximus obiter in proxima quæſtione, operationes ab inſtrumentis fieri,ratione ſimplicium particularum,quibus cõponuntur.id quod Galenus docet libro primo De membrorum differentia,dicens,in vnoquoque inſtrumento vnam aliquã ſimplicem eſſe partem,operatiõis cauſam:reliquas illi ſubminiſtrare.& illam particulam quę cauſa eſt, dici proprium inſtrumentum.Gratia exempli,in oculo, eſt humor criſtalinus inſtrumentum propriũ viſionis:humores reliqui,& tunicæ omnes,viſioni,quò commodius fiat,ſubſeruiũt.itaque operationes perfectæ,vt incedere, videre, audire, & conſimiles,ab inſtrumentis fiunt: vt viſio oculo,ingreſſus cruribus,auribus auditus.ſunt enim in his membris ad has operationes omnia optime comparata. ſed inſtrumenta ratione ſimplicium operantur.non eñ in figura,numero, magnitudine, aut ſitu ſunt efficientes virtutes:ſed in temperamentis.in hanc ſententiam libr.3.De locis patientibus.cap.4.ita eſt ſcriptum: Iam enim explicuimus (erat ſermo de intemperie) eam ſimplicium partium, quæ primo operantur,communem eſſe affectionem. Cæterùm non oportuit, inſtrumentum homogeneum eſſe, quia omnes perfectæ operationes indigent diſsimilibus partibus inſtrumentorum.vt motus ſecundũ locum,aliis indiget in cruribus,durioribus partibus,& firmioribus,aliis mollioribus,& mobilioribus. Dicuntur hoc in loco perfectæ operationes illæ,quæ animantis operationes appellant.dicimus enim hominem incedere,& comedere,& audire:trahere autem,aut retinere,aut coquere de ſingulis partibus dicimus. Actiones perfectas vocat Galenus ſecũdas,reliquas primas. quibus appellationibus vſus eſt libello De ſanguinis miſsione capite quarto dicens: Cùm ergo primas actiones à ſimplicibus corporibus perfici,oſtenſum ſit,ab inſtrumentis verò,ſecundas. Ariſtoteles non videtur huic ſententię omnino fauere:qui lib.2.De partibus animaliũ cap.1. ſenſus per mẽbra ſimplicia participari, motus vero quos ille operatiões vocat(ſenſus eñ paſsiones dicit)p multiformia.neq;verò id ſine argumẽtis docet. ſed ſenſus quiuis(inquit)certi cuiuſdã generis eſt,& à philoſophis quiuis ſenſus vni elemẽtorũ tribuit, igni ſcilicet,aeri,terræ,aut aquę.proinde ratiõe alicuius ſimplicis particulę fit:operationes nõ itẽ. Itaq; Ariſtoteles docere videtur,quanquam ſenſus ratione ſimplicium partium ſint in inſtrumentis: tamẽ operationes minime.atque multi Ariſtotelici ita ſentiunt. Verum ego non video, quod ſit diſcrimen inter ſenſus & motus. quare cenſeo omnes operatiões ab inſtrumẽtis fieri, ſiue ad ſenſum,ſiue ad motum ſpectent,& ab opinione Ariſtotelis aperte recedo. non enim mihi placet quorundam interpretatio dicentium, Ariſtotelem aſſeruiſſe,operationes eſſe multiformium,ſed non negaſſe, primam cauſam eſſe in ſimplicibus.nam ſi ita intellexiſſet:quod erat conſtituendum diſcrimen inter ſenſus & motus?an non etiam viſio,quæ ſenſus eſt ab oculo dicitur facta: eius tamen cauſam primam humorem eſſe criſtalinum?Sed quæ quæſo tam fortia argumenta nos cogunt à tanto autore recedere?hæc quę firmiſsima ſunt: Omnes operationes fiunt à virtutibus: virtutes conſiſtunt in temperamentis: temperamenta tribuuntur primò partibus ſimplicibus:ergo & virtutes,& operationes. Pręterea: Omnis actio, quæcunque ea ſit,aut cuiuſcunque ſit membri,minuitur, viciatur, aut tollitur ab intemperie.nẽpe omnis immodica intemperies, vt dicitur in commentario vigeſimi ſecundę particulę Aph. deiicit actum propriæ virtutis. Sola refrigeratio poteſt reddere crura immobilia: & tamen intẽperies nuda nil quicquam detrahit de figura,numero, aut magnitudine,aut re alia ad compoſitionem ſpectante: ergo operationes non compoſitione,ſed temperamento exercentur, vt prima cauſa. Figura autem commoda,& reliqua neceſſario requiruntur. Conſtat tamen, vt temperies in partibus ſimplicibus ſint.quare omnes operationes ab inſtrumentis fiunt ratione ſimplicium partium.ſimplices enim ſunt propter cõpoſitas.dictum enim eſt à Galeno libello De differentia morborum, quando inflammatio aliqua eſt

in

in inſtrumento, quod nullam habet propriam actionem; inflammationem non eſſe morbum, ſed obſtructionis, quæ morbus eſt, cauſam: in habentibus verò actionem propriam, duplicem morbum eſſe, inflammationem, & obſtructionem. quò loco videtur docere, eſſe partem aliquam omnino ſine actione, quod aduerſum rationi eſt, cùm neceſſe ſit, omnia habere ſaltem naturalis facultatis actiones. Cæterum locus eſt ita intelligendus, ſermonem illic eſſe de actionibus inſtrumentorum. nam quanquam dictum eſt, actiones omnes inſtrumentorum eſſe: tamen id de actionibus ad totius vſum relatis intelligendum venit: cuius modi ſunt, ſanguinis generatio, aut chyli, & viſio, & inceſſus, & diſtributio per venas. nam ſeipſam nutrire, cuiuſcunq; partis eſt per ſe, non vt inſtrumenti, ſed ſimplicis. nam generando chylum operatur totus ventriculus, potiſsimum autem ratione ſuę proprię carnis. tamen cũ iam ſeipſum chylo nutrit, non amplius eſt ventriculi actio, ſed ſingularum in eo partium. Igitur actiones omnes, quæ in totius vſum referuntur, inſtrumentorum ſunt. quarum nonnullæ proprię dicuntur alicuius inſtrumenti, vt quæ à nullo alio fiunt, vt inſtrumento: vt viſio eſt oculi: ſed quæ communis cuiuſdam vtilitatis fiunt à pluribus inſtrumentis: vt delatio ſanguinis, & ſpirituum à venis, arteriis, & neruis, communes actiones dicuntur, non propriæ. & hæ etiam ſunt inſtrumentorum. quæ inſtrumenta appellantur aliis in locis nullam habentia actionem, ſed habentia vſum aliquem, ſed de breui hac quęſtione hactenus.

Caput tertium. De ſingulorum membrorum nutrimento proprio.

GAlenus tertio De facultatibus naturalibus capite ſexto ſignificat, membrum quodcunque nutriri eo ſucco, cuius trahendi eſt illi naturalis potentia: Nihil enim (inquit) trahit propter ipſum trahere: ſed, vt eo cuius trahendo fit compos, fruatur (paucis interpoſitis) porro ſi retinet & fruitur, gratia eius, quod ita contingit, id facit. contingit autem vt quod qualitate conueniens, familiareq; eſt, ſibi faciat ſimile. Sæpe toto illo opere Galenus vtitur hac ratione: Membra non operantur ſine fine: nam neque aliud aliquod naturale agens. aut ergo propter ſeipſa, quo ſcilicet ipſa nutriantur; aut propter corpus, vniuerſáue alia membra. Si ſecundum hoc quis concedat: ratione duci membra; non naturâ conuincetur concedere. nam quo pacto, ſi ventriculus conficit, quò hepati reddat alimenta præparata, hepar ſanguinem generat, quo corpori vniuerſo alimentum abundanter ſuppetat, lien, & veſica fellis, & renes trahunt, quò ſanguinem expurgent, primus à fæce, altera à bile, hi à ſero, non ratione videatur duci in operationibus? Ergo proprius eſt vnicuique membro trahendi finis: atque gratia ſui quodlibet operatur: qui eſſe nullus alius poteſt, quàm fructus quem capiunt, neque frui aliter membra poſſunt, quàm nutrita. Hęc ratio, & hęc Galeni loca pleroſque compulere dicere, nullum membrũ poſſe trahere ſuccum, ex quo nullum poſsit recipere alimẽtum. Sed quoniam graue eſt dicere, atque, vt noſtra fert opinio, apertè falſum, vt mox declarabimus, veſicam nutriri felle, aut renes ſero: barbarorum tota claſsis, ineptam quandam nutritionum diuiſionem inuenere. Duplicem enim dicunt eſſe nutritionem, aliam veram, aliam voluptuoſam. priorem nemo non intelligit, etiam ſi non amplius explicent. Fruuntur ſcilicet membra ſuo alimento. ſed voluptuoſam nutritionem non, arbitror, ego intelligam, quantumuis explicent. nam eſt, vt opinor, quod illi ſentiunt, voluptuoſum eſſe fructum, ex quo non nutritio, ſed voluptas accedit membro. ſed quæ ſit hæc voluptas, nõ declarant. Sane ſi voluptas eſt, ſenſus eſt dolori contrarius. talem verò ſenſum, neque nos ſentimus, neque ipſi qui proferunt. adde, etiam ſi fructus aliquis citra nutritionem eſſe poſsit, ipſos tamen barbarè loqui, qui hanc quoq; appellent voluptuoſam nutritionem, à nutritionis ratione aperte recedentes. Sed habuerit vtcunq; diuiſio. rem deinceps totam ita explicant: hepar nutriri ſanguine, atque vniuerſa deinceps membra trahere ſibi congruum nutrimentum, quod conficiunt vltima cõcoctione, quæ nutritio eſt: ventriculũ trahere de ore cibos, retinere, ac conficere, quò voluptatem inde capiat: veſicam etiã fellis, bilem flauam, & renes ſerum arahere, & lienem melancholiam, quò delectentur: alimentum verò his aduenire aliũde. In quorum ſententia illud vitio dandum eſt, in primis; quòd voluptatem illam, nutritionem appellauerint. nam à rerum notionibus recedere, tamen illarum nominibus vti, omnino eſt hominum res vtiles barbara obſcuritate perfundentium. ſatius multò ſit dicere, fructum quendam capi, neque quicquam maius explicare. Damnandi etiam ſunt, quod ventriculum chylo nutriri verè, non admittant: neque lienem melancholico ſanguine: Commendandi tamen, quòd nõ omnia membra nutriri, omni ſucco, quem trahunt, intelligerint. & neque veſicam alteram felle, alteram ſero, aut renes ipſos quibus expurgandi ſanguinem à ſero, vis eſt inſita. Nam primò, ventriculũ nutriri ex chylo, docet Galenus in principio huius quæſtionis loco citato. neque verò voluptuoſe nutriri, permiſit cuiquam explicare. rem enim fecit clariſsimam, iisq; addidit, dicens: contingit autem, vt quod in qualitate conue-

niens, conſentiensque eſt, in ſeipſum mutet, aut ſibi ſimile faciat (hæc enim ſignificat verbum μεταλαμβάνειν.) Itaque quod in cibis optimum eſt, id halitus ſpecie, & paulatim, ſibi attrahit, atque in tunicis ſuis reponit, iiſdemque adiungit. Hæc Galenus. An eſt aliquid aliud nutriri, quàm trahere, retinere, & apponere? & alterando, ſimile facere? Sed & ex modo ſubſtantiæ, efficaciſsimum rei huius ſumitur argumentum. eſt enim ventriculus ipſi chylo ſimilis ſubſtantiâ. quorſum ergo, quem habet ſubſtantiæ modo ſimilem, dimittat, & requirat alterum, multis commutationibus ad ſimilitudinem indigentem? Neque quicquam hic eſt dubium: niſi aliqua cogat neceſsitas, omnia ex ſucco, in hepate genito tantummodo nutriri: quam tamen non video. nam ventriculus, & inteſtina, potius ad hepar mittunt, quàm vt ab ipſo requirant. hepar verò omnibus membris, quæ vltra ſe ſunt, alimentum præſtat. quin & in ipſius ventriculi tunicas, venulæ aliquot inſeruntur, ex quibus famis tempore alimentum recipit ventriculus. non tamen neceſſe eſt, totum ab hepate alimentum accipere, cùm ante ipſum cibos conficiat. Quòd ſi quiſpiam obiiciat, ex eiſdem nos nutriri, ex quibus generamur: atque, ventriculum infantis in matris vtero: non ex chylo generari, ſed ex ſanguine, non enim per os cibos ingerit, ſed per vmbilicum ſanguinem trahit: quare ex ſanguine ſemper nutriri ventriculum oportere. Reſpondemus, in ipſo matris ſanguine eſſe crudiorem aliquam partem, quæ inteſtinis & ventriculo eſt pabulum, chylo ſimilem. hepar verò, cor, & pulmonem, ex melius confecto ſanguine generari: & ita quoque fieri nutritionem. Itaque ventriculus chylo nutritur. Lien quoque nutritur melancholico ſanguine. renes verò non ſero, neque vesica: neque altera veſica nutritur felle. Hæc omnia docet Galenus quinto De vſu partium capite ſeptimo, vbi ita ſcripſit: Ne igitur cum vrinis per aliquod foraminum quæ in renibus habentur, quemadmodum tenue bilioſum, ita ſanguis elaberetur, denſum corpus eorum fuiſſe, præſtitit: ſplenis verò (vt ante probauimus) contrà laxum manifeſtè, ac rarum, ad trahendum enim à longinquo ſuccum craſſum, aptius hoc fuit. neque metus erat, nequid ſanguinis ſequeretur, neque enim ſtatim, antequam conficeretur concoqueretur & commutaretur, erat melancholicum excrementum excreturus, vt renes lotium, ſed diutiſsime retenturus, alteraturus, & alimentum ſibi ipſi facturus. meritò igitur ipſe laxus factus eſt, & renes denſi, quibus tertio iam ad ſui ipſorum nutritionem vaſe non opus fuit, præter duo magna: quorum alterum oritur ab arteria, quæ ſpinæ incubat, alterum a vena caua. porrò veſica, non ea ſolum quæ bilem, ſed & quæ vrinam recipit, purum vtraque, atque ab aliis ſecretum, cùm attrahant proprium excrementum, non ſine ratione vaſis aliis, alimentum illis ſuppeditaturis indiguerunt. Hactenus Galenus. Qua dictione omnia complexus eſt, lienem ſcilicet melancholico ſanguine nutriri, retinere enim illum, conficere, & commutare, & propterea neque alia habuiſſe, deportandi alimenti vaſa: renes verò, & vtramque veſicam, quia mera excrementa trahunt, & inconfecta dimittunt, & aliis indiguerunt vaſis ad nutritionem. Rurſus capite duodecimo eiuſdem libri, dicens, cur inteſtinis, & ventriculo binæ ſunt tunicæ: veſicis autem tantum ſingulæ, & eæ tenues, inquit: At in excrementorum inſtrumentis nulla futura eſt concoctio, eoque gracilia ea iure fuerunt. Vocat excrementorum inſtrumenta, quæ ſyncera trahunt excrementa, vt vtraque veſica. Itaque in his nulla fit excrementorum concoctio: ergo neque illis nutritio fit, non enim nutrire poteſt, quod non coquitur. Igitur hæc omnia ex Galeni ſunt opinione: quæ etiam habent ad probationem firmiſsima argumenta. nam ſeri ſubſtantia omnis eſt tenuis, & aquea, omni carens pinguedine: ergo nullam habet partem, quæ alimentum poſsit præſtare, magis quàm aqua, quæ propter modum ſubſtantiæ ſero omnino ſimilem, non nutrit. igitur ſerum ſanguinis, ex modo ſuæ ſubſtantiæ non poteſt nutrire: quare neque renes, neque veſicam. bilis ſyncera eſt merum excrementum, ergo non poteſt præſtare alimentum. Præterea, quemadmodum in primo huius operis libro capite decimo quarto diximus, de ſententia Ariſtotelis, & Galeni, omne alimentum eſt dulce. quam ſententiam eatenus eſſe veram diximus, quatenus nil mere amarum, & nullius dulcedinis particeps nutri poſsit. conſtat vero ſynceram bilem ſummè amarum eſſe ſuccum: non ergo eſt ad nutriendum accommoda. Obiiciat aliquis nobis, melancholiam non minus flaua bile, eſſe excrementum: quare neque lien nutriatur ſucco, quem trahit. Huic ita reſponſum volo, lienem non trahere melancholiam ſynceram, ſed melancholicum ſanguinem, à quo facta concoctione meram melancholiam, & ad nutriendum iam inutilem extrahit, ad ventriculumque remittit, illarum vtilitatum gratia, quas in vigeſimo capite ſuperioris libri declarauimus. Sed dices rurſus, neque renes ſolum ſerum, ſed ſeroſum trahunt ſanguinem. fateor. ſed proinde diximus, lienem melancholiam puram à nigro & tenui ſanguine, quo nutritur (declarante id præter dicta etiam ſua ſubſtantia) concoctione ſeparare. renes enim nō concoctione (neque enim ſerū perfecta cōcoctione coctile eſt) ſed transfuſione, & ſola partium diſtractione. illud enim denſitati mēbri, nō tēperamentō

dedit Galenus loco citato, qui idem primo De facultatibus naturalibus aduerſus Lycum contendit, vrinam non eſſe excrementum nutritionis renum: quod tamen eſſet neceſſario, ſi per concoctionem ſepararetur, quaſi inutile. nunc autem ſola transfuſione ſeparatur, & porinde excrementum renum non eſt, ſed hepatis. eſt enim excrementum; quod concoctione ſeparatur de alimento. Si quis ex veſicæ fellis colore velit argumentari, illius nutritionem ex felle eſſe (refert enim colore bilem.) Huic dixerim, non ex nutritione eſſe, ſed quoniam, Quo ſemel eſt imbuta recens: imò verò, quo ſemper eſt imbuta, ſeruat colorem, veſica diu. Ex contactu igitur, & aliquibus portiunculis ſucci, quæ in meatus, qui præ paruitate cerni non poſſunt penetrant, talis color in veſicæ tunica relinquitur. Sed eſt illud difficile, quod in principio huius capitis dictum eſt, ſcilicet, qui ſit horum membrorum finis trahendo ſuccos, quibus nutriri non poſſunt: Quorſum enim veſica bilem trahit? & renes ſerum? Quo ſanguis, neque bilioſus, neque ſeroſus, ſed expurgatus ad vniuerſum corpus deferatur, commodum alimentum hac ratione membris futurus. Proſpiciunt igitur renes, & hæc veſica reliquis membris, & illorum præcauent ærumnas. quod ſi faciunt, non amplius natura, ſed intellectu ducuntur: ſibi enim proſpicere, vnicuique inditum eſt à natura, non animanti modo, ſed etiam rei natura conſiſtenti. Sed aliorum gratia operari, hoc intelligentis, & præcauentis eſt munus. Hæc ratio in opinione contraria pleroſque hoc tempore medicorum continet: & barbaros ſuam voluptuoſam nutritionem inuenire coëgit. Cui ego ita reſpondeo: nonnulla membra, propria operari intentione magis: nonnulla magis intentione naturæ vniuerſalis. & huiuſmodi membra quæ intentione vniuerſalis naturæ operantur, gratia aliorum operantur, non ſui ſolummodo. Nihilominus non ratione ducuntur. trahunt enim renes ſerum, vt ſanguis expurgetur: non quòd ipſi aliorum præuideant mala: ſed quoniam artificioſa natura præuidit. intellexit nimirum ille noſtri conditor futurum, vt ſanguis præ copia bilis; & ſeri impurus, & parum vtilis ab hepate ad reliqua membra permearet: niſi prius ab iis excrementis expurgaretur. quod intelligens, affixit hepati veſicam fellis, & penſiles ab illo renes fecit: illiſque naturalem trahendi hæc excrementa vim dedit, qualem magneti trahendi ferrum; quo tamen non nutritur. Itaque trahit veſica fellis neceſsitate naturæ amarum ſuccum, gratia alicuius ſimilitudinis, quæ ei cum illius ſubſtantia intercedit, quo expurgetur ſanguis. hæc tamen intentio, non membri, ſingularis naturæ, ſed vniuerſalis eſt. Neque video cur ad talem operationem membra hæc indigeant intellectu. nam & aſſumptum rhabarbarum bilem trahit, quo ſanguis expurgetur: non tamen intellectu ducitur: quia ille finis proprie non eſt rhabarbari, ſed medici. Sed dices, Si ita contingeret, neque veſica bilem, neque renes ſerum aliquando expellerent. nam qua qualitate traherent, ex neceſsitate naturæ, eidem retinerent: cùm neque coquant, neque tranſmutent, neque inutile aliquid ſecernant. Reſpondetur, quanquam non concoquantur ii ſucci, longa mora poſſe fieri acriores, & ſua copia deinde grauare. Dices vltimò: Ergo hæc membra trahunt propter ipſum trahere, quod Galenus negat, vbi de naturalis facultatibus ex profeſſo diſputat. Reſpondeo non trahere quidem, ea membra dictos nuper ſuccos, vt trahant: ſed vt dictum anteà eſt, vtilitatis cuiuſdam maximæ, quæ toti animanti accedit, cauſa. Illud autem non in ipſorum membrorum, ſed in noſtri conditoris intentione eſt poſitum. vt nuperrime diximus pharmacum bilem trahere expurgandi totius corporis gratia. quanquam illud eſt in medicamenti natura, & in medici conſilio. Sit ne aliquis peculiaris finis illarum particularum, quo excrementa trahunt quæſtio eſt phyſica: medicis enim dicta ſufficiunt. Sed non dubium eſt, quin vtilitatis alicuius gratia, illa operentur. omnia enim natura conſtantia operantur propter finem: ſed hic finis non eſt nutritio, magis quàm in ea actione qua trahitur ferrum à magnete, aut pituita ab agarico. ſed aut eſt rei ſimilis propinquitas, quam res omnes procurant, aut quodcunque aliud, philoſophis libuerit dicere. medicas enim præcipuè hoc in opere quæſtiones ſcribimus.

Caput quartum. De pilorum & vnguium nutritione.

*

DE pilorum & vnguium nutritione controuerſia eſt non leuis. nam videntur hæc non minus reliquis noſtri corporis membris incrementum recipere: ex minoribus enim aperte maiora fiunt: accretioni verò ſubminiſtrat nutritio. Primo libro De facultatibus naturalibus: & ſecundo De temperamentis concedit Galenus ſimilem ſtirpibus habere illos generationem. tamen

men libello Artis medicinalis capite nono, referens differentiam membrorum inquit: Capillorum autem, atque vnguium, neque gubernatio vlla eſt, ſed generatio tantummodo. Quod nihil eſt aliud, quàm generari quidem hæc ex recrementis, non nutriri, neque facultate aliqua naturali regi. Quod de capillis non reliquit Galenus ſub dubium: ſed ſecundo De temperamentis illorum ortum ſic enarrauit: Sin veluti fuliginoſus, craſſusq́;, & terreus vapor ſit, ſubinde contingit, vt in anguſtis ſpiramentis impactus, neq; facile rurſum intro redeat, neq; vacuari poſsit. hunc igitur alius rurſum è profundo ſubiens ferit, prorſumq́; impellit, tũ hunc rurſus alter, atq; illũ alius: ac multos mihi eiuſmodi vapores fuliginoſos, aliũ ſuper aliũ impactos tẽpore cõplicari, cõiungiq́; intellige: ac tale quodãmodo efficere corpus: quale eſt, ea quæ foris cernitur fuligo. Igitur hinc facile intelliges, capillos ex fuliginoſo vapore à recrementis ſiccis ſublato habere ortum: augeri verò perpetuò nouæ fuliginis acceſſu ſine opera facultatis alicuius alentis. De vnguibus ſcripſit, ſecundo De anatomicis adminiſtrationibus capite vltimo in hunc modum: Verùm in vngues hæc non diſpenſantur, eo quod pilorum modo ſuccreſcentes, augentur. Ex his locis omnes ferè colligunt, vngues, & capillos excrementa eſſe, augerique minus propriè, atque nullo pacto viuere, eoque inter partes corporis nullibi à Galeno, aut ab Ariſtotele recenſeri: aut ſicubi recenſentur, non eò quod aliqua participent vita, ſed quòd alicuius gratia ſunt factæ, nempè vngues ad comprehendendum res minimas, vt dicitur primo De vſu partium: capilli ad ornatum. Sunt quidam alii Ariſtotelici dicentes, capillos, & vngues viuere anima alente, non tamen ſentiente. Sed mihi horum ſententia videtur multo improbabilior. nam ſi his particulis ratio vitæ deneganda eſt, omnem partem animæ puto denegari oportere. contemplare enim capillorum ſubſtantiam, & eam tam ſiccam, & exſucem: videbis, vt nutriendæ illius nullam rationem commodam inuenire poſsis præter congeſtionem fuliginis, vt in fornaciũ caminis copioſæ fuligines colligũtur. Præterea, ſi nõ ita nutrirentur pili, ſed alimentũ in ſe aſſumerent, & cõmutarent: quid obſecro impedimenti eſſet, quominus augerentur ſecundũ latitudinẽ, & altitudinẽ, ac nõ potius ſecundũ ſolã longitudinẽ? Galenus etenim hãc reddidit rationẽ ſecundo De tẽperamentis: Quantum denſatum eſt, tantum etiam per tranſitus anguſtiã ſtipatũ, in anguſtam prorſus redactum eſt formam. Tu qui vim altricem das capillis, ſi quid potes, aliam rationem inueni. Nobis itaque hæc opinio diſplicet. diſplicet etiam ea, quæ perinde habere vngues, atque capillos ſtatuit. nam, quantum ego intelligo, de ſententia Galeni, intereſt multum. capilli enim generantur, vt diximus ex recrementis nullius vitæ participes: vngues verò, non minus quàm reliquæ corporis partes, membra ſunt, alimento nutriuntur, viuunt, & ſentiunt. Docet hoc, ipſum experimentum in regenerandis vnguibus, cùm ex vulnere deciderunt. regenerantur enim, non aliter quàm reliquæ partes, cum deficiunt, vt callus, inquam, in oſsis fractura, aut caro, in cauo vlcere, expurgata carne ſubiacente, & ſiccata mediocriter: & in pueris citius, vt quibus fortis eſt facultas altrix, ſubcreſcunt. Quod euidenti eſt argumento, à naturali facultate ipſos oriri, non aliter ac reliquas particulas mutatione alimenti. Quod verò ſentiant, docet dolor vnguium, qui ſolet eſſe moleſtiſsimus. Dices ex neruis id habent, qui inſeruntur in illorum radices. Fateor. Sed oſſa vnde habent? Quin & ipſa caro, vnde habet? An non ex neruis? Galenus ſecundo De anatomicis adminiſtrationibus, ad finem, ſermonem inſtituit de vnguibus, vbi ita ſcripſit: Pari modo ſanè & vngues, ligamento quodam extremo internodii termino coniungit, ſymphiſi verò carni, cutique, intrinſecus vniuerſim, extrinſecus toti radici adnaſci fecit. cæterum in radicem ipſam, non modo neruus, ſed etiam arteria, venaque porrigitur, vnde ſenſum vitam, & alimentum, ſicuti aliæ partes, accipiunt? Hæc Galenus. Quod ſi gignerentur vngues ex recrementis, vt pili, nequaquam acciperent radicibus venam, vt neque illi. Quod ſi cui libeat dicere: Fiunt ex redundanti à vena alimento, non concocto illic denuò, & ab altrice vi confecto, ſed veluti concreſcente: intelligat hic, nulla ad hanc rem fuiſſe opus arteria, cum neque vita. Quare cum neruum, venam, & arteriam accipiat: vita, natura, & ſenſu potiatur neceſſe eſt. Quod ſi quæras. Qua ergo in re conuenit vngui cum capillo. Hac vnica, quod alimentum recipit per radices, non circumquaque æqualiter, vt reliquæ partes. nam ſunt partes quædam, quas præuidit natura attritum iri ex colliſione: huiuſmodi ſunt dentes & vngues, proinde his dedit venas, arterias & neruos, non circumquaque diſtributos, vt alueolos, ſed immiſſos à radicibus, quo in inferiori parte nutriantur, & viuant, & ſentiant: impellantque perpetuò ad ſuperiorem, quod ſufficiat attritui perpetuo. nam quæ circumquaque nutriuntur, cum ſecundum omnes differentias conſequuta ſunt iuſtum incrementum, non creſcunt amplius. ſed quæ à radicibus nutriuntur, impulſu augentur ſemper ſecundum longum. Ex dictis fit, vt extremi vngues multum iam à radice recedentes, neque viuant amplius, neque nutriantur propriè: ſed ſolo impulſu: fiuntque quales in carne fieri ſolent calli ſupercreſcentes. in quam ſententiam ſcriptum eſt ab Hippocrate libello, De alimento, In pilos alimentum, & in vn-

gues & in extremam ſuperficiem intrinſecus peruenit. Vocat Hippocrates extremam ſuperficiem, quā anatomici hodie vocant cutem non veram, quæ intrinſecus alitur acceſſu ſubſtantiæ, ſed iam non viuit, vt extremi vngues. Igitur ſunt in modo nutritionis vngues dentibus ſimiles: quos tamen non eſt dubium viuere, quare neque vngues. Sed quod à Galeno libro Artis medicinalis dictum eſt de extremis vnguibus volo intelligi. Nam partes quæ ad radices ſunt ſitæ, facultatem habent naturalem, vt oſſa. Sunt qui argumententur, hæc omnia, capillos, ſcilicet, vngues, & dentes, non viuere: quia vel in demortuis hominibus videntur augeri. Sed neque hoc quicquam habet veritati, quam explicuimus, aduerſum: ſed monſtrat, capillos fieri ex recrementis: creſcunt enim re vera in cadaueribus: vngues verò, & dentes, qui nutritione fiunt, non ita, ſed exeſsis ſubiacentibus partibus, redduntur prominentiores, nulla ex parte aucti. Sed de capillis, & vnguibus hæc ſufficiant. De dētibus dicturi ſumus, procedente ſermone plura. Quare modo ad aliam quęſtionem conuertor.

Caput quintum. De ordine generationis membrorum.

QVæ ſit particula, quæ primò conſiſtit, dum fœtus formatur (ſi modò ſimul non fiunt, Num hoc etiam eſt in controuerſia) ipſe nouit euidenter, qui formauit eam creator: quemadmodum Galenus dixit, vbi pauca quædam de hac quæſtione ſcripſit. Sunt tamen hac etiam de re, alioqui obſcuriſsima, diuerſæ opiniones, & probabilia argumenta. quorum nonnulla ad demonſtrationē proxime accedūt, alia nō adeo euidentia ſunt, ſed quæ neque ipſa probabilitate carent. Multi conſiderant omnium membrorum corporis mutuum conſenſum, & vt omnia omnium indigeant opera, & vt vix aliquod tam ignobile inueniri poſsit, quod reliquis omnibus vtilitatis aliquid non tribuat: hepar nimirum cordi & cerebro alimentum præſtat, cor illi vitam, cerebrum exiguū quendam ſenſum, ne ſcilicet omnino planta ſit, rependit. ventriculus hepati præparat: accipit à cerebro acutum ſenſum: lien, veſica parua, & renes hepar expurgant, & ab illo recipiunt nutrimentum. pulmo præparat cordi aërem, cor illi alimentum mittit, quàm expurgatiſsimū. &, vt in ſumma dicam, omnia omnibus indigent. quare vna omnium conſpiratio: omnia ſibi conſentientia, vt mirus dixit Hippocrates. inſtrumentis etiam, quo ſeipſis mutuo fruantur, anexa ſunt. ſub venis arteriæ deferuntur, venis & arteriis nerui, fibris prætenuibus annectuntur. Hæc igitur illi mente cogitantes, omnia membra ſimul generari coniiciunt: alioqui (vt ipſi opinantur) neque conſiſtere poſſint, vtpote ſingulis, omnibus, quo conſeruentur indigentibus: & otioſa etiā ſint, quæ primò conſtiterint, vt quæ interim, reliquis nil impertiantur. Eſt, dicunt, particularum noſtri corporis diſpenſatio, ſimilis politicæ gubernationi, in qua quæuis pars propter alias eſt, & nulla ſine aliis poteſt conſiſtere. quare cum natura nil faciat otioſum, & iners, omnia membra ſimul neceſſario generabit. itaque hi homines cenſent, virtutem generant, ex vtroque ſemine, ſanguine menſtruo commixtis, omnia membra ſimul delineari. qui concedere poſſunt, ſi quod experimentum pro contraria ſentētia adducatur ex diſſectione parturientis, nonnulla membra antea alia apparere, cerebrum ſcilicet, hepar, & cor, ante renes & inteſtina: ſed non citius generari incipere. Eſt certe horum ratio probabilis. Cæterum contrariæ opinioni aſſerentium membra non ſimul oriri, ſed naturali quodam ordine alia poſt alia, omnes ferè medici adhærent: & de ordine diſceptant. primum ergo probandum eſt, nō omnia ſimul conſiſtere: deinde ſecunda controuerſia eſt conſtituenda. Proportio quædam eſt naturalibus ad arte facta. nam & in his quæ arte fiunt, vt in ænea ſtatua, gratia exempli, eſt quædam capitis ad collum, huiusq; ad humeros, & reliquorum ad ſingula proportio: quam ſi aut auctum, aut minutum, excedit aliquod membrum, deformis continuo, monſtroſaq; imago fit. ſed quæ talia fiunt arte, non omnia membra ſimul, ſed hoc recipiunt ante illud. Præterea, omnis generatio eſt via ab imperfecto ad actum perfectum. non ergo mirum, ſi in principio generationis, hæc quoque imperfectio ſit, q̄ ſcilicet membrum aliquod, ſibi ſoli viuens, aliis non ſubſeruiēs, interim dum perficitur fœtus, cōſiſtat. ſi enim tale aliquod faceret natura membrum, vt neque in animali perfecto, alicuius eſſet vſus, & animali, aliisque nil præſtaret: meritò accuſaretur inertiæ: ſed quod hoc membrum interim ſibi viuens, aliis poſtea profuturum, in principio generet, vt qui iacit fundamenta, principium futurum fœtus, qui nondum conſiſtit, præuidentiæ, & ordinis cauſa potius commendatur. Eſt igitur in animali perfecto gubernatio membrorum politicæ ſimilis, ſed in imperfecto fœtu non ita. Adde (nam eorum quæ naturâ fiunt, erit exemplum commodius:) plantarum partes, ex iacto in terram ſemine, non ſimul generari. primo enim præ tenuis quidam cauliculus, & imbecillimæ radices à caule maiori, ac firmiori facto: deinde ramuli, ab his poſtea frondes, vltimò & poma pendent.

Sed

Sed quod ad generationem attinet, nil videtur inter plantam & hominem intereſſe. naturalis enim vis, quam altricem animam dicit Ariſtoteles, concupiſcentem Plato, ambobus eſt communis. Virtus vitalis, & animalis à planta animalia diſtingunt: & abrutis hominem ratio. Sed generatio naturalis potentiæ, eius ſcilicet, quæ & homini ineſt & plantæ, eſt opus. ergo vt in plantis accidit, ita & in hominum generatione probabile eſt accidere: Adde (quod firmiſsimum eſt argumentum) ex diſſectione, illud oculis ſe præſtare conſpiciendum, vt procedente ſermone declarabo. quo minus eſt iam huic primæ controuerſiæ relictus locus. Sed ad ſecundam controuerſiam opportune iam accedimus. Cum de ordine generationis membrorum diſſentiant medici: de membro, quod primo loco generatur præcipue contendunt. nam reliqua omnia ſine controuerſia tranſigunt. Galenus cum Hippocrate hepar primum omnium conſiſtere opinatur: contra ac Peripatetici philoſophi, qui cor ante alia fieri dicunt: quibus vt in aliis pleriſque, accedit Auicena. Primæ opinionis hæ ſunt rationes. Illud membrum, cuius opera primum indiget animal, debet ex ratione primo loco generari. huiuſmodi autem eſt hepar, eſt enim virtutis naturalis prima ſedes, vt cor vitalis, & cerebrum animalis. Viuit fœtus altrice vita primùm, deinde vitali, animali vltimò, cum ad integrum complementum animal peruenit. Igitur qui ordo virtutum eſt, idem eſt generationis membrorum. quò fiet, vt omnium primum hepar generetur. Nam hòc non genito, nullum aliud poteſt conſiſtere. non enim conſiſtit, niſi nutriatur: ſed neque nutriri poſſe contingit ſine nutrientis virtutis prima ſede. Adde & facilitatem generationis hepatis illud comprobare. nam ſi non alia ratione, hac ſaltem hepar generaretur primò, quòd ex ſanguine tantum fuſo, ſine magna commutatione fiat. Si quis enim ſanguinem in aquam fundat, ex coagulato ſanguine ſubſtantiam hepati omnino ſimilem efficiet: cum ergo omnia ex ſanguine fiant, & nutriantur: vel hoc nomine, quòd facillime fiat, omnium primum hepar generetur. Præterea, cùm in pueris recens natis, firmiſsima ſit virtus naturalis, animalis imbecilliſsima, vitalis mediocris: coniiciendum eſt, aliis firmioribus ſignis non renuentibus, hepar primo loco, cor ſecundo, cerebrũ vltimo inter hæc præcipua membra generari. Auicena contra cenſet, vt qui veriorem cenſet opinionem philoſophi de cordis principatu, opinione Galeni. ſed de his poſtea dicturi ſumus. Verùm & ſi virtus naturalis in hepate ſit, vt in prima præcipuaque ſede: tamen primo loco generari oportere, non admittit. Non enim, inquit, hepar poteſt propria virtute vti, neque aliquod aliud membrum, niſi ſuum temperamentum, & ſuæ virtutes in fluxu caloris vitalis, qui à corde ſit perpetuò, conſeruentur. ſublata ſiquidem cordis vi, omnia emoriuntur. at verò etiam ſi reliquorum omnium actiones ceſſent: niſi cordis actio ſubſtollatur, omnino morietur nunquam. Ergo neceſſe eſt, cor primo loco generari. hoc enim ſolum ſine aliis videtur poſſe conſiſtere, & operari. Quod ſi nutriri non poſſe ſine hepate dicas, duo reſpondet Auicena, & cor interim nutritione non indigere, quia parua aut nulla reſolutio ſit: & ſi qua fiat, reſarciri generatione, quæ à virtute in ipſo ſemine, & generante ſpiritu eſt. Sed illud etiam licet addere, virtutem naturalem non influere more aliarum, ſed ſingulis membris eſſe inſitam (quod paulò infra in hoc ſermone monſtrabimus) atque ita cor nullatenus hepate indigere. Ergo ſunt hæc argumenta, & hæc reſponſa probabilia. quare parum abeſt, quin vera ratio à probabili hac labefactaretur: niſi quod recta ratio inuenit, euidens experimentum declararet, cui in hac controuerſia ſolum credendum cenſeo. Puella illa pſaltria, quæ iuſſu Hippocratis ſepties inſiluit in terram, ſexto à conceptu die, libello De natura infantis, genituram in terram emiſit cum ſtrepitu. erat autem perinde, ac ſi quis crudi oui putamen extraheret, vt per interiorem membranulam, interior humor pelluceret. talis erat genitura, rubrumque ac rotundum quodam continebat. in membrana fibræ quædam venularum albæ, ac craſſæ cernebantur, ſanie craſſa ac rubra inuolutæ, extrinſecus circum membranam cruẽti liuores, in medio tenue quippiam hiabat, qui videbatur eſſe vmblicus, quo fœtus primum reſpirat. Ergo cum adhuc fœtus in principio generationis erat, continebat nihilominus corpus illud rubrum, ac rotundum, quod proculdubio hepar erat: cor autem nondum erat, neque cerebrum. quòd verò illud hepar ſit hinc diſces. Dum fœtus in vtero continetur, per vmblicum recipit alimentum, per vaſa ſcilicet alimenti, quæ ab vmblico producuntur. & hæc vaſa vnica inquam vena duæ arteriæ (quanquam Galenus duas etiam venas eſſe affirmet) ante reliqua omnia generantur. ergo per illa deportatur ſanguis ad nutritionem, & ad generationem interiorum membrorum. ſed recta conſpicitur illa venula, tendere ab vmblico ad hepar, ab illo rurſus ad cor progredi. Ergo primo generatur hepar, cùm præcipue tam facilem habeat generationem, vt ex effuſo ſanguine circa principium diſtributionis venarum in radices, & ramos, ſtatim modo concreſcat. Scio Auicenam hìc reſpondere, in illo putamine cordis etiam fuiſſe delineationes, & has etiam ante ipſum hepar, verùm præ paruitate non tam fuiſſe conſpicuas, & materiam cordis generationi, per duas arterias potius, quam per venam deferri. illæ enim prius cordi, quam hepati ſe inſerunt. Verùm tamen, quanquam hæc ita dicãtur, contra rei euidentiam ſunt: ſi modo antiquis, & probatiſsimis autoribus de re præcipue, quam experti ſunt, credi oportet. & multis etiam experimen

rimentis cognoſcimus, partes corpotis non generari, antequam earum ſit neceſſarius vſus. nam neque dentes generantur, vſque dum eſt opus ſolidiori cibo veſci: neque cornua tauris naſcuntur, vſque dum præ reliquorum membrorum firmitudine, poſſunt cornu petentes, ſe defendere. at verò interim dum fœtus planta eſt, nullatenus corde eget: non enim ad pulſandum. nam hæc actio viuentis eſt: ad calorem hepatis, & reliquorum membrorum multò minus, cùm vterus eo tempore ſit calidiſsimus, & ſemen ſpiritus ſit, & caloris vitalis abundans, & maternus calor, etiam influat fœtui cum alimento. Ergo (vt tandem huius quæſtionis finis hîc ſit) membra, dum formatur fœtus non fiunt ſimul: ſed hepar primũ, deinde cor, vltimò cerebrum. atque interim dum pręcipua hæc membra generãtur, ſimul fiunt, quæ illis ſeruiunt, aut illorum cuſtodiæ dicata ſunt. cui rei rurſus teſtimonium præſtat, quod os capitis, craneum dictum, vltimo cõcreuit. nam adeo tenue eſt, atque imbecillum circa ſinciput, vt per ipſum in nuper æditis, cerebri agitationem non ſolum tactu, ſed etiam viſu perſpiciamus. Sed de his hactenus.

Caput ſextum. Præſtet ne vtrunque ſemen efficientiam, an muliebre materiam ſolam.

*

Video controuerſiam hanc, non tam eſſe de membris, quàm de virtutibus. Sed quoniam ab illa, multæ aliæ de membris pendent, propoſita hoc loco eſt. Sunt hic contrariæ opiniones, Ariſtotelis, & Galeni. Medici verò omnes, relicto Ariſtotele, ſui Galeni opinionem veriorem eſſe cenſent: quo minus nobis hic eſt immorandum: ſed quo breuius fieri poterit, vt res declaretur, danda eſt opera. Ariſtoteles ſemen virile ſolam efficientiam præſtare, fœmineum ſolam materiam, putat. Nonnulli Ariſtotelicorum, ita de ſententia illius rem declarant. Semen occurrere ſanguini menſtruo (quẽ ſolum videtur docere Ariſtoteles, mulieres generationi accommodare) & energiam, vim, actionem illi infigere: deinde foras effluere: Alii non ita, ſed Ariſtotelem ſenſiſſe, fœminam ſolam materiam præſtare: virum, & materiam, & vim generandi. quæ ſententia non adeo facile conuinci poteſt: conuincentur tamen ipſi, non minus quàm priores, perperam ſuũ autorẽ intellexiſſe. nã primi illi videntur legiſſe tantummodo duo loca primi De generatione animalium: in quorum primo in primis verbis Secũdi capitis ita ſcripſit: Nã vt diximus Generationis principia, illa quis poſsit ſtatuere marem, & fœminam: marem, vt quod motus, & generationis principium contineat: fœminam, vt quòd materiæ. Inferius aliquantulum in eodem libro ita dicit: Sed accidit, quemadmodum conſentaneum eſt, quoniam mas formam, & principium motionis: fœmina corpus, & materiam exhibet: ſicut in lactis coagulatione, corpus eſt lac, ſuccus verò, vel coagulum, eſt quod principium concretionis præbet. Ex his opinatur Galenus, illos collegiſſe, ita fieri oportere, vt, ſcilicet, cum coagulationem effecerit, ſemen effluat. Cæterum, neque hi, neque ſecundi alii, quos diximus, legiſſe videntur caput tertium Secundi De generatione animalium: in cuius capitis principio: Cõſequens ſtatim eſt (inquit) vt dubitemus, & dicamus in immittentibus in fœminam genituram, ſi nulla illius pars geniti fœtus pars efficitur, quò vertitur corporata illius ſubſtantia: ſiquidem facultate, quæ in ipſa eſt, operatur. Hæc in principio capitis, in fine: Corpus vero (inquit) genituræ, in quo vnà ſemen animalis principii prouenit, partim ſeparabile à corpore: qua in parte diuinum quid comprehenditur (huiuſmodi eſt, quæ appellatur mens, ſiue intellectus) partim inſeparabile. hoc genituræ ſemen: quod quidem, humidæ eſt naturæ & aquoſę diſſoluitur, ac in ſpiritum abit. Hactenus Ariſtoteles. Quibus verbis aperte docet, ſemen in vtero receptum, inflatus abire. Quare de ſententia illius, neque effluit, neque fœtus fit materia. Sed his omiſsis: vtcumque intelligatur, falſam eſſe huiuſmodi opinionem, iam inde monſtro. Si ſemen ſolam præſtaret efficientiam, & nullatenus materia generationis fieret: neceſſe eſſet, illud, ſtatim ac ſanguini menſtruo principium coagulationis præſtitiſſet, aut hac, aut illa ratione extra vterum mitti: nam non poteſt diutius in vtero morari, quin putreſcat, quandoquidem non coquitur (non enim commutatur ſed commutat) quod verò immutatum omnino manere non poſsit, nec concoctum, nec putrefactum, ex loci, in quem incidit, calore cognoſces, & ex eo, quod retentum ſemen, cum ad generationem non retinetur, ſolet excitare grauiſsimos morbos, & ſymptomata veneni ſymptomatis ſimilia: at vero non mittitur extra vterum ſemen poſt conceptũ, quin potius eo tẽpore os vteri clauſum eſt, & vterus cõpreſſus melius ſemen apprehendit, effluere nõ permittẽs. Hippocrates quinta particula Aphoriſ. 51. ita ſcripſit. Quæcunq; vtero gerunt, iis vteri oſculum clauſum eſt. Hoc ita fieri, Hippocrates & Galenus multis argumentis ab experimento deſumptis memoriæ prodiderũt. Hippocrates, vt paulo ante diximus, vidit ſemen contentũ prætenui pellicula ſexto die à conceptu excidere.

puella

puella verò illa, non aliter cognouit,ſe concepiſſe(nam ſexto die quæ alia ſigna forēt?) quàm quod ex proximo coitu nihil exciderat. Galenus multa animalia parturiētia,quo huius rei compararet ſibi certam euidentiam,diſſecuit. neque tamen hoc eſt ſcitu difficile:ſed cuilibet licet, mulieres hac de re conſulere:hæ enim,ita ſibi ſentiunt accidere. nimirum, vt dicitur ab Hippocrate libello De genitura: Si fœmina partus perita ſit,& cognouerit,quando genitura non exciderit, ſed intus manſerit,ſciet,qua die intra ſeipſam concepit. Sed ſupereſt cum Ariſtotele reſpondere, non effluere ſemen, ſed in halitus abire:atque proinde mulieres,tum ſolùm nullum qui ſentiri poſsit effluxum pati, cum cōcēpere. Sed contra eſt,quod ex parua humoris portione,multum aëris generatur, quare ſtatim à conceptu vterus ſentiretur inflatiſsimus, ac maxime elatus. cuius contrarium omnino apparet. Si quis enim tumor in vteri regione eſt, eo tempore ſubſidet vtero compreſſo, & circum quaque materiam conceptus comprehendente. Præterea neceſſe eſſet, illos flatus, aut tempore partus, aut alio prius,cum crepitu per pudendum exire: non aliter quàm per ſedem erumpunt, qui colliguntur in inteſtinis. Præterea:ſi ex ſemine non fiunt fœtus partes,vnde fiunt oſſa, arteriæ, venæ, & nerui, & mēbranæ, & quæcunque membra ſolida à medicis appellantur? nam carnem, & viſcera, hepar ſcilicet, lienem,& cordis carnem, ex ſanguine menſtruo fieri,probabile eſt. ſed ſolida membra multum à ſanguinis diſtant ſubſtantia. Dicunt pleriq; de ſententia Ariſtotelis ex ſemine fieri,cæterum muliebri,nō virili. ſed hi non videntur aſſequi illius mentem. ſolum enim ſanguinem materiam præſtare docet:fœminā verò,aut nullum ſemen emittere,aut tenuem quādam ſaniem, & infœcundam. Sed huic argumento vltimo, reſpondet Ariſtoteles,& neruum,& venam fieri ex ſanguine,non minus quàm carnem:tamen hanc fieri vnica commutatione:illa pluribus. non aliter quam in ædito iam infante, nutriuntur ex ſanguine:quia ex illo ſucco fit albus ſuccus, ex quo deinde ſolida membra alimentum recipiunt. Quæro tamen ab illo,nunquid ſeminis ſubſtantia,non eſt ſubſtātiæ nerui valde ſimilis?ergo ex ſanguine, quo neruus generetur,oportet prius ſuccum fieri,ſemini ſimilem,nam & oſsiū medulla,& albi ſucci, quibus in nobis ſolida nutriuntur,ſemini ſunt omnino ſimiles. Quorſum ergo natura, alioqui artificioſa,& quæ nil fruſtra machinatur,expellat ſuccum,quem habet,iis quæ generanda ſunt,ſubſtantia ſimilem,& alterius confectionem exordiatur?nam quid,quæſo,incommodi eſt in eodem ſemine virtutē eſſe formantem,& eiuſdem materiam ad fœtus generationem confici? nunquid in plantæ aut herbæ ſemine, non eſt virtus illius generans: & tamen ſemen in terram cadens ipſum conficitur,& in ipſam plantam mutatur,vim ſimul præſtans,& materiam? Quod ſi lubet dicere, in ſemine eſſe tenuiſsimam quandam partem,ſpiritu plenam,quæ præ tenuitate commoda materia non ſit, in qua virtus generans viget:hic ſermo non carebit probabilitate. Cæterum illud apertè intelligitur, vtrumque ſemen, eſſe materiam generationis ſolidorum membrorum. Corruit igitur opinio Ariſtotelis: qua, ſententia Hippocratis multo verior eſt:vtrunque parentem ſemen emittere,& vtrunque ſemen præſtare,materiam,& vim. nam & illud etiam eſt maxime probabile,muliebre ſemen vim habere generandi. nam ſi ſemel monſtratum eſt,fieri poſſe,vt in ſemine ſit vtraque ratio cauſę, materiæ inquam, & efficientis: quid prohibet ſemen muliebre energiam habere? An frigiditas muliebris temperamenti? Hoc illud vnum facit,vt virtus efficiens,minus in hoc vigeat,quàm virili, ſed vt tollatur, non facit. Habet enim ſuum calorem,& ſatis copioſum. Sed dicet aliqui:(nam quæ à vulgaribus philoſophis: hinc inde dicūtur,contemno) ſi vtrunque ſemen, vtrumque præſtaret, poſſet fœmina ſine concubitu, ex ſeipſa concipere,quo nil videtur abſurdius. Reſpondendum videtur, muliebre ſemen, etiam ſi res ſe habeat, vt diximus,tamen minoris eſſe virtutis,quam vt ſolum ſufficiat ad conceptum:quoniam frigidius eſt virili. Sed contra eſt,quod Hippocrates libello De genitura,ita inquit: Quandoque quidem fortius eſt ſemen à muliere emiſſum,aliquando debilius: ſimiliter & quod à viro, & eſt tum in viro fœmineum, tum maſculinum ſemen,atque itidem in muliere. Vnde conſtat,fœminę ſemen aliquando maſculi ſemine fortius eſſe,aliquando debilius. Sed dicet aliquis. quanquam ita fieri poſſet: verùm tamen ambo ſemina coniuncta,maiorem vim habere,atque proinde neutrum illorum ſufficere ad generationem. ſed neq; hæc ſolutio videtur ſatisfacere. quādoquidem, vt Hippocrates inquit loco citato tam à viro, quàm à fœmina poteſt prodire ſemen fœmineum,& maſculinum. dicitur autem eo in loco fœmineū ſemen,quod debile eſt:contra maſculinum,quod forte. Itaque (inquit) ſi ab vtroque parentum prodiit fœmineum ſemen,generatio quidem fieri poteſt,ſed generabitur fœmina. at verò videtur vnicū maſculinum ſemen, duobus fœmineis æquales poſſe habere vires. quare fœmina, quæ ex natura ſua maſculinum habet ſemen,non eſt quod non poſsit,ex ſe ſola concipere, præcipue, cum quantum de virtute ſeminis detrahitur, quia ſolum eſt: tantum poſsit fœtus debilitate rependi. ita vt conceptio quidem fiat, ſed fœminæ, atque illius, ſi placet, debiliſsimæ. quare cùm hactenus nil videatur in fœmina deficere, quo minus ſine concubitu concipiat, quippe quam in ſeipſa materiam, & efficiens principium habere diximus, alia quærenda ratio videtur, quæ clarius doceat, fœminam non poſſe ſine viro concipere. Eſt autem hæc vnica ratio, & quæ maxime redargutione caret: Si fœmina non eſt caloris maximi: neque ſemen eſt multæ actionis. Si verò calidiſsima eſt,

minime eſt excremẽtis abũdãs: ac proinde nec ſatis habet multã materiæ copiã, ad fœtus generationẽ, quare neceſſario in muliere, aut debilius eſt principium, quàm vt ſolum poſsit coagulationem facere: aut materia deeſt, quæ fœtui pabulum præſtet. Hanc vero eſſe firmiſsimam rationem, non alicuius principii efficientis, aut materiæ defectũ, hinc cognoſces, quòd fœmina ſæpe ex ſe ſola ſolet vtero concipere: fœtus tamen ad perfectionem nũquam producitur. ex his tamen in perfectis conceptionibus, quæ dicuntur molæ matricis generãtur, & informia carnis fruſta. Sed de hac quæſtione hæc ſufficiãt.

Caput ſeptimum An ex omnibus membris ſemen decidatur, an ex ſolis vaſis ſeminarijs.

ARiſtoteles primo De generatione animalium capitibus decimo ſeptimo, & decimo octauo, vertit in dubium, an ex omnibus membris proueniat ſemẽ, aut non ex omnibus, ſed ex aliquo illius generationi à natura deſtinato: & refert contrarias ſententias, & vtriuſque præcipua argumenta. Multi, in quibus eſt Hippocrates libello De genitura, & libello De aëre locis & aquis, ex toto corpore ſemen decidi putant. Atque hi, qui in hanc ſententiam conuenerunt, in controuerſiam deinde conſtitutum eſſe dicunt, quid ſit· atque ita illi inuicem, in diuerſas ſententias diſtributi ſunt: aliis dicẽtibus, ex omnibus membris cùm liquantur, prouenire, aliis, eſſe excrementum, aliis commodum alimẽtum, redundans ex tertia concoctione. Hanc ſecundam controuerſiam, nos ne attingemus quidem. quandoquidem contrariam ſententiam, quæ non ex toto corpore profluere docet, cum Ariſtotele & Galeno veriorem eſſe cenſemus. Sed prima controuerſia agitanda eſt, vt quod in ea eſt veriſsimum, eluceat. Prioris ſententiæ hæc ſunt firmiſsima argumenta. Filii eatenus ſolẽt ſimiles parẽtibus generari, vt & habitudinem & ſpeciem parentum proles referat. &, vt inquit Hippocrates libello De locis & aquis, Scythę macrocephali dicti, quoniam longis erant capitibus, faſciis quibuſdam in longum obductis: tamen deinde ſua ſponte macrocephalos generabant. id quod omni videtur carere ratione probabili, niſi ſemen ex omnibus membris proueniat, & proinde talia magnitudine, figura, & ſpecie generentur, qualia illa à quibus ſemen deciſum fuerat, teſte Hippocrate in eodem libro. Addũt venas quaſdam eſſe poſt aures, quibus inſciſis, ſteriles homines redduntur. quod nulla ratione fieri poſſet, niſi aliquid ſeminis ex capite deflueret coitus tempore. Præterea non illa ſolum cum parentibus ſimilitudo eſt, quam diximus, natis: ſed & ſi manci ſint parentes, manci fiunt: & ſi qua cicatrix in facie eſt, aut in alio quoquã membro patris, hanc quoque accipit filius. quoniam, ſcilicet, cum deficit parenti membrum aliquod, deeſt quoque illius in genitura pars efficiens: & quę pars ex mẽbro, cui eſt cicatrix, fluxit, talem quoque refert figuram. Ex voluptate etiam, & extenuatiõe, quæ ex nimio coitu fit, illud poteſt intelligi: nam tempore coitus omnium membrorum ſentitur voluptas, & reſolutio. extenuantur etiam membra omnia ex nimio coitu. tamen ſi ex vnico membro decideretur, illud ſolum extenuaretur, ex immodico ſeminis fluxu, non omnia. Præterea ratio videtur conuincere, vt quemadmodũ totius eſt aliquod ſemen efficiẽs: ita cuiuſque partis aliquod ſit, alioqui membra ſine ſemine generarentur. Tamen nulla eſt ratio, quod ex hac ſeminis parte crus, ex illa brachium fiat: niſi hæc ex crure, illa ex brachio decidatur. Talia cum effundant mille argumenta, cæterùm Ariſtoteles, & Galenus contrariam tuentur opinionem. quorum præcipuas rationes hic commemorabo. nam eorum vterque per ſe acutiſsimè conuincit hanc ſententiam: ille libro primo De generatione animalium capite octauo, quo loco ita argumentatur. Si ſemina animalium ex omnibus membris profluerent, ſtirpium quoque ſemina ex omnium illarum partibus deciderentur. nam cum animalia ab ſtirpibus, animali virtute, & vitali diſtinguantur: tamen iis, quæ ad naturalem potentiam, nutrientem, & efficientem expectant, nil differunt. ſed ſtirpes, etiam ſi ab illis multæ, atque illæ maximæ partes abſcindantur, producunt nihilominus ſemina. quare neque in animantibus videntur ex omnibus membris prouenire. Præterea aut decideretur ex omnibus ſimplicibus partibus, vt carne, neruo, oſſe, & cartilagine: aut compoſitis etiam, vt facie, & manu. Ex compoſitis non videtur, qua ratione decidi poſsit, niſi ſimplicium gratia, quæ priores ſunt. nam compoſitæ, ex ſimplicibus conſtant: ſimplicibus verò nulla eſt propria figura. quare neque hac ratione, eſſet, quod filii figurâ parentes referrent, ſed ſolo temperamẽto. hoc enim eſt proprium ſimplicium partium. Præterea neceſſe eſſet, cùm ab vtroq; parente ſemen profluat, aut binos fœtus, alterum maſculum, alterum fœmellam: aut perpetuo hermaphroditum generari. præcipue cùm nos monſtrauerimus, vtrunque ſemen præſtare efficientiam, & materiam. nam cum vir, & fœmina reliquis partibus ſimiles ſint, genitalium partium forma differũt. quare cum ab vtriſq; ex omnibus membris ſemen decidatur, vtramque genitalium membrorum formam in eodem fœtu, aut duplicem fœtum neceſſe eſſet generari. Adde quod cùm partes ſeminis, quę ab omnibus mẽbris prouenirent, in matricem immitterentur: non poſſent in fœtu inferiora a ſuperioribus, neque dextra à ſiniſtris, neque

ante-

anteriora à poſterioribus iuſto inreruallo diſtantiæ collocari. quare monſtroſum perpetuò prodiret animal. Melius ergo multò, quam antiqui philoſophi, Ariſtoteles ſenſit, ſemen non eſſe natura aptum ex omnibus recedere, ſed ad omnia accedere: quod idem eſt ac ſi diceret, ſemen non decidi ex omnibus membris: veruntamen vim habere omnium membrorũ effectricem. Galenus his rationibus, quæ acutiſsimæ ſanè ſunt, aliam addidit ex his, quæ per anatomen conſpiciuntur, deſumptam: Arteria, & vena, ad vtrumque teſtem deſcendere conſpiciuntur: non recto itinere, vt reliquæ omnes, ſed variis modis inuolutæ: in his autem anfractibus, quos faciunt, antequam ad teſtes perueniant, albeſcere paulatim ſanguinem videre licet. tum demum, vbi iam ipſos teſtes attigerint, ſeminis ſubſtãtia in ipſis manifeſte conſpicitur. vnde conſtat, in ipſis proculdubio eſſe naturam ſeminis effectricem: nam ex ſanguine in ipſis diutius immorante, ipſum procrearunt. Eſt igitur opinio Ariſtotelis, & Galeni, ſemen non defluere ab omnibus partibus. Sed diſsidet Galenus ab Ariſtotele, quòd Ariſtoteles, teſtes ſemen gignere negauit, ſed eſſe veluti planas quaſdam, quæ ex tellis à textoribus appenduntur, quo ſeminaria vaſa in ſe, non concidant, aut diſtorta ſint: ſed ſint patulæ viæ, & promptæ ad ſeminis eiaculationem. Sed hanc Ariſtotelis ſententiam, ſi nil aliud, certe ipſorum teſticulorum ſubſtantia conuinceret. Illorũ ſubſtantia eſt alba, & coagulato ſemini omnino ſimilis. quod euidenti argumento eſt, ipſos ſemine nutriri. habet enim vnumquodq; membrum, ſui alimenti virtutem effectricem. Præterea, ſi teſticuli veluti pondera tantum modo appenderentur, nequaquam illorum intemperies, modo pondus nõ deficeret, poſſet animal impotens redere. ſed ob teſticulorum refrigerationẽ, redduntur multi generandi impotes: indiget ergo homo ad generandum, non pondere teſticulorum, ſed temperie. Temperies autem, non videtur, aliter ad generationem eſſe neceſſaria, quàm generando ſemen. Adde his, quòd neque præciſsis teſtibus, mas & fœmina ſimiles fierent toto corpore. quod qua ratione fiat, paulò infrà dicemus. Igitur ſtat Galeni ſententia, ſemen neque generari in ſolis illis anfractibus vaſorum ſeminariorum: neque in ſolis teſtibus, ſed in vtriſque. neque vero rationes, quæ ex contraria ſententia adducebantur, ea inquam quę habet, ex omnibus membris ſemen decidi, quicquam conficiunt. Primum ſimilitudo, quam filiis eſſe diximus cum parentibus, nihil probat. nam cùm in ſemine, etiam ſi ab vnico membro decidatur, ſit omnium membrorum virtus effectrix, non mirum, ſi reliqua omnia membra ſimilia generentur membris illius animalis, ex quo deciſum eſt. nam quanquam non eſt deciſum ex omnibus: eſt tamen ſingulis mẽbris cum reliquis omnibus eiuſdem animalis proportio quędam, & ſimilitudo. pręcipue, cùm non adeo hoc perpetuum ſit: ſed ſępe filii parentibus ſuis nulla ex parte ſimiles generentur. neque ex mancis manci, niſi raro. id quod caſu fortaſſe fit, non quòd membri illius ſemen deſideretur. nam ita perpetuo fieret, neque poſſet quoquam pacto, ex mãco ſanus generari. Adde dictis, filios in multis ſolere ſimiles parentibus fieri, ex quibus ſemen decidi nullus dixerit, vt in vnguibus, & pilis. Neque magis illud, quod de voluptate dicebatur, quidquam probat. nam ſentitur quędam veluti relaxatio, & reſolutio ex motu & calore, in corpore vniuerſo. cæterùm voluptas in eiſdem partibus fit, in quibus & pruritus. Addebatur aliud de extenuatione, quòd neque ipſum eſt efficax argumentum, ſi ſemel extenuationis cauſa intelligatur. Extenuantur corpora ex nimio coitu, duplici de cauſa, cum propter vehementem exercitationem, & aſsiduam: tũ etiam, quòd euacuato multo albo humore, ſolida membra priuantur alimento. Nam ſcire licet, ſucum illũ album in teſticulis vim quandã ex maiore elaboratione comparare: cęterum ſimilem eſſe ei, quo ſolida membra nutriuntur, medullis inquam oſsium, & arteriarum, venarumque alimento. propterea enim, & membra, quæ ſolida ſunt, ſeminalia appellantur, quoniam generantur ex ſemine, & nutriuntur. omnia enim membra ex ſimilibus nutriuntur, & generantur. propterea Plato, in dialogo De natura, ex redundantia huius humoris, qui medulla in oſsibus appellatur, quem etiam ille ſemen appellat, libidinoſum hominem fieri, cẽſuit, dicẽs, Cui verò multum ſemen fluidumq;, circa medullam generatur, vt ſi arbor, pluribus quam conueniat fructibus grauida, nimia vbertate luxuriet, is profecto, multis paſsim doloribus, multis item voluptatibus in libidinibus ipſis, earumq; fructibus, affectus, plurimum vitæ ob ingentes voluptates, ac dolores furens. Ecce igitur, vt Plato, tam oſsium medullam, quàm illud quod in ſeminariis vaſis continetur, ſemen appellet. Neque verò poſſunt hi ſucci naturâ aut ſubſtantiâ differre: cùm altero illorũ generentur membra: altero augeantur. differt autem accretio à generatione hoc vno, quòd in illa primo formantur membra: in hac nõ primo, ſed illis quæ formata iam ſunt, ſimilium omnino partium fit acceſsio. igitur materia, ex qua fiunt, eadem omnino eſt. Adde monſtratum à nobis eſſe, ex anatome, in vena, & arteria, ex quibus anfratus illi fiunt, quorum paulò ante meminimus, ſemen generari. ſunt vero illa vaſa reliquis omnibus, quæ in vniuerſum corpus deducta ſunt, ſubſtantia ſimillima. quare non eſt, quod reliquæ etiam venæ, & arteriæ non poſsint humorem ſemini ſubſtantiâ ſimilem, generare. Igitur attenuantur vniuerſa membra, non colliquefacta, atque in ſemen abeuntia, vt quod ex illis omnibus decidatur: ſed quoniam vacuatur illorum alimentum. non quòd medullę, quę interius in oſsibus reconditæ ſunt, coitu ad teſtes defluant: ſed quoniam, cùm hic humor ex ſanguine generetur, ſunt in ſanguine partes quędam illi generãdo accõmodatę: quæ omnes, cùm quis immoderatiùs venereis

vtitur,inſumuntur in teſtes,& vaſa ſeminaria.Illud quod ab Hippocrate dictum eſt libello De aere lo
cis & aquis, reddi homines impotentes ad generandum ſciſsione arteriarum, quę poſt aures ſunt,
proinde fieri putauerim,quòd cerebrum imbecille redditur,priuatum in fluxu ſpirituũ vitalium.Qua
re,illi ignaui redduntur,& imbecilles,neq; potentes laborem coitus ſuſtinere, & ſatis vehementes æ-
dere motus.Solet enim eo tempore cerebrum vehementer laborare.aut fortaſſe cum venis prę ſcinde
batur neruulus quidam,quem Andreas Væſalius,vir in diſſectione exercitatiſsimus, dicit ſe vidiſſe in
multis,à ſexta neruorum cerebri coniugatione deſcendere in teſtes,& vaſa ſeminaria. Sed argumen-
tetur aliquis,contra ea quæ paulo ante diximus:Si ea eſſet ſeminis natura,quam retulimus: & in om-
nibus ſolidis membris generaretur:poſſent ſolida membra,cùm ſemel eſſent exciſſa regenerari. ſed cõ
trarium docet Hippocrates multis in locis,præcipue ſexto Aphoriſmorum decimo nono:& Galenus
in commentario.quod experimento etiam cognoſcitur. nam ſi confractum eſt os,non poteſt oſsis ge
neratione copulari:ſed vniuntur confratæ partes quodam callo,quod ſubſtantiâ quidem multò mol-
lius eſt ipſo oſſe,dicente Galeno ſexto Methodi cap.quinto.neque verò os ſolum non poteſt coaleſce
re, ſed neq; vera cutis poteſt regenerari: ſed vt pro oſse fit callus. ita pro cute cicatrix tertio Metho-
di capite quinto.Non igitur ſemen ſimile eſt naturâ ei humori,quo membra ſolida nutriuntur:aut hu
ius rei,reddi rationem oportet.Nam multi facile reſponſum eſſe putant,mẽbra illa ex ſemine eſſe ge-
nita:atque proinde,ſi ſemel perierint,genito iam integre animali,regenerari non poſſe,quoniam ma-
teria generationis non ſuppetat.Sed hi delirant,non intelligentes, q̃d paulò ſuperiùs de ſentẽtia Hip-
pocratis diximus,eiſdem nos nutriri,ex quibus ſumus: atque proinde materiam, quæ generationi eſt
inepta,neque incrementum præſtare poſſe. Alii dicunt,etiam ſi materia ſit:non amplius eſſe virtutem
generandi,operari enim generantem virtutem, vſque ad formationis complementum. quod poſtq̃
adeptum fuerit animal,ſuccedere nutrientem generanti, ceſſante priore. Cæterùm contra hos eſt, ꝙ
multa membra ſolida quotidie generantur in adultis hominibus. nam vlcera caua carne implentur no
ua,quæ non poteſt non eſſe multis venis,& arteriis capillaribus interſita. quæ quanquam tenues ſint,
habent nihilominus propriã cõformationem,& figuram oblongam,& cauam.Libro primo De ſemi-
ne Galenus.cap.decimotertio,teſtatur,vidiſſe ſe regeneratas,cum aliis in partibus, tum in capite ma-
gnas & multas arterias. Libro ſexto Methodi cap.quinto dicit,mollia oſſa,cuius modi in puerulis con
ſpiciuntur,coaleſcere poſſe.Igitur neque deeſt materia,neque virtus generans. quam virtutem, non
ego in membris ipſis conſeruari,quo illorum neceſsitatibus poſſet ſubuenire,quemadmodum barba-
rorum multi dicunt. ſed eandem eſſe virtutem cum nutriente dixerim.eadem enim virtus, quantum
intelligo,arteriam diſciſſam vnit,& vnitam auget. ambo enim eadem ratione fiunt appoſito alimẽto,
& commutato ad naturam nutriti. Quæ ergo,ſi hæc ita ſe habent,ratio eſſe poteſt, quòd tam rarò re-
generentur. certe nulla alia,quam illa,quam Galenus docet libro primo De ſemine cap.decimotertio,
quòd neque virtus tam vehemens eſt, quàm in ipſo vtero,cum fœtus generatur: neque tam eſt mate-
ria abundans,quæ neceſſaria eſt ad ſolidorum generationem. Adde membra in adultis facta duriora.
ſed,quæ dura ſunt, vel ſola hac ratione, difficulter coaleſcũt,quæ cõtra ſunt mollia, ſibi ipſis vniũtur
facile. Adde etiam, quòd cum in parte aliqua deeſt arteria aut vena,neceſſe eſt, etiam carnem eſſe vul-
neratam,cùm verò caro multò facilius,& promptius generetur, propterea quod mollior eſt, & ſanguis
in corpore abundat,antequam arteria generari poſsit: anteuertit caro ſupercreſcere, & arteriæ gene-
rationi impedimento eſt.quod ſi quis medicamento carnis generationem cohibeat, eadem opera ar-
teriam prohibebit generari. Hæ igitur ſunt rationes, quibus rariſsimè membra coaleſcunt ſolida:
non defectu virtutis,aut materiæ. Hoc veriſsimum eſſe, inde intelliges, quòd tenuiſsimæ, & molliſ-
ſimæ arteriæ,& venæ,quales ſunt capillares, prompte regenerantur. neque ſolum hæ, ſed & oſſa etiã
in puerulis coaleſcunt: quoniam in illis robuſtior eſt (6. Methodi.cap.5) naturalis virtus,& oſſa ipſa ce-
rea,& mollia. Sed quod omnium maxime, apertam membrorum ſolidorum regenerationem oſten-
dit ſunt dentes.horum enim maior pars,decidunt in pueritia,& regenerãtur:vltra quam ætatem, qui
deciderint,non amplius regenerari poſſunt. quorum euẽtuum cauſas reddit Ariſtoteles quinto libro
De generatione animalium.cap.vltimo,dicens,inciſorios dentes, qui priores ſunt,lactentibus adhuc
puerulis prodire,propter calorem lactis (hoc ipſe euentus declarat. nam quo calidiore lacte vtitur in-
fans,eò citius erumpunt dẽtes.ego addiderim,& exercitationem, confricationemq; mandibularum)
deinde caninos,poſteriores molares,vſque adeo,vt vigeſimo anno multis erumpant. & omnium vl-
timi nonnullis,vel ſeneſcentibus eruperint. tamen qui præcoces ſunt,decidunt: ſunt enim anguſtiori
vaſi,& debilioribus,paucioribusq; radicibus, poſteriores hæc habent ampliora: proinde decidui non
ſunt.regenerantur vero anteriores,quia tam citò cadunt, vt ſecundæ generationis tẽpus inueniat ad-
huc creſcentem ipſam partem mandibulæ.priores enim generari non poſſunt,vbi mandibula ceſſauit
à manifeſto incremento:poſteriores generantur viceſimo anno,vt diximus:& nonnullis grandiori ę-
tate. quia ex ampliori vaſe naſcuntur,& alimenti habent maiorem copiam. Ergo generatio dentium,
& regeneratio ita habet. Recipiunt dentes alimentum à radicibus, vt capilli & vnges: tamen vt paulò

ſupe-

ſuperius monſtrauimus, vnguium & dentium nutritio eſt vera: capillorum non ita: ſed excrementorum congeſtio. Cùm ergo hæc membra ſanguinea non ſint, & manifeſtam regenerationem recipiant: neque ſolum hoc, ſed & generationem primam: ædito iam homine, non dubium eſt, quin horum etiam generans facultas aliqua in nobis perſeueret: quodque, ſi pauca admodum membra de numero ſolidorum, atque ea tenuia. ac nonniſi in infantia, aut pueritia generari conſpiciuntur: duricie membrorum, paruæ nonnunquam alimenti copiæ, debilitati facultatis, haud quaquam naturæ illorũ imputandum ſit. Sed videtur iam hæc quæſtio iuſtum adepta finem. Cæterum, ne quicquam in hac materia deſideretur: illud lubet interrogare antequam caput cõcludatur, quam ob cauſam fœtus matribus, aut patribus fiant ſimiliores: & vtrum illorum frequentius accidat. Multi, de quorum numero Athenæus, fœtus tam maſculos, quàm fœminas matribus magna ex parte ſimiles eſſe affirmabant. atqui cũ ratio videretur aduerſari (cum enim efficiẽs principium, aut à ſolo mare profluat, aut ab illo magna ex parte, videtur illi, euadere fœtus ſimiles oportere, præcipuè eos, qui maſculi generarentur) excogitarunt formam, aut ſpeciem in vnaquaq; re, quæ ſecundum naturam generaretur ab efficienti principio fieri: cæterùm figuram, & cõformationẽ à materia: atque proinde fœminis etiam maſculos fœtus fieri ſimiles, quoniam ab illis materiæ copia profluit. Sed horum ratio falſa eſſe videtur. nam falsò aſſumũt, ex materia, aut alimento, permutari figuram. nam arbor perſicça in Ægyptum tranſlata, bonum alimẽtum nacta eſt, & eſui idoneum frutum protulit: tamen figuram nũquam permutauit. neque, arbitror, Policletus ſtatuam effingens, aut humanam, aut equinam: ſimum naſum, cæſios oculos, luto aut ceræ permittet facere. Quare materia non præſtat ei, quod generatur figuram: ſed illud ipſum quod generat. cõformationes præterea diuerſæ membrorũ, & variæ figurę, quibus cõtingit, filium, aut matri, aut patri ſimilem euadere: ex figura ſolidorum membrorum fiunt, nõ ex carnoſis partibus, quæ circa hæc obductę ſunt. membra verò ſeminaria non generãtur ex mẽſtruo ſanguine, ſed ex ſemine. quare prę ter rationem eſt, opinari, propter multam materiam, quam fœmina præſtat, reddere ſibi fœtum ſimiliorem figura. adde fœtum non perpetuo eſſe ſimiliorem matri, ſed aliquando matri, aliquando patri. Ergo ſimilitudo non fit propter hanc materiæ multitudinem, quam perpetuo prẹſtat fœmina, & ea ſola: ſed propter illius materiæ, quæ ab vtroque parente profluit, multitudinem, aut vigorem. Huiuſmodi eſt ſemen, quod ab vtroque promanare diximus. quare vtrum illorum calidius, & vehementius eſt, illi fit fœtus ſimilior? & cùm, vigente etiam fœmineo ſemine, marem generari poſſe, paulò ſuperiùs de ſententia Hippocratis, monſtrauerimus, quoniam, ſcilicet, nonnunquam ex fœmina maſculinum, & potens, ex viro fœmineum, & debile ſemen profluit: ex ratione fit, vt nonnunquam mares generentur, & matribus ſint ſimiliores. maxime quòd, ſi eorum, quę de cauſa generationis maſculi, aut fœminę in libro primo diximus octaua quęſtione non ſumus obliti: ratio nil aduerſatur. Sed contra eſſe videtur, quòd ſi, quia fœmineum ſemen pręualet maſculino, aut contra maſculinum fœmineo, ſimilitudo fieret: filius aut matri, aut patri membris omnibus ſimilis euaderet, cuius contrarium conſpicitur. ſępe enim oculis matri, naſo patri gratia exempli, aut in aliis ſimiliter patri, aut matri ſimiles ſunt. Sed neque hæc ratio quicquam habet difficile. nam quanquam vtrũque ſemen ſimplex eſt, & homogeneum: tamen partibus eſſe non ęque calidis, nil prohibet. quin potius rationi eſt cõſonum, id quod prima eiaculatiõe emittitur craſsius eſſe & calidius, deinde frigidius & ſeroſius. Quare fieri poteſt, vt in vno membro vigeat virile ſemen, in altero fœmineum. cum vtrunq; ſit ſecundum diuerſas partes, non ęque calidum. Quare poteſt maſculus generari matri, & fœmina patri ſimilis, aut cõtrà: & vterq; fœtus his membris patri, illis matri eſſe ſimilis. neque quicquam habet hęc opinio, in difficillima pręcipue tractatione diſſonum. ſed hęc quęſtio iuſtum eſt conſecuta finem.

Caput octauum. An ſemen deciſſum viuat.

QVibuſdam videtur ſemẽ, cùm deciſſum ab humano corpore eſt, atque in vterum incidit, nullius vitę eſſe particeps: ſed humorem quendam, non viuentem, aptum generationi: vt ſanguis eſt ſuccus, nulla vita pręditus, ſed nutritioni commodus. Quorum rationes hę ſunt. Semen (quemadmodum proxima quęſtione monſtrauimus) eſt ſuccus quidam albus, ſimilis medullę, quo ſolida nutriuntur, & generantur, vt ſanguineę partes generantur, & nutriuntur ſanguine. cum ergo ſemen nullius membri ſit pars, ſed nutrimentum: non debet viuens dici. Pręthereà, ſi ſemen operaretur vità ad generationem: videretur operari ad ſui interitum: non enim poteſt generari fœtus, quin ipſum ſemen corrumpatur, Cęterum, quanquam hic ſermo videatur eſſe aliquantulum probabilis: tamen verus nõ eſt. monſtrauimus ſiquidem, in ſemine eſſe virtutem gignentem paulò ſuperius. Sed generans virtus, vt procedenti ſermone docebimus, & modo ſine demonſtratione ex noſtra opinione dicimus, à virtute naturali non differt. ſunt alentis animę operationes, nutritio, & generatio. non igitur eſſe poſſet huius virtutis particeps ſemen, ſi nulla vita viueret. ſanguis ſanè non viuit, ſed neque virtutem habet

gene-

generantem,aut nutrientem,ſed materiam pręſtat ſolum. Vndè facile quiuis intelligat,errare nonnullos,putantes de ſententia Galeni,menſtruum quoque ſanguinem habere aliquam efficientiam : quia, ſcilicet, inſumpto ſemine in generationem ſolidorum,reliqua membra ex influente ſanguine menſtruo generantur. Sed hi non intelligunt,quid afferat ſua opinio.coguntur enim ſtatim dicere, ſanguinem viuere·nam generatio,actio eſt alentis animæ.in quo eſt actio:& virtus ſit oportet,præcipuè naturalis,quæ inſita eſt viuentibus:non influens,vt hic etiam ſermo procedens declarabit. Res igitur,ita habet. Semen defert generantem facultatem,atque viuit vita plantæ,qua fruitur fœtus,vſq; ad ſentiēdi tempus,Incidens ergo ſemen,propria virtute in membra ſeminalia trāſmutatur:ſanguis ab ipſis mēbris primis,& ſemini inſita vi,in membra ſanguinea permutatur. Sed qua ratione viuit ſemen, ſi medullis oſsium eſt ſimilis ſubſtantiæ? An viuunt,& ipſæ medullæ? Minimè.ſed viuiſcit ſemen, maiori illa elaboratione,quam in teſtibus recepit. Qua ratione ſe conficit ſemen? videbitur enim agere ad ſui interitum? Huic argumento ferè reſpōdimus in quinta quæſtione. Nihil incommodi eſt,in eadem re, vt putà ſemine,eſſe vim actiuam,& paſsiuam,modo in diuerſis ſubſtantiis vigeant potentia, & impotentia. generans vis viget in ſpirituoſa parte ſeminis, quam multi medici mihi videtur probabiliter, & inueniſſe,& appellaſſe ſpiritum complantatum:qui qualis ſit,procedens oratio dicet.eſſe quidē omnino,hæc ratio videtur demonſtraſſe. Viuit itaque ſemen.

Caput nonum. De partu octomeſtri.

POſintne octomeſtres vitales edi , an non:non eſt quod in dubium vertatur: quādoquidem longo experimēto comperta res eſt:&,vt inquit Hippocrates,libello cui titulus eſt De ſeptimeſtri partu, Mulieribus de partu fidem derogare non oportet(& paucis interpoſitis)quæ verò iudicio præditę ſunt,ſemper dicunt,ac teſtantur,naſci ſeptimeſtres,& octomeſtres,& nouimeſtres,& decimeſtres,& vndecimeſtres:& ex his,octomeſtres non ſupereſſe. Itaque fiatne,an non,non eſt in controuerſia cōſtitutum:ſed illud in diſputationem venit,qua ex cauſa id contingat. cuius rei multiplices ſunt rationes,ab Hippocratis libris,qui primus omnium de hac re inuenitur diffusè tractaſſe,deſumptæ. Prima ex ratione conceptionis,& cōformationis deſumitur:nam mutationes pcipuæ, quæ contingunt fœtibus, certis quibuſdam temporibus dum vtero geruntur,ſunt figuratio,& motus,& partus: horum tēporum ad ſeinuicem eſt proportio hæc:tempus motus duplum eſt temporis figurationis: & tēpus partus eſt triplum temporis motus.igitur pendet tempus partus à tempore figurationis,cuius non eſt ſimplex terminus,ſed varius:atque proinde tam multi ſunt termini partus humani, vt & ſeptimo, & nono.& vndecimo fieri,& duodecimo,contingat:quin &,quod multo magis mirandum,quatuordecimo etiam,vt inquit Auicena libro tertio,Fen vigeſima prima:niſi fortè detrahenda fides ei eſt,quia ex relatu loquebatur:ita enim inquit:Et iam dixit mihi fidelis quidam,quandam mulierem peperiſſe decimo quarto menſe:& bene dixit. Termini figurationis, quemadmodum apud Hippocratem videre eſt libro De alimento,ſunt nunc dies triginta,nunc triginta quinque,nunc quadraginta quinque,nūc quinquaginta.quo loco eam,quam diximus proportionem, obſeruat Hippocrates:nam eos, qui triginta quinque figurantur,ſeptuaginta moueri,& ducentis,& decem ædi tradidit. Ex his itaque terminis licet colligere,partus naturalis terminum eſſe ſeptimum menſem qui conſtat ducentis & decē diebus:& nonum,qui completur ducentis ſeptuaginta diebus, qui terminus fit ex quadraginta quinque bis ſumptis,atque conſtituentibus nonaginta ad motum, atque ex illis rurſum ter ſumptis ad exitum. Poteſt verò etiam in principio ſeptimi menſis ædi, quando ſcilicet ſolis triginta diebus figuratur fœtus·mouetur enim ſexaginta diebus,& æditur centum & octuaginta,quod eſt anni dimidium,& principium ſeptimi:atque etiam in vndecimo æditur qui configuratur quinquaginta : mouetur ſiquidem centum,& æditur trecentis:atque ita aut citius aut tardius,prout cito,aut tarde figuratur. Tamen nullus octauo menſe æditur:nam qui quadrageſimo figuratur(figurātur autem paucìſsimi)hic bis centum & quadraginta æditur,qui quatuor iam dies ex nono menſe deſumpſit. conſtant enim ſinguli menſes ex viginti nouem diebus cum dimidio. Verùm quoniam hæc ratio , qua ſola barbari medici vtuntur, plurimum claudicat(nam quod formari poſsint quadrageſimo, docet idem Hippocrates loco citato, & iidem ipſi non negant:ſed raro fieri poſſe dicunt:ſi verò figurantur quadrageſimo , oportet vt octo menſibus in lucem ędantur:quod ſi tamen aliquam partem ex nono deſumere dixeris,eos qui trigeſimo quinto figurantur inuenies octauo menſe ædi)alias rationes his oportet ſuperaddere. eſt autē omnium commodiſsima ea,qua vſus eſt Hippocrates libello De ſeptimeſtri partu : Partus terminantur, quemadmodum & morbi:nam quemadmodum ad morborum iudicationes ſunt quidā dies , in quibus inſignis eſt vis,alii imbecilles,alii praui in iudicando:ita & ad ipſos partus. Dictum autem eſt à Galeno,breues morbos per quaterniones,longiores aliquantulum per ſeptimanas: longos verò per decimos primùm,deinde & per vigeſimos dies iudicari.itaque quò lōgior eſt affectus, eò per longiora in-

terualla recipit mutationes.prægnatio autem eſt plæriſque morbis longior: quare, vt illi per ſeptimanas,ita prægnatio per quadragenarios recipit mutationes. Eſt verò hoc non ratione ſolùm, ſed & experimento inuentum.quãta enim vis ſit quadragenariorum dierum,ad fœtus,inde cognoſces, quòd mulieres experimento obſeruauerunt, primis quadraginta diebus plurimas fieri abortiones, & quæ hos euadunt,rarò abortire.Recens natus infans,& ſi titilletur, ante quadrageſimum diem non ridet: niſi fortè ille,qui ad finem decimi,aut vndecimo menſe æditur:rationem mox apponemus. Cum ergo hæc ita ſe habeant,illius quoque oportet meminiſſe, quod Galenus primo De diebus decretoriis docet:nempè ſeptimo maximam eſſe in iudicando vim:quinto etiam ſatis magnam, ſextum autem eſſe infeliciſsimum.Ergo ſi quis rectè ſupputet, inueniet quintum quadragenarium reſpõdere ſeptimo menſi:ſeptimum nono,& decimi principio:ſextum,totum octauum menſem comprehendere. Quare in hoc nihil poteſt feliciter contingere.moriuntur enim omnes.eo quod ſeptimo menſe fœtus incipit conuerti in vulua ad exitum.Nonnulli igitur,qui eo tempore firmiores ſunt, non ſolùm conuertũtur,ſed & vno impetu exeunt:qui verò id non poſſunt aſſequi,laborant morbo ex defatigatione,quę ex conuerſione accidit:qui morbus durat diebus quadraginta. Si igitur illis quadraginta diebus (quibus totus octauus menſis continetur)prodierint,moriuntur,nouo labore partus, adueniente priſtinę ægrotationi:ſi verò toto illo quadragenario quieuerint interius, ſanantur, & poſt modum ſani prodeunt,poſſuntq; melius exitus laborem ſuſtinere,atque eò melius,quò longius abſunt ab infœlici illo quadragenario. atque proinde diximus paulò ſuperiùs,eos qui ad finem decimi,aut in vndecimo ędũtur,firmiores prodire,& minus extra laborare, atque citius ridere. His rationibus addit Hippocrates aliam,quam ex naturali cuiuſcunque rei conformatione, rhythmoq; deſumit. quam licet cuiq; appellare,proportionẽ efficientis ad id quod accipit & patitur.omnibus enim rebus,tam animantibus,quã arbuſtis,cæteriſq; ſatis,conſtitutus eſt quidam ortus terminus à natura:atque hic non perpetuò idem: ſed aliquando breuior pro cœli,terræq; benignitate:aliquando tardior,quoniam hæc deſunt. Sunt igitur hominibus ad ortum conſtituti hi termini,vltra neq; citra quos non æduntur.nonus ſcilicet mẽſis,naturalis ac frequens terminus:ſeptimus iis,qui quaſi benigniori cœlo,& terra generantur.Huic rationi videtur maximè conſonum eſſe, quod Ariſtoteles De hiſtoria animalium in quadam Græciæ parte octomeſtres nonnunquam viuere,memoriæ prodidit. Eſt igitur & ex ratione dierum iudicantium,& ex proportione temporis cõformationis cũ reliquis temporibus,& ex his quæ frequenter eueniunt, de ſententia Hippocratis monſtratum,octomeſtres non viuere.Cæterum neque id eſſe omnino impoſsibile,docuit Ariſtoteles.Fœminæ tardius figurantur,quàm viri: ſed neutris eſt vnicus conſtitutus terminus. eſt verò diſcrimen non alia in re, quàm in partium à ſe inuicem dinſtinctione: cum enim humidius ſit muliebre corpus, & excrementi magis redundans tardius actione caloris elaboratur,& recipit diſtinctam figuram,ac nunquam ante quadrageſimum:viri verò trigeſimo, aut trigeſimo quinto. quo clarius eſt,non ſeruari illam figurationis ad motum,& motus ad partum proportionem.nam alioqui,perpetuò viri ſeptimeſtres,& fœminę nonomeſtres,aut decimeſtres ęderentur. Secunda ergo ratio,& tertia magis placent:quippe quæ Hippocratis ſunt,& minus difficultate plenę. Quare de re difficili,quam experimento cognoſcimus,& rationem nouit euidenter ſolus ipſe Deus, hæc dixiſſe ſufficiat.

Caput decimum. De ſeptimeſtri partu.

EOrum,quos proxima quæſtione ſeptimo menſe in lucem ædi poſſe, & ſupereſſe, monſtrauimus: quemadmodum Hippocrates,& Galenus obſeruauerunt,& alii fortaſſe ante hos, quorum monumenta vetuſtate periere, primus partus terminus eſt, centum & octoginta duo dies, & quindecim horæ cum vigeſima quarta horæ parte: vltimus ducenti & quatuor dies. ante illum terminum nullus ad maturitatem peruenit,& fatale exeundi tempus. qui hunc vltimum tranſcendunt,non exeunt vitales,niſi quadraginta dies(vt diximus)in vtero quieſcant:atque tum demum prodeant, refectis viribus,nono menſe.ęduntur vero primo,aut vltimo termino, aut inter hos alio, prout concepti fuerint,aut in plenilunio,aut interlunio,aut medio tempore. Nimirum experimento inuenimus,lunam multam habere vim in conceptionibus.Quantum igitur præteriit primi menſis in conceptus die, tantum de eo menſe detrahi debet,modo non ſit maior pars dimidio menſe: vltimi etiam menſis neceſſariò debet fœtus accipere quindecim dies:nam vt ſemel in ſeptimum menſem inciderit,debet accipere plus dimidio:à primo quidem,minimùm viginti dies & tres horæ accipiuntur:reliquum eſt, quod amitti poteſt propter tempus conceptionis. de vltimo quindecim dies neceſſariò aſſumũtur, quinque intermedii integri ſunt. Sed eſt vniuſcuiuſq; terminus viginti nouem dies cũ dimidio: ita vt vnde ſexaginta dies duo menſes ſint,& quinq; menſes centũ & quadraginta ſeptem cũ dimidio: quibus ſi addantur viginti dies,& tres horæ,& rurſus quindecim dies, conſtituitur exquiſitè ferè dimidius annus,

centum & octoginta duo dies,& quindecim horæ ante, quē terminum nullum vitalem prodire poſſe diximus. Sed iam neque vltra ducentos & quatuor, poſſe fieri vitales, docendum eſt. Quinque mēſes intermedii (vt dictum eſt) centum & quadraginta ſeptem dies habent cum dimidio. Si igitur conceptus infans eſt in interlunio, & totum ſeptimū menſem in vtero peragat, maiores primi menſis & vltimi partes accipiet. at verò neque ſi id ita contingat, poteſt illos accipere integros. nam neque primo momento menſis concipitur, ſed aliquid neceſſario detrahi debet, gratia illius quod inſumitur in expurgatione. Si igitur ſeptem eſſent menſes integri, bis centum & ſex dies cum dimidio continerent. nunc verò dictâ causâ duo cum dimidio detrahuntur minimùm, in aliquibus enim pręgnātibus plus, ſed in nulla minus. Atque ita conſtat, vt ſeptimeſtrium breuiſsimus terminus ſit anni dimidium: longiſsimus ducenti & quatuor dies.

Caput vndecimum. Sit ne caput factum propter cerebrum, an propter oculos.

MVltis nominibus quæſtio hæc de capitis vſu foret in præſentia relinquenda: cùm quòd nihil habet ad artis opera neceſſarium: tùm etiam, quòd diffusè admodum, & diſtinctè à Galeno ipſo eſt agitata octauo libro eius operis, quod De vſu partium ſcripſit: niſi illius opinionem, quam illic acutè admodum confirmat, barbarorum nonnulli, partim eorum, qui quæſtiones medicas ante nos ſcripſere, partim eorum, qui artis præcepta ſuſcepere pertractanda, aut aliorum ſcripta commentariis proſecuti ſunt, damnantes, inanibus quibuſdam argumentis laceſsiſſent. Quibus proinde fuerit operepreciumreſponde , opinione, vt oportet, conſtituta: Cur in hominis formatione poſt humeros excelſius quodam membrum natura formauit, ex ipſis humeris collo producto: quo cerebrum & ſenſus continētur. ac non potius in thoracis ipſius quadam parte cerebrum collocauit, & illic ſenſus infixit, vt in quibuſdam animalibus de eorum genere, quæ ὀστρακόδερμα, quaſi cruſtata dicas, appellantur? An quoniam melius fuit, cerebrum in æditiori eſſe loco, aut quoniam aliquid aliud eorum, quæ in capite nunc continentur, melius fuit in ſublimi collocari? omnino enim propter aliquid eorum, quæ in illo ſunt, caput fuerit factum: non propter ea, quæ alibi. Quantum licet ratione aſſequi, illius membri gratia factum ſit, cuius operationi plurimum conducit ſublimis ſitus. Cerebrū, vt procedēte ſermone mōſtrabimus, & interim ex receptiſsima opinione petimus, ſedes eſt animalis virtutis. igitur eius vſus eſt, virtutem animalem ad reliqua membra demandare per neruos. Huiuſmodi virtutis influxus, aut ſpiritu fit, aut illuſtratione. nihil igitur illum iuuat excelſus illuſtrantis locus. Si enim graui aliqua ſubſtantia virtus deferretur, iuuaret illius defluxum decliuis via: atque ita multum conferret, virtutis fontem in excelſo collocati: cum verò illuſtratione fiat, quę verſus quaque fit facile, nihil videretur intereſſe, cerebrum in capite aut thorace collocari. Speculatores verò, quò in ſublimiori ſunt loco, eò longius deſpectant. nam nos ipſi, cum propter longinquitatem deſpectantes, aliquid minus poſſumus cernere, in ſublimem aliquem locum conſcendimus. quæ res ſatis declarat, quātum oculorum actionem iubet ſublimis ſitus. Cum igitur actionem cerebri, nihil ex proceritate corporis iuuari mōſtrauerimus: ſatis videtur probatum, propter oculos naturam caput de thorace deduxiſſe, non propter cerebrum. Huic etiam rationi atteſtantur ipſa naturæ opera, cùm enim, vt paulò ante retulimus, nonnullis animalibus, quæ capite carent, cerebum in thoracis regione conſtitutum ſit: aut illa animalia oculis omnino carent, aut excelſa quædam habent cornua, quibus ſoli oculi imminent. quæ naturæ opera declarant, oculos ſublimi loco indigere perpetuò: cerebrum non eâtenus. Eſt igitur ita Galeni opinio conſtituta. Quam damnat Auerroes ſecundo Collectaneorum, cum quo & alii multi, his rationibus. Membrum quodcunque illius gratia factum eſſe cenſetur, cuius quantitatem, & figuram præſefert, cùm, ſcilicet, propriam figuram, & propriam magnitudinem ad illius cuſtodiam habet comparatam. ſed craneum ea eſt magnitudine, & figura, qua eſſe oportuit, ad cerebri conſeruationem. & ſi quis ex figura ſingularum partium iudicet: totius capitis partes cerebro tributæ ſunt, aut ad cuſtodiam, aut ad expurgationem: Eſt igitur caput factum propter cerebrum. Præterea, cùm cerebrum tanto præſtantius membrum ſit oculis, vt tota videndi vis à cerebro illis influat: non videtur rationi conſonum, naturam gratia membri minùs nobilis caput conſtituiſſe, cùm in eo aliud tanto præſtantius ſit. Cæterùm hæ rationes, quibus illi adducti à Galeni opinione recedunt, potius videntur eorum hominum, qui ea quæ ab autoribus dicuntur, non intelligunt: quàm qui ex ſeipſis poſsint vtile aliquid excogitare. Nō enim negauerat Galenus, craneum ad cuſtodiam cerebri eſſe comparatum: ſed caput ex humeris deduci, & in ſublimi æditiſsimaq; parte collocari, non tam eſſe ex vſu cerebri, quàm ex vſu oculorum, illud vnum docet. quandoquidem cerebrum poterat animalem virtutem tranſmittere in thorace conſtitutum nihilo deterius. ſed oculi, quò in humiliori loco eſſent cōſtituti, eò hominibus minus eſſent ex vſu: quoniam

niam eo ad minorem diſtantiam, poſſent cernere. factum eſt igitur caput ſublime gratia oculorum, à quibus,tamen cerebrum ſeparari non potuit:quoniam ad hos erant molles ramuli neruorum,qui optici, ideſt, viſui deſtinati dicuntur,deducendi. hinc etiã factũ eſt, vt cerebrũ collocaretur in capite, qđ primò,gratia oculorum factũ eſſe,diximus.Cum verò ſemel quis intellexerit, caput propter oculos eſſe factum:cerebrum verò gratia oculorum in capite eſſe conſtitutum : facile adducetur ad intelligendum,oportuiſſe reliquos ſenſus,ita vt factum eſt,in capite collocari. nam neque ad hos nerui molles, quales ſenſui deſtinatos eſſe oportet,ſi eſſent diſtantiores,deduci poſſent:omnes enim nerui,recedentes à cerebro,duriores fiunt.Talis igitur fuit capitis conſtitutio,cui nec ipſe cerebri principatus obſtat. poteſt enim(vt res habet)oculis eſſe præſtantius tamen non adeo ſublimi loco indigere. Quare natura propter oculos caput faciens,cerebrum non deſpexit: ſed dedit vnicuiq; iuxta dignitatem propriã, & neceſsitatem.nam & ipſum cerebrum,quanquam non indigere ſublimi adeo loco monſtrauimus: tamen nõ eſt in capite deterius,quàm in thorace:ſed ad alia etiam multo melius. Nam,quemadmodũ Plato inquit dialogo De natura,Noſtri formatores caput à pectore,ceruice & collo interiectis ſeparauerunt:religioſe cauentes diuinum mortalium contagione,niſi quantum ſumma neceſsitas cogit,polluere. Quod perinde eſt,ac ſi diceremus, melius eſſe cerebrum longè à thorace ſitum fuiſſe: ne rationalis virtus,quæ in ipſo eſt,ab irrationali,quæ eſt in corde,conturbaretur:atque ita animali nunquam liceret,eſſe prudenti:ſed ageretur potius irrationabilibus affectibus,quàm ratione.Inuenit igitur Plato vſum alium capitis generandi,longè diuerſum ab eo,quem Galenus docuit. Quare alterum dicendum eſt: aut vſam quidem eſſe naturam capite ad facilem intuitum: & abuſam eſſe eodem ad ſeparandum potentiam rationalem ab irrationali:aut vtriuſque gratia caput eſſe factum,cerebri,ſcilicet,& oculorum:id quod probabilius eſſe cenſeo. nam quanquam Galenus, loco citato alterius tantum vſus meminit:conſonum tamen videtur rationi fore,ſi cerebrum in thorace collocatũ eſſet, vt pluſquã oporteret,virtus animalis traheretur ad compaſsionem cordis,& animal duceretur,non prudẽtia, ſed perturbatiõibus.quod minus cauit natura in his animalculis,quibus imperfecta eſt imaginatio, & nulla irraſcibilis potentia.atque proinde illis,non dubitauit,aut cerebrum in thorace dare,aut caput à pectore,nullo collo ſeiungere.Eſt igitur, quantum ego opinor,caput, & propter cerebrum, & propter oculos factum:quanquam neque id probat cerebri principatus,neque capitis figura,vt barbari illi autores dicebant:ſed diuina Platonis ratio perſuadet. & de hac quæſtione hactenus.

Caput duodecimum. De numero membrorum principalium.

MOs eſt medicis,membrum principale appellare,illud,in quo virtus aliqua, earũ, quibus corpus humanum gubernatur,vt in præcipua ſede,viget maximè. Cæterum de numero membrorum, quæ principalia dicenda ſunt,parum vidẽtur,conuenire. Ariſtoteles ſiquidem tertio De partibus animalium cap. quarto,vnicum membrum cenſet eſſe principale, cor: atque in eo, omnes virtutes præcipuas reſidere: ab illo in reliqua omnia membra demandandas. Auicena Fen prima primi doctrina ſexta.cap.primo,Ariſtotelis opinionem inſecutus eſt.Galenus diuerſam omnino tuetur opinionem,vt multis aliis in locis,ita vel præcipue ſexto De placitis. ſed Ariſtotelis hæc ſunt argumenta. Vbicunque fieri poteſt,principium vnum eſſe quàm plura,melius eſt. ſi igitur virtutes omnes à corde poſſunt in reliqua membra demandari,præter conſuetum naturæ ordinem ſit(natura enim ſemper facit,quod melius eſt) virtutes corporis gubernatrices,in multis membris collocari.Pręterea:ſi hoc non ita eſſet,reſideret,vt fert contraria opinio,virtus animalis in cerebro,vitalis in corde,naturalis in iecore:ſed hac ratione,cor minus nobile eſſet quàm cerebrum,quod tamen prouidentia videtur redarguere naturæ:quæ cor in medio corporis conſtituit,vt in tutiſsimo,& nobiliſsimo loco. Adde,in eo mẽbro,coniectandum eſſe,virtutem reſidere, à quo inſtrumenta illius virtutis ducunt originem: ſed ex corde oriuntur,non arteriæ ſolum,ſed & venæ,& nerui. Quod de vena probatur primò. In illo membro videtur eſſe prima radix venæ,quòd venæ non penetrãt recta via:ſed in quod finiuntur.in hepate nulla eſt vena,quæ non recta via ipſum penetret, nequaquam in ipſo terminata:ſed vena caua,quę in cor tendit, intrat per dextrum ventriculum, & in ipſam cordis ſubſtantiam inſumitur.nam alia,quę ex paulò ſuperiore parte ad pulmonem demandatur,tam diuerſa eſt à priori,vt, cùm prior eſſet vena, ſecunda non ampliùs vena, ſed vena arterialis ſit.Eſt igitur cor origo venarum. Quod verò,& neruorum,inde diſces:quòd eius ſubſtantia craſſa eſt, & multis neruis interſita,&dura: cerebrũ verò,ex quo Galenus neruos oriri opinatur,eſt molle: atque proinde minus commode videntur,ex ipſo nerui poſſe proficiſci,quos duros eſſe conſtat, cũ orta atteſtẽtur ſuis principiis.His rationibus perſuaſus Ariſtoteles,& aliis permultis,quas conſultò prætereo,cenſet,cor primam eſſe ſedem omnium virtutum.Ga

lenus

lenus contrà, cuius rationes, ex euidentioribus deſumptæ ſunt, virtutem animalem, qua corpus mouetur, & ſentit, in cerebro: naturalem, qua nutritur, & augetur, in hepate: vitalem, qua viuit animal, in corde cum Platone in dialogo De natura collocat. Prima huius ſententiæ ratio ex anatome deſumpta eſt: quæ diſtinctè docet, neruos ex cerebro deſcendere, aut ſpinali medulla, quæ ab illo procedit: arterias ex corde: venas verò ex hepate. Nam quãquam illi venis ex corde tribuant originem, ex neſcio qua apparenti ratione: cæterum diſſectio fœtuum, qui vtero geſtantur, Luce clarius docet, ſanguinem ex hepate mitti ad cor, non ex corde ad hepar. recipiunt enim fœtus alimentum ex materno ſanguine per vmblicum, in quem ſubeunt vaſa hæc, vna vena & duæ arteriæ. vena rectâ tendit in hepar ipſum, arteriæ ad regionem veſicæ, atque inde repentes per ſpinam, inſerũtur in cor, priuſquàm ad hepar veniant: quemadmodum vena prius inſeritur in hepar, quàm cor attingat: declarat, ſcilicet, hæc conſtructio venas oriri ex hepate, arterias ex corde. ſed hanc anatomen latius explicuimus, paulo ſuperius in hoc eodem ſermone. ſed & illud, quod in æditis iam in lucem per anatomen apparet, ſatis rem declarat. ſumuntur enim alimenta, quæ in ventriculo in chylum tranſeunt. hic deſcendit ad inteſtina per pilorum. ad inteſtina nullæ aliæ venę veniunt, quæ chylum poſsint ad alia membra tranſumere præter meſeraicas: hæc verò in hepar deducunt rectà, in quibus, & in ipſo hepate, vt diſſecanti licebit, oculis conſpicere, ex chylo copioſus ſanguis generatur: à quo, non ad cor ſolum, ſed ad vniuerſum corpus alimentum, futurum nutritionis materia, demandatur. Igitur cor recipit ſanguinem ab hepate per venas. quare venæ deueniunt ab hepate ad cor, non à corde ad hepar. Quòd ſi concedẽtes, ſanguinem in hepate generari, dixerint, hepar non generare ſanguinem, qui ſit alendo toti corpori: ſed cordi præparare, vt illi præparat ventriculus: conuincuntur ipſa anatome. non enim hepar remittit totum ſanguinem cordi, ſed partem quandam reliquam, in totum corpus diſpenſat. tamen omnia membra, quę materiam aliis præparant, totam eam, atque integram, illis quibus præparant, ſolent reſeruare. neq; alius quiſpiam meatus à pulmone alioſum tendit, quàm in cor: neque è ventriculo & inteſtinis, præterquã ad iecur aliud permeat foramẽ: neque ex reticulari contextu (hoc inquit Galen. ego enim contextum hunc haud vnquam vidi) niſi in cerebrũ: neque ex ſeminariis vaſis, niſi inteſtes. Quare eſt, vt diximus cor ſolum arteriarum principium, & cerebrum neruorum, & hepar venarum. Adde rationes, quibus contraria opinio vtitur, nil probare. licet enim nobis reſpondere, ſi virtutes omnes, quibus gubernatur corpus omnino eſſent ęquales perfectione, ita vt nulla illarũ, reliquis emineret: aut ſi membra, in quibus reſident, tam eſſent diuerſa, vt tria animalia, non vnum animal conſtituerent: præſtaret, vnicam eſſe virtutem, & vnicum membrum ſed cùm hę virtutes, quanquam tres ſint, vni tamen rationali, quæ reliquis naturâ imperitat, natæ ſint parere: & membra tam multis vinculis ſint annexa: vt, quocunque illorum permoto, reliqua facile trahantur ad compaſsionem: non eſt, quòd quiſquam hanc multitudinem virtutum, aut principalium membrorum damnet. Decentius præterea videtur, quemadmodum Plato inquit, ſublimem virtutem in ſublimi, & excelſo loco, quod caput eſt, quàm in ſede media, collocari. Ex affectionibus etiam præter naturam, quę his membris contingunt, licet illud euidenter argumentari. cùm enim intemperies aliqua, aut tumor præter naturam, aut obſtructio in cerebro fit: vitiatur mens, aut reliqua membra motu priuantur: patitur, ſcilicet, per id tempus, animalis facultas: atque proinde in eius operationibus ſymptomata contingunt. nam, vt Galenus argumentatur, vt multis aliis in locis, ita tertio De locis patientibus, cap. 4. cũ vitiũ aliquod virtutis animalis cõtingit, vt corrupta phãtaſia, ratio, aut memoria, medicamenta capiti imponũtur: quę tamẽ thoraci oporteret imponere, ſi virtus animalis in corde reſideret. Sed inuenit Auicena argutũ quẽdã modũ defendendi opinionẽ Ariſtotelis. Sunt eñ, dicit, de ſententia Ariſtotelis oẽs virtutes in corde, vt prima radice: cęterũ manifeſtæ fiũt in aliis mẽbris: animalis ſcilicet virtus manifeſtatiuè (ita loquũtur) eſt in cerebro: radicaliter in corde: quemadmodũ (dicunt) de ſententia Galeni, videndi virtus in cerebro eſt, vt in primo fonte: tamen in oculis elucet, propterea quòd ſunt ad videndum commodum inſtrumentum. Hęc dicit Auicena. Cæterùm illud à me primum intelligat, vellim, non loqui ſe ad mentem Ariſtotelis: deinde, falſum eſſe id, quod affert. nam primò tam longe abeſt, vt Ariſtoteles hunc vſum cerebri ſubſtãtiæ tribuat, quòd in ea animalis actiones eluceant, vt ſecundo libro De partibus animalium, cap. ſeptimo, parum abſit, quin cerebrum excrementum eſſe dicat. de quo ita ſcripſit. Eſt verò neque excremẽtum, neque continua particularum aliqua, ſed eſt proprii cuiuſdam generis, & meritò talis. nullam vero cũ partibus, quæ vim obtinent ſentiendi, cõtinuitatem habere, cùm intuitu patet, tum vel maximè, quòd cùm tangitur, nullum efficit ſenſum vt neque ſanguis, neque aliquod animantium excrementum. datum autem hoc animalibus eſt ad naturæ totius ſalutem. Atque paucis interpoſitis: Iccirco (inquit) aduerſus cordis ſedem, & calorem cerebrum natura molita eſt. Videat, quàm longè hoc abeſt ab ea, quã Ariſtoteli opinionem imponit Auicena. Cenſet enim Ariſtoteles, cerebrum frigidiſsimum eſſe membrum: atque proinde ad reliqua omnia inutile, ad attemperandum calorem cordis ſolummodo fuiſſe comparatum. Quam ſententiam, quoniam Galenus expugnat octauo De vſu partium capite ſecũdo & tertio apertiſsimè, non ſumus nos propria quæſtione inſecuti. nequando res eò eſt à Galeno perdu

cta, vt nil requirat ſplendoris, eos qui ante nos controuerſias ſcripſerunt, imitaremur, qui vbi nil poſſunt lucis addere, obfundunt tenebras, ne quicquam reliquatur intactum. Sed illud in præſenti monſtrandum eſt, neque ſi ita ſenſiſſet Ariſtoteles, quemadmodum interpretatur Auicena, vera protuliſſe. quare duobus nominibus damnandus eſt Auicena, & ꝙ autoris menté non fuerit aſſecutus, & ꝙ plацitis abſurdis adhæſerit. Nam quanquã virtus eſſet manifeſtatiuè (vt aiũt) in cerebro: tamen nõ proinde oporteret corpus totum ex cerebri obſtructione reddi, immobile, & ſenſus expers. remaneret enim virtus animalis in prima radice. Sed dices, priuatur corpus vniuerſum ſenſu, etiam ſi obſtruatur cerebrũ ſolummodo, quemadmodũ exertis oculis priuamur viſu, etiam ſi virtus cernendi, quæ influebat, maneat in cerebro, vt in radice. eſto, vt dicis: ſed oportet, obſtructo corde, aut interſciſsis viis, quę ſunt ad cerebrum à corde, aut concluſis, priuari animal virtute cerebri, nõ aliter, quàm obſtructa neruorum opticorum radice, priuantur oculi, cernendi facultatis influxu. nam ex tua opinione: quemadmodum virtus animalis demandaretur à cerebro ad reliqua membra: ita à corde ad ipſum cerebrum. quare ex cordis vitio, aut obſtructione, aut præſciſione, deberent repente reliqua omnia membra priuari animali virtute, repente enim animalis virtus influit, illuſtratione. ſed hoc tam contingit aliter, vt viderit Galenus nõ raro, animalia in ſacrificiis, præciſsis cordibus, vociferari, aut currere. Eſt igitur de ſententia Platonis, & Galeni, non vnicum membrum principale, quemadmodũ Ariſtoteli viſum eſt. Sed eſt ꝙ aliquis nobis obiiciat Platonem, qui in dialogo De natura ita ſcripſit de corde. Cor verò venarum originem, fontemq; ſanguinis per omne corpus impetu delati, in ſtipata regione, ſuſpendere voluerunt. Cæterum hæc Platonis verba, pulchrè declarat Galenus ſexto De placitis vltimis verbis, arterias ab antiquis venas appellari, in arteriis autem contineri ſanguinem, non quemcũque, ſed tenuẽ, & calidum, qui impetu per corpus vniuerſum diffunditur, atque huius ſanguinis cor eſſe fontem. Itaque conſtat, vt Plato & Galenus ſuis conſtent dictis. Sed hactenus illud vnum diximus, non eſſe vnicum membrum principale, ſed plura. Quot autem ea ſint, nondum diximus. Galenus ſexto libro De placitis prope principium libri, tria tantum eſſe docet cum demonſtrationibus ex Platone petitis. qm̃, ſcilicet, tres ſunt virtutes, quibus humanũ corpus gubernatur, animalis ſcilicet, vitalis & naturalis: ſingulis harum data ſunt ſingula membra à natura, animali cerebrũ, vitali cor, naturali hepar: quę proinde membra principalia dicuntur, & ſunt. Sed contra eſt, quod Galenus libro artis medicinalis, nõ tria tantum, ſed quatuor eſſe dixit. quoniam his addidit teſtes. quos, videtur eſſe rationi conſonum, inter principalia mẽbra connumerare, cũ virtutis cuiuſdam generantis ſint origo, ſcilicet, quę ſpeciei eſt apprime neceſſaria. nec vero tantum ſpeciei, ſed indiuiduo ipſi videntur teſticuli facultatem aliquam impertiri, virilitatem ſcilicet. quæ nil aliud eſt, dicente Galeno ſecundo De ſemine libro, q̃ virtus quędã, qua ſexus diſtinguntur. hac nempe vir à fœmina, & fœmina à viro differt. Sunt qui his rationibus contendant, quatuor eſſe membra principalia. Aliis non ita videtur, ſed teſticulos à ratione membrorum principalium ſecludi oportere. nam generandi virtus non eſt à naturali virtute diuerſa. ſed generatio, naturalis virtutis actio eſt, non minus q̃ nutritio. virilitatem (vt ita loquar) dicunt hi, non eſſe virtutẽ ab aliis tribus diuerſam: ſed illis omnibus robur nouũ addere. vir ſcilicet nullã actionem habet, dempta generatione, qua eunuchi careant. Sed hoc ſolum habet, ꝙ eas actiones, quę ad animalem, vitalem, & naturalem pertinent, obit ſtrennius. Eſt igitur ita hæc controuerſia conſtituta, in qua vtriuſq; ſententiæ videtur eſſe Galenus autor. Mihi nihil videtur intereſſe, ſic aut aliter dicere. quandoquidem de nomine videtur eſſe diſceptatio: modo illud non prætermittatur, ſit ne virtus generandi diuerſa à virtute nutriendi. hoc enim vnũ intereſt ſcire. atq; proinde nos caput huic quæſtioni propriũ, ſtatim dabimus. interim diximus, quo pacto poſsit quis defendere, teſtes membrũ eſſe principale, aut non eſſe. dicendũ tamẽ vbi Gal. tria tantũ eſſe dixit hęc mẽbra, indiuiduũ reſpexiſſe, vbi quatuor, ſpeciem quoq;. cæterũ proferet aliquis locũ aliũ Galeni ex ſexto De vſu partiũ quò iis quę modo dicũt videtur cõtraria protuliſſe. ὅπως δέ μοι τῷ λόγῳ μὴ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ εἰσαῦθις ἕποιο, παρακούων μηδὲν, ἐθέλω σοι διελθεῖν, ἐξ ὧν χρὴ διαγινώσκειν ἐν ζώου σώματι μόριον, ἀκυρόν τε, καὶ κύριον, ἀπὸ μὲν δὴ τῆς χρείας ἄμφω κρίνειν· ἐπεὶ δ' ἐστὶν αὕτη τριττὴ κατὰ γένος, ἢ γὰρ εἰς αὐτὸ τὸ ζῆν, ἢ εἰς τὸ καλῶς ζῆν, ἢ εἰς τὴν τούτων φυλακὴν διαφέρει. τὰ μὲν εἰς τὸ ζῆν αὐτὸ χρήσιμα μόρια κύρια πάντως ἡγεῖσθαι, τῶν λοιπῶν δ' ἑκατέρων γενῶν ἀκύρων ὑπαρχόντων. Ideſt. Vt autem quod à me dicitur non modò nunc, ſed in poſterum etiam intelligens, nihil obaudiens: volo tibi percurrere, ex quibus oportet cognoſcere in viuente corpore partẽ principem & ignobilẽ. oportet aũt ambo diiudicare ab vtilitate. eſt aũt hęc vtilitas genere triplex, vel em̃ eſt vtilis ad ipſam vitã, vel ad meliorẽ vitã, vel ad horũ ipſorũ cuſtodiã. partes aũt ad ipſam vitã vtiles, principes omnino oportet exiſtimare: reliqua verò genera ignobilia cũ ſint. &c. Vides vt dicat ea tantũ membra quę neceſſaria ſunt ad vitã eſſe principalia: quę ad meliorẽ vitã ignobilia. tñ teſtes vt experimur & Gal. ipſe docet. 1. lib. de ſemine, nõ ſunt neceſſarii ad vitã ſed ad meliorẽ vitã. quare videtur illos Gale. inter ignobilia mẽbra repoſuiſſe, tãtũ abeſt, vt principẽ partẽ dixerit. tñ cõſiderãdũ hic eſt, duplicẽ eſſe partis principatũ, aliũ qui ex facultate principe qua pollet accedit mẽbro: aliũ qui ex indigẽtia particulæ,

quę aĩanti eſt. de illo modo toto hoc cap. locuti ſumus, hic vltimus eſt, ꝗ cõſideratᷣ in extimãda morbi magnitudine, quæ accedit ex parte. 4. Meth. cap. 6. Primo modo referũtᷣ teſtes inter principes partes: Secũdo nõ inter oĩno ignobiles, ſed inter minus nobiles priorib⁹, vt verba quę ſequũtᷣ poſt ſcripta modo declarãt, ſi quis locũ cõſulat. Ex dictis ſatis cõſtat male enarraſſe illũ locũ Valeriolã, ꝗ verba illa ἢ εἰς τὴν τούτων φυλακὴν. vertit, aut ad generis cõſeruationẽ. nã Gal. illic de nulla partis virtute loq̃batur, ſed de neceſsitate. neq; ꝓfecto vis generis cõſeruãs eſt ratio ignobilitatis. Sed mẽs Gal. eſt, partes eſſe poſſe ſecũdo quo dixim⁹ modo, principes tripliciter, primo & p̃cipuo principat⁹ modo, cũ ſũt neceſſarię ad vitã, tales ſunt cor vẽtricul⁹ & alia oĩa ad vitã neceſſaria. aliis duobus modis ſunt principes partes, neceſſarię ad meliorẽ vitã, vt teſtes: aut quę his ſubſeruiũt, vt gula vẽtri, larinx pulmoni, vena caua cordi. Itaq; cõſtat quib⁹ modis teſtes ſint princeps mẽbrũ, & quib⁹ nõ ſint, Hepar quoq; videtᷣ nonnullis, citra rationẽ mẽbris principib⁹ annumerari: qñquidẽ nulli⁹ virtutis principiũ eſt, magis q̃ vẽtriculus, aut liẽ. foret. n. ſi alicui⁹, naturalis maxime. at verò naturales facultates, trahẽtẽ, retinẽtẽ, alterãtẽ, & expellẽtẽ, inſitas eſſe ſingulis mẽbris, in opere De virtutib⁹ naturalib⁹ lõgo ſermone mõſtrauit Gale. Quod ſi ita habet, illud vnũ tribuẽdũ eſt hepati ꝓpriũ, generare ſanguinẽ, futurũ corpori vniuerſo nutrimẽtum. Sed hac ratiõe, vẽtriculũ oportet multò ante, mẽbrũ principale dici. Quęſtio hæc, quomin⁹ de noĩe futura ſit, ab illa cõtrouerſia debet incipere. Sit ne virtus aliqua naturalis, quę ab hepate in reliqua mẽbra influat, aut oẽs naturales virtutes ſingulis naturalib⁹ mẽbris inſitæ ſint: quæ in hoc eodẽ ſermõe, eſt ꝓpriũ caput habitura. Interim dicimus ſine demõſtratione, vt noſtra fert opinio, nullã virtutẽ naturalẽ eſſe influẽtẽ: dici tñ hepar meritò mẽbrũ principale, nõ ꝙ ab illo virtus naturalis reliquis influat, ſed ꝙ in illo vigeat maxime p̃ cęteris oĩbus, atq; proinde nos caute in principio huius quęſtionis mẽbrũ principale eſſe diximus, in quo virtus aliqua earũ, quib⁹ corp⁹ humanũ gubernatᷣ, maxime viget. Pręcipua omniũ actionũ, quæ ad naturalẽ virtutẽ referũtur, eſt ſanguinis generatio, quę hepatis eſt actio ꝓpria.

Cap. 13. Sit ne aĩalis facultas in cerebri mẽbranis, aut in ipſa ſubſtãtia.

MOnſtratũ hactenus eſt animalẽ vim in cerebro reſidere: ſed cũ cerebri noĩe id qđ intra craneũ cõtinetᷣ medulla inq̃ cũ meningib⁹ intelligi ſoleat, cõtineatᷣ ne ea in medulla, aut in inuolucris opereptiũ erit diſputare: id qđ inuẽtu videtur difficillimũ: neq; eñ ex anatome inueniri poſſe videtᷣ qñ p̃ oĩa mẽbra mẽbranę illę ſimul cũ fibris neruorũ, ꝗ ex ſubſtãtia ꝓcedũt, deducãtᷣ: neq; ex loco cui imponẽda ſũt medicamẽta, cũ ea virt⁹ lęſa eſt, qñquidẽ capiti imponẽda ſunt, vtcũq; habeat, qđ modo inueſtigamus. Ioãnes Fernelius inuexit nuper opinionẽ quandã nõ parũ ſubtilẽ à Galeni de hac re opinione lõgè diuerſã. facultatẽ mouẽtẽ, inquit eſſe in cerebri medulla & p neruorũ fibras diſtribui. ſentiẽtẽ in meningibus & deduci p neruorũ tunicas. id nititᷣ mõſtrare hoc argumẽto: Subſtãtia cerebri habet motũ aſsiduũ, & caret ſenſu: mẽbranæ cõtra ſenſũ habẽt acerrimũ & p ſe motu carẽt (hęc docẽt & Gal. ipſe & experimẽtũ) ergo neq; ſubſtãtia ſenſũ, neq; mẽbrana motũ p̃ſtare põt: quippe quo caret. ſed per neruos deducũtᷣ hęc ambo. Venit igitᷣ ſenſus ex mẽbranis, & mot⁹ ex medulla. Licebit hic argumẽto aliud addere ex phrenitide, ꝗ lęſionẽ ſenſus in primis facit, tñ dicẽte Gal. 4. De cauſis pulſuũ cap. 14. ex tenui meninge p̃cipue gignitᷣ. Hęc eſt illi⁹ ſentẽtia his argumẽtis cõfirmata. Tñ Gal. lib. 7. De placitis lõgè aliter ſentit. vnicã eſſe vim mouentẽ & ſentiẽtẽ: hãcq; in cerebri medulla, vt in ſede p̃cipua cõtineri: meningas vero eſſe ad cõtinẽdã & nutriẽdã (habẽt eñ venas & arterias) eã ſubſtantiã. Cõfirmat hoc Gale. experimẽto: ſiquidẽ præciſsis nerui fibris aliquibus, mẽbrũ in quod illę tendebant priuatur ſenſu & motu: tñ ſi denudetᷣ nõ à carne ſolũ, ſed etiã ab indumẽtis, ꝗ a meningib⁹ accipit, illęſis fibris nulla pars ſubiecta lęditᷣ. tota igitᷣ vis deportatur p fibras ex cerebri medulla. Certe hęc ratio monſtratio erit, ſi ſemel qđ in ꝓpoſitiõe accipitᷣ experimẽto exploratũ ſit. eſt tñ quãtũ iudico exploratu difficillimũ. quis. n. meningẽ tenuẽ à neruo ſeparet fibris nihil lęſis? id itaq; ego nõdũ exploraui, neq; an verũ ſit ſatis ſcio. Sed illud ſcio ſatis certò argumẽta Fernelii, nõ carere cõmoda dilutiõe. Nã qđ cerebrũ nõ ſẽtiat (ſi modo verũ eſt qđ accipit) etſi vĩ habeat, facere põt ineptitudo inſtrumẽti eſt. n. valde humidũ. Quod ſi dixeris ſenſũ humidis inſtrumẽtis agi melius. fatebor, at nõ quãtumcũq; humidis, ſed intra mediocritatẽ quãdã. nerui eñ valde molles paralyſim pati ſolẽt. qđ ſi addideris humiditatẽ pl⁹ lędere motũ q̃ ſenſũ, quare qđ moueri eſt aptũ, nõ eſſe ineptũ ſẽtire, niſi facultate careat: reſpõdebo, id de motu quidiſtẽtiõe fibrarũ agitᷣ vere eſſe dictũ, quippe illa firmitudine indiget. at motũ cõpſsiõis & dilatatiõis, cuiuſmodi eſt in cerebro palpitatiõi cuidã ſimilis, in humidiſsima etiã ſubſtãtia agi meli⁹: quia ea eſt tãto dilatatu facilior, quãto hmidior. quare qđ à Gal. dicitᷣ. 1. De ſymptomatũ cauſis, nullã partẽ carere ſenſu nõ carẽtẽ motu: de primo illo motu dicã intelligẽdũ: aut excipiẽdũ cerebrũ ipſũ. meninx à medulla accipit ſenſũ, vt alia quęuis ſentiẽtiũ particularũ: tñ haudquaquã mouetur. id enim nulli parti contingit niſi per muſculos, aut carnoſam cutẽ, quæ pro muſculis alicubi eſt. tñ per eius inflãmationẽ cõtingit cõtinẽter delirare gratia viciniæ, ei ſemper cõſentiente cerebro. pręterq̃ ꝙ rariſsimũ eſſe puto, ſolã meningẽ ſine cerebri ſubſtãtia inflãmari. Itaq; cũ apud me ſaltem nulla aſſertionũ habeat euidentiã, nõ video cur argumẽta Fernelii nos cogãt Galenũ deſtituere. Sed qm̃ hæ quæſtiones, vt & aliæ pleræq; de mẽbris, ab iis quæ de virtutibus ſunt dicenda videntur pendêre, ad quę iã propero: dicẽdi de mẽbris hîc finẽ faciã.

Caput

Caput decimum quartum. De modo quo virtutes, quę in principalibus mēbris reſident, communicentur reliquis.

VIrtutes diſtinguntur per actiones, & actiones per opera, quot igitur, actionum genera humano corpori ab anima, quâ forma eſt, tribuuntur, tot virtutibus vniuerſalibus illud gubernati neceſſe eſt. Actionum verò triplex eſt genus: quodam earum, quæ in plantis, & ſeminibus, & viuentibus omnibus, etiam nō ſentiētibus, inueniūtur: huiuſmodi ſunt, nutritio, & generatio: & ad has particulares (vt ita dicā) actiones, quibus hęc agūtur, tractio, ſcilicet, retentio, cōcoctio. ſed de harū, quas particulares modo dicimus, numero, procedēte ſermone inſtituetur propria diſputatio: nūc de vniuerſalibus agimus. Eſt aliud actionū genus, perfectioribus tributū, nēpe, ſenſus, & motus ſecundū locū, quę ambæ actiones omnibus animātibus, quibus eſt ſenſus, inſunt: quibuſdā verò ſecundū imperfectiorē gradū, vt affixis quibuſdā animalculis imperfectus quidā motus eſt. cōtrahūtur eñ ſolū, & dilatātur in ſuo loco: locū tñ nō mutāt. qm̄ his ſolus etiā tactus eſt, & fortaſſe imꝑfecta imaginatio. Atq;, vt ſemel dicā, in animaliū generibus, pro perfectione ſenſus videtur perfectior, aut imperpectior eſſe motus. nā hæ duę actiones propter eundē naturæ finē ſunt (proindeq; eiuſdē ſunt vniuerſalis virtutis) nēpe, propter perfectiorē vitā animalis. ad quē finē neq; ſenſus ſine motu, neq; motus ſine ſenſu, quidquā ꝑficeret. ſentire eñ quę proſunt, aut nocēt, nihil eſt vtilius, niſi hęc poſsimus fugere, & illa proſequi. poſſe verò fugere nocentia, & vtilia proſequi nihil conducet, niſi poſsit animal vtraq; diſtinguere. Sūt igiť ſenſus & motus, actiones ad eundē finē neceſſariæ, eidē animatorū gradui tributę: ſecundū gradū perfectiorē iis, quibus eſt motus progrediēdi, aliis ſecundū imperfectiorē: atq; proinde eiuſdē facultatis vniuerſalis, quæ facultas aīalis appellatur. Eſt aliud genus actionū inter hęc medium: quod propterea ſine his nunquā inuenitur. ad quod refertur cōſeruatio caloris naruralis totius corporis influxu caloris vitalis & arteriarū motu, quē pulſum appellamus, facta. Eſt hoc genus actionū vitaliū, quod multis rationibus mediū tenet inter priora: & perfectione (nā vitales actiones quantū ſuperantur perfectione ab animalibus, tantū naturales ſuperāt) & motu: eſt enim animalis motus liber natura ſua ex volūtate profectus: eſt etiā quidā motus naturalis ſecundū locū, in his inſtrumētis, quæ fibris operanť: ſed qui neq; ex voluntate fit, neq; pro ratione vſus, ſed vt operationes merè naturales ſolent, pro ratione efficientis & inſtrumēti, ad reſiſtentiā. Vitalis motus medius eſt, qui quanquā nō pro volūtate: tñ pro ratione indigētię fit. Tot ergo ſunt virtutes, quas Plato tres animas dixit, rationalē, irraſcibilē, & cōcupiſcētem: & primā in cerebro reſidere, ſecundā in corde, tertiā in hepate. Ariſtoteles alentē animā, ſentiētem, & rationalem diſtinguebat, & has omnes in corde collocabat. Stoici alentē, neq; animā quidē nominabāt, ſed naturā. Galenus nō animas, ſed virtutes dicit, animalem, vitalē, & naturalē. De locis in quibus reſident, attulimus demonſtrationē ſuperiore capite. de appellationibus Galenus nos monet millies, ne ſoliciti ſimus. nil enim refert, ita aut aliter appellare, modò res non ignoretur. Illud vnū ſcire licet, medicos debere, ex Platonis opinione numerū membrorū principaliū deſumere: tamen animarum multitudinem nō debere. nihil enim impedit, Vnicam eſſe animam tribus præditam potentiis, quibus pręcipue in tribus his mēbris operetur. iſta enim animarū multitudo, quā Plato inuexit, & multi cenſent theorematis medicis cōgruere: mihi videtur carere omni probabilitate. quod in quarto huius operis libro capite de ſympathia & protopathia, mōſtraturus ſum. Ex quo loco potes hanc quæſtionē requirere, ſi ſine ea nō vis vlterius progredi. nā mihi certū eſt, de nulla re bis ſcribere. Interim tamen, ſiue hoc, aut illo modo dicatur, illud vnū conſtat, virtutem animalē eſſe in cerebro, vitalem in corde, naturalem in hepate præcipuè vigere. Conſtat etiā, animalē & vitalē influere in reliqua membra: quomodo influāt, nondū conſtat. Tota barbarorum ſchola affirmat, ſpiritus trāſmitti ad membra omnia, & illis virtutes deportari. itaque virtutē quancunque influentem communicari ſpiritus influxu. Galenus enim hunc vſum pluribus in locis, quàm vt referri conueniat, ſpiritus eſſe, videtur dicere. atque proinde inſtrumentum proprium animę illū eſſe. Sed contrà eſt, quòd ſi ſpiritus tranſmiſsione virtus communicaretur, nequaquam repentè communicari poſſet, ſed manifeſto tempore. eſt enim ſpiritus corporeus, & vt Galenus monſtrat, libello, quo diſputat, An ſanguis in arteriis ſecundum naturā contineatur, craſsior aēre. at verò, tā cito mouemus pedem, quàm volumus, nil, quoad virtus influxerit, expetantes. arteriæ quoque, quæ in extrema manu ſunt, ſimul mouentur cum corde, quod euidēti eſt argumento, repentè communicari virtutem. Huic argumento ita reſpondent. naturam nunquam tranſmittere, quod ſemel valeat mouere: ſed ſemel mittere, quod poſsit mouere pluries. atque proinde, cùm ſecundum motum aggredimur, habere nos vim, quæ prius influxerat. Sed rurſus ab his ſciſcitabor. Cum exhauſta fuerit ea vis, quæ influxerat, nonne, ſi vlterius producere motum lubet, oportebit influxus tempus expectare? Reſpondebunt fortaſſe. Minime: quandoquidem mittit natura nouas vires ante priorum integram conſumptionem. Certe multo conſilio opus eſt in ſingulis virtutibus, & multa pręſenſione ad hanc ſpirituū diſpenſationē. Sed huic ſaltem vltimo argumento nō reſ-

pondebũt. Si ſpiritus influerent in ſingula mẽbra: & nõ alia ratiõe virtutes deportarentur: nõ poſſent priuari ſubito ſenſu & motu ex cerebri obſtructione: neq; pulſu, ex præciſione cordis. quãdoquidem vſq; dũ cõſumeretur copia ſpiritus, qui influxerat, ſeruarẽtur virtutes & actiões, etiã ſi nouus influxus nõ fieret. Tamen nõ ita fit. non enim citius obſtruitur integrè cerebrum, q̃ priuẽtur membra ſenſu & motu. Quod ſi dixeris, indigere virtutem illã, etiã ſi iã influxerit, aliqua cerebri aut cordis præſentia, quo conſeruetur: neceſſe eſt cõſeruationẽ illã fieri qualitate aliqua, quæ ſit illuſtratio, aut alia, quę proportione illi reſpondeat. quã ſi cõcedis, fruſtra tranſmiſsionẽ ſpirituũ requiris, cùm illâ eâdẽ qualitate, quâ dicis conſęruationẽ fieri, poſsit fieri virtutis tranſmiſsio. Eſt itaq; Galeni opinio, qui vbi ex profeſſo rẽ tractauit, ſcripſit, ſeptimo (inquã) De placitis Hippocratis & Platonis, virtutẽ per omnes neruos motus, & per pleroſq; ſenſus influere illuſtratione quadã, aut (ſi nõ ita plàcet) alteratione quadam ſpirituali ſine materia, quę proinde repẽte influere poteſt in longinqua, & per ſolida etiã penetrare. Quod præter cætera, anatomes quoq; declarat. ſunt eñ illi nerui denſi & duri. quare ſpiritibus, quos mediocris cuiuſdã craſsitiei eſſe diximus, nõ ſunt peruii. nerui enim, quos ſpiritus ipſos recipere oportuit nõ ſplendorẽ ſolũ, cuiuſmodi ſunt optici, vt mõſtrabimus, cùm de modo quo viſio fit dicemus, hi molles ſunt & raræ ſubſtantiæ. neque tamen quieti ſunt animales ſpiritus in cerebro, ſed impetũ faciũt. illo tamẽ impetu, nõ feruntur ad membrorũ extrema, ſed ad breue quodam cauũ, quod eſt in exortu ſpinalis medullæ: cætera illuſtrant ſplẽdore. vitales ſpiritus impetu delationis ferũtur in totas arterias (ſunt enim cauæ) ſed virtutem dilatantem, non his, ſed illuſtratione influere per ipſas tunicas arteriarum hinc diſces, quòd ſi in præciſam arteriã calamũ ſecundũ illius longitudinẽ immittas, & conſtringas arteriam laqueo, etiã ſi ſpiritus tranſitus nõ eſt intercluſus (patet eñ per calamũ via) tamẽ partes, quæ vltra laqueũ ſunt, immotæ ſtatim fiunt. Itaq; influit vitalis vis in arterias, non eſt autem illis inſita. quod multis rationibus p̃ter modo dictas cõfirmat Galenus. 6. De placitis. quanquã cõtrariũ tibi videri poſſit docere lib. 2. De cauſis ſymptomatum cap. 2. vbi in hũc ſcribit modũ. Neq; eñ ſicut arteriis, quæ ſemper & ſecundũ naturã pulſant, conſentaneũ eſt facultatẽ quandã eſſe inſitã: ita etiã partibus, quę palpitant. His verbis aperte videtur dicere facultatẽ pulſandi eſſe inſitã arteriis. Tamen animaduertẽdum eſt (quod ſæpe ſolemus monere) autoris mentẽ captãdã eſſe ex eo loco, quo ex profeſſo diſputat de re, de qua dubitatur: cętera declaranda eſſe iuxta inſtitutũ ſermonem. Galenus igitur nonnunquã appellat eã facultatẽ inſitã, quæ nõ influit aliunde: nonnunquã eã, quæ eſt naturalis rei. Itaq; eſt facultas dilatans inſita arteriis ad pulſum, ideſt naturalis: minime enim pulſus fit, vt palpitatio ſine rei dilatatæ virtute. & hoc eſt quod ſecundo De cauſis ſymptomatum docet, vt oſtendit ipſa conſequentia ſermonis: tamen nõ eſt illis (arteriis inquam) facultas inſita, ideſt non influens: quin potius influens à corde. Sed hæc fortaſſe cùm peculiaris pulſibus dicabitur ſermo conſequentia ſermonis cogemur repetere. proinde de modo, quo influentes virtutes communicantur, hæc ſufficiũt. Vtrum naturalis virtus influat, aut ſingulis membris inſita ſit, fuerit operæpretium diſputare.

Caput decimum quartum. Sit ne aliqua virtus naturalis influens.

HActenus monſtratũ eſt: virtutẽ animalẽ & vitalẽ in cerebro & in corde reſidere, atq; illinc in cętera mẽbra influere. monſtratũ nõ minus eſt, naturalẽ virtutẽ in hepate vigere potiſsimũ. Illud modo in cõtrouerſiã vocatur, Influátne naturalis virtus ab hepate in reliqua mẽbra more aliarũ virtutũ: aut inſita ſit ſingulis mẽbris, nulla ex parte prouenieńs. Auicena Fen prima primi cap. de virtutibus inquit: Et huius quidẽ ſpeciei ſedes, & operationũ ipſius proceſſus eſt hepar. Barbari omnes qui illius doctrinã ſequũtur, virtutẽ naturalẽ influere, & naturali ſpiritu deferri, nõ minus aliis defendũt. Verũtamen horũ opinio omnino eſt improbabilis. nã quod naturale eſt, & cuicũq; mẽbro ad vitã neceſſariũ, id videtur ex ratione vnicuiq; rei inſitũ eſſe à natura. Nõnulli hãc opinionẽ per ſeipſam improbabilẽ eſſe cẽſentes: & ab ea, quę habet, hepar alicuius virtutis eſſe originẽ, nolẽtes recedere, ita excogitauerunt. particulares virtutes, & ad nutritionẽ propriã neceſſarias, cuiuſmodi ſunt trahẽs, retinens, alterãs, expellẽs, nequaquã influere, ſed inſitas eſſe mẽbris omnibus vniuerſalẽ autẽ quandã virtutẽ, quæ vniuerſo corpori alimentũ operatur, quę eſt ſanguinẽ generãdi, hanc ab hepate in venis influere fieri eñ in venis ſanguinẽ, multis in locis Galenus docuit. ſed propria virtute ſuarũ tunicarũ nõ fieri, docet ſexto De placitis, ex propria illarũ ſubſtãtia, quę neruea eſt, ac mẽbranea mõſtrãs. Hoc volũt ſignificaſſe Galenũ primo De locis patiẽtibus. cap. vltimo dicẽtẽ: Atq; hac in re plurimũ differũt naturalia ab animalibus inſtrumẽtis. ſiquidẽ naturalibus, inſitã actionis vim eſſe: aĩalibus verò inſtrumẽtis à principio, veluti lumen à ſole, influere, oſtenſum eſt. ergo vt magnes lapis vim habet in ſeipſo qua ferrũ trahit: ita naturaliũ quoq; inſtrumẽtorũ quodcũq;. Interpretatur itaq; hęc Galeni verba De particularib⁹ illis, quas diximus, virtutib⁹. aliud tñ eſſe de ſanguinẽ efficiẽte virtute, ꝓbãt ex innumeris Galeni locis, qb⁹ hepar cuiuſdã ṽtutis originẽ eſſe dicit. qđ tñ nõ eſſet, ſi nulla virtus ab eo in reliqua mẽbra demãda

re

retur.ſexto De placitis verſus libri principiũ ita inquit: Talis enĩ cuiuſdã facultatis origo iecur eſt,qua lis plantis ineſt.rurſus octauo libro repetit:Atq; idcirco alentis facultatis principiũ eſſe conficiebatur. Secũdo De ratione victus commen.47.facultatẽ venarũ ex hepate oriri.libello De ſanguinis miſsione cap.6.Tertia facultas,nẽpe nutriens,quã à iecore oriri demõſtrauimus. Ex his itaq; locis probant, virtutẽ ſanguinis efficientẽ influere ab hepate in venas:quanquã aliæ,quas particulares appellãt,inſitæ ſint,Veruntamẽ,quantũ ego intelligo,Galeni mẽs lõgè aberat ab hac ſententia,cuius vera opinio eſt, nullã virtutẽ naturalẽ influentẽ eſſe,ſed omnes ſuis mẽbris inſitas. nã primo De locis patiẽtibus, loco citato,paulò infra verba ſuperiùs adducta,inquit,inſtrumentis animalibus accidere nonnũquam , vt ipſis illæſis eorum actio pereat:tamen naturalibus id nequaquã poſſe accidere.quod his verbis docet: Quamobrem ſolis partibus,quæ ſentiendi & mouẽdi vim habẽt, accidit: ipſis interdũ nequaquã læſis tamen eorũ actionẽ perire.id quod naturalibus inſtrumentis accidere nõ ſolet. Eſt itaq;Galeni doctrina,naturalia inſtrumenta nõ poſſe pati per cõſenſum,affecta ſcilicet origine : ſed ſemper propria paſsione laborare.Quod verò hæc doctrina excludat influxũ,non ſolũ particulariũ virtutũ,ſed & ſanguinẽ efficientis,ita monſtro.nã aliter, ex ſola hepatis affectione priuarentur venæ ipſæ alioqui nihil perpeſſæ,ſanguinis generatione.atq; ita laborarẽt inſtrumẽta naturalia,ipſa haudquaquã affecta.id qđ apertè citra diſtinctionẽ negauit Galenus.Præterea,ſi hęc virtus influeret:aut deferretur ſpiritu, aut illuſtratione.nõ enim alius eſt(arbitror)virtutis influxus modus. ſi quo tamẽ iſtorũ fieret,haudquaquã Galenus dubitaſſet.12.Metho.cap.5.ſit ne aliquis naturalis ſpiritus. Adde,quod ad naturales potẽtias attinet,inter nos & plãtas nihil intereſſe.quod eleganter docuit Galenus primo De cauſis ſymptomatũ dicens.ἅπαν γὰρ τοῦτο τὸ ἔργον, οὐ ψυχικόν, ἀλλὰ φυσικὸν ὑπάρχον, ὁμοίως ἐπιτελεῖται, κατά τε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα. Ideſt,totũ enĩ hoc genus actionũ,quod aĩale nõ eſt,ſed naturale, eodẽ modo perficitur in ſtirpibus,atq; in animalibus.Nutriũtur itaq; & creſcũt,& generãt plantæ,nõ minus q̃ homines.omniaq; munia obeunt ad naturalẽ virtutẽ ſpectãtia. Quare,ſi virtus naturalis in illis alimẽta diſpẽſat,& omnia ſuæ virtutis opera exequitur ſine influxu,nõ eſt quod influxus in hominibus deſideretur.Eſt igitur nulla virtus naturalis influẽs.Dicitur tñ hepar illius virtutis origo meritò.cùm,qm̃ ea virtus in hepate viget potiſsimũ:tũ etiã,qm̃ vt paulò ſuperiùs diximus,venarũ omniũ, quę propria illius virtutis inſtrumẽta ſunt,radix eſt,& origo. Quòd verò propterea origo virtutis dicatur, ꝙ venarũ eſt origo: apertè declarauit Galen.8. De placitis, ita dicẽs:Secundã iã habes iecoris demonſtrationẽ, qua eſſe id venarũ omniũ,atq; iccirco facultatis alẽtis principiũ,cõficiebatur. Itaq; in hoc ſenſu intelligendus eſt Galenus,vbicunq; dicit talis cuiuſdã facultatis originẽ eſſe hepar,Verũ illud vnum ſupereſt ex aduerſa opinione argumentũ:Si virtus naturalis nõ influit:non eſt quod poſſit ſanguis in venis generari.nam aut influente virtute,aut inſita generetur neceſſe eſt. inſitã nõ habent: eſt enĩ illarũ ſubſtantia à ſubſtãtia ſanguinis lõgè diuerſa.qui igitur influentẽ ſubſtulerit,cogetur,aut negare ſanguinis generationem in venis,aut dicere eã generationẽ à nulla virtute fieri.Huic argumẽto ita cẽſeo reſpondendũ:Virtutẽ ſanguinis effectricẽ quodãmodo inſitã eſſe venis:quoniã,ſcilicet,in ipſis ſanguis fit,facultate nõ aliunde demãdata.qua ratione dictũ eſt à Galeno.4.De vſu partiũ.cap.17.Quemadmodũ igitur venis,cùm eas diſtributionis inſtrumẽta feciſſet,facultatẽ ſanguinis efficientẽ indidit,ne tẽpus quo per eas fertur, ipſi alimẽto fruſtra periret.Itaq; cõſtat,vt Galenus dixerit,naturã indidiſſe eã facultatẽ ipſis venis(quãquã forte hæc verba poſsint à contraria opinione declarari nõ incõmodè)quodãmodo tamẽ, neq; inſita,neq; influens eſt illis ſanguinẽ generandi virtus.nõ enĩ in illis ſanguis fit propria ipſarũ virtute,ſed calore membrorũ adiacentiũ,& caloris copia,qui defertur cũ ipſo ſanguine, qui ad ipſas venit melius cõfectus.In hanc ſententiã dictũ eſt à Galeno.6.De placitis:vt igitur ſi quis à neruis,aut mẽbranis, aut oſsibus,aut cartilaginibus,aut pinguedine vel omnino ab aliquo corpore exangui diceret ſanguinem generari,reprehenderemus propter illũ,ita,vt opinor,ſi quis ſanguinis generationẽ in venarũ tunicas ſecundũ ipſarũ naturã referat.Hæc Galen.illo in loco.Iam verò quòd lib.5.De locis patiẽtibus.cap.7. dictũ eſt:Cęterũ poſtquã ſanguinis generationẽ hepatis munus eſſe intelligimus,ſi cauſa aliqua fuerit, quę hũc generare poſsit,eã hepatis propriã facultatẽ eſſe dicemus.Nihil aliud ſignificat,q̃ ſanguinis venarũ generationẽ ſoli hepati eſſe propriã,ideſt ſecundũ ſubſtantiæ proprietatẽ cõuenientẽ.venę enim non habẽt ad generandũ ſanguinẽ vim,ſed cõmoditatẽ quandã, vt cũ vinũ in vaſe quopiam ex muſto fit, nullus dicit vini efficiendi vim eſſe vaſi.Addidi verò, Sanguinis venarũ, quia ſanguis arteriarũ in corde generari poteſt ꝓpria illi⁹ vi & ꝓprietate ſubſtãtiæ,docẽte eodẽ autore.6.De placitis paulò poſt nuper relata verba.Sed roget nos quiſpiã,qua ratiõe ſi res habet vt diximus, ſanguis potiùs generat̃ in venis,quę ꝓpe hepar ſunt,q̃ in lõginquis ſi nihil ad ſanguinis generationẽ neceſſariũ accipiũt ab hepate? Reſpõdẽdũ,accipere quidẽ eas calorẽ,qui in ipſo hepate eſt copioſiſsimus: virtutẽ aũt nõ accipere, vt quæ influere nõ poſsit.Dicendũ ꝑter hęc eſt,hepar principale mẽbrũ eſſe,nõ quod virtutẽ aliis præſtet,ſed materiã nutritionis,& generationis omniũ membrorũ: & ꝙ venarum, quæ virtutis naturalis ſunt inſtrumenta,radix ſit.Sed neq; hoc difficile eſt:niſi eorũ quæ paulò ſuperius diximus interloquẽdum de membrorũ principaliũ numero ſumus obliti. Quare huius cõtrouerſiæ hic eſto finis.

Caput decimum quartum. De naturali ſpiritu,an ſit.

ESt in hac diſputatione dubiũ quodã nõ prætereundũ, An ſit aliquis ſpiritus naturalis,quẽadmodũ vitales,& aĩales eſſe: diximus. Quod tñ nõ tam eget noua tractatione,q̃, vt diſtinctioris doctrinæ gratia,eius cõcluſio ex dictis ſuperius deducatur. Qui dicũt virtutẽ naturalẽ influere,nõ minus q̃ reliquas,continuô ſpiritũ naturalem eſſe non negãt.hii melius loquuntur, quãuis falſo dogmati adhæreant:q̃ quidam alii,qui hodie virtutẽ ſanguinis effectricem influere in venas putãtes, tamẽ ſpiritu ad influxũ opus eſſe nõ intelligunt. Gale.12. Metho.cap.5. viſus eſt illud ſub dubio relinquere,ita dicens. Quod ſi naturalis quoq; aliquis ſpiritus eſt, vtiq; is quoq; in hepate & venis continebitur. Sed tamen ccũ ex iis,quę in proxima quæſtione diximus cõſtet de ſententia illius,naturalem facultatẽ nulla ex parcte eſſe influentẽ:ſed ſingulis membris per ſe inſitam:certe neq; aliquo ſpiritu, neq; illuſtratione habet opus. Quare neq; commodè illud videbatur ſub dubio potuiſſe relinquere,qui de Hippocratis & Platonis placitis multò ante ſcripſerat. Reliquit tamen dubiũ,non qui parũ cõſtanter decreuiſſet,naturalẽ facultatẽ eſſe inſitam, vnde nullo naturali ſpiritu eſſe opus colligebatur:ſed qui aliô properaret,& illic obiter in quæſtionẽ de ſpiritibus incidiſſet. Nullo ergo ſpiritu naturali fit nutritio,aut accretio,quę operationes ſunt naturalis facultatis.neq; aliquis ſpiritus in hepate generatur,quod humorũ tantũmodo eſt officina. Non tamen hîc oportet dubiũ hoc cõcludere:ſed illorũ meminiſſe, quæ in quæſtione ſeptima huius libri diximus,diſputantes, An ſemen deciſſum viueret. vbi viuere illud monſtrauimus, alente vita: qm̃ virtutem generandi habet:quę naturalium facultatum eſt præſtantiſsima. Quam aſſertionem illi tantũ vidẽtur mihi poſſe effugere,qui dixerint,ſemẽ patiendi tantũ habere potentiã, quod tamen adhuc dixit nullus:ſaltem de virili genitura. Ducti etiã ſumus conſequentia ſermonis in eã ſententiã,quę ſpiritũ,quẽ cõplantatũ dicunt,induxit.quô,ſcilicet in ſpirituoſa parte geniturę ſit effectrix vis per ſe,& p̃cipue:in craſsiori patiendi potẽtia.ne idẽ ſit exquiſitè agens,& patiens:& ne quidquã videatur agere in ſuum interitũ. Eſt igitur ſpiritus in genitura,quẽ cõſtat naturalẽ eſſe. eſt enim generãs. Hoc intereſt inter hunc,& reliquos ſpiritus, ꝙ reliqui quidẽ inſtrumenta ſunt facultatum,ipſi, quantũ ratione conſequor,non viuentes(nullã enim in ſe ipſis virtutẽ edunt vitalem,ſed vt facultatum inſtrumenta,membrorũ & calorẽ,& temperamẽta fouent:generantur à facultate cordis & cerebri, inſumuntur perpetuo in actionibus:augentur acceſſu aliorũ ſpirituum generatione noua)tamen hic implantatus, viuit:generat ſiquidẽ. Quoniam verò monſtratũ eſt duodecimo cap.huius libri,hepar nihil aliud habere præcipuũ,q̃ generationẽ alimenti omnium membrorum, & diſpenſationẽ per propria delationis inſtrumenta,quæ ab illo oriuntur:veriſimile admodũ eſt,hunc ſpiritũ in teſticulis generari, & cũ humore albo permiſceri:hancq; eſſe pręcipuã elaborationẽ,quã ſemen in teſtibus recipit,qua fœcundũ fit.huius materiã conſentaneũ eſt rationi,eſſe ſpiritũ vitalẽ,qui arteriis,quę in teſtes inſeruntur deportatur: quemadmodũ ſpiritus animalis fit ex vitali in cerebri ventriculis, potiſsimùm in medio. Atq; hac ratione meritò teſtes membrũ principale dicũtur,vt qui virtutẽ generandi tribuãt ſemini, & inſtrumẽtũ illius virtutis generẽt. Eſt igitur aliquis ſpiritus naturalis, qui tamẽ neq; in venis,neq; in hepate fit,nã ad illorũ actiones nulla ratione eſt neceſſarius. Sed quomodo Galenus dixerit vere, Si aliquis ſpiritus naturalis eſt,hic in hepate aut venis generatur? Quoniã ille diſputabat de naturali vi,quæ conſeruat indiuiduum,& propterea de nutriente aut augente ſpiritu,non degenerante.

Caput decimum quintum. De ſubſtantia virtutis generantis.

TAntũ eſt demiratus Galenus, vt multis aliis in locis,ita vel p̃cipuè in eo libello, quẽ De fœtuũ formatione ſcripſit,ſapiẽtiã artificis in noſtrorũ corporũ cõformatiõe: vt ſit ne noſtræ cõformatiõis autor Deus aliquis,aut anima,aut facultas aliqua in nobis, aut natura, aut facultas in ſemine, atq; hæc,aut in ipſo humore,aut ſpiritu aliquo dubitãs,neq; quicquã probabile ſe habere nõ negãs,illud veriſsimũ eſſe cẽſeat,generationẽ nõ eſſe opus alẽtis,aut cõcupiſcẽtis,ſiue naturalis facultatis(nihil em̃ refert vtro horũ modo noĩes)qm̃ hęc facultas ratiõis ſit expers,corpora aũt noſtra tam ſapiẽter formata ſint. Elucet ſanè in nr̃a cõformatione tãta creatoris ſapientia, vt in nullo corporis humani mẽbro, aut ſubſtãtię modus,aut magnitudo,aut figura,aut ſitus citra læſionẽ poſsit cõmutari.eſt em̃ eorũ conformatio ſuis actionibus accõmodatiſsima,quod proculdubio ſummę formatoris ſapiẽtię eſt argumẽtũ. Sed nõ poſſum non mirari Galenum, qui hac in parte videtur ignoraſſe, omnes inferiores cauſas dirigi à prima,quam ille non ignorauit,ſummè eſſe potentem,ſapientem,&bonam. hoc enim ſi ſemel intelligatur,nihil habet admirationis naturam in ſuis operationibus nihil errare. diriguntur enim naturales actiones à conditore operum naturæ. Proinde ab Hippocrate dictum eſt libro De alimento, Naturę omnium nullo doctore vſæ ſunt. Quandoquidem natura,nec intellectu, nec arte prædita, nec à quoquam docta,perinde operatur,quaſi maxima ſapientia eſſet prædita:ſed fit illud,quemadmodum diximus,propter infinitam creatoris ſapientiam,à qua dirigitur. Eſt ergo generationis animalium peculiaris

culiaris cauſa,generans facultas,quæ in ipſis animantibus eſt: vniuerſalis, vt in aliis omnibus actionibus,Deus. Vtrum verò hæc generans virtus,interim dum formatur fœtus agens,deinde recedat, atq; cùm ceſſat generans,nutriens virtus incipiat operari, hoc nondum diximus. Videtur ſane pleriſq; ita fieri.quandoquidem generatur fœtus in vtero,dum formatur:nutritur &augetur poſt conformationem.Sed contrà eſt,quod paulò ſuperiùs quęſtione ſeptima mõſtrauimus,ſolida etiam membra, ſi periiſſent,poſſe ſæpe regenerari.nam in capite arteriam ſatis inſignis magnitudinis vidit regeneratã Galenus:& oſſa ipſa,ſaltem in infantibus,quibus mollia ſunt,coaleſcere poſſe,non negauit.& in omni cauo vlcere implendo conſtat,venas & arterias,paruas ſcilicet, quas capillares vocant,recuperari. nam aliter non eſſent viæ,quibus noua caro nutriretur.Cõſtat verò,vt horum membrorum reſtitutio,generandi facultatis ſit opus·nam nutrientis tantum eſt,genita membra aut conſeruare,aut augere: noui membri generationem, & figurationem ſola generans aſſequitur. Hoc argumento compelluntur nonnulli dicere,in ipſo ſanguine eſſe facultatem ſeminis: atque ita illum nõ minus ſemine facultatem habere,& vim ad generandum.Cæterùm horum ſtultam opinionem paulò ſuperiùs conuicimus, mõſtrantes,oportere continuò,ipſum viuentem appellare. Alii,de claſſe barbarorum,dicunt,ſpiritum illum implantatum,cuius ſępe meminimus,reſeruari in humano corpore toto vitæ tempore, atque in illo generantem virtutem, pro neceſsitatibus animantis. Sed ego non intelligo, qua ratione ſpiritus ille,ſi adamantinus non eſt,multò antè non abſumitur, Quare quod in quæſtione ſexta cœpi dicere,illud videtur in prſentia concludendum.Virtus generans quam ſemen in vltima elaboratione à teſticulis recipit, membrorum ſolidorum generationem exorditur,ſemine in generationem illorum inſumpto. eſt enim non tantum efficiens,ſed & materia. Generans virtus in ipſis membris relinquitur. atq; ita ipſa reliquorũ,quę deſunt, perficiũt generationẽ. Atqui cùm omnia iam mẽbra formata ſunt, eâdem facultate conſeruantur,& ad incrementum ſummum deducuntur: & ſi quod membrũ periit, modò non ſit,aut admodum grande,aut admodum durum, ab hac eadem virtute reparatur. Quare, quantum ego opinor,quanquam hęc ſententia,vulgaris non eſt,nec niſi doctoribus,& ingenioſioribus proponenda: virtus generans,à nutriente re vera non differt:ſed eadem eſt,quę cũ integrã conformationem à principio operatur,generans: cũ verò hęc eadẽ conſeruat,aut auget,nutriens dicitur. Id quod his rationibus probatur. Eiſdem particularibus actionibus completur generatio, quibus & nutritio:vtraq; enim actio fit cõuerſione alimenti in ſubſtantiã aliti, quemadmodũ nutritio fit medulla in oſſa,& ſanguine in ſanguinea membra permutato, nulla in parte conſiſtente differentia:niſi forte, ꝙ in generatione fiunt mẽbrorum conformationes:in nutritione verò minime, ſed quę multò antè fuerant formata,conſeruãtur. Sed videtur hoc poſſe cõtingere,vt,ſcilicet,in nutritione figura nõ fiãt: vel quoniã formatis iam membris,nouis figuris nõ eſt opus:vel quoniam nutriens virtus ex ſua natura figuræ generationem non aſſequitur.quod non video qua alia ratione diſcerni poſſet,q̃ obſeruãdo an cùm formata iam,& adulta animalia ex præciſione,aut corroſione,mẽbro aliquo deficiuntur:quo tempore nõ ſolũ nutritione,ſed & particulæ quæ deeſt generatione indigent:virtus nutriens,quę ſingulis membris inſita eſt,membrorum,quę deſunt,tentet delineationem. Id quod plane verum eſſe in ipſis operibus ſæpe fit conſpicuũ. Eſt igitur rationi conſentaneum, generantẽ virtutẽ in ſingulis membris eſſe,neq; differre à nutriente:ſed generationẽ eſſe, quaſi vlteriorẽ quendã motum eiuſdem facultatis,quę & nutriens eſt. Atqui,quantum ego intelligo, hæc opinio eſt cui rerũ euidentia maximè atteſtatur,pręterquam quòd rationi maximè conſentanea adducit, & minus abſurda cogitur admittere.Sed de generante & nutriente vi hæc ſufficiant. De augente ſunt nonnulla apponenda.

Caput decimum ſextum. De virtute augente.

ARiſtoteles tres eſſe ſpecies motus, inter ſe diuerſas,alterationem,accretionẽ lationẽ,cenſuit. quãdoquidẽ ad tria tantũ,quantitatẽ,inquã,qualitatẽ,& vbi,motũ eſſe per ſe monſtrauit.atq; ita longo ſermone primo De ortu & interitu cap.5.probat accretionẽ ab aliis motibus differre.Galenus,non ſolũ à latione,& alteratione,ſed & à generatiõe videtur illã facere diuerſam primo De facultatibus naturalibus cap.7.dicẽs,augentẽ quandã eſſe facultatẽ à generãte,& nutriente diuerſam. Nobis verò,nõ magis videtur diuerſa augens facultas à nutriẽte,q̃ generans. Quemadmodũ verò paulò antè oſtenſum eſt,generantẽ à nutriẽte nõ differre:ita tentandũ eſt oſtendere, nec augentẽ ab illa eſſe diuerſam. Galenus capite nuper citato inquit,in fœtu, & in hominibus etiam, poſtquam in lucem æditi ſunt, & adultis,virtutes eſſe,generantem,nutrientem augentem,tamen in fœtibus,dum vtero geruntur, nutrientem & augentem miniſtrare generanti,à tempore ortus vſque ad conſiſtentiam, dominari augentem,atque huic nutrientem miniſtrare. Quem locum ego ita interpretor. eandem facultatem, alentem ſcilicet, hæc omnia facere: ſed tamen generare modò nutrire modò, modò augere pro ratione conditionis, & ætatis rei alendæ. Quod vt de reliquis duabus monſtratum eſt, ita de

nutriente & augente modo:& fortaſſe clarius demonſtrabitur. Virtutes diuerſæ diuerſarũ operationum oportet vt ſint. Sed augentis virtutis nulla eſt propria actio diuerſa à nutritione. nam cùm tantũ reparatur ex alimento confecto, quantum quotidiana exolutione perierat, nutritur corpus: cùm plus, augetur. ſed plus aut minus reparari, non variat actionis ſpeciem. ergo nec virtus eſt diuerſa. Pręterea, plus aut minus aut tantũdem reparari, neceſſariò fit ex eiuſdem virtutis maiori, aut minori, aut ęquali robore: aut maiori, aut minori, aut æquali illius, quod commutatur, diſpoſitione. ſed neque robur aut debilitas efficientis cauſæ, nec diſpoſitio eius quod patitur, poteſt permutare ſpeciem virtutis, etiam ſi poſsit permutare modum actionis. ergo eadem virtus naturalis eſt, quæ nutrit corpus, & quæ auget. Nam quemadmodum, cùm hæc imbecillis reditur, corpus minuitur: ita cùm hæc vehemens eſt, illud augeri, eſt apertum. alioqui oportet etiam aliam imminuẽtem facultatem inuenire, augẽti cõtrariam, quò nihil eſt abſurdius. ſed vt deficiente nutritione, & remiſſo calore, minui poteſt corpus: ita nutritione abundante, & calore forti, in ſubſtantia humida, & ſequaci accretio fieri poteſt citra diuerſam facultatem. Vnica ergo alens facultas, nutrit, generat, & auget, quas diſtinctioris doctrinæ gratia ſeparauit Galenus, & ſibi mutuo ſubſeruientes appellauit. Nobis tamen vnicam eſſe, vel illud præter cætera monſtrauit, quòd eiſdem vtuntur particularibus facultatibus, & ſubſeruientibus, trahente, ſcilicet, retinẽte, alterãte & expellẽte. De quibus, quando de his præcipuis ſatis dictũ eſt, dicere aliquantulũ iã propero. De ipſo accretionis motu, an ſit motus ab aliis ſpecie diuerſus, an citra motum diſtinctum, ſit neceſſario conſequens alios motus: in fine huius ſermonis, vbi de operationibus loquemur, diſputabimus.

Caput decimum ſeptimum. De numero facultatum naturalium, quæ miniſtrantes aut particulares appellari ſolent.

QVatuor tantum eſſe naturales facultates, nutrienti, aut generanti, aut augenti (monſtratum enim eſt paulò antè, eandem facultatem ſignificari his nominibus) miniſtrantes, à Galeno recipit Auicena, & ab Auicena tota medicorum ſchola. Scripſit Galenus opus celebre De naturalibus facultatibus, in quo diffusè admodum oſtendit, generationem, nutritionem & accretionem quatuor aliis virtutibus vti: quas vocat ἑλκτικὴν, κατεχούσην, ἀλλοιωτικὴν, ἐκκριτικὴν vel ἀποκριτικὴν. Ideſt, trahentem, retinentem, alterantem & excernentem, ſiue expellentem. Cõſtat enim, ortum, nutritionem, & accretionem, fieri mutatione materiæ: ex qua fiunt in ſubſtantiam illius, quod generatur, nutritur, aut creſcit. Sed ad hanc commutationem, ſi tractio fit eius quod eſt vtile, & eius quod tractum eſt, retentio, & retenti mutatio, & partis inutilis, qualis neceſſariò in quauis concoctione ſeparatur, expulſio: conſtat, vt nihil amplius deſideretur. Quatuor ergo ſunt ſolummodo virtutes naturales miniſtrantes. Sed eſt quod aliquis poſsit contradicere, obiiciens nobis facultatem diſtribuentem ſecernentem, & appetentem: quarum videtur Galenus ſæpe mentionem facere. quanquã ab illis quas retulimus, apparent diuerſæ. nam tertio De cauſis ſymptomatum in fine meminit Galenus diſtribuentis, quam ἀναδιδομένην appellat: & ſecernẽtis quam dicit διακριτικήν. neq; ſolũ meminit nominum, ſed docuit etiam ſymptomata quædam eſſe his facultatibus, quæ ex vitiatis illarum actionibus proficiſcũtur: vt atrophia fit ex defectu diſtributionis, & morbus regius ex defectu ſecretionis. Secundo etiã Aphoriſmorum commentario decimo tertio, huius ſecernendi facultatis meminit, reddens rationem, qua illi, quibus criſis futura eſt, habent noctem antecedentem difficilem, vbi ita ſcripſit. γίνεται δὲ τῆς φύσεως διακρινούσης ἀπὸ χρηστῶν τὰ μοχθηρὰ, καὶ παρασκευαζούσης πρὸς τὴν ἔκκρισιν. Ideſt. Fit autem cũ natura ſeparat à bonis mala, & præparat ad expulſionem. Ab his locis talia deſumuntur argumenta. His facultatibus, diſtribuenti (inquam) & ſeparanti, reſpondent actiones diuerſæ ab operationibus illarum quatuor. longè enim videtur aliud eſſe, deducere alimenta per corpus, & excrementa ſeparare, vt expellantur: quàm trahere, retinere, coquere, aut expellere. Fit ergo ex illo principio, quod ſæpe vſurpauimus, Potentiæ diſtinguntur per actiones: vt virtutes hæ ab illis diuerſæ ſint. Adde illud, quod paulò ante de ſententia Galeni de ſymptomatum, quę ex illarum læſione fiunt, diuerſitate dicebamus. Alterius etiam facultatis præter has, viſus eſt meminiſſe primo De ſymptomatũ cauſis: vbi referẽs cauſas naturalis famis, inquit primo venas exinaniri, deinde appetere naturali appetitu, deinde trahere ſugendo ex ventriculo: ex cuius ſuctus ſenſu excitari animalem appetentiam, quam famem dicit. Eſt verò hæc appetentia animalis: illa naturalis. quoniam quæ eſt in ventriculo: eſt cum ſenſu: quæ in venis, ſine illo. Habent ergo naturalia inſtrumenta, cum naturaliter appetant, appetendi facultatem. nã numero actionum debet reſpondere numerus facultatum. nihil enim ſine cauſa fit. Si igitur appetere aliud eſt, quàm trahere, retinere, coquere, aut expellere: diuerſa etiam ad appetendũ opus eſt facultatẽ.

pręter

Pręter hæc,habet etiam huius facultatis læſio ſua ſymptomata.nam ſexto De locis patientibus,capite tertio docet Galenus,diabetem naſci ex debilitate retentricis renum:ſed nimiam ſitim, quæ in illa affectione eſt,ex nimia appetentia naturali renum , cuius gratia multum ad ſe ſerum alliciunt , & deſiccando ventriculi os,ſitim excitant.eſtq; hæc affectio renum,ſimilis partim diarrheæ, partim fami,quã caninam vocant.Videntur ergo iam tres alię facultates prioribus acceſsiſſe,diſtribuendi,ſeparandi,& appetendi atque ita eſſe non quatuor,vt communis medicorum opinio fert. Præterea quãquam accretio fiat tractione,retentione,alteratione,& expulſione: videtur tamen quinta etiam ab his diuerſa facultate miniſtrante opus habere,dilatante ſcilicet. Ergo plures ſunt quàm quinque particulares vocatæ,& principalibus ſubſeruientes. Quod argumentum, modò propoſitio confirmetur, non modò hoc,ſed illud etiam ſubuertit placitum,quo dicebatur,eandem facultatem nutrire,& augere. fuerit enim ita inter vtrãque non parua differentia conſtituta. Propoſitio verò talem habet cõfirmationem: Quo augeatur corpus proprio incremento , nõ eſt ſatis,ſi nutriatur:ſed opus eſt,vt plus recipiat alimẽti eo,quod reſoluitur:& vt alimentum apponatur , ſubiens in minimas quaſq; particulas per ipſos poros,id quod fieri non poteſt,niſi ipſum corpus dilatetur,quo pori ampliores fiant, & alii , in eo quod apponitur,generentur. Duplex igitur contingit in incremento corporis actio , nutritio & dilatatio. prior poteſt à quatuor illis fieri:ſed tamen dilatatio non poteſt. Habet ergo augens facultas aliam miniſtram præter illas quatuor:quam licet modò nobis appellare dilatantem:quæ ſi illis addatur, quas pcedentia argumenta inuenerunt,cùm quatuor primis erunt numero octo facultates naturales miniſtrantes trahendi,retinendi,alterandi,expellendi,diſtribuendi,ſecernendi,appetendi & dilatandi. tot enim actiones videmur inueniſſe. Sed & præter dictas octo, videtur alia eſſe ſubſeruiens nutrienti:id quod ex actionibus inuenies. Nam quô nutriatur corpus,non ſatis eſt,ſi trahatur, quod nutriturum eſt,& retineatur,altereturq;,& quod inutile eſt,expellatur.niſi id,quod retinetur,affigatur nutriẽdæ particulæ.neque enim affigendo cibo membris ſufficiunt reliquæ facultates. efficeret enim id profectò,ſi quæ illarum,retentrix.tamen tractio verſus partem,longaq; in illa retentio,vnionem tantum poteſt facere.affigendi & vniendi actio eadem non eſt,vt monſtrat Galenus primo De facultatibus naturalibus capite vndecimo,argumento quodam,quod iis quæ à nobis dicuntur modo, addet magnã euidentiam.In hydrope(inquit)aſcite fit praua nutritio,quia etiam ſi appoſitio ciborum fiat: tamẽ interuentu aquei humoris non affiguntur.Ex his addemus nos dictis maiorem vim. Accidũt huic propria ſymptomata,quæ nullius dictarum facultatum ſunt,vt exemplo hydropis, quo vſus eſt Galenus, conſtat.ergo affigendi actio propriæ facultatis eſt ab aliis diuerſæ. Quare collegimus iam facultates naturales,de numero miniſtrantim,nouem. Cęterum quanquam hæc argumenta non ſunt tam leuia, quin indigeant expoſitione: ſed neque tam fortia vt veram ſententiam ſubuertant,quæ rectè à principio conſtituta eſt.eſſe,ſcilicet,tantum quatuor priores,& has eaſdem,generanti,nutrienti, & augenti miniſtrare.nam cum diſtributionem alimenti in corpus vniuerſum fieri,aliis membris expellentibus, iis,ſcilicet,quibus redundans eſt ſuccus,aliis trahentibus propter indigẽtiam,multò antè docuerit Galenus:nõ admodũ nos perturbabit,diſtributionẽ nominãs,fuerit eñ facile dicere,hãc non eſſe ab aliis diuerſam,ſed reduci ad expellentẽ,& trahẽtẽ. ad quas etiã cũ alterãte reduci ſecernẽtẽ cõſtat. nã cũ cõcoctio omnis ſeparet excremẽta ab alimẽtis:& mẽbra vim habeãt trahẽdi cũ delectu vtilia,reliqua expellẽdi:qua amplius facultate ſecernente eſt opus?an nõ hęc neceſſario cõſequitur ſecretio? Appetitũ naturalem ſingulis naturalibus inſtrumentis ineſſe,eius, quod ſibi ſecundum naturam cõueniens eſt, non eſt dubium. Sed tamẽ cùm propter finem operari, & illum appetere, inſitum ſit etiam inanimatis in quibus facultates naturales non ſunt: non magis indigent membra facultate ad appetendum alimenta,quàm terra ad appetendum deſcendere,ſed natura appetunt. Dilatare etiam caloris, eſt proprium in materiã mollem agentis.fit id non in corporibus animatis ſolùm, ſed in inanimatis quamplurimis multò clariùs. Quare dilatat natura ſua calor humidas partes: non aliqua membrorum facultas ad id deſtinata. Quare rectè à principio dictum eſt, animatis quatuor ſolũ eſſe facultates naturales miniſtrantes nutritioni.nam quas habent cum omnibus natura conſtantibus communes,eas neq; facultates quiſquam meritò appellet.talis etiam eſt affigendi actio.hanc enim in nobis,non facit facultas aliqua vitæ:ſed vt in reliquis etiam inanimatis,quæ ſuo modo ſubſtantiæ facilè affiguntur, cùm cõiuncta aliquãto tempore morantur,affiguntur ſua ſpõte,vt cera ceræ,pix pici,breui tempore ſi ſimul ſint, & nihil impediat,vniuntur,potiſsimùm in ipſa agente igne,vt in alimenta agit noſter calor. Quòd verò omnia affigũtur in noſtro corpore,tali quapiam cauſa,ex diſpoſitione(inquam) ipſius materię,diſces ex eo qđ à Galeno ſcriptũ eſt.6.Methodi.cap.5. Quòd igitur coaleſcere nequeat tã durum os, q̃ id, qđ in adoleſcẽtibus iuuenibus, & viris,multoq; magis in ſenibus eſt.Id profecto, vel cuiuis patere poteſt. ſolum illud poteſt, vnionem recipere,quod abundè molle eſt: cuiuſmodi eſt in puerulis. Vides, Galenum,molliciem cauſari,quòd affigantur nonnunquam oſſa.vt & libello artis Medicinalis nonageſimo nono capite,Molle verò & puerile (inquit) os, coaleſcere poteſt. Itaque neque affigendi per ſe eſt actio facultatis alicuius altricis. Quare quatuor tantum ſuperſunt facultates. Quod verò ſym-

 ptomata

ptomata contingere poſsint læſis actionibus, quæ nullius dictarum facultatum ſint: dicturi rurſus ſumus in libro huius operis quarto. Quare de hac quæſtione hæc ſufficiant.

Caput decimum octauum. De numero facultatum animalium, quæ rectrices dicuntur.

QVæſtiones ad animalium facultatum notitiam attinentes, opportunum eſt iam attingere. Sunt verò facultates hę duplices. Quędam in ipſo cerebro, quod primam illarum ſedem eſſe diximus, reſident: & à medicis rectrices appellantur. quædam peculiares, quæ ſcilicet peculiarium ſunt actionum, & peculiaribus inſtrumentis operantur, vt viſus odoratus, auditus. De rectricum numero eſt prima quæſtio, quæ occurrit. Profitentur enim omnes Ariſtotelici, cũ quibus & Auicena, eſſe quinque, ſenſum communem imaginationem quæ Græcis phantaſia dicitur, rationem, quę exiſtimatiua vulgo appellatur, memoriam, & reminiſcendi vim. Confirmant ſuam ſententiam, tribuentes his omnibus diuerſas operationes. nam cùm potentiæ diſtingantur per operationes: cõſtat futurum, ſi actiones differunt, vt differant & potentię. ſed ſenſus communis (dicunt) confert res ſubiectas peculiaribus ſenſibus, vt quando album cum dulci componit. imaginatio, ex iis quę ſentiuntur incipiens, componendo, ad ea etiã quę impoſsibilia ſunt, procedit (qua actione, & aureos montes, ſi lubet, & volãtes boues confingimus) tamen à rerum quę ſentiuntur, ſpeciebus non recedit. ratio non hoc ſolum facit: ſed ab ſpeciebus ſenſibilium, inſenſibilium etiam rerum ſpecies elicit, vt amicitiæ, & odii, & aliarum rerũ, quæ in ſenſum non veniunt. Memoria retinet ſpecies, & res abſentes recolit. Reminiſcendi vis, ſi quid memoria excidit, ab iis quę retinentur colligens, reducit. Videntur verò hęc omnia differre. Quare, cũ quinque modi operationum ſint, videntur etiam quinque potentiarum ſpecies fore. Galenus tres tantum eſſe dixit, imaginationem, rationem, & memoriam, quas vocauit principem animi partem, ἡγεμονικὸν octauo De vſu partium. cap. 6. Quod probat libello De differentia ſymptomatũ per ſpecies phrenitidis hoc argumento: Quacunque rectricum facultatum læſa, contingit hominem inſanire neceſſariò: quandoquidem princeps animæ pars eſt. ergo tot ſunt potentiæ, quot læſionum modi, & inſaniæ. ſed huius tres tantum ſunt ſpecies (tripliciter enim tãtum poteſt lædi mens: vel quoniam homo errat in cognitione, vt Theophilus, qui tibicines ſe videre in domus angulo dicebat, quos videbat nullos: vel quoniam cum in hoc nihil erret, tamen prauè ratiocinatur, vt qui, cùm vaſa vitrea cognoſceret, & propriorum nominum recordaretur, tamen cognita proiiciebat: vel quoniam læditur memoria) cùm ergo tres tantum ſint læſionum modi, conſtat tres ſolum eſſe potentias. Auicena huius argumenti ſolutionem hanc imaginatus eſt. læſionem ſenſus communis neceſſario comitari lęſionem phantaſię: & læſionem reminiſcendi, memoriæ: atque proinde medicorum nõ intereſſe, plurium quàm trium potentiarum meminiſſe. Sed cur ita fiat, vt ſemper cum ſenſu imaginatio, & cum memoria lædatur reminiſcẽdi vis, ſi diuerſę ſunt facultates: neque dixit, neque poteſt dicere. Quare hoc etiam, argumẽto eſt, non in euidenti, tres tantum eſſe has facultates, & eas actiones, quæ illis tribuũtur, non eſſe quinque, ſed tres tantum ſpecies, & quinque operationum modos. nam actio ſenſus, & actio phantaſiæ, hoc vno differũt, quod ſenſus componit ſenſibilium ſpecies in præſentia: imaginatio componit has eaſdem in abſentia. Conſtat verò, vt hæc non ſit ſpeciei differẽtia. Quare non ſunt duæ operationum ſpecies, ſed eiuſdem actiõis duo modi. quo circa vnius ſunt facultatis. Reminiſci præterea memoriæ eſt opus, cùm ſe reflectit in ſeipſam. non enim eſt memorię opus, vt multi putant, ſolum ſpecies retinere (ita enim non eſſet potentia cognoſcens, ſed ſeruans tantum ſpecies) ſed memoriæ eſt recordari rerum abſentium, vt res ſunt actæ. ergo imaginatio eſt ſenſus: & reminiſci memoriæ vlterior quidam motus, non actio diuerſa. Quod non tantum Galenum ſenſiſſe, ſed & Ariſtotelem monſtrabo quidquid dicat Auicena. Tertio libro De anima. cap. 3. cum de imaginationis eſſentia multa diſputaſſet Ariſtoteles, ad finem capitis addit: Si igitur nihil aliud prærer imaginationem habet ea quæ dicta ſunt, ſitque id ipſum quod diximus, imaginatio motus profecto fuerit, ſenſus iam operantis. Quę verba oſcitanter omnes prętereunt. Conſtat tamen illis nihil aliud ſignificari, quàm imaginationem actionem eſſe eiuſdem potentiæ, cuius eſt ſenſus actus. Sed hanc eandem potentiam, quæ ſenſus eſt, cùm rebus pręſentibus operatur, ſenſum eſſe, cumq; vera componit: cùm verò falſa, phantaſiam. Memoria, dicente eodem Ariſtotele libello De memoria & reminiſci, differt à ſenſu, quod memoria in abſentia rerum operatur cum ſenſu temporis: phantaſia operatur in abſentia rerum, ſed ſine ſenſu temporis. cùm enim lectiones fingimus, aut diſputationes ad ambitrium, imaginamur: ſed cũ diſputaſſe nos heri, legiſſe nudius tertius cognoſcimus, recordamur. quia cum cognitione rerum temporis ſenſum coniungimus. Reminiſcimur memoria ſe in ſeipſam reflectente. ergo eiuſdẽ potentiæ motus ſunt, recordari & reminiſci. Quare de ſententia, etiam Ariſtotelis, tres tantum ſuperſunt rectrices, potẽtiæ imaginatio, ratio,

&

& memoria. Videtur ergo ſententia hæc Galeni cum verbis Ariſtoteles plurimum conuenire. quæ ſi vt ſcripſimus intelligatur, nihil videtur habere difficile. ſaltem ea argumenta, quibus plures eſſe quàm tres, nonnulli contendunt, mihi nullam inferunt difficultatem. videtur aliquanto difficilius, quod Galenus libello ſecundo De motu muſculorum inquit. Pars enim animæ quæ imaginatur, quæcũque ea ſit, hæc eadem recordari videtur. Quare ſi eadem pars imaginatur, & recordatur, imaginatio & memoria vnica eſt potentia. Cæterum hoc ita interpretandum eſt, videtur imaginandi potentia recordari. quoniam pro ratione imaginationis, quæ præceſsit, ſubſequitur firma aut debilis recordatio. quoniá cum fortis imaginatio fit, inſignes impreſsiones rerum fiunt, quæ memoriam deinde firmiter permutant. Differunt tamen recordatio & imaginatio, differentia illa, quam inuenit Ariſtoteles: quod, ſcilicet, memoria operatur cum ſenſu temporis. Sed de numero harum facultatum, hæc ſunt ſatis. Nũc de ſede illarum eſt aliquid apponendum.

Caput decimum nonum. Diſtingantur ne locis potentiæ animales rectrices.

COmmunis omnium fere medicorum opinio eſt, imaginationis ſedem eſſe anteriorẽ cerebri partem: rationis medium ventriculum: memoriæ poſtremum. Aëtius ſermone ſecundo Tetrabibli ſecundi capite ſecũdo ita ſcripſit: Proinde anteriori cerebri parte læſa, imaginatio ſolum læditur: medio verò cerebri ventriculo læſo, ratio peruertitur: poſteriore autem circa occipitium parte læſa, perit memoria, & cum ipſa omnino etiam reliquæ duæ facultates. Hęc Aëtius. Auicena Fen prima primi doctrina ſexta capite quinto eandem hanc ſententiám apertè ſcripſit. Itaque his autoribus cenſent plęrique medicorum, tres facultates, quarum nuper meminimus, differre locis: eoq; nunc apponenda eſſe remedia ſyncipiti, nunc occipiti, nunc medio ventriculo in illarum læſionibus. Sed tamen ego non video, ex quo Galeni loco collegerint hanc locorum differentiam. Eſſe quidem has facultates in cerebro, & vitiata quacunque illarum capiti eſſe apponenda medicamenta, monſtrat Galenus multis in locis, quæ nos paulò antè retulimus. Sed hanc partium cerebri differentiã (quod ego legerim) docet nullibi. quin potius contrarium videtur deduci ex nonnullis illius locis. Primum octauo libro De vſu partium capite ſexto ſub vnico hoc nomine ἡγεμονικὸν comprehendit tres potentias animales, & eas in cerebro dicit reſidere, nulla particularum cerebri facta diſtinctione. cum tamen, ſi quæ foret, eo loco illam maxime oporteret dicere, quo loco de particularum vſu erat ſermo inſtitutus: potiſsimũ cum in eodem libro cerebrum in tres partes diſtribuat, duos anteriores vẽtriculos, & parenchephalidem, hoc eſt, poſtremum, & communem meatum, qui ventriculus medius eſt, & ſingularum doceat vſus ab iis, quos iſti dicunt, longe diuerſos. primis enim ventriculis, inquit, fieri odoratum, & elaborari animalẽ ſpiritum: ſecundum eſſe porum tranſitus ſpirituum: in tertio, vbi cerebellum eſt, vigere maxime, & operari animalem facultatem. Itaque non videtur rationi conſonum, ſi iſtam facultatum diuerſitatem ſecũdum loca Galenus ſuboluiſſet, fuiſſe eam illo loco prætermiſſurum. Libello etiá, cui titulum fecit De inſtrumento odoratus, de quo procedente hoc ſermone nos quoque ſumus diſputaturi, contendit monſtrare, ventriculos anteriores eſſe inſtrumentum odoratus. Sed non eſt rationi cõſentaneum, eandem partem eſſe inſtrumentum odoratus, ſenſus nempe ſingularis, & communis ſenſus: quem, dicente Ariſtotele, veluti centrum aliorum oportet eſſe. Adde nullam talem indicationem ad imponendum auxilia deſumpſiſſe Galenum, qualem illi dicunt, ex facultate quæ læditur in phrenitide. Sed quæcunque phrenitis ſit, decimo tertio Methodi capite vigeſimo primo, auxilia infundit in futuram coronalem ſumpta indicatione à ſtructura membri, quaſi ex ipſius membri partibus nulla alia indicatio deſumi poſsit. Præter hæc, quæ quæſo tanta diuerſitas eſt in modo ſubſtantiæ partium ipſius cerebri? aut quæ tam diuerſa temperamenta? quæ hanc facultatum diuerſitatem perſuadeât? Dicitur etiam à Galeno ſecundo De motu muſculorum loco illo, quem in proxima quæſtione adduximus. Si itaque inſignes impreſsiones rerum in imaginationibus acceperit, conſeruat perpetuò. Quod ita interpretati ſumus, confirmari memoriam interim dum fit fortis imaginatio. quod non video quomodo fieret, niſi imaginatio & memoria eodem in loco operarentur. Sed dicent qui contrariæ opinionis ſunt (nullum enim aliud video ab ea opinione forte argumentum) qua ratione in eadem parte poſsint eſſe tres facultates, & vt vna lædatur aliis illæſis? Illis enim facile eſt huic quæſtioni, qua quæritur, quomodo lędatur vna illarum, illæſis aliis, reſpondere, dicentibus, cùm læditur ſola pars anterior, læditur ſola imaginatio: cùm ſolus ventriculus medius, ſola ratio. tamẽ nobis qui negamus hanc locorum diuerſitatem: vel ſaltem non aſſerimus, vtpote nulla cogente ratione, neceſſe eſt facultates has diuerſis eiuſdem partis temperamentis tribuere: vt nihil mirum ſit, vnam lædi illæſis aliis. quemadmodum in toto ventriculo ſunt trahendi, retinendi, alterandi, expellendi virtutes: non tamẽ quacunque illarum læ-

ſa, læduntur omnes. nã alteratio fit calore cum humiditate: retentio & tractio quadam ſiccitate: expulſio etiam, ſed minori. Quo fit, vt poſsit per ſe quæcunque illarum lædi propria læſione. Sed hęc euadēt multo clariora ex tractatione de cauſis ſymptomatũ. Dicēt ſecũdo, oportere ex noſtra opiniõe, vt nulla eſſet ventriculorum cerebri, dignitatis differentia: nam cum omnes virtutes ſint in partibus omnibus, æquè principales videntur fore omnes partes: quod tamen eſt contra Galenum octauo De vſu partium, vbi poſtremum aliis præfert. & tertio De locis patientibus capite ſeptimo, vbi ita ſcripſit: Ac primum ipſius inſtrumentum, tum ad ſentiendi actiones omnes, tum ad eas quæ à cõſilio & voluntate prodeunt, ſpiritum eſſe, qui in ipſius ventriculis, maximeq; poſtremo, continetur. quamuis nõ contemnendus ſit medius. perinde quaſi non præſtantiſsimus ſit: multæ enim rationes, nos adducunt ad hunc, & à duobus anterioribus auertũt: Hoc loco Galenus vltimum reliquis omnibus, & medium duobus anterioribus præfert. Sed neque hoc ex principatu facultatum, quæ in hoc aut illo ventriculo reſident, fieri puto, quemadmodum illi interpretantur. Sed omnes facultates in toto cerebro operari, minime verò in anterioribus ventriculis, maxime in poſtremo: in medio, medio modo. quemadmodum eſt alterandi facultas in toto ventriculo, viget verò maximè in fundo. Sed quando ſatis diximus de rectricum facultatum ſede, ad aliam quæſtionem tranſgrediamur.

Caput vigeſimum. An ſentiendi & mouendi vis per eoſdem neruos eiſdem ſpiritibus aut eadem illuſtratione deferatur.

SVnt quibus videtur difficile, eodem ſpiritu, vel eadem illuſtratione, & per eoſdem neruos deferri virtutem mouendi & ſentiendi. Sed contrà oportere autumãt, vt alii ſint nerui motus, alii ſenſus, & alius ſenſus ſpiritus, alius motus. nam diuerſis facultatibus diuerſa (dicunt) inſtrumenta debent eſſe tributa. ſpiritus autem eſt facultatis inſtrumentum ad tranſmittendam virtutem: nerui ſunt inſtrumenta facultatis animalis ad operandum. Virtus mouens diuerſa videtur eſſe ſecundum ſpeciem à ſentiente, cùm ſint actionum diuerſarum. multum enim intereſt inter motionem & ſenſum. ergo & ſpiritibus diuerſis, & per diuerſos neruos debent fieri. Præterea, ſi vnico influxu ambæ virtutes deferrentur: nullus eſſet neruus motus, qui non eſſet ſenſus neque contrà. Tamen res aliter ſe habet. nã tendones muſculorum ſunt qui mouent, & nerui quibus contexta eſt cutis, qui ſentiũt. Quòd ſi quis dicat, neruos motus non omnino priuatos eſſe ſenſu: ſed præditos aliquo tactu: verè dicet. tamen de neruis ſenſus, non idem poſſet afferre. multi enim ſunt nullum motum facientes: huiuſmodi ſunt, quos modo dixi, texentes cutem, & magna pars eorum, qui de cerebri ſubſtantia oriuntur, vt optici. hi enim nullum oculis motum præſtant: ſed videndi vim deferunt. Imo verò (vt ſemel dicam) nullus neruus mouet, præter eos, qui in muſculos inſeruntur (niſi forte mouent frõtem, qui diſtributi ſunt in carnoſam vocatam cutem, ſine muſculis: quanquam hæc ipſa cutis qua parte habet carneas fibras eſt reuera muſculus) propterea à Galeno dictum eſt, conuulſionem, cuius propriũ ſymptoma eſt deprauatus motus, eſſe paſsionem muſculorum primo De cauſis ſymptomatum. In opere De motu muſculorum motum adſcribit muſculis, vt actionem propriam. Cùm ergo multi nerui ſint, qui in muſculos non inſeruntur: videntur alii eſſe mouentes, alii ſentientes: ideſt, alii recipientes influxum facultatis mouentis, alii ſentientis. Tamen res nõ ita ſe habet. neque ita Galenus ſentit. Sed vnica eſt animalis facultas, hęc ſcilicet, ſub communi appellatione, quæ continet ſingulares alias virtutes, mouendi ſcilicet & ſentiendi. Atqui ſentiens habet alias peculiares, audiendi ſcilicet, viuendi, & reliquas. ſunt tamen hæ omnes eiuſdem animæ vires: quæ pro diuerſitate inſtrumenti, hic hanc, illic illam actionem operatur. quemadmodum vnica alendi potentia, hîc cõficit, illic trahit, alibi expellit. Itaque eſt vnicus, aut ſpiritus animalis, aut illuſtrationis influxus. nempe per hunc omnes vires facultatis animalis natura influunt. Tamen hac illuſtratione, in oculo viſio, in auditu auditio fit. quia oculus eſt inſtrumentum comparatum ad videndum, nequaquam ad audiendum: vt aures ad audiendum, & ad videndum minimè. Cùm verò ad duas, aut etiam plures actiones inſtrumentum vnicum non eſt ineptum: eas omnes ſuſcipit, vt nerui texentes cutem linguæ guſtum, & tactum: & neruus quicũque mouens, motum & tactum: hoc enim nullus neruus priuatur. Ad quam vero actionem eſt ineptum inſtrumentum, ea priuatur. propterea neque duri admodum nerui, ſenſui multum: neque molles motui deſeruiunt. non quòd vtraq; virtus in vtroſque non deferatur vnica illuſtratione. Hinc cõſtat, nullum eſſe ſpiritum videndi ab eo, quem animalem dicimus, diuerſum: neque audiendi, neque olfaciendi. Sed animalem ſpiritum in hęc omnia organa influere: aut pro illo illuſtrationem, & virtutem animalẽ deferre. quæ cùm omnes has vires habeat, pro ratione inſtrumẽti operatur. Galenus toties, vt pigeat repetere, animalis ſpiritus meminit, & illuſtrationis, & animalis influxus in inſtrumenta. qui tamen nullibi diſtinxit, aut ſpirituum,

aut

aut illuſtrationum formas,eoq; niſi res haberet vt diximus,omnino eſſet autorum omnium, in diſtinguēdo rem prçclaram negligentiſsimus.Sed neque mens humana capit,aut ratio, aliter fieri. Nam oporteret,multiplices ſpiritus in cerebro ipſo generari,alios ad oculos,ad aures alios, alios ad reliquos ſenſus,alios præter hos, ad motus inſtrumenta demandandos:& hos omnes in certa quadam proportione:& eſſe interim dæmonem quendam,qui ex magna deliberatione hos hâc,illos illâc:&,ſi quò oporteret,vtroſque mitteret.quod vt in ſpiritibus contingeret,quantumuis abſurdè:tamen in illuſtratione fieri nequaquam poteſt, quippe quæ non hâc,aut illâc mittitur, neque per motum diſtribuitur: ſed ex fulgidi corporis luce neceſſario in quamuis partem capacem ſplendoris repētè producitur: Sed diceret aliquis fortaſſe,vnicum animalem ſpiritum in omnes partes deferri. tamen hūc in ſingulis inſtrumentis ſuo modo elaborari:atque ita, viſui aptum fieri,aut auditui,aut motui.Sed eſſet cōtra hūc, quod in plæraq; ſenſus & motus inſtrumenta ſola illuſtratio peruenit:ex qua non arbitror,fieri poſsit ſpiritus: &,ſi quo peruenit ſpiritus,nihil prçſtat aliud,quàm vt ſit virtus animalis,quç ſentiat affectionem proprii inſtrumenti. Quò fit,vt ex modo patiendi propriorum inſtrumētorum ſenſuum, diuerſi fiant ſenſus actus:non ex diuerſitate virtutum influentium. ſenſus quippe fit affecto proprio inſtrumento,& facultate percipiente affectionem.Si igitur inſtrumentum à coloribus afficitur,fit ſenſus colorum:ſi à ſono fit ſoni ſenſus. atque ita de reliquis.Ita facultas animalis,ſi in membrum incidit firmū, & ſecundum compoſitionem bene ad id comparatum,mouet:ſin minus,ſentit tantummodo. Quod Galenus eâdem omnino virtute fieri,clare ſignificauit primo De cauſis ſymptomatum capite quinto dicens,nonnunquam lædi motum illæſo ſenſu,quòd minus virtutis influat, quàm vt ſufficiat ad mouendum:tantum autem,vt valeat ad ſentiendum.Ergo eâdē vi fit motus,qua & ſenſus,maiori tamen. Sed de facili quçſtione hæc ſufficiant.De ſenſibus externis opportunum eſt iam diſputare.

Caput vigeſimum primum. De numero & temperamento ſenſuum externorum.

QVatuor ſenſus externos eſſe præter tactum,ſcimus omnes: & nullus philoſophorū negat. Sit ne tactus vnicus ſenſus,aut plures, Ariſtoteles ſecundo De anima capite nono diſputat.qui colligēs hinc inde rationes,probabilius cenſet plures eſſe, non vnum.ſpecies enim ſenſuum differentiâ rerum ipſis ſubiectarum diſtinguntur,nō inſtrumentorū. Quanquā ergo tactiones omnes eiſdem partibus fiunt:tamen ſi multarum oppoſitionum ſunt,calidi ſcilicet & frigidi,humidi & ſicci,duri aut mollis,& illarum non ſub eodem genere conſiſtentium,conſtat plures eſſe ſenſus. Quòd ſi non vnius oppoſitionis eſſe auditum dices, ſed eſſe ſonum grauem & acutum,magnum & paruum, lenem & aſperum,nihil efficies:nam pleræque harum analogiâ dicuntur de ſono non propriè & omnes illæ vnicę rei tribuuntur,ſono inquam.Humidum verò & ſiccum, calidum & frigidum non continētur ſub vna aliqua re:ſi enim dixeris,vt dicunt multi,ſub ratione qualitatis tactui ſubiectę:hoc nihil maius eſt, quàm ſi nihil dicas.nā & hoc ipſum quod tactui ſubiectum eſt multiplex eſt,ſi tactus ſunt plures.Neq; quicquam eſt quod videatur oſtendere,vnum eſſe.nam guſtus & tactus duo ſunt,tamen eadem parte fiunt:conſtatq; vt guſtus & tactus,etiam ſi guſtus per corpus vniuerſum diſperſus eſſet,diuerſi forent. Itaque ſenſus externi plures ſunt,quàm quinque,ratione rerum illis ſubiectarum: ſed quinque tātum ſunt ſenſuum inſtrumenta,& quinque inſtrumentorum temperies. nam tactus omnes inuicem eiuſdem ſunt ferè naturæ,aut parum diſſident,ſaltem eidem tribuuntur elemento,nempe terræ.atque inde fit,vt eiſdem in partibus fiant tactiones omnes.Sed quando de illorum temperamentis incidit ſermo,age,de his tantiſper diſputemus.quæ tam obſcurè docuit Ariſtoteles, vt autoris obſcuritas pepererit multam interpretationum varietatem.Tertio libro De anima ita ſcripſit: Nam ex hiſce duobus, ſimplicibus tantum inſtrumenta ſunt ſenſus,ex aëre & aqua:etenim pupilla ex aqua,auditus ex aëre,odoratus ex horum altero conſtat.ignis aut nullius eſt inſtrumenti,aut communis omnium eſt,quippe cum ſine calore nihil ſit ſenſui aptum: terra etiam aut nullius eſt inſtrumenti, aut in tactu maxime commixta. Hinc explanatorum nonnulli eliciūt, viſum eſſe aqueum:tactum,cum quo & guſtum intelligunt, terreum,auditum aëreum,de odoratu hçrent,quia ex horum altero conſtare dixit,aëre,aut aqua.Sunt qui tribuant odoratum vtrique,alii igni & aquæ, Secūdo De anima capite De odore: Odor eſt ſicci,& talis eſt odoratus potentia.Libro de ſenſu & iis,quæ ſentiuntur:Odoris facultas ſuâpte naturâ calida eſt.eodem libello ita inquit.quare ſi hæc ſe habent vt diximus, manifeſtum eſt oportere hoc modo tribuere & aptare ſingulos ſenſus ſingulis elementis,vim oculorum videndi aquæ,ſonorū ſenſum aëri,odoratum igni.hæc Ariſt. Sed tam ſententia Ariſtotelis, quàm illorum interpretationes, videntur concedere multa abſurda.præterquàm quòd explanatores in nonnullis non aſſequuntur autoris mentem. Nam primò,ſi viſus aqueus eſſet,qua ratiōe eſſet omniū ſenſuum puriſsimus,& à ma-

teriæ conditionibus remotiſsimus, cùm aqua craſsitie proxime accedat ad terram. Sanè ſi omnes ſenſus, vt videtur docere Ariſtoteles, aëre & aqua conſtarent, puriſsimus omnium auditus eſſet. Quę obſecro ratio prohibet ſenſum aliquem igni aut terræ tribui, ac non omnes aëri, aut aquæ? An quod hæc ſunt duo media ſenſuum externa, per quę ſentimus? O inanem rationem. degimus ſiquidem in aëre & aqua, non in terra & igne. Proinde conſentaneum eſt, vt per illa ſentiamus: vt verò ex illis cōſtent omnia ſenſuum inſtrumenta non adeo eſt probabile. Præterea aut errat Ariſtoteles dicens: Odoratus ex horum altero conſtat, nempe aëre aut aqua, aut nullus ſuorum explanatorum aſſequutus eſt illius mētem, aut vtrunque. Nam aut ſignificat conſtare ex aqua aut ex aëre, ſed ex quo illorum conſtet nō explicat, atque ita obſcurè docet: aut nunc conſtare ex aqua in his ſcilicet animalibus, nunc ex aëre, & ita opportuiſſet referre ea in quibus aqueus eſt, & in quibus aëreus, aut ſaltem humanus olfactus cuius eſſet elementi definire. tamen nihil horum verum eſt, neque illius ſententia poteſt carere reprehenſione. Multo melius rem hāc docuit Plato in dialogo de natura cuius ſententiam vt veriſsimā ſequutus eſt Galenus. De illorum ſententia quinque cum ſint externi ſenſus, vt explicuimus (nil enim prohibet tactum eſſe reuera plures, & modo vnicum dici) duo ſunt craſsiſsimi, quia craſsiſsima elementa illorū inſtrumētis permixta ſunt maxime, tactus terreus, & guſtatus aqueus: duo tenuiſsimi & puriſsimi, tributi puriſsimis elementis, igneus viſus, & aëreus auditus. inde fit vt illis maxime delectetur corpus, his mens. eſt quintus medius natura inter vtroſq;, odoratus, qui nulli elemento tribuitur, ſed ſubſtantiæ cuidam mediæ inter elementa, nempe halitui. fit enim halitus cum aut aër in aquam, aut aqua trāſit in aërem. Tota hæc ſententia vnica hac ratione confirmatur. tales ſunt ſenſus, quales ſunt res ipſis ſubiectæ (nam oportet vt hæ ſenſibus proportione reſpondeāt) ſed ſingulorum ſenſuum res tales ſunt, quales ipſos ſenſus eſſe diximus. igitur & ſenſuum temperamenta ſunt talia. Coloris naturam quanquam Ariſtoteles eſt aggreſſus definire libello de ſenſu & iis quę ſentiuntur, tamen inexplicatam reliquit. eſt enim (inquit) extremitas perſpicui, in corpore terminato. quæ definitio colorem, non vt qualitas quędam eſt, comprehendit, ſed vt immutat ſenſum. conſtat vero habere colorem propriam eſſentiam, etiam vbi non poteſt viſum afficere. ſum enim ego eiuſdem coloris in tenebris & in lumine. Præterea habent ſolida corpora, vt frangenti videre licet, eundem colorem interius, quem in extima ſuperficie, quanquam qui in ſuperficie eſt ſolum elucet. tamen mihi ridiculum videtur colorem à perſpicuitate medii generari. ſed illud vnum intelligo, ſine perſpicuo medio non apparere. Non ergo explicat Ariſtoteles coloris eſſentiam, quam diſertè admodum definiuit Plato nuper citato loco, dicens. Appellamus colorem flammam à ſingulis corporibus emanantem, partes habentem viſui ad ſentiendum accommodatas. Huiuſmodi diffinitiōe vtitur Plato, qua apertè ſignificat, colorem eſſe naturę fulgoris. fulgorem vero igneorum eſſe corporum apertè conſpicimus. Sed ſi quis dici putat improbabilia, intelligat duplicem eſſe ignem, quendam elementarem vocatum, cui coniuncta eſt lux cum calore: quendam celeſtē, qui ſine calore fulgorem habet. Hic ignis purus, ſimplex, ſine calore, frigore, humore, aut ſiccitate, eſt cœleſtium corporum materia. quæ corpora propterea ab antiquis philoſophis dicta ſunt eternus ignis, quanquam illorum ſententiam maligne impugnat Ariſtoteles, colligens, ſi ignea ſunt, eſſe participia peregrinarum alterationum. Sed iam monuimus, ignem huiuſmodi non eſſe eiuſdem naturæ cum igne elemento. Bona portio huius ignis per hæc inferiora diſperſa eſt. Huius permixtiōe cum elementis colores, qui ſunt, velut flammulæ, fiunt: quemadmodum in iride & nubibus permixtione lucis, & opaci multos colores videmus generari. Eſt igitur hac ratione explicata coloris natura, ignea. Quare talis etiam naturæ viſum oportet eſſe, quod, vel nobis, neque colligentibus, nec monentibus videre licet cuilibet, conſideranti felium, leonum, & aliorum etiam animalium oculos in tenebris: qui plurimum conſpiciuntur corruſcare. Nobis etiam vel claudentibus oculos aut morantibus in tenebris multi videntur fulgores ante oculos obuerſari. quod qua ratione fieri poſsit, niſi interius ignis ille cœleſtis deliteſceret? deliteſcunt ſane ſpiritus animales, quorum magna copia ad oculos confluit, qui ignei ſunt cœleſti igne. Eſt igitur viſus meritò igni tributus. Quòd auditus aëreus ſit, nemo dubitat: vt neque quod ſonus aëris aut aëreorum ſit accidens: neque quod tactus terreus ſit cuiquam eſt dubium. eſt ſiquidem craſsiſsimus. Quòd guſtus aqueus ſit, conſtat: quoniam rerum ſapores nō antea ſentiūtur, quàm illarum humor cum humore, qui multus in ore & palato generatur, permiſcetur. Odoratum neque aëris, neque aquæ eſſe, ſed vaporis: cognoſces, ſi conſideres id quod obſeruatum eſt ab omnibus: tum res omnes odorem ſpirare, cùm aut madefiunt, aut calore attenuātur. fit verò vapor ſubſtantia media: cùm, aut aër in aquam, aut aqua abit, in aërem. Propterea ex ratione fit vt odores, & ſapores proportionem ſeruent. Differunt enim humor, & halitus ferè ſolutione ſola, non natura: ex reſoluta nempe aqua fit vapor & ex concreto vapore aqua. Quare melius dixiſſet Ariſtoteles, odoratum ex neutro conſtare, neque aqua videlicet, neque aëre, ſed ſubſtantia media: quàm ex illorum altero. Et fortaſſe ita intelligendus eſt Ariſtoteles, quanquam ſuorum explanatorum intellexerit nullus. odoratum conſtare ex altero. quia odores in halitibus recipiuntur. generantur verò halitus ex illorum altero, aut ex aqua ſoluta, aut ex aëre coacto. Quanquam videtur ſibi Ariſtoteles intercluſiſſe hāc viā

libro

libro De ſenſu & iis quæ ſentiūtur,dicens,odoratus igni,quia odor eſt fumida ſpiratio.talis porrò ſpiratio ex igne eſt. Quo loco magis delirat.tribuit enim denominationem ſenſui, non ex ſubſtantia rei obiectæ,ſed ex efficiente illius cauſa. Quaſi verò quod eleuatur ab igne ignis ſit:ac non potius vapor. Sed tam variæ de eadē re ſententiæ ſatis oſtendūt dogmatis Ariſtotelici hac in parte inconſtantiam. Quare maximè probabilis eſt,& dilucida ſententia,quæ quatuor ſenſus quatuor tribuit elementis: & quintum medium illorum conſtituit. Sed de illorum numero,& temperamento hęc ſunt ſatis. Nunc de inſtrumentis odoratus & auditus,quoniam de reliquorum inſtrumentis nulla controuerſia eſt,agitanda eſt quæſtio. Poſteà nonnihil addētes de operationibus,ſecundū hunc ſermonē concludemus.

Caput vigeſimum ſecundum. De inſtrumento odoratus.

MOnſtratū eſt paulò antè,odores in halitibus eſſe:atq; ita olfactus tēperamentū nulli elementorū tribui:ſed mediæ ſubſtātiæ,vapori ſcilicet. Nūc de inſtrumēto dicendū eſt. Quā quæſtionē tanti fecit Galenus,vt librū propriū illi dederit,cui titulus eſt De inſtrumento odoratus. Ex quo loco licebat ſtudioſis illā petere:& proinde nobis,illis ad librū Galeni remiſsis,eā præterire. Sed dicemꝰ fortaſſe breuius:& addemus nōnihil huic quęſtioni. Ariſtoteles inſtrumentū odoratꝰ naſum eſſe putat. 2. lib. De aīa. cap. 9. & libello De ſenſu & iis q̄ ſentiūt. Eidē ſentētiæ viſus eſt acquieuiſſe Plato,qui in dialogo De natura ita ſcripſit: Circa nariū vim ſpecies nō ſunt. Vocat itaq; olfactū,nariū vim. Galenꝰ multis argumētis inductꝰ nō inefficacibus aliter opinat̃,olfactū nō fieri in naſi parte aliqua, ſed vētriculos anteriores cerebri huic vſui eſſe deſtinatos,vt paulò ſuperiùs de ſentētia illiꝰ cępimus dicere. cuius prima ratio eſt hęc. Aut odorādi vis eſſet ī oſſe aliquo nariū,aut cartilagine,aut ī tunica partes naſi exteriꝰ veſtiēte. nulla.n.p̄ter has eſt naſi particula,q̄ poſsit olfacere. Sed neq; ī oſſe (nā oſſa neq; hoc,neq; alio quopiā ſenſu p̄dita ſunt) neq; in tunica: eſt eñ hęc tunica eadē cū veſtiēte linguā, & palatū, & reliquas oris partes. Quare oporteret illis oībus partibus ſenſum hūc ineſſe cōmunē,aut propriū aliquid huic tunicę parti accidere. Quod nō videt̃ quid ſit: nā neq; maiores nerui in hāc tunicę partē inſerunt̃,vt in linguā: neq; eſt aliud,qđ ſenſū hūc poſsit facere. Secūdò,ſi olfactꝰ in ipſo naſo foret,nō indigeremꝰ reſpiratione ad odorandū: qđ cōtra fit, quēadmodū expertus eſt ipſe Ariſtoteles lib. De ſenſu & iis quæ ſentiūtur dicēs,reſpiratione abuti naturā ad odorandū. Sed nihil prohibet,naſum halitibus impleri ſine reſpiratione. ergo cōiectandū eſt,nō hic fieri odorationē,ſed alio in loco,in quē nō poſſunt ſine inſpiratione penetrare. hunc locū cōſtat eſſe ipſum cerebrū. Pręterea nos ipſi frequenter ſentimus inter odorandū,halitus odoros cerebrū ipſum ſubire,& talibus caput repleri. Quidā etiā,vt refert Galenus ex atracta nigella inſpiratiōe ſenſit mordicationē in intimo cap̄. Atteſtantur ergo hęc omnia veritati, quā Galenus gloriatur ſe inueniſſe,fieri inquā odorationē in primis cerebri ventriculis. Cæterū Ariſtoteles nō fuit horū argumentorū neſcius,quin potius ſecūdo illi de neceſſaria inſpiratione ad odorādū, cui maxime Galenus videtur fidere,reſpōdet citatis in locis: animalibus,quæ reſpirāt eſſe huius ſenſus opercula quędā,vt oculis ſunt palpebræ: reliquis animalibus nullū ſenſus huius velamē eſſe,vt & multa animalia habent oculos nudos ſine palpebris. Huiuſmodi ergo opercula inſpiratione reſerari. Hæc Ariſtot. Quæ ita conatur Galenus ſubuertere: primò dicens,nullū taliū operculorū eſſe vſum vtilem. ſatis eñ videbat̃ odoratū naſo circūuallare ſine aliis velaminibus, quēadmodū aures tegit ſolis auriculis. Præterea ſi talia eſſent opercula,aēris ingreſſu reſerarent̃. Sed nō ita fit. nā neq; ſi quis naſum exponat, obtendēs illū vehemēter flāti aquiloni,quidquā odorabitur: neq; videtur ratio aliqua cōmoda, ꝙ impetu aēris nō poſsint reſerari,inſpiratione poſsint: niſi motus claudēdi & aperiēdi eſt liber. quod ſi eſſet etiā ſine inſpiratione poſſemus aperire,cū vellemus. Nō ergo propter aliqua talia velamina olfacimus reſpirātes: ſed propterea quod odor ſentitur intra ipſum cerebrū: in quē locū nō poteſt halitꝰ penetrare,niſi atractus inſpiratione. Quare cū ea quæ inuenit Ariſtoteles nō adeo videātur probabilia,ſtat Galeni ſententia odorationē fieri in primis vētriculis cerebri. Cui ſentētiæ vel ex iis quę proxima quęſtione diximus accedit maior fides. oportet eñ quales ſunt res q̄ odoratu ſentiuntur, talia eſſe odoratus inſtrumēta. odores reſultant ex halitibus halituoſum ergo aliquē locū inſtrumentū illius eſſe cōuenit. talis eſt cerebri anterior pars abūdans ſpiritu. eſt eñ pars eadē ſpirituū animaliū officina. Sed quęres,cur impetus vehemēter flātis vēti nō poteſt odores in cerebrū anterius protrudere per nares, perq; oſſa colatoria vocata & tunicā eò loci tam perforatā, vt de cerebro poſsit defluere etiā craſsiſsimus mucus? Aut cur nō calidiſsimi & acutiſsimi odores,quales ſunt ſulfuris & vituminis poſsint eò loci penetrare? Cauſa huius prōpta eſt,ſi ſemel intelligat̃ id qđ Gale. docet. 8. De vſu partiū. cap. 10. dicēs, anteriores cerebri vētriculos facere expirationē & inſpirationē propriā cerebro. Explicat rē hāc magis libello De inſtrumēto odoratꝰ. videmꝰ nos in recēs natis pueris anteriꝰ cerebrum tam conſpicuè palpitare,vt oſſa ipſa q̄ molliſsima eo tēpore ſūt,moueāt̃. quē motū nō eſſe in arteriis, quēadmodū multi putāt,quò motū hūc cerebro detrahāt,inde diſces,ꝙ nō mouet̃ ad numerū pulſationū in aliis arteriis.

Arteriæ

Arteriæ verò, vt in proximo ſermone ſumus monſtraturi, ſimul eleuantur & comprimuntur. Nō mirum igitur ſi cerebrum, cùm alia moueat, ſibi motum quendam, eumq; exiguum præbeat, modò in ſeipſum, modò ex ſeipſo. Hoc ergo motu trahit cerebrum aërem, & expellit fuligines, vt & alia reſpiratio. Et quo minus huius motus mireris, neque impoſsibile putes, cerebrum ſeipſum mouere: memineris ſternutamētorū & concuſsionis morbi comitialis: in quibus affectionibus cerebrum ſeipſum quatit. Ergo cum conſtringitur cerebri ſubſtantia, relinquūtur ampliora ſpatia, & ſucceſsione eius quod euacuatur, intrat aër: & cum cerebri ſubſtantia dilatatur, aër exit. Quare niſi cerebrum conſtringatur, nihil poteſt in illud intrare, neque ſi violenter impellatur. Itaque reſpirat cerebri anterior pars & olfacit. Eſt igitur opinio Galeni conſtituta. Cui tamen (vt verum fatear liberè) non omnino aſſentior. Nam ꝙ cerebrum habeat propriam illam reſpirationem, & ea vtatur ad trahādum aërem, quo ex illo ſpiritus animales generet, hactenus concedo. Sed quòd odoratus ſenſus non in naſo fiat, non probo. quin potius arbitror odoratum in naſo eſſe, & nullum ſingularem ſenſum eſſe in ipſo cerebro: niſi fortè obſcurus aliquis tactus illic eſt: nam & hoc videtur Galenus negare, qui tertio De cauſis ſymptomatum cerebrum organum non ſentiēs appellat. Cuius rei quæ poteſt eſſe commoda ratio? niſi quod cùm cerebrum totius ſenſus ſit origo, ſingularium ſenſuum eſt expers? Quo ergo pacto rationi conſonum eſt, vt ſi ſenſus tactus, qui per omnia diſperſus eſt, ſolo deeſt in cerebro: ſingularis alius ſenſus adſit? Opinor itaque nullum ſenſum ſingularem eſſe in ſubſtantia cerebri præter tactum, & eum exiguū & obſcurum. nam quanquam Galenus videatur innuere nullum tactum eſſe in cerebro, vt dicebam: tamen ideo dictum puto quòd parum ſentiat. Quod ex eodem Galeno accepimus libro De plenitudine capite quinto, vbi inquit, Cerebrum verò, & ſpinalis medulla, inter ea cenſentur quæ ſenſum obtinent. ſi enim in phrenitide, aut aliis capitis morbis nullum in cerebro ęgrotantes ſentiunt dolorē: id fit, quoniam vt inquit Hippocrates in Aphoriſmis. Quibus mens ægrotat, & ſi parte aliqua corporis doleant dolorem non ſentiunt. Itaque non puto cerebrum primum ſentiendi inſtrumentum, omnino eſſe plantam: neque curo quod Ariſtoteles ſecūdo De partibus animalium capite decimo De illo differens dixit. Senſuum autem cauſam nullam obtinet. quod quidem expers omnino ſenſus nō aliter ac excrementum aliud quoduis eſt. Nam hic autor cerebri naturam aperte ignorauit. Tamen non dubito inſtrumentum odoratus eſſe in partibus naſi. nam qua parte fit ex iis quæ ſenſibus obiiciuntur voluptas, & dolor: illâ fit ſenſus. voluptas enim, & dolor ſenſus ſunt: illa iucūdæ, hic triſtis rei. Sed ego mihi ſæpe viſus ſum, & alii etiam ita dictitant, ex admotione rei fragrātis odore in ipſius naſi parte interiori, voluptate affici: vt contra ex odore iniucundo dolere. Fit ergo odoratio in ipſius naſi tunica. Præterea conſentaneum magis eſt rationi cum ex halitibus ſubeuntibus in cerebrum ſpiritus animales in illius ventriculis anterioribus generentur, naturam ante illos extra caluariam collocaſſe ſenſum illorum exploratorem vt guſtum, in ore fecit: quàm exploratorem adeò recondere, vt malus vapor diſcerni ante non poſsit, quàm cerebrum læſerit. Quod cum obſeruatum in ventriculo, & guſtu ſentiamus, cur nō perinde obſeruari in cerebro & odoratu putemus? Pręcipue cùm argumenta Galeni, quātum ego intelligo, nihil probent. nam quod non veniant ad hanc tunicam inſignes nerui, illud vnum probat: quod nos fatemur, imperfectum eſſe in nobis hunc ſenſum. Quid quod eadem eſt hæc tunica, & quæ veſtit linguam? Reſpondeto mihi, cur in linguæ tunica ſit ſenſus guſtus, & non in naſo: & ego tibi dicam cur odoratus in naſo ſit, & non in lingua. quanquam ſit eadem tunica. Certe id aut diuerſitas temperamenti, aut tale aliquid quod non ſentimus aut portiuncula nerui tertię coniugationis poteſt facere. Sed ego hactenus quod ſenſus odoratus in naſo ſit dixi: quod in nullis aliis partibus, nō dixi. Plato ſanè dialogo De natura odores totam eam regionem interius attingere quæ à capite eſt vſq; ad vmblicum, dixit. De qua re multos ego ſciſcitatus ſum, & audiui reſpondentes, ſentire ſe odōres in tota viſcera penetrare. hæc verò ſentiunt præcipuè grauidæ. Quare ego ſaltē in tota ea regione, in quā reſpiratio protenditur, aliquem ſenſum eſſe odorum: vigere autem hunc in naſi interna tunica cenſeo probabilius cum Platone. Cur non olfacimus niſi inſpirātes? Quia halitus trahuntur introrſum inſpiratione: odoratus verò non eſt in externa ſuperficie cutis, ſed in partibus profundioribus, ad quas inſpiratione, velut ſuctu, trahūtur halitus. hinc etiam fit, vt cum obſtructa ſunt cola odōratu priuemur: quanquam is ante illa ſit, quòd ſcilicet impeditur inſpiratio cerebri, atque ea impedita minimus capitur impetus intrinſecus ad illam vaporum odoriferorum ſuctionē. Illud quod de nigella dictum eſt, mihi videtur Galeno in dignum. nam aliud eſt flatus fumidos nigellæ in cerebrum penetrare & mordere: aliud illorum qualitatem ad odorandum idoneam illic ſentiri. Dixi ergo de inſtrumento odoratus, quæ videntur probabilia. quanquam Hippocrates quoq; libello De carnibus perinde ac Galenus ſentiat. ſi modo liber ille Hyppocratis eſt. Sed nō eſt, vt opinor. His ipſis ratiōibus ꝗbus Galeni opinio eſt expugnata, euertitur ſententia quam nouiſsime inuexit Veſalius dicens, proceſſus quoſdam cerebri, qui mammillares appellantur eſſe inſtrumentum. ſed demonſtratum eſt id inſtrumentum eſſe extra caluariam: illi proceſſus fortaſsis ſint ad vim odorandi deferendam & tranſmittendam in tunicam naſi: fortaſsis ad alium vſum qui nos fugiat.

Caput vigeſimum tertium. De inſtrumento auditus.

NOn minor diſſenſio eſt de proprio inſtrumento auditus. Siquidem Ariſtoteles ſecundo libro De anima capite octauo, & libello De ſenſu & iis quæ ſentiuntur cenſet inſtrumentum auditus eſſe aërem quendam inſitum, eumque contineri intra quandam pelliculam, quietum cùm à ſonis nõ agitatur: eſſeq; aërem hunc animatum. ſonos itaque ſentiri alterato hoc aëre, externo deferẽte ſonos, tranſmittenteq; in internum. Huius ſententiæ ratio eſt, quòd proprium inſtrumentum ſimilis naturæ debet eſſe cum rebus illi ſubiectis: & ſoni ſunt, ex aëris verberatione: ergo non aliter poſſunt facultati animali offerri, quàm ſono externo in membrum aliquod tranſmiſſo: ſed ſoni nullum corpus eſt capax, quod aëreum non ſit: ergo eſt tale quodpiam inſtrumentum in ipſo meatu auditus. Autor libelli De carnibus (quem Hippocratem eſſe paulò antè negaui) tam longè aliter rem hanc intelligit, vt proprium inſtrumentum auditus eſſe dicat neruum quintæ coniugationis ad aurem venientem: eſſeque illum duriorem ſolidioremque, quoniam quæ talia ſunt, facile ſonum edunt. Id conſtat exemplo fidium citharę & metallorum. Galenus videtur rem ſub dubio reliquiſſe. nam ſæpiſsime ſcripſit, inſtrumentum auditus eſſe aëreum: & ſeptimo De placitis commendat ſententiam Empedoclis, quam carminibus his tradidit.

Sentimus terram tellure, liquore liquorem:
Aëre aëream ſubſtantiam: ignem quoque cernimus igne.

Tamen nullibi, quod ego legerim, apertè loquutus eſt de aëre illo interno. Libro primo De cauſis ſymptomatum capite tertio, vbi proprium audiendi inſtrumentum ex profeſſo inueſtigabat, ita ſcripſit: Quam enim habet in oculo cryſtallinus humor rationem, hanc habet in auribus ipſa audiendi meatus extremitas, vbi neruo dilatato coniungitur. Hæc ſunt Galeni verba obſcura prorſus. ſiquidem neque explicuit, an ipſa tunica dilatata, ſit: aut aër aliquis, quem continet. Sed illud vnũ dicit, eſſe in fine meatus proprium inſtrumentum. Cæterùm perpendenti mihi, & ea ipſa quę ratio dictat; & quæ à Galeno aliis in locis ſcripta ſunt, ſententia Ariſtotelis hac quoque in parte videtur valde probabilis. Nã vt ſenſus fiat, neceſſe eſt affici à rebus quæ ſentiuntur proprium inſtrumentum. Affici verò à ſonis aër tantũ poteſt. nam corpora dura cùm ſonos edunt verberando etiam ipſa aërem id faciunt: edunt verò aliũ, aut alium ſonum pro modo verberationis. ergo neruus aut ſubſtantia alia dura, non poteſt percuſsione ab externo aëre ſonum edere, niſi ipſum iterum aërem verberet. Quare verberatione aëris id facit. quem conſtat eſſe debere inſitum & animatum: nam aliter indigebit rurſus alio inſtrumento, quo hęc verberatio in ſenſum penetret, eadem ratione qua prior verberatio, ea ſcilicet quæ extrinſecus occurrebat, egebat internæ alicuius rei agitatione. Ergo eſt inſtrumentum proprium auditus aër inſitus. Intelliges verò nomine aëris aëream ſubſtantiam: ne putes difficile aërem animatum eſſe. nimirum vt intra corneam ſunt humores tres, qui membra ſunt & viuunt, ſaltem alente vita: ita in nerui ipſius quintę coniugationis poris in extremo foramine auditus eſt ſubſtantia quædam aërea, viuens quidem illa, & membrum animantis. Quę, quanquam ex anatome euidenter non ſentiatur, non tamen proinde deſperãdum eſt talem aliquam particulam eſſe. nam fieri id poteſt: quoniam de mortuo animali, & diſſecta parte, ſtatim effluit prę tenuitate: nam & oculos cõſtat ſpiritu eſſe plenos ea regione, quæ eſt inter humorem cryſtallinum & corneam tunicam: tamen ſtatim ac emoritur animal corrugatur cornea abſumpto ſpiritu. Certè cùm res euidenter ſentiri non poteſt, non velle probabilibus rationibus acquieſcere, ſed hęſitare, Pirrhonem eſt agere. Andreas Veſalius anatomicorum peritiſsimus, vt ſua opera teſtantur libro primo De humani corporis fabrica capite octauo, inquit, inueniſſe ſe in foramine oſſis lapidei, quod porus auditus eſt, oſsicula duo, quę latuerant Galenum & alios omnes diſſectores ante hoc ſeculum, adnata tunicæ illi, quæ fit ex neruo quintæ coniugationis, & oblinit cauernulam illam: alterum illorum, ſimile denti molari affixum duabus radicibus, ab altera parte ſimile paruæ incudi. alterum malleolo non abſimile ab altera parte habens cuſpidem, ab altera duplex capitulum. Coniectatque ex ipſis oſsiculorum figuris eſſe inſtrumentum auditus: nam eſſe dicit pro incude & malleolo: vtque malleolus pulſans incudem ſonum facit: ita oſsiculum quod malleoli formam refert impetu ingredientis aëris agitari cum membranula, atque in incudem decidere, & ita ſonos reddere. hęc neque admodum diſtinctè, neque adeò protèrue docet Veſalius: ſed quod ad anatomen demonſtrãs:

qđ ad particularũ vſus attinet dubitat. Quod de numero oſsiũ dicit: habet certe vt dicit, & eſt quòd pro diligentia habeant omnes huic viro gratiam. Tamen mihi videor apertè conuicturus, non eſſe hunc illorum vſum, vt ſonos dicta ratione repræſentent. neque in illis eſſe inſtrumentum proprium auditus. nam ratio, qua aduerſus ſententiam autoris libelli De carnibus vſi ſumus, non minus reuincit hanc opinionem: niſi vis, iuuare quidem horum oſsiculorum motum, tamen præter illa eſſe inſitum aërem, qui vt verberationem externam, ita & eam, quam ipſa excitant, excipiat: ſic enim libenter acquieſcam: tamen hæc oſsicula eſſe proprium inſtrumentum auditus non poſſunt. nam præter alia nunquam poſſemus voces ſyllabis diſtinctas audire. aër enim recipit voces diſtinctas, quales ex ore demittuntur: tamen malleolus incudem feriens non poteſt diſtinctam vocem edere, vt neque res alia dura alteram feriens, ſed ſolum ſtrepitum. Adde illorum oculorum poſitum repugnare ſententię Veſalii. Sunt enim ambo, ea parte qua ſunt craſsiora affixa membranæ & ligamento quodam ligata inter ſe molleolus ſecundum capitulum, & aliud os ea parte qua incudem refert: quod ligamentum neceſſariò illam percuſsionem impediet. particularum vſum inuenire valde eſt difficile, ac proinde nulla de re maiori cum metu verba facio niſi particula aliqua earum ſit quæ manifeſtum vſum habent quales ſunt quàmplurimæ. ſed ſi quæ videntur conſentanea audendum eſt dicere oſsicula illa duo præſtant: primum intra tunicam pori auditus poſita ſpacium in ea formant ac conſeruant idoneum continendo interno aëri, deinde cuſpidibus quibuſdam quas deorſum vergentes habent, pendentes, non alligatas, ad aëris maiorem refractionem faciunt. itaque omnium opinionum maximè probabilis eſt quæ aërem ſtatuit, proprium auditus inſtrumentum.

Caput vigeſimum quartum. De locis ſenſuum.

OStenſum antea eſt non eſſe aliam facultatem, quæ à cerebro in oculos, aliam quæ in aures, aliam quæ in naſum demittatur: ſed eandem facultatem, ſentientem, inquam, pro commoditate inſtrumenti, hîc videre, illîc audire, alibi olfacere. videtur tamen in præſentia perpendendum, an hæc verè dixerimus, viſionem fieri in oculis, odorationem in naſo, auditum in auribus: aut omnis ſenſus in cerebro ipſo agatur, ſubeant verò oculorum ſpecies per oculos, ſonorum per aures, odorum per naſum, ſaporum per linguam, tractabilium qualitatum per totam cutem, vt philoſophorum nonnulli ſenſere, & inter medicos Ioannes Manardus, vir non vulgaris eruditionis, libro ſexto epiſtola vltima conatus eſt deducere ex Galeno. Sunt illius verba hęc. „Dicam ex Galeni ſententia inter oculi partes cryſtaloidem principalius ad viſum concurrere eique „principaliter videndi officium attribui, perfectam tamen & completam viſionem ſicuti & alio„rum ſenſuum operationes in cerebro abſolui, vt aperte Galenus libro decimo de vſu particula„rum. Hîc mihi videtur Manardus, alioqui bonus, dormitare. nam tam longè abeſt vt Galenus decimo de vſu particularum, viſionē fieri in oculo neget, vt etiam in aëre fieri, prodeuntibus radiis quos ille viſiones appellat, vt & ſeptimo De placitis, & multis aliis in locis affirmet. Quid interſit, inter eam quam viſionem completam & incompletam appellat, non intelligo: & multo minus, qua ratione humor cryſtallinus ſit videndi inſtrumentum proprium, ſi modo in ipſo non ſit viſio. ſed de modo quo viſio ſit ſtatim ſumus dicturi modo nollo dogmatum meminiſſe, ſed dicat hæc vt volet. videndum eſt qua ratione victus in hanc inciderit ſententiam. Quoniam aliter, inquit, non poſſet viſio impediri, nullo in oculis malo apparente, propter neruorum opticorum obſtructionem, hæc enim, inquit, ſolum impediret ſpirituum influxum: ſed citra hunc, videtur poſſe virtus influere illuſtratione ſubſtantiæ neruorum, vt fit in aliis partibus. Præterea, nihil prohibet obſtructam eſſe illam viam, & ſatis multam ſpirituum copiam eſſe in oculo. ergo non hac ratione obſtructio nerui impedit viſionem, quod impediat egreſſum ſpirituum, ſed ingreſſum ſpecierum. Quod verò illud poſsit contingere, quod in propoſitione ſumptum eſt, probat. quandoquidem ſæpe neruo obſtructo, pupilla eſt diſtenta: quæ tamen, vt Galenus monſtrat, decimo libro De vſu particularum, ab ſpiritibus diſtenditur, & illis abſumptis ſtatim corrugatur, vt ſit in demortuis hominibus, & nonnunquam in valde ſenibus. Hæc ratio non eſt contemnenda, quanquam à nonnullis qui in locum hunc ante nos impigerunt cōtēnitur. Sed eſt quod his Manardi argumentis addamus locum alium ex Galeno, qui non parum videtur huic ſententię fauere. eſt vero is, ex octauo de vſu particularum, capite ſexto. diſputans de proprio

proprio videndi inſtrumento, & modo viſionis inquit: Sed nihil eſt plus, alterari illud quidem, niſi alterationem ſentiat imaginatio, ratiocinatio, & memoria. hæc Galenus. conſtat potentias has tres in cerebro reſidere. ergo in cerebro ſentiuntur alterationes propriorum inſtrumentorum ſenſuum ſingulariũ. Tamen quanquã hæc videntur, probabilitatem quandam præ ſe ferre, & Manardus huius fuerit ſententiæ, quem ſequutus etiam eſt Ioãnes Fernelius, neque ex philoſophis defuerint ei aſſertores, tamen falſa eſt omnino, & apertè extra ſententiam Galeni, qui libro primo de cauſis ſymptomatũ capite octauo ita ſcripſit. Quippe cuicunque ſenſui alteratio ab iis quæ ſentiuntur, perficitur in ſingulis inſtrumentis. eam autem ſentiens fit, ipſa quæ alteratur particula accipiens à cerebro facultatem ad ipſam per neruum venientem. Sed etſi hoc Galenus non dixiſſet, ratio ipſa declarat. Eo enim loco ſenſus fit quo dolor: dolemus verò manifeſtè in ea parte quæ afficitur, vt cum extremus digitus pedis pũgitur aut vritur, in ipſo dolor fit, non in cerebro. Neque ſanè proinde viſio intercipitur obſtructo neruo optico, quod via ſpecierum intercludatur, ſed ſpiritus. nec manardi argumentum quicquam aduerſus dilutionem hanc habet. non enim alia de cauſa natura neruum hunc ampliſsimum, moliſsimæq; ac rariſsimæ ſubſtantiæ eſſe fecit, atque vt alii putant etiam cauum, quàm quod ſola illuſtratio ad vidẽdum non erat futura ſatis. ſi enim hæc, ad videndum vt ad alios ſenſus ſuffeciſſet, eſſent profectò nerui hi, vt & alii omnes facti ſolidiores. cauſa verò quã ſoli huic ſenſui, illuſtratio non ſuffecit, in modo quo ipſa viſio fit, conſiſtit: de quo dicturi ſumus ſtatim. interim tamen dicimus, ad videndum opus eſſe, vt videndi facultas in medium aërem diffundatur: quæ non aliter diffunditur quam illuſtratione. ſi igitur illuſtratio ſola ad ipſum oculum ex cerebro proueniſſet, non etiam ſpiritus ſubſtantia, nihil eſſet quod medium aërem poſſet illuſtrare. Neque etiam quod de diſtentione pupillæ, quæ obſtructo cerebro nonnunquã apparet dicebatur, quicquam aduerſum cõcludit. nã poſſumus dicere, obſtructo cerebro nullos eſſe illic ſpiritus viſui idoneos, ſed pro eis flatum aliquem, qui pupillam diſtẽdat: vel aliter (quod magis placet) ſpiritus qui in oculum iam peruenêre, ſi noui influxus via obſtructa ſit, fulgorem amittere, aut totum, aut eum fulgorem quem retinent, citra incrementum ſplendoris, quod nouorũ ſpirituum acceſſu inter videndum fit, non ſufficere ad externi aëris illuſtrationem, quam ad vidẽdum neceſſariam eſſe petimus modo, in proxima quæſtione demonſtraturi. itaque argumentum manardi ita diluitur. Quod verò ex Galeno nos addidimus, nihil aliud ſignificat, quam illud quod veriſsimum eſt, eandem, ſcilicet, facultatem, quæ imaginandi habet vim, & cogitandi, & memorandi, quæq; hęc in cerebro facit, eandem inquam ipſam in oculis videre, in auribus audire, & guſtare in lingua, & reliqua omnia, in ſuo quodq; inſtrumento, peragere. Itaque facultatem ſentientem animæ ipſius eſſe cenſemus, hancq; influere à cerebro in ſingula inſtrumenta, atq; in illis nõ nouas virtutes cõparare, quibus prius caruerit, ſed pro commoditate inſtrumenti, hoc aut illo modo operari. Oſtenditur verò, ex his quæ in nobis contingere ſæpe experimur, eandem facultatem videre audire guſtare & reliqua agere, quæ imaginatur ratiocinatur, & recordatur: quôd, ſcilicet, hæ ipſæ actiones ſingulares, imaginationis modum conſequuntur. eâdem ſiquidem re obiecta contingit particulam modo dolere, modo nõ dolere, aut modo leuius, modo grauius dolere, pro ratione aduerſionis animi, aut auerſionis. quæcunq; attentè patimur grauius ferimus, vt à Galeno dictũ eſt in commẽtario ſexto ſecundæ Aphoriſmorũ. quod tamen non videtur poſſe contingere, ſi diuerſa facultas eſſet ea quæ doloris cauſam ſentit, ab ea quæ animaduertit. ridiculum enim ſi quis dicat, petrum videre acutius cum Ioannes intendit oculos attentius. Hunc ſenſum verba illa Galeni commodiſsimè recipere, intelliges manifeſtè loco ipſo ex Græco codice in medium producto. corrupit enim illum non parum Nicolai regii tranſlatio quã vt notarem, libuit paulò antè præſcribere. habet verò locus in hunc modũ. ἀλλ' οὐδὲν ἦν πλέον ἀλλοιωθῆναι τὸ μὲν που μὴ γνῶναι αὐτὴν ἀλλοίωσιν, τὸ φανταστιούμενον, καὶ μεμνημένον, καὶ λογιζόμενον, ὅπερ ἦν τὸ ἡγεμονικὸν. quod ille vertit. niſi alterationem ſentiat imaginatio & memoria & ratiocinatio, quod vocãt Gręci igemonicon. nos ita vertimus. Sed nihil eſt plus alterari illud quidem, cæterum alterationem nõ ſentire mentem, eam ſcilicet quæ potentiam habet imaginandi ratiocinandi & recordandi quam vocant igemonicon. hæc verba aperte ſignificant τὸ ἡγεμονικὸν quod vim habet imaginandi recordandi & ratiocinandi, ſentire alterationes inſtrumentorum, ſenſuum ſingularium. tamen quod ſenſus hi in cerebro fiant non ſignificant. ex dictis ſatis cõſtat, lapſum eſſe Fernelium, qui libro ſexto de naturali parte medicinæ, capite decimo, non alia ratione verum poſſe continere Aphoriſmum illum intellexerit, quam ſi ſenſus omnes tum demum compleantur, cum ad cerebrum ipſum ſpecies rerum delatæ ſint. Sed ſatis opinionem Galeni confirmauimus, & Hyppocratis ſententiam interpretati ſumus. itaque ſtat, quicquid Manardus ſentiat, ſententia quam confirmauimus, mentem ipſam ſentire ſingularibus ſenſibus obiecta. tamen ſenſus ſingulares in ſuo quemque inſtrumento agi.

Caput vigeſimum ſextum. De accretione an ſit motus per ſe.

*

HActenus quæſtiones illas pertractauimus, quæ ad potentias ipſas, ſiue virtutes, aut facultates ſpectant. nunc tantillum de nonnullis operationibus, quæ in controuerſia conſtitutæ ſunt, addentes, huic ſecundo libro imponemus manum vltimam. Memini verò me paulò ante pollicitum eſſe, de motu accretionis diſputationem, vt ea, quæ de facultate augente dicta ſunt, euaderent clariora. polliciti ergo memor illud in præſentia diffiniam, Sit ne ad quantitatem motus aliquis per ſe, an contrà, quantitas in numero eorum reponi debeat, quæ non comparantur motu per ſe, ſed ſuccedunt ex accidenti. video Ariſtotelicorum pleroſq; quamplurimas de accretione controuerſias excitare, diſputantes inter cætera, An ſit motus vnicus continuſq;, aut intercifus. illi, ſcilicet, quod nos modò inueſtigamus citra controuerſiam tranſigunt, conſtanter affirmantes, cum Ariſtotele, ad tria hæc, qualitatē quantitatem & vbi, motum eſſe per ſe ad reliqua omnia ex accidenti, mihi cui hęc aſſertio diſplicet, nō opus eſt diſputare, ſit ne continuus aut intercifus motus accretio, quandoquidem ne motum quidem eam eſſe puto, ſed mutationem quandam quę motibus ſuccedit cuiuſmodi eſt ſanatio. Itaque duo tātum ſunt motus per ſe, ad qualitatem, & ad locum. Hæc aſſertio confirmatur eodem omnino argumēto, quo facultatem augentem nullam, eſſe à nutriente diuerſam conficiebatur, duæ enim hæ aſſertiōes reciprocam habent conſequentiam. Illic enim oſtendimus, rem aliquam augeri ſolo cōcurſu aliarum mutationum, citra motum proprium. vnde fit vt ipſa accretio non ſit motus per ſe, ſed aliis accidens. Nam qua ratione dicit Ariſtoteles ad nullum habitum, vt gratia exempli ad ſanitatem, aut ad virtutē, eſſe motum per ſe? certe non alia, quàm quod habitus congenerantur (vt ita dicam) cum aliis rebus, id-eſt citra proprium motum ſuccedunt aliis. vt ſanitas ſit, non quidem ſanitate ipſa genita per ſeipſam: ſed genito calore, ſi modo ęgrotatio erat frigus: aut frigore, ſi calor. Non aliter video fieri corporum molem. Nam ſi corpus creſcit propriè, vt quæ alente facultate ſunt prædita, nihil aliud patitur, quàm quòd partes dilatantur, & alimentum in poros ſubit, & is mutatur in rem quæ alitur, Finge hæc facta, & nihil aliud. neceſſario res eſt facta maior. ergo ſuccedit illis mutationibus quantitas ſine motu quopiam qui per ſe ad illam ſit. Iam vero nullam illarum mutationum eſſe ad quantitatem, patet. nam dilatatio partium corporis & ingreſſus alimenti, lationes ſunt. nō ergo ſunt accretiones. potiſsimum, ſi accretio motus per ſe, & ſpecie diuerſus eſt à duobus primis. Commutatio cibi in rem quæ alitur generatio eſt, non motus. (induit enim cibus nouam naturam) ergo nihil eſt illic quod accretio ſit, tamen ſuccedit noua quantitas: ergo quantitas ſuccedit vt relationes & habitus: non comparatur motu. iam vero ſi res minus propriè augetur, ſola nempe dilatatione aut acceſſu alterius ſubſtantiæ, quæ per totam illam non ſubeat, & eius naturam induat, multo minus eſt ad quantitatem motus. Nam illa, concedentibus omnibus, nihil reuera habet accretionis, ſed latione quadam, cum aliqua alteratione aut ſine ea perficitur. Neque verò ſi dicas, quātitatem rem diuerſam eſſe à qualitate & loco, proindeq; diuerſo motu eā debere comparari, quidquam efficias. nam perinde poſsis de relatione dicere. ea ſcilicet differt à qualitate & loco. Nam quod tu de habitibus & relatione ais, hoc idem ego de quantitate. Quòd quidem ſi motu compararetur, diuerſus is foret à latione & alteratione, concedo: tamen motu comparari quantitatem, magis quam figuram, aut rem aliam talem, earum quæ ex accidenti ſuccedunt, nego. Sed de his ſatis, ad alias quæſtiones venio.

Caput vigeſimum ſextum. De modo quo viſio fit.

EST vero illa omnium quæſtionum de operationibus celebratiſsima, & dogmatis ambiguitate, & autorū grauitate. an viſio fiat admiſsione rei alicuius an emiſsiōe (extramiſsione aut intus ſuſceptione vulgo dicunt) Conſtat enim quòd dum videmus, duorum alterum contingit: aut corpus quod videtur ex ſeipſo ad nos aliquid mittit quo facultati videndi quæ in nobis eſt, ſeſe inſinuat, aut vim aliquam ſentiēdi à nobis ad ſe vſque peruenire expectat. Ariſtoteles libello de ſenſu & iis quæ ſentiuntur affirmat, viſionem fieri in ipſo oculo admiſsis in illum rerum ſpeciebus, vt intelligunt plerique Ariſtotelicorum, & Galenus interpretatur ſeptimo de placitis prope finem, non corporeis ſed indiuiduis, nulla vero facultate exeunte, aut in ipſo aëre operante. itaque videmus in aëre quia medium per quod, ſed non quia medium in quo, eſt. Quam ſententiam confirmat dicens, minus probabile eſſe, ſenſum viſus cuiuſdam rei egreſſu cernere, & vel vſque ad ſidera protendi.

Hoc cenſet Ariſtoteles improbabile, quoniam opinatur oportere, antequam viſus attingeret aſtra, quippe quæ ſunt remotiſsima, fore vt diſsiparetur, & omnes animales ſpiritus vnico intuitu cōſumerentur. Præterea nec opinatur ſplendorem internum, hunc inquam quem ſpiritibus eſſe dicimus, poſſe cum aëris ſplendore coaleſcere vt Platonis ſententia fert. addunt præterea ſequi (quod auerroēs Galeno inſaniæ dat) vt aer eſſet ſentiens non minus quam corporis noſtri membrum aliquod. ſed fortaſſe procedens hic ſermo hæc omnia faciet probabilia, enarrans Galeni ſententiam, quæ multo ante Platonis erat, viſionem fieri in aëre ipſo vt in medio in quo, & rem videri vbi eſt: quippe viſionem diffuſa facultate in ipſum medium fieri. Quæ tamen opinio variè explicari ſolet, quoniam à nullo ferè intelligitur eorum qui noſtra hac tempeſtate ſub Galeniſtarum nomine ſe venditant, nihil minus intelligentes quam ipſius doctrinam. Interpretātur pleriq; ſpiritus exire extra oculum ad certam diſtantiā ad reliquum ſpacii deferri virtutem videndi illuſtratione, & propè res ipſas quæ videntur, coire cum ſpeciebus, & illic fieri viſionem, nulla interim colorum ſpecie perueniente ad ipſum oculum. Nōnullos ego audiui ita interprætantes, viſui ſeruientes ſpiritus ab oculis ad certam diſtantiam peruenire, ad medium ſcilicet ſpatii, & illic coire cum ſpeciebus venientibus à coloribus, affectosq; ibidem quadam colorum forma, ad oculos reddire vt illorum nuncios. itaque ad videndum emiſsionem ſpirituum fieri, tamen viſionem agi in ipſis oculis. Priorum ſententia vna in re tantum deficit, quòd nihil coloris in ipſos oculos penetrare, quo viſio fiat dicunt. Secundi vero omnino loquuntur inepta, & barbara. nā quæ obſecro eſt vis, quę ſpiritus illos ad oculos reuocat? an reuertuntur ipſi, aut ex animę præcepto, aut ſenſu indigentiæ? præterea ſi cum ad duo ſtadia videtur imago, eius ſpecies ad dimidium ſpacii ꝓducebatur, cur cum ad vnum ſtudium videtur, non producitur vſque ad ipſum oculum? itaque cogentur dicere, pro magnitudine ſpacii, nunc fieri emiſsione, nunc admiſsione. Ergo his miſsis, quæ ſit Galeni ſententia, iam declaro. Ex coloribus ſpecies quaſdam produci non negat Galenus. quin potius illud confirmat, multis experimentis. nam videre eſt, ſi in ſplendido aëre, ſub arbore aliqua recubuerit quiſpiam, arboris colore eum totum perfundi. quinetiam ſæpenumero accidit, vt aër clarus, vbi parietis alicuius attigerit colorem, eum ſubito recipiat, atq; in alterum corpus etiam transferat. Atqui, niſi obliti ſumus eorum quę in quæſtione. 23. dicta ſunt de colore, cōſtat, illum eſſe flammulam quandam genitam in corporibus participatione illius cœleſtis luminis. quemadmodum ergo lumen ex luce repente diffunditur in totum aërem: ita ex colore diffundi in ipſum aërem ſplendidum, lumen quodam præditum natura ipſorum colorum, neceſſe eſt. ſpecies etiam has, quas eſſe monſtrauimus, in oculum ipſum penetrare, dum viſio fit, probo. Primum, dicente Galeno in numeris in locis, non poteſt fieri ſenſus, quin proprium potentiæ inſtrumentum alteretur. eſt vero proprium videndi potentiæ inſtrumentū, humor cryſtallinus. ergo nō pōt viſio fieri, quin humor cryſtallinus afficiatur coloribus. eſt enim viſio, cum facultas ſentit paſsionem inſtrumēti proprii quę à re illi obiecta accedit. prætereа, neque videtur qua ratione manerent interius ſimulacra colorum in memoria, aut etiam in præſentia rerum ad ſenſum internum trāsfunderentur, ſi nulla colorum ſimulacra penetrarēt per ipſos oculos. eſt ergo opinio Galeni, ſpecies quaſdam colorum eiuſdem naturæ cum ipſis coloribus, effluere ab illis, & ſubire in humorem cryſtallinum, quo viſio fiat. neque video, qua ratiōe poſsit hoc quiſquam negare. cum experimento ſentiamus, ſi quando recto intuitu in cuiuſpiam oculos deſpicimus, noſtras ipſorum imagines illic videntes. atque recte diximus, noſtras imagines videntes. videri enim poſſunt colorum ſpecies, non minus quam lumen, & qualitates reliquæ per corpora extenſæ. nā ſi oīno ſine corpore & diuiſionem nullam recipientes eſſent, vt ſenſit Ariſtoteles, qua ratione fierent idoneę ad percipiendum potentiæ corporeæ? certè neque incorporeum corporeo, neque corporeum incorporeo proportione reſpondet. Mirum quòd plerique Ariſtotelicorum, quin & ipſe Ariſtoteles dicit has incorporeas ſpecies: & viſiones interiores corporeas. tamē dicunt hi iidem, ſi amplius interrogentur, ex externis potentiis ad internas transferri ſpecies, & ab imperfectioribus ad perfectiores, & ſemper elaborari magis, & (quod illi dicunt) ſpoliari à conditionibus materiæ. qua ergo ratione ſpecies ſenſus externi non ſint corporeæ? ſed querent illi (hoc enim eſt illis firmiſsimum argumentum) quā ratione ſi corporeæ ſunt, videntur omnes alicuius corporis partes in quacunque parte medii? Reſpondent hic plærique facile effugientes, quoniam viſio egreſſu facultatis fit. Sed nobis, quibus iam oſtenſum eſt, de ſententia etiā Galeni, recipi totius corporis, quod videtur, ſpeciem in humore cryſtallyno, aliter reſpondendum eſt. poſſe ſcilicet, ſpecies diuerſorum membrorum ſimul eſſe in eadē parte: quanquam ſingulæ illarum extenſæ ſint. ſed diuerſarum partium corporis ſpecies eſſe in eadem parte ſpatii nihil repugnat, ſi neque rerum diuerſarum. Vt ergo lumen extenſum per totum aërem eſt, & tamen vbique refert lucem: ita ſingularum particularum fulgores extenſi ſunt per totum ſpatium, & ſimul extenſi, & proinde, in quamcunque partem habentem rectitudinem cum corpore obiecto, inciderit oculus, videt totum illud. Sed ſi tales eſſent ſpecies (addet alter) ſpecies candoris cum ſpecie nigritiei haberet rationem contrarii, quod nō habet: ſunt enim ſimul in eadem parte ſpatii. Huic ita reſpōſum volo: ſpecies illas eſſe colores quoſdā, ſed remiſſos: & quāquā re vera, & ſpecie, cōtrarii ſint,

tamen in illa tenuitate poſſent eſſe ſimul in corporibus, & ſimul induci in corpora perſpicua. quia hęc natura ſua ſunt decolora. Mõſtratum eſt alibi à nobis in his eiſdem commẽtariis, qualitates cõtrarias, modò remiſſæ ſint, poſſe eſſe ſimul, generari tamen non ſimul. moueretur enim corpus motibus contrariis, niſi corpora omnino ſint expertia vtriuſque. tunc enim vnico motu poteſt corpus ad vtrumq; contrariorum accedere. Sed non ſunt vbiq; dicenda omnia. Expoſcunt pleraq; horum diligentem lectorem. ne, ſi nunquam alias, aut ab alio quoquã ſcriptorũ acceperit, illum veritas ſermonis huius effugiat. Galenus, qui multorum inuentor fuit, non potuit omnia extreme dilucidare. Sed inuentores poſteris hæc relinquunt peragenda. quæ tamen tam longè abeſt, vt noſtri temporis ſcriptores agãt, vt ſatis ſibi videantur agere, ſi Galeni ſententias repetãt, addẽtes nullã lucem: interim de nominis alicuius elegantiore traductione certantes. Quare qui in illos incidunt legendos, abutũtur otio. nobis non tã eſt animus ſcriptis certare, & autorũ verbis confirmare ſententias, vt faciunt illorũ plęriq;: quàm ex illorũ aſſertionibus reliqua deducere: vt modo collegimus: ex omnibus quæ videntur ſpecies venire ad ipſum cryſtallinum humorem neceſſario, cum viſio fit: & illas quidem non incorporeas, ſed eiuſdẽ naturæ cum coloribus. Verùm quanquã hæc ita habeant, viſio fieri non poteſt, quin emiſsione fiat facultatis videndi. Nam (omitto debilia argumenta) vt color ingreſſu ſpeciei in pupillam videri poſsit: tamẽ magnitudo, & locus videri, quin prodeat facultas per aërem ad rem ipſam non poſſunt. Si enim res non videtur vbi eſt, qua ratione poteſt viſus cognoſcere diſtãtiam, aut magnitudinem? Et, vt hæc duo argumentorum loca, quæ ſola ſubuertunt Ariſtotelis ſententiam, apertè tractentur: primò intellige videre me duo corpora, quorum alterum album ſit, alterum nigrum. quod nigrum eſt, ſit duplo diſtantius altero. vtrumque horum viſu iudico, & corpus hoc eſſe album, & propinquum. quod quidẽ albũ eſt, ſpecie candoris ſentio: quod propinquum, ſi nihil de oculis prodiit ad rem vidẽdam, non aliter poteſt videri, quã aut ſpecie alia, aut illius eiuſdem ſpeciei modo alio. Sed horum alterum eſt ridiculum: alterum falſum, quòd enim diſtantiæ aut propinquitatis ſit propria ſpecies, eſt ridiculum. Quod diuerſo modo ſe habens eadem coloris ſpecies repreſentet propinquitatem aut diſtantiam, caret veritate. nam quid aliud habere poteſt ſpecies ex multa diſtantia ad oculum veniens, quàm ex parua, præterquã, ꝗ ex multa diſtantia remiſsior iam oculos attinget: ex parua veniet intenſior? Sed intenſior ſpecies intenſum videri faciet colorẽ, nõ propinquũ: remiſsior remiſsiorem, non diſtantiorẽ. Quare fieri poteſt, vt color, qui remotus eſt, videatur remiſsior, & ſi intenſior ſit: qui vicinus contrà, videatur intẽſior, & ſi ſit remiſsior. Sed qua diſtantia & propinquitas videri poſsint, nullá via reſtat. præterea, neq; qua videatur magnitudo. Dices fortaſſe, ſpecies ipſa repreſentat cum magnitudine quadam & extenſione. Sit ita. Sed intellige mihi duo corpora, quorum alterum ſit omnino paruũ, ſed maxime propinquum: alterum magnum, ſed remotum. fiet vt maiorem locum occupet in oculo ſpecies parui corporis, quàm magni. nã ſpecies parui, quia propinquum eſt, impleuit pupillam totã: magni, quia eſt remotum, cum ſpecies ſemper tendat in acutum, fortaſſe alteram pupillæ partem non implebit. tamen videmus, hoc magnum eſſe, illud paruum: quanquã huius ſpeciem hauriamus oculis cùm maiori extenſione, illius cum minori. Igitur nulla commoda via eſt videndi diſtantiam & magnitudinem iis, qui ſunt opinionis primæ: quã proinde poſſemus ſuſpectam habere (vbi nihil aliud eſſet) quod à ſuo autore inter reſpondendum phyſicis quęſtionibus ſæpe prodita eſt. Quinto de generatione animalium capite primo, ita ſcripſit Ariſtoteles: Quæ intus in cauo oculos habent poſitos, longè aſpicere poſſunt: quoniam motus in vaſtum nõ diſsipatur, ſed recto tramite meat. Vides, vt Ariſtoteles prodire facultatem videndi dicat. Tertio Meteororum capite quarto cuidam homini cui debilis erat viſus acies, ſua ipſius imago ſemper videbatur occurrere. quod idcirco ei contingebat (inquit) quòd oculorũ acies in ipſum reflectebatur: quia ex morbo tam imbecilla & tenuis erat, vt proximum aërem expellere non poſſet: qui tamen vt remotus & denſus in ſpeculum reddebatur. Vides quàm apertè hic quoq; Ariſtoteles dicat viſionem in ſpeculo fieri non reflexa ſpecie, ſed acie viſus. Ego ſanè, quanquam Galeni opinio eſt mihi multò gratior: contrariam nũquam repuli, vt omnino improbabilem. Sed hanc tam eximii, philoſophi ſui placiti obliuionem non poſſum non mirari: neque poſſum mihi aliter perſuadere, conſiderans illius in reliquis placitis diligentiam & memoriam, quàm, vt Galenus etiam coniectauit, ſenſiſſe Ariſtotelem ſui placiti abſurditatem aliquam, & proinde diſsimulanter prætériiſſe. Neque enim puto propoſitæ quæſtioni poſſunt Ariſtotelici reſpondere, quin prodant ſententiam ſuam, vt fecit ipſe autor. Nã neceſſe eſt, quô homo ille ſibi ipſi ſemper fieret obuius, vt acies viſus reflecteretur, aut ſpecies. Sed non eſt, quòd ſpecies reflectantur, & ſi viſus hominis tenuis eſſet, ergo reflectebatur acies viſus. Vnde aperte intelligitur, neceſſe eſſe, vt videndi potentia prodeat ad videndum. Eſt itaque Galeni opinio, multiplicari à coloribus ſpecies eiuſdem naturæ cum illis vſq; ad pupillam oculi: & rurſus exire animales ſpiritus vſq; ad externam ſuperficiem pupillæ, & illinc lumen quodam cœleſte, eiuſdem generis cum lumine ſolis, quod ſolum per ſe non poteſt illuſtrare aërem, cum externo lumine coire: & veluti cum congenere recte coniungi. Iuxta quam ſententiam recipit aër influxum virtutis videndi illuſtratione illa, non aliter quàm neruus. & ita eſt nobis aër pro medio cõiũcto, in quo videmus. Viſio

itaque

itaque vnica agitur in aëre & oculo. hæc enim duo media vnum fiunt. Vnde conſtat quodammodo, aërem eſſe ſentientem. quia videmus per aërem. Nõ quemadmodum Stoici dicebant, videmus aëre vt ſentimus baculo. nam cùm rem aliquam tangimus baculo, tactio in manu fit, baculo tantum fit impulſio. in baculum nulla facultas influit, in aërem influit. Viſio itaque fit intrantibus ſpeciebus, quò colores ſentiantur, & afficiatur proprium viſus inſtrumentum: & facultate exeunte ad dimetiendum diſtantiam & magnitudinem. Cæterùm hoc intereſt ꝙ ſpecies, neceſſe eſt ab obiecto colore vſque ad oculũ peruenire (aliter enim inalterato proprio inſtrumento, viſio fieret) vim verò videndi non neceſſe eſt rem videndam attingere. Neque enim profecto attingit aſtra: ſed multò antea conſiſtens videt. fallimur tñ proinde in diſtantia & magnitudine rerum cũ eas longe cõtemplamur. Vnde ſequitur, lumẽ requiri: neque propter facultatem ſolam, neq; propter colores ſolos, ſed propter vtrũque: propter colores, quia ſpecies non poſſunt multiplicari per oppacum: propter virtutem, quia ſolus ſplendor ſpirituum animalium non ſufficit illuſtrare aërem, coniunctus cum externo lumine poteſt multiplicari, & efferre videndi potentiam. Sed eſt contra hãc particulam dogmatis huius forte quodam argumentũ, quod nondum ſoluimus. Videtur ſequi, ſi lumen neceſſarium eſſet propter virtutem, non ſolum propter colores: ignem non poſſe è longinquo videri ab oculis in obſcuro loco cõſtitutis. nam ſplẽdor oculorum ab ipſis tenebris extingueretur, vt Galenus ipſe dicit. Sed cõtrà fieri experimento cognoſcimus. Videmus enim ignem ex loco obſcuro. quin potius quò per oppacam magis noctẽ ignem è longinquo deſpicimus, eò ille plus micat. Huius argumenti non meminit Galenus. quod tamen non (arbitror) deſpexit. ſolutu enim difficile eſt. tamen nos hanc ſolutionem excogitauimus. Cum aër ad videndum ſit nobis pro membro, aër illuminatus eſt, veluti neruus bene in temperamento & compoſitione conſtitutus. aër omnino nullo ſplẽdore affectus, eſt vt obſtructus omnino neruus. qui verò aër ſplendore illo interno ſolum, aut cum valde remiſſo externo afficitur, eſt veluti neruus ſtupidus, aut inſtrumentum ineptum, non omnino tamen. Vt igitur ſtupido neruo nondum reſoluto ſentitur excellens paſsio, ſed quæ non eſt valde excellens, omninò ab ſtupido membro non ſentitur: ita flamma ſentitur in aëre ſolo interno ſplendore illuminato: colores, qui flammulæ quædam ſunt, ſed remiſſæ, niſi in aëre illuminato vtroq; lumine non poſſunt videri. Eſt itaque hæc mediocrum opinio, quã contraria multò probabilior: cui tamen maior accedit probabilitas ab illis, quę de viſus ignea natura paulò antè diximus. Sed de hac quæſtione hæc ſufficiant.

Caput vigeſimum ſeptimum. An ſenſus omnes agantur per ſpecies.

EST multorum Ariſtotelicorum placitum, quod tamen perinde Ariſtotelis eſſe non crediderim, ex omnibus quæ ſentiũtur produci ſpecies vſq; ad ſenſus proprios: & has quidem incorporeas, & à qualitatibus, quarum ſunt, diuerſas natura. Ego verò tan longè abſum ab hac opinione, vt tales ſpecies, quæ ſcilicet non ſint eadem natura qua ipſæ qualitates quę ſentiuntur à nullis rebus putem produci: tamen ab iis quæ guſtu aut tactu percipiũtur, omnino nullas: ſed ipſas qualitates quę ſentiuntur, per ſe afficere inſtrumentum propriũ ſenſus. Ducuntur in ſuã ſententiam Ariſtotelici ex alio ipſius Ariſtotelis placito: nihil ſentiri poſſe ſine medio: neque enim res poſita ſupra ſenſum. Verum pleraq; eorum quę in hac doctrina ab Ariſtotele dicuntur, ipſa rei euidẽtia conuincit. dicit enim hic autor, tactum & guſtum perpetuo vti medio interno, & reliquos ſenſus perpetuo externo. Quorum vtrũq; falſum eſt. nã neruus, quantũcunq; nudus & ex carnis præcidatur, ſentit præciſionẽ: & ſuffuſi, quæ ſunt intra pupillam vident, & fœtorẽ ex ventriculo, aut odorem gratũ ſæpe ſentimus. quem ſenſum conſtat per interna fieri. Fingunt hîc mille monſtra. Sũt qui dicant, dum præciditur neruus, non ſentiri à particulis ipſis, quæ pręciduntur: ſed ab aliquãto remotioribus, quibus aliæ (vt dicunt) pro medio ſunt. Alii dicũt intercipi neceſſario inter cultellum & neruum, aut aërem, aut humorem, & externum mediũ eſſe pro interno. Sed non video quæ tanta neceſsitas illos cogat figmenta hæc excogitare. An, quô ſenſus fiat, non ſatis eſt, proprium inſtrumẽtum alterari & facultatẽ ſentire alterationem? At vero, vt hoc fiat, nõ opus eſt medio, neq; ſpeciebus, præcipuè in tactu. Quid enim prohibet neruũ per ſe alterari ab iis quæ illum contingũt? Nõne poteſt incaleſcere? refrigerariuè? Sed demõſtro per nullas ſpecies ſentire tactũ. Si per ſpecies ſentiret, non eſt ꝙ manus mea non poſſet (gratia exempli) ſentire aërẽ eiuſdẽ tẽperamenti quo ipſa eſt, ac neq; calidiorẽ, neq; frigidiorẽ. nã qđ re vera ꝓhibet nihil aliud eſt, q̃ ꝙ à ſimilis caloris corpore non poteſt alterari, calfacta aut refrigerata: ſed ſimilis caloris ſpecies non video cur non reciperetur. differunt enim natura (vt iſti dicunt) ſpecies & qualitas. Non ergo ita fit, ſed quæ pars calorem ſentit, incaleſcit: quæ frigus, refrigeratur. Quare tactus nullis ſpeciebus indiget. Sed neque guſtus. non enim ſpecies acoris eſt, neque acerbitatis. nam aliter ſolum per incorporei

ſaporis admiſsionem guſtaret lingua, nihil amplius perpeſſa. quod tamen non fit, quin potius acrimoniam ſentit inciſione, ſaporem ſalſum abſterſione, acerbitatem corrugatiōe, vt Plato docet in Timęo, & Galenus quarto De ſimplicium medicamentorum facultate. Guſtus itaque & tactus non fiunt per ſpecies, reliqui ſenſus fiunt. nō enim color ipſe qui in corpore terminato eſt venire poteſt ad ipſum viſum. Sed hæ etiam ſpecies, vt nuper in proxima quæſtione dicebamus eiuſdem naturæ ſunt cum qualitatibus quæ ſentiuntur. vt ſpecies coloris cum colore, ſoni cum ſono, odoris cum odore. nam aliter non eſſet cur, qui in tunicis oculorum colores habent inſignes ex natura, deterius videant, quam quibus tunicæ decolores ſunt. Nam ſi qualitates quæ recipiuntur diuerſæ naturæ ſunt à coloribus, non eſt quod ab ipſis coloribus excludantur: nimirum intus manens prohibet extraneum, ſed cum ſunt ſimilia omnino & quod intus eſt, & quod extra accedit. Igitur de ſpeciebus ita ſentiendum puto.

Caput vigeſimum octauum. Sit ne ſentire agere, an pati.

SEntire non eſt quicquam operari, quemadmodum Ariſtoteles ſtatuit ſecundo De anima capite quinto: ſed affici potius ac pati aliquid, Verùm paſsio hæc eſt, dicẽtibus Ariſtotelicis in numero earum paſsionum, quæ vulgò dicuntur perfectiuæ. Galenus ſeptimo De placitis ita ſcripſit: Non igitur alteratio eſt ſenſus, vt quidam putant, ſed alterationis dignotio. Quæ verba contra Ariſtotelem ſcripta videntur, qui loco citato dicit. Senſus autem per motũ quendã atq; paſsionem contingit, vt diximus: nam alteratio quædam eſſe videtur. Quod ſane neceſſe ſit, quò ſenſus fiat, proprium illius inſtrumentum à rebus ſentiendis alterari dictum à nobis eſt iuxta mentem Galeni paulò antè: quod verò alteratio ipſa non ſit ſenſus ipſe, ſed illius alterationis perceptio, conſtat. nam ſi neruus qui bene habet, incaleſcit, ſentit calorem: hic idem ſi plurimum à temperie receſſerit, aut obſtructus ſit, nihil ſentiet: quanquam alteretur. ergo aliud aliquid præter alterationem eſt ſenſus. Hinc colligunt quàm plurimi ſenſum non eſſe inſtrumenti paſsionem: & euidenter colligunt. Sed quod ſentire non ſit pati, nondũ concludunt. nam ſi vltra ſpeciem ſenſui deſeruientem eſt notitia ſenſus, quæ qualitas quædam ipſius potentię ſit: & vltra ſpeciem intellectui deſeruientem notitia intellectus, quæ ſit forma intelligẽdi, ſentire & intelligere pati eſt, affici ſcilicet potentiam ſenſus, non à re quæ ſentitur (hoc enim euidenter cõuincit Galeni ratio) ſed à notitia. Si verò vltrà ſpecies nullis notitiis eſt opus, ſed latione quadam potẽtiæ in rem ipſam, certè, ſentire non eſt pati ſed moueri potentiam quodam proprio animæ motu. Et ſanè in hac vltima quæſtione nihil habeo aut euidens, aut inſigniter probabile, quod afferam: ſed hoc propoſui, vt declararem controuerſiam. Cæterùm, poteſt vtrumq; dici probabiliter. Galenus primo De cauſis ſymptomatum ita ſcripſit: Conſiſtit enim in patiendo magis, quàm agendo tangendi ſenſus itaque etiam parua virtute perfici poteſt. muſculorum motus cum agendo, non patiendo obeatur (totum namq; corpus ab hoc transfertur) multa eget animali virtute. Videtur ergo Galenus tribuere ſenſibus nonnihil actionis. Nos illud vnum cenſemus euidenter verum, illam inſtrumenti ſenſus paſsionem, quæ ab ipſa re quæ ſentitur eſt, ſiue per qualitates eiuſdem naturæ, ſiue per ſpecies, non eſſe ſenſum: ſed vltra illam aliud. An verò illud aliud, pati notitiam ſit. aut agendo tendere in paſsionis inſtrumenti dignotionem, non profero. Sicut neq; quicquam ampliùs in ſecundo hoc ſermone, qui iuſtam nactus eſt magnitudinem, diſputo. Dixi enim pleraq; circa propoſita à principio. Nihil omittere non eſt inſtitui noſtri: ſed ea quæ ſunt in controuerſia conſtituta dicere. Inſignis quædam hic relicta eſt actio quã pullum appellamus: ſed quæ non tam indiget tractatione, vt actio, quàm vt ſignum.

Quare ad partem medicinæ quæ σημειωτικὴ dicitur, potius quàm ad naturalem,
refertur. Quapropter huic & vrinæ, quæ omnium ſignorum
ſunt præcipua, librum tertium, qui hunc
proximè conſequetur, certum eſt dare. huius hic eſto.

*

FINIS.

CONTROVERSIARVM MEDICARVM, AC PHILOSOPHICARVM LIBER TERTIVS.

NON IMPORTVNE POSSEMVS IN LIBRO QVI PROXIME HVNC ANTEceſsit multa de pulſu diſputare, vt quæ actio vitalis facultatis eſt, & proprius motus. Cæterùm, quoniam, vt antea diximus, maior pulſus ſignificationis, quàm actionis medicis cura eſt, & maior vſus: melius viſum eſt controuerſias, quæ de illo ſunt, parti de ſignis dare: quàm naturali. Et, quanquã in partitiõe medicæ artis σημειωτικὴ de prognoſtica deciſſa eſt (eſt enim per ſigna præſagatio) & proinde in librum vltimum poſſet reſeruari: tamen, quia pulſus & vrina, non morbos ſolùm, ſed ſanitatem etiã ſignificant, vt ab Hippocrate, accepimus: commodius eſt hanc tractationem ſanitatis tutelam, & morborum curationes, quæ ſequentibus libris continebuntur, vtpote ad illa neceſſariam antecedere. Exigit præterea diſputatio de pulſu & vrina proprium librum: vtpote non adeo breuis. Me ſanè neque in ſuperioribus libris piguit, neq; in ſequentibus pigebit, ſi quid poſſum lucis addere iis, quæ à Galeno dicta ſunt. Fiunt enim multi ſcriptores etiam cũ inuentis addunt nihil, ſtudioſis hac ratione vtiles: quanquam nos non ita ſolùm, ſed nonnulla etiam inuenimus vtilia. verùm hæc dixerim propter eos, qui aliquid in hac medicinæ parte inueniri iam poſſe deſperarunt, eo ꝙ à Galeno multa de pulſibus ſcripta ſint. quaſi verò de febribus, aut temperamentis, aut criſibus ſcripſerit pauca, aut de re alia quapiam earum in quæ extant quã plurima non inutilia commentaria. Sanè ſcripſit de pulſibus Gale. multò plura, quàm pleriq; medicorum aſſequuntur, adeò vt nulla medicinæ pars ſit quæ magis indigeat breui aliqua interpretatione: quam tamen non eſt inſtituti noſtri ſcribere, ſed dirimere, vt in reliquis fecimus, controuerſias. Mirum ſi primus artis inuentor illã ad ſummum perduxerit vſque adeo, vt nihil poſteris reliquerit, aut inueniendum aut excolẽdum. Voco Galenum primum inuentorem, non qui ignorem aliquot ante illum ſeculis alios quamplurimos hanc artis partem ſcripto tradidiſſe: ſed qui nullum ante Galenum benè de pulſibus ſcripſiſſe, & ſatis hanc artem elaboraſſe certo ſciam. Scripſere Eraſiſtratus, & Archigenes: ſed quantum licet colligere ex illorum verbis, quæ ſuis commentariis paſsim inſeruit Galenus, minus eruditè. Hippocrates ſcripſit de pulſibus: ſed, vt Galenus dixit, hanc partem nõ elaborauit. Quare quod à Galeno dictũ eſt capite vndecimo tertii De criſibus: Signa ex pulſibus ſumpta Hippocrates, vel quia non nouerat, vel quia non magni momenti exiſtimauit iccirco non eſt exequutus. Nihil aliud mihi ſignificant, quàm non fuiſſe Hyppocratem hęc exequutum. Quod verò vltrà dixit Galenus cõſtat dictum fuiſſe incautè impetu ſermonis. faſſus enim eſt apertè ipſemet, Hippocratem neque ignoraſſe, neque omnino omiſiſſe primo De differentia pulſuum capite ſecundo dicens, Omnium itaq;, quos nouimus primus nomen pulſus Hippocrates literis prodidit: atque artem, quę in eo eſt non videtur ignoraſſe, non tamen, aut hanc artis partem amplius excoluit, aut omni arteriarum motui hoc nomen dedit. Hæc eſt Galeni cenſura, haudquaquam Hippocratem artem de pulſibus ignoraſſe vel omnino prętermiſiſſe. Sed fruſtra videmur aliorum autorum de hac re cenſuram requirere, cùm liceat ipſum Hippocratem, de pulſibus diſputantem inducere. libello De alimento ita ſcriptum eſt: Venarum pulſationes & reſpiratio ſpiritus iuxta ætatem & conſonãtia & diſſonantia ſunt, & morbi & ſanitatis ſigna. & ſanitatis magis, quã morbi: & morbi magis quàm ſanitatis: Hęc Hypp. Quid ergo poſsint aduerſarii dicere? An libellum illum non eſſe Hippocratis? At verò Galenus ſub Hippocratis nomine multas libelli illius ſententias vſurpat. nam libello De alimento, triplex eſſe alimentum de ſententia Hippocratis, alimentum, & quaſi alimentum & futurum alimentum. libello De vſu reſpirationis, Quemadmodum mirus Hippocratis dixit, principium alimenti, os, nares, guttur, pulmo, & alia ſpiratio. Pluries quàm vt referri poſsit, nam vt Hippocrates dixit omnia conſpirabilia, omnia confluxilia. quæ omnes ſententiæ, vt alię quam plurimæ à Galeno commendatiſsimæ, in libello illo cõſcriptæ ſunt. in commentatione etiam illius Aphoriſticæ ſententię. Vbi fames laborãdum non eſt, inquit Galenus: Quemadmodum ipſemet dixit Hippocrates in libello de alimento, Virtus vna & non vna. quæ ſententia apertè ex eodem libello deſumpta eſt. tamẽ, inquit, quemadmodum ipſemet dixit Hippocrates in lib. de alimento. Eſt vbi dicat Galenus, In libello De alimento, ſiue is fuerit ab Hippocrate ſcriptus, ſiue à Polybio, ſiue ab alio quopiam probato autore. Itaq; vbi videatur dubitare eſt: cæterum vbi neget, non eſt. Cur ergo tu, quod toties dixit, & ſemel dubitauit, tunc etiam commendans libellum apertè negas? An quia tua nõ refert admittere? Cur iſthuc? Quia dixi ſemel, Hippocratem de pulſibus non tractaſſe. At leue id crimẽ eſt: refer gradum, diſce (quod facis ſępe) poſſe falli te, ne te hęc

inſolentia interturbet & abducat à cultu veritatis. Iecit ergo Hippocrates huius partis, vt & aliarum, fundamenta: elaborauit illam quàm plurimum Galenus præ cæteris. Sed eſt quod nos poſsimus addere non ſine magno ſtudioſorum emolumento. ſi modo tantillum hinc recedentes, nobis permiſerint detractores. Illud in hoc ſermone facturi ſumus, nequicquam attingat noſtra diſputatio quod fuerit à Galeno ad integram perſpicuitatem deductum: vt hac ſaltem ratione diſcant inuidi, nō omnia de pulſibus ab illo ſcripta eſſe, & confundantur iam tandem ſui ingenui exiguitate: & ceſſent ſtudioſis profectum inuidere.

Caput primum. Vtrum ſit præſtantius ſignum pulſus, an vrina.

QVandoquidem de pulſu & vrina inſtituitur ſermo, operepretium fuerit in principio diſputare vtri horum ſignorum fidendum maximè ſit, vbi cętera ęqualia ſint. Nam, cùm triplex ſit ſignorū genus, concoctionis aut cruditatis: ſalutis aut mortis: & decretiora: vtrumque horum præſtantiſsimum eſt ſignorum ſui generis, vrina ſcilicet concoctionis, pulſus ſalutis aut mortis. Sed ſi conferantur inuicem, tam eſt anceps controuerſia, vt ambiguitas prętantes medicos in longè diuerſas opiniones impulerit. Sunt quibus viſum eſt, pulſum præferre vrinæ: quia quantò conſiſtit magis vita in facultate vitali (qua pereunte, nec temporis momento poteſt vita ſupereſſe: & qua manēte manet vita) quàm in naturali (qua vel minimè operante, vel nihil operante conſeruatur homo multum tempus, laborans atrophia) tanto ad prædicendam ſalutem aut mortem, maioris oportet facere pulſum, qui vitalis facultatis & actio, quàm vrinam, quæ à naturali elaboratur. Præterea, victurus ſit homo, aut moriturus, ex ſignis ſalutis aut mortis videtur æquius petere, q̄ ex ſigno concoctionis aut cruditatis: nam ſalus aut mors, propius accedunt ad hanc præſagationem, q̄ concoctio aut cruditas. Alii contra cenſent, vrinam, ſcilicet, certius ſignum eſſe pulſu: quandoquidem (dicunt) non abſolute modo conſtantiam facultatis, aut imbecillitatem oſtendit, vt pulſus, ſed reſpectu morbi declarat, victa ne ſit facultas, aut victrix: conſtat vero certum præſagium, ex hac collatione prouenire, nō aliunde: Nam parum refert, ſi facultatem non cōcidiſſe ex pulſu didicero, niſi rationem quam habet cum morbo intellexero. Sit ita, non ſit facultas debilis: quid tum poſteà? an, proinde æger non peribit? quid ſi morbus vehemētior eſt facultate, alioqui non imbecilli? Sanè mors fit facultate victa à morbo: ſalus morbo ſuperato à facultate. quare ad prædicendum oportet animum intendere in morbum & naturā, veluti in duo colluctatores (tertio prognoſtici commentario ſeptimo) & inſuper morbi longitudinem conſiderare (tertio de criſibus capite quinto) nam, ſine harum trium rerum cognitione, nihil de ſalute futura præſagere poſsis, magis quàm nunquid aliquis, portādo oneri ſuffecturus ſit ſciri poteſt, hominis robore, oneris magnitudine, & viæ longitudine antea non perſpectis. nam ægri vires portanti onus, morbus vero oneri, tempus autem, quod vſq; ad ſtatum eſt, longitudini viæ reſpondet. Vides, vt de ſententia Galeni nihil prædici poſsit, niſi comparata notitia roboris facultatis, magnitudinis morbi, & conſtitutionis, ſeu proportionis temporum morbi. pulſus vnius tantum prętat notitiam roboris facultatis, vrina & huius, & malitiæ materiæ, & temporis morbi: ergo multo præſtantius ſignum eſt vrina pulſu. Alii aliter docent. Pulſum quod ad naturam rei attinet, eſſe præſtantius ſignum vrina. quia actio eſt facultatis vitalis & per ſe ſignificat robur illius aut contrarium. quare cum vita ſit illius facultatis cōſtantia, & eiuſdem extinctio mors, videtur nihil ſua natura poſſe euidentius ſignificare mortem, aut vitam futuram. cæterum quatenus medicæ præſagationi accōmodatur, quæ ex cognitione per ſenſum proficiſcitur, non tam dicunt eſſe euidens ſignum, quàm vrinam: quandoquidem tanto difficilius ſentitur quanto viſus, quo vrinæ diſtinguimus ſubſtantiam colorem & qđ continet, præſtantior eſt tactu, & perſpicatior. differentiæ in vrinis perpendendæ, non adeò ſunt difficilis diſtinctionis: quiuis enim vel non admodum exercitatus craſſam vrinę ſubſtantiam à tenui, viſu ſeparabit: nullus niſi omnino ſit ſtupidus non videat, contineatur ne aliquid in vrina diuerſum ab ipſo ſero, aut nihil: & an illud quod cōtinetur innatet in ſublimi vrinæ regione, aut ſubſideat in ima, aut pendeat in media. ſit ne vrina & qđ cōtinet, albi, nigri, pallidi, rubri, aut viridis coloris, quem lateat? ſanè nullum: tamen ſunt tam multę, & tam diuerſæ pulſuum differentiæ, vt ad cognitionem ſolam, exercitatiſsimum hominem requirant. fit ſane per ſępe vt ſingulas pulſuum differentias, nulla excepta, ſciat medicus diſſerte admodum diffinire, tamen cum in ipſas inciderit vnam tantū aut alterā vulgatiſsimarum, ſenſu percipiat. Eſt pręterea cū praua ſit differentia aliqua pulſus: quæ tamen, ſit ne debilitas in eſſentia aut exaggrauatione, non indicet. Dices, fiunt minimi pulſus ex debilitate æqualiter, ex aggrauatione, non ita, ſed inter minimos pulſus maiores alii, incertis interuallis ſunt interiecti. bene dicis. ita fit plærumque. ſed quid prohibet aggrauationem paruos omnes ictus ſatis multo tēpore facere? ſi vel integram ασφυγίαν. ideſt pulſus priuationem contingit fieri venis multitudine interceptis? videtur itaque his, quanquam conſideratis illorum naturis pulſum præferunt vrinæ, poſſe non citra rationem, medicę praxi plus conferre vrinam,

indicando

indicando cauſæ morbi ſpeciem, naturæ ad morbum rationem: tempora morbi, & axiliorum occaſiones. Omnes quos hactenus recẽſuimus aut vrinæ aut pulſui dant principatum in omni indicationum genere. Sunt qui, quodq; ſignum, ſua in re præſtare affirmant: atqui pulſui & vrinæ rem ita diſtribuũt, vrinam ad prænunciandum ſalutẽ potentiorem eſſe: pulſum ad mortem. quandoquidem cum ſignis concoctionis, quæ in vrina potiſsimũ ſpectanda ſunt, nõ putat Galenus, tertio de criſibus capite quinto, mori quenquam poſſe. eſto igitur in ſermone nobis propoſita optima vrina, vt in ęgrotãte: & quæ ſalutem maxime indicet. mediocris, ſcilicet, ſubſtantiæ, boni coloris cum ſedimento albo leui & ęquali. proponatur etiam alia peſsima & maxime lethalis. eſto hæc nigra. pone pulſum optimũ cũ vehemẽtia, ſi placet, non inequalem: & alium rurſum peſsimum, intermittentem ſcilicet in duobus aut pluribus ictibus. deinde confer pulſum vehementem & ęqualem cum vrina mediocris coloris & ſubſtantiæ & ſedimenti optimi: & bis deficientem cum nigra. conſtat ex loco paulò ante citato cum illa vrina quippe quæ ſigna perfectę concoctionis pręſefert, omnino non poſſe mori ęgrotantem. cum tamen æger poſsit inueniri modò cum pulſu vehementi non inæquali, & poſtmodum ingraueſcẽte malo interire. Iá vero de pulſu intermittẽte, ſecundo De præſagatiõe ex pulſibus capite quarto ita ſcriptũ eſt. ὥστε, οὐκ οἶδα, εἴ τινα σωθῆναι δυνατόν ἐστι δυοῖν σφυγμῶν χρόνον ἡσυχαζούσης τῆς ἀρτηρίας, ἑνὸς δὲ σφυγμοῦ χρόνον, ἢ καὶ βραχεῖ πλέονι πολλάκις ἐθεασάμεθα διαλειπούσης τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηρίων, ἀναρρωσθέντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ μάλιστα ὅταν ἄγῃ πρεσβυτικὴν ἡλικίαν. Ideſt. quare haud ſcio poſsit ne quiſquam ſerbari, arteria quieſcente duorum pulſuum tempus. vnius autem pulſus tempus vel aliquanto plus deficiente motu arteriarum, ſæpe ſumus contemplati confirmatum hominem eſſe, prçcipue cum ageret ſenilem ętatem. Itaque deficiente pulſu in duobus motibus vidit Galenus liberatum nullum, & dubitat an poſsit quiſquam liberari: tamen vrinam nigram redens vſque ad octauum diem Herophõ liberatus eſt, primo epidemiωn parte tertia capite vigeſimo. Epycratis vxor, capite vigeſimo ſecundo, redens vrinam ſub nigram vſque ad vndecimum, euaſit. Metho capite vigeſimo quarto, cum vrina ſubnigra, in qua ſubnigra pendebant, perſeuerante totum morbi tẽpus, ſeruatus eſt. Mulier illa moroſa in thaſo, tertio epidemiωn parte tertia capite octogeſimo quarto, cum vrina nigra & tenui profluentibus deinde menſtruis liberata eſt. Tales alias quamplurimas inuenias in hiſtoriis Hippocratis. Igitur (dicunt) quantum licet ex Galeno & Hippocrate colligere, pulſus lethalis perniciośior eſt lethali vrina, & ſalubris vrina ſalubri pulſu tutior. quare pulſus ad prædicendũ mortẽ, vrina ſalutem eſt efficacior. Neque ſolum hoc in pulſu & vrina, videtur ita habere: ſed in vniuerſo genere ſignorum ſalutis aut mortis, concoctionis aut cruditatis. nam faciem, Hippocraticam vocatam, fieri: admodum malum eſt: non fieri, non eſt per ſe bonum. concoctionem eſſe in excrementis optimum: non eſſe, nõ ſtatim peſsimum. Cæterum eos, quibus placet, vrinam ad vtrunque euentum plus valere, non hæc conuincunt. nam vt dixit Galenus, Pulſu bis deficiente, haud ſcio an aliquis poſsit liberari: ita de vrina nigra, primo de criſibus cap. duodecimo, Cum hac vrina neminem vidi liberatum. Neque eſt ꝙ plus videatur ſignificare hæc dictio: Haud ſcio an poſsit aliquis liberari, quã hæc, Neminẽ vidi vnquã liberatum. æqualem enim habent energiam. non enim aliter ſciret, liberari poſſe aliquem, quam ſi aliquando vidiſſet liberatum: quod tamen non vidit. Tot igitur ſunt de parua hac queſtione ſententiæ: quæ omnes me adducunt in hanc opinionem, ſingulis tribuentem aliquid, & à ſingulis nonnihil deflectentem. Aliter, ſcilicet, iudicãdum eſſe ſi ſignorum naturas per ſe ſpectes: aliter ſi commoditatem ſigni ad præſagiendum. commoditas naſcitur, vt ſecũda opinio ferebat, & ex ſignorum natura, & ex facili aut difficili cognitione. ſi ſecundo modo conſideres, plus commodi accedit medicæ praxi ex vrina, quã ex pulſu ad quoduis prẹſagationis genus, & ad prædicendam criſim, & euentum proſperum aut improſperum, & tempora, & ſpeciem morbi, & nonnunquam male affectam ſedem. quandoquidem, vt diximus pauloante, ſignificat proportionem naturę ad morbum: & habet differentias conſpicuas ſenſui quorum vtrunque longe aliter habet in pulſu. Tutius itaque eſt, minusq; continget medicum decipi, ſi vrina ducitur, quã ſi pulſu, vbi congerit hæc duo non eodem modo indicare. Quanquam extreme contrarias indicationes non puto coniungi poſſe. vt ſcilicet extremè bona vrina cum extremè malo pulſu, aut extremè mala cum extremè bono ſit. Sed hæc tantum poſsint conuenire. extremè mala vrina cum pulſu non adeo malo (quo caſu conſtat fidendum magis eſſe vrinę) aut extreme bonus pulſus cum vrina nondum bona, quo caſu fidendum magis eſt præſtantiori, pulſui ſcilicet. Verũ propter humanam conditionem fidendum cenſeo magis vrinę. quia propter faciliorem dignotionem, minus eſt difficile iudicium, & minus anceps. ſed ſi quis ſolam per ſe naturam ſpectet, fingatque medicum nunquam errantem, in dignotione, non adhuc præponendum ſemper pulſum puto, ſed tantum ad mortem iudicandam, vt proxima aſſerebat opinio. Nam valde bonus pulſus indicat virtutem multum conſtare: valde bona vrina morbi cauſam à natura ſuperatam eſſe: peſsima vrina morbi cauſam inſuperatam manere, & contraxiſſe prauam putredinem: peſsimus pulſus virtutem vitalem ferè eſſe exolutam. Nunc ergo ita conſidera: vtrum habeat ad futuram ſalutẽ maiorem conſequentię vim.

virtus

virtus multum conſtat,ergo viuet ægrotans: aut virtus ſuperauit cauſam morbi,ergo viuet ægrotans. an non hoc ſecundum?certe.nam ſi morbus non ſuperatur,quantumuis per ſe conſtans virtus ſit, nil habet firmitudinis præſagium. Rurſus, futuram mortem quis melius colliget, qui ita argumentatur, Virtus vitalis fere eſt exoluta,ergo morietur:aut qui ſic: Morbi cauſa manet incocta, & inalterata, & præ malitia concoctionem non admittit,ergo morietur?an non prior ille? Cũ mors nihil aliud ſit, quã virtutis vitalis exolutio?& tamen contingat nonnunquam, materiam quæ eatenus vinci non potuit, vt coqueretur:poſſe eatenus vinci, vt extra corpus expellatur, vel ſaltem ad ignobile aliquod membrum cogatur abſcedere,vt Herophõ,facto genuum dolore,liberatus eſt? Ergo ex rerum naturis hæc intelliges,tamen qui vrinæ magis quam pulſui animum intenderit perpetuo, propter faciliorem dignotionem,certius eferet præſagium,& minus decipietur. Sed de his ſatis.oportunũ iam fuerit de pulſibus diſputare.

Caput ſecundum. De pulſus & reſpirationis ſimilitudine.

Quatenus reſpiratio pulſui proportione reſpondeat, & quatenus non reſpondeat,oportet in præſentia dicere antequam ad vlteriora progrediamur. nam quãquam hæc docuit tam diſtincte Galen⁹,vt nihil in hac quæſtiõe poſsit deſiderari,tamẽ facit ſtulta barbaries offuſis tenebris,vt hęc eadem tam multis ante ſeculis demonſtrata,rurſus in dubium reuocentur.Cum tres ſint cauſæ continentes vtriuſque motus(voco cauſas continentes cum Galeno.1.de cauſis pulſuum, & libello aduerſus Iulianum,eas quæ non poſſunt alterari manente effectu inalterato) facultas,inſtrumentum, & vſus:vna harum ſimiles ſunt omnino,nempe vſu:reliquis duabus differunt, facultate ſcilicet & inſtrumentis.Nam reſpiratio,vt Galenus diffuse mõſtrat libello cui titulus eſt de vtilitate reſpirationis, eſt ad conſeruandum calorem naturalem,& ad reficiendum ſpiritum animalem,cuius refectionis meminit.Hyp.libello de alimento dicens,Principium alimenti os nares gutur pulmo & alia reſpiratio. Huius rei hæc eſt monſtratio.Exhauſto ſpiritu animali & facto feruore nimio caloris, permutatur ſtatim reſpiratio ad maiorem velociorem & crebriorem: ergo ad reparandum ſpiritum &attemperandũ calorem eſt.Certe vt docuit Hyppocrates libello cuius modò memini:odores, qui nonniſi inſpiratione ſentiuntur,omnium citiſsime facultatem recuperari faciunt,refectis ſpiritibus. Iam verò ſi quis priuatur inſpiratione,moritur inflammato calore cordis.hic idem recuperatur recepto rurſus aëre.indigemus ergo ad tuendum calorem vitalem aëre. Cæterum non indigemus ſubſtantia aëris, non enim tardiùs homo:imo multò citiùs ſuffocatur,ſi pleno thorace guttur comprimatur, quàm ſi vacuo.ergo indigemus aliqua aëris qualitate.hæc videtur eſſe frigus.non enim aliter contingit ſuffocari hominem concluſum in calido balneo,quàm ſi illius guttur conſtringeretur.at vero non eſt ea qualitas qua indigemus frigus quantumcunque.nam frigus aëris ambientis videmus facere raram reſpirationem.quoniam ſcilicet frigus nimium lædit cor,& thoracem. ergo eſt neceſſarius aër ad vitalis caloris tutelam, propter mediocrem ventilationem,& mediocre frigus. nimirum noſter calor non aliter quàm ignea quæuis flammula,in ſubſtantia humida,ac ingenita,duplici eget motu,altero verſus exteriora, altero verſus materiam.cum deſtituitur motu externo,ſuffocatur:cum interno,diſsipatur. Hęc eſt ratio,qua videmus flammas,mediocriter frigidi aëris,modica ventilatione conſeruari:integra quiete,aut nimia ventilatione perire.quoniam ſcilicet quies facit ignem conuerti ad materiã,& priuari extrinſecus motu:nimia ventilatio contra,diſsipat.Non abſimile ergo eſt quod noſtro calori ex reſpiratione accidit. eſt itaque reſpirationis vſus conſeruatio caloris naturalis & animalis ſpiritus refectio. Quòd verò hi iidem ſint vſus pulſus,inde intelliges,quòd à ſimilibus cauſis ſimiliter alterantur,ex inambulationibus comeſſationibus,frictionibus,ira.vt in ſumma dicam, quæcunque cauſa permutãdo vſum permutat reſpirationem,permutat etiam pulſum ſimiliter,& ad eaſdem differentias magnitudinis celeritatis crebritatis aut contrariarum.vnde euidenter licet cuiq; intelligere,pulſum & reſpirationem propter eoſdem eſſe vſus. Sed contra videtur eſſe, ꝙ ſi propter eoſdem vſus eſſent, eſſent motus eque neceſſarii: atque ita vt priuari non poteſt thorax reſpiratione, quin animal intereat, neque aliquod aliud membrum poſſet priuari pulſu, vt animal maneret incolume. tamen ſi religatis arteriis brachium priuetur pulſu,cor nullam ſentit noxam,brachium tardiſsimam. Verum hæc ratio illud vnum efficit: quanquã hi duo motus eoſdem vſus pręſtent,ſed non eidem membro eos præſtare:quin potius (ita vt fit)quod reſpiratio pręſtat cordi ſoli,hoc pulſum præſtare reliquis membris:quę vt minori calore indigent, ita tardius læduntur. igitur deferendo aërem & vitales ſpiritus ad cerebrum, pręſtat materiam animaliũ ſpirituum:& ventilatione conſeruat calorem naturalem omnium membrorum. Atque hi ſunt totius reſpirationis & pulſus vſus. Sed ſingularum partium ſunt ſingulares vſus. Conſtat enim vtraque harũ actionum dilatatione & conſtrictione,inter quos motus, cum citra maximam violentiam fiunt, neceſſe eſt duas quietes eſſe interiectas. Singulis ergo particulis ſingulos vſus tribuere eſt admodũ conſentaneum.

ſentaneum · Sed & hos ſimiles eſſe partibus reſpirationis & partibus pulſus eſt veriſimile: quales autẽ
hi ſint videtur hæc ratio inuenire. Flamma quæcunque, marceſcit duplici via, aut priuata temperatiõe
quæ ab aëre fit, modice frigido, aut obruta fuliginibus. ergo aër qui conſeruat totidem modis, ſed con
trariis, conſeruat, attemperando ſcilicet qualitate, & expurgando ventilatione. Igitur tam thorax quã
arteriæ trahunt aërem, & reddunt fuligines. Dilatatione trahere, & conſtrictione expellere, cõſtat. eo
enim motu, arbitror, trahent, quo fiunt paratiſsima ad capiendũ, & contrario expellent. Sed vaſa quo
ſunt ampliora: eò capiunt plus, amplitudinem verò comparant dilatatione. Adde ſimilitudine reſpi-
rationis, tranſlata ratione ad pulſum, hoc idem conuinci. Senſu enim percipimus dilatatione thoracis
fieri inſpirationem, compreſsione expirationem. Quietum iidem ſunt vſus qui & motuum, ſequen-
tis ſcilicet quietis, & antecedentis motus: vt externæ quietis & dilatationis, internæ & conſtri-
ctionis. Si enim volumus follibus dilatatis aërem trahere, non ſtatim à ſumma dilatatione conſtringi-
mus, ſed in dilatatione tantiſper folles continemus, vt qui motus fuerat aër non prohibeatur ingredi.
cum conſtrictione expellimus, eodem modo facimus: nã tantũ durat vacuatio, poſt integrã compreſ
ſionem, quantum durat impetus introrſum excitatus. igitur arteria & thorax, dilatatione & externa
quiete trahunt: conſtrictione & interna quiete expellunt. Ex his iam collegimus, pulſus & reſpiratio-
nis eoſdem eſſe vſus: quanquam non propter eadem membra: ſed reſpirationis propter cor: pulſus ꝓ-
pter membra reliqua. Hæc de prima cauſa continenti, quam communem habent pulſus & reſpiratio:
facultate, & inſtrumentis differunt, de quibus iam dicam. Qui vertũt in dubium, ſit ne reſpiratio mo-
tus voluntarius an ſecus, omnino mihi videntur ſenſu indigentes, ac proinde indigni quibus cum diſ
putetur. quare ſi vel tantillum hic conſtitero: ſatis certo ſcio, doctoribus videbor ridiculus, qui in de-
monſtranda re ſenſui conſpicua, tempus perdam: cum præcipuè illud docuerit Galenus tam diſtinctè,
vt nihil inſuper poſsit lucis addi. Sed quoniam ſtultorum hominum, nondum hac in parte ceſſauit hę
ſitatio, dicetur de hac quæſtione quatenus ipſa veritas relinquatur euidens citra calumniam. Galenus
ſecundo libro de motu muſculorum ita ſcripſit. Ea enim quæ cũ facta iam ſunt, ſedare potes ſi vis, &
cum nondum ſunt facta, facere, voluntaria ſunt. Si ergo præter hæc citius aut tardius crebrius aut ra-
rius ea faciendi poteſtatem habes, nonnè omnino manifeſtum eſt actionem eam ſeruire voluntati? ar-
teriæ certè motum & cordis, neque cohibere, neque excitare, neque crebriorem, neque rariorem, ne-
que tardiorem neque velociorem, voluntas facere poteſt. iccirco ne animę quidem opera huiuſmodi
eſſe dicunt, ſed naturæ. motum autem crurum, in his omnibus ratio regit. nam & ſedare dum fit, & ſe-
datum rurſus excitare. & velociorem, & tardiorem, & rariorem & crebriorem efficere poteſt. hęc ea-
dem & circa reſpirationis motum contingunt. quæ actio quidem eſt ſepti tranſuerſi & muſculorum
thoracis. Vides vt cum demonſtratione doceat Galenus, eſſe volũtatis actionem? quòd vero in noſtra
volũtate ſit cohibere ſpiritum, declarauit ſeruus barbarus, qui cõpreſſo ſpiritu ſe interfecit. Sed quid
quod dormientes reſpiramus, quo tempore ceſſant animales actiones? O firmiſsimum argumentum,
quo ſe barbari medici ipſam veritatem putant ſubuertiſſe. quaſi vero non reſponderit eodem in loco
Galenus, fieri quidem inter dormiendum & eſſe nihilominus volũtatis actionem. nam & inambulare
contingit dormientibus. ſane inter dormiendum non fit integra actionum quæ liberæ ſunt intercep-
tio: nullus enim eſt tam profundo ſomno ſopitus, quin tonum aliquem ſeruet muſculorum. nõ enim
iacemus inter dormiendum, omnino incompoſitè iactatis membris, ſed ſedentes nonnunquam, aut
iacentes proni aut ſupini, ſed cum decore aliquo: vel laterum alteri incumbentes. itaque non omninò
otiantur muſculi, ſed operantur, cum tamen illorum actiones ſemper ex voluntate ſint. Fit nihilomi-
nus vt quanquam volentes ſedeamus aut inambulemus inter dormiendum: tamen egiſſe nos hæc nõ
ampliùs experrecti recordemur: quia non fiunt eo tempore, propter mentis impedimẽtum, fortes vi-
ſionum aut phantaſmatum impreſsiones: ſed leues. Quod ſi his inficiaris: negato ebriorum actiones li
beras eſſe, quarum ſoluta ebrietate non recordantur. Quandoquidem tam euidens eſt, Galeni ratio,
vt illi apertè non poſsint inficiari, excogitauêre barbaræ ſententiæ propugnatores, reſpirationem mo
tum eſſe partim voluntarium, partim naturalem: hac ratione putantes ſe, aliquid à nobis extorturos.
Sed demonſtro hunc motum, nihil omnino habere naturalis. animalibus ſolum fit inſtrumentis, putà
ſepto tranſuerſo & reliquis thoracis muſculis, ergo omninò voluntarius eſt motus. qui enim compo
ſiti ſunt ex voluntario & naturali, quales ſunt quamplurimi, duplicibus vtuntur inſtrumentis. vt ven-
tris exoneratio fit à fibris trãſuerſis inteſtinorum quarum motus naturalis eſt, & à muſculus abdomi-
nis. mictio etiam fit à fibris, & à muſculo ceruicis veſicæ: tamen reſpirationis nulla ſunt inſtrumenta,
præter ſeptum, & alios octoginta duo muſculos thoracis: intercoſtales internos. 36. intercoſtales exter
nos. 34. extrinſecus in thoracem infixos. 12. vtrinque. 6. ex ſpina. 4. ex ſpatula vnum, alterum ex clauicu
la. quæ omnia inſtrumenta, voluntati ſubſeruiunt (nam pulmo caret proprio motu.) eſt igitur reſpi-
ratio iam non modò voluntarius motus: ſed etiam nihil aliud quàm voluntarius. Quid quòd citra re-
ſpirationem, ne momento temporis ſufficere poſſumus, dicente Galeno in primis verbis libelli de vſu
reſpirationis? Primò quanquam Ianus ita tranſtulerit: tamen Græca litera habet in hunc modum.

ἐκ του μὴ δὲ βραχύτατον ἡμᾶς χρόνον ἀρκεῖν δύνασθαι ἀπολλυμένης αὐτῆς. quod ita transfero. quod nequebreuiſsimo tempore ſufficere poſsimus illa deperdita. illud, breuiſsimum tempus nõ intelligo de momento. non enim arbitror ſeruus barbarus momento temporis interiit: ſed aliquãto tempore retento ſpiritu. Prætereà multo diuerſa res eſt, actionem aliquam eſſe neceſſariam, ac proinde ea deperdita nõ poſſe nos viuere, aut eſſe naturalem. Morimur retento ſpiritu. fateor. Sed ſi liberum eſt nobis vel pereuntibus cohibere, ſponte reſpiramus. quod enim morimur cohibito ſpiritu, nõ eo fit quod neceſſaria per ſe eſt actio: ſed quod ſubſeruit actioni naturali & neceſſariæ ſimpliciter, putà temperationi caloris cordis. Sunt verò multæ voluntariæ actiones naturalibus ſubſeruientes, quæ tamen voluntariæ ſunt tantummodo. vt igitur niſi manducantes non poſſumus manere in vita, quanquam manducare oĩnò actio volũtaria eſt, quia ſubſeruit nutritioni, quæ per ſe eſt neceſſaria miniſtrando materiam: ita reſpiratio eſt actio voluntaria, tamen neceſſaria ad vitam, quia miniſtrat pulſationi illi, qua cor per arteriam venalem vocatam trahit à pulmone aërem, & remittit fuligines: ſine qua actione neceſſe eſt ſtatim animal interire. Hæc actio quæ eſt tractio aëris ad ipſos cordis ventriculos, potiſsimum ſiniſtrũ, naturalis eſt: tamen hæc, nihil habet reſpirationis, pulſatio enim eſt. reſpiratio ſiquidem, ſi quis exactè rem conſideret, non tranſmittit aërem ad cor, ſed ad pulmonem: quem illinc recipit cor per venalem arteriam. Hac ratione ſumminiſtrat reſpiratio actioni naturali, ipſa alioqui omnino voluntaria actio. itaque reſpiratio fit à voluntate: à qua quàm diuerſa ſit facultas quæ pulſat, cuique eſt per ſe perſpicuũ, conſideranti vt non ſit in noſtra voluntate ſitum, pulſum cohibere, aut permutare ad velociorem, maiorem, aut crebriorem, aut aliam quampiam differentiam, ex ſola inquam voluntate, nõ alteratis cauſis. Verùm quanquàm facultas ea, qua cor & arteriæ aguntur non eſt libera, non eſt tamen in genere earum, quæ naturales ſunt, (vt in quęſtione duodecima libri proximi cæpimus declarare) ſed medium quoddam actionum genus. Nam quæ naturales potentiæ ſunt, vt facultas in igne calefaciendi, aut refrigerandi in aqua, aut etiam trahendi, cõficiendi, retinendi, & expelendi in humanis corporibus, operantur pro ratione proportionis quam habent actio & reſiſtentia, vſque ad vltimum potentiæ, nulla ratione in modo actionis reſpicientes finem. non enim ventriculus, quatenus animalis intereſt, mutat cibum, cùm non amplius intereſt, ceſſans, ſed quantum poteſt mutat: alioqui nihil noceret, tenue alimentum dare calido ventriculo: ſed nocet, quia ventriculi potentiæ, vtpote naturales, non operantur quantum expedit, ſed quantum poſſunt. Tamen facultas pulſandi, non ita facit: quin potius, permutato ſolo vſu, impermutatis facultate & arteriarum corporibus, permutatur pulſus: quia opus eſt maioribus aut minoribus pulſationibus. Eſt igitur hæc facultas, neque volũtaria neque naturalis, ſed medii generis: quæ vitalis meritò appellatur: neque agens pro arbitrio vt prima, neque pro ratione potentiæ agentis ad patientem: ſed pro ratione indigentiæ. Vt voluntariæ actionis, qualem eſſe reſpirationẽ monſtrauimus, inſtrumenta ſunt muſculi, ita huius quę pulſat, cor & arteriæ: neque hoc indiget probatione alia. ſed ſatis monſtrauimus, reſpirationem & pulſum, fieri à diuerſis facultatibus, per diuerſa inſtrumenta. ¶ Sed eſt aliud quod contemplemur: nunquid quietes reſpirationis, & pulſationis, aut altera illarum aut ambæ, actiones ſint, aut ceſſationes: & an vterque motus, dilatatio ſcilicet, & cõſtrictio, fiat virtute operante, vel alter operante virtute, alter redeunte membro ad ſuum ſitum (ita vt fit) vel ſit in hoc quoque aliqua diuerſitas. Cum thorax dilatetur ad inſpirandum actione neruorum, quibus contentis retinetur in amplitudine, conſtat eum non indigere actione noua, ad ſubſidendum, ſed ſatis eſſe, ſi dilatantium ſoluatur contentio. Vnde conſtat videri alicui poſſe, expirationem ceſſationem, potius quàm actionem. Sed contrà eſt, quòd vtriſque illorum motuum ſunt à natura deſtinati ſui muſculi quare vterque illorum videtur eſſe actio, non ceſſatio. Galenus libello de reſpirationis cauſis dicit. Cum muſculi iuſta coſtas duplices ſint, externi expirationem, interni inſpirationem perficiunt. hæc docet Gal. de muſculis, intrinſecus & extrinſecus conſiſtentibus circa coſtas, ego vero non hoc ſolum, ſed etiam omnes muſculos intercoſtales appellatos ad thoracis conſtrictionem facere puto. quandoquidem omnes illi adducũt coſtas ad ſeipſas. Verùm hæc non conuincunt, priorem rationem: ſi quid enim per vim ſupernè continetur, ſtatim ac dimiſſum eſt ab eo quo ſuſtentatur, ſine nouo labore concidit. Ergo euidenter conſtat, cùm ſemel inſpiratio facta eſt, etſi nulli muſculi operarentur, ſucceſſurã tamen expirationem, iis, qui dilatauerant, ceſſantibus. Cæterùm, quanquàm muſculi inter coſtas ad expirandum neceſſarii non ſunt: ſunt tamen neceſſarii ad expirandum cum tanta, aut tanta vi. nã cum citra neceſsitatem aliquam vrgentem expiramus, ſola ea expiratio, quæ fit feriatis muſculis ſufficit. ſed cum aliqua neceſsitas vrget, maiori aliqua expiratione indigemus: qualis eſt quæ efflatio dicitur. nõ enim ſemper cum æquali conatu expiramus, ſed maiori efflamus, maiori adhuc loquimur, maiori multò vociferamur. Igitur, quamuis ſine muſculorum actione poſſemus expirare, non tamen efflare: ac multo minus loqui; & multo adhuc minus vociferari. Igitur non violẽta expiratio, ceſſatio ab actione eſt: ſed quæ nonnihil habet contentionis, opus facultatis animalis eſt, non minus quam inſpiratio. Quietum eadem eſt ratio. cõſtat enim externam quietem, ſpirationis actionem eſſe. ſi enim ceſſantibus muſculis, thorax conſtringitur: non ceſſant, cùm in dilatatione continetur: nimirum iidẽ muſculi,

culi, qui cum contenduntur, dilatant thoracem, contenti retinent dilatatum. Interna quies, quies verè eſt, & otium muſculorum: niſi fortè nimis vltra mediocritatem conſtrictus thorax eſt, vt ad emittẽdam vehementem vocem ſolet. tunc enim quia infra naturalem ſitum eſt conſtrictus, quieſcens laborat. Hinc fit, vt cum citra violentiam ſpiramus, longiores ſint perpetuò internæ quietes externis. nihil enim miri habet, ſi muſculi citra irritationem agentes morentur plus in otio, quam in labore. Hac ipſa in re, inquit Galenus, ſimilem eſſe pulſum reſpirationi primo De difficultate reſpirationis capite quarto, vbi ita ſcripſit: Et in ceſſationibus, eam quæ eſt poſt dilatationem breuiorem eſſe: quæ verò poſt cõſtructionem longiorem: ambobus exiſtunt communia. Age igitur huius rimemur rationem à motionibus ipſis exorſi. Videtur nulla ratione fieri poſſe, vt ad vtramq; partem, dilatationem inquam, & conſtrictionem, facultate ſit opus, ſed ad alteram facultate, ad alteram natura ipſius membri: corpora enim rotunda, cum dilatantur à facultate aliqua, dimiſſa poſt modum, ſuarum partium grauitate conſtringuntur: contra, quæ conſtricta ab aliqua vi ſunt, cùm dimittuntur, dilatantur ſola ſuarum partiũ firmitudine. Ergo, ſi arteriæ dilatantur à facultate, ſua grauitate conſtringuntur: ſi conſtringuntur à facultate, dilatantur per ſe ipſæ firmitudine & continuitate ſuarum partium. Non igitur indigent facultate ad vtrumque, ſed ad alterum. Tamen contrarium videtur rhythmus demonſtrare. non enim ex mutatione ſola vſus, aut virtutis tam facile rhythmus mutaretur, niſi vtrunque motum, dilatationem inquam & conſtrictionem faceret facultas. Rhythmus enim eſt, proportio temporis dilatationis ad tẽpus conſtrictionis: quam proportionem ſentimus mutari ſæpe, modò aucta dilatatione, aut reddita tardiori, modò conſtrictione hæc eadem perpeſſa, modò illarũ altera imminuta, aut concitata. Quod nulla ratione quiſquam intelligat poſſe contingere, ſi alter motuum à membrorum natura citra facultatem fit. Quanquam imaginati quidam ſunt, fieri poſſe, vt mutaretur rhythmus, etſi dilatatio à continuitate partium fiat, mutata ſola duritiæ arteriarum. nam quò durius eſt corpus, quod comprimitur vltra mediocritatem: eò velocius, & vehementius reddit ad figurã. Id licet experiri inflexis duabus virgis, quarum altera lentior ſit, altera ſubdurior: quas ſi æqualiter contorſeris, videas non cum æquali impetu diſtendi, ſed duriorem celerius, & vehementius. non aliter, dicunt, rhythmus mutatur, quia indurata arteria celeriorem facit dilatationem. Acutè ſanè ii imaginantur. ſed minus verè. non enim poteſt arteria tam citò de molli dura, aut de dura mollis reddi, quàm citò notamus ſæpe, mutari pulſus. Igitur his omnibus vndique penſitatis, concludendum tamen eſt, tam dilatationem, quàm conſtrictionem, fieri ſemper à facultate vitali. fit enim ſemper pulſus ad rhythmum. Verumtamen intelligendum eſt, habere arterias, naturale quodam & proprium cauum, quod retinent etiam poſt conſtrictionem, cùm conſtrictio naturalis eſt, & non violenta admodum, qualis cõtingit in principiis acceſsionum. Cum ergo dilatatur arteria vltra cauum naturale, extenditur. ac proinde à ſola facultate vitali agitur: cum conſtringitur, vſque dum ad naturale id cauum reddit agitur à facultate adiuuante grauitate membri: mouerentur enim tunicæ illo motu etiam ſi à facultate dimitterentur: quanquam vt diximus non mouerentur ad rhythmum. Si verò infra cauum proprium comprimuntur (quod nunquam fit in pulſu naturali) quod infra illud ſupereſt, à ſola facultate fit etiam renitente membri natura. vt contra aſcenſus vſque ad hoc cauum fit a facultate adiuuante firmitudine partium membri: reliquum à ſola facultate membro obſiſtente. Quod arteriæ non conſtringantur omnino, Sed habeant quædam caua naturalia etiam poſt conſtrictionem, dixit aperte Galenus libello. Quod ſanguinis in arteriis ſecundum naturam contineatur. his verbis. Nam quid vult potius, an arterias ad extremum vſque contrahi? vt venas? aut, quod verum eſt, ad certum vſque terminum? Ex dictis rurſus conſtat, quod paulo ante dictum eſt, externam quietem in pulſu non aliter ac in reſpiratione opus eſſe facultatis: internam vero otium. Quare ex ratione in hoc quoque proportio pulſus eſt ad reſpirationem: vt quies interna in naturali differentia (nam in hac ſolum eſt interna quies otium) longior ſit, quàm externa. Igitur (vt colligamus iam tandem) quia pulſus & reſpiratio propter eoſdem vſus fiunt, ſed à diuerſis facultatibus, & per diuerſa inſtrumenta: fit vt reſpiratio & pulſus à ſimilibus cauſis, aut eiſdem perpetuo alterentur eodẽ modo. vt qui iraſcuntur aut exercentur declarant. Verùm hoc intelligi debet dempta voluntate, quæ poteſt, vt lubet, permutare reſpirationem, pulſum minime. proinde phrenitici, quanquam habent reſpirationẽ magnam & raram, non tamen talem habent pulſum. Præterea excipi debent vitia inſtrumentorum. nam cum hæc diuerſa ſint, poſſunt reſpirationem aliter ac pulſum permutare. vt qui ingurgitauere cibos vſq; ad ventris diſtentionẽ comparant magna ex parte pulſum magnum & reſpirationem paruã ex compreſsione ſepti tranſuerſi. in reliquis proportione ſibi reſpondentes motus ſunt, nondum tamen in numero motuum. nõ enim tot pulſationibus tot reſpõdẽt reſpirationes, ſed ad proportionẽ. Eſt aliud pulſui cũ reſpiratione cõmune. quòd, ſcilicet, vtriuſque inſtrumenta à ſuis principiis recipiũt influentem facultatem: muſculi à cerebro: arteriæ à corde: & vtraque recipiunt per illuſtrationem non per ſpiritum. repente enim vis communicatur vtriſque. nam tam citò mouemus thoracem, quam volumus: & tam citò mouetur arteria in extrema manu, quàm cor ipſum. amant præterea

rea recipere hunc fulgorem interius & à radicibus per ipſas tunicas. quo influxu ſi priuantur e-tiam ſi affluant ſpiritibus, carent actione. quod experiri docet Galenus ſciſſa vena, ac immiſſo in eã calamo, conſtrictaq; per medium calami vena. ſic enim immobilis redditur ea vene pars, quæ eſt vltra laqueum. quanquam per ipſum calamum ſatis multa ſpiritus copia permeat. Sed ſatis multa iam diximus de iis, quibus ſpiratio & pulſus conueniunt, & diſcrepant. quare ad aliam diſputationem conuertamur.

Caput tertium. An Arteriæ ſimul attollantur, ac deprimantur cum corde.

Nvlla re amplius barbari medici vt ſæpe conqueſti ſumus, plus artem vitiauerunt quàm reuocatis rurſus antiquatis opinionibus, quas multo ante Galenus improbauerat: quarum præſtaret non meminiſſe, quàm omnium quas tam varia ſcriptorum ingenia inuenire potuerunt, repetita memoria profectum artis retardare. faciat Deus vt ſtudioſi deinceps noſtro labori non inuidẽtes ſi quid iam tandem viderint ex Galeni libris diſtincte erutum, & firmis rationibus confirmatum, non vſque adeo conflictentur opinionibus. Sed ad artis opera progrediantur expeditiores. Eraſiſtratus, vt ex Galeno accepimus, docebat, arterias non dilatari cum corde, ſed quo tempore cor conſtringitur, & rurſus conſtringi cum dilatatur cor: contra ac Ariſtoteles, qui libello De ſpiratione (ſi modo Ariſtotelis liber ille eſt) ita dicit, Et pulſant venæ omnes & ſimul inuicem eo ꝙ appendũtur ex ipſo corde. mouet autem cor perpetuo: quare & illæ ſemper & ſimul (intellige mouentur) quãdo mouet, (ſubaudi ipſum cor.) Ita enim verti hæc verba. καὶ σφύζουσιν αἱ φλέβες πᾶσαι, καὶ ἅμα ἀλλήλαις, διὰ τὸ ἠρτῆσθαι ἐκ τῆς καρδίας. κινεῖ δ' ἡ καρδία ἀεί. ὥστε κἀκεῖναι ἀεί, καὶ ἅμα ἀλλήλαις, ὅτε κινεῖ. Galenus quarto de differentia pulſuum cap. 6. damnat apertè Eraſiſtrati opinionem & Herophilum inſequitur, qui omnes arterias ſimul cum corde dilatari ac cõſtringi docuit. In libello De vſu pulſus hoc idem docuit. Eodem modo ſexto de vſu particularum ex anatome reddens rationem qua fit, vt etſi cor & vaſa omnia quæ ab illo oriuntur, aut in illum inſeruntur, dilatentur ſimul, tamen quædam ſint quæ trahant à corde plus, quædam quæ plus remittant in illud. Quæ ratio in quibuſdam tunicis eſt, vt mox enarrabo. Tñ Auicena, qui habet hoc ſuæ gloriæ præcipuum caput, quòd nihil non corruperit antiquæ doctrinæ, vniuerſe ſuorum ſequatium ſcholæ anſam præſtitit errandi, dicens Fen prima primi cap. 4. doctrinæ. 6. Virtus vitalis ſimul conſtringit & dilatat, Et rurſus ſecunda primi. cap. 6. Arteriæ non ſecundum modum dilatationis & conſtrictionis cordis, ſed ſecundum proprium arteriarum corpus mouentur: Sed præſtiterit horum rationes referre quam verba. Cor (dicunt) de ſententia Galeni & arteriæ dilatatione trahunt, conſtrictione expellunt: ſed non poſſunt ſimul cor & arteriæ trahere, quoniam corde ab arteriis trahente, & arteriis à corde, mutua tractione impedirentur. O mitam hominum ſapientiã. an hoc vos conuincit argumentum? ergo ſi docuerimus fieri poſſe, vt cor & arteriæ ſimul trahant, & ſimul etiam expellant, quin ſibi ipſis impedimento ſint, adducemini vos quoque ad concedendum, ſimul pulſare. Qua ratione (dicunt) fiet, vt cor accipiat ab arteria venali, & mittat in aortam, dilatando vtramque? an poteſt cor, quia ſic expedit: ita aëris & ſpirituum materiam diſpenſare? non ſane. Sed ſi huius quoque euentus cauſam appoſuerimus, non amplius audebitis negare quod experimẽtum declarat, altera manu, vt Galenus docet, impoſita cordi, altera carpo manus, maximè cum intelligi haud poſſit, cor dilatari, & ex eius penetralibus trahentes ortum arterias, non ſimul dilatari, διὰ τὸ ἠρτῆσθαι. ideſt quoniam à corde ſuſpenduntur, vt dicebat Ariſtoteles. Ergo rem paucis accipite. Cor duos habet ventriculos, alium dextrum, alium ſiniſtrum. dexter habet ſanguinis plusquã ſpiritus, ſiniſter plus ſpiritus quàm ſanguinis. duo vaſa inſeruntur in cor: aliud in dextrum ſinum (ramus ſcilicet venæ cauæ) aliud in ſiniſtrũ, arteria ſcilicet venalis, quæ proinde venalis dicitur, quod ſimpli tunica conſtat, vt vena. aliã duo vaſa oriuntur à corde: aliud à ſiniſtro ſinu (arteria ſcilicet quæ dicitur aorta) aliud à dextro, vena nempe arterialis, que ſic appellatur, quia conſtat duplici tunica. horum quatuor duo ſunt ad trahendum à corde, arteria ſcilicet aorta trahit à corde ſpiritus & ſanguinem verſus membra: vena arterialis deducit ſanguinem ad nutritionem pulmonis: duo ſunt ad trahendum ad cor, vena caua, ſanguinem: arteria venalis inſpiratum aërem. horum oſculis adnaſcuntur membranulæ quædam, prætenues, quæ vocari ſolent adnatæ tunicæ. ſunt tribus vaſis (omnibus ſcilicet dempta arteria venali) ternæ: arteriæ venali duę tantum. vaſa accipientia à corde ſubſtantiam aliquam hæc ſunt aorta, & vena arterialis (habent illas tẽdentes extrorſum, quod eſt habentes radices in corde, & ſpectantes extra: quæ vero ſunt mittentia in cor, caua inquam vena & arteria venalis, contrà habent, introrſum vergẽtes. ergo quando cor & arterię dilatantur, tunicæ illæ in aortę & venę arterialis radicibus, dilatarę interim ſecundum radices, coeunt ſecundum cuſpides (voco cuſpides partes radicibus oppoſitas, quãquam latiuſculæ quędam partes ſunt, ſed quia ita inualuit vſus) atque ita fit, vt quoniam quo tempore omnia ſimul incipiunt dilatari oſculũ reclusum

reclusum eſt,arteriæ trahere poſsint à corde,quando vero iam conſtringi incipiunt,inueniunt arteriȩ tunicas illas extrorſum clauſas quare nõ poſſunt ad cor remittere.cor vero poteſt fuligines ad arterias mittere,quia hæ tunc recluduntur,& ſuus poſitus facit,vt ab impetu,interius extrorſum facto:ſubuertātur facile,ab impetu facto exterius introrſum,potius cõcludantur: propterea vaſa quæ acceptura erant,tunicas habuerunt extrorſum cuſpidibus vergētes,& quæ tribuūt cordi,introrſum.ſic eñ cũ cor dilatatur,dilatans ſimul cuſpides alligatas illi, recludit oſculum,& ita ſugit ſanguinẽ à vena caua, aërẽ ab arteria vocata venali, Quãdo cõſtringitur cõtrà,hæ cuſpides pręueniūt cõiungi, & orificia obſtrui, atq; ita cor remittit nihil.ſed quoniã pl⁹ oportuit obſtrui orificiũ,quod it ad cauã venã,ad quã nihil oportuit remitti,quã quod ad arteriã venalem,ad quã nonnihil calfacti aëris & fuliginũ, remitti erat ex vſu,hoc duas tantũ tunicas habuit,easq; intrò vergētes,illud tres. Hęc ergo ita ſe habent. Quòd vero cor & arteriæ neq; trahendo mutuò neq; expellendo ſe impediant,reſtat nũc demonſtrare.Omnia in humano corpore,vt mirus docet Hippocrates,atq; de illius ſententia ſępe repetit Galenus, habent cõmunem confluxũ.omnia ex omnibus poſsunt accipere,atq; in omnia demandare.itaq; non eſt opus, quo cor expellat,arterias amplificari ad recipiendum,neq; contra,ſed ſimul expellere poſſunt,in ſe ſcilicet,& in alia omnia membra,& extra corpus.Adde rurſus arterias non omnino obſtrui,cum cõſtringuntur,ſed ſua etiam caua retinere.quare poſſunt ſimul ab altera parte recipere,& in alteram motu vno,& perpetuo remittere,vt in vaſis prælongis, vndequaq; pariter cõpreſsis,fieri cõſpicimus.Hac ergo ratione cõmodius fit,quã vt illi fingũt. Quorũ ſententia nõ intelligo qua ratione poſsit nõ eſſe abſurda.Si enim quod cõpreſſum cor expulit, tumefactæ arterię continerent, cor cũ dilataretur,cũ vndequaq; trahat,reſumeret ab arteriis,& ita aër,aut fuligo,à corde ad arterias, & ab his ad cor reciprocè impelleretur.Igitur ſi quid bonis autoribus & firmis rationibus fidei tribuendum eſt, cor & arterię ſimul dilatantur & conſtringuntur.

Caput quartum.De differentia pulſuum,& quot ſint illorum ſpecies.

QVæ Galenus demõſtrauit,vt in principio huius ſermonis dixi,certũ eſt pterire, vel ad dicẽda breuiter recolere,ſi quid ab illo eſt omiſſum proſequi. quare cũ in principio operis de differẽtia pulſuũ ille cũ demõſtratione docuerit,quot ſint,ego de hac re longũ ſermonẽ nõ habebo:ſed veluti aliud agens,docebo octo tantũ eſſe ſpecies, pulſuũ , quarũ oporteat medicũ meminiſſe.ſi quę eñ aliç.pter has dictę ſunt à medicis,aut nõ ſũt pulſus ſpecies,magis quã rei alteri⁹:aut ſi re vera pulſûs ſpecies ſũt,nõ tñ ſub ſenſũ medici poſſunt cadere.qđ,hac ratiõe inuenit Galenus.Omnẽ pulſus differẽtiã, neceſſe eſt deſummi ex motibus,aut ex quietibus,aut ex corpore arteriæ,aut ex virtute, aut ex tẽpore motuũ.Motui poteſt accidere,aut magnitudo ſecundũ magnitudinẽ arteriæ quæ mouetur: atq; ita fit primũ genus(nihil enim intereſt,aut genus,aut differẽtiã,aut ſpeciẽ appellare)magni,aut parui:aut velocitas,& fit genus alterũ velocis aut tardi. Quietibus, poteſt accidere lõgitudo,aut breuitas:& fit genus tertiũ,crebri,aut rari.Facultati accidit robur aut debilitas,vnde fit aliud, vehemẽtis aut imbecillis. Corpori arteriæ poteſt accidere mollities,aut durities,vnde quintũ eſt genus,duri aut mollis.Tẽporibus dilatationis & cõſtrictionis poteſt accidere proportio aut improportio,quę rhythmus eſt pulſus. His omnibus poteſt accidere æqualitas aut inęqualitas: & inęqualitas poteſt fieri cũ ordine aut ſine ordine:vnde duo alia genera proficiſcũtur,quæ cũ prioribus ſunt octo:magnus aut paruus:velox aut tardus:creber aut rarus.vehemẽs aut debilis:durus aut mollis:enrhythmus aut arhythm⁹: ęqualis aut inęqualis:ordinatus aut nõ ordinatus.Sũt qui ex corpore arterię deſumãt differentiã aliã,quã dicunt,calidi aut frigidi:ſed hęc differẽtia,febriũ eſt, nõ pulſus, magis quã ſi quis pulſum dicat,albũ aut nigrum: quia huius coloris eſt arteria.ex cauo arterię deſumũt alii aliã, pleni aut vacui pulſus:ſed hęc differẽtia aut nihil ſignificat,aut eſt prorſum incognita ſenſu . Nã arteria verè vacua,ideſt,nulla ſubſtãtia plena, nõ poteſt eſſe:ergo plena dicetur,aut quę plena eſt humore,reſpectu alterius quæ plena ſit ſpiritu : aut quę plena eſt craſſo humore,reſpectu alterius quæ plena ſit tenui : aut quę multã cõtinet ſubſtantiam, reſpectu alterius quę paucã:aut quę vehementẽ habet ſpiritũ,aut valde calidum,reſpectu alterius quę nec adeò vigentẽ,neq; adeò calidũ habeat.nullus poſsit inuenire aliã rationẽ plenitudinis.Sed nullam harũ oportet,in proprio pulſus genere cõſtituere.nã duo hi vltimi modi,alter nõ eſt differẽtia pulſus, calidus ſcilicet aut frigidus ſpiritus,ſed vt paulò antè diximus,febriũ:alter,ſcilicet vigẽs ſpiritus aut nõ vigẽs,pertinet ad aliud genus,vehementis inquã aut languidi pulſus. habere arteriã interius multã aut paucã ſubſtantiã,nõ aliter cognoſcas,quã ſi arteria multũ aut parũ diſtenta eſt:& hoc habet ſenſum magni aut parui pulſus. Quod ſi tactus ipſe ſentit humorẽ in ipſis tunicis arteriarũ, hoc nõ aliter fiat, quã emollitis tunicis,aut diſtẽtis:quod habet ſenſum mollis aut duri pulſus.Duorum ergo alterũ ſupereſt, aut,vt tactu ſentiamus,ſit ne humor in arteria aut ſpiritus:vel,ſit ne humor qui continetur,craſſus aut tenuis.Sed neutrũ horũ,tactu diſcerni poteſt:nã neq; in vaſe magno,vt vtre aut veſica,tactu diiudices quid interius cõtineatur,niſi forte ex fluctuatione aut pulſatione,aut modo aliquo tali, quali nullate-

nus in arteriis uti potes. ſi enim aliter, aut ex ſola tactione cognoſceremus, nō opus eſſet multo negotio ad diſtinguendam hydropem aſcitem, à tympanite: quin potius tactu ſolo eā diſtingueremus. ſcimus tamen nō aliter nos ſentire, aquā eſſe intra pæritoneū, quā ex fluctuatione, conuerſo homine de latere in latus, aut excauatione relicta in regione ventris poſt compreſsionē, ſimili ei, quæ in œdematis. nec aliter ſentimus aërem eſſe, quam ex ſonitu tympani, pulſato ventre. ſed ridiculum ſi quiſquam dicat, arterias, anguſta adeo & parua vaſa, pulſari poſſe, aut humorem in ea fluctuare: iam verò neque fouea relinqui poteſt in arteria plena humore, etſi comprimatur: cùm, propter paruitatē arterię, tum etiam, propter propriū motum ſuarū tunicarum. non enim, vt vter, eleuatur ab humore, ſed à vitali vi quam habet à corde influentem. Iā etiam, ridiculū eſt dicere tā craſſos ſuccos cōtineri in arteriis, vt reſiſtant tactui, & ita ſuæ craſsitiei præſtent ſenſum, niſi aut lutum, aut arenā, aut lapides, intelligas eſſe in arteriis congeſtos. Nullū ergo eſt genus, pleni aut vacui pulſus, vel ſenſu cognoſci id non poteſt. Quare tantum ſunt octo ſpecies pulſuum: nec excogitari poteſt, vnde differentia alia, quæ verè eſſet pulſus, deſumeretur. Sed fortaſſe quiſquam roget nos, cur vt in proportione temporis dilatationis, ad tēpus conſtrictionis, conſideratur quidam rhythmus, nō ita in proportione quietum ad ſe inuicem conſideratur alter? Hic intelligat (quod fortaſſe hic ſermo in proceſſu demonſtrabit) quietis internæ tempus non poſſe exactè ſentiri, quippè quæ nōnihil aſſumit ex prima dilatationis parte, & vltima cōſtrictiōis. proindeq; nō poſſe talē proportionē obſeruari. Itaq; nullā calūniā hæc diuiſio videtur poſſe pati.

Caput quintum. An ordo aut contrarium ſemper accidat inæqualitati.

c GAlenus, primo de differentia pulſuum cap. 9. ita ſcripſit. ἰδὲ τεταγμένος, καὶ ἄτακτος τμηθέντος τοῦ
c ἀνωμάλου εἰς τε τὸ κατὰ περιόδους ἴσον, καὶ εἰς τὸ παντίως ἄνισον καθ᾽ ἑκατέραν τῶν τμημάτων τὴν
c γένεσιν ἴχουσι, κατὰ μὲν τὸ τῶν περιόδων ἴσον ὁ τεταγμένος. κατὰ δὲ τὸ παντίως ἄνισον ὁ ἄτακτος: ideſt, fiunt aūt ordinatus & inordinatus pulſus, diuiſa inęqualitate, in æqualitatē periodorū, & omnimodā inæqualitatem: iuxta æqualitatē periodorū ordinatus, iuxta integram inæqualitatem inordinatus. Itaque de ſententia illius ſolus inæqualis dici poteſt ordinatus aut inordinatus, in æquali verò non ſpectatur ordo, aut contrarium. Huic loco videtur eſſe contrarius alter ex iſagoge, capite de pulſu lethar-
c gicorū, vbi ita eſt ſcriptum. εἰδέναι χρὴ τοῦτο καθόλου, ταῖς ἀνωμαλίαις, ὡς τὸ πολὺ τὴν ἀταξίαν ἑπομένην,
c σπανίως δ᾽ ἐςὶ εὑρεῖν ἀνώμαλον σφυγμὸν τεταγμένον. ideſt, Scire hoc oportet vniuersè, inęqualitatibus, vt plurimū adeſſe ordinis perturbationē. rarô aūt contingit inuenire inæqualē pulſum ordinatū. Vide quā ſit hic locus priori contrarius. dicit enim hic apertè raro ordinatū non eſſe æqualem, quare nō fiet ordinatus aut inordinatus ex diſtributione inæqualis: ſed tam æqualis quàm inæqualis poterit habere ordinē. Quantum ego intelligo, ordo, ſi quis cōſideret exactè, & vt prouectum iam virum in arte decet, nulli poteſt accidere differentiæ, quæ non poſsit recipere ordinis perturbationem, mutato ſolū ordine, hæc enim eſt contratiorum lex. Sed æqualis pulſus non poteſt fieri inordinatus niſi amittat ęqualitatem, quare differentia quam habet, æqualitas propriè eſt, non ordo. atq; hoc docet Galenus primo de differentia pulſuum. ſed ſi quis cōſideret minus exactè, vt licet tyroni, licet ei dicere pulſum omnē, qui inordinatus non eſt, eſſe quodammodo ordinatū, tales ſunt omnes ęquales. hoc modo locutus eſt Galenus ad tyrones quo in libro conſtat, vt hoc, ita multa alia ſcripta eſſe minùs curioſè, quę ipſemet Galenus in commentariis de pulſibus excoluit.

Caput ſextum. Vtrum pulſus poſſit venire ad tantam crebritatem, vt alterutram quietum omnino amittat.

QVæſtio, quā modo ſuſcipimus diſputandam, neque ab Hippocrate, neque à Galeno, neq; ab aliquo illorum, qui quæſtiones medicas ſcripſerūt, nec ab aliquo medicinæ profeſſore ante nos diſputata eſt: quippè quam primi nos inuenimus. nulli enim hactenus erat dubium, inter contrarios motus quietem intercedere aliquā neceſſariò, ſaltem noſtræ tēpeſtatis medicorum. Nā Galenus, vt procedens ſermo declarabit, cōtrarium videtur ſenſiſſe: quanquā neq; illud quidē admodū diſtinctè. Illud vnū apertè profeſſus eſt, vt multis aliis in locis, ita primo De differentia pulſuum cap. 15. in dicroto pulſu lapsū arteriei ab vltimo diſtētionis termino nullā quę ſētiri poſsit, quietē dirimere. An verò & ſine quiete quę ſentiri poſsit, poſsit arteria recurrere, illud non omnino explicuit: fortaſſe nimis curioſum, & minus neceſſariū cēſuit eſſe medicis, dummodo primum illud non ignoraretur. medicus enim ſenſu ducitur, non ratione & intellectu. Mihi verò illud etiam ſemper viſum eſt veriſsimum, poſſe pulſum alterutra quietum, aut etiam vtraque omnino priuari. Nec verò eſt, quòd quiſquam

quam me vt nimis curioſe philoſophantem, in re medica præcipuè, incuſet: tota enim De differentia pulſuum doctrina, multa plena eſt contemplatione apud Galenum. Prætereà, qui ſemel illud recipiunt ex Galeno, in dicroti pulſus receſſu nullã quæ ſentiri poſsit quietẽ eſſe, qua na facultate iudicant aliquam prorſus quietẽ intercedere? Nõ arbitror ſenſu: ſenſu enim percipi non poteſt: ergo philoſophica ratione. Eãdẽ mihi videor mõſtrare, contrariũ poſſe cõtingere. Primũ hæc noſtra quæſtio verſetur primo illo cardine, qui in philoſophia totus conſtitutus eſt. An poſsint fieri duo contrarii motus ſine quiete media. quod in principio diſputationis mõſtro. ita eñ (arbitror) oportet paradoxã opinionẽ. Intellige mihi proiectũ eſſe lapillũ ſurſum, & interim, dũ lapillus aſcendit, corruere ingentẽ aliquã turrim: atq; in deſcẽſu obuiã fieri aſcẽdenti lapillo, atq; illũ ſecũ motũ adhuc deorſum rapere. Vides neceſſe eſſe, aut lapillũ aſcendentẽ deſcendere, priùs q̃ quieſcat: aut magnã turris molẽ à paruo lapillo pẽſilẽ in aëre retardari: quod qui cõcedet, ſenſu cõuincetur indigere. Dices fortaſſe: Detinetur turris tempore quod percipi nõ poſsit, prębreuitate. Lubet tunc interrogare, cur quieſcit molles illa ingẽs: & motus eius interrumpitur breui illo tẽpore? Aut turris ipſa quieſcit, quò vacet lapillo quieſcere, ne tu mendax ſis: aut ſiſtitur turris, quia videlicet lapillus reſtitit deſcenſui. Primũ illud fortè non faciet turris: niſi tuæ ſententiæ ſit, & ab aliquo priùs eius quod expedit, fuerit admonita. ſecundũ hoc nec tu ipſe dices, cũ tã parua reſiſtentia in lapillo ſit præ turris pondere. Sed addet aliquis. quoniã parua reſiſtẽtia eſt paruũ tẽpus ſiſtit turrim. Ita ne? Cur igitur ſolus ipſe aër non ſiſtebat: ſed continuus erat adhuc motus? Reſiſtebat enim & mediũ nonnihil. Ergo, ſi quantulacũq; reſiſtẽtia valet ſiſtere quantamcunq; molẽ: & magnitudo reſiſtentiæ magnitudine tẽporis, quo ſiſtit, penſatur: neceſſe erat, ſingulas interiecti aëris partes, ſingulas quietes efficere. & partes medii (quippe quod continuũ eſt) ſunt infinitę. quare in infinitis ceſſationibus, neceſſe erat infinitũ tẽpus quieſcere: & ita tandem in perpetuum nõ poterat eius motui oportunũ aliquod cõcedi tẽpus, in quo non à ceſſationibus interpellaretur. Eſt igitur euidenter verum, & monſtratione confirmatum, eſſe motus contrarios ſine quiete media. Qua ergo ratione dixerit Ariſtoteles octauo de motu (phyſica vocãt vulgo) cap. 7. vbi de motu alterationis & accretionis diſceptat. Manifeſtũ aũt ꝙ id quod mouetur quieſcet in contrario. & rurſus ſequenti capite de latione hoc idẽ mõſtrat, & in linea recta recurſum ſine quiete fieri poſſe negat. Galenus quoq; primo De differentia pulſuũ cap. 3. ita ſcripſit: Nam prius contrariũ motũ arteria, q̃ primũ ſedauerit, non exordiatur. In hac quęſtione ita videtur ſentiendũ. Quãdo duo motus fiunt à natura agente naturaliter: aut alter à cauſa ꝑter naturã, & alter à naturali, ſed naturalis mot⁹ ſuperuenit nõ naturali: tũc temporis neceſſe eſt, quietẽ aliquã dirimere cõtrarios motus, vt in pulſu naturali, aut cũ lapis ſurſum proiect⁹ deinde ſuo pondere deſcendit. Si verò aut à virtute irritata vehementer ꝑter naturã: aut à cauſa externa, & violenta ſecũdus motus fit: nihil prohibet ſine quiete recurrere, vt in lapide illo, qui non deſcendebat ſua grauitate, ſed à corruente turri repellebatur: aut in pulſu dicroto ex vibratione: in quo, cùm partes quædã ſurſum, quædã deorſum ſimul agãtur: fit, vt quæ aſcendebãt in medio aſcenſu à deſcendẽtibus violẽtius, motu nondũ finito, ſine quiete retrahantur: vt cũ cor eſt inæqualiter intemperatum, ita vt aliæ eius partes ardeant calore, aliæ ſint fumido vapore plenæ. Fit hoc quatuor modis, vt inquit Galenus ſecundo De præſagatione ex pulſibus capite. 8. his verbis: Itaq; ſiue diſtendatur arteria, opera eorũ quæ diſtendũt, excipiet cõtractio interim diſtentionẽ & citra externã quietẽ: ſiue cõtrahatur, agẽtibus his quæ cõtrahunt. vtrũq; aũt horũ pluribus modis fiet: aut enim omnino vincet ſecũdus motus priorẽ: aut aliquantũ retrahet, vincens aũt prior, modũ inſtitutũ cõplebit: vt tres fiãt omnes differentię pulſuum, & in diſtentione & in cõtractione. Prima cũ diſtentionẽ prius q̃ menſurã impleuit contractio excipiat: altera cum prorſus cõpletam excipiat externa quiete perdita: tertia, cũ diſtentionem cum adhuc fit, motus contrarius retrahat, qui debilior redditus, reliquum ſinat compleri. haud aliter etiam diſtentio contractionem, nunc iam abſolutam excipit, non permittens conſiſtere: nunc eam, prius quàm confecta ſit, impediens & vincens excipit. Hæc Galenus. Nos quatuor modis diximus fieri, vt arteria priuetur quiete. quia, quod ad ad noſtram attinet diſputationem, tertius idem eſt, cũ primo. Ex his ergo facile quiuis (arbitror) quantũuis rudis intelliget, Galenũ quoq; ita ſenſiſſe, & antiquiſsimũ eſſe hoc dogma. Quare huius quæſtionis iã faciã finẽ, ſi prius Ariſtotelis argumẽtis reſponderim. Nunquam enim contemnendus vir hic eſt. Si (inquit) aliquid mouetur de. a. ad. b. & in. b. non quieſcit. mouetur, & nunquam eſt in fine: & in extremo motus ſimul adeſt & abeſt. â. b. Reſpondetur: aliud eſt eſſe in aliquo loco, & aliud quieſcere in illo. poteſt enim eſſe in loco etiam qđ mouetur, vt ignis in proprio dicitur eſſe loco, quieſcens nullibi. Præterea, neceſſe eſſe in fine actu quieſcere (quia illud eſt verè eſſe in loco) cùm à virtute propria rei quæ mouetur agente naturaliter fit ſecundus motus, intelligo & concedo: ſed cùm fit aliunde aduenientе hoſte, qui iſtas quieſcendi inducias non dat, neque concedit potiri fine, vt virtus facit, cur tum quoq; quieſcat? Igitur ipſæ quoque Ariſtotelis rationes, cum noſtra interpretatione videntur habere vim. nam aliud, quod affert, de acceſſu & receſſu in eodem temporis puncto, quo pacto Ariſtotelem conturbat? Requiro eñ ab illo an, cùm res quæ mouetur it de. a. ad. b. per. c. motu continuo & perpetuo, illius pars. d. gratia exempli, accedat

ſimul,atque in eodem temporis puncto,& recedat à.c. Si concedit,cõcedam. Neque eſt quod ille miretur,aut accuſet. Si negat,rationem requiram,qua illi ipſi reſpondebo. Videtur itaque noſtra ſententia Ariſtotelis eſſe opinio. nã cùm à virtute agente naturaliter fit ſecundus motus,quę colligit abſurda & grauia ſunt:alioqui nulla.ſed non tam conſtat Ariſtotelem ita ſenſiſſe, quàm veram eſſe ſentẽtiam. de qua dicendi iam finem facio,quò ad aliam quæſtionem tranſgrediar.

Caput ſeptimum. Quatenus poſſit cognoſci conſtrictio.

IN hunc vſq; diem durat apud pleroſq; medicos antiquata illa Archigenis ſententia,conſtrictionem ſentiri nõ poſſe.quã tñ conuicit Galenus docens dignoſcendæ illius apertam rationem. Omnes(inquit)pulſuũ differentię ſentiũtur nõ per ſe,ſed per affectũ,quẽ tactui inferunt. ſed infert cõſtrictio tactui noſtro affectionẽ quę nõ minus ſentiri poteſt, q̃ dilatatio.nã dilatatio arteriæ facit cõprimi pulpã noſtri digiti:& conſtrictio facit dilatari,&tactus poteſt ſentire tam propriam dilatationem quàm conſtrictionem: ergo poteſt ſentire tam pulſus conſtrictionem, quàm dilatationem. Sed videtur hæc eadem ratio cõficere,non ſolũ ſentiri poſſe conſtrictionẽ,ſed etiã neceſſario ſentiri:atq; adeo neceſſario ſentiri tantum conſtrictionis quantũ dilatationis. nã, quemadmodũ ipſe Galenus inquit, neceſſe eſt tantũ carnis exquiſite recurrere in deſcenſu,quantũ aſcẽderit cõpreſſum arteriæ dilatatione. igitur affectiones tactuum per quas ſentiuntur dilatatio & conſtrictio æquales ſunt.quare &ipſi ſenſus. Sed res non ita habet.nam,ſi tantum cõſtrictionis ſentiretur neceſſario, quantum dilatationis, neminem poſſet latere conſtrictio qui ſentiret dilatationẽ: tñ dilatatio latet neminẽ: & ad cõſtrictionis ſenſum Galenus ipſe indiguit longa exercitatiõe. Vnde illud apertè deducitur notitiã conſtrictionis & dilatationis fieri per æquales tactus affectus.atq; proinde tantũ cõſtrictiõis cognoſci poſſe, quãtũ dilatationis. Cæterùm,quia cõſtrictiõis notitia obſcura eſt,& difficilior notitia dilatationis,fit vt poſsit aliquis, dilatationẽ ſentire ſine ſenſu conſtrictionis:& vt raro quiſquã tantum ſentiat conſtrictionis, quãtum dilatationis. Eſt verò notitia conſtrictionis difficilior,q̃ dilationis:non,vt dicũt q̃ multi, quia conſtrictio interius fit ſub cute,&carne:nã nec dilatatio fit extra hęc.in eiſdem enim ſedibus dilatatur arteria, in quibus cõſtringitur. Sed cõſtat,violentas affectiones facilius ſentiri in uiolentis, & eas quæ extrinſecus inferuntur,quã quæ à noſtra ipſorũ natura fiũt.nã, ſi quis ab externo aliquo corpore refrigeratur, acriorem habet paſsionis ſenſum: quam cùm poſt modum amoto refrigerante ſua ſponte incaleſcit: quamuis tantum recuperet caloris,quantum à refrigerante violenter fuerat corruptum. Ita cũ arteria dilatatur ab ipſis tunicis dilatatis,comprimitur caro noſtra per vim:cũ cõſtringitur arteria dilatatur caro ſua ſponte remiſſa violentia. Quare conſtat paſsionẽ propriã tactus,qua ſentit conſtrictionem, tardioris eſſe ſenſus:& proinde conſtrictionis notitiam obſcuriorem. Igitur ſentiri poteſt tantum conſtrictionis,quantum dilatationis per longã exercitationẽ,& optimam naturã: tamen rarò non ſentitur plus dilatatiõis. Sed nec dilatatio nec conſtrictio poteſt ſentiri tota: quin potius cũ quiete interna in ſede profundiori latet neceſſariò vltima conſtrictionis pars,& prima dilatationis:tanta, quantã mẽbra incũbentia arteriæ,& põdus quod accedit ex ipſo tactu poſſunt detrahere de cõſtrictionis dignotione. Id quod euidenter licet cuiuis intelligere,conſiderãti,pulſus omnes,cũ ſenſim imminuũtur homine tendente ad mortẽ,prius ſenſum fugere prę paruitate,q̃ omnino ſubſtollantur. videas em̃ duos, aut plures medicos,ægrotum viſentes,hunc quidem obſcurè parũ,illum omnino ſentire nihil, prout quiſq; præditus eſt bona natura,& magna exercitatione. Cũ ergo nullus tã acri ſit ſenſu,& tãta exercitatione,in quo nihil deſideretur:euidenti argumento eſt, ſemper aliquid relinqui ante extinctionem quod ſentiri non poſsit. Ergo tãta pars dilatationis & conſtrictionis in maiori pulſu fugiebat ſenſum: quanta relicta eſt in hoc,qui eſt in hypotheſi,prę paruitate ſenſum fugiens. Fugit itaq; ſenſum ſemper pars quædã dilatationis,& alia cõſtrictionis.cũ verò dilatatio & cõſtrictio æquales reuera ſint:niſi forte,cũ contingit rhythmũ alterari,& cõſtrictionis pars quę ſentitur,nõ poſsit eſſe maior parte dilatationis quę ſentitur,ſed ferè ſemper ſit minor, vt explicuimus:conſtat partem conſtrictionis,quę fugit ſenſum,magna ex parte eſſe maiorẽ parte dilatationis:minorẽ verò nunquam poſſe eſſe,ſed ad ſummum æqualem. Atqui iam diximus quatenus poſsit ſentiri conſtrictio.

Caput octauum. De dignoſcenda velocitate pulſus.

TErtio libro De dignoſcendis pulſibus cap. I. docet Galenus ad cognoſcendam motus velocitatem nõ oportere tẽpus motus cõferre cũ ſpatio:ſed ſatis eſſe impetũ cõſiderare, & an facile locis cædat res mõta.manere em̃,inquit,in locis rem,quæ mouetur aliquatenus. Qui locus alioqui obſcuriſsimus,à nullo,quem ego norim,hactenus enarratus eſt. Quare cũ nonnulla dicenda ſint propter eruditionẽ nonnulla propter lectionẽ,Galeni pcipuè,cuius mentẽ non aſſequi, cũ in eo ſemper verſemur, turpe ſit. Quanquã quæſtio de motu omnino phyſica ſit:tamẽ nonnihil de illa dici à nobis hoc in loco oportere in animũ induxi,quod de ea nullus dixerit,& tamen non parum cũ pulſuũ dignotione coniuncta

iuncta ſit. Si enim arteria dũ mouetur, aliquo modo in locis ſpatii manet, ſatis eſt rationẽ manſiuncularum, & impetus modũ cõſiderare. ſin minus, opus eſt tempus cũ ſpatio cõferre ad velocitatis dignotionem. Galeni verba hæc ſunt. Vbi enim in locis morantur tardũ eſſe motum diximus, vbi facilè diſcedunt, celerem. hic ſcio futurũ, vt quæſtio ſe phyſica offerat, an corpus dũ mouetur, etiam maneat, aliquo modo: atqui in cõmẽtariis de motu, illud ita, vt quod maximè, probatur verũ eſſe: at in præſentia cauebimus, ne implicemus nos tantis quęſtionibus. illud tantũ quo ſenſus informatur ad cognoſcendos celeres & tardos pulſus, ſatis eſt, ſi dicamus. nimirum, quendã motum cædere videri facile locis, in quibus ſemper fit, quendã diutius in illis morari: itaq; hunc tardũ, illũ celerẽ vocari: ex locorũ tranſitu ſenſu dignotionis facto, nõ ex totius motus tẽpore, neq; ſeparatim & ſolo, neq; quatenus cũ quantitate cõparatur: itaq; celeritatis & tarditatis facile notitiã cõſequimur, non perinde conſecuturi, ſi quantitate tẽporis & interuallorum obſeruata, eorũ ſuſtineremus, proportiones obſeruare. enim verò non ſuſtinemus: nã vt in primam mutationẽ aciem intendimus, momẽto tẽporis, moram corporis de quo diſceptatur, deprehendimus, ex qua coniicimus tranſitũ. quæcũq; igitur eminus cernimus, hæc nobis interim diutius vidẽtur conſiſtere, licet agitantur velociſsimè. vnde liquet ratione nos motum nõ ſenſu deprehẽdere: ſiquidem cum prima quęq; pars, quę ſentiri poteſt corporis quod mouetur in primo loco qui ſentiri poteſt, tempore primo quod ſentiri poteſt manet, quod cernimus, videtur eſſe immotum. at verò, vbi prima pars, quæ ſentiri poteſt in primo eſt loco, & tempore, manet breuiori, primo quod ſentiri poteſt, tunc videtur moueri. quodcũq; enim dictorũ, diſſecari, quod ad naturam attinet, in infinitum poteſt, ſenſu verò, primas certas habent, & indiuiduas partes: quod planum facit, ratione omnem motum, non ſenſu dignoſci: quia verò ſenſui ratio cõiuncta eſt, & mentis eſt tranſcurſus velociſsimus, ſæpenumero non ratione, ſed ſenſu deprehendi videtur: nam quorũ in primo ad ſenſum loco manet, horũ tantũ nos motus apertè fatemur, nõ ſenſibus ſed ratione colligere, vt gnomonis vmbræ, & lunæ, & ſolis, & omniũ ſiderum, etſi quæ alia à nobis longiſsimè diſtant: quorũ autẽ, vt dixi, breuius eſt tẽpus, eo quod primũ ad ſenſum eſt, ſine tẽpore horũ manſio & tranſgreſsio locorũ videtur. omne enim quod minori, primo ad ſenſum, tempore fit, omnino tẽpore videtur carere. Hęc ſuffecerit, ex Galeno deſumpſiſſe. Omnes hucuſq; difficilem hunc locum tranſiliere, nihil in illo enarrando, quaſi omnino medicis ſit inutilis laborantes: qui tamen, vt diximus, non adeo eſt inutilis: ſed, vt eſſet inutilis, mihi ſemper graue fuit non intelligenti autoris locũ aliquẽ, ad vlteriora tranſire. Hic locus cõtinet opinionẽ Galeni de latione, quæ Zenonis fuit, & Stoicorum multò antè. Hanc ego modo pro loci intelligentia declarabo: oſtendamq;, eam non minus cõtraria probabilẽ. Expoſitio integra, vt ex p̃ſcriptis verbis patet, commentarios Galeni de motu poſcebat: qui tamen, vt multa alia eiuſdẽ autoris opera, deſiderantur. Sed quę illius opinio ſit de motu ſecundũ locũ quantum ex hac dictione licet colligere, iam declaro. Cùm corpus aliquod mouetur, facit & manſiunculas quaſdam, quę quietes ſunt, in locis ſpatii per quod mouetur: & de loco ad locum, tranſgreſsionem. Tranſgreſsio motus eſt continuus, ſed qui ſentiri non poſsit præ breuitate tẽporis quod inſumit: & in omni motu ſemper æqualis. Manſiunculæ nunc ſunt minores, nunc maiores pro ratione velocitatis motus. quod enim corpus velocius mouetur, minus manet in locis: quod tardius, plus. Vnde liquet, motum non ſentiri. quod enim eſt tranſgreſsio, illud præ breuitate percipi non poteſt. Manſiunculæ autem, quietes ſunt. Sed videmur nobis videre motũ, quoniã videmus corpus quod mouetur in alio & alio loco eſſe. Vnde moueri intelligimus, nõ quieſcere. Atqui cùm eſſe in alio & alio loco ſenſus percipiat: & rationis tranſcurſus ſit velociſsimus: fit vt nobiſipſis videre motũ videamur, nõ intelligere. Tranſgreſsiones, quanquã æquales ſunt, ſemper ſecundum tempus, ſiue diuerſa ſint corpora quæ mouentur, ſiue idem, modò velocius, modò tardius agitatũ: tamen poſſunt eſſe inæquales ſecundũ partes eiuſdẽ corporis quod mouetur, nimirũ vt motus ipſe. Cũ em̃ cœlũ mouetur, pars quę eſt in ſuperficie cõuexa maiores facit trãſgreſsiones ſecundũ ſpaciũ, q̃ quæ eſt in concaua. ſed hoc non tã eſt inæquales eſſe tranſgreſsiones, quã vnã inequalẽ. totũ em̃ cœlũ ſe ipſo, etiã ſi modò moueretur celerius, modò tardius, neq; maiores, neque minores, neq; celeriores, neq; tardiores trãſgreſsiões faceret. ſed neq; inferius cœlũ ſuperiori, quãtũuis hoc celerius, illud tardius moueatur, minores aut tardiores tranſgreſsiones facit: neq;, vt in ſumma dicã, corpus quodpiã altero, vtcũq; moueatur ęquè, aut nõ ęquè velociter: tota em̃ hęc differentia eſt in manſiunculis, non in tranſgreſsionibus. Hęc eſt Galeni de motu ſecundum locum opinio. Quę, tam eſt probabilis, vt parum abſit quin eam contraria atque adeò communis ferè omniũ ſententia dicã multò probabiliorẽ. Nã primò, ſi omnis motus ſecundũ locũ cõtinuus eſt, & nullis quietibus interceptus: corp⁹ qđ mouet̃ in locis mediis nunq̃ eſt, ſed ſemp̃ moueret̃, & quilibet pũctus corporis qđ mouet̃ in ſingula pũcta ſpatii ſine tẽpore delabit̃. Quod ſi ſit nullus motus poteſt eſſe altero velocior, aut tardior. Nã qua ratione velocius mouet̃ hoc corpus q̃ illud? An nõ, quia minus tẽporis cõſumit in minori aut ęquali ſpatio? aut ęquale tẽpus in ſpatio maiori? An eſt aliud cõſumere minus tẽporis, q̃ min⁹ morari: Sed ſi neutrũ aliquãtiſper moraret̃: neq; pl⁹ aut min⁹ moraret̃. morat̃ igit̃ vtrũq;. qđ nihil aliud eſt, q̃ moras facere. & vt maiores aut minores facit moras, ita plus aut min⁹ morat̃, & velocius aut tar-

 dius

dius mouetur. Quare morulę, cũ impetus eſt maior, minores fiũt. Cùm minor, maiores. Tranſgreſsiones enim, conſtat eſſe ęquales. & quandoquidẽ continuæ ſunt: non poſſunt magis aut minus dici celeres. Sunt igitur tranſgreſsiones & magnitudine & celeritate pares. Quare ſupereſt, in ſola morularum breuitate, aut productiõe rationem velocitatis maioris aut minoris vnius motus qui ſentiatur ad aliũ conſiſtere. Preterea, ſi motus eſſet accidens quod ſentiri poſſet, cur ſolis motum non videremus? Nam quanquã diſtantia eſt maxima: tamen eſt accidẽs intenſiſsimũ. velociſsime enim mouetur. Vt ergo videtur cũ luce, magnitudine, & reliquis accidentibus: poſſet videri cũ motu. atq; vt motus tardior appareret: forte hoc ratione faceret diſtãtię: ſed, vt omnino ſubſtolleretur ſenſus, nõ eſt ꝙ faceret. Cur etiã gnomonis motus nõ videretur? An qm̃ tardiſsimus? Sed vt tardiſsimus, ita diſtãtia poteſt eſſe minima. Quod ſi motus ſentiretur: cur nõ perpetuo ſentiretur? Atq; ita in aſtris, & gnomone, quorum motus nos ratione cũ ſenſu cõiuncta cognoſcere, aperte fatemur? Sed rogent nos, qui cõtrarię ſunt opiniõis: Si ratione cognoſcitur motus, cur nõ in omnibus id percipimus, vt in motu gnomonis & aſtrorũ: quorũ motus ratiõe cognoſci nõ ignoramus? Si huius diſcriminis rationẽ reddiderimus, nihil videbitᷣ deſiderari ad noſtræ opinionis probabilitatẽ: quæ longe diuerſa eſt in gnomone, & in aſtris. In gnomone enim tam eſt tardus motus, vt manſiunculę ſentiri poſsint. Quare cũ trãſgreſsiones ſentiri nõ poſsint: gnomon perpetuò videtur quieſcere. In aſtris, quietes aut mãſiunculę breuiſsimę ſunt, nec ſenſu percipi poſſunt: ſed ſpatii interualla, quę inter manſiũculas intercedũt, cũ hęc in omni motu, ſiue veloci, ſiue tardo ęqualia ſint, ex tãta diſtantia nõ ſentiũtur. Vnde fit, vt neq; eſſe in alio loco, niſi per notatu digna interualla, ſentiamus. Quare hic rationis tranſcurſus, qui cũ ſenſu cõiungitur, non eſt tã velox: & apertè cognoſcimus, intellectus eſſe opus motus cognitionẽ: vt vel ex his pateat facilius problematis omnibus reſponderi ex hac ſententia, q̃ ex contraria. Neq; eſt ꝙ ſapientium quenquam huius dogmatis raritas conturbet. nam vulgarium hominum eſt non vulgares opiniones demirari, ſapientiũ paradoxa diſputare: etſi quid in ipſis probabile ſit, id quoq; recipere. nam aliter quid interſit inter peritos & ignaros? inter ingenioſos & rudes homines? Illud enim, arbitror, pleroſq; deterrebit, motũ non ſentiri, cùm ſe ſentire pleriq; hominũ iurarent. Mihi verò nihil intellectu facilius: quàm ſępe nos ſenſibus deceptum iri, niſi ratio cum illis coniungeretur. Dum homo mouetur, ſenſus nihil omnino iudicat eſſe quietum. nam quę, dum mouemur, intuemur attente, ſimilem noſtris oculis ingenerant viſionem, atq; ſi nobis quietis, illa mouerentur. Sæpe ludentes pueri ardentes cãdelas circũferunt, & flãmeos in aëre circulos, quantũ capit ſenſus, ita faciunt. Illud vnũ ſupereſt argumentum ſolutione egens. Dictũ eſt in ſexta quæſtione, ac cũ demonſtratione prolatũ, duos motus contrarios poſſe ſuccedere ſibi inuicẽ nulla quiete intercedente. quod tamen huic opinioni non videtur cohęrere: & vt legenti erit apertum, tota vis demonſtrationis corruit. quia neceſſario res ita mota faciet manſiunculã in puncto quo reflectitur. Reſpondetur, apud Ariſtotelem, qui lationem motum cõtinuum ſtatuit, & qui ſenſu percipi poſsit, euidenter probari cõtrarios motus eſſe nõ interpoſita quiete. Sed apud Galenum, qui, vt diximus, nullũ motũ qui ſentiri poſsit, continuũ eſſe opinatur, neq; duo motus, & illi contrarii, cõtinui fuerint. Sed illud ſatis eſt ad demonſtrationem, rem eã, quæ retorquetur, nullã lõgiorem moram tractaturam eo ꝙ reflectatur, q̃ ſi ſimplici motu ageretur: vnde conſtat eam quietem non ex contraria latione, ſed ex natura ipſa motus & magnitudine impetus fieri. itaq; reditus ad contrariã lationẽ nõ tollit eam quietem, quæ motui ipſi naturalis eſt, verum vltra illam nullam addit aliã. Atq; ita patet, vt hæc ſibi cõſtent placita. nã manſiunculę, de quibus diſſeruimus, neq; cauſa reſiſtentiæ, neq; recurſus, ſed motus ipſius naturã fiunt, cũ quocunq; impetu in quocunq; ſpatio ſemper ęqualis. Hęc opinio illud vnũ habet prę cęteris, ꝙ tribuit apertam velocitatis & tarditatis motuum, qui percipiũtur, rationem. nam contraria opinio, quę motum continuum lationem ſtatuit, alioqui non improbabilis, hanc habet difficilem. Sed quidquid de motus natura ſit, locus Galeni ita eſt declarãdus. Intelligentibus hęc ſufficiãt. Imperitis, & quibus à ſemel inbibitis opinionibus recedere religio eſt: & aliis, qui, vt ſunt rudes, probabile aliquid inueniri iã poſſe deſperarũt: neq; multò plura ſufficiẽt. Quare ad aliã quęſtionẽ iã venio.

Caput nonum. An ſit differentia aliqua pulſus, quæ non pendeat ex permutatione cauſæ continentis.

Receptiſsimum eſt apud omnes medicos, cauſas antecedentes aut procatarcticas nõ poſſe pulſum ad aliquam differentiam permutare, quin cauſas continentes prius attingat mutatio. Sunt enim, docente Galeno primo capite primi De cauſis pulſuum tres cauſæ continentes pulſuum, virtus, ſcilicet, vitalis, cuius pulſus eſt operatio, inſtrumentum, & vſus. inſtrumenta ſunt arterię: vſus, attemperatio caloris vitalis, & regeneratio ſpiritus animalis. Appellantur hæ cauſæ Continentes: quoniam nulla illarum mutari poſsit, vt conſtans maneat ipſe pulſus: neque pulſus prius poſſunt immutari, quã continentes cauſas attingat alteratio. Itaque multitudo, lentor, & craſsities humorum, quæ cauſæ antecedentes

tecedentes ſunt:cibus & potus,ſomnus,& vigila,&,vt ſemel dicã,res omnes non naturales, quæ ſunt procatarcticæ cauſæ,non videntur qua ratione,poſsint pulſus permutare,niſi per continentium alteratiões.Nam,ſiue homo dormiat,ſiue vigilet:ſiue moueatur,ſiue quieſcat:ſiue aliud quiduis agat, aut non agat:ſi virtus vitalis manet nulla ex parte mutata:calor neque creſcit,neque decreſcit,neque vſus ſpiritus regenerandi mutatur,& arteriæ duricie,aut mollicie, compreſsione,aut tenſione, aut aliquo alio affectu,qui ipſas agiliores,aut difficiliores motu poſsit reddere,non afficiuntur:quomodo pulſus talis non ſit,qualis à principio erat?ſi ſcilicet & efficiẽs,& inſtrumenta,& finis ſunt adhuc vt antea fuerant?Eſt itaq; his rationibus confirmatum,& receptiſsimum hoc dogma.Sed in modo, quo animi affectus,aut perturbatiões,ira ſcilicet,timor,gaudium,& triſtitia,& ſi qui ſunt reliqui motus,pulſus mutant,videtur hoc medicorum placitum deficere.permutant enim pulſus animi perturbationes per ſe, non mutatione cauſarum continentium.Quod non videtur ratione carere. Nam, cùm hi ſint animi affectus magis,quàm corporis:quid prohibet, ipſos per ſe animum ad mouendum excitare? De pulſu iræ dictum eſt,motum quendam eſſe vehementem:quoniam ſcilicet animus, mouetur amore vindictæ ad repellendam iniuriam:eoq; vehementer mouet,non aliter quã virtus animalis,cùm motus neceſsitate vrgente apponit maiores conatus,& motum facit vehementiorem.Sed dices:Ira calfacit cor & proinde vſum permutat.Fateor.Verùm non propter ſolum caloris incrementum pulſum talem facere intelliges,conſiderans ardentium febrium,in quibus non minus quàm in ira calet cor, pulſus magnos eſſe,ſed nondum altos vt in ira.Fiunt verò alti pulſus immodica diſtentione, quam non capit id ſpacium,in quo arteria pulſans continetur.Eſt ergo,vt diximus,ea mutatio, non ex caloris augmẽto, ſed ex modo quo animus ipſe perturbatur.Eſt hactenus conſtituta difficilis controuerſia, de qua breui dicam quod ſentio,& quod mihi videor euidenter confirmaturus.Nulla cauſa poteſt pulſum ad aliquam differentiam alterare,quin illud ex permutatione,quam in aliqua, aut aliquibus continẽtium cauſarum facit,proueniat præter animi affectus:hi enim,cùm illius affectus ſint, poſſunt per ſe animũ perturbare:atque ad hunc,aut illum motum impellere, vt monſtratum eſt.Cæterùm,neque animi affectus poſſunt,vt arbitror,pulſus permutare,quin permutent cauſam aliquam continentem.motis enim ſpiritibus introrſum timore,aut mœſtitia:vel extrorſum gaudio,aut efferueſcentibus ira: non poteſt non augeri calor,aut ſuffocari:virtus augeri,aut debilitari,& conatus apponi,aut ſubſtrahi(docebimus autem nos,nomine virtutis,conatum quoque debere intelligi)itaque alteratur neceſſario, aliqua,fortaſſe,cauſa continens,ita affecto animo, & cauſæ continentis alteratio neceſſario pulſus alterat.Cæterum differentiæ pulſus,quæ per animi affectus fiunt,non ex ſola cauſarum cõtinentium mutatione ſunt:neq; tam ex hac,quàm ex ipſo animi motu per ſe. Nam præterquàm quòd illud quod de ira paulò antè diximus,apertè hoc declarat:qua ratione in repentino timore fit vibratus pulſus? An nõ ex animi perturbatione?Non enim ex mutatione cauſæ continentis: nam dicente Galeno ſecũdo De cauſis pulſuum vibratus pulſus conſtante virtute, & aucto vſu, inobſequentibus inſtrumentis fit: timor verò vtrumque remittit, virtutem,ſcilicet,& calorem:Ergo facit vibrationẽ pulſus ex animi conturbatione.Sed & rationi eſt per ſe admodum conſentaneum, cùm pulſus ſit vitalis potentiæ motus, quæ eadem eſt iraſcibilis vocata anima, vt in illius differentiis motus animorum repreſententur.Facit nempè ira,pulſum altum.prodit enim animus,furẽs ad proſequutionem vindictæ: & talem in ſuis inſtrumentis motum facit,qualem ſolent ipſa animalia in hoſtes irruentia.timor facit paruum fugiente ad intima cordis calore,more trepidantium animalium,& queritantium latibula præ timore. Neq; his repugnat quod Galenus dictas paulò antè tres cauſas continentes appellauerit. ſunt enim re vera continentes,etiam ſi hæc ita habeant,vt modo dicimus.nam ad cauſæ continentis eſſentiam (vt in ſequenti libro monſtraturi ſumus)illud vnum ſufficit,non poſſe,cauſa omnino ſublata, perſeuerare effectum.Sed de his hactenus.

Caput decimum. An aliqua pulſus vehementia ſit nimia,& præter naturam.

QVãdoquidem Galenus primo libro De cauſis pulſuum in dubiũ vertit, An, ſicut in magnitudine & reliquis differentiis:ita & in vehementia ſit mediocritas aliqua ſecundum naturam, vltra quã qui pulſus conſtiterit,iam præter naturam ſit: & tamen ſententiam propriam vix declarauit: Nos,quod in hac quæſtione ſentiendum eſt,modò dicemus. Fuere, qui nullum vehementię gradum poſſe eſſe præter naturam dicerent,ducti his rationibus: Quod eſt ſecũdum naturam,illud eſt melius, & quod magis expeti debet:ſed quò vehementior eſt pulſus,eò eſt melior. ſiquidem vehementia pulſus ex ſola virtutis vehementia fit:quæ quò magis conſtiterit,eò eſt melior. Vocant Galenum teſtem, qui vehementiam pulſus propriam differentiam eſſe vehementiæ facultatis dicit: vt & duriciem pul-

ſus,duritiei arteriæ,non ſolum familiarem. Eſt tamen propriæ differétiæ ratio;vt ex cauſa,cui eſt propria,ſemper fiat:& ex nulla alia poſsit prouenire. Alii contrà ſentiunt,aliquam pulſus vehementiam eſſe nimiam,illud hac ratione comprobantes: Pulſus naturalis requirendus eſt in homine optimæ conſtitutionis,in optima ætate,tempeſtate,regione,& reliquis,quæ ſolent alterare,conſtituto, ab omnibus animi affectibus immuni: ſed ſi hic idem ſubitò iraſcatur,aut corripiatur diaria febre, aut vinũ bibat,robuſtiorẽ pulſum habebit.Igitur qui gradus vehemẽtiæ additus eſt, non eſt naturalis. nam ſi eſſet,in homine habente ſecundum naturam inueniretur potius,quàm in febricitãte. Qui contrariæ opinionis ſunt,his ita reſpondent.In irato,& qui vinum bibit,aut diaria laborat febre,pulſus vehementiores videri:non eſſe tamen,ſed æquè vehementes,maiores, & celeriores: magnitudinem autem cũ celeritate, ſpeciem exhibere maioris vehementiæ. Galenus huic quæſtioni reſpondet,nil aliud, quàm in potu vini re vera fieri pulſus vehementiores,ex refectione ſcilicet,ſanguinis,& ſpirituum:ſed in ira videri magis. Quæſtioni reſpondet nihil. Nos verò ex aliis Galeni locis quicquid hic dicat, apertè intelligimus,& ratione inuenimus,in ira non videri modò,ſed fieri etiam poſſe re vera vehementiores: & in diaria etiam febre,& potu vini:ſed in vini potu duplici ratione,vt iam dicam:in reliquis,ſimplici:ac continuò aliquem gradum vehementiæ in pulſu fieri poſſe præter naturam. Quod euidenter intelliget,qui illud non ignorabit,aliud eſſe,robuſtam eſſe actionem,aliud robuſtam eſſe facultatem.nam facultates, quæ non agunt ſemper pro viribus & quantum poſſunt, vt ignis, poſſunt, etiam ſi robuſtæ ſint,imbecillas actiones edere, aut non tam vehementes, quàm poſſent cum extremo conatu. quid enim prohibet,vehementiorem luctatorem ſubuerti à debiliori, ſi minores altero apponit conatus?Igitur,quando pulſandi virtus mouet pro ratione vſus, non pro viribus: poteſt vehementiorem edere actionem, non aucta re vera, ſed apponens maiores conatus. nam aliud eſt maiores habere vires,aliud maiores vires accommodare actioni:ſed pulſantem virtutem, etiam ſi libera non ſit,non tamen agere vſque ad extremum potentiæ diſces:quoniam neque variata virtute, neque mutato inſtrumento ex ſola vſus mutatione, mutatur pulſus magnitudo. Nimirum animalis virtus pro arbitrio mouet:naturalis,pro ratione patientis,ad id quod agit:vitalis medio modo,non pro arbitrio, ſed pro ratione vſus. At verò fortaſſe dices,vehementiam actionis,ſolùm ex virtutis vehementia proficiſci: conatum verò,magnitudinem, & celeritatem poſſe facere: quæ,vt illi dicebant, vehementiæ exhibent ſpeciem. Quando ita dicis,quæro. Quid eſt,aliquam motionem eſſe vehementem,aut debilem? Non enim ſatis eſt,ſi dicas, ex vehementi virtute, aut debili fieri. nam præterquàm quòd in noſtra diſputatione principium videaris petere,per efficientem cauſam non debes effectus eſſentiam definire. Oportet,ergo aliquid ipſi motioni ineſſe,quo vehemens ſit.illud autem,dicente Galeno,eſt nil aliud, q̃ facile ſubuertere,quæ contingit,aut ſubuerti. Velociter moueri,non in facili, aut difficili ſubuerſione eſt,ſed in longitudine aut breuitate morularum,quas in locis ſpatii corpus facit(ſi quid eorum quæ de motu ſecundum locum diximus,non ſumus obliti) ſed conatus maior,nõ ſolum facit moras, in locis, breues, ſed & addit robur actioni, quo minus quod mouetur ſubuerti poſsit: nam tremulus ſenex, cùm nulla re vrgente,liber ambulat,tardius,& imbecillius mouetur:ſi vero hic idem,aut impetentem taurum,aut inuadentes latrones fugiat,non modò celerius,ſed & vehementius mouebitur.non enim ſolũ,minus morabitur in locis,ſed ab iis quę offendet,ſubuertetur minus. Igitur ſtat noſtra opinio,nõ omnem vehementiam motus ex vehementia virtutis fieri,ſed conatum efficere poſſe, vt vehementior aut minus vehemens actio ſit. Quod præterquam quod à nobis modò monſtratum eſt, à Galeno multò antè eſt dictum.is,ſcilicet, quarto De cauſis pulſuum capite primo ita ſcripſit: Videtur enim clarè pulſus in his viciſsim fieri languidus,& vehemens:non quòd tam repentè facultas in imbecillitatem variet,& robur:ſed quòd cum cauſis quæ illam moleſtant decertet. Tertio De cauſis capite octauo,dormientium pulſus conſtrictionem vehementiorem eſſe dilatatione: quia natura fumidum excrementum,quod copioſum colligitur, expellere vehementius auet. Tamen conſtat virtutem in ſe, non poſſe eſſe vehementiorem contrahendo,quàm diſtendendo: ſed vehementius conari. Si igitur monſtrauimus,modum vehementię pulſus,non ſemper ſequi modum vehementiæ virtutis: ſed vehementiæ & conatus. vehementia autem,quò maior eſt,eò ſit melior:conatus autem à re præter naturam augente vſum poſsit excitari:conſtat cùm,aut propter diariam febrem,aut iram,aut aliam qualibet occaſionem pulſus vehementior ſit:illum gradum,qui ex vehemẽtia ſit, naturalẽ eſſe: qui verò ex conatu,poſſe eſſe præter naturam. Quid ergo? Nunquid vehemens pulſus proprius eſt vehementiæ virtutis:aut accuſandus eſt Galenus,qui ita cenſuit? Nam videtur cum inuenta ſit alia cauſa ex qua poteſt proficiſci,familiaris eſſe,non proprius. Mihi indifferens eſt,dixerit ne Galenus,necne,modò ratio conſtet. nulli enim mortalium addictus ſum,neque in cuiuſque verba iuraui ſed veritati ſtudeo. Verũ illud videtur dicendum pro Galeno,& ne noſtra opinio,quæ & Galeni etiam eſt,alia eiuſdem autoris placita ſubuertat,nomine virtutis intelligi debere & conatum nõ enim rationabile eſt,motum gignere aut immutare vires eas,quæ in corde ſunt,ſed quæ accommodantur ad actionẽ. Cæterũ hæc quæſtio iam videtur finem conſequuta.

Capu

Caput vndecimum. De cauſis inæqualitatis pulſus.

NIhil eſt expetendum magis, in tradendis diſciplinis, aut adddiſcendis, compendiaria quadã & breui methodo. proinde nos omnia quæ de cauſis inæqualitatum in pulſibus ſcribuntur à Galeno, quæ quã multæ ſunt, conſiderantes, cum aliis neothericis, qui non aliter ac nos intelligêre, breuẽ hanc doctrinam collegimus, ac nobis habemus: omnem inæqualitatem naſci ex vitio inſtrumentorũ. id quod citra quæſtionem non poteſt tranſigi: eſt enim quod obiiciant, qui calumniis magis ſtudent, quàm doctrinæ. Secundo de præſagatione ex pulſibus capite quarto, hæc ſcripſit Galenus. Igitur de inæqualibus omnibus pulſibus, hoc vniuerſim ſciendum eſt, quod in ſecũdo libro De cauſis pulſuum, oſtendimus, ex oppillationibus eos, aut ex compreſſionibus inſtrumentorum, aut humorum multitudine, ad facultatem collata, aut ex cordis inæquali intemperie conſtare. Conſtat verò, hęc omnia, vitia eſſe inſtrumentorum: ſunt ſiquidem inſtrumenta pulſus, cor & arteriæ. Si igitur in his oppillatio vel compreſſio eſt, vel inæqualis intemperies, vel humorum multitudo, facultatem grauans, cõſtat vt inſtrumenta male habeant. itaque ſunt quatuor inſtrumentorum vitia, à quibus inæqualis pulſus fit: cæterum ſine vitio inſtrumentorum nunquam fit inæqualis. Sunt qui argumententur inæqualem intemperiem male referri ad inſtrumentorum vitium: cum potius in vſu vitium ſit: ſi enim, dicunt, pars alia arteriæ calida eſt alia frigida, in vſu eſt inæqualitas. Sed hi mihi videntur putare, nullam intẽperiem inęqualem poſſe inæqualem pulſum facere, præter eam, quæ in calido & frigido eſt: cum tamen ſi pars alia arteriæ humida eſt, alia ſicca, inæqualis ſoleat fieri pulſus: quia quæ humidior eſt, eſt ſtatim mollior, & proinde facilior motu: quæ ſiccior, durior, ac propterea tardioris motus: quod vitiũ inæqualis intemperies eſt, & nihil habet cum vſu commune, ſed inſtrumentorum eſt tantum. quare ſi hęc intemperies inæqualis, eſt inſtrumentorum vitiũ: conſtat quamcunq; aliam fore. nam hoc vnum ꝙ ſcilicet, inæqualiter temperata ſunt, facit, vt ſit inſtrumentorum vitium. quòd ad calidum, aut frigidum, facit vt vitium ſit, non inſtrumentorum tantum, ſed commune cum vſu, qui etiam inęqualis eſt ſecundum diuerſas partes inſtrumentorum. Nam cum incaluit, altera arteriæ pars, & altera perfrigerata eſt, duplici de cauſa eſt pulſus diuerſus: & quia vſus in alia parte eſt auctus, in alia imminutus, & quia calida pars arteriæ eſt agilior, non aliter ac quæ humida ponebatur, frigida verò eſt motu difficilis. Ex quibus nullus non (arbitror) intelliget, quantumuis rudis, & imperitus, non fieri hanc inæqualitatem pulſus ſine vitio quod ad inſtrumenta referatur meritò. Sed dices. ergo febris & quæcunq; intemperies fiens, eſt vitium inſtrumenti. nego. Nam inęqualitas in quacunque qualitate poteſt eſſe tanta vt ſentiri poſſit, vt cum pars alia, magnitudinis quæ percipiatur ſenſu, calida eſt, alia frigida, vel alia quidem valde calida, alia non ita, neque iuſta proportionem: & hæc eſt, vt diximus, vitium commune vſui & inſtrumento. Alia eſt intemperies, cuius inęqualitas, non eſt per partes ſenſui ſubiectas, qualis contingit in omni intemperie non facta: atque hæc, vitium eſt vſus, quia eſt intenſionis quæ ſentitur: non inſtrumenti: quia eſt inæqualitatis quæ non ſentitur, &, quantum ſenſus aſſequitur, inſtrumenta habent eodem modo. Quod ad inęqualem intemperiem attinet, ita habet. Eſt verò etiam difficile, qđ de multitudine humorum, ad virtutem collata, dicebatur: videtur enim hoc facultatis vitium non inſtrumẽti: tũ quia hęc imbecillitas facultatis grauatę dicitur paſſim à Galeno: tũ etiã, quia quãtũuis expedita vaſa ſint, ſi virtus imbecillor eſt ꝙ̃ pro modo humoris, fiet inæqualitas in pulſu. Sed, ſi quis rectè cõſideret, intelliget nõ eſſe hoc vitiũ facultatis, magis quã inſtrumẽtorũ: ſed queadmodũ intẽperiem inæqualẽ diximus, cõmune vitiũ vſus, & inſtrumẽtorũ: ita hoc dicimus cõmune inſtrumentorũ & facultatis. Nã quãtũcunq; conſtet facultas, ſi vaſa pleniora ſint, ꝙ̃ pro facultate, alioqui nõ imbecilli, fiet inæqualitas in pulſu. Quod ſi, vt dicis, debilis facultas mouet inæqualiter inſtrumenta ſatis expedita: non id fit, quia debilis eſt virtus, ſed quia inſtrumenta non ſunt illi proportione reſpondentia, vt ſi paruulus puer enſem vibrat, alioqui leuiſsimum, trepidanter vibrabit. Quod ſi quis te interroget, quid hunc puerum faciat trepidare. pondus enſis, arbitror, reſpõdebis: qm̃ mouet rẽ grauem, illi ſcilicet. Vis intelligere, vitium hoc recte tribui inſtrumento, attẽde. Sit virtus illa, quam tu fingis, imbecilla, & da mihi inſtrumenta, tam expedita eſſe & leuia, vt imbecillam etiam facultatem non grauent: mouebit, arbitror, hęc virtus arterias ęqualiter. tunc adde pluſculum humoris in arteria, incipiet mouere inęqualiter, & tamen in virtute nihil eſt immutatum, ſed in inſtrumento: quia cum inſtrumenta ſunt proportione reſpondentia virtuti, etiam ſi virtus debilis ſit, mouet ęqualiter: cum verò ea carent proportiõe, inęqualiter, etiam ſi ſit fortiſsima. Igitur cauſa huius inęqualitatis, non in fortitudine, aut langore facultatis, ſed in commoditate inſtrumentorũ, aut incommoditate, eſt. Ergo hęc inęqualitas (vt neque aliqua alia) non fit citra vitium inſtrumentorum, abſolutum aut ad aliquid. Stat itaque hęc aſſertio quam propoſui, omnem inæqualitatem eſſe ex vitio inſtrumentorum. fit enim ex oppilationibus cõpreſsionibus aut humorum abundantia ad facultatem, aut inęquali cordis arteriarúmue, intemperie. oppilatio & compreſsio ſunt inſtrumentorum tantum. multitudo ad facultatem, eſt vitium inſtrumẽ

torum commune cum facultate.inæqualis intemperies,eſt vitium inſtrumentorum(dixi quæ inęqualis intemperies hæc ſit,non enim eſt omnis)commune cum vſu. Tamen hoc quod modo diximus intelligendum eſt de pulſus inæqualitatibus quæ ſequuntur mutationem cauſarum cõtinentium . nam monſtratum eſt in nono capite huius libri,multam ſpecierum pulſuum differẽtiam fieri(inter quas diximus vibrationem & alias inæquales) non ex mutatione cauſæ alicuius earum,quæ continentes dicũtur:quare ille neque ex vitio inſtrumentorum fient.Sed de hac quæſtione hæc ſufficiunt.

Caput duodecimum. An inordinatus pulſus ſit deterior ordinato.

ORdo pulſus (quemadmodum ſecundo De cauſis pulſuum capite decimo quarto dicitur) cauſam inæqualitatis firmam,&fixam eſſe:ordinis perturbatio non fixã deſignat.quare pulſus ordinatus, neque naturam morbo,neque morbum naturæ,oſtendit præualere: neque ex bona potius , quã ex mala cauſa fit:ſed ex cauſæ facientis inęqualitatem (monſtratum enim antea eſt ordinem & cõtrarium, in ſolis inæqualibus conſiderari)fixione,aut contrariò.Proinde,docente eodem Galeno ſecũdo de præſagatione ex pulſibus capite vltimo,ordo neq; bonum neque malum ſignificat:ſed bonos pulſus,meliores facit:malos,deteriores.quoniã ſcilicet,ex fixione cauſæ fit:& bonus pulſus ex bona , malus ex mala cauſa naſcitur.conſtat autem, vt bonam cauſam,fixam eſſe,fit melius,prauã verò,deterius. Hæc videtur Galeni eſſe doctrina.Sed contrà eſt,quod in eiſdem capitibus docet:nempe ordinem naturæ eſſe familiarem,ordinis perturbationem aduerſam:quare ordo,melior videtur eſſe ordinis perturbatione. Quod etiam docuit Galenus tertio De criſibus capite nono,dicens. Vehementior igitur fit ſemper pulſus,& æqualior,atq; ordinatior in optimis inclinationibus:debilior autem , atque inordinatior,& inęqualis in mortalibus inclinatiõibus.Igitur ordo expetitur vt bonum ſignum: quare nõ ſola fixione cauſę fit.Libello de pulſibus ad tyrones inquit.Minores igitur lęſiões,inęquales & ordinatos:maiores,inęquales pulſus atque inordinatos efficiunt.Conſiſtit itaque hæc controuerſia,in ipſius Galeni verbis:quam ita cenſeo dirimendam.Cauſa aliqua naturalis dicitur,aut quia humano corpori eſt naturalis,aut quia talis eſt abſolutè. Sunt nobis naturales cauſæ:virtutes animalis,& naturalis,& vitalis,& ſingulæ ſuarum operationum,& ſpiritus & calor,qui has conſeruant,& cauſæ etiam quæ non naturales appellantur,fiũt quaſi naturales,cum contingit ipſas vtiles eſſe.Pręter naturam nos afficiũt, & propterea cauſæ pręter naturam ſunt mutationis pulſus humor putris,& morbus,& alia ſymptomata.Tamen morbus & putris humor abſolutè naturales cauſæ ſuorum effectuum ſunt. vt ignis eſt naturalis cauſa vſtionis.non enim minùs ſecundum naturam humor putris calfacit,& trahit ad putredinẽ: quàm ignis vrit.Operari cum certo ordine,non tantum naturæ noſtræ : ſed omni etiam naturali agẽti eſt proprium.omnes enim naturales operationes ſunt ordinatę.Quare non tantum bõni pulſus,qui à naturali nobis cauſa ſunt cum ordine fiunt:ſed & peſſimi, qui à cauſa præter naturam ſuperante , cùm iam hæc contrarias cauſas plurimum vicerit,& confirmata ſit.Galenus loco citato capite, inquã,quatuordecimo ſecundi De cauſis pulſuum de cauſa naturali nobis loquebatur , vt docet ipſa verborum ſeries.Cæterùm familiarem eſſe dixit naturę ordinem:quod nos concedimus : non tamen proprium: nam & praua cauſa,quando naturam plurimùm vicit,cum ordine permutat. Cur ergo in mortalibus inclinationibus non fit ordinatus,ſed inordinatior,vt dicitur tertio De criſibus? Quoniã ordo poteſt permutari cum contrario facta mutatione in melius, aut in deterius . gratia exempli.pulſus , qui poſt quinque ęquales ictus vno intermittitur,atq; ita deinceps per ſenos motus facit circuitus , poteſt hũc ordinem permutare in ſecũdo circuitu,vel paucioribus motibus interpoſitis,vel pluribus.ſi primum, deterior fit:ſi ſecundum,melior.tamen vtcunque fiat,permutat ordinem.ſed ex longioribus interuallis deficere,minus malum eſt,quàm ex breuioribus.Ergo ordinatus lethalis ex ratione fit,vt cum prope mortem eſt homo,inordinatior fiat,factã permutatione in deterius.quocunque enim ordinato eſt alius inordinatus deterior,qui ex illo fit,facta in peius cõmutatione.Ad tyrones rudiori minerua conſultò loquebatur Galenus.Sed ita poſſunt illius verba declarari:maiores noxę faciunt inęquales inordinatos,quando inuertitur ordo facta in deterius mutatione.

Caput decimum tertium. Vtrum ſit aliquis pulſus amatorius.

OMnes animi affectus permutant modum pulſus.&,vt paulò antè diximus iuxta mentem Galeni, ſunt ſingulis ſuę differentię quibus cognoſcuntur: ira ſcilicet altum & vehementem facit:gaudiũ magnum & non vehementem:timor & mœſtitia,paruum,& debilem. Amor igitur,cùm ſit animę affectus

fectus,proprias quoque habebit pulſus differentias,quibus amatorius pulſus cōſtituatur.Præterea referente Galeno libello De prænotione capite ſexto, Eraſiſtratus deprehendit adoleſcentis cuiuſdam amorem illius arterias attrectando.quod,vt multi philoſophi, quibuſcum eo loci, diſputatio erat Galeno,dicebant,non aliter fecit, quàm animaduertens arterias amatorio modo pulſare.Galenus etiam ipſe ex pulſus permutationibus cognouit cuiuſdam Iuſti nomine vxorem amare. Quod qua ratione fieri poſsit,niſi pulſus ſit differentia aliqua amorem ſignificans?Sed contrà eſt, quod neq; Galenus neque alius quiſquam eorum,qui diffusè de pulſibus ſcripſerunt,de tali pulſus ſpecie eſt locutus: quā nō prætermiſiſſet, qui de aliorum affectuum non adeo inſignium pulſibus diſputauerat. Adde Galenum ipſum caput ſextum libri De prænotione his verbis concludere: Nugæ igitur magnæ ſunt pulſus amatorio modo moueri,eorum qui neſciunt,nullum pulſum amorem indicare. Cōtrouerſia igitur ita eſt conſtituta.cuius deciſio ex natura ipſius amoris pendet.hæc enim per ſeipſa oſtendit, qua ratione pulſus ab amore permutentur.Si omnia quæ de amore à Platone,& aliis probatiſsimis philoſophis ſcripta ſunt,forent modo recenſenda,iuſtus liber in ſola hac tractatione inſumeretur.Sed,cùm modò non vnicam philoſophiæ partem ſuſceperimus pertractandam:ſed in multiplicibus & variis quęſtionibus, ſtilum exerceamus:illud tantum de amore dicere erit tempeſtiuum,quod ad quæſtionis modo propoſitæ diſſolutionem videbitur eſſe omnino neceſſarium. Eſt verò neceſſarium,quantum intelligo,ſcire cuius potentiæ ſit affectus,amor,& in quam rem feratur: & qui per amorem contingat membrorum principalium conſenſus. Methodum inueſtigandi amoris ſubſtantiam præſtat Galenus quarto De placitis Hippocratis & Platonis,ita dicens: Paſsio enim,qualis eſt amor,aut iudicium quodam eſt, aut iudiciis ſuccedens,aut motus quidam concupiſcentis facultatis.ita etiam ira,aut iudicium, aut quędam ſuccedēs irrationalis paſsio. Hæc Galenus. Ex quibus verbis conſtat, amorem eſſe,aut iudicium,quod fertur de re amata,aut appetitum,qui iudicium conſequitur. Sed cuiuis conſtat, amorem ad appetitū magis referri,quàm ad iudicium: eſſeq; appetitum quendam rei quæ amatur. Eſt igitur amor potētiæ appetentis motus,aut affectus. Affectum enim aut motum nomines,nihil refert. Cum verò duplex ſit appetitus:alter rationalis,alter irrationalis:fiet hinc duplex amoris ſpecies. vterq; verò amor à contemplatione incipit.omnis enim appetentia ex cognitione rei,quæ expetitur ſub ratione aliqua, quæ potentiam appetentem allicit,proficiſcitur. Eſt verò ea ſpecies, ſub qua anima amantis irretitur, ſpecies pulchri. Nam, vt permutata imaginatione ab ſpecie cōtemptus immeritò accepti, excitatur cor irā ad vindictæ proſequutionem,& apprehendente imaginatione aliquid ſub ratione terribilis mouetur timore:ita apprehendente ſub ratione pulchri,mouetur appetēdi potentia ad fructum. Amor igitur generatur in appetitu nonnunquam rationali,qui in cerebro reſidet:nonnunquam irrationali,qui in hepate. Fertur in pulchrum, vt in rem ſoli ipſi obiectam. Species pulchri hauritur externo ſenſu, oculis videlicet,aut auribus:aut concipitur mēte. De pulchro diſputauit amplißimè Plato in eo dialogo, cui Hypias,aut De pulchro titulus eſt,& in Phædro. vbi, poſtquàm mille ſophiſtarum errores refutauit, quò veram rationem pulchritudinis inueniret,tandem ad finem capitis ex cōfutationibus colligit,eſſe gratiam quandam,quæ rebus ineſt,viſum,auditū,mentemq; delectans. Eſt igitur pulchritudo quodam accidens,quod per puriſsimos ſenſus,mentem maximè delectat, Sunt verò viſus & auditus perfectiſsimi ſenſus à materiæ conditionibus aliquantò remotiores, & minimè omnium terrei. Proinde, vt Galenus docet primo De cauſis ſymptomatum,minimè omnium voluptate, aut dolore afficiūtur. Itaque,quod guſtum,olfactum,tactúmue delectat,vt ſapores,odores,& laſciuię,voluptuoſa quędam accidentia ſunt: ſed non pulchra. in picturis,aut veris formis aſpectabilibus, & in muſica,& in bonis quæ mente concipiuntur,eſt pulchritudo. eſt enim in his omnibus concentus quidam, & proportio diuinam magis ſapiens harmoniam. Cùm igitur hoc amori ſit obiectum, contingunt duo:alterum, vt amor ſolum auribus,& oculis hauriatur,& vt præter formæ pulchritudinem, nihil magis quàm muſica,animos conciliet. Hæc de re amori obiecta. Colligit igitur ea potentia,quam exiſtimatiuam vocat, Latinis ratio dicta,aliquid pulchrum eſſe,vnde naſcitur ſtatim appetentia. appetit verò is qui hac pulchri forma irretitus eſt amans,fieri totus, id quod amat:& quale eſt pulchrum,talis potentia ad amorem excitatur.expetitur enim nunc animę pulchrum:amatur ſcilicet homo propter ſapientiam, virtutem,aut aliam mentis pulchritudinem:amatur ardentiſsimè:cęterum hic amor rationalis appetitus eſt motus.expetitur corporis proceritas, aut faciei formoſus aſpectus, ſenſus ſtatim excitatur appetitus, qui in hepate eſt,hic enim carneis his bonis frui poteſt. Sed quid expetit?illud quod amori proprium eſt,in rem quæ amatur transformari. quod declarauit Artemiſia Mauſeoli vxor,quæ mariti, quē deperibat,demortui,corpus in cineres redegit,& cineres potu hauſit. Hoc expetit omnis amans,fieri,ſcilicet,id quod amat.quod quia,vt vult,conſequi non poteſt,appetit conſequi, vt poteſt: conſequūtur illud rationalis appetitus & irrationalis,non eodem modo. rationalis ſcilicet, animam animæ magis, irrationalis,corpus corpori idem fieri expetit.quoniam verò neque anima in animam perfectè migrare poteſt:neque in corpus aliud corpus:rationalis appetitus præcipuas animę potentias,inter quas voluntatem maximè amantis & amati componit:amans,ſcilicet,quoniam ipſe ardet magis, ſe amati voluntati

luntati libentius ſubdit: vnde idem velle & idem nolle, de eiſdem cogitare ipſorum animas quodammodo vnicam eſſe facit. Irrationalis, commiſtis ſeminibus, corpora ambo ſeipſis mutuò facit commiſceri, commiſcentur nempè quodammodo, concurſu ſeminum, ambo corpora, vel in ipſis ſeminibus: quoniam, vt nonnulli dicunt, deciſa ſunt de toto corpore: vel in prole: quoniam ex his prodit filius, quem veluti commiſsis ſimul corporibus paterno & materno factum eſſe, ſimilitudo quæ cum vtroque eſt, apertè declarat. Ipſa ergo genitura eſt, quæ per hunc ſordidum amorem turget, quę ſpumoſa eſt, & alba ſubſtãtiâ: vnde poetæ, Venerem ex maris ſpuma procreatam eſſe cecinerunt: proinde cupidinem genuiſſe: quoniam, vt inquit Plato in Timæo, quibus redundãs eſt per oſſa medulla, hi ſunt maximè libidinoſi, & vulgari hoc amore ſępius capiuntur. Monſtratum verò à nobis eſt in ſecũdo huius operis libro, genituram eſſe ſubſtantiâ omnino medullę ſimilem. Cum igitur iam furit venus, veluti ab impetu maiori, trahitur obcæcata mẽs: & quę belluina potẽtia iubet, hęc cupit ipſe intellectus. Sed cor interim quid patitur (nam huc hæc omnia tendebant) cum obcęcata mens, iam quę laſciua ſunt cupit, hæc cupido à venere orta mille varios affectus ad cor eiaculatur: quare illud miris modis facit perturbari. Neceſſe eſt, amantem nunc iraſci: nunc contrà ſupplicem fieri: nunc gaudere: nunc mœrere: & eâdem non raro, de cauſa: eſt perpetuò inter ſpem & timorem conſtitutus. Nam, vt reliqua omittam, ſtatim ex amore naſcitur zelotypia, atq; cum ea, ſpes, deſperatio, furor, timor: tã eſt inſtabilis eius mẽs. Ex his quæ retulimus, orta eſt fabula, quam Ariſtophanes in conuiuio Platonis narrat: homines, ſcilicet, à principio factos fuiſſe à diis immortalibus duplices: deinde, quoniã quatuor brachiis & quatuor pedibus innixi, velociſsimi, & fortiſsimi deos irritauerãt, propter ſuperbiam ſciſi ſunt, & ex vno, duo facti: qui verò ſciſi fuerant, amore deinde ſeipſos quæritabãt, quò vnirentur: vniũturq; proinde, quoniam cum ſciſi ſint, integri fieri expetunt: tamen non, vt antequam ſcinderentur, copulantur, ſed cõtrario modo: quoniam capita ita illis contorta ſunt, quo facies vulneratam partem ſpectaret: genitalia etiam ex natibus ad partem anteriorem tranſlata ſunt. qua fabula nihil aliud ſignificari intelligo, quàm hominem à principio, ex intellectu & appetitu conſtare, & hæc ſibi vnita eſſe & conſona: deinde per ſuperbiam, vt & per quoduis aliud peccatum, rationem ab appetitu, & appetitum à ratione ſeparari: verùm amore coniungi iterum: ſed contrario modo, ac primo fuerant: nam vnita erant primum: quoniam appetitus parebat rationi: in amore autem, quoniam appetitus rationi imperat, & obcęcata mẽs, potentiæ concupiſcibili, quæ ſibi à natura fuerat, in ſeruitutem mãcipata, obtemperat. Eſt igitur amor, appetentis potentiæ affectus, nunc rationalis, nunc irrationalis. obiectum amoris, eſt pulchrum. perturbatur mille modis cor, ex compaſsione animalis potentiæ, quæ in vulgari amore, appetenti ſeruit. Hinc facile eſt cuiuis intelligere, quod Galenus, primo Prognoſtici commentario quinto dicit, amantes humanam pati, non diuinam, affectionem: niſi (inquit) quis credens iis, qui fabulantur, putet dęmonem quendam puſillum, recens natum, gerentem ardentes faces, homines quoſdam in hanc agere affectionem. Cæterùm omnia quæ à poëtis dicuntur fabuloſe, etiam nobis tacentibus ex his, quæ hactenus phyſicè dicta ſunt, quiuis intelliget. Sed ex his, quæ diximus duo fiunt. Primùm, non ſine ratione amorem à medicis, vt melancholiæ quandam ſpeciem curari. maximum enim malum quod in hoc affectu cõtingit, & quo ſoluto ſtatim noxius ſoluetur amor, eſt illa mentis obcæcatio, quam retulimus. Fit etiam iam manifeſtum, nullum eſſe pulſum amatorium (huc enim omnia tendebant, quanquam plurimum digreſsi ſumus: quoniam de amore, aut omnino eſt tacendum, aut dicenda multa) nam amor non eſt cordis affectus: ſed cerebri, ſi rationalis eſt: iecoris, ſi turpis: cor tantum patiens per conſenſum mille affectibus diuersè trahitur: verùm propriam non habet differentiam. Qua ergo ratione cognouit Galenus, amare Iuſti vxorem? Quoniam audito nomins Pyladis ad omnem inæqualitatem pulſus trahebantur ex animi perturbatione: non aliter quàm in eodem libro De prænotione capite ſeptimo inquit, ſe ex pulſu vaticinatum fuiſſe Cyrillum puerum, cibum occultaſſe, quem digrediente matre ingereret, ſcilicet ex conturbatione pueri. hac etiam ratione putandum eſt Eraſiſtratũ adoleſcentem amare comperiſſe. Vnde iam etiam luce clarius fit, quod in noua quæſtione monſtrare nitebamur, animi affectus per ſe mutare pulſus, non ſolum per cauſas continentes: nam vxori Iuſti, audito nomine Pyladis, neq; permutatus eſt vſus, neque inſtrumenta, neque virtus: ſed perturbata eſt anima, ac proinde pulſus diuerſe motus, vt anima ipſa amore Pyladis diuerſe trahebatur. Eſt igitur nullus pulſus amatorius, quanquam amor ex pulſu deprehendatur.

Caput decimum quartum. De pulſu Autumni.

ANni tempus eſt in numero rerum non naturalium, quæ pulſus permutant. Galenus propterea libello Ad tyrones ſcripto capite decimo docet, quæ tempora quales pulſuum differentiæ conſequantur. quod caput explicatur ab eodem autore, capite quinto tertii De cauſis pulſuum. quæ loca in reliquis omnibus ſatis citra controuerſiam recipiuntur ab aliis autoribus. Cæterùm, quod illic de pul-

ſu

ſu autumni dicitur, non caret multa contradictione, inquit enim Galenus, in medio autumni tales eſſe pulſus, quales in medio vere: vehementiſsimos ſcilicet & maximos, vt in anni temporibus, in celeritate & crebritate moderatos. Cuius hæc eſt ratio. In media hyeme & media æſtate, extremæ ſunt ratione aëris ambientis intemperies: quare in vtroque horum temporum extremè fit pulſus imbecillis: ab vno horum temporum ad alterum, quæ maxime inuicem diſtant, inclinãte altero ad frigus, altero ad calorem, per medias alterationes commutatio fit: ergo quæ ab vtriſque horum æqualiter diſtant, ſimiles in pulſu faciunt mutationes. Quare pulſus autumni medii, ſimilis omnino ſit oportet pulſui medii veris. fit enim hyems ex æſtate per autumnum: vt per ver hyems tranſit in æſtatem. Huic opinioni contrarii ſunt Auicena, & Auerroes, qui pulſum autumni diuerſum eſſe, ad debilitatem inclinantem putant. Dicitur ab illis pulſus diuerſus (ne quis in nominibus hæreat) inæqualis in magnitudine, velocitate, & frequentia, ſecundum diuerſas partes temporis. illorum ratio hæc eſt. Tempus hoc non eſt perpetuò ſui ſimile: ſed modò calidum modò frigidum. id quod ex eodem Galeno licet colligere primo libro De temperamentis, & ex Hippocrate tertia particula Aphoriſmorum aphoriſmo quarto: vbi inquit. Si eàdem die modo calor, modò frigus fit. Præterea, in hac tempeſtate virtutes omnes imbecillæ ſunt: cùm propter multiformem temperiem & inconſtantiam temporis: tùm etiam quia talis ex precedente æſtate relictæ ſunt: propterea periculoſi morbi fiunt, inconſtantes, difficilis iudicii, mali moris: ergo ſi virtus eſt imbecillis, & vſus qui in calido & frigido conſiſtit, diuerſus, quantum in ipſo tempore agitur, debiles erunt pulſus: non ſemper eiuſdem magnitudinis, velocitatis, & frequentiæ: ſed in his diuerſi. Præterea Hippocrates prima particula Aphoriſmorum, hyemem confert cum vere hac in re, quòd homines melius in his temporibus cibos ferunt: autumnum, cum æſtate: quoniam in his deterius. Qua ergo ratione tempora, quę extremè contrariis conferuntur, in permutandis pulſibus inueniuntur adeo ſimilia modò? Nonnulli argumentis his conuicti, contendunt locum illum ad tyrones, ſuppoſititium eſſe: non Galeni. Ego verò non crediderim, ſententiam quæ adhibita ratione profertur & rurſus repetitur ab eodẽ autore tertio de cauſis cum longa commentatione, ſuppoſititium eſſe: ſed Galenum lapſum fuiſſe, atque Auicenam, & Auerroem, hac in parte melius ſenſiſſe: eſt enim Galeni me nullus magis ſtudioſus: cæterùm veritati neminem præfero: intelligens nulla de re maiori cum libertate agi debere, quàm de his controuerſiis, quæ in diſciplinis inueniuntur: quod nos ita facimus, nihil credentes, niſi quod aut euidenti, aut probabili admodum ratione fuerit confirmatum. dat nobis hanc facultatem philoſophia.

Caput decimum quartum. De pulſu inflammationum.

Dictum eſt à Galeno libello ſcripto ad tyrones & rurſus quarto De cauſis pulſuum capite. 6. omnẽ inflammationem habere pulſum veluti ſerratum, & proinde durum. tamen hic idem paulò infra. cap. de perineumonia, quæ pulmonis eſt inflammatio. Perineumonicorũ, inquit, magnus eſt pulſus & fluctuoſum quid habens, & lãguidus, mollisq;. Lethargus, etiam cum eſt firmatus in cerebro, eſt tumor præter naturam, in quo vt in perineumonia molles fiunt pulſus. Sunt qui nodum hunc ita ſoluunt habere inflammationem quancunque in quocunque membro ſit, pulſum durum. quandoquidem, vt Galenus inquit, neceſſe eſt, quamcunque inflammationem commitari duo hæc, calorem & tẽſionem, quæ neceſſario duriciem efficient, alterum deſiccando, alterum tendendo: dictum tamen eſſe pulſum perineumonicorum & lethargicorum mollem, nõ ꝙ mollis reuera ſit, ſed ꝙ minus durus pulſibus inflammationum conſiſtentium in aliis membris: nam, dicunt, propterea lethargus & perineumonia habent pulſus molles, quod laxa membra ſunt, & mollia: quæ proinde tenſionem non poſſunt facere. ſed quanquam inflammatio in molli membro non adeo tendat arterias, quàm in duro, tamen quod emolliat non eſt. non enim eſt dubium, quin ipſa pulmonis caro, cum inflammatione laborat, minus laxa ſit, quam cum nullo laborat malo. igitur pulſus ab illius inflammatione quanquam non adeo induretur quam ab inflammationibus aliis, tamen non emollietur. Addunt intelligi poſſe ex dictis eiuſdem autoris, pulſus hos perineumonicorum & lethargicorũ non eſſe molles ſimpliciter. quoniam addidit: Eſt cum hic pulſus dicrotus fiat. Id quod, dicunt, non contingere, ſi molles eſſent harum inflammationum pulſus, cum dicrotum oporteat eſſe inſigniter durum. Sed videntur mihi qui ita interpretantur iniurii in Galenum, diligentiſsimo enarratori imponentes comparationem abuſiuam, quaſi foret admodum graue dictu, aut difficile, perineumoniæ pulſus, vt & lethargicorum: non tam duri ſunt, quam inflammationum in aliis membris, ac non potius languidi & molles. Monuerat enim ſæpe Galenus multò antè nomina hæc, cum ita dicerentur, referri ad mediocrem. à qua lege ſi ſemel tã apertè receſsiſſet, totam artem quam de pulſibus ſcripſerat, vna dictiuncula reddidiſſet obſcuram, & ineptam. Quare ego non ita interpretor. ſed inflammationibus omnibus communẽ eſſe pulſum durũ ratione eſſentiæ inflãmationis, caloris inquam & tẽſionis. cęterum non eſſe proprium. quin potiùs

fieri

fieri poſſe,ex alia cauſa,quæ cum inflammatione coniungatur,vt pulſus ad contrarium trāsferātur, & ſint duri: quod vel ipſa litera declarat.quominus eſt in quo hæreat quiſquam.φλεγμονῆς σφυγμὸς ὁ μὲν κοινὸς ἁπάσης οἷον ἐμπρίων ἐςὶ.ideſt flegmonis autem pulſus,qui omnis eſt communis,eſt vt ſerratus.dictum eſt,qui communis eſt omnis,inflammationis ſcilicet; quaſi alius ſit cuiuſque proprius. Eſt verò hic communis, quia inflammationem quâ eſt inflammatio conſequitur, niſi maior aliqua vis ſit, quæ ad contrarium transferat, vt in perineumonia eſſet propter calorem & tenſionem durus pulſus, ſed quia hæc cum in laxum incidunt membrum paruam poſſunt in arteriis tenſionem facere, & coniungitur ferè ſemper cum perineumonia cauſa alia maior emolliendi, puta fluxio pituitoſa,cui etiam fauet membri natura:fit vt pulſus mollis ſimpliciter fiat,non ſolùm minus durus. quod apertiſsimè docuit ipſemet Galenus quinto De locis patientibus.cap.2.tractans hūc eundem locum. vbi ita ſcripſit. pulſus autem tibi potiſsimum indicabit,nunquid cingens membrana,an contingentes ipſam muſculi.patiantur nam muſculi minus,cingens vero membrana magis, & tēdit,& duram exhibet arteriā. vt in perineumonia nulla penitꝰ apparet huiuſmodi duricies. Ecce vt ſimpliciter ſit mollis,nō durus ſimpliciter ad alios mollis,vt illi interpretantur. Diximus,itaque,cauſam quòd durus pulſus nō fiat,in laxitate eſſe membri,ſed quòd fiat mollis non in hac,ſed influxione pituitoſa. Sed quoniam hæc,quanquam ferè ſemper ſit in hoc affectu,fieri tamen poteſt vt aliquando non ſit,ſed bilioſa, fit vt nonnunquam pulſus perineumonicorum non ſit mollis, ſed aliquando dicrotus, non aliter ac lethagi pulſus aliquando dicrotus eſt,& pulſus pleuriticorum nonnunquam fluctuoſum quidam habens & molle. Sed doctrina eſt de is quæ ferè ſemper ex ratione apparent.rara hæc non eam ſubuertunt.Sed quoniā plæraque alia deduxit Galenus ad ſummam perſpicuitatem,& nos ea tantum quæ ſunt in controuerſia conſtituta ſuſcepimus pertractanda,de pulſibus non dicemus plura,ſed de vrinis aliquot cōtrouerſias reliqua huius ſermonis pars continebit:ſi tantillum de febrium pulſibus addiderimus.

Caput decimum ſextum. De febrium pulſibus.

EST ſub Galeni nomine libellus quidam qui De typis inſcribitur, in quo ita ſcriptum eſt: Pulſus autem tertiana laborantibus exiguus & frequens ſuperuenit.atq; hoc capite tertio. Rurſus cap.5. Pulſus autem tertiana laborantibus non adeò exiguus magnitudine ſuperuenit,quantū quartana occupatis:neque vſqueadeò in tumorē attollitur,quātum quotidianæ febri accidit.Itaq; tertianę pulſum,minorē,pulſu quotidianę,maiorē quartanæ pulſu affirmat.Tamen primo Ad Glauconem capite ſeptimo,maximum vt in putridis febribus,eſſe pulſum tertianæ,minimum,quotidianę,mediocrē, quartanæ,his verbis dixit:Sed & his multò minores ſunt pulſus pulſibus quartanarum, quàm illi pulſibus tertianarum. Quidam hanc controuerſiam non dirimunt:ſed effugiunt,negantes Galeni eſſe libellum illum.Ego verò,quandoquidem librum ſub Galeni nomine, negante adhuc nullo video deferri,& video Galenum libro De differentia febrium pluries aſſerentem ſcripſiſſe ſe de typis,aliter excogitaui:quod ipſa Galeni verba antecedentia & ſubſequentia,in vtriſque locis, & ratio vera videtur ſuggeſiſſe.Illud quod in libello De typis à Galeno ſcriptum eſt,in acceſsionum principiis, rigore ſcilicet,aut horrore,eſſe verum:contrarium in ipſis febribus: nam grauiſsima inuaſio eſt tertianæ: & proinde maximè refugit virtus ad profunda:minimè grauis,quotidianæ:media quartanæ.in febribus,qui maximè riguerunt,maxime ardent:minime qui minus:ac proinde, qui minimus pulſus fuit in inuaſione, maximus eſt in febre:minimus, qui maior. itaque cum tertianæ inuadunt omnium minimus fit pulſus,quanquam in illis magnitudo citius recuperatur,quàm in aliis.quod Gal.docuit.2.De differentia febriū. cap.4.ita ſcribens.Inæquales verò ac magis debiles(loquitur de quotidiana)paruoſq; efficit pulſus quumprimum febres inuadunt & in primis incrementis. fiunt vtique & in bilioſa febre in acceſsionum principiis ſingula iam dicta circa pulſum ſymptomata, ſed in illa ſtatim ſedantur, tum alia,tum etiam inæqualitas.Eſt etiam in febrium pulſibus illud valde difficile, quòd Galenus inæqualitatis cuiuſdam meminit,multis in locis,quam febrium omnium dicit propriam. Primò De arte curandi Ad Glauconē cap. De ſignis tertianæ ita inquit: Quod ſi inter hæc à febre quieuerit homo,hac, inquàm,quæ in motu eſt,& omnibus nota:propria verò febrium inæqualitas in arteriarum motu relinquatur.Dicit itaque inæqualitatem quandam, febrium propriam. tamen ſi qua eſſet propria febrium, neceſſe eſſet in omni febre eſſe inæqualitatem: nam quod proprium febrium eſt, neceſſariò febribus omnibus ineſt, cùm omnes conueniant in febris ratione. quod manifeſtiùs intelliges ex his eiuſdē capitis verbis: Tertianis ſunt pulſus omnis inæqualitatis præterquā febrilis expertes. Huic itaque etiam febri ineſſe dicit illam inæqualitatē, quā dicit febrilē. Sed hac ratione diariis quoque febribus oporteret inæqualitatem pulſus adeſſe:febrilia enim accidentia omnibus febribus adſint neceſſe eſt:quas tamen conſtat,non alia ratione ſeparari à putridis, quàm quòd nullum habeant putredinis ſignum,ſed ſolius accenſi caloris:quod ad ſolum auctum vſum pertinet: quem ſolum permutare

re pulſus ad maiores, velociores, ac frequentiores patet: non item ad inæquales: cum nullum vitiũ habeat vſus cũ inſtrumentis cõmune. Hanc inæqualitatẽ febrilẽ dictã, multi ex ipſo Galeno interp̃tantur eſſe inæqualitatẽ in eodẽ ictu ſecũdũ eandẽ partẽ arteriæ: ſed ſecundũ diuerſas partes eiuſdẽ dilatationis, moueri eñ in febribus arteriã velociùs, q̃ extra febres: atqui hoc nõ ęqualiter: ſed dilatationis principiũ habere velocius: in medio dilatatiõis velocitatẽ amittere ad finẽ rurſus illã recuperare. atqui hoc dicunt ineſſe omni febriũ generi. quod innuit Galenus primo De arte curandi Ad Glauconẽ capite ſexto dicẽs: Et ipſius inęqualitas vnius motus in quartana febre, eius formã oſtendit: nã cõmunẽ omniũ febriũ in vno pulſu arterię inæqualitatẽ, in hac manifeſtã admodũ inuenias: multò enim velocius principiũ finemq; motus inuenies, q̃ mediũ. Quarto etiam De cauſis pulſuũ cap. 14. Etenim febrium propriũ in celeritate ſymptoma hic obtinet admodũ manifeſtè in vtroq; termino diſtentionis, p̃cipuè externo. Hanc igitur dicũt inæqualitatẽ omnibus febribus cõmunem. Quorũ ſententiam ego probo: ꝙ ſcilicet hæc ſit, quam Galenus dicit inæqualitatẽ febrilẽ. Tamen cùm Galenus hanc dicit inęqualitatem febribus omnibus cõmunem, de febribus omnibus putridis dictũ intelligo. nã ephemerarum pulſus nõ neceſſe eſt habere hanc inęqualitatẽ. quod Galenus apertè dixit. cap. 2. primi ad Glauconẽ, diſſerens de dignoſcendis ephemeris febribus, his verbis: Cum pulſus nullũ inflãmationis ſignũ habuerit neq; omnino inęqualitas in vna arteriæ cõpulſione apparuerit: aut ſi hoc affuerit, omnino ſit imbecille. Quod enim additum eſt, Si hoc affuerit omnino ſit imbecille, propter nonnullas diariarum dictũ puto, in quibus ex cauſa fit, vt aliquo modo arterias permutent vt putridæ: quales ſunt quæ ex bubonibus, & quæ ex nimia obſtructione cutis. Nam quæ ex ira, aut exercitatione, aut cõſimilibus cauſis ortũ habẽt, omnino habent nullã talẽ inæqualitatẽ. nã quemadmodũ videre licet apud Galenum ſecundo De cauſis pulſuum cap. 5. quod eſt de continuorum motuum, ſed diſparis celeritatis cauſis, oriuntur perpetuò hi pulſus ex obſtructionibus quibuſdam, & conſtrictionibus. Cùm igitur in talibus febribus, nulla compreſsionis neque obſtructionis occaſio ſit: conſtat inæqualitatem illam, commune febribus omnibus putridis ſignum haberi debere. Cætera quæ de febrium pulſibus dicuntur à Galeno, non ſunt in controuerſia conſtituta. Quare de vrinis iam dicemus: atque omnium primò, quid ſit, & quo pacto ſubeat in veſicam.

Caput decimum ſeptimum. Quid ſit vrina.

QVibuſdam videtur ex ſolo potu cum modica bilis permixtione lotium fieri, neq; aliã habere ſubſtãtiam, neq; aliam generationẽ, ſuaſis nonnullis Galeni locis, quæ id videntur apertè continere. Decimo De ſimplicium medicamentorum facultate capite decimo tertio inquit: Sudor, vnus hic etiam eſt humorum in animantis corpore prouenientiũ, eandem habens materiam, & eundẽ generatiõis modũ, quẽ vrinæ: ſiquidẽ vtriq; ex bibito humore cõſtat generatio, excalfacto ſimul in corpore, & biblioſæ nõnihil ſubſtantiæ adepto. Libello De atra bile cap. 2. Sanè enim rationi cõſentaneũ eſt, vel ex potu fieri quicquã cũ ſanguine in iecore genito: quod poſtea non per vrinas modò excernatur: verũ per ſudores quoq;. Ecce vt in his duobus locis dicat Galenus, potũ eſſe ſudoris & vrinę materiam. Quarto De vſu partium capite quarto ita ſcripſit. Neq; enim ex ventriculo in venas commodè aſſumi poterat ſuccus iam ex cibis factus, neque facile tranſgredi venas, quę ſunt in hepate, & multę & anguſtæ: niſi tenuis quidam & aqueus humor, tanquam vehiculum fuiſſet ei admiſtus. Hunc itaque vſum pręſtat animalibus aqua: ſiquidem ex ea nutriri nulla particula poteſt. diſtribui verò ex ventre, quod nutriturum eſt, non poterat niſi deductum fuiſſet à quopiam ita liquido. Hos igitur tenues humores, poſtquam ſuum opus expleuere, non oportet amplius manere in corpore, onus alienum venis futuros: & huius vtilitatis gratia, renes facti ſunt inſtrumenta caua, oſculis aliis attrahentia: aliis autem emittentia tenue hoc & aqueum excrementum. Adiacent autem vtrinque ipſi venæ cauę, parum ſub hepate. Hæc illo in loco, quibus apertè docet, potus vſum eſſe traducere chylum per hepar: & renum trahere ad ſe potum, cum vltra hepar iam eſſet perfunctus ſuo munere, ne ſanguis dilutus ſit, & ſero plenus. Primo etiã De facultatibus naturalibus cap. vltimo, adhibita ratione dicit Galenus ex potu fieri vrinam. inquit enim: At, quòd totum id, quod bibimus, vrina fiat: niſi quid cum aluo exit, aut in ſudorem, aut per ocultam expirationem abiit, oſtendit planè eius quod quotidie meiimus copia. Itaque ex quantitate mictus, quæ reſpondet potus quantitati, colligit, ex epoto humore vrinam habere generationem: Vnde inferunt alii, vrinæ non eſſe generationem propriam, ſed alterato potu fieri. Huius alterationis locum, alii hepar, alii renes, veſicam alii volunt. Sed aliis videri poſſit difficile, vrinam potus quotidiani alteratione fieri: & tempus morbi, & ea quæ in venis agũtur poſſe ſignificare. Nam, ſi, quod hodie epotum eſt, mingitur, ſecretum à renibus, poſtquam hepar perfecit cõcoctionẽ ſecũdam, & ſanguis incipit diſtribui: cur ipſa futura tenuior aut craſsior ſit, ſiue mingatur in principio, ſiue in ſtatu? Si etiam ab ipſis venis non effluxit, qua ratione ſignificet eam concoctionẽ,

quæ in venis agitur morbum facientis humoris. Adde, non ſolum eſſe hos humores, qui ex potu fiũt,
ſero ſimiles: ſed præter hos, naturale eſſe quodam ſerum ſingulis humoribus non aliter, quàm lac ha-
bet in ſe aqueam quandam ſubſtantiam, quam ſerum dicimus, etſi cum nulla aqua permiſceatur. Talẽ
etiam quandam partem in vino eſſe, docet Galenus. Horum liquorum ſimilium ſero meminit Gale-
nus millies: ac multò antè illum Plato in dialogo De natura: cuius verba retulit Galenus ſexto Epide-
miωn parte ſecunda commentario trigeſimo octauo, vbi latè diſſerit de his humoribus. Cùm igitur ii
ſint, neceſſe eſt ab his quoque cùm redundant, vtiles humores expurgari. Ergo non ſolùm euacuari
probabile eſt aqueam ſubſtantiam epotam, ſed etiam quæ interius generatur, partem ſcilicet ipſorum
humorum. Euacuatur ſanè: nam Galenus ſecũdo Prognoſtici vigeſimo ſeptimo, eò cenſet fieri ſubru
bram vrinam, quòd multum ſeri ſanguinis ſit. Quodq; id, quod meiitur, nõ ſit quod epotum eſt: ſed
excrementi quod in venis arteriiſque generatur quodam genus, videtur docere Galenus primo De ſa
“nitate tuenda dicens: Venarum autem & arteriarum excrementum tale eſt, quale in lacte concreto
“ſerum: hoc renes à ſanguine ſecernentes ad veſicam tranſmittunt. Eſt igitur ita conſtituta controuer-
ſia, in qua conſtat, negari non poſſe, vrinam liquores aqueos eſſe, & ſero ſimiles à quibus oportuit ex-
purgari ſanguinem, ne in corpus permearet ſero plenus. Neque negari poteſt, maximam vrinæ par-
tem ex potu fieri. quoniam quantitas mictus, quæ potus quantitati reſpondet, id facit palàm. prętereà
potus ipſius ſubſtantia magis ſubſtãtiæ lotii ſimilis eſt, quàm eduliorum: ſed & venas deponere ſuum
ſerum per vias vrinæ docet Galenus: & res ipſa declarat in multis morborum iudiciis, quæ contingũt
per vrinas: in quibus conſtat, venas, & arterias compreſsione expellere ſerum ad illius receptaculum.
Quod etiam intelliges ex eo, quod ineunte hyeme ſolet hominibus accidere: qui cum in ęſtate potẽt
largius: & venæ humorem auidius trahant, meiiunt multò minus epoto. at verò ineunte hyeme excu
tientibus venis ſerum, quo iam non indigent, meiunt epoto plus. Itaque remeat, & ex venis & arte-
riis in renes ſerum: ſed id non opinor frequenter à longinquioribus venis fieri, ſed cùm, aut natura mo
litur criſim, aut aliquo humore, atque adeo inſigniter ſero pleno redundat: vt multis in morbis: aut cũ
ſero ſunt plenæ, quales ex æſtate relictæ ſunt. Tamen cùm in hepate quatuor humores generentur, vt
in primo huius operis libro diximus, & illorum cuique ſit ſuum ſerum, euidenter eſt verum, aliquam
ſeri ſanguinis portionem elabi ad renes ſimul cum potu: hancq;, cùm aquęa ſit, coire cum potu in vnã
vrinæ ſubſtantiam: quæ quanquam ex duplici ſit, ſenſui videtur ſubſtãtia ſimplex. non enim, arbitror,
cùm permixta exeant hæc hepar in cauam venam, vnde viæ ad renes pendẽt, & aquęa vtraque ſint, &
excrementa, futurum, ut renes hoc dimittant, illud trahant. habent enim vim excernendi ſerum à par-
te pingui, ſed non ſerum à ſero. ſed ſimul hæc cùm exeant, vt portio aliqua potus trãſumitur ad venas
propter diſtributionem: ita portio aliqua ſeri ſanguinis deſcendit ad renes propter expurgationẽ. Cõ-
ſtat igitur vrina ex duplici materia. Hinc vt arbitror nullus non intelliget totam vrinam, formam com
parare in hepate (illinc enim trahitur ſerũ, quod vrina eſt) & potum qui non nutrit, qualis aqua eſt per
alterationem ſolam fieri vrinæ partem (non enim perfectè coctilis eſt, ſed recipit concoctionem elixa-
tioni ſimilem, & permixtionem cum bili & reliquo ſero) tamẽ ſerum ſanguinis, quod propriè tale eſt,
generari ſecundum formam & naturam eo loci quo & ipſe ſanguis. Talis itaque eſt ſubſtantia vrinæ.
Quæ quo pacto ſubeat veſicam, non adeo conſtitit inter antiquos, aliis dicentibus (cuius ſententiæ au
tor eſt Aſclepiades) aquam ſolutam inhalitus ſubire veſicã per tunicarum poros: ibiq; rurſum concreſ
centem vrinam fieri: argumento, quòd nullum veſica præterquàm in ceruice videtur oſculum habe-
re: & ſi flatu diſtendatur, nullum tamen illi dat egreſſus locum. Sed tamen hanc multis argumen-
tis conuincit Galenus. E quibus nos illud vnum repetemus, quòd lapis qui in renibus gignitur, deſcen
dit ad veſicam, atque illinc expellitur. neque minus conuicit mille alias monſtroſas ſententias de-
negantium vrinæ ſecretionem, & expulſionem à naturalibus facultatibus fieri: qui ſcilicet omnino has
facultates ſubſtollebant. Sed ſatis manifeſtè hęc ille conuicit. Nos modo rem, vt habet, enarremus. A
caua vena ſtatim vt egreſſa eſt hepar, venit vrina in renes tracta ab illorũ trahendi potentia, qui ipſam
à ſanguine ſeparantes expellunt per vias ureteras Græcis dictas ad veſicam: quemadmodum ventricu
lus mittit chylum & fœces ad inteſtina: quanquam inteſtinis nullam tractionem cõcedit Galenus: ſed
ſi quos habẽt oblõgos villos (habẽt aũt raros) hos vſum ligamentorum habere dicit, ad firmitudinem
“ſcilicet reliquorum: Sexto De anatomicis adminiſtrationibus, & quarto De vſu partium ad finem. Ve
“ſicæ verò concedit quinto De vſu partium capite vndecimo tractionem per villos oblongos ita ſcri-
“bens: Inteſtinorum autem tunicæ, tranſuerſos vtroſque, in circulum planè circumactos: ſed veſicarũ
“tunicæ, rectos, & rotundos, & obliquos habẽt villos. vna enim vtriuſque veſicæ tunica cùm ſit, ad om
“nem motus ſpeciẽ accommodam adepta eſt conſtructionem: ſiquidem & cum motum quem attra-
“hendi cauſa, villi recti, & eum quem excernendi, tranſuerſi, atque etiam eum, quem, vt retineant quæ
“vndique conſtricta ſunt, obliqui conficiunt, ipſa habere æquum fuerat. Hæc Galenus. Igitur non eſt vſ
quequaque ſimilis deductio chyli in inteſtina, & vrinæ in veſicam: ſed parum omnino diſcrepant. Nã
parum ad modum puto conferre huic congeſtioni vrinæ tractionem veſicę: ſed totam ferè fieri ex pul

ſione

ſione renum: datam tamen eſſe hanc facultatem veſicæ, veluti auctuarium: ne ſi quando ea eſſet opus ſibi ipſi veſica deeſſet. nam millies cùm de hac ſeparatione loquatur Galenus, nunquam ferè alicuius tractionis meminit, ſed expulſionis ſolius. Primo De tuenda valetudine videtur hanc noſtram ſentẽtiam inſinuare dicens: Hoc ſerum renes à ſanguine ſecernentes ad veſicam tranſmittunt: ea porrò id colligit, ſeruatq; ad eundem ferè modum, quem de ſicco excremento ſupra retulimus. Itaq; veſica recipit ſerum à renibus non ad eundem omnino modũ, ſed ad eundem ferè modum, quo inteſtina ſiccum excrementum à ventriculo. Adde vrinam, quo intret in veſicam indigere motu introrſum non extrorſum excitato. Nam quemadmodum Galenus docet diſtinctiſsimè quinto De vſu partium capite decimo tertio (id quod Aſclepiadis nodum ſoluit) viæ vreteres ſubeunt obliquè per ipſam veſicę tunicam in amplam illius cauitatem: ad extremum autem à parte interiori eſt veluti ſucciſa particula membranæ, quæ operculum oſculi venæ vrinam deferentis eſt. hoc operculum cõſtat ſubuerſum iri ab humore impulſo à parte externa: tamen ab impetu interno compreſſum iri magis, obſtructurúque firmius: quò fit, vt ad ingreſſum, vel humori habeat peruia foramina: quæ tamen egreſſum neq; flatui dent. Neq; verò ſcio cur miremur adeò naturæ ſolertiã, quam humana ars eſt iam imitata. nam nõ aliter pilæ luſoriæ inflantur per conſpicua foramina: per quæ tamen non, deinde dimiſſæ, detumeſcunt: neq; ſi cõprimantur, niſi dirũpantur cõpreſſę. ęquũ ſanè eſt naturę ſapientiã cõmendando demirari: at verò fidem ſubſtollere, eſt ſtultum. Hæc eſt itaque vrinæ ſubſtantia: & hic ſecretionis modus.

Caput decimum octauum. Vtrum comparetur prius in coquendis vrinis, ſubſtantia, an color.

DVo veniunt conſideranda in vrinis, ſubſtantia & color. Habet verò vrina partes duas, tenuẽ, ſcilicet, liquorem, & quod cõtinetur. In harũ vtraq; conſiderantur duo illa accidentia. Nã & in liquore poteſt apparere bonus color aut malus, & tenuitas, aut craſsities, aut mediocritas, quę modi ſubſtãtiæ ſunt ſpecies. In eo qđ cõtinet tot colorũ ſpecies fieri ſolent, quot in liquore: & ſimiles etiã ſubſtãtiæ modi, craſsities, inquã, tenuitas, aut mediocritas: & pręter hos, leuitas, aut aſperitas. Ergo vniuerſè colligenti duobus ſignis videbuntur omnia, quę in vrinis ſunt cõſideranda cõtineri, ſubſtãtia & colore. de quib⁹ Auicena, qui omniũ fere cõtrouerſiarũ eſt parẽs, ita ſcripſit Fen. 2. 1. doctrina tertia cap. 3, Propria digeſtionis operatio (vel, vt alii legũt, prima) eſt ſubſtãtiã efficere: deinde ipſam tingere. Quibus verbis in magnam controuerſiã coniecit ſuos interpretes diſputantes, An poſsit cõparari in vrina color ante ſubſtantiam, aut ſecus. Nã eſt à parte eorũ qui negant ꝙ Ariſtot. 6. & .7. Metaphyſicorũ mõſtrat, ſubſtantiã antecedere neceſſario oĩa accidẽtia, & ratione, & cognitione, & tẽpore, & natura. Nã, cũ accidentia omnia ſubſtãtię inſint, & illorũ eſſe, ineſſe ſubſtantiis ſit: videtur ex philoſophia habere euidentiam Auicenę ſententia: primã, ſcilicet, generationẽ ſubſtantię eſſe: ſecundã accidentiũ. Pręterea illud, quò pcipuè intendit natura, videtur cõſequutura citius: intendit verò maxime in ſubſtantiã. Addunt, modum ſubſtãtiæ cõparari per qualitates patientes, potius q̃ per agentes. nã duricies, mollicies, craſsicies, tenuitas, lẽtor aut friabilitas, ac reliqua accidẽtia quę in modo ſubſtantię conſiſtunt, ex humore aut ſiccitate pcipuè fiunt. color verò potius fit ex calore aut frigore. ſed qualitates patiẽtes ad agentes habent rationẽ materię, & potẽtię. omnia vero quę generantur ſecundũ naturã, prius ſunt in potẽtia q̃ in actu. Nõ videtur itaq; quadrare cũ phyloſophica ratione, generari colorẽ ante ſubſtantiã: ſed aut generari perpetuò ſubſtantiã priùs, & tẽpore, & natura, vel ſaltẽ natura priùs, & ſimul tẽpore. Accidens enim cum ſubſtantiam conſequatur, non videtur indigere propria generatione, ſed conſecutione quadã cũ ſubſtantia. Sed contrà eſt, ꝙ poteſt vrinæ adhuc crudæ & ſubſtãtiã & colore, vt verbi gratia, tenui & albę admiſceri flauę bilis portio, qua tingatur & nõ craſſeſcat: quo poſito, cõſtat futurũ, vt tenuis vrina fiat ſed boni coloris. Reſpõdebũt, arbitror, qui ex aduerſo ſunt, fieri poſſe pmiſtiõe alterius ſubſtãtiæ vt cõparetur bonus color cũ malo ſubſtãtię modo in vrina: cęterũ illud nõ fieri p cõctionẽ, de qua quæſtio propoſita eſt. Eſt itaq; poſitũ in cõtrouerſia, an cũ vrina cruda, quę ſimul eſt malę ſubſtantię & praui coloris, ſuperãte natura morbum, elaboratur, poſsit cõparare bonũ colorem ante bonã ſubſtantiam an ſecus. Si quis hoc in loco amat de coloris natura aliquid audire, legat vigeſimum ſecundum caput ſecundi libri huius operis: ſi de ſpeciebus colorũ, decimum ſeptimum primi. nobis enim non eſt mos eadem ſępius repetere: ſed quę eõ loci in hũc ſunt dimiſſa addẽtur modo. Apud Galenum, & Aẽtium, & Paulum & autorẽ libelli de vrinis & alios oẽs Gręcos autores, dẽpto Actuario, tantũ inuenias ſex has colorũ in vrinis ſpecies, albũ, pallidũ, rubrũ, viride, liuidũ, & nigrum. Dixi pallidum, vt nomen pro genere vſurpetur: quemadmodum ὠχρὸν vſurpari apud Galenũ dicebamus. Album dicimus remiſſum colorem, & cruditatis indicium, prout aliquis mediocrium ab hoc recedit magis & verſus nigrum inclinat, dicitur intẽſior. generãtur verò, quẽadmodum Plato docet in dialogo De natura, ex extremis his comiſtis in hac, aut illa proportione. Pallidi tres ſunt ſpecies, pallidũ, ru-

fum,& flauum.hos proxime conſequitur ruber,à quo ad nigrū eſt trāſitus per liuidum,aut per viride. Omnes colores,quorū ſub aliis nominibus meminere Auicena & Auerroēs,& Barbari omnes,ac inter Gręcos ſolus Actuarius,facile eſt ad has ſex ſpecies referri,quas ſolas ſcripſit Galenus. Color optimus,& maxime naturalis in vrinis eſt ſubrufus,& ſubflauus.1. De criſibus cap. 12. Nomine horū mediū etiā colorē intelligito.nā Ariſtot.1.ſect.Problema.53.Signū(inquit)cōcoctiōis vrina exhibet rufa. Galenus etiā μετρίως ὠχρὸν colorē naturalē. Quare ridēdi ſunt quicūq; à coloris naturalis ratione excludūt rufum. Qui his ſunt remiſsiores cruditatē ſignificāt: qui intēſiores partim vſtionē,partim prauorū humorū permiſtionē,partim alias cauſas. Proponatur ergo nobis modò ad diſputationē vrina alba & tenis.vbi ſemel hęc mediocris in ſubſtātia facta fuerit, ſubrufa aut ſubflaua,cōtinens albū leue & æquale, perfectæ cōcoctionis erit ſignū. Sed nōne ante hāc perfectionē morbo in cōcoctionē tēdēte, his gradibus poteſt procedere:vt tenuis primo fiat, & boni coloris : deinde boni coloris & mediocris ſubſtantiæ tñ nihil cōtinens:vltimò tandē hæc cōſequantur oīa? Certe,dicunt q̃ plurimi. Nā,cùm tria hæc generanda ſint,color,ſubſtātia,&quod cōtinetur:quod facilius eſt videtur,primo debere generari,deinde qđ difficilius.quare,cū facilius ſit colorē generare,q̃ ſubſtantiā,& hāc q̃ id quod continetur, vt ſubſtātia prius generat̃, q̃ quod cōtinetur: ita videtur cōſentaneū,colorē prius genitū iri quā ſubſtātiā. Vides ergo q̃ multa vndiq; argumēta in hac quæſtione ſint: in qua ego ita ſentio:duplici via generari poſſe colorē in vrina, vel cōcoctiōe ipſius vrinę, vel alicuius humoris infuſione. Primo modo nō poteſt color ante ſubſtantiā generari:ſed,vt recedit vrina ab albo, ita à tenui : cōcoctio eñ perficit ſubſtantiā perpetuò:color verò ſubſtātiæ cōſequitur modum. Sed infuſione alterius humoris fieri poteſt rufa vrina & tenuis:de qua in Prognoſt.30.ſecundi ſcripſit Hippocrates. Habet vero generationē vt paulò ante diximus ex infuſione bilis valentis tingere,&non craſſam reddere. Hoc docet apertè Gal.1 De criſibus cap.12.dicens.Si eñ in aquā inieceris,vel fului coloris parū,vel pallidi multū , ſimile tibi videbitur.hęc verò,quantū ad colorē attinet,iā coquitur. Oportet aūt tantū ipſam diſcedere ſua craſsicie ab aquoſa, quantū colore.ſiquidē bene concoqui debeat. Sed qua ratione dictū eſt à Galeno. Hæc verò,quantū ad colorem attinet iam coquitur? Quoniam vrina rufa &tenuis, etſi per concoctionem non intingatur,cū ſubſtantia non cōparatur ad proportionē,tamen nō eſt adeo extremę cruditatis ſignum,quā alba tenuis:nā hæc ſignificat crudum extreme morbū , & inſuper tantā caloris naturalis extinctionem,vt neq; conſuetā per valetudinē portionem bilis poſsit generare:rufa tenuis crudā adhuc ægrotationē:nā vſq; dum craſsities etiā incipit apparere, nondū conſtat materiam morbi coqui , ſed robuſtiorem magis eſſe natiuum calorē,q̃ cum alba erat & tenuis.Itaq; poteſt cōparari, vt dixi, color bonus ſine ſubſtantia,&eſt bonæ mutationis indicium,concoctionis materiæ morbi nondū.talem vrinam habuit Abderæ,virgo,quæ in veſtibulo templi ęgrotabat tertio Epidemiωn parte tertia: de qua dixit Hippocrates. οὖρα λεπτὰ μὲν, εὔχροα δέ. vrinę tenues,ſed boni coloris, Vnde apertè colligitur,poſſe vrinā comparare bonum colorem,ſine bono modo ſubſtantiæ. Neq; eſt,ꝙ quenquā perturbent argumenta illa ex Metaphyſicis Ariſtotelis deſumpta.nā ſubſtantia hæc vrinæ,de qua diſputamus, (quā multò melius eſt ſubſtantiæ modum,quàm ſubſtantiam appellare) accidens eſt nō minus quàm color, non enim hic nomine ſubſtantiæ ipſam formam & naturam,aut ex illa &prima materia conſtantem, ſubſtantiam dicimus:ſed modum illum circa ſubſtantiā,qui in accidentibus circa modum partiū conſiſtit.ſunt hęc,quę paulò antè diximus,craſsicies aut tenuitas,lęuitas aut aſperitas,lentor aut friabilitas & ſimilia his.hæc ergo cōparantur per concoctionem,& accidentia ſunt non minus quā color. Videntur ſanè hęc accidentia,vt argumentum aliud proponebat cōſequi magis materiam, color formam & agentes qualitates:tamen eiuſdem ſubſtantiæ ſunt accidentia putà vrinæ. Quare non eſt quod modus ſubſtantiæ prius generetur,quā color : ſed vt generetur color ſimul cū ſubſtantia,quando per concoctionem materiæ propriæ fit. Vnde,quanquā color poteſt generari ſine ſubſtantia,tamen ſubſtātia nō poteſt generari ſine colore.nam generandi boni coloris eſt duplex via,concoctio,& infuſio bilis: generandæ bonæ ſubſtantiæ,vnica,putà concoctio:quæ vtrūq; facit neceſſariò. fieri ſiquidē poteſt,vt iecur poſsit generare conſuetam bilis portionem , & vt materiam morbi non poſsit ad concoctionem deducere:tamen non poteſt fieri , vt morbi materia coquatur: & conſueta bilis portio ex cibis non poſsit generari,quæ vrinam tingat. eſt enim hoc multo leuius. Quæ igitur via ſupereſt generandæ vrinæ mediocriter craſſæ & decoloris? An vis,vt tenuem & boni coloris,permiſtiōe humoris tenuis,ſed flaui faciebamus:ita mediocriter craſſam, ſed decolorem permiſtione humoris craſsi & albi cum tenui ſero facere? At iſthæc craſsicies per permiſtionem,perturbatio eſt. erit igitur turbida vrina,nō craſſa vt oportet·hæc enim miſtione perfecta conſtat,qualem concoctio facit. Itaque aut vrina illa turbida mingetur,& manebit talis:aut reſidebit citò craſſum aliquid,quale in pituitoſis morbis ſubſidere in principio obſeruauit Galenus quarta Aphoriſmorum ſexageſimo nono. Igitur generari poteſt color ante ſubſtantiam,qui morbum in melius proficere ſignificat: tamen materiam propriam morbi coqui nondum . Subſtantia verò bona ſine bono colore non poteſt conſiſtere . Sed de hac quæſtione ſatis multa diximus.

Caput

Caput decimum nonum. An color poſſit mutari in vrina ſine nouæ ſubſtantiæ acceſſione, aut deceſſione

VBi vbi Galenus, & alii autores de cauſis colorũ diſputãt, hos dãt cauſæ calidę, flauũ, rubrũ, viridẽ, & nigrũ cũ per viridẽ ad illũ trãſitus fit: hos cauſę frigidæ, albũ & liuidũ, & nigrũ cũ fit ex liuore. Videntur ergo hi colores in vrina fieri alii ex aliis ſola intenſione frigoris aut caloris. potiſsimũ cũ Galen. 12. cap. 1. De criſibus de liuido dicat: Liuidus aũt color ſolius frigoris eſt ſoboles. Quare videtur de ſentẽtia Galeni ex ſola refrigeratione fieri ſine noui alicuius humoris permixtione: Neq; quidquã videtur hoc habere philoſophiæ aduerſum: cũ ſecũdæ qualitates ex primarũ proportione fiant. Adde ex ſola fame, aut exercitatione, aut quacũq; alia cauſa calorẽ augente, fieri vrinã è pallida rufam, aut è rufa flauã. Sed cõtrà eſt, quod medici ex colorũ in vrinis diuerſitate, nõ ſimplices dignoſcũt qualitates, ſed humores redũdantes, & materiã morbi. quomodo Hippocra. 6. Epidemiωn cõment. 5. cap. 14. Lingua (inquit) lotiũ ſignificat. Linguæ pallidæ (dicũtur enim eò loci, chlωræ, pallidę, declarante Galeno in cõmentario, vtcũq; in aliis locis vertẽda dictio ſit) bilioſę. bilioſum verò à pingui: rubrę verò à ſanguine: nigræ ab atra bile: albidæ verò à pituita. Ecce, vt vrinarũ colores ex humorũ redũdãtia fieri, nõ ex ſimplicibus alterationibus, doceat Hippocrates. id quod, quantũ ego ſentio, & res ipſa indicat: verum eſt: vrinã, ſcilicet huius aut illius coloris fieri non per ſimplicẽ alterationem ad calidũ, aut frigidũ: ſed per permixtionem noui humoris: nã lotiũ eſt per ſe potus alteratus cũ ſero humorũ: ſera ipſa imitãtur qualitates humorũ, quorũ ſunt. nã ita notatũ eſt à Galen. 6. epidemiωn parte ſecunda. comment. 38. de ſentẽtia Platonis: quare & colore aliquatenus referre humores, à quibus ſunt, probabile eſt. ſed quoniam ſunt aquæa & ſero ſimilia, remiſſos oĩno veriſimile eſt habere colores. Igitur vrinæ color non poteſt fieri, niſi ex magna redundantia ſeri alicuius: vt ſi quis dicat, ſanguinei, bilioſi, aut melancholici, vel ex infuſione humoris. neq; poteſt mutari niſi aucta, aut imminuta quantitate humoris infuſi, aut decedente æquali portione, ſed magis vſta priori, aut crudiori. Nam primæ qualitates nõ in vrina tantũ, ſed in quacunq; alia ſubſtãtia ſolas ſibi ſimiles qualitates poſſunt generare nõ permutata ſubſtantia: cùm verò ſecũdas generant, ex permutatione ſubſtãtiæ ipſas faciũt effluere: vt ſi quis incaleſcit, aut refrigeratur citra ſubſtãtiæ alicuius permutationẽ, neq; albidior fit, neq; nigrior: ſed ꝙ primum frigus fugat ſanguinẽ, dealbatur: quãprimũ calor vrit cutim, & deſiccat, denigratur: tamen per ſe, & per alterationẽ ſimplicem, ſui ſimiles tantũ poſſunt generare agentes qualitates. Quòd ſi Galenus liuidũ colorẽ, ſolius frigoris dixit eſſe ſobolẽ. & hos colores à calore, illos à frigore fieri medici dicunt, rectè quidem: quia calor igneus bilem generat flauã, quę tingat: & refrigeratio cõcretionẽ facit, & corruptionẽ liuorẽ inducentẽ in ſanguine: qui liuidus, vrinã conſimili afficit colore, liuido ſcilicet: in quã corruptionem calor nõ poteſt cõiicere ſanguinẽ, aut humores reliquos: neq; aliqua alia intẽperies præter frigus: calor enim viridẽ potius reddat & nigrũ humorẽ. Quòd ſi fames, exercitatio, & ira vrinæ permutant colorẽ ad intenſius flauũ: neq; id à ſolo caloris augmẽto fieri conuincit: ſunt enim hæ cauſæ externæ, quæ calore, augentes aut vrentes bilẽ cauſæ ſunt mutationis coloris in vrina. Hoc modo intelligendus eſt Actuarius, qui caput ſcripſit in ſecundo De cauſis vrinarum: De cauſis vrinarũ, quæ à ſimplici intemperie profluũt. Pro leui quæſtione hæc ſunt ſatis. Inquirere ſolent nonnulli, cũ in hũc locũ incidêre: vter vrinæ color naſcatur ex cauſa calidiori, ruber an flauus. Sed nobis, qui monſtrauimus colores hos fieri ex infuſione humorum, aut ſui ſeri, eadem eſt hæc quæſtio cum decima ſexta libri primi, qua diſputauimus, An ſanguis ſit calidior bile, aut minus. Quare ſi quid in hac parte habes ſcrupi, illam legito: ego ad aliam propero.

Caput vigeſimum. An color viridis ſit ſemper caloris ſoboles.

MOnſtrãte Galeno diffusè libro ſecundo De ſimpliciũ medicamentorũ facultate, omnino ex nulla qualitate cõiectare quiſquam poſsit, ſit ne res quæ in examẽ venit, calida, aut frigida: ſed huius fides ſoli experimento ab operatione deſumpto tribui debet. Neque enim ex colore, neque ex odore, aut ſapore, aut accidenti alio quopiam intelliges: cũ nullus color ſit, nullus odor, aut ſapor: qui multis calidis, & frigidis medicamẽtis, cõmunis nõ ſit. Quare, ſi quis diſputet, ſint ne corpora, quæ natura ſua viridia ſunt, calida, an frigida: ſtulta quæſtio ſit quandoquidẽ, neq; hoc, neq; illud ſunt diffinitè. ſed in vtraque parte ſunt multa exempla. Cæterùm ad ſola excrementa humana, deiectionem inquam, ſputum, & vrinam, & alia omnia exeuntia conuerſo ſermone, non immeritò vertitur in dubium, an ex magno incendio generentur perpetuò, an nonnunquam etiam ex perfrigeratione. ſed addendum etiam quæſtioni cenſeo, cùm tales colorum generationes non conſequuntur modũ materiæ, ex qua factum eſt id excrementi. Eſt enim, cùm euomuntur viridia, aut deiiciũtur per ſedem: quoniam multa olerum viridium copia erat ingeſta: quod neque inſignis caloris, neque frigoris eſt argumentũ, vtpote ex cauſa manifeſta procedens. Verùm cum extra hanc talis color in excrementis

prouenit, internam habet cauſam in humano corpore, aut frigus corrumpens aut vrentem calorem. Auicena, cuius opinioni adhæſit Auerroës, cum quinque recenſuiſſet viroris ſpecies, fiſticalem, colorem ireos, indicum, ærugineum, & porraceum: omnes præter ærugineum & porraceum, ex frigida cauſa naſci cenſuit. Ego verò, aut ſolum ærugineum, & porraceum virides eſſe: reliquos verò perperam in hāc colorum ſpeciem referri puto: cùm liuidi potius, aut quales Actuarius venetos vocat, ſint: aut quę de cauſa generationis dicunt falſa eſſe, & omnino aduerſa Galeni ſententiæ. nullibi enim videas Galenum, viridis coloris generationem frigidæ cauſæ tribuentem: ſed calidę perpetuò. Verùm legamus caput duodecimum primi De criſibus, vbi ita ſcripſit. τὸ δ᾽ αὖ χλωρὸν χρῶμα κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ μέλαν ὁδὸν γίνεται, καὶ ἔστιν ὥσπερ οἷον προοίμιον τοῦ μέλανος. εἰ γὰρ κακοήθες εἴη τὸ νόσημα, καὶ τοῖς ἐμέτοις, καὶ τοῖς διαχωρήμασι, καὶ τοῖς οὔροις τοῖς χλωροῖς, ἐφεξῆς ἐπιφαίνεται τὰ μέλανα. πελιδνὸν δὲ χρῶμα, μόνης ψύξεως ἔκγονον. Id eſt. Color viridis in ipſa via ad nigrum fit: & eſt veluti principium quodam nigri. ſi enim malignus ſit morbus, & vomitibus, & deiectionibus, & vrinis viridibus: ſtatim ſuccedunt nigra. liuidus verò color ſolius frigoris eſt ſoboles. Conſtat hac oratione, Galenum apertè omnem colorem viridem tribuere calori. nam quod additum eſt ad finem dictionis? Liuidus verò color ſemper frigoris eſt ſoboles, dictum eſt ad differentiam cauſæ viridium, quos ex morbi malitia fieri dixerat. conſtat enim Galeno eſſe conſuetudinem hanc bene veterem, malignum morbum dicere vrētem, vt colliquantē, & eum qui vehementia interimit. ita hîc inquit, Viridis, cùm morbus eſt cacoëthes. liuidus ex ſolo frigore prouenit. Hunc locum hoc modo intellexere autor de vrinis & Aëtius docentes, nigrū colorē ex calore fieri poſſe, aut frigore: verùm diſtingui ex antecedēte colore. ſi enim chlωrus color antecesſit, ex caloris vehementia fit: ſi liuidus, ex frigore. Hæc nullus non intelligit ex pręſenti Galeni loco eſſe deſumpta. Sed hoc vnū inuenias diſcrimen: vbi nos vertimus, Viridis, interpres Aëtii & autoris libelli De vrinis vertūt Flauus, tamē apud ipſos Gręcos autores nihil eſt diuerſum. nam eandem dictionem vſurpauit Galenus, quam & alii duo, nēpe χλωρόν. Videndū ergo modo eſt vtra harum verſionū videat accedere propius ad Galeni mentē. Si eñ nos melius trāſtulim⁹ vertētes Virides: cōſtat, virides colores de ſentētia Galeni citra dubiū ex cauſa calida perpetuo generari. Cōſidera dictionē hanc χλωρὸν duo ſignificare, pallidū & viride interprete eodē Galeno, qui in com. 47. 2. prognoſtici inquit: Sępenumero dictū iā eſt, vt chlωron de pallido dicere ſolitū ſit: & item de eo, quod à quodá vocatur ęruginoſum. Illud æruginoſum dictū eſt, non ꝙ chlωron ſolū ęruginoſum ſignificet, ac nō etiā porraceū, & rutaceū, etſi quę ſunt alię viroris ſpecies: ſed quò quaſi per deſcriptionē, ſignificaret colorē viridē. eſt enim nullū nomē Græcis vniuocū, quod dictioni huic viride reſpōdeat. proinde hos colores cōparatione declarant, & de porraceo, aut ęruginoſo dicunt multa, quę de viridi in genere dicerētur. Notauit hoc Galenus ipſe com. 39. eiuſdem libri dicēs, Porracei verò nunc primū habuit mentionem, cum non habeat proprium nomen, ſed vtatur porri appellatione. Pro viridi aperte vſurpatur. 10. De ſimpl. facul. cap. 5. cui titulus eſt περὶ χλωρῶν βατράχων. i. de ranis viridibus. nouimus eñ tales eſſe ranas de quibus illic eſt ſermo. Itaq; ſignificat dictio duo hæc, pallidum & viride. Tamen quæ in illa dictione à Galeno de chlωris dicebantur, nullo modo poſſunt pallido colori quadrare. Ergo de viridi erat illi ſermo. Quid enim inquit? chlωrus color eſt, veluti principiū nigri. Vide hoc quantum cōueniat cum viridi, & quantū diſcrepet à pallido. Plato in dialogo De natura (ex quo loco Galenum deſumpſiſſe video omnes colorū naturas, & appellationes) ita ſcripſit, ſplendidū rubro alboq; permiſtū flauū procreat: rufum flaui fuſciq; attēperatiōe producitur, fuſcū albi & nigri, pallidū albo flauo permixto. rufi nigriq; tēperie producitur color porraceus. Eſt verò hic porraceus dictus color viridis. de pallidi, rufi & flaui generatiōe prius fuerat loquutus cōſtituēs hos gradus citra rubeū. tantū abeſt, vt nigri coloris ſint principiū. Viridis vero quē porraceū appellat Plato, vt ſua oſtendit generatio ex rufo & nigro, principiū nigri eſt. Itaq; recte vertimus de ſentētia Galeni viridē colorē eſſe velut nigri principiū, & fieri ex incēdio ſemp: cōtra ac liuidus, qui extinctiōe caloris fit. Decimo etiā De ſimpliciū medicamentorū facultate cap. 12. apertè ſignificat oēs ſpecies viridiū colorū ex flauis fieri per vſtionē in trāſitu ad nigrū, ediſſerēs de bile: Quin & in aīalibus (inquit) apparet, flaua quidē iis, quę magis ſunt calida: quę verò minus pallida, & vbi calida aīalia fame aut ſiti torquētur, ad atrū colorē vergit: interim illū habēs ęruginoſum, interim cęruleū (cęruleū nō eſt viride colore, ſed via etiā eſt à flauo ad nigrū: nā, vt flauū fit ex albo & ſplēdido cū rubro, ita cęruleū ex albo & ſplēdido cū nigro) interim iſatydis qui quidē magis eſt colore braſsicę fuſcus. Harū tātūmodo ſpecierū viroris meminit libello De atra bile: neq;, qđ ego legerim, alicuius meminit alterius. Nā, ſi ſexto Epidemi‹o›n cōment. 3. cap. 21. herbacei meminit: nō ſignificauit illa dictione ſpeciem aliquam viridis: ſed per deſcriptionem ipſum virorem: quod declarauit transferēs etiam appellationem per metaphoram ad omne vigens & boni habitus. con‹ſt›at verò per hanc metaphoram dici ſolere, virentem iuuentutem, non herbaceam. Sunt ergo dictæ viroris ſpecies, quas ſemper dat Galenus calidæ cauſæ. Secundo prognoſtici commentario. 39. ita ſcriptum reperias. At verò gignitur in corpore, quēadmodū crocea bilis per naturā habētibus: ita porracea altera

præter

præter naturã:cõſtatq;,vt hæc in vẽtriculo ſæpenumero gignatur propter quorundã cruditatẽ eſculẽ-
torũ,aut olerũ,qualia beta,cœpa,& braſsica ſunt:atq; vt etiã interdũ talibus neqũaquã ingeſtis ratione
ęgrotatiõis in venis gignatur,ac decũbat,aut in ventrẽ ſuperiorẽ,aut in inferiorẽ,calorẽ in corpore in-
dicans p̃ter naturã,atq; excrementi proprietatẽ,talis tẽperamento, qualis prædictorũ olerũ ſuccus eſt.
Hæc de porracea. Rurſus.cap.47.inquit:Flauus,vbi ſeroſus ipſe humor aſſatur,quo permiſto rufus ap
paret:æruginoſus vero,vbi is vehementer aſſatur. Cùm itaq; adeo hæc ſibi conſentiant: mihi perſua-
deo,reliquos colores,quos ex frigidis cauſis fieri obſeruauerunt Auicena & Auerroẽs malè referri in
virides.ſed hos omnes naſci ex vſtione. Neq; verò ſi quis coloris ipſius naturam contẽpletur, aliter iu
dicet.nã qui ex frigore fiunt, ſunt intermortui quidã colores,vt albus,& liuidus:qui verò participant
igneo quodã ſplẽdore,cuiuſmodi ſunt rufus & flauus,hos ex inflammante igne veriſimilius eſt naſci:
nam & ipſe niger color nõ aliter cognoſcas,fiat ne ex calore aut frigore,q̃ ſi intermortuus eſt, aut ſplẽ
dore quodã oſtendit ignis veſtigiũ,tertio De cauſis ſymptomatũ. Quòd verò omnis color viridis ſplẽ
doris ſit particeps,ipſe docet intuitus,& littera præterea generatio:fit enim, vt diximus,immiſsione rufi(qui
quia igneas flammas imitatur,appellatur Græcis πυῤῥός)in colorẽ nigrũ. Atq; ita natura ipſius coloris
docet,vt ad nigrũ ſplendidum via ſit,cùm fiat nigritie & ſplendido colore confuſis. Tamen cõtrariũ
videbitur fortaſſe alicui docere Galenus,qui.1.Prognoſti.comment.10.ita ſcripſit:Interdũ, vt pleriq;,
braſsicas,& lactucas chlωras nominant:qui quidẽ color nigrior eſt,q̃ ruber.eſt eñ tanquã initiũ quo-
dã nigri,liuidiq;,quẽ frigus,perinde quaſi nigrũ,efficit. Poſsit reſpondere aliquis,vltimã dictionis par-
tem liuidũ referre,vt ſenſus ſit, Quẽ liuidũ,frigus fecit,perinde ac nigrum. Sed qua ratione viridis co-
lor,ſi modò ſemper ex calore fit,poteſt eſſe initiũ liuidi,qui ſemper eſt frigoris ſoboles? Præterea Hip-
pocrates illo in loco recenſuit eos colores,qui in morbis acutis extinctione caloris natiui fiunt, atque
inter eos viroris meminit:igitur color hic ex frigore fieri poteſt,nõ minus q̃ liuidus & niger. Sed pro
huius intelligentia oportet meminiſſe,nos non de viridis coloris cauſa abſolute diſſerere, ſed de viri-
di excrementorum colore:Hippocratem verò illic de eo colore qui in facie ęgrotantis apparet,quem
contingit viridem apparere ex ſolo frigore ſanguine ſcilicet nigriori reddito,atq; cũ bile ruffa, qua æ-
grotantis facies tingebatur,permiſto:itaque colorem viridẽ facie imitãte.non enim aliter pictores vi-
ridẽ generant quã nigro immiſſo in rufum.tñ conſtat hac ratione humorem nullum refrigeratione vi
reſcere,ſed cutim faciei:ſanguinẽ verò denigrari. Sed hæc arbitror ſatis fuerint,ne cui amplius, qui ra-
tionis ſit particeps dubiũ videatur,viridẽ colorem in humanis excremẽtis caloris multi eſſe ſobolem.
Quare res ipſa poſcit,vt ad aliam quæſtionem ſtilum conuertamus.

Caput vigeſimum primum. Vter color vrinæ magis lethalis ſit, liuidus an niger.

VIderi alicui poſsit non immeritò niger color vrinæ magis lethalis eſſe liuido perpetuò: quando-
quidẽ ex liuido,morbo properante ad perniciem,fit niger,quare vrinam extremè malã perpetuò
indicet:vt & Galenus ipſe viſus eſt indicare duodecimo capite primi De criſibus ita ſcribens. Peſ-
ſima igitur eſt omnis vrina nigra,adeo,vt neminem vnquã ſeruatũ viderim ex iis,qui talem vrinã min
xerunt. Cæterũ alii aliter ſtatuunt deteriorẽ inquã eſſe liuidã nigra.quandoquidem liuida frigoris (di-
cũt)eſt perpetuò ſoboles,dicẽte Galeno in p̃dicto nuper capite:nigra vero nõnunquã huius, nonnũq̃
vehemẽtię caloris,quod nõ putãt adeo graue malũ Eſt p̃terea,cũ poſsit nigra vrina mingi in morbi iu
dicio. Addũt cõmunẽ eſſe rationẽ vrinę & reliquorũ ſignorũ,quod ad colores attinet. Tamẽ de colo-
ribus artuũ ęgrotãtis, ita ſcripſit Hippocra. 2. Prognoſtici Apho. nono: Si digiti, ac pedes omnino ni
greſcunt,minus peſtiferi ſunt,q̃ ſi liueãt. Ita igitur ſtatuit vtraq; ſententia. Galenus, quantũ ego ex lec-
tione conſequor,nullibi eſt aggreſſus hanc comparationẽ colorũ in vrinis:ſed conſonũ eſt illius ſentẽ
tiis,nigrã vrinã,cũ ipſam cõtigerit lethalẽ eſſe,pernicioſiorẽ eſſe liuida, qm̃ intẽſior eſt illi pernicioſus
color,& ex intẽſione liuidi niger fit:cęterũ rarius cõtingere liuidã vrinã ſalubriter excerni, q̃ nigrã. In
quo ſenſu intelligẽdus eſt etiã Hippocracrates loco illo. Si digiti ac pedes oĩno nigreſcũt,declarãte Ga
leno in cõmentario. Huius verò prõpta eſt cauſa. nã neceſſe eſt vrinã talẽ mingi redũdante prauo ſuc-
co,atqui eo per ſymptoma euacuato,aut p iudiciũ:cũ per ſymptoma decidũt,vtraq; vrina lethalis eſt,
atq; adeo nigra eſt lethalior:vrinã nigrã in morbi iudicio vacuari, facile eſt multo atro humore ad vri
nę vias deriuato:liuidã rariſsimũ,aut oĩno de iis quæ fieri non poſſunt. fit ſiquidẽ niger color (dicente
Galeno vigeſimo ſecundo commentario ſecundi prognoſtici)ex atra bile ſyncera. liuidus verò, cùm
influit modica,& permiſcetur modicè. Sed cum parum euacuatur ſuſpecta euacuatio eſt, & debilita-
tem ſignificat virtutis, de qua dictum eſt ab Hippocrate ſecundo Epidemiωn parte prima, Decreto-
ria, quę non decernunt, aut lethalia ſunt, aut difficulter iudicant. & rurſus primo Prædictionum,
Stillæ in vndecimo die conſtitutis difficiles tũ alias tum ſi inſtillauerint. Itaque rariſsimum eſt, aut

 quod

quod oĩno nunquã fieri poteſt,liuidã vrinã non excerni lethaliter. quanquã nigra exitioſior eſt, q̃ liuida,cũ vtraq; eſt exitioſa. Sed contra eſt quod Hipp. 4. Aphoriſmorum aphoriſmo.47.ita ſcripſit. Excretiones in febribus non intermittentibus,liuidæ,cruentæ,fœtidæ,& bilioſæ,omnes malæ: at ſi bene exeunt,ſiue per alui excretionem,ſiue per vrinas, bonæ. ſi vero non aliquid eorum quæ iuuãt,per hęc loca excernitur,malum. Qua ſententia conſtat Hippocratem dixiſſe liuidas vrinas aliquando bene exire,aliquando male:cõtrà ac nos viſi ſumus probare. Sed nos vrinam liuidam meritò haberi magis ſuſpectam nigra,& rarius bene exire,ac per iudicium diximus:nunquã contrariũ fieri poſſe,vt ſcilicet bene exeat non diximus. Quanquã putauerim,ſi quis recte cõſideret cõmentarium,Galenũ habuiſſe ſuſpecta exempla,ſententiã alioqui maxime probans. maluiſſet enim ita ab Hippocrate ſcriptũ, Euacuationes omnes, ſi bene exeunt,bonæ:ſi male,contrà:atque prætermiſſa fuiſſe hæc exempla. Sed etſi prętermiſſa non ſint. quod loco exempli dicitur in vniuerſali regula,non tanti faciẽdum eſt, quàm ſi per ſe diceretur. Adde omnino nullum eſſe tam pernitioſum ſignum,quod non aliquando præter expectationem bene cædat:quod pro Hippocrate eſt ſatis, etſi vrina liuida ſuſpecta meritò magis ſit,quàm nigra. Sed de hac quæſtione hæc ſufficiant.

Caput vigeſimum ſecundum. De craſſa ac perturbata.

QVandoquidẽ de coloribus aliquantiſper diſputauimus,nõ erit incõmodum,vt,ſi quę ſunt de ſubſtantia cõtrouerſię,hę quoq; dirimantur. Auicena genus ſubſtãtię à genere claritatis & turbulentiæ diuerſum facit. Quare ſubſtantiã diuidit in duo genera:genus ſcilicet tenuitatis,aut craſsitiei,& genus aliud turbulentiæ & contrarii:ita vt poſsit eſſe vrina craſſa nõ perturbata, & tenuis pturbata. Id quod probat exẽplo aliarũ rerũ,nã inquit: Plerũq; eſt ſubſtãtia groſſa & clara, ſicut albumẽ oui & gluten piſciũ liquatũ,& vitrum liquatũ,& oleũ : & plerũq; eſt res ſubtilis ſubſtãtiæ turbida,ſicut aqua turbida. quę eſt magis tenuis q̃ albumen oui. Neque vero inquit citra rationem fit, vt res tenuis ſubſtantiæ ſit nõnunquam turbida: Sed turbulẽtiæ(addit)cauſa eſt permiſtio partiũ colores habentiũ extraneos fuſcos,aut aliis coloribus infectos,qui ab aſpiciẽte ſenſu nõ ſunt percepti, & prohibẽt perſpicuitatẽ,& nõ per ſe percipiũtur. Hæc ſunt interp̃tis eius verba. Quibus clare ſignificatur, craſsitiẽ vrinę differre à turbulentia:& tenuitatẽ à perſpicuitate. Cuius contrariũ intelligas ex Hippocrate & Galeno vbi vbi de hac differentia loquũtur. Primo De criſibus cap.12. vrinã craſsã in tres ſecuit differẽtias, cõturbatę,quæ talis perſeuerat,& perturbatę quę clareſcit,& claræ quę perturbatur. vides vt hæ eædẽ ſint turbidæ vrinę ſpecies. Dices fortaſſe,ſunt iſtę differentiæ vrinæ craſſæ per cõturbationẽ: ſed nihil prohibet eſſe aliã ſine perturbatione. Primò,Galenus nullibi iſtius craſsitięi meminit, quę citra conturbationẽ ſit:quin potius vbicunq; Hippocrates vrinã craſſam appellat nõ loquẽs de cõturbata,Galenus dictionẽ de mediocri in ſubſtantia interp̃tatur:vt licet videre in cõmentario.76.&.77. quartæ Aphoriſmorũ vbi inquit: Cũ verò non tenuis extiterit,ſed medioctis(in quo ſignificato craſsã intelligere oportet hoc loco.&c. Neq; verò id gratis putes dictũ à Galeno : nã in Epidemiis in enarrandis hiſtoriis, ſępius q̃ vt referri poſsit dicit,quo vrinã crudã ſignificet, Erat vrina tenuis,aut Perturbata: quo ſignificet coctã, Erat craſſa. Ex qua phraſi nullus non intelligit craſſam nimis,ac p̃ter naturam, conturbatam eſſe,neq; aliquã eſſe craſsã à mediocritate naturæ recedentẽ, nõ eandẽ turbidã. Primo epidemiωn parte tertia in hiſtoria Philini, Vrinę(inquit)tenues,& decolores in principio. deinde(paucis interpoſitis) deſcribens vndecimũ diẽ, Vrinã verò reddebat vnà cũ conuulſionibus affatim multã, raròadmonentibus,craſsã albã,qualis eſt quę in matellis diu ſtetit,cũ agitatur,nõ ſubſidebat,color & craſsitudo ſimilis iumentorũ vrinis. Vides q̃ apertè dicat craſsã,quæ cruditatẽ ſignificat,eſſe conturbatã. In hiſtoria vxoris Epycratis, quæ ægrotabat apud Archigetẽ,deſcribẽs vrinã diei quindecimi, quæ cocta iã erat, inquit, Vrinæ craſſæ cũ candido ſedimento. Sũt innumera alia loca:ſed non oportet referri plura. nã cuiuis licet eas hiſtorias percurrere attẽtè intendendo animũ ſermonibus. Quarta particula Aphoriſmorum.72. Quibus vrinæ albæ & perſpicuę. Dictione hac albę & tenues ſignificãtur. quia dictio hęc, Perſpicuum,cum de extremà perſpicuitate dicitur,perinde ſignificat ac tenue: vt craſſum extremè eſt perturbatũ. Quod nõ potuit ſignificari clarius,q̃ his verbis,quæ habẽtur duodecimo capite primi De criſibus deſcribente Galeno eò loci vrinam naturalem. εὐθὺς δὲ τὸ τὸ κατὰ πάχους ἔχει συμμέτρως, τὸ δὲ ἢ λεπτότερον, ἢ παχύτερον αὐτοῦ, πέψιν ἐνδεῆ σημαίνει· τὸ μὲν γὰρ οὔπω κεχύμωται, τὸ δ᾽ ἔτι τετάρακται. Ideſt. Statim aũt hęc eſt & mediocris craſsitiei:quę aũt tenuior eſt illa,aut craſsior concoctionem deficientẽ ſignificat. illa eñ nondũ humorũ habet fuſionẽ:hęc verò adhuc conturbatur. Hac dictione nulla poteſt clarius neq; latius ſignificare omnem craſſam vrinã eſſe cõturbatã:inquit enim, Quę mediocri craſsior eſt cruditatẽ ſignificat:quia conturbatur. Igitur omnis craſsior mediocri,conturbatur. nam aſſertiões,quibus rei redditur cauſa,vniuerſaliũ habent vim,niſi quid nos fallunt dialectica dogmata,& cõmunis omnium mortalium ſermo. Quid ergo reſpondebimus Auicenæ. Certe nihil aliud

quàm

quàm deceptum fuiſſe illum, aliarum rerum differentias in ſubſtantia & perſpicuitate ad differentias vrinarum transferentem. nam eſt, fateor, cryſtallum magis pellucens commotis aquæ fluctibus, & ex perturbatione infectis arenæ colore, quibus etiam eſt craſsius: tamen in vrinis non aliam inuenias generandę extremæ craſsitiei viam, q̃ conturbationem. Itaque ſi rerum naturas per ſe contemplare, differt q̃ plurimũ craſſum quis dicat, aut conturbatum: perſpicuum aut tenue. tamen ſi hęc in vrinis requiras eſt vnicum accidens. natura enim potuit à prima generatione effingere ſubſtantiã craſſam, ſed pellucentem, quale cryſtallum fecit & vitrum. Sed vrina quę ſubſtantia ſua eſt tenuis aquea, ſero ſimilis, non aliter craſſeſcere poteſt quàm per craſſorum admiſsionem. Craſſa verò aut perfectè permiſcentur, aut confunduntur: ſi perfectè permiſcentur elaborantur concoctione: quod concoctione fit, eſt naturale & mediocre: ſi confundũtur vt craſſam reddũt ita cõturbãt. Sed videtur Auicena inueniſſe modum generationis extremè craſſę per concoctionem: quæ (ſi ita ſit) cõturbata non erit. inquit ſiquidẽ: Vrina aũt multum ſpiſſa ſecundũ plurimum ſignificat maturationis priuationem: & ſecundũ minus humorum groſſæ ſubſtantiæ maturationem, erit ergo in ſtatu humoroſarum febrium. Ecce vt Auicena inuenerit valde craſſam ex concoctione. Si quid Auicena non eſt hic lapſus, vt alibi ſępe, vrina illa craſſa non eſt ſine cõturbatione, etſi ex concoctione ſit. Sed quo pacto conturbata eſt ex concoctiõe. Quia humor coctus expurgatur per vrinam. atq; ita videre eſt in ſtatus parte extrema aut inclinatione prodire craſſas & perturbatas vrinas, non agitatione & cruditate, ſed excretione iudiciali craſsi humoris & cocti. quod diſtingues per antecedentia, ſi ſcilicet ſigna concoctionis anteceſsère, aut ſecus. Nulla alia forma eſt generãdi valde craſſam vrinam ex cõcoctione craſſorũ. nam, niſi ipſius humoris portio cũ vrina deſcẽdit, ſerũ, etiã craſſorũ humorum & coctorũ, non tranſcendit mediocritatẽ craſsitiei. ſi quid humoris deſcendit, ſed modicũ, ſubſidet: atq; ita neq; craſſam extremè facit vrinã neque conturbat: ſi verò profusè humor funditur per vrinam, vt cũ per hanc viam iudicatur morbus: copia humoris facit craſsã & conturbat. Satis ergo oſtendimus, craſſam vrinã, cùm extremè eſt talis, eandem eſſe conturbatam: & perſpicuam etiam cum extreme talis eſt, qualem quarto Aphoriſmorũ Hippocrates deſcribebat, non eſſe diuerſam à tenui. De cuius cauſa, dimiſſa iam tandem hac, occurrit hoc in loco contentio.

Caput vigeſimum tertium. Vtrum vrina tenuis fieri poſſit obſtructione an tantum cruditate.

VErtitur enim in dubium An ex ſola humorum cruditate vrina tenuis fiat, an etiam aliquando ex viarum obſtructione. Auicena ſiquidem inquit. Valde tenuis in omnibus diſpoſitionibus maturationis ſignificat priuationem, aut in venis oppilationes. Actuarius, in obſtructionibus, inquit, apparere tenues in obſtructionum ſolationibus craſſas. in quam ſententiã Aëtius, Vrinę circa obſtructionis principiũ, paucę & aquoſæ mingunt? Quinetiã & ipſe Galen. lib. 1. De locis patientibus. cap. 1. repẽtinã ſuppreſsionẽ vrinę cum aliis ſignis, & iis quæ anteceſſerũt lapidẽ in veſica ſignificare dicit. & inter antecedẽtia, vrinã aquę ſimilẽ cõmemorat. ſic eñ, arbitror, recti⁹ dicetur, q̃ vrinã aquę ſimilem, ſignũ eſſe lapidis veſicę, cũ non diſtingat veſicę lapidem ab eo, qui in renibus progignitur. Igitur hæc omnia autorũ teſtimonia vidẽtur cõfirmare, ex obſtructione fieri tenuitatẽ. ꝑcipue, ꝙ etſi nulli dicerent, nos tamen ipſi ſępe videmus, ex obſtructionibus aqueam vrinam transfundi, quę ſubitò reſerata via craſſa profluit: cùm non poſsit ſubito à cruditate vindicari. At verò contrà eſt Galenus, qui. 4. De tuenda valetudine, crudis ſuccis hanc vrinã dixit accidere, obſtructionis nulla facta mentione. 1. De criſibus. cap. 12. vrinã extreme tenuem, aqueã ſcilicet, ex cruditate dixit fieri. Dices. Non eſt proprium ſignũ, ſed cùm obſtructio nõ adeſt, ſemper ex cruditate fit: itaq; non dixit ex cruditate ſola. Mihi videtur hac in parte, vt meminit debilitatis facultatis retinentis quæ in renibus eſt, ita quoq; obſtructionis mentionẽ facturus, ſi ab hac quoq; eã vrinã fieri poſſe exiſtimaſſet. 4. etiam Apho. com. 69. nõ abſque ratiõe craſſæ vrinæ ſunt multitudine paucę, vt quę vix renes pertrãſeãt. ergo quę eatenus craſſę ſunt, vt vix renes pertrãſeant, paucę fieri poſſunt, ſed nondũ tenues. Pręterea, falsò dicas in quacunque ſubſtãtia, quantumcunque fortem habente permiſtionem, poſſe collatura craſſum à tenui ſeparari. An etiam in ea permixtione, quę per concoctionem cõparatur? In his quę coquũtur, dicente Ariſtot. 4. Meteo. cap. 2. craſſa permiſcẽtur cũ tenuibus, quę ab imbecilli calore nõ continebãtur: hæc cõtrà, putrefactio ſeparat, cõcoctioni contraria. Sed, vt hęc generationi dicitur cõtraria ab Ariſt. quia naturalis rerũ interitus ſemper per putrefactionẽ fit, ita cõcoctio pfecta, generatio eſt: & quęcũq; cõcoctio, eſt ꝓprię ſubſtãtię perfectio. Quare, ſi philoſophus es, iã intelligis, vnionẽ per verã mixtionẽ factã, nõ poſſe diſſolui ſine permutatione ſubſtãtię: tantũ abeſt, vt ſola colatura. Vinũ (dices) & aqua, & alii liquores, attenuantur percolati. fateor: ſed ſunt his omnibus quædã extra proprias ſubſtantias, permixta. eam verò craſsitiẽ, quæ ſuę naturæ eſt propria, qua ratione amittent? Vis, vt exacte loquar, redduntur hæc puriora, non tenuiora. Itaque vrina quę exacte tenuis eſt, duplici via poteſt fieri craſsior, aut cocta, &

propria ſubſtantia coacta: aut permixtiōe alicuius craſsi humoris cōturbata. prior illa craſsities, vt quæ mixtione perfecta comparata eſt, non poteſt colatura amitti: alioqui, nihil prohibebit ex aqua aërem colatura facere. neq; minus, hac ſola ratione cenſebis, elementa, quæ proprias formas in mixtis retinēre credis, poſſe inuicem ſeparari, atque ita ſola colatura, liquores omnes poſſe corrumpi. An nōn quæ eandem ſubſtantiam conſtituunt, ab eodē calore naturali in mixtione contenta, vnionem conantur tueri? Ego quidem arbitror. nam diſſoluta corrumpuntur; & nulli rei eſt quidquam carius ſua conſeruatione. Quæ percolantur, nonne magna ex parte ſuo pondere permeant meatus tenuiores? Quæ ergo tanta vis eſt, cum præcipuè extrinſeca accedat nulla, aut ea non adeò vehemens, quæ ſubſtantię eiuſdem partes concoctione vnitas, eodem naturali calore contentas, ſeparari faciat? Sola ſupereſt vna illa tenuitas, quæ etiam ab obſtructione fieri poteſt, priuatio ſcilicet, eius craſsitiei, quæ per conturbationem participabatur. poſſunt ſiquidem humores craſsi, qui hactenus reſeratis viis, cum liquore permeabant: nunc, obſtructis, quanuis non adeo anguſtis viis, hærere, ſuo lentore. atq; ita reliquum permeabit, non ſua ſubſtantia tenuius (hoc enim naturæ rei repugnat cùm ſemel cocta non poſsint cruda reddi, vt alibi monſtrabimus) ſed minus perturbatum, minus craſsis confuſum. quæ expurgatio ſenſui præſtat ſpeciem attenuationis. Quare non parum acutè dictum eſt ab Auicena, claritatem & conturbationem differre à tenuitate & craſsitie. quanquam Gal. craſsitiem & conturbationem eandem differentiam ſemper eſſe cenſuit: non qui, ſi rerum naturæ exactius ſpectentur, non intelligeret, primam illam differentiam in modo propriæ ſubſtantiæ, ſecundam hanc in confuſione cum alia diuerſa, conſiſtere: ſed qui hæc exceſſuum nomina, extremis accidētibus volebat tribui: & veram craſsitiem, quę cōcoctione fit, nunquam vltra mediocritatem conſiſtere, intelligebat. proinde craſsitiem in extremo, & conturbationem, conſtat eandem eſſe differentiam, quòd ad medicam conſiderationem ſpectat: etſi rerum naturas rectè nos docuerit Auicena. Hinc quoque luce clarius iam euadit, vrinam extremè tenuem, in pueris propterea eſſe periculoſiorem, quòd natura ſua habent fortiſsimā alterandi vim: ſed non propterea, pueros ſolere mingere in extremo craſſum ſed propter voracitatē, & inordinatos motus. ſed quando hæc ſufficient, & lectoribus in hac quæſtione ſatisfecimus: opportunum fuerit ad aliā tranſire.

Caput vigeſimum quartum. Qui colores cum quibus ſubſtantiæ modis coniungantur.

AVtor ille libelli de vrinis, quicunque is ſit, ſingulorum colorum enarratis naturis, & modi ſubſtātiæ ſpeciebus, conferens ſubſtantiam cum coloribus, tenuitati ruborem & nigredinem denegat, denegaturus etiam quantum intelligo liuorem, ſi de hoc colore non omnino tacuiſſet. craſsitiei denegauit pallidum rufum & flauum: Atque denegaſſet (vt arbitror) viridem colorem, ſi illius meminiſſet. Verum quæ ille tacuit, nos non inducemus ad reprehendendum: ſed quod dixit perpendemus, quàm verum ſit. Itaque ſi qua vrina eſt pallida, rufa, aut flaua, ſtatim eſt tenuis: ſi nigra, aut rubra: ſtatim craſſa. ſolum reliquit candorem cum quo alteruter ſubſtantiæ modus copuletur. Eſt huius ſententiæ vnica ratio, quòd pallidus rufus & flauus color influxu tenuis humoris fit, nempe bilis amarę, ruber & niger influxu craſsi, ſanguinis inquam, aut melancholiæ: albus, nunc influxu humoris craſsi qualis pituita, nunc nullo humore permixto, nunc verò defectu concoctionis. Huic ſententiæ viſus eſt atteſtari Aëtius ſaltem in his quæ de vrina nigra Autor libelli De vrinis ſcripſit, non ſine multis argumentationibus, quibus non hi autores modò, ſed multi alii medici ſeducti ſunt, in ſuis commentariis, aut lectionibus, aut diſputationibus, cenſentes nullam tenuem vrinam poſſe eſſe nigram, qua in parte maxima agetur huius quæſtionis controuerſia. quanquam non committemus, vt aliorum colorum, quenquam omittamus. Monſtrabimus, non in hoc colore ſolum, ſed & in reliquis, præ nimia diligentia autorem illum eſſe lapſum. ſed quoniam niger pendet, non ex craſſo tantum humore, ſed ex omniū maximè craſſo: age, de hoc primo diſputemus. Aut (dicūt) vrina nigra fit vſtione, aut perfrigeratione, aut permixtione melancholici ſucci. vſtio reſolutione tenuium partium facit craſſeſcere, perfrigeratio cōgit ac denſat, humor melancholicus, cum ſit ſubſtantia craſſus, neceſſario faciet vrinam craſſam: igitur nullatenus generari poteſt nigra vrina, & tenuis. Illi ita colligunt, tamen hac in parte laudanda magis eſt Auicenæ ſententia qui non ſemel ſed ſæpius Fen ſecunda. 4, meminit vrinę tenuis & nigræ. tales vrinas inuenit toties Hippocrates in ægrotantibus, vt in hiſtoriis Epidemion licet videre, vt mirer cur illi autores tam multa Hippocratis loca diſsimulanter præterierint, neque reſpondentes, neq; negantes, neque declarantes: Nam Herophonti fuere οὖρα μέλανα, λεπτά. vrinæ nigræ tenues: Epicratis vxori οὖρα λεπτὰ ὑπομέλανα Heropyto Abderis οὖρα λεπτά, μέλανα. Apollonio abderæ, & aliis quīquaginta fuere tales vrinę. igitur poſsūt fieri vrinæ tenues & nigræ haud dubiè, ſi modo fidelis eſt Hippocrates in narrandis hiſtoriis. Sed qua id ratione? An frigore denigrata eſt hæc vrina? aut vſta calore?

Aut

Aut tincta atra bile? ita enim argumentabantur. Sed pro argumenti dilutione, & firmiori probatione noſtræ ſententiæ, hæc oportet intelligas, quæ oſtendit quotidie in ipſa re experimentum, & probant pictores: colorem, quò magis accedit ad extremos, præcipue vero ad nigrum, eò cum æquali quantitate materiæ, vel nonnunquam etiam cum minori plus tingere. igitur qui niger eſt color, minima cum quantitate tingit, vſque adeo, vt ſi in magnum aliquod aquæ vas, tantillum atramenti immittas, aut etiam atri vini, totam aquam atro colore videas infectam. Sufficit igitur ex ratione multo minor nigri humoris copia tingere quàm craſſum redere. Nam quæ atra ſunt, hac ratione qua atra, tingunt prius reliquis, ſed craſsitiem non faciunt prius, reliquis, niſi ipſa ſimul contigerit eſſe craſsiora reliquis. fieri ergo poterit, vt portio atri humoris incidat in vrinæ liquorem quæ valeat illum tingere, & quæ nõ valeat craſſum facere. quo poſito conſtat futurum, vt vrina nigra fiat & tenuis. Quod ſi nigram quę ex maxime craſſo humore pendet, oſtendimus poſſe eſſe tenuem: nulli iam videbitur difficile rubram etiã tenuẽ fieri poſſe, influente, ſcilicet, in eam ſanguinis ea portione qua valeat tingi, & non fieri craſſa. Quanquam de rubra non dubito, quin ſi admodum rubra eſt, ſit etiam craſſa. Quare ſubrubram & tenuem fieri poſſe puto à ſanguinis ſero, aut à ſanguinis modica portione: ſed rubram, aut perrubram neque à ſanguinis tam parua portione, vt non etiam craſsitiem inferat. Verum quæris iam, ſatis certo ſcio, quid eſt in cauſa, quòd ater humor poſsit atram vrinam facere non etiam craſſam, & ruber nõ faciat rubram quin faciat etiam craſſam, cum ſanguis non ſit tã craſſus quàm melancholia? Dictũ à nobis nuper eſt, colorem quò eſt intenſior eò magis tingere; etiam cum minori quantitate, atque hoc colorem nigrum facere omnium maxime. id, quantũ intelligo, fit, quia remiſſus color facilius diluitur permiſtione alterius: quàm qui eſt intenſior. Igitur meritò fit, vt ſanguis facilius diluatur infuſus in ſerum, quàm melãcholia. igitur portione multò maiori ſanguinis opus eſt, quo rubra fiat vrina: quàm atri humoris, vt nigra, nam minor vel etiam ęqualis, diluitur à ſero vſque adeo, vt ſub rubra illinc vrina proueniat, non rubra. Igitur fieri etiam poteſt rubra tenuis, ſed parum rubra, quam ſub rubram dicimus: non rubra, aut impenſe rubra quam perrubrã appellauimus. Verùm hæc de tenui vrina dicta ſint, craſſam quid impedit pallere? (nam & hoc negat autor de vrinis) ſi enim color pallidus remiſsior eſt rufo & flauo, vt monſtrauimus, & quemadmodum nos Plato docuit quem ex Timæo in quęſtionem decimam octauam induximus diſputantem, ex albo & flauo permiſtis habet generationem, fac in vrinã craſsã & albã portionẽ flauæ bilis deſcendere, & ecce prodibit craſſa, & pallida. adde plus bilis, nihil detrahẽs de craſsis ſuccis, & ex pallida ſubrufa fiet. quod fieri poſſe viſus eſt Galenus dicere. 30. com. 2. Prognoſt. his verbis: Oportet enim vt in colore diximus modice rufam eſſe debere naturalem vrinã, „ ita etiam modicè ſe habere in corporatura aut craſsitudine, neque ita tenuem eſſe vt aquam, nec ita „ craſſam vt aſsimiletur vrinæ iumentorum. hęc dixit Galenus deſcribens naturalem vrinam, & vituperans eam quæ cum in illa conuenit colore, ſed ab ea deficit in ſubſtantia. quod duplici via fieri poſſe ſignificat, facta vrina tenui, aut craſsiori qualis eſt iumentorum. igitur inſinuat ſubrufam aut ſubflauã vrinam craſſam. Sed quid quęſo rationis eſt, in aduerſa opinione. Qm̃ (dicũt) hi colores ex defectu materię fiunt. O falſam propoſitionem ex re quadam ſingulari regulam confingentium. Quoniam ſcilicet per famem aut ſitim vident tales in vrina colores fieri, ex defectu ſolùm materiæ fieri colligunt: Cum tamen Galenus ex pallida rufam, & ex hac flauam fieri dicat, loco nuperrimè citato, aut aucta bilis portione, aut ea quæ præerat facta ſynceriori. Igitur fieri vrinã craſſam & pallidã, ac ſubrufam, non admodum eſt difficile. rufam exquiſitè aut flauam & eandem craſſam rariſsimum eſſe cenſeo: neque fieri aliquando poſſe, auſim affirmare. Nam craſsitiem ea vrina neceſſe eſt aliũde comparet quã ex flauo ſucco: is enim tenuior eſt quã vt tingat & faciat craſſum. igitur neceſſe eſt vrinam eam refertam eſſe craſsis ſuccis, in quos portio bilis infuſa, neceſſariò diluitur, vt pauloante de ſanguine dicebamus. Atque ita pallida fiet, aut ſubrufa vrina, intenſior colore nondum. Quod ſi tantam bilem vis ad vrinæ vias deriuari, vt intensè tingat vrinam etiam refectam craſsis ſuccis: vix intelligo, qualis affectus futurus ſit, qui tam multam bilis copiam generet, cum tam multa craſſorum humorum. Igitur, poteſt fieri vrina nigra ac ſubrubra tenuis, neq; minus craſſa & pallida, aut etiã ſubrufa: rubra vero exquiſitè nõ erit tenuis, neque rufa exquiſite aut flaua craſſa erit, quantum ego iudicio aſſequor, atque obſeruatione in operibus non adeò longa, ſed neq; indiligenti vidi. Quare de his hactenus.

Caput vigeſimum quartum. Ex qua ſubſtantia generetur vrinæ ſedimentum.

NEque de ſubſtantia eius quod in vrina continetur omnibus eſt eadem opinio. aliis enim ex eo, qđ in hepate effugit ſanguinis formam, eò quòd nec in ventriculo fuerit commode præparatum habere generationem cenſent. alii nõ ita, ſed ex excremẽtis tertiæ cõcoctionis quæ peragitur in mẽbris. Itaque priores dicunt, in alimentis omnibus eſſe partes alias aliis commodiores ad concoctionẽ,

alias omnino incommodas:proinde fieri vt in ventriculo particulæ aliæ fiant crudioris chyli,aliȩ con-
fecti.cumque chylus eam rationem habeat in hepate,quàm cibi in ventriculo , ex perfecto chylo vti-
lem ſanguinem fieri:ex infecto,crudum illud,quod in vrinis continetur, quod proinde contentũ ap-
pellamus. Sed ſunt,quæ his obiiciantur incommoda. Fieret enim ſi ex crudo contentum generaretur
tum vt in morborum principio maior illius portio appareret, quàm per ſalutem cũ eo tempore debi-
lior facultas ſit,& debiliorem potentiam neceſſe ſit plura alimenta effugere : tum etiam , vt cum ni-
hil in vrina contineretur ſubeſſet maior concoctio . Si enim eſt, quod incoctum manet, qua ratione
quo tempore maior concoctio fieret,nõ produceretur multò minus?Igitur,quia in morborum prin-
cipiis omnino nihil in vrina continetur,& cùm primùm incipit contineri concoctionem vegetiorem
fieri ſignificat:alii aliter ſentiunt fieri,ſcilicet ex ſanguinis portione,quæ tertiam elaborationẽ refugit,
quamq; oportuiſſet in membrorum ſubſtantiam commutari,& aut propter deficientem præparatio-
nem in prioribus officinis,aut putredinem quam contraxit,aut prauam aliam quancunque qualitatẽ,
omnino vt oportuit non potuit confici commutatum ad eam formam quam in eo quod continetur
contemplamur,protruditur ad vrinæ vias.Sed contrà eſt,quòd ea, quæ tertia concoctione elaboran-
tur,non amplius continentur in magnis venis,ſed in anguſtos poros impingunt, & per vaſa parua ad
minimas quaſque partes deducuntur . Vnde non eſt veriſimile ad venas recurrere excrementum per
vrinæ viam euacuandum.nam quanquam eſt vniuerſum corpus tranſpirabile, tamen nũquam ab his
partibus verſus viſcera recurſus fit,niſi cum magna vrget neceſsitas , quemadmodum per famem fieri
docuit Galen.2. De facultatibus naturalibus. At verò quod continetur in vrina , quotidianam opor-
tet habere generationem.Præterea excrementa tertiæ concoctionis habent propriam euacuationem
ab hac longe diuerſam,per ſudorem,inquam,aut per ſordes,aut efumationem ſenſum fugiẽtem,quæ
per cutim fit.voco efumationem,excrementorũ euacuationẽ occultam,quoniam hoc nomine mihi vi
deor poſſe eam ſeparare ab expiratione ea, quã primo De tuenda valetudine nutritioni dixit aduer-
ſam,& effluxus eſt noſtræ ſubſtantiæ,quæ in halitus digeritur.in eodẽ libro apertè docuit Galenus hu-
iuſmodi eſſe talis excrementi euacuationem his verbis:Reliquum autem excrementorũ genus in ſin-
gulis generatur animalis particulis,ex eo quo aluntur ſucco,aliud quidem,ceu ſemicoctæ quępiã reli-
quiæ,quæ adſimilari nutriendæ parti nequiuerint(paucis interpoſitis:)Huic excremento nullus à na-
tura deſtinatus meatus eſt:expellitur autem & actum per mollia corpora,quæ eius violẽtiæ cedũt: po
tiſsimùm,cũ ab ſpiritu cum maiori impetu irruẽte impellitur:& etiã per omnes exiguos poros. Quo-
rum plenum eſt corpus vniuerſum,& etiam tota cutis . Ecce igitur qualem habent tertiæ concoctiõis
excrementa euacuationem,à mictu quàm diuerſam. Adde id,quod vtrorumq; ſententiam euertit,fie
ri non poſſe,vt per ea quæ in vrinis continentur, tempora morborum diſtinguerentur ſecundum ela
borationem materiæ morbi niſi ipſius humoris putris pars eſſent. Quid enim haberet commune,mo
dicum aut multum effugere concoctionem primam,quę in ventriculo,aut ſecundam quę in hepate,
& venis agitur,aut tertiam quæ in membris ipſis,cum morbi conſtitutione?Inuenit cuiuſdam mona-
chi arguties nodi huius diſſolutionem : quod continetur in vrinis eſſe alimenti portionem,quæ in ſan
guinem non commutata manet : ſed non rectã & vnico impetu à ventriculo ad veſicam deriuari,atq;
inde cum lotio ad matulam,ſed volutari cũ humoribus in hepate & venis , afficiq; interim neſcio qua
qualitate referente modum,quem humores habent in uenis. hæc ille.ſed neq; ego intelligo, neque vt
puto quiſquam alius,qua ratione affici poſsit tanta ſimilitudine cum humore,vt conſtitutionẽ mor-
bi conſpicue declaret , quæ ex elaboratione materiæ pendet, niſi idipſum quod ille contentum vri-
narum appellat,in venis alteratum,trahitur ad humoris ſimilitudinem,aut humoris ipſius portionem
inſignem ſecum deducit. Si illud fit non ſola fuga concoctionis fit,ſed concoctione. Si hoc,eſt pars hu
moris putris,aut ex duplici materia.Hoc multos traxit in aliam ſententiam ab vtrâque diuerſam, quæ
ſtatuit,duplex eſſe quod in vrinis continetur,aliud in vrinis ſanorum,aliud in ægrotantibus:quod per
valetudinem apparet,eſſe illud quod refugit ſanguinis generationem:quod in ægritudine, partem ip-
ſius humoris ex quo pendet morbus : nam & per valetudinem ex multitudine eius quod contine-
tur perſentimus deuorata eſſe multa aut craſſa: cùm hæc in voracibus aut ebriis & pueris eadem ratio-
ne inueniantur maxime : & per morbos eo quod continetur cognoſcimus concoctionem materię
ex qua pendent,& illius defectu,cruditatem.Priorum vtrique cenſent ex eadem materia fieri ſiue in-
ſanorum,ſiue in ęgrotantium vrinis proueniat,& eandẽ rem ſignificare.nam eo meliorem iudicamus
vrinam,& ſalubrioris affectionis ſignum,quo ſimilior eſt ſanorum vrinis.Præterea ſi febricitans mul-
ta ingerit,copioſius habet ſedimentum:ſin minus,exiguum.quod euidenti argumento eſt, ex incon-
fecto cibo illud in morbo non minus,quàm in bona valetudine prouenire . Tot itaque ſunt in hac cõ
trouerſia opiniones inter quas certum eſt noſtram ſententiam ſtatuere,& quod videtur probabiliſsi-
mum,quoad fieri poterit firmiſsimis rationibus,& Galeni verbis confirmare. Id quod continetur,&
quod morborum diſtinguit tempora proculdubio de ſententia Galeni,ipſius materię morbum facien
tis pars eſt.eſt enim celebratiſsimum à Galeno,naturam conari humores inutiles,non minus quã vri-

les ad ſimilitudinem ſubſtantię cum membris mutare, & emendare integrè putredinem: quod, cùm
conſequi non poteſt, emendat, quatenus poteſt, mutans ad mediam quandam formam ſimilem for-
mæ puris: hanc cum conſequuta eſt natura, neque poteſt vlterius humoris, vtpotè putris, concoctio,
promoueri, deſiſtit à concoctione, & conuertitur ad expulſionem. Hæc generatio eius quod contine
tur, non aliter ac generatio puris, actio quædam eſt, quam haud ſcias concoctionem appelles, an putre
factionem. eſt enim re vera motus medius, vtriuſq; particeps. Sed de hac dante Deo in quinto huius
operis libro ſumus diſputaturi. Docet hoc, quod de eo quod continetur in ęgrotantium vrinis modò
diximus, Galenus primo De differentia febrium capite ſexto: vbi diſſerens de concoctione & putre-
dine, inquit: At duorum generum, alterum quidem fit ſuperãte natura, alterum ſuperata. & ſuperan-
te quidem (ſicut in inflammationibus & omnibus tuberculorum tumoribus) pus: in humoribus autẽ,
qui in venis, atq; arteriis continentur, quiddam quod puri proportione reſpõdet, ſubſidens in vrinis.
At talis quidem putredo non ſimpliciter putredo eſt, ſed aliquid etiam habet concoctionis. Hæc Ga-
lenus. In quam ſententiam tertio De præſagatione ex pulſibus capite ſexto: Quod verò eſt veluti τερ
φῶδης. quaſi nos diceremus cinereum, vel vt ſolẽt dicere cineritium, non perinde (quia craſſum eſt) po
teſt excernere: ſed per inſignes quoſdam meatus educit: hoc in partibus inflammatis eſt pus, in ipſis va
ſis, quod in vrinis ſubſidet. Vides vt clarius etiam, quàm nos ipſi docuerit Galenus ſedimentum vrinæ
ægrotantium eſſe humoris putris portionem. Sed rogent nos, qui contrariæ ſententiæ ſunt (ita enim
rogant) Qua ratione in intermittentibus febribus, vt tertiana, aut quartana, fieri poteſt, vt quod con-
tinetur in vrina ex morbum faciente cauſa fiat: non enim (dicunt) ex antecedente vocata cauſa, gene-
rabitur: eſt enim hæc, humor in venis, qui nõdum putret, ſed paratus eſt putrere: ſed neq; ex proxima
cauſa, quam multi dicunt continentem, nos proximã: hæc enim extra venas putreſcit. Huic quæſtio-
ni vides vt reſponderit Galenus dicens, naturam cineritium (tale autem eſt de ſententia eiuſdem au-
toris quod in intermittentibus febribus ex vſtione putrium humorum relinquitur) expurgare per ma
nifeſtos meatus, per venas inquam. Igitur quanquam putreſcat humor extra vaſa, aut in paruis vaſis,
expellit cineritium natura per conſpicuos meatus. quod cineritium, quanquã in principii paroxiſmis
generetur: non ſubſidet autem eo tempore in vrinis, quia natura in principiis omnia retinet, vt mox
audies. Mirum ſi adhuc quiſquã dubitet quod cõtinetur in vrina in morbis, eſſe humoris putreſcentis
portionem: cùm nullus neſciat, communem omnium medicorum eſſe ſententiam, in morbis pituito
ſis opus eſſe ad concoctionem perfectam ſedimento: in bilioſis verò appendiculo, & nonnunquam
etiam ſolã nubeculã, atque etiam prætenuem ſufficere: huiuſq; cauſam eſſe tenuitatem bilioſi humo-
ris, qui à minori flatu in ſublimiori regione continetur. Quæ dogmata vides quàm forent ridicula, ſi
quod continetur in vrina, nulla humoris aut bilioſi, aut pituitoſi pars eſſet. Eſt itaque, quod per mor-
bos in vrina ſubſidet, portio morbum facientis humoris actione caloris naturalis corrigentis, quoad
poteſt, putredinem, talem formam recipiẽtis. Illud quod per ſanitatem apparet, proculdubio humor
crudus eſt, & generationem habet ex eo quod ſanguinis refugit confectionem. Euidenti argumento
eſt, quod & paulò antè tetigimus, plurimum contineri in vrinis voracium hominum, & ebriorum, &
puerorum. quoniam voraces cùm ſint inordinatè mouẽtur, vt nuper in vigeſima quæſtione diximus:
&, vt ſemel dicam, omnium qui multis veſcuntur aut craſsis. Adde monſtratum eſſe quod continetur
in vrinis ęgrotantium, eſſe ex morbi materie. quare cùm nulla talis bene valentibus ſit, ſupereſt his
ex alia occaſione fieri: ſed nullam inuenias probabiliorem hac. Iam verò vt de ſententia Galeni loqua
mur, primo Prognoſtici commentario vltimo in vltimis verbis ita ſcripſit: Quidquid enim alimẽti in
ſanguinis generatione refugit naturæ confectionem ſubſidet in vrina: neque vt ſanguis ab ea commu
tatum, neque vt pus, cauſæ præter naturam in generatione particeps. primo De criſibus capite duode
cimo: Cum adhuc coquitur ſanguis quod mingitur lęue, album, & æquale ſedimentum ac multum fa
cit: perfecta iam concoctione color illi intenditur, minus autem ſubſidet. primo De alimentorum fa-
cultatibus capite ſecundo: Crudus autem ſuccus propriè nuncupatus, eſt, quale id apparet, quod in v-
rinis ſubſidet. libello De multitudine capite decimo ſeptimo, loquens de ſucco crudo inquit: Humor
autem is, alia pituita craſsior eſt, ac minus flatulentus, qualis in vrinis ſubſidet, iis præcipuè qui ex cru-
ditate ſedimentum multum ſimile fabaceæ farinæ obtinent. Igitur eſt de ſententia Galeni id quod cõ-
tinetur in vrinis benè valentium, ſuccus crudus: qui dum ſanguis generatur refugit hanc confectionẽ.
Argumento eſt quod ipſe Galenus monuit, poſtquàm iam confectus eſt ſanguis minus eius quod cõ
tinetur apparere. Sed tamen quanquam hæc ita ſe habeant, quamprimùm homo in putridæ febris in-
cidit principium ceſſat quod continetur apparere, etſi non ceſſet crudus ſuccus generari: vel etiã ſi ge-
neretur multò copioſior: qui enim in putridæ febris principio cõſtitutus eſt, etſi cenet lautiſsime min
get tenue lotium, in quo nihil ſeparetur. Sed, vt paulò ante cepimus dicere, natura in principiis ceſſat
ab aliis naturalibus actionibus ad retinendum, coquendumq; conuerſa, atque cum cęca ſit non modò
morbum facientem materiem, ſed & cum illa omnia excrementa retinet. Ita videas eo tempore ple-
runque aluum ſupprimi, vrinas retineri, neq; ſudorem effluere: ſed omnia interius manent, quod ea-
dem

dem de cauſa contingit ſucco illo crudo, qui in officina ſanguinis generatur tamen non redditur cum vrina, ſed transſumitur in venas, ex quo illic atque ex humore morbum faciente actione membrorũ, venarum inquam & partium adiacentium vna forma generatur eius quod continetur, quod deſcendere incipit tendente morbo ad concoctionem. Igitur, quemadmodum paulò ſuperiùs cenſuimus, liquorem vrinæ ex duplici ſubſtantia habere generationẽ ex potu & ſero ſanguinis, ita cenſemus modò quod continetur, quodq; apparet per morbos eſſe conflatum ex ſucco crudo, qui principii tẽpore genitus eſt in hepate & venis, retentusq;, & ex morbi materia. Neque aliter video, qua ratione poſsint hæc duo cohærere, vt quod continetur ſit morbum facientis materiæ pars: & vt fiat ex eo quod refugit ſanguinis confectionem, quodq; non ſit, vt primo Prognoſt. dicebatur, confectus, vt ſanguis, neq; vt pus cauſę præter naturam particeps. nam qua parte ex morbi materia fit, eſt putredinis particeps, vt pus: atque hinc etiam conſtat vt idem ſit contentum in ægrotãtibus, & ſanis, præterquàm ꝙ in illis recipit materiæ morbi acceſſum. Itaque eſt rationi admodum conſonum, vt eô melius cenſeatur quod continetur in vrina ægrotãtis, quò ſimilius fuerit ei, quod in ſano homine eſt. Neque video qua ratione, qui hæc ita fieri non intellexerit poſsit quàm multa incommoda in hac controuerſia deuitare, vtcunque aliter ſenſerit. Sed ad intelligenda hæc non arbitror plura deſiderari. Quare de his hactenus.

Caput vigeſimum quintum. De prauis vrinæ contentis.

PRæter id qđ in vrinis cõtineri, & ex humore putri generari diximus, & bonæ ac maturæ ſolutiõis morbi ſignũ eſſe, cũ ſuis qualitatibus, concoctionẽ materiæ ex qua is pendet, rep̃ſentat, vt cũ albũ eſt, læue, & æquale: aut contrarii, cùm putredinem vincentem, vt cum nigrum eſt, aut viride aut fœtens valde: ſunt alia multa, quæ in vrinis ſolent ſubſidere. huiuſmodi ſunt humor crudus, quem in pituitoſorum morborum principiis apparere ſolitum eſſe nuper in quæſtione vigeſima notauimus: aut quidam veluti capilli ex ſuccis pituitoſis in renibus geniti, aut ſanguis, púſue quæ ex renum aut veſicæ exulceratione, ille rupta venula, hoc ex rupto abſceſſu, ſolent deſcendere, aut arenulæ quæ in calculoſa affectione ſolet in vrinis ſubſidere, aut pingue (Græcis dicitur γρὼς.) quod ſolet in renum calida affectione aut febre quæ liquefacit innatare, aut carunculis ſimilia quędam, aut laminis, furfuribúſue, & aliud quodam genus, quod farinaceum dicitur. Habent hęc omnia, propria diſtinctionis ſigna, cùm ex totius corporis affectu, aut inſtrumentorum vrinæ proprio fiunt: quæ tamen ab iis, qui totam de vrinis doctrinam ſuſcepere pertractandam petenda ſunt. nos enim ſolum controuerſias dirimimus, quales in pleriſq; horum ſunt. Nam de pingui quod liquefactę ſubſtantiæ alicuius eſt ſignum, vix dũ conſtat innatet perpetuò in liquore ab eo diuerſum, aut poſsit cum vrina ita permiſceri, vt vrina aliqua tota pinguis ſit. Nã autor lib. de vrinis pinguiũ triplex inuenit genus, pingues dicens nũc coloris olei, nunc oleo ſimiles, nunc oleaceas: Oleo ſimilis, inquit, perfectam olei cum vrina mixtionem habet: oleacea tota & colore, & ſubſtantia, vt oleum eſt. Aëtii hæc eadem eſt ſentẽtia ſermone primo tetrabili ſecundæ capite trigeſimo ſeptimo. in quo hæc habentur? In principio igitur colliquationis, ita oleoſi coloris facit vrinas: vt ambiguum ſit aquoſæ ne ſint, an oleoſæ in augmento verò oleoſæ fiunt, ita vt notabiliorem olei miſturam habeant. in vigore autem colliquationis totæ vrinę per totum, tum in colore tum in ſubſtantiæ compage, velut oleum ſunt. Actuarius etiam harum trium ſpecierũ meminit. Auicena videtur hanc ſententiam innuere, quanquam non adeo explicat: Hypoſtàſis verò, inquit, adipina adipis & pinguedinis, & etiam carnis ſignificat liquefactionem: & earũ prior eſt, quæ auri aquæ ſimilatur: duo autem ipſius principia. cognoſcũtur ex paucitate & multitudine, & commixtione, & ſeparatione: quoniam cum eſt multa & ſeparata, exiſtimatur, quòd ſit ex parte renis propter liquefactionem ſuæ adipis: & ſi eſt minus, & maioris commixtionis, eſt ex loco magis remoto. Itaque innuit Auicena poſſe adipem permiſceri cum liquore: quod & reliqui omnes apertè dixerant. Sed miror, qua ratione potuerint in animum inducere tot viri præclari, neque philoſophiæ ignari, neque in medicina indiligentes, pinguedinem, quam in modo ſubſtantiæ, oleo eſſe ſimilem dicunt, poſſe permiſceri cum vrina, quam ſerum eſſe, & alteratam aquam aperte profitentur. Quid intereſt, pinguedinem liquatam cum ſero, aut oleum cum aqua miſcere? Certe nihil, aut ſi quidquam intereſt, eſt multò facilius, aquam permiſceri oleo: nam pinguedo præterquam quod in modo ſubſtantiæ eſt oleo ſimilis, liquata eſt: quô fiet, vt ſtatim ac cum liquore prodierit, concreſcat, & dẽſior multò ipſo ſero ſuperuehatur. Nunquam putaſſem rem tam aduerſam ſenſui cuiquam ſano homini poſſe perſuaderi: neq; ſi Hippocrates & Galenus dixiſſent millies: potiſsimùm cùm millies negauerint. Vbi vbi de pingui vrina loquitur Hippocrates, pinguem partem vocat inſidentem: quaſi pingue non poſsit permiſceri, ſed neceſſariò inſideat. ſecundo Prognoſtici, trigeſimo quinto: Si pingue deſuper natans araneorum ſpeciem referat, damnandum eſt: indicat enim conſumptionem. ſeptimo Aphoriſmorum trigeſimo quinto: Quibus inſidens pingue, ac aceruatum his renum vitium acutum ſignificatur. Hippocrates igitur

epithetum

epithetum hoc Inſidens, pingui tribuens aperte innuit id quod vel illo tacente res ipſa declarat, pingue nunquam ſubſidere, nec pendere in medio, nec permiſceri liquoribus, ſed innatare. quod clarius quàm, vt indigeat interpretatione docuit Galenus tertio Epidemiων parte tertia in hiſtoria Parii longa commentatione declarans hanc ſuam ſentētiam, pingue perpetuò innatare: ſed oleaceam vrinam, cuius in ea hiſtoria autor meminerat, dici eam quæ ſimilis toto liquore ſit oleo in craſsitudine & colore, nequaquam in pinguedine: fierique talem vrinam non ex colliquatione, ſed ex vehementia febris: quare non adeò graue malum eſt, quin potius nihil miri fuit, Parium cum ea vrina vſque ad centeſimum vigeſimum diem morbum protraxiſſe. Itaque vrina oleoſa coloris differentia eſt, & ſubſtantiæ, non eius quod cōtineatur interius. Sed ſi quis dicat, vrinam pinguem, & quæ ex colliquatione eſt, differentiam dicit ex eo quod continetur, non ex ſubſtantia: innatat enim neceſſario pingue. Quòd ſi interrogas, qualis eſt iſte oleacearum color, Galenus reſpondet eodem in loco, non perpetuò eundem: nam neque oleum eiuſdem coloris perpetuò eſt: ſed quæcunque vrina craſsiuſcula cùm ſit vt oleum, illud colore imitatur, oleacea ſtatim eſt: imitatur autem nunc inter flauum & viridem conſtituta, nunc ad album inclinās paulò plus. Hæc eſt igitur de vrina pingui Galeni ſententia. quatuor alia genera eorum quę continere ſolet vrina, hi iidem autores hoc locant ordine. orobinum. furfutaceum, lamineū, & farinaceum. Auerroēs qui farinacei huius non meminit, horum peſsimum lammineum eſſe dixit: cum enim hæc quatuor conſumptionem ſignificent, maiorem etiam quàm pingue inſidens: quippe quod ſolius pinguedinis indicat conſumptionem, orobinum, dicunt, ſolius carnis conſumptionē prę ſe fert: furfuraceum in fruſtula ſecari ipſa ſolida, quæ tabes iam depaſcitur: lammineum in maiora fruſta diuidi: farinaceum quod album eſt & farinæ craſsiuſculæ ſimile ipſa ſolida veluti molita eſſe. cæterum omnium horum ſententia multum diſcrepat ab Hippocrate & Galeno, qui nullius farinaceę meminêre, quę ſignificet conſumptionem, & ab orobina diuerſa ſit. nā quarto Aphoriſmorum commentatio ſeptuageſimo ſexto diſſerit de orobino, dicens habere illud generationem exuſtione ſanguinis craſsioris: nequaquam fieri poſſe cenſens vt ipſa carnis renum fruſtula cum vrina deſcendant. hanc eādem in commentario vigeſimi octaui prognoſtici, farinaceam inquit ab Hippocrate appellatā, quod verò de eâdem ſit ſermo declarant ipſa Galeni uerba. Quod enim, inquit, in polenta non effringitur in partes admodum tenues, ſpecies craſsioris polentæ redditur. in vrinis verò, non quidem ciborum pars ſimul diducta, adhuc dura permanet, ſed aſſato ſanguine craſsiori, vel conſumptis inęqualiter carnibus hæc fiunt. primo de criſibus capite duodecimo. nam farinæ craſsioris ſimiles, duarum ſunt affectionum indicia grandis ſcilicet conſumptionis & caloris ęſtuoſi, qui ſanguinem vrit. Vides vt Galenus idem dicat orobinum & ſimile farinæ craſsiori. quod ſubolentes Aëtius & Autor de vrinis, dicunt polentaceam eſſe duplicem, aliam rubram, quam innuunt orobinam eſſe: aliam albam, quam dicunt propriè farinaceam appellari, & omnium maximè ſignificare conſumptionem. Cæterum Galenus nullibi meminit albi ſedimenti referentis farinam craſsiorem: niſi fortè illud eſt, quod tertio loco eſt dictum in prognoſtico: quod ita habet. Sedimenta in vrinis ſpeciem referentia polentæ craſſioris mala. his autē ſunt deteriora, quę ſquamulas referunt. tenuia autem & candida admodum vitioſa ſunt: furfuracea verò deteriora his ſunt. Hæc Hippocrates. Sed illud tenuia & candida, quod tertium dictionis locum habet, dicente Galeno, generationem habet ex ſpiritu flatuoſo permiſto tenacius, cum ſemicocto humorum excremento. Igitur tria tantummodo ſuperſunt, quæ conſumptionē ſignificent: orobinum, aut polentaceum, vtcumque lubet, & lammineum, & furfureum. Adde nō eſſe veriſimile humanum corpus manente vita pati poſſe tantam tabem, vt ſolida membra veluti in farinę pollinem redigantur: cum Galenus ipſe. 10. Methodi dixerit, Neq; cōtingit eiuſmodi ſingularum partium fibras à malignis febribus liquari, ſicut carnes, quando animal ipſum, prius quàm hæ prorſus ſint ſiccatæ, interemerint. Sed hęc ita habeant, eſt illorum autorum polentaceum, figmentum. An reliqua benè collocant? minimam, dicunt, conſumptionem ſignificat orobinum. hactenus benè deinde furfuraceum, omniū peſsimum dicēte Auerroē eſt lammineū. Quid ita? quia ſignificat maiora fruſta decidi de ſolidis. Præterea Galenus in enarratiōe particulę illius prognoſtici pręſcripti. Furfureum verò deterius eſt (inquit) furfureum ſedimentum, quod inquam deterius eſt quàm tertium. Cum igitur Galenus explicuerit illud deterius quàm tertium, conſtat non eſſe deterius lammineo: nā ita deterrimum omnium foret, & eſſet inanis interpretatio. Igitur colligūt, Eſt lammineum deterius furfuraceo. En vt Galenus videatur inſinuare illorum ſententiam: & nonnihil ratio videatur adſtipulari. Sed tamen res non ita habet: quin potius, quantum ego intelligo, eò caries maior eſt, quò in minora fruſtula deducit id quod depaſcitur. non enim, vt arbitror, illi alia ratione, ſi modo tale aliquando aliquod contentum ex conſumptione fieret, rectè intellexiſſent, ſuum polentaceum deterius eſſe lammineo, & furfureo. cur ergo non ſtet pro nobis eadem ratio in conferendo furfureum cum lammineo? Adde ex eorundem autorum, qui Auerrois ordinem videntur inſequuti, deſcriptione, furfurea anguſtiora eſſe foliaceis, verùm craſsiora. at verò maior conſumptio eſt, quę penitiores partes excedit, quàm quæ extimas abradit. Igitur furfureum deterius eſt foliaceo. Quid ergo dicemus ſi-

bi voluiſſe Galeni illam interpretationem? non ſanè furfureum non eſſe prioribus deterius, ſed cum tertio contulit: quo quantum intereſſet inter tertium illud & reliqua, quod ad cauſas & ſignificationem attinet, declararet. voluiſſet enim vt arbitror, Galenus tertium illinc expunctum, & in alium commodiorem locum relatum. quod palam faciunt eiuſdem autoris verba. inquit enim de furfuraceo: Quod quidem non quartum, ſed tertium ſcriptum eſſe oportebat. hoc non alia de cauſa Galenus dixit, quam quòd Hippocrates, in recenſendis his ſedimentis, ordinem malitiæ ſignorum cœpiſſet ſequi, à leuioribus verſus deteriora. Sed quæ circa hæc quæ in vrinis contineri ſolent in controuerſia conſtituta ſunt, iam explicuimus. Sunt quibus ſatis videtur in hac diſputatione dicere, ſedimentum furfureum, idem ferè ſignificare cum lammineo & eandem vtriuſque efficientem cauſam eſſe: atque ita rem tractare non admodum diſtinctè nos vero rem vt habet exquiſite explicuimus, quare de hac quæſtione hæc ſunt ſatis.

Caput vigeſimum ſextum. De vrina parturientium.

CVm medicorum aucupio non videretur ipſa ars Apollinea eſſe ſatis, cœpere deciſcere ab Hippocratis præceptis & leuiſsimi vulgi deceptioni incumbere, quodq; ad curationem attinet dũ Hippocrates euacuationes vtiles ex certis interuallis facit, maturationi ſtudet, præſcribit victum, metitur conſtantiam facultatis, morbi violentiam, & conſtitutionem, auxiliorũ pręcipites occaſiones attente obſeruat, conquieſcens interim: illi hac atq; illhac venas ſecãt, dant catapotia, propinant ſerapia, purgatorias potiones: zulapia, liquores ſtilatitios, & decocta permiſcẽt: totos ægrotãtes inũgũt, pſcribũt quotidie nouũ victũ, nullũ nõ mouent lapidem, nihil relinquũt intentatũ, hac ratione ſeplaſiariis vtiles, & vulgo admirandi. Iã vero qđ ad pſagationẽ, leue his eſt Hippocratis ſignis animũ intendere, ex illisq; artificioſe cõiectare: portenta quærũt, diuinatores fiunt. cognouit quidã ex pulſu ægrotantẽ vuas paſſas nuper ingeſsiſſe: alius ex colore, doluiſſe extremos dextri pedis digitos, alius conſpecta vrina prægnationem diuinatus eſt. At ſunt iſthæc infrequẽtia. Imo verò eſt hoc de prægnatione dignoſcenda tã vulgare, vt ſi ab eo, qui ad te domũ forte fortuna lotiũ deportauit, conſpecta vrina, neque tamen ſexus ęgrotantis adhuc certior, nedũ coloris, habitus corporis, appetitus, aũt nauſeæ, retentionis menſtruorũ, aut alicuius alterius ſigni, aliquid aliud fueris ſciſcitatus, ac nõ potius audacius, q̃ Tireſias edixeris, Gerit hęc vtero, illa ſecus, ridendus mordendusq; ſiș. Huius ſtupiditatis medicorũ, qui ſi quid inueniãtur ignorare, actũ eſſe de ſua artisq; exiſtimatione putant, primi autores fuere (quantũ iudicio aſſequi poſſum) auaritia & ambitio: tertius ab his Auicena. qui Fen. 2.1. doct. 3. cap. 3. ita ſcripſit. Vrina turbulẽta, quæ malo vino ſimilať, aut aquę ciceris, eſt vrina pręgnantiũ. Ego ſane nunquã putauerim, ſi hunc affectũ differẽtia aliqua vrinæ ſignificaret, Hippocratẽ tantũ ſignũ, conſpiciendũq; oculis, prętermiſſurũ: potiſsimũ cũ nõ in pulſu, aut aliquo alio ſignorũ genere, quod ille deſpexerit: ſed in vrina, de qua omniũ maxime pertractauit cõſiſtat, & ille dignoſcẽdi huius affectus fuerit ſtudioſiſsimus, vt videre licet legẽti quintã particulã Aphoriſmorũ. quo loco diffuſius, q̃ pro ſuo more docet dignoſcere, an mulier vtero gerat ex ſuppreſsione mẽſtruorũ, ex faſtidio & nauſea, præterea ex torminib⁹, quæ epota mulſa cruda, cũ ſtatim dormitura eſt, mulier habet: atq; (cui omniũ fidit Galenus maxime) ex cõpreſsione oris vteri. Cõprimitur eñ vſq; adeo dicente Gal. 3. De facultatibus naturalibus. cap. 3. vt neq; ſpecillũ os admittat. Addit aliud firmiſsimũ ſignũ libello De genitura, ſi in cõcubitu nihil effluxit ſeminis. Tamẽ inter hęc omnia vrinæ nunquã meminit. Dices fortaſſe, Quid prohibet hæc Hippocratem ignoraſſe, & inueniſſe Auicenã? Nihil. Sed vide, quàm inconſtans ſit noui autoris doctrina. cũ loco pdicto prægnantium vrinã malo vino, albo (vt ego intelligo) & decocto cicerũ contuliſſet, rurſus Fen. 21.3 libri. cap. 11. ita ſcripſit. Et vrina quidem prægnantis in principio prægnationis eſt citrina, ad ſubalbedinem decliuis, quaſi ſit cottum in eius medio ſparſum, & ſignificat prægnationem, vrina puræ ſubſtantiæ ſuper quam eſt, quod eſt ſimile nubibus, & proprie quando in ea ſunt, ſicut grana aſcendentia, & deſcendentia. in fine aũt impręgnationis quãdoq; apparet in vrinalibus earũ rubedo in loco in quo apparuit in principio imprægnationis ſubalbedo. Hæc ille. Nõ video qua in re conueniat hæc deſcriptio cũ priori. nã neq; hæc docet cõſtãter: ſed quãdoq; inquit apparet in vrinalibus rubedo: neq; eorum quę dixit, quantumuis inconſtanter, rationem reddit: neque aliquam probabilem ego poſſum conſequi. Nam, quemadmodũ nos docuit Galenus tertio De criſibus, & ipſa rei natura monſtrat, vrina tantum eſt ſignum eorum quæ fiũt in hepate & venis & viis vrinæ. quare affectiones vteri, potiſsimum quæ ſine febre ſunt, non eſt quod poſsit ſignificare. Præterea conceptus non ipſa conceptione per ſe permutabit vrinas, ſed retentione menſtruorum. igitur ſi cui ex alia occaſione retenta fuerint menſtrua, tales apparebunt quales in grauidis. Adde ipſi Auicenæ dictum eſſe, ex vteri inflammatione ſimiles prodire, atque ex conceptu. Quo iam fit manifeſtum, etſi concederetur illis, conceptui per ſe eſſe differentiam aliquam vrinæ familiarem: tamen illam non eſſe tam propriam

vt

tiam aliquam vrinæ familiarem: tamen illam non eſſe tam propriam vt acceſſu alterius affectus non poſsit commutari. Igitur quærenda mulier eſſet ad hanc exercitationem, quæ omnino extra alios omnes affectus vtero gereret: in aliis enim indicium erit infirmum. Poſsint ſiquidem alii affectus tales vrinas facere etiam in non grauidis, & alii poſsint permutare etiam in grauidis. tamen conſtat rariſsimè hac de re nos conſuli niſi cum affectu alio mulier laborat: febricitat ſcilicet, aut dolore aliquo graui eſt affecta: quo tempore nullus ferè medicorum eſt, qui non præcipitanter aut gerere vtero, aut non gerere affirmet. Quo factum eſt, vt quàm multi non ſine magno illorum & artis opprobrio per inſidias ſciſcitantibus fuerint ridiculi. Faceſſat igitur iam tandem hæc ſtulta conſuetudo, quæ ſi diutius duret, non poteſt non vel admiranda alioqui præcepta ſuſpecta facere. qua conſuetudine excluſa huic libro vltimam manum imponimus. nam, ſi quæ ſunt aliæ de pulſu aut vrina controuerſiæ, vel minus difficiles ſunt, vel minus vtiles. nonnullæ etiam aliæ, quæ partim ad hanc tractationẽ, partim ad criſes referuntur, requirantur in decimo huius operis libro: quales ſunt illæ, An in vrina ſit ſignum aliquod inclinationis, An cocta vrina poſsit ęger mori, An vrina in omnibus morbis conſideranda ſit.

Huius itaque hic eſt finis.

*

FINIS.

BIBLIOTHECAE STRABONENSIS

CON-

CONTROVERSIARVM MEDICARVM, AC PHILOSOPHICARVM LIBER QVARTVS.

CVM OMNIVM FERE RERVM, PRAECIPVE EARVM QVAE AD MEDICVM ſpectant proprietates, & accidentia, & omnium generum cauſas Galenus cum demonſtratione docere fuerit conatus, ac penè effecerit: tamen tractationem de rerũ ſubſtãtiis aut eſſentiis (has Græci dicunt οὐσίας) ſemper effugiſſe videtur, vt qui de illis nullam afferri poſſe demonſtrationem intelligeret. Ita eſſentiam animæ ſe ignorare ingenuè profeſſus eſt: de ſubſtantia facultatum docuit nihil: ſatis ſibi videbatur facere, ſi facultates operationibus definiret: atque quo tempore homo morbo teneretur ex ſymptomatis doceret: quin de illius ſubſtantia diſputaret curioſius. Sed noſtri tẽporis quorundam hominum eatenus proceſsit ſapientia, vt de ſingulorum morborum naturis diſputent, & de morbi ratione multa pronuncient: nimirum ſuperiori illo Galeni ſęculo vix ab homine veritatis amãtiſsimo quatuor inuẽti ſunt, qui eſſe potius ſapientes quam videri mallent. tunc enim homines ambitioſe gloriam quæritabant. Sed noſtro hoc ſęculo, eatenus glorię cupido proceſsit à virtute ſeiuncta, vt non ſolum ambitioſè gloriam aucupemur, fucatis verbis tyronibus imponentes, ſed & inſolenter ſuperbos & nouos titulos nobis vendicemus quotidie, & tandem (quod vix ſine pudore refero) petulanter in noſtras laudes prorumpimus: vſque adeo hominum arrogantia nullum iam reliquit modeſtiæ locum. Audias quotidie hominem, qui vix dum annis quinquaginta vtile aliquid ex antiquis autoribus potuit eruere, ſingulorum ſe prædicantem autorem, &, noſtrę ſingulari eruditioni debẽtur hęc, abraſo fronte proclamantem. Cæterum ita facientes noſtrę ignorantiæ præſtamus euidens argumentum: nam qui adeo eruditione ſua gaudet, neſcit quid ignoret. Intelligo futurum, vt dum multorum inſolentiam reprehendo, aliquis reſpondeat, tam difficile ac longum opus in hac ætate, non ſine ſuperbia fuiſſe ſuſceptum, atq; in me carmẽ illud tã quadrare quàm in Phaëtontem, Magna petis, & quæ non viribus iſtis, nec tam puerilibus annis munera conueniunt. Certè hic parum in me iuſte inuehetur: non enim ſolum vt aliis prodeſſem ſcribere incepi, ſed vt interim vtilitati meæ ſtuderem: nam dum multis, vt ſpero, pro futuras quæſtiones conſcribo, nullam potui commodiorem ſtudendi rationem mihi excogitare. Qui verò mediocri ingenio ſe eſſe non ignorat, non ille accuſandus eſt, ſed qui pro ingenio, quod à natura recepit, non tam rependit doctrinam, quàm inanem iactationem. Continuerunt tres priores libri eas quæſtiones, quæ ad res, quæ ſecundum naturam ſunt, ſpectant, elementa ſcilicet, temperamenta, humores, ſpiritus, membra, virtutes, & operationes, duo primi: tertius quæſtiones ad pulſum, & vrinam, omnium ſignorum præcipua ſpectantes. quartus & qnintus, à principio dicati ſunt rerum præter naturam cognitioni: vt qui hos conſequetur numero ſextus, rerũ quæ non naturales nuncupantur, quibus victus conſtat: ſeptimus, octauus, & nonus, morborum ſublationi: decimus, totius operis vltimus, prædictioni. Res quę præter naturam ſunt, in tres ſpecies ſunt diſtributæ, morbos, & quę hos antecedunt cauſas, & quæ conſequuntur ſymptomata. Cum verò cauſæ & ſymptomata non propter ſe conſiderentur, ſed propter morbum, cuius ſublatio ſanatio eſt, cauſæ vt quę morbum faciant, ſymptomata, vt quę indicent: ęquum fuerit ante omnia. quando ſophiſticæ diſputationes ad agendum de eſſentia nos compulerunt, inquirere, quid ſit morbus, atque præmiſſa communi ratione morborum, ſymptomatum, & cauſarum in hoc quarto libro: in quinto ad ſingularia procedere. Hęc ergo ſit nobis propoſita primo loco quęſtio.

Caput primum. Quid ſit morbus.

AD inueniendum rei cuiuſque eſſentiam non aliunde rectiùs incipitur, quàm ex axiomate aliquo aut ex omnium ſenſu deprompta aſſertione: nam ex his accedit rebus, quę illhinc vi conſequentię deducuntur, multa fides. Hoc idem nobis in pręſentia faciendum eſt morbi naturam inueſtigantibus: quod & ipſe Galenus fecit, vbi de hac re ex profeſſo diſputauit. Eſt verò omnibus hominibus notum per ſe, eo tempore homines benè valere, quo omnes operationes rectè exercent, & citra noxam aliquam quæ ſentiri poſsit: cum contrarium contingit, vt ſcilicet aliquam earum operationum, quas conſuetas habere ſolent, male obeant, ab omnibus hominibus dicuntur ægrotare. Igitur cum ęgrotare, ęgrotans, & ęgritudo, ſecundum coniugationem dicantur, conſtat, ęgritudinem eſſe aliquid, quod

eſt.ineſt verò ægrotanti,vt prauè exerceat operationes:cumq; nihil citra cauſam fiat,inerit ei & huius læſionis cauſa. Ergo morbus,aut actio lęſa eſt,aut lęſionis illius cauſa. Quodcunq; horum ſit,in contrario oportet,vt ſanitatis eſſentia,collocetur:aut in operationibus quæ rectè fiunt, aut in diſpoſitione ea corporis à qua actiones incolumes procedunt.Nullus enim (inquit Galenus) tam ſtupidus fuit, vt morbum in vno genere,& ſanitatem in altero collocaret. Cæterùm eſſentiam morbi non conſiſtere in læſa operatione,hinc diſces:quòd dum aliquis laborat,etiam ſi ceſſet ab operando per ſomnum, quo tempore neque bene neque male operatur,tenetur tamen morbo. non igitur morbus in læſa operatione eſt,ſed in ea diſpoſitione,perquam læditur. læditur verò neceſſariò, per cõtrariam ei,à qua bene agitur.conſtat tamen peragi bene operationes omnes, cùm corpus habet maximè ſecundum naturam.habebit verò ſecundum naturam maximè,cùm ea,ex quibus corpus componitur,fuerint moderatiſsima.Igitur quidquid de corporis conſtitutione ſentiamus, ſiue ſentiamus cum philoſophorũ optimis,conſtare corpus noſtrum calido,frigido,humido,& ſicco,ex quibus temperamentum accidit,& ex membris,ex quorum concinnitate accidit ſtructura:ſiue cum Epicuro,& Aſclepiade,ex inſecabilibus corpuſculis & non patibilibus per ſe tota:horum ipſorum ex quibus conſtat,quæcunque ea ſint,ſymmetriam, aut moderationem ; dicendum eſt eſſe ſanitatem: ametriam verò, aut immoderationem morbum. Collegimus igitur morbum eſſe in immoderatione, ſanitatem verò in moderatione. Cæterùm, Galenus libro De differentia morborum in principio, vbi hæc ita collegerat, ſtatim ſubdit, Manifeſtum autem quòd ſi διάθεσιν,ideſt affectum,appelles, nomine eris vſus antiquo, & eandem rem manifeſtè dices. Quibus verbis videtur innuere,immoderationem illam,quam dixerat,idem eſſe cum affectu aliquo conſiſtente cum immoderatione. Ex quibus orta eſt controuerſia,medicis in hunc vſque diem de morbi eſſentia non conuenientibus. Nam Galenus in numeris in locis morbum ita finit. Eſt affectus præter naturam, à quo apertè læduntur operationes. Sed, ſi quis Ariſtotelem conſulat in Categoriis capite De qualitate,nomen affectus de ſola qualitate dicitur:eſt enim διάθεσις, diſpoſitio permanſionem aliquam habens in ipſo corpore. tamen libro De differentia morborum, non omnes morbos tribuit qualitati: ſed alios dicit in qualitate conſiſtere, alios in quantitate,alios quoque videtur in ſubſtantia collocare: nam & calculum in renibus, & pterygium ſpecies morborum appellat: quas tamen conſtat eſſe ſubſtantias. Hæc quæ difficilia quidem videntur cortice tenus conſiderantibus, atque male ſibi cohærentia, impullêre Leonhartum Fucſium virũ diligentem magis in legendo,quàm acutum in enarrãdo, in hanc ſententiam:morbum eſſe quicquid in corpore præter naturam conſiſtit: euertens temperiem, aut ſtructuram, atque ita lædens operationes,ſiue illud ſit qualitas,ſiue ſubſtantia,ſiue quidquam aliud. Atqui ad enarrationem Galeni inuenit:diatheſin aliter vſurpari ab Ariſtotele atque à Galeno, Ariſtotelem enim diſpoſitionem ſolam, & qualitatem,qua corpus afficitur diatheſin dicere: Galenum verò non ita, ſed quicquid corpus noſtrũ vtcunque afficit præter naturam, ſiue illud affici propriè dicatur,ſiue minùs: atque ita affectum appellari non morbum tantum,ſed & ſymptomata & cauſas morbi,quas tamen conſtat ſæpiſsime eſſe ſubſtantias. Affert ad confirmationem locum ex ſecundo Methodi capite tertio,quo ita dicitur. Tres eſſe in corpore affectus præter naturam, oſtenſum iam eſt,cauſarum,morborum & ſymptomatum. Hæc Fucſius. Qui tamen mihi videtur non egere refutatione,tam eſt ipſa aſſertio ex ſe abſurda. nam pluribus fortaſſe quàm oportuiſſet diſputauit Galenus primo & ſecundo libris Methodi,potiſsimum verò ad finem ſecundi,participatione vnius generis morbos omnes eſſe vnum, vt participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo. Itaque morbus vnum genus eſt. non igitur habere poteſt ſpecies in diuerſis Categoriis:nam ita aut nomen ambiguum eſſet, non generis, aut illud eſſet primis generibus quæ decem ſunt, ſuperius. Non igitur poſſunt non contineri omnes morbi in vnica Categoria quæcunque illa ſit.nam genus quodcunque, quod in ſpecies diſtribuitur, neceſſe eſt ab omnibus illis ſpeciebus ſecundum eandem rationem ac formam participari: ſed ſecundum eandem rationem in diuerſis categoriis conſtitui, conſtat eſſe in his, quæ fieri non poſſunt: igitur ille inconſultè admodum dixit,morbum aliquem eſſe qualitatem,& aliquem ſubſtãtiam. Adde ridiculum eſſe,quod de dictione diatheſis affert.erat enim Galeno antiquiſsimus mos antiquis vti dictionibus: atqui vt illis fuerant maiores vſi ſignificatione non permutata. quod vt in aliis fecit ita in hac dictione ſe facere apertè profeſſus eſt dicens, Si quis diatheſin dicat,antiquo vtetur nomine. Vtebatur igitur illo, vt antiqui, Hippocrates ſcilicet Plato, & Ariſtote. Neque alicubi inuenias eũ aliter nomen hoc vſurpaſſe. cùm tamen vbique vſurpet propriè,in eo loco,quem Fucſius ex ſecũdo Methodi affert, mihi videtur propriiſsimè vſurpare.inquit enim, tres eſſe in corpore affectus præter naturam oſtenſum iam eſt,cauſarum,morborum,ſymptomatum: cauſarum,vt redundantiæ vel corruptelæ:morborum,vt phlegmones,aut vlceris:ſymptomatum, vt coloris vitioſi & gracilitatis. diuerſa ab his ſunt, quæ immodice à corpore excernuntur, atque præter naturam retinentur, & functionum vitia: omnia ſcilicet communi nomine ſymptomata dicta, cæterum non vnnm genus habentia: quippe affectus quidam

“corporis eſt vitioſus color: quod excernitur, aut retinetur, eſt quiddam quod conſequitur: affectus
“tamen non eſt, ſed affectum ſequitur: ſimiliter actio, vel læſa, vel integra affectus ſanè non eſt:
“particulæ autem affectum neceſſario conſequitur. Hac dictione conſtat nihil aliud dici, quàm
eſſe quaſdam morborum cauſas, quæ affectiones ſint, & quaſdam, quæ ſecus: & quædam ſym-
ptomata, quæ affectiones ſint: quædam quæ minus: Quoniam ſcilicet non omnia ſymptoma-
ta ſunt diſpoſitiones corporis habentes in eo permanſionem aliquam. ſed ſunt nonnulla, cuiuſ-
modi inter cauſas redundantia, & cacochymia: & inter ſymptomata color & gracilitas. Sed ſunt
hæc tam aperta, vt nulla indigeant interpretatione. Quare mihi perſuadeo, Fucſium locum
hunc integrum legiſſe nunquam, ſed in primis conſtituiſſe verbis. protulit itaque falſam aſſer-
tionem falsò innixus fundamento. Argumentis quæ ex locis quibuſdam Galeni deſumebat,
reſpondebimus, ſtatuentes veram opinionem, ſi priùs aliorum ſententiam recitauerimus. Quæ quan
quam abſurdior hac eſt multò, tamen non deſunt, quibus propter nouitatis gratiam videatur pla-
cere. quanquam eſt in ea inuentionis nihil: eſt enim à barbaris omnibus interpretibus inter diſpu-
tandum dicta ſæpe. Sed eſt noua temeritas in aſſertoribus. ſunt enim qui verba illa Galeni ex
“principio libri De morborum differentia. Sanitas ſymmetria quædam eſt, & morbus ametria, tam ſi-
“niſtrè interpretantur, vt morbi eſſentiam in nulla qualitate earum quę à naturæ mediocritate recedūt
conſtituendam eſſe cenſeant: ſed in ametria ipſa aut immoderatione quę ex illo exceſſu proficiſci-
tur, eamque nihil aliud eſſe quam quod vulgo relationem realem dicunt (non enim poſſum qui
cùm illis paſsim ductu ſermonis cogar diſputare, à barbarorum vocabulis abſtinere. neque ſi poſ-
ſem, omninò vellem doctrinæ claritatem cum ſermonis elegantia commutare) & ſecundum eſ-
ſe: atque proinde in Cathegoria ad aliquid dicta collocandam. Itaque morbos omnes ad ali-
quid eſſe, & ipſam morbi rationem genus quoddam eſſe in ea Categoria, diuidique in multas a-
lias ſpecies, quæ tamen omnes in genere earum rerum quas illi appellant relationes ſint. atque his
dictis morborum partitionem ita proſequuntur: Morbus eſt ametria eorum, ex quibus corpus
conſtat, hic eſt ametria in calido, frigido, humido, aut ſicco, aut in ſtructura: rurſus ametria in-
temperamento, aut eſt ametria quæ fit ſuperante calore, aut quæ fit ſuperante frigore, aut ſupe-
rante humore aut ſiccitate, aut harum qualitatum duabus. atque eodem modo diſtinguunt mor-
bos in compoſitione, per ſuas relationes ſemper diſtinguentes. ametria compoſitionis, ſiue ſtru-
cturæ, aut fit redundante aut deficiente re quapiam, ita vt naturalem partium numerum corrum-
pat: vel parte quapiam aucta aut imminuta, vel permutata illius figura, poſitúue. Hi (vt illis vide-
tur) confirmant ſententiam ſuam ex Galeno primùm, deinde & ex Ariſtotele. Nam Galenus, di-
cunt, quo loco morbi eſſentiam ex profeſſò inueſtigat in ametria illam collocat, non in calore,
aut frigore, aut humore, aut ſiccitate: conſtat verò, dicunt, nomina hæc Ametria & Symmetria
reſpectuum eſſe, non qualitatum. Addunt, dictum eſſe ab Ariſtotele ſeptimo De motu capite ter-
tio morbum & ſanitatem ad aliquid eſſe. Igitur ſi Ariſtoteli in Categoriis diſtinguendis danda eſt
fides, eſt morbus ad aliquid. eodem loco & quinto etiam eiuſdem operis capite ſecundo dicit Ariſ-
toteles, ad ſanitatem & morbum nihil poſſe per ſe moueri. tamen ſi febris, gratia exempli, calor
ipſe eſſet maior naturali, ac non potius relatio aliqua quæ huic ineſſet moueretur ad febrem cor-
pus per ſe cùm incaleſceret. nam ad calorem mouetur per ſe, cum calor ſit in genere qualitatum quæ
poſſunt comparari per motum. Dictum etiam eſt ab eodem Ariſtotele capite De oppoſitis, inter ſa-
num & ægrum non eſſe medium, vt neque inter par & impar: ſi tamen calor febris eſſet, falsò hoc
eſſet dictum, quandoquidem inter calorem & contrarium medium eſt, vt inter candorem & ni-
gritiem. Videtur ergo Ariſtoteles eorum ſententiam confirmare. Sed & rationibus ipſam confirmari
dicunt. Nam ſanitas contraria eſt morbo. igitur in eodem genere oportet vt collocētur morbus & ſa-
nitas. ſed ſanitas, neque eſt calor neque frigus, neque humor, neque ſiccitas: ſed moderatio, dicente e-
“tiam hoc Ariſtotele loco citato ex ſeptimo De motu, his verbis: Quemadmodum ſanitas temperatio
“quædam eſt calidorum ac humidorū, aut internorum, aut ad continens: Igitur morbus nō eſt qualitas
aliqua immoderata, ſed ipſa harum qualitatū immoderatio. nā aliter, ſi calor morbus nō eſt: aut frigus
eſt ſanitas, aut calor eſt duabus qualitatibus contrarius. nā calor frigori contrarius eſt: ſi verò eſt mor-
bus, & ſanitati eſt contrarius. ſed ſanitatem non eſſe frigus patet: nam cum omnes quatuor qualitates
oporteat, quò corpus benè valeat, mediocritatem retinere: non eſt, quòd in hac potius quàm in illa
collocetur ſanitas: quare in nulla illarum debet collocari, ſed in moderatione omnium: atque eâdem
ratione morbus in nulla illarum ſed in immoderatione. Præterea, Cùm febris dicatur eſſe calor exce-
dens, quia, in eo qui febricitat calor maior eſt quàm pro natura, ſi fingamus homini alicui vſque adeo
linguam intumeſcere, vt prę illius magnitudine uix poſsit loqui, linguam tumidam oportebit, ei eſſe
morbum. Nam quemadmodum ille ęgrotat, quia calor in eo eſt maior, quàm oportet: ita hic ęgro-
tat, quia lingua eſt illi maior quàm pro natura. Quare qua ratione illius ęgrotatio eſt calor, eâdem ra-
tione in hoc ęgrotatio eſt membrum tumens. ergo cùm lingua ſubſtantia ſit, recidemus in opinio-
nem

nē Fuchſii,quā paulò antè dānauimus,ſi morbū eſſe reuera ad aliquid negauerimus.Hę ſunt rationes,
quæ,quoniam leuiter conſiderāti probabilitatē videātur præ ſe ferre, nō mirū ſi quēpiam deceperint.
Sed ſi quis conſideret paulò diligentius,& in philoſophia nonnihil calet:inueniet huius placiti abſur-
ditatem. Quare ego illum qui in hāc opinionē aliqñ impegerit,non dāno:ſed eū , qui poſthac in ea vt
in limo hæſerit,atq;,quod alii inueniūt,conſultò recipere recuſauerit, hunc vel ſapientium cōmertio
indignū iudicabo.Eſt eñ hæc ſentētia aduerſa Ariſtoteli,Platoni,& Galeno . Præterea ſubuertit eui-
dēter oīa medicinę theoremata,& in philoſophia ipſa mille cōtinet abſurda.Nā primo Ariſtot. in Ca
tegoriis cap. De quali & qualitate,morbū & ſanitatē in Categoria qualitatis aperte reponit, ita dicēs.
Nā his ipſis homo(loquebatur de diſpoſitione & habitu)aliquomodo diſponitur,& facile quoq; mu
tatur ex calido frigidū ſubiens,& ex ſanitate morbū,& in cęteris,etiam ſimili modò. niſi & harū ipſa-
rū aliqua ob diuturnitatē verſa iā in naturā ſit,dimoueriq; nequeat,aut ſumma cū difficultate dimoue
ri poſsit,quam quidē hac ratione quiſpiā habitū iā nuncupauerit.Cōſtat igitur Ariſtotelē apertè mor-
bū omnē aut habitū dicere,aut diſpoſitionē.id qđ Galenus docet millies, dicēs,morborū quoſdā eſſe
in habitu , cuiuſmodi ſunt hectícę febres , quoſdā vero in diſpoſitiōe vt putridarū febriū totū genus.
neq; video quid referat locū aliū ad confirmationē quęrere,cū Ariſtot.in ipſo cap. quo qualitatis cō-
ſtituit categoriā,quo loco oportuit maximè de formalibus vocatis rationibus diſſerere, pro exemplis
Morbū & ſanitatē cōſtituat.Sed Gal.etiā lib.De morborū differē.cap.4.ita ſcripſit: Age igitur ſint pri-
ma elementa numero quatuor,calidū,frigidū,humidū,& ſiccū,quibus inuicē moderatè cōfuſis,ſanū
ſit animal: immoderatè verò ęgrotū:erūt cōtinuò,& primę ęgritudines quatuor:prima,calor, qui na
turalē excesſerit modū:ſecūda frigus:tertia humor,& quarta ſiccitas. Cōſtat igitur de ſentētia Galeni.
qualitates has,cū excedūt,eſſe morbos.2.etiā Metho.cap.vlt. ita finit febrē. Calor tantus,quātus iā poſ
ſit lędere operationes. Audio huius ſentētiæ aſſertores dicere, Galenū nō per eſſentiā illis in locis , ſed
per cauſas morbos diſtinxiſſe:eo ꝙ illud videretur facilius, & nimia curioſitas non ſemper eſt oportu
na.Sed demonſtro Galenū nō ſenſiſſe calorē immodicū eſſe cauſam febris , ſed febrē.1.Metho.cap.8.
dicit. Quā eñ rationē habet affectus ad actionē, hanc alterū quidpiā ad ipſum affectū oīnò habeat o-
portet,illo dūtaxat euarians, ꝙ affectus cū actione vnà cōſiſtit, neq; poteſt vnquā aut proba actio eſſe
ſine corporis naturali affectu,aut vitioſa,niſi cū corpus ſit vitio affectū:eius aūt affectus,qui actionem
impedit,cauſę,poſſunt quidē non etiā eſſe,poſſunt aūt & adhuc nunc manere.Ergo diuerſę ab affecti
bus cauſæ ſunt. Vides Galenū his verbis ita argumētari:cauſę morbi poſſunt manere cū morbo, & nō
manere.ergo cauſæ differunt à morbo.Ex qua argumentatione ego ita colligo: Qualitas excedens nō
eſt cauſa morbi,qui ſit ametria.nā qualitas excedēs nō poteſt nō manere cū ametria. igitur citatis in lo
cis morbi eſſentiā Galenus requirēs,illā in qualitatibus ipſis,cū pręter naturā fiunt collocauit. Pręterea
nemo negat morbū eſſe id quod lędit per ſe operationes.nā operationes quidē lædūtur , nō tantum à
morbo,ſed à morbi cauſa,& à nonnullis etiā ſymptomatis.Cæterū hoc intereſt inter morbū & cętera:
ꝙ reliqua lędunt operationes per alia,aut per accidēs:morbus ſolū lędit opetationes per ſe . Hoc non
poteſt aliquo modo relationi cōtingere.nā relatio nullius eſt actiōis. nō igitur poteſt per ſe lædere:nā
nec quicquā poteſt per ſe operari. eſt eñ ridiculū planè,quod illos video dicere,lędere,ſcilicet,relatio
nē operationes, etiā ſi nullā agendi vim habeat.nā neq; quātitas eſt efficiens aliquid,tamē multa aquæ
quantitas melius ſuſtinet magnū lignū,q̃ pauca.Primo ſuſtinere trabē nihil eſt agere,ſed potius retine
re continuitatē ſuarū partiū.Deinde neq; hoc ipſum ex quātitate procedit,ſed ex ſubſtantia. fit aūt,vt
ſubſtātia,quæ ſub multa quantitate eſt,potētius agat,& plus reſiſtat,q̃ ſub pauca: tñ actio & reſiſtentia
ſubſtātiæ ſunt,aut agentiū qualitatū.quantitas dici poteſt ſolū aut cauſa ex accidēti, aut cauſa ſine qua
non.qm ſi cū cōmoda quantitate nō eſſet ſubſtātia,nō poſſet operari. Hoc idem cōtingit relatiōibus,
quę fiūt nonnunquā cauſę ex accidenti:tñ per ſe neq; poſſunt agere neq; reſiſtere: vt dicimus medica-
mentū ſimile trahere ſimilē humorē:tamē cōſtat actionē à ſubſtātia ſimili eſſe , aut à modo ſubſtantiæ
ſimili , non ab ipſa ſimilitudine , quæ eſt relatio . Si quando verò ſimilitudinem dicimus eſſe trahen-
di cauſam, intelligi debet non efficientem , ſed ex accidenti . quoniam ſi ſimillitudo non adeſſet tra-
ctio non fieret. At proinde nemo dicit,ſimilitudinem trahere,ſed ſimile trahere:quoniam ſimilitudi
nem habet,quę cauſa eſt,vt diximus,ex accidenti. ita habet in reliquis omnibus relationibus, ꝙ ſcilicet
nunquā per ſe poſſunt quicquā operari.Igitur,quanquā dici poſsit , immoderationē ipſam operatio-
nes lędere,tñ per ſe lędere nequaquā dici poteſt . quod tamen ſecundum Galeni placita morbo ineſt.
Verùm declaretur hoc exemplo huic doctrinæ magis accōmodato.Proponatur ad diſputationē ven
triculus præter naturā valde calidus.conſtat hunc tenuia alimēta , quæ illi offerentur prauè conficere:
vſtioneq; alimentorū concoctionē deprauari. An vſtio ex relatione aliqua procedit? An ex calore? mi
hi ridiculum eſt,à relatione aliquid comburi,cùm præcipuè adſit calor , cuius hęc eſt ſecundum natu-
ram actio propia. Igitur demonſtratum eſt, qualitatem ipſam actiones viciare:atq; proinde morbum
eſſe,non immoderationem . Adde falsò etiam dictum eſſe à Galeno , celebratiſsimam illam febrium
differentiā in putridā,hecticā,& diariā latā eſſe,per ſubiectas ſubſtātias : ſi calor febris nō eſt.nā mēbra,

humores,& ſpiritus,nō ſunt ſubiecta ametriæ,ſed calori. Præterea neq; aliquo modo medicus poſſet
vti vera curatione,ſed vltima etiā in curationibus operatio p̄cautio eſſet.nā,curatio propia eſt,quę fit,
morbo ipſi obiectis contrariis, ſed relationi nullū poteſt obiici contrariū (nec eñ habet) igitur & ipſa
oblatio frigidę aquæ in febribus,eſſet pręcautio.quoniā eſt oblatio contrarii cauſę febris,ſcilicet calo
ri. Nā omnis indicatio à cauſa dicēte Gale. 4. Methā. cap.3.ad p̄uidentiā pertinet quā ϖροφυλαττικὴν
Græci vocāt,perinde ac ſi nos pręcautoriā diceremus.igitur & hoc quoq; cōcedi debet ſi exactè loqui
mur,&,vt ſemel dicā,nullū medicinę theorema acutiſsima hæc ſentētia nō ſubuertit. Verū miſſa facia
mus loca autorū,& iā tandē rationibus phyſicis certemus. Aut immoderatio illa, quā dicis eſſe diuer-
ſam à qualitate quæ redūdat,eſt naturalis proportionis priuatio , aut proportio aliqua præter naturā:
ita vt qui febricitat,febricitet,quia proportionē aliquā habet quæ p̄ter naturā eſt,nō quia nō habet eā
quæ eſt ſecundū naturā. Si proportionis naturalis defectū eſſe dicas,ſtatuis cōtinuò morbi eſſentiā in
priuatione:quod ſi eſſet verū,neq; morbus eſſet genus aliquod,neq; ſpecies eius diſtinguerentur,niſi
per contrarios actus, vt reliquæ priuationes diſtingūtur,nō per ſe:atqui neq; relatio eſſe poſſet,nā pri
uatio non eſt relatio reuera,ſed cogitatione. ſi dixeris ſecundū , putà,morbū eſſe aliquā proportionē
p̄ter naturā,fit vt nullus poſsit laborare vno die vnico morbo ſecundū ſpeciē:ſed vt morbus permutet
ſpeciē per ſingula momēta. Nā proportiones differūt ſpecie per ſeſe, nō per ſubiecta illis , aut per ali-
quid aliud; vt gratia exēpli proportio ſexquialtera ligni ad lignū eiuſdē ſpeciei eſt cū proportiōe ſex-
quialtera lapidis ad lapidē,quanquā res quarū ſunt ſpecie differūt : proportio ſexquialtera ligni ad lig
nū differt ſpecie, à proportione ſexquitertia ligni ad lignū , quanquā ſubiecta ſunt eiuſdē ſpeciei. Igit̃
relationes ita differūt ſpecie per ſuas propias rationes,vt dupla à tripla,tripla à quadrupla, atq; ita aliæ
omnes.cū ergo in febribus quę fiunt, calor quē tu dicis propriè eſſe ſubiectū relationi , perpetuo ſit in
augmento,aut decremēto,neceſſe eſt proportionē perpetuò mutare ſpeciē , creſcente aut deſcreſcen
te ſubiecto calore: fiet eñ de dupla tripla, de tripla quadrupla,aut aliarum aliqua . tamē vnica & eadē
nunquā manebit . monſtratū igitur eſt euidēter ſequi hoc tuā aſſertionē,qđ tñ cōſtat,quā ſit falſū. Nā
qui laborat febre tertiana,toto eo tēpore laborat vnica morbi ſpecie, & qui cauſone,& qui quotidia-
na,cōfirmante id omniū hominū cōſenſu: pręterquā ꝙ Galenus apertè illud docet. 1. de locis patienti
bus cap.3. vbi inquit. Cū quędā ſint quę multiformia ſunt,aut in figura aliqua habēt ſuum eſſe , cuiuſ-
modi dom⁹,quę quidē nō ſunt interim dū fiūt,ſed cū iā ſunt nō fiūt, fit eñ primo cōſtructio ex funda
mentis & ex ſuperiobus parietibus,& ſummo tecto , quæ dū fiūt,nō eſt domus, ſed ex his plene con-
fectis domus forma reſultat.morbus tñ inquit,nō ex hoc genere eſt,ſed per intenſionē generatur. At-
qui calor ipſe ſtatim vt naturalē mediocritatē exceſsit morbus eſt ab eo qui cū iā eſt intenſiſsimus non
ſpecie ſed ſola magnitudine diuerſus. Vides,q̄ lōgè hęc abſint à relationū natura, quæ nec ſecūdū ma-
gis & minus dici poſſunt,neq; differre magnitudine,quin differāt ſpecie,nec generātur per ſe,ſed cō-
ſequūtur aliorū generationē,vt forma domus. Præterea nulla immoderatio re vera relatio eſt,ſed eſt
praua quædā diſpoſitio,aut prauus habitus,quæ relationes includūt,nō quæ reuera ſint, ſed quę ita di
cūtur. Nā ſi immoderatio quę eſt morbus eſt relatio,neceſſe eſt ipsā,vt alias oēs de re aliqua dici , & in
aliā ferri(illa vocari ſolet fundamentū, hęc terminus) ſed morbi qui cōſiſtit in defectu digiti,qđ quęſo
eſt fundamentū? Nūquid defectus? At defectus ipſe eſt ipſa immoderatio . relatio quæ eſt febris ſi fun
damentū habet in calore,dicito,ad quid referatur? Nā ego cùm millies penſitauerim nūquā huius rela
tionis potui terminū inuenire.neq; enim terminari poteſt ad eūdē calorē in quo habet fundamentū.
cum relationis quàm realem vocant neceſſe ſit differre fundamētum & terminum, neque ad aliquam
quatuor qualitatum. nō enim video , cur ad frigus , aut ad ſiccitatem, aut ad humorē terminetur.ne-
que dicere potes,fundamentum eſſe in eo calore,qui modo eſt,& terminum in eo qui pręfuit. non e-
nim relatio realis poteſt conſiſtere quin adſint fundamentum & terminus,nulla igitur eſt ratio cōmo
da intelligēdi hāc ſententiā:ſed iā tandē arbitror à nobis exigūt ſtudioſi ac iure exigūt, vt quæ ſit eſſen-
tia morbi declaremus. Ego quidē miſsis ſophiſticis & ineptis aſſertionibus,morbū eſſe puto ex ſua dif

Quid ſit morbi eſſentia.

finitione quęrendū:atq; ita reſpōderim, morbū eſſe affectū pręter naturā qui lędit operationes per ſe,
& primo,ita vt noxa ſentiri poſsit.qua in diffinitione conſtat,nomen affectus vicē generis habere,qđ
nomē ſatis per ſe declarat,ſi modo eorū, quę paulò ſuperius diximus de huius nominis διάθεσις inter-
pretatione nō ſumus obliti,morbū omnē qualitatē eſſe. Dicitur verò p̄ter naturā.nā tales oportet eſſe
morbos. Additum eſt lędens actiones,ita vt noxa ſentiri poſsit,quoniam affectus præter naturam,qui
noxam non infert,quę ſentiatur,meritò morbus à philoſophis diceretur,a medicis tamē minime: vt-
pote conſiderantibus tantum quę ſenſu percipiuntur . Additum verò eſt,Per ſe primo , ad ſecluden-
das cauſas morborum,quę & ipſę lædunt operationes ſed per morbum,non per ſe.neque enim exclu
ſæ erant omnes nomine affectus,cùm dictum à nobis paulò priùs ſit,multas cauſas eſſe etiam affectus.
Eſt igitur morbus,habitus aut diſpoſitio præter naturam. Atqui omnes eius ſpecies qualitates ſunt, vt
Ariſtoteles aſſerebat. Sed quid,ꝙ(nam ipſa argumentorum,quæ in contrariū adducebātur ſolutio, e-
rit huius ſententiæ cōfirmatio) à Galeno morbus immoderatio dicitur? Fateor ego hoc quoq;. Atqui
morbum

morbum immoderationẽ eſſe dico:ſed relationẽ eſſe nego. Nã, quemadmodũ deformitas improportio quædam eſt partium, aut praua illarũ ad ſeipſas coaptatio, tñ pulchritudo & deformitas qualitates ſunt, & pulchrum & deforme qualia: ita morbus inproportio eſt calidorũ frigidorũ, humidorũ, aut ſiccorũ, aut partiũ. tamen hęc nulla relatio eſt, ſed diſpoſitio quædã, qua praue diſponitur ipſum corpus. Atqui hoc non ex meo ſenſu depromptũ eſt:ſed ipſemet Ariſto, eo loco ex quo à te huc allegabatur. 3. nempe cap. 7. De motu ita ſcripſit: perfectiones enim habitus ſunt: quare non ſunt alterationes: virtutes aũt omnes quodãmodo ad aliquid eſſe dicimus, quẽadmodũ & eas quæ corporis ſunt, vt ſanitatẽ & bonã habitudinẽ in tẽperie & cõmoderatione calidorũ ac frigidorum collocamus. Hęc ipſa verba apertè declarãt duo hęc, morbũ & ſanitatẽ ad aliquid eſſe vt virtutẽ & vitium. quę tñ cõſtat eſſe de his quæ dicuntur eſſe ad aliquid non tamẽ ſunt. Qualitates enim ſunt reuera. ſignificãt etiam apertè morbũ non cõparari motu per ſe, quoniã habitus eſt, & in habitibus nõ eſt alteratio, nõ alia ex cauſa. Sed eſt argumentum, Qua ratione dictũ eſt à Galeno primas ſpecies morborũ eſſe calorẽ frigus humorem ſiccitatẽ? nam hęc non ſunt immoderationes, ſed quędã paſsiones, atq; patibiles qualitates. Id tamẽ modò explicetur, dictũ eſt veriſsimè. nã calor, ſi per ſe conſideretur, tantũ vt calor, paſsio eſt ſeu patibilis qualitas: ſed cũ huic accidit eſſe pręter naturã, quia illo corpus p̃ter naturã diſponitur, diſpoſitio p̃ter naturam eſt, & morbus. Neq; verò hoc mirũ, eandẽ qualitatem ſub diuerſis rationibus ad diuerſas ſpecies referri. nam hoc quoq; dictũ eſt ab Ariſtotele, calorem de diſpoſitione tranſire ad habitum, cũ ægrè ſeparabilis fit. continetur id in verbis ſuperiùs citatis ex cap. De qualitate. Cùm igitur hoc ita ſit, merito morbus, vt morbus eſt, non poteſt per ſe motu cõparari quanquã calor, vt calor eſt motu cõparatur. eſt eñ calor morbus, non quia calor, ſed quia præter naturã: mouetur verò corpus ad calorẽ. atqui cũ ex hoc motu contingit excedere mediocritatẽ naturæ, ipſum calorẽ conſequitur morbi ratio. Eâdẽ ratione, quanquã inter calorẽ & frigus eſt mediũ, vt putà, tepidũ: tamen inter morbum & ſanitatẽ non eſt. nihil enim medii eſt inter calorẽ eſſe ſecundũ naturam, aut non eſſe ſecundum naturã magis q̃ inter par & impar: Sunt eñ eorũ diffinitiones cõtradicentes. Vides igitur, vt hęc cohęreãt omnia cũ noſtra ſententia, quę morbos omnes qualitates dicit, & excedentẽ qualitatẽ dicit eſſe morbũ. Sed ſuperſunt ſoluenda duo illa argumenta fortiſsima. Morbus eſt ſanitati cõtrarius, tamẽ ſanitas nulla qualitas eſt, ſed proportio, ergo nec morbus. Concedendũ eſt, morbũ ſanitati eſſe contrariũ. verũ diximus, ſanitatem ipſam qualitatẽ eſſe: nã, quanquã eſt cõmoderatio calidorũ, & humidorũ, tamẽ diximus, ſymmetriæ nomine diſpoſitionẽ quandam, qua corpus bene diſponitur, ſignificari. vt pulchritudo cõmoderatio eſt: tamen eſt diſpoſitio. Verũ dices. Si calor morbus eſt, oportet ipſum ſanitati eſſe contrariũ: atqui cũ frigori etiam contrarius ſit, videbitur duo habere contraria. Atqui eâdem ratione videntur poſſe probare, neque ſecundũ noſtram aſſertionem, aliquando adhiberi cõtraria morbis. nam morbo nihil videtur eſſe contrarium pręter ſanitatẽ, ſed nunquã curamus apponentes ſanitatẽ, ſed calida, aut frigida, aut humida, aut ſicca pro ratione morbi: igitur nunquã curamus cõtrariis. Animaduertendũ eſt, morbum cõſiſtere in immoderatione ſanitatẽ in moderatione, quẽadmodum, virtus & vitiũ, quæ ſanitas & ęgritudo animæ ſunt. Deinde, quemadmodũ virtus ſecundũ genus contraria eſt vitio: tamen nulla virtutis ſpecies contraria eſt vitio alicui, ſed vitium vitio, quoniam vitia conſiſtũt in extremis (vt gratia exẽpli liberalitas non eſt cõtraria prodigalitati, neque auaritię, ſed auaritia prodigalitati) ita morbus ſanitati ſecundũ genus contrarius eſt: tamẽ ſpecies quęcũque morbi nõ eſt mediocritati contraria, ſed cõtrario lapſui: atq; ita excedẽti calori adhibemus excedẽs frigus, quod ſolũ ſuũ contrarium eſt: ſanitas enim non eſt huic morbo cõtraria, ſed morbo. Atq; ita patet, qua ratione morbi curentur ſuis cõtrariis: & vt morbo nõ ſint contraria duo, ſed vnicum. Sed cur ſi cũ exuperante calore morbus ſit, eundẽ calorẽ ſuperantẽ morbũ eſſe dicimus, cum redundãte digito nõ ipſum digitũ, qui redũdat morbũ appellem⁹? Quoniã qualitati poteſt ſuperuenire qualitatis alterius ſpeciei ratio, vt paulò ſupra de ſentẽtia Ariſto. monſtratũ eſt: tñ ſubſtãtię nõ poteſt ineſſe ratio diſpoſitionis, aut habitus: ſed ipſa omnia accidentia ſubſtãtiæ inſunt. Illud ſupereſt diſſoluam⁹, quod Fuchſii ſententiã videtur adiuuare, Galenũ nẽpe, lapidẽ renũ morbũ in cõpoſitione dicere. Dicis, Sed intellige, q̃ ex redundãte lapide eſt vitiũ. Adde Gal. dicere cap. 8. lib. de diffe. morborũ: atqui ex ambobus generibus eo, inquã, quod in numero & eo quod in magnitudine cõſiſtit poſſe cõſtitui ſuperiorẽ aliã Categoriã, quãti omnibus manifeſtũ eſt. Vbi animaduertendũ eſt, nõ eſſe dictũ, morbũ qui eſt in magnitudine eſſe quantitatẽ, ſed in quãtitate: quod perindè eſt (loquebatur eteñ de differentia morborũ) ac ſi ſi diceret: Vt diximus aliũ morbũ eſſe in magnitudine, aliũ in numero: ita poſſumus dicere, morbũ cõſiſtere in quantitate: vt ita comprehenderentur vtrique ſuperiori quodam genere. nam quantitatis ſpecies ſunt, quantitas continuata, & deiuncta. Atqui hæc, arbitror, ſatis ſunt ad rem intelligendam. Quare huius controuerſiæ hic eſto finis.

Caput ſecundum. De differentia morborum.

GAl. lib. cui titulus eſt De differentia morborum volens omnia morborum genera vnica diuiſiõe comprehendere, ipſos diſtribuit primò, in morbos partium ſimplicium, & morbos partium cõpoſitarum & communes. Simplicium partium morbi ex immoderatione temperamenti proueniunt. Quare, cùm corpus ex calido frigido humido & ſicco conſtet, quot erũt in his qualitatibus exceſſuum modi, tot eſſe poterunt morborum ſpecies. Sunt verò modi intemperationum in quatuor qualitatibus octo: ſimplices quatuor, & quatuor compoſiti. nam, aut vna illarum redũdat, aut illarũ duæ: nam tres non poſſunt redundare, quin inter ipſas duæ ſint contrariæ, quę ſimul non redundauerint. Cũ ergo duo qualitatũ cõtrariarum coniugia ſint, ſunt morbi omnes in temperamento, aut calor, aut frigus, aut humor, aut ſiccitas præter naturam, aut harum qualitatum duæ. Partium compoſitarũ tot ſunt morbi, quot modis cõtingit vitioſam fieri compoſitionem. Oportet verò rei compoſitæ adeſſe cõmodam magnitudinem, & figuram, & commodum partium numerum, & ſitum. igitur omnes ſimplices morbi compoſitiõis, ſunt in numero, qui aut auctus eſt, aut diminutus: aut in quãtitate, quę aut maior eſt, aut minor quàm oportet: aut in figura vitiata: aut malo poſitu. Poſſunt etiam hi omnes cum morbis in temperamẽto copulari: vnde morbi fient cõpoſiti, partim in temperamẽto, partim in cõpoſitione. Eſt morbus vtriſq; partibus cõmunis, continuitatis ſolutio. nã continuitas partium, ſecundum naturam eſt vtriſq;. Ecce igitur diuiſionẽ, qua Galenus profeſſus eſt ſe inueniſſe proprias omnes morborũ ſpecies loco huc allegato ex primo Methodi. In qua dictione illud primo videtur eſſe ſuſpectũ, quòd morbus nullus videtur poſſe habere proprias ſpecies, ſi neq; ſanitas illas habet. nam ſi morbus & ſanitas contraria ſunt, vt paulò antè diximus, non videtur fieri poſſe, vt contrariorum alterum ſpecies infima ſit, alterũ genus. Videtur verò ſanitas nulla ratione poſſe differentias recipere: quãdoquidem, aut ea ratione qua maius aut minus aliquid eſt, diſtribuetur, aut ſecundũ ſubiecta corpora, aut ſecundũ operationes, aut per propriam rationem & formam. Videtur verò nulla harũ rationũ poſſe differentiam recipere. nã magis, minúſue tale dici, nõ permutat ſpeciem: ſed quod ſecundum mẽbra non poſsit diſtribui patet, quoniam quo ſanitas ſit, neceſſe eſt, mẽbra omnia, tã ſimplicia, q̃ cõpoſita, ſecundum naturam habere. Nã quodcunq; illorũ patiatur vſq; ad læſionẽ operationum quę ſentiri poſsit, ęgrotat homo: qui ægrotat nullam habet ſanitatẽ. nam ſanitas, cùm bonũ quoddã ſit, & perfectum, conſtat ex integra cauſa. Igitur quãdo ſanitas eſt, omnia mẽbra ſunt citra inſignem noxã. nulla itaq; differentia ſanitatis eſt quæ ex mẽbris corporis deſumatur. Eãdẽ ratione conſtat, neq; per operationes diuidi poſſe ſanitatẽ. nam in bene valenti nulla actio eſt læſa inſigniter. nã quæcunq; actio ita ſit læſa, etiam ſi aliæ omnes rectè agantur, ſignificat corpori eſſe morbum, cum quo non poteſt ſanitas cõſiſtere. Nõ igitur poteſt diuidi per operatiões. Quòd verò neq; per ſuã rationẽ & formã, oſtẽdit ipſa ſanitatis natura, quæ cõmoderatio eſt. quòd verò eſt moderatũ, aut mediũ, aut mediocre, vnum eſt: immoderata plura. Igitur nulla ratione poteſt ſanitas ſpecies recipere, ſed eſt infima ſpecies. ¶Plerique hanc cõtrouerſiã ita cõcludunt. ſanitatem reuera eſſe infimam ſpeciem: neq; verò inde fieri, vt morbus quoq; talis ſit: quandoquidem cum duo ita ſe habent, vt proinde cõtraria ſint, ꝙ alterum in extremo habeat eſſentiã, fit ex ratione, vt ſpecies quæ in mediocritate eſt, ſit indiuidua in alias inferiores, quanquam ſpecies contraria diuidi poſsit, quia vt paulò anteà dicebamus, quòd medium eſt, eſt vnum. Sed quantũ ego intelligo, ſi horum ſententia vera foret, oporteret eãdem ratione virtutẽ ſpeciem eſſe infimam, quoniam eius eſſentia in mediocritate eſt & vitia conſiſtunt in extremis. tamen res non ita habet, ſed habet virtus, non minus q̃ vitiũ, ſuas inferiores ſpecies, prudẽtiam, iuſticiam, fortitudinem, & temperantiam. Aliter itaque ego ſentio. diuidi ſcilicet poſſe ſanitatem in ſpecies: atq; proinde nõ eſſe infimam. nam quanquam per membra non diuidatur, vt ratio monſtrabat euidenter, diuidi tamẽ poteſt per propriam rationem & formam: quã, cùm in inferiores ſpecies deſcendit, conſequitur etiam diuerſarũ operationum varia perfectio. nam ſanitatis eſſentia conſiſtit in cõmoderatione calidi, & frigidi, humidi & ſicci. conſtat verò non eandem commoderationẽ eſſe hominibus omnibus ſecundũ naturam: ſed quod vni ſecundum naturã eſt, alteri eſt morbus. Igitur ſanitas natura ſua non eſt vnica: ſed ſecundũ tẽperamẽtorũ diuerſas ſpecies multiplex. eſt ſcilicet bilioſo homini ſua moderatio naturalis: eſt pituitoſo etiã ſua: vſq; adeo diuerſa, vt ſi pituitoſi tẽperies, quę ex qualitatibus ſpectatur: transferretur ad bilioſum, quę in illo erat ſanitas, in hoc ſit futura morbus. atq; alteri erit ad operandũ cõmoda, alteri incõmoda. Eſt igitur his in ratiõe proportiõis diuerſa moderatio. quod Galen. innumeris in locis inſinuat, potiſsimũ in ipſa arte medicinali, vbi inquit, eſſe vnicuiq; homini ſanitatẽ ſibi propriã, ſignificãs ſcilicet eſſe bilioſo homini ſanitatẽ ita illi propriã, vt aliis naturis ſit futura inutilis, vtpote ab illarũ ſanitate diuerſa. Hanc etiã diuerſitatem conſequitur in operationibus diuerſa perfectio. nã hæc ſanitas ad has operationes eſt cõmodior, ad illas incõmodior: alia cõtrà: vt gratia exempli temperatus homo ad omnes operationes habet ſanitatẽ omnium optimam, in ſingulis, dempta ea quæ ſpeciei eſt propria (quod in primo huius libri opere monſtrauimus) eſt alia natura à qua ſuperetur: calidior, ſcilicet, plus cibi conficit, frigidior plus appetit, atque ita in aliis omnibus. Ecce igitur quibus rationibus recipere poſsit ſanitas ſpecies. Verùm dicas. Si moderatio eſt, quã ratione non eſt medium?

Si

Si eſt medium, qua ratione non eſt vnum? Scire licet ſanitatẽ quancunque à nobis, non dici exquiſite medium vnum, ſed cùm latitudine. quod docuit Galenus diſſertiſsimè primo De ſanitate tuenda. Eſt tamen omnis ſanitas medium, ſed eſt vnicuiq; naturæ ſuum medium ab alterius naturæ medio diuerſum: quemadmodum virtus omnis medium eſt. cæterùm differt mediũ in actionibus fortitudinis ab eo medio qđ eſt in actionibus liberalitatis. igitur hæc ſimilitudo, quæ intercedit inter animi & corporis morbos & ſanitatem, rem totam declarat. Verùm eſt illius, quod paulò antè dictum eſt, reddenda ratio commoda: quia fieri poteſt, vt qui gradus caloris alteri eſt bonæ operatiõis cauſa, in altero actiones lædat. Nam, ſi tantus calor gratia exempli commodus eſt ad conficiendum cibos, vtrique videtur fore commodus: ſi incommodus, vtrique incommodus. cæterùm res ita habet. Duplex in corporibus conſiderari poteſt temperies: altera quæ in proportione ipſorum elemẽtorum eſt: quæ, quanquã à nobis in primo huius operis libro monſtratum eſt non retinere proprias formas in compoſitis: tamen generant in hac proportione hunc modum ſubſtantiæ, in illa illum: alia eſt quæ in ipſis qualitatibus conſiſtit quæ mutari poteſt priori non mutata. non enim ſi temperatus aliquis incaleſcit ab optima temperie iam defecit, niſi ſecundum habitum calorem comparet. illę enim intemperies quæ ſecũdum habitum ſunt factæ, vtramq; temperiem peruertũt. (peruerti enim poteſt prior, vel longo victu permutata natura, vel morbo ſecundum habitum contracto) hîc igitur ſpectatur natiua temperies, haud quaquam leuis illa diſpoſitio. Igitur cùm hęc ita habeant, meritò fit, vt illæ qualitates quæ proportione reſpondent naturali temperiei ad bene operandum ſint accommodæ: quæ illi nõ ſunt proportione reſpondentes incommodæ. conſtitit enim facultatum omnium natura in natiua temperie. operatur verò vnaquęq; facultas tunc optimè, cùm proportione reſpondentia inſtrumẽta habet. Nõ ergo ampliùs mirum eſt hunc gradum caloris huic homini eſſe ad operandum commodum, alteri incommodum. nam poteſt eſſe huic naturæ proportione reſpondens, & naturę illi non reſpõdens. Sed cur, ſi ſanitas ex ſua natura poteſt tot recipere differentias, non ſunt à Galeno lib. prædicto cum morborum differentiis enarratæ? An qm̃ ille non erat ſanitati dicatus liber, ſed morbis? & ſanitatis differẽtiæ ſunt cùm ipſis temperamentorum differentiis enarratæ? Hoc igitur ita diſſoluimus. Verùm eſt in propoſita diuiſione alius ſcrupulus. Hîc eſt exorſus Galenus eandem diuiſionem, quam primo libro Methodi, quo loco profeſſus eſt rationalem ſe diuiſionem aggredi morbi in ſuas omnes ſpecies. Atqui Theſſalum tanquam logicæ rationis ignarum in diuidendo reprehendit. Eſt verò rationalis diuiſionis ea lex, quam Porphyrius ſcripſit, cap. De ſpecie, non quieſcere vſque ad infimas ſpecies. cui legi ipſe ſe adſtringit Galenus cap. 3. primi Methodi his verbis, Itidem, quicũque dicere de morborũ numero inſtituit, quot omnes ſint, non debet in prima differentia conſiſtere: ſed diuidendo ea procedere, donec ad aliquam infimarum ſpecierum, & quæ amplius in aliam diuidi non poſsit, perueniat. Cõſtat verò hoc idem eſſe illi propoſitum in prædicto opere. nam in ipſa libelli propoſitione inquit, Secundo loco dicam quot ſint vniuerſi primi & ſimplices morbi qui veluti quædã aliorum ſunt elementa: deinceps verò tertio quot ſint ii, qui ex ipſorum compoſitione proueniunt. Cùm ita propoſuiſſet, tamen non videtur in proceſſu vſque ad infima proceſsiſſe: ſed conſtitiſſe in primis differẽtiis. nam in temperamento (inquit) ſunt quatuor ſimplices, calor frigus humor & ſiccitas: tamen calor non videtur ſpeciei infimę differentia. nam hæc poteſt eſſe, aut calor in toto corpore, vel præcipuis eius partibus (quę febris eſt) aut in parte aliqua, quas conſtat eſſe ſpecies diuerſas. nam ſi laboret aliquis febre, alius intemperie iecoris ſine febre, nemo hos dicet laborare eodem morbo. nam febricitat alter, alter non febricitat. Præterea quicunque calor præter naturam poteſt fieri cum affluente humore, aut ſine affluente humore, quę & ipſa differentia poteſt diuerſos morbos parere, fiunt enim ex intemperie; affluentibus humoribus omnes tumorum præter naturam ſpecies. Atqui hæ cędem differentię ab eſſentia ſunt deſumptæ. reprehenduntur enim antiquiores medici loco illo à Galeno, quòd omiſsis eſſentiæ differentiis ab accidentibus deſumptas dixerint. Commendatur Hippocrates ſolus tanquam qui ab eſſentia deſumptas tantum dixerit, à quo inuentæ ſunt hæ differentiæ, quæ declarantur à Galeno. Adde habere etiam huiuſmodi febrium differentias ſingulas propria ſibi ſigna, quibus dignoſcuntur, vt legenti librum De febrium differentia. & primum ad Glauconem, & primum De criſibus conſtabit facilè. tamen dicente Galeno tertio De Criſibus capite quarto ſpecies morbi dignoſcuntur per propria ſymptomata. Igitur monſtratum eſt, non eſſe illam partitionem, vſque ad ſpecies infimas deductam. Eſt tamen pro huius ſcrupuli dilutione animaduertendum: morborum eſſe differẽtias duplices: atque vtriſque vti medicos: quaſdam ex rei natura profectas: atque proinde genera & ſpecies conſtituentes: quaſdam verò non eſſe ex eſſentia, cęterùm eſſe ſpecies quas medici ſuis vſibus accommodãt. quod euidentius euadet exemplis. Diuiſio morbi in morbum partium ſimplicium, & compoſitarum & communem, ac rurſus eius qui in temperie in calorem, frigus, & humorem, aut ſiccitatem redundantem, per differentias ſpecierum eſſe iudico, quia procedit hæc diuiſio per ipſam morbi rationem. Nam ratio morbi eſt, affectus præter naturam: intemperies eſt quidam affectus præter naturam: exceſſus caloris, eſt quædam intemperies: ita praua compoſitio eſt quidam affectus præter naturam: magni-

tudo inſignis, aut paruitas mẽbri, eſt mala quædã cõpoſitio. Tñ quæ vlterius præcedũt diuiſiones, non amplius ab eſſentia, ſed ab aliquo quod extra eſſentiã eſt deſumũtur. Nã differẽtiæ oẽs quas diximus caloris, aut ex ſubiecto corpore deſumũt: vt ſi quis dicat, calor in toto, aut in parte, vel calor in humore ſpiritu, aut cordis ſubſtãtia (quanq̃ reuera febris ſolus ille calor eſt, qui in cordis ſubſtãtia recipitur. Quare illa diuiſio, nõ eſt lata per ſubiecta corpora, ſed partim per hæc, partim per cauſas internas. Cæterũ hoc procedẽte ſermone cũ de febriũ differẽtia dicemus, amplius declarabitur, quo loco explicabimus dictionẽ Galeni) aut deſumũt ex cauſis, vt cũ diuidit in calorẽ qui eſt ſol⁹, & cũ qui eſt cũ affluẽte humore: & cũ febris putrida diuiditur in bilioſam, pituitoſam, aut melancholicam: quod ſi in continuã diuidas aut intermittẽtẽ, vel in tertianã, quotidianã, aut quartanã eandẽ diuiſionẽ facias, nẽpe accidẽtiũ quæ conſequuntur cauſam. nã quòd continua ſit, aut intermittens, locus in quo cauſa putreſcit facit, quòd tertiana quotidiana aut quartana, facit cauſæ motus. Igitur nulla harum differentia eſt ſpeciem conſtituens. Nam cauſa, aut ſubiectum corpus non permutant ſpeciem, niſi mauis dicere, calorem ferri diuerſum eſſe ſpecie, à calore lapidis: & calorem à ſole genitum, ab eo qui genitus eſt ab igne. ſed multo etiam minus ſpecierum differentias enumeres, ſi calorum alium dicas intenſum, alium remiſſum, cùm intenſio & remiſsio nihil tollant eius quod eſt in eſſentia. In morbis aliis, eodem modo fit diuiſio nempe tumoris præter naturam, qui morbus compoſitus eſt, partim in temperamento partim in compoſitione conſiſtens, in phlegmonem, œdéma, & ſchirrum, & eryſipelas, ſecundum veras ſpecies eſt lata: quandoquidem diuerſis ſecundum ſpeciem alterationibus afficiuntur partes in his tumoribus. tamen diuiſiones illæ quæ ſecundum partes affectas ſunt, vt phlegmones, in phrenitidem, & pleuritidem & pulmoniam, conſtat eſſe tantum per medicas differentias. Vnde fit apertum, huiuſmodi morbos ſecundum ſpeciem eſſe eundem, putà, phlegmonem. Cęterùm ſunt differentiæ medicæ, illæ, quas in Conſtitutione artis inuenerunt medici curationi eſſe accommodatiſsimas: vt, gratia exempli: quanquam diaria febris & putrida ſint eiuſdem ſpeciei: tamen intereſt multum ad curationẽ ſecundum cauſas, illas ſeparari. quoniam cùm in curatione legitima, indicatio prima à cauſa fit: ipſa illa diſtinctio veluti manu ad curationem ducit. Idem in inflammationibus intelligendum eſt. phrenitis enim, & pleuritis, & inflãmatio ventriculi ratione illius indicationis, quæ deſumitur à morbo eandem exigunt curationem. diuerſa verò curatio fit, propter indicationem, quæ deſumitur à loco affecto morbo. quod conſiderantes medici, ipſas ſpecies curationibus accommodantes, ſermone in multas ſpecies diſtribuerunt. Tandem, vt ſemel dicam, veras morborum differentias in ſolo illo opere, quod illis inueniendis dicatum eſt, proſequutus eſt Galenus in reliquis operibus, cuiuſmodi ſunt liber De differentia febrium, & De criſibus, & De locis patientibus & Aphoriſmis differentias medicas magis proſequutus eſt, phyſicam argutiem non adeo curans. Iuxta eaſdem medicas differentias ſecundo Methodi capite ſecundo diſtribuit morbos omnes per cauſas nomenclaturarum. Itaque conſtat, vt in libello De differentia morborum vſque ad infimas, ipſas perduxerit. Sed quid, quòd differẽtias illas febris in hecticam, putridam & diariam, ex eſſentia deſumptas, vocauit Galenus? Animaduertẽdum eſt, poſſe eſſe differentias aliquas ex iis quæ eſſentiæ rei accidunt deſumptas, quæ tamen ex eſſentia non ſint. hoc contingit in diuiſione febris per intẽſionem vel remiſsionem, aut per ſubiecta corpora. nam calori, in quo febris eſt eſſentia, contingit eſſe intenſo aut remiſſo per ſe: cõtingit etiam illi eſſe in ſubiecto. tamen album aut nigrum non accidit calori, neque calido niſi ex accidenti: nihilominus intenſum aut remiſſum eſſe in hoc aut illo corpore ſpeciem non permutat. Igitur qui diuidit febrem per ſubiecta corpora (quod ſe facere profeſſus eſt Galenus eò loci) non diuidit per differentias ex eſſentia, tamen diuidit per ea quæ diuiſæ rei eſſentiæ accidunt per ſe. atque hoc eſt quod ille nomine differentiarum deſumptarum ex eſſentia, intellexit. Cæterùm, quanquam hęc ita dicantur, videtur Galenus nondum in libello De differentia morborum exactam diuiſionem inſtituiſſe. nam, quanquam in reliquis habeat, vt diximus. tamen hectica febris non poteſt non eſſe diuerſa ſpecie ab aliis in ratione morbi, nam illa eſt habitus, hæ ſunt diſpoſitiones. habitus & diſpoſitio in Categoria qualitatis ſunt diuerſæ ſpecies. Igitur in ratione qualitatis præter naturam, differunt ſecundum ſpeciem propoſitæ febres. Tamen, niſi quis oſcitanter librum illum præterierit, nihil deficere inueniet in diuiſione. Nam quod ad habitus & diſpoſitionis attinet differentiam philoſophi ipſi in diuerſas ſententias diſtributi ſunt, aliis dicentibus, non differre ſpecie, ſed ſecundum modum quendam ſe habendi eiuſdem qualitatis. eſt enim (dicunt) eadem qualitas, cùm facile ſeparabilis eſt, diſpoſitio: cum ægre, habitus. Eſſe verò ſeparabilem aut ſecus, videtur eſſe qualitatis modus quidam exiſtendi in re ſubiecta, non differentia. Si horum ſententia vera eſt, conſtat, in diuiſione eſſe omiſſum nihil: ſed calorem, etiamſi nihil addatur, eſſe ſpeciem infimam. Si verò contraria ſententia, quæ affert habitum à diſpoſitione ſpecie differre, verior eſt: ne tunc quidem eſt à Galeno quidquam omiſſum. Conſidera enim illum paulò antea, ſanitatem diſtribuiſſe in optimam ſimpliciter & ſemper, & bonam plurimùm, & bonam nunc: & morbos in contrarios gradus. Qua in diuiſione conſtat contineri eam, quæ eſt in habitum, & diſpoſitionem. nam ſanus plurimùm, atque adeo magis qui ſemper eſt, habet ſanitatem in habitu

bitu: qui nunc, in actu: morbum eodem modo. Habet verò ſanitatem in habitu, qui illam habet coniunctam cum ſalubritate, quæ eſt naturalis potentia ad reſiſtendum morborum cauſis. morbum, eadem ratione habet in habitu, qui habet illum coniunctum, cum inſalubritate quæ eſt naturalis impotentia ad benè valendum. Conſtat igitur, cùm hæc paulò ante dixiſſet, illum inter diuidendũ omiſiſſe nihil; atq; omnia, quę de differentiis morborum propoſuimus habere rectè. Quòd hęc ſit in omnibus differentiis mens Galeni, intelliges ex eo, ꝙ poſtquã differentias omnes in partibus ſimplicibus & cõpoſitis dixerat: eas, inquam, quas nos in principio huius capitis propoſuimus, hęc addit. γένος δ' οὐδὲν ἐστι νοσήματος, οὔτε ἐν τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν, οὔτε ἐν τοῖς συνθέτοις ἴδιον ἑκατέρων, ἡ γὰρ τῆς διαιρέσεως μέθοδος ἐνδείκνυται τὸ ἀδύνατον. Qui locus emendatur à nonnullis, vt corruptus, dicẽtibus, nõ ἑκατέρων ſed pro illo ἑκατέρω legendum eſſe. ſignificat enim ἑκατέρω longius, aut vltra. atq; ita vertunt locum. Nullũ aũt genus eſt morbi, neq; in ſimplicibus corporibus neq; in cõpoſitis pręterea propriũ. nã ipſa methodus diuiſionis oſtendit hoc eſſe impoſsibile. Hęc Galenus. Qua dictione cõſtat ſignificari ex ipſa forma diuidendi, qua fuerat vſus, patêre, nõ poſſe aliud genus morbi inueniri, proprium aut ſimplicibus aut cõpoſitis, præter dicta: & ita apertè dici reliqua omnia genera præter illic comprehenſa, eſſe impropria & non tã ex eſſentia deducta, q̃ ad vſum medicorũ inuenta. Cæterũ Leonhartus Fuchſius reprehendit hos interpretes, tanquã corrumpentes Græcam lectionem (nã reuera in omnibus codicibus inuenitur ἑκατέρων) interpretaturq; Galeni verba, vt alii omnes, hoc modo: Genus aũt nullum eſt morbi, neq; in ſimplicibus corporibus neq; in cõpoſitis vtriſq; propriũ. nam ipſa diuidẽdi methodus oſtendit hoc eſſe impoſsibile. Atq; hæc verba lõgè in aliũ ſenſum transfert, dicens, legẽ diuiſionis eſſe, vt per cõtraria fiat, vt fit hęc, Morborum quidã ſunt partium ſimplicium: quidam multiformium. atq; proinde nihil poteſt (inquit) illorũ vtriſq; eſſe proprium: quanquã poſsit eſſe cõmune. nã propriũ eſt, quod ſoli ineſt. Hęc ille. Sed, quantũ ego intelligo, lõgè à Galeni mẽte aberrat. nã non eſt in ratione cõtrariorum, vt non poſsit adeſſe pluribus, quod vni eſt propriũ. ſed hoc idẽ fit in rebus omnibus diuerſis. Nũquid quod propriũ eſt candoris poteſt eſſe propriũ palloris, magis quã nigredinis? Nõ arbitror. Nõ igitur iſtud ex ratione contrariorũ naſcitur, ſed ex ratione proprii: quod ſcilicet ineſt ſoli. Inuoluit igitur hęc declaratio multa pręter rẽ. Pręterea, ridiculũ, ſi Galenus moneat, nullum morbũ, qui ſimplicibus ſolis ineſſe poſsit, aut ſolis cõpoſitis, poſſe ineſſe vtriſq;. Eſt itaq; hæc interpretatio ridicula. Sed animaduertendũ eſt, dictione illa ἑκατέρων ſignificari poſſe vtraſq; partes, vel alterutras: atq; ita vertẽdum eſſe locũ: Nullũ genus eſt morbi (intellige pręter dicta) neq; in ſimplicibus neq; in cõpoſitis partibus, alterutris proprium. Nã ipſa ratio diuiſionis oſtendit, hoc eſſe non poſſe. quod perinde eſt ac ſi diceret: Cõſtat ex ipſa ratione diuiſiõis fieri nõ poſſe, vt aliqua ſpecies morbi prætermiſſa ſit alterutris propria: neq; ſimplicibus, neq; cõpoſitis. Qua verſione pręterquã quod nihil ex Gręca litera permutamus, ſenſum reddimus facilẽ. Atq; ſignificatur his Galeni verbis apertè, enumeratas ſolùm differẽtias eſſe proprias (nã ſiue genera dicas ſiue ſpecies ſiue differentias nihil refert) reliquas omnes medicas, vt diximus. Eſt aliud quod poſsit aliquẽ torquere. Videtur in cõpoſitione nullus morbus poſſe conſiſtere. nã monſtratũ à nobis eſt in ſecũdo huius operis libro, actiones omnes eſſe in inſtrumentis ratione ſimpliciũ partiũ. nam figura, quantitas, aut poſitus, non ſunt in genere efficientium. igitur qua ratione mõſtrauimus, relationẽ nõ poſſe eſſe morbũ, quia, cũ nihil poſsit agere per ſe, nõ videtur poſſe p ſe lædere operatiões: eâdẽ cõuincemur cõcedere, neq; vitioſam figurã, neq; magnitudinẽ, numerũue maiorẽ, aut minorẽ q̃ oportet, incõmodũue poſitũ morbos dici debere. Qui relatiõis autorẽ ſe facit, ita ſtatuit. Lędere actiões nõ eſſe agere quidquã. na nõ qđ edit vitioſam operationẽ illã lędit p ſe: actiões ſiquidẽ oẽs, tã quę benè, q̃ quę malè fiũt, à facultate fiũt, nõ à ſanitate aut morbo. Itaq;, cũ actionẽ lęſam edat facultas, & morbus actionẽ lędat, cõſtat (inquit) actiões lędere, nõ eſſe quidquã agere, quare illud relationi cõtingere, nihil mirũ. Hoc idẽ nos poſſemus dicere de magnitudine, figura, numero, & poſitu. Ceterũ examinãdũ amplius eſt, neq; tã leuiter p̃tereũdũ. nã quod dicũt, actiões oẽs à facultate fieri, falſũ eſſe mõſtrat motus, qui p cõuulſionẽ accidit, & qui p palpitationẽ. nã queãdmodũ Galen. dicit. 2 De cauſis ſymptomatũ in ipſo principio, hoc intereſt inter cõuulſionẽ & palpitationẽ, & inter tremorẽ rigorẽ, & ſingultũ, tuſim, ructũ, & ſternutamentũ: ꝙ duo illa ſolius cauſę p̃ter naturã ſunt opera, reliqua fiũt, vbi ad opus ſimul coeũnt morbus & natura. Ex quo loco cõſtat, nõnullas actiões fieri à ſolo morbo, nihil p̃ſtãte facultate. p̃terea, falsò dicũt: ſiquidẽ vniuerſim intelligũt, morbũ lędẽdo operationes, nihil agere. nã calor nimius vẽtriculi nõ aliter lędit cõcoctionẽ (quę in illo agit) q̃ vrẽdo: qđ agere eſt. Igit̃ nihil horũ eſt ppetuũ. nã neq; cõtrariũ eſt perpetuũ, ſcilicet, qđ lędit operatiões aliquid agere. nã vnguis in oculo lędẽs viſionẽ nihil agit, ſed ſupercreſcẽs pupillę, impedimẽto eſt ſubeũtib⁹ ſpeciebus, & excũti facultati. Quare ratio ipſa iã videt̃ inueniſſe, poſſe vtrũq; horũ cõtigere, & neutrũ illorũ eſſe ppetuũ. Eſt p̃terea aliud, actionẽ lęſam edi, aut actionẽ lædi. nam actio lędi poteſt, aut quia vitiat̃, aut quia minuit̃, aut quia tollitur. minuta aut vitiata edi poteſt: ſed ſublata nõ editur. quin potius hoc ipſum lędi, eſt nullã edi. minutã edi, aut deprauatã fortaſſe eſt facultatis: tolli actionẽ, aut oĩno corrũpi, cõſtat, morbi eſſe opus. Igitur nõ edi actiones morbus facit ſemper, nunquã facultas: atq; hoc facit

morbus vel corrumpendo ipſa in facultatem, agendoque, cùm in genere efficientium eſt, vt frigus nimium ventris, refrigerando, facit cruditatem: vel facit impediendo, vt nimia moles fecit, quominus Nichomacus Smyrneus ſe poſſet mouere loco. Sed earum actionum, quæ eduntur læſę, nonnullę eduntur à morbo ſolo, vt motus palpitationis & conuulſionis: nonnullæ à facultate ſola vt deprauata viſio in ſuffuſis: nam ad videndum nihil poteſt præter videndi facultatem concurrere: nonnullæ à facultate & morbo, vt confectio praua ciborum in calido ventre: nam chylus generatur ab hoc calore cum hac ſubſtantia, alterutra cauſarum lædatur, edit lęſam actionem. Tamen, etſi actio læſa edi poſſit à facultate, quod actionem lędit morbus eſt perpetuo. nam facultas edit actionem lęſam, quam morbus lædit, atque ipſum lędere eſt nonnunquam agere, nonnunquam ſecus. Quare nihil eſt intellectu difficile poſſe vitioſam figuram, aut quantitatem, aut poſitum, actiones lædere, etſi in genere efficientium non ſint. Quanquam neque hoc ipſum licet dicere aſſerentibus, morbum eſſe relationem realē vt loquuntur, nam relatio per ſe neque poteſt agere quidquam, neque impedimento eſſe. ſed hęc omnia contingunt earum fundamentis. Adhuc videtur reſtare alter ſcrupulus in diuiſione morborum. color quicunque præter naturam fit in humore aqueo, qui replet locum inter humorem cryſtallinum & tunicam corneam, eſt morbus oculi: tamen in nullo genere trimembris diuiſionis eſt. Quòd quidē morbus oculi ſit is color, licet apud Galenum legere, qui primo De cauſis ſymptomatū inter eos morbos talem colorem refert. licet etiam tibi haud dubiè intelligere argumētanti ex diffinitione. eſt enim affectus (eſt enim διάθεσις) pręter naturam (loquor enim non de eo colore, qui ſit ex natura: ſed quem fecit error) & facit noxam quę ſentiri poſsit in viſiōe (facit enim videri omnia eodem colore infecta) idq; per ſe. neque enim quia in ea parte alius quiſpiam morbus eſt, quem ſequatur color, ſed quia talis eſt color læſio accidit. Itaque morbus eſt, & nullus prædictorum generum. Quare diuiſio videtur vitioſa. Sunt qui concedentes reliqua, quæ dicuntur in argumento, morbum eum dicunt, etſi nullius dictorum generum ſit, reduci tamen ad illorum aliquod: tuncq;, aut ad morbos tēperiei reducunt, quia omnis color conſequitur temperiem, aut ad numerum, quia adeſt res, quam nō oportebat adeſſe, puta ille color: aut ad figuram, quia modum permutationis figuræ dicūt eſſe illam coloris mutationem. Tamen mihi hæc omnia diſplicent: neque video, cur ad aliquod tale genus reducatur. nam in Categoriis ea tantum collocantur, de quibus dicitur genus, vt homo & equus ſub animali: animal & corpus ſub ſubſtantia. reductione quadam collocantur illorum differentiæ, quas vocant ſpecificas, vt rationale & mortale in ſubſtantia. tamen color nihil tale habet cum temperie. Iam verò ſi cuiuſuis rei redundantia etiam accidentis morbum facit in numero, omnis morbus generat alium in numero: nam ſi nihil aliud, ſaltem redundabit ea qualitas, quę eſt morbus. Sed non omnis morbus eſt in numero: quia redundantia ſubſtantiæ eſt morbus in numero, non accidentis. A figura etiam longiſsimè abeſt color vitioſus. nam neque eſt ſymptoma ventris neque vię, neque ſuperficiei. nam neque obſtructio, neq; laxitas, neque aſperitas neque leuitas, neque pręterea eſt, quod ſtrictè dicitur figura. Proinde ego verius cenſeo, illum nullo dictorum generum contineri, ſed dici debere per ſe extra diuiſionem. Idque ideo fieri, quod nō eſt morbus, qui partibus omnibus poſsit accidere, vt alii, ſed ſoli oculo. huic enim ſoli poteſt color eſſe morbus, quem ſolum opus eſt à coloribus alterari, vt operetur. Sed dices, eâdem ratione ſapor poteſt eſſe morbus linguę. & ita non vnum, ſed duos morbos oportebit à diuiſione excipi. Nego. nam ſapor linguæ non eſt lęſionis guſtus cauſa. Sed ſapor ſaliuę qui non eſt affectus pręter naturam partis, ſed eſt ſymptoma eius intemperiei, à qua genitus eſt ille humor pręter naturam ſaporis. Quare de morborum differentia ſatis diximus.

Caput tertium. De cauſis morborum.

GEnus omne cauſę non morborum modo, ſed etiam rerum aliarum, vt nos docet Ariſt. aut eſt in rei forma, aut in materia, aut in fine, aut eſt efficiens (cauſam formalem materialem finalem & effectiuam vulgo vocant) cauſa quæ in forma eſt, propria cuiuſuis rei eſt eſſentia. cum igitur de ſingulorum morborum naturis, atque morbi ſecundum genus vſque ad nauſeam diſputauerimus, fruſtra hic de his morborum cauſis iterū diſputaremus. In materia nulla cauſa morbi eſt. Nam cū morbus nihil ſit arte factum vt ſtatua, non eſt ex materia ſecunda, vt illa ex ære: cum etiam non ſit ſubſtantia, ſed accidens quodam, non eſt ex materia prima. Verum habent accidentia cum de re aliqua dicuntur vt album & nigrum dicuntur de corpore, ſubiectā rem pro materia & huius generis cauſa: hac ratione ægrotantis aut febricitantis, dictum à nobis antea eſt, materialem & cauſam eſſe corpus viuens, atqui hoc aut ſecundum partes ſimplices, aut ſecundum multiformes. Cæterum hæc in differentiis enarrandis comprehenſa ſunt. Cauſa morbi nulla eſt in fine. nam quæ habent eſſentiam ſuam in aliqua perfectione hæc fiunt propter finem, atque ſua perfectio eſt finis & cauſa, quæ in plæriſque (vt dicit Ariſtoteles) eſt eadem cum forma: ſed quod habet eſſentiam in imperfectione, cuius modi morbus eſt, non

ſit propter finem,ſed ex defectu cõtrariæ perfectionis pullulat. Sanitatem certè facit natura,vt homo
melius viuat,ſed morbi cauſa morbum facit,non vt homo deterius viuat,nihil enim gratia mali ope-
ratur,ſed contingit hic ex defectu ſanitatis. Neque profectò dixerim morbi cauſam operari,cũ mor-
bum generat,ſine fine. Sed humor putris calfaciens cor generat calorem, aut propter generationem
ſimilis,aut aliud aliquid,quod permitto phyſicis dicere. ſtatim ac calor naturalem mediocritatem ex-
cedit,comparat rationem morbi,quæ conſequitur hanc generationem paſsionis,& congeneratur ex
accidenti,non proprii finis gratia.nam non alia ratione priùs monſtrauimus ad morbum nihil moue
ri per ſe, vt neque ad aliquem alium habitum,aut diſpoſitionem.Igitur morbus nunquam videtur fie
ri cauſa finis. Sed contra eſt,quòd præcipiente Gale.3. Metho.cum punctus neruus eſt, & conuulſió
imminet,totum præcidimus neruum.eodem modo facimus cum ex arteria ſanguis fluit, qui non ali-
ter compeſcitur.ſępe chyrurgi iſchiadis dolorem vſtione curant,probante id Galen.6. Epid.2. parte.
Conuulſionem ex repletione,eâdemq; ratione,aut etiam maiori paralyſim,excitata febre audēt mul
ti curare,cum alia videntur impotentia, deſumpta ratione ex Hippo.qui ita ſcripſit. Melius eſt febrē
conuulſioni ſuperuenire,quàm conuulſionem febri.Celſus circumſpecti medici dicit eſſe,lentam fe-
brem excitata acuta curare. Multa ſunt talia,in quibus medici,data opera,propter conſequutionē ali-
cuius finis, morbos ſtudent medicamentis generare. Quod,cùm ſit,nō dubium,quin ſit morborum,
qui ad aliorum ſublationem generantur,finis & in eo cauſa,vt præciſionis nerui cauſa & finis eſt debi
tatio conuulſionis,febris cõuulſionis curatio,excitationis febris acutæ ex lenta: vt ſi id quod adeſt cu
rationem non recipit,recipiat id,quod futurum eſt:tamen hic morbi auxiliorum habēt rationem,nō
morborum.nam vtitur medicus tunc temporis vno morbo ad demoliendum alium. Hi igitur fines
auxiliorum ſunt,non morborum. quando verò morbi recipiant rationem auxiliorum, aut quando
ſecus,docebit pars huius operis ad curationem ſpectans. Hęc igitur,quæ παθολογικὴ eſt,de efficienti-
bus morborum cauſis diſputet. Efficientium cauſarum quædam eſt externa,quædam eſt interna. vtū
tur medici nominibus his Cauſa externa,aut cauſa procatarctica, aut cauſa prægreſſa vſurpantes hæc
nomina pro eâdem re:& nomine cauſæ antecedentis,aut internæ eandem rem ſignificāt. Lib. De cau
ſis morborum cap.2.cauſas externas ita finit Gale. quę extrinſecus adueniunt, & alterant corpus,atq;
tranſmutant naturam vehementer.Cæterum multis aliis in locis ſub nomine cauſarum prĕgreſſarum
comprehendit nonnullas,quæ non extrinſecus accedunt,ſed intrinſecus in ipſo corpore generantur:
cuiuſmodi ſunt bubones,à quibus diariæ febres ſolent gigni,etiam ſi proprium harum eſt, vt à proca-
tarcticis cauſis generentur.Proinde Celſus,quò hanc ambiguitatem,ſi quæ ea eſt, in nominibus deui-
taret,cauſas procatarcticas omnes nomine cauſarum manifeſtarum comprehendit,antecedentes ap-
pellat abditas. Quæcunque igitur cauſæ,ſiue in corpore gignantur,ſiue extrinſecus contingant, mani
feſtæ ſunt,& ſenſu cognoſcuntur,non coniectura, procatarcticæ dicentur: vt quę interius latēt, inter
næ.nam quæ cauſæ,etiam ſi in corpore fiant,tamen manifeſtæ ſunt, meritò cum externis connumerā
tur:alterant enim corpus,non aliter atque illæ,continuarum partium alteratione. Licet igitur iterum
reſumpto ſermone ita diuidere.Cauſarum,quę morbos faciunt,quædam in corpore gignuntur quę-
dam extrinſecus accedunt,atqui earum,quæ in corpore gignuntur,quædam abditæ ſunt & antecedē
tes appellantur,aut internę:quædam manifeſtæ ſunt,& hæ etiam ſunt procatarcticę,vt genus earum,
quæ extrinſecus occurſant. Animaduertendum hoc loco eſt,in cauſis externis nonnullas eſſe,quę per
ſe ſunt cauſę:vt potio calida:multa alimentorum ingeſtio, aut nimia exercitatio per ſe quidem fiunt
febrium cauſæ.ſunt enim hæc omnia natura ſua calorem efficientia,& calore inducunt febrem, tamē
Ioānes,aut Petrus, gratia exempli,qui potionem vini huic propinauit externa febris cauſa eſt factus:
verum id per accidens:non enim hic vt Petrus,neque vt propinator habet ex natura ſua promptitu-
dinem ad febrem generandam:ſed ita contigit forte fortuna.Harum cauſarum nulla cōſideratio per-
tinet ad medicum:quandoquidem neque curationis prębent aliquam indicationem, neq; ad facilio-
rem febris dignotionem vtiles ſunt. aliæ enim cauſæ,quę extrinſecus occurſant,quanquam vbi ſemel
pręterierint nihil indicant in curatione,tamen conducunt ad cognitionē affectuum,quod docet Ga-
lenus.4.Metho,cap.3.& febres diarię docent aperte,quarum notitia maxima,ex cauſa prĕgreſſa pro-
ficiſcitur.hę igitur ad medicam attinent conſiderationem propter dignotionem affectus: etiam ſi per
ſe non exigunt aliquam curationem:quam tamen exigunt internę, etiam ſi in genere manifeſtarum
ſint.Cum igitur tres iam inuenerimus cauſarum manifeſtarum ſpecies,primam earum, quæ in corpo
re ſunt,cuiuſmodi ſunt bubones:aliam externarum,quæ cauſæ ſunt per ſe:aliam cauſarum ex accidē-
ti:primæ & ad cognitionem conferunt:& in curatione habent propriam indicationem:ſecundæ con
ferunt ad cognitionem ſolum, tertiæ ad neutrum: & proinde extra medicam conſiderationem con-
ſtituēdę ſunt.De cauſis externis,quæ per ſe ſunt cauſę,orta ſunt ante Galenum duo ſophiſmata:quę il
le libello,cui titulus eſt De cauſis procatarcticis,refutauit.Fuere qui contenderent, illas omnino non
eſſe cauſas morborum:aut ſi quo modo cauſæ dicerentur, id eſſe ex accidēti:vt propinatorem vini di
cebamus factum eſſe febris diarię cauſam. nam ſi per ſe ſol,aut exercitatio, aut vinum,cauſę febrium
forent:

forent:in quencunque hominem inciderent febrem generarent. non enim poteſt ſeparari à re, quod ineſt illi per ſe, ſed ſi bis mille homines ſint in theatro confertiſsimi, æſtiuo tempore, ſub meridie, (ſi ita fors ferat) vnum, aut alterum continget febricitare ex æſtu, manentibus aliis omnibus à febre liberis. Atque videtur horum ratio confirmari, interrogando, Cur vini propinatorem cauſam ex accidenti febris dicimus. An non quoniam febricitandi cauſa in ipſo non eſt, ſed in calore potus? At neque in æſtu febricitandi cauſa, ſed in ipſo homine, qui febricitat: alioqui omnes qui æſtu laborauere, fuiſſent correpti febre: quod, cùm factum non fuerit, conſtat aliquid adfuiſſe huic homini, quod fuerit eius febris cauſa. Dirimit tamen ſophiſticam hanc rationem. primo De feb. differentia cap. 4. dicẽs: Oportet enim toto hoc ſermone memoria repetere, quòd nulla cauſarum ſine patiẽtis aptitudine agere poteſt, alioquin omnes, qui ſub æſtiuo ſole commorarentur, febricitarent. Poſſunt itaque hæc ex natura ſua febrem facere, modò adſit in his, qui perpeſſuri ſunt, præparatio. atque hoc ipſum indicat, illas operari per ſe. Alii, quanquam hoc admitterent, tamen nullam harum cauſarum dicebant febrem poſſe facere, quin permoueat internarum aliquam: ſed proprium eſſe externarum cauſarum, per motionem antecedentium morbos generare. Cæterùm conuincitur ſtulta hæc opinio mille euidentibus exemplis. nam ſicubi præciſſus ex ictu digitus eſt, factus eſt morbus, in deficiente naturalium partium numero, omnibus internis cauſis inalteratis: non enim video, quam aliã cauſam præciſione enſis mouerit, aut quid aliud effecerit, præterquàm ꝙ digitum præcidit, qui eſt ipſe morbus. Qui ex itinere ſemianimes præ frigore in hoſpitium deferuntur, refrigerationem patiuntur nudam: atqui eam ex occurſu frigidioris ambientis. multi repente ex ſola perfrigeratione occipitis occurſu frigidioris cuiuſdam auræ facta, priuantur memoria. At fortaſſe id volunt de febrium generatione intelligi. Sed neq; in his verum eſt, quod afferunt, niſi continuò velint defendere, nullam hecticam febrem poſſe fieri à principio, alio febris genere non prægreſſo. Sed huius ſententiæ abſurditatem ſumus in ſequẽti libro detecturi. Interim illud dicimus cum Galen. 1. De febri. differen. cap. 8. febres hecticas duplicem habere generationis modum: aut eñ aliis febribus ſuccedunt, aut à cauſis procatarcticis, more diariarum ab initio nulla prægreſſa generantur. Quod, cùm ſit, conſtat fieri febrem à cauſa externa citra alicuius internæ alterationem. Siquidem quò febris hectica fiat, neque humor, neque ſpiritus, neque quidquã aliud intra corpus in cauſa eſt. Cæterùm de vltimo hoc exemplo dicturi paulò infrà diffuſiùs ſumus. Quod propoſitum aduerſus ſophiſtas eſt, monſtrauimus euidenter, eſſe ſcilicet cauſas externas per ſe morborum cauſas, atque illos citra alicuius internæ mutationem poſſe generare. Quare ad antecedẽtes oportunum fuerit conuertere ſermonem: quarum nonnullæ ſunt, quæ antecedentes tantum dicũtur: nonnullæ quæ continentes. quanquam de continenti eſt in controuerſia, an poſsit morbis cõtingere. Sed conſiderandum ante alia eſt, à medicis quampluriṁis de eadem re dici nomen cauſæ continentis, & coniunctæ: atque proinde damnari Auicenam cum aſſeclis ſuis quòd febribus putridis dicãt eſſe quaſdam cauſas antecedentes, & quaſdam coniunctas: atq; coniunctas eſſe, dicant, eas, inter quas & morbos nullæ aliæ cauſæ intercedunt. Sed ego non video, cur reprehendi debeant. neceſſe eñ eſt, cuiuſcunque rei eſſe proximam cauſam quandam, alioqui cauſarum ſit infinitus numerus: quam tamen cauſam, non arbitror poterant aptiori nomine, quàm coniunctæ, ſignificare: ſiue ea ſit continẽs, ſiue non: hoc enim nomine cauſæ proximæ, aut coniunctæ (quod idem eſt) vſus eſt Ariſtoteles octauo Meta. vocat ἐγγύτατα αἴτια Igitur coniuncta cauſa non eſt cur cum continenti confundatur: nam cõiunctam neceſſe eſt adeſſe cuiuis morbo pendenti ex cauſa: continentem non eſt neceſſe. atque facta hac diſtinctione clarior euadet doctrina. Quoniam verò autor diffinitionum indiſtinctè vſurpat hæc nomina: non eſt, ꝙ permoueamur. negant enim omnes vno conſenſu librum eſſe Galeni. Nos itaque coniunctæ & continentis diuerſas rationes eſſe dicimus: coniunctam eſſe, inter quam & morbum non eſt cauſa media: continentem eam, quæ in generatione habet eſſentiam, quod mox ſumus declaraturi. Scio Gale. 1. De cauſis ſymptomatum cap. 5. ita ſcribere. τὸ μὲν συνεχὸν αἴτιον, ἢ συνεκτικὸν, ἢ προσεχὲς, ἢ ὅπως ἄν τις ὀνομάζειν ἐθέλῃ. quod plærique ita vertunt. cauſa igitur continua, ſiue coniuncta, ſiue continens, ſiue vtcunque aliquis nominare vellit. Quæ phraſis videtur ſignificare, nihil intereſſe inter coniunctam & continentem cauſam. Tamen conſidera dictionem hanc συνεκτικὸν, non tã ſignificare coniunctam quàm continentem, vt illa tria nomina συνεχὸν συνεκτικὸν & προσεχὲς eandem rem ſignificent. ſed quanquàm ita legeretur, vt legunt illi non poſſemus intelligere coniunctæ & continentis cauſæ eſſe eandẽ rationẽ. nam Galenus illic loquitur de cauſa ſymptomatis cuiuſdam, puta torporis, qui proculdubio habet cauſam continentem. Cauſa verò, quæ eſt continens, eadem eſt & continua, & coniuncta: quanquam non quæcunque coniuncta, eſt & continens. Ergo loco illo nihil intererat dicere cauſam coniunctam, continentem, aut continuam: cùm ſermo eſſet de paſsione habẽte cauſam continentem, cui proinde neceſſe erat adeſſe reliqua omnia. Tamẽ reuera horum nominũ, Continens, & Coniuncta, diuerſæ ſunt notiones. Præter hæc animaduertendum eſt, apud antiquos, quantum conſequi poſſum ex autorum lectione, nomen cauſæ continentis latius, quàm hodie apud

neotericos

neotericos,vſurpari eſſe ſolitum.intelliges id ex Celſo,quem omnium maxime in Latinarum vocum vſurpatione,& reſponſu cum Grecis,oportet cōſulere. Qui in prooemio primi libri cauſas abditas & continentes vocat,his vſus verbis:Igitur ii,qui rationalem medicinam profitentur,hęc neceſſaria eſſe proponunt,abditarum & morbos continentium cauſarum notitiam: deinde euidentium. Vides, vt Celſus morborum ſecundum antiquos Rationales interpretetur cauſam eſſe continentem:& nomen cōtinētis nullo rigore de quacūq; abdita dicat. Tñ neotericis placuit eo vti, vt rigidiſsimi vtebãt Stoici: quia vt Gal.refert libello aduerſus Iulianū ſcripto,ab Stoicis inuētū nomē hoc eſt,ſed neq; in illa rigida ſignificatiōe mihi videtur,medici oēs causā cōtinētē rectè finire. dicūt eñ cū autore diffinitionū: Cauſa cōtinēs eſt qua poſita ponitur,& qua ablata auferẽ effect⁹. Tñ ex ipſius Galeni verbis, & ex diffinitione,quā ille ab Stoicis accepit facile intelliges, nō eſſe hæc duo in eſſentia cauſę cōtinētis,vt poſita ponatur,& ablata auferat effectus:ſed alterū tātūmodo,vt ſcilicet ablata cauſa,auferat effectus: ita vt neq; momēto tēporis poſsit cauſa ablata effect⁹ perſeuerare. Nā primo De cauſis pulſuū tres cauſas cōtinentes eſſe dicit Gal.inſtrumenta,facultatem,& vſum:tamen nulla illarum hoc habet, vt ipſa poſita ponatur pulſus:habet enim emortuum corpus arterias:tamen non habet pulſum:quoniam,vt pulſus fiat,neceſſe eſt tres illas cauſas conuenire:quò tollatur pulſus, ſatis eſt quamcunq; illarum tolli: atque hoc vnum facit tres eſſe cauſas continentes. Pręterea Galenus lib.aduerſus Iulianum cap.11.de ſententia Stoicorū ita diffinit. Cauſa cōtinens eſt,quæ in generatione ipſa habet eſſentiam.quod nihil aliud eſt,vt ego intelligo,quàm quæ eſt, quò generetur,& ſit effectus,neceſſariò requiſita. Qua ratione cōſtat,materiam & formam cuiuſcunque compoſiti phyſici,eſſe illius cauſas continentes:quia ſublatione cuiuſcunque illarum tollitur compoſitum, etiamſi ad illius generationem ambobus ſit opus. Igitur cauſa continens,vt ab Stoicis antiquitùs,& à medicis hac ætate accipitur, eſt, qua ablata perit ſtatim effectus:ut neq; momento tēporis ſublata cauſa duret. Eſt apud Gal.lib. Aduerſus Iulianum ſcripto.cap.vlt.diffinitio quædam continentis cauſæ: quam plęrique medicorum ſiniſtrè interpretantur. Eſt verò eo loco ita ſcriptum: Cum tamen nullam aliam cōtinentis cauſę referre rationem poſsit,quā quod ab ea aliquid fiat,& cum ea pariter ceſſet. Illud enim Pariter de ceſſatione tātum dictum eſt:prima verò pars eſt finitio cauſæ in genere, nimirum, Cauſa eſt, à qua aliquid fit. Eſt ergo, ac ſi dixiſſet, Cauſa continens eſt cauſa,cum qua pariter tollitur effectus. vt pars prima poſita ſit loco generis,ſecunda loco differentiæ. Vis enim luce clarius intelligere diffinitionem hanc longe differre à ſua iſtorum: conſidera de multis verè hanc dici,de quibus ſua dici non poteſt. De facultate vitali dixeris verè,illam facere pulſum,& cum ea ſimul pulſum tolli:tamē falſum eſt, poſita facultate poni neceſſario pulſum. nam ſi deeſt vſus,etſi reliqua adſint,nunquam ille fiet. Quod etiam à Galeno dictum eſt.1.De locis patientibus: Illud quo nos tangente generatur paſsio, & quo decedente quieſcit, cauſam eſſe omnes homines credunt. Franciſcus Valeriola intelligit de continente cauſa dictum: tamen falſò.non enim notionem continentis cauſæ,ſed cauſæ in appellatione communi voluit illic Gal.ſcribere, quod citra dubium mox ſcripta exempla(quæ oportuit Valeriolam conſiderare)declarant. Sic igitur (inquit Galenus poſt priora verba)& ignem vſtionis,& gladium ſectionis cauſam eſſe credimus. Nunquid ignis eſt vſtionis continens cauſa?aut gladius ſectionis?aut ſi ſunt,nunquid vt vſtio fiat,ſatis eſt adeſſe ignē: & vt ciſsio,gladium? Eſt ergo cauſa continens cauſa,qua ablata aufertur ſtatim effectus. Qua finitione præmiſſa ipſa occaſio exigit,vt agitetur à nobis illa quæſtio,non tā vtilis,quàm celebrata,de cauſa continenti,an in morbis ſit. Primo illud ſatis cōſtat,omnem cauſam quam formalem vocant eſſe cauſam continentem rei,nam eſt propria ipſius rei forma,cuius ſublatione conſtat tolli rem. Sed,vt diximus, modò de cauſis efficientibus diſputamus, nam forma morbi eſt ipſa illius ratio, magis q̃ illius cauſa,à qua fiat. Leonhartus Fuſius protèrue contendit,nullum morbum poſſe habere cauſam continentem: atque addit hanc rationem. Nihil, quod habet eſſe permanens, habere poteſt cauſam continentem. Sed omnis morbus eſt res permanens: nullus ergo habere poteſt cauſam continentem. Librum de Diffinitionibus,& Introductorium negat eſſe Galeni: quoniam manifeſtè in illis aſſeritur continens morborum cauſa. Sed & libello Aduerſus Iulianum ita eſt ſcriptum: Ponatur tamen, cauſam morborum continentem interdum eſſe plenitudinem:neceſſe ſtatim eſt,vt eius ſublatione tollatur morbus, Quanquam poſsit hic fortaſſe dicere ex ſuppoſitione meminiſſe Galenum cauſæ cōtinentis. Sed Celſum ſaltem habet contra ſe loco citato.niſi dicat aliter illic à Celſo eſſe vſurpatum nomen,atque ab illo vſurpatur.calculum in renibus,& ſextum digitum morbos ipſos eſſe dicit, non morborum continentes cauſas. Habet hęc ille:tamen errat apertè multis modis. nam calculus ſuppreſsionem vrinæ nō facit per ſe,ſed per obſtructionem. Præterea,cogitur eodem modo cōcedere,tumorem,qui obſtruit, eſſe morbum:quod libenter concedit, non conſiderans contradicere ſe apertè Galeno,qui cap.7.lib. De diff.morb.dixit:Ipſa ſiquidē obſtructio eſt ægritudo:humores vero ægritudinis cauſa. Igitur Leonhartus dum Galeni dicit ſe ſententiam interpretari,ab illo manifeſte recedit. Præterea propoſitio argumentationis eius eſt apertè falſa. dicit enim,nullam rem permanentem cauſam continentem habere poſſe. tamen lumen procedit à luce, vt à continenti cauſa. ſpecierum ſuarum qualitates ſunt cauſa

continens.

continens. Atque vt ſemel dicam, nulla res eſt, quæ careat cauſa continenti. nam partes ſuæ eſſentiæ, ſiue phyſicæ compoſitionis, ſiue Metaphyſicæ ſunt cuiq; rei continentes cauſæ. Malè igitur dicit, nullam rem permanentem illam habere. Alii ſunt, qui morbos omnes (vt ſuperiùs diximus) appellant relationes. atque de cauſa continente in morbis ita cenſent. duplices eſſe morbos: quoſdam additione factos, vt ſextum digitum, aut calculum: huius etiam generis dicunt eſſe febrem, quia ex incremento caloris fit: quoſdam detractione, vt detractionem digiti. Morbos igitur ex additione, dicunt cauſas continentes habere, illa ſcilicet quæ addita ſunt, ſiue ſint accidens ſiue ſubſtãtia: tamen morbos ex detractione non habere talem cauſam. Hi (ſalua pace dixerim) imperfectam conſtituunt doctrinam, & ex falſa opinione progreſsi minus loquuntur conſentanea. Nam reſpondent, Morbi ex additione habent cauſam continentem: morbi ex diminutione non habent. Quid, de his, qui neque ex additione ſunt: neque ex detractione? An nullos tales eſſe putas? Subuerſio pupillæ eſt additio? an detractio? Ego putauerim neutrum: ſed partium, quæ præerant, prauum poſitum. Luxatio oſsis eſt additio? an detractio? Mihi nihil videtur additum, neq; detractum quidquam: ſed quæ prius erant, malè ſibi cohærentia. Hi igitur morbi habent cauſam continentem? an non? Oblitus eſt. Ferendum id eſt, ſi quæ dixit, dixit verè. At ego audiueram, omnes relationes prouenire neceſſariò ex fundamento & termino, atque corruptione cuiuſcunque illorum, corrumpi neceſſario. habere etiam relationem quancũque fundamentum & terminum propinquum & remotum. Quare non video, quà ratione pugnet minùs cum rei natura, relationẽ carere cauſa continente: quàm hominem eſſe irrationabilem: Igitur, ſi morbi omnes relationes ſunt, omnes habent illam, tam qui ex detractione, quàm qui ex additione. Nam dicito mihi, quod eſt defectus digiti fundamentum, atque illud monſtrabo relationem cõtinere. Eſt, dicit, fundamentum illius defectus, id quod de manu ſupereſt: quod tamen ſi auferatur nõ aufertur morbus, ſed creſcit. Si creſcit: ergo non eſt relatio, aut deuora, relationem creſcere: vt deuoraſti illam non corrumpi corrupto fundamento. Præterea, neceſſe eſt, cùm præciſſa amplius manus eſt, relationem priorem periiſſe: alioquin eadem relatio habuit duo fundamenta, id videlicet quod modò ſupereſt, & quod prius ſupererat, quod ſatis certo ſcio, non concedes. Igitur qui laboranti vnius digiti defectu manum præſcindit, curat morbum: nam tollit fundamentum: quare & relationem. Sed relatio eſt morbus: ergo tollit morbum. Hęc continet tua aſſertio, ſed nollem mihi tales, cõtingere chirurgos, qui digiti vnius defectum alterius curarent præciſione. Non ergo loquuntur hi conſentanea. Sed, ſi ex tam abſurba opinione quidquam poteſt eſſe conſentaneum, dicendum foret, morbum omnem habere cauſam continentem: & cum defectus digiti vnius eſt, & quod ſupereſt manus præſcinditur, tolli relationem, quæ erat morbus, ſublatione fundamenti, tamen ſubſtitui pro illa aliam deteriorem: proindeq; hominem non curari, ſed permutari ad grauiorem morbũ. Eſt enim curatio, nõ quæcunque morbi ſublatio, ſed morbi commutatio cum ſalute. qui ita diceret, obſeruaret ſermonis conſequentiam, procederet tamen ex abſurda opinione, quod paulo ſuperius monſtratũ eſt, ſed ſatius fuerit hos iam miſſos facere, & tranſgredi ad aliorum aſſertiones. Eorum qui morbũ in qualitate ſtatuũt, quidam ſunt, dicentes, morborum quoſdam habere continentes cauſas: quoſdam minùs. Nonnulli rem ita diſtingunt. Morborum quoſdam fieri, quoſdam factos eſſe, quoſdam partim fieri partim factos eſſe, atque horum omnium, eos, qui adhuc fiunt, dicunt habere poſſe continentes cauſas. vocant fientes eos, qui curari poſſunt ſola cauſæ ſublatione citra temperationem arte factam: confirmant hãc ſententiam ex Galeno primo De locis patientibus cap. 2. vbi ita ſcripſit. Quippe nonnunquam à cauſa quapiam oritur paſsio, ſed ita vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habeat affectionem: interdum autem, partim iam facta eſt, partim etiam dum fit: ſæpenumero quanquam fieri deſinit, ablata cauſa, perſeuerans tamen manet affectio. Hæc Gal. Hi, vt à principio diximus, vſurpãtes nomen vt ab antiquis medicis vſurpabatur, rem ipſam docent, vt habet: cæterum propoſitę queſtioni non reſpondent. Diximus enim in hac quęſtione magno rigore vſurpari nomen hoc, vſqueadeò vt ad naturam cauſæ continentis neceſſe ſit ablata cauſa effectum auferri momẽto temporis, quod nullis febribus poteſt cõtingere, vt proponens veram ſententiam iam demõſtro. Nullus morbus temperiei habere poteſt cauſam continentem. reliquorum, illi, qui additione rei alicuius conſiſtunt, cauſas cõtinentes habent: reliqui non habent. quod primò eſt propoſitum, hãc habet demonſtrationẽ. Nulla qualitas quæ per motum generatur ex remiſsione contrarii, & habet factum aliquid, poteſt ex cauſa continenti pẽdere. Sed omnis morbus temperiei eſt qualitas talis, & habet aliquid factum: igitur nullus talis morb⁹ poteſt pẽdere ex cauſa continenti. Quod neceſſariò omnis alteratio, quantũuis adhuc fiat habeat aliquid factum, hinc diſce: quòd ab Ariſtotele demonſtratum eſt. 3. de motu, omnem motum eſſe actũ rei quæ mouetur. vnde philoſophi colligunt, motũ tribui poſteriori paſsioni. Eſt poſterior paſsio qualitas ea, quàm, res quę alteratur, comparat alteratione. tribuitur verò illi motus, quoniã nunquam ille eſt vſque dum genita eſt poſterior paſsio in eo quod alteratur. Nam res quæ nihil omninò accepit, nondum alteratur: ſi non alteratur, quieſcit: quod quieſcit non mouetur. ergo quando motus alterãdi eſt, neceſſe eſt aliquid eſſe in re quæ alteratur factũ. nulla igitur febris poteſt ita fieri, vt nihil habeat

factum

factum.quod ſi quid habet factum,illud;quantumuis ſit minimum,non poteſt habere cauſam continentem,debet enim corrumpi motu.atqui cum motus tempore fiat,non poteſt,quod per motũ corrumpi debet,alterius rei corruptionem repente, aut puncto temporis conſequi. finge enim febrem fieri.tollat Deus puncto temporis cauſas omnes:durabit nihilominus febris,quãtum durabit corruptionis motus.demonſtratum igitur eſt,nullum morbum,qui ſit intemperies, continentem cauſam habere poſſe.quòd reliquorum morborum,ii qui in additione conſiſtunt habeant,ſatis liquet.quandoquidem ſubtractio eius quod redundat,eſt ipſius morbi ſublatio,ſine alia morbi corruptione. Nam ſi cui ſunt ſex digiti,ſola ſexti digiti pęrciſione curatur,nulla pręterea curatione indigens.reliqui morbi nullam cauſam habẽt,a qua ita pendeant. Diximus itaque modum quo cauſa ſe habet ad morbum, & quando continens ſit,& quando ſecus. Iam de ſingulorum morborum cauſis dicere fuerit oportunum,atque omnium primò caloris:qui omnium morborum ſimplicium primus erat in diuiſione. Caloris excitandi ſunt quinque cauſæ:motus,putredo,& vicinia rei calidæ,conſtrictio,& cibus potúsue calidior.omnes cauſæ,ſi quæ præter has videntur alicubi ab autoribus dictę, his quinque contin&etilde;tur. nam qui febricitant ex exercitatione,aut ira,metu,mœrore, aut alio quopiam animi motu, ex motu incaleſcunt. qui febribus putridis corripiuntur, ex putredine incaleſcunt: qui ex mora in balneo, aut in ſole,aut ex bubone,aut medicamine calido, ex vicinia rei calidæ: qui ex refrigeratione, aut balneo aluminato,aut medicamine aſtringente,ex aſtrictione febricitat:qui ex ebrietate,aut ſatietate, aut eſu acrium ciborum,cuiuſmodi ſunt cepæ aut alia aut porri,ex quinta cauſa. Qui ex fame febricitat,vt.8. Metho: capite. 2. à Galeno dicitur contingere calidis & ſiccis naturis, videri poſsit alicui nulla dictarum cauſarum febricitare. Sed animaduertendum eſt famem rarò efficere febrem diariam, ſed ex bile. Nam febricitant ex fame ii, quos Hippocra. picrocholos appellat,calore naturali,in defectu alimẽtorum,conuerſo ad recrementa bilioſa(illis enim ea natura abundat)quæ aut putrefacta, aut vſta, febrẽ faciũt,pendentẽ ex putredine. intelligo enim hic nomine putredinis putredinẽ & vſtionẽ,quandoquidẽ mõſtrabimus ſtatim, ſcribẽtes ſeorſum de modo quo humores & ſpiritus fiunt febriũ cauſę, Galenum nomen putredinis ita accepiſſe,cum omnes febres ex bile, putridas appellat. Admitto fieri nonnunquam diariam ex fame in homine ſcilicet valde calido & ſicco, tamen, modò non redundante recrementis,tunc calor ad ſpiritus ſe conuertit,vt in alio dicebamus, ad recrementa. atqui erit hæc generatio caloris ex vicinia rei calidæ. Vigilia quæ & ipſa febrem facit,nomine motus intelligi debet: eſt enim labor animalis potentiæ: vt ſomnus,quies: Sed de cauſa,qua motus calorem facit,diſputant philoſophi omnes,& nonnulli etiam medici. Quod motus cauſa caloris ſit,dictum reperio ab Ariſt.1 Metheoron capite tertio & quinta ſectione proble. quæſtiõe.decima tertia. Cuius rei cauſam nonulli eſſe dicunt,quòd cum motus ſecundum locum ſit omnium primus, conſentaneum eſt primam omnium qualitatum elementorum generare. Sed hi reuera non reſpondent queſtioni,ſed confugiũt ad proptietatem,quod faciunt,qui cauſarum ſunt ignari. Alii dicũt,mota re aliqua,motione extrahi verſus extremitatem partes in ea re latitantis ignis,itaque elucere amplius calorem. Sed ego nõ intelligo tã leuẽ eſſe primorum elementorũ permixtionẽ,vt ſola ſecundũ locũ motione,hęc huc,illa illuc recedant. Nã cũ elementorũ partes ſeparãtur,incipit mixtũ reſolui. maximè cũ mõſtratũ à nobis in primo huius operis libro ſit:elementorũ nullas partes manere in mixto ſecundũ formas proprias. Eſt qui dicat,cũ confricãtur duæ ſubſtãtiæ duræ aërẽ vehemẽtius impulſum cõfricatione,ſubire in res ipſas quę mouẽtur per poros, & vẽtilare igneas in illis partes. Sed hæc ſententia ridẽda magis eſt, q̃ refutanda. Nã ridiculũ,ſi per ferrũ,denſiſsimã ſubſtantiã, cogatur aër penetrare, cũ liceat illi effugere per latera. Adde,ad ventilationem nõ ſatis eſſe,ſi intret aër,niſi facili quodã motu intret,ad ventilandũ motitãdumq; circumquaq;. quod,ni fallor,ferri dẽſitas non fert.præterea fieret,quod libenter cõcedunt, vt res non incaleſceret motu,niſi confricaretur vehementer,ſed obſeruatũ eſt ab Ariſt. miſſa in ſublime ſagitta vehemẽter,contingere plumbũ in ea prę calore liquari:quam tamen conſtat moueri ſolum nõ confricatam cum re alia dura. Adde motum non ſemper calfacere, quin potius refrigerare nonnunquam:nam aquam calidam,quo refrigeremus citius,ſolemus transferre de vaſe in vas,ſcilicet motiõe frigeſcit. ita refrigeramus calida iura, quorum tamen rationem nullam poſſunt iuxta ſuum placitum reddere. Sed eſt aduerſum hanc doctrinã firmiſsimũ argumentũ hoc. Quæ ventilatione inflãmãtur, inflãmantur plus,minúsue pro ratione ignis,quẽ in ſe habent:nõ pro ratione vẽtilationis. nã nunquã ſemiextinctam lucernam ventilatione facias tantum ardere quantũ magnũ ignem. quin potius ſi pari ventilatione vtaris,maiorẽ auxeris,minorẽ extinxeris. quia vẽtilatio debet eſſe mediocris ad cõſeruãdũ ignẽ. Vtroq; exceſſu perit flãma,cuius cauſa dicta à nobis eſt in.3.lib. vbi de vſu reſpiratiõis,& pulſus diſputauimus. Igitur ſi motus ventilatione augeret calorẽ,oporteret calorẽ,qui cõparatur,habere proportionẽ cũ eo,qui pręerat:ita vt ex cõfricatiõe plus incaleſceret,quod natura eſſet calidius: quod natura valde frigidũ eſſet,nihil fere. tamen videmus in terebelli ferro tantum calorem cõcipi, quantum in re alia quacunque calida:tamen ferrum cùm frigidum vſqueadeo ſit,parum poſſet ventilatione iuuari. Igitur miſsis tandem his aſſertionibus, quæſtioni ex noſtra opinione reſpondeamus.

Atq;

Atque, vt dicam veriùs, ex Ariſtotelis opinione. nam ex illius verbis certum eſt reſponſum petere. Ille ita ſcripſit. 2. Meteo. cap. 3. Calorem autem cum ipſo ſole maximè generari, rationi eſt conſentaneũ, cum ſimile quidam deprehendamus ex iis, quę apud nos contingunt. etenim in iis, & violentia eorum quæ feruntur, propinquus aër præcipuè caleſcit. idq; optima ratione. illum enim præcipuè motus rei ſolidæ ſecernit. Ex quibus verbis palam fit de ſententia Ariſt. cauſam generãdi calorẽ, cùm res aliquæ duræ confricantur, eſſe intercepti aëris calefactionem: quoniam hic diſtractione rareſcit. Eſt itaq; rei ratio. ꝙ, cùm aër compreſsione & diſtractione rareſcat plùſquàm pro ſua natura, ad ignis naturam diſponitur, eoq; incaleſcit. Neque enim argumẽtum, quo nonnulli aduerſus aſſertionem hanc vtũtur, eſt, quod nos debeat permouere, cum dicunt calorem generare raritatem, cæterùm raritatem non generare calorem: alioqui raritas ſit qualitas agens. nam ex qualitate, quę non eſt agens non poteſt per ſe quicquam generari, ſed ex accidenti poteſt. Sunt actiones ex accidenti quæ non conſequuntur naturã cauſæ peculiariter efficientis, ſed diſpoſitionem materiæ. in quibus actionibus (vt à philoſophis accepimus) vniuerſalia agentia habent vicem agentis peculiaris. Quod Ariſt. ait, ſagittã violentius ſurſum iactam incaleſcere vſqueadeò, vt ſi quid in ea plumbi eſt liquefiat, eodem modo contingit, aëre ſcilicet, quem contingit, motu rariori facto, permutatoq; ad ignis naturam: atq; ita liquefaciente plũbum, quòd contingit. Fieri enim poteſt vt eadem aëris portiuncula, hærens à principio curſus ipſi plũbo, per totum ſpatium plumbum contingens deferatur, maiori impetu ſagittæ non permittente illi effluere. Id quod in rebus quàm plurimis ſolemus experiri. Problemati quod de liquidis rebus quas motione contingit refrigerari propoſitum eſt, aliter cenſeo reſpondendum: res nempe liquidas non incaleſcere motione, eò quòd neque tam violenter feriant, vt ad tantam raritatem aërem transferant, neque etſi ferirent, ille ad igneam naturam verteretur. quoniam adeſt rerum ferientium humiditas, quæ corrigit. Quod verò refrigerentur citiùs, mota, quàm quieta. cauſa eſt, quòd citius exhalat in motis liquoribus empyreuma (quod, vt Ariſt. inquit, in rebus omnibus ab igne perpeſsis neceſſe eſt eſſe.) quàm in quietis. Diſputat Gale. de empyreumate in procemio noni lib. De ſimplicium. med. facultate. ſignificat quod Latine ignitionem diceremus, vim inquam igneam, quàm in rebus omnibus vſtis experimur: quamq; probabile eſt ineſſe ex admixtione aliquarum exhalationum ignearum, quæ facilius diſsipantur in ambiens, exhalantque, humore motione diſtracto, quàm reſeruato toto ſimul & quieto. Accedit, humores calidiores in ambiente frigidiori facilius alterari ab ambiente, diſtractos, quàm vnitos: quia & pluribus partibus continguntur, & reſiſtunt minus. Quod igitur ad cauſam, qua motus calorem facit in quacunq; materia, attinet, ita habet. Cur in humano corpore ex exercitatione calor generetur, multo minori negotio mihi videtur poſſe inueniri. Nam, cùm in humano corpore ſint & ſpiritus & humores intenſum habentes calorem, nulla alia ratio fuerit calfaciendi totum corpus, quàm horum ipſorum diſtributio. atqui inflammãdorum ſpirituum cauſa fuerit ventilatio ex motu. Quòd in defeſsis ex vehementi exercitatione maior calor circa articulos multo tempore perſeueret, ipſa articulorum cõfricatio & maior tractio calidorum halituum, quæ ad vehementius mota pariter facta eſt, fuit in cauſa. Primam igitur excitãdi caloris cauſam iam explicuimus. Hanc excipit putredo. per quam conſtat perpetuo calorem pręter naturam in re quæ putreſcit generari. quia, cùm per illam non extinguatur calor natiuus à frigore, ſed ab altero calore, ab externo ſcilicet, neceſſe eſt calorẽ pręter naturã induci. aliter enim non poſſet naturalis debilitari. Eâdem ratione manifeſtum fit, calorem præter naturam, qui inducitur, proportionem habere cum naturali, qui extinguitur: ita vt, quò ſubſtãtia calidior eſt, quæ putreſcit eò putris caloris plus concipiat. Nam quę vehementiora ſunt calore naturali, plus reſiſtunt calori ambientis: quod in vinis licet quotidie experiri. Quæ enim ſunt illorum generoſiſsima, etiam ſi ad ſolem exponantur, non aceſcunt: quæ verò debiliora ſunt, aceſcunt ſtatim, niſi in frigidioribus locis recondantur. Igitur quò res coloris naturâ eſt potentioris, eò à maiori cauſa eſt putredinem perpeſſa. quare eo præter naturam calore magis afficitur. Dictum hoc obiter à Gale. eſt ſine demonſtratione lib. De ſanguinis miſsione cap. 5. Hinc fit, quemadmodum lib. De cauſis morborũ notatũ eſt, vt ſtercora & ſemina, cũ putreſcũt, præ aliis omnibus ſubſtantiis intenſius incaleſcãt. Humana corpora, quoties febribus putridis afficiũtur, ex ſecũda hac cauſa dicũtur à Gale. incaleſcere. Vnde manifeſtũ fit lib. de morb. cauſ. putredinis nomẽ nõ de ſola putredine dici, ſed de putredine & vſtione, ſi modo (quod paulò infrà ſumus monſtraturi) febris aliqua generis earũ quę communi appellatione putridæ dicuntur, poteſt ſine putredine aliqua ex bilis aſſatione generari. Verum hoc ex capite. 17. lib. 5. habebit fidem. Quare de cauſis caloris dicta ſufficiant. Frigus ab eiſdem cauſis inducitur, à quibus calor extinguitur. Eſt vero extinguendi caloris quadruplex genus cauſarum proximarũ, ſuffocatio, ſcilicet, diſsipatio, tabes, & alteratio. nam non aliter flãma hæc vitalis, quæ in nobis eſt (vt neque alia quæquam) corrumpi poteſt. quàm aut ſuffocata: quomodo calorem extingunt multa ciborum copia, & obturatio nimia, & otium, & metus, & mœſtitia: aut diſsipata: quomodo exercitatio nimia, & nimia vigilia, & gaudium calorem extingunt: aut tabe: quomodo ex ſubtractione alimẽti marceſcit: aut alteratione: vt cum actione frigidorum extinguitur calor. Hinc palàm fit omnes cauſas calo

rem

rẽ generãtes nimio exceſſu fieri cauſas frigoris.nã quinq; cauſarum,quas recẽſuimus,duę ſunt genere præter naturam,putà,putredo , & obſtructio:tres in cauſis nõ naturalibus, quę perpetuo nos alterãt, putà motus,cibus & potus,vicinia calidorum . Quare tres illarum poſſunt habere tres has differẽtias, vt mediocres ſint (& tunc non alterant, ſed conſeruant,habentq; hac ratione intenſionem aliam reſpectu temperati,alias reſpectu intemperatorum)aut modici exceſſus,& tunc calfaciunt (motus, qua ratione diximus:cibus & potus calidior & vicinia calidorum alterãdo) aut immodici exceſſus:& tũc refrigerant:nimius motus & vicinia calidorum diſsipando,multus cibus,aut potus, etſi calidus,ſuffocando.reliqua duo,quia præter naturam ſunt genere, carent mediocritatis, ſed in moderato exceſſu; quæ putreſcunt calent:procedente verò multum putredine,recidunt ad frigidius:fiuntq; cineri ſimilia diſsipatione caloris.obſtructio mediocris calfacit retentione calidi effluuii:immodica,refrigerat ſu ffocatione.Igitur ,omnes cauſæ calidę fiunt exceſſu frigidę:tamen frigidæ non fiũt exceſſu calidæ.Nã cùm à Galeno lib. De cauſ.morb. ſex ſint relatæ, quę omnes,& quęcunque alię poſſunt inueniri, aliquo quatuor modorum,quos diximus,calorem extingunt,frigidorum propinquitas , cibus,aut potus,in quibus conſiderari debet qualitas,aut quantitas,cui ſunt duo exceſſus,deffectus,aut redundantia:tertia cauſa eſt adſtrictio nimia,alia raritas,alia otium,alia motus nimius. Vicinia frigidorũ & frigus alimentorum corrumpunt calorem alteratione:cibi aut potus multitudo , nimia adſtrictio , & ocium ſuffocatione:defectus alimentorum tabe:raritas & nimius motus diſsipatione. Hæ , inquam, cauſę frigidę nunquã per exceſſum poſſunt generare calorem.illarum tres perſe iam ſunt extremi exceſſus,putà, nimia quantitas alimentorum , & nimia adſtrictio, & motus nimius.Sed neque reliquæ aliquando ad calfacientes propter exceſſum commutantur, vbi ſemel ſunt refrigerantes . Nam , cùm mors adueniat animantibus per refrigerationem, et ex immodicis valde exceſibus mors fiat , neceſſe eſt crementum caloris, quò mortem inducat ad frigus recidere:frigus verò auctum,quo magis increuerit, & minus permutatum fuerit,eò citius mortem inducere.Nam,quãq; dictum ſit à Galeno .1. de temper.aduerſus antiquiores philoſophos,omnẽ intemperiem,cùm mediocriter increſcit, eſſe morbum:cùm nimium,mortem,etiam ſi naturalis mors refrigeratione & deſicatione fiat:ex quo loco colligi videtur poſſe intemperiem quancunque,cùm plurimum increſcit,non permutatam,mortẽ præter naturam inducere:ſolam vero frigidam & ſiccam intemperiem,poſſe inducere naturalem:tamen res ita non habet.nam ſiue ex morbo,ſiue ex ſenio quis moriatur , neceſſario extinctione caloris moritur. Sed cùm moritur naturaliter aliquis, & terminus & motus eſt eſt refrigeratio:cùm præter naturam,poteſt moueri ad extinctionem per calefactionem: ſed refrigeratur ad extremum . Hæc cùm ita ſe habeant,facilè eſt intellectu,eandem cauſam poſſe eſſe refrigerantem & calfaciẽtem: ſed neceſſario alterum conuenit perſe, alterum ex accidenti: atque quod ex accidẽti fit, aut propter immodicum exceſſum,vt nimia exercitatio refrigerat,aut propter diſpoſitionem patientis,vt infuſio aquę frigidæ in iuuene boni habitus ſanat conuulſionem .Quæ igitur ratio dignoſcẽdi eſt, ſi omnia ferè q æ calfaciũt poſſunt refrigerare:& quæ refrigerare,calefacere quantitate certa , aut quibuſdam occaſionibus?dignocendi inquam, cauſas quæ calorem generantes abſolute & perſe dici debent, & eas quæ refrigerãtes?Cur, inquam exercitatio,balneum calidum,& medicamenta calida , & gaudium calefaciẽtes cauſæ dicuntur,& infuſio frigidæ, & metus,& mæſtitia refrigerantes,cum hęc frequenter calfaciant , & illa refrigearent?Hæc eſt dignotionis ratio.Quæ cauſa per calefactionẽ refrigerat,eſt calida,quæ refrigeratione calfacit,eſt frigida.nã quod eſt ex accidenti,fit aliqua re,quę ex eo,quod eſt perſe,proficiſcitur,vt aqua frigida refrigeratione facit humores,& ſpiritus fugere ad interiora:atque hęc fuga facit calorem:exercitatio calefactione diſsipat,hæc diſsipatio refrigerat . Ecce igitur inuenimus methodum cognocendi,quæcunque cauſa ex quo genere ſit calidarũ ſcilicet an frigidarum , & ſi poſsit vtrũque præſtare,quia denominari debet ab eo,quod perſe eſt.Sed videtur nulla earum cauſarum, quæ poteſt propter nimium vſum refrigerare eſſe calfaciens perſe.nam Gal.1.De ſimpl.medi.facul.cap.3. non aliter docet diſtinguere actionem perſe ab ea,quæ ex accidenti,quàm ꝙ quę ex accidenti eſt,cito defficit quæ perſe,durat ſemper.ut medicamentumfrigidum cùm actu calidũ imponitur calfacit,ſed hæc actio,vt pote ex accidenti facta, ceſſat refrigeratio,quæ perſe eſt,durat.Igitur actio,quæ eſt cauſæ perſe, non poteſt cum contraria commutari . Taẽm animaduertẽdum eſt Galenum illic loqui de exploratione medicamentorum,atque verè dixiſſe,actionem perſe non perire. Tamen hoc nõ tollit, poſſe ex actione perſe contrariam fieri.nam ſi aqu a calida infunditur,modico tẽpore calfacit , deinde deſinit calfacere,ac refrigerat.Sed exercitatio calfa cit,ac perſe perpetuo calfacit:ſed cùm nimium increuit,calfaciendo diſsipat:atque ita ſuccedit ex accidenti frigus . Tamen cùm adhibetur , ſemper calfacit primo occurſu,qui,quod perſe fit,arguit.nam aquæ frigidę occurſus primus refrigerat. hanc refrigeratiõem deinde conſequitur calefactio,quomodo diximus. Atqui hęc obſeruari opportet non in calidis tantum, frigidiſque cauſis, ſed & in humidis & ſiccis.fit quôque hac ratione,vt earum cauſarum,quę calorem,& frigus poſſunt generare,aliquę ſint calidę perſe , vt exercitatio , & ira,& vicinia calidorum: aliquę frigidę perſe:vt vicinia frigido rum:aliquæ , quæ neque calidæ ſunt, neque frigidę,ſed vtrũque

ex accidenti, vt conſtipatio. Hęc enim neutrum facit medio altero, ſed pro ratione diſpoſitionis corporis alterutrum. nã aut is, qui cõſtipationem patitur bono eſt ſanguine, aut vicioſo: qui bono ſanguine eſt, ſed multo, cum obſtructione, aut otiosè viuit, & ita fit plęthoricus, aut exercetur, et ita febricitat. Si vicioſis ſuccis abundat, aut cum abundantia non adeo magna habet conſtipationem mediocrẽ, & ita febricitat: aut cum mediocri conſtipatione habet maximam praui ſucci copiam, aut cum mediocri redundantia maximam conſtipationem: & vtrâque ratione patitur refrigerationem ex ſuffocatione, atque multo magis, ſi maximę redundantię accedat conſtipatio. Tales etiam ſunt aliæ omnes cauſę quę ſuffocatione refrigerãt. Sed de cauſis caloris & frigoris ſatis multa diximus. Siccitas & humor fiunt duplici ratione: ſiccitas alteratione aut reſolutione: humor alteratione: aut retentione expirationis: alteratione alimẽta aut medicamenta, ſiue interius aſſumpta, ſiue exterius applicata, ſicca deſiccãt humida humectant. Reſolutione deſiccant quæcunque faciunt corpus plus reſolui, quàm nutriatur: quod nonnulla faciunt vehementer augentia reſolutionem, etiam ſi nutritionem non impediant, vt exercitatio, nimia mora in ſole, & longa vigilia, nonnulla impediendo nutritionem, & ſi vehemẽter non reſoluant, vt cura & męſtitia, & inedia, & vſus alimentorum parum nutrientiũ, & vſus medicamentorum adſtringentium. quę proinde deuitari pręcipit Galenus. 8. Meth. cap. 7. in curanda ſiccitate, quoniam conſtringentia membra impediunt humoris in ipſa diductionem. Contrà humectantur corpora alteratione ex vicinia humidorum, ab humidis affecta, vt ab humidioribus alimentis, largo potu, balneo aquę dulcis & tepidę, & ſtatu cœli humidiori. nam Hippo. 3. Apho. his ſententiis explicuit diſſertiſsimè ſiccos morbos ex ſiccis conſtitutionibus, humidos ex humidis fieri. Auſtri auditũ hebetantes, caliginoſi caput grauantes, pigri diſoluentes: quando huiuſmodi tempeſtas pręualuerit, talia in morbis patiuntur: at ſi Aquilonia fuerit, tuſsis, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, coſtarum dolores, pectoris: quãdo hęc tempeſtas pręualuerit, talia in morbis expectare oportet. Hęc Hippocrat. nimirum vt (Galen. in com.) Auſter eſt calidus & humidus, Aquilo frigidus & ſiccus. Paulo infra Hippoc. Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte ſunt, febres longę, alui profluuia; putredines, Morbi commitiales, apoplexię, anginę, in ſiccitatibus autem tabes; lippitudines, articulorũ dolores, ſtilicidia vrinę, difficultates inteſtinorũ. Conſtitutio etiam in Cranone. 1. Epid oſtendit, vt humectentur corpora humore ambientis. Sed humectant etiam etſi humida non ſint, quęcunq; nutritionem eſſe maiorem reſolutione qua vis ratione faciunt, quod non nulla faciunt nutritionẽ augentia, vt vſus alimentorum multum nutrientiũ: & mediocris exercitatio ſolet humectare eos, quos contraria ratione nimium ocium extenuat quod detentis in carcere ſępe contingit: & Balneum ſtatim àſumpto cibo, quia facit multam diſtributionem: nam & hoc vtitur Gale. ad reficiẽdum extenuatos. 14. Meth. c. 17. quod, & lib. De marcore. cap. vlt. ad hanc rem conferre, dixit cum nullus ſub eſt timor obſtructionis hepatis, aut calculi in renibus, aut morbi alicuius talis: nonnulla hoc idem faciunt prohibentia diſolutionem, etiamſi non nutriant: vt obſtructio pororum ex medicamento obturante, quamq̃ hęc humectant ex accidenti, vel, vt dicam verius non humectãt, ſed prohibẽt deſicari. Simplicium intemperierum, tales ſunt cauſę: compoſitę compoſitis cauſis fiunt: quamq̃ eſt animaduertendum qualitates has quę paſsiuæ dicũtur ſiccitatem inquam et humorem ab aliis duabus fieri: cũ excedũt. quo fit, vt plerũq; ſimplex cauſa compoſitam faciat ęgrotationẽ: nã calor excedens cũ ſine humore eſt, ſemper facit ſiccitatem, quia reſoluit, frigus excedens cum eſt ſine ſiccitate humorem conſeruat prohibendo reſolutionem. Quare omnis cauſa calida tantum, eſt calfaciens & deſicans, & frigida tantum refrigerãs et humectans, neq; ſolũ hoc, ſed & cauſa calida & humida ſolet ex accidenti deſiccare, vt vinum, quod vt Gal. com. 5. parte. 5 apho. docet, calidum & humidum eſt, quod etiam nos ſumus procedente opere monſtraturi, ſed facili reſolutione deſsiccat. habes cauſas omniũ intemperierũ ſine materia. intemperies cum materia fiũt ab ipſa materia, gratia exempli, ſanguine bile aut pituita alterante particulam, quam diluit. Quare repetendũ in preſentia foret ex primo li. quator eſſe omnes humores in corpore genitos, hos q; in ſua quẽque ſpecie naturales eſſe, aut preter naturam, & vt, etiamſi illi omnes ſucci ſint, ac pro inde humidę ſubſtantię, tamen illorũ duo poteſtate ſicci ſunt, bilis flaua & atra (flaua cum calore, atra cum frigore) duo humidi, ſanguis cum calore, pituita cum frigore. Verum hęc honeſtius eſt lectorem ex prædicto loco accipere, atque ſi quid illic deſideratur ex Galeno, & aliis autoribus, qui ſine controuerſiiis docent, quam nos hic repetere, ſed petitis, quæ illic dicuntur addendum hic eſt, quod ipſa conſequentię vis addit. Reduudantiam ſanguinis in toto corpore aut parte quapiam intemperiem facere calidam & humidam: pituitæ, frigidam & humidam bilis flaue: calidam & ſiccam: melancholiæ, frigidam & ſiccam. Verum hęc fiunt cum hi humores, neque putreſcunt, neque vruntur. Nam hæ alterationes, iuxta eaquę paulo ante diximus, calfaciunt primò ipſos humores, qui membra deinceps calfaciunt, ita ex putre pituita fit febris, et ex vſta melancholia cancer. Quod humor aliquis in parte redũdet, fit, vel quia in ipſa parte eſt genitus vel quia aliunde tranſmiſſus. Generatur in particula quapiam ex alimentis, quæ quotidie in illam mittũtur, vel ex debilitate facultatis alterandi, quæ corrumpit alimenta, vel ex debilitate expultricis retentis illic, quæ neceſſario

gene-

generantur ex quotidiana nutritione: Quæ aliunde veniũt,vel a parte aqua veniunt mittuntur,vel a parte inquã veniunt trahuntur, vel ſuccedunt ratione vacui.(quãq̃ hac cauſa tertia nũ q̃,aut raro putauerim tumores præter naturam fieri)generatur fluxio primo modo ex robore partis mittẽtis & debilitate partis recipientis.vt fit in inguinibus inflamatio,aut in tota cute ſcabies, hepate mittẽte ſua excrementa ad inguina,aut cutem.Nam ita natura comparatum eſt,vt fortiora membra mittant ad debiliora,& debiliora cogantur recipere:ſecundo modo fit,vt cum ex impoſitione mediamẽti vehemẽter calefacientis,aut duriori frictione inflammatur particula. Qui de omni modo tractionis enucleatius aliquid cupit audire,legat ca.3.li.7.in quo diſputabimus de modo quo fluit ſanguis in venæ ſectione.nam mihi certũ eſt,hanc tractationẽ in illum locum reſeruare,& de nulla re pluries ſcribere. Non enim vt rudiores magnitudinẽ voluminis demirẽtur,cæpi ſcribere,ſed vt ingenioſiores varietate doctrinæ fruantur.foret enim mihi facile,de cauſa qua mẽbra debilia recipiũt excremẽta potentiorũ,diffuſius dicere & in tractatione de facultatibus naturalibus & inter diſputandũ de febriũ intermitentiũ periodis,& in preſenti loco,& millies alibi,atq; adeo lõgiſsima galeni loca græce ſcribere,deinde hæc eadẽ latina reddere,vt res vnica,atq; adeo facilima ſatis eſſet multis cartis maculãdis:quod noſtra hac tẽpeſtate faciſt multi apud exteras nationes:ſed nos quibus aliud inſtitutũ eſt,lectores ab alliis in alia loca remittentes,de magnitudine libri (nihil detrahẽtes perſpicuitati doctrinę)ſubfurabimur.contra ac illi,qui vt librorũ addãt inani moli ex galeno & aliis autoribus, quinpotius, quod mihi mouit ſæpe riſum,& ex ſuis ipſorũ libris, neq; apicẽ pmutãtes, ſuffurãtur,ſed ſcribãt illi multa,apud quos multa papirus ſit, & tã multi ſunt typographi.nos ad penſum reuertamur. Mouẽt hic quidã leuẽ quæſtionem,a qua tamẽ non ſe poſſunt explicare:an robur virtutis mẽbri poſsit eſſe illi, aut alii mẽbro morbi cauſa,fateri enim,videtur durius:ſiquidẽ ſanitas cõſiſtit in facultatũ robore,& quod bonũ eſt & ſecundum naturã,nõ videtur probabile morbos parere:tamẽ videtur ex modo dictis deduci.Nã robur mẽbri mittentis eſt cauſa morbi in recipiente,neq; hoc ſolum,ſed & ſibi ipſi videtur poſſe eſſe morbi cauſa.nam vehemẽtior tractio fit à vehemẽtiori virtute,& ex vehemẽtiori tractione nihil mirũ phlegmonem excitari. Qui ſibi vidẽtur priorũ ſolutionibus penſitatis, accutius reſpõdere dicũt, poſſe eſſe robur vnius mẽbri cauſam morbi alteri mẽbro(nunq̃ enim inguina bubone laboraſſent,niſi ſua excrementa deponere poſſet hepar,neq;hoc eſſe mirandum putãt,ſiquidẽ ſingula mẽbra ſibi proſpicũt)ſed robur facultatis mẽbri nõ poſſe eſſe morbi cauſam ſibi ipſi.Nam(dicunt)cũ vnicuiq; facultatũ naturalium dederit natura ſuum inſtrumẽtum:trahẽti,calorẽ cũ modica ſiccitate:alterãti,calorẽ cum humore:expultrici ſiccitatẽ mediocrẽ traſuerſorũ villorũ,& reliquorũ humiditatẽ ad cedendũ,retinenti ſiccitatẽ obliquorũ(require hoc apud gale.com.20.ſecunde part.apho.)tũc robuſtiſsima eſt facultas, & optime operatur,cũ propriũ inſtrumẽtum optimè eſt temperatũ non cũ intẽtiſsimũ. vt gratia exẽpli,alterãdi facultas calore alterat non tamẽ intẽtiſsimo optimè,ſed moderato.quę igitur facultas robuſta eſt,& moderato inſtrumẽto vtitur,operatur,non nimiũ,quodq; poſsit obeſſe,ſed quando oportet,& vt oportet,ita pars quæ trahit moderato calore,nõ poteſt in ſeipſa morbũ facere:quæ nimio calore,nõ eſt fortis,ſed debilis,quia intẽperata.ꝙ ſi multũ operatur,nõ operatur optimè, idq; facit adiuta à cauſa præter naturã:puta à nimio calore. Sed eſt quòd illis obiiciamus hominẽ exinanitũ venis ex copioſa euacuatione:quẽ prohibet Gale.4.de tuẽda valetudine,ſtatim cibis refici,quia venæ ſentiẽtes inanitionẽ nimiã trahũt ſuccos crudos, nõ expectantes donec coquãtur.quibus tractis, cõſtat genitũ iri in ipſis venis trahẽtibus, multas obſtructiões,& in toto habitu tubercula cruda,in quo ęgroto manifeſtũ eſt tractione facta à facultate robuſta,neq; vtẽte inſtrumẽto immoderato,factũ eſſe morbũ in ipſa trahẽte parte.Pręterea falsò dicũt,facultatẽ operari moderatè cũ robuſta eſt & vtitur moderato inſtrumẽto.Nã ex debilitate facultatis retinẽdi mouetur expultrix immodicè,ipſa alioqui,& in ſe ipſa,& ſuo inſtrumẽto benè habens,quo caſu nõ dubiũ quin cũ membro debilis eſt retinẽdi facultas,quò fortior eſt expultrix,eò res agatur deterius,& eò maiorẽ patiatur ipſum mẽbrũ inanitionẽ. Igitur nos qui res oculatius cõſiderauimus, ita reſpõdemus:ex actione robuſtæ facultatis operãtis ordinatim & moderatè,nõ poſſe morbũ fieri ipſi mẽbro,cuius eſt,quamq̃ alliis poſsit, vt illi cõceſſerãt eruditè:tamẽ cũ hęc eadẽ nõ ordinatè,aut moderate mouetur,poteſt nõ alliis mẽbris ſolũ, ſed ſuo etiã mẽbro morbũ parere. Fit vt facultas moueat̃ ſine ordine,vel ꝓpter exceſum ſui inſtrumẽti, vt cũ pars aliqua nimiũ trahit,q̃a præter naturã eſt calida,vel q̃a nimiũ irritatur:quod facit expultrix ĩ morbis,cũ euacuatiões fiũt per ſymtoma,& trahens facultas in dicta hypoteſi,& p caninã famẽ:vel q̃a cõtraria facultas eſt debilis.Sũt cõtrarię facultates,quarũ actiões mutuò ſe impediũt,vt retinẽdi et expelẽdi. Quẽadmodũ igitur(licet enim animalibus motibus naturales cõferre,cõtingit)muſculũ aliquẽ habentẽ maximè ſecũdũ naturã,tñ cõtrahi plus ſatis,quia qui e regione eſt poſitus lãguet,id quod in paralyſi fit:ita retinẽs operatur nimium,quia languet expultrix,& hæc quia lãguet illa.Sed iam diximus, quantũ pro parua hac cõtrouerſia, dici oportuit,neq; in cauſis morborum temperiei quidquã prætermiſſum eſt. Morbi in cõpoſitione & cõmunes præterq̃ quòd manifeſtas habẽt cauſas,& generationis modum, nullas habẽt cõtrouerſias,quas ſolum noſtri inſtituti eſt dirimere. Quare caput hoc iam eſt conſequutũ finem.

Caput quartum. De differentijs ſymptomatum.

Symptoma, quod & ἐπιγέννημα Grȩci vocant, tres habet ſpecies: aut enim eſt actio lȩſa, aut mutata qualitas, aut eſt in his quȩ expelluntnr aut retinentur prȩter naturā. Actiones quȩ ledi poſſunt, aut ſunt Animȩ, aut naturȩ. animȩ ſunt, aut motiones aut ſenſus, hiq; potentiarū rectricū aut ſingularium. Motus caret ſpeciebus. ſenſus ſingulares ſunt quinque viſus, auditus, odoratus, guſtatus, & tactus. Rectrices tres, imaginatió ratio & memoria. Actiones naturȩ, aut ſunt vitales, vt pulſus: aut naturales, quȩ in ſingulis mēbris ſunt quatuor, tractio, retētió alteratio, & expulſio. Singulȩ actiones lædi poſſunt tripliciter: aut imminutȩ, aut ablatȩ, aut deprauatȩ. quô fit, vt quodcumque naturale inſtrumentū, quatenus tale, pati poſſit. 12. ſymptomata. nam, cùm quatuor actiones ſint, & ſingulis illarū, ternȩ lȩſiones, duodecim lȩſiones numero fient. Animale vero inſtrumentū, quodcunque pati poterit, quindecim. eſt enim quodcunque animale etiam naturale. nam natura priuatum eſt membrū nullum: habebit verò vt animale ſaltem tres lȩſiones ſenſus, quem habet, quare tribus additis duodecim fiunt. 15. Eodem modo ſi inſtrumētum illud duobus ſenſibus eſt prȩditum, vt oculus viſu, & tactu. 18. ſymptomata pati poterit, non minus, quam ſi idem ſit naturale, vitale, & animale inſtrumētum, vt arteria quȩ nutritur & pulſat, & ſentit, ſenſu tactus, obſcuro illo quidem, cȩtèrum aliquo. Secundū ſymptomatum genus, quod in qualitate mutata eſt, quatuor habet ſpecies. eſt enim quæ viſu aut adoratu, aut guſtatu, aut tactu percipitur. nam quæ auditu percipiuntur & in humano corpore contingunt, ad tertiúm genus referuntur quod eſt excremētorū. ſunt enim crepitus, qui neceſſario à flatibus fiunt. circa exeuntra conſiderari debet quantitas & occaſio, & modus exeundi. ſi, ſcilicet, cum crepitu, aut ſine illo emituntur, & ſubſtantiȩ modus, & color, & nonunquam odor. His ſymptomatū ſpeciebus continētur omnia, quȩ humano corpori poſſunt cōtingere. Vſus eſt Ga. hac diuiſione lib. de diffe. ſympt. qua non arbitror poſsis commodiorem aliā inuenire. quánq̃ inſtet aliquis argumentis dicens eundē Galenum. 1. Mitho. ca. 8. ſymptomata omnia ſub bimembri diuiſione comprehendiſſe, dicentem, ea eſſe aut actiones lȩſas aut qualitates, quȩ in humano corpore cōſiſtentes actioni neq; comodant, neq; incōmodant: ita vt ſub hoc ſecūdo membro ſecundum & tertium prioris diuiſionis contineātur. Dicat igitur aliquis, cùm hic bimembri, illic trimembri diuiſione vſus fuerit, neceſſe eſſe, aut hanc diuiſionem eſſe redūdantem, aut illam mancam. Prȩterea, quorſum hic duplices tantum actiones eſſe dicit, & animȩ, & naturȩ cùm millies dixerit, triplices eas eſſe, naturales, vitales, & animales. certe hic nihil eſt erratum: neque quiquā eſt in Galeni doctrina inconſtans. nihil enim refert per hȩc, au illa membra diuidere, modò in rebus ipſis nihil ſit prȩtermiſſum. Nam ſi bimembris diuiſionis alterum membrum duo continet trimembris, vt prùis dictum eſt, & operationes naturȩ continent, vitales, & naturales: quid intereſt ſic, aut aliter diuidere? ſed hȩc eô adduxi, quô intelligant omnes nihil ſtulti⁹ eſſe, quàm diuiſionis modo permutato noui aliquid ſe putaſſe adducere, quod multi faciunt. Quis enim non poſsit ſymptomata mille modis diuidere? vt perpetuo eandem rem dicat? Certe licet tibi dicere ſymptomata omnia Aut habere eſſentiā permanētē, aut in motu: aut eſſe in priuatione aut in affectu aut vtcūque aliter vt ómnia ſymptoma prȩſcriptis mēbris cōprehendātur, Nihil prȩterea ineptius eſt quàm à receptis autorū diuiſionibus citra euidētē càuſam recedere. nam etiamſi in doctrina nihil per mutaretur: teritur inutiliter tēpus, idque lectioni autorum multum incommodat. locūtur enim autores omnia, obſeruantes ſua principia. quæ proinde obſeruanda ſunt, quoad fieri poteſt. Multo verò grauius peccant quidā: qui, præterquā quod nōnulla mēbra inutiliter addunt: nonnulla etiam falsò dicunt. in horū numero primus eſt argenterius quidā, deinde nonnulli alii, qui hȩc ab illo ſuffurati ſibi arrogant, ac ſuo etiam inuētori denegant. nituntur hii oſtēdere minus perfectā fuiſſe dictā Gale. diuiſionem. quòd nonnulla ſint quȩ nullo illius mēbro cōtineātur. hȩc dicunt eſſe ſoporē, & peruigilium, & dolorem, & motus omnes maiores quam pro natura. Argumētatur Argēterius dolorē non eſſe lȩſam actionē, ſiquidē neq; actio omnino eſt, vt ille ſentit. Non enim, inquit, triſtis ſenſus eſt dolor, ſed triſtitia, quæ ſenſum comitatur. nam Galenus ipſe millies id videtur aſſerere. atq; lib. de diff. ſympt. voluptati illum dicit eſſe contrarium: ſed voluptati contraria eſt moleſtia, quȩ ſenſui aduenit, non ipſe ſenſus. Peruigilium prȩterea & ſopor in quo genere (inquit) ſint, niſi in tempore: quoniam ſcilicet primum ſenſus inſtrumētum plus tēporis, q̃ oportet dormit, aut vigilat? Auctȩ actiones hac ratione non ſunt deprauatæ, ſed auctæ, neq; diminutȩ ſunt, neq; ablatȩ. Omiſſa igitur plura membra in diuiſione Gale. ſunt. Sed qua ratione ille diuidat operȩpreciū eſt audire. Symptomata (inquit) aut ſunt actiōes, aut opa. ſunt autē ablatȩ aut diminutȩ, aut auctȩ, aut deprauatȩ, aut triſtes actiōes. opera, aut ſūt in qualitatib⁹ ſecūdis, aut humorib⁹, aut excremētis. Cōſtat primo his trib⁹ vltimis mēbris in qualitatib⁹ nēpe ſecūdis, & humorib⁹, & excremētis nihil cōtineri, quod nō cōtineatur duob⁹ mēbris vltimis diuiſionis Galeni, qualitate inquā mutata, aut exeūtibus. fruſtra igitur permutat Galeni verba, ſcilicet cui com-

modius eſt, vt diſcipulos aſſueſcere, quàm diſſueſcere faciamus. Iam verò actionem, inquit, lædi quia
tollitur, aut minuitur, aut augetur, aut deprauatur, aut contriſtatur. quid num hi omnes ſunt deprauationis modi? Non inquit nã perperã à galeno dictũ eſt, dolorem eſſe actionem deprauatã, temeréque
defenditur cùm redarguitur. Qui tamen videtur mihi ignorare, quid dolor ſit: eſt enim ſenſus ipſe
triſtis. ipſe inquam actus ſenſus: qui quoniam à re obiecta corrumpitur natura cùm triſtitia fit. ipſa
etiam voluptas ſenſus cum delectatione eſt: non aliquid a ſenſu diuerſum. Quæ ambo clariùs q̃ vt alia
declaratione opus ſit dicta ſunt à Gale. 2. De locis patiẽtibus. c. 2. his verbis. Quippe vt dolor ſenſus triſ
tis eſt, ita voluptas eſt blãdus. Quòd ſicubi Ga. dolorẽ triſtitiã ſenſus dicit, id factũ eſt, ꝙ cũ ſemel intel
ligat Galenus, dolorem fieri cum ſentitur aliquid affatim repenteq; corrumpens naturã, ſenſum ipſum
triſtem dolorẽ dicens inutilẽ omnino putat diligentiã, inueſtigare, an triſtitia ſenſus differat ab ipſo
ſenſu triſti, & ſi differunt, in quo illorũ doloris natura ſit. proinde tricas has præteriẽs dicit, ipſum ſen
ſum triſtẽ eſſe dolorẽ, ſenſum blãdũ voluptatẽ, eoq; dolorẽ eſſe deprauatũ motũ, nam deprauationis
actionis ſunt multi modi. Nam deprauata eſt actio, quæ fertur in res à ſe alienas: vt carbonum, aut ta
lium rerũ appetentia q̃ κίτταν Græci vocant. Deprauatus etiã eſt ſenſus, quo ſentiẽdi potẽtia cõtriſta
tur, & immodicus oĩs facultatis motus, vt retẽtio: aut expulſio nimia deprauata actio eſt. Sed dices, li-
cuiſſet etiã iſta ratione, qua auctã facultatẽ ſub deprauata cõprehẽdis et diminutã cõprehẽdere, forẽtq;
ita lęſę actionis duo mẽbra, ablata & deprauata, & deprauationũ alius modus preter dictos, cùm di-
minute actio fit. Minime eſt ratio par. nã hęc diuiſio Galeni reſpicit ipſam facultatẽ: & actio, quæ fit à
facultate omnino impotẽte ſublata eſt: quæ à debiliori, minuta: quę à deprauatiõe ipſius facultatis, vel
contrarię, ſi contrariã habet, vel irritatione praua, deprauata dicitur. ita oporteret auctã dicere eã, quę
ab aucto robore facultatis fieret, Sed, vt paulò ſuperiùs diximus quod a robore facultatis fit, nũquã eſt
nimiũ. Sed quod ex irritatiõe nimia, aut corruptionẽ cõtrarię virtutis fiat. ſed hoc declaratũ eſt in pro
ximo capite Meritò ergo nomine deprauatę actionis, intelligũtur triſtis & deprauata, quæ ſcilicet fer-
tur in res alienas à ſe, & aucta. Hæc oportuiſſet Argẽteriũ cogitaſſe apud ſe prius, quã Galeni receptiſsi
mam diuiſionẽ reprehẽderet. licuiſſet ſane illi, quod nos facimus, retẽta Galeni diuiſione ſubdiuiſio-
nibus vti, & deprauatiõis modos explicare, referréq; ad ipſam facultatẽ. cęterùm hic peccauit ꝙ auctã
actionẽ noluit in deprauata contineri: quòdq; dolorẽ actionẽ læſſam eſſe negauerit ridiculis quibuſ-
dam tricis inuolutus. Neque minus peccauit ꝙ ſoporem, & peruigiliũ actiones læſas eſſe negauerit: &
ſymptomota in tempore eſſe dixerit, quia plus temporis, quàm pro natura vigilant, aut dormiũt ęgro
tantes. Nam dicente Galeno, ſopor, aut ſomnus præter naturam, nihil eſt aliud, quàm communis to
tius corporis torpor. Vt ergo cùm torpet membrum aliquod debilem habet motum, & ſenſum: ita
torpore communi primum ſenſus inſtrum ẽtum in toto corpore valde diminutas habet actiones: per
uigiliã plures, quã oportet. Ergo vigilia eſt deprauatus motus & ſomnus diminutus, in primo ſentien
di inſtrumento. Notandus ergo eſt Argenterius nimię diligentię: ſed ridendi fures, qui pecuniam ab
Argenterio ſubfurati alioqui vilem, conantur cælare, & contrectantes manibus, vertunt in carbones:
dicuntque dolorem non contineri in diuiſione Galeni: ſed eſſe ſymptoma in tempore. quoniã dicunt,
de ſententia Platonis, eſt paſsio affatim, repenteq; facta: cùm tamen ille dixerit, τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ
βίαιον γιγνόμενον, ἀθρόον πὰρ ἡμῖν πάθος ἀλγεινόν. ideſt. paſsio quæ præter naturam violænter & affa
tim ac repente (hæc enim omnia ſignificat, dictio, ἀθρόον) in nobis fit, dolorem facit. Vnde conſtat
illud affatim ac repentè, de cauſa dictum eſſe, nõ de ſymptomate. Sed roget nos aliquis, cur, ſi ſopor &
peruigilium, & dolor cõtinentur in Galeni diuiſione, poſtquàm de reliquis iuxta propoſitam diuiſio
nem diſſeruerat de dolore in hũc modũ dixit. Porro tactus actio egregiũ inter cæteros ſenſus ſympto
ma poſsidet dolorẽ? Et de alliis duobus & Adhuc etiam duo egregia, peruigilium, & ſopor, circa pri-
mũ ſenſum, qui & omniũ ſenſuũ eſt comunis conſiſtit. Videtur enim Galenus ſubuoluiſſe hæc nõ cõti
neri in diuiſione: quandoquidẽ illa per ſe dixit. Tamẽ res nõ ita habet, ſed Gale. vt probati alli auto-
res, ſolet cùm inſigne aliquod diuiſionis membrũ eſt, propter claritatem doctrinæ perſe illud dicere.
Itaq; dicũt præter cætera ab illo hæc nõ ꝙ extra diuiſionẽ ſint, ſed ꝙ inſignia, idquod vel ipſe Gale. mó
nuit in eodẽ c. ita ſcribẽs εἰ δ᾽ ἔτις ἴδιον ἐξαίρετον τὸ ὄνομα κέκτηται. i. Si quod autẽ ꝓpriũ & p̃cipuũ ha
bet nomẽ (Dixi hæc Gręce, quia in codicibus nonnullis perperam legitur, non habet) Non proinde o-
portet decipi, putãtes aliquod ſymptoma à nobis eſſe præter miſsũ. Hęc Gale. Vides vt ipſe reſpõdet iſ
tis ſophiſticis cauillis, qđ vnũ, niſi peruerſo eſſent ingenio, & ex cõtradictiõe gloriã aucuparẽtur, neq;
autorũ lectionẽ, neq; ipſam perſe veritatẽ quicq̃ curãtes, illis proculdubio ſuffeciſſet ad rẽ intelligẽdã.
Sed agiũt aliud, ſed agat alud, quid mea? celebre reddãt illi ſuũ nomen, quãtũ lubet iniecto in Dianę tẽ
plũ igne aut verberata Homeri ſtatua: nos interim nobis caueamus, ne ſuis argutiis irretiti in illorũ tra
hamur ignorãtiã. Recedãt igitur iã hinc ſophiſtæ, permittantq; nobis Ga. diuiſionẽ reſũptã interp̃tari.
Quinq; ſenſib⁹ exteriorib⁹, & trib⁹ interiorib⁹, et quatuor facultatib⁹ naturalib⁹, & mouẽti ſecũdũ locũ
ex electiõe vi, accidere poſsũt ternę lęſiões, ſublatio, imminutio, aut deprauatio. corpori poſsũt cõtin
gere prauæ qualitates, quadruplices, & ſymptomata poſſunt excremẽtis in ſubſtãtiæ modo, & colore,

et reliquis,&exeundi opportũitate fieri. Nam,quanq̃ monſtratũ à nobis ſit in ſecũdo controuerſiarũ libro tactus eſſe plures reuera ſenſus:eoq́uo plures eſſe quàm quinque exteriores:cęterùm,vt ad nihil aliud,ita ad diſtinctionem ſymptomatum minime refert plurium tactuum meminiſſe:nam multæ facultates in eadem corporis particula ſitæ non alia ratione lęduntur ſingulæ perſe illęſis aliis, quàm ꝙ etſi ſint eiuſdem partis, non ſunt eiuſdem temperamēti. (Quod etiam lib.2.dictum eſt,ſed modo declarabitur,quia partis huius eſt proprium) vt trahēdi facultas, & expultrix in eadē inteſtini fibra ſunt tamen ſi ſe aliquanto humidior fit fibra, tractio fit malè: quippe quæ à calore cum moderata ſiccitate fit,expulſio nihilo fit deterius:quippe quæ humiditate indiget:ſed tactus omnes ſunt aut eiuſdem tēperamenti aut vſque adeo ſimilis, vt non poſsit vnus illorum ſymptomata pati illæſis aliis. Nam quemadmodum Ariſtot.inquit.2.De partibus animalium ca.1,philoſophi omnes ſingulos ſenſus ſingulis elementis tribuerunt,dequo diſputatum à nobis ſatis diffuſè eſt,cùm de numero, & temperamento ſenſuum exteriorum agitaremus quæſtionem. Cumq́ue de reliquorum ſenſuum temperamento diuerſæ philoſophorum ſint ſententiæ.viſum ſcilicet alii tribuũt aquæ, igni cœleſti alii,odoratum alii aquæ,alii aëri,alii igni, alii vapori:tamē tactum omnes tribuũt terræ;nimirum omnes tactus ſunt terrei:eo ꝙ propter ſimilitudinem temperamenti,cōmunia patiuntur ſemper ſymptomata: quique tactu caret in membro aliquo neque calidum,aut frigidum,neque humidum,aut ſicum,neq;durum aut molle ſentit eo mēbro:quique debiliter ſentit tactu, deprauatéue:hæc omnia debiliter,aut deprauate ſentit. Sed dices, Si pars qua recipiuntur eſt eadē,&temperamentũ cui tribuuntur vnicũ, vnicus etiã fuerit tactus,nō eñ ſit quidq̃ quo differant:nã per actiōes,&per res obiectas,diſtingũtur vt à poſteriori,ſed vt à priori oportet illis ineſſe aliquid quo differāt. animaduertēdũ eſt,tact⁹ oēs eſſe eiuſdē elementi,puta terræ,tñ non vnici tēperamēti exactè, ſed perq̃ minime differētiũ tēperamētorũ. Sũt itaq;oēs tactus terrei,& ideo tributi terræ,ſed poſſunt huius plus minuſue eſſe participes.igitur quãq̃ plures ſint tactus,ſed quod ad ſymptomatũ differētiã attinet,cēſendũ perinde eſt ac ſi vnic⁹ ſit, ſintq; tãtũ quinq;ſenſus externi. internos ſenſus eſſe tres tãtũ,&triplices tãtũ noxas ſecũdũ ſpeciē pati poſſe vim ipſam cerebri quã ἡγεμονικὸν græci vocant,ęgotis.ſ.nihil,aut diminute,aut praue, imaginãtibus, ratiotinãtibus,præteritorũ recordatis,mōſtratũ à nobis eſt in.2.li. Reperies multa horũ ſymptomatũ exēpla apud Gale.li.De diff.ſymp.c.3.& 5.de locis patiētibus ca.7. Motus ſecũdũ locũ vnicũ habet inſtrumētũ,puta muſculũ,Eſt eñ verè inſtrumētũ motus muſculus,quod dictũ eſt à Ga.li. de diff.ſym. & in principio primi de motu muſculorũ.&.1.de cauſis ſymp.c.5.&.1.de locis paciētibus. c. 6.& multis aliis in locis,ꝗa nullus neru⁹qui in muſculũ nō inſeritur habet motũ:nã neq; optici,neq; guſtui ſeruiētes,neq; alii tales,neq;anteq̃ in muſculũ ſubeãt,illi ipſi ꝗ ſunt ſubituri,motũ p̄ſtãt alicui particulæ. Itaq; nerui ſunt ſenſuũ inſtrumēta ꝓpria,hic eñ a ſolis illis ſit,motionis ſunt inſtrumēta delationis facultatis,tñ nō ꝓſequutiōis.vt oculus eſt inſtrumētũ quo videmus,tñ neruus eſt,ꝗ deffert facultatem. Qui hęc oĩa exacte volet intelligere,legatquę de facultatibus ſcripſimus in.2.li. Quâmq̃ facultas ſentiēdi &mouēdi eodē ſpiritu,aut illuſtratiōe,ꝑ eoſdē neruos deducitur, vt mōſtratũ illic eſt,tñ poſſunt ſymptomata accidere vni,quæ alteri nō accidãt.nimirũ pōt brachiũ fieri ſine motu nō carēs ſenſu,ꝗa maiori facultate opus eſt ad mouēdũ,q̃ ad ſentiēdũ,pōt igitur influere quãtũ ſufficit ad ſentiēdum,vt nō influat quãtũ ſatis eſt ad mouēdũ, pōt etiã carere ſenſu nō carēs motu,idq;duplici via,vel obſtructis neruis,qui veniunt ad texendam cutim,non obſtructis iis qui peruadunt muſculos aut ſtupefacta cute,ſtuporeque profundiores muſculos non attingente. vnde manifeſtum fit, poſſe in membro aliquo vt brachio, aut crure lędi ſenſum ſinè motu,& motum ſine ſenſu, ſed in eâdem nerui particula poſſe tolli motum ſine ſenſu,contra verò minime.nam quæ virtus transferendo corpori eſt ſatis,multò magis ſenſui ſufficiet. Sed hæc quoniam in ſequenti li. ꝓpriã habebũt cōtrouerſiã, p̄tereo breuiter. Propoſita,explicitaq; ſymptomatũ diuiſione,qua oĩa ſymptomata cōtinētur operæ præciũ fuerit vt de inſignibus inſigniter diſputemus. Dicēdũ ergo omniũ primò de dolore, quē diximus de ſentētia galeni eſſe actionē lęſam,itaq; ſenſum triſtē,vel vt argutulo argēterio placet, triſtitiã ſenſus.q̃ quàm eſt vulgariũ ariſtotelicorũ,& medicorũ barbarorũ opinio, dolorē rē eſſe ſubiectam ſenſui, nō ſenſum.itaq; dolorē ſentiri,vt ſentitur cãdor. Videtur ꝓ his eſſe hippoc.ſentētia.6.ſecũdi apho. Quicũq; parte aliqua corporis dolētes magna ex parte dolorē nō ſentiũt,his mēs ęgrotat.Dicit ergo quibus mēs ægrotat,dolorē nō ſentiũt.gitur quibus mēs nō ęgrotat dolorē ſentiũt. Tñ galenus ipſe in cōmē. diſſoluit hũc nodũ,dicēs:& nũc igitur eodē modo appellauit dolores, affectiōes eas quæcũq; cũ dolore naturã ſuã generãtur. Itaq; dolor ſenſus actus eſt cũ triſtitia,nō quod ſentitur accidēs. Quæcũque harũ opinionũ,tã quæ dicit dolorem ſentiri,q̃ dolorē eſſe ſenſum triſtem,q̃ eſſe triſtitiã ſenſus,in duas opiniones diſtributa eſt:ſiquidē eſt oĩbus his cōmũis cōtrouerſia. An dolor cōtingat ſoli tactui, an ſenſibus omnibus:nōnullis dicentibus eſſe accidēs tactui ſubiectũ, aut tactionē triſtē,aut triſtitiã tactus:aliis dicētibus eſſe quod vocãt ſenſibile cōmune,aut triſtē ſenſum, aut triſtitiã ſenſus cuiuſcũq; Qui priorē ſentētiã tuētur dicũt,dolores grauiſsimos ſoli tactui accidere,tñ dolores omnib⁹ ſenſib⁹: oēs eñ corrũpi ab excelētibus qualitatibus:intereſſe etiã inter illos hoc nomine,ꝙ tactus dolore afficitur

citur ab externis & in ternis cauſis, reliqui ſenſus ab exrernis tm̄. Quod vero à Galeno dictũ eſt. Oculis
etiã accidunt dolores vehemẽtes, tactu in ipſis contriſtato: dicunt, in inſtrumẽtis quatuor ſenſuum,
puta viſus auditus, odoratus, & guſtatus, poſſe fieri duplices dolores, quoſdã affecto in llis ꝓprio ſen
ſu, quoſdã affecto tactu. cum em̄ tactus per omnes diſperſus ſit, neceſſe eſt, in illis eſſe duplices ſenſus,
cõtriſtariq; nõnũq̃ hũc nõnũq; illũ. vt ſi quis ex acuta voce dolet, auditu dolet, vt auditus eſt: ſi verò
auris inflammatione moleſtatur, dolor fit in inſtrumento auditus, affecto tamẽ in illo tactu. nõ aliter
ex fulgore dolet viſus, ſed ex ictu dolet tactus in oculo. Dolores reliquorũ ſenſuũ à tactu qui ratione
tactus fiunt, grauiores eſſe, dicũt iis, qui illos ſua ipſorum ratione afficiũt: de hiſq; interpretantur gale
ni dictum. Præſtat huic ſentẽtiæ occaſionẽ galeni ſermo, cuius ꝓpterea bonã partẽ lubet hic inſerere.
is habet in hunc modũ. propriũ autem & egregium præter cęteros ſenſus tactus actio ſymptoma poſ
ſidet, dolorem, qui etiã in reliquis ſenſibus, generatur, à familiaribus ſenſilibus, quæ extra occurrunt.
huic vero non ſolũ ab externis, ſed etiã multo magis ab affectibus, qui intra corpus conſiſtũt: iſq; ſub
inde tã vehemens, vt nõnulli cruciatu victi ſibi ipſis mortẽ cõciſcãt. gignitur ergo & in oculis ex lucis
ſplẽdore doloris quædam paſsio, & in auribus ex magno quopiã & aſpero ſtrepitu. ſic inguſtatu quo
q;, & odoratu alię tales incidũt paſsiones triſtes, a proprio. ſ. ſenſili vnoquoque ſenſu dolore affecto.
maximi verò dolores tactus ſenſui contingunt quippe quecũque ex aurium flegmone alioue in illis
affectu, vehementi nos dolore afficiunt: non quidem auditus ſed tactus ſunt propria. eſt enim is ſen-
ſus omnium ſentiendi inſtrumentorum comunis: reliqui quatuor ſui quiſque ſolius. eodem modo
dolores in oculis, vehementes ſæpe generantur, tangendi ſcilicet in illis ſenſu cõtriſtato. hæc galenus.
Qua dictione illud videtur ſignificare, quod antea diximus: eſſe in inſtrumentis quatuor ſenſuum du
plices dolores, quoſdam proprii ſenſus, quoſdam tactus. Sed aliorum ſententia mihi verior eſſe vide-
tur: dolorem ſolius tactus eſſe ſymptoma, ſed in reliquis ſenſibus fieri dolores duplices, quoſdam ab
obiectis tactui vt in auribus a phlegmone, in oculis ab ictu: alios ab obiectis propriis ſenſibus, ſed ab
iis ipſis, vt afficiunt coniunctum tactum. Atque ita verba Galeni interpretor. Nam Galenus ita propo
ſuit: dolor eſt egregium tactus ſymptoma. quod tamen alii interpretantur dictum non de quocunque
dolore, ſed de vehemẽti. proinde, quoniã, vt diximus, galeni verba vtrique opinioni ocaſionem dant,
rationibus noſtra ſententia confirmetur. Ea quę obiecta ſunt reliquis ſenſibus, non aliter inferunt do
lorem, quàm inferendo paſſiones quæ tactus ſunt propriæ, puta diuiſiones, aut conſtipationes, igitur
dolores etiam illi ſunt tactus proprii. quod verò ita fiat, intelliget apertè is, qui ſingularum rerũ natu-
ras, cauſamque, qua moleſtę fiunt conſiderauerit. album ſane, & ſplendidum, non aliter, quam diſper
gendo, atrum conſtipando, acutus ſonus incindendo, grauis contundendo moleſtiam inferunt: iam
verò de ſaporibus omnibus, quibus odores reſpondent proportione, diffuſius, quam vt à nobis poſ-
ſint recenſeri, loquutus eſt Gale. 4. de ſimpl. medic. facult. de ſententia Platonis, quo in loco omnes
ſaporũ ſenſus, tactus alterationibus tribuit. Acida nimirum incindunt, ſalſa abſtergunt, amata cor-
rodunt, acerba conſtringunt. Omnes itaque quæ ſentiuntur qualitates, cum dolorem generant, pro
pria aliqua tactus paſsione id faciunt, proindeque putauerim, neceſſarium fuiſſe tactus ſenſum per in
ſtrumenta reliquorum eſſe diſperſum, quo in illis, ex violenter obiectis moleſtia preciperetur, quæ a
lioqui percipi poſſet nulla. Sed eſt aliud rei huius non minus euidens argumentũ. Si vnuſquiſque
ſenſus ſua ratione, ac per ſe dolorem pati poſſet, quò perfectior eſſet ſenſus, eò grauiores dolores pa-
teretur. Nam quò perfectior eſt ſenſus, eò perſpicatiùs, acriusque ſentit: quòque acrius pars aliqua ſen
tit eò dolet grauius: non enim alia ratione particulæ, quę acri ſenſu præditę ſunt, cuiuſmodi os ventri
culi, grauiores dolores patiũtur, reliquis partibus, itaque pateretur viſus acerrimos dolores, huic pro
ximè auditus, deinde odoratus, minores guſtus, tactus minimos. tamen res contrà omnino fit. tactus
ſcilicet acerbiſſimos patitur dolores, reliquorum ſenſus vnus quiſque tantò leuiores patitur, quantò
plus à tactus natura recedit. Igitur dolores omnes tactus ſunt proprii, & reliquis ſenſibus ex acciden-
ti accidunt ratione tactus qui cum illis omnibus confuſus eſt: nam ſi dicas, in viſu, eò eſſe leuiores do-
lores, quòd obiectę res ſint tenuiores, eòque minus paratę moleſtare. ſaltem fieret, vt dolores æquales
eſſent in ſenſibus omnibus: quò enim obiectum ſenſui alicui, eſt minus terreum, eò etiam ipſe ſen-
ſus eſt perfectior: eòque acrius ſentiens, quare pares ſaltem dolores relinquerentur: quod tamen non
fit. ergo dolor ſolius eſt tactus. Neque verò rei huius eſt inuentu difiicilis cauſa, ſi modo verè antea di
ctum eſt, illud tantum dolorem facere, quod naturam corrumpit. cum enim noſtri corporis, & ſin-
gularum partium natura in temperiè & continuitate conſiſtat, nulla qualitas corrumpet naturam
per ſe, præter calorem, frigus humorem, & ſiccitatem, & continui ſolutionem. Eſt itaque dolor egre-
gium ſymptoma ſolius tactus. De ſomno & vigilia dicendum non nihil eſt. ſunt enim hæc, alia duo
ægregia ſymptomata. Per ſomnum fit motus caloris ſpirituſq; & humorum, ab externis ad interna, per
vigiliam contrarius: ita per vigiliam operatur vis cærebri in toto corpore externas actiones potiſsi-
mũ: tamẽ facultates actionibus quibuſdã internis per ſomnũ plus, ſtudent. In cerebro fit magna ſpiri-
tuũ animaliũ gen̄ratio, pro his, qui vigilia exauſti fuerãt. Copioſiores etiã fiũt eo tẽpore cõcoctiões in

viſceribus,eóque vitalis facultas plus laborat expurgãdis fuliginibus,& attemperãdo calori. Fit ſom-
nus requieſcente facultate animali propter defatigationem,obſtructoque leuiter cęrebro vaporibus
ſuauibus ex alimento. Hæc contingunt per ſomnum,quę vt dixerim,nihil curo, ſit ne ſomnus actio
vis cerebri & hoc ipſum dormire agere ſit,vel priuatio actionum,vel motus ille ab externis ad inter-
na, aut obſtructio illa cærebri.in quocunque horum lubet,ſomni eſſentiam collocato , modo non
ignores,hæc omnia cõtingere dormiẽtibus .ego enim hoc indgnũ puto longa cõtrouerſia . Ariſt. lib.
de ſomno & vigilia,ſomnum vigiliæ priuationem eſſe dicit,atque hæc ſententia videtur valde proba-
bilis, quandoquidem non aliter ſolemus dormientem à vigilante diſtinguere,quàm priuatione actio
num,quòd ſcilicet non ſentit,neque mouetur. verum hęc de ſomno naturali videntur dicta. quod noſ
tri inſtituti eſt attingamus.Somnus præternaturã,quem ſoporem licet appellare, proculdubio eſt pri-
uatio,non enim tam eſt ſomnus,q̃ vigilandi impotentia.Nam fit non vt naturalis, humectato medio
criter cerebro,leuiterque obſtructo à vaporibus ſuauibus, ſed aut nimiùm obſtructo cerebro à frigidis
& craſsis ſuccis,eòque facultate non potente diffundi, vel cerebro vehementius refrigerato , ſtupefac
toque non aliter quàm membrum aliud quodcũq; ſolet ex nimio frigore ſtupeſcere,reddique proinde
immobile,& ſine ſenſu. Peruigiliũ fit laborante facultate propter impotentiam requieſcend ,ex ſiccita
te cerebri, aut mordaci fuliginum qualitate. Ex his iam arbitror liquet,quod paulò ante tetigimus bre-
uiùs:peruigilium eſſe deprauatum mentis motum,ſoporem actionis priuationem . Quamquàm ani-
maduertendum hoc loco eſt, id quod gal.ſecundo de motu muſculorum dicit:per ſomnum corpora
non omnino eſſe priuata motu & ſenſu,ſed recipere tunc quoque influentem facultatem à cerebro,par
cius tamen multò quàm per vigiliam,atque adeò ſentire etiam dormientia membra, hebetiùs tamen q̃
vigilantia. Quod euidenter monſtrat excitatio:ſi enim ſomnus priuatio integra eſſet motus & ſenſus
in ſopitis membris,non poſſet quiſquàm plagis excitari.hæ enim non aliter excitant,quàm dolorem in
ferentes,ſed membraque ſine ſenſu eſſent,omnino non poſſent dolere, igitur neque poſſent dolore ex
citari.ſed res aliter habet,dum dormimus non ſentimus res leues,ſed aliquanto grauiores ſentimus: nõ
aliter quàm qui non eſt omnino cæcus,ſed hebetioris viſus,minora non videt. maiora tamen,aut exce
lẽtia videt. Igitur eſt ſomnus ſymptoma in diminuto motu facultatis animalis.quod etiam reſpiratio,
quę ſemper fit,& alii motus voluntarii,qui nonnũquàm inter dormiendum fiunt,apertè declarant. nõ
enim fieri poſſent,ſi toto influxu à cerebro reliqua membra priuarentur. Quod verò horum motuum
etſi à facultate animali cum libertate fiant non recordamur experrecti , leuis imaginatio ipſarum motio
num,eſt in cauſa.quamquàm enim habent dormientes fortem imaginationem, quę mouet ad actiões,
tamen ipſarum actionum externarum,dum fiunt,aut nullam ,aut leuiſsimam habent imaginationem,
ſed prætereunt,vt qui ſtudentes aut agentes aliud,manus mouent, aut Crura. Sed hæc de ſymptomatis
facultatis animalis ſunt ſatis,facultatibus naturalibus cõtingũt,vt gale. collexit ſymptomata duodecim
ſiquidẽ monſtratum à nobis eſt in 2.huius operis libro.capite de numero facultatum naturalium quæ
miniſtrant , illas eſſe tantummodo quator . ſiquidem diſtributio & ſecreto actionibus aliarum fiunt.
Quare defficiens,aut deprauata diſtributio , aut ſecretio, aliarum facultatum ſunt ſymptomata , vt ſi
membrorum fit atrophia, eſt concoctio defficiens:ſi verò hęc nõ difficiat, eſt deffectus diſtributionis.
atqui aut diſtributio non fit,quia membra non poſſunt trahere alimentum,quo indigẽt, & eſt trahen
tis facultatis ſymptoma:aut quia hepar nõ poteſt redũdãtiã ſanguinis protrudere in venas,& eſt deffe
ctus expultricis hepatis,aut quia venter expellit,anteq̃ fieri poſſit diſtributio commoda, & eſt in ordi
natus motus expultricis ventris:ſecretionis etiam vitium,alicuius aliarum eſt ſymptoma:vt cùm mor
bus regius fit vitio ſecretionis,actio quæ eſt ſymptoma,eſt diminuta tractio veſicę fellis. Sed ſunt quæ-
dam alia præter hęc ſymptomata,quæ cùm actiones lęſę ſint, inſtrumentorum naturaliũ ſunt propria
quorum Gale. videtur oblitus,& nos addemus. Appetitui naturali, quẽ negauimus citato capite eſſe
in numero facultatũ alentis animæ poſſunt contingere ſymptomata,de quibus eò loco diximus,& mo
do diſputamus.talis enim eſt appetitus humoris,qui eſt in renibus,per diabetem,vnde perſpicuum fit,
poſſe eſſe actionem ſymptoma,quod nullius ſit earũ potentiarum,quæ animę ſunt.àffixio etiam alimẽ
ti actio eſt nullius potentię animãtis propria, vt citato loco exemplo ceræ,& picis monſtratum eſt ta-
men contingit,vt Galen.docet.1.de facultatib.natur.in hydrope aſcite infelix nutritio , difficiente affi
xione. ergo difficiens affixio ſymptoma eſt,& actio læſa,tamen nullius facultatis enumeratarum à Ga
leno. Vnde euidenter verum eſt Galenum multa ſymptomata omiſiſſe cùm ſymptomata omnià mem
brorum naturalium in octo,aut duodecim redegit.non enim appetitus immodicus renum,qui fit in
diabete,neque ablata affixio quæ fit in hydrope,illo numero continentur. Quare hic nihil mirum: ſi
nos aliter enumeremus:vt nullum prætermitatur.Melius itaque fuerit per actiones quàm per faculta-
tes diſtinguere:dicentibus nobis hoc loco,non quidem quatuor eſſe facultates naturales : ſingulisquè
contingere terna ſymptomata,vt in principio huius capitis:ſed nutritionem compleri his actionibus,
appetentia naturali , tractione, retentione,affixione,commutatione,& expulſione : accretionẽ com-
pleri his eisdem, & dilatatione,harum actionum ſingulis contingere poſſe ternas lęſiones:eſſe itaque.

21. Exemplũ læſi, appetitus eſt in diabete, læſę affixionis in atrophia ex hydrope aſcyte: lęſę dilatationis, cùm puer intẽpeſtiuè ceſſat ab incremẽto, quia corpus ex morbo quoppiã factũ eſt præter naturã ſiccius, nihil refrigeratũ. conſtat ſiquidem illũ nõ alia ratione ceſſare ab incremẽto quamquòd mẽbra præ comparata duricie, non poſſunt quantum oportet, actione caloris dilatari. Ceſſat ergo incrementum imminuta dilatatione. ſed hæc non poſſunt plenè intelligi ab eò, qui non anteà intellexerit, quæ in. 2. lib. de naturalibus facultatibus ſcripſimus, nobis non ſunt dicenda ſæpimus eadem. Neque verò eſt cur quiſquã nos acuſſet: quòd cum paulo ante eos vituperauerimus, qui in diuiſione ſymptomatũ à galeno deciſcunt, modò enumerationem, quæ in lęſa actione quappiam, membri naturalis ſunt qua ille eſt vſus, vt imperfectam deferamus, nobis enim nihil videtur inæptius, quam ab authorũ diuiſionibus temere recedere, minimã enim gloriam in contradicendo ſitam eſſe putamus. tamen neque in cuiuſquam verba volumus iurare , ſed veritatem in qua vis re cuiuſuis authoritati præferri. Præter hæc quę diximus, poſsis addere ſymptomata alià, ipſarum nempe facultatum, quibus miniſtrant illæ quatuor: vt difficientem inminutam aut vitioſam, nutritionem accretionem aut generatiõem. tamẽ hæc perpetuò pendent ex aliis læſionibus prioribus: proinde nihil refert illorum meminiſſe per ſe, ſed ſatius eſt, de illis ita cogitare, acſi in dictis ſymptomatis contineantur. Nam ſi quod corpus infelitius nutritur, augetur, aut gignitur, neceſſe eſt illud fieri, aut quia minus materiei vtilis trahitur, aut non ſatis retinetur, quò fit vt in tempeſtiuè expellatur, aut non ſatis alteratur, aut quia excrementa, quæ nõ expelluntur impedimento ſunt, viciando concoctionem, aut impediendo affixionem, aut eſt dificilis partium dilatatio. Ergo naturaliũ actionum, quæ propriè dicuntur tales, lęſiones omnes diximus. Vitalis actionis (nam hanc quoque ſub naturali cõtineri fecimus) tot ſunt lęſionũ ſpecies, quot pulſuum præter naturam modos in tertio huius operis libro diximus. De tertio ſymptomatũ genere, propriis capitibus dicemus in ſequenti libro. Quare longiuſculum iam caput concludamus.

¶ Caput quintum. De cauſis ſymptomatum.

¶ Syptomatum omnium comunis quædam cauſa eſt morbus, & ſingulorum ſuacuique propria. Age igitur de communi diſputemus primum, de pecularium nonnullis deinde, de iis inquam circa quas reperimus medicas controuerſias. libello de diferentia ſymptomatum longo ſermone nititur galenus mõſtrare ſymptomata omnia cuiuſuis ea generis ſint, ex morbis naſci: atq; in huius aſſertionis confirmationem, vtitur inductione per ſingula membra. actiones læſas (inquit) conſtat à morbis fieri: ſi quidem dictum àntea eſt, morbum eſſe affectum præter naturam lædentem operationes. Iam verò qualitates mutatas, quarum quatuor diximus eſſe ſpecies, quæ viſu, adoratu: guſtatu, aut tactu percipiũtur, nemo dubitet ex morbis naſci, qui ſciat, qualitates primas quibus temperamentum cõſtat, cum præter naturã ſunt, eſſe morbos. Nam cùm ſint qualitates ſecũdæ, ex primis naſcẽtur proculdubio, hoc eſt ex temperamento, ex naturali quidẽ naturales, ex non naturali non naturales, quales ſunt, quæ ſunt ſymptomata. Quòd aliquid præter naturam retineatur, aut excernatur, quod ad tertiũ ſymptomatum genus refertur, neceſſe eſt ex vicio retinentis, aut expelentis, aut ambarũ fieri: niſi ex qualitate eius, quod excernitur fiat vt euacuatio ſymptoma ſit, vt cùm bile, aut ſero plena, vel alia mala qualitate affecta vacuantur: quæ tamen vt talia ſint alterantis facultatis aut excernẽtis vicio fit. igitur vt cumque euacuatio ſit ſymptoma, non fit ſine facultatis cuiuſpiam læſione, ſed nulla facultas viciatur illęſo tẽperamento: cùm illarum ſubſtãtia in commodo temperamento cõſiſtat: igitur eſt hoc quoque ſymptomatum genus, morborum ſoboles, non minus, quàm alia omnia. Hec docet gale. tamen nõ deſunt qui repugnent, dicentes multa ſymptomata eſſe, quæ ex nullo morbo proficiſcuntur, ſed fieri quædam à cauſa externa, quædam ab interna, quædam ab obiecta re, quædam ab aliis cauſis. Nam (vt primi generis primum meminerimus) ſi quis optimè adhuc valens carnes crudas ingerit in ventriculum, habebit cruditatem ſine quopiam morbo. Si hic idem, quem optimè valere poſui digitis immiſsis in os irritatus, aut immiſſà in profundum naſum requappiam, vomit, id ſymptoma ex nullo morbo fit. Multi corripiuntur rigore, quem nulla cõſequitur febris, atque omninò nullo alio morbo affecto homine, rigor verò ſymptoma eſt expultricis vis omnium membrorum. A mãtes homines patiũtur multa ſymptomata: perturbatiões pulſuũ ſuſpiria crebra: inſomnia varia: & vigilias immodicas quantũ vis, qui amat omni morbo vacet. Sed de qualitatibus mutatis præter naturam in corpore videntur poſſe deſſumere argumenta non imbecilliora. Laboranti febre putrida profluat ſudor fetidus: conſtat ſudorem partem eſſe putreſcentis in corpore materiæ: & fætorem fieri ex putredine, cùm ergo putreſcens materia non ſit morbus (hic enim febris eſt) ſed cauſa, haud dubiè videtur, fætor à cauſa morbi fieri, nõ à morbo. Colorem præterea pallidũ in morbo regio bilis facit, quæ talis eſt colore. hæc eſt morbi cauſa. igitur qualitates mutatæ à cauſa morbi plerunque fiunt: nam & ſaporem acidum, aut ſalſum linguæ facit pituitæ non febris ſpecies. Hæc quidam aduerſus Galen. efutiunt: quorum ſapientiam nõ dubium

eſt Galenum ipſum alioqui rudem præ illis ſuboluiſſe cùm libello De diffe. ſympt.ca. vlt.ita ſcripſerit Verùm hic intendere exacte oportet mentem: & perfectè diſtingere ab operibus animātis ipſa ſymptomata: ſępe enim ita ſimilia inter ſe ſunt, vt & ſymptoma putetur opus: & opus ſymptoma ac niſi quis in hoc ſano ſit iudicio, ex iis in quibus ipſe fallitur, diſputationem calumniabitur. Certè, quos diſſolutionis argumentorum hæc verba non admonent, mihi vidẽtur apertè dormitare. nam vt ſolum deſtinguātur opera à ſymptomatis argumenta omnia, quæ de læſis actionibus propoſuimus, & quęcunque alia ſimilia his proponi poſſint, corruent ſtatim. Quod vt explicem, ſimulque iſtorum oſtendam inſipientiam, illud vnum peto quod ipſi etiam aduerſarii vltrò dabunt, cauſas morborum morbos, & ſymptomata eſſe res præter naturam. Quo dato, conſtat non quemcunque affectum lędentem operationes ita vt ſentiri poſsit noxa eſſe morbum, niſi id præter naturam fiat, nam neque temperamenta, quæ à mediocritate recedunt manifeſte morbi ſunt, neque ſenium eſt morbus, quanuis per hos affectus multæ actiones admodum perſpicuè lædantur. pituitoſa natura ſomnolentos reddit homines, & ad animales motiones pigros, appetētes, pluraq̃ pro indigentia, & excremēto plenos bilioſa contrario modo lædit, ſenium facit homines vigiles, tremulos, ad omnia vitę munia imbecilles. Tamē has actiōes, cũ lædāt hi affectus, morbi nō ſunt q̃a nō ſunt pęrter naturā. Igitur ſi ita habet, neq; ſomnus ꝓfundior: neq; pigrities ad motũ, neq; appetētia immoderata in pituitoſo, neq; vigilia aut faſtidiũ in bilioſo, neq; hæc eadē in ſene, neq; tremor mēbrorũ ſymptomata ſunt, nō enim fiũt pter naturā quamquā lęſæ actiones ſunt, ſed ſunt impotentiæ quædā, quæ hominibus ſecundum naturam accidunt. Si quis cùm eſt compluti, Madritum nō videt, patitur quodpiam viſus ſymptomata? Nullum arbitror. Sed ſi hic idem, quę per ſtadium diſtant non videt, ſymptoma patitur, ſi commodæ magnitudinis obiecta ſint corpora. Nam tam poteſt eſſe corpus exiguum, vt etiam per tranſuerſum digitum diſtans ab oculo citra vllum ſymptoma non videatur. nimirum differt multũ ſymptoma dicas, aut impotentiam naturalem: ſi quidem verum eſt quod petii, omne ſymptoma eſſe præter naturam. Monſtratum verò eſt multis exemplis, læſas non nunquam edi actiones ſecundum naturam: ſed patiuntur nō minus reliquæ omnes potētiæ, q̃ viſus modò ſymptomata, modò impotentias naturales. Sit exemplum virtus portandi. Numquid, ſi quis ſuppoſitus oneri bis cētum librarum mercatoriarum tremit, tremor ſymptoma eſt. ergo & ſi corpus lōginquiſſimum obſcurè cernis, imbeciliterque viſus imbecilis eſt ſymptoma? Male ergo negabamus Madritum hinc non videri eſſe ſymptoma. Sed certè nullum horum ſymptoma eſt, nam hæc omnia ſecundum naturam contingunt. Iam verò, ſi cui pondus quod apprehenſum brachiis portabat, præ magnitudine excidit: ſecũdum naturam id fit, ſi verò quidquam excidit quod alioqui non excideret quia præciſi digiti ſunt ſymptoma eſt quia pręter naturam. Si quis manum concutit impoſita pruna, citra ſymptoma id facit, ſed ſi concutitur manus inſtigata à mordaci humore, quem præter naturam collegerat: concuſio eſt præter nataram: & proinde ſymptoma. nam irritationes, quæ fiunt à rebus præter naturam, ſunt præter naturam: quæ fiũt à cauſis, quæ nō ſunt pręter naturam, non ſunt pręter naturam. Cauſæ externæ omnes ſunt in genere non naturaliũ, quæ neque ſecundum naturam ſunt, neque præter naturam. Igitur quæcunque actiones fiunt irritāte cauſa externa, ſi nondum interius morbum aliquem fecit: non ſunt ſymptomata, ſed opera naturæ, quodſi cum læſione quapiam fiunt, ſunt impotentiæ naturales. cum verò iam cauſa externa morbum fecit: non amplius actiones ſunt naturales, ſed præter naturam: fiunt ſiquidem iam irritante cauſa quapiam præter naturam. Conſtat etiam ex his, nullam actionem eſſe ſymptoma ratione rei obiectę aut eorũ, quæ ad eā ſpectāt, ſed ratiōe facultatis, aut inſtrumēti aut eorũ, quę ad hæc ſpectāt. ad res obiectas ſpectant ſpatiũ, propinquitas inquam & diſtantia: ad facultatem & inſtrumentum materia, & ſpiritus in his, quæ illis operantur. Eſt autē manifeſtum id quod dicimus. Nam aut res obiectas & quę ad illam ſpectant proportione reſpondent facultati, aut non: ſi non reſpondent, & ſola hac cauſa actio fit incommode, non eſt ſymptoma. ſed impotētia naturalis(. Nam ſecundum naturam fit, vt neque lapides conficiamus, neque turres humeris portemus) ſi proportione reſpondent conſtat actionem alia ratione vitiari, non cauſa rei obiectæ, eòque dictum eſt à Galeno loco citato ex lib. de differ. ſympt. ſi quis ad diſtinguendas euacuatiōes quæ ſunt ſymptomata, ab his, quæ tales non ſunt, quantitatem tantum conſideret, aut qualitatem, non etiam intentus modo euacuationis, an ſcilicet ſymptoma ſit, aut opus, ſub inde deceptum iri. nam ſi tempore iudicii vacuatur congius materiei nigrę ſi ita lubet, modo poſt ſigna concoctionis euacuatio fiat, et reliqua habeant, vt oportet ad iudicium, non eſt hæc euacuatio ſymptoma: ſi verò ante id tēpus multò minor copia benignioris ſucci vacuetur, poſsit eſſe ſymptoma. Quid ita? quia hęc euacuatio eſt pręter naturā: illa naturalis. Quid iſtud? quia quę ante iudicium fit, fit ab irritatione præter naturam: quæ in iuditio fit, non tam fit ab irritatione, quam ab ipſo ordine, quem in ſuis actionibus ſeruat natura. Nimirum vt recludens pylorum & comprimēs vētriculnm deorſum expellit excrementa, poſtquam confecit alimenta, ita poſtquam retinuit & ad concoctionem deduxit, vt licuit per materię ipſius naturam, morbi materiem, expellit illam ordine cōſueto ſibi, ac familiari. His intellectis haud multa opera opus eſt ad argumentorum dilutionem. Nā car-

nes

nes crudas non ſatis coqui nõ eſt ſymptoma,ſed impotẽtia naturalis,quia eſt in re obiecta:ſed hę ipſæ carnes prauè coctæ aut corruptæ,fiunt in ventriculo cauſa morbi,ſimilis ei,perquẽ corpus laborat cacochymia,à quo deinde naſcuntur alia ſymptomata,ructus ſcilicet praui,& aliorum ciborum, & ſuccorum infectio. Si quis vomit ſinè morbo immiſsis in os digitis, perinde facit ac ſi immiſſa per ſedẽ glende exoneret aluum,quæ ſymptomata nõ ſunt, ſed opera:quia fiunt ab irritatione externa,niſi ipſa irritatio fiat morbi cauſa,quod fit ſępe,& tunc quidem reliqua vacuatio ſymptoma iam eſt:vt ſi cõtingat aglande aut acriori clyſteri exulcerari inteſtina,aut vehementiori motu rumpi aliquid in ventriculo,aut conuelli. Rigor qui ſine febre fit, ex cacochymia ab humoribus crudis pendente naſcitur. Amor qui iam indiget curatione ſpecies eſt melãcholię,ideoq; talem illi curationem medici adhibẽt. Atque eſt reuera morbus animi magis,ſed cum corpore comunis. Quare qui amat iã hinc ſciat ſe fure re. Sed de amore multa diximus in tertio libro huius operis,cum de pulſibus amatoriis diſputaremus. Ei argumento,quod defetore exputredine,propoſitum eſt, reſpondet galenus.9.ca.lib.11.metho.his verbis. Ab his enim obſtructio eſt orta,quę morbus compoſitionis eſt eorum,quę obſtructa ſunt corporum. hanc ſymptoma ſecutum eſt ipſa tranſpirationis retentio, hanc rurſus putredo humorum. Hæc ſunt galeni verba. itaque patet putredinem eſſe alterius morbi ſymptoma, putà obſtructionis: alterius cauſam, puta febris. Ex putredine naſcitur fętor,accidens ortum ex obſtructione medio alio ſymptomate: Nam fieri hoc ſæpiſime,vt mediis aliis ſymptomatis quędam ex morbo naſcantur ſerie quadam,diximus in ſuperiori capite. Iam verò color pallidus cutis,non poteſt morbum effugere. Nam aut fit ab obſtructione,quæ morbus in compuſitione eſt,aut ab imbecillitate trahentis facultatis veſicæ fellis:aut alterantis hepatis,vel membrorum:omnis vero talis imbecilitas fit ex intemperiè quæ eſt morbus. Quare nullum eſt ſymptoma,quod non ſit morbi ſoboles. Illud vnum notandum eſt,antequam caput concludatur, morbos ex ſympathia qui nihil habent propriæ paſsionis factum, ſymptomata eſſe eorum,qui ſunt proprii aliquarum particularum affectus. Quare ſymptomata,quæ per conſenſum fiunt,illi morbo referenda ſunt accępta,à quo morbus per ſympathiam naſcitur. vt ſi dolor capitis fit per ventris ſimpathiam, dicimus dolorem capitis à morbo ventris eſſe productum. ita ſi propter ſternutamentum, aut tuſsim,ventriculus nihil per ſe læſus,cogitur euomere, ex morbo capitis,aut thoracis vomitus ducit originem. ſed dicendi de his iam finem facio. Symptomata omnia ex morbis naſcuntur,aut proximè, aut intercedentibus alliis. Quare in queſtione deſymptomatum cauſis,non amplius diſputandum eſt,ſit ne ſymptoma,quod propoſitum in queſtione fuerit,ex morbo, an ex cauſa, an ex obiecta re, an ex re alia quapiam,ſed vbi ſemel conſtiterit ſymptoma eſſe, ex quo morbo fiat querendum eſt. fit enim omninò exaliquo. Si quidem ſymptoma primi generis eſt, putà læſa actio, ipſum perſe facilè ducit in cauſæ cognitionem, nam cum neceſſe ſit, vt actio aliqua lædatur, proprium actionis inſtrumentum pati, quod nos paulo ante tetigimus, & galenus toto.1.lib. de locis patientibus diſputans contra Eraſiſtratum docet, conſtat actiones læſas ſignificare malè affectam partem,& ſpeciem affectus,à modo lęſionis debere peti,quod docet.3. de locis patientibus.ca. 9. vt ſi chyli confectio viciatur, ventriculus patitur:ſi vero iam non tantum conſtat vitiari, ſed acceſcere,affectus frigidus ventriculi ſignificatur. Sed obiiciet nobis quiſpiam gladiatorem,in quo: vt refert gale.4. de vſu part.ca.9.male cibi coquebantur,quia pręſciſſa illi erat omenti bona pars, quem dicet vitiatam habuiſſe actionem ventriculi,ſine illius morbo. Hoc vnum, illud monet argumentum, vt proprias paſſiones à ſympathtiis diſtinguamus,patiabatur enim venter non perſe,ſed per conſenſum. ſed idiopathiæ & ſympathiæ certum eſt dare proprium caput. interim illud vnum dico, non aliam eſſe inueniendæ huius rei commodiorem viam,quam per cognitionem proprii cuiuſque actionis inſtrumenti,& præterea partium illi ad actionem miniſtrantium,& quæ cuique ſit miniſterii ratio. hoc vero non aliũde habeas, quam extractatione de vſu partium. quam ſcripſere Galenus & Ariſtoteles,ambo diligentiſsimè,ſed galenus clarius. de proprio inſtrumento dictum à nobis non nihil eſt in.2. huius operis lib. vbi diſputauimus procedant ne operationes à partibus ſimplicibus, an compoſitis. Conſtabit vero ex horum cognitione,quæ affectio ſit propria, & quæ per ſympathiam, quia affectus,qui permenentiam quampiam habet in parte aliqua,propria illius affectio eſt,ſi verò nullum inſe affectum habens vitio alicuius alterius,quæ ſcilicet illi miniſtrat aut in illam aliquid tranſmittit: patitur,ſympathia eſt. Sed Galenus in omnibus ſymptomatis ſtudioſos exercet, nos quæ ſunt in controuerſia declaramus.

¶De ſympathia,& idiopathia,protopathia,& antipathia,& conſenſu.

CElebratiſsimę ſunt apud antiquos philoſohos hę paſsionum ſpecies, vt in rebus omnibus natura conſtantibus frequẽter inueniũtur,apud medicos vero,vt humani corporis partes attingũt. Quã quã illorum magis videtur intereſſe de ſympathia,& antipathia diſputare:horum de ſympathia& idio

idiopathia.Scripſit etiã præter alios de his quidam neotericus fracaſtorius nomine,nõ parum eruditè
& acutè.tamen quæ ab aliis demoſtrata ſunt recipientes,reliqua,nobis & amicis, addere decreuimus
hinc ſumpto exordio.Non parum intereſt,vt videre eſt apud galenum.lib.de differ.ſymptumatum af
fici dicas rẽ quampiam aut pati, (hoc quoniã paulo ſuperius explicuimus, modo breui præteribimus)
affectus enim (διάθεσις græce)eſt qualitas permaneutiam quampiam habens propriam, in re quæ a-
fficitur (habet propriam permanentiam, cuius corruptio diuerſa eſt a ſublatione cauſæ) paſſio
vero (græce πάθος aut πάθημα)fit citra propriam permanentiam, tamen nihil prohibet,quę afficinm
tur pati ſimul: vt ſi ſimul affectum quidpiam eſt,& patitur: velut quod incaleſcit patitur,& neceſſario
etiam habet iam gradũ aliquem caloris quo afficitur.hæc itaque conſtituta ſint. Quæ patiuntur,aut ex
ſe ipſis patiuntur, a ſuaque natura,vt ignis aſcendit,& terra deſcendit, ſuntque hæ propriæ illorum pa
ſsiones(nam apud philoſophos,tam quæ ſecũdum naturam ſunt, quamquę preter naturam paſsiones
dicuntur)quas proinde idiopathias poſsis propriè appellare:aut patiuntur ab aliis,idque vel ratione ſi
militudinis,quę cum aliis eis intercidit,vel quòd contraria ſint, tamen contrarii ratio quanto cum ma
iori ſimilitudiue coit tanto facit faciliorem paſsionem·nimirum, quæ ſunt omnino ſimilia, nullate-
nus ſeſe immutant,neque enim ferrũ trahit ferrum,neque magnetem magnes. Quæ contraria admo-
dum ſunt ægrè congrediuntur,tamen cum ſemel ſunt congreſſa plùs mouentur, quia longius diſtant.
Ea verò quæ contraria ſunt quantum ad agendum eſt ſatis & tamen ſunt ſimilia, facilius compatiun-
tur. Ignis citius mouet aërem,ſed plus mouet aquam.facilem commutationem,quę fit gratia ſimilitu
dinis,potes ſympatiã,magnam vero,quę fit gratia contrarii antipathiam appellare, quamquam eſt ve
rior altera ſympathiæ ſpecies,quam in membris humanis medici conſiderant,cum ſcilicet aliquid pa-
titur ab alio,quia ſimile illi eſt,& quia illud a quo patitur,patitur ab alia cauſa priùs.Nam naturâ fit, vt
cum res aliqua patitur,eas omnes,quæ illi ſunt valde ſimiles,& vicinæ ſatis,trahat ad contagionem.at
que, hæc contigio verè eſt in rebus ſympathia.vt aqua calida citius calfacit aërẽ,q̃ terrã,citius vinum,
quam ſuccum cicutæ, & ita inter alia omnia,quæcunque ſimiliora ſunt patienti, citius tanguntur illi-
us paſsione. Quamquam tota cauſa facilioris ſympathię non eſt in ſola ſimilitudine, ſed iuuat nõ nun
quã denſitas:aut taritas,tenuitas aut craſsitudo.Nam qnæcunque accidentia rès faciunt ad patiendum
prõptiores cõiũcta ſimilitudini,addũt facilitatẽ ſympathiæ,huiuſmodi ſunt raritas,tenuitas: vicinia,
& quæcũque talia.nimirum,aër calfactus tenuiorem aquam facilius calfacit, quam craſsiorem: & pro
pinquiorem,quam remotiorem,etſi qualitatibus primis non diſcrepent.Non aliter in noſtris etiã cor
poribus inuenimus ſępe has paſsiones non ſine multa admiratione. Eſt inter membra noſtra, cum ſe-
cundum naturam habent anthipatia quædam: quam natura in bonum animantis procurauit,calida ni
mirum demulcent frigida, frigida calidorum feruorem ſedant,humida emoliunt ſicciora,ſicca con-
firmant humidiora.Ita à ſeipſis mutuò patientia,etſibi ipſis mutuò obſiſtentia,continent ſeipſa in me-
diocritate,animalibus vtili.Sed hæc anthipatia naturalis eſt: præter naturam ingruentes paſsiones mo
do requirimus.Membrum quodcunque aut patitur per ſe,aut alteri condolet, vt alter dolet caput ex
intemperiè cærebri,alter ex intemperiè ventriculi:ſed animaduertendum ſympathiam omnem depẽ
dere ex aliqua idiopathia,ita vt ſublata idiopathia nullum amplius malum in ſympathia laborãte par
te perſeueret,quare ſi paſsio,quæ in membro quopiam ex alterius membri affectione incæpit, diutur-
nitate eſt talis facta,vt etiam ſi prior tollatur paſsio tamen poſterior duret,nõ amplius ſympathia eſt,
ſed idiopathia,quia(ita vt fit frequenter)ſympathia intentione, aut diuturnitate migrauit in idiopa-
thiam,quare vera ſympathia nihil habet factum,aut quod non dependeat, ſed pathos tãtum eſt, aut
pathema. Que aliquid habet quod non dependet, tantum quoque habet permixtum idiopathiæ,tan
tumque difficit à ſympathia vera.vt ſi quis ex obſtructione nerui, optici non videt, quod in humore
cryſtallino eſt, verè eſt ſympathia:nullũ enim affectũ habet, ſed hoc pathẽa putà nõ videre,quod ſub
lata obſtructione momento temporis tollitur. Si cui verò calfactum caput eſt à fuliginibus aſcendẽ-
tibus ex ventriculo:eòque dolet:interim dum tam paruus eſt capitis affectus, vt ſi ſemel curatus ven-
triculus ſit nulla, præterea indigeat curatione,ſympathia patitur.tamen neceſſario eſſet aliquid idio-
pathię.ille enim gradus caloris qui in capite eſt factus affectus eſt.ſympathia vero eſt, quod aliũde de
pendet. Ergo quod non dependet eſt idiopathia: quod intelliigendum eſt (nam hoc etiam ſit pul
chrum diffiniri)ab alterius membri affectu: non vt quidam interpretantur etiam à cauſa: qui proin-
de in hanc ſententiam incidunt,ſolas intemperies factas aut morbos alios factos eſſe idiopathias,quę
ſententia falſa eſt manifeſte.nam ſympathia omnis ex idiopathia aliqua fit,tamẽ ſunt multi morbi eo
rum qui fientes à medicis appellari ſolent,quos nullus alius morbus antecedit,quin potius morbi om-
nes quicunque proprie morbi appellantur,ſunt idiopathiæ,ſympathię non dicuntur morbi ſimplici
ter, ſed morbi ex conſenſu.nam omnis morbus eſt affectus:ſympathia autem paſsio.quamquam,ſi pla
cet,affectũ ſolũ factũ vocare idiopathiã,eum vero qui fit aduc & nõ eſt ſympathia,protopathiã:ita vt
nõ omnis ꝓtopathia, ſit idiopathia.nihil moror:ſed fuerit cõtrouerſia de nomine,iis quę,diximus ſe-
mel intellectis,nõ amplius videtur eſſe de re quapiã illa controuerſia, quæ inter Galenum & Eraſiſtra-

tum

rum intercedit,primo de locis patientibus:an poſsit lędi actio aliqua proprio illius inſtrumento nihil paciente.Nam Eraſiſtratus veriſsimè dixit ſympathiam,quam ſolam neceſſe eſt addeſſe proprio actionis,quæ læditur inſtrumento,nō eſſe in illo affectum aliquem,ſed vmbram morbi. Nam ſympatia verà ſymptoma eſt idiopathiæ non morbus abſolutè.Hæc Galenus quoque concedit; tamen loquutus eſt impropriè Eraſiſtratus,qui negat pati partem in qua non eſt affectus,nam etſi ea pars non ſit affecta,patitur,per ſympathiam ſcilicet.Sed cauſas quibus aliquid laborat per ſympatiam oportet vt explicemus.Gale.ca.3.terti De locis patientibus inquit; membrum aliquod trahi in alterius ſympathiā duobus modis;aut tranſmiſſo in illum quod non tranſmitti oportebat: aut impedito influxu quo indigebat,is eſt facultatis aut materiæ,vt oculi ſuffunduntur per ſympatiā vētriculi aſcendentibus in eos vaporibus craſsiuſculis:& vox intercipi poteſt obſtructo exortu neruorum vocalium, quæ obſtructio priuat inflente facultate:aut læſis muſculis inter coſtas,quę læſio priuat guttur ſummum vocis materia putà eflatione.Hæc docet Gale.Sed ſunt multæ ſympathiæ quæ non videntur fieri tranſmiſsione rei alicuius,aut priuatione, ſed potius oculta quapiam cauſa,aut proprietate, ſiue vtcunque aliter lubet appellare.Nam inflamato ſepto tranſuerſo cerebrum ſtatim delirat,laborante ore ventriculi defficit cor.Dices(ſcio) Aſcendunt fuligines ab inflammatione ſepti tranſuerſi ad cerebrum,quæ illud perturbant,& a uentriculo in cor,quæ illud angunt.Dicis rectè.Sed conſidera,quātò vicinius ſit cerebro os ventris,quam diaphragma:quanto rector & latior via ſit ab illo ad cerebrum; quam ab hoc:& quāto craſioribus neruis ab illo pendeat, & vt oris ventriculi nerui ſint ſextæ coniugationis eorum, qui ex cerebro ipſo procedunt,nerui verò ſepti, prodeant ex collo inter tertiam & quartam vertebram. Ergo,ſi rationem perpendas maior fuliginum copia aſcendet ex oris ventriculi inflammatione, quā ex ſepti tranſuerſi,tamen illa nō facit delirare:hæc facit,Quod ſi fortè dicis eleuari ex ſepto inflammato maiorem fuliginum copiam, quàm ex vētriculo,motu,& vētilatione aſsidua ſepti:vt ex moto ſterquilionio maior fætor conſurgit,quam ex quieto:fiet hac ratione vt ex inflamato pulmone magis deliremus:quia habet reliqua omnia:viciniam, inquam,rectitudinem,& amplitudinem viæ, & inſuper mouetur ſemper,plus etiam quam diaphragma. Præterea hac ratione cor etiam citius afficeret ſeptum tranſuerſum; quam os ventris.Nam viciniam cum corde nō habet minorē,& inſuper habet motum,ſed videmus ex affectionibus oris ventriculi promptiſsimè fieri ſyncopas,ex affectione ſepti deliria,ergo non trahunt hæc membra alia in ſympathiam his rationibus communibus,in quibus ſuperantur ab alliis, quæ non faciunt perinde:ſed intercedit propria aliqua natura qua hæc fiūt,inter ſeptum & cerebrū,os vētriculi & cor,quā nos ignoramus.Ex hiis argumētis illa mihi eſt quātū arbitror certa opinio,quā etiā gal.& allii omnes vidētur aſſeruiſſe(ego enim enarro,nihil dico,modò ſaltē,noui)nullū mēbrū trahi poſſe in alterius ſympatiā, niſi re aliqua priuetur,aut aliquid præter naturā adſe venire patiatur.Nam quod non poteſt operari,vt antea,aut re aliqua caret,qua prius abundabat,aut inſtrumento,aut materia,aut vi,aut via, aut denique re quapiam neceſſaria ad actionem, aut aliunde malè afficitur à membro laborante idipathia:ſed nulla re immiſſa non poteſt affici,cum ex Ariſtot. accæperimus veriſsimum illud axioma Omne agens agit quodam tactu.Ergo præter captum intellectus eſt aliter trahi membrum ad ſympathiam.Sed id, quod influit ſitne ſubſtātia quępiam ſemper, an aliquādo etiam ſola qualitas Galenus diſputat.3.De locis patientibus.ca.7.cū ſuo præceptore Pelope cēſens, alterutrum probabile: fierique poſſe, vt nonnunq̄ immiſſo humore, aut vapore craſſo, ſympathia fiat:vt dolet caput ex ventriculo: nonnunquam immiſſa vel aura ſolùm, vel per nudam alterationē ſola vi:vt puer,qui ex crure laborabat epilepſia,ſentiebat haud obſcurè auram quādā illihinc exortam per femur,& lumbos repere ad cerebrum vſque.Iam verò ex ictu phalangii quis intelligat, deferatur ad cor ſubſtantia quæpiam venenata, an ſola veneni vis? cui non ſit probabile ex piſciculo remore in totam nauim,quam tactu aut detinet,aut ſaltem tardat,ſolam qualitatē quampiam incorporea (hanc apellamus vim)tranſfundi?nam omnino nulla re a piſce in nauim immiſſa,non fiet.alioqui aget piſciculus ſine tactu.transfundi ſubſtantiam non eſt probabile, etſi totus piſciculus in eam ſubſtantiam diſſolueretur:calefactione,aut refrigeratione,aut alteratione aliqua ſimili non fit.quoniam neque tale quidquam ſentitur,neque poterat harum qualitatum aliquā tam inſigne opus fieri,ſed vt cerebrum crus modò mouet,modo ſiſtit,modò eleuat,modo deprimit,immiſſa vi ſine ſubſtātia,ſola alteratione incorporea,Ita cenſendum eſt,vires quaſdam occultas rebus quibuſdam ineſſe,& qualitates quaſdam incorporeas per corpora permeare,quas cum ignoremus in diſſoluendis problematis allucinamur,& quæ libet,vnuſquiſque delirat.Itaque immiſsione rei alicuius aut priuatione trahitur ad ſympathiam membrum quodpiam.Priuatione lædi,nihil eſt intellectu difficile. Nam ſi ſemel intellexeris eſſe cuiuſuis actionis inſtrumētum quoddam proprium,eique multa mēbra ſubſeruire:hæc preſtantia vim: illa materiam:alia viam,aliud alia:certum eſt fore,vt quocūque horum ſublato,proprium inſtrumētum actione careat,vt pote priuatum re quapiam ad actionem neceſſaria. Sed ad eam ſympathiā,quæ immiſsione fit rurſus reuertamur. Nam cur membrum aliquod affectum reliqua afficiat, videmur iam dixiſſe,prodeūte ſcilicet ab eo noxio quodam effluuio, quo alia tanguntur:ſed cur potius hæc, q̄ illa

illa afficiat,nondum diximus:cum non poſsit illud efluuium quaſi ex precepto reliquis pręteritis in-certum quoddam membrum impingere.tamen tangũtur ſympathia,nonũquam quę remotius ſunt, illæſis quę ſunt propius vt paulò ſuperius dictum eſt.Certè qualis eſt inter ipſos homines,cum morbis tenentur,contagio:talis eſt,& inter ipſa membra eiuſdem corporis.Cęterum ex cõſuetudine cum ęgrotantibus hęc obſeruamus fieri.Eſt cum decem,aut plures homines æqualem habent conſuetudinem cum egrotante,& illorum vnus tangitur morbo,nouem aliis illæſis.cuius euentus nihil ſolemus admirari:ſed duorum alterum eſſe dicimus,aut illũ plus aliis habuiſſe morboſſum corpus,aut eſſe homini huic quandam cum ægrotante temperamentorum ſimilitudinem,aut ſecundum totum corpus, aut ſecũdum ea membra, quæ inſigniter affecta ſunt, eoque prauos halitus hũc hominẽ læſiſſe,alios non potuiſſe lædere.Eſt aliud,quod in contagionibus fieri obſeruamus. Nonnunquàm aliquis,quoniam cum ægrotante homine verſatur corripitur morbo,non tamen eodem,quo alter ægrotabat,ſed alio.quoniam ſcilicet ad alium morbum erat paratus,ad illum non erat,& halitus qui ab ægrotãte exhalant,non poſſunt non eſſe noxii.Eodem penitus modo afficiuntur mutuò membra, & ſimilibus ex cauſis:nonnunquàm mẽbro conſentiente tracto ad eundẽ morbũ cũ primò læſo, vt lienis frigus refrigerat hepar:nonnunquam ad diuerſum,vt cerebrum delirat ſine inflammatione, quia ſeptum tranſuerſum eſt inflammatum.Sympathia membri omnino fit immiſſa re quapiam(nam de ſympathiis ex priuatione,antea diximus) cauſa vero quà illud efluuium, afficit potius hanc partem quàm illam,eſt in maiori præparatione eius membri,quod ſimul afficitur. hæc verò præparatio eſt, aut modo facta, quia ſcilicet factum erat illud membrum morboſum,aut eſt quædam ſimilitudo naturalis, quæ inter membra intercedit,gratia cuius facilè ſeſe trahunt ad ſympathiam.hæc aliquando eſt manifeſta, cùm ſcilicet conſiſtit in accidentibus manifeſtis,aliquando tam occulta,vt omnino nullam peculiariẽ poſſimus oſtendere,tamen ex ratione intelligimus aliquam eſſe.hanc vocant nonnulli analogiam nõ inepte ſignificantes occultam hanc ſimilitudinem,quam ſolum experimentis ſentimus. an vero ſympathia facta ſit præ diſpoſitione, quam modo habet membrum, an præ analogia illa, ita cognoſcẽs:ſi membrum,modò quidem trahitur ad ſympathiam, nõ tamen perpetuò ſolet,neque plurimùm, neq; niſi poſt primi affectus diuturnitatem,diſpoſitionem manifeſtam conſequitur ſympathia: vt ſi exfrigore lienis refrigeratus eſt in petro venter,non hæpar:in paulo hępar non venter,conſtat id factũ eſſe quia alter erat frigidiori vẽtre,alter hepate,hic nõ eſt opus oculta ſimilitudine,aut analogia.Cum hac manifeſta diſpoſitione conjũgantur propinquitas,via & rectitudo, & talia quæcũque faciunt ad faciliorem ſympathiam vt in cerebro quod non eò afficitur affecto diaphragmate, quod modo magis procliue eſſet ad morbum,quam pulmo & cor(ſemper enim hoc fit haudquaq̃, raro & poſt longam moram)ſed quod analogiam illam habet cum diaphragmate, quã analogiam in ſimilitudine quapiã naturali conſiſtere probabile eſt, quę ſimilitudo ea ſit, non ſcio,ſed occultam dico.Talem etiam analogiam habet cor cum oreventiculi.Tali quapiam cauſa fieri has ſympathitas, hinc rurſus diſces,vt antea,dicere cepimus,quod nõ inſequuntur modum diſtantię,neque rectitudinis: quę omnia inſequuntur quęcunque fiunt ex cauſis manifeſtis,& cõmunibus.Ergo omnis ſympathiæ dicta eſt cauſa.Sed eſt quod dictis obiiciamus,ſympathiæ ſpecies nonnullas quæ nulla penitus re immiſſa aut intercepta, videntur fieri·Cõtingit nonnunquàm hominem conſiderato tantum molarũ dolore in alio homine, molarũ dolore corripi:& conſpecto aliò qui acerba deguſtet,cum ſenſu quodam injocondo ſpuere: & oſcitatione alterius ad oſcitandũ excitari.Ergo vt inter diuerſos homines ſunt hæ ſympathiæ nulla re immiſſa,ita quòque & inter diuerſa corporis membra fieri veriſiimille eſt,vt pars vna aliam moueat mota,aut dolens dolere faciat,nulla re in illam immiſſa,aut intercepta. Scire oportet hęc omnia non alia ratione fieri quàm imaginatione.nam hic ipſe cui molæ ceperunt dolere conſiderato alteri[9] dolore,aut qui cępit ſpuere conſiderato acerbæ ſubſtantiæ commanducatu,aut oſcitare ex oſcitatione,nihil tale paſſus eſſet,ſi modo dolentem molis,aut diguſtantem acerba,aut oſcitatẽ à tergo habuiſſet,quantumuis propinquum,ac nihil tale præſenſiſſet. atque huic ipſi cui molæ dolent alium dolentem cõtemplato, ſola doloris recordatiõe doluiſſent.Vidi ego puerum, qui quàmprimum mictus recordabatur nõ ſe poterat continere quin mingeret.quin nos ipſi ſentimus,cum antea ſine multa moleſtia vrinam feramus,quamprimum meiere decreuimus,vrinam acriùs inſtare.Hęc omnia imaginatio facit,ſed qua ratione faciat videndum eſt:& an ſola imaginatio poſsit efficere quampiam ſympathiam.Auicena in eam dicitur incidiſſe opinionem,vt imaginationem humanam non tantum humana corpora mouere putaret,vt beſtiarũ corpora ducuntur ſua imaginatione,ſed etiam inſigne hoc habere,externam materiã mouere ſine actione quapiam per medium:& tota elementa alterare ſine inſtrumento corporeo,vſque adeò vt non dubitaret,poſſe hominis cuiuſpiam imaginationem fortem, pluuiam cõgelare.Hinc quoque neque dificile erat cauſam videre faſcinationis vocatæ:per quam cẽſet vulgus infici quoſdam,ſolum alterius hominis maleuoli precipuè,aut inuidi intuitũ & imaginatione.Itaque cenſuit hic autor,imaginationem eſſe admodum efficacem perſe.Neque verò ſiquis fidem diuinam a diſputatione excludat omnino videatur ſententia hęc improbabilis.influit enim (dicunt)

nobis anima humana forinſecus,& eſt,naturæ intelligentiarum celeſtium⁴quare vt illæ intelligendo (non enim dicunt aliter)mouent orbes,& multiplices vires infundunt in elementa:ita noſtram animã cum vehementius rapitur imaginatione quapiam forti extra materiam, nihil eſt improbabile vt illas operiari in externam materiam· Hinc etiam dicunt fieri inſomnia,quę appellantur diuina:anima ſcilicet ipſa interdormiendum depoſita rerum humanarum cura operante, vt ſupernæ illę intelligentiæ, intelligenteque,ac diuināte, quę exſenſibus non acceperat. Hec omnia nõ omnibus hominibus dicũt contingere æqualiter,ſed inſegnius quibuſdã,quibus contingit intelligentia hac vi precipuè prædita: aut fortaſſe quę minus materia eſt obruta, quare fortius imaginatur. Hinc nõnulli homines fiũt diui natores,nonnulli ſalutiferi ſola tactione,& aliã que vulgo circũferuntur ignorata cauſa. Vidẽtur hęc omnia eſſe conſentanea, tamen quantum iudicio aſſequor falſa ſunt. Nàm nobis non ineſt noſtra anima,aliter,ac brutis ſua forma,quamquam aliunde aduenit. certè illorum forma ex materia eſt,& tã tum forma. anima noſtra non eſt tantum forma,ſed habet præterea propriam ſubſtantiam,quam ſpo liata a materia retinet,tamen interim dum viuimus ſola illa & materia conſtamus,illa eãdẽ nutrimur, participamus pulſu, ſentimus,& mouemur,illa inquàm eàdem, vſa diuerſis facultatibus. Quare nõ ar bitror aduenire forinſecus nobis mentẽ formatis forma quapiã priori,ſed omnia nos ex rationali anima habere, vt equi habent ex ſua anima, & ignis ex ſua forma,idque non ex fide tantũ dico,ſed phyſica ratione ſpero ſtatim me monſtraturũ,vt alia appoſuero. Ergo ſi anima etſi aliunde nobis aduenit,ac ſuę beſtiis:tamen eodẽ modo nobis ineſt,ac ſuę illis:nẽpe vt forma:veriſimile eſt eam,interim dum in materia eſt,vt in materia tantum operari:neque poſſe quidquã diuinare,quod non ex ſenſibus accepe rit,neque remotam materiẽ alterare non alterata media, neque quiquã aliud facere extra propriũ cor pus,quod ſubſtantiis ex elemẽtis concretis denegetur. Quare nonnulla eorũ,quę diximus pro contra ria ſentẽtia,dei dono fiunt:nonnulla dæmonis opera:nulla naturâ animæ.atqui fortaſſe illorũ pleraq; non tam ſunt vera experimẽta:quam falſæ vulgi imaginationes:ad quas ducũtur,res conſpectas ex ig norantia cauſarũ & admiratione ſiniſtre interpretãtes. vt conſiderantes hominẽ quempiam lęſum eſſe recto,& inconniuẽnte,& longo alterius intuitu,ignorãtẽſque id fieri ex ſympathia vnius hominis cũ alio,immiſis vaporibus qui defferunt ſemina contagii:interpretãtur factum eſſe ex inuido intuitu, ac maleuolo. intelligerent verò hanc ſympathiam non fieri ſine immiſsione ſubſtantię alicuius aut vene natæ qualitatis,ſi conſiderarent nunquam hominem purum,ſanùmque ita inficere,ſed aut contagioſo morbo infectum hominẽ⁴aut menſtrualem mulierem:nũquam q; faſcinatione inſici robuſtum virum,ſed tenellum infantem. Quoniam verò ſemel in falſam illam cauſam faſcinationẽ coniecit vulgus:morbos omnes repente increſcentes,qui non ſunt ex cauſa manifeſta,ad quoſque nullã ſenſerant propenſionem, ex faſcinatione factos peierant,cùm tamen medici cauſam non ignorent,qua qui ple niores ſunt,quàm ſolent & robuſtiores & nitidiores repente grauiſsimis malis corripiantur. nimirũ vt Hippocrates ſcripſit in àpho. habitus ſummè boni athletarum,ſi in extremo fuerint,periculoſi. Sed ſi hęc non poteſt,quid poſsit imaginatio videndum eſt. Monſtratum eſt à nobis in ſecũdo huius opę ris lib. facultatem animalem eſſe influentem:neque tamẽ aliam eſſe in cerebro facultatem, quæ in oculos influant ad videndum,aliam ab hac diuerſam,quæ in linguam ad guſtandum:ſed eandem facultatem, putà,ſentientem:quam Grçci dicunt ἡγεμονικὸν quę eadem eſt imaginatio,ratio & memoria eadẽ illuſtratione delatam gratia diuerſitatis inſtrumentorum:in oculis videre, in auribus audire, in naſo odorari, guſtare in lingua,tangere in manibus. de quo diſputatum abunde eſt in queſtione. 24. ſecundi. lib. quo loco aduerſus Manardum monſtrauimus, quę modo ex loco illo aſſumimus,mentem ipſam quæ in cerebro reſidet in ſingulis ſenſuum inſtrumentis operari. His itaque illinc in memoriam reuocatis,animaduertendum modo eſt,ipſum ἡγεμονικὸν,τὸ φανταστικόν,quod influens in ſingula inſtrumenta in ſingulis operatur, vt poteſt in cerebro operari cum animaduerſiõe aut ſine illa: ita & in ſingulis membris poſſe,cùmque aduertit animum minimas quaſque res ſentire,& ex quibuſuis cau ſis,quæ preter naturam incidunt dolere:cum verò non aduertit,multas res illud latẽre: & quamquam doloris efficientes ſint dolorem non facere. In quam ſententiã dictũ eſt in apho ab hippoc. Qui parte quapiam corporis laborantes plurimũ doloris nõ ſentiunt,iis,mens ægrotat. Hoc ergo ſolũ eſt quod poteſt perſe facere imaginatio,vt inconſiderantia facit ſepæ indolentiã,ita maginatiõ facit dolorẽ,nõ quidem dolorem inducendo ſine alia quapiam cauſa,neque cauſam dolorem facientem generando, ſed reuocata anima ad cognitionẽ. Itaq; cui molæ doluerũt conſpecto altero,doloris cauſam habebat antea,ſed exiguã illam quidẽ,quę ex inconſiderantia dolorẽ non faciebat. Itaque non ſine cauſa prçci piunt medici ægrotantibus,ne de ſuo malo cogitabundi ſint:ſed res alias agant,intelligentes nimirum ſe hac ratione ſymptomati aduerſari,putà dolori:qui incipiens quidem ab imaginatione poteſt ſibi ip ſi eſſe in crementi cauſa conuocata fluxione, quæ ipſum augeat,ita vt fluxio & dolor ſeſe mutuo augeant,cęterũ hęc ex accidenti ab imaginatione fiunt, qua ratione neque externã materiẽ ab imagina tiõe alterari eſt difficile. Ex his iã arbitror intelligis imaginationẽ nullã ſympathiã facere ſine rei alicui⁹ immiſsione. nã imaginatio ſenſum paſsionis facit,paſsionẽ verò nõ facit. Quod de oſcitatõe & mictu

dixim⁹ alia ratione fit, non tã ſympathia, quã cõſenſu partiũ, & cõſpiratione ad actiones. Motus noſter volũtarius fit nonũquã deliberatiõe, nonũquã imaginatiõe. Imaginatio ſemper anteuertit deliberationem. cùm ergo muſculi temporum & buccarũ flatum aliquem continent, imaginatione cùm alius oſcitat, mouentur illo motu, & flatũ ipſum permouent. Mictio eâdem ratione fit, & euidentiori, cùm primum ſcilicet, imaginamur mictionem, aut multò magis ſi meiere deliberamus laxatur muſculus conſtringens veſicæ collum. potiſsimum ſi parum firmus ſit & inconſtans vt in pueris, & eo laxato vrina acrius inſtat. Tamen hæ non ſunt ſympathiæ, ſed cõſenſus quidam admirandi, qui in humano corpore, non tantum inter diuerſa inſtrumenta eiuſdem facultatis, ſed inter diuerſas facultates inueniuntur. nimirum tam citò extremi pedis muſculi mouentur, quam facultas, quæ in cerebro reſidet, iuſſerit: facultas naturalis ventris expellit, quia facultas animalis ſentiens in eis irritatur: facultas vitalis cordis iraſcitur, quia animalis vis cerebri imaginata eſt rationem contemptus. Iam verò cùm iudicium inſtat pulſus fit altus, vitali vi inſurgẽte aduerſus morbum, quamq̃ altitudine pulſus nihil expellitur: & huic expulſioni naturalis facultas incumbit. ſed eſt hæc facultatum conſpiratio. cùm primum illarum vna vehementiùs mouetur, illius motum alię conſequntur: nõ quidem tractę ad ſympathiam immiſſa re qua piam aut intercepta, (neque enim ſympathiæ ſunt, nam neque paſsiones, ſed opera) verùm conſpirantes ad quamuis actionem paulo vehementiorem. in quem vſum inquit Gale. naturam alligaſſe venas & arterias & neruos mutuò. Sed tamem mihi hæc alligatio ad tantam conſpirationem non videtur ſufficere, ſed maius aliquid ex conſpiratione hac ſignificari, quod paulò ante dicere diſtuli. Nam alligatio venarum cum neruis, qua ratione facere poteſt vt irritatis neruis, in vena partes reliquæ incitentur ad motum? Iſthæc alligatio facit vt vena ambabus facultatibus ſit prædicta, ſed ſecũdum partes diuerſas, animales alias, alias naturales: quæ cùm omni ſenſu careant non video qua ratione ad eas ſenſus irritationis tranſmeet. Igitur hæc mihi ſignificant vnicam eſſe animam, qua hæc omnia fiunt, nutritio, pulſus, & ſenſus: eam verò vti diuerſis potentiis, vt ego ipſe meas manus moueo, & crura, atque ad alia manus moueo, ad alia crura. Vt ergo ego cum mediocri vehementia ſolas manus moueo, cùm vero maiori vehementia, iam nõ ſolas, ſed cum eis crura quoque, & nonnunquam membra omnia, qùamquã res ſolis manibus agenda ſit: ita anima omnes potentias mouet, quaſi ad conatus apponendos, cùm illarum aliqua mouetur vehemẽtiſsimè. Hæc, ſi diuerſæ animæ forent, non tantum diuerſæ facultates, non videntur poſſe fieri, vel ſaltem non tam concinne. Nam cùm vnitas membri non ſufficiat ad illũ conſenſum, maiori aliqua vnitate eſt opus: ea non videtur quæ alia ſit, quam animæ: nam facultatis nõ eſt. diuerſarum enim actionum diuerſas oportet eſſe facultates. Ad ſympathias quaſdam, quæ ipſis inſtrumentis contingunt ratione alligationis, ſufficit alligatio, ſed ad dictos modo conſenſus non videtur ſufficere, ſi modo à diuerſis animis hæc agerentur. Sunt ſympathiæ illę, quædam vt ad alia non inutiles, ita ad ſignificationem affectuum corporis vtiles, vt arterię pulſum faciunt conuulſionis, conuulſione neruorum per continuitatem tranſmiſſa in ipſas arterias. fit enim hæc quoque ſympathia cõuulſione neruorũ per communia illa ligamenta communicata cùm arteriis. ſed de his omnibus ſatis diximus. Illud vnum modo velim exoratos detractores, vt niſi prius horum omnium, quorũ nos cauſas dixim⁹, cõmodiores alias inuenerint, has non contemnant, hac lege, vt cum primũ probabiliores dixerint, nos quoq; eas noſtris deſtitutis ãplectamur. Date ergo detractores hoc, quãdo quod æquũ eſt do, & nihil iniquũ peto: alioqui præ inuidia maledicere cõuincemini. Sed liber hic quartus iuſtã eſt nactus magnitudinem, & de morbo, cauſis, & ſymptomatis, quantũ exigebat vniuerſalis tractio diſputauimus: age, quandoquidẽ ita fert occaſio, ad quintũ trãſgrediamur.

FINIS.

CON

CONTROVERSIARVM MEDICARVM LIBER QVINTVS.

DVO SVNT, QVAE NOSTER HIC LIBER REFORMIDAT, SI FORTE DE manibns caſurus eſt, & dãdus cõmuni vſui ſtudioſorum, inuidia & ruditas. Scio em̃ cũ ex hiis, quę in aliorũ laboribꝰ expertus ſum, tũ vel maximè ex iis quę mihi ipſi freq̃uẽter accidere, homines rudiores vituperare ſolere ꝓteruè, quę deſperãt ſe poſſe cõſequi, ingenioſiores verò inuidia tẽtari, & ꝓinde rudiorũ opiniõi malignè fauere. Cõſpirãt itaq; cõtra ſtudioſos conatꝰ inuidia & ruditas, id qđ expertꝰ ego ſum multò anteà nõ ſine magnis laboribꝰ, abſtinuiſſemq; ꝓinde ab his inceptis, niſi mihi ipſi ſentirẽ multã doctrinæ acceſsionẽ ex hoc labore fieri: & iniquũ putarẽ culpa inuidiorũ ac rudiũ ingenioſos ac cãdidos, ſi q̃d iuuare poſsũ deſtituere. Ingenioſis itaq; ac cãdidis, quorũ gratia laboro opꝰ hoc cõmẽdo: vt rudiores homines, ſi quos in illud cõtumelioſè agere viderint, ſuę ruditatis cãdidè admoneãt, & à maledictis abſtinere ſuadeãt, maleuolos vero, niſi omnino rudes ſint, ingẽioſè reuinciãt. Nũq̃ verò hęc præſtare poſsint, ſatis certo ſcio, niſi ſtudio veritatis totis conatibꝰ incũbãt. eſt em̃ ppetuo veritas vnaquaq; in re ĩuẽtu difficilima, & ſub mille ꝓbabilibꝰ mẽdaciis deliteſcẽs. quod ipſa opinionũ nõ obſurdarũ multitudo, quã in qua vis cõtrouerſia etiã leuiſsima ĩuenire poſsis apertè declarat. vt vel hinc itelligas, q̃ laborioſũ opus ego modo ſcribẽs ſubeã, qui in quauis diſputatiõe verã opinionẽ inuenire & cõfirmare inſtituã, quãtus q; tibi labor ſuperſit, quicũq; ingenioſus ſimul cũ ſis & cãdidꝰ noſtras cõtrouerſias intellecturꝰ primũ, deinde à rudiũ hominũ ac maleuolorũ iniuriis vindicaturꝰ es. neq; em̃ hęc apponet tibi ĩgeniũ ſolũ ſine multo labore (mihi crede) vt neq; aliud quidq̃ pulcrũ. Quo magis iã mihi videor ptimeſcere, ne eũ, cui neq; ingeniũ deeſt, neq; cãdor animi, à noſtris operibꝰ labor arceat. Tñ cui veritas eſt cordi, nihil eſt ad ipſam cõparandã graue: quãq̃ alioqui ea nõ ſine multo labore inueniri poſsit: cui cordi ea nõ eſt, illũ, neq; hos libros habere velim. nulla em̃ ratiõe verĩ labores noſtros putauerĩ piſſe, q̃ ſi in blibiothecis ornatꝰ gratia (vt flãdriæ imagines ſolẽt) reponãt. Itaq; hoc à nobis intelligat vellim, quicũq; eſt veritatis ſtudioſus ſe ſine multo labore q̃ minimũ poſſe ꝓficere in hac doctrina: atq; vt melius dicã, & in alia quacũq;. Tñ cũ nullꝰ in hunc vſq; diẽ, aut tã diſtinctè quidq̃, aut tã eruditè docuerit vt in carpẽdo ex libris fructu multꝰ labor ſtudioſos nõ maẽat, noſter hic liber fortaſſe nõ in poſtremis ſubleabit ſtudioſorũ labores: eritq; ex eo labor (ni fallor ego) ꝓ fructꝰ ãplitudine nõ improbꝰ. Tãto em̃ lectoribus ad adiſcendã in quauis cõtrouerſia veriſsimã opinionẽ (hic em̃ nobis ꝓpoſitꝰ finis in hoc opere eſt) minor labor reſtat, quãto nos exercemur modò maiori, laboramꝰ em̃ non nobis ſolũ, ſed & illis, quibꝰ licebit ſoli huic libro incũbere: cũ nos ex aliis omnibꝰ, ſaltẽ ex ꝓbatiſsimis quidquid ad veritatis ĩuẽtionẽ, aut cõfirmationẽ videtur cõducere, colligamꝰ. Cõtrouerſias vero tractamꝰ (ne quidq̃ deſideretur) nõ vniuerſales tãtũ, quibus tota veritas doctrinę cõtinet̃: ſed peculiares quoq; omnes, quas ad ſtudiſorũ exercitationẽ intelligo eſſe neceſſarias: quod in aliis tractationibꝰ ante fęci, & in ſequẽtibꝰ facturus ſum, atq; in pathologica, quã modo tracto facere incipio. cũ em̃ ꝓximꝰ liber qui totius operis fuit quartus ſex capitibꝰ eſſentiã, & differẽtias, & cauſas morborũ & ſymptomatũ cõtinuerit, in hoc de diſtinguẽdis quibuſdã ſymptomatis, & cauſis & morbis agemꝰ, nec tñ eſt ꝙ ſperes fore, vt ſingulis ſympt. & morbis capita ꝓpria dẽ, neq; em̃ de omnibꝰ ſunt cõtrouerſię, & foret ita immẽſũ opꝰ & invtile. habebũt tñ ꝓpria capita, quęcũq; in cõtrouerſia maximè ſunt. de aliorũ nõnullis quedã dicẽt obiter, in his ipſis capitibꝰ: ita vt nihil ſi fieri poteſt, qđ vtile ſit, & noſtri inſtituti, pretermitatur. Quãdoquidẽ verò duo ſympt. gña actionẽ lęſã, & qualitatẽ mutatã aliquãto magis diſtinximꝰ & multo minꝰ tertiũ genꝰ, qđ in euacuatiõibꝰ cõtinet̃, declarauimꝰ: cõſentaneũ fuerit ab euacuatiõibꝰ librum hũc exordiri, & ĩ illis, ſymptomaticas vocatas, à naturalibꝰ diſtĩguere: deq; ſudore, & võitu omniũ primò.

¶Controuerſia prima De vomitu, an ſit euacuatio naturalis.

GAlenus lib. 5. Metho. ca. 11. docere videtur euacuationem eſſe præter naturam, quandoquidẽ ita ſcripſit. Hinc etiam fit ꝙ venter vtrinque expurgari poſsit, ſurſũ per vomitũ, deorſum ſecũdum naturam. Quaſi euacuatio, quæ per vomitum fit, non ſit ſecundum naturam. Litera Græca habet, ἄνω μὲν διὰ τῶν ἐμέτων, κάτω δ᾽ ὡς ἡ φύσις. Rurſus capite nono lib 11. inquit. Quod ſi in ós ventriculi aliquãdo ſua ſpõte impetũ faciãt etiã per vomitiones: aliter verò nõ expedit ea pręter naturã irritare In his duobus locis Galenus apertè videtur dicere vomitũ eſſe euacuationẽ pręter naturã. Quibꝰ multi hãc addunt rationẽ. Multi homines citra vomitũ trãſigũt vitam: id quod neui quã poſſent, ſaltẽ citra inſignẽ noxã, ſi euacuatio naturalis eſſet. igitur eſt pręter naturã. Pręterea Galenus vlti. cap. li. de diffe-

rentia ſympt. ita inquit: aliqua enim quãuis toto genere prẹter naturã ſint, veluti ſanguinis per nares profuſio, vel vomitus, vel ſanguinis deiectio (& paucis interpoſitis) ſanguinis namque profuſiones, & vomitiones tõto genere prẹter naturã eſſe dixerit quiſpiã. Hec videtur hanc opinionẽ probare. lib. 3. De cauſis ſympt. ca. 4. ita ſciriptũ eſt: Ac vẽterquidẽ, cùm pronaturẹ lege ſe habet, talit quidẽ ad ſe ſuperne per ſthomacũ: deorſum verò excernit. Ex quibus verbis videtur conficivomitũ eſſe evacuationem, prẹter naturã. Nihilominus contraria opinio eſt etiã valde prouabilis: cui⁹ hæc ſunt argumenta. Evacuatio naturalis eſt, quẹ per cõuenientẽ regionem fit: ſed inter conuenientes regiones Gale. in cõ. 21. primẹ ſect. cõmemorat inteſtina, ventrẽ, & veſicã, inteſtina ſcilicet ad deiectiones, vẽtrẽ ad vomitũ. Prẹterea dicente Galeno. 1. ca. 6. lib. De placitis. Ille motus ſecũdũ naturã eſt, qui quaſi finis à natura eſt inſtitutus, & cui àb eadem inſtrumenta ſunt prẹparata. ed. 4. De uſu part. vẽtriculo dedit natura duas tunicas, & duplices villos internã exlongis conſtantẽ ad trahendũ, externam ad expellẽdum ex tranſuerſis. ergo expulſio, quẹ ex ventriculo fit per œſophagũ naturalis eſt, quippe cui prẹparata ſunt inſtrumenta à natura, ſcilicet, villi illi tranſuerſi. duplicẽ enim hunc vſum eſſe œſophagi, vorare & vomere, docet Gale. clarius. 5. De locis patientibus. ca. 4. Argumentis contrariẹ opinionis ita videtur reſpondendum. Galenũ. 5. lib. et. 11. Meth. ita appellationibus eſſe vſum, vt quod cõſuetũ eſt, & ſemper fere fit ſecundũ naturam fieri diceret, non conſuetũ prẹter naturam, quaſi præter naturalem conſuetudinem diceret: neque tamem concedendũ eſt omnem naturalem, euacuationẽ eſſe ad vitam neceſſariã: nam & ſine menſtruis purgationibus multẹ mulieres ſanẹ degunt: ſed ſatis eſſe quo naturalis eſſe poſsit, vt pleriſque ſæpe cum multo cõmodo eueniat. Loca vltimi. ca. de differ. ſympt. ita explico. Vomitũ ſanguinis eſſe toto gener e prẹter naturam, non vomitum abſolutè. id quod dictũ eſt à Galeno. 3. De cauſ. ſympt. his verbis: Aliẹ ſunt quæ ex corporis affectibus oriũtur, cum ſcilicet alicui per nares ſanguis ſpõte profluit, aut cum aliquis ſanguinẽ, aut vomit, aut extuſsit, aut excreat, aut deorſum deiicit, aut min git. atque hẹc quidem toto genere præter naturam ſunt. Hic locus priorem declarat. quod adductum eſt ex. 3. capite. 3. de cauſ. ſympt. nihil probat. non enim, ſi deiectio per inferiora eſt naturalis, ſtatim quẹ per ſuperiora fit, eſt præter naturã. Qui aſſerunt vomitũ eſſe naturalẽ ita reſpõdent argumẽtis. Habent etiam qui contrariẹ opinionis ſunt, quod reſpondeant iis, quæ pro hac ſententia adducebantur. nam negabunt omnem evacuationẽ, quæ per conuenientẽ regionem fit naturalẽ eſſe. nam fluxus ſanguinis narium ex eodem com. 1. ſect. àpho. per conuenientẽ regionẽ fit tamẽ dicitur euacuatio præter naturam. 3. De cauſis ſympt. Villos tranſuerſos œſophagi ad expellendũ dicent præparatos, ſed ad expellendũ deorſum, ventriculũ verſus, ſi quid in ipſa gula hæret, non ad vomẽdum. Quare, neque qui dicunt naturalem eſſe evacuationẽ, neque qui negant mihi videntur euidenti aliqua ratione poſſe cõuinci. Tamen Galenum ſenſiſſe naturalem eſſe conſtat libello De ſectis ad eos qui introducũtur ca. 18. Sudoris aũt vrinæ quidquid per aluum, aut per vomitum ruit, genus quidem, non præter naturã eſt: multitudo tamen nonunquam.

¶ Caput ſecundum. De ſudore An ſit evacuatio naturalis.

REfert Gale. 1. Apho. com. 15. & lib. De differẽtia ſymptom. ca. vlt. Dioclem ſenſiſſe ſudorem evacuationem eſſe toto genere prẹter naturam, perſuaſſum hac ratione. Sudor fit ex naturalis caloris debilitate. ſi quidem cum calor fortis eſt per ocultam expirationem erumpit ſudoris materies. ergo præter naturam eſt toto genere. Adde tunc temporis minimè ſudorem fieri, cùm naturales facultates optimè habent. vt in hyeme: tunc fieri, cùm quod ad tẽpora attinet, calor eſt valde languid⁹, putà in æſtate. Quare videtur ex malo fieri ſemper, eſſe que ſymptoma. de hac ſententia ita cenſuit Gale. loco citato ex libro. De ſympt. differẽtia. Videtur dura eſſe opinio, & prẹter rerum euidentiam: tametſi eam maxime probabiliter confirmet. Quam tamẽ etſi falſam cenſuit Gale. non refutauit Argumẽtis: id quod noſtra videtur intereſſe modo addere, quod iam facimus. Materia ſudoris ſecundũ naturam colligitur, nec nõ in animali, etiam quammaxime ſecundũ naturã conſtituto: & via, per quã ſudor fit, à natura, quaſi præuidente evacuationis indigentiam, eſt illi deſtinata. igitur naturalis eſt hæc evacuatio. Monſtratum à nobis eſt in. 3. huius operis libro ſudoris, & vrinẹ eandem omnino eſſe materiam, hãc que eſſe ſerũ & epotũ humorem. ſerũ verò exprimo de tuend. valet. in numero eorũ excremẽtorũ eſt, quæ ſecundũ naturã colliguntur, etiam in homine optime ſano. iam verò quod quidẽ poros cutis ad expurgationẽ corporis natura cõformauerit, ambigit nullus: quodque id natura procurauerit, vt ſudor per hos fieret, intelliges, niſi oſcitãter præteras, quẹ à Gale. ſcripta ſunt. 2. de tẽper. ca. 5. vbi docens cauſã generatiõis pororũ obiter docet vſũ, dicẽs. Quippe p omnẽ cutẽ difflatur ſẽper aliquid à calido, quod ſecũ etiã ĩterim huõris nõ parũ aufert. Igitur vt natura in duas partes deſtribuit potionẽ, maiorẽ copiã in renes, qua vſa eſt ad deductionẽ chyli in hepar: aliã ab hepate in reliquas venas ad deductionẽ in totũ corp⁹: ita duplicẽ expurgatiõis modũ ſero pparauit, mictũ, & ſudorẽ. Sed accedit alia ratio nõ

inferio

inferior: fieri poſſe ſudorẽ omnino ſine morbo aliquo totius corporis, aut partis cuiꝰpiã. nã omnino ſine corporis, aut ruptura, corroſiõe, aut anaſtomoſi venarũ, ex mediocri exercitatione fit ſudor: igitur nõ eſt ſymp. mõſtrauimꝰ enim aduerſus ſophiſtas in ſuperori. li. ſymptomata oĩa naſci ex morbis. Itaq; ſudor eſt euacuatio naturalis genere. Neq; enim ſi quãdo ex imbecillitate caloris fit, nõ potẽtis diſcutere per halitũ qui nõ ſentiatur, præ ĩbecilitate facultatis retinẽtis, corpore diſſoluto: id efficit eſſe ſimptomaticã genere. nã & fluxus vẽtris, & mictio, ſunt nõnunq̃ ſympt. quæ tñ euacuationis ſecundũ naturã ſunt genere. Quòd ſi in hyeme minus ſudamus, nõ id fit ex caloris copia: ſed ex ambiẽtis frigore, qđ efluxus, qui percutẽ fiũt cohibet: eoq; augetur per hyemẽm vrinę copia ceſſante euacuatione altera earum, quæ ſero euacuãdo deſtinatæ ſunt. Quod ſi neq; perpetuò animalibus accidit neq; ex certis interuallis, ne id quidẽ neceſſariũ eſt, vt euacuatio aliqua ſecũdũ naturã ſit genere nã neq; vomitus ita fit, quẽ ꝓxima quæſtione diximꝰ naturalẽ eſſe. Nimirũ ſunt quędã euacuatiões naturales, quæ nõ ſemper fiũt, ſed tunc tandẽ cũ earũ neceſsitas incidit, cuiuſmodi ſunt mucorũ euacuatio per naſum, & ceræ p aures, & excreatio de pulmone, quę euacuatiões naturales ſunt: tñ cõtingit earũ, aliquo tẽpore, animãti nullũ eſſe vſum. ꝓuida ſane natura nõ ea tantũ animãtibus dedit, quibus nũquã carere poſſent: ſed ea etiã quorũ aliquãdo poſſent indigere, vt ſuæ vires illis, & ſua inſtrumẽta ſatis forẽt ad tuendã valetudinẽ. Eſt qui multo tẽpore naſum nõ emũgat. tñ vt Gale. libello De inſtrumẽto odoratꝰ inquit, niſi homini eſſent naſi emunctoria apoplecticis morbis corripi ſępe periclitaret᷑. ita eſt qui multo tẽpore non ſudet, cui. ſ. mictus eſt ſatis vacuãdo ſero. Sed niſi ꝑcutis poros poſſet exudare ichor, fieret ſępe ſanguis ichore abũdans. neq; eñ totũ ſerũ, quantũuis calorẽ vigere finguas, cõmodiũ eſt ad exhalãdũ. Sunt apud Ga. lib. 1. De tuẽda valet. ca. 17. quædã verba, quæ ſignificare vidẽtur, ſudorẽ eſſe euacuationẽ non naturalẽ. loquens eñ de euacuatione quę non ſentitur, & ſudore ita ſcripſit. Ergo tennuisſimum hoc excrementũ facilè ſanè eiicitur, partim in ſpeciẽ halitus ab inſito calore ſolutũ: partim violẽto motu cõfertim errũpens. appellãt vero quod ita excernitur ſudorẽ: tñ nõ eo dictũ intelligas, ſudorem fieri motu violẽto, ꝙ nõ fiat naturali: ſed ꝙ à motu vehemẽtiori. hoc eñ ſignificat τὸ βίαιον, qua dictione illic eſt vſus, nã quod pærter naturã eſt, dicũt παρὰ φύσιν. Galenũ ſenſiſſe hunc motum, putà ſudorem naturalẽ eſſe, intelliges, cũ ex loco citato, quo durã apellauit Dioclis ſententiã: tum etiã apertiſsimé ex loco, quo in proxima quæſtione monſtrauimus, vomitũ quoq; eſſe naturalẽ. erat verò is ex .18. ca. libelli De ſectis ad eos, qui introducũtur: quo ita erat ſcriptum ἱδρώτων δὲ, ἢ οὔρων, ἢ ὅσα κατὰ γαστέρα, ἢ δι' ἐμέτων ὁρμᾷ, τὸ μὲν γένος οὐ παρὰ φύσιν. quare de his hactenus.

¶ Cap. tertium De euacuationibus ſymptomaticis appellatis An poſsint aliquando vtiles eſſe.

QVi ante nos medicas cõtrouerſias aggreſi ſunt dirimere, in dubiũ vertũt, poſsintne euacuationes, quas ſymptomaticas dicũt, vtiles eſſe ægrotãti, an perpetuò noxię ſint. tñ neq; in hac quęſtiõe, vt neq; in alia quapiã, quidquã docẽt diſtinctè: finiũt eñ ſymhtomaticas euacuatiões ſolo tẽpore morbi, quo fiũt: per ſymptoma euacuari dicẽtes, quæ in principio morbi exeũt. quę videtur Ga. multis in locis apertè vt noxia, vitupetaſſe. nã totiꝰ operis De criſibꝰ ars in cognocẽda morbi cõſtitutiõe eſt, & prænoſcẽdo ſtatu. quoniã criticæ ſiue iudiciales euacuationes ante ſtatũ nõ fiũt, ſed ſymptomata ſunt quęq; morbũ nõ ſoluũt. de quibꝰ ab Hippo. dictũ eſt libello. 2. de morbis. pop. Decretatoria, quę nõ decernũt: aut iudicãt lethaliter, aut difficilia ſunt. 4. parti. apho. cõm. 22. Ga. diſſerẽs de his, quæ morbis incipiẽtibꝰ euacuãtur inquit. Quo enim in tẽpore à cauſis morbũ faciẽtibꝰ natura grauatur, adeſt aũt cruditas humorũ; tũc aliquid benè euacuari nõ poteſt. Paulo infra. Si verò aliter excernat᷑ ſine ſignis concoctionis exitiale eſt ſymptoma. Vides vt Ga. nulla ratione videatur ſentire euacuationẽ talẽ vtilẽ eſſe poſſe. Tamẽ cõtra eſt: ꝙ nihil videt᷑ ꝓhibere, pituitã in principio pituitoſi morbi, aut bilẽ in principio bilioſi euomi, aut deiici per ſedẽ, vel aliter vtcũq; euacuari: quo caſu cõſtat futurũ vt ſubleuet᷑ natura, ſi quidẽ ꝓprię cauſę morbi euacuata portio eſt. Adde eſſe cũ autores præcipiãt, crudo adhuc morbo ex purgationẽ aggredi. Igitur, ſi quo tẽpore ex arte medicus aluũ debet irrritare, illa emittit ſpõte, neceſſario ꝓdederit euacuatio. vt ſi qs fingat turgẽtẽ eſſe materiã in prĩcipio, atq; hãc cũ medicꝰ iãiã pararet potionẽ, ſubito in inteſtina decubiſſe: aperte eſt verũ, vtilẽ fore hãc euacuationẽ: ſin minꝰ rẽ noxiã medicus moliebatur. hęc oĩa prętereũt indiſtĩtè atq; ꝓſingulis argumẽtis addũt ſingulas particulas finitionibꝰ, tã ſunt amethodi, & in diffiniẽdo, & in diuidiẽdo. Iſtę euacuatiões, dicũt, etſi fierẽt in principio, fierẽt tñ per cõuenientes regiões, Qua ſi vero nõ põſsit fieri euacuatio ſymptomatica p cõueniẽtẽ regionẽ: ac quaſi nõ eſſẽt ipſi de ſymptomatica ratiõe tẽporis exorſi ſermonẽ. Sed his iuſsis faceſſere, ne nos ſecũ cogãt delirare, rẽ diſtĩguamꝰ. Euacuationẽ ſymptomaticã dicere poſſimꝰ, vel vt cõtraria eſt naturali, vt ſi qs roget, ſit ne fluxꝰ ſanguinis de naribꝰ naturalis an ſymptomaticꝰ? vel alteryt cõtraria eſt criticę, vt Ga. eã q̃ cõcoctiõi ſuccedit locis citatis criticã dicit, q̃ verõ ante cõcoctionẽ fit ſimptomaticã. Verũ ſũt hi duo modi euacuatiõis nõ naturalis. nõ eñ euacuatio p̃ter naturã eſt vnico modo, ſed pluribꝰ, quos iã

diſtinguam. Libello De ſectis adeos qui introducuntur.ca.18. duorum modorum meminit euacuatio
nis præter naturam:aliam dicens eſſe toto genere præter naturam,vt fluxũ ſanguinis de naribus:aliam
non toto genere,ſed multitudine,vt ſiquis,aut per vomitum aut infra deiiciat immodicè. Sed Gale-
nus quia ad loci illius inſtituum parum pertinet omnes referre,alios modos euacationis præter natu
ram, omiſsit:quos ego ex aliis locis addam. Sunt verò hi modi,in qualitate eorum quæ euacuantur,&
in tempore euacuationis. de hoc ſecũdo iam ſumus loquuti. Priorem docuit hippoc. ſententia illa.1.
apho. Si qualia oportet expurgari,expurgẽtur vtile eſt & leuiter ferunt:cõtraria vero difficulter. Am
bo modos cõplexus eſt,eum in quã,qui in quãtitate,& eum qui in qualitate eſt, Sẽtentia.23. quæ ita ha
bet. deiectiones nõ multitudiue ſunt æſtimãdæ, ſed ſi talia deiiciãtur,qualia deiici debent. Vis rem a-
pertè intelligere,finge quatuor ęgotãtes:ſint duo in biliosi morbi inclinatione,deiiciat hic per ſedẽ bi
lem immodicè uſq; ad immodicã inq̃,virium exolutionem:alter deiiciat pituitã ſynceram,ſed non in
maiori quantitate,quàm conſuetum hominibus quotidie eſt fæces reddere. Sit alius in melancholici
morbi principio,hic redat per aluum in quãtitate hominibus conſueta ſynceram et atrambilem, alter
in ſynochi inclinatione reiiciat ſanguinem per nares. hii omnes præter naturã ſiue ſymptomatice,vt
allii loquunt,euacuantur,tamen diuerſa ratione,quantitate primus,qualitate ſecundus,tertius tẽpo-
re,quartus regione,per quam euacuatio fit. nam vt vndequaque naturalis euacuatio ſit, his omni-
bus eſt opus:vt talia deiiciãtur qualia debent,modicè,per præuiſam naturæ regionem, & poſt cõcoc
tionis ſigna. quodcunque horum deſsit,euariat aliquid euacuatio à naturali. ſed neque naturalem quis
dicat aut criticam perinde eſt:nam criticã nihil prohibet,modo in cæteris naturalis ſit,eſſe genere præ
ter naturam:multos enim iudicat fluxus ſanguinis de naribus. Igitur ommittamus modo euacuationẽ
præter naturam genere, quodoquidem critica poteſt eſſe,aut ſymptomatica & proinde prodeſſe ali-
quando,& aliquando obeſſe. De reliquis diſſeramus. Conſtat euacuationẽ ſymptomaticam qualita-
te,aut quantitate perpetuò nocere:talemque euacuationem,debere cohiberi perputuò. nã nõ euacua
ri talia qualia oportet,ſed hęc interius relinqui, & quæ oporte retineri euacuari:præterea euacuari ni
mium (plus inquã q̃ pro indigẽtia) cõſtat,hæc,vel ex ipſis difinitionibus,eſſe noxia. Sola ſupereſt eua
cuatio ſymptomatica ratiõe tẽporis, in qua ſcilicet:nihil præter naturã eſt,præter quã ꝙ ante cõcoctio
nis tẽpus fit:quæ nõ video,cur nõ poſsit eſſe vtilis. Nam per hãc euacuationẽ minuitur materiei mor
bi copia. At dicũt:quãquám minuitur morbi cauſa,tamẽ nihil ꝓficit ægrotãs: quia multò plus lãgueſ
cit facultas euacuatione,quæ nõ ex vehementia facultatis expellẽtis,ſed ex lãguore nõ potẽtis retine-
re fit, Vidẽtur hi ꝓbabilia dicere,ſed nondũ rem attingũt. Nã nõ nego fieri poſſe,vt maior virtutis ex-
olutio fiat,quã ꝓ modo euacuationis. id quod cõtingit,quãdo præter humoris copiã, eſt etiã facultas
valde lãguida:quo caſu cõſtat euacuationẽ hanc nocere. atqui eos,qui in hac cõditione ſunt cõſtituti,
nõ puto poſſe malũ efugere. Cæterũ quãquàm hoc accidere poſsit:non tamẽ ꝓinde perpetuũ eſt,ſed
poteſt contrariũ accidere:quinpotius magna ex parte cõtingit,vt ex talibus euacuatiõibus, cùm ipſas
morbũ faciẽtis humoris eſſe cõtigerit,ad reliquũ detur nõnihil melioris ſpei quo tẽpore putaueri nõ
tã ex debilitate virtutis,quàm humoris copia natas fuiſſe ſymptomaticas euacuationes. Eſt ꝓpriũ diſ-
tinctionis ſignũ earũ euacuationũ,quæ proſſunt,& earũ quæ nocẽt,illarũ patiẽtia,aut contrariũ. itaq;
quæcũq; exire video ſua qualitate atteſtãtia naturę humoris ex quo malũ eſt,cũ bona tollerãtia quã in
pulſu potiſsimũ contẽplor,hæc ꝓdire patior:cõtraria cohibeo. Sed ſi ita habet,cur Hippo. & Gale.to
ties euacuatiões ante cõcoctionẽ nulla excepta vituperauerũt? An quoniã etſi aliquę proſsint: omnes
tñ ſunt prauę affectionis ſigna,tãtę ſcilicet humoris copię,vt illã nõ poſsit natura ad iudicialẽ expulſio
nem reſeruare,ſed à ſuo ordine interturbetur. Itaq; omnes aut vtroque modo malę ſunt euacuatões,
ut cauſę & vt ſigna,aut ſaltẽ vt ſigna. nihil poteſt exactius dici, eſt enim hæc diuiſsio boni, aut mali in
ſigna & cauſas vſurpatiſsima à Galeno,quã tamẽ nõnulli barbarorũ non intelligẽtes conãtur euerte-
re:argumẽtanturque, fieri nõ poſſe,vt quæ bona cauſa eſt,ſit malũ ſignũ:quoniã,dicũt, Omnia ita ſig
nificant qualia ſunt,igtur bona benè mala male. Antiquus eſt mos antiquorũ verba cortice tenus intel
ligẽtibꝰ,ea vſurpare:& ad multa præter rẽ vti res intelligi vt ſunt,dixit Philo. addũt illi, vt intelligunt
ſignificãt,, vnde vt ſunt ſignificãt. ſed cõcedamꝰ hæc omnia,modò inttẽlligant, rebus ineſſe perſe intel
ligi quales ſunt,& ſignificare vt ſunt,cõtrariũ tamẽ ex accidenti accidere:nimirum,euacuatio, qua in
morbi prĩcipio minuitur humor noxius citra inſignẽ facultatis exſolutionẽ,perſe ſignificat,iam hinc
futurũ,vt reliquũ poſsit meliꝰ natura ſuperare: tamẽ ex accidẽti ſignificat,morbũ ſoluendũ nõ facilè
vt pote ex multa copia pendentẽ. qa ſi nõ pẽderet ex multa,nõ attẽtaſſet natura intẽpeſtiuã euacuatio
nẽ. Fruſtra ꝓfecto notaret. Gale in cõm.46. 4.apor. rigorẽ incidẽtem debili iam ęgro,& febre non
difficiente malũ eſſe vtroque modo,& vt cauſam,& vt ſignũ:ſi nihil poſſet eſſe malũ alterutro modo
ſolùm. Sed. Gale.1. Apho.com.22. dicit euacuationes omnes quæ ante cõcoctione fiũt eſſe ſympto-
mata præter naturã,nõ vi naturę excerni:& libro De differ. ſympt.ca.vlt. ita ſcripſit loquẽs de euacua
tionibus, nullũ eorũ quæ vtilitatis gratia fiũt huius generis ſymptomatũ eſt. Ergo euacuationes ſym-
ptomaticę nõ fiũt ad commodũ animalis. Tamen reſpondendum cenſeo,euacuotiones eas non fieri

τῶ ὠφελείᾳ.ideſt cauſa vtilitatis.nõ enim natura expellit vt expellat noxiũ humorẽ,vt cũ coctus iam eſt,ſed quia nõ poteſt retinere,tñ recidere in animãtis cõmodũ nõnunq̃, etſi nõ intendat in illud natura. hac de cauſa nõ dicũt tales euacuationes,factæ vtilitatis gratia,etſi aliquãdo vtiles ſint.Sed argumẽtaueris fortaſſe rurſus hac ratione. Euacuationes hę ſunt præter naturã:ſi quidẽ ſunt ſymptomata: ergo indicãt ſe debere remoueri debẽtq́; proinde,quoad fieri poteſt:à medico cohiberi.ſunt ergo noxię:nã ſi ꝓdeſſent,nõ cohiberi deberẽt. Quare videtur fieri nõ poſſe,vt quidq̃ præter naturã ſit, & vt ꝓſit.Tamẽ hæc argumẽtatio nihil eficit.non eñ ſi quid præter narurã eſt tollendũ eſt ſtatim.Nã quãq̃ perſe,vt præter naturã,indicet remotionẽ,nõ tñ pro quacũq; indicatiõe quæ occurrit eſt operãdũ:nimirũ poteſt eſſe alia præſtãtior,quæ cõtrariũ ſuadeat,ſumpta ex cõmodo aliquo,quod præſtat res illa alioqui præter naturã.Sed fortaſſe res indiget exẽplis. Si quis cõuulſione,quæ ex repletione fit, laborans,aut paralyſi,febre corriperetur:nõ dubiũ,quin ſeruãda febris,fouẽdaq; medico foret cũ quã minimo fieri poſſet periculo ad humoris conſumptionem. Sed quoniã ſatis iam videmur antiquorum mentem attigiſſe: de his hactenus.

¶Caput quartum, Vtrum puris generatio ſit putrefactio, an concoctio.

OCcurrunt frequẽter in humano corpore duæ hæ alterationes cõcoctio,& putrefactio. Quarum illa op’ naturę ꝓriè eſt:hęc ſyptama poti’ aut obſtructionis,aut caloris pręter naturã.accidit illud alimẽtis,hoc recremẽtis.Eſt verò actio quędã:quæ nõ ſatis cõſtat,ſitne cõcoctio,an putrefactio, an neutrũ,quã nos cõſequẽtia ipſa ſermonis cogit modo diſtinguere. Quãdoquidẽ ſymptomata ab operib’ cœpit hęc tractatio ſeparare. Nã de generatiõe puris,ꝙ fit inflãmatis particulis, & eius quod in vrina cõtinetur,quod in morbis ad diſtinctionẽ temporũ à nobis ſpectatur, cuius generatio morbũ faciẽtis materię cõcoctio eſt,diuerſę inter medicinę ſcriptores ſentẽtię obortę ſũt: aliis dicẽtib’ actiones has putrefactiões eſſe,aliis cõcoctões:& vtriſq; ſatis multa Galeni loca atq; hippo. & argumẽta ꝓbabilia ad ſuę opinionis cõfirmationẽ adducẽtib’:quæ vtraq; cõiũgẽtes allii inter barbaros autores nõ cõtẽnendi,ſanguinẽ cùm in pus tranſit & morbi materiã,cũ ea actione elaboratur,qua morb’ ad ſtatũ p̄ducitur,utrũq; pati & cõcoctionẽ.ſ.& putrefactionẽ,dicũt:neq; quicq̃ eſſe incõmodi hos motus ſimul fieri:neq; eñ eos cõtrarios verè eſſe,ſed quodãmodo oppoſitos.Itaq; nõ negãt materiã morbi,etiã ſi magis cocta ſit in ſtatu,q̃ in pincipio,eſſe tñ ſimul magis putrẽ. Qui putrefactionẽ eſſe cõtendunt, teſtẽ citãt Ga. qui.4.li.Metho.ca.5. refert hęc hippo. verba ex li.De vlcer:Sin caro aliqua telo tũ cõtuſa,tũ cęſa ſit,huic ita medendũ eſt,vt q̃ celerrimè ſuppuret:nã & minus phlegmone tẽtabit,& neceſſe eſt carnes,quæ cõtuſſę,cęſęq́; ſunt putrefactas et in pus verſas liquari:poſtea nouã carnẽ naſci.Gal. ita ait.Indicat eñ hoc ſermone (ſubaudi,hippo) mãifeſtè eos vlceratarũ partiũ affect’ nõ eſſe ſiccãdos, in ꝗbus gigni q̃ celerrimè pus cupim’,vtiq; ꝙ cùm aliqua putredine pus fiat obiter docẽs. Quibus verbis Ga. apponit hãc rationẽ. Omnia quæ putrefiũt ex calido & humido ſic afficiũtur.ſuppurãtia,ꝓinde talia ſunt,nẽpe calida & humida.exẽplo eſt cataplaſma ex hordi farina.Eãdẽ doctrinã ſcripſit.l.5.Defin. ca.de pus mouẽtib’. Ergo oĩs ſuppuratio eſt putrefactio.Eadẽ ratio eſt de materię morbi cõcoctiõe. nã Ga.1.De diff.feb.ca.6.eãdẽ vtriuſq; cẽſens eſſe rationẽ inquit. Superãte quidẽ (mitto priora) ſicut in imflãmationibus & tuberculorũ tumorib’ omnibus pus:in humorib’ aũt,qui in venis,& arteriis cõtinent̃ quoddã quod puri ꝓportione reſpõdet ſubſidẽs in vrinis. Præterea,& ab accidẽtibus,quę pus cõſequũtur cognocitur eius generationẽ putrefactionẽ eſſe.Nã dicẽte hippo. Pus optimũ eſt albũ,leue,& ęquale,& q̃ minime fœtidũ.1.Prog.cap.vl fœtet tñ nihilominus aliquãtulũ,etiã optimũ pus.fœtor vero ꝓpriũ eſt putrefactionis ſymptoma. Sed à cauſa efficiẽti illud videmur poſſe argumentari.Nã ex Ga.in com.eiuſdẽ ſententię,calor naturalis eſt qui coquit:calor pręter naturã putrefacit.ſed nõ poteſt calor ſecũdũ naturã eſſe in particula,vt ipſa inflãmata ſit,& ad ſuppurationẽ pmutet̃:neq; in febre cui’ cõcoctionẽ expectam’ ex eo ꝙ in vrina cõtinet̃.videt̃ ergo ex his omnib’ hmõi actiones putrefatiões quedã eſſe. Sed cõtrã eſt,ꝙ Ga.2.De ratiõe vict.in acut.cõ.44.bilioſorũ inquit excremẽtorũ hippo.cõcoctionẽ appellat, (paucis interpoſitis), Coquit̃ pus in phlegmone,etiã ſi nulla illius pars p̄ſtare poſsit alimẽtũ. Pręterea vbiq; Ga.eãdem eſſe putat rationẽ generatiõis puris et ſedimẽti.Nã ita in vl. com.1. Prognoſ.&.3.De pręſaga.ex pulſib’.ca.6. Quod in partib’ inflãmatis pus eſt,in ipſis vaſis eſt ſedimentũ vrinę. Quod verò ſedimẽtũ,cõcoctionẽ quę agitur in venis referat,tã eſt apud oẽs autores celebratũ, ut nõ opus ſit loca notare. Quare videt̃ ſuppuratio cõcoctio eſſe. Pręterea cõ.29.ap.ſecũdę ſect.dictũ eſt:morbũ in his q ſeruari debẽt in principio eſſe multò deteriorẽ.id quod interp̃tant̃ oẽs, rationę materię,humoris inquã ex quo pẽdet,qm̃ ſcilicet hic maligior eſt in principio,ꝓcedẽte tẽpore,ſi morbus eſt ſaluber corrigit̃,vnde ſequitur,et coqui. nã ſi putreſceret deterior fieret,tm̃ abeſt vt emẽdaret̃. His ratiõib’ cõtrarię opiniões cõſtitutę ſunt. Qui cõcctoionẽ eã actionẽ eſſe dicũt, quô his quę a cõtraria opiniõe adducũt̃ ſatis faciãt,duplex eſſe dicũt cõcoctiõis gen’,pfectæ,et ipfectæ,et hãc cõcoctionẽ

eſſe ſecũdo de ratiõe victus loco citato. Nos verò ex his omnibus verã & genuinã Gal. ſentẽtiã colligẽtes, nõ quidẽ eſſe duos motus cẽſemus, neq; alterius illorũ ſyncerã habere naturã, ſed mediũ quẽdã eſſe motũ vnicũ quidẽ illũ, ſed vtriuſq; extremorũ participẽ. Hoc docet Gale. expreſſe in cõmentario illius progn. Iã ſæpe citati dicens, Cum igitur natiuus calor propria temperie plurimum exceſcerit, vt in corpore inanimi, putreſcit ſanguis, ſi verò vim ſeruet quandam: permixta quædam commutatio ab ipſo ex cauſa per naturã & ea quę eſt præter naturã efficitur. Eãdẽ ſentẽtiã ſcripſit ſecũda ſect. apho. 47. apponẽs rationẽ ex accidẽtibus deſumptã, & ex cauſis ex quibus fiũt, ſic dicẽs. Pus ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalã, vt quiſpiã dixerit, accipit cõmutationẽ. Nam mala ſimpliciter cũ putrefactione fit olida, ſicuti ſimpliciter bona eſt ipſa nutritio particularũ animalis: at quæ pus generat, mediũ inter has obtinet locũ, neq; à ſolo calore extra naturã, neq; à ſolo ſecũdũ naturã facta: mixt⁹ eñ quodammodo eſt calor inflãmationis ex vtriſq;. Quo loco apertè dicit motũ eſſe mediũ, argumẽto accidẽtium puris, quę mediã naturã habẽt, nã neq; plurimũ fætet vt putrida, neq; omnino bonè olet, vt quæ cocta ſunt. Alterũ etiam eſt argumẽtũ ab efficiẽti cauſa, calore, ſcilicet inflãmationis nõ eñ quod plęriq; barbarorũ putarũt: in eadẽ particula duplex eſt calor, alter naturalis, alter præter naturã, qui cõtrarii ſint, nã cùm qualitates ſint eiuſdẽ denominationis, neq; diuerſę ſpecie videntur eſſe poſſe, nedũ cõtrarię, quare neq; in eadẽ ſubſtãtia coire poſſunt, quin eãdẽ cõſtituãt qualitatẽ: ſed eſt calor mixtus ex vtroq;. Nã calor cũ mediocritatẽ ſeruat, naturalis eſt, cũ à mediocritate recedit, ſi nondũ omnino temperamẽtum ſubuertitur, hic idẽ eſt & naturalis partim & pręter naturã partim. Quare nõ duas actiões facit, ſed vnã vtriuſq; participẽ. Nã præter hæc quis intelligat cõtrariis motibus ſimul eandẽ rem moueri: aut qua ratiõe cõcoctio putrefactionẽ cohibet, quod à Galeno dictũ eſt in Arte medicinali? Superest igitur ſola ea probabilis ratio & omnibus, Gal. Hippocratisq; ſentẽtiis de hac re cõſona, quę vnicũ motũ eſſe eumq; mediũ aſſerit, quæ proinde nũc cõcoctio, nunc putrefactio ab autoribus appellatur. Quare ego quãq̃ cõceſſerim materiã morbi à principio vſq; ad ſtatũ coqui aliquo modo, atque etiã putreſcere, verũ id non duobus motibus, ſed vnico medio: Sed eſt quòd aliquis argumẽtetur materiã morbi in fine maiorem cõcoctionẽ habere, q̃ in principio & maiorẽ etiã putredinẽ: nã niſi interim putreſceret, dum coquitur, non poſſet calorem præter naturã excitare, quare neq; febrẽ. illud verò videtur nequaq̃ vnico motu fieri poſſe. nã quod motu medio mouetur, non accedit ad vtrumque extremorum: ſed quantum ad alterum accedit, tantum recedit ab altero. aqua nimirũ, quę tepida fit, à frigore, aut à calore: ſicut corpus, quod paleſcit, à nigritie, aut à candore recedit. Huic argumento ita videtur reſpondendũ. Verũ eſſe quod in propoſitione accipiebatur de iis qualitatibus, quarũ alterutra neceſſario ineſt rei mobili, huiuſmodi ſunt calor, aut frig⁹, cãdor aut nigrities. Ceterũ cõcoctio, & putredo nõ ita: ſed poteſt aliquid eſſe neq; coctũ neq; putre, ſed crudũ. cuiuſmodi eſt humor in morbi principio, à qua diſpoſitione, quæ priuatio eſt vtriuſq; termini, nõ mirũ ſi vnico motu vtriq; contrariorũ vicinior res fiat. nã ſi aër, qui coloris eſt expers, denſatione pallidus fiat, in fine actionis proprinquior eſt albo, & nigro quam in principio. nam diſpoſitio media à neutro extremorum abeſt tam longè quàm priuatio. Quare de hac queſtione hæc ſufficiant.

¶ Caput Quintum, De cauſis doloris.

Ex dictis nullus eſt arbitror quantũuis ſit ingenio hębes, qui nõ poſsit controuerſiã quãcũque, quę de diſtinguẽdis ſymptomatis ſit diluere. Quare oportunè modò de nõnullorũ cauſis dicimus. Iure verò ſibi vendicat in diſputatione primũ locũ, dolor, cùm ꝙ ęgegiũ ſymptoma eſt, tũ etiã ꝙ de illius cauſis eſt cõtrouerſia omniũ maxima. Galenus ſiquidẽ aliquando de ſentẽtia Hippo. videtur cõtendere dolorẽ ex ſola ſolutione cõtinui fieri, aliquãdo verò plurium cauſarũ mentionẽ facit, quæ res efficit, vt in diuerſas opiniones medici diſtributi ſint, aliis dicẽtibus ex ſola ſolutione fieri, aliis ex ſolutione, aut intẽperie, aliis tertium genus cauſæ addẽtibus, diſtẽſionẽ. Omnes in ſuã opinionẽ Galenũ, etiã inuitũ trahũt, & multa hinc inde dicũtur obſcura adeò, vt omnino inutilis diſputatio ſit, & tenebras offundẽtiũ potius q̃ docentiũ aliqua. Galenus libello De inęquali intẽp. poſt multa alia ita inquit, Ex hiis ergo fortaſſe neq; illud dici durius videatur quod Hippo. alicubi ait. Omnẽ morbũ vlcus eſſe: quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio: immodic⁹ verò calor, ac frigus, ꝓximè accedũt, vt vnitatẽ ſoluãt: plurimus quidẽ calor dũ ſegregat, & diuidit ſubſtãtię cõtinuitatẽ: ſummũ verò frigus, tũ conſtringendo tũ introrſus pariter trudendo, quædã exprimit, quædam quaſſat, atqui hunc quiſpiam immodici caloris, ac frigoris terminum ſtatuens: fortaſſe non incommode ſentiat. Hactenus libello De inæquali intẽp. vbi moſtrat omnẽ morbũ eſſe vlcus (eſt ſermo de morbis in tẽperamẽto, & morbo cõmuni) q̃a intẽperies nõ prius eſt morbus, q̃ poſsit diſſoluere cõtinuũ: anteà eñ præ paruitate nõ poteſt facere dolorẽ, quare etiã ſi naturã ſit morbus, magnitudine nõ eſt. medicus verò morbũ notatu dignę magnitudinis morbũ dicit, aliter eñ in dogma ſempiternę paſsionis euidẽter inciderem⁹, vt. I. De tuẽda valetudine

monſ-

mõſtrat Gale. Quare apertũ eſt, de illius opinione nunq̃ fieri dolorẽ, quin fiat ſolutio continui. Quarto etiam De ſympli. medic. facult. ca. 2. fuſsius docet, calida & frigida triſtem ſenſum efficere, frigida conſtringendo, calida diſſoluendo. Quare vtraq; continuũ ſoluendo. Sed contra eſt, ꝙ Gale. libello De inæqua. intẽp. dicit, quapropter mirus dixit hippoc. iis quibus alteratur, atq; corrũpitur natura dolores fiunt: alteratur aũt, atq; corrũpitur cuiuſq; natura, cùm vel calefit, vel frigeſit, vel ſicceſcit, vel humeſcit, uel eius vnitas diſſoluitur: in inæqualibus q̃dẽ intẽperieb⁹ caleſcẽdo, vel frigeſcendo potiſsimũ: efficaciſsimæ enim qualitates hæ ſunt. iam verò & humeſcẽdo & areſcẽdo. eſuriẽdo verò, vel ſitiendo defficiẽte hic humida, illic ſicca ſubſtãtia, vulnerãdo vero, & errodẽdo, & tẽdendo, & premẽdo, & cõuellẽdo, vnitate ipſa ſoluẽda. Tota hac dictione cõſtat. Ga. nõ ſimplicis, ſed multiplicis cauſæ meminiſſe. 12. etiam Metho. ca. 7. ita dixit. Porro naturalis notitia nos docet vitiũ id corporis ex quo ſit dolituꝛum, aut continuitatis ſolutionẽ oportere eſſe, aut alterationẽ aliquã. Ecce vt diuerſas opiniones ipſe Gale. videatur excitaſſe. Qui tamẽ Galeni ſunt nimis ſtudioſi ex ſola ſolutiõe cõtinui fieri cõtẽdũt id eñ cõſtanter & cũ demoſtratiõe multis in locis videtur dixiſſe, & alterãtia dolorẽ facere: quoniã cõtinuũ diſſoluũt. Quare ita hi cẽſent, proximã cauſam doloris eſſe ſolutionẽ cõtinui: hãc verò aliquãdo perſe aduenire, vt cũ ſciſio fit: aliquando ex magna & violẽta alteratione, quę cauſa doloris eſt ſed remota. Atq; ita explicãt Galeni verba ſicubi inuenitur dicẽs: dolor aut ex ſolutiõe fit, aut ex alteratiõe: quaſi diceret, aut ex ſolutione ſola, & perſe facta: aut ex ſolutione facta alteratione. hęc eſt receptiſsima opinio apud eos qui ſe Galeni hac tẽpeſtate iactãt eſſe diſcipulos. Auerroes contrà omnino cẽſet: qui lib. 3. cap. 21. contendit, dolorem in tactu ex intemperie fieri perpetuò: neq; eñ ſolutionẽ continui, cũ nõ ſit tactus ꝓpriũ ſenſibile (ita loquũtur) quodq; perſe ſentiri poſſit, poſſe tactũ cõtriſtare, ſed accedere ſenſui cuiq; dolorẽ ex ꝓprii ſenſibilis immoderatiõe, vt, dolẽt oculi aſpectu magni ſplẽdoris, & aures acuto ſonitu. Verùm ad hęc argumẽta paulò infra: vbi noſtrã ſentẽtiã aperuerimus reſpõdebimus. *Auerrois opinio.*

Auicena & eius aſſeclæ vtrãq; cauſam cẽſent poſſe eſſe ꝓximã: & dolorẽ nõnunq; fieri à ſolutione, nõnunq̃ ab intẽperie, quæ nõ min⁹, q̃ ſolutio poteſt eſſe doloris ꝓxima cauſa. Qui ꝓbabilia vidẽtur ꝓferre. Nã in ratione doloris nihil aliud eſt, q̃ vt ſit ſenſus triſtis (ſenſus, inquã, actus, nõ ſenſus potẽtia (cui⁹ cõtrariũ voluptas eſt, nẽpe ſenſus iocũdus. facit autẽ ſenſum triſtẽ, quod ſubito, & affatim incidit corrũpens naturã, vt cõtrà iocundũ quod ſubito & affatim incidit reſtituẽs ſentiẽtẽ partẽ ſuę naturæ, & vt mirus dixit Hipocrates dũ alteraſcit, atq; corrũpitur natura dolores fiũt. Sed nõ minus corrũpitur natura alteratione vehemẽti q̃ ſolutione. cõſtat enim natura, nõ minus temperamẽto, q̃ vnione, igitur ſi alteratio vehemẽs ſubito incidat, excitabit dolorẽ, etſi non ſoluat. Alii fieri nõ poſſe, vt ita incidat, & nõ ſoluat cõtendunt, atq; proinde dolorẽ facere, allii nõ has cauſas modò, ſed & diſtẽſionẽ addũt, nõ putãtes neceſſe eſſe diſtẽtionẽ, quæ dolorẽ facit continuũ diſſoluere. Quoniã, vt arbitror, ſępe dolorẽ ex diſtẽſione ſentiũt, & ſolutionẽ nõ vidẽt. Sed Galenus loco paulò antè citato, quæ tendẽdo, errodẽdo, aut premẽdo, aut conuellendo dolorem excitant continuum ſoluendo, dixit facere. Neque intelligo quid ipſos ab hac ſentẽtia Galeni deuiare cogat. nã cur ſit intellectu dificile, atq; propterea fide careat, quæ diſtenduntur, ſolutionẽ cõtinuitatis pati? Mihi tantũ abeſt, vt ſit difficile: vt videatur ſolutio neceſſario cõſequens diſtentionẽ. Sed omnes qui quæſtionẽ hanc diſputãt, in eo verſantur tãtummodo, an fiat aliquãdo dolor ſine ſolutione cõtinui: an nõ poſsit, nam ſi nõ poſsit ſine ſolutione fieri, ſtatim putãt ex cõtinui ſolutionie factũ, quanq̃ mihi multũ videtur intereſſe cũ ſolutiõe ſemper fieri, aut ex ſolutiõe. Itaq; nunq̃ fieri dolorẽ ſine ſolutione Gale. mõſtrauit. nã & quæ alterãt ſubito & vehemẽter, neceſſario ſtatim ſoluũt: atq; hũc cenſet prænarrato loco de inęquali intẽperie eſſe primũ terminũ morbi, & doloris excitandi. non enim priùs intemperies tãta eſt, vt dolorem inferat, quàm tanta ſit vt continuum ſoluat. atque hac ratione verẽ ab Hippoc. eſt dictum omnis morbus vlcus eſt, quia intemperies antequàm vlcus faciat neque morbus eſt. Iam verò intẽperies æqualis, & quæ in habitu iam eſt, & neque dolorem, neque vlcus facit, ſiquis exactè loquatur, neque morbus debet appellari, ſed incõmoda natura, nõ enim eſt morbus, qui pugnet cũ natura, ſed in eam diſpoſitionẽ natura cũ morbo cõſpirauit. Itaq; nunq̃ dolorem fieri ſine ſolutione cõtinui dixit Gale. Sed nõ ſemper fieri ex ſolutione cõtinui, vt efficiẽti cauſa, immo nũc ab illa, nũc ab intẽperie fieri cõuĩcit ratio, & illud argumẽtũ quod à ſecũda opiniõe eſt. Itaq; noſtra opinio eſt, quã etiã fuiſſe Galeni docebo ſtatĩ, dolorẽ, vt ab efficiẽti cauſa aliquãdo fieri à ſolutiõe, aliquãdo ab intẽperie, cæterũ ſemp ſolutionẽ eſſe cũ dolore: quoniã intẽperies omnis, quæ dolorem facit, cõtinuum ſoluit neceſſariò, ſed non proinde ſolutio per ſe eſt doloris cauſa efficiens: ſed ad hũc vſque terminũ nullus eorũ, qui ſcripſere medicas quęſtiones hãc produxit. quãquàm Galenus haud dubie illum attigerat. Quare tantum abeſt, vt hi ſcriptores, qui infiniti penè iam ſunt, artẽ medicã, quã á Galeno acceperãt vlterius produxerint, vt quę ab illo dicta ſunt nõ aſſequẽtes, illã retrocedere coẽgerint. Duodecimo libro Meth. ca. 7. ita ſcriptũ eſt. An verò & ipſum vehementer calfieri, aut refrigerari diuiſionẽ aliquã cõtinuitatis efficiat, lõgiori fortaſſe diſputatione eget: & demoſtratũ hoc quidẽ à nobis eſt in cõmẽtariis. De ſimpl. medic. facu. Verùm, quid agẽs quod vel vehemẽter calfacit, vel refrigerat vehemẽter, dolorẽ ĩferat, quęrere, ad modò ꝓpoſita minimè eſt neceſſe, ſiue eñ

vt ſubſtantię eorumque in ſenſum cadunt continuitatem diuidens,ſiue vt eam confertim alterans,id
ad eorum inuentionem,quæ dolorem leuabunt,indifferens eſt. Ex hac dictione tria hęc cõſtãt de ſen
tentia galeni. Quæ dolorem faciunt calfaciendo aut refrigerando,continuum ſoluere. quippe quod
dicit in com.de ſimpl.medica.facul. fuiſſe demonſtratum:ſed an ſoluendo continuum, an temperiẽ
cõmutando faciant,illum nõ difiniuiſſe. Quare conſtat tertiò,multum intereſſe dolorem ſemper fie
ri cum ſolutione,aut ſemper ex ſolutione,vt ſi quis dicat,tapſiam,ſi dolorem facit, continuum ſolue
re,aut ſolutione dolorem facere. Nos verò recipientes à galeno,quę docuit,& addentes quæ ille omi
ſit,ratione ducti illud addimus,alterantia non facere dolorem ſolutione,ſed intemperie. Primò Gale
nus, vt hic nihil definiuit,ita neque alibi inuenitur contrarius huic ſẽtię, quæ probatur hac ratione.
Si quæ res refrigeraret multùm & ſubitò:tamen continuum non ſolueret,dolorem faceret.ergo cùm
refrigerat,& diſſoluit,non facit dolorem ſolutione,vt cauſa efficienti:ſed vt neceſſariò coniuncta:fie
ri poſsit,an non quod proponimus,nihil refert;modo illud non ignoretur,ſi fieret,futurum,vt& do
lor eſſet.quod iam demonſtro. Subito,& affatim corrumperet naturam:ergo dolorem faceret. Aut
dicito mihi,cur quę corrumpunt naturam ſoluendo continuum,dolorem inferunt,& quæ corrum-
punt tẽperiẽ mutando non inferant:certè des rationem probabilem nullã. Prętere a dolor eſt ſenſus
triſtis:ſenſus efficiens cauſa eſt res illi obiecta:obiectũ eſt ſenſui,quod ſentimus ergo quod ſentim⁹ fa
cit dolorẽ,nõ quod ſentiri nõ poteſt. Nã etiã ſi multa verbera homini apoplexia laborãti infligãtur, do
lorẽ non facient. Sed conſtat,dũ homo ex calore dolet,calorẽ ſentiri:ſolutionem non ſentiri: ſi enim
ſentiretur,non eſſet dubitatum à viris ſapientibus,fieret neceſſario ſolutio aliqua,an non. Sanè Auice
na & omnes eius aſſeclæ fieri poſſe dolorẽm intemperie,quin fiat ſolutio,profitẽtur:quod tamen nõ
dicerent ſi ſolutio ſentiri poſſet.nam vt de illorum doctrina dicam nihil,certe ſenſus non erant exper
tes:ſed neque nos ipſi,qui ſemper continui ſolutionem fieri dicimus in parte dolẽte, ſolutionem cog
noſcimus ſenſu, ſed ratione. Igitur cõtinui ſolutio non eſt ſemper efficiens cauſa doloris:tamẽ eſt ſem
per neceſſario coniuncta cum dolore. Illud etiam nos ad mittimus,fieri poſſe nonnunquàm, vt alterã
tia tam vehementer incidant,vt ſolutionem continui quę ſentiatur faciant, quæ tunc temporis perſe
dolorem excitabit:aut vt in tam tenellam,vel cute nudatam incidant particulam,vt dolorem diuiden
do continuum faciant,ita frigida vlceribus mordacia ſunt:ſed tunc nemo nõ habet:etiam ſi ſit ſenſus
hebetiſsimi,ſenſum conſtrictionis cuiuſdam:&compreſsionis,ex quo ſenſu huic paſsioni mordicatio
nis nomen homines dederunt. Verumtamen negamus perpetuo dolorem ſolutione fieri quoniã ne-
que ſemper ſolutio ſentitur,cùm dolor fit. Itaque hæc eſto regula. Quando ſolutio ſentitur, dolor fit
à ſolutione:quando non ſentitur fit ab intemperie,tamen cum ſolutione. Sed neque illud ex dictis ca-
rebit euidentia,cùm intemperies perſe eſt ſatis magna & ingruẽs ſubito,& præterea ſolutio etiam ſen
tiri poteſt,duos in eadem particula dolores excitari:quia duo ſenſus triſtes ſint, cum ſint duo,quę con
triſtent. Si verò intemperies magna ſit & ſubito ingruens,& ſolutio non ſentiatur,aut ſolutio ſentia
tur ſed intemperies non magna ſit,vnũ tãtummodo:ſi hoc fit, ex ſolutione:ſi illud,ex intemperie. Ne
que quidquam prohibet alterationem non tam vehementem,vt perſe notatu dignam inferret ſenſui
triſtitiam,ſolutionem,quæ ſentiatur,poſſe facere. id enim ex patientis diſpotione nonnunquàm faciũt
medicamẽta in vlceribus mordendo,& ventus in oculis lachrymas exprimendo. Auerrois argumen
ta(nondum enim illorum obliti ſumus) phyſicę cuiuſdam controuerſię videntur exigere deciſsionẽ:
poſsitne quod ſenſibile commune à philoſophis apellatur ſentiri perſe,an nunquã ſine proprio.quam
philoſophis modo permitto,nihil curans alterutrum dicatur.nã ſi ſolum ſentitur nihil eſt difficile per
ſe contriſtare ſenſum:ſed neque etiam ſi cum aliquo proprio,difficile eſt vtrumque accidẽs: ſentiri,&
alterum tantum conſtriſtare:ſi ſcilicet,illud ſolùm corrumpit naturam. Quare ego non dixerim triſ-
tem ſenſum fieri à proprio ſenſibili cum eſt excellẽs,ſed à ſenſibili quod corrumpit, ſiue proprium ſit,
ſiue cõmune. Nam quã rationẽ reddit Auerroẽs doloris,qui re ſoluente fit eſt ridicula. Fit,inquit:ſolu
tio cum motu:motum neceſſariò conſequitur intemperies aliqua. Quaſi verò tantam oporteat latio
nẽ, quo ſolutio fiat intercedere,vt tantum calorem faciat. Sed illud quod de dolore aliorum ſenſuũ
à tactu adducebatur ab Auerroẽ ſolutiõe eget. Quã tamẽ galenus ipſe ſcripſit primo De cauſis ſympt.
ea à quibus ſinguli ſenſus immutantur percurrens,ac dicens,quæ viſum & quæ odoratum immutant
guſtatum uæ,aut auditum,cùm excellentia ſunt dolorem facere ſolutione continui:nam amara rodũt
adſtringentia comprimunt,ſplendida & candida diſgregant, nigerrima congregant:ſonus etiam acu
tus dirrumpit auditus organum,odores ſaporibus ſimiliter ſoluunt. Sed requiret à nobis aliquis, nũ
hîc ſolutio continui cauſa eſt doloris efficiens,non ſolum neceſſario accedens,ac ſine qua non? Eſt ſa-
ne. Cur igitur non eſt talis & in his,quæ alterãdo dolorẽ faciunt. Quoniam colores odores,ſoni,& ſa
pores non aliter,quàm ſoluendo corrumpunt naturam:ſed alteratio ipſa perſe eſt naturę corruptio:
non minus,quàm ſolutio continui.propterea ipſa ſola perſe contriſtat ſenſum:illam verò non per ſe,
ſed ſolutione. Verum hæc ex iis quæ paulò ſuperiùs diximus fiũt manifeſta. Sed quoniam de cauſis do
loris tam multa diximus,opereprętium fuerit non nihil etiam de voluptate dicere,nequid in hac lu-
cubra-

cubratione deſideretur. Plato in dialogo De natura:de cauſis doloris & voluptatis ſic ſcripſit. Paſsio violẽter,præterque naturam abunde ſimulque nobis illata moleſtia fit:rurſus quę in naturã abundè ſimulque reuertitur,dulcis,quæ contra fit,contra.vbi non minus requirit,vt mutatio fiat ſimul& affatim in voluptate,quàm in dolore. Quem Platonis locum trãſtulit Galenus ad cap.5.primi lib.De cauſis ſympto. eadem Platonis verba repetens. Ex quibus locis illud apertè colligitur: Quo celerior ac magis repentina commutatio fit, eò voluptatem eſſe maiorem,dummodo ad naturã mutatio fiat. fiet autẽ hæc mutatio (ſi modo quæ de dolore diximus non exciderunt) aut recuperato temperamento naturali,aut vnione partium.Sed huic ſententię contrarium videtur quod.12. Meth. ca.6.ſcripſit Galenus ita dicens:Nunc autem principium hoc quod apud omnes eſt in confeſſo accipientes: neceſſario affectum doloris eſſe,vel diuiſionem,vel alterationem,memoria repetamus ſtatim, ne alterationem quidem eam quæ ſenſim irrepit dolorem inferre animali poſſe:ſed eam mutationem quæ dolore animal ſit affectura,tum confertim factam , tum violentam eſſe neceſſario. vidẽtur enim corpora non ſolũ cum extra naturã confertim aguntur , triſtem mutationem ſentire:ſed etiam in ipſo ad naturam reditu,niſi eum paulatim accipiant,dolere. Valeriola ad conciliandum hac in parte Galenum ſibi ipſi,ad antiperiſtaſim confugit,eoque multa non admodum ex reipſa refert,& reſpondet obſcure. Diximus nos in primo huius operis libro.capite.5.quam ſint abſurda,quæ de antiperiſtaſi à philoſophis dicuntut quibus eo loci ſubſcribit Valeriola. ſed propoſitæ modo controuerſiæ facilior eſt & verior diſſolutio.Nam quamquàm hic videtur Galenus contraria protuliſſe, non fæcit:ſed ita eſt intelligendus, repentinam mutationem, quæ quia repentina eſt inęqualem conſpicuè facit intemperiem, dolorem facere,etiam ſi verſus naturalem habirum alteratio fiat,ſin minus quô velocior eſt,eô maiorem voluptatẽ conciliare. Quod verò hic ſit verborum Galeni ſenſus ex eo exemplo,quo vtitur intelliges. Vngues,inquit,perfrigerati ſi admouentur igni repente,dolent:quamquàm quod frigidum eſt verſus diſpoſitionem naturalem mouetur incaleſcens,ſed vngues eo tempore propterea dolẽt,quòd inæqualiter admodum alterantur,& propterea quòd flatus,qui intra perfrigeratos vngues eſt,diſtenditur,& agitatur. Additum vero eſt admodũ inæqualiter:quia omnes intemperies, quæ non ſunt factę,ſunt inæquales inferentes verò dolorem,illę tantum,quæ magnã habent inęqualitatem.Itaque colligimus ex contrariis omnino cauſis affatim ingruentibus dolorem & voluptatem fieri. De quorum vtriſque quantum noſtrum inſtitutum ferre poteſt diximus, non enim partes artis medicæ, vt alii ſcriptores, ſuſcæpimus pertractandas:ſed dirimendas quæſtiones medicas.

¶Caput ſextum, An omnis intemperies poſsit facere dolorem an tantum calida & frigida.

SEd quando mõſtratum eſt intemperiem poſſe perſe facere dolorem,vt cauſam proximam: age deinceps,quæ intemperies ſit ea,quæ poteſt,diſputemus.an quatuor omnes primæ qualitates cũ immodicę fiunt,an nõnullæ illarum poſsint,nonnullæ illarum minùs Nam Gale.ipſe huic cõtrouerſię anſã preſtat,ꝙ videtur modò ita dicere,modò aliter.li.De inęqua.intẽpe. vt ſuperiori cap. retulim⁹, ita ſcripſit. Quaꝓpter mirus dixit hippo iis quibus alterat̃,corrũpiturq; natura dolores fiũt.alterat̃ aũt & corrũpitur cuiuſq; natura,cùm vel calefit,vel frigefit,vel ſicceſcit, vel humeſcit,vel eius vnitas ſoluitur. libello Artis medicin.ca.80.inquit.Dolor autem,quemcunque obſederit locum,aut continuitatis ſolutionem,aut ſubitam alterationem oſtendit.ſoluitur aũt continuitas inciſione, exeſione,fractione,tentione. Alteratur verò ſubſtantia à calore,frigore humore,& ſiccitate.Tamẽ lib.1.De ſympt. cauſ.cap.6.ita ſcripſit.Ab alterantibus inquit naturam,& corrumpentibus,dolores fiũt. quippe illud, Corrumpentibus,celeritatem ſimul,ac magnitudinem mutationis indicat.Sane tactui accedunt magnæ mutationes naturæ à frigidi,calidique incurſione.Præterea ab his,quæ quaſſandi,ſecandi, vel diſtendẽdi,vel exedendi vim habent:quippe humidum & ſiccum, ſine calefactu vel refrigeratione,citra violentiam corpus contingunt.12.Meth.cap.7. cum diſputaret ex profeſſo de doloris cauſis inter alterationes meminit ſolum caloris & frigoris:humoris,& ſiccitatis nulla facta mentione.Videtur itaque Galenus in duobus locis prioribus ex libro De inæquali intemp.& Arte medicinali aſſerere dolorem ab omni intemperie poſſe excitari.&duobus his vltimis ex lib.De cauſ.ſympt.&.12.Metho.ex ſolis duabus poſſe fieri,putà calore, & frigore aſſerere.Sed &.2.De compoſ. medicamentorum ſecundum locos.cap.1.videtur diuerſam ab his duabus inducere opinionem.quo loco ita ſcripſit.Vehemẽtiſsimi igitur capitis dolores(erat illic ſermo de dolore capitis) fiunt iuxta calorem & frigus,maximè cum hæc inæqualia contingant:moderati verò iuxta ſiccitatẽ humidas vero intẽperies nullus cõſequitur dolor.Vides vt tres intemperies dicat dolorem facere,putà,calorem,frigus:& ſiccitatem : vnicam non poſſe,putà humorem.Paulus.lib.3.cap.4. ita ſcripſit vehementiſsimi igitur capitis dolores à qualitatibus agentibus fiunt,maximè vero calida,qui verò ariditatem ſequntur,non tantam habent vehe

mentiam.humida verò qualitas omni,quantum inſe eſt,dolore vacat,niſi cum calore aut frigore, aut
humorum plenitudine coniuncta ſit. Que ſententia,quantum ego inteligo, deſumpta eſt ex duobus
Galeni locis eorum,quæ adduximus,quaſi in vnam ſententiã copulatis.exprimo de cauſ.ſymp. &.2.
decompoſ.pharmac.In hac cõtrouerſia diſtinguendum ante omnia eſt quod proximo capite ſatis ex
plicuimus,qualitatem aliquam poſſe dolorem generare perſe quatenus temperiem mutantem: aut ex
accidenti,quatenus diſtendentem,conuellentem,aut vtcunque aliter diuidentem. Pręterea animad-
uertendum intemperiem poſſe eſſe aut ſolam,aut cum ſuco aliquo·Ita conſtituta controuerſia & his
notatis,ſcire licet,quoſdam citra diſtinctiones has dicere omnes intemperies poſſe dolorem face-
re, idque apertè ſcriptum eſſe & in Art. medicinali.& lib. deinęqua. intemp. tamen humorem aut
ſiccitatem obſcurè:atque harum obſcuriſsimè humorem:calorem tantum & frigus dolores poſſe fa-
cere manifeſtè.Huic ſententiæ videntur aſtipulari hęc Galeni verba ex,12..Meth.φαίνεται δ'ἐναργῶς
ταῦτα μόνα τῶν πλησιαζόντων ἡμῖν ὀδυνηρά.Conſtat verò illud ἐναργῶς idem eſſe ac manifeſte . exqua
dictione occaſione ſumpta dixerint,hæc dolorẽ facere manifeſte,illa non manifeſte .ſed tamẽ quàm
quam reliqua non adeo diſcrepent:tamen Gale.humorem dolorem aliquem excitare negauit: & ne
gauit humorem,& ſiccitatem poſſe affatim ingruere.quo ſemel negato non amplius dubium eſt vaca
re dolore. Quare mihi videtur in hac quæſtione probabiliſsimè loqui Leonhartus Fuchiſius in cõm.
librorum de ſympto.cauſ. dicens calorem & frigus poſſe facere dolorem,etiam ſine materia & per ſe
quia ſunt qualitates,quæ perſe poſſunt repente corrumpere naturam : ſiccitatem poſſe facere dolorẽ,
nudam quidem illam(nuda vocatur intemperies quæ eſt ſine quopiã ſuco)ſed non perſe,neque acer-
bum dolorem:vt ſiccitas cum ad conuulſionem trahit partem,nuda quidem dolorem facit,id tamen
non perſe,ſed per tenſionem : humorem nudum neque perſe, neque ex accidenti dolorem inferre:
Sed vnicum tãtum modum dolorem generandi humori ſuperſſe,quo nulla qualitas carere poteſt,pu
tà cùm coniungitur cum ſuco humido tantum,aut humido cum calore,aut frigore.quem modum cõ
ſtat omnino eſſe ex accidenti. Nulla enim actio ita atribuitur qualitati,ſed humoris copiæ.In hanc ſen
tentiam videntur conuenire,omnia autorum loca. Nam vbi Galenus dicit omnes has qualitates alte
rare,aut corrumpere:nihil huic ſententię eſt aduerſum:alterãt enim humidum,& ſiccum corpus, ſed
quia paulatim id faciunt,dolores non inferunt perſe,ſicubi omnes has qualitates dolores facere dicit,
de intemperie,cum afluente ſuco interpretat᷑. Vbi tres qualitates dolorem facere aſſerit,de nudis dicit
diſputare, ſiue dolorem faciant perſe ſiue ex accidenti . Vbi duas dolorem poſſe facere negat,nudas &
perſe intelligit.Illud enim quòd ad humidum & ſiccum alteratur, ſola hac ratione non videtur dole-
re, niſi ſimul incaleſcat aut refrigeretur. Nam ſi duas ſimul intemperies patitur corpus quodpiam do-
lere poteſt ratione ſcilicet qualitatis efficacis.neque quidquam aliud ſignificare dicet Galenũ.1.de cau
ſis ſymp.cap.6.dicentem.Quippe humidum &ſicum,ſi abſint calefactio,& refrigeratio,citra violen-
tiam corpus atingunt,ac ſidiceret cauſa humida & ſicca nõ poteſt dolorẽ facere niſi eadem ſit calorẽ,
aut frigus inducens.neque aliud quidquam ſignificauerit Paulus loco citato. quamq̃ verba illa Pauli
magis expoſita ſunt calumniis,quia dequalitate loquutus eſt,quaſi ipſe humor ſocietate caloris, gene
randi calorem vim comparet. Sed quanquã dictio nõ ſit valde artificioſa,admittere poteſt interpræta
tionẽ quã diximus. Ac modo nihilominus non grauabimur repetere.Humor niſi cum calore,aut fri
gore coniunctꝰ ſit,nullum dolorem facit,ideſt,membrum,quod humeſcit,nõ dolet niſi idem incaleſ-
cat,aut refrigeretur. Sed quorſum Galenus monet humidum & ſiccum non repente ingruere,niſi cũ
calore,aut frigore,ſit? & Paulus humorẽ nullum dolorem facere,niſi ſit cum calore aut frigore: ſi nihi
lominus, etſi cum calore,aut frigore talis qualitas ſit,perſe neque dolorem facit,neque auget? ſaltem
humor non auxerit dolorem ex calore prouenientem,ſed potius illum demulcebit. An,vt illud tantũ
ſignificarent: Etſi membrum ex humore,aut ſicitate non dolet, poſſe tamen membrum humeſcens,
aut areſcens dolere. Videtur itaque hęc enarratio Galeni & pauli ſermonibus: valde cõſentanea deeſt
tamen adhuc, qùamquã reliqua omnia dicuntur erudite; aliquid quod fucſsius non videtur aſſequu
tus,quod cum dixerimus nihil hac in parte deſiderabitur.præter dicta habet ſiccitas aliud quiddã,quo
humor caret.quòd ſcilicet,eſt,cùm ſiccitas nuda poteſt eſſe cauſa doloris perſe,quia eſt cùm poſsit re-
pente ingruere,vt cum ſiccitas ab vrente calore generatur,fitque tunc ſenſus vſtionis, quẽ ſymptoma
compoſitum eſſe dico ex ſenſu caloris,& ſiccitatis. Sed hoc accidere non poteſt ſiccitati,cum à ſiccita-
te generatur.nam ſiccitas lentę eſt actionis.ex inuſtione vero dicto citius videmus membrũ quodpiã
areſcere:non tamẽ perinde in humore fieri inuenias. hic enim neque cum ab humore fit per ſe,neque
cum à qualitate alia ex accidẽti fieri poteſt repentè:non ſiquidem,vt calor vrens repente deſicat,ita fri
gus ingens repente humectat.Collegimus ergo iam modum alium , quo ſiccitas nuda & perſe dolorẽ
facit.Conſtat tamen id non poſſe facere ſolam,ſed cum calore vrente coniunctã,atque hoc rurſus mo
do diſcrepat ab humore ſiccitas in generatione doloris. neque vero eſt quod putes eum dolorẽ non
fieri a ſiccitate perſe, quamquã ea a calore ex accidenti fiat,nã innumerę actiones perſe prodeunt a re-

bus

bus ex accidenti genitis.immo vero indifferens eſt modus quo res quæpiam genita ſit,vt ſuæ actiones ſint perſe,aut ex accidenti.nam calor qui motu genitus eſt ex accidenti,perſe calfacit.ita ſiccitas quę ex accidentii eſt facta a calore,per ſe eſt doloris cauſa.Ergo rurſus hunc ſermonē,reſumētes,ita ſtatuim⁹: calorem,& frigus poſſe doloris eſſe cauſas nudas & perſe,& ſolas:ſiccitatem nudam & ſolam(ſine alia in quam intemperie)ſed non perſe;id quod fit in conuulſione,eſt vero hic dolor moderatior:aut nudam & perſe,ſed non ſolam,vt fit in vſtione:humorem nulla alia ratione facere, quam cum influente ſucco .Sed de hac controuerſia hæc ſunt ſatis. nam ſi quiſquam volet aliquid calumniari,hic ſatis certo ſcio nihil quidquam poterit accuſare,præterquam phraſis alicuius,aut dictionis proprietatem: quā tamen neque ipſam inueniet,ſi modo,quę diximus aſſequitur, adeo duram,aut difficilem:quod ſi foret,tamem melius eſt antiquorū ſentētias interpretari blādiùs,quā illos tractare accerbius, niſi tibi vis hac ratione comparare gloriam,quod video hodie facere quoſdam nebulones.

¶ Caput Septimum.De cauſis famis & ſitis.

FAmes & ſitis proprio indigent capite, etſi dolores quidam ſint,ſunt enim duo inſignia ſymptomata.videndum ergo primo eſt,nomen famis cui rei detur,video enim nomē hoc multipliciter vſurpari apud Hippoc.& Gale.nam vbi Hippoc.dixit.vbi fames laborandum non eſt ,Galenus nomē famis depenuria,aut deffectu alimenti dici vult,non de ea,quam plerūque famem appellamus. libello de inequali intemperie famem & ſitim inter dolorū ſpecies refert lib.deuſuparti . ca · 8 . in ore,inquit, ventris ſenſus eſt defectus eorum quibus nutritur animalmali ,quem appellantm famem. Itaque in his duobus locis famem dicit eſſe ſenſum triſtem deffectus.tamen lib.1.de cauſ.ſympt. referens cauſas famis, inquit famem eſſe appetentiam,quę ſenſum illum deffectus conſequitur.quāmquā neq; hoc videtur docereGale.eo libro admodum conſtanter.nam paulo ſuperiùs dixerat.ipſe ſenſus ſuctus eſt fames.Sed mea(ne inanem quęſtionem vlteriùs promoueam)nihil refet,modò res intelligatur,ſiue ſenſui deffectus detur nomē famis,ſiue appetentię,quæ ex illo ſenſu fit.Sed certum eſt dicere famē conſiſtere in ambobus putà in ſenſu ſuctus,aut deffectus,& appetentia repletionis,quæ neceſſario ſenſui illi adiūcta eſt.iam vero illud,quod quidam diſputant.An appetentia,quæ per famem fit,ſit ad fugiendum dolorem an ad potiendum alimento,ſupperat omnem diligentiam.Nam perinde mihi videtur acſi quęras,appetat ne aqua quę pręter naturam calet reductionem,vt ſit frigida,an ne calida ſit. quam quæſtionem illis do,quibus ea eſt digna,iis ſcilicet,qui eam diſputant,& nihil maioris momenti vnquam docent.nobis interim animaduertendum eſt,famem omnem,& ſitim eſſe dolorem , tamē non ſemper eſſe ſymptomata,ſed cum naturæ modum non excendunt,eſſe ſecundum naturam.fiunt enim hęc duo tunc maximè ex certis periodis,cum animal bene valet,& cedunt ambo in maximā vtilitatem animamtis:& preterea fiunt ambo citra omnem morbum,quod ſymptomatis non poſſe contingere paulo ſuperiùs aduerſus ſophiſtas demonſtrauimus.Adde horum deffectum eſſe ſymptoma, in quo genere ſunt duplicia. integer deffectus famis & ſitis,& diminutio alterutrius . quò manifeſtus conſtat ipſa non eſſe ſymptomata,ſiquidem ipſorum defectus ex malo eſt.Itaque iam hinc colligim⁹, non omnem dolorem eſſe ſymptoma,ſed quoniam notitia cauſarum famis et ſitis,quę ſunt ſymptomata ex naturalis cauſis pendet,age de his tantillum dicamus,ac primo loco de cauſis naturalis famis. Hanc dicit Galenus.1.de cauſ.ſympt. fieri inanitione venarum,quæ ex ea reſolutione , quæ hominib⁹ perpetuò accidit,fit, appetentiam naturalem faciente,qua venæ ex ventriculo ſugunt,huncque ſuctū ſentiente ventriculo,& proinde appetente cibos.Itaque quinque hæc inquit ſymptomata ordine ſeſe conſequi, deffectum inuenis,appetentiam naturalem,ſuctum,ſenſum ſuctus,& appetentiam animalem.Sed his videtur aduerſum quod lib.3.de facult.natural.cap.13.docetur a Galeno.ventriculū poſtquam compleuit concoctionem primam , conuerti ad appoſitionem:atque interim dum hæc agitur, hepar ſanguinem generare:completa appoſitione conuerti ad aſsimilationem,quæ dum agitur in he pate , reliqua membra apponere:cum vero membra iam nutriuntur,ventriculū omnia confeciſſe,atque hoc tēpore niſi cibi aſſumātur reſumere illum ex hepate & venis,aut ſi id denegetur,trahere aliorum mēbrorum recrementa. Hęc non videntur cōſtare cum prioribus.nam ſi ventriculus eſt,qui primò exinanitur,& membra externa omnium tardiſsimé:quomodo membra appetunt prius,quam vēter eſuriat,potiſsimum ſi ſecundum naturā habet?nam illud tempus eſt,quo eſurimus naturaliter,quo primum venter vacuus eſt cibo,& perficit refectionem priorem,ſed id fit antequā venæ exauriantur, ergo ante illarum inanitionem fit fames. Sed ne hęc nos diſcrucient conſiderandum eſt, ventriculum duas habere refectiones,aliam ex chylo,quem apponit ſuis tunicis,aliam ex ſanguine,quem deportāt venæ,quę per illius tunicas diſtributæ ſunt.prior illa refectio completur antequā prius pabulū in mēbris conſumptum eſt,tamem hanc vt completa eſt excipit ſecūda alia,quæ eodem tempore fit, quo reliqua membra nutriuntur ſanguine,& eodem tēpore perficitur,proinde venter nō antea eſurit, quam

membra

membra omnia nutrita ſunt:non enim antea defficitur interno pabulo. Adde his, ventriculum non tam paruam chyli portionem ſibi reſeruare, vt ſtatim ac nutritus eſt deſiccetur,ſed madidus eſt ſatis multo ſucco,vſque dum ſuctu de ſiccatur,eòque ãte tertiam cõcoctionẽ fames non venit.vt vel hinc conſtet,falſò leõhartum fuchſium dicere(quod tetigimus in primo libro,& modo res ipſa fert vt declaremus)ventriculum priùs eſurire naturaliter,quam portio melancholię a liéne in illum reiicitatur, eòque illius vſum eſſe non poſſe excitationem famis naturalis.quod in hoc loco diſputandũ foret,niſi in illo copioſius dixiſſemus,quam vt modo repeti debeat a nobis precipuè, quibus inſtitutum eſt,de nulla re pluries dicere.Redi itaque rurſus hinc, quicumque cõtrouerſias has legis,in quęſtionem.19. primi libri.illo enim loco monſtratum eſt,quod modo ad dicenda aſſumimus,non tantum eſſe famis naturalis cauſam,quam modo dixim⁹,ſed preter eam aliam,influxionem ſcilicet quotidianã melãcholiæ.His itaque ſtatutis cauſas pręcipuas famis recenſere,nihil eſt difficile.Nam ſymptomata in læſione huius appetentiæ,quæ ſenſui deffectus coniucta eſt,ſunt,aut in deffectu,aut in deprauatione:in deffectu duo:quia aut integer deffectus eſt, aut non integer:in deprauatione totidẽ, quia aut plus ſatis appetimus,aut alienas qualitates.illud appellatʳ canina fames:hoc pica. Ex canina fame,cum eatenus procedit,vt iam ex intemperie ventriculi ſenſus corrumpatur,& cum eo appetentia,aucta tamẽ indigentia vehementer,fit ille affectus,quem Galenus appellat βουλιμίαν.habes diffinitionem huius morbi.2. apho.com.12.Ergo deffectus aut diminutio huius appetentię fient ablatis,aut diminutis cauſis appetẽtiæ,hę ſunt ſuctus& ſenſus oris ventriculi,& influxus ille melancholiæ. Tollitur,aut minuitur ſenſus in ore ventriculi,ex quauis intemperie,quæ plurimũ creſcit,quãquam inter omines intemperies, quę omnium citiſsimè tollit famem eſt calida,quia hęc preterquã quòd,vt alię,obeſt ſenſui, laxat: omniũ tardiſsimè frigida.Hęc enim interim dum ſenſum non tollit,famem auget.ceſſat ſuctus cum aliqua de cauſa non fit corporis reſolutio.prohibetur influx⁹ melãcholię,cum obſtruitur via quæ eſt a liene in ventriculum.iam vero canina fames,cum ſit fames ſupra naturalem menſuram aucta, fiet auctis cauſis famis naturalis,has diximus eſſe duas,reſſolutionem,quę ſuctũ facit,& ſuccum accidũ. ergo habebit hæc fames cauſas duas,venarum ſuctũ nimium,& nimiam redundantiam accidi ſucci,& frigidi in ore ventriculi.per famem hanc,cum fit ex prima cauſa,venę rapiunt allimentum e vẽtriculo antequã coquatur, & diſtrahunt importunè,nihil in ventriculo conſiſtere permittentes,atque ita perpetuò eſuriunt.ſed hic fortaſſe rurſus,non oblitus eorum,quæ paulo antea diximus,argumenteris, hęc eadẽ euentura per famem naturalem,ſi ea fit quo tempore diximus,cum ſcilicet venæ iam refectæ ſunt,& propter reſolutionem ſugunt,conuerſæ in ventriculum. nam ſi antequam cibus aſſumptus eſt, venæ ſugunt,ergo & nuperrimè aſſumptum adſe allicient·nan aliter, quid faciẽt interim dum coquitur in ventre cibus?nunquid expectabunt,ceſſantes interim? at id non licet membris naturalibus. Animaduertendum eſt,hoc differre eum ſuctum, qui famem naturalem facit ab eo, qui maiorem; quòd ille incipit fieri cum nondum eſt facta multa reſolutio,ſed cum adhuc ſupereſt allimenti aliquid,ad quod interim conuertantur:hic,cum vehemens eſt circa omnes venas inanitio,& circa omnia membra reſolutio.Nam membra laxa non retinẽt,& a debilibus membris & non retinentibus, ſed dimittentib⁹ potius ea quæ habent,reliqua membra rapiunt,etiam ſi nondum indigeãt exctremè. ita dum concoctio in membris fit,cum nondum eſt integre facta,neque ea reſoluta ſunt,incipiunt trahere ex ventriculo,quia ille laxus eſt,& dimittit:tamem cum deinde per famem corrugatur,retinet,quin & repoſcit a venis quod dimiſſerat,illę vero tunc conuertuntur ad reliquum quod habent allimẽti,& eo fruũtur, vſque dum accipiunt nouum. Adde conficere interim membra recrementa,ſique habent cocti lia,reliqua attenuare,& vacuare·hoc enim commodius erat animanti,quam vt perpetua repetitione continenter,allimentum ingereretur,ita multorum morborum occaſio futurũ. Ex alia occaſione cũ fit fames,fieri poteſt ex pituita accida,& ex melancholico ſucco redundante in ore ventriculi. Quin & ex quocũque humore frigido,etſi accidus non ſit,ſi facit diarrhœã (ita vocant eam affectionẽ perquã nihil retinetur in ventre,ſed talia euacuãtur,qualia ingeſta ſunt)tunc enim laborat ventriculus intẽperie frigida,& aſsiduo deffectu. Symptoma aliud,quod vacãt picã,fit ex redũdantia prauorũ humorũ, ſimilia appetẽte vẽtriculo his,quę interius habet.Sed argumẽtetur hoc loco aliquis nõ ſine multa ꝓbabilitate ſermonis,hac ipſa ratione oportere vẽtriculũ illa ipſa auerſari,quæ appetit,quòd talia interius haberet. Nã dicente Gale.lib.art.medici.ca.63.intẽperies naturales ventriculi appetunt ſimilia ſibi. quę verò ſunt pręter naturã appetũt cõtraria.ſunt hęc illi⁹ verba.intẽperies quidẽ vẽtriculi,quę morbi ratione fiunt hoc differunt ab iis,quę naturales exiſtũt,quod cõtraria,nõ aũt ſimilia appetunt, queãd modũ naturales.Hęc Gale.ſed ipſa ratio miſſa illius autoritate videtur hanc ſentẽtiã cõfirmare. Nam ſi non ſumus obliti eorum,quæ paulo ante diximus de cauſis doloris,& voluptatis; illa appetet vẽtriculus,quibus delectabitur,& illa auerſabitur quibus dolebit:delectabitur his,quibus trahetur ad ſuam naturam,dolebit iis,quibus auertetur a ſua natura:ſed temperies naturalis cõtrariis trahetur extra ſuã naturã nõ naturalis cõtrariis trahetur ad naturã:ergo tẽperies naturalis cõtrariis dolebit, nõ naturalis cõtrariis delectabitur.Nimirum quod naturale eſt expoſcit conſeruationẽ,quod præter naturã medelã.Si igitur hęc ita habẽt,cũ huõres praui in vẽtriculo preter naturã redũdent,ad cõtrariorũ appetẽtiã prouo

prouocabunt,non ad ſimilium,Sunt qui reſpondeant,intemperiem illam per quam alienæ qualitates appetũtur,factam iam eſſe,& propterea allicere vt naturalem in ſimilium appetentiã.itaque hic quod ad queſtionem,quam obiter modo diſputamus‘attinet,dicunt: naturalem intemperiem appetere ſimilia,eam quæ eſt preter naturam,ſi facta eſt,appetere vt naturalem,ſi verò fit ad huc appetere contraria.quod vero attinet ad argumentum reſpondent vt diximus eam intemperiem quæ in picam deducit,eſſe iam factam.Ceterum ſolutio hæc mihi non placet quandoquidem aſſumit rem plane falſam. appetunt enim magna ex parte grauidæ abſurda edulia à principio conceptionis vſque ad tertium mẽſem,cætera tranſigunt ſine corrupto appetitu,quorum neutrum fieret,ſi modo facta eſſet ex intemperie,neque enim tam cito fieret poſt conceptum,neque tam cito tolleretur poſquã eſſet facta. Ergo his miſis videtur dicendum,diſpoſitionem omnẽ naturalem corporis ſimilia appetere,nam & conſeruationem appetit:preter naturam,diſsimilia,quia hæc curationẽ indicat:ceterum hæc intelligi de intemperiebus,quæ ſine ſucci redundantia ſunt,nam quę ſunt cum ſucci redundantia,cum ſucci admodum imbibiti ſunt in tunicas ventriculi,potius appetunt ſuccis ipſis,quibus madent ſimilia, etiam ſi illi præter naturam congeſti ſint.huius rei hęc eſt cauſa. humor qui totas tunicas iam penetrat, quantumuis noxius ſit,moleſtiam non infert,nõ enim id,quod alterauit & quietum eſt iam,infert moleſtiam, ſed id quod alterat denuo,ſuccus ergo qui aduenit ſimilis ei,qui totã antea tunicã imbuebat perinde afficit,ac ſi non aduenirct deuuo,ſed in ipſa tunica multò ante eſſet,eòque moleſtiam non infert. qui vero illi diſsimilis aduenit,mouet cõtrarii gratia linguam varie,agitatque,quietum prius ſuccũ, ac propterea dolorem facit,quem ſua ſponte refugit natura.nam ſcire licet,cum eadem tunica ſit linguæ & palati & omnium partium oris,quæ eſt & vẽtriculi interna tunica,eodem modo plerũque affectam eſſe linguam,quo & os ventriculi.igitur hæc hac ratione contingunt.Neque vero cuiquam videri debet dubium(vt interim huic quoque argumento reſpondeamus)intemperies naturales ad ſimilium appetentiam allicere, eò quod bilioſi magna ex parte videantur oleribus, & frigidis aliis edulliis delectari,quæ pituitoſi frequenter reformidant.hęc enim eò fiunt,quòd vt Gale.dixit.ca.63.artis medicinalis,calidus calidorum lõgo vſu,& frigidus frigidorũ magis offenditur,quamquã primũ occurſum frigidorum frigidus,& calidorũ calidus iocũdius excipit,eòque cum bilioſi a calidorũ longiori vſu ſe læ di multo ante expreti ſint,contrariis eligunt vti,pituitoſi eadem ratione. Adde his intemperies has extremi lapſus,potiſsimum quæ qualitatum efficatium cuiuſmodi calor & frigus ſunt, raro intra gradũ naturalem conſiſtere,ſed leuiſsimis ex cauſis calidos incaleſcere, frigidos refrigerari pręter naturam, cumque tale quidquã ſunt perpeſsi,appetere eos medicãmenta,& non alimenta.verum de fame naturali,& pręter naturam & eius cauſis hæc ſint dicta.quibus & quæ de ſiti dici poſſunt proportione reſpondent.Sitis eſt appetentia potus,vt fames eſt appetentia cibi.ſed de eius cauſis videtur eſſe controuerſia.libello de inæquali intemperie differens de cauſis dolorum, qui per famem et ſitim contingunt inquit Galenus.ſitiendo vero,& eſuriendo defficiẽte illic humida,hic ſicca ſubſtãtia.quo loco reprehẽditur a quodam neoterico Hieremia nomine quod ſitim ex deffectu humidæ ſubſtantię fieri dixerit, ac non potius ex intemperie calida,aut ſicca,aut calida et ſicca vt.1.de cauſ.ſympt.ca.7. ſctipſit dicens.

„At ſalſa & bilioſa cacochymia ventrem mordente potio magis,quam cibus appetitur, preterquã enim „quod calefiat,ſicceturque ventriculus,quæ vtique ſitis cauſa eſt.Primo etiam de ſimpl.medica. faculta„te.ca.32.quippe cum et ſitis duplici ratione proueniat,partim humoris inopia,partim caloris copia.cẽ„ſet itaque Hieremias Galenum loco citato ex lib.de inæqua.intemp.ſequutum eſſe opinionẽ antiquo„rum,in aliis vero locis propriam,argumentatq́ue,ſi ſitis ex deffectu ſubſtantiæ humidę fieret,& fames „ex deffectu ſiccæ neceſſe eſſe,vt ſitis famem perpetuò antecederet.ſiquidem ſubſtãtia humida citius cõ„ſumitur,quam ſicca,contrarium verò fieri ſemper videmus in his,quorũ corpora bene habent, fames ſcilicet,ante ſitim,vrget.Hoc argumẽtum illum vincit, quod tamen apponenſem non vicerat,qui diff fere.118.illud ſibi obiiciẽs reſpõderat,facilius diſſolui humidam ſubſtãtiã quam ſiccam,tamẽ eſſe illius multò plus,vſque adeo vt poſsit prius deficere,quæ ſolutu difficilior eſt,tamen pauca,quam quæ facilior,ſed multa.Mihi neuter videtur mentem Galeni aſſequutus.Nam potus ad nullius ſubſtantiæ corporeę reparationem eſt,niſi id ex accidenti contingat,eò quod eadem ſubſtantia ſit cibus & potus,cuiꝰ modi eſt vinum.allimentum vt tale eſt nutrit,potus vt dictum eſt à Galeno.4.de uſu partium de ſententia Hippocr.libello de allimento,eſt vehiculum allimenti.itaque,vt cibus eſt ad nutritionem neceſſarius,ita potus ad diſtributionem.ſiquid eſt & cibus,& potus,vtrũque preſtat.præter hęc preſtat vſum alium eximium potus ventriculo,bonam,& facilem concoctionem.nam cum multæ ſint concoctionum ſpecies,quæ alibi dicentur oportunius,quam in hoc loco, ea quæ agitur in ventriculo eſt ſimilis elixationi,proinde non recte,& vt oportet,fit,niſi in ventriculo ſit humor, neque is exiguus vruntur enim ſine hoc potius cibi,quam vt coquantur.hoc preſtat potus ventriculo.Ex his ergo haud eſt intellectu difficile,quando excitetur naturalis ſitis. Nam ſuccus hic,qui potu hauritur,it (quod ex Galeno in.3.huius operis lib.moſtrauimus)partim in renes,partim in venas totius corporis.illa pars mingitur, hęc exudatur. Venæ indigent ſucci ſero ſimilis illa portione quam habent, tum ad penetrationẽ ſanguinis

guinis

guinis e maioribus in minores venas,tum etiam ad earumdem venarum attemperationem.afficiūtur enim intemperie vehementi cum continent ſuccos ſynceriores.dicti humoris deffectu fit ſitis,non reſolutione partium in corpore humidarum.nam omnis reſolutio partium corporis famē facit:omnis enim cibo reparatur,ergo cum multus humor eſt exſudatus,aut oculta expiratione reſolutus, venæ trahunt ex vētriculo ſero ſimilem humorem,ille aridior hac tactione factus & calidior,quia ab iis humectabatur,& attēperabatur in calore,appetit potum.hanc tractionē vehemētem potus ex ventriculo,licet tibi videre euidenter,conſideranti,quam celeriter aqua cum vehementi ſiti ab exercitato homine inaſtæte potiſsimum bibita,exſudetur.Fit præterea non ſine cauſa ſitis naturalis(quamuiſ antea nulla eſſet)ex aſſumptione cibi,eius potiſsimū,qui ſolidior ſubſtantia ſit. hic enim imbibit humorem & hac ratione deſiccat ventriculum,ac calfacit.preterea ventriculus incipiens agere in cibum ſine humoris neceſſaria copia,facit affectum ſimilem vſtioni,qui ſitim vrgentem excitat. experieris hæc manifeſtè ſi aliquanto tempore ingeſta cibi cōſueta quantitate,àpotu abſtinueris.Vides ergo,vt deficiēte humida ſubſtantia ſitis fiat,'& ex calore ac ſiccitate, quæ defectus humidę ſubſtantiæ facit. eſtque hæc ſpecies ſitis naturalis,niſi quantitate fiat præter naturam.nam vt diximus defectum alimenti, & ſuctum ſiccioris ſubſtantiæ,cibi ſcilicet,famem naturalem facere: nimium tamē deffectum famem eā quā caninā dicimus.ita ſcire licet defectum ſubſtātiæ humidæ,puta potus,& illius ſuctum ſitim facere naturalem,nimium tamen facere ſitim aliā proportione caninæ fami reſpondentem.hanc licet videre in diabete.Sed vt fames nimia,ex cauſa frigida fit,aut ex redundūntia humoris accidi,ita nimia ſatis fit ex intemperie calida & ſicca,aut ex redundātia humoris ſalſi.illud euenit per febres ardentes, hoc per hydropem aſcitem . Ex his manifeſtum fit,meritò homines eſurire priuſquàm ſitiant,fame ſcilicet & ſiti naturali prius enim fit indigentia cibi quam vehiculi..tamen nonnunquàm ſitiunt homines ꝑter naturā,anteq̄ eſuriant.quod fit in iis hominibus,quibus os ventriculi nimis eſt calidū hi em̄ quā quàm indigeant cibo,ꝓhibente id calore,non eſuriunt,& quāq̄ cibū non ingeſſerint,ex intēperie deſiccāte ſitiunt:qui ſtatim vt biberunt,attēperato ore ventriculi,incipiunt eſurire. ſed de famis et ſitis cauſis ſatis fuerit hęc dixiſſe,ſi modo tantillū addiderimus,vt, cōſequentiæ eorūquę dicuntur,ſtudioſos ſemper admoneamus.quādoquidē dictū paulo ante eſt famē & ſitim dolores quoſdā eſſe,& paulo ſuperius monſtratum eſt,dolores omnes fieri ex ſolutionē continui aut intemperie, & neque eos, qui ex intemperie fiunt, fieri poſſe ſine ſolutiōe.oportet ergo & famē & ſitim fieri ex ſolutiōe, vel ſal ſaltem cum ſolutione.ſed ex qua queſo ſolutione fiunt?ſunt anim ambæ paſsiones penuriæ ſenſus,al altera cibi,altera potus:tamen penuria neque ſolutio continui eſt, neq; accidens quod tactu percipiatur?reſpondendum,famem eſſe ſenſum ſuctus & compreſsionis,aut contractionis,aut vt cumque aliter lubet appellare,perſe,defectus,per accidens.nam cum defectus priuatio ſit quędam,non videtur poſſe perſe inſtrumentum ſenſus alterare.compreſsionem tamen aut contractionem diximus in iis eſſe,quæ ſoluendo inferunt dolorem.iam verò calorem & ſiccitatem, ex quibus ſitim oriri diximus, nihil eſt difficile dolorem perſe facere(id enim etiam antea monſtratum eſt) neque interim continuū in ventriculo ſoluere,quod in aliis omnibus membris ſolent facere,miri quidquàm habet. quare tempeſtiuum iam eſt capiti huic dare finem.

¶ Caput octauum.de ira & an poſsit aliquem interimere.

IRa eſt feruor ſanguinis in corde,motus timori contrarius, dicentibus, Ariſtotele ſeptima ſectiōe proble.17.& Gale.li.De cauſis morborum primo.Nam quamquàm ab Ariſtotele rhetoricorum ſecundo capi. ſecundo dictum ſit.ira eſt appetentia vltionis cum dolore propter apparentem immeritò contemptum,tamen declarante Galeno ſecundo de ſanitate tuenda, accidens quoddam irę eſt, non eius eſſentia vltionis appetentia.quod patet verum eſſe cum & in odio etiam hæc appetentia ſit. alii omnes animi motus,quemadmodum cum vehementes ſunt, corpus extra naturam alterant, ita cùm eorum vehementia plurimum creſcit,poſſunt repente hominem interimere. Sola ira videtur ab Hippocrate & Galeno excæpta, vt pote ex qua homini non poſsit mors accidere. quamquàm neque id eſt tam perſpicuum,vt citra controuerſiam tranſigendum ſit. libro ſecundo de cauſis ſymptomatum ita ſcripſit Galenus.ab ira nemo interiit:vt pote neque calore perfrigerato, neque robore ſoluto.ſi igitur ab ira robur virtutis non ſoluitur,non poteſt quantumuis increſcat,eſſe lethalis.Quarto de cauſis pulſuum ca.primo iræ pulſum vehementem eſſe dicit: quæ pulſus differentia non poteſt comparari niſi robore aucto, aut aucta cōtentione,& robore non ſoluto.Præterea ira contrahit viſcera in ſeipſa,& in cor & caput trahit ſanguinem & ſpiritum.vt docet hop.6.eyd.com.quinto his verbis .Excandeſcentia attrahit & cor & pulmonem in ſeipſa,& in caput calidum & humidum. Galenus in c. aſſerit caloris vitalis debilitati irā remedio eſſe.hip.rurſus.2.pydem.Dāda(inquit)eſt opera,vt ira

excitetur; & caloris & ſucci recuperandi gratia. Igitur potius auget robur, quam debilitet. Sed ex natura rei eſt magnum argumẽtum. nam ira neque eſt motus ſpirituum ad interna, neque ad externa, ſed ferbor circa cor. non eſt ergo quod debilitet. Sed contra videtur eſſe quòd Galenus. 12. methodi cap. 5 ita habet. Triſtitiæ verò & anexitates & iræ, eo modo lædunt quo multę vigiliæ, quod vires reſoluunt Et rurſus paucis inter poſitis inquit. In omnib⁹ eiuſmodi ſymptomatis manifeſtę vidẽtur ægtotantes tum animo linqui tum viribus reſolutis eſſe. Ergo hoc in loco iram, non minus quam triſtitiam & vigilias fortes, vires reſoluere dicit. quare nõ min⁹ quam illa, videtur poſſe interimere. nam ſi natura ſuâ vires ſoluit, quo maior erit, eò ſoluet plus, quare aliquando poterit vſque adeò increſcere, vt mortem afferat repentinam. Nonnulli huic Galeni loco, qui nuper citatis appertè contrarius eſſe videtur, ita reſpondent: iram cuius hic ſit mentio, non eſſe eam, quæ proprie ira nuncupatur, ſed tędium, aut affectum aliquem irę ſimilem. cęterum hi videntur reſpõdere nulla probabili ratione per moti. nam eodem nomine vſſus eſt. 12. meth. & 2. de cauſis. ſym. illic enim eſt οἱ θυμοὶ δ᾽ οὔτις. hic θυμωθεὶς. quare aliter ego reſponderim: iram quidem, ſi ſola conſiſteret, ſuo motu potius virtutem excitaturam, quàm extincturam: calore tamen poſſe nocere, etiamſi ſola cõſiſteret, ſiccando vigiliarũ more. calfacit enim vehemẽter, ac proinde. 6. epid. citato loco, in calidis naturis & affectibus, pręcipit iram deuitare. quoniam vero rariſsimè aut nunquàm ſola conſtitit ira, ſed cum aliquo mætu permiſcetur, contrariis motibus calore & ſpiritu agitatis lædere poteſt, & animi deliquium facere quemadmodum dicebatur, 11. methodi: verum tamen quoniam contrarii motus ſibi quodammodo reſiſtunt, fit vt læſio non eatenus procedat, vt mortem faciat, vt gaudium & timor quemadmodum dicebatur. 2. de cauſis ſympto. quo loco non eſt vertendum, vt vertit linacer, neque robore ſoluto, ſed neque tono ſoluto. habetur enim græce μήτε τοῦ τόνου λυομένου. nã ira neque impetus ad interna, neque ad externa eſt, ſed voluti tonus. quare iram interficere poſſe repente ac per ſe, nullo alio prius affectu pręter naturam genito, non putauerim: cœterum robur poſſe ſoluere & ſyncopem facere, quamquàm neque hoc per ſe, ſed ratione aliorum, quæ cum ipſa coniunguntur, aut ipſam conſequuntur. atqui vtrumque horum videtur à Galeno dictum citatis locis. ſed nitetur aliquis fortaſsis oſtendere, de ſententia galeni irã non augere calorem: quãdoquidem. 2. lib. de ſanitate tuẽnda ante verba paulo ante citata, ita ſcripſit. Quãquàm ira haud quaquàm accretio, ſed veluti ferbor eſt caloris in corde (paucis interpoſitis) Verecundãtibus autem augetur inſitus calor. His Galeni verbis apperte videtur ſignificari: iratis non augeri inſitũ calorem, augeri tamẽ ſuffuſis pudore. tamẽ intelligendum eſt Galenum loco illo non negare, irã augere innatum calorem, non minus quàm pudorem: ſed declarare modum, quo in vtroque illorũ motuum augetur. Nimirũ iratis augetur calor ferbore, verecundantibus augetur motu ſanguinis & ſpirituum. Eſt verò hic ſenſus multò clarior in dictione græca, quam in vulgari hac trãſlatione. illa enim ita habent αὐξάνεται δὲ καὶ τοῖς αἰδουμένοις ἡ ἔμφυτος θερμότης. ideſt, augetur autẽ & verecundantibus calor naturalis. quæ verba apperte innuunt calorem iratis etiam augeri, tamen ſi excluſa particula copulandi ſola particula aduerſitatis relinquatur: ſignificabunt iratis non augeri naturalẽ calorem: & fiet nobis ocaſio controuerſię, quæ in autoris verbis eſt nulla. ſed hanc controuerſiam iam diremimus.

¶Caput nonum. De riſu & fletu.

RIſus tam eſt hominib⁹ naturalis, vt proprii exemplũ porphirio fuerit, quaſi nihil inuenerit hominibus proprius, excæptis iis quæ ipſius eſſentiæ partes ſunt: tamen fit aliquãdo præter naturam vſque adeo, vt nonnullos conſtet riſu sardonico (quod eſt in prouerbio) interire. quãquàm de hoc ſymptomate videas à Gale alioqui diligentiſsimo, & ab aliis qui illum ætate conſequuti ſunt, ſcriptum eſſe nihil: neque de ipſius riſus cauſis aut ſubſtantia quicquàm eſſe apud illos. inter eos qui noſtro hoc ſeculo habentur ſapientiſsimi, Hieronymus fracaſtoreus & Franciſcus Valeriola viri, ambo ingenioſiſsimi, non parum emunctas prodidere ſententias. tamen in re adeo difficili, quæque apud alios ſcripta non ſit, nihil mirum primos ſcriptores ſententiis diſsidere. quare non fuerit inutile neque à noſtro inſtituto alienum: quod inter illos controuerſum eſt diſputare, & interim quod de hoc ſymptomate ab aliis ommiſſum eſt, proſequi. Nõ dubium eſt riſum eſſe vibrationem quandam ſepti tranſuerſi, & muſculorum thoracis & oris: atque hanc vibrationem ſignificare aliquem animi motum: ſed quem animi motum ſignificet, & qua ratione motus cordis moueat muſculos, eſt cõtrouerſum. fracaſtoreus lib. de ſympathia cap. 20. cenſet riſum duarum paſsionum eſſe ſignum, gaudii & admirationis. Veleriola ſubſtulit admirationem, & ſolius gaudii quod profuſum eſt, dicit riſum eſſe ſobolem. tamen interim non reſpondet, quantum iuditio conſequor, omnibus iis quæ à fracaſtoreo in ſuæ ſententiæ confirmationem, dicunrur. Argumẽtatur hic ex duab⁹ paſsionib⁹ homines ridere ex difficultate riſus. nam hac ratione riſus nimi⁹ grauis eſt. quãquàm hoc alia ratione poſſe prouenire docet ipſemet dicens,

re,quod cor in perpetua illa expanſione(vt ita dicam)non difflatur tamem videtur firmioribus rationibus illius ſententia poſſe confirmari. Experimento ſentimus homines ridere,quum occurrit res iocunda et noua, atque quamprimum ceſſat aut iocunditas aut nouitas,ceſare riſum. ſed noua faciunt admirationem,iocunda gaudium. igitur riſus ambas has paſsiones ſequitur,gudium et admirationẽ. fortaſſe reſpondeat Vale. res iocundas propterea riſum non facere,niſi nouę ſit, quod quæ conſueta ſunt paſsionem non faciunt.ſed falſo hęc reſpondebit. nam riſus ceſſat multo anteque gaudium quã do ſcilicet admiratio ceſsat ante quam gaudium : atque cum duo hæc riſum faciant,cum illorum alterum ceſſat,riſus extinguitur vt pote amborũ proles. Sed rogem rurſus, ſi poteſt a riſu abeſſe omnis admiratio,cur ſolus homo ridet,non enim ſolus gaudet. An non quia ſolus admiratur? nam obiectu rerum nouarum alia animantia terretur,homo vt pote rationabilis admiratur.terror vero tam longe abeſt vt moueat,vt etiam cohibeat riſum .cur fatui rident plus hominibus intelligentia prædictis, & pueri plus viris?an non quia hi lęuioribus de cauſis plus mirãtur?nã quod ſanguinei plus aliis rideant, cauſa eſt,quod ſunt hilariores.his contra obiicit valeriola,omnem admirationem efficere quaſi ſuſpẽſionem quandam animi,ob rei nouitatem & ignorantiam,quare riſum potius prohibere quã prouocare. Addit pręterea admirationem eſſe rerum nouarum & mirabilium,riſum ludicrarum. Profert in ſuper multa exempla rerum redicularum,quibus nihil ſubeſſe putat admiratiõis .ſed vt verum fatear libere,magis mihi placet ſententia fracaſtorei hac in parte, quippe quæ omnibus problematis reſpondet probabilius.nam quamquã admirationem cum gaudio riſum facere dicimus, tamẽ non proinde quo maior admiratio eſt,eo maiorem riſum facere,niſi ſimul gaudium creſcat ad portionem.cumque admiratio valde magna eſt,& rei difficilis, non permittit profuſo gaudio moueri,ſine quo riſus non conſiſtat.tamen admiratio facilis,gratæ rei,ea facit riſum.itaque magna admiratio facit ecſtaſim facilis facit riſum.Rogat Valer.quis rideat vbi ſerenitate ſumma magnos decidere imbres aut ęſtate media ingentia oriri frigora viderit?immo vero quis vnquam tam treticus fuit mi Valeriola, qui hæc conſpicere(niſi timorẽ incutiebat nouitas)citra riſum ſubſtineret? Quę.n.queſo admiratio,rurſus inquis,cadit,cum ſcitos & paruulos noſtros liberos cõplectentes,ob ipſorum geſticulationes, ob inarticulatũ ſed lepidum ſermonẽ,ob varios inſultandi modos,ob ridicula & puerilia facta,in riſum effundimur? ſapientiſsimus es Valer. qui primas voces,lepidum ſermonem,varios inſultandi modos in infantulis ne leuiter quidem mararis.Sed miror(quamquã non rideo)ſeuerum hominem etiam illa cuius nulla admiratio eſt ridere.habentur.n.leuis mentis,qui ea quorum minima admiratio eſt rident,nedũ quorum nulla.dicis optimé riſus eſt rerum ludicrarum,ſed quæ res ridiculæ ſint id demũ eſt in controuerſia.Ridemus arbitror conſpecta re quapiam deformi admodum,& monſtroſa vel magnitudine vel figura.Solent.n.talia in aulis magnatum riſus cauſa verſari.tamen illa, ſi riſus ſolius gandii eſſet, nequaquã eſſent ridicula.nam gaudium eſt rei iocundæ:admiratio mirabilis.ratio iocnnditatis eſt in bono, admirationis in nouo.tamẽ in re monſtroſa nulla boni ratio cõſpicitur,magiſquã in re vt oportet cõparata,ſed nouitas.igitur gratia admirationis fiunt res ridiculæ. nam quæ citra admirationem vehementem,quæ ſtupor ſit,aut citra terrorem,admirationem aliquam,aut inſolentiã continent, ridicula ſunt.itaque quamquam ſæpe ridemus ,admirationem,quæ ſubeſt , non perſentientes , aut propter facilitatem illius,aut propter cõſortium cum alio affectu,tamen ſubeſt tunc quoque admiratio quæpiam,aut in coſpecta re,aut in eo quod interim nobis in mẽtem latẽter ſubit. Eſt cum excitatur in nobis riſus,citra alias cauſas ex titillatu,quem non tam eſſe riſum quã riſui ſimilem motum docet fracaſt. cum Nicolo florentino.quos hac in parte merito damnat Valeriola dicens,verum riſum eſſe.Sed huius deciſsio ex cauſa qua hic riſus fit pendet.nam ſi eiuſdẽ prorſus cauſæ eſt cuius alter riſus,cęteris etiã illi ſimilis non video cur non ſit riſus verus. Ariſt.3.de par. Anim.cap.10.calfactu ſepti tranſuerſi dicit fieri,calore motu titilatus excitato & in ſeptũ trãſfuſo. hęc Ariſt. quamquã ego nõ video qui tãtus calor poſsit attrectatis plãtis pedũ in pręcordis excitari. nã ſi vt ipſemet Ariſto. inquit ſect. 35. probl.7. vicinia ſentientis partis facit vt labra titilẽtur,faceret profecto longinquitas vt plãtę pedũ non titilarẽtur.non itaque eſt,quantũ intelligo,hæc cauſa. ſed partes quędã acerrimi ſenſus,ad quas muſculorum ſunt capita,ex tactu ſentiunt voluptatẽ,veluti delinitis carneis partibus. hęc voluptas,cum repẽte & latenter accedit,tranſfundit ad cor gaudiũ cum quadã ſpecie nouitatis. atque ita non aliter ac ex aliis cauſis riſus fit.hac cauſa cõtingit vt nullus ſe ipſum poſsit titillare,quia nullius tactus poteſt ſibi ipſi occulté occurrere. vt vel hinc rurſus ſumpto argumento,conſtare poſsit,riſum non ſine admiratione fieri. nam ſi ſolo gaudio,aut ſi ſolo calore fieret (ſi placet ita dicere cum Ariſt.)hic qui fit titillatis.nihil faceret ad riſum fraudulent' & cladeſtin' tactus.tamẽ ſcriptũ ab Ariſt.ipſo eſt quodã probl.dictę ſect.riſus alienatio quædã & fraus eſt,qua qui in ſede pręcordiorũ verberantur rident.ſed illud ſupereſt vt contemplemur,qua ratione per gaudium mouentur ſeptum tranſuerſum & muſculi ex cordis paſsione, cum ſint inſtrumenta facultatis animalis. Primũ omniũ ſatis conſtat cor non poſſe mouere muſculos pſe.illud.n.arterias ſolũ mouet.gaudiũ paſsio cordis eſt. ſed riſum nõ dixim' ſolo gaudio fieri,ſed illo & admiratioue,quæ paſsio rationabilis part[illegible]t.itaque hac ratione nihil mirũ,inſtrumenta facultatis

animalis

animalis moueri ad prodendã admiratiõem gaudio coniunctam.neq; vero mirũ gáudiũ quoq; motu aliquo animali ꝓdi,non quidẽ corde mouẽte muſculos,ſed animali facultate vitali cõſentiẽte.fit hinc rurſus manifeſtũ riſum naturalẽ liberũ motũ eſſe quia motus animalis eſt: tñ difficile cohiberi aliquã-do qa etſi eſt animalis eſt in numero eorũ q̃ ſubſeruiũt naturalibꝰ,qđ de reſp. dixit.ga.2.de motu muſculorũ.hęc itaq; eſt eſſentia,& hę cauſę riſus naturalis modo ſi de fletu naturali tãtillũ addidero,de eiſdẽ cũ pręter naturã ſunt dicã,quod pręſens exigit diſputatio.fletus eſt motꝰ riſui cõtrariꝰ, animi etiam motũ aliquẽ repreſẽtans.vt p illũ dilatatur cor & cũ eo thorax et faciei miſculi,ita p hũc conſtringun-tur.ſed in facie p riſum quę ad os attinẽt magis,p fletũ maximè quæ ad oculos.hęc cõpreſsio lachrymã exprimit,quę ex eadẽ materia eſt ex qua vrina & ſudor,puta ex ſãguinis ſero:ſed vt vrina ex hepate,& ſudor ex venis,ita lachryma ex humidis oculi partibus.docet hoc ſine cõtrouerſia Ari.ſect.5.prob.35. vbi ita ſcripſit.lachryma ſudor quidã eſt. mõſtrat illud Ari.quibuſdã argumẽtis.pri. ex modo ſubãtiæ: eſt ſiquidẽ nõ aliter q̃ vrina & ſudor tẽuis & aquea ſubſtãtia,& ſalſa ſapore.ex modo etiã gẽñatiõis,nimirũ generãtur ex eiſdẽ cauſis.Ambo exprimi ſentimꝰ calfactu & motu vehemẽtiori.ii nimirũ qui rẽ quãpiã vehemẽtius calfacientẽ faciei admouẽt illachrimãt,& qui vehemẽtius mouẽtur,aut ęquis inſidẽt curẽtibꝰ vehemẽter,maximè ſi humidioribꝰ oculis ſunt & cerebro.hinc etiã fit vt cũ vehemẽtius ridẽt homines,effundãt lachrymas , vt ſudãt.ſ.motu & calore humore effuſo.ſed cũ cauſa quapiã tali lachrymę nõ fiũt,animi motũ declarãt,vt riſꝰ gaudiũ cũ admiratiõe,ita fletꝰ triſtitiã,aut timorẽ.ſunt.n. duo hi motus animi admodũ ſimiles,p quos cor cõſtringit̃,atq; in eo calidũ innatũ. hinc fit vt riſu & fletu homines vtãtur,illo ad gratulãdũ & ſalutãdũ,lętũ animũ ita volẽtes oſtẽtare,hoc ad cõmiſeratiõnẽ.fit ex dictis vt pueri & muliercule facile illachrymẽt,qa affectibꝰ animi faciliꝰ tãgũt̃,& hũidiores ſũt tẽperamẽtis.Cæterũ de cauſis quibus hi duo motus ſymptomata fiunt res exigit vt diſputemꝰ.Riſus & fletꝰ præter naturã fiũt,ex morbo animi,aut inſtrumẽtorũ.morbi animi,ex quibꝰ hęc fiũt,ſunt deſipientiæ.vidẽtur nõnulli melãcholici perpetuo lugere,nõnulli etiã ridere, de qua deſipiẽtia locutus eſt hip. 6.aph.53.dicẽs,deſipiẽtię quę cũ riſu fiũt ſecuriores.hac melãcholię ſpecie ſuſpicati ſũt abderitę laborare ſuũ democritũ,quẽ tñ nõ cẽſuit hip.heleboro expurgãdũ:vt potè ſapiẽtiſsimũ,& minime diſipiẽtẽ. Quãq̃ ego nõ putauerim fieri poſſe vt tã ꝓfunda mẽtis cogitatio nullã melãcholiæ ſpeciẽ peperiſſet.ea eñ eſt humanæ mẽtis imbecillitas,vt ſapiẽtiſsimi quiq; in deſipiẽtiã relabãtur. quare riſum democriti & fletũ haracliti quãq̃ ex ſapiẽti cõtẽplatione ꝓceſſerint,tandẽ nõ affuiſſe à ſymptomatis melãcholiæ, ſoleo ſuſpicari. Ex vitiis etiã ad corpꝰ relatis,fiũt hæc duo ſymptomata:riſus ex percuſsiõe ſepti trãſuerſi agitato ſimul interiꝰ calido innato,vt nõ poſsit facultas ſeptũ cõtinere.eſt eñ quaſi motus quidã cõuulſionis.qualẽ riſum cuidã accidiſſe lãcea cõfoſſo latere refert Ari.3.de partibꝰ animaliũ:atq; ex vehemẽti ictu ſcio ego cuidã ſuperioribꝰ annis accidiſſe.nõnũq; ex calfactu quodã earũ partium,quomodo crocũ potu riſum præter naturã facere,ſuſpicãdũ eſt.Eſt cũ ex cõuulſione fit in partibus faciei riſus ſpecies,quę tñ nihil minus q̃ riſus eſt.fletus ſymptoma ex nimia ſero ſimilis humoris redũdãtia fit.quę aut in ipſis oculorũ partibꝰ generatur,vt in iis qui intẽperie humida cũ ſubſtãtia,laborãt:aut ab aliis partibꝰ influit,vt quorũ oculi fluxione laborãt.horũ eñ vtriq; ſolẽt illachrymari.ſimili quadã ex cauſa effũdũt lachrymas quibꝰ inſtat iudiciũ ꝑ fluxũ ſanguinis de naribꝰ vt ab hipp.dictũ eſt.1.de morb popul.parte. 2.ſed de duobus his ſymptomatis quantum res exigebat dictum eſt.quod ſi nonnihil vltra controuerſias proceſsimus,factum eſt,quia quæ nos diximus apud alios autores deſiderantur,

¶Caput decimũ . An poſſit perire in particula quapiã ſenſus ſeruato motu.

MOnſtratum eſt in ſecũdo huius operis libro,mẽbra recipere ſenſum & motũ ,ab ea facultate,quę in cerebro reſidet,vnica influxione,quã illuſtratione quadã fieri diximus.addidimus in eo libro ꝓpterea actiones has poſſe amitti citra ꝓprium aliquod partis malum,affecta origine, aut interclusa via,contra ac naturalem facultatem , quę quia inſita eſt membris, nulla ex parte influens , non habet ſymptomata ex ſola ſympathia.an verò vt duæ hæ actiões,putà ſenſus & motꝰ,ſimul recipiũt̃ in mẽbris ſimul quoq; amittãtur,an poſsit illarũ quęlibet ſine alia amitti, an nõ quęlibet,ſed altera, diſputat galenus.1.de locis patiẽtibus ca.6.vbi docet mẽbrũ aliquod vt manũ crus aut etiã digitũ, poſſe amittere ſenſum ſeruato motu,& motũ ſeruato ſenſu,reditq; vtriuſq; euẽtus cauſã, diſtinctius tñ.libro.1. de cauſis ſymptomatũ cap.5.vbi addit , quãq̃ hæc in eodẽ mẽbro cõtingere poſsint ambo , tñ in eodẽ neruo,nõ ambo:ſed ſenſum ſeruari poſſe ſine motu,motũ vero ſine ſenſu minimé.nimirũ fit,vt idem neruus,nõ ſolũ idẽ mẽbrũ,amittat motũ ſeruato ſenſu,qa cũ ſentiẽdi & mouẽdi vis ſit eadẽ,maiori tñ opus eſt ad mouendum,quàm ad ſentiendum.quãdo quidem motus conſiſtit magis in agendo ſenſus quodammodo in patiendo , vt in ſecundo libro nos explicuimus. vis igitur quæ valet mouere, multo magis valebit ſentire:non tamen quæ ad ſentiendum eſt ſatis ſtatim ad mouendum erit.cæterũ in eodem membro nihil eſt intellectu difficile, neruos quibus texitur cutis, obſtructos eſſe, iis qui in muſculos ingrediuntur expeditis. cum hęc ſit Gale. opinio, ab aliis atiam autoribus recæptiſsima

& tã euidẽtibus ratiõibus cõfirmata, nõ deſunt qui cõtẽdãt, poſſe in eodẽ etiã neruo pire ſenſum ſeruato motu, ii.ſ. quibus antiquos refelere læue eſt: neque ſolũ læue, ſed & glorioſum. Videndũ tñ eſt qua ratione victi ita ſentiãt. Conſiſtit (dicũt) omnis facultas in tẽperamento partis & quãq̃ hęc facultas nõ eſt inſita membris ſed influens participat tñ illã ratione tẽperamenti pars quę recipit influxionẽ, & quã q̃ animalis facultas vnica ſit, nõ tñ vnico vtitur inſtrumenti tẽperamẽto ſed diuerſis ad mouẽdũ & ad ſentiẽdũ. vt eñ lingua guſtamus & attingim⁹ & diuerſo tẽperamẽto veriſimile eſt in ea hæc agi: vt etiã idẽ ventriculus trahit retinet, cõmutat & expellit, tñ ex diuerſis tẽperamẽti qualitatibus hęc ꝓficiſcuntur: ita neruus idẽ mouet & ſentit tñ diuerſis tẽperamẽtis hæc eũ facere eſt veriſimile. Nã ad ſenſus acrimoniã facit humor, ad motus firmitudinẽ, ſiccitas, ergo areſcente neruo priùs peribit ſenſus q̃ motus, quia prius peribit humoris mediocritas q̃ ſiccitatis (hoc eñ etſi nõ dicatur, intelligi modo debet, cõuenire hęc tẽperamẽta his actionibus, cũ quadã mediocritate. nã cõſtat omnẽ immodicã intẽperiẽ deiicere actũ cuiuſq; virtutis) igitur (colligũt) poteſt alterutrũ cõtingere. Aduerſum gale. ſanè eſt hoc dogma haud obſcurè. nã. 1. de cauſis ſymptomatũ, ita ſcripſit. cõtra vero haud quãq̃ inuenias factũ, moueri quidẽ, ſine ſenſu tñ eſſe nudũ muſculũ, O rem miſerãdã quãto foret ſatius, argumentorũ ſi quę occurrerẽt (occurrũt eñ nõ rarò, etiã aduerſus euidẽtes aſſertiones) diligẽter ſolutiones quærere, & inuẽtas docere noſtros diſcipulos, quã ſtatim vt ex noſtra ignorãtia hęremus, miſeros transferre in falſas ſentẽtias? abutimur autoritate, mihi crede, dũ ita facimus. foret multò vtilius, vt diſcipuli intelligerẽt, quantò minus habẽt iſti antigaleni in ſeceſſu, q̃ in frõte, vt omnes (quod ego facio) reſipiſcẽtes, irriderent hominũ inſolẽtiã. qd ergo reſpõdẽdũ argumẽto eſt? qd aliud, quã ſenſum fieri melius cũ quodã hũore, & motũ cũ quadã ſiccitate: tñ ſenſũ, quia minimæ eſt actiõis, nõ adeo exactã exigere diſpoſitionẽ in inſtrumẽto, aut tẽperiẽ: ſed cũ quacumq; fieri poſſe, quæ nõ ſit inæptiſsima (id intelliges, cõſiderãs, nullũ corporis neruũ carere tactu, etſi illorũ nõnulli ſunt ſatis ſicci) tñ motũ, vt pote qui in actiõe magis cõſiſtit, niſi ſatis cõmodum nactus ſit inſtrumẽti tẽperamentũ, nõ fieri. his receptis, quæ galenus ipſe innuerat, cõſtat, vtcũq; actio animalis ex neruo quopiã tollatur, tolli motũ ante ſenſum. nã ſi interceptione facultatis tollitur, prius deeſt facultas valẽs mouere, q̃ ſentire: ſi intemperie nerui. ſit hęc ariditas (nã hæc illorũ argumẽto maxime quadrat) tuncq; intellige, quãq̃ cũ ſiccitate deterius fiet ſenſus, nõ tñ prius fieri ceſare, q̃ & ad mouendũ ineptus ſit neruus. Quare ego nõ dubito, poſſe, neruo dureſcente, minui ſenſum, anteq̃ minuatur motus, neq; ſolũ hoc, ſed minui ſenſum, ceſcẽte motu. vt ſi cui homini, qui ſit acriori ſenſu & debiliori motu eo ꝙ ſit molliorib⁹ neruis, incipiãt illi durari: interim dum durities nõ eſt admouẽdũ nimia, decreſcet ſenſus, creſcẽte motu. hoc cõtingit pueris omnibus, tendẽtibus ad firmiores ætates. tñ quãq̃ incipere poſsit minui ſenſus, ante q̃ mot⁹, nõ poteſt priùs defficere, quàm ille. quia cum minori inſtrumenti aptitudine, poteſt conſeruari. his quę dicuntur admodum, prouabiliter, atteſtatur experimentum quotidianum. cui non poſis cõtrariũ obiicere, ſatis certo ſcio, quare ego in Galeni ſententia maneo.

¶Caput vndecimum. An frigus ſit perſe cauſa alicuius actionis.

A Qua intemperie minuatur, tollatur, aut vitietur actio quæpiã perſe, & à qua ex accidenti, non poſſis deſtinguere, niſi prius inueneris, a quibus qualitatibus perſe ea agatur, & a quibus non perſe. Eſt verò in hac diſputatione controuerſia non leuis, de modo quo frigus eſt in animantibus actionũ cauſa. Quidã dicũt, frigus nulli facultati ſubſeruire pſe: ſed omnib⁹ facultatibus eſſe aduerſum: alii contrariũ aſſerunt. qui priorem tuentur ſentẽtiã, vocant teſtes Galenum & Auãicen, & inſuper addunt argumẽta. Galen⁹. 3. de cauſis ſympt. cap. 3. quo verò (inquit) ad paucos reſpiciat quis ſcopos, in ſummis rẽ totam diſtinguam. caloris incrementa potentius commutant. interim tamen dum ad tãtum venerint vehementiæ, vt nõdum colliquent: tunc namque primum omnino ſunt inutilia. frigus vero nilli functioni eſt ex vſu. Auicena fen prima primi doct. 6. cap. 3. multis rationibus cõcludit frig⁹ in actionib⁹ virtutum non ingredi eſſentialiter (vt or illius verbis) ideſt non perſe, ſed ex accidenti. ſunt auicenę hęc argumenta. frigus omnibus facultatibus eſt perſe aduerſum: quandoquidem nullam operationem nõ impedit, cum creſcit, ergo nulli eſt ex vſſu perſe. quod verò omnes operationes lædat perſe, monſtrat quãdoquidem (inquit) frigus eſt ſtupefactiuum & paralyticum faciens, ideſt, tollit ſenſum & motum. de naturalib⁹ vero facultatibus quod hæ quoque impediantur à frigore, cõſtat haud dubiè. nam cum facultates illę ſint quatuor, ciborum confectio, quę vnius illarum actio eſt, citra controuerſiam fit à calore. aliæ tres aguntur per motum. quare cum motus omnes lædat frigus, lædet quoque perſe illarum actiones. nulla igitur actio videtur ſupereſſe, quam iuuet frigus. Nihilomin⁹ Aponenſis, qui ante nos medicas controuerſias dirimere agteſſus eſt, contrarium cenſuit: nempe eſſe actiones aliquot, quæ perſe iuuentur à frigore, & perſe leduntur à calore. qui primum omnium damnat Auicenã & Galenum. neque enim videtur poſſe, quantumuis conatur, alioqui conciliator, conciliare verba illa Galeni ca. 3. de cauſis ſumpt. cum aliis eiuſdem Galeni locis, quę pro ſe affert, & aliis Ariſtotelis, Galenus

inquit

(inquit) facultates omnes in temperamento collocat. temperamentum vero eſt in calido frigido humido & ſicco: non ergo ſolus calor, ſed hę omnes qualitates ad animantiũ actiões vim habent. Ariſto. ſecundo de generatiõe animalinm capite quarto ita inquit: ortus partium ſimplicium à frigore aũt calore eſt, conformantur enim & coagmentantur alia à frigido, alia à calido. Addit Ariſto. carnis generationem docens, eam ex ſenguine quem venæ exudant & frigore conſiſtere. Hęc eadem eſt doctrina Galeni ſecundo de temperamentis, vbi inquit, partium quarumdam generationem eſſe per frigus & eas calore ſolui: aliarum generationem eſſe per calorem, & eas ſolui frigore. ſed omnes partes generantur & augentur concoctione, ergo concoctio non ſolum calore agitur, ſed etiam frigore. Addit, appetentiam iuuari perſe à frigore: hinc que frigidos ventriculis plus appetere: quare cum appetẽtia actio quædam animantis ſit: non omnes fieri perſe à calore. Preterea addit animalia quędam eſſe naturá ſuà frigidiſsima, quæ tamen nutriuntur, & reliqua omnia agunt, vt cœtera animantia. quare cum in illis frigoris ſit multo pluſquam caloris, non videntur actiones illæ perſe à calore agi. His omnibus addit, Auicenæ argumentum eſſe deblilißimum: neque enim minus actiones omnes corrumpi á calore immodico quàm à frigore, quare iſta ratione non minus calorem eſſe aduerſum facultatibus, quàm frigus. nam ſi calore moderato opus eſt ad conſeruationem facultatum: opus etiam eſt frigore moderato. Vnde rurſus deſumit anſãm argumentandi. Si (inquit) ad facultatum conſeruationem concurrit frigus perſe, concurret quoque perſe ad illarum actiones. Hęc ſunt illius argumenta. Tamen mihi contraria ſententia videtur eſſe Galeni & Auicenæ & Ariſtotelis, & inſuper veriſsima. frigus nempe ad actiones omnes viuentium corporum ex accidenti concurrere, non inquàm quod tantum frigus ſit, ſed quod calorem opporteat eſſe ita temperatum: quod citra tantum frigus fieri nõ poteſt. atqui eodem modo concurrit frigus ad animalium generationem, & ad facultatum conſeruationem: & ad actiones, ad omnia nempe ex acidenti. nam ad hæc omnia neceſſarium eſt frigus propter caloris temperationem: ita vt ſi citra frigus omne poſſet calor eſſe, hoc aut illo gradu remiſſus, nullum frigus eſſet futurum vtile. Neque verò eſt quod nos conturbent naturales actiones quorundam animalium, quæ frigidiſsima ſunt. neque enim eſt philoſophiæ aduerſum, corporis frigidi eſſe actionem quandam, quæ à calore perſe fiat. Nam aqua frigida vno gradu, infuſſa in aquam tertio gradu frigidam, frangit illius frigus. conſtat verò, frigidam illam aquam calore id facere: neque enim arbitror frigore frigus corrumpat. Quare minus debuit, illorum animalium exemplo (vt hoc quoque obiter dicamus) vinci fernelius, vt calorẽ quendã cœleſtẽ, haud quaquàm ſimilem calori elementorũ, in viuentibus eſſe contenderet. Verum ille diuinus eſt totus, non philoſophus. Sed reuertor ad inſtitutum. Si dictum ab Ariſtotele eſt loco citato, quędam coqui à frigore, intelligendum eſt, id agi à modico calore. quod enim id vellit ariſtoteles ipſe, intelliget quicumque non oſcitanter præterierit id caput, aut conſtiterit in primis verbis. nam in eodem capite paulo infra, ita ſcripſit, differens de omnium membrorum generatione. Ineſt hic calor in excremento ſeminali tantus talemque habens motum, & actionem, quantus modicus ſit ad quamuis corporis partem: quantum autem deficiat vel redundet, deterius efficit, aut mancum, id quod gignitur. ſimiliter vt in iis quæ foris elixatione comparantur, ad veſcendum aut ad alium vſum. ſed in his mediocritatem caloris admotum præparauimus nos: illic, natura gignentis accommodat. in iis autem quæ ſponte oriuntur cauſæ ſunt motus temporis & calor. frigus priuatio caloris eſt. His verbis Ariſtotelis apertè ſignificatur, actiones omnium membrorum, agi calore, frigus eſſe ad caloris temperationem & remiſsionem. non enim aliud ſignificans dixerit Ariſtoteles, frigus priuatio caloris eſt: cum conſtet illud eſſe qualitatem, & in numero agentium. Dicendum etiam eſt, frigidam cauſam non iuuare appetentiam perſe, refrigeratione inquàm ſola: nam hac ratione cum ſtupefaciat & tollat ſenſum, potius extinguet famem: ſed corrugatione & adſtrictione: qua ratione ſentimus acerba omnia famem inferre. Verum rogabis, cum non minus neceſſarium ſit quoddam frigus ad actiones, quàm quidam calor, & auctus calor nõ minus corrumpat actiones quàm auctum frigus, quæ eſt ratio, quæ monſtret, calorem hæc agere perſe, & frigus ex accidenti? hæc quæ (quantum intelligo) monſtratio eſt: frigus perſe lædit omnes operationes, & calor lædit ex accidenti: ergo calor iuuat illas perſe, & frigus ex accidenti. quod verò frigus perſe lędat, intelliges conſiderans, quamprimum in parte quapiam incipit creſcere frigus, incipere minui actiones: & creſcente frigore, ad portionem, actiones minui, vſque dum integre corrumpuntur: ex calore, non ita: immo verò nulla actio ſtatim ex quocunque caloris [in]cremento minuitur (quamquàm incipiat deteriùs fieri) vſque dum procedente calore in magnum incrementum, corruptione facultatis actio minuitur Ventriculus quantò frigidior fit, tantó minùs commutat cobos ſed non perinde quanto calidior. Crura quantò frigidiora fiunt, tantò pigriùs ingediũtur, tamen ventriculus ſatis magnam ſuſtinet caloris acceſsionem, & crura quoque, anteq̃ ille minus cõmutet, aut hæc lentiùs ingrediãtur. Hęc itaque eſt ratio explorandi, quæ perſe cõcurrunt ad actiones, & quæ ex accidenti. Illa qualitas quæ ſtatim ac incipit excedere mediocritatem, incipit remittere actiones, perſe eſt actionibus aduerſa

& ex accidēti concurret ad actiones, eoque à Galeno dictum eſt, frigus nulli facultati eſſe ex vſſu, quia nulli ſubſeruit per ſe. Nam omnes actiones, ſtatim ac incipit frigus creſcere ſupra mediocritatem, incipiunt langueſcere: tam quæ animales ſunt, quàm quæ vitales & naturales. Senſus omnes frigore torpent. Motus quoque omnes, ſiue animales ſint, ſiue naturales, ſiue vitales, compeſcuntur frigore. concoctio quoque omnis frigore agitur tardiùs, & imperfectiùs. Quare ad nullam actionem frigus eſt vtile per ſe. Sed de hac quæſtione hæc ſunt ſatis.

¶Caput duodecimum. De lethargo & phrenitide. an ſint inflamationes.

*

TEmpeſtiuum iam eſt vt morborū quorumdam eſſentias attingat noſtra diſputatio: primoque lethargi & phrenitidis, quandoquidem hi morbi plures homines tollunt. Refert ergo illorum eſſentias non ignorari. Lethargus, dicente Galeno decimotertio methodi cap. 20. eſt paſsio phrenitidi ſecundum ſpeciem contraria. locus malè affectus in vtroque morbo eſt idem, nempe cerebrum. 3. de locis patientibus cap. 5. ſed cauſa eſt cōtraria, vt habetur locis citatis. & .2. de cauſis ſympt. ca, vltimo & .4. de cauſis pulſuum ca. 14. & .1. prorrhetici, comm, 2. & ſępe alibi, lethargi nempe pituita, phrenitidis bilis: ſymptomata etiā contraria ſunt (ex eiſdem locis) lethargi ſegnities in motu, torpor in ſenſu, phręnitidis mobilitas & delirium. quod motus eſt vitiatus internorum ſenſuum. hoc vno cōueniunt, quod cum vtroque coniungitur continua febris, 3. de locis patientibus & .2. de cauſis ſymp. capitibus citatis. & hoc modo diſtinguntur ab aliis quibus cum conueniunt in cauſis & ſymptomatis: phrenitis à mania & lethargus à caro & apoplexia. Ita ergo differunt phrænitis & lethargus. quamquam. 3. ępidem. ab hip. omnes delirantes, vtcumque delirent, dicuntur phręnitici. & nonumquā a Galeno phrenitici dicuntur, qui ex inflamatione ſepti tranſuerſi delirant. Sed hæc ſpecies paraphrenitidis eſt, vt & delirium ex ardore ingenti febris. Dictarum paraphrenitidis ſpecierū, hæc quę ex febris ardore fit, nō eſt cum perpetuo delirio, ſed interciſso, illa quæ ex ſepto eſt, differt à propria phrænitide dyſpneæ ſpecie. phrenitici habent magnam & raram reſpirarionem: paraphrenitici nunc hanc, nunc paruam & crebram, nunc inæqualem omni inęqualitate. Talis eſt in his morbis affecta ſedes, & hæc ratio cauſarum & ſymptomatum. In diſtinguenda horum affectuum eſſentia eſt dubium, an poſsint phręnitis & lethargus fieri ſine inflamatiōe cerebri, ex ſola intemperie, cum putri ſucco: atque ſi inflamatio ſit, an in cerebri medula an in inuolucris. Galenus ſecundo de cauſis ſimpt. ita ſcripſit. Quipe phrenitis nō tantū á calidis ortum habet ſuccis, ſed ſupra id etiam phlegmonem in cerebro, & eius inuolucris excitat. Eſt igitur phrænitis inflamatio. Quod vero & lethargus inflamatio ſit, oſtēdo. Decimotertio meth. cap. citato lethargus cōtrarius phrænitidi ſecundum ſpeciem eſt. ſi igitur ſunt morbi contrarii ſecundum ſpeciem, conueniunt genere, ſed inflamatio ab intemperie ſine tumore differt genere: cum œdemate conuenit genere tumoris præter naturam, & ſpecie eſt illi contraria ratione contrariarum cauſarum, excitātium fluxiones: igitur eſt lethargus tumor præter naturam in cerebro, vt & phrenitis. Præterea ſi ſolum eſſent fluxiones, ac non potius inflamationes non haberent lethargus & phrenitis adiunctam perpetuam febrem. nam neque grauedo, neque fluxiones aliæ, quibus cerebrum laborat, illam habent. Sed cōtra eſt quòd Galenus primo prorrhetici com. 1. ad eſſentiam horum affectuum nō requirit inflamationes, ſed ita dicit: Phrenitis exquiſita & nulli alteri morbo permixta eſt, cum flaua bilis locum in quo reſidet animæ princeps pars præhenderit: lethargus vero cum locum eundem dilluerit humectaueritque pituita. nam quæ partibus in aliis ex bile & pituita noxæ, cerebrum ipſum ad conſenſum trahere poſſunt, continuę hę non ſunt. Ita que Galenus videtur innuere, ſatis eſſe ad horum generationem, diluui cerebrum pituita aut bile, ſed quo dilluatur, nō neceſſe eſt vt inflametur. Præterea, ſolo loco diſtīguit phrenitidē à paraphrenitide. quòd ſcilicet bilis aut in cerebro ſit, aut in aliis locis. Cæterum ratione argumentor, poſſe eſſe phrenitidem vt inflamatio non ſit. Quo ſit phrenitis ſatis eſt eſſe perpetuum delirium cum febre perpetua (addimus reſpirationē magnam & raram, quo illam ab inflamatione ſepti tranſuerſi ſeparemus) & quo lethargus ſit, eſſe ſomnū profundum cū perpetua febre (ſunt enim horum morborum hæc ſigna propria) tamen poſsūt hęc adeſſe ſine inflamatione. Nam finge imbutum eſſe cerebrum pituita, atque illam putreſcere. quid enim prohibet hęc ita fieri? an non poteſt putreſcere niſi in inflamatione? qua ergo ratione putreſcit in vaſis, per febrem? poteſt itaq; putrescere: quod tamen non fiet in tam pręcipuo membro, quin febris excitetur. ex ea ergo

putredine phrenitis continget, aut lethargus, atque adeo ſine inflamatione. Mihi tam videtur hæc ratio vrgere, vt opiner in morbis his non ſemper a primo die eſſe inflamationes, ſed ſæpe ſolam humorum redundantiam, putreſcentium in cerebro: atque ita: ſæpe cohiberi poſſe phrenitidem, & lethargum, antequàm in tumores euadant, auxiliis medicis: cum ſcilicet incipiunt adhuc. quod tamen niſi fiat, procedente fluxione putauerim excitari inflamationem neceſſariò. atque his addiderim propter nominum vſurpationem, nunquàm eſſe, aut dici debere phrenitidē firmatam (intellige perinde dictum de lethargo) vſque dum inflamatio eſt cœterum priùs poſſe incipere delirium perpetuum & febrem, quæ phrenitidis eſſentiam finiunt. Quod ſi quando videatur Galenus hos affectus intemperies cerebri dicere nihil repugnat. eſt enim cum inflamatione quæcumque intemperies cum redundante ſucco. Poteſt igitur, qui hanc ſententiam ſemel intellexerit, quam fortia argumenta confirmant, dicere, eſſentiam phrenitidis non conſiſtere in inflamatione, ſed in calida inteperie cerebri. hęc enim ſemper adeſt phrenitidi, inflamatio nō ſemper, ſed cum talis fuerit, qualem firmatam appellauimus. Poteſt itaque aut inflamatio incipere ante febrem, aut febris ante inflamationem. & ego quidem hoc fieri frequentius arbitror. nam raro admodum incipiet cerebrum inflamari, quin in illo ſit ingens calor excitans fluxionem, & tantus calor raro erit ſine ſucco, aut calefacto aut putri; quo affectu conſiſtente in cerebro; membro adeo principe, veriſimile eſt, febrem generari. verum tamen ſiue id ſit frequens, ſiue infrequens, fieri poſſe aliquando, ſatis ſit nobis, demonſtraſſe. Sed licet adhuc cuiuis dicere inflamationem eam, quæ per phrenitidem aut lethargum oritur, fieri in inuolucris, aut in ſola ſubſtantia cerebri. qua in quęſtione dicendum nō minus eſt, quid Galenus ſentiat. Sunt qui contendant, ſubſtantiam cerebri non poſſe contrahere inflamationem. quod argumentantur ex modo ſubſtantiæ quem habet, videtur enim nullis venis aut arteriis eſſe prædita, eſt enim membrum quoddā album & exangue. quare ſi nullum ſanguinem habet, non videtur poſſe à ſanguine inflamari. Jnflamatio ſiquidem fit ſanguine influente in venas & arterias: magnas primùm, ab illis in paruas: ab iis rurſus in poros & exigua caua. Vbi igitur venę & arteriæ deſunt, nulla poteſt inflamatio generari. Verum quanquàm hęc ratio probabilia affert, longe mihi videtur aberrare à ſententia Galeni: iuxta cuius opinionem putauerim poſſe cerebrum pati omne genus tumoris pręter naturam dempto ſcyrrho, membranas vero hunc quoque poſſe pati. Itaque & œdema poteſt eſſe in cerebro & in membranis, atque ita lerhargus. Inflamatio quoque in mēbranis & in ipſo cerebro. Quod apertè declarauit Galenus ſecundo de cauſis ſympt. dicens, phrenitis phlęgmonem in cerebro & eius inuolucris excitat. quod ſi non poſſent & phrenitis & lethargus in vtrâque parte conſiſtere, ineptè Galenus dixiſſet quarto de cauſis pulſuum capite decimoquarto lethargū ex ipſo potius cerebro, phrenitim pręcipue ex tenui mēbrana, & ſepto tranſuerſo. Sed tam eſt verū, Galenum ita ſentire, vt quarto de pręſagatione expulſibus capite octauo nullum talem affectum pati poſſe aut cerebrum ſine membrana, aut mēbranam ſine cerebro, dicat. Verum ſiue intemperies ſine fluxione, ſiue etiam fluxio ingruat in alterutrum ipſorum, ſtatim neceſſarium eſſe arbitror, cōmunicare paſſionē reliquo. Atque toto illo capite tumores in membranis a tumoribus in medula diſtinguit, & paulô infrà addit, cerebrum & pulmo fortaſsis ne admittunt quidem ſcyrrhum. Qui ergo ſolum ſcyrrhum denegat cerebro, haud dubiè reliquos tumores illi concedit. neque quidquàm repugnat, quod ex aduerſo adducebatur. Nam quamquam venas magnas & arterias cerebri ſubſtantia non habet, eſt tamen laxa & rara, atque proinde fluxionem facilè poteſt recipere. Adde, quòd quibus viis nutrimentum recipit, iiſdem poteſt recipere excrementum, quo generetur tumor præter naturam. Sed ſatis hactenus videmur mentem Galeni aperuiſſe.

¶ Caput decimum tertium. An neceſſe ſit læſa imaginandi vi alicuius ſingnlaris ſenſus inſtrumentnm pati.

*

SVnt qui putent,non aliter poſſe maginandi vim lædi, quàm cum aliquo ſenſuum externorum co-
municato malo,quorum ſententię videtur fauere Galenus, qui quarto libro de locis patientibus
ita ſcripſit. At ſimilia ſuffuſsorum accidentibus affecto cerebro ſępe generantur in quibuſdam phre
nitidis ſiue differentiis ſiue ſpeciebus velis dicere:nam ſimplices quidem ſunt illius duæ ex quibus ter
tia eſt compoſita. nam phrenitici quidam,nullatenus in notitiis ſenſuum:circa ea quæ videntur, er-
rantes,non habent ſecundum naturam in iudiciis mentis.rurſus quidam mente falluntur minime,ſen
ſibus tamen delire mouentur. Hæc ſunt Galeni verba quæ apperte videntur ſignificare,cum quiſpiam
delirat circa res quæ ſenſu percipiuntur,malũ ſuffuſsioni ſimile eũ pati:ideſt videri ſibi videre quæ nõ
videt,obuerſantibus intra oculum ante humorem cryſtallinum fumo aut vaporibus,non aliter ac ſo-
let accidere ſuffuſsionem patientibus,vitio ventriculi. Atque reuera inſtitutum Galeni eo loco eſt
docere ſuffuſsionem contingere per conſenſum oculorum cum capite, & eius paſsionis exemplum
fæcit phrenitidem,per quam leditur imaginandi vis,quanquàm de morbis oculorum erat ille locus,
ergo manifeſtè docet pati oculos ſimul cum imaginandi vi,cum ea circa rem viſu perceptam errat.
verum hoc paulò inferiùs in eodem capite ſcripta verba videntur clarius aduc indicare. Cum enim
(inquit) in cerebro quiſpiam bilioſus ſuccus abundat,ſimul cum febre ardenti,ſimile quiddam pati-
tur iis quæ,aſſantur ab igne.qua de cauſa fuliginem quandam oriri contingit, veluti in lucernis ab o-
leo,quæ fuligo ſimul per vaſſa quæ ad oculum tendunt,delapſa,viſorum in ipſis cauſa fit. His Galeni
verbis ſuaſsi(quantum intelligo)cenſent cum imaginandi vis errat in aſpectabilibus,oculos: cum in ſo
nis,aures: cum in ſaporibus odoribus vę aut qualitatibus quæ tactu percipiuutur, aliquem aliorum
ſenſuum pati. Verum hæc aſſertio prorſus eſt falſa, & ipſi rei euidentiæ aduerſa, vsque adeo vt fieri
non poſsit,vt qui pauca reſpicientes,illam protulêre, à nobis admoniti non recantent palinodiam.
non enim erit tam turpis recantata opinio,quam proteruia. Nam inter dormiendum, quo tempore
cernendi vis omnino feriatur,contingunt quamplurimis delira inſomnia,obuerſantibus per phan-
taſiam mille rerum aſpectabilium imaginibus.vt ſi fingas, gratia exempli,theophilum medicum nul-
la phrenitide laborantem,ſomniaſſe videre ſe in angulo domus tybicines,an non erraſſet maginandi
uis?arbitror,nam nullos videbat.tamen nulli vapores venientes in oculos erant in cauſa illius erroris,
habebat eñ oculos cõcluſſos,& nihil omnino poterat cernere, neq; intrinſecus neq; extrinſecus. Mul
tos,ſane videmus quotidie phrenitide laborãtes,q cõcluſsis oculis deliré loquũtur de viſionibus qui
ſi errãdi cauſa ſemper præſtaretur à fulginibus,nullatenus tunc temporis id paterentur.nã qui per ſuf
fuſsionem muſcas vident ante oculos obuerſantes,concluſis oculis liberantur ab accidente. Sed præ-
ter hæc,multos vidimus eorum quos ſubſtulit phrenitis, conturbatis iam oculis, cernendique po-
tentia omnino iam orbatis, videre ſe quamplurima affirmantes, quod nulla ratione poſſet accide
re,niſi vis imaginandi poſſet per ſe ipſam errare circa aſpectabilia, nullum errandi principium ab ocu
lis accipiens,non enim arbitror viſſus in cæco iam homine poſsit rerum formas interno ſenſui præ-
ſentare. Vides ergo arbitror,poſſe illam vim per ſeſe errare,etiam ſi ſenſus ſingularis, non trahatur ad
conſenſum. Nam ſi omnino feriante,aut ſublato viſu, poteſt id pati circa colores, poterit profecto
viſu optimé habente,& humore cryſtallino a reb⁹ viſſui ſubiectis non affecto,vt pote concluſsis ocu
lis:aut eo quidem affecto,ſed affectionem non ſentiente anima, propter alienationem. Cum enim
ſoleant in mentis auerſione graues etiam dolores illam latere:affectionem eam inſtrumenti quæ ſine
violentia fit latêre,non eſt mirum. Quod ſi intelligas:intelliges ſtatim,eum hominem, cui oculi pu-
riſsimi etiã ſint,&in humore cryſtallino tales reddantur rerum imagines,quales res ipſę ſunt,affectio-
nem tamen non ſentiente anima,perinde habere ac ſi eſſet eo tempore cæcus. poterit ergo mens ab
iis quæ oculum hominis ingrediunt omnino aliena res alias fingere,vt faciunt dormientes,& cęci qui
delirant. Poteſt ergo errare imaginandi vis circa aſpectabilia, etiam ſi proprium cernendi inſtrumen
tum non patiatur. Verum roges,quo pacto hoc dicis?an non ſi quis putat cernere ſe quæ non cer-
nit,vitium eſt in cernendi actione? ergo cernendi inſtrumentum aliquo modo laborat. nam cele-
bratiſsimum eſt illud apud Galenum,non poſſe actionem aliquam vitiari illæſſo proprio illius inſtru-
mento. Recte hæc dicis. Verum illic non eſt vitiatus intuitus, ſed imaginatio vitiata,non enim
vitiosè videt, ſed imaginatur ſe videre quę non videt. Nam cum imaginatio ſit internus ſenſus,
quique circa res olliorum ſenſuum, & circa ilorum actiones verſatur, poteſt aliis ſenſibus circa res
ſuas non peccantibus,ipſa circa illorum actiones, quæ ſubiectæ illi ſunt peccare. Quod ſi verò di-
cas in exc̨ęcato iam homine pati cernendi vim propria paſsione, in illo quem in hypotheſi poneba-
m⁹ nihil cernere propter alienationẽ mentis,pati cõſenſu quodã per ſubtractionẽ facultatis. Intellige
illas oculorũ læſiones nõ eſſe cauſas vitiatæ imaginationis. nõ eñ quia cæcus eſt aut qa nõ cernit quæ
adſũt, videt tibicines qui nõ adſũt,quare illa lęſio ſingularis ſenſus indifferẽs eſt. nã etſi,ea nõ addeſſet.
imaginãdi vis erraret,quare poteſt homo aliquis quæ adſunt omnia cernere,ac prętere a vitio ſoli⁹ phã
taſiæ aliquid quod non adeſt putare ſe cernere. Quid ergo eſt,quod quarto de locis patientibus Gale.
dicit

dixit?certe dixit nonnullas ſuffuſiones oculorum fieri conſenſu oculorum cum cerebro, vt ſolent cū
ventriculo,idq; præſtare ſolere principiū errādi phantaſiæ.quod quidē ego cōcedo.plærique enim cū
iam inſtat phrenitis videntur ſibi videre muſcas ac feſtucas,atq; quā multis talia ab oculos obuerſan-
tia,primcipia deliramentorū ſunt,non tamē negauit Galenus poſſe aliquādo citra hæc inſtrumēti ſin
gularis vitia errorē imaginatiōis fieri.Itaque ſæpe principium delirādi à vitio inſtrumēti viſus eſſe, cō
cedo:neceſſariū id eſſe nego.rogabis iterum,quid intereſt inter ſuffuſos à ventriculo & à cerebro? aut
cur illi nō ſunt delirātes,cū ſæpe etiā videātur ſibi videre muſcas volitātes,&alia quędā nō minus q̃ hi?
certe nō alia de cauſa,q̃ ꝙ in illis quia cerebrū bene valet,ratio corrigit ſenſum,referuntq; non quidē
ſe videre muſcas,ſed videri ſibi ſe eas videre. itaque pręſentiūt vitium. hi vero putāt ſe re uera videre:
atque ita affirmant.nimirum læſa mens non poteſt ſenſum errantē corrigere.Sed de hac quæſtione ſa
tis eſt hæc dixiſſe.

¶Caput quatuor decimum.De cauſa qua metus & mœſti-tia à melancholia fiunt.

DIcente Hippocrate.6.apho.23.metus& męſtitia longo tempore perſeuerantes ſignificant melan
choliam.Hæc duo dicūtur eius affectionis,quæ melancholia vocatur,ſigna propria paſsim à Ga-
leno.tamen de modo quo ſuccus melancholic⁹ hæc duo facit,nō adeo cōuenit inter omnes.Ga-
lenus libro.3.de locis patientibus cap.8.ita ſcripſit,redens huius rei cauſam.Sane quemadmodum ex-
ternæ tenebræ omnibus fere hominibus pauorem inducunt,niſi audaces admodum vel docti ſint, ſic
atræ bilis color mentis ſedem tenebræ more obumbrans,timorem eficit.libro ſecundo de cauſis ſym
pt.cap.vltimo in eandem ſententiam hæc ſcripſit.Cęterum quòd ex atra bile cum principium ratio-
nalis animæ occupauit,timor mærorque ac mortis expectatio accidāt,nihil mirum.ſiquidem etiā eo-
rum quæ extra corpus ſunt,nihil videmus,quod nos perinde terreat,ac tenebræ.ergo cum velut tene
bræ rationali animæ parti ſunt circumfuſſę neceſſe eſt,hominem ſemper timere:vt qui ſemper vna cū
corpore ſuo timoris cauſam circūferat.quod enim nobis extrinſec⁹ fit quo tēpore altiſsimę tęnebræ
circundatū nobis aērē, occupāt,id melācholicis ab interno,& ipſo corpore contingit.Itaq; gñratioē
metus & meſtitiæ,non tam tribuit Galenus alterantibus qualitatibus,quam calori. Hanc ſententiam
irridet Auerroes libro.3.colectaneorum cap.quadrageſimo dicēs. Et qui dicunt,quòd anima terretur
propter humorem melancholicum nigrum,ſicut terretur homo in obſcuro, dicūt verba cantionum.
Addit argumenta,quorum hoc eſt firmiſsimum,quodque plęroſque ſolet ab hac opinione deturbare,
Calor nihil poteſt facere niſi ſentiatur.nam neque eſt eficiens qualitas,neque rē quampiam generās,
ſed ſolum poteſt inſtrumentum ſui ſenſus alterare,alterandoque,dolorem aut voluptatem inferre.
Ergo nulla ratione poteſt nigrities humoris timorem incutere,aut meſtitiam,niſi ſentiatur.nam præ-
ter dicta,neque lumen externum exhilarat(quo exemplo Galenus vtebatur) neque tenebra contriſ-
tat,niſi videatur.cæcus ſanè nō magis gaudet lumine, quàm tenebris.itaque nigrities humoris melan
colici,non facit illa ſymptomata,ſi non ſentitur: quod tamen illi non videtur poſſe contingere. nam
aut ſentiretur à viſu, aut ab ipſa mente,quam ἡγεμονικὸν dicimus, perſe. neutrum fert ratio.nam ſi
quod interiùs latitat irrigans cerebrum,videretur,non intelligo cur non & ipſum cerebrum & totam
capitis ſtructuram a parte interna videremus.ſed non videmus quidquàm eorum, quæ interius ſunt.
immo quæcumque videntur ſtant ante humorem cryſtallinum.nam vel in ipſis ſuffuſsis eſt humor,
qui videtur,inter tunicam carneam &humorem cryſtallinum.Iam vero aliquid ſentiri ab aliquo ſen-
ſuum internorum,ſine opera ſenſuum externorum minus fert ratio philoſophica. Igitur non fiunt
illa ſymptomata(inquit)à calore,ſed ab intemperie cerebri. Adde melancholiam eſſe morbum tem-
peramenti in cerebro(nam ita interpręta tur Galenus capite octauo .3.de locis patientibus verba illa
Hippocratis.Humor in melancholia vertitur ad animam.ideſt ad temperamentum)ſed omnia ſym-
ptomata naſcuntur à morbo.ergo hæc quoq; ſymptomata ab intetēperie,pcedūt. His argumētis victi
multi,adhærēt Auerrois opinioni, dicuntq; intēperiē cerebri mala illa facere, non colorem humoris.
Tñ hæc me nūquàm cogent recedere ab opinione Galeni: quin potius apertè mihi videor intelligere,
melancholię accidetia non fieri per intemperiē,ſed per aliam quampiam humoris qualitatem.Nam a
liter fierent ſenes omnes ſine morbo quopiam melancholici .tñ eſt plærūq; ſenex ſanus,quiq; ab illis
accidētibus eſt liber, cerebro frigidior & ſiccior iuuene melācholico. Aliqua igitur alia qualitas,quæ
in humore eſt illa mala facit, quæ non alia eſſe poteſt,quàm color.ſed qua ratione color hæc poſsit fa

cere,audi. Non quidem facit per ſenſum:non enim videtur. Sed dictum à nobis in ſecũdo libro eſt (cuius modo oportet meminiſſe)ſpiritus animales eſſe inſtrumentum proprium, quo anima operatur,eoſque egere lumine,quod habent naturale. humoris ergo nigrities obſcurat ſpirituũ ſplẽdorem, quo facto,mouetur mens deprauatè vitiato ſibi proprio inſtrumẽto. Ad hanc generationem ſymptomatum nullo opus eſt ſenſu. Hoc vero ita agi,Galenus ipſe videtur innuere,ſi quis paulo attentius legat. non enim inquit, humor ſuo colore terret, ſed,atræ bilis humor mentis ſedem tenebris ſimilem redens,timorem efficit. Auicena etiam hoc,videtur mihi,docere,qui fem prima tertii cap. de melancholia inquit,& melancholiæ quidem cauſa eſt in ipſo cerebro,aut extra cerebrum.&illa quæ eſt in ipſo cerebro,aut ex malitia complexionis frigidæ & ſiccæ,ſine materia permutante ſubſtantiam cerebri & complexionem ſpiritus luminoſi ad tenebras fit,aut cum materia. Vides Auicenam dicere, fieri melancholiam permutato ſpiritu ſplendido ad tenebras. Qui tamen obiter damnãdus eſt, quod dicat fieri melancholiam ex pura intemperie. Nam melancholia morbus non fit ſine melancholia ſucco,genito aut in ipſo cerebro,ſi eſt affectus proprius,aut alibi ſi eſt per conſenſum. Iam verò quod vltimò argumentabamur ab opinione auerrois minus valet. nam fit omne ſymptoma à morbo perſe aut per aliud. ita intemperies,facit ſuccum nigrum,nigrities obſcurat ſpiritum obſcuratio ſpiritus,facit metum & mœſtitiam. Sed de hac quæſtione hæc ſunt ſatis.

¶Caput quindecimum. De caro an fiat cum febre & an lædat reſpirationem.

Sunt quib⁹ videtur caros cũ febre cõſiſtere ſẽper,nõ minus quàm lethargus,ſuaſis verbis Aeti & Pauli. Ætius enim ſecudo ſermone ſecũdi quaternionis cap.5. ita ſcripſit. Cum frigidi & humidi ſucci cerebrum occupant,caros apellata græcis affectio ſuccedit,hoc eſt capitis perculſio cum debili febre. Paulus libro.3 cap.9. ita habet,Cæterum caros ex eadem lethargi materia proueniẽs,ab eo differt, quòd carum præcedit febris & ea quidem vehementior,lethargum verò ſequitur. Ex his intelligunt nonnulli,carum ſemper eſſe cum febre. Nam ſi illum febris vehemens pręcedit, non videtur eſſe ſine ea. Hippocrates quoque.3. epide. parte.3. febrib⁹ ardẽtibus dicit ſolitos aduenire ſopores in ea tempeſtate:quam deſcribit. Vbi,animaduertendum eſt coma,ſeu ſoporem,idem eſſe quod cataphoram, declarante galeno.1. prorrethici:com.1. eſſeque magnam in ſomnum delationem in quocunque morbo & vt cumque ea fiat. itaque coma nullum morbũ ſignificat,ſed idem ſymptoma,quod cataphora: tamen in illo Hippocratis loco de caro dicitur,enarrante galeno.4. de locis patentibus cap.2. Tamen quamquàm hæc omnia ita habeant,caros nõ perpetuò adiungitur febri,ſed poteſt ſine ea cõtingere. fit enim nonunquàm ex compreſsione anteriorum ventriculorum cerebri,nonnunquàm ex ſola intemperie frigida eorundem ventriculorum:aliquãdo etiam ex vehemetia doloris exoluente animalẽ facultatem(licet cauſas has legere & multa alia ad diſtinctionem huius affectus, & aliorum quibus eſt ſimilis,puta lethargi & apoplexiæ. cap.2. libri 4. de locis patentibus, in quem locum malo lectorẽ remittere,quam omnia,quæ illic diſtinctè dicuntur,huc transferre)iteque fit caros ex multis occaſionibus ſine febre. Quod ab Ætio dicitur non ex mente propria ſed Poſsidonii dictum eſt. Paulus non cò ſcripſit,quæ adduximus,quòd ſemper febris antecedat carum, ſed quod aliquãdo carus ſuperueniat febrium vigoribus illarumque vehementium. Itaque carus quando eſt cum febre eſt illi accidẽs ſuperueniens. lethargus vero nõ ita,quinpotius febris eſt lethargi accidens. proindeque febrẽ fieri poſt lethargum dixit quòd lethargus cauſa febris eſt, nõ quòd aliquo tempore lethargus ſit ſine febre. hæc ergo ita habent. Sed eſt etiam controuerſum in hoc morbo, An lædat reſpirationem. Videtur enim quam plurimis fieri non poſſe, vt caro corrumpiatur aliquis ſolua reſpiratione. Nam ſi nihil aliud certe eſt profundus ſomnus, quem reſpirationem lœſam facere conſtat, cum ex lethargo,ſi profundus admodum fit,ſtertant ægrotantes. Neque ſolum hoc ſed etiam ex naturali ſomno multi ſtertunt. Adde hũc morbum generationem habere appoplexiæ ſimilem, ex obſtructione nempe cerebri à craſsis humoribus,quo minus videtur probabile reſpirationem ſaluam poſſe manere. Paulus. cap.10. tertii libri,catochon(eſt vero catochos idem quod catochæ & catalepſis grecis & comprehenſio aut congelatio latinis)duplicem eſſe dicit. primus apud illum (vt videntur accidentia ſignificare) idem eſt quod caros,in quo(inquit)non videntut reſpirare. ſecundum dicit quod apud galenum eſt catalepſis. Tamen quidquid alii dicant,galenus certe loco citato ex.4. de locis patientibus ita ſcripſit. Cum autẽ oſe quopiam terebra perforato,medius ventriculus fuerit attritus, caros hominem occupat. ſed neque conuulſione neque difficili facta ſpiratione:quarum hæc appoplexię illa morbo commitali propria eſt:haud ſecus quàm catalepſi & caro ſeruata ſecũdum naturam reſpiratio. Itaque haud dubiè ſententia eſt Galeni in caro & catalepſi non tolli reſpirationẽ,neque permutari vehemẽter. Cuius rei cau

ſam

ſunt obſtructiones ſubſtantiæ cerebri,quàm caui,neque eius quidem ſecundum totum cerebrum,ſed catalepſis ſecundum poſteriora,caros ſecundum anteriora. Adde his, ad nullum motum animalem obeudnum,apponere animam tantum conatum, quantum ad reſpirationem, quia nullo vſque adeo indiget animal.quo fit vt cum per ſomnum,reliqui omnes motus ceſſent,ſolus hic ſeruetur,quantum ſomnus impedit,tantum ſupplente conatu,vſque dum ingraueſcit vſqueadeo ſomnus:vt conatus nõ ſufficiat. Qua ratione etiam carus diu durans, dibilitatione facultatis & intemperie firmata reſpirationem faciet difficilem, aut etiam tollet.nam & mortem etiam inducit diu durãs, nedum diſpnęam. Tamen hoc vitium reſpirationis non eſt ſignum,quod committetur malum,ſed quod ſuperuēit,appoplexiæ verò á principio aſsidet,ingraueſcente morbo creſcit.Itaque hæc eſt ratio qua neque carus,neque catalepſis coniunctam habent diſpnæam; vt ſignũ inquàm proprium,& quod adſit ſemper, aut perſe. Nam cauſa alterius morbi cõiuncti,nihil obſtat, dyſpneæ ſpeciem aliquam cum caro eſſe à primo inſultu vt cum carus fit in rigoribus,aut in vigoribus febrium,conſtat reſpirationem nõ poſſe eſſe ſecundum naturam.nam ratione febris aut rigoris permutabitur. Tamen hæc non tollunt veritatem Galenecę aſſertionis: carum,inquam, & catalepſim non eſſe cum vitio reſpirationis. Catalepſim dicit Aetius affectionem eſſe mediam inter phrænitidem & lethargum. Tamen conſtat hanc aliam eſſe affectionē ab ea,quã.4.de cauſis pulſuũ nomine carere dixit Galen⁹:& loco citato ſuperiùs ex.1.prorrheticitiphomaniam appellat. Dixerit tamen fortaſſe Ætius hæc ex quadam ſimilitudine. quia cataleptici immobilitate ſimiles ſunt dormientibus,oculorum apertione vigilãtibus.Sed de his affectionibus hæc ſolum video eſſe in controuerſia,quæ nos iam explicuimus:reliqua ab aliis, pręcipuè ab ipſo Galeno petantur.

¶Caput decimum ſextum,an omnis conuulſio fiat ex repletione aut inanitione.

HIppocrates ſexta particula apo.39.ita ſcripſit Conuulſio ex innanitione aut ex repletione fit.ita & ſingultus.Galenus in com.hoc quidem confirmat exemplo fidium quæ non aliter quàm humectatæ aut deſiccatæ conuelluntur.eandem ſentẽtiam ſcribit in com.primi apho.ſectione.5. ſub eiſdem fere verbis,& libro de tremore rigore cap. vltimo &.2.de cauſis ſympthomatum.cap.2. Nihilominus,contrariam ſententiam inuexit Auicena qui libro.3.fen.2.cap.5. meminit ſpaſmi non proportionati ad materiam,quod perinde eſt ac ſi diceret,conuulſionem aliquam eſſe quę nec ex materię defectu,nec redundantia fiat. Quam ſententiam multi medicorum ſunt inſequuti,ducti his rationibus. Singultus, vt innuit hippo.citato loco eſt conuulſio, ſaltem fit eiſdem cauſis quibus conuulſio, ſed fit ſine inanitione aut repletione,ex ſenſu enim ſolo rei acris,vt grani piperis,gratia exempli fit ſingultus,& quacumque qualitate ori ventriculi moleſtiam inferẽte.Præterea epilepſia eſt vniuerſalis cõuulſio,& fit dicente galeno.3.de locis patientibus cap.7. & ſecundo de cauſis ſympthomatũ, cerebro concutiente ſe ad expellendum humorem illi moleſtiam inferentem non aliter quám ſingultus fit cõcutiente ſe ventriculo ad expellendum quod illum lædit,ergo non fit epilepſia materia diſtẽdente nec materiæ defectu,ſed à materia irritante,quod nec repletio eſt nec innanitio. Tertio,ſola neruorum refrigeratione póteſt fieri conuulſio,ita.n.caloris extinctione aut refrigeratione inſtrumentorũ accidit ſpiritus offendens,qui ex conuulſione fit,dicente Hippo.4.apho.68.Spiritus offendens malum conuulſionem enim ſignificat.His itaque rationibus perſuaſi quam multi contendunt, conuulſionem aliquando ſine repletione aut inanitione fieri:& Hippo.ſententiam de his conuulſionibus tantummodo quæ per propriam paſsionem fiunt intelligi:ſecus eſse de his quæ per conſenſum. id quod animaduertiſſe videtur Galenus in com.primi aphoriſmi ſectionis.5. Verum tamen nos non ita ſentimus,ſed omnem motum qui conuulſio verè ſit,repletione aut inanitione fieri:motus verò alia ocaſione factos, conuulſionibus poſſe eſſe ſimiles,ſed conuulſiones nondum eſſe. Nam dicẽte Galeno.c.1.lib.2. de cauſis ſympth.inter conuulſionem,palpitationem, tremorem & rigorem ſingultum & tuſim & rictus, ſternutamentumque hoc intereſt, quòd nonnulla illorum à virtute fiunt ſola, irritata tamen à cauſa pręter naturam:huiuſmodi ſunt ſternutamentum tuſis & oſcitatio:nonnulla partim à cauſa præter naturam(naturæ nomen hac in parte de omni facultate quæ animal ſiue voluntatis nutu, ſiue citra hunc regit intelligitur) vt torpentiũ motus & cæteri quos edunt ii quorum nerui adhuc reſoluuntur. ſed palpitatio & conuulſio ſolius morbi opera ſunt. quare docente galeno motus qui eſtà virtute irritata & conante expellere illud a quo grauatur aut pungitur,conuulſio non eſt, ſed cõuulſiuus motus id eſt conuulſioni ſimilis.quod de ſingultu dixit Galen.6.aphoriſmorum.39.in com.etiã.54.aphoriſmi.6.part. docet luctuoſa ſuſpiria cũ ex refrigeratione fiũt eſſe motũ cõuulſioni ſimilẽ qui tamẽ cõuulſio nõ eſt.Idẽ de conuulſione epilepticorũ dici poteſt. Eſt enim epilepſia cerebri motus ſimilis motui

ventriculi in ſingultu. Sed obiciet nobis aliquis Galenum, qui vt dictum eſt. 2. de cauſis ſympto. epilepſia, inquit, totius corpors eſt conuulſio: quo loco non motum ſimilem cõuulſioni, ſed conuulſionem eſſe dicit. Ego ſane in omni epileſia quantumcumque leui, duo hæc eſſe dixerim, conuulſionem (quã quàm hanc non adeo magnam) quæ contractione neruorum cognoſcitur, & motum conuulſiuũ, qui concuſio eſt. Videnter. n. apertè membra eo tempore & contrahi verſus radicem, & concuti: illud ergo veriſimile eſt naſci ex humoris aliqua portione, neruorum radicem cõuelente, & veram cõuulſionem eſſe, hoc autem virtute concutiente cerebrum ad expellendũ, quæ concuſio motus conuulſiuus eſt. Nã etſi celſus lib. 3. cap. vigeſimo tertio de comitialibus ita ſcripſit: modo cum diſtentiõe membrorum aut neruorum prolabitur aliquis modo ſine illa. tamen intelligendum puto, aliquando eos labi ſine inſigni conuulſione: ſed omnino ſine conuulſione nũquàm. Verum interim animaduerte, celſum concuſionem nõ appellare conuulſionem. nam concuſio ſemper comitatur comitiales quos dicit aliquando ſine conuulſione cadere. Accidunt ergo duo epilepſiæ, quorum alterum Galenus explicauit, alterum liceat nobis addere præcipuè eiuſdem autoris principiis vtentibus. Sed ſunt inter aduerſarios ingenioſiores quidam qui ex conuulſionis diffinitione moſtrare conantur, concuſionẽ in epilepſia veram conuulſionem eſſe, non motum conuulſiuum. Conuulſio. n. inquit Galenus paſsio eſt non volũtaria, ad ſimilem venientibus neruoſis partibus affectiõem, ei quam etiam in motibus factis ſecũdum appetitum aſumebant. talem dicunt eſſe eam concuſionem. nam qui epilepſia vexantur, mouent quidem neruos, cæterum non liberè. non enim videntur mouere quoniam volũt, ſed vellint nollint, quare ex diffinitione cõuulſionis videť eſſe is motus. His ita reſpõdemus, à ratiõe conuulſionis verę non modo excludi motus ex voluntate profectos, ſed eos etiam qui à potentia fiunt libera natura ſuà. omnis enim ea actio natura ſua valuntaria eſt, etiam ſi modo contingat ex virtutis impedimento ſine libertate fieri. Ea igitur concuſio, quamquàm non fiat tanta cum libertate, vt in eo ſemper, ab ipſo qui mouet, poſsit impediri, tamen liberæ potentiæ opus eſt, & virtutis animalis actio. quare conuulſio nõ eſt. Intelligũtur. n. in diffinitiõe (ſi modo ea diffinitio eſt) nomĩe actionũ quę ex volũtate fiũt, oẽs quę ex libera potẽtia ꝓficiſcuntur. ꝙſi quis minus ꝓpriè à Gale. hoc eſſe dictũ cõtendat, iã ad quæſtionẽ de nomine totam controuerſiam deuoluet, quare illum minus curamus. ſed quòd Galenus. 12. metho. fere in vltimis verbis quatuor cauſas conuulſionis eſſe dicit, inanitionem repletionem & humorẽ mordentem & frigus, de conuulſione latius dicta, vt inq̃ ſignificat etiam motum conuulſioni ſimilem dictum intelligo. Verum huius quæſtionis hunc finem facimus.

¶ Caput decimum ſeptimum. De rigore tremore & palpitatione.

DE genere deprauatorũ motuũ diſputauit diffuſè admodũ Gale. 2. li. de ſymptomatum cauſis: & illorũ pręcipuis librũ ꝓpriũ ſeorſum dedit, de tremore rigore & palpitatiõe. nos vnicũ caput his dabimus, vt quę illis in locis dicta ſunt diffuſius, colligamꝰ, quę obſcurius declaremꝰ, & ſi quid cõtrouerſum eſt, diſputemus. In hoc genere, hęc ſunt ſymp. cõuulſio & paralyſis, tremor, palpitatio, horror rigor, ſingultus, tuſis, ructus ſternutamẽtum pandiculatio, & oſcitatio. Horum motuum quidam fiũt à cauſa morbi ſolùm, ſine concurſu facultatis cuiuſpiam: quidam etſi ſunt ſymptomata, à facultate aliqua earum quibus corpus gubernatur profficiſcũtur. à morbi ſolùm cauſa fiunt conuulſio & paralyſis & palpitatio (de conuulſionis cauſis proprio capite diximus) reliqui omnes motus, quos retulmus, facultatis alicuius ſunt conãtis expellere, quod animanti eſt noxium, pręter tremorem, qui cum animalis motus ſit, non eſt ad expellendum. Expulſiones non ſemper fiũt à facultate naturali: ſed nonnunq̃ a uitali. Natutalis facultas membrorum compreſsione partium expellit inutilia: animalis vis voluntario motu expellit: quam video tribus modis id ſolere facere, nõnunquàm concuſis mẽbris, vt excutiat noxiũ, quod videmus fieri in epilepſia, ille enim motus natura ſua liber eſt, ſed q̇a ligata eſt deliberãdi facultas, nõ videtur ſecundũ voluntatẽ poſſe cohiberi. & nos ipſi ſi quid urẽs aut refrigerãs, aut vtcũq; aliter mordens manu cõprehendimus, ſolemus brachium volẽtes cõcutere, ad expellendũ. vt autẽ nos cum rem aliquam moleſtam manu acæpimus, nunc excutimus: nunc laxamus tantum digitos, vt excidat, quod non tam eſt expellere, quam permittere vt efluat: ita noſtri muſculi faciunt nonnunq̃ atque hic eſt ſecũdus modus voluntariæ expulſionis. Tertium præter hoc genus expulſionis videmus in thorace fieri, compreſionis ſcilicet, ad expulſionem fuliginum & calfacti aẽris. Nimirũ muſculi thoracis, vt hũc expellant, neque concutiuntur, neque dilatantur, ſed comprimũtur. Vitalis facultas vniq̃ cum habet motum expulſionis maximè proprium, compreſionis cordis & arteriarum ad expellẽdas fulgines, & duos alios imittatur arteriis, vt per iram facit pulſum altum dilatans arterias, quaſi inſurgat aduerſus cauſam noxiam, & cum grauantur arteriæ cum robuſta facultate pulſum vibratum, excu

tiente

riꝫ cum robuſta facultate pulſum vibratum,excutiente arteria grauantem humorem.tamen calido et iam innato ſpiritibꝰ inquã & ſanguine hos motus immittatur,nunc colligens ſuas vires in corde,nũc erumpens ad externa membra.quibus motibus manifeſti fiunt proprii animi affectus. Ergo dictorũ ſymptomatum tria, ſunt morbi ſolius, conuulſio & paralyſis & palpitatio . aliorum vnicum eſt a facultate tentante voluntarios motus,puta tremor:reliqui omnes motus facultatis alicuius ſunt ad expellendum.Conuulſionem & paralyſim,quidam dicunt eſſe eiuſdem generis,putà obſtuctiõis. atque inde colligunt,apoplexiam & epilepſiam ſola differre ratione maioris & minoris, quam certũ eſt ſpeciem non permutare. Id videtur colligi ex Galeno,qui cum in principio ſecundi de cauſis ſymptomatum omnes deprauatos motus proponeret,paralyſim prꝫteriit,de qua diſputauit paulò infrà , conuulſionis & reſolutionis ſimul mentione facta.Quarto de locis patientibus cap.2. ita ſcriptum eſt.in medio quidem amborum,& ſoporis & apoplexiæ, epileſia conuulſiones afferens vniuerſo corpori ,ſed, que in paralyſim non finitur.horũ trium morborum frigidus & craſſus , aut omnino viſcidus humor, cauſa eſt.verum & in ſopore & morbo comitiali ventres magis cerebri corpus minus,in amplexia vero corpus magis affici ſolet,atque in ſopore anterior pars magis,in apoplexia & morbo comitiali vtraque.Ex his verbis colligunt,tres morbos dictos,putà ſoporem,epilepſiam, & apoplexiam , differre ſolum intentione.nam differentia earum quas Galenus inter eos ſtatuit,nulla videtur ſpeciem permutare. Siquidem ſunt omnes hi morbi oſtructiones:cauſa morbi eadem , puta humor frigidus & craſſus, aut omnino viſcidus:locus male affectus idẽ,putà cerebrũ.Quodſi hic aliquod eſt diſcrimẽ,eſt(dicũt) inter ſoporẽ & duo alios morbos.ſopor enim eſt magis in parte anteriori cerebri,epilepſia & apoplexia in vtrâque.nam & epylepſia obſtruit ventriculos màgis,apoplexia ſuſtantiam etiam cerebri,id (dicunt)morbi intentio facit.quia enim epylepſia minor obſtructio eſt,& ex minori humoris copia pendet, tantũ apprehendit ventriculos,apoplexia ex contrariis cauſis,etiam ſubſtantiam cerebri. His itaque argumentis perſuaſi nonnulli,nihil putant quod ad eſſentiam affectionis attinet, inter paralyſim & conuulſionem,& ita neque inter epilepſiam & apoplexiam, intereſſe.tamen , quantum ego intelligo,falluntur hi,neque Galenus tale quidquã ſignificauit. Primò, qua morborum ſpecies diſtinguntur per ſymptomata propria.ergo morbi quorum ſymptomata differunt genere,diuerſi ſunt,quorũ verò ſymptomata ratione maioris& minoris differũt,morbi quoque perinde different.ſed ſymptoma proprium conuulſionis(per inde ſit ſiue conuulſionẽ & paralyſim nominẽ , ſiue apoplexiam & epilepſiã) differt genere a ſymptomate reſolutionis.nam actio diminuta ab actione ablata differt ratiõe maioris & minoris,tamen deprauata non ita,ſed genere.eſt verò ſymptoma apoplexiæ priuatio , epyleſiꝫ deprauatio motus.non ergo hæc eſt ratio maioris & minoris.nam motus epilepticorum non eſt remiſſus,quinpotius tam vehementer concutiuntur plerumque, vt a multis etiam hominibus non poſsint aprehenſi contineri. Oſtendimus ergò per ſymptomata,differre hos affectus ſpecie. Sed in ipſa morborum ſubſtantia,ſiquid poſsumus,oportet vt diſcrimẽ conſtituamus .Conuulſio nunc fit repletione nunc ariditate:paralypſis aliqundo fit ab humore irrigante,aliquando à frigore ſolo per intentionem ſtuporis. Quantum interſit inter paralyſim quamcunque & conuulſionem ex ſiccitate , in affectuum eſſentia, nulli obſcurum . Nam conuulſio eſt intemperies arida,paralyſis eſt intemperies frigida, aut obſtructio neruorum.Neque dubium eſt,quantum differat inter paralyſim quæ eſt intemperies frigida,& aliam paralyſim & omnes ſpecies conuulſionis.Tamen inter conuulſionem ex repletione & paralyſim ex humore, videtur ea ſolum ratione differre,quod in conuulſione non eſt ea obſtructio quæ omnino impediat motum,vt in paralyſi ſed quꝫ ſufficiat deprauare.tamen alia ratione differt .Cogita primùm,humorem influentem in partem quampiam , poſse facere morbum temperamenti aut morbum compoſitionis, aut ambo,ſed magis hunc quam illum,aut illum quam hunc. Humor calfaciens refrigerans humectans aut deſiccans partem,morbum facit temperamenti:obſtruens verò aut comprimens exaſperans, aut leniens,aut tale aliud faciens,morbi compoſitionis eſt cauſa. Cogita deinde, qua ratione fieri poſsit vt humor incidens in duo neruos,alium contrahat, alium laxet. Dices fortaſſe laxatur qui obſtruitur integrè,quia priuatur omni vi:qui non prouatur omni,non laxatur. Hꝫc ratio duplici de cauſa eſt deficiens:cum quia vbi nõ eſt priuatio integra vis,modo nihil aliud contingat,nõ fit contractio nerbi,ſed diminutio ſenſus & motus,quod oſtendit ſtupor:tum etiam quia in obſtructione non contrahitur neruus a facultate quæ ſupereſt,ſed ſolum a cauſa morbi,vt paulo ante diximꝰ. non ergò iſta cauſa fit quod propoſui:neque vero ego poſſum rationẽ aliam propoſiti problematis excogitare quam modum quo humor neruum afficit.ſi ſcilicet caua inter fibres replet facit ampliorẽ neruum & ita cõtrahit:ſi verò nõ tam diſtendit caua quam emollit,ipſas fibras laxat.ergò ex his apertum eſt,quò fiat conuulſio,non tam eſſe opus vt humectẽtur nerui, quam vt diſtendantur:ad paralyſim verò magis eſſe opus emollitione neruorum.propterea Galenus primo de cauſis ſymptomatum capit.2.loquens de tentione tunicꝫ ragoydes,quam proprie tunicꝫ conuulſionẽ appelles: Patitur autem id tunica vel ſiccata,inquit,vt corpus ſimplex ,Vel humectata vt inſtrumentũ. Quibus verbis aperte docet,conuulſionẽ ex repletione,fieri humore generante morbum cõpoſitionis magis quã tẽperamenti

menti

menti. Humor verò quæ eſt paralyſis cauſa, maiorem vt ita dicam, humectationem facit partium ſimpliciũ, quas emollit. Itaque cõuulſio & paralyſis differunt & ſymptomatis & eſſentiis. Cõſtat etiã ex dictis, ipſas conuulſiones interſe, eam nẽpe quę fit ab humore, ab ea quę a ſiccitate, quãquã propter ſimilitudinẽ ſymptomatis puta cõtractionis, a medicis ſub vno nomine dicãtur, differre genere, eſſeque cõuulſionẽ ex innanitione morbũ in tẽperamento (conſidero eſſentiã quę in deſiccatione eſt, omitto cõtractionẽ quæ eſt ſymptoma) conuulſionẽ verò ex repletione morbũ in cõpoſitione. nam huic, quod eſt in tẽperamẽto læſum non eſt in eſſentia, ſed accedens: illi, quod eſt in cõpoſitione, eſt accedens, intẽperies eſt eſſẽtiæ pars. eſt nimirũ morbi eſſentia illud ex quo fit propriũ ſymptoma. ſed ſi fingas humorem diſtendere neruum, minime corrũpentẽ temperiẽ, conſtat illum contracturũ membrũ nihilominus: ſique neruus deſiccatus fuerit, ſubſequuturã cõtractionẽ, etſi deſiccationi nihil accederet. Itaque conuulſiones ipſę ita differũt. Conuulſio quoq̃ ex repletione a paralyſi humida ſpecie differt: quare & apoplexia ab epilepſia. Quod ſi Galenus epilepſiam inter ſoporẽ & apoplexiã eſſe dixit, non contulit in eãdẽ ſpecie diuerſas intẽtiones, ſed in grauitate morborũ, & difficultate reſpirationis quã faciũt, ea, ita habere dixit. Nimirũ apoplexia tollit ferè reſpirationẽ: carus non viriat, epilepſia viciat ſed non admodũ grauiter. Hęc de conuulſione & paralyſi. Palpitatio a flatu craſſori, quęrente exitũ fit: quę non tam tranſfert membrũ, quam in ipſo mẽbro facit ſequaces partes quibus caua ſunt, dilatari & ſubſidere alternate. Quamquã fit vt aliquãdo tãta flatus copia interiùs ſit cohibita, vt facto maiori impetu totum membrũ ſecum eleuet palpitans particula. ſed tunc quoque ſunt in palpitatione quædam, quibus ab aliis motib⁹ diſcrepat. nimirũ a cõuulſione differt, quiã eſt ſine cõtractione, a tremore quia per maiora ſpatia fiunt eleuatio & depreſio, atque vt Galen⁹ dicit. 4. ca. libeli de tremore rigore et pal. palpitationis motus certis terminis finiuntur, motus tremoris nõ ita, ſed compreſio eleuationẽ & eleuatio compreſionen excipit infectam. Sed interroges, qua ratione cognoſcã, perfectũ fuiſſe motũ, aut imperfectũ: ex impetu. ſi ſcilicet, maiorẽ motũ viſa fuerit particula aggredi: quam cõpleuerit, haud dubia erit coniectura, interceptũ eſſe in media via. His ego addo inditiũ quo ab aliis omnibus ſeparatur palpitatio, puta motum propriũ cutis, pręter totius mẽbri tranſlationẽ. A pulſu differt palpitatio rhythmo. Tremor voluntarius eſt motus ſine irritatione a cauſa quapiam morbi, ſed facultate præ debilitate mouẽte mẽbra cum tremore. quod inde cognoſces, quòd qui repoſito corpore in quiete, eſt laxatis mẽbris, non tremit. Intellige nomine quietis otiũ neruorũ. non enim omnis quies otiũ eſt: ſed multę quietes ſunt duplices motus, ideſt, dupliciũ muſculorũ labor. quod Galenus diffuſè admodũ docuit in tractatione de motu muſculorũ &. 5. ca. de tremore rigo & pal. & cap. 2. libri, 2. de cauſis ſymptomatũ, Quare min⁹ mirari debuit Valeriola in ſuis ẽnarrationib⁹ Galenũ dixiſſe, corpora noſtra moueri aliquando nõ mutato loco: ideſt mouẽdi ſecũdũ volũtatẽ vim, aliquãdo laborare in retinẽdis corporibus, plus etiã quam in mouẽdis. Tremor itaque a volũtate fit. reliqui omnes deprauati motus, ſunt a facultate irritata ad expellẽdũ. Ructus & ſingultus ſunt expulſiones a naturali facultate: tuſis ſternutamẽtum oſcitatio & pandiculatio ab animali: rigor partim a naturali partim a uitali. ſiquis animalis motus cõiũct⁹ cum rigore eſt, non eſt illi in eſſentia, ſed accedens. Eorũ qui a facultate animali ſunt, tuſis & ſternutamentũ fiunt a facultate expellẽte: oſcitatio & pandiculatio non tã à facultate expellẽte quã deponẽte onus. nimirũ tuſis fit muſculis thoracis vehementius cõſtrictis aduerſum id quod impedit viã ſpirit⁹, aut in ea irritat. Sternutamẽtũ fit cerebro concutiẽte ſe ipſum, ſimul que conſtringente thoracis muſculos. Pandiculatio fit muſculis quaſi ex deliberatione dilatatis, vt flatus crudus prodeat: oſcitatio hoc idem facientibus muſculis faciei. Neque eſt ꝙ perturbere, videns rem quę ex deliberatione & prudentia videtur proficiſci, in infantibus etiã fieri, & in nobis non cõſiderãtibus. natura nanque vt inquit Hipp. eſt docta ſine doctore. fiunt hęc inſtinctu quodã: intelligimus tamẽ volũtate fieri, ꝙ ſi libet cohiberi poſſunt. Ructus et ſingultus fiunt naturali vi ventriculi inſurgẽte aduerſus rem noxiã: quãquã ructus iuuatur motu muſculorũ thoracis: non aliter quam ſtridor vẽtris inferioris, muſculis ventris. tamẽ expulſio a vẽtriculo aut inteſtinis naturalis eſt. Rigor eſt paſsio calidi innati. quod a Galeno dicitur locis citatis, tamẽ a pleriſq; ignoratur. Putant plerique rigorẽ non alia de cauſa dictũ eſſe paſsionẽ calidi ĩnati, quàm quòd mẽbra externa per illum refrigerentur. Sed hac ratione non differret ab eo affectu quem frigus tantũ appellamus, per quem illud vnũ fit ꝙ mẽbra externa refrigerãtur. tamen hoc maius aliquid ſignificat, quod iam declaro. Calidi innati nomine hoc loco intellige ſubſtantiam illam ſemper mobilem, quam vides immitari omnes motus animi. eam inquam quæ per metum & meſtitiam refugit ad interna, per gaudium diffunditur, per iram feruet, & prodit ſeruato tono, per pudorem partim refugit partim erumpit. hanc ſubſtantiam conſtat eſſe ſpiritus & ſanguinem, quam ſtoici his motibus quos experimur perſuaſi, animæ ipſius ſubſtantiam eſſe dicebant, conſtare que ex igne & aẽre: ex igne vt eſſet ſemper mobilis, ex aẽre vt a frigore (cẽſebant enim aẽrem eſſe frigidum vt in primo libro diximus) coherceretur ne euaneſceret diſsipata. Horum opinioni haud dubiè adhæſit Galenus libro de tremore rigore & palpitatione quamquã aliàs vbique de animi ſubſtãtia dubitauerit. Nobis certum eſt ſubſtãtiam hanc nõ eſſe ipſam animam, quipe quã ſcimus non eſſe naturę & alibi moſtrauim⁹

elemen

elementorum:tamen conſtat hoc innatum calidum proprium eſſe animi inſtrumentum. Experimur
etiam illud ex imaginatione rei noxię,aut contriſtantis refugere,rurſus dictante anima prod re. nam
per verecundiam cōſcientia turpitudinis:aut aſpectus hominis prętātioris refugit, dictāte verò dein-
de anima nihil illic eſſe pertimeſcendum,redit profuſè. rigor eodem modo fit. cum ex mordicatione
ſentientium partium fit dolor,refugit ad viſcera calidum innatum,deſtituuntur que externa membra
a calore. rurſum cum interius cohercitum calidum ſuffocari incipit, prodit vehementer,quo prode-
unte:membra veluti refectis viribus mouent rurſus humorem mordacem,conantia expellere:& rur-
ſus dolor facit calidum refugere,atque hęc alternatè fiunt, donec vincente calore incaleſcunt mem-
bra externa, & vincitur intemperies illa frigida & inæqualis,ſucceditque plerumque febris:aut vincē
te humore ſuffocatur calor,peritq; homo. Ergo per rigorem duo hæc cōtingunt,motus facultatis ex-
pultricis quæ eſt in omnibus membris,& motus ille reciprocus calidi innati, gratia cuius dicitur paſ-
ſio calidi innati. His plęrumque accedit concuſsio aliqua voluntuaria muſculorum. nam raro tam ve-
hemens eſt rigor,vt ægrotans,volens,non poſsit concuſsionem aliquantulum cohibere. Poteſt nem
pe demere,quod accedit voluntarii,hoc tamen non eſt in eſſentia rigoris,ſed accedens. Quod per ri-
gorem ipſum mouetur,omnino mouetur præter voluntatem. Ex dictis non dubium eſt, quò humor
celerius mouebitur,per membra ſentientia delatus,eó fore motum concuſsionis vehementiorem.
Conſtat quoque vehementiam motus,ex duabus cauſis augeri,ex mobiltate humoris(pendet mobi-
litas ex tenuitate & calore)& vehementia facultatis expultricis in membris. Nam conſtat quò virtus
eſt vehementior,eò maiori cum impetu expellere. impetus verò facit celeritatem. Vnde Auicena fen
prima quarti(atque cum eo plærique medicorum)colligit, non minimā cauſarum augentium rigorē
eſſe robur facultatis. Itaque fieri poteſt(dicunt)vt cum ęquali humoris copia, & eadem qualitate, &
æquali ſenſus acrimonia,hic rigeat vehementius quā ille,non alia de cauſa,quàm quòd maiorem ha-
beat facultatem. Quod tamen quibuſdam difficile viſum eſt qui contra docent, cæteris paribus ex ve
hementia virtutis non augeri rigorem, ſed minui. Videtur hæc illorum ſententia colligi ex Galeno
ſecundo de cauſis ſymptomatum cap. quinto, vbi differens de rigoris intentione, ita ſcripſit. Diffe-
runt verò interſeſe & excrementorum multitudine,& motu,& quòd excrementorum alia magis ſint
mordentia,alia minus,& quod corpus laborantis vel difficile vel facile affectu,aut debile,vel acuti,hę
betis væ ſenſus,naturà ſit. Nam quod acuti ſenſus eſt & imbecillum,etiā ex leuiſsima cauſa dolet:con-
trà, qnod firmum,neque facilis ſenſus eſt,magnam cauſam ad talis ſymptomatis generationem requi
rit. His verbis appertè videtur Galenus docere robur eſſe cauſam cohibentem rigorem. ſed etſi Gale-
nus nullus dicat,nō videtur affectus pręter naturā cauſa ſolius virtutis, reliquis eodēmodo habētibus
augeri poſſe. Nam virtus pugnat aduerſus omnia,quę corpori præter naturam incidunt. Celebratiſsi-
ſimum etiam eſt illud Galeni dictum,vires fortes omnia contemnunt. ergo virtus fortis non adeo
irritabitur ab ęquali humoris portione,quam imbecilla. His rationibus conantur euertere,quod plę-
rique medicorū eſſerunt. Qui tñ interim nō vidētur mihi poſſe reſpōdere,ꝓpoſito à cōtraria opinione
argumento. Nā conueniat primùm nobis cū illis,facultates nō operari pro arbitrio,ſed pro magnitudi
ne virū. Ex his euidēter colligitur,quantū intelligo,maiores vires cū irritatione ęquali vehemētius ex
pellere. iā vero vehemētiorē expulſionē à ſinglis mēbris,celeriorē delationē ſeq: nō negabūt. Quod tā
tò maior rigor fiat,quantò humor celeriùs decurrit,nihil habet ambiguum. Eſt igitur propoſita aſſer-
tio vera:rigorem eò maiorē fieri,quò rigentis robur maius eſt,cæteris paribus. Neque verò quidquàm
habet abſurdum,augeri ſymptoma quodpiam aucto robore. Nam cum ſymptoma ex facultatis actio-
ne proficiſcitur meritò creſcit ſymptoma actione aucta. illud itaque ſymptoma, quod ex ſolo mor
bo fit,facultate nihil prętante(eiuſmodi diximus eſſe paralyſim, conuulſionem, & palpitationem)
diſſonum eſt rationi,poſſe creſcere ex incremento virtutis. illud verò quod agēte facultate excitatur,
ita augeri,quid non habet conſonum? ſed pro intelligendis Galeni verbis, & dilluendis aliis argumen
tis coſidera fieri poſſe,vt aliquis cū ęquali humoris quātitate, & eadē acrimōia, cū qua imbecillior ho
mo riget ipſe ꝓpter virtutis robur nō rigeat. quia tā fortis eſſe poteſt in omnibus mēbris expultrix,vt
nō deferat humorē per mēbra ſentiētia,ſed vno impetu expellat,aut vomitu,aut deiectiōe aut vtcūq;
aliter. tā forte etiā poteſt eſſe calidū innatū,vt dolorem illum mordicationis nō fugiat, quinpotius hu
morem ſudore diggerat,interimque laſſitudinem vlceroſam patiatur,pro rigore. vſque adeo virtus
fortis omnia contemnit. Tamen quamquā hæc ita habent,ſi quis ſemel riget, quo fortioris vis eſt ſal-
tem naturalis eò fortius riget,quia ſi membra nō vno impetu expellunt,ſed deferunt,quò robuſtiora
ſunt,eò celerius deferent. ſi calidum innatum ſemel refugit,quò vehementius eſt,eò vehemontius re
dit aduerſus humorem mordentem. quamquam non ſtatim hinc poſſum colligere quò robuſtius eſt
innatum calidum,eò plus rigere. nam quod robuſtius eſt, vt vehemētius redit aduerſus humorē mor-
dentem,ita ab æquali cauſa minus refugit,etiam ſi aliquantulum cæperit refugere. itaque duplex hic
robur expectari poteſt,calidi innati, & facultatis expultricis,illud non facit ad magnitudinem rigoris
ſed potius ad paruitatem,hoc verò facit manifeſté,quia & ad celeriorem excremētorum delationem.

verū

verum hoc intellige, ſi ſemel rigor fit. nam oſtenſum eſt, poſſe illũ cauſa roboris naturalis omnino nõ fieri. quod ſi ii, qui prope mortem ſunt, quos veriſsimile eſt habere debilitatẽ, ſolent magnis rigoribus capi, nihil eſt noſtræ ſententię aduerſum. non enim tam moriuntur illi propter faculatis debilitatem quam vi morbi. itaque non habent facultatem debilem in eſſentia, & inſuper apponunt extremos conatus: vt verò a nobis alias etiam dictum eſt, quod ad actiones attinet cõatus pro robore facultatis eſt. Neque vero propter hęc poſsis dicere, robuſtum non robuſto eſſe deterioris conditionis. nam quod magnitudinis ſymptomatis habet plus, breuitate compenſatur. Dices, quò robur eſt maius, eò ab ęquali cauſa irritabitur minus. Intellige, plùs aut minùs irritari, non fieri ex robore maiori, aut minori, ſed ex acrimonia ſenſus, maiori aut minori. Quę Galenus, loco huc allegato, ex. 2. de cauſis ſymptamatum dixit, non quidem de cauſis maioris aut minoris rigoris dictum eſt, ſed de cauſis, quibus, aut laſitudo vlceroſa, aut pandiculatio, aut horror, aut rigor fit. itaque ex fortitudine, dicit fieri, vt ex humore eodem non fiat rigor, ſed alius affectus. quod nos quoque diximus: igitur in hac controuerſia hęc dicta ſint. De his rigoribus videtur ab antiquioribus Galeno, dubitatum poſsint ne fieri ſine febris ſuperuentu. Hippo. libello primo de morbis, ita ſcripſit. Mala porro ſupra mala fieri neceſſe eſt, ſi rigor corripuerit, ardor igneus ſuperuenit. Ex hoc loco colligit Galenus, libello de inęquali intemperie & .2. de differenti. febri. & .2. de cauſis ſymptomatum, & multis aliis in locis, Hippocratem ignoraſſe, rigorem fieri aliquando ſine febre. fit tamen, vt Galenus dictis in locis docet, rigor ſine febre ſæpe, fit que ille ex cruditatibus, & ex vitrea pituita, cum mouetur, quo fit, vt ſola quiete hic rigor ſedetur, & exacerbetur motu. Tamen dicat aliquis aduerſus Galenum, Hippocratem non ignoraſſe rigorem ſine febre, quando quidem rigorum non recaleſcentium meminit. 2. prorrhetici textu. 31. ſed recaleſcẽtes, declarante Galeno in com. 32. eiuſdem libri, ſunt quibus febris ſuperuenit, quare non recaleſcẽtes, quibus febris non ſuperuenit ſint. Hic poſsis dicere, eos rigores, qui per debilitatem virtutis non recaleſcunt, quales per extremos languores incidunt, non ignoraſſe Hippocratem: tamen ignoraſſe eos qui etiam ſine exremis langòribus, ex crudi ſucci motu facti, nõ recaleſcunt. Quid quòd. 1. epidemiωn parte tertia, in hiſtoria vxoris epycratis reffert, illam rigore correptam eſſe, & non incaluiſſe? quod ex crudis ſuccis dixit Galenus in com. accidiſſe? Ita refert. ſed neque illud vidit Hippocrates, ſed audiuit factum, et habuit ſuſpectum. quod ſua verba apertè declarant. epicratis vxorem inquit quæ decumbebat apud Archegetem prope partum iam exiſtentem rigor vehemens corripuit, non incaluit, vt ferebant. Ego non dubito, poſſe morbum aliquem, denuò fieri, nunquàm antea conſpectum, vt de morbo galico, qui noſtro hoc tempore, primum è tartaro prodiit, plærique medicorum dicũt. Quãquàm repugnent alii quidam, mirè ſe exercentes, vt morbum hunc ab antiquis conſpectum eſſe oſtendant, ei que ex conſuetis antiquis medicis, nomenclaturam inueniant. Quaſi vero aut nulli medicorum ita fieri poſſe fuerint multo ante ſuſpicãti, aut quidquàm habeat philoſophię aduerſum, morbum nouum generari. Celſus libro primo in ipſo prohœmio, nulla cauſa magis, dicit rationales medicos empiricis præſtare, quam quòd nouis morborum generibus poſſunt etiã opem ferre. ita enim inquit, ſæpe etiã noua incidere morborum genera, in quibus nil adhuc vſus oſtenderit: hæc Celſus. quod tamen non ſit philoſophiæ aduerſum quiuis intelliget, qui philoſophiæ aliquid deguſtauerit. nã etſi ſpecies quæ perfectionem quampiam continent, perpetuæ ſint ſecundum ſpeciem, carentes principio & fine, tamen quæ in ſola imperfectione ſunt, nihil mirum denuo fieri. vt non eſt mirum patrari nouum facinus, nũquàm patratum antea, neque monſtrum generari, cuius forma prius conſpecta non ſit: ita neque nouam ſalutis corruptionem. nimirum hæc fiunt ex erroribus, non ex perfectione. Ergo nouo modo de prauato victu, nouos morbos fieri ratio fert. non enim arbitror, ratio quæpiã coegerit maiores homines prauo vti victu, quo hodierni volentes vtuntur. proinde Galenus ſuſpicatus eſt, rigorem ſine febre non accidiſſe Hippocratis tempore, quòd homines eſſent frugaliores. Ego ſanè non cenſeo impoſſibile, morbum aliquem nouum fieri, tamen rigorẽ ſine febre, ex crudo ſucco afuiſſe à tempore Hippocratis non ſuſpicor, cum popter loca citata, & hiſtoriam vxoris epicratis: tum etiam quia accidebant eo tempore morbi alii, ex ſimilimis cauſis, aut etiam ex maiori cruditate. Accidebat enim æpiala febris, quæ ex uitreo humore fit. finge igitur hominem paratum ad hanc febrem; quales eo tempore fuere quam plurimi) balneum intraſſe. non video cur non horruiſſet, neque cur ſi ſe cito collegiſſet quieſcens, non potuiſſet ſine febre manere. Quod tamẽ ab hippocrate libro primo de morbis dictũ eſt de exquiſito rigore & vehemẽti interprætor qualis nunquàm niſi ex humoribus bilioſis fit. Et miror ſanè Galenum, alioqui antiquorum blandum interprætem, & hippocratis amãtiſsimũ, hanc interprętationem non inueniſſe. Sed pro præſenti capite ſatis multa diximus.

¶ Caput decimum octauum, De febris eſſentia.

QVod quidem homines febricitent,cum ſecundum vniuerſum corpus habent calorem maiorem
quàm oportet,communis omnium conſenſus eſt.cæterum tria potiſsimùm indubium vertuntur
in inueſtiganda febris eſentia:primum an in calore ſolo conſiſtat an cum ſiccitate coniuncto:de
inde an totum corpus neceſſariò teneat,vel poſsit ſolum cor obſidere:atqui an in ipſa cordis ſubſtãtia
neceſſariò ſit an calor in humoribus ſpiritibus ve cordis febris dici debeat.Nã in prima cõtrouerſia vi-
detur ab vtraq; parte eſſe Galenus:& Hippocrates videtur ſentire prima aphoriſmorũ.16·febris eſſen
tiam in calore cum ſiccitate conſiſtere, atque in ſiccitate magis,cùm iniungens febricitantibus cõmo-
dum victum,humidum dicat,calidi nulla facta mentione.atqui Galenus in cõmentario addidit.febri
enim quoniam calida & ſicca paſio eſt,eſt enim conuerſio caloris natiui in igneum,victum humidum
conſulit.& paulò infra obiicens ſibi hominem hydrope ſimul & febre laborantem, in quo tamen ab
humidis cauendũ quãmaximè eſt,& iniungenda ſitis,reſpondit Hippocratẽ illic nõ meminiſſe febriũ
cum alliis affectionibus coniunctarum ſed ſolam eam indicationem quæ deſumitur ab ipſa febre fuiſ
ſe proſequutum.vnde,cum indicatio quæ morbi eſt proria,diuerſa ab ea que eſt cauſę, aut ſymptoma
tis,aut affectus alterius,ab ipſa morbi eſſentia procedat, videtur apertè febrem in ſiccitate collocare.
cæterum contrarium planè docet libro de differentia morborum in ſimplici intemperie quę vniuer-
ſum corpus obſidet febris eſſentiam collocans.ſecundo etiam methodi cap.vltimo inquit homines in
veniſſe nomen febris,quoniam non erat illis ſemper facile dicere,calor tantus quantus iam valet offi
cere operationibus.Itaque dicit hæc duo idem ſignificare, febris,& calor tantus quantus iam valet of
ficere operationibus. eſt igitur in ratione febris ſolus calor:ſiccitas eſt eſſentiam conſequẽs, quamquã
neque hoc neceſſario.Nam ſubiiciatur homo aliquis,laborans ſolo calore per corpus vniuerſum.hũc
conſtat ab omnibus hominibus febricitatem apellari.habebit enim talem pulſum qualis febricitatem
ſolet cõſequi:talem etiam pręſtabit tactui ſenſum:& reliqua eodem modo.febricitabit igitur hic citra
ſiccitatem.Verum hoc,vt arbitror,non admittes:ſed negabis fieri poſſe:vt totum corpus calorem prę
ter naturam habeat,quin ſit ſiccum,itaque in hoc agetur tota controuerſia.An poſsit calor preter na-
turam conſiſtere in corpore nullatenus ſicco·Ego ſanè vidi ſæpe Galenum diſputantem de intempe-
rie calida & humida,quę ſi nequaquam in membro aliquo poteſt conſiſtere,vana ille loquitur.Sed in
tellige hominẽ aliquem laborare in toto corpore vel in corde ſolo,intemperie humida ſolùm. Si hoc
quoque negas,finge vſum fuiſſe illum multò ante,cibis & potionibus,& reliquis ad victum ſpectanti
bus,humidis,in altera oppoſitione temperatis,atque ita inuenies hũc factum humidiorem quam pro
natura, quem,obiectione cauſæ calfacientis,facito febricitare·conſtat calorem hunc febris conſiſtere
cum humiditate preter naturam:tantum abeſt vt ſit cum ſiccitate.Dices fortaſſe calorem illum deſic-
caturum hominem.ſit vt dicis,ſed interim dum humor pręter naturam corrumpitur,homo febricita
bit & erit nullatenus ſiccus.igitur ſiccitas non eſt eſſentię febris pars·Nam quod tale eſt,nec momento
temporis poteſt a re ſeparari.Qua ergo ratione dixerit Galenus indicationẽ deſumptam a febre ſuade
re exhibitionem humidorum,ac rurſus febrẽ quâ febris eſt expoſcere frigida & humida?atque adeo fe
brem calidam & ſiccam eſſe paſsionem?an quoniã calor præter naturam,quantum in ipſo agitur,deſic
cat perpetuò ſubſtantiam atque ea indicatio eſt ab affectu quæ aut ab eſſentia affect9 eſt aut ab aliquo
quod eius naturam conſequitur?quoniam igitur calor deſiccans eſt,calida & ſicca affectio dicitur, &
eàdem ratione,quoniam quà febris eſt,eſt calor deſiccans, quà febris eſt expoſcit frigida & humida,
cũ ſola conſiſtit:frigida,quò extinguãt calorem:humida,quò cohibeant diſiccationẽ,quæ à cauſa præ
ter naturam in corpore fit.Igitur quod ad primam attinet controuerſiam ita habet· Quod ad ſecundã
attinet.Galenus libro de differentia morborum in toto corpore videtur febrem requirere,dicens:tũc
enim facile iam ab omnib9 depręhenditur,quę in toto animalis corpore febris nũcupatur.in principio
etiam tractationis de febrium differentia,& libro de inęquali intemperie,docens febris generationẽ,
hoc idem videtur accipere:negat enim eſſe febrem,in quocunque membro calor ſit.niſi illinc tranſmi
ſerit in cor.quoniam ſcilicet ante quam cor caleſcit,non poteſt calor in vniuerſum corpus diffundi:
ſtatim verò ac caluit,in totum corpus diſtribuitur.quoniam ſcilicet cor eſt totius caloris in noſtro cor
pore fons. tamen cõtra eſt quod in lipiria vocata febre .2.de differentia febrium & ſecundo progno-
ſtici comet.4.extrema(quo nomine caput manus ac pedes intelliguntur) tam longè abeſt vt calorem
preter naturam habeant,vt etiam perfrigerata ſint. & tamen hanc eſſe febris ſpeciem citatis locis teſta
tur Galenus,& multò etiam clariùs ſeptimo aphoriſmorũ cõmẽtario quadrageſsimo ſecũdo, quo lo
co illam a febre accidẽte ſeperat·7. etiam methodi.cap.8.ita ſcripſit poſt alia·Cognoſcẽtes huiuſmodi
affectum ad portionem eſſe febrem,quippe quod illa in toto animali vel in corde eſt,id propoſitus nũc
affectus eſt in ventriculo,hęc ille.loquebatur verò de intemperie calida ventriculi. 6. epidimiωn par
te prima com.29.inquit,Eſſentia verò earũ eſt non ſecũdũ hippocratem modò atque optimos medi
cos ſed etiam ſecundum omnium hominum conſenſum,pręter naturam calor maximè quidem in to
tum animal effuſus,ſin minus,at in plurimis partibus, vel in nobiliſsimis conſiſtens. Conſtat igitur ex
his verbis luce clariùs iuxta mentem Galeni non eſſe in eſſentia febris, vt calor in corpus vniuerſum
diſtri

diſtributus ſit;ſed ſi ſit in corde, hũc ſtatim eſſe febrem,dum modo habeat perſeuerantiam(hac dictione excludo à ratione febris illa caloris incrementa, quæ aut ab exercitatione corporis, aut animi affectibus orta ,ſtatim cum ipſis effectibus conquieſcunt)quod etiam vel ipſe ſenſus quotidie docet in plęriſque febribus,quę cum rigore inuadunt.nam per incrementi illarum bonam partem,frigus pedum perſeuerat. Igit quantum ego intelligo febris caloris non eſt, vt totum corpus afficiat neceſſariò , ſed vt in eo membro receptus ſit;ex quo niſi quid ſit quod impediat(huiuſmodi eſt inlıpiria febre interna inflamatio trahens more cucurbitulæ vndique, & calidos humores,& ſpirituum copiam, & in principio incremẽti febrium cũ rigore inuadentiũ,humor inæqualiter incipiẽs putreſcere) in vniuerſum corpus diffundatur. Quo modo dictum intelligo,vbi Galenus dixerit,febrem eſſe totius corporis prę ter naturam calorem;Eſt verò membrum illud,quod naturà ſua tranſfundit in corpus vniuerſum quá citiſsimé,cor,propter calidorum ſpirituum fluxionem per arterias.eſt tamẽ febris,non quicumque calor intra cor conſiſtit(ſi modo febris morbꝰ eſt)ſed calor tãtũ qui in illius eſt ꝓpria ſubſtãtia. Sũt enim ſanitas & morbus eiuſdem: vtraque autem harum affectionum eſt in viuente.nam quod vita caret,vt ſpiritus & ſucci,neque ſanum eſt neq; ęgrum)ſpiritus vita carere monſtratũ eſt in ſecundo huius operis libro:nam nec operationes habet vitales,quarum perfectione ſanitas,& læſione morbus dignoſcitur.Igitur febris quæcunque recipitur in ſubſtantia cordis,nec aliqua ſpecies eſt,quæ pręter hanc,in aliqua alia materia recipiatur.Sed qua ratione,ſi res ita habet vt diximus, verè dictum fuerit à Galeno, primo de febrium differentia celebratiſsimam illam febrium diuiſionem,in ethicam putridam & diariam,latam eſſe per ſubiectam materiam?namſi ſuccus nullius febris materia eſt,ſed calorem qui eſt in cordis ſubſtãtia,quiq; verè eſt febris,facit,& ſpiritus in ſe febrem nõ continent,vt pote non viuentes, ſed faciunt,perinde vt humores,diuiſio illa non eſt per ſubiecta corpora lata.Nam humor & ſpiritus febri ſubiecta non ſunt:ſed per cauſas internas potius,atque,vt exactius loquar, partim per cauſas internas,partim per materiam.nam ſpiritus & ſuccus ſunt internæ cauſę febrium quas ſuccedũt: cordis ſubſtantia eſt corpus ſubiectum ethicę quæ in illa eſt facta.certé,ſi res ad exactam ducatur cõſiderationem,eſt vt propoſuimus,tñ putauerim,Galenũ loco illo febris nomen,omiſa tam exacta cõſideratione,de toto eo calore dixiſſe,qui in ægrotãte ſentitur tangẽtis ſenſui occurrẽs. atqui hũc cõſtat per ethicas febres in ipſa ſubſtantia ſolidorũ recipi,atq; ꝓpterea ſalſuginoſũ q d&aridũ ſenſui repſentare,in putrida verò in ſuccis,& ꝓpterea modũ quẽdã ipſiushumoris tactu ſentiri.nã ſentitur huimidꝰ quiddã,& ſuauiꝰ tactui,in redũdantia ſanguinis:acrius quiddã & mordacius in bile,& veluti per cribrũ prodiens calor,in pituita,quoniam ſcilicet hic ſuccus nunquàm tam ęqualiter recipit calorem. Ex quibus ſignis (quæ ipſa cum multis aliis ſimilibus referuntur à Galeno nuper citato loco,& primo ad glauconem,& 2.de criſibus,&.6.de morbis popularibus parte prima textu.29.ab hippocrate, & Galeno in commẽtario)conſtat,in illa diuiſione,calorem occurrentem tactui, in quacumque recipiatur materia, febrẽ eſſe dictum:etiam ſi conſideratione deducta ad exactius, febris ſit calor, vel in ſola ſubſtantia cordis factus, vel qui fit,qui quantum in ipſo agitur,ſubiectum corpus deſiccat, quãquàm nõ perpetuo cum ſiccitate eſt.ſed de febris eſſentia hęc ſint ſatis.

¶Caput decimum nonum. De modo quo humores & ſpiritus fiunt febrium cauſæ.

HVmores & ſpiritus,cum ſecundum naturam habent,multitudine & qualitate, & facultati corporis proportione reſpondent,nulla ratione ſunt inutiles, atquę ita neque febrium cauſę fieri poſſunt:ſed cum febrium cauſæ fiũt, quia cor calfaciunt,aut vniuerſum corpus,tales fiunt.calfecere verò non poſſunt,niſi ipſi fiant calidiores,poſſunt fieri calidiores aut ſimplicem alterationem perpeſi, aut ſecundum totam ſubſtantiam alterati.eſt alterationis ſecũdum totam ſubſtantiam duplex modus vſtio,& putrefactio.Igitur neceſſe eſt,humores & ſpiritus, cum febrium cauſę fiunt, incaleſcere multum,aut putreſcere,aut vri.Cùm verò humores quatuor ſint,ſolus ſanguis,concedentibus id medicis omnibus citra controuerſiam,poteſt incaleſcere alteratione ſimplici vſque ad febris generationem:id que habet,cùm copia redundat.nam alii,ſi tantum incaleſcant,anticipant vſtionẽ aut putredinẽ.cuius rei cauſam,quidã naturæ curam circa conſeruationem ſanguinis eſſe putant.Ego verò cenſeo, ſanguinem omninm humorum eſſe naturali calore calidiſsimum, proinde que ab externo tardius putreſcere.Nam cõmune eſt hoc nõ ſuccis ſolum ſed omnibus rebus,vt quò perſe fuerint calore ſecũdũ naturã fortiori,eò à calore prænaturã tardiꝰ corrũpantur.exẽplo ſunt generoſa vina. Reliquos omnes à ſanguine nõ aliter ac putres excitare poſſe febres, videtur Galenus docere millies, & alii medici ita intelligũt:& per putredinẽ poſſe omnes,febriũ fieri cauſas.nõnulli ſanguinẽ excipiũt:atq; ſuam ſentẽtiã

tribuunt

tribuunt,Galeno autori.Spiritus nonnulli ſola inflamatione dicunt fieri morborum cauſas, alii etiam addunt putredinem.has vt controuerſias deciderimus nihil erit in propoſita diſputatione difficile.ſed hęc indigent diligenti diſcuſsione.Nam quod primo propoſitum eſt,tam omnium cōſenſu compro- batum,vt in hunc vſque diem à nullo in controuerſiam vocatum ſit, nempe alios humores à ſangui- ne nō niſi putreſcentes poſſe fieri febrium cauſas,veritati cenſeo eſſe aduerſum. bilis enim ſyncera pro culdubio poteſt generare tertianam exquiſitam,vſta,citra putredinem. Nam cùm hi ſint duo motus, aut duo corruptionum modi,à calore externo,tamen quædam ad hanc,quædam ad illam corruptio- nem ſunt paratiora.Nempe ex.3.de temp.& primo de medic.ſimp.facultate, quæ calidiſsima ſunt na- turâ, adiuncta potiſsimum ſiccitate,& partium tenuitate,ſunt ad vſtionem paratiſsima:quæ vero hu- more abundant,aut non ſunt multo calore,hæc putreſcunt citius. Igitur conſtāt bilem eſſe natura ſuā paratam vri.at vero cōſtat,factura febrē ſi ſemel fuerit vſta,etiā ſi citra putredinem, id fuerit perpeſſa. (hæc autem de flāua bile dicta intellige.nam atra, quamquàm vri poteſt,non putrefacta, vt per ferinā vocatam atram bilem contingit,tamen vt hæc eadem affectio monſtrat,nō facit vſtione febrē, quia cum terrea alioqui ſit,citò euadit per vſtionē, frigida,& terræ omnino ſimilis) Tali febre aperte febrici tabat iuuenis ille quem.10.meth.depingit.Ga.vigeſimum quintùm ætatis ſuæ annum natum,calidū& ſiccum temperamento,muſculoſum vt canem,longo itinere de fatigatū, cogitabūdum aliqui,cura ac ſolicito merore confectum,qui in tertianam febrem inciderat,in quo primum ęgrotante propter ca lorem ac ariditatē, auſſum inquit ſe eſſe,mirificam diatriton contemnere.de quo ità inquit. Quippe, ęgeris,quem ante deſcripſimus,exemplo omnibus eſt,qui propter ſiccitatem,à principio cibo indigēt, etiam ſi febritare iam incipiant.nam cum accenditur in his febris, propter mordentem acrimoniam, excalfacti attenuitati que ex ſole & inedia & laboribus ſucci, maximum eius remedium eſt humidum, nutrimentum.ſicut e diuerſo vbi ob copiam,vel obſtructionem, vel phlegmonem, vel, vt ſemel di- cam,humoris alicuius putredinem,febris eſt orta,maximo malo eſt cibus. hæc ille. Ex quibus conſ- tat,febrem illam ortam fuiſſe ex calfacto attenuatoque ſucco, atque omnino citra putredinem, alio- qui maximo malo foret cibus.In his qui talibus febribus laborāt, accedit maxima coniectura,ad intel ligendum,eos ſine putredine febricitare,ex bile,& aliis exeuntibus, accidunt enim crebro his vomi- tus tenues, fluidi, minimè fœtentes. tamen vt millies dicit Galenus, fœtor eſt proprium putredi- nis indicum. Sed quid quod Galenus omnem ab humore febrem, dempto ſinocho ſine putredine putridam appellat? quod non videtur aliud ſignificare, quàm ex putredine ortam? Præterea non ſe- mel aut bis, ſed centies dicit, tertianam naſci ex putri bile; atque illam poſſe eſſe, aut exquiſitam, aut minus. Animaduertendum, quanquàm habeat vt diximus, tamen rarò ſynceram redundare bilem vt ſine putredine febrem faciat. proinde omnes febres ex humorum putredine, aut vſtione, ſub pu- tridarum nomine Galenus præteriit, & quoniam quæ putreſcunt, & quæ vruntur: quodammodo in ſymptomatis patiuntur ſimiles affectiones.at noua eſt iſthęc phraſis.immo verò ab ipſo Galeno at tentē notata. Nam ſecundo de ſimplicium med.facul.cap.14. differens de vrentibus inquit:& vocan tur putrefacientia, non quidem propria vtentes nominis appellatione:nam quę ſunt putrefacientia humectantia cum calfactione ſunt, tamen eadem modo vocamus propter ſymptomatis ſimilitudi- nem. Eodemmodo loquendi vſus eſt in febrium ab humore reddenda cauſa. quoniam nihil refere- bat, hæc tam exactè diſtinguere, nam neque ad artem excolendam, neque ad curationem, noua febri um differentia erat opus, ſed ad hæc omnia, melius febris ex bile vſta, ſub putridarum genere compre- hendebatur. putridæ verò à Galeno, & ab aliis omnibus autoribus, ab hecticis & ephemeris ſeparātur quaſi ſolum illę quæ ſunt à ſuccis, poſsint fieri cū putredine. quo factū eſt, vt opinentur, multi ſpiritus non poſſe putreſcere. Nam aliter, dicunt, foret ephemerarum non ſimplex genus, ſed duplex, aliis ex ſpiritibus inflamatis, aliis ex putridis, ortum habentibus. atqui quòd putreſcere non poſsint ſpiri tus illorum naturam in cauſa eſſe dicunt, quoniam, ſcilicet, ſunt tenuiſsimi partibus, & ignei natura. Cæterum hi leui de cauſa mihi videntur negare, quod firmiſsimis rationibus confirmari poteſt. Nam ab Ariſtotele dictum eſt.4. metheorωn cap.1. omnia quæ non interimuntur vi per putredinem ve- nire ad interitum: atque in eodem capite paulò infra, omnia inquit, poſſunt putrere pręter ignem. ſpi ritus non arbitror dices ignē, Sed dices fortaſſe eſſe naturæ igneæ, atq; propterea illud ſibi ineſſe quod igni. ſed animū aduerte iis quę ſubdit, terrā aquā aērē poſſe putrere, quoniā ſubſtrata ſunt vt materia igni. igit̄ in iis quę ex illis generant̄, & ſubſtrata ſunt igni poteſt putredo fieri. A dde ſpiritū ex inſpirato aēre fieri, libellis de vtilitate reſpirationis, & de vſu pulſus: atq; eſſe aēre etiā creſsiorē, vt mōſtrat Ga. li bello quod ſanguis in arteriis ſecūdū naturā cōtineat, quia ex aēre generat̄ per cōcoctionē, igitur cùm putrē aērē ſæpius inſpiremus, non mirum ſi ſpiritus in cordis cauernulis cum putribus humoribus vo- lutati putreſcāt quod intelligētes nōnulli duplicē dicūt eſſe modū putredinis, aliū quo humor ꝓprius rei extrahitur ab externo calore & fluidus fit: hòc dicūt poſſe putrere ſolùm humorem: alium, quo cā lor propius extinguit̄ à calore alieno, & hūc dicūt poſſe accipere etiam ſpiritus. Nobis procedens hic idem ſermo dabit occaſionem declarandi naturam putredinis, quam Ariſtoteles prædicto in loco tra

N didit

didit diſertè. Diuiſionem qua hi vtuntur non intelligo. nam in rebus quæ putreſcunt, idem externus calor extinguit naturalem, & extrahit partes humidas, facitque vt minus à naturali rei calore contineantur. Vt humor extractus fluidus fiat, non eſt in putredinis eſſentia. Valeat ergo hęc diuiſio. illud vnum conſtanter affirmo, poſſe ſpiritus putreſcere, atque febrem diariam facere, vel putreſcentes vel ſine putredine: ſed quoniam ſpiritus qui putreſcunt aut citò effluunt, aut putredinem in humores tranſfundunt, aut emendantur facilè, fit vt diarię putridę, intra aliarum diariarum terminum concludantur, & vt curationem maiorem aliis non exigant, niſi in aliud genus permutentur. proinde que medicorum nihil intererat plures diariarum ſpecies facere ex alterationibus cauſæ, ſunt enim omnes hæ febrium differentiæ, vt à principio ſtatim libri quarti diximus, non ex rerum natura profectæ, ſed medicis vſibus accommodatæ. has igitur melius fuit diarias dicere, & putridas omnes à ſuccis eſſe. De quarum numero ſecundũ ſpecies ex materia deſumptas, certant omnes medici. Quandoquidem Galenus ſecundo de criſibus capite duodecimo triplex tantum eſſe dicit ſimplicium genus: aut enim bilioſas eſſe, aut pituitoſas, aut melancholicas: atque harum quaſlibet, aut intermittentes, aut continuas: ſanguineas enim eſſe quodammodo bilioſas. Qua in re illum mordet Auicena, quòd febrem aliquam ex putreſcente ſanguine fieri poſſe negauerit, inſtatque argumentis. Eorum, qui poſt hos autores commentaria ſcripſere, quidam Galenum reuera negaſſe hanc ſpeciem febris, dicunt, atque adeo Auicenam aſſecutum fuiſſe Galeni mentem, ſed ſtetiſſe à contraria opinione, atque deinceps controuerſiam agitant: alii huic, alii illi fauentes: Alii eandẽ fuiſſe Gal. & Auicenæ mentẽ putant, ſed Auicenam aut Galeni uerba minus aſſecutum, aut amore proteruę contentionis, finxiſſe ſibi hoſtem quem feriret: quodque triplex tantum febrium genus eſſe, Gale. dixerit, cum febrem ex putri ſanguine non negauerit, dicunt plerique factum, quoniam ſanguineam ad bilioſam reduci inſinuauerit, dicens: Nam quæ ex ſanguine fit, quodammodo bilioſa eſt. Alii propterea cenſent dictum, quòd ſanguinea neceſſariò compoſita ſit ex ſanginea & bilioſa. ſed cum quæſtionem hanc nullus non diſputauerit, nullus mihi videtur rem ex ratione feciſſe palam. Nam Auicenæ aſſeclę videntur rem ipſam inueſtigaſſe, ſed nondum inueniſſe. Qui ſe ſub galeniſtarum nomine, ſidiis placet, hodie venditant tantò ſunt elegantiores, vt in ſingulis controuerſiis more gramaticorum articulis aut dictiunculis cõtendant, vel more iuris peritorum ex ſcripto argumententur. Galenus ſecundo de differentia febriũ capite duodecimo quæſtionem hanc diſputat, neque breuiter neque obſcurè. quare non erit difficile, dante deo, autoris mentem ex illius ſermonibus eruere, ſi priùs quod in reliquis fecimus ipſam per ſe rem, philoſophica ratione deduxerimus. Primò illud negari nulla ratione poteſt, ſanguinem poſſe putreſcere. eſt enim, vt paulò ante dictum eſt, communis rerum omnium interitus, putredo, omnium inquamquę ex elementis mixta ſunt. monſtrant id bubones, ac reliquæ inflamationes: in quibus ſanguis niſi anticipet digeſtionem putreſcit omnino, atque ita generantur ex inflamationibus carbunculi, & alii ſimiles tumores: aut in pus vertitur quod putredinis non adeo pernitioſæ eſt ſpecies, vt procedente ſermone monſtrabimus. illud quoque arbitror ſatis conſtat: ſi ſanguis qui ſinochum ſine putredine facit putreſcere incæperit, nulla alia in corpore facta mutatione, febrem proinde non ceſſaturã: ridiculũ enim ſi quis dicat, ceſaſſe febrẽ citra corporis attẽperationẽ, aut humoris eucationẽ hac vna de cauſa, ꝙ putreſcere ſanguis cœperit. Igit̃ ſi ſanguis poteſt febrẽ facere ſola multitudine, qđ ex comini medicorum conſenſu accæpimus; conſtat poſſe putreſcentẽ ſanguinẽ febrẽ generare. Quid igitur eſt, quod in re ipſa poſsit in dubium verti, vt diſputatio non ſit de nomine? nunquid re vera habet ſanguis ingenerando febrem aliquid proprium quod aliorum humorum habeat nullus? habet, dices, febrem generare ſola copia, vel alteratione ſimplici, ſine vſtione aut putredine. at hoc dictum iam antea eſt. ſed nunquid ingenerando febrem cum putreſcit, habet aliquid proprium? habet, dicunt, vt cum neceſſariò portio illius tenuis & pinguis, per putredinem in bilem mutetur, & craſſa in melancholiam, perpetuo ex putreſcente ſanguine compoſita febris fiat, non ſimplex. ſit ita, ſed nunquid aliud habet ſanguis proprium? non explicant. ſed nos iam explicamus hinc ſumpto initio. Longe aliud eſt, rem aliquam putreſcere, aut putrem eſſe. nam quod per putredinem corruptum eſt, putre eſt, quod ad corruptionem hoc modo diſponitur, dicitur putreſcens. putredo & vſtio, & ſimiles motus, ſunt alterationes ſecundum totam ſubſtantiam, non enim quod ita afficitur, incaleſcit, aut refrigeratur, aut tale aliquid patitur ſolum, quod ſecundum qualitates eſt alterari, ſed tota ſubſtãtia permouetur. nam in vtriſque & in iis ſcilicet quæ vruntur, & iis quæ putreſcunt, extinguitur calor natiuus ab externo, in illis, conſumptis humidis partibus: in his extractis. ſed quod putreſcit, antequàm tota ſubſtantia iam permoueatur, qualitatibus ad putredinem concipiendam diſponitur prauè, vt calfactum aut humectatum, terminus huius diſpoſitionis eſt cum iam incipiunt humidæ partes ſubſtantiæ à ſiccis ſeparari, propter debilitatem caloris natiui, ab externo factam. Vtraque communi appellatione dicuntur putreſcere, & quæ ad concipiendã putredinẽ prauè diſponunt̃, & quæ iã permouentur tota ſubſtantia. ita enim vina ſolemus dicere incipere putreſcere, quoniam incaleſcunt & apparent facta debiliora, etiam ſi nondum ſint inſignite accida, quæ tamen deinde ſi in locum

alium tranſportantur,motu et ventilatione,& mutatione vaſis & ſoli, manent incorrupta quod nõ fieret, ſi ſecundũ ſubſtãtiã forẽt pmutata.nã tales mutatiões quæ ſecũdũ ſubſtãtiã ſunt, vt vſtio putredó aut cõcoctio vbi ſemel ſunt factæ,infectę,eſſe nõ poſſunt.non enim,vt quod calfactũ eſt, poteſt refrigerari,ita quod coctum reddi crudum,aut quod putre emẽdari.ſi enim vina,quæ apertè accida fuerant facta emendata ſunt nonnũquàm,id vt Galenus docet.2.aph.com.17.reſectione partium quæ putruerũt fit,non alteratione contraria.hæc omnia ſanguini poſſunt accidere,vt putreſcat,ſcilicet, dum prauè diſponitur calfactus aut humidior redditus, vel vt putreſcat alteratus tota ſubſtantia. Sed nunquid et ex bile naturali cum putreſcit,generatur alia bilis pręter naturã ſpecies,quę diuerſa quidem eſt ratione à priori,tamen in ratione bilis flauæ conuenit:ita ſanguis putreſcens in alterius ſpeciei ſanguinem tranſit,qui ſanguis præter naturam ſit?an in alterius generis humorem degenerat, vt vinum in acetum?ego quidem puto in genus diuerſum degenerare,neque poſſe ſanguinem putreſcere non permutata ſanguinis natura.Nàm Galenus.2.de elemẽtis & libello de atra bile & de natura humana, & vbi vbi de humorũ ſpecib⁹ differit ſanguinẽ præter naturã fieri duplici tãtũ ratione dicit,aut alteratiõe ſimplici aut permiſtione alterius humoris: itaque fieri poſſe deficiẽtẽ à naturali,factũ aut calidiorẽ aut frigidiorem aut humidiorem aut ſicciorem,vel pituitoſiorem (vt ita dicam) vel bilioſiorem.tamen reliquos ſuccos dicit fieri præter naturam his duobus modis,& præterea putredine,qui modus nõ eſt in ſanguine,quippe qui cum putruit alterius generis humor ſtatim eſt,aut bilis flaua aut melancholia,aut pus.Inuenimus igitur iam aliud,quo ſanguis differt ab aliis ſuccis: vnde manifeſtum fit,ſanguinem prima ratione tantum poſſe putreſcere,vt ſanguis adhuc ſit, dum diſponitur ſcilicet prauis qualitatibus ad concipiendam putredinem,vt dum incaleſcit,quod ſiquis exactè loquatur,nondum eſt propriè putreſcere.quod tota ſubſtantia iam permouetur,ſpecies præter naturam eſt bilis,aut melancholiæ, aut eſt pus.non igitur fieri poteſt febris à ſanguine putreſcente propriè.nam quod ita putreſcit,tota ſubſtãtia iam permouetur,quare alterius generis humor iam eſt.cum igitur hæc ita ſe habeant, qua alia ratione putandum eſt,Galenum dixiſſe,triplex eſſe tantum putridarum febrium genus,quàm quòd ſanguinis pars,quæ febrem facit,nondum putret,quę iam putret,ſanguis non eſt,ſed bilis?quòd verò hæc ſit Galeni mens intelliges,eó quod febrem hanc ex ſanguine à bilioſa non alia ratione dicit differre loco predicto,quàm ſola lenitate aut mititia.quoniam,ſcilicet,bilis quæ ex putredine ſanguinis generatur, mitior eſt bile putri ex alia bile genita,quantò ſanguis naturalis naturali bile mitior eſt,vt dictũ à Galeno eſt libello de atrabile & à nobis iuxta illius mẽtem in primo huius operis libro,atram bilem ex bilis flauę vſtione moleſtiorem multò eſſe eà,quę exſiccato ſanguine conſiſtit.nam omnia inſecũtur quodammodo naturam eorum ex quibus ſunt genita.itaque febris putrida ex ſanguine bilioſa eſt,mitior tamen eà,quæ eſt exquiſita.quod ſumus pauló poſt aduerſum Valeriolam rurſum monſtraturi.non eó inficias febrem hanc compoſitam eſſe,non tamen ex duabus putridis, ſed ex febre quæ fit à ſanguine non putri,ſed qui prauè diſponitur,& ex altera à bilioſo humore,quæ febris minus ſolet exacerbari q̃ bilioſæ aliæ,quia bilis ipſa,dicta ratione,eſt mitior,& contingit ſanguinis eſſe tantò plus quàm bilis,vt incrementa quę per tertios dies contingunt,ſenſum latentia prætereãtur.ſed cur ſanguini non ſint tot modi conuerſionis ad diſpoſitionem pręter naturam quot aliis humoribus? ſua natura facit,quę cum reſpectu aliorum humorum in mediocritate conſtituta ſit,non poteſt eſſe multiplex,vt quę conſiſtũt in extremis.Eſt enim ſanguis.2.de facultatibus naturalibus ſuccus moderato calore genitus,reliqui ab immoderato.moderatum in rebus omnibus eſt vnum,immoderata plura. atqui ſuccus, qui putredine progignitur,non fit à moderato calore,quare ſanguis non eſt.quam rationem ſimul cum aſſertione ſcripſit Gal.ſecundo de criſibus cap.ſecundo.quid enim aliud continent hæc verba?liquet tamẽ,quòd cum hic putreſcere cæperit,non amplius bonus remanet ſed,iam ad amaræ bilis naturam tranſit atque in hoc illud ſeruatur,triplex eſſe genus vniuerſum ſimplitium febrium.quæ enim ex ſanguine putri fit iam quodammodo bilioſa eſt: ſiquidem in naturalibus ſermõibus rectè oſtẽſum eſt, quòd ſanguis ex moderato calore generatur,flaua autem bilis ex maiori, atra vero ex ſufficienter immodico.hæc Gal. quibus apperte innuit, quia ſanguinis natura in ſuccorum mediocritate eſt, non poſſe non permutare naturam per putredinem.Sed horum exacta notitia ex iis quæ de ſanguinis natura in primo huius operis libro ſcripſimus pendet.Modo de propoſita quæſtione ſatis diximus.

¶Caput.20.De modo quo febres inuadunt humana corpora.

INuadunt febres humana corpora,vel ſana adhuc,vel conflictata aliis morbis,vt febris febri ſuperuenit.atque febris quæ ſuperuenit, aut delet priorem, aut cum ipſa vnà manet, idque aut copulatis duabus, aut pluribus fit, vt contingit hominem adhuc bene valentem, diaria febre aut putrida

corripi, & febres aliorum generum ſolent ſępe in febres hecticas terminari, atque is qui febre laborabat hactenus diaria aut putrida, iam nō ea ſolum ſed hectica etiā teneri, & tertiana febris ſolet ſimul cū quotidiana cōmorari, quod in hęmitrito perpetuò fit. Ecce igitur vt hęc omnia cōtingant in febriū inuaſionibus, tamen in modo quo febriū quædam ſpecies nos inuadunt, controuerſias medici agitāt, quas propoſitum eſt modò dirimere. Negant enim plærique, poſſe febrem hecticam à principio hominem inuadere, nulla alia prægreſſa, idque hac ratione. Dictum eſt libello de inęquali intēperie cap. 5. re que ipſa conſtat, etiam dicēte nullo, quæ tenuia ſunt facilius alterari q̃ quæ craſſa, quęq; natura tenuia & calida faciliùs concipere calorem cōtrariis. atque ad cōfirmandam hanc rem additum eſt exemplum appoſitiſsimū. maximè quidem promptus ad alterandū ſpiritus eſt, vtpote tenuiſsimis conſtās partibus, atque id nō aliorſum dicit Galen⁹. q̃ vt monſtret, cum inflamatur membrum aliquod, neceſſariò ſpiritum inflamari ante ſuccos & ſolidam ſubſtantiam. igitur, dicunt, hæc ipſa ratio monſtrat, nō poſſe membra ſolida accipere factum calorem, quin ſpiritus illum multò ante accæperint, aut humores. quare colligunt, febrem hecticā neceſſario alias febres ſubſequi: quod q; Galenus primo de differētia febrium cap. 8. & .3. de præſagatione ex pulſibus cap. 3. hecticas febres à principio inuadere dixerit, ita interprætantur: à principio ideſt primis ſtatim diebus vt tertio aut quarto, conantur eruere hunc ſenſum ex ipſo Galeno qui. 10. meth. cap. 5. ita ſcripſit. Quippe vel in febres ardētes ex ea incidūt, à quibus niſi prius mors occupet in hecticas recidūt, atq; ſtatim ab iis in maraſmū, vel ꝓtinus ab initio ipſa hectica febris ſimul incidit præteriens ardētē. maximè tñ, vt dictū ſepę, ſiccos calidosq; affectus ſtatim à principio hectica corripit. ſicuti mulieri accidit quæ autūno ex triſtia & vigiliis febricitare cæpit, perſeuerauit autē ad plurimū hyemis, hanc quarto die vt ſcis vidimus, depræhēdim⁹ q; ſtatim hecticā eſſe febrem, cum alia earū quæ ex humoribus excitātur cōiunctā. Hæc Galenus. ex quo loco conātur colligere, verba illa, ſtatim à principio, idem ſignificare quod in primis diebus. nam mulierem illā proinde dixit à principio correptā hectica febre, quoniā quarto die illā hectica laborare depræhēdit. qui tñ decipiuntur multis modis. nam primò tenētur concedere, aut ſuam rationē eſſe inefficacē, aut neceſſario putridā febrem fieri poſt aliquā diariā, atque adeo, hūc perpetuò ordinē ſeruari, vt diaria ante putridā & putrida ante hecticā fiat. quātò enim ſpiritus ſunt humoribus tenuiores, tantò humores mēbris. At qui Galenus, libro de inæquali intemperie loco ex aduerſa parte adducto, ſpiritus cum humoribus cōfert, atqui eos dicit ꝓmptius inflamari. Tñ neq; ipſi neq; alius quiſquā aliquando negauit, fieri poſſe febrem putridam à principio, ideſt à primo momento ęgrotationis. ipſa igitur ratio qua vtūtur ſe ipſam reuincit. Pręterea quod ex Gale. interprætantur ipſa autoris verba non permittunt. nam ſi incipere à principio, eſt incipere primis dieb⁹, qua ratione dictum verè ſit à Galeno loco citato ex primo de diff. feb. & .3. de pręſ. ex pulſ. febres hecticas nunq̃ fieri à principio, niſi cum fiunt ex cauſis procatarcticis? nā in primis diebus, ideſt tertio aut quarto, facile eſt febrem hecticam ex ardente fieri ſine cauſa procatarctica. quod enim diaria febris poteſt facere, aut vna aliqua cauſarum procatarcticarum, non eſt quòd ab vrente febre non poſsit fieri multò promptiùs. igitur ſi à principio nūquàm fieri poſſunt, niſi ex cauſa protarctica, illud à principio, principiū totius ægrotationis ſignificat, nō primos dies. Nam quod ex Gale. adducebatur, declarat nihil. Vnde enim colligis, quoniam ille quarto die vidit febricitare mulierem febre hectica, illam non febricitaſſe tali febre à principio? maximé cum de re longe diuerſa diſſerat illic, atq; in de dif. feb. illic enim de permutatione ardētium in hecticas, hic de modo quo inuadūt ſingulæ ex profeſſo diſputat. valeat itaque hęc interprætatio atque nos veriorem Gale. ſenſum enarremus. Febris nō ideo diaria dicitur, aut putrida, quòd in ſpiritu aut humore magnus calor ſit, ſed ꝙ quātuſcūq; is eſt, eſſe habet factū, ideſt, ſecundū habitū. intereſt verò tā multū, calorē eſſe magnū aut eſſe factū, vt fere ſemper ſit, is qui fit eo qui eſt factus intenſior multò. ꝙ calor intenſus ſit ex proprio ipſius qualitatis incremento naſcitur, ſed ꝙ ſit in habitu, ipſius ſubſtantiæ in qua recipitur facit diſpoſitio. Tenuitas igitur ſpiritus, qua humorib⁹ præſtat & mēbris, illud vnū facit, vt ſpiritus incaleſcāt citiùs, & intentius, nō tñ vt citius calorē in habitu cōcipiant. facilè ergo eſt intelligere, colorē, etiam ſi tres ſuſtātias ſimul affecerit, tñ citiùs cōtraxiſſe factū eſſe in mēbris, propter maiorē diſpoſitionem quā in ipſis repęrit. Quòd ſi rationē nō aſſequeris, euidēti experimēto te deducā. finge hominē hectica febre laborarę. vides huic adeſſe ſecundū totū corpus remiſſum calorē. prouocetur vehemēter ad irā, increuit huic homini calor manifeſtè, qui tñ feruor non toto ęgrotationis tempore perdurat, ſed intra terminū diariarū febriū ad priorē gradū rurſus calor redit, quia ſuperuenit febri hecticæ manifeſtè diaria. igitur inflamati ſunt ſpiritus, vnde cōſtat ipſos inflamatos antea nō eſſe, ſed quod cordis calor nō fæcerat, irā feciſſe modò, erat ergo prius q̃ iraſceretur calor factus in ſolidis membris, nō tñ in ſpiritibus, aut ſi fortaſſe grad⁹ aliquis caloris pręter naturā erat in ſpiritibus hectica febre laborantis, is non erat tātus, vt poſſet calori facto in corde, nouum gradū caloris fientis addere, quod ad febris diarię naturā erat neceſſariū. igitur fieri poteſt vt febris hectica inuadat hominē nulla diaria pręgreſſa, calore in mēbris facto, & nullo facto in ſpiritib⁹, aut nō tāto, vt poſsit cordis ſubſtātiā recalfacere. ſecūdo li. de criſi. cap. vltimo ita ſcriptū eſt à Ga. De hecticis autē nō eſt pręſentis tēporis ſermo, nulla enim earū in primis diebus ſed in

pro-

progreſu temporis talis efficietur. Quæ verba apperte videntur confirmare ſententiã quã refutamus. tamen hæc ita interpręt or, febres hecticas nũquam fieri à principio, niſi cum ex cauſis procatarcticis fiunt. hæ ipſæ rationes euidenter mõſtrant, poſſe febrem hecticã cõſiſtere cũ diaria, neq; acceſsione hecticæ febris diariam, ſi quæ præerat, ſtatim extingui: quod nonnulli negãt, & omnes incontrouerſiã vocant. nã ſi febri hecticæ acceſu cauſę procatarcticæ poteſt diaria ſuperuenire, quod paulò ante exẽplo mõſtrabamus, eadẽ ratione & diaria cũ antecędit, poterit cũ ſuperueniẽte hectica cõſiſtere. quę enim obſecro cauſa eſt cõuincens, cũ diaria febris in hecticã tranſit, diariã repẽte extingui, manẽte ea ſolum quæ ſuperuenit? quod (dicunt) ſpiritus cũ inflamati iam ſunt humores, aut multò etiã magis cũ mẽbra, tenuãtur vſq; adeo, diſsipãtur que, vt nõ amplius poſsint cordis ſubſtãtiam calfacere. vocãt teſtẽ ſuæ ſententię Gale. qui primo de diffe. feb. c. 7. febrẽ ephemerã ceſſare ſtatim ac putuda eſt, his verbis dixit: calfacta, enim plurimũ in ephemeris febribus excremẽta & principium putredinis inde accipientia alterũ genus ſuccendunt febrium poſt priorẽ ſedatã. Cęterum vt ratio ipſa perſe primũ perpendatur, ea nihil mõſtrat. quandoquidẽ aſſummit ſpiritus per attenuationẽ minus calfacere. Cum tamẽ quæ inflamãtur, quò tenuãtur magis, eò fiãt ardẽtiora, & magis penetrẽt, pinde q; penitius vrant. Adde, oportere hac ipſa ratione, neq; febrẽ diariam poſſe hecticę ſuperuenire: itaq; neque hac neq; illa ratione, poſſe hoc duplex febriũ genus copulari, quod tamen monſtratum experimẽto eſt. Intelligendum igitur ex Galeno puto, genus quodcunque febriũ, poſſe perſe prima aggreſsione inuadere, & cũ quocunq; alio copulari. nam aliter quà ratione putas, ſuperuẽiẽte febre putrida ceſſare diariã, teneris dicere, & ſuperueniẽte hectica ceſſare putridã, cuius contrariũ à Ga. paulo antè audiuiſti, cũ de muliere illa diffeereret, dicente: hanc quarto die vidimus, depręhẽdimus q; ſtatim hecticã eſſe febẽ, cũ alia earũ quæ ex humoribus excitantur coniunctam. Quod ex Galeno afferebatur ita interpręt or, alteram ſpeciem febris ſuccendit priore deſinente: intra terminum diariarum, quod nihil aliud eſt dictu, quam perſeuerare ſecũdam finita priori. Atqui de hac quæſtione hæc ſunt ſatis.

Caput. 21. An febris peſtilens ſit in genere putridarum.

PEſtilens febris, vt docet Gal. 1. de differentia febr. ex aẽre putri qui inſpiratur fit. hęc, vt nõnulli barbarorum cenſent, poteſt eſſe non tãtum febris putrida, ſed etiam generis diariarum, quandoquidẽ dicunt, ſi inſpiratur aẽr putris, ſpiritum ante humorem infectũ iri (huic opinioni videbimur fortaſſe nos quoq; adſtricti, q paulò ſuperi⁹, fieri poſſe febres ſpiritib⁹ putreſcẽtib⁹, cẽſuim⁹) alii illorũ opinãt oẽs peſtilẽtes, eſſe putridas quãdoq dẽ à Gal. libro primo de diffe. feb. ita eſt ſcriptũ περὶ δὲ τῶν λοιμώδων ἐμνημόνευσα περὶ τῶν ὑπὸ σηπεδόνος ἁπάντων γινομένων. 1. poſtq̃ autẽ mentionẽ fęcimus febriũ peſtilẽtiũ, quæ omnes ex putredine fiũt. cæterũ nõ dubiũ eſt ambas has opiniones aberrare & ab opiniõe Ga. & ab eo quod res habet. Nã Gale. 3. de præſagatione ex pulſibus cap. 3. longo ſermone docet multas peſtilẽtiũ febriũ eſſe hecticas, ſtatim à principio. diaria verò non poſsit eſſe peſtilẽs. nã vt accæpim⁹ à Gal. in principio primi de morbis popularibus, ratio morbi peſtilẽtis nõ eſt alia (neq; eñ peſtilẽs, eſt ſpecies quępiã morbi) q̃ ꝙ pernitioſus ſit & multos eorũ quos affligit, tollat. tñ ſi putredo aẽris q inſpirat in ſolis ſpiritibus cõcepta ſit, alteri ſubſtãtiæ nõ cõmunicata, neq; pnitioſa ſit febris, neq; multos tolet, ſed 24. horis ſalubriter terminabit. Itaq; veriſsima ſentẽtia eſt, febres peſtilẽtes poſſe eſſe tãtũ hecticas aut putridas. Sed rogas, ſi hecticæ etiã eſſe poſſunt, nõ tñ putridę, quorſum dictũ eſt à Gale. omnes peſtilẽtes ex putredine fiũt? reſpõdent quidã qui huius ſententię ſunt, omnes fieri ex putredine aẽris, quamq̃ quæ hęcticæ ſint nõ ex re aliqua interi⁹ putreſcẽte, ſed corde calorẽ habẽte factũ. tñ hoc reſpõſum, quãq̃ alicui poſsit arridere prima frõte, nõ eſt ex autoris mẽte. Nã illic Galenus volebat diſputare, an vera eſſet ſentẽtia athenei, dicẽtis febres omnes fieri ex putredine, capit q; hoc principiũ: ſed quãdo de peſtilentibus dicere cępimus, quę omnes ex putredine fiũt, conſentaneũ eſt, ad ſequẽtiã hic quidẽ diſputare de antiquo dogmate, omnẽ febrẽ ex humorũ putredine dicente oriri, fieri fere eñ ita docet tota ab atheneo ſchola. Ergo eodẽ modo intelligendũ eſt Galenũ dicere febres omnes ex putredine fieri, quo athene⁹ dicebat illas ex putredine fieri, aliter loqueret παρέργως. tñ atheneus de cauſa interna loquebatur, ergo haud obſurè ſignificat Galenus, omnes peſtilentes febres pendere ab interna putredine. ſed qua ratione id verũ ſit, iam dico. vt per febres peſtilentes & vocatas humorales, putreſcũt ſucci, ita per hęcticas peſtilẽtes putreſcit ipſa ſubſtantia cordis, vel ſaltem ſucci illi, qui proprium eius alimẽtum ſunt, qui more roris per illud ſunt ſparſi. Nam vt per alias hecticas hi conſumuntur, ita per has corrumpuntur putredine mala. Nam aliter, qua ratione intelligis diferre hecticã peſtilentẽ ab aliis hęcticis? nũ qa hęc ab aẽre putri fit? at aẽr putris eſt cauſa externa: hęc nõ pmutat ſpeciẽ morbi. Si in ipſa affectione aut iis quę interius in ipſo corpore contingunt diſcrimen non eſt, externa cauſa neque faciet

morbũ peſtilentẽ,neq; periculoſũ eſſe. ſi igitur opportet peſtilentẽ hecticã ab aliis hecticis differre,neceſſe eſt cordis ſubſtãtiam paſsionẽ aliã à calfactione facta ſubire(quãdoquidẽ alię etiã hecticæ fiũtcorde habẽte calorẽ factũ)quæ nõ videtur alia eſſe q̃ putredo. Adde ſymptomata quę febrẽ hãc ſequũtur apperte prodere,rẽ ita habere vt diximꝰ.Nã docẽte Gale. cap.nuper citato ex.3.de præſagatiõe expulſibus adſunt neceſſariò huic febri fętor anhelitus,&calor inthorce,&calor eryſipelatis in partibus oris. ſed fætor eſt ſymptoma ꝓprium putredinis,ergo nõ eſt per hãc febrẽ ſolũ calor factus in ſubſtãtia cordis,ſed putredo aliqua.hãc nõ neceſſe eſt eſſe in humoribꝰ aut ſpiritibus.nã Gal.loco dicto docet,peſtilentẽ febrẽ fieri à principio hecticã,cũ humores in eo ſunt inæpti ad patiendũ ꝓpter frigus, & ideo ab aẽre putri manẽt inalterati, cordis verò ſubſtãtia paratior eſt,& ab illo patitur.patitur ergo ſubſtantia cordis,aut internus ille cordis humor,qui à quatuor ſuccis eſt diuerſus,putredinẽ.Itaq; cõſtat vtGale. verè dixerit omnes febres peſtilẽtes fieri à putredine etiã ſi hecticæ ſint. Verũ dices,non ergo omnis febris quæ fit à putredine,eſt putrida.Inualuit vſus vt quæ pẽdẽt ex humorũ putredine ſolũ, putridę appellẽtur,quæ verò aut ab ſpirituũ putredine, aut interni humoris membrorum,non ita,ſed illę diarię hę hecticæ.nihil moror. intellige rem vt habet,et ſi lubet voca blitiri.

¶Caput.22.De ſynocho & de ardente febre.

FEbriũ continuarũ &quę ad infebricitationẽ(vt ita dixerim) nõ perueniũt, quædã ne remiſsiones quidẽ habẽt,ſed aut àprincipio ad finẽvno ꝑpetuo incremẽto vires aſſũmũt,aut ab ipſo ſtatim principio quã minimo tẽpore totã nactæ magnitudinẽ vnica remiſsione cõquieſcunt, aut eundẽ caloris modũ toto morbi tẽpore retinent:quædã intẽſiones habẽt alternatè ac remiſsiões,aut ſingulis diebus,aut tertio quoq;,quarto væ die.fiũt uerò febres hac aut illa figura ꝓpter genus cauſæ à qua pẽdẽt. nimirũ quæ cõtinẽtes ſunt,quarũ ẽſt triplex illud genꝰ,increſcẽtiũ decreſcẽtiũ & ęqualiũ,à ſãguine fiũt aut putreſcẽte aut feruente ac ſupra naturalem menſurã aucto vt.17.huius libri cap.dictũ eſt. quæ etſi cõtinuæ ſint ꝑ vices incremẽta habẽt,ab eiſdẽ prorſum humoribus fiũt,à quibꝰintermittẽtes,quę eiſdẽ diebus repetũt quibus illæ ingraueſcũt:quę ſingulis diebus, à pituita,quæ quartis à melãcholia,quę tertiis diebus,à flaua bile.de qua febre agitabũtur modo cõtrouerſiæ duę: prima,an hæc ſit nomine cauſi perpetuò intelligẽda,an aliquid aliud cauſus ſit,q̃ tertiana continua:ſecũda,an hac ſit mitior, an acerbior,febris ſanguinis putreſcẽtis. Videas Auicenã,nec nõ reliquos omnes autores arabes,caput proprium cauſo dare,diuerſum à capite tertianæ cõtiuuæ,quã q̃ illũ inter bilioſas febres collocãt(eũ inq̃ q eſt exquiſitus,aliũ eñ ex ſalſa pituita eſſe cõcedũt) itaq; dicũt tertianã febrẽ eſſe nunq̃ intermittẽtẽ ſed remitentẽ ingraueſcentẽq; alternis diebus,cauſum exquiſitũ eſſe bilioſam febrẽ, ardentem, & quæ neq; accretiones habeat neq; remiſiones ſed grauiter affligat perpetuo.tñ apud Gal.neq; in opere quod ex ꝓfeſſo febriũ differẽtiis deſtinatũ eſt,neq; in opere de criſibus quod ad febres attinẽtia multa cõtinet neq; alicubi alibi,talẽ febris differẽtiã inuenias. nãq;inter putridas nulla eſt febris,quę repetitionibꝰaut accretionibus careat,pręter febrẽ ſanguinis. ꝓinde alii febrẽ tertianã cõtinuã dicũt eſſe cauſum, iuxta Ga.doctrinã.qui.2.de criſibus ca.6.ita inquit.nã quę ex ſola flaua bile febris accẽdit̃ ſine aliquo viſceris malo,ſi quidẽ manẽte adhuc intra vaſa bile accẽditur,cauſus exquiſitus eſt. 4 etiã de ratione victus in morbis accutis Hip.meminit duplicis cauſi,quorũ alterũ cõmentatur Ga.eſſe exquiſitũ & ex bile,alterum nothum ex ſalſa pituita Aliis videtur ſub cauſi nomine etiam febris ex ſangine contineri. nam illud genus febrium videtur dictum à Galeno ardentiſsimum:& prima part. aphoriſmo. com. 23. in ardẽtiſsimis febribꝰ nullũ(inquit)maius inueniſſe ſe remediũ q̃ ſanginẽ mittere vſq; ad animi deliquiũ: cũ tñ eo gñe euacuationis inſynochis ex ſanguine videat̃ vtẽdũ eſſe maximè.in eodẽ etiã cap. ſecundi de criſibus,quod paulo ante citauimus,inquit eas febres eſſe in gñe deurentiũ.Ego quidẽ nomẽ cauſi nõ putauerim ſimplex eſſe, ſed de multis variiſq;ſpecibꝰ dici idq; nõ pari ratione de omnibꝰ,ſed ſecundũ analogiã, vt Ga.docet diffuſſe com.13.4.de ratiõe victus in acutis:ſignificareq;nõ tã morbi ſpeciẽ q̃ grauitatẽ.nimirũ febris quã vrens calor,ſitis ingens,ariditas & nigrities linguæ commitant̃ cauſus eſt: quã nõ hæc omnia,ſed horũ plurima,cauſus etiã dicitur per analogiã:eſt tñ exquiſitꝰ cauſus cui adſunt oĩa.quẽ ex bile eſſe rectè cõictat Ga. fuerĩt tñ etiã alię febres cauſi,vt quę ex pituita ſalſa eſt,aut quę eſt ſynochus.has eñ febres quanq̃ nõ omnia accidẽtia,plæraq; cõmittantur.Sed roges,cur ergo duplicis cauſi meminit Ga.in dictis cõmentariis,ac nõ potius triplicis: bilioſi .ſ. ſanguinei,& ſalſi?an quoniam ſanguinea febris quodãmodo bilioſa eſt,vt paulo ante cõfirmauimus?ex dictis haud dubiũ eſt, acutiorem & acerbiorẽ eſſe febrem continuam & bilioſam ſynocho cum putredine.nam febrem ex bile intra vaſa putreſcente dixt Gal.cauſum eſſe exquiſitum,febrem ex putreſcente ſanguine in gñe eſſe den

reni-

rentium haud dubiè ſignificans,eſſe febrem vrentem,ſed non exquiſitam, Quanq̃ video Franciſcum Valeriolã in cõfirmanda contraria aſſertione longiſsimã enarrationẽ ſcripſiſſe, dicentẽ ex opinione Galeni febrem ex ſanguine acerebriorem eſſe tertiana continua,& acutiorem;atque hac in parte ſcriptores Arabes à Grecis diſsidere. Ego vero putauerim ipſum Valeriolam diſsidere ab vtriſque:illos enim video in eadem ſententia conuenire: nimirum febrem ex ſanguine mitiorem eſſe, & magis ſalubrem,quod ille etiam negat.ſed certum eſt illum, iiſdem prorſum argumentis, quæ ille ſibi obiicit reuincire, ne amplius hac in parte in componendis Arabibus cum Grecis laboret. Gale. ſecũdo libro de crſibus capite ſexto ita ſcripſit. cum vero neque declinatio aliqua que ſentiri poſsit fiat,ſemper vero à primo principio ad criſim ſimilis perſeueret,generis quidem eſt & hec febrium deurentium, ab iiſdem vero acutie dffert.hec ipſa verba vſurpat Paulus libro ſecundo capite decimo ſeptimo, quibus verbis aperte ſignificatur, ſynochum eſſe in genere deurentium, ſed illis minus acutum. immo vero (reſpondet Valeriola) hæc ipſa verba docent ſynochum eſſe acutiorem ardente febre. nam cum aliquid dicitur ab alio requapiam differe, ratio differẽdi dicit̃ eſſe in ea re que cũ alia confertur non in ea cum qua collatio fit. Ego quidem velem Valeriolam cum hæc dixit produxiſſe præceptum aliquod gramaticum,quo confirmaret. ego enim ſi dixero,differt Valeriola doctrina à Galeno, nunquàm me putabo dixiſſe Valeriolam eſſe Galeno doctiorem,neque qui audiet,tale quidquàm intelliget,ſed(niſi illi communis& conſtans alioqui de utroque opinio amphybologicam aſſertionem diſtinctam fæcerit)reſpondebit,quid ita?cui ego dixerim,aut quia Valeriola doctior eſt Galeno,aut quia Galenus doctior eſt Valeriola. itaque eſt illa Galeni aſſertio amphybologica,ex qua proinde neutrum poſsis colligere,ſed requirendus ſenſus verborum eſt ex aliis eiuſdem autoris locis. nunquàm enim mihi credetam breui hæc præteriiſſet Galen⁹ aut reliquiſſet ſub dubio, niſi alibi explicuiſſet ſatis. quamquàm neque in illo ipſo capite, mihi videtur obſcurè dixiſſe ſynochum eſſe febrem minus acutam bilioſa, niſi hæc duo aut tria verbula ab aliis omnibus præſcindas,nihil cõſiderans antecedentia. dixerat enim (quod paulo ante retuli) bilioſam eſſe exquiſitum cauſum,mox ſubdit, ſanguinea eſt in genere vrentium.ſi ſanguinea hæc eſſet acutior ac magis periculoſa ardente diceretur profectò non generis deurentium,ſed cauſus exquiſitior. Verum explicat nobis locum hunc euidentiſsimè alius ex ſecundo de differ. febrium capite nono, quo ita eſt ſcriptum. conſentaneum ergo eſt, ſanguinem ipſum nonnunquàm in iis quæ inflamationem patiuntur particulis, ſubire putredinem, & ex ipſo ſimpliciores quidem quam ex aliis humotibus febres fieri,ſimilitudinem autem paroxiſmorum tertiani circuitus maximè accipere.dicis,Galenus illic non diſſerit de febribus quæ fiunt ex ſanguine putreſcente in venis,ſed in particula inflamata,à qua mitiores febres excitant̃ mitiorib⁹ vaporib⁹ eũtib⁹ in cor.primò intellige Galenum ſtatim tranſtuliſſe ſermonem ad febres omnes ex putredine, vbi vbi putredo ſit, addidit enim paucis interpoſitis. Et ſanè febres ſecundum ſpecies ſuccorum,in quos ſanguis mutatur cõſiſtunt, ſola malignitate aut contrario differentes.ſiquidem quæ ſanguinis commutationem conſequuntur ſimpliciores ſunt, & in aliis, & in lenitate caloris.ſed etſi Gale. non diceret,an non eadem ratio eſt, ſiue putredo in parte inflamata, ſiue in venis fiat? Si vapores mitiores in cor tendunt ex putri ſanguine,quàm ex putri bile, putris ſanguis benignior ſuccus eſt putri bile.nam vapor refert naturam ſucci ex quo eleuatur,eamque quam habet, cum vapor eleuatur, non quam habuit prius.itaque non eleuabitur vapor mitior quod ſanguis mitior eſſet ante quàm putreret, ſedquod mitior eſt etiã modò cum putret. certe dictum eſt à Galeno non ſemel ſed milies humorem ex alio factum eò mitiorem eſſe,quò is ex quo eſt factus natura eſt mitior, & eò deteriorem quò ex deteriore. non alia ratione probat(vt nos in primo huius operis libro diximus) atram bilem vſtione flauæ deteriorem eſſe ea quæ ex naturali melãcholia fit. ſunt verba Galeni hec quæ in capite vigeſimo primo illius libri retuli & modo diſtinctioris doctrine gratia repetã. Atque adeo exitalis generatio eius eſſe videtur, vt quæ atro humore ſuperaſſato (liceat ita interprætari) contingat,multo verò hac profectò magis exitialem cenſendum eſt, eam bilem atram,quæ à flaua bile ſuperaſſata gignitur. quato nimirum humor humore efficatior eſt, flaua inquàm bilis, eà quæ eſt velut ſedimentum ſanguinis. Vides Galenum cenſere, vt propoſuimus,genita ſequi naturam eorum ex quibus generantur,& ex mitioribus mitiora, ex malignioribus maligniora fieri. quamquàm tu contra cenſes, quò benignior eſt humor, eò maius malum eſſe,ipſum eſſe putrem.profecto iſta ratione nũquàm ſedimẽtũ ſubrrubrũ ſignificaret ſecuritatẽ cum morbi longitudine quod dictum eſt ab Hippocra.ſecundo prognoſ. Gale. in comm.inquit,id genus ſedimenti ſignificare longitudinem, quia crudum ſanguinem ſignificat, ſecuritatem quia mitiſsimũ humorem. tu vero contra colligeres, quia mitiſsimum humorem ſignificat factum eſſe cauſam morbi, maius & citius periculum ſignificare.nam quod dicis per eam febrem putrere omnes humores, quo te putas rationem dilluiſſe, reuera non eſt ad rem.nam Hippocrates non dixit, ſi ſolus ſanguis ſimplexque redundat,morbus eſt longus et ſecurus,ſed ſedimentum ſubrubrũ ſecuritatem ſignificat,conſtat vero ſubrubrum ſedimentum apparere per has febres plerumq;. quare quidquid cõtingat

circa humores,fatendum tibi eſt,hanc febrem eſſe ſecuram & longiuſculam,aut hippocratem malè cẽ ſuiſſe.quamquàm quod dicis de putredine omnium humorum in hac febre nollem te ita intelligere, vt neges putredine illa ſanguinẽ pręcipue corripi.qđ ſi cõcedis cõcedes arbitror hoc quoq; aliis omnib⁹ febribus quę continuę ſunt cõtingere,vt.ſ.putredo in humore ꝓprio pręcipuè conſiſtat,in aliis omnibus etiam aliquatenus.non enim conſentaneum eſt,poſſe humorem aliquem intra venas cũ aliis omnibus permiſtum tanta corripi putredine,quin alios aliquatenus contagio afficiat.itaque hoc contingit in omnibus,tamen periculum & acuties conſequũtur præcipuè affectum.tibi ſane Fanciſce Valeriola quẽ perſpicaci eſſe ingenio ex tuis ſcriptis intelligo, hæc ſunt ſatis.quæ verò ad te reuinciẽdũ ſuffiunt argumenta,non arbitror alius quiſquã diſſoluet. quare ſatis iam puto me monſtraſſe febrem cõtinentem tertiana continua mitiorem eſſe.

❡Caput.23.De febribus accidentibus.

ANtiquiores medici,vt Galenus refert,7.apho.com.42.febres eas quæ per ſe ſunt,febres ſimpliciter appellabant,& febres morbos,eas veró quæ ex aliqua inflamatione pendent,cuiuſmodi ſunt pleuriticorũ & phreniticorum,febres accidentia vocabant.non quod tales febres reuera morbi non ſint(oẽs enĩ febres ſunt affectiones pręter naturã lædẽtes opationes per ſe,& ad ſenſum)ſed quod alios morbos conſequantur, vt accidentia morbum , dictum enim ab ipſo Galeno eſt libro de differentia morborum fieri ſæpe,vt morbus morbum conſequatur,& morbus vnus ad alium rationem accidentis habeat.Cęterum videtur in definienda febre accidenti,oriri ex Galeni verbis non parua controuerſia.nam in huc allegato com. ex.7.aphoriſ.ita ſcripſit, in quibus ſine partis inflamatione putreſcentes in venis humores febrem accendunt, in illis ſolis dicebant hominem à febre vexari, & ipſum à febre teneri. tamen paulò infra in exemplis earum febrium , quæ febres morbi ſunt, lipyriam nominauit quam tamen.4.apho.48.ex inflamatione in parte corporis profundiori ortum habere dixit. Hæc igitur ſunt quæ minus videntur conſentientia. quæ tamen nonnulli ita interprætantur, Galenum vbi febrem lipyriam ex inflamatione interna ortum habere dixit , loquutum eſſe ex propria ſententia, vbi illam dixit eſſe febrem morbum retuliſſe ſententiã antiquorum. Quod ſane antiquorum ſententiam refferat,ipſe verborum contextus declarat, cęterum interrogandum hos eſt, quorum ex antiquioribus ſententiam interprætetur:nunquid Aſclepiadis aut Eraſiſtrati aut alicuius aliorum quos ſolet par ui pendere,an hyppo.a quo nunquã videtur auſus latum vnguen recedere?nunquid non hippocratis? refert igitur antiquiorum ſententiam,quam probat tamen.igitur nihil intereſt ex ſe loquatur , aut ex aliorum mente:ſi modo comprobat ſermonem. dicunt hoc vno differre , inter modum quo hippo. loquebatur,& quo vſus eſt Gale. quòd hippocrates & antiquiores omnes febrem quam cunque, cui cum frigore extremorum addeſſet interius vſtio , febrem lipyriam appellabant , Galenus vero non quamcunque talem,ſed eam ſolummodo,quę propter internam inflamationem hoc habet. ſed non video quid refferat controuerſiam hanc de nomine inter hippcra.& Galenum conſtuere, Galeno præcipuè nullibi id dicente,maximè cum ne ſi id intelligas, ab antiquioribus dictum eſſe,poſsis ipſos à contradictione vindicare, ſi indiſtincte (vt illo capite habetur)febrem lipyriam,dicant eſſe febrem morbum,tamen omnes febres conſiſtentes cum partis alicuius inflamatione , eſſe febres accidentes. dicerent enim ipſi iſta ratione, poſſe lipyriam febrem eſſe ſine inflamatione interna,etſi magna ex parte(etiam iuxta illorum interpretationem) cum illa conſiſteret.indigent,igitur hęc loca altiori interprætatione,quam iam proferre aggredior , ex ipſis autoris verbis & rerum de quibus diſputamus naturis eductam. Animaduertendum primum eſt,non omnem febrem conſiſtentem cum inflamatione eſſe febrem accidẽs,ſed eam tantummodo quæ ex inflamatione eſt. Nam finge hominem aliquem laborare tertiana,aut quartana , atque huic dum febre laborat ex alia occaſione ſubortam inflamationem eſſe.an dices illum febre accidente laborare ? non arbitror.nam febris illa non pendet ex inflamatione , etiam ſi caſu quodam factum eſt, vt cum inflamatione conſiſtat. finge iterum cœpiſſe aliquem ex pleuritide febricitare ,tamen huic tam morboſum in corpore affuiſſe apparatum, vt in venis pituita aut bilis cæperit putreſcere , quarum putredine febris iam foueatur. conſtat febrem illam non ampliùs eſſe accidens,ſed ex febre accidente factam eſſe febrem morbum.nam etiãſi huic homini inflamatio reſoluat,nõ ſoluetur febris vſq; dũ putris materia vacuetur. nõ igitur illa erat febris pẽdẽs ex inflamatione,quãdoquidẽ reſoluta inflamatiõe pſeuerat.mõſtratũ ergo eſt nõ omnẽ febrẽ quę eſt cum inflamatione,eſſe accidens:ſed illam tantummodo quæ ex inflamatione pendet, & cum inflamatione tollitur:quam conſtat rurſus,non poſſe habere calorem factum in humoribus aut membris.

nam

nam quæ hunc habent, neceſſariò indigent curatione propria præter inflamationis ſublationem. ſi igitur ut dictum a Gal. eſt. 1. de febri. diff. nunquam poteſt homo laborare febre quin calor ſit factus in ſpiritibus, humoribus, aut mēbris, atqui omnes febres neceſſe eſt aut diarias, aut putridas, aut hecticas eſſe, conſtat, febres omnes quæ ſunt accidentia, eſſe in genere febrium diariarum: ſiquidem neque putridæ ſunt, neque hecticæ. quamquam video Auicenam effugiſſe hanc difficultatem dicentē, diuiſionem illam in hecticas diarias & putridas tantúmmodo eſſe earum febrium, quæ febres morbi ſunt. quaſi velit reliquas nullius eſſe generis. Cœterum non video cur bubo & inflamatio externa, cùm ſuccendit febrem, caloris facti in ſpiritibus cauſa ſit, non tamen ea quæ eſt interna, cum & potentior & vicinior cauſa ſit. neque præterea putauerim fieri poſſe, vt calor cordis in totum corpus diſtribuatur nulla trium ſubſtantiarum calfacta vehementer, maximam enim vim in deducēdo calorem in corpus vniuerſum habet ſpirituum per arterias ductus. videmur igitur iam monſtraſſe, febres quę verè accidentia ſunt, in genere diariarum eſſe. nam quanquam febris etiam diaria habeat perſe propriam permanſionem tamen prę breuitate tam cito tollitur, ſublata inflamatione, vt quod ad medici ſenſum attinet, ſimul cum inflamatione tollatur. quod ſi Gal. febres has quæ internas inflamationes conſecuntur acutas vocat, propter acutiem morborum quos conſequūtur, intelligendum eſt, ipſas eſſe acutas, nō propter propriam. quandoquidem vt commendans archigenem. 1. de diebus decretoriis dixit, diaria febris non eſt acuta. Videtur etiam repugnare quod ſecundo de criſ. cap. 13. dixit, ex inflamationibus internis non poſſe naſci febres diarias. ſed animaduertendum eſt, Galenum in tractatione de criſibus de morborum conſtitutionibus diſſerere, Iuxta quod inſtitutum negauit, ex inflamationibus internis oriri poſſe febres diarias. 1. diariarum habentes conſtitutionem. quod perinde eſt ac ſi dicamus, febres illas eſſe naturà diarias, ſed non eſſe diarias conſtitutione. eodem modo intelligendum eſt. 12. cap. eiuſdem ſecundi de criſibus febrem ex inflamata particula vnam earum eſſe quæ ex putredine fiunt, cōſtitutione ſcilicet, non naturà. conſtitutionem verò facit taléeſſe ipſa inflamatio ea autē febris nō habet propriā cōſtitutionem, quoniam cenſetur eſſe accidens. his igitur ita monſtratis, redeundum ad illud eſt quod in principio capitis de lipyria propoſuimus: atqui dicendum lipyriam febrem eſſe neceſſariò cum inflamatione interna, ſed habere eam quæ exactè lipyria eſt, multam atque adeò prauam humorum putredinem cum inflamatione coniuctam, proinde que non eſſe febrem accidens. nō enim eſt ex ſola inflamatione: ſed fouetur humorum putredine. Quare non amplius eſt intelectu difficile febrem lipyriam eſſe cum interna inflamatione, & eſſe nihilominus febrem morbum. ſed eſt aliud in quo opus eſt vt autorem a contradictione vindicemus. nam cum dixiſſet lipyriam eſſe neceſſariò cum inflamatione, tamen ſeptimo aphoriſmorū ita dixit. In quibus ſine partis inflamatione putreſcētes in venis humores, febres accendunt. & ſtatim in exemplis nominauit epialō, lipyriam elcωdem & typhodem. Dixit ergo aperte lipyriam eſſe ſine partis inflamatione. quod ego ita interprętor, quoſdam morborū eſſe qui neceſſariò conſiſtunt cum inflāmatione cæterum non neceſſariò cum inflamatione huius aut illius membri, huiuſmodi eſſe lipyriam, quoſdam vero neceſſariò eſſe cum quorundam membrorum inflāmationibus, vt pleuritidem cum inflamatione pleuræ, phrenitidem cum inflamatione cerebri aut mēbranarum. has igitur febres, quæ quorundam membrorum inflamationem conſequuntur, cum partis inflamatione eſſe dicit, tamen lipyriam, quoniam nullius partis inflamationem neceſſariò conſequitur, ſine partis inflamatione eſſe dicit. hoc itaque eſt quod in hac quæſtione cenſeo eſſe probabile.

¶Caput vigeſsimum quartum. De febre epiala & inæquali intemperie.

INtemperies poteſt eſſe inæqualis, vel ſecundum partes ſubiecti corporis, vel varietate commutationum, vel vtroque modo. Nam inæqualiter temperatus eſt, qui inæqualiter calet preter naturam, ita ſcilicet vt altera parte plus, altera parte minus: vt qui ex igne calet: non enim poſſunt omnes illius partes æqualiter ab igne affici, cum perpetuum in omnibus affectionibus ſit, vicina plus affici remotis tenuia citiùs craſsis, melius diſpoſita plùs citius que deterius diſpoſitis. inæqualiter etiam afficitur qui aliis partibus incaleſcit aliis frigeſcit. quod in lipyria fit. afficitur vtroq; modo inæqualiter corp⁹, quod & ſecundum partes inæqualiter afficitur, & totis, eiſdem q; partibus, ſimul incaleſcit & refrigeratur, quod in epiala febre ſentitur. atque hanc intemperiem inæqualem, quæ non conſideratur ſecundum partes diuerſas, potes inæqualem appellare inæqualitate ipſius intemperiei. quo modo multi interprętantur fientes febres eſſe inæquales, quia calor ipſe in ſingulis partibus inæqualis eſt, agente calore præter naturam in naturalem: contra æquales eſſe hęcticas febres, non ſecundum ſubiectum corpus, ſed quia ipſe calor in ſe ipſo totus exæquatus eſt, quia eſt factus præter naturam. Cęterum neutrum horū poteſt tranſigi citra cōtrouerſiā. nam quamquā a Gal. videatur dictum libello de inæquali intemperie

& ſecundo de feb. differ. &. 3. de ſimplic. medic. facul. corpus idem incaleſcere ſimul & refrigerari non eſſe præter rationem, tamen ſiquis exactè perpendat inueniet eſſe philoſophiæ principiis aduerſum, & præter hominum captum, corpus aliquod ſimul contrarias qualitates comparare. cui argumento nonnulli neotericorum (in quibus leonhartus fuchſius eſt) ita reſpondent, comparari frigus & calorē ſimul eâdem in parte, cæterum non ſecundum gradus excedentes ambo: ſed gradib⁹ mediocritatē nō excedentibus facillimum eſſe contrarias qualitates in eodem corpore copulari. qui tamen quod in argumento eſt difficile non effugiunt. nam non tam eſt impoſsibile, qualitates contrarias ſimul eſſe, quā ſimul generari. quod tamen leonhartus, vt ſua argumenta declarant, non eſt aſſecutus. nam quemadmodum in primo libro diximus, ſunt qui opinentur qualitates contrarias eſſe ſimul in eâdem ſubſtantia, atque hanc ſententiam diximus eſſe valde probabilem, & ex qua theoremata medica optimé deducuntur: ſi illud vnum addas, compleri ſimul ex alterutra aut ambabus qualitatibus ſummum gradum. quanquam opinati etiam ſunt alii (etſi minus probabiliter) infra ſummam latitudinem (ita vocant gradus omnes, quos poteſt qualitas cōparare) poſſe ſimul eſſe qualitates cōtrarias, ita vt ſi ſumma latitudo octo graduum eſt, nihil repugnet tres eſſe caloris & totidem frigoris, vt ex vtriſque fiāt ſex, & de ſumma latitudine deſint duo. tamen ſimul qualitates has contrarias induci nullus huc vſque eſt opinatus. ſiquidem eſt philoſophiæ principium, nihil poſſe moueri motibus contrariis: quod vel ipſi ſenſui per ſe eſt notum: cum contrarius motus obſiſtat motui contrario. quo fiet vt ſi impetus defferentes ad contraria æquales fuerint, mobile quieſcat in medio, ſin inæquales, vehementior rapiat debiliorē. non igitur poteſt ſimul eadem pars incaleſcere & refrigerari. Quod intelligentes alii in eam ſententiam quā loco citato ex primo libro tetigimus ducti ſunt: produci ſcilicet à calore & à frigore ſpecies vſque ad ipſum tangendi facultatis inſtrumentum, fieriq; ſimul ſenſum vtriuſq;, etiam ſi verus calor cum vero frigore non recipiatur. quemadmodum videmus & nigritiem & candorem ambarum qualitatum ſpeciebus in humorē cryſtallinum ſimul admiſsis, nullo cadore aut nigredine in oculo genitis. Qui ſanè in ceteris probabiliter procederent, niſi falſum illud aſſumerēt, quodque a nobis in. 2 lib. cap. 22. conuictum eſt, fieri ſcilicet tactionem per ſpecies, id quod vel experimento ipſo falſum eſſe deprehendimus. poſſemus enim ſi id verum eſſet, ſentire calorem manibus quin incaleſcerem⁹, quemadmodum intuemur candorem attentè, nullo in oculis colore permutato. cæterum quoniam principium hoc, ex quo ſolutionis huius deducitur improbabilitas, loco prædicto monſtratum eſt, melius fuerit lectorem illô remitere, quam quæ ſemel ſunt ſatis explicita, huc tranſferre. nobis ergo petendū modo eſt, quidquid calorē ſentit incaleſcere, & quidquid ſentit frigus refrigerari. quare ſi eadē particula calorē ſentiret & frigus, moueretur motibus cōtrariis. ergo negamus eādem omnino particulam calorem ſentire & frigus. ſed quoniam in febre epiala ſecūdum tam paruas particulas incaleſcit & refrigeratur corpus, nulla quæ ſentiri poſsit pars eſt, quæ non ſecundum ſe totam videatur incaleſcere & refrigerari. nam cū quæcumq; particula earum quæ incaleſcunt, & earum quæ refrigerātur, præ paruitate nō ſentiatur, ſenſus non poteſt eas quæ calfiunt, ab iis quæ refrigerātur diſtinguere: atque propterea totū iudicat refrigerari & totum incaleſcere. Quod tam diſſertè dixit ipſe Gale. lib. de inequali intem. cap. 11. vt mirer quę cauſa hos viros in hanc ignorantiā adegerit. ita enim ſcripſit. In febribus verò epialis, tum ab internis tum exiguis portionib⁹ (ita enim verto καὶ κατὰ μικρὸν) eo que vniuerſum corp⁹ ambo ſentire videtur. cū enim διελαχίστω idest per minima aſperſum per corp⁹ tū calidū ſit tùm frigidū nullā quę ſentiri poſsit particulam poſsis accipere in qua alterū nō ſit. Ecce generatio febris epialæ. de æqualitate hecticarū inſtat dicēdi oportunitas, Quidā dicūt, quorū ego ſentētiā ꝓbo, hecticū calorē maiori æquabilitate eſſe in ſubiecto corpore, quā eū qui adhuc fit. Alii verò hoc fieri non poſſe cēſent, quia cōſtat febre hectica laborantes nō eſſe ſecundū partes ęquè calidos. ſunt enim illis neceſſariò partes aliæ aliis calidiores: non minus quā laborantibus febre putrida, vel etiā ipſis benè valētibus. nam & his ipſis eſt cor calidius hepate & heparcute. quin potius ſi uelis totū corpus ęqualiter afficere, prius hominē interfeceris, quā cutē ad cordis calorē traxeris. qua ergo ratione poteſt eſſe hecticus calor æqualis? aut quā inęqualitatē inſignē habet febris puttrida, qua hectica careat? certe dicunt nullā aliam, quam eam, quę in toto corpore eſt, & in ſingulis partib⁹, caloris ſecūdū naturā cū febrili. Nā plęriq; barbarorū imaginātur in febricitāte eſſe duplicē calorē, aliū naturalē aliū pręter naturā. diſputant que deinde: nū ſint qualitates cōtrariæ: plęriſq; illorū cōcedētib⁹, quia, dicunt: ea quorū operatiōes cōtrarię ſunt, ſunt cōtraria: ſed calor naturalis ad cōcoctionē deducit, calor pręter naturā putrefacit: igitur duo hi calores ſūt qualitates cōtrarię. argumētātur etiā ex diffinitione. ſunt ſub eodē genere inſunt eidem ſubiecto viciſsim, & mutuò ſe expellunt. Nam putredo fit calore præter naturā expellente calorē naturalē, & loco illius ſucedēte. quibus ita cōſtitutis, dicunt, in febribus quæ fiunt, eſſe mutuā actionē caloris naturalis & alteri⁹ qui eſt pręter naturā, & hāc dicūt inęqualitatē ſimilē illi, quā alii dicebāt in epialia fieri calore & frigore inductis ſimul. cęterū hi quātū ego ītelligo de calore peſsime philoſophātur. nā nō poſſūt duę qualitates eiuſdē ſpeciei eſſe in eadē ſubſtātia quin vnicā cōflent. iam verò calor calori non poteſt nō eſſe ſimilis ſpecie. Nam calor eſt ſpecies infima. & qui probabiliter locuntur inter philoſophos, omnes qualitates

eiuſdem

eiuſdem appellationis ultimæ, dicunt eſſe eiuſdem ſpeciei infimæ, vt omnes calores, omnia frigora & ſimiles alias. Igitur res aliqua poteſt calere ſecundùm naturam aut præter naturam: cæterũ duobus caloribus calere non poteſt. ſed ſiquid partim ſecundum naturam partim præter naturam calet, idem calor eſt partim ſecundum naturam partim præter naturam. Nam hoc ipſum eſſe ſecundum naturã aut præter naturam, eſt ratio accidens calori, nõ quidem permutans illius ſpeciem, ſed modum. Calor ſcilicet cum intra mediocritatem eſt, eſt naturalis, & adconcoctionem deducit, hic idem cum intenſione fit ſupra mediocritatem naturę, eſt & preter naturam, & hac ratione putrefacit. at hoc ipſum eſſe ſupra mediocritatem, poteſt magis & minùs fieri. itaque calor vt plus mediocritate excedit, ita eſt magis prę ter naturam, & minùs ſecundum naturam. hoc docet Gal. primo prog. cap. vltimo his verbis: ſi igitur, natiuus calor propria excedit temperie, vt in corpore inanimi putreſcit ſanguis. ſi verò vim ſeruet quã, dam permiſta quædam commutatio illius ex cauſa per naturam & preter naturam perficitur. Quibus, verbis conſtat calorem præter naturam ita diffiniri. eſt calor propria excedens moderatione. itaque in re calore præter naturam affecta, idem calor præternaturam, eſt illi ſuus & naturalis. qui cum ſit, & eſt indiſpoſitione, eſt facile ſeparabilis. quia vt diximus paulò ante, diſputantes de morborum differentiis, temperies ingenita rei, nondum eſt euerſa; euertitur interim paulatim. non quòd calor vnus cũ alio atque adeo diuerſo pugnet, ſed quòd ſubſtantia paulatim diſpoitur, ad retinendum calorem. qua igitur ratione calor ſiens appellatus qui per diarias & putridas febres ſit, inæqualior eſt hectico? certè nulla alia ſupereſt, quãquia inæqualiter afficit partes corporis. nam etſi calor hecticus non ſit re vera ſecundum omnes partes totius corporis æqualis, vt argumentum á contraria opinione probat, tamẽ habet æqualitatem illam, quam calor habebat per ſalutem. Diffunditur ſilicet inæquabiliter, tamen ſecũdum proportionem quam membra retinent in bene ualentibus. cæterum in laborante febre putrida, permutatur illa proportio. non enim pro vt natura eſt calidius membrum aliquod, aut membri particula, ita modo habet plus caloris, & prout frigidius ita minus: ſed prout maiorem putreſcentis humoris copiam imbibit: vel pro vt deterior in ipſo manẽtis humoris putredo ſit, vel prout vicinior eſt mẽbro in quo morbi eſt radix. in hectica verò quia calor ex nulla iàm tali cauſa pendet, ſed factus eſt, & in naturam corporis abiit, ipſius naturæ ſeruat proportionem, & eſt ſine dolore. vſque adeo vt poſsit, cui libet, dicere hecticam conſumatam non eſſe morbum,, quoniam facta eſt, corpori ſecundũ naturam. ſed de æqualitate febrium & inequalitate hęc ſufficiant.

¶ Caput vigeſſimum quintum. De cauſis reditus febrium per circuitus.

DE cauſis reditus febrium per circuitus, diſputant omnes, qui de febribus hactenus ſcripſere. in qua quæſtione nihil habemus noui, quodq; ab aliis multò ante non ſit ſcriptum. abſtinuiſſemusq; proinde libenter à controuerſia. ſed nequidquã deſsit huic operi, quod poſsint ſtudiòſsi require re, referemus aliorum ſententias, & interim fortaſſe addemus nonnihil lucis. Argumentati ſunt medici omnes de claſſe barbarorum, ſui Auicenæ ſententiam inſecuti, cauſam tam ordinati redditus quã in febribus inuenitur, in ſingulorum humorum proprietate conſiſtere (illa dicuntur proprietate fieri, quæcunque rei ipſius naturà citra manifeſtam aliquam cauſam fiunt) nam dicunt aut reditus ille tam ordinatus, quantitati, aut qualitati alicui ipſius humoris, tribuendus eſt, aut præter hæc; occultæ proprietati. ſed quod quantitate fieret, aut manifeſta quapiam qualitate, nõ poſſet eſſe perpetuum. neque enim perpetuó pituita eſt hac quantitate, & illa bilis, ſed per uiciſsitudines. hæc etiam ex leui quocunque errore interturbarentur. igitur ipſe ordo qui perpetuus eſt, pituitæ ſingulis diebus, bili flauę tertio quoque die, atræ quarto, apperte ſignificat naturà ipſa aut occulta proprietate; quę eſſentiæ in eſt ipſius humoris fieri. Nam qui contrarium opinantur ita cenſẽnt: fieri quantitate ipſius humoris, & qualitate quæ faciunt vt citius aut tardius membra in quibus humores congeruntur immittant ad mẽbra recipientia. quod vt euadat clarius, notandum, febres nonnunquam fieri, in membro aliquo inſigni cauſa intemperiei congeſto humore, illincque ex certis periodis effuſo per corpus vniuerſum, vt febres pituitoſæ ſolent in uentriculo habere ſedem aut radicem, biloſæ inhepate, melancholicæ in liene, primo de ratione curandi ad glauc. cap. 5. nonunquam verò fiunt nullo membro præcipuo inſigniter læſo ſed totis venis intemperatis colligentibusque multam excrementorum copiam, in quibus mot⁹ ſit, humoribus ab ipſis venis emiſsis delatiſque per partes ſentientes. hanc motionem ex hoc aut illo interuallo, qui proprietatem negant, dicunt fieri quantitate & qualitate humoris. pituita ſcilicet quoniam reliquos humores copia ſuperat multũ, ex breuiſsimis interuallis mouetur: melancholia quoniã quantitate minima eſt, & tardiſsima ad motum, lõgiſsimis: bilis quia quantitate tenet medium, & multo plùs ſuperatur à pituita quantitate, quam tenuitate & mobilitate illam ſuperat, mediocri interuallo mouetur. atqui cum hęc ſit ratio, inuentum experimento eſſe dicunt; pituitæ quantitatẽ, quę ſufficit

admo

ad motum vno die congeri,bilis duobus,& melancholiæ tribus:quáquam contingant ex certis inter-
uallis ordinati reditus.cęterum requirendum ab his eſt(hęc enim mihi videtur pro barbarorum ſenté
tia firmiſsima ratio)nunquid fieri poteſt vt duo hommines laborent tertiana ſimul,atque alteri ſit ac-
ceſsio duplo lõgior & interim dum durat acerbior?non arbitror negabunt.igitur illorum alter duplo
plus colligit bilis duobus diebus quam alter.ergo ſi vtuntur ſimili victu , atque illum non permutant,
tantum bilis colligit alter vno die quantum alter toto biduo.ſi igitur hic tertio die accenſionẽ, habet,
quia ſatis multa quantitas congeſta eſt,cur non alter ſecundo die habuit?his rationibus inducti ad ef-
fugiẽdum hęc incommoda vt in pleriſque aliis,ad occultam proprietatem cõfugiunt.tamen vt a prin
cipio huius operis diximus deuitanda in omnibus nobis eſt quo ad fieri poterit hæc fuga.nam cauſam
proprietati tribuere perinde eſt,atque ignorantiam confiteri.proinde Galeno cõtraria ſententia ma
gis placet,quæ cauſam huius reditus ex quantitate & qualitate humoris deducit : quam.2.de diff.feb.
cap.vltimo multis exemplis nititur ſuadere.fiunt inquit menſtruæ purgationes ordinatim mulierib⁹
ſingulis menſibus.tamen id non accidit eorum quæ vacuantur proprietate,ea enim nonũquam ſunt
ſanguinea nonnũquam biliosa,nonuuquam ſanioſa,ſed tunc temporis effunduntur,cũ corpus incipit
multitudine grauari.neque ſolum hoc ſed &aluũ expurgare multi homines ſolent ordinatim,ſingulis
diebus ſemel aut bis,ſtatis horis.quod non arbitror dices eſſe ex fecum proprietate,ſed ex onere quod
horis illis incipiunt expellentia membra grauius ſentire. Quod tanto tempore tantum cõgeratur quã
tum iam valeat grauare,ex proportione facultatis membrorum ad ipſa excrementa fit, vt quęcunque
alia phyſica actio ex proportione agentis ad id quod accipit. quod verò hoc tempus in hoc humore
congerendo,illud in illo,inſummitur, obſeruatum eſt experimento.neque verò eſt quod illi adeo de
mirentur ordinis conſtantiam & perpetuitatem, cum leui quocunque erore etiam duodecim horis,
& nonũquam pluribus interturbetur:quod,ſi in humoribus talis eſſet proprietas,fieri non poſſet. Nã
quod ægrotans plus conſueto alimenti ſummat aut minus, quantitati humoris qui congeritur poteſt
quicquam addi,aut detrahi , proprietati non poteſt . ſed prandio vnico immoderatiori , fit quoti
die,vt egrotans multis horis anticipet acceſsionem.ergo quantitas & qualitàs facit motum ex his aut
illis interuallis,non proprietas. Adde neceſſe eſſe, vt numerus circuituũ febrium numero humorũ reſ
ponderet,ſi proprietate contingerent:ſed non reſpodent.ſunt enim tres tantum humores,qui per cir
cuitus moueantur:circuitus autem multò plures.non enim tantum quotidianus & tertianus & quar
tanus,ſed & quintanus & ſeptimanus & nonanus,vt ab hipp.dictum eſt.1.epid.par.3.tex.2.&.7.&.9.
quanquam hoc etiam eſt in contentione apud medicos,quandoquidem videntur à Galeno negari hi
circuitus in cõmentatione loci predicti:quo loco negat ſe aliquam talem febrem vidiſſe diſtinctẽ,& vi
detur rationes dioclis aduerſus hippocratẽ cõmendare.tamen reuera Galenus ſub dubio rem reliquit,
& libello de typis talium circuituum mentionem fecit. quáquã video in eo loco Galenũ non loqui de
illis ex propria ſententia,ſed diſſerere de typis aut formis (nihil enim intereſt) recepta de hac re aliorũ
opinione,quia ad eam tractationem admitti poterãt aliorum placita,doctrina nihil læſa.ſed Auicena.
fen.1. 4.trac.2.c.71 .proprio experimento confirmat,tales circuitus ſolere eſſe febribus.cuius ſenten-
tiæ ego hac inparte eſſentior firmiter . quippequi multo ante quàm medicinæ ſtudere cæpi , fe-
brem octomanam inquodam ſene,quæ multis annis durauit,ſum conſpicatus,præterquam quòd eſt
hæc ſententia Hippo.qui nihil ſcripto mandauit temere.itaque febrium circuitus non reſpondent hu
morum numero:ſed fieri poteſt,vt humor aliquis propter multitudinem aut paucitatẽ aberret à pro
pria periodo.Nam Auicena cauſam quintanæ & ſeptimanæ febris eãdem eſſe dicit cum cauſa quarta-
næ :cæterum propter humoris paucitatem fieri vt febris quinto & ſeptimo die repetat . igitur period⁹
febrium etiam dicente Auicena ex quantitate & qualitate humoris fit.neque ſolum hoc humori me-
lancholico accidere loco citato dicit,ſed bili & pituitæ contingere poſſe, vt propter paucitatem mate-
riæ vltra conſuetos terminos protrahãtur,quod non minus cenſeo eſſe verum.cæterum hoc non tol-
lit quod de quotidianis tertianis & quartanis conſenſu omnium autorum docetur:fieri ſilicet quoti-
dianam ex pituita,tertianam ex bile & quartanam ex melancholia . non enim vt ex melancholia cum
quantitas tanta colligitur,fit quartana,cum minor quintana,ita ex pituita cum quantitas conſueta mi
nor colligitur,fit pro quotidiana tertiana, & ex bile,pro tertiana quartana,ſaltem perſeueranter, & cũ
ordine.ſed duo hi humores variata quãtitate aut qualitate, poſſunt eficere febres intra vnum diem an
ticipantes aut cunctantes,tñ diem ſuę periodi ſatis multo ad conſtitutionem morbi tempore,non poſ
ſunt ordinatim tranſgredi. melancholia verò poteſt per longiſsima interualla recurrere . cauſa eſt,
quòd hic humor cum ſit terreus,omnium diffillime diſcutitur: & præterea,quòd neque putredine, ne
que vſtione poteſt in aliud humoris genus permutari , vt alii . pituita enim putredine poteſt in flauæ
bilis ſpeciem aliquam migrare,flaua bilis in atram,atra verò nũquã extra ſuum genus agitur,ſed dete-
rioris qualitatis,atra tamen bilis fit.itaque cum tam parua copia pituitę congeritur in patiente mẽbro,
vt non valeat ſingulis diebus,aut bilis,vt non valeat tertio quoque die irritare,humor diſcutitur , aut
totus vacuat᷑ per iudiciũ,ita vt nulla febris repetat,aut calore mẽbrorum in aliam ſpeciẽ humoris mu-
tatur

tatur(minor enim copia ab igneo calore plus alteratur quam magna)itaque aut fit morbi permutatio aut febris quæ erratica vocatur. melancholiæ verò non accidunt hęc,quia neque tam apta eſt ad diſcuſionem,neque ad euacuationes iudiciales,neque ad permutationem in aliud genus. proindeque poteſt alterius periodi longioris,quam conſueuit febrem facere perſeuerãter,ac ſatis multo tẽpore quintanas efficere ſeptimanas aut nonanas.ſed videndum eſt(hoc enim diluet firmiſsimam illam rationẽ à contraria ſententia)nunquid vt poteſt febris vltra conſuetum terminum propter humoris paucitatem prorrogari,ita propter redundantiam poteſt anteuertere? minime. non enim ſolum euacuatur humor cum quantitate iam grauat,ſed cum qualitate mordet.mordacitatem verò comparat humor per moram in membro aliquo,in quo ſine facili ventilatione detinetur congeſtus. quanquam igitur tam mùltus humor collectus iam ſit,quantus iam poteſt grauare,niſi ex tanta mora tam mordax reditus ſit vt vehementer iam inſtimulet,non mouebitur immiſſus ad membra ſententia.quod ſi inſtes dicens humores non omnes contrahere qualitatem illam mordacem ęquali tempore,ſed prout natura ſunt acriores aut mitiores, poſueris que illum hominem qui vno die tantum bilis colligebat, quantũ alter duobus,iam non modo tam multum,ſed duplò plus, quodque in dimidio tempore ęqualem cõtrahat acrimoniã colligere. reſpõdeo,eum qui duplũ bilis colligit duplo deterioris,tam intemperatum iam eſſe totis venis tam que cacochymum,vt neceſſario habeat febrem bilioſam & continuam. his itaque ſemel intellectis citra occultam proprietatem poteſt probalis redi ratio omniũ eorum, quæ ab autoribus ſunt ſcripta,& experimento inuenta.quare accedentes in propoſita cõtrouerſia Galeno, ab iſtorum proprietate recedimus.

¶ Caput vigeſſimum ſextum. De obſtructione & putredine.

GAlenus vndecimo methodi cap.4.diſſerens de cauſa putredinis qua febris fit,longo ſermone nititur monſtrare,illam eſſe prohibitam ventilationem,& eius cauſam obſtructionem ,& colligit:, Itaque ſiquid in eo putredinem manifeſte contracturum eſt, dictos perſpiratus impeditos eſſe, oportet,eandem hanc ſententiam vſurpat,primo de diff.feb.c.3.ſignificat igitur Galenus febres putridas nunquam citra obſtructionem generari, vique confirmat exemplo aliarum rerum. omnes enim tunc temporis videntur putreſcere cum prohibita illis ventilatio eſt. Cæterũ non poteſt hoc tranſigi citra controuerſiam: quandoquidem etſi multis exemplis appertum ſit,obſtructionẽ eſſe promptiſsimam cauſam putredinis, & facilem ventilationem omnium maximè a putredine liberare: tamen videntur alii modi eſſe putredinis generandæ.nam cõtactu rei putridæ poteſt res aliqua putreſcere etiã ſi obſtructa non ſit.præterea ex ea multitudine quę ad vires dicitur, naſcuntur facilimè febres putridæ, vt docet Gale.cap.3.primi de diff.febrium. non quidem gratia obſtructionis(nam vt talis multitudo fiat,non opus eſt obſtructionem addeſſe,ſed maiorem eſſe humorum copiam quam pro magnitudine virtutis)ſed quia humores non bene continentur,neque conficiũtur cum ea,àqua conficiũtur vis inualida exiſtat. præterea ſi homo ſpiret facillime corpus que habeat minime excrementoſum, tamen medicamentum aliquod ingeſerit,eorum quæ putrefaciẽtia dicuntur, atque illud quidem hauſerit,malignum natura ſua,qualia ſunt venena calida,ſed in parua quantitate,quo multitudine non obſtruat,cõtrahet (arbitror)prauã in humoribus putredinem,atque id ſine obſtructione. finge præterea hominem rariſsimi habitus,neque redundantem excrementis,& optimo vtentem victu,prҫterquam quòd multo tempore non mutato ſolo aẽrem ſpiret putrem,conſtat futurum, vt hic homo putredinem contrahat peſtilentem, quem tamen finxi habentem facillimam ventilationem:quòd verò illius hominis humores putreſcent(hoc enim fortaſſe negabis)ità moſtro.ventilatio nõ alia ratione prҫſeruat á putredine,quam quòd conſeruat naturalem calorem ventilatione,facit que quò minus ab extraneo corrumpatur.ſed occurſus aẽris putridi quantumuis ſit facilima ventilatio & maxima,non poteſt calorem conſeruare naturalem,quin potius ipſemet occurſans aẽr naturalem calorem corrumpit:igitur nõ dubium quin illius hominis humores ſint putredinem contracturi: nam putris aẽr eſt calidus & humidus,calor verò non conſeruatur quocunque aẽre ſed modice frigido,quemadmodum libello de vſu reſpirationis Galeno monſtratum eſt exemplo hominis qui multo tempore in aẽre balnei detinetur,quem conſtat ſolo aẽris calore ſuffocari.atque hoc etiam aliarũ rerum exemplo confirmari poteſt,nõ eñ ſolũ vina & res aliæ cõſimiles putreſcũt,cũ nõ perflãt̃ ſed & cũ perflãtur ab auſtro:quoniã ventus hic calidus & humidus natura eſt. non igitur res præſeruatur à putredine copioſo perflatu tãtum,ſed copioſo & commodi aẽris.quo fit vt defficienti aẽris cõmoda qualitate, etiam cum copioſa ventilatione poſsit res putreſcere. dices fortaſſe res non putreſcere ſolúm prohibita vẽtilatione, neq; id dictum eſſe a Galeno,ſed prohibita commoda ventilatione atque nomine cõmodæ ventilationis, intelligi nõ tantum quãtitate ſed aẽris qualitate cõmodam, eũmque qui rariſsimis poris ſiue meatib⁹

cùm

cùm ſit & ab obſtructionibus liber, in aëre tamē balnei detentus, aut aërem peſtilentem ſpirans, priuari non quidem reſpiratione, ſed commoda reſpiratione. viſus es reſpondere prouabiliter, atque, quantum ego intelligo, res ita habet. Tamen Galenus dictis in locis diſputat de reſpiratione libera. & nomine liberæ reſpirationis conſtat nihil aliud intelligi, quàm facilem, quę fit, cum per patulas vias, minimèque obſtructas, aëri eſt liber ingreſſus. quod conſtat minime refferri ad qualitatē: nam ſi cui in animū ſubit dicere, cùm ſpiratur aër calidus & putris, non ingredi tam facile penitiſsimas partes, quippequi non tam auidé trahatur ab inflāmato corde: conſideret æſtuātem ventriculū in deffectu frigidæ aquæ & dulcis calidā & ſalſam putrē ve ſolere haurire multo auidius, quam cùm medioctitatē naturę habet ſolet haurire aquam frigidam. Vnde palā fit æſtuans cor auidius tracturū aërem impurum, quàm cùm habet ſecundū naturā mediocriter frigidum. Tamen cùm corpus totum & cor ſecundū naturā habēt, fit perſpiratus naturalis, cum quo cōferri debet, qui copioſus eſt aut a mediocri deficiens. Neque verò poſsis reſpondere, eum qui inſpirat aërem putrem, ſed libere, nōn infici? quia aër non cōſiſtit interius ſed præterfluit. quæ verò mouentur minus inficiunt res quas contingunt. nā quāq̄ huic reſponſioni videtur ipſe Ariſt. 4. met. cap. 1. anſam prēſtitiſſe: tamen ille non negat rem motā ab aëre affici poſſe, aut aërem motum poſſe rem quietam inficere, ſed res motas minus affici quietis. Adde vt ſanguis interius putreſcat, nō opus eſſe vt aër illum putrefaciat: ſatis enim eſt, ſi non cōſeruet, cum ſint interius excrementa neceſſariò à quibus corrūpatur. ergo ſine obſtructione poteſt multis aliis modis fieri putredo. Pręterea, etſi res vtantur perpetuò perſpiratu libero, & aëris qualitate cōmoda: ſunt nihilominꝰ interituræ quia habēt interitus interna principia, ſed omnia quæ naturaliter intereūt putreſcunt, cùm ſit putredo quarto Meteorωn. cap. 1. cōmunis rerum omniū interitus. Igitur etſi res aliqua perpetuò conſeruaretur libera ab obſtructionibus & in aëre mediocriter frigido: tamen putreſceret tandem, calore naturali ab internis principiis vſque adeo debilitato, vt ab hoc ipſo ambiente, à quo res quæ mediocri calore ſunt, conſeruarentur, ipſa trahatur ad putredinem. Videtur ergo adhuc Galeni aſſertio falſa. Quem vt tueantur nonnulli, dicunt, neceſſe eſſe vt, cùm res aliqua putreſcit obſtructio ſit, aut in re ipſa quæ putreſcit, aut in vaſe, quo cōtinetur: atque hanc eſſe Galeni ſententiā: Itaque fieri poſſe, vt homo corripiatur putrida febre, quin laboret obſtructione aliqua toto corpore: pati tamen tunc temporis humorē in ſeipſo obſtructionē. Placuit nobis aliquādo hæc ſolutio. tamen non amplius placet: monſtratū enim iam eſt rem quācunque ex cauſis internis ſeipſam deducere ad eum ſtatū, quo externis omnibus ita habētibus, vt requirūtur ad conſeruationē tēperati (hanc enim puto eſſe mediocritatis regulā medicis) putreſcet, actione ſcilicet illius aëris qui temperatū conſeruaret. quare iam tam imbecillum calorē nulla poterit vētilatio conſeruare. Præterea neſcio vnde intelligat quiſquā, humorē putreſcentē habere ſuis poris obſtructionē, cùm multos humores putreſcentes videre liceat rariores & fluxiores integris. Alii aliter dicunt poſſe rē putreſcere, cum libero perſpiratu: tamen non tanto quanto res indiget, itaq; perſpiratū illū eſſe rei putreſcēti impeditū, etſi rebus aliis liber foret. Sed hi multo minus intelligunt argumēta. nam cùm quis, qualis in ſuperioribus deſcriptus eſt, incipit febricitare, ex longa mora in aëre putreſcēte, non patitur putredinē quia paruū habet perſpiratum (finge enim habere maximū, & conſidera, vt argumentū confirmabat, illum quoque putredinē contracturū) ſed quia prauum. nam aliquātus perſpiratꝰ boni aëris, potuiſſet opitulari ne corriperetur peſte: finge tantū habuiſſe parui aëris, & videbis aperte non deſiderari copiam, ſed qualitatē. Qui itaque hoc modo de perflatu, aut obſtructione loquuntur, nihil dicunt: maxime cùm Galeni verba illum vnum cōtineant reſpectum, qui ad mediocrē perſpiratū eſt non ad rem putreſcentē. His tandem omnibus perpenſis, vera ſententia aperiēda eſt. prohibitus perſpiratus res omnes trahit ad putredinē: tamen non omnia ex prohibito perſpiratu putreſcūt: ſed ſunt alię cauſæ putrefactionis. vinum ſane putreſcit detentū in loco nō perflabili: tamē ſi in vinū, quod ventilatione mediocri fruatur, emortuum canē fętentē inficias, putreſcet nulla ventillatione priuatū: nimirū vt ventilatio calorē cōſeruat, ita obſtructio putrefacit. Sed plures modi ſunt conſeruandi calorē, quam perſpiratus, nam medicamentum mediocriter calidū, aut tegumentū impoſitū ventri concoctionē iuuat. igitur & putrefaciendi erunt alii modi à prohibito perſpiratu. Sed Galenus locis citatis & q̄ multis aliis, quibus de eadē re differit, iuxta inſtitutū de putredine humorū in humano corpore diſputat, neque verò de quacunque, ſed ea tantū, quæ ſine externa cauſa fit. nam externas, vt per ſe conſpicuas, curabat minus. Itaque fieri nōn poteſt vt ſine externa cauſa humores putreſcant: quin prohibitus perſpiratus in toto corpore aut in parte ſit. ſunt in cauſa facultates quibus gubernatur corpus, & viæ quas natura illi gubernādo præparauit, quę cùm bene habent cōſeruando animali in ſanitate ſufficiunt, libello de cauſis morborū & primo De tuenda valetudine. tamē ex manifeſta cauſa cuiuſmodi ſunt aër putris, & putrefacientia medicamenta, etiam ſi viæ ſint ampliſſimę, poſſunt contagio humores affici. Afficiuntur multo minus (fateor) hoc contagio qui ſine excrementis ſunt, & ſine obſtructionibus, & tardius afficiuntur, & reſtituuntur faciliùs ſanitati, afficiuntur tamen. Quod luce clarius dixit Galenꝰ (vt intelligas hanc eſſe illius ſentētiā) primo de diff. feb. cap. quarto his verbis. Et ponatur in prioribus quidem in multis corporis partibus obſtructio foraminum

&

& vocata plethora & vita otioſa in multis comeſſationibus & ebrietatibus ac rei venereæ vſu immodico, atque his quæ neceſſario omnia quæ diximus conſequuntur cruditatibus: reliquis vero totis corporibus puris, excrementis omnino carentibus, adſint præter hęc bona, libera inſpiratio omnib⁹ meatibus obſtructionibus atque adſtrictionibus carentibus: exercitia autem moderata victus temperatus. ac deinceps his poſitis cogita, quomodo vtraque corpora affici ſit conſentaneum ab eo quem inſpirant aëre peſtilenti: an non veriſimile eſt, illa quidem ſtatim à prima inſpiratione principium putredinis ſummere, ac plurimum in malo procedere? quæcunque autem munda ſunt, ac excrementis carentia, nonnulla quidem nihil, nonnulla verò minimum mali ſubire, vt facilem ad naturalem ſtatum habeat regreſſum. Hec Galenus, quibus innuit ſine obſtructionibus infici poſſe hominē ſed min⁹ infici quàm qui obſtructiones patiuntur. Intelliges etiam hanc eſſe ſententiam Galeni eò quòd libello de cauſis morborum, cauſas caloris eſſe dixit quinque, motum putredinem viciniam calidorum conſtrictionem & alimentum adcalfaciendum accomodatum, tamen ſi omnis putredo ex obſtructione fieret, ſtultè meminiſſet ſeorſum obſtructionis & ſeorſum putredinis, ſed quatuor iam tantum cauſæ forent. procedente etiam ſermone cap. 8. inquit: Putreſcunt autem nonnulla à medicamentis quę vim habent putrefaciendi, aut ab iis quæ in ipſis animalibus oriuntur excrementis. nonnulla veró ob id ꝙ minime perflātur. vides vt non omnia ob id quod minime per flantur. lib. de inæquali intemp. cap. 7. Neque enim ea ſolum quæ inculcata ſunt, & perſpiratu prohibita putreſcunt verum ea celerrime maxime que, putreſcunt autem & alia multa, quæ ad putredinem ſunt idonea. itaque interprætamur humores ſine externa cauſa nunquā putreſcere quin ſit in corpore affecto ventilatio difficilis, atque huic interprætationi occaſionem præbet Galeni ipſius doctrina, qui primo de tuenda valetudine & libello de optima noſtri corporis conſtitutione inquit, denſiora corpora à cauſis internis pati prompte, rariora verò facilius à cauſis externis. igitur cum putredo ab internis eſt, afficit patientes obſtructiones, ſed cum ab externis cauſis etiam eos qui obſtructione nulla ſunt. At dices iſta ratione qui raris poris ſunt, non ſolum affici poſſent ab aëre putri ſed facili⁹ etiam afficerentur, quam qui non eſſent obſtructi. nego, nam quanquam putrem aërem facilius imbibant, tamen conſtrictione potentius expurgantur. cæterum non vt prohibitus perſpiratus neceſſarius eſt ad putredinem, cum abeſt cauſa manifeſta, ita obſtructio. nā vt diximus ſine prohibita vētilatione poſſe fieri putredinē, ita modo dicimus, ſine obſtructione poſſe fieri prohibitam ventilationē. nam quę non libere fit, eſt prohibita ventilatio. poteſt verò non liberè perſpirari noſtrū corpus non eò tantū quod obſtructę ſint viæ, ſed etiā quod grauata ſit facultas, aut etiā quod arterię per quas corp⁹ vētilat̄, ſint ineptę ad dilatādū, & durę. in multitudine ergo ad vires putredo fit, nonnūquā certe ſine obſtructione, at non ſine prohibita ventilatione. quare malè plærique putant, perinde eſſe quærere, an ſine prohibita vētilatione fieri poſsit putredo, atque, an ſine obſtructione. putant ſcilicet, ventilationem non poſſe ſine obſtructione eſſe prohibitā: ſed vt mōſtraui, fallūtur. poteſt enim ventilatio eſſe prohibita ſine obſtructione, & putredo fieri ſine prohibita ventilatione. quanquā hoc ſine manifeſta aut procatarctica cauſa non poſsit contingere. Sed quādo diffinitū eſt ex ſentētia Gal. non omnes febres putridas ex prohibito perſpiratu generari, neque omnes perſpiratus prohibitos ex obſtructione: quorſum Gal. in curadi methodo quaſi per neceſſarias cauſas reſoluit febrē putridam in putredinē, & putredinē in impeditā vētilationē, hāc in obſtrictionē: obſtructionem in multitudinem craſsitudinem & lentorem humorum? non certe (quantum ego intelligo) quód Galen⁹ putauerit non poſſe fieri putredinem ſine prohibita ventilatione (nam hoc illum ſciuiſſe alia loca teſtātur) ſed quia quod ad curationem attinet, perinde cenſendum eſt ac ſi fieri nō poſſet. nam cum laborat homo febre putrida, ſtudendum eſt ſemper aperire, etiam ſi ventilatio maior ſit quàm in homine temperato. nam quo maior ea eſt, eo plus confert, & nunquam obeſt magnitudine. ſed hæc quęſtio & quintus liber hunc habebit finem. de aliis affectionibus, quæ præter naturam reuera ſunt tamen quia nondum laborantium vires deiiciunt vehementer, neutræ vocantur, dicemus in ſexto libro.

CONTROVERSIARVM MEDICARVM ET PHILOSOPHICARVM LIBER SEXTVS.

TAN MVLTA SVNT QVAE GALENVS AB OPTIMO MEDICO ET VERO HIPPOcratis imitatore requirit, vt quantumuis ſpretis diuitiis (quas ſpernunt per pauci) atque contempta inani gloria (quam tamen video hodie cōtemnere nullum) ſoli ſtudio veritatis vacemus, deſperandum videatur, poſſe nos aliquando tales euadere. exigit enim coſmographiam & aſtronomiam, vt doceant ex locis & temporibus indicationes ad omnia medica opera valde neceſſarias. exigit philoſophiæ illius, quam naturalem dicunt, peritiam. hæc enim docet corporis naturam & morborū differētias, & generationem. exigit præterea anathomes ſcientiam, vt pote ſolam loca malè affecta valentem indicare. exigit etiam alteram philoſophiam quam ethicam vocant, hæc enim animi perturbationes ſedat, quas ſcimus corrumpendæ valetudinis ſolere eſſe cauſas infeſtiſsimas. neque hęc ſolū ſed & rhetoricam exigit, quæ meſtos ægrotantes ſolari, timentes animare, iratos placare, furentes coercere poſsit: ſapientiam inſuper exigit & bonos mores. his accedit, quod noſtra hac ętate deſideratur maximè, linguarum notitia. non enim habemus materna lingua ſcripta inſignium medicorum monumenta, ſed græcé pleraque arabice alia, latine etiam nonnulla. hiſpane adhuc nulla. accedit his omnibus ſimplicium medicamentorum cognitio, hæc enim materiam artifici ſuggerit ad operādum. & præterea his omnibus præſciſis, reliqua medicina eſt perſe longiſsima & dificillima. ſed mirum eſt quo pacto hęc omnia hodie medici præſtent. coſmographiam & aſtronomiam derident, vt ad medicinā nihil vtiles, non aliorſum, quam vt hac ratione propriæ ignorantię pudorem effugiant. philoſophiam naturalem ignorant, non minus quam aſtronomiam. ſed quoniam intelligunt, non poſſe derideri vt illam, iactant ſuam philoſophiam glorioſiſsimè, fidentes ruditati eorum quib⁹ cum verſantur, & intelligentes, tanti quemque fieri, quanti fieri vult. Anathomem & herbarum notitiam iniqua partitione à medicina ſeparant, illam ſolis chyrurgis, hanc ſolis ſeplaſiariis dicentes eſſe neceſſariam. linguarum peritiam ſimulant, verborū quæ didicere memoriter, aut ex latino aut ex græco autore rapida prolatione. pro rhetorica rependunt mordacitatem impudentem magis quam elegantem. iam verò ethicā philoſophiam, ſi non præceptis, ſaltem operibus retinent, vt ſi quo pacto componendus eſt animus ſermone non dixerint, ſaltem morum exemplo commoſtrent. diſperéam ſi quiſquam eſt qui audito medici nomine inuidentiſsimi & gloriabundi hominis nomen non iuret ſe audire, vſque adeo nōnullorum culpa ad omnes medicos in omnium opinione traſlata eſt: vt probum quemque virum & peritum medicum, videam expetere, aut vnumquēq; ex ſe ipſo iudicari, aut ſeſe ex medicorum numero deleri. præcor illis, qui hanc infamiam in artem tranſfundunt, bonam mentem, & probos mores, vt depoſito odio & ſublata inuidia, & contempta innani gloria, mittant aliis maledicere, & veritati ſoli auidé incumbāt vt nihil diſsimulant quod ſciant, ita nihil ſimulantes neque vituperantes quod ignorent. Non dubium eſt artes omnes, vt Cicero etiam dixit, habere quodam cōmune vinculum, & quaſi cognatione quadam interſe contineri: quare dicendum non eſt artem quampiam ad aliam aliquam omnino eſſe inutilem: tamen neque negandum quaſdam quibuſdam ſub ſeruire inſigniter præcæteris. nam vt omnibus cognatis (ne diſcedamus ab exemplo Ciceronis) idem cognationis vinculū nō eſt ſed quibuſdam arctius, aliis minus arctum: ita neque omnib⁹ artibus cum aliis quibuſuis par ſotietas, ſed hæ huic, illi aliæ hærent magis. deſcribit Galenus medicum optimum, virum bonum, & qui omnium artium abſoluerit ἐγκυκλοπαιδείαν. talem etiam fingit Cicero ſuū oratorem. ſunt verò hęc propoſita exempla ad immitandum. conſequi enim non ſperes, arbitror, quæ neque in oratoria arte conſecutus eſt demoſthenes, neque in medica hippocrates. ſed cum oſtenderimus ad medicinam non omnes alias artes æqualiter deſiderari, tantum ex vna quaque deſumi debere cenſeo, quantum videbitur eſſe neceſſarium, reliquum non deſpici: quin potius, qui in illis artibus ſint peritiores ingenuè commedari, & ad medicinam etiam probari magis. geometria & aſtronomia vtiles ſunt ad quammulta, tamen ſummam illarum artium peritiam & exercitationem non cēſeo eſſe vſque adeo neceſſariam, ſed quatenus ea, quæ in eis artibus ſunt facilia non ignorentur. cætera nō damno. arythmetica quoque eſt aliquando vtilis. vtitur enim ſæpe medicus proportionibus, quod ipſa dicendorum occaſio declarabit. ſermone latino non poſsis carere ſine magna turpitudine, gręco, non ſine turpitudine ſolum, ſed neque ſine magno artis diſpendio. nam huius ſermonis ignorantiam videas peperiſſe omnia barbarorum ſophiſmata. in logica & philoſophia quam naturalem dicimus, vellem medicum multum proffe

ciſſe

ciſſe, aut ſi cui id non contigit ſolis artis operibus contentum eſſe, à docendo abſtinere. prodet enim dante deo noſtrum hoc opus in quam graues errores multi eorum qui medicinam profitentur, ex harum artium ſimulata peritia, quæ aperta ignorantia eſt, multo deterior, delapſi ſint. Iam verò ana tomen oculis conſpicari, ſimplitium medicaminum nomina & notas tenere, & in illarum cognitione exerceri, digna Apolinea arte diligentia eſt. ſunt vero non in poſtremis vtiles altera philoſophia (hāc dicunt ethicam) & rethorica, ad ſedandas animi perturbationes, quas conſtat humores & ſpiritus conturbare, corpus alterare, & vires deiicere. ſunt ſiquidem hæ perturbationes morborum animi propria ſymptomata, & hæc ipſa ſymptomata ſuos morbos augent. anima & corpus ſuos morbos in ſe mutuo, facilimè tranſfundunt. itaque ſunt hac ratione dictæ artes vtiliſsimæ, ſed quoniam non omnibus his addiſcendis ſufficimus, & pleraque ignoramus, exoptandum eſt, quoad fieri poteſt vt hæc ipſa aliter præſtem⁹. præſtat ſanè in multis non ſine magna laude quod in philoſophis ſua philoſo phia, in illis morum probitas, quod cum philoſophia rethorica in oratoribus, in illis cum probitate coniuncta naturalis prudentia, qua medico nihil eſt magis expetendum. Videntur etiam quæ dicta ſunt, non omnia ad omnes medicinæ partes pari neceſsitate deſiderari, ſed ad alias alia: philoſophia naturalis & logica ad ea quæ quinque ſuperiores libri continuerunt, prudentia magis ad curandi me todos, quas continebunt tres alii, qui hunc conſequentur, & ad ſalubria præcepta, quæ habebit hic ſextus liber. cuius artis primum præceptum eſſe arbitror, vt qui corporis ſalubritate frui volet, animum primum componat, deinde corpus animamque, vt plato conſulit, moueat ſimul. quod præceptum, vt aliis omnibus non eſt parum vtile, ita iis qui ſtudio literarum incumbunt, & perfectis re ligionis Chriſtianæ cultoribus, qui profundis contemplationibus ſæpe tota mente detinentur, eſt ſcitu valde neceſſarium. hi enim nulla alia ratione in perpetuas & graues incidunt ęgritudines, quàm quod aut ſtudiis aut contemplationibus inambulationes curſus luctam, ſi ita res exigat, aut denique alium corporeæ exercitationis modum non interponunt. verum nos non ſuſcæpimus tractanda præ cepta, ſed dirimendas controuerſias: quas iam agredimur, atque omnium primo dicemus quantum poſsit hæc ars tuendæ valetudinis humanis corporibus præſtare.

¶ Caput primum. An per tuendæ valetudinis artem poſſit mors deuitari in æternum.

VIderi poſsit alicui artem tuendę valetudinis non modo ſalubritatem corporis & vitæ longitudinem præſtare poſſe, ſed & æternitatem quoque, ſi quis illa omnino vteretur ſine errore. nam Galens libello de maraſmo capite ſecundo ſcribens ſententiam cuiuſdam ægiptii philoſophi, qui aſſerebat, homines bonæ temperiei ſemper perire ex ignorantia faciendorum, inquit. Neque igitur hoc admirandum quantum ad rationem attinet, nam hoc dictum, quidquid genitum eſt omnino corrumpetur, neque ἐπιστημονικὴν (quaſi nos ſcientificam diceremus) neque neceſſariam habet conſequentiam, ſed vſque ad veriſimilitudinem progredientem, velut in opere de demonſtratione demonſtratum eſt. & paucis interpoſitis. Sola igitur (inquit) experientia ſenectus neceſſaria eſt, & ſecundum naturam, quemadmodum etiam mors. Itaque dicente Galeno nulla eſt euidens ratio demonſtrans mortem euenturam: Sed experimentum. Adde, monſtratum á nobis eſſe de ſententia Galeni in primo huius operis libro, temperamenta innata poſſe commutari, & poſſe hominem, qui à prima generatione factus ſit humidus temperamento, longo victu & cœli mutatione & ſimilibus cauſis ſiccum euadere, & contrà ſiccum humidum. quod ſi verè dictum eſt, videtur euidens poſſe mortē in æternū deuitari, nam ſi qua ratione mors fieret neceſſario & ſecundū naturā maxime deſiccatione membrorum ſolidorum, ſed diſiccatio poteſt deuitari: ergo & mors naturalis. quod verò poſſit ita fieri, patet, nam ſi quæ ſicca ſunt membra poſſunt tranſferri ad humidius temperamentū, multò faciliùs poſsint in humore conſeruari, victu prohibente ſiccitatem. multo enim facilius eſt, corpus à diſsiccatione præſeruari, quam cum deſiccatum iam eſt rurſus humectari. Contrà eſt quòd Ariſtoteles contendit, omne quod habet interitum aliquando interiturum neceſſariò, & omnia habentia ortum habere interitum. his addit, nullam potentiam finitam poſſe infinito tempore operari, quare cum omnis humana vis ſit potentia finita, peribit aliquando. his addit Auicena fen prima primi capite de temperamentis, externa, & materiam, & diſſolutionem materiæ. In hac controuerſia illud ſatis conſtat, homines non poſſe mortem effugere. nam quod perpetuo fit, & ſtato quodam tempore, ordinatim, per certas quaſdam ætatum mutationes, ſecundum naturam, fit & neceſſariò. ſed hęc mors quam dicimus tam aduenit ex naturæ lege, non ex errato, vt dubitatum de ea à medicis

ſit, an fiat omnino citra morbum aliquem, aſſerentibus aliis cũ quibus Plato eſt, qui in timeo mortẽ hãc cum voluptate fieri dicit(aliis negantibus,fieri poſſe, vt ante integram extinctionem, ex debilitate caloris naturalis non incipiat fieri putredo quandoquidem putredo eſt communis omnium rerum interitus de ſententia Ariſtotelis quarto methorωn.In qua quęſtione videntur ſatis probabiliter coniectare morbum aliquem neceſſario extinctionem integram anteceſſurum, tamen eum fieri inſignis magnitudinis nunquàm monſtrabunt. ſed quicquid de hac controuerſia ſit, illud ſatis conſtat, mortem neceſſariò aduenire hominibus, quare conſtat ſi huius aſſertionis vt Galenus dixit nullam habemus rationem euidentẽ,ſed per experimẽtũ notitiã, id ex noſtri intellectus defectu eſſe nõ ex rei cõtingentia.nã quod perpetuo fit,& ex naturæ lege,naceſſario fit. eius quod neceſſario fit neceſſaria eſt cauſa,& perpetua.quare hæc aſſertio pręter experimẽtũ rationẽ habet,quã modo rimabimur. ſi tñ nõ inuenerimus, noſtræ ruditati imputandũ eſt non rei naturę.Auicena conatur reddere huius aſſertionis cauſam, idque facit his uerbis. prætetea ſciendum eſt, quod calⱡditas poſt tempus conſiſtendi
‘minui incipit, propterea quod aër circundans materiam eius, quę eſt humiditas, exiccat, calor quo-
‘que innatus, qui eſt intus, ad hoc adiuuat, & labor proueniens ex motionibus corporeis, & anima-
‘libus quæ neceſſariæ ſunt in vita, & defectus naturę ad reſiſtendum illi toti ſemper, omnes enim vir-
‘tutes corporeę ſunt finitę, hoc autem iam ratiocinatum eſt in ſcientia naturali, eius ergo operatio nõ
‘ſemper exiſtit in materiis. amplius ſi hæc virtus infinita foret & ſemper in corpore permutationem
‘faceret, eius quod diſſoluitur ęqualiter & vno modo, diſſolutio tñ vno modo nõ eſſet, immo ſemper
‘quotidie augeretur, & corpus diſſolutionem tolerare non poſſet, & diſſolutio humiditatem finiret
‘quanto magis duę res ſe iuuent ad minorationem faciendum & retrocedendum. & poſtquàm ſic eſt
‘oportet neceſſario vt materia deſtruatur, & calor extinguatur,& pręcipue cum ad eius extinctionem
‘adiuuet pręter nuturæ defectum alia cauſa. & illud eſt humor extraneus, qui accidit aſsidue propte
‘rea quod cibus priuatur digeſtione & adiuuat ad extinguendum ipſum duobus modis, vno ſuffocan-
‘do & tegendo, alio qualitati obuiando, hic enim humor eſt phlegmaticus frigidus. & hæc eſt mors naturalis.¶ Auicena obſcura hac dictione omnes cauſas mihi videtur collegiſſe, quas philoſophi omnes & medici poſsint excogitare. fortaſſe quia nullam ſenſit eſſe monſtrationem, collegit multitudinem. nam ea quę ex ambiente accidunt, & ex victu, & vt ſemel dicam, ex rebus omnibus non naturalibus, videntur poſſe deuitari, & nulla neceſsitate contingere. res enim non naturales non magis ſunt corrumpentes quàm conſeruantes: ſed modò conſeruant, modo corrumpunt, pro ratione occaſionis. poteſt enim (nam non videtur hoc cum re aliqua neceſſaria pugnare) conſtitui victus conſeruans, & poſſunt ex hypotheſi pręſcindi omnes fortuitę occaſiones illius permutandi. quod de excrementis dicit quę congeruntur neceſſario, non magis videtur demonſtrare, quam alia. nam noxa exrecremẽtis, non permutat neceſſario quidquam innati temperamenti,ſed diſpoſitiones quaſdam inducit,& facile reparabiles iacturas. poſsit itaq; lęſio ab excremẽto mutuis viciſitudinib⁹,modo fieri modò tolli,quare neque ipſa futurum interitũ euidenter indicat. Iam verò quod de noſtro calore & conſumptione humidi Auicena affert, id habet Galenus loco citato ex libro de marcore magis ſuſpectum. Cenſuit Auicena (quod & Hippocratem puto ſenſiſſe, & Ariſtotelem, & Platonem, & alios omnes pręter vnum Galenum) calorem noſtrum conſumentem humorem proprium, principium eſſe efficiens naturalis interitus animantis: non aliter quam quicunque ignis propriam materiem depopulatur, atque ita ſeipſum conficit. quam mortis cauſam Gale. cum dixiſſet capite tertio dicti libelli hæc addidit. hic ſermo apud omnes ferme recentiores tum medicos tum philoſophos in prætio ha-
‘betur, quãquã verus non ſit me ſane iudice vt qui ignis flamam animalis calori cõparet, & neque hoc
‘intelligat quod flamis quidem generatio ex materiæ corruptione eſt, vnde accenduntur. animalia ve-
‘ro non ſic à ſuo opifice naturalem calorem accæperunt ſed veluti ab ipſo augenda ac gubernanda, ne
‘que eſt tempus aliquod in quo non per totam eam extentus ſit innatus nobis calor, facultates habens
‘non ſolum eas quibus format, ſed multas alias, nam & alimentum trahit ad ſeſe & materiam diſpen
‘ſat & apponit & affigit, & aſsimilat, & in ſumma omnia contraria flamis efficit circa materiam ſibi
‘ipſi natura alligatam. ecce Galeni verba, quibus video contineri hoc argumentum: calor naturalis eſt principium conſeruans & augens ſibi ſubiectum corpus, ergo non eſt vt ignis principium corruptionis. hoc argumento victus Galenus ſententiã hanc Hippocratis: Calor nos occidit, qui corpora produxit, partim vituperat, negans Hippocratis eſſe, partim explicat, dicens, calorem non eſſe cauſam corrumpentẽ nos perſe,ſed ex accidenti quodammodo eſſe.Calorem noſtrum non omnino eſſe ſimilem igni, eſt veriſsimum. quandoquidem eſt noſter calor inſtrumentum proprium facultatum naturalium, ignis vero nullas tales habet facultates. tamen calorem ipſum naturalem qui nos generat, nutrit,& auget, ex accidenti fieri interitus naturalis cauſam, nihil eſt intellectu difficile. nam neceſſe eſt conſummi perpetuò ſubſtantię noſtrę humidum. id contingere actione noſtri naturalis caloris abſumentis & ſoluentis in vapores propriam materiam, dicunt fere omnes, vtentes exemplo ignis. hoc tamen Galenus meritò cenſet eſſe omninò falſum. non enim calor noſter poſſet eſſe conſeruans & au

gens

gens proprium corpus, ſimulque corrumpens & abſumens. ſunt enim hæc ſibi valde pugnantia, & calori naturali, qui omnia contraria facit igni. nam ſi dicas: calor noſter cum habet alimenta quę conficiat, auget noſtram ſubſtantiam, cum verò ea deſunt, conuertitur in materiam propriam (nam ita audio plęroſque dicere) omnino loqueris improbabilia. quia naturalis viuentium calor non vrit, neque abſummit, ſed deducit ad coctionem, & auget, quare ſi ex inedia, ratione alia quapiam igneus non fit, nō conſumet membra, ſed cum conſumit mutatus eſt iam ad igneam naturã, vt cum fit febris. idque quod illi, calori noſtro imputant, caloris febrilis proprium eſt. deſiccare ſcilicet ſibi ſubiectum corpus. naturalis enim non deſiccat. hęc eſt Galeni ratio, quę mihi videtur continere hoc veriſsimum: calorem naturalem niſi in non naturalem migret, non conſumere ſubiectum corpus. quare ſi quis rigidè intelligat, falſa eſt apperte ea ſententia. Calor nos occidit qui corpora produxit. falſa etiam eſt hac in parte communis phyſicorum & medicorum opinio, calorem naturalem eſſe principium corruptionis viuenti corpori. tamen ex accidenti quodammodo eſt cauſa mortis naturalis in calore naturali. non quòd hic corpus abſumat, ſed quod ſubſtantiam reſtituat ſemper minus humidam loco diſsolutæ, atque ita illud vnum mihi videtur dicto in loco Galenus minus bene collegiſſe, calor naturalis non eſt corrumpens ſibi ſubiectum corpus, ergo mortis naturalis nulla eſt ratio euidens, præter ſolum experimentum. eſt enim etſi naturalis calor non conſumat ratio monſtrans futurum interitum. nam quanquàm calor naturalis non conſumat, conſumitur perpetuo noſtra ſubſtantia à calore præter naturam, qui ſępe fit ex cibo aut potu, aut medicamento, aut exercitatione, & ex rebus omnibus quæ perpetuò nos alterant, ſi ergò perpetuò quod reparatur pro deperdita ſubſtantia eſt minus, aut deterius, neceſſe ſit tandem mori animal, aut defectu materiæ, aut intemperie. minus non neceſſariò reparatur ſemper (augentur enim corpora nonnunquàm quod fieri non poſsit, niſi dilatata priori, & accedente nouæ materiæ maiori copia) ſed minus humida ſubſtãtia perpetuò fit in membris ſolidis, ſaltem commodo & vtili humore (ſi enim inutilis accedat & morbum faciens vt per leucophlegmatiam, hæc ipſa ducit ad interitum) nam noſtra corpora ab ipſo principio generationis facta ſunt copioſiſsimo calore & humido abundantia. ab eo tempore membra ſuis facultatibus naturalibus & ſuo vitali calore pugnant in alimenta, vt ipſa commutent ad ſimilitudinẽ ſui, immittentia in illa hunc ſubſtantiæ modum, & hunc humoris natiui & caloris naturalis gradum. nullius alimenti humor poteſt eſſe tam accommodatus animantis membris quàm ſuus ipſorum. & in ipſa actione neceſſario aliquid ipſa membra à cibis patiuntur (monſtratum hoc eſt in primo huius operis libro cap. 5.) ſeruaturq; hoc perpetuũ vſq; dũ ſenſim deſiccata tandẽ ad interitũ mẽbra rellabũtur. hinc fit vt cum in alimentis conſuetis poſsint eſſe alia magis, alia minus familiaria noſtræ naturæ, & proinde à quibuſdã pl⁹ à quibuſdã min⁹ noſtra mẽbra patiatur. & pręterea quidã vict⁹ (quod ad alias res non naturales attinet) magis quidam minus conſumat, vt poſsit ſenectus retardari per meliorem victus inſtitutionem, tamen vt non poſsit in æternum deuitari, aut qui ſemel conſenuerit repueraſcere. ita que poteſt calor noſter reparare plus de perdito: quod facit toto tempore incrementi: tamẽ humore naturali humidius non poteſt, quinpotius neceſſario noſtra corpora deſiccantur perpetuó, vſque dum per extremã ſiccitatem morimur. qua ergo ratione (quod, argumentum paulo ante propoſitum, requirebat) poſſunt temperamenta innata commutari? nam (vt alia omittam) quomodo corpus ſiccum natura ſua, poteſt humidius fieri, ſi ſemper deſiccatur? Animaduertendum nullum temperamentum poſſe durare tota vita exactè tale. nam neque calidum, neque frigidum, neque humidum, neque ſiccum, neque duo horum ſimul habens, corpus; poteſt eſſe tota vitæ periodo: ſed ætatum mutationes accipit. in pueritia nempe eſt calidum & humidum, in adoleſcentia mediocre, in iuuentute calidum & ſiccum, deinde ſiccum & frigidum. tamen ſeruatur tota vitæ periodo temperamentum idem in quadam proportione earum conuerſionum, quæ per ætates fiunt, gratia exempli, factum eſt à principio corpus quoddam calidum. temperatum eſt hoc quodammodo in adoleſcentia, tamen non adeo atque quod à principio factum eſt temperatum. eſt & in ſenectute frigidum ſed non vt quod frigidum etiam eſt naturà: in infantia & iuuentute eſt calidum, & calidius etiã quàm reliqua quæ talia naturà ſua non ſunt. cum igitur temperamenta conſeruent in hac proportione, qui in conuerſionibus ætatum corruperit proportionem, mutauerit temperamentum. finge igitur duo pueros, alium natura humidum, alium natura ſiccum, conſtat ambo hos futuros in iuuentute ſicciores quàm modo: atque adeo puerum humidum futurum in iuuentute ſicciorem membris quàm alter eſt modo in pueritia. tamen non vſque adeo quàm puer ille ſiccus, erit in iuuentute, ſi obſeruata proportione deccurrit per ætates, ſed ſi aliter deccurrit, gratia victus, qui humidior ſit, fieri poſſit, vt puer ſiccus in iuuentute, non ſit ſiccior altero, & ſi ſit ſiccior quàm modo. atque ita dicemus ambo factos eiuſdem temperamenti humidi ſcilicet, quanquàm ſemper ſunt exiccati. ex dictis ſatis patet quantum poſsit preſtare hominibus ratio tuendæ valetudinis. Quæ retardare poteſt mortem, tamen in perpetuum deuitare minime poteſt. ſed quando demonſtratum eſt, Homines neceſſario mori, tamen poſſe vitam produci. Cum ſeruato temperamento, ſi illud à prin-

cipio bonum eſt, tum etiam commutato cum meliori,ſi illud non eſt tale: videbitur alicui fortaſſe om̃nes homines ęqualem vitam agere poſſe per artem tuendæ valetudinis(quòd tñ eſt ſatis aduerſum experimẽto)nam oẽs aut tẽperati ſunt optimè&ita maximè lõgeui,aut tẽperati poſſunt fieri,& ita viuẽt non minùs prioribus.tamen qui ea quæ de proportione ætatum & commutatione temperamentorum diximus,intellexit,intelliget, neceſſariò ex reducendis intẽperatis diuerſas ætatum periodos prouenire .nam qui conſeruantur toto tempore decurrunt per ætates æquabiliter, qui reducuntur,multiformiter, vſque dum ſunt integre reducti,cætera tranſigunt,vt alii benè & obſeruata proportione. hæc diſsimilitudo ætatum non poteſt non eſſe diuerſa ex diuerſis temperamentis. eoque neque numerus annorum poteſt non eſſe diuerſus.ſed quid poſsit pręſtare conſeruatio diximus. de modo quo fit,iam dicamus.

¶ Caput ſecundum. An conſeruentur corpora vſu ſimilium rerum qualitate & gradu.

CORpora quę temperata ſunt,temperato victu,dum ſanitate fruuntur, vti debere , atque ita ſimilibus ſpecie& gradu debere conſeruari medici omnes vno ore concedunt. ſed de conſeruatione intemperatorum corporum, tantum abeſt vt vnica omnium ſententia ſit, vt ſint potiùs quot capita tot ſententiæ. Galenus libello de inæquali intemperie ita inquit. Itaque ſanitatis tutela per ſimilia perficitur.libello artis medicinalis.c.86, eandem ſententiam ſcripſit dicens conſeruationem per ſimilia fieri reductionem per contraria.8.meth.cap.9.eodem modo ſcripſit & 5.8.6. de tuenda valetudine & innumeris aliis in lociis. 3. metho. ſicciora ſiccioribus & humidiora humidioribus in digent auxiliis.neque vero hoc ſolum apud Galenum videtur inueniri,ſed ea ſimilia quibus corpus lapſum conſeruatur æqualia illi debere eſſe in gradu, ita vt tã longe abſint à mediocritate quàm longe abeſt ipſum corpus nam libello artis medicinalis capite. huc allegato ita ſcripſit. Quod igitur temperie differt,partium autem quæ inſtrumenta ſunt moderatione non differt , duplicem habet ſalubrium cauſarum formã, alteram quidem earum quę ipſius conſeruant temperiem,alteram verò earum quæ ad optimam tranſferunt. quæ quidem ipſius temperiem conſeruant, tantum à cauſis temperatiſsimę naturæ different quantum & totius corporis temperies ab illa differt · ſed tamen quod Galenus his locis docet rationi videtur aduerſum . nam qua ratione ſi homoülioſus eſt, & multo vtatur melle & exercitatione nõ mediocri & multum vigilet (hæc eñ omnia oportet ponere,quo ſimilib⁹ vtatur,cũ victus ſex rebus non naturalibus conſtet) talis conſeruabitur qualis à principio fuit? conſpiciuntur enim quotidie bilioſi homines quacunque harum cauſa in febres labi, & pituitoſi ſi frigidis vtuntur, frigidis quoque laborant morbis. non ergo ſimilibus conſeruãtur qui intemperati ſunt, ſed læduntur. cum enim homines (ex Hippo.parte ſecunda aphoriſ.trigeſimo quarto & ex Gale. in comm) facilime incidant in morbos ſimiles ſuæ temperiei vt calidus in calidos, frigidus in frigidos, ſi ſimilibus vterentur,facilè adducerentur ad ſimiles morbos.Nam dicente eodem Galeno . libro de optima corporis,cõſtitutione,calidi facilius patiũtur à calidis,& frigidi à frigidis,quare calidi facili⁹ patiũtur à calidis quám à frigidis:ſed à quibus facilius patiuntur , facilius læduntur, ergo facilius læduntur ſimilibus quàm contrariis . contrariis enim qui intemperati ſunt melius habent Galeno tertio aphoriſmo. comm.3. vbi ita ſcripſit: Et vt ſimpliciter dixerim,cõtrarię quidem ad contrarias bene,ſimiles autem ad ſimiles male. pręterquàm ſi ętas temperata & victui & regioni & tempori temperato conferatur. hoc enim modo ſolum ſimiles a ſimilibus bene afficiuntur.Sunt igitur hæc Galeni loca ,quantum prima facie licet iudicare , ſibi ipſis valde contraria, & ratio quæ ab experimento deſumitur plurimum diſsidere videtur ab his, qui ſimilibus volunt intemperata conſeruari . Quibus adducti nonnulli barbarorum ita excogitauerunt,conſeruari corpora intemperata contrariis reuera:Cæterum illa contraria,ratione quadam eſſe ſimilia.dicunt enim ſimilia quædam eſſe formaliter talia (ita loquntur) & hæc quidem eſſe appellatione ſimilia,vt calidum calido , frigidum frigido, humidum humido ſimile eſt: quædam vero etiamſi appellatione contraria ſint corpori , tamen virtualiter eſſe ſimilia quia aſſumpta interiùs illud non alterant à propria temperie. vt ſi quis intelligat dari calido homini frigidum alimentum , ſed tam modice frigidum , vt illius calorem non frangat, contrarium erit illud formaliter & denominatione, cæterum ſimile virtualiter & potentia. hęc cu mita diſtingant, admittunt , conſeruari corpora intemperata ſimilibus virtualiter & formaliter contrariis, atque ita reſpon

corpora intemperata ſimilibus virtualiter & formaliter contrariis, atque ita reſpondent iis argu-mentis quæ obiiciebantur, qnibus omnibus de ſimilibus ſpecie rebus differebatur, ceterum hi præterquàm quod falsò dicunt, aliqua contraria eſſe quæ ſua contraria aliquantisper non remittunt, cum remiſſum ſemper remittat intēſum mutua actione, perperā & inique volūt Galenum cogere, vt calida frigida, & frigida calida apellet. nam ſi nihil aliud dixiſſent, præterquàm ſimilia ſimilibus conſeruari, fortaſſe non eſſent excludendi iſti enarratores, ſed cum non hoc ſolum, ſed calidiora calidioris frigidiora frigidioris indigere victus ratione dicat, qua ratiōe nō ſunt illi irridendi, qui ita interprætantur? ſed ſit ita dicantur calidiora virtute. qua ratione verum ſit tantum à cauſis optimè temperatę naturę diſtare, quātū & ipſa corporis tēperies? nā verſus idē genus oportet vt inclinatio ſit, & corporis & victus: ſed cauſæ optimè temperatæ naturæ ſunt formaliter tēperatæ. ergo tantum oportet cauſas intēperatas verſus calidum formaliter inclinare. ſed iam hos miſſos faciamus, qui barbarē interprętantur. alii aliter reſpondent. dicunt nonnulli, lapſus vehementes, vt cum aliquis ad calidum vehemēter eſt lapſus, aut ad frigidum, contrariis conſeruari, aut ſaltem ſi non contrariis, ſimilibus remiſsioribus gradu vt ſi tertio gradu calidi ſint, victu moderato, aut calido primo gradu: ſed lapſus nō vehemētes cōſeruari ſimilibus forma & gradu. hāc ſentētiā videtnr Galenus innuere, qui libello artis medicinalis ante ea verba quę paulo ante retulimus, ita dixit. Atqui ſi quod ab optima cōſtitutiōe defecerit corpus, nō autem quam multum, & quæ ipſius ſanitatē cauſæ conſeruant, ad proportionē mutabuntur, Itaque illud videtur ſentire tantum de his quæ vehementer lapſa ſunt corpora. Cæterum neque horū ſententiam ego probo. quoniam in omnibus locis quæ in principio huius capitis retulimus, vniuersè Galenus protuliſſe videtur illud: ſimilia ſimilibus conſeruātur, & cōſeruatio ſimilibus perficitur. Præterea, neque ita reſpondent argumentis. nam paulò infra dictum eſt in eodem cap. corpora intemperata aut reduci poſſe aūt cōſeruari, & hæc cū cōſeruātur ſimilib⁹ ęqualib⁹ cōſeruari. corpora igitur quę indigent reductione, hæc eadem conſeruant ſimilibus gradu & forma. ſed quæ tam lapſa ſunt, vt reductione indigeant, non poſſunt non melius habere cōtrariis, & vſu ſimilum periclitari. ergo illud quod de maiori aut minori lapſu dicebatur, ſpeciem conſeruationis non permutat. Eſt & alius modus interpretationis. Dicunt nonnulli conſeruationem temperamentorum, quæ in lapſu qualitatum quæ vulgo dicuntur paſsiuę conſiſtunt, humidi, ſcilicet, aut ſicci, ſimilibus conſeruari, lapſus vero qualitatum efficientium contrariis. Hoc videtur docere Galenus. 6. cap. 3. de tuenda valetudine propè principium, ita dicens: fiunt autem & qualitate conuenientiæ ſi ſeruare temperamenta velis humidis naturis humectantibus cibis quadrantibus, ſiccis vero ſiccantibus: ſin autem commutare, contrariis. in ea autem quę eſt in calido frigidoue ad intemperiem, conuerſione, contrariorum exhibitio congruit. efficaciſſimæ enim ſunt hę; & vt quiſpiam dixerit potentiores, iis quæ in ſiccitate & humore ſunt, intemperiebus. facilè ergo ſimilibus nutrimentis in morbidam intemperiem veniunt. ecce igitur vt appoſita ratione Galenus videatur horum ſententiam confirmare. ſed neque hi videntur ſatis idoneè ad argumenta reſpondere: cum Galenus tertio aphoriſmorum non tantum calida calidis, & frigida frigidis, ſed & ſiccca ſiccis, & humida humidis, deterius habere dicat. quare omnium videtur eſſe vnica ratio. Verum neque illud quod docent verum eſt. nam oporteret ſenes calidis & ſiccis alimentis vti, frigori vt pote efficaci qualitati dato contrario, ſiccitati contraria ratione dato ſimili. ſed res non ita habet. Nam Galenus in eodem ſexto de tuenda valetudine, calidis & humidis præcipit ſenes cibari, quominus videtur neque efficientibus neque patiētibus ſimilia dari oportere, ſed perpetuò, interim dum ſanitate fruitur animal contraria. ita. n. docet Galenus. 8. meth. cap. 9. dicens: Ergo ſimilibus indigent tum in aliis de quibus mox dicetur, tum vero in vlceribus omnibus (monſtratum enim id ſæpe iam in ſuperibus eſt) cōtrariis verò in eo victu qui per ſanitatem adhibetur, veluti in opere de ſanitate tuēda docuimus. quando igitur tam dubia hæc quęſtio eſt, & ab aliorum omnium interprætationib⁹ receſsimus, alia nobis commodior, ſi fieri poteſt, interprætatio quærenda eſt. nos hęc omnia ita interprętamur. Conſeruationem ſiue efficatiū ſiue inefficatium qualitatū, ſiue eę intenſæ ſiue remiſſę ſint, fieri ſimilibus ſpecie & gradu: ceterum raro licere conſeruatione vti, immo verò in intemperatis naturis nunquàm, niſi cum per negocia illis non vacat ſtudere ſanitati, aut interim dum morbo tenentur, quod ſi tamen quis aliter vellit hominem intemperatum conſeruare, ſi intemperies ſit in inefficacibus qualitatibus multo minùs nocebit, ſi in efficacibus multo plùs. quòd verò ita ſentiat Galenus, intelliges ex iis, quæ mox ſubdit, dicens: nam ſicca corpora etſi aliquantum deſicces minus nocebis. non igitur eodem autore & interprete, præcipitur ſicca & humida conſeruari dum vacat reducere, ſed docetur minus, ſi quis ſimilia det, lędi hos, quàm calidos & frigidos. quare pro argumentis, ego conceſſerim, hominem intemperatum quantumcunque calidus ſit aut frigidus, ſimilibus conſeruari, dum conſeruatur: ceterum per ſanitatem contraria debere ad hiberi, vt Galenus dicebat, nam pręter artem eſt, & proinde inutile, & noxium intemperatum hominem conſeruare, cum licet reducere. nam veluti eum qui ægrotat curari expedit & qui parfecta ſanitate fruitur conſeuari: ita eum qui inſaluber eſt & intemperatus, reduci, niſi id impendiant aut negotia, aut morbi. ſed dicet aliquis

O 3 qua

qua ratione qui intemperatus eſt, & negotiis implicitus debet conſeruari?an homo bilioſus iter agẽs,
aut alioqui magna cum ſolicitudine negotia tractãs ciuilia, debet interim calido et ſicco vti alimẽto?
non ſane. ſed hactenus verum eſt in negotiis tractandis ſimilibus vtendum eſſe, ſi ſimilia multò
tempore ante negotia conſueta ſint.nam per id tempus,etiam ſi alioqui ſimilia eſſent nociua, nõ licet
recedere à conſuetudine.hanc eſſe ſententiam Galeni aperte intelliges ex his quæ quinto de tuẽda va
letudine ſcripſit dicens.Ergo nec aſſuetudines ipſæ tametſi prauæ ſint diſplicentibus adhuc ſibi corpo
ribus mutande ſunt,quin neque per ſummam ſanitatem ſemper tentãdum ſed tunc cum is cui in mu-
tandæ ſunt,à ciuilibus negotiis maximè vacat.paulo ſuperius in eodem.5.de ſan.tuen.nam ſi in nego
tiis ſint ſimilibus vtèris potiſsimum cũ ita fuerint corpora aſſueta. Quare qui negotiis eſt implicitus ta
libus vtidebat,qualibus aſſueuerat,quæ ſi ſimilia erant,non ſunt eo tempore permutanda, ſed conſer-
uandum corpus eſt illis,aliòqui ſimilibus gradu & forma.hęc de aſſuetudinibus. tamẽ quatenus ſit ſer
uanda conſuetudo,dicemus latiſsime in octauo huius operis libro. Sed quæret aliquis,qua ratione in
morbis debet temperamentum conſeruari? nunquid ſi homo calidus & ſiccus incidit in febrem ardẽ-
tem,vtendum eſt calidis?minimè:ſed tanto minus frigidis,quantò ipſe naturà eſt calidior. atq; ita vni
ca medicamentorum menſura fit curatio & conſeruatio.ſi ſcilicet tantum euarient medicamenta à tẽ
peramento proprio hominis laborantis,quantum ipſe morbus facit illum ad contrarium inclinare.vt
ſi gratia exempli,homo calidus primo gradu,duos comparauerit gradus caloris pręter naturam,ita vt
tertio gradu iam calidus ſit,frigidis primo gradu vti debet.nam frigidũ vno gradu duobus diſtat à cali
do in primo,& totidem diſtat calidum in tertio verſus alterum genus. atque ita vnica hac menſura fit
curatio contrariis,& conſeruatio ſimilibus,vtraque gradu paribus.ſed hæc dante deo,cum loquemur
de curandi ratione magis explicabimus.illud oportet modò dicere:qua ratione galenus in libello artis
medicinalis dixerit,lapſus non vehementes ſimilibus debere conſeruari, ſi & vehementes etiam eo-
dem modo conſeruari debent?non ſanè,quòd aliter hi atque illi conſeruentur ſed quòd,quò vehemẽ
tior eſt lapſus,eo rariùs licet ipſum conſeruare.ſi tamen ſemel conſeruandus eſt, ſimilibus conſeruari
debet. propterea infantibus humidum diſtinatum eſt à natura alimentum, quoniam expedit id tem-
peramentum,quod ab ętate habent conſeruari:ſenibus tamen cõtraria dantur per ſanitatẽ,quoniã me
lius eſt in vltima ætate,quæ adeo morbi proxima eſt,præcautione vti, quam lapſum fouere. Hæc
de modo conſeruationis intemperatorum dixiſſe eſt ſatis. De modo conſeruationis temperatorum
ſi nonnihil addiderimus,oportune iam longum hoc caput concludemus.hominem temperatum in ę
tate temperata qualem eſſe adoleſcentium in primo huius operis libro capite octauo docuimus, nulli
eſt dubium ſimili victu,& omnino temperato conſeruari debere, cæterum cum hic eſt in intẽperatis
ætatibus,qua ratione? non enim amplius æqualis eſt temperamento, ſed in infantia calidus & humi-
dus,in iuuentute calidus & ſiccus,frigidus & ſiccus in ſenectute.Si eorum quæ diximus non ſumus ob
liti, facile eſt, ex dictis methodum conſeruandi temperamentum æquale per omnes ætates elicere,
hanc ſcilicet.Cum duo hic occurrant conſideranda,temperamentum innatum illi corpori,& aduen-
titium ex ætate.Alterum quod à primo ortu eſt, quoniam eſt optimum, ſemper conſeruationem ex-
poſcit,alterum quod ab ętatæ:non ſemper ſed cum ipſum opportet tale perdurare.Infantile tempera-
mentum cõſeruari cõuenit,dicta nuper ratione, tale enim eſt accommodatiſsimum ad mutationem,
& corporis incrementum,adoleſcentie etiam temperamentum quoniam ratione etiam ætatis optimũ
eſt, ſeruari debet.Iuuenile & ſenile debet corrigi,vt lapſum & inutile.igitur infantes vti debent humi
do alimento,& quo infans innata temperie humidior eſt,eò interim dum bene valet,minus humido,
quoniam tunc quod ex ætate eſt debet conſeruari humido: quod ex proprio temperamento reduci,
quod fit, non dato alimento ſicco,ſed de tracto de gradu humidi: quantum ipſe eſt natura lapſus.
Quò infans eſt ſiccior propria temperie,eo humidiori ſeruatur victu, dum valet, quo hac ratione &
temperamentum ętatis cõſeruetur & natiuum reducatur:temperatus temperate humidis: quoniam
vtriuſque temperamenti eget conſeruatione. In adoleſcentia temperatus omnino ſimilibus, frigi
dus calidis, non adeo quam in ſenectute,& calidioribus quàm in iuuentute. quia hic vnum eſt quod
reduci, & alterum quod conſeruari,in illis ętatibus vtrumque reduci debet. In ætate iuuenili tem
peratus vtatur frigidis & humidis, ſed remiſsioribus quàm bilioſus, & intenſioribus quàm pituitoſus
quia ille alterum habet mediocre,ambo immoderata hi, atque ita in ſenectute. Hęc eſt cõſeruandi tẽ
peramenti innati cum commutationibus ętatum methodus:ſi vtrunque conſeruadũ eſt,& expoſcunt
ſimilia,vires illorum intendere:ſi contraria,de pręcipuo tantum detrahere, quãtum alterum ſuperat.
Eodem modo faciendum eſt,ſi vtrunque reducendum eſt,quæ eadem aut contraria poſcunt. vbi alte
rum conſeruari,alterum reduci debet,alteri contraria dare expedit alteri ſimilia. quæ ſi eadem eſſe cõ
tigerit,vt humida infantis bilioſi ætati ſimilia ſunt & contraria temperamento, vires oportet inten-
dere: ſi non eadem fuerint ſed contraria,de indicatione maiori minorem detrahendo, medium vic-
tum oportet inſtituere. Tale cum nihil doceant, qui ante nos medicas quæſtiones ſcripſerunt
neque quidquam eorum quæ ad tuendam valetudinem ſunt vtilia: tamen de conſeruatione non ceſſ

ſan

ſant multa blaterare,& longiſsimas quæſtiones nihil frugis continentes ſcribere.& quod magis dolendum eſt, ſi quis diſtinctius aliquid & enucleatius ex antiquis autoribus ſuo labore eruit, quod artem poſsit vlterius promouere,inuidia ſtudioſiorum animos auertit, ſuaſu quorundam qui ſuę opinioni timentes, ſi alius in docendo inueniatur ingenioſior, illorũ profectui inſidiantur, & alieno malo ſuam tyranidem tueri non deſiſtunt.ſed qui ſapit ſibi caueat, neque curet alienam inſolentiam. mea nihil refert. mihi ſtudeo,mihi hanc quęſtionem: vt alias etiam ante hanc ſcripſi: quas aliis etiã ſpero profuturas,ſi forte de manibus exciderint,nam nondum certum eſt illas typo dare.

¶Caput tertium. An defectus prioris concoctionis ſequenti poſsit emendari.

*

SV peruacaneum hic fuerit cõcoctionum ſpecies,& numerum,& ordinem referre. hęc enim ex primo & ſecundo harum controuerſiarum libris petenda ſunt,iisque petitis differẽdum modo, num ſi quid minus bene in ventriculo coctum deffertur in hepar,poſsit eatenus concoctione hac ſecunda emendari, vt nihilo deterius ſanguinis generatio procedat,quã ſi in ventriculi actione nullum vitiũ præceſſiſſet.Gal.lib.4.de tuenda valetudine.c. vltimo nititur demonſtrare quæ in ventre malè ſunt cõfecta,non poſſe ea concoctione quæ peragitur in venis,rectè coqui,vt neque quæ ſecunda ſunt cõfecta malè,poſſe in tertia quæ agitur, in carne et membris perfecte coqui. quod confirmat hoc argumẽto, vt habet ea præparatio quæ extra agitur, elixatio ſcilicet, aut aſſatio ad concoctionem ventriculi,ita hæc ad concoctionem hepatis:ſed experimur ventriculum non rectè poſſe commutare ea quæ cruda ingeruntur,aut minus elixa,aſſa ve quàm oportet: igitur neque hepar poſsit benè cõficere, quæ minus bene præparata ſunt in ventriculo.Hæc multis docet Gal. prædicto loco. cæterum non poteſt ſine controuerſia præteriri,ſunt enim multa argumenta quibus videtur contrarium concludi. primo Gal,docet.6.de placitis,licet ventriculus cibos conterere non valeat,modo ſuccos aliquos aſſummamus, vt in multis nationib⁹ lac ſolet,viuere nos poſſe:ſed ſi ſanguinis generatio tollatur,vitam quoq; tolli neceſſariò. Ex quo loco patet actionẽ ventriculi nõ eſſe omnino neceſſariam propter concoctionem,nulla enim tali concoctione præcedente fieri poteſt ſanguinis munus,ſed tum tantummodo eſſe neceſſariam adeliquãdum cùm alimenta aſſummuntur ſolidiora. vnde argumentum hoc accipi poteſt.ſi tota prima concoctio poteſt ſecunda ſupleri,multò magis poterit,cum eſt debilis à ſecunda emẽdari,fieri præterea poteſt vt ſit homo tanto fortior facultate hepatis,quato facultate ventriculi impotentior, quo caſu conſtat tantum poſſe perfectionis addi alimento in ſecunda cõcoctione quantum deficiat in prima.reſpondent plerique (nam ipſa ſolutio dabit occaſionem, vltrà argumentandi) quantumuis robuſta ſit hepatis facultas,non tamen poſſe minus benè commutatum in ventriculo alimentum,rectè elaborare,quia non eſt bene præparatum. præparationem in eo quod accipit, etiã efficaciſsimę facultates requirunt.nullus enim ventriculus quantumuis calidus & fortis,aut crudas omnio carnes:aut incoctum panem benè commutabit,multo minus ligna, lapides aut ſimilia. quoniam ſcilicet hæc non ſunt idonea ad patiendum à ventriculo. ſed eſt quod vltra argumentemur. Alimentum non propterea melius cõficitur,quòd melius ſit, aut tenuius,faciliusque coctu,ſed quod proportione reſpondet virtuti commutantis. nam nonnulli ex carne bubula meliorem generãt chylum quàm ex melle.quibus ſcilicet tenuia alimenta corrumpuntur,craſsiora ſunt ad concoctionem magis accommodata.Ergo eodem modo in hepate poteſt contingere, vt ſcilicet ille,qui præ calore ex bene confecto chylo,bilioſum ſanguinem generat,ex chylo ſemicocto, vt ex alimento coctu difficiliori,atque magis reſiſtente, nòn eatenus procedat,ſed ſanguinem generet mediocrem. quo caſu fiet, vt non tantum emẽdetur deffectus prioris concoctionis, ſed vt etiam perfectior proueniat ſecunda ex inperfecta prima, quàm ex perfecta.Videtur reſpondendum,ſi modo priori ſolutioni inſiſtẽdum eſt, aliud eſſe alimentum proportione reſpondens aut non reſpondens,aliud pręparatum aut non præparatum. vt ventriculo frigido proportione reſpondens alimentum eſt mel, non reſpondens bubula, aut ſuila. ventriculo tẽperato reſpõdens alimentũ eſt caro arietina, non reſpõdens mel & bubula: vẽtriculo calido bubula frigido mel.ſed carnes crudę,incocta maſſa omnib⁹ vẽtriculis male pręparatę ſunt, vt panis,pbè coctus & fermẽtat⁹,carnes probè elixæ,aſſę vę,omnib⁹ ſunt benè præparata alimenta,quãq̃ & in ipſis præparationibus, aliæ aliis ſunt conuenientiores, non omnibus naturis eædem, vt in humidiorem ventriculum, melius eſt aſſa ingeri, in ſicciorem elixa. ſed ex dictis facile eſt intellectu, quantum interſit dicere alimentum idoneum (quod proportione reſpondens appellamus) aut alimentum pręparatum

paratum. itaque dicendum eſt, maius robur in membro commutante, aut maiorem calorem, poſſe
commutare craſsius alimentum melius tenuiori: non tamen præparatione carens melius præparato:
præparationem enim omnia æqualiter requirere in alimentis, tenuitatem nõ omnia, ſed quæ debilio
ra ſunt, aut frigidiora. videntur hęc probabiliter dici, ſed ſiquis attentius ea quę in operibus contingũt
conſideret intelliget, dictum eſſe hoc vltimum minus verè. nam ſi in ventriculo aliquo alimẽtum mi-
nus benè coquitur, aut minus bene illũ implet, ſaciatque, propter defectũ craſsitiei, poteſt illud quod
de craſsitie deeſt imperfecta præparatione ſupleri ita, vt, quod minus idoneum illi ventriculo erat,
defficiente præparatione idoneum fiat. multos profectò vidimus tam robuſto ventriculo, & tam mul
to calore, vt illis arietinæ carnes præ tenuitate non eſſent ſatis, qui vtentes eis non ſatis aſsis, melius ha
bebant. mille talia occurunt quotidie exempla. igitur poteſt imperfecta pręparatio efficere alimẽtum
idoneum. Cumque dicente eodem Gale. eandem habeat rationem hepar ad ventriculum quam ven-
triculus ad externam pręparationem, fiet hoc idem in hepate, frueturque nonnunquam infecto chlyo
melius quàm integré confecto. quare ego nolo (quod plerique faciunt) in hac controuerſia proteruè
defendere, non poſſe priorem concoctionem à ſequenti emendari, ſed rem ita diſtiguo. In concoc-
tione ſecunda duplex noxa poteſt accidere, altera vt non fiat bonum alimentum, quod in ea genera-
tur, altera vt colligatur plus excrementi, quam ſolet. in priori concoctione poſſunt accidere tres noxę
vt concoctio fuerit ablata, diminuta, aut deprauata. priori concoctione ablata, neceſſario ſequens ha
bet ambas noxas, vt & deterius alimentum fiat & plus colligatur excrementi. nullum enim hepar po-
teſt ex cibo nullatenus in chylum mutato bonum ſanguinem efficere aut parum excremento plenum,
vt neque aliquis vẽtriculis ex omnino crudis carnib⁹ bonum chylum. nam membra omnia quo ſuum
munus rectè peragant, præparatione aliqua indigent. Quod enim à Gale. dictũ eſt. 6. de placitis illud
vnum eſt, poſſe nos etiam ventriculo nõ cõmutãte, ſi ſuccis vtimur: viuere tñ non rectè viuere, & bo
no frui ſanguine. Si concoctio præceſsit diminuta, ſequens neceſſario habet vnam noxam, vt colligat,
ſcilicet plus excrementi, quòd in priori concoctione min⁹ ſecretum eſt: tamẽ quod ad qualitatem ali
menti, quod generatur, attinet, poteſt deffectus prioris omnino emẽdari. Si prior concoctio depra-
uata ſit, ſecunda poteſt nonnihil emendari, ſed neceſſario patitur vtramque noxam, fit ſcilicet dete-
rius alimentum, & excrementi plus, quam ſi prior concoctio alimenta non corrupiſſet. ſed quoniam
rem totam diximus diſtinctè: hæc ſufficiant.

¶Caput quartum. De ordine aſſumendi alimenta.

IN propoſita quæſtione, prima illa occurit controuerſia, à medicis ſatis diſputata, debeant ne craſ-
ſa alimenta ingeri ante tenuia an contrà. in qua ſunt duæ contrariæ ſententiæ. Dicunt quidam craſ
ſa oportere præire, his rationibus perſuaſsi. ſi quid tenue primo loco aſſumeretur, ingeſtis deinde
craſsioribus, accideret vt cum cibus primo loco aſſumptus, antequàm reliqua eſſent concocta, ad ex-
itum properaret, illa ſecum traheret, ac faceret deſcendere inconfecta. Adde, quod primo loco in
geritur, in ima ventriculi parte collocari, quod ſecundo in ipſo ore, aut prope os hærere. ſed ventri-
culi pars profunda eſt carnoſsior ac perinde calidior, ſublimis verò eſt neruoſior frigidiorque. igitur
conueniens eſt calidiori parti craſsius alimentum, tenuius minus calidæ, quò quanto pars profunda
ſupremam ſuperat calore, tantò alimentum primo loco ingeſtum facilitate ad concoctionẽ à ſecun
do ſuperetur, atque ita eodem tempore concoctio totius chyli compleatur trudanturque in inteſti-
na ſimul omnia. nã aliter tenuiora in calidiori parte ſita multo citius cõcoquerent̃ q̃ craſsiora in parte
frigidiori, cumque cocta forent, aut retenta illic & plus ſatis alterata corrumperentur, aut laxato vẽ
triculo quò deſcẽderent reliquorum concoctionem in media actione interpellarent, cogerentque ni
hilominus deſcendere. nam ventriculus non quidem hanc partem ciborum expellit modo, retentis
aliis deinde aliam: cum dicat Gal. 3. de facul. ñal. c. 4. tunc ventriculus apperit inferius os cum cibos ad
perfectionem concoxit. itaque retinet omnia vſque dum omnia concocta ſunt, vbi ſemel incipit
expellere, omnia expellit. Hæc ſunt firmiſsima ſentẽtiæ huius argumẽta. quidã addũt inſulſa, alia qđ. ſ.
vt recte ſtructa edificia ſubter in ima ſede habent craſsiſsimã materiã de ſuper extenuiſsima habẽtia cõ
ſtructionẽ, & vt in orbis cõpoſitione, elementũ, quò eſt craſsius, eò eſt humilius, ita in uẽtriculo ſub te
nuiorib⁹ alimentis craſsiora eſſe oportet. Ceterũ hæc omitto vt redicula. Alii cõtrariã opinionẽ tuẽt̃,
oportere quò tenuius eſt alimentũ, eò citius ingeri, quo vt citius coquit̃, ita citius deſcendat, reliquo-
rumque deſcenſui ſternat viam: hoc enim eſſe vtiliſsimum. nam ſi contrarium fieret tenue quod vlti-
mo loco aſſumeretur, vbi ſemel eſſet perfecte concoctum, intercluſa vià deſcẽſus a craſsiori, per nimiã
moram corrumperetur, corruptumque reliquum corrumperet, & totam vitiaret concoctionẽ. Ani-
ma-

maduertendum in hac controuerſia eſt, alimenta aliqua facilis eſſe deſcenſus per ſe, & quoniam medicamenti aliquam habent qualitatem, qua lubricas vias reddunt, vel pungendo irritant ad expulſionē: nonnulla per accidens, quia ſunt facilioris concoctionis ſunt etiam deſcenſus facilioris. vtraque horū, ſi ingerenda ſunt, ante craſſa & tarde deſcendentia ingeri debere hipp. docet. 3. de ratione victus acutorum, vigeſsimo ſecundo exemplo mulſę & ptiſanę, ita dicens: mulſa tamen poſt ptiſanę ſorbitionē epota valde replens, inflans, & hypocondriorū viſceribus inutilis. Galenus in cōm. ſemper enim opportet prius ingerere quæ & facilius corrumpuntur, & quæ ſubducuntur magis, ſecundo loco contraria. ptiſana autem quam mulſa defficilior eſt corruptu & deſcēdit tardius. ſi ergo mulſa primo ſumpta fuerit, ex ea quædam ad ptiſanę deiectionem fit prouocatio. verum ſi ptiſana primum ſumpta fuerit, ſubduci mulſa prohibetur. vides itaque vt Galenus ſententiam hanc vltimam tueatur. & confirmet prædictis argumentis eandem ſententiam ſcripſit ſecundo de alimentorum facultate cap. 11. ita dicēs inter multa alia quibus hanc ſententiam confirmat: ſatius enim fuerit ſcire ex cibis qui parantur ad deiectionem, poſteriores quidem ſumendos, eos qui tarde permeant, omnium autem primos, qui celeriter quidem peruadunt, corrūpuntur tamen ſi in ventre morentur diutius. cuius ſententię fuerit Auicena vix poſsis intelligere, quandoquidem fen ſecunda primi doctrina. 2. cap. 7. ita ſcripſit: nutriētia pręterea ordinē in ſui receptione habent in quo ſanitatis cōſeruator ſolicitus eſſe debet. ne illud quod ſubtile eſt, & cito diggeritur, poſt forte nutriens quod ſit eo durius, in cibo ſumat, quia prius diggeritur quam ipſum, & ſuper illud natabit, non habens viam qua penetret, putrefiet ergo, & corrumpetur & corrumpet illud quod ei admiſcetur. cum hæc dixiſſet, quibus Galeni ſententiam videbatur confirmare, addit: iſte etiam non primo commedere debet cibum labilem, ita vt poſt ipſum cibum fortem & durum in cibo ſumat, quoniam cum ipſo labetur cum ad inteſtina penetrabit, eo non tam integrè diggeſto, quantum debebat. fortaſſe Auicena vtriuſque ordinis incommoda recitauit, quò nos doceret vtrunque exceſſum quoad fieri poſſet eſſe deuitādum, cauendumque, ne aut valde tenuia primū, & valde craſſa deinde, aut contra, ſed valde diuerſa, aſſūmerentur, ſed vt omnia aut ſimilia eſſent, aut ſaltem non valde differentia. fortaſſe nomine labilium alimentorum, ea intellexit quæ medicamentorum habent qualitatem, non quæ tenuia ſunt tantum. ſed ſentiat ille vt volet. illud certum eſt hippocratē & Galenum cenſuiſſe, ſi diuerſa alimenta aſſumēda ſunt (hoc enim neque Galenus neque quiſquam alius probat) primo loco aſſumenda eſſe, quæ facilioris ſunt deſcenſus, ſiue id habeant ex medicamentoſa qualitatē ſiue ex ſubſtantiæ modo. nam ingeſtione craſſorum ante tenuia, eſt apertum incommodum. nam quāquam ventriculi inferior pars calidior ſit ſuperiori, rarò autem, aut fortaſſe nunquam, vt alimentum craſsius ſit tenuiori, iuxta proportionem, quà ventriculi pars parte calidior eſt. neque tam erunt locis diſtincta, quamquā iſto ordine aſſumantur, vt hęc pars in hoc loco, illa in illo ſita ſit, vt reliqua ſuccedant, vt in argumento dicebatur. quocunque verò immutato promptum eſt periculum corruptionis. ex contrario ordine omnino nullum poteſt fieri incommodum, vel ſaltem haud quaquam quod non facile emendetur. nam ſi craſsius alimentum in frigidiori parte eſt, fiet paulò longior concoctio ſed non corrupta; ſi tenuia coquuntur prius, licebit illis prius deſcendere, reliquis manentibus in ventriculo, cum propè pylorū ipſa ſint. nam quod a Galeno in opere de facultatibus naturalibus dictum eſt, tunc tantummodo debet intelligi, cum ventriculus aut vnico alimento, aut pluribus, ſed perquam ſimilibus plenus eſt, neque a diſsimilibus alimenti partibus diſsimiliter irritatur. inſtituto enim illius operis hoc vnum ſufficit, commutare ventriculum alimenta, atque deinde hæc eadem, vbi plenè concocta fuerint, expellere. quare manifeſtum eſt, poſſe quod coctum eſt labi reliquo manente in ipſo ventriculo. neque ſi quando propter vehementem irritationem, a qualitate quapiam medicametoſa factam, contingeret deſcenſu tenuiorū craſsiora quoque ad inteſtina deiici importunè, tam graue aliquod malum fieret, quam ſi propter cōtrarium ordinē ingeſtionis tenuiora fuiſſent in ventriculo corrupta. nam cum mōſtratū a Galeno ſit vt multis aliis in locis ita. 4. de vſu partium, inteſtina eſſe inſtrumenta non deiectionis ſolum, ſed & concoctionis, vt non aliter quam ventriculus, chylum poſsint elaborare, fiet vt id quod ſemicoctū importune deſcendit, in ipſis inteſtinis concoctionis recipiat complemētum, aut vt anticipet deiectionem citra maiorem noxam. igitur nō dubium quin, rectè omnib⁹ vtrinque penſitatis, cōmodius ſit tenuia ingeri: ante craſſa, & cum vtrūq; noceat, minus emendari poſſe noxas ex contrariò ordine, quam ex eo quem modo præcipimis.

¶ Caput quintum. De cibo et potu,

QVoniam, vt in deciſione pręoxim controuerſiæ monſtratum eſt, in aſſumptione alimentorum tenuia debēt præmitti, ſunt qui argumētentur, potum etiam debere ante cibum ire. ſunt enim quæ potantur ſolidis eſcis tenuiora. nam ſi nihil aliud interſit, quam quòd potui ſit aut eſſui aptum quod ingeritur, eſt illud coctum facilius & eoque ab hipp. dictum eſt in aphoriſmo facilius eſt impleri potu quam cibis. Poſsis his addere, cum corpus reſoluitur alimenti deffectu, prius diſsipari ſubſtan-

tiam humidam, deinde ſiccam: reparari verò ſiccam eſu, humidam potu: itaque prius potandum eſſe, quoniam prius ſit potus indigentia. nam his de cauſis eſum & potum fieri dixit Galenus libello de inęquali intemperie, ita ſcribens: Ex eſuriendo verò ac ſitiendo, defficiente hic humida, illic ſicca ſubſtantia. quibus verbis manifeſtè innuit fieri ſitim deffectu ſubſtantiæ humidæ, & famem deffectu ſiccę. cōſtat tamen, potu extingui ſitim, cibis famem. Adde rurſus, potum neceſſarium eſſe ad concoctionem cibi, eò q̧ concoctio quæ peragitur in ventriculo, dicente Ariſt. 4. metheorōn capite. 3. eſt elixationi ſimilis, ideoque in humore debet fieri. vt igitur in olam prius infunditur humor, deinde carnes ita in ventriculum debere ingeri eſt conſentaneum. Sunt alii qui omninò diuerſam ab hac habentes ſententiam, tam multo aliter faciendum ſentiant, vt toto cibo ingeſto ſemel potare pręcipiant: dicentes cū Galeno. 4. de vſu partium capite. 5. & hippocrate libello de alimento, potum eſſe alimenti vehiculum. cum igitur vſus potionis ſit cibi diſtributio, commodius dicunt eſſe poſt cibum potare, quo aſumpti cibi potu diſcendant ad fundū ventriculi, factaque illic concoctione diducantur per Aguſtiores vias, quam vt potus aſſumptus ante cibum, illum faciat in vētriculi ore fluitare, aut deſcendens importunè in inteſtina almentum deducat incoctum, faciatque intempeſtiuam deiectionem. vocant teſtem Galenum qui. 7. methodi: cap. 6. ita ſcripſit. ſed enim & quod illi faciunt nihil mali ſit, ſi qui conualeſcentium victu vtuntur etiam faciant, & ſtatim à cena non bibant, videlicet ante quam cibus fuerit concoctus, ſiquidem innatant cibi bibentibus, vt eos ventriculi corpus interpoſito humore non cōtingat, verum ſi ſitibūdi fuerint, arcere eos omnino. graue eſt ſimul & inutile. ſed dandum modicum, quod & triſtitiam ſoletur & ſitim leuet, poſtea verò quam nutrinentum concoxerint abunde bibere. quippe celerimé, ſi ita faciant, diſtributio fit. Hęc Galenus. quibus verbis non tantum videtur prohibere potū ante cibum, ſed pręcipere a potu abſtinere vſque ad tempus diſtributionis, quo peracta iam prima cōcoctio eſt. Poteſt etiam his addi ratio hęc: Illud videtur ſecundum artem debere anteire, cuius ſecundum naturam habentibus prius contingit neceſsitas. ſed homines bene valentes prius ſolent eſurire quam ſitire, ergo cōmedendum primò eſt, bibendum deinde. ſunt alii, qui non ita cenſent, ſed, vt aplęriſque fit, alternatim cōmedendo ac bibendo, ita potum cum eſcis permiſcere. atque poſſunt hi aut a cibo aut potu exordiri, & cibo aut potu finire refectionem. Eſt horum opinio, non aliter melius effici omnia que à potu expectamus, quam eo, paruis portionibus cum cibis permixto: eſſe ſiquidem potū propter duo neceſſarium, propter elixationem ſcilicet cibi, & diſtrubutionem, hæcque duo hac vnica forma rectè peragi: quandoquidem neque potus impellet cibum intempeſtiuè, neque cibus potui innatabit. Vides quo modo conſtituta ſit controuerſia & quę ſint probabiles rationes a quacunque ſententia, cum ſint multæ atque admodum diuerſæ. quæ omnes quātum iudicio aſſequor indiſtinctè ad-modum propoſitam quæſtionem dirimunt. nam ſiue cōmedendum prius eſſe ſiue potandum omnibus dixeris, ſiue ſemel alterutrum eſſe faciendum, ſiue partitè, falſo pronuntiabis: ſi verò quibuſdam ſic aliis aliter faciendū dixeris, diſtinxeriſq; hos ab illis, ita tandem rem ipſam attigeris. idquod ego in preſentia faciam, hinc ſumpto exordio: toto hoc proceſſu inuenimus, ſiquis recte conſideret, ſex refectionis modos. nam aut totus cibus potuſque ingeri debet, tuncque duo fiunt modi, aut pręcedente potu cibum, aut cibo potum: aut paruis portionibus alternè permiſcētur, fiuntque ita quatuor modi, incipiente refectione à cibo, eodemque finita; aut finita potu, vel incipiente à potu & potu finita, aut finita cibo quæ incęperat a potu. pręter hos ſex refectionis modos quibus eſt cômedendum & bibendum, ęſt quidem alter modus, quo edendum quidem eſt tantum, abſtinendumque omnino à potu vſque dum peracta ingeſti cibi cōcoctio ſit. ſolius potus non oportet meminiſſe. quoniam ſolus potus non eſt refectio, cuius hic modos ſeptem eſſe oſtendimus. modū refectionis hunc aut illum a duabus precipue reb⁹ oportet indicari, à natura vētriculi, & cibi. eſtq; in alterutro horū humor aut ſiccitas quod indicet, atq; perinde indicabūt ſiue natiua in vētriculo ſint ſiue aduētitia, ſiue ex morbo. cōſiderādū enim eſt ſit ne modò vētriculus humid⁹ an ſiccus an mediocris: cib⁹ quoq; nō aliter indicet ſiue ex ſua natura humid⁹ ſit ſiue ex pręparatione, vt quę, cū alioqui ſicca eſſent, in humorē aliquē infuſa, potui idonea fiunt, quę cōtingit poteſtate ſicca eſſe. tamē curādū hic magis eſt de humore, qui eſt actu. nū quid cib⁹ humidus ſit àn ſiccus an mediocris. Conſtat verô ex tribus his qualitatib⁹ cibi cum tribus vētriculi, nouem coniugationes fieri, vt ſunt in hac tabella.

cibus humidus	in	ventriculum humidum
cibus humidus	in	ventriculum mediocrem
cibus humidus	in	ventriculum ſiccum
cibus temperatus	in	ventriculum humidum
cibus temperatus	in	ventriculum mediocrem
cibus temperatus	in	ventriculum ſiccum
cibus ſicus	in	ventriculum humidum
cibus ſiccus	in	ventriculum temperatū
cibus ſicus	in	ventriculum ſiccum

in fin

In ſingulis coniugationibus ſunt multi gradus. nam nominibus exceſuum poteſt ſubeſſe plus aut
minus,& hoc aut alterutro,aut ambobus . nihil enim prohibet plus humoris eſſe in cibo humido &
ventriculo mediocri,quam in cibo humido & vẽtriculo humido.ſi ſcilicet exceſus cibi illic, maior ſit
ambobus aliis.quare non ſolum opportet te conſiderare,an ſiccus cibus in humidum ventrem in ge-
ratur,ſed quanto exceſſu vtrunque fiat.nam & in duabus coniugationibus, in quibus oppoſita ſunt
contraria contrariis,vt humidus in ſicum,aut ſiccus in humidum,poſſunt eſſe exceſus contrarii pares
aut in pares.cum pares ſunt,eodem modo faciendum eſt,ac ſi ventriculus eſſet mediocris &cibus me
diocris:quas tres coniugationes opportet tanquam vnicam regulam eſſe,vt pote conſiſtentes in me-
diocritate:deinde reliquas ab his,conſideratis exceſibus,extimare.quæ regula non tantum in inſtituẽ
do ſanis victum,ſed & ægrotantib⁹ erit neceſſaria,cum monitum paulo ante ſit, nihil intereſſe ſiue ex
natura,ſiue ex morbo,ſit humor ventriculi.Imprimis illud monuérim,habendam eſſe hac in re maxi
mam conſuetudinis rationem,ſeruãdamque perpetuo eam eſſe,ſi ſit vtilis, ſi inutilis,paulatim permu
tandam , tranſferendumque hominem eſſe,citra repentè factam mutationem,ad id quod exigit natu
ra.tamen nihil indicante conſuetudine,de qua ſcriptum à nobis alibi diffuſe ſatis eſt,in tribus illis con
iugationibus moderatis,cenſeo reficiendum eſſe hominẽ alternatim cibo & potu,quo illis ita permix
tis,elixatio fiat melius,ac diſtributio,& neutrum alteri innatet, incipiendam veró refectionen a cibo
(ita enim fert natura,vt fames ſitim anteuertat in moderatis naturis, cuius cauſa pendet ex iis quę de
cauſis ſitis naturalis & præter naturam ſuperiori libro ſcripſimus,capite ſeptimo) finiendam vero po-
tione,quò nulla cibi pars in ore ventriculi hęreat.atqui hæc potio , qua refectio cõcluditur copioſior
eſſe debet,ſi homini,aut ex ſtructura oris ventriculi,aut alia quapiam cauſa,tarde cibus deſcendit.quã
quam melius eſt(ſi fieri poteſt) vt hic deffectus inambulatione ſupleatur , & reliqua quæ diximus pro
quantitate potus conſiderentur.Reliquarum coniugationum tres ſunt in exceſſu humoris, prima &
ſecunda & quarta:tres in exceſſu ſiccitatis, ſexta & octaua & nona,cum ergo ex vnico aut duobus ex
ceſſus fiet maximus humoris comedendum cenſeo,& abſtinendum a potu,vſque dum peracta ſit vẽ
triculi concoctio:cum exceſſus humoris eſt ſed non adeo magnus,comedendum copioſe prius, dein
de bibendum ſemel,niſi hic quoque melius videatur,paruulam portionem cibi,qua concludatur re-
fectio reſeruare.Cum exceſſus in ſiccitate eſt immodicus,incipiendum a potu eſt,&deinde cibo alter
natim potuque ingeſto,rurſus refectionem potu cõcludendum (nam toto potu prius,deinde toto ci
bo,vtendum nulli cenſeo.eſt quæ iam ex ſex illis modis refectionis hic inutilis) ſi vero exceſſus in ſicci
tate mediocris eſt,ſatis fuerit refectionem potu concludere, etiam ſi incipiatur à cibo, modo largius
culo potu vtatur.hæc itaque eſt forma vtendi cibo & potu,quam ipſa ratio videtur inueniſſe. Quod
a Galeno dictum eſt ſeptimo methodi,fortaſſe non prohibet inter cenandum potare,ſed a cena, vſq;
ad completam concoctionem.quòd ſi totum potum interdicit,tunc temporis intelligendum eſt,illũ
denegare, cnm egrotans vtitur potui idoneis cibis aut nimis humidis.nam aliter non intelligo,qua ra
tione non ſit inutile,in refectione extenuati hominis(de hac enim in illo loco diſputat) cenan totam
omnino ſine potu tranſſigere:aut qua ratione non fiet cõcoctio praua, ſimilis cocturæ carnium,quæ
deffectu interflui humoris,teſtæ ipſi adhęreſcunt,& vruntur.pro reliquis argumentis ſatis eſt,in ven-
triculo & cibo temperatis a cibo incipere,& potione finire,etſi alternatim fiant.quare hæc controuer
ſia ſatis perſpicuam eſt conſecunta deciſionem.

¶Caput ſextum.De aqua an ſit cibus,an tantum potus.

DE aquæ potentia & an ex ea bibita aliquod alimentum accedat corpori,videtur eſſe non leuis cõ-
trouerſia:quandoquidem hippocrates.3.de ratione victus in morbis acutis.19. inquit: ſed mulſa
quã aqua multò potentior eſt,ſola epota.Galenus in com.indicare(inquit) videtur hac voce,potẽ
tior,aquam quoque aliquam nutriendi vim habere: Ariſt.1.ſect.poblematum.13.cur(inquit) mutatio-
nem aquarum grauem,aëris vero non grauem eſſe affirment? an quòd aqua corporibus alimentum
eſt,aër autem nullum exhibet alimentum?Galenus cap.24. de pulſibus ad tyrones.aqua omnium quæ
offeruntur minimum alimentum prębet.Eſt igitur de ſententia horum aqua tenuiſsimi ,ſed tamẽ ali
cuius alimẽti.ſed cõtra eſt communis omnium medicorum opinio,atque adeo vera. Nam.Gal. 4. de
vſu particularum cap.5.de aqua ita ſcripſit. Et enim in hac ad huc vena multo humore tenui & aque
o plenus eſt ſanguis.vocat autem ipſum ὄχημα τροφῆς hoc eſt vehiculum nutrimẽti,ſimul cum appel-
latione vſum quoque eius oſtendens.neque enim ex ventriculo in venas commode tranſſumi pote-
rat chymus,iam ex cibis factus,neque facile tranſire uenas,quę ſunt in hepate & multę & anguſtę, niſi
tenuis quidam & aqueus humor fuiſſet ei admiſtus vt vehiculum. in hunc itaque vſum ſubſeruit ani
malib⁹ aqua.ſiquidẽ ex ea nutriri nulla particula poteſt.3.etiam de ratione uictus acutorũ com.17.Ga
lenus

lenus inquit,at quę nullo modo nutriunt ſicuti aqua,neq; virtutem imbecillitare, neq; roborare verè
poſsis dicere.monſtratum etiam à nobis eſt in primo harum controuerſiarum libro capi.2.hoc ſigni-
ficaſſe galenum.4.part.aph.13.cũdixit. Aqua verò neq; epota,neque extrinſecus occurrens,apta eſt ſo
lidas animalis partes humectare. Ariſto.lib.de ſenſu & iis quę ſentiuntur,monſtrat aduerſus pythago
reos,aquam non nutrire,quia neque ſimplex aliquod elemẽtum poteſt corpus mixtum nutrire. Sed
præter hæc omnia,& modus ipſe ſubſtantiæ,qui in aqua conſpicitur, id indicat.Eſt enim tota ſero ſi-
milis fluxa nullius particeps pinguitudinis,quæ affigi poſsit, & affixa nutrire. neque quidquã aduer-
ſum monſtret,ſi quis nobis obiiciat iuxta galeni ſententiam,aërem & halitus odoros nutrire,quæ ta-
men tenuioris ſunt ſubſtantiæ,quã aqua. Nam ex illis nullum firmum membrum nutritur, ſed ſpirit⁹
animalis generatur, qui parum abeſt ab ipſo aëre, & ſi quid aliud in humano corpore eſt aëreum, &
ab ipſo aëre quã minimum differens. Aqua autem craſsior eſt,quã vt ſpiritus per ſe augeat,& fluxior,
quã vt membra nutriat.quare proculdubio fert vera ſententia,aquam nullum præſtare alimentũ.Pro
Hippocrite reſpondemus, illum inſinuaſſe,aquam eſſe potentię alicuius,non quòd nutriat:ſed quòd
tardius exoluantur homines vtentetes ſola aqua,quã hac etiam priuati,quia aqua humectans ventri
culi os,prohibet reſolutionem.Galenus ad tyrones non dixit,minimum alimentum præbet, ſed mi-
nimã permutationẽ.Nã in noſtro codice baſilieæ eſt. βραχυτάτην τροφήν in aliis forte τροπήν. Ari-
ſtot.in problematis,loqnebat᷑ de aquis medicatis,quales ſunt aqua mellis,fœniculi,& aniſi. Nam ipſe
addit aquarum eſſe multas ſpecies,ſimplicis vero aquę vnica eſt ſpecies,quare de illis loquebatur,quę
ratione permiſtionis poſſunt nutrire.Sed de re facillima hæc ſatis, ſuperq; ſunt.

¶ Caput ſeptimum. De cœna & prandio.

VEtus controuerſia eſt,nondũ ſatis perſpicuè deciſſa,an expediat plus cibi in prãdio aſſumere quã
in cœna, quod in vulgari praxi iam eſt,an contra in cœna plusq́, argumentantib⁹ medicis vtrinq;.
ex magis copioſa cœna fieri dicunt fluxiones,& morbos capitis,ſi qui ſunt, augeri, neque minus
hypochondria intumeſcere. ſi quidem ſomnus,qui cœnam ſequi ſolet,vt motus prandium, caput re-
plet,& gratia adiunctæ quietis facit retentionem excrementorum,& minus fœlicem alimẽtorum di-
ſtributionem. Quare ſi multum cibi in cœna aſſumptum eſſet,confectę concoctioni non ſuccederet
diſtributio, cum plerunque plus temporis duret ſomnus, quã inſumitur in prima concoctione ven-
triculi.aquo non deductis cibis in hepar & venas,vt oportet,neceſſe eſt etiam ſecundam & tertiã con
coctiones deterius agi.Contra eſt,quòd vt motus diſtributionem iuuat pluſquàm ſomn⁹,ita ſomnus
iuuat concoctionem pluſquàm motus,& vt motus nimius concoctionem prohibet,anticipans diſtri
butionem,ita ſomnus quiete diſtributionem impedit:Sed in aſſumenda maiori ciborum copia,maxi
mè ſpectandum eſt,vt coqui poſsint,eo igitur tempore conueniens eſt aſſumi plus,quo ex conſuetu-
dine & natura ſomnus ſuccedit,quã quo motus.neq; verò poſt prandium ſolus motus eſt, qui iuuat
diſtributionem plus & minus concoctionem (poſſet enim homo etiam interdiu quieſcere) ſed ipſa
vigilia calorem & ſpiritus ad externa vocat.neque ſi quis interdiu dormiat (eſt enim etiam hoc quam
multis in conſuetudine)tantùm confert concoctioni diurnus ſomnus,quem calor ipſe aëris ambien-
tis,& ſolis ſplendor,contrario motu agentes ſpiritus & humores,grauem faciũt,quã nocturnus, quẽ
temporis oportunitas,tenebra,& communis quies iuuant.Hæc videntur docere hip. & Gal. ille pri-
mo de rat.vict.acut.25.dicens,mane potiõe vtendum veſperi ad cibos confugere:hic.7. Meth.cap.6.
vbi docens extenuatis eſſe cœnandum lautius,quàm prandẽdum,communem videtur protuliſſe ſen
tentiam,his verbis,ſtudendum enim ſemper obſeruare,quod in ſuperioribus ſuaſsimus,cum veſperi
cenſuimus valentius alimentum tribuendum, nõ modica commoda percept.ris, qui ita cibabuntur.
atqui addit has rationes quæ,quamuis loco illo refectioni extenuatorum accommodantur,tamẽ cõ-
munes omnibus ſunt,qui iuxta communem hominum conſuetudinem victitant. tantum enim inqt
eſſe debere primum cibum,quantus integrè coctus eſſe poſsit,antequã ſecundus aſſumatur.Ergo tan-
to maiorem eſſe oportet veſpertinum cibum meridiano,quantò oportunius ad concoctionem tem-
pus illum excipit,& quanto plus temporis eſt à cœna ad prandium, quã à prandio ad cœnam.Conſtat
has rationes non eſſe proprias ægrotantium,ſed communes illis cum benè valentibus.quare aperte re
darguuntur,qui in hac controuerſia cenſent,ægrotantibus eſſe cœnandum plus,& benè valentib⁹ prã
dendum.Dicunt enim ægrotantes non tã eſſe reficiendos,quã cõſeruandos, idq; debilitatos medio-
criter,eſſeque illis facultatem debilem, proinde conſulendum maxime eſſe concoctioni, dandũque
illis craſsiorem cibum ante ſomnum,quã ante motum,tamẽ ſanos homines roborari debere, & quia
firma facultate ſunt,licere illis etiam non expectato ſomni tempore,craſsius aſſumere,pluſquàm,cum
plus reſoluuntur,interdiu ſcilicet,quã cum coquerent plus,ſed reſoluerentur minus.Verum ſenten-
tiam hanc ipſa galeni verba redarguunt,qui nuper citato loco poſt verba quę adduximus,addidit cõ-

firmationem

firmationem nouam exemplo athletarum,dicens,itaque & athletæ omnes ſic faciunt,ea re non ratio,
ne tantum inuenta,ſed etiam multi temporis experimento atteſtante.Hæc Galenus.itaque non ęgro,
tantibus ſolùm cenſet expedire,plus cibi aſſumere in cœna quàm in prandio, ſed & athletis,quos hip.
dixerat in aphoriſmo ſummum bonitatis attigiſſe.Sed neque illorum ratio,quam quã hęc aduerſus il-
los non inuenirentur,quidquam ſuadet. Nam eſui commodius tempus eſt,cum reſolutio præceſsit,
quàm cum fit,niſi interim dum fit in præceps periculum hominem deducat. Nam diſſolutio quæ fit,
facit celerem crudorum diſtributionem,prohibetque concoctionem duobus modis,primo euocan-
do calorem ad externa à viſceribus,ſecundo illa ipsà,quam diximus,crudorum diſtributione.Igit' cõ-
modius eſt reſolutionis ipſius finem expectare,reuocationemque caloris ad viſcera,& tunc tandẽ nu
trire.Nihilominus ſi reſolutio vehemens fit,& non dat tam conſpicua inditia expectãdi, rapitur inſti-
tuentis victum mens ab eo quod magis vrget,cibatque & præproperè & multum.tamen quando me-
diocris reſolutio fit meliùs eſt interim dum motus, aut altera cauſa reſolutionis præterit, tantum da-
re quod ſufficiat,nimiam reſolutionem cohibere,integram verò refectionem in tempus quietis reſer
uare.Ergo oportunius datur bene valentibus & tractantibus negocia ciuilia, exercentibusque vehe-
mentiores motus,cibus multus & craſſus in cœna, quam anteceſsit multa reſolutio, quã in prandio,
quod ſuccedit nocturnę refectioni.Alii ſunt qui controuerſiam hanc dirimunt per eorum,qui ciban
tur temperamẽta,dicentes,pituitoſos indigere ampliori prandio,ne multitudine cœnæ & pituitæ ſuf
focetur calor per ſomnum, bilioſos contra.tamen hi falluntur. Nam in inſtituenda ratione victus cõ
ſiderari debet facultas,& ſi quis eſt affectus in corpore ſiue naturalis ſiue præter naturã,qui expoſcat,
aut prohibeat perſe,aut ſaltem,ſi non per ſe,perpetuò.prętęr hęc non oportet quicquam conſiderari.
tamen temperamenta neque per ſe neque perpetuò poſſunt indicare hac in parte. nõ enim ſi frigidus
& humidus natura homo eſt,proinde pituita redundet mòdo. Alij confugiunt ad conſuetudinem di
centes,faciendum cuique eſſe,prout conſueuit. qui omnium minimè falluntur.Nam quemadmodũ
Galenus inquit,quinto de tuenda valetudine, magna ex parte homines aſſueſcunt iis,quæ ſibi conue
niunt ex natura, recedunt enim à contrariis frequenter lęſi. falluntur tamen nihilominus & hi. Nam
quanquam conſuetudo, ne noxia quidem, permutanda repente non ſit, quod diffuſius quam ꝑ ſuã
conſuetudine docet hip.2.de rat.vict.acut.tamen permutanda ſenſim eſt,ſi alioqui nõ eſt expediens.
Alii dicunt cœnandum eſſe plus,quam prandendum omnibus,demptis iis qui ægritudinibus quibuſ-
dam affecti ſunt,vt qui catarrho grauidine aut diſtilatione laborant.tamen ne hi quidem verè reſpon
dent.non enim omnibus benè valentibus ita cœnãdum eſt,ſed ſunt quibus propter naturalia vitia cõ
trarium expedit. Quid itaque iam tandem reſpondendum ſit,audi.Inter cœnam & prandiũ ſola diei
hora intereſt,quòd ſcilicet prandium propè meridiem,cœna circa vltimam diei horam ſit.ex qua dif-
ferentia,cum hominum conſuetudine, quam oportunitas ipſa temporis effecit, natum eſt,vt melius
coquantur quæ in cœna aſſumuntur,quã quæ in prandio, quoniam ſcilicet illam excipit ſomnus,hoc
motus.cum igitur in aſſumenda maiori aut minori ciborũ copia, illud in primis ſpectandum ſit,vt nõ
plus aſſumatur quam coqui poſsit,cõſtat indicatione ab hora cœnę & prãdii, pręciſsis reliquis omni
bus,plus aſſumi debere perpetuò in cœna.Sunt tamẽ aliæ indicationes aut ex morbis, aut ex iis quę cõ
ſiderantur circa peculiares naturas,quæ contrarium fieri ſuadent. vt in morbis omnibus nuper dictis
abſtinendum à copioſa cœna eſt,atque,vt ſemel dicam,in omnibus morbis capitis,quoniam ſomnus
caput replet,potiſsimum ſi magna copia crudi ſucci in ventriculo eſt.hac ratione de refectione epile-
ptici ita ſcripſit Auicena, Et ille cuius conſuetudo non tolerat,vt ſemel reficiatur, diuidat cibum ſuũ,
qui eſt minor refectione ſua in tres partes, & ſummat duas tertias in prandio & tertiam in cœna, poſt
exercitium ſubtile.Hæc Auice.intelligendum tamen eſt,illud præceptum ſumpta indicatione à con-
ſuetudine,& morbo,de quo diſputabat.Nam ex indicatione cœnæ & prandii contrarium fieret.con
ſiderari etiam debet circa naturas eorum quibus victus inſtituitur,qui ſint ad cõcoctionem meliùs cõ-
parati,quã ad diſtributionem, & qui contra.fit verò vt aliquis facile multumque commutet, propter
naturalis caloris vehementiam cum bono temperamento,vt difficilè aut parùm,propter contrarium.
diſtributio facilis fit propter amplitudinem viarum, difficilis propter anguſtiam.Ergo perpendẽdum
eſt quanta ſit amplitudo viarum cum quanta commutandi facultatis fortitudine: quibuſque fortior
erit concoctio,quã diſtributio facilis,plus prandendum eſt,quam cœnandum. hi enim magis debent
ſtudere diſtributioni, quippequa indigent magis,quã cõcoctioni.quibus vero facilior eſt diſtributio
quam concoctio facilis,cœnandum plus eſt,quia debent ſtudere magis cõcoctioni.quibus ambo ſunt
æqualiter facilia,cœnandum etim lautiùs eſt,quia cum reliqua ſint æqualia,ſola relinquitur horæ indi
catio.quod vt appertius fiat,conſidera ex virtute commutante & viarum amplitudine nouem tan-
tum fieri poſſe coniugationes,eo ordine,quo in hac tabella continentur.

facultas	vaſa.
fortis	ampla
fortis	mediocria

fortis

fortis	anguſta
mediocris	ampla
mediocris	mediocria.
mediocris	anguſta.
debilis	ampla.
debilis	mediocria.
debilis	anguſta.

¶ Tres horum debent plus prandere, quam cœnare, quibus ſcilicet ſunt cum facultate forti vaſa mediocria, aut anguſta: aut cum facultate mediocri vaſa anguſta. reliqui omnes debent cœnare plus quã prandere: tres, quia propter æqualitatem inſequuntur indicationem horæ, quibus ſcilicet eſt facultas fortis & vaſa ampla, aut illa debilis & hæc ſtricta, aut hæc mediocria illa mediocris. reliqui tres nõ propter hoc ſolum, ſed etiam quia debent ſtudere concoctioni plus quã diſtributioni; cauſa ſuæ peculiaris naturæ. Sed de hac quæſtione ſatis diximus.

¶ Caput octauum. De cruditatum ſpeciebus & cauſis.

QVod in ciborum vſu maximè expeti debet eſt concoctio perfecta, quam, vt aliam quamcunq; actionem (dictum hoc eſt in quarto libro diffuſè) cõtingit tripliciter vitiari, vel imminutam, vel ſublatam, vel in malam quampiam qualitatem conuerſo cibo. vocantur communi quodam nomine hęc vitia cruditates: nomine peculiari duo illa priora cruditates, tertium corruptela. Fiũt hęc cum in officina concoctionis morbus eſt aliquis aut temperamẽti aut compoſitionis: vel cũ citra morbum partis alimentum ipſum non eſt commodum: poteſt eſſe incommodum quantitate, aut qualitate, aut ordine aſſumptionis. nomine qualitatis intellige quod qualitate aliqua malum eſt, aut inconſuetum, alioqui non malum (dicemus paulo infra in hoc ipſo libro cauſam qua quod inconſuetũ eſt, non recipitur amice, etiam ſi malum non ſit) adde ordini aſſumptionis modum etiam, ſi ſcilicet ſemel aut bis: aut pluries aſſumitur. Eſt enim peccatum in modo aſſumptionis, ſi quis quod oportuit ſemel ingeri, in plures refectiones partitus eſt, aut contra, quod debuit diuidi, ſemel ingeſsit. poteſt etiam, ad hæc, fieri, vt in alimenti quantitate aut qualitate, aut ordine, aut modo aſſumptionis nihil peccatũ ſit, & interim nullus in corpore ſubſit morbus, tamen vt non rectè coquatur cibus, culpa aliarum rerũ non naturalium. nimirum res non naturales, quibus victus conſtat (has in ſex capita digeſsit Galenus in arte medicinali, in ambiens, motum & quietem, ſomnum & vigiliam, quæ retinentur aut excernũtur, quæ ingeruntur, & in animi motus ſeu perturbationes) quandam proportionem neceſſe eſt, vt inuicem retineant. ſcilicet ſomnus debet eſſe longior, aut breuior, pro quantitate & qualitate cibi, & cibi quantitas pro modo exercitationis, quę anteceſſit, & exercitationis modus prout maiores aut minores euacuationes antea ſunt factæ. quodcunque illorum ab hac proportione deficit, non modo lædit per ſe, ſed etiam aliorum vſum in deterius permutat. vt ſi quis cõmodè cœnauerat & ex occaſione fortuita, poſtea minus dormit, non tantum non quieſcit vis animalis, quantum expedit (qui vſus ſomni eſt per ſe) ſed & alimento accident cruditates aut corruptiones. de quarum ſpeciebus & cauſis agitanda modo controuerſia eſt. Duplicem nanque eſſe corruptelæ quæ cibis accidit ſpeciem, aliam quæ in accidam vertit, aliam quæ in nidori ſimilem qualitatem. celebratiſsimum eſt apud Galenum. neq; minus celebratum eſt acidam illorum qualitatem ex frigore fieri, aliam ex calore. docemur hæc à Galeno. 3. de cauſis ſimpt. ex profeſſo præter multa alia loca. contrarium tamen cenſet tralianus libro. 7. cap. 14. vbi de ructu accido hæc ſcripſit. "Nouimus autem pleroſque medicos putare omnem acorem "à ſolo frigore prouenire, qua de cauſa ſemper his calefacientia adhibent. Video rurſus multos etiam à "refrigerantibus cibis adiutos eſſe, qui antea à calefacientibus plurimum offendebantur. Hæc tralian⁹. "cui ſententiæ fortaſſe videbitur alicui fauere Anicœna qui fen. 13. libri. 3. tract. 1. cap. 17. ita inquit, ace"toſus ſapor ſignificat frigiditatem ſtomachi, ſed minus frigore cũ quo non digeritur cibus omnino, "& quandoque ſignificat calorem debilem cum humiditate faciente ebulire. Arripies etiam anſam argumentandi pro traliani opinione ex hipp. 6. part. aph. 1. vbi ita ſcripſit. ructus accidus, qui non antea apparebat in longis lęuitatibus inteſtinorum bonum. quia ſcilicet, interprete Galeno, ſignificat calorem iam aggredi concoctionem. igitur actione caloris videtur hic acor conſiſtere. Addit tralianus argumẽtum à iuuantibus & nocentibus. nam cum dixerat multi à calefacientibus lædebantur & à refrigerantibus iuuabantur: nam vinum magis ipſis aceſcebat, quam calidiores potiones factitiæ, quæ ex pipere, aut aniſo, aut alio quopiam huiuſmodi parantur medicamento. Vt hęc controuerſiola decidatur, animaduertendum eſt, acidam cruditatem frigidæ cauſe eſſe ſemper, non tamen frigidum ventriculum ſemper indicare, ſed non tam calidum, quam pro commutatione alimenti eſſet opus. itaque

eſt

eſt id frigidus, quod indicat cruditas acida, ad aliquid. quare poteſt eſſe acoris cauſa in intemperie vẽtriculi, aut in reſiſtentia alimenti, nam alimenta quæ coctu difficilia ſunt, & corruptu facilia, niſi ventriculus valde calidus ſit, etiam ſi non ſit frigidus acceſcunt. Conſtat tamen, vt tunc quoque acoris cauſa non ſit calor, ſed caloris deffectus. eodem modo ſi ciborum corruptio à prauis humoribus in vẽtriculo fit, à calidis quidem nidori ſimilis, à frigidis fit acida qualitas. Ex his cauſis fit acor, qui tamen ab extremo frigore nũquam fit. Nam hoc integram apepſiam facit. ex dictis non dubium eſt; quamquã acida cruditas ſemper fiat, quia calor naturalis ventriculi minor eſt, quã pro alimento perfectè cõmutando, aut quia ſucci frigidi redundant in ventriculo, tamen fieri poſſe vt res valde calida in ventriculo non frigido aceſcat, ſi ſcilicet eadem vt eſt valde calida, ita ſit coctu difficilis quem acorem conſtat vſu ſimilium rerum, aut etiam calidiorum, modo ſint etiam coctu difficiliores, auctum iri, tamen vſu frigidiorum, & perinde faciliorum curatum iri. exemplo eſt vinum, quod in non ſatis calidis ventriculis, non coquitur, ſed aceſcit. Quem acorẽ ſi quis velit curare generoſo alio vino, augebit, ſi verò vinum cum decocto cinamomi commutet, ſanabit. hoc Tralianum decepit, coegitque à Galeno recedere. Conſtat non minus ex dictis fieri poſſe vt in ventriculo aliquo dum habet vehemens frigus, cibus non aceſcat, ſed procedente tempore aucto non nihil calore, aceſcat, ſi ſcilicet; cum frigidior erat ventriculus, omnino cibum non alterabat. Hoc enim eſt maximum frigus, cum calor, non tantum non commutat, ſed neq; commutationẽ aggreditur, vt docet Gal. nuper citato loco ex. 3. de cauſis ſympt. nihilominus tunc quoque cum propter calefactionem ventriculi incipiunt cibi aceſcere, fit ex frigore acor. non enim fit, quia eſt tantus calor vt ad acorem conuertat, ſed quia non eſt tantus vt poſſit cõmutare perfectè. Hæc dixit optimè Auicena, appoſitiſſimo vſus exemplo, loco quem paulo ante diximus. Et aliquãdo quidem (inquit) ſignificat calorem debilem cum humiditate, facientem ebulire humiditatem parum, qui poſtea ſeparatur ab ea deficiens indigerendo, quare accidit acetoſitas, ſicut fit in muſto. Aceſcit enim quando infrigidatur, & aceſcit quando feruet à caliditate debili. Sed de leui hac controuerſia hæc ſufficiunt.

¶ Caput nonum. De hora veneri idonea.

INter antiquos controuerſia agitata eſt, de venereorum vſu epicureis negantibus eum vſum conferre aliquando poſſe ad valetudinem, & hippocrate aſſerente. Tamen cõuenerunt iam medici omnes in eam ſententiam quæ venerem cauſam ſalubrem eſſe affirmat, cum oportune occurrit corporib⁹. Sed quæ hora ſit illi oportuna, non adeo eſt communis conſenſus. Galenus ſiquidem lib. 2. de tuenda valetudine enarrans ſententiam hippocratis, referensque ex illo hæc verba: Labor cibus ſomnus ven⁹ omnia mediocria. ipſorum verborum ordine, ordinem rerum dicit contineri. Itaque ſomnum à cibo, & venerem à ſomno, et ante laborem agi debere. Nimirum eo tempore eſt corpus maximè in omniũ rerum mediocritate conſtitutum, non enim eo tempore à cibis grauatur, quia hos confecit iam ſomnus, neque corpus quidquam eſt exolutum, nondum enim poſt refectionem laborauit. eo tempore minimè incurret corpus eas noxas, quæ venus ſolet parere. Sunt hæ quas Ætius vno capite tertii libri collegit, virium exolutio, cruditates, ſenſuum hebetudo, obliuio, tremor, articulorum dolor, renum & veſicæ morbi, oris graueolentia, dentium dolor, gurgulionis inflamatio, ſanguinis ſputum. Preter hæc ſolent in pudendis fieri exulcerationes. quanquam neque hæc ſolum ſed febres etiã, &, vt ſemel dicam, omne mali genus, ad quod, alioqui paratus homo eſt, poteſt ex coitu incipere. nimirum ex virium exolutione aut ex eneruatione, aut ex labore aut deſiccatione aut fluxione, aut partis cuiuſpiam ruptione, aut refrigeratione. ad hæc omnia videtur dicto in tempore corpus minimè paratum quoniam eo tempore virtutes omnes tã naturales quam vitales et animales ex cibo & ſomno refectę ſũt, naturalis alimento, animalis ſomno, vitalis vtriſque, & reuocatione caloris ad interna, quæ per ſomnum fit. nerui recens refecti minimè laxant, quæ recens humecta ſunt membra minime rumpuntur, quæ nondum laborauere minime fluxiones patiuntur, peractis concoctionibus minus periculi eſt à cruditatibus. Igitur hora concubitus haud dubiè eſt quam hippocr. & Gal. diffiniuere à ſomno ante laborem. quamquã aliter videntur ſentire multi probati autores. Paulus lib. 1. cap. 35. ita ſcripſit: venerís itaque oportunior occaſio à cibo (ceu mox mihi dictum eſt) & ante ſomnum. Ætius lib. 3. tetrab. 1. cap. 8. ita inquit: commodiſſimum coeundi tempus eſt à cibo non nimium ingeſto. Vides itaque vt hi autores videantur commendare coitum ab aſſumpto cibo. Neque vero horum opinio videtur rationibus deſtituta. Nam id tempus videtur commodiſſimũ ad venerẽ, quod ſtatim conſequuturus ſomnus eſt, incommodiſſimum, quod labor. nam cum venus omnis aliquatenus exoluat vires, etiam quę eſt moderatiſſima, conſtat, qua ratione per famẽ à labore abſtinemus, eàdem aut prorſus maiori poſt venerem eſſe abſtinendum, indulgendum vero ſomno, qui veneri omnia facit aduerſa: humectat nẽpe & reficit. Igitur aut ante ſomnum vtendum venere eſt, aut abſtinẽdum omnino ab exercitatione,

quo

quo tamen nihil eſt valetudini aduerſum magis. Addunt cibum ante venerem prę́ſeruare à noxis. Nã minime refrigerabitur tunc temporis corpus. cum enim cibus omnis, vt cibus eſt, ſit calidus, docente Gal. 3. de temperamentis, videtur tunc eſſe corpus calidiſsimum cum mediocri cibo eſt refectum (copioſiſsimus enim etiam refrigerat) & tunc refrigeratum iri minime, cum eſt calidiſsimũ. Addunt etiã bonum aliud prolis (quod etiam medicos conſiderare, par eſt, cum is ſit naturæ finis) quòd ſcilicet id tempus ad liberos procreandum, eſt accõmodatiſsimum, cum aliis nominibus, tum etiam, quod mulier ſomnum capiens, ſemen genitiuum melius continet: contra ſi ſtatim à concubitu mulier vigilat & laborat, excidet ſemen. huic ſecundæ opinioni videtur etiam adhæſiſſe celſus qui libr. 1. cap. 1. ita inq̃t, concubitus interdiu peior eſt, noctu tutior, ita tamen ſi neque illum cibus neque hunc cum vigilia labor ſequitur. vides vt celſus à concubitu interdicat cibum & motum, quare ſomnum videtur cõcedere: vt ſequatur cibum & antecedat ſomnum. Franciſcus Valeriola in quadam enarratiõe ita ſtatuit, de re agi debere, vt prima fert opinio, tamen autores ita componit. Hippocratem & Galenum rectũ cõcumbendi ordinem tradidiſſe, alios autores, contuliſſe inuicem errores, quaſi dicerẽt haud quaquam optimum eſſe concumbere pleno ventre ſed minus malũ, quam vacuo. Ego quidem hac in parte quã quam quod ad rem attinet verè & doctè eum ſtatuere arbitror, & acutè autorum ſententias interpretari, tamen fruſtra illum in hac conciliatione laboraſſe, quandoquidem ipſa autorũ verba videnť hãc interpretationem redarguere. Nam cum Ætius dicat, commodiſsimum coeundi tempus eſt, nullum putat eſſe commodius. paulus quoque, nulla errorum in tempore facta mẽtione ita ſcripſit: καιρὸς δὲ ἐπιτήδειος μίξεως μετὰ τροφὴν, ὡς ἔφην πρὸ τῶν ὕπνων id eſt, expediens aut vtilis aut conueniens (hęc enim ſignificat dictio ἐπιτήδειος) occaſio coitus eſt vt dixi poſt cibum & ante ſomnum. Quare alius fortaſſe aliter dixerit, coitu poſſe homines vti aut ad tuendam valetudinem, aut ad liberos procreandos (duo enim hæc præſtare poteſt) atque ita poſſe dici commodiſsimam coitus horam, in qua ille màxime conferat valetudini, aut in qua liberi maxime procreẽtur. Galenus loco dicto ſeruandæ valetudinis præcepta docebat, Aetius & Paulus necnon celſus ambo videntur reſpexiſſe, eòque iniunxiſſe poſt concubitum ſomnum haud quãquã motum. Cæterum horum oportet vt rationem perpendamus. Ad tuendam valetudinem non dubium eſt commodius eſſe primùm toto ſomno vti, deinde venere, quã aut ſtatim à cibo vti venere, dein ſomno, aut ſomnum interrumpere interiecta venere. Nam ea quæ ex aduerſa aſſertione adducebamus, forent quidem formidãda poſt coitum nimium, ſed poſt moderatum non ſunt. Nam finiẽte celſo, moderatus concubitus eſt quem neque langor corporis neque dolor ſequitur. hic corpus excitat. igitur ſi talis eſt, nihil habet formidinis, ſtatim à moderato cõcubitu moderatè etiam exerceri. Si quidem immoderatiùs eſſet indulgendum veneri, aut poſt venerẽ ad immoderatos motus cogeremur, ſatius eſſet, ſomni bonã partem ad reficiendas vires in coitu collapſas reſeruare, modo verò artem optimam tuendę valetudinis requirimus, per quam omnia agunť moderatiùs. multo minus habet probabilitatis, quod de pręcauenda refrigeratione dicebatur. Nã magis copioſum calorem contraxère membra poſt ſomnum, quam ſtatim ab aſſumpto cibo. Sunt enim eo tẽpore melius refecta, cibi vero nõ aliter calidi ſunt, quam reficiẽdo, primò enim occurſu potius refrigerant. quare, quantum ego intelligo, cibus non ingeſtus ad ſatietatem multò minus impedit futuram venerem quàm ſatietas, tamen tam vtilis non eſt quam completa cibi cõcoctione, ſaltẽ ſecunda, nullo denuo ſumpto cibo. Quare quod ad hanc partem attinet (ad tuendam dico valetudinem) decepti proculdubio ſunt illi autores. At fortaſſe conceptui rectè proſpexerunt. Sed neque hoc mihi videntur exactè feciſſe. Nã peractis illis concoctionibus non dubium quin plus concoctiusquę ſemen ſit effluxurum, quod verò de quiete ad retinendum dicunt, nihil moror. id enim mulierem ſolum expedit facere. niſi mauis virum in lecto continere, vt concipiat mulier. iam vero mulierem ipſam vt cõcipiat, & coctum beneque elaboratum ſemen præſtet, melius eſt quieſcendi ad conceptionem tẽpus tempori exercitationis detrahere, quam concoctionis. Iube igitur, ſi omnia melius agi vis, & circa parentum valetudinem, & liberorum procreationem, dormire ambo parentes ab aſſumpto cibo quantum ſatis eſt; indulgere deinde veneri moderatè, poſt modumque virum ad conſuctos labores remitte, fœminam in lecto aliquanto plus iacere fac. Nulla itaq; ratione mihi videntur illi autores poſſe ab errore vindicari. Niſi forte dicas, illos non conſuluiſſe, quę optima eſſe præſenſiſſent, ſed quę hominũ intemperantiam ferre poſſe non deſperabant. cum enim à cibo & potu recens ingeſtis adeo homines inſtigentur ad venerem, ad quam ſua ſponte ſunt procliues, fortaſſe non ſperabant fore, vt aut completum ſomnum ſpectarent, aut ſaltem completæ concoctionis tempus, eoque conſuluere, quod minus erat factu graue, à prandio deambulare, & A cena Tantilum dormire. Sed quidquid illi dixerint, ſi quis ſibi bene vult, interdiu abſtineat. Facit enim venus eo tempore laſſitudines, noctu tantum ſomni ſpectet, quantum ad ciborum confectionem ſentiat ſuffeciſſe, poſt modũ vero ſi tantillũ ſomni veluti auctuarium, recreandarum virium gratia, velit addere, id etiam probo, modo prolixus hic ſomnus non ſit, neque commodæ exercitationis obliuionem faciat.

¶ Caput decimum. De loco generationis excrementorum.

NEceſſe eſt ex quacunque concoctione prouenire excrementum aliquod, vt Galenus docet libro
primo operis de tuenda valetudine. nimirum calor coquens ſeparat id quod eſt ineptum ad cō-
coctionem, à parte vtili. hac ratione tot ſunt excrementorum, quot concoctionum differentię.
Eſt ſcilicet excrementum ventriculi, quod egeritur per inteſtina, excremētum hepatis, aliud bilioſum,
quod trahit a veſica fœllis, & egeritur ad inteſtina, aliud craſſum, quod trahitur à liene, & regeritur in
ventriculum, aliud ſero ſimile, quod trahitur à renibus, & reiicitur in veſicam. In venis & ſingulis mē
bris fiunt etiam ſua excrementa, tenuiora alia, quæ vacuantur per ſudorem, aut expirationem ocul-
tam, alia craſsiora, quæ ſunt cutis ſordes. Hac ipſa ratione videtur fieri, vt excrementa in eiſdem omni
no locis generentur, in quibus alimenta, & vt eâdem actione caloris generentur alimenta, & ſecernan
tur ab eis recrementa. Nam cum alimenta fiant (voco hac in parte alimentum, in vnaquaque conco-
ctione partem vtilem, quæ concoctione ſeparatur ab excremento) natura appetente illorum genera-
tionem per ſe, & propter bonum, ad nutritionem ſcilicet, excrementa vero non ita (neque enim natu
ra appetit excrementorum generationem) ſed propter ineptitudinem materiæ, quę nō eſt apta coqui,
in talem formam recidant. Conſtat non poſſe habere excrementa loca diuerſa generationis, à locis, in
quibus alimenta fiunt, ſed in eiſdem prorſus locis, interim dum hæc generantur per ſe à facultate, illa
fieri ex accidenti vitio materię. Hinc colligunt plerique feces eas, quæ per aluum emittuntur, in ventri
culo generari, quandoquidem concoctionis quæ agitur in ventriculo excrementa ſunt. Hanc ſenten
tiam videtur ſequutus Auicena fen. 16. lib. 3. tracta. 1. capi. 1. vbi inquit, eorum quæ ſunt in ventriculo
fieri facilem deſcenſum in inteſtinum primum ab ipſis fecibus idque his verbis. Penetrans autem in in„
teſtino primo patitur à duabus virtutibus, quarum vna eſt expulſiua, quæ eſt in ſtomacho, & altera„
attractiua, quæ eſt inteſtino, & adiuuat eam fex quæ prouenit propter ſummam cibi, & fit facilis„
propter illud expulſio eius per viam temperatæ amplitudinis. hæc ſunt auicenæ verba quibus aperte„
videtur innuere dictam ſententiam de fecum generatione. Niſi forte nomine fecis intelligit illic Aui-
cena craſſam cibi partem in ventriculo ſeparatam, ex qua ſunt in tenui inteſtino feces generandæ. Sed
contra dictam ſententiam videtur eſſe, quòd feces in ventriculo nunquam continentur, & quoties
vomitu reiiciuntur (id vero fit, per eam inteſtinorū affectionem, quam voluulum appellant) fieri illis
aſcendentibus per magnam vim ex inteſtinis coniectat Galenus. 3. de cauſis ſymptomatum, & 3. epid.
parte. 2. com. 6. atque cum illo medici omnes nemine adhuc dempto, quanquam qui primam ſenten
tiam ſequuntur, vt his reſpondeant, ita ſtatuunt. Feces induere formam & naturam in vētriculo, hāc-
que habere per generationem: in inteſtinis vero formam quæ eſt in accidentibus comparare, eamque
per ſecretionem à chylo, eòque in inteſtinis eſſe fęces, quæ tales conſpiciantur, quia à chylo ſunt excre
tæ, in ventriculo tamen nullas eſſe (& ſi re vera ſint) quæ ſub chyli forma non deliteſcant. Hæc aſſertio
pleriſque arridet, & mihi non videtur adeo improbabilis, vt poſsit argumentis conuinci. Tamen ſatis
certo ſcio, Galenum non ita opinari, ſed fęces induere formam & naturam in inteſtinis gracilibus, nō
accidentium modo nam. 3. libro de fac. nunt. cap. 7. Diſputans de concoctionum ordine, & quo pa-
cto priores alterationes ad ſequētes ſint neceſſarię, inquit: iam quomodo ſtatim in tenuibus inteſtinis„
confertim creabitur ſtercus? quid enim in his efficatius eſt ad alterationem, iis quæ ſunt circa ventrē?„
vides vt in hoc argumento Galenus aſſumat ſtercus fieri in tenuibus inteſtinis. Tuam interpretaionē
(fieri inquam quod ad accidentia attinet per ſeparationem) non ferunt ſequentia verba: inquit enim:
quid enim in his efficacius ad alterationem dicas? ergo generantur per alteratione, alioqui aſſumet Ga
lenus falſa in argumento. Iam vero ſatis conſtat nomen alterationis non accipi apud Galenū, vt apud
Ariſtotelem pro commutatione qualitatis, ſed etiam pro commutatione formæ per concoctionem,
id conſtat, præter multa alia loca, ex toto illo cap. appellat enim concoctiones omnes alterationū ſpe-
cies. Neque enim illic ſolum, ſed toto illo opere & in tractatione de cauſis ſymptomatum, & vbi vbi
obiter naturaliū facultatum meminit, facultatem commutantem appellat ἀλλοιωτικὴν & ipſam com-
mutationē τὴν ἀλλοίωσιν. 3. de cauſis ſympt. ita ſcripſit. ἡ μὲν γὰρ πέψις τε καὶ θρέψις ἀλλοιώσεις εἰσίν.
ideſt concoctio eñ & nutritio alterationes ſunt. Iā vero præter hæc, inſtitutū Galeni loco illo ſatis de
clarat, cēſere illū feces generari in inteſtinis per cōmutationē, non per ſolam ſeparationē. Nititur eñ
monſtrare alterationes extremas per medias alias fieri, atq; inquit, quomodo ſtatim ex pane fiat ſan-„
guis? quomodo ex beta aut faba, aut re alia quapiā, niſi aliā mutationē prius ſint adepta? & quo pacto„
ſtatim ac repente fiat ſtercus in inteſtinis tenuibus? igit apertū eſt galeni verba ſignificare, generatio-„
nē fœcū quæ agitur in inteſtinis, nō eſſe ſolam ſeparationē, ſed alterationem aliquā, ſuccedentē illi al-
terationi, quæ in vētriculo agitur. itaq; non eſt mihi dubiū, galenū ſentire, generationē ſtercoris non
eſſe in vētriculo, ſed in inteſtinis, vtrū ſit verius non tam conſtanter affirmo. Ab hac opinione ſecun-
da, quā Galeni eſſe dixi, reſpondedū eſt, generari in ventriculo ex in vtili parte excremētū, interim dū
ex vtili fit chylus, atq; id eſſe primæ cōcoctionis recremētū (hoc eñ nō poteſt negari) tñ ſtercus nō dū

eſſe vſq; dũ deſcẽdẽs ad tenuia inteſtina patit͛ alteratione͂ aliã, p quã nõ accidẽs modò, ſed naturã etiã & formã recipit. Alteratio illa eſt quędã cõcoctio imperfecta, cui permixtũ eſt aliq̃d putredinis, qualem ſuperiori libro eſſe oſtendimus ſuppuratione͂, & generatione͂ eius, quod continetur in vrinis. Nã feces, quantumuis fiant in inteſtinis optimè ſani hominis, ſunt non nihil fetentes. Fiunt tamen pro ratione alterantis facultatis, quæ in homine eſt, modò putidiores, modò minus putidæ. ſed ſemiputidæ etiam in homine optimè ſano fiunt in tenuibus inteſtinis, quandoquidem illa neque tantum habent innati calidi, quantum ventriculus, neque tam ſunt illius expertia, quam craſſa inteſtina. Itaq; habent calorem (vt ita dixerim) qui ſemicoquat ac ſemiputrefaciat. ad perfectam concoctionem non deducunt niſi forte exiguum aliquid aptiſsimæ materiæ (monſtratum enim eſt antea generari etiam in inteſtinis chylum, ſed non quantum in ventriculo, vt & ſanguinem generari in uenis, ſed non quantum in hepate) conſtat verò ex dictis alibi concoctionem imperfectam, partim eſſe concoctionem partim putredinem, & proinde modò hoc, modò illud appellari. Huius ſententiæ fuit proculdubio Ariſtot. qui. 4. metheo. capi. 3. ita ſcripſit concoctio in ventriculo nauatur, in aluo putreſcit quod excernitur. Itaque concoctio nauatur in ventriculo, & concoctionis illius excrementa per putredinem in aluo fiunt feces. Sed rogabis ſint ne feces excrementa ventriculi, an alterius concoctionis. Nam ſi ſunt illi⁹, in eodem loco oportet ipſas generari, in quo agitur concoctio: ſin alterius, habebunt inteſtina ꝓpriã aliquam concoctionem, diuerſam à concoctione ventriculi, eamque vt inſtrumentum commune (ridiculum enim ſi dicas feces eſſe excrementa nutritionis inteſtinorum) quod contra Galeni ſententiã eſt, qui inteſtina inſtrumenta delationis excrementorum appellat, concoctionis vero communia ſolum ventriculum & hepar, ac ſingula membra ſibi ſolis. Sed neque hoc euertit ſententiam Galeni & Ariſtotelis. Poſsis enim dicere feces ipſas quodammodo eſſe excrementa concoctionis ventriculi, quodammodo nullius concoctionis eſſe excrementa. Nam ſi exactè loquaris, excrementa primæ concoctionis ſunt quædam quæ in ventriculo generantur, quæ interim dum in ventriculo ſunt, nõ ſunt feces, ſed delapſa poſtea ad inteſtina gracilia feces fiũt, illic quidẽ nõ vt excremẽta cõcoctionis alicui⁹ (neq; eñ oportet) ſed cõparantia cõcoctione͂ quandã imperfectã, vt pus, quod neq; ipſum (quãquam eſt ſubſtãtia quædã ſemiputris) alicuius concoctionis eſt excreme͂tũ. Sed de hac quæſtiõe hęc ſint ſatis.

¶Caput vndecimum. De laſsitudinibus.

MOdo de quibuſdam affectionibus neutris (has enim ad partem ſalubrem referri antea monuimus) differentes, ſextum hunc librum concludemus, diximus paulo ante de cruditatibus, nunc de laſsitudinibus dicemus, & iis cacochymiis, quæ cũ ſanitate nõdum integrè corrupta poſſunt cõſiſtere. Igitur primo controuerſiam circa laſsitudinum ſpecies declarabimus, deinde reliqua proſequemur. laſsitudinum, quædam manifeſta cauſa fiunt, quas. 3. de tuẽda valetudine curat Galenus: quędam ſpontè fiunt quas curat quarto. De his vltimis dictum eſt ab Hippocrate. 2. Aph. 5. laſsitudines ſpontè factæ morbos prænuntiant. Vtrarunque eſt triplex ſpecies: vlceroſa, in qua fit per totũ corpus ſenſus mordacitatis, ſimilis ei, qui in vlceribus: laſsitudo cum tentione, in qua tentionis quidam ſenſus fit, quaſi inte͂tę ſint fibræ: phlegmonodes, in qua perinde habet totum corpus, ac ſi inflamati eſſent omnes muſculi. Cum ex manifeſta cauſa fiunt, vlceroſa fit calfacto ſanguine bilioſoq; reddito: laſsitudo cum tentione fit, neruis retinentibus eam tenſionem, quam per violentam motionem patiebant͛: cum ſponte fiunt. vlceroſa fit ex crudis aut bilioſis excrementis. ſecunda ex multitudine ad vaſa. Phlegmonodem Galen. in com. citati aphoriſmi ex duabus prioribus dicit eſſe miſtam. 4. etiam de tuenda valetudine propè principium in eãdem ſententiam, cum dixiſſet tentionis ſenſum fieri ex plethora, vlceris ex cacochymia, de phlegemonode ita inquit: tertium laſsitudinis genus, quod eſt phlegmonodes ex plethora ſimul & dicta cacochymia fit. Tamen tertio de tuenda valetudine cap. 6. monſtrat differre hanc tertiam ab ambabus aliis, & eſſe ſimplicem, quoniam proprium ei quiddam adeſt, quod nulli aliarum, puta tumor muſculorum. Hęc phlegmonodes ex exercitatione fit, non aliter quam cum ſpõte, exudantibus excrementis à venis ad muſculos. Quare quę ſponte fit ſignificat duplicem affectionem, plenitudinem in vaſis, & recrementa in ſanguine. Quò fit vt cacochymiæ quædam ſpecies (has declarabimus ſtatim) ſignificetur laſsitudine vlceroſa, laſsitudine cũ te͂tione, multitudo ad vaſa: phlegmonode, plethora cõiuncta cum corruptela. Sed qua ratione Galen⁹ dixerit, modò eſſe tres ſimplices laſsitudines, modò tertiam nihil aliud eſſe, quam priores duas coeuntes? In deciſione huius cõtrouerſiæ conſidera, nomina laſsitudinum dici poſſe, de ipſis corporis affectionibus, quæ ſunt neutrę, aut de doloribus, qui has cõſequuntur. Si laſsitudines, ſenſus ipſos triſtes appellas, vides phlegmonis ſenſum compoſitum eſſe ex ſenſu tenſionis & morſus. Nam ipſe tumor per ſe nullum ab his diuerſum ſenſum facit. Conuenit igitur hac in re laſsitudo phlegmonodes cum reliquis duabus, ſola compoſitione diuerſa. Sed neque in ſolis doloribus, ſed & in cauſa ac materia ex qua laſsitudines ſpontè fiunt, ita ſe habe͂t. Nimirũ cũ te͂tione fit ex multo ſucco, vlceroſa ex prauo, phlegmonodes ex multo et prauo. Vnde fit vt gal. docet. 4. dę tuẽda valetudine & lib. de ſang. miſſ. cap. 6. vt multo mai⁹ periculũ ſit, in hac ſanguinem

guinē nō mittere,quā in aliarū aliqua.In cauſis itaq; & dolóribꝰ ſola cōpoſitiōe differt phlegmonodes à duabꝰ prioribꝰ. Sed ſi affectꝰ ipſos cōſideres,qbꝰ defeſsū corpꝰ afficit̃, diuerſus ab illis,ac tertiꝰ affectꝰ eſt.Eſt eñ in illiꝰ eſsētia tumor muſculorū.Vt ergo phlegmōe à multitudine ſāguinea differt,& phlegmōe eriſipelatodes à multitudīe,& à cacochymia,ita phlegmonodes laſsitudo, ſi affectū ipsū ita appellas,differt ab aliis laſsitudinibꝰ ſpecie,eſtq; laſsitudinis ſimplicis ſpecies.id qđ inter cœtera facit manifeſtū in primis,triū laſsitudinū ſimpliciū cōpoſitio.Fiūt eñ ex tribꝰ ſimplicibꝰ, q̃tuor cōpoſitę,q̃ oēs facile ꝓpriis notis diſtingūtur.Fiūtq; ita ſeptē laſsitudinū ſpecies,tres ſimplices,quatuor cōpoſitæ,vt cōtinent hoc ſchemate.

- Laſsitudo eſt aut
  - Simplex hæc aut
    - Vlceroſa
    - Cum tentione
    - Phlegmonodes
  - Cōpoſita hęc aut
    - Vlceroſa cum tentione
    - Vlceroſa phlegmonodes
    - Phlegmonodes cum tentione
    - Vlceroſa & phlegmonodes cum tentione

Sed oritur hic denuò alia controuerſia de hoc laſsitudinum numero. Non enim videntur poſſe tot affectus ſignis diſtingui,quot diuidendo diximus. Nam etſi trium ſimplicium ſint proprię notę dictę,& compoſitorum affectuum ſigna ſoleat eſſe facile colligere ex ſimplicibus: tamen in his non eſt adeo facile,cauſa compoſitionis illius,quam phlegmonodem diximus habere.Quare phlegmonodem opus eſt,vt prius cognoſcamus exactè,ne reliquas ignoremus.illius ſigna ſunt ſenſus tenſionis & vlceris,& tumor muſculorū. Aliud quoddam ſymptoma tribuitur huic laſsitudini ſecundo de cau.ſymp.cap.5. quod dicit̃, ὀϛοκόπος, ideſt oſsium dolor,aut laſsitudo.Eſt hoc ſymptomata quod appellat Auicena fractionem.Nos ab ipſis laborantibus ſolemus audire,ſentire ſe perinde ac ſi doleāt oſſa vniuerſa. cœterum,hoc ſymptoma quanquam coniungatur magna ex parte cum dicto affectu,non tamen neceſſario & perpetuò.Nam neque perpetuò laſsitudo talis ſenſus cauſa fit. Galen.3.de tuenda valetudine cap.4.inquit.Tertia verò laſsitudinis differentia,qua nimirum ceu contuſas, aut phlegmone affectas partes ſentimus,tunc maxime ſolet incidere,cum muſculi nimium calefacti attraxerunt aliquid excrementorum,quibus ſunt circūfuſsi. Si autem & in tendonibus & neruis eandem affectionem fieri contingit. ὀϛοκόπον appellant hanc paſsionem,ex profundo ſenſu in partibus in alto loco ſitis appellationem ferentes.His Galeni verbis haud obſcurè ſignificatur oſtocopū tunc accidere phlegmonodi laſſitudini,cum humor occupat & tendones & neruos,nō etiam cum tantum tenet partes carnoſas muſculorum,ſenſus tamen tenſionis,& caloris mordentis inſeparabilia ſunt ab hoc affectu.quę ambo cōſtat inueniri etiam ſimul,quando laſsitudo cum tentione & vlceroſa coeunt,ſed differunt à phlegmonode,quod illa nullum habent muſculorum tumorem,hęc habet.hæc ita diſtinguntur tamen phlegmonodē ſolam,ab eàdem cum aliarum aliqua cōiuncta diſtinguere videtur difficile.nam nullum ſymptoma videtur poſſe accedere phlegmonodi, ex coniugio alicuius aliarū. Sed & hoc poteſt diſtingui, ſi attentiùs contemplere,quanquā hæc compoſitarum ſigna, non eſt galenus proſequutus. Animaduerte phlegmonodem habere vtrunque ſenſum,tentionis inquam & vlceris,ſed ambo cum quadam mediocritate,& quadam proportione.itaque acceſſu alicuius aliarum non fieri nouum ſymptoma, ſed augeri illud,quod proprium accedentis eſt.vt ſi ſit vlceroſa cum phlegmonode ſenſus vlceris eminet ſenſui tenſionis,ſi altera,ſenſus tentionis.Verū dices in triplici laſsitudine,cum ſcilicet duæ alię cōiunguntur cū phlegmonode qua ratione dignoſcetur ille affectus?creſcent enim tunc temporis ambo ſymptomata ad portionē?Creſcēt tūc quidē ambo dolores,& ambo multò plus,quā pro mole muſculorū,itaq; quādo ambo ſenſus tēſionis dico & vlceris,maiores ſunt,quā ſolēt per laſsitudinē phlegmonodē ſolā,cōſiderādū eſt,num tumor quoq; muſculorū maior ſit quā ſolet, aut alia duo maiora ſint, tumor vero nō maior.Nā tria ſymptomata vehementer aucta,ac iuxta ꝓ portionē, ſignificant phlegmonodem laſsitudinem vehementer eſſe auctam, ſed duo alia ſymptomata maiora cū tumore nō maiori,ſignificant phlegmonodem cū aliis duabus laſsitudinibꝰ coniunctam. ſed de laſsitudinibus hęc.

¶ Caput duodecimum. De cacochymiæ ſpeciebus & cauſis.

SEd quando de iis diſpoſitionibus,quas in hominibus, qui cum bene valentibus verſantur, etſi ipſi non valeant,ſolemus inuenire,dicere cœpimus: age,de cauſis,quibus ſanguis impurus toto corpore redundat,diſputemus.Eſt hic affectus cacochymia,qui cum morbum aliquem prauum facit,accipit illiꝰ appellationē,dicit̃q; febris,aut elephas,aut leucophlegmatia,aut viteligo, aut morbꝰ regius, aut galicꝰ:vbi verò nullū talē fecit,cacochymia dicit̃, eſtq; diſpoſitio neutra,& morboſus apparatꝰ,magis quā morbus. De cuiꝰ cauſis inſtituit̃ à nobis modo ſermo. Erit diſputatio admodū cōiuncta cū tractatione de humoribꝰ.ꝓinde q volet,hæc cū primo libro cōiungat. Nobis certū eſt ſingula ſuis locis: & nulla bis dicere.Cauſas redūdātiæ impuri ſanguinis docuit gal.3.de cauſis ſympto.capi.2.dicens,ſanguinē īpurū in totū corpꝰ diſtribui,vel qa multū illiꝰ excremēti,quo inqnat̃,gignit̃,vel qa minimū euacuat̃.Euacuat̃ minimū vitio mēbri,qđ illiꝰ expurgatiōi eſt à natura deſtinatū,vt gr̃a exēpli melacholi-

cus manebit ſanguis vitio lienis, bilioſus vitio veſicę fellis, ſero plenus vitio renū: aut hęc ipſa fiet vitio
viarum quæ ad hæc membra ſunt. Gignitur multum ex praua qualitate alimentorum, vel intemperie
iecoris aut venarum. Quæ intemperiès bilem flauam, & quę pituitam & ſerum faciat citra controuer
ſiam ſcitur: calida nempe facit multam bilem, frigida pituitam & ſerum. Tamen ex qua intẽperiè me-
lancholia ſupra mediocritatem proueniat. eſt in controueſia. Nam Galenus loco citato ex. 3. de cauſis
ſympto. inquit, melancholiæ redundantiam ex calore eſſe, idque dicit his verbis. & ſane alterantis fa-
cultatis intemperies, ad calidius quidem verſa, aliquando bilioſum, eſt cum & melancholicum efficit
excrementum. Auicena tamẽ videtur eſſe huic aſſertioni valde aduerſus, fen prima primi cap. de qua
litate generationis humorum ita dicens, Melancholiæ quidem hypoſtaſiæ cauſa efficiens eſt calor tẽ-
peratus. Itaque Auicena docet melancholiam naturalem non aliter ac ſanguinem à calore moderato
generari. Quod rurſus videtur contrarium alteri loco ex ſecundo de facultatibus naturalibus, vbi Ga
le. nullum humorem præter ſanguinem, generationem habere ex calore moderato, docet his verbis.
monſtratum enim eſt, humorum omnium ſolum ſanguinem, generationem habere ex calore mo-
derato, reliquos ab immoderato. Videtur tamen ratio his omnibus aduerſa, debereque fieri melācho
liam ex frigore potiùs, cum frigidus ſuccus natura ſua ſit, quā ex calore excedẽte, aut moderato. In hu
ius controuerſiæ deciſione animaduertendum eſt, quáquam dictum eſt in primo huius operis libro,
omnes humores ſimul, in eodem loco, & ab eodem calore generari: tamen quoſdam illorum dici ca-
loris ſobolem, quoſdam frigoris, bilioſi ſcilicet caloris, pituitoſi frigoris, quia quando hi humores in-
cipiunt redundare non tam propter diſpoſitionem materiæ, quam propter agentis vim, hi fiunt à
frigore, illi à calore. Itaque ſunt pituitoſi & ſero ſimilis ſoboles frigoris, quia fiunt à calore minori mo
derato (nullam enim concoctionem agi à frigore per ſe monſtratum eſt libro quinto) bilioſi caloris,
quia calore creſcente augetur bilis. Ita melancholiam oportet ei cauſæ tribui, à qua corpus melancho-
licum fit, etiam ſine vſu ciborum melancholicorum. Quidam conciliator dictus, qui ante nos contro
uerſias medicas ſcripſit, ita inquit, melancholiam fieri, à calore aliquanto maiori eo, a quo ſanguis fit,
tamen quia non eſt tam intenſus, quam calor bilis, neque tam remiſſus, quam calor pituitæ, dici mode
ratum, eſſeque duos hos calores, eum nempe a quo ſanguis, & eum a quo melancholia fit, moderatos,
quia ſunt inter extremè immoderatos. Sed hæc controuerſiæ deciſio minus mihi arridet, cum quia
vſurpat appellationem moderati caloris impropriè: tum etiam, quia nō reddit rationem, qua humor
melancholicus à calore fiat, cum ſit frigidus. Quare fortaſſe videbitur alicui dicendum, melancholiā
à calore non fieri, ſed atram bilem. Verum Galenus ſuccum melancholicum à calore fieri dixit, & hoc
nomine ille diſtinguere ſolet naturalem melancholiam ab atra bile. Ergo nos aliter ſtatuimus, reuocā
tes in memoriam (dictum hoc eſt in primo libro capi. 21.) quandam eſſe melancholiam omnino natu-
ralem, eamque eſſe ſanguinis fecem, & acoris minimum habere: aliam eſſe pręter naturam, atram bilē
appellatam, acidiſsimam prorſus, & abigentem muſcas, & fermentantem terram, hancque fieri exuſ-
tione melancholię naturalis, aut flauę bilis: eſſe inſuper aliam, quę mediam naturam tenet, neque tam
mitem quam naturalem melancholiam, neque tam acrem, quam atram bilem, hancque proinde neq;
atram bilem propriè à Galeno dici, ſed in confinio poſitam atrę bilis. Hanc diximus vſtione ſanguinis
generari. hiſ ex illo loco petitis, dicendum cenſeo, melencholiam omnino naturalem neque fieri fri-
gore neque calore excedẽte, ſed eodem prorſus calore quo fit ſanguis, fieri tamen ex diſpoſitione ma
terię: itaque non tam generari propter intemperiem hepatis & venarum, quam congenerari cum ipſo
ſanguine, propter diſpoſitionem partium, ex quibus fit. Quare hoc verè dixit Auicena citra impro-
priam nominis vſurpationem. Atram bilem conſtat fieri calore, atque hoc citra controuerſiam. Melā-
cholia etiam illa quę eſt poſita in confinio atræ bilis, fit calore, ſed non tam immoderato, quam atra bi
lis. Atque cum hanc Galenus modò atram bilem, modò melancholiam nominet, dixit loco citato
ex opere de cauſis ſymptomatum, calorem excedentem, melancholicum excrementum gene-
rare. Ex dictis fit manifeſtum redundantiam melancholiæ naturalis nunquam fieri intem-
perie quapiam, ſed aut ex prauo victu, aut vitio lienis, aut obſtructione viarum atque
etiam ſi quis ab ortu melancholicus eſt, aut proceſſu temporis citra prauum vi-
ctum aut obſtructionem talis eſt factus, conſtat, et melancholiam non eſſe
exactè naturalem, & eum eſſe temperamento calidum. Nam frigi-
da intemperies facit ſero pleni ſanguinis aut pituitoſi redundan-
tiam: quæ calida eſt vrit ſanguinem, atque ita facit melan-
choliam, non exquiſitam, ſed eam, quæ eſt in cōfinio
atrę bilis. Sed de hac controuerſia ſatis diximus.
Et de ſexto hoc libro, qui omnium
minime habet difficiles
controuerſias.

CONTROVERSIARVM MEDICARVM ET PHILOSOPHICARVM LIBER SEPTIMVS.

EORVM QVI AVT PVBLICE PROFITENTVR, AVT SCRIBVNT, AVT vtcunque aliter docent, omnes ferè ſtudent ſuæ gloriæ, perpauci admodum veritati. Tamen eorum nonnulli minus vituperandi ſunt, qui quanquam gloriam aucupantur (quod doctos viros ſatis dedecet) tamen illam ex multarum rerum notitia ex antiquorum lectione, & eruendis de monumentis autorũ præceptis, & in vnaquaque diſputatione ſententia quam veriſsima procurãt, atque ita cum faciant, repoſcunt gloriam pro præmio, vili illo quidem, cum ipſa per ſe veritas multo pręſtantius præmium ſit. cæterum illi ferendi nõ ſunt qui ad inueſtigandam gloriam omnino recedunt a tramite veritatis, huic nouitatem in vnaquaque re vltrò præferentes. Nam hi, quo nouitate dogmatis ſtultorum animos in admirationem rapiant, malunt per ſe in ſingulis placitis nugari, quam cum antiquis vera dicere. quos tamen inuentores in nulla re videas, ſed aſſertores, eorum, quorũ cũ omnes hucusque præuiderint, ipſi ſoli abſurditatem non conſequunt. Tam longè mea abeſt, ab horum opinione, vt nihil habeam potius, quam veram ſententiam in ſingulis diſputationibus confirmando, ab antiquorum inuentis non recedere, obſeruando etiam (ſi id quoque veritas fert) communes opiniones. Quod in ſuperioribus libris non ſatis ſcio, an fuerim aſſequutus, ſaltem curaui quam maximè. Nam ſi quid dixi quod in ſcholis non ſoleat circunferri, id quo ad mea fieri potuit ex galeni primùm, deinde & aliorũ, autorũ quicunq; in prætio habentur verbis deduxi; neque permutans, neque contorquens, ſed illud palam conatus facere, eſſe illa omnia ab antiquis dicta priùs, ſed interpretum incuria concidiſſe. Tam longe abeſt, vt autor videri vellim multorum, quorum fortaſſe ſum, contra ac alii qui, quorum apertè non ſunt, impudenter quotidie ſe iactant autores. Sed quod eſt ridiculum, ſunt qui malint nova dicere, quam vera. Fernelius Pereat tamen horum procax ſtudium, nulli vtile, rudioribus qui ſtultis ſermonibus irretiuntur pernitioſum. Nam horum gloria cum loquacitate caſura eſt. Nos quoniam phyſiologicam & ſalubrem, & pathologicam partem abſoluimus, age curatiuam aggrediamur. Sed quia, quemadmodum ſignorum duo ſunt præſtantiſsima pulſus & vrina, ita auxiliorum duo efficaciſsima, ac maxima, quæque magnis morbis vel ſola ſolent mederi, ſanguinis miſsio & expurgatio, vt illis ſolis librum dedimus totius operis tertium, ita his demus hunc ſeptimum. in quibus cum controuerſias deciderimus, haud magno cum labore, reliqua, partis quæ curationem continet, membra proſequamur. ſi quidem ſunt hæc verè maxima. quæ quàm ſint mortalibus neceſſaria vel hinc cognoſces, quòd neque beſtias illis carere natura tulerit. Hypopotamus certè, vt Plinius refert, à fluminibus quotannis, primo verè emergens, venam ſibi in crure acutarum arundinum ictu ſecat, atque cum ſatis ſanguis effluxit, vlcus obturat luto. iam verò expurgationem mille modis ſibi moliuntur beſtiæ. cornix roſtro ſibi infundit clyſterem ex aqua marina. Canes etiam parant ſibi vomitum. Cum enim morborum plerique ex ſucci aut multi, aut praui redundantia fiant, meritò iis quæ euacuant auxiliis tribuendæ ſunt, primæ. At vero ad ea quæ euacuant, redundantiæ notia, videtur eſſe neceſſaria cui proinde primum huius libri caput certum eſt dare.

¶ Caput primum. De multitudine.

QVod multis ante ſeculis Galenus dixit, hoc idem licet nobis dicere de multitudine, nempe eius nomine nihil eſſe medicis tam vſitatum, neque tam ignotum. Nam duplicem eſſe ple-

nitudinem, alteram ad facultatem, alteram ad vaſa, omnes dicunt, horum quoque ſymptomata eſſe laſsitudines. Nam cum triplex laſsitudo ſit, vt mox explicuimus, alia vlceroſa alia phlegmonodes, alia cum tentione. vlceroſa nullius plenitudinis, aut multitudinis (nihil enim intereſt) eſt ſymptoma. ſed corruptelæ, ea vero quæ eſt cum tentione eſt ſignum proprium multitudinis ad vaſa, ſi addas modo nō fiat tenſio ex exercitatione. Multitudo ad vires ſignificatur ſenſu incūbentis oneris. hęc itaque omes dicunt, ſed neque hæc ipſa explicant, ac multò minùs multitudinem ad vires. Nos igitur quandoquidem in ſuperiori libro laſsitudinum ſpecies & cauſas diffusè diximus, age, quam multitudinem ad vires dicamus, interpretemur. Nam aut tantam molem ſubeſſe dicimus, vt eam non poſsit facultas retinere, aut vt non poſsit illa frui, apponendo & cōmutando. Rurſum illud continere, quod dicimus, aut eſt facultatis retinentis naturalis, aut alterius continentis, ſiue cōtētriticis (ita vocāt) qualem ſtoici inducebant. Sed hanc ſtoicorum vim Gale. multis argumentis conuicit libello de multitudine, & a nobis ipſis multò ante monſtratum eſt, corpus humanum triplici facultate gubernari, animali vitali & naturali, tamen contentrix illa nulla harum foret. Si ad retinentem aut aliquam aliam facultatum naturalium referri multitudinem dicis. Vide ad hanc multitudinem non eſſe opus ſenſu grauitatis, nam ſenſus ille deprauata actio eſt facultatis animalis. Quod ſi verò ad facultatem animalem dixeris multitudinem, quippe cui multi ſucci oneri ſunt, videtur fieri non poſſe, vt inæqualitate pulſus multitudo hæc cognoſceretur, eſt enim pulſus actio vitalis, haud quaquam animalis. Præterea videtur ad ſingulas facultates poſſe eſſe propriam multitudinem. Nam cum poſsit facultas animalis cōſtare naturali facta debiliori, videtur poſſe eſſe tanta humoris copia, vt naturalis vis ea non fruatur, quin vis animalis patiatur ſenſum grauitatis, atque facultatem animalem grauari ſuccorum, naturalibus potentiis moderatiſsima, copia. Tot igitur ſunt in hac contemplatione ſcrupuli quorū diſſolutio pendet ex ea doctrina, quam Galenus docuit, vt multis aliis In locis, ita vel appertiſsimè. 16. lib. de vſu partium capit. 12. committi ſcilicet arterias venis & venas arteriis, & vtriſque neruos. Itaque in venam inſeruntur fibræ quædam arteriarum & neruorum. Vſus huius alligature eſt illa conſpiratio omnium vſque adeo ab hippocrate & Galeno celebrata, de qua nos diffusè ſatis diximus in quarto huius operis libro capit. vltimo, huic membrorum alligature nouam etiam rationem addentes ex animæ ſubſtantia. Oportuit vt illic etiam diximus, omnes facultates ſibi conſentire & in communē paſſionem trahi, ne noſtrum vnuſquiſque duo aut plura animalia foret, vt dicitur. 2. de cauſis pulſuum capit. 12. Ergo cum hæc ita ſe habeant, & ſingulis noſtri corporis membris facultates naturales quatuor inſitæ ſint, fit vt quemadmodum ventriculus ſatietatem ſæpe habet, ex ciborum redundantia, cū ſcilicet, non indiget tantis, ita membrorum nutritionis vnumquodq;, cum plura habet, quam poteſt conficere, ſatietatem patitur. Conſtat verò fieri hanc ex redundantia humorum ad facultates naturales. Nam ita ſignificatum eſt à Galeno vt multis aliis in locis, ita primo de differen. feb. capit. 3. his verbis, quemadmodum ergo per alteram multitudinem, quæ eſt ad facultatem citò ad corruptionem veniunt ſucci, quia neque vincuntur neque coquūtur benè, vt potè facultate quæ ipſos elaborat debiliori. Hæc Galeni verba haud obſcurè ſignificant multitudinē illam dici ad vim quæ cōmutat. Sed quod plus eſt quam pro potentia nutriendi, ſtatim fit alienum pondus. trahunturque aliæ duæ potentiæ ad conſenſum. animalis ſentit pondus cum triſtitia, quod in ventriculo aperte ſentimus, cum paulo plus eſt ingeſtum, & inuenis perinde fieri intelligimus. facultas etiam vitalis, quæ eſt in arteriis, veluti conſpirans cum naturali, motus quoſdam edit vehementiores, alios debiliores, veluti pōdus quoddam alienum contendens excutere. Hinc fit, vt quanquam incipere poſsit ea multitudo, quæ ad vires refertur citra corruptelam aliquam, tamen vt non poſsit ſine ea perſeuerare, quod dicit Galenus. 2. aph. 17. quoniam ſcilicet, cum iam partes ſentientes incipiunt grauari, naturalis ipſa facultas, non poteſt tantā humorum copiam incorruptè diſpenſare. diximus itaq; ad quā facultatem dicatur multitudo. modo de materia ex qua multitudo fit, oportet diſputemus. multitudo grauans facultatem non ſolum ex humoribus fit, ſed eſt etiam quædam multitudo carnis & pinguedinis proportione illi reſpondens. multi enim tam ſunt obeſi, vt partibus ſentientibus partes carneæ & pingues oneri ſint. Verum modo de humorum multitudine diſputamus. Leonhartus Fuchſius vir in Galeno multum verſatus cenſet nullam plenitudinem, quæ proprie plenitudo vocanda ſit, fieri, niſi ex omnibus humoribus æquè redundantibus, aut iuxta proportionem: quotieſcunque autem vnus redundet cacochymiam eſſe in corpore. Verumtamen decæptus eſt apertè, ſiue vellis, Galeni verba perpendere, ſiue ratione agere. Nam. 2. de compoſitione pharmacorum ſecundum locos capit. tertio. ita ſcripſit, differens de plenitudine. γίνεται δὲ αὕτη τῶν τεττάρων χυμῶν ἀνάλογον αὐξηθέντων, ἤτου αἵματος μόνου, ὡσ ὅταν γέ τις τῶν ἄλλων αὐξηθείη χυμῶν, οἵπερ εἰσὶ φλέγμα, καὶ ξανθὴ χολὴ, καὶ μέλαινα, τὴν τοιαύτην αὔξησιν, οὔτε πλῆθος, οὔτε πληθώραν, οὔτε ἁπλῶς πλῆθος, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης ὀνομάζουσι πλῆθος φλέγματος, ἢ χολῆς ξανθῆς ἢ μελαίνης ὑπάρχειν ἐν τῷ σώματι φάσκοντες. Id eſt, fit autem plethora, quatuor humoribus iuxta proportionem

tionem redundantibus, vel ſolo ſanguine, vt quando aliquis aliorum humorum (ſunt vero ij, pituita, flaua bilis, aut atra) redundat. Hanc redundantiam, neque multitudinem, neque plethoram ſimpliciter nominant, ſed cum addíto multitudinem pituitæ aut bilis flauæ, aut atræ, in corpore eſſe dicentes. Præterea. 13. Metho. capite quarto Ita inuenies ſcriptum. Deinde conſiderandum, num corpus totum aut ſanguine, aut humoribus omnibus æqualiter abundet πληθώραν vocant. Secundum hunc locum adduxi, ne quemquam deciperet eorum, qui Græcum codicem non conſulunt. Eſt em̃ non ex Galeno, ſed ex nimia linacri diligencia, qui ſentit, vt nos, & ſuam ſententiam inſeruit verſioni. Eſt enim ſcriptum Gręcè pro tota illa dictione συμπᾶντο σῶμα πληθωρικῶς διακεῖται. Cæterum prior locus continet Galeni mentem apertiſsimè. rediculum enim quod Leonhartus reſponder, dictũ eſſe illic vel ſolius ſanguinis, nomine ſanguinis pro omnibus humoribus vſurpato. Monuit enim (inquit) nos Galenus huius acceptionis, libello de multitudine capite 14. his verbis. his præfinitis poterit tandem tumor venarum ſignum eſſe ſanguineæ multitudinis nunc appellatę, propter eminentiam non enim poteſt tam exquiſitus aliquando ſanguis, inuenis contineri vt nihil in eo neque bilis neque pituitæ, neque ſero ſimilis feratur ichωris. Proinde ego ſupra, ſiue humores dixiſſem, ſiue ſanguinem redundare, cenſebam perinde audiendum. Ex hoc loco dicit Leonhartus ſuam ſententiam; & reſponſum ſubtile. Addit inſuper alium locum ex. 13. Methodi capite ſexto. Vbi ita ſcriptum eſt: vbi enim æquabiliter interſe ſucci ſunt aucti, id & πλῆθος et πληθώραν vocant, vbi vero vel flaua bili, vel nigra, vel pituita vel ſeroſis humoribus refectum corpus iam fuerit, eam affectionem cacochymiam non plethoram nominant. Hæc Galeni verba apprehendens, ita redundantiam humorum diſtribuit. Aut redundant (inquit) humores omnes ſimul, aut illorum aliquis, ſi primum multitudo eſt, atque hæc aut ad vires aut ad vaſa, ſi ſecundum, eſt cacochymia, non multitudo. Primò audiat ex nobis quam inepte Galeni verba fuerit interpretatus deinde nos iis quæ ille obiicit reſpõdebimus. Si in illo loco ſecundi de compoſitio. pharm. Secundum loca, ſanguis de omnibus humoribus diceretur, an non in nugatione depræhenderetur Galenus? eſſet ſane perinde ac ſi diceret. Fit plethora in redundãtia quatuor humorum, aut in redundantia quatuor humorum. quod ſi ex vbertate orationis vſus fuiſſet repetitione, quorſum addidiſſet, ſolius? nam illa dictio, vel ſanguinis ſolius, aperte indicat dici ſanguinem non de omnibus, ſed de vnico humore. Præterea ex verbis quæ prioribus his verbis ex aduerſo reſpondent, citra dubium colligitur, ſanguinis ſolius redundantiam in multitudine continere. inqt, enim Gale. vt quando aliquis aliorum humorum redundat, ſunt autem ij pituita, flaua bilis, aut atra, non redundantiam ſimpliciter, ſed cnm addito nominant. Igitur redundantiam ſanguinis ſolius ſub nomine multitudinis intelligit. Quare & tua diuidẽdi ratio eſt imperfecta ac manca. rogo enim quãdo humorum proportio variatur redundante ſolo ſanguine, quis hic ſit affectus: Nam teneris dicere eſſe cacochymiam, aut nequaquam fieri poſſe, vt ſolus ſanguis redundet. Dicis hoc ſecũdum, ſed nullam rationem profers. tenebaris dicere, cur ſolus ſanguis non poſsit redundare, cum poſsit pituita ſola & bilis flaua, & atra. Nam ego tam longe abeſſe hoc à Galeni mente video, vt dicat ille. 17. capite libr. de plenitudine, ſolum ſanguinem recipere poſſe maximam eminentiam in plethoricis affectionibus, nullum aliorum humorum poſſe. At inquis, prius dixerat ipſemet Gal. nullum invenis ſanguinem poſſe eſſe ſolum, & impermixtum. concedo, ita dixerat. Sed vt hęc minus te conturbent, cõſidera, quantum interſit, ſanguinem eſſe ſolum inuenis, aut ſanguinem redundare ſolum. Quod ſi non intelligis, finge eſſe in vaſe quopiam, ſi lubet libram aquæ, atque huic libram aliam vini immixtã. Non poteſt fieri, quantum intelligo, vt in dicto vaſe vinum ſit ſolum, erit enim, quatumuis addas ſupra priorem menſuram, plus minusve, dillutum. Tamen fieri poteſt vt ſolum redundet, ſi vini mẽſuræ addas multo plus, & aquæ nihil. Igitur neque in venis opus eſt ſolum eſſe ſanguinem, vt ſolus redundet, nam neque aliorum humorum quiſquam ſolus eſſe poteſt, inuenis, quos tamen ſolos redundare tu ipſe concedis, vocasque redundantiam, cacochymiam. quomodo ergo Gale. 13. Metho. (nondum enim ſatis reſpondimus) finiens plethoram & cacochymiam, dixit, redundantiam æqualem omnium humorum, redundantiæ ſolius ſanguinis non facta mentione? an quoniam hanc plethoram eſſe, et ſi non diceretur, ex additis intelligebatur manifeſtè? addit enim vbi vero vel pituita, vel bili flaua, vel atra, vel ſeroſis humoribus refertum corpus iam fuerit, cacochymiam eum habitum non plethoram vocant. cum enim plethora trium humorum redundantia conſtaret, quarti redundantiam apertum erat plenitudine contineri. Sed quid ego tam multa refero, cum Galenus ipſe libello de plenitudine ruborem, non plenitudinis ſimpliciter ſignum eſſe dicat, ſed ſanguineę plenitudinis? quę quæſo eſt hæc ſanguinea plenitudo, à plenitudine ſimpliciter diuerſa? niſi ex redundantia ſanguinis ſolius. Sed videt difficile, quòd Galenus illo in loco non ſolum ſanguineę multitudinis meminit, ſed & pituitoſæ & bilioſæ & Melancholicæ. quare neque redundantia ſolius pituitæ aut bilis flauæ aut melancholiæ cacochymia videtur eſſe, ſed multitudo nedum ſanguinis. Sed hæc ipſa argumentatio à nobis integram harum affectionum interpretationem requirit ex Galeni ſententia Leon-

harto iam tandem iuſſo faceſſere, quoniam in ea diuiſione, qua diſpoſitiones plethoricas aggreſſus eſt diſtinguere, omiſsit, plura quam dixit. Aut enim inquit redundant omnes humores iuxta proportionem, qui affectus plethora eſt, aut illorum aliquis, qui affectus eſt cacochymia. Quaſi verò non ſint multę plethoræ in quibus periit hæc humorum ęquabilitas. Quotieſcunque eſt ſenſus grauitatis aut tenſionis eſt multitudo, nã hæc ſigna diximus eſſe propria. Poteſt verò fieri hic ſenſus auctis omnibus humoribus ſimul, atque hæc eſt plethora abſolute ac citra additum: aut redundante ſolo ſanguine, quæ & ipsa ſyncera plethora eſt, & dicitur plethora ſanguinea, tamen eſt ſyncera quia nihil habet vitii, ſed ſanguinis ſolam multitudinem. Nullus aliorum humorum redundare poteſt in venis ſolus vſque ad ſenſum grauitatis aut diſtentionis. Affectus enim in quibus ſoli redundant cacochymiæ ſunt, vt morbus regius, leucophlegmathia & ſimiles in quibus nullus grauitatis ſenſus eſt, neque tentionis. Tamen poteſt redundare quicunque illorum plus aliis ſupra proportionem vſque ad grauitatem, aut tentionem. atque ita fiunt multitudines, quæ non ſunt exquiſitæ, ſed dicuntur cũ addito, plethora pituitoſa, biliosa aut melancholica, ſuntque affectus compoſiti, quia habent permiſtum non nihil cacochymiæ. Vt ſi quis intelligat redundare omnes humores in venis vſque ad grauitatem aut tentionem, tamen pituitam plus cœteris, ita vt ipſa ſola corrumpat proportionem. plenitudo eſt hæc, adſunt enim grauitas & tenſio, ſed pituitoſa quia pituitoſus redundat ſanguis. Sed quoniam multitudinis ſpecies nunquam erunt conſpicuæ, niſi ſpecies cacochymię intelligantur, rurſus hinc exordiamur diuiſionem. Sanguini, vt nomen hoc de humoribus dicitur, poteſt accidere multitudo, aut vitium, quod alii dicunt, poteſt redundare quantitate aut qualitate. multitudinem hic dicimus, nõ quantulumcunq; incrementum, ſed quod grauitatem facit, aut tenſionem, ad quos vſque terminos poteſt ſanguis creſcere, aut omnibus humoribus creſcentibus aut vno. atq; ruſus omnibus creſcentibus, aut iuſta porportionem, aut aliquo illorum plus reliquis creſcente, ac ſupra proportionem. prima eſt plethora, ſecunda eſt plethora ſanguinea aut pituitoſa aut bilioſa aut melãcholica, pro vt hic aut ille humor ſuperat proportionem. Intellige (neque enim hoc quidquam impedit fieri) ſi duo humores proportione exceſſerint, ab ambobus recipere appellationem, vt ſi dicas plethoram bilioſam & pituitoſam. Solus, nullus humor poteſt redundare vſque ad grauitatem, præter ſanguinem, qui cum redundat, eſt multitudo ſanguinea. Vnde iam collegimus, ſanguineæ multitudinis duo modos, cum ſolus ſanguis redundat, vel ſolus ſuperat proportionem. His igitur modis accidit humoribus multitudo. Vitiari etiam poteſt multis modis ſanguis, aut comparata aliqua mala qualitate, aut intemperatus aut putris. atqui intemperie affici poteſt tot modis quot intemperierum ſunt ſpecies. fieri enim poteſt calidior, frigidior, humidior aut ſiccior, vel horum duo ſimul accipiens. permiſtionum etiam tot erunt modi, quot humores quorum permiſtione vitiari poteſt. poteſt enim fieri pituitoſus, bilioſus, melancholicus aut ſero plenus. Hæ ſunt ſpecies cacochymiæ quæ tunc temporis exquiſitæ ſunt, cum aliquis vitioſorum humorum redundat ſolus, quo tempore nullus grauitatis aut tentionis eſt ſenſus vt in ictero, elephante leucoplegmatia. Nihil tamen prohibet cacochymias cum plethoricis diſpoſitionibus copulari. vt ſi quis ictero laboret ſimulque per corpus vniuerſum ſenſum patiatur grauitatis. ſinguli etiam horum affectuũ ſiue multitudines ſunt ſiue vitia. quod perinde eſt ac ſi dicas, ſiue multitudines ſunt ſiue cacochymię, poſſunt eſſe aut in toto aut in parte. Plenitudinum ac cacochymiarum totius corporis exempla iam diximus, ſed earum quæ in parte ſunt exempla, ſunt tumores præter naturam, & intemperies particulares, quibus fieri ſolet vt in vno aliquo membro multũ alicuius excrementi colligatur. tot ſunt redundantiæ ſpecies, quas vt facilius intelligãtur & retineantur memoria, hoc ſchema continebit.

- redundantia.
  - multitudo.
    - ſine addito
      - ad vires.
      - ad vaſa.
    - cũ addito.
      - ſanguinea.
      - bilioſa.
      - pituitoſa.
      - melãcoholica.
      - ſeroſa.
      - — harum quælibet
        - ad vires.
        - ad vaſa.
  - cacochim.
    - alteratio
      - calfactio.
      - refrigeratio.
      - humectatio.
      - deſiccatio.
      - — harum quæ vis.
        - ſimplex.
        - duplex.
    - permixtio.
      - pituitæ.
      - bilis.
      - melanch.
      - ſeri.
      - — harum quæ vis.
        - ſimplex.
        - duplex.
    - putredo.

hæc omnia.

- in toto.
- in parte

hæc rurſus omnia.

- ſola.
- copulata.

quibus diffinitis non fuerit inutile, antequàm hoc caput concludamus, illud etiam diffinire, ſint ne hę redundantiæ ſpecies morbi, an affectiones ſecundum naturam. nam morbos eſſe, videtur Galenus ſignificare haud obſcurè. 4. de tuenda valetudine, ita ſcribens in ipſo libri principio. quæ igitur ex immodica exercitatione, laſsitudo fit, ſalubre eſt ſymptoma, quæ vero ſine hac morboſum. Igitur ſi laſsitudines non ſponté factæ ſympto mata ſunt morboſa, ſunt verò ſymptomata multitudinum, multitudines ipſæ ꝓculdubio morbi ſint. nō enim aliud eo loco ſignificat ſalubre ſymptoma quàm quod cum ſanitate conſiſtit, & morboſum, quod eſt ex morbo. Adde curari ab eodem Galeno vt paulo ante tetigimus, laſsitudinem phlegmonodem maioribus auxiliis, ſanguinis, inquàm, miſsione vſque ad deliquium animi, & pluries repetita: nec ſolum hanc, ſed omnes etiam laſsitudinum ſpecies ſanguinis miſſione curari, dempta vlceroſa: quod tamen fieret, ſi poſſent per ſanitatem conſiſtere. Sed contrà eſt, ꝙ ſi ita eſſet, nequaquàm Hippocrates in Aphoriſmis dixiſſet. laſsitudines ſponte factæ morbos prę nūtia t, ſed morborum ſymptomata ſunt. neque Galenus earum curationem in libris de tuenda valetudine ſcripſiſſet, ſpectaret enim profecto ad curandi methodum. tamen res quantum ex autore licet colligere, & euidentia ipſa declarat habet in hunc modum. redundantiæ perſe diſpoſitiones neutræ ſunt, neque enim omnino ſunt diſpoſitiones ſecundum naturam, neque morbi, lædunt enim operationes aliquatenus, aut pungentes aut grauantes aut tendentes, tamen non vſque adeo vt auocent à rebus agendis & conſueta impediant munia. ſunt verò cauſæ promptiſsime morbum generantes, niſi præſcindantur, manentque cum ipſo morbo, atque ita patiuntur laſsitudines ægrotantes multi, tamen laſsitudines perſe, ſyptomata ſunt diſpoſitionum neutrarum, quæ nonnunquàm morbi fiunt id quod intelliges ex Gale. qui capite quarto de ſanguinis miſsione de vtraque plenitudine, ea, inquàm, quæ eſt ad vires & ea quę ad vaſa diſserens inquit, ſiue in ægrotante homine ſiue in bene valente ſit nam vt (inquit) qui onus geſtat graue, non ſtatim concidit vt grauatur & defatigatur, ita qui multitudine laborat, hac ratione ſolam grauitatem aut tenſionem patitur, deinde durans multitudo maioris mali fit cauſa. iam verò vlceroſam laſsitudinem, quarto de tuenda valetudine monſtratur poſſe accidere homini vel optime ſano ex leui errore, antequàm omnino cōſueta munia impediãtur. Quòd ſi à Gale. morboſa ſymptomata, dictæ ſunt laſsitudines, proinde puto dictum, quòd ſint morborum nuntiæ, non quod ipſæ ex morbo fiant, ac nō potius ex neutris diſpoſitionibus. Explicui quãtum potui exactè, quæ de multitudine ac laſsitudinibus, à medicis, non ſatis explicita circumferũtur. Quare de his hactenus.

¶Caput ſecundum. De ſcopis mittendi ſanginem.

MIſsis his quę de ſanguinis miſsionis, auxilii, eorum quibus medici vtuntur, verè, maximi, ſpecie quęrenda forent, illud vnum in hac quæſtione proponendum duxi, quando mittendus ſit ſanguis & quando ſecus, hęc enim fuerit vtiliſsima quæſtio. quoniam auxiliorum vis vtendi occaſioni præcipue ineſt. Plæriſque videtur reſponſum facile. quãdo adeſt aut adderit magnꝰ morbus, ætas florens & conſtans virtus, vtendum eſt ſanguinis miſsione. nam Hippocrates. 4. de ratione victus in morbis acutis. 19. in acutis paſsionibus, inquit, ſanguinem mittes, ſi vehemens videatur morbus, floruerit que ęgrotantibus ætas, & illis adfuerit robur. quæ ſententia vt habet Gale. in commentario verè digna eſt Hippocrate autore, quippe quę omnes mittendi ſanguinis ſcopos breuiſsima dictione cōpræhendat. alii reſpondent cum Gale. libello de ſanginis miſsione: mittendum eſſe ſanguinem cum virum adeſt robur & morbus magnus præter pueritiam. quoniam pueri ex ſeſe habent vnde euacuentur, & eorum ſubſtãtia, quippe quæ humida eſt & calida, citiſsimè exoluitur. Itaque hac dictione duo tantum iam ſuperſunt ſcopi mittendi ſanguinem, Robur virtutis & magnus morbus. Hactenus reſpōdent omnes. Meminiſse hoc in loco oportet eorum, quę primo huius operis libro monſtrata ſunt de ætatibus, eas ſcilicet non debere à medicis annorum numero diffiniri, ſed temperamentis & naturis. vnde fit conſpicuum non illum arcendum eſſe ab hoc auxilio, qui quatuordecimum annum nōdum attigit, ſed eum qui ex ſeſe. tantam habet expirationem, vt miſsione ſanguinis non indigeat: neque illum qui ſexageſsimo anno iam ſit, ſed eum qui tanta iam ſit imbecillitate vt ſanguinis miſsionem, citra periculum non ſubſtineat, quocunque ætatis anno alterutrum fiat. nam quemadmodum moſtrauimus, non poſſunt ætates certis annorum numeris finiri. ſed etſi perpetuò continerentur eiſdem annis ætates (quod tamen periodorum varietas non fert) erraret tamen, qui aut quatuordecimum annũ perpetuò expectaret aut ad quadrageſimũ quintũ q̄nquageſimũ ve ſemper deſiſteret amittēdo ſanguinē. nã qui ita docet, pueritia, quę quatuordecimo anno finitur, prohibet mitti ſanguinē, haudquaq̃ perpetuum & inviolabile eſſert præceptum, ſed vnicam indicationē declarat, non leuē illam quidem, ſed tamen cui poſsis contrarias obiicere potentiores. dicimus enim non minus, expectandum eſſe medio

crem

crem aëris temperiem,tamen nõ proinde in ęſtate perpetuò abſtinemus.eſt ſane maximum illud præ
ceptum in curandi ratione, cum contrarię concurrunt indicationes,operari;pro ratione potentioris,
impotẽtiori etiã aliquid tribuẽdo.Intereſt inter virtutis robur,&magnitudinẽ morbi,& etatẽ florẽtẽ,
quod virtutis robur & morb⁹,ſunt ſcopi neceſſarii(nam niſi ſit morb⁹ qui expoſcat,ſtultũ fuerit mitte
re ſanguinem, niſi ſit virtus, quę ferat,fuerit pernitioſum & ſtultum)tamen ætas florens eſt indicatio
omnium earum, quæ perpetuę non ſunt,(ita appello eas quibus poſsis obiicere contrarias) potentiſsi
ma,nondum tamen perpetua ac neceſſaria. Quod ad ętatem pertinet ita habet. Robur virtutis, in tri
bus facultatibus quibus corpus gubernatur,animali ſcilicet,vitali,ac naturali conſiſtit. harum conſtã-
tiam ex firmitudine ſuarum actionum cognoſcimus. merito tamen robur vitalis,quod pulſus indi-
cat,maioris facimus. Cæterum animaduertendum eſt non poſſe ad miſsionem ſanguinis,certum quo
dam robur præfiniri. ſed experimento & prudentia debere medicum illud cognoſcere. experimen-
to,dum tyrones ſuorum præceptorum praxim obſeruant, multorum arterias attrectando. & euacua
tionum quantitatem in memoria reponendo. nam proprium experimentum expectare citra præ-
ceptores non vacat periculo,maximè niſi medicus valde prudens naturà ſit,ac doctus:prudentia,con
ferendo euacuationem cum virtute, ac prętcrea pręuidendo quæ ab euacuatione contingent ægro-
tanti.oportet enim adeſſe robur,non quod euacuationem hanc ſolum quam paramus modo poſsit
ſuſtinere,ſed quòd,quæ poſtea probabile eſt ęgrotanti ſuperuentura.nã fieri poteſt vt adſint duo ęgro
tantes,cum virtutis ęquali robore, & ambo,morbis, miſsionem ſanguinis ex poſcentib⁹, affecti:tamẽ
vt alteri meritò mittatur & alterius robur non ſuſtineat, æquale tamẽ,ſi,ſcilicet ſperas,illum ſtatim ac
miſſus ſanguis fuerit,reſſiciendum,hũc verò longo deinde laboraturum morbo, aut vigilia etiam aut
dolore:aut fore vt non poſsit expurgationem deuitare,cui tamen ſuſtinendę ſi miſſus modo ſanguis
ſit,non ſufficiet,hęc niſi medicus acutè pręuiderit & diligenter conſiderauerit,non mirum ſi ęgrotan
tium propoſitorũ in hypotheſi, alterum ſciſione venę ſanet,alterum in mortem præcipitem det. Igi-
tur adeſſe oportet robur,quod ferat,non ſanguinis miſsionem modò,ſed quę poſtea videtur conſe-
quutura.nam ſi in inſtitutione victus hęc conſiderantur omnia, cur negligantur in vſu auxiliorum?
morbum magnum non oportet adeſſe,ſed & qui timetur, poteſt permouere medicum ad mittendũ
ſanguinem,quandoquidem eſt auxilium,non curationis tantũ,ſed & pręcautionis. magnus verò mor
bus eſt,aut qui propria eſſentia eſt magnus, aut cacoethia. ſiue malignitate, aut partis principatu. nõ
enim curo quorumdam de nominibus perpetuò contendentium inęptas argutias,qui malè Galenum
dixiſſe aſſerunt,triplici ratione morbum fieri magnum, nam neque morem neque partis principatũ
rationes eſſe magnitudinis,cum mos à magnitudine differat, & poſsit princeps pars laborare morbo
aut magno aut paruo. Sed hi garriunt minus intelligentes autoris mentem,qui morbum eſſe magnũ
dicit,primo modo in eſſentia propria, quaſi alii duo modi non ſint magnitudinis in eſſentia, ſed ex
loco & more,quę tamen proinde magnitudinis ſpecies dicuntur, quod Par morbus & in pręſtantio-
ri parte,aut deterioris moris maiorem exigit medentis curam, quod in præſenti diſputatione fit luce
clarius.nam conſtat duci medicum ſępe ad mittendum ſanguinem aut expurgandum prauo morbi
more,quod, ſi bonũ morẽ conſpiceret ne cogitaret quidẽ. Conſiſtente inflamatione in principe par-
te ſanguinem ſtatim mittimus.tamen in aliarũ partiũ inflamationibus,niſi perſe ſint magnę, aut totũ
corpus ſit plenũ ſine miſsione ſanguinis tranſigimus. Pręcipit Hippocrates vlcerato capite expurgare
ſtatim,ſed tamen non id ſtatim aliis partibus vlceratis. Merito ergo tres hos modos magnitudinis Ga.
dicit.ſi magnus morbus mittendi ſauguinis ſcopus eſt,alioqui non ignarus magnitudinem & morem
differre. qui.3.de criſibus.c.4. dixerat eſſe hæc quatuor inuicem diſtincta, magnitudinem morem &
motum & ſpeciem. Eſt ſcilicet ea magnitudo quam.3.de criſibus ſeparat a more quam.3.methodi dicit
in propria ſubſtantia. ſed nihil mirum ſi quæ non intelligunt damnent, atque hæc ipſa alios putan-
tes ignorare,ſuas ſententias veluti noua dogmata celebrent,ſed quoniam monſtratũ eſt duos eſſe ne-
ceſſarios ſcopos, morbi magnitudinem & robur virtutis,lubet mihi in præſentia interrogare, nun-
quid eodemmodo ſint ſcopi magnus morbus & robur virtutis?nam ſcopus quantum intelligo illud
eſt, à quo ſumitur curationis indicatio.indicatio vero.2.l.meth.c.7. eſt ipſa ſequentis ſeu eorum quæ
agenda ſunt inſinuatio. At illud quod eſt ſecundum naturam, cuiuſmodi maximè eſt robur virtutis,
ſeruari poſtulat, ergo robur virtutis non expoſcit ſanguinis miſsionem, quæ ſi quod aliud auxilium
virtutem ſubuertit. dices robur virtutis non expoſcere ſed permittere.ergo magnitudo morbi eſt ex-
poſcens ſcopus, & hac ratione differunt duo hi, quòd robur tamtum permittit, magnitudo morbi,
non hoc ſolum, ſed expoſcit etiam. ſed contra eſt quod dicente Gale.9.meth.cap.14.&.15.omnis indi
catio curationis ſumitur, aut à morbo aut à virture aut à rebus non naturalibus.hæ tres indicationes.
primum ad duas tantum reddiguntur,morbi ſcilicet& virtutis.quia res non naturules nunc ſe habent
ex parte morbi,nunc ex parte virtutis:hæ duæ rurſus ad vnicam:nempe contrarii rationem,quoniam
curatio,perficitur ex morbo qui eſt ad ſanitatem quę fuit.medicus enim curat ægrotantem de morbo
præſenti ad ſanitatem priſtinam transferre:id quod per contraria morbo fit.omnes itaque indicatio-

nes

nes vno capite colligunt contrarii,& robur tantum præfinit,contrarii quod adhibetur magnitudinē. ſumma itaque in curatione indicatio eſt cōtrarii.& ſcopo expoſcenti cum auxilio quod expetitur,debet eſſe ratio contrarii. ſed magno morbo non eſt contraria ſanguinis miſsio,magis quàm expurgatio,nam ſanguinis miſsio eſt auxilii ſpecies, magnitudo morbi eſt quantitas, aût intenſio.quantitati aut intēſioni,quātitas opponitur aut remiſsio,nō ſpecies.ergo magn⁹ morbus perſe nō expoſcit ſanguinis miſsionem,ſed tantum magnum auxilium ,nō hoc aut illud.dices fortaſſe.ſanguinis miſsio eſt magnū auxilium.fateor, ſed & expurgatio eſt magnum auxilium. ergo hac ratione non eſt quod expurgatio indicetur ab affectu aut affectibus corporis(id quod inter omnes medicos cōuenit, & docet Gale.ad id parato libello,cui titulus eſt quos & quando & quibus medicamentis purgare oportet,affectus diſtinguens non contentus magnitudine) & ſanguinis miſsio à magnitudine.ex magnitudine enim ſola illa capitur indicatio,quā Hipocrates iis verbis docuit,extremis morbis extrema remedia.ita magnis magna,ergo ſanguinis miſsio perſe indicatur à qualitate aut ab ſpecie affect⁹ ex accidenti à magnitudine,quia magnum auxilium eſt.hoc etiam licet colligere ex Gal.libello de ſang. miſſ.c.6.vbi ita habet. de ſecanda vena conſilium inito,pre oculis habens primos hoſce ſcopos, nempe plenitudinis tum quantitatem,tum qualitatem,& viriū robur. itaque ſcopus perſe,& qui per ſe indicat affect⁹ eſt, nempe plenitudo aut plenitudinis qualitas,non magnitudo.rurſus.9.l.meth.c.5.ita inquit,hi quidem ſunt ſcopi prohibentes ſanguinis miſsionem expoſcentes ſimul cum affectu, qui ea primum indiget, habitus durus & denſus. ex his verbis facile intelligat quiuis, ſi affectus gratia, primum ſanguinis miſsio requirebatur, affectum eſſe ſcopum, non magnitudinem. igitur eſt noſtra ſententia, nō proinde ſanguinis miſsionem neceſſariam eſſe, quod magnitudo morbi cum virtutis robore iuncta ſit,ſed quod corpus laborat aliquo eorum affectuum,qui per ſe indicant ſanguinis miſsionē quales autem affectus hi ſint,procedens ſermo declarabit.ſed roget interim nos aliquis,quid ergo? nūquid damnandus eſt Gale.qui citatis locis magnitudinem morbi & robur virtutis ſcopos eſſe dicit.mi nime,quin potius ex eodem autore eſt interpretandum, non indicari ſanguinis miſsionem à magnitudine morbi perſe, ſed ex accidenti,quia nunquam cum robore virtutis magnitudo morbi coniungitur,quin adſit affectus aliquis perſe expoſcens ſanguinis miſsionem. nam idem Gale.libello de ſanguinis miſsione.c.8.neque enim,inquit,vbi multitudo ſuccorum crudorum congeſta eſt tanta vt mitti ſanginem,iuberet,ratio redarguitur. nam iſtis virium robur non adeſt. His verbis conſtat hoc argumentum contineri(Reſpondit enim tacitæ obiectioni) vbi adeſt magnus morbus cum multa ſuccorum crudorum copia, non eſt ſanguis mittendus, etiam ſi multitudo ſatis magna ſit ad euacuationem,& robur virtutis adſit & ætas florens, ergo non ſunt hi ſcopi. Reſpondet,ratio non redarguitur quia non poteſt cum crudi ſucci copia adeſſe robur virium. Tunc ergo producens ego vlterius argumentum, ex impoſsibili Hypotheſi argumentor. num ſi adeſſet morbus magnus ex cruditatibus cū virtutis robore ſangis mitteret?conſtat quòd nequaquam. ergo ex accidenti fit, vt cum magnitudine morbi & robore virium ſemper mittatur, nam id quod eſt perſe non perit, propter rei alterius conſortionem. igitur ex verbis ipſius Gale.magnitudo ex accidenti indicat miſsionem ſanguinis. quæres quid ergo eſt á quo perſe indicatur:affectus is cui miſsio ſanginis contraria eſt?vt cum propter plenitudinem mittitur,ipſa plenitudo dices, cur ergo miſsis indicationibus perſe, Hippocrates & Gale.ad indicationes ex accidenti confugerunt? quia quanqàm magnitudo morbi cum robore virtutis,ex accidenti indicat, tamen indicat perpetuò. nunquàm enim mittimus ſanguinem,quin hæc adſint,nec aliquando adſunt quin debeat mitti. & quod ad artem medicam attinet,quod perpetuò indicat, perinde eſt ac ſi perſe indicaret. Quid enim aliud exoptet medicus,quàm ſcire breuicula methodo, quando mittendus ſit ſanguis & quando ſecus?hos quidem propriùs dixeris ſcopos,quàm indicationes.eſt enim ſcopus,quò debent oculi intendi,ne quid peccetur, qui tamen poteſt ex accidenti indicare. ipſos verò affectus, qui per ſe hoc auxilium expoſcunt, non erat tam facile compræhendere, quia ſimplex affectus non eſt,ſed à multis ſpecie diuerſis expetitur ſanguinis miſsio, nam & qui pleni ſunt euacuātur hoc auxilio, & qui icti,& qui vulnerati, & qui inflamatione laborant, aut fluxione alia,& vt multi probati medici opinantur,à quorum opinione ego non recedo,qui ardentiſsimis febribus,etiā biliosis ſunt affecti. Sed argumentetur aliquis contra nos. tu diſſeris de indicationibus per ſe,indicat perſe quod eſt contrarium,ſanguinis miſsio vnicum eſt & ſipmlex auxilium & ſpecie vnū,& vni vnū eſt contrarium non plura, ergo non poteſt ſanguinis miſsio à multis ſpecie diuerſis affectibus indicari. Reſpondeo ſanguinis miſsionem,non expeti vt vnum auxilium,ſed vt plura, nunc enim expetitur vt euacuans, & tunc ſemper ea vtimur propter plenitudinem, quæ aut adeſt aut timetur:nunc expetitur vt quod reuellat vt in ictibus, vulneribus, & inflamationibus, quæ ſunt citra omnem corporis plenitudinem. neque ſolum in his, ſed in illis quibus multus ſanguis de naribus fluit,ſanguis mittiture brachio,quod auxilium conſtat non expeti,vt euacuans alioqui malè euacuationem euacuatione curaremus, contraque ac Hipp. qui ſic ſcriptum reliquit. morbos omnes qui ex repletione fiunt curat euacuatio,& euacuatione repletio. Gale.9.meth.c.11.ita habet, fit autem ſanguis naturæ inuti-

lis, bifariam, vel cum propriam qualitatem ad vnguem non ſeruat,neque amplins nutrire, ceu prius cum vtilis eſſet, poteſt, vel ita multitudine creuit, vt aut vires præmat, aut tum venas tum arterias, vel diſtendat vel findat, vel obſtruat, in his quidem miſsio ſanguinis vtilis eſt, ceu euacuantium auxiliorum vnum,in aliis, ceu quod humorum vehementiorem impetum ad contrariam partem retrahat, vel ad letera deriuet. Hoc ergo in loco Gale. in omni redundantia, quæ eſt in quãtitate,ad vaſa vel ad vires, vacuans auxilium eſſe dixit, in reliquis affectibus reuellens. qnid de bilioſa febre & ardentiſsima? ſi in illa mittendus eſt ſanguis, à quo affectu indicatur ſanguinis miſsio? certe à febre ipſa, quia prodeſt non vt vacuans neque vt reuellens, ſed vt refrigerans auxilium, non enim aliud maius commodum ex ea euacuatione expectatur, quàm quód refrigeratur habitus corporis.ita enim inquit Gale.in commentario 23. apho.1. ſect nam in ardẽtiſsimis febribus,ſi vſque ad animi deliquium ſanguis mittatur ſtatim totus habitus refrigeratur, & febris extinguitur.in eandem ſẽtẽtiã libello de ſanguinis miſſ.ca.11.ſic itaque affectos ægrotos expedit vſque ad animi deliquium agere,noui enim quoſdam ipſorum,ex animi deliquio neceſſario perfrigeratos.monſtraui igitur ſanguinis miſſionem,vt & ſpecies alias auxiliorum,ab affectus qui in corpore eſt ſpecie indicari perſe,ex accidenti tamen à magnitudine,fieri que citra ſanguinis redundãtiam, ob alios affectus, quos omnes antiqui, vt breuiter artis traderent præcepta,nomine magni morbi præſentis & futuri comprehenderunt.hæc docet Gal.li.de ſanguinis miſsione ex profeſſo, aliis in locis nõ tam attentè,ſed veluti qui aliud ageret. quod proinde libuit monere,quòd Gale..13 meth.cap.20 diſſerens de miſsione ſanguinis in lethargo ita ſcripſit: itaque incidenda in talibus affectibus vena eſt ſtatim ab initio,ſi modo tam valẽs virtus ſit, vt ſine noxa miſsionem ſanguinis tolleret,ac nihil prohibeat eorum quæ in opere de ſecanda vena retulimus,ſicuti vel crudi humoris copia,vel puerilis ætas.hæc Gale.quem conſtat inutiliter adieciſſe ſicuti vel crudi humoris copia.quandoquidem lib.de ſang.miſſ.ſcripſerat.vbi tanta crudorum ſuccorũ copia colligitur,vt mitti ſanguinem iuberet,virium robur non adeſt.ſed ſæpe monuimus autoris cuiusque mentem accipi debere ex eo loco, quo de propoſita re agit ex inſtituto. nam in aliis nihil mirum ſi quædam addantur minus attentè.proinde nos ex lib.de ſang.miſſ.accæpimus quæ modo diximus.quę omnia videtur habere ſanguinis miſsio communia cum expurgatione.nam vt illà citra plenitudinem vtimur,ita hac citra cacohymiã,vt illà propter ictum, lapſum aut inflamationem, ita hac ꝓpter vlcus magnum aut in præſtanti parte acceptũ.docet hæc Gal.4 meth. ca.6.his verbis,miſſio verò ſanguinis ne ab ipſis quidẽ empiricis, his qui ita ſe habẽt neceſſario adhibet: ad eundẽ modũ neq; ex purgatio.in ſola multitudine prauorum ſuccorum conuenienter ſuſcipitur,ſed ſicut miſsio ſanguinis & ꝓpter multitudinẽ ſanguinis& ꝓpter morbũ vehementẽ ita purgatio & ꝓpter multitudinẽ,alteriꝰ cuiuſpiã ſucci & ꝓpter vim morbi(paucis interpoſitis)indigent.n.ægroti hac nõ modò vt quod moleſtiã in fert excrementũ expurget,ſed etiã vt in diuerſum trahat,& euacuet.atq; ob eam rem Hippocratum in reliquis omnibus operibus tum in eo quod eſt de vlceribus,& morbi vehementiam ad purgationis indicationem conſiderat.His verbis ſatis patet,vt cum ſanguinis miſsione expurgationem conferat,quod tam ad illam,quam ad hanc,expectetur morbi magnitudo. Robur virtutis nemo neget ad expurgationem etiam eſſe neceſſarium:quippe quod omnium auxiliorum magnitudinem præfinit. viderẽtur ergo eſſe iidem omnino ſcopi expurgationis & mittendi ſanginis,ſi non affectus, qui hanc aut illam expoſcunt,expectarentur,ſed ſola magnitudo.neque tamen etiam ſi perpetuò indicare ſcopos hos diximus,quoties mittendus ſanguis eſt,eſt expurgandum.nam ad expurgationem oſtendemus paulo infra non opus eſſe tanta vi,quanta ad mittendum ſanguinem.& eſt etiam, cum alia ratione,poſsit expurgationis occurrere neceſsitas, vt ſanginem mittere non liceat.vt ſi fingas,eſſe homini magnum morbum,& robur,quod modo ſanginis miſsionem ferre poſſet,cęterum non quod poſtea poſsit ad ſequentes alias euacuationes quas pręuidet medicus, ſupereſſe.. oportet enim robur hoc ita metiri,quod in præſens & in poſterum poſsit eſſe ſatis.nam non alia cauſa in vtero gerentibus, ceſſat miſsio ſanguinis,quanquàm ad præſentia robur eis ſit, quàm quòd timemus ne ſuperſit minus, quàm pro ſuſtinenda matre cum fætu.

¶Caput tertium. De modo quo fluit ſangis in venæ ſciſione.

QVod ex illato venæ vlcere tã multa ſanguinis copia fluat,aut tractio,aut expulſio,aut ſucceſsio eiꝰ quod vacuatur facit.ſunt quam multi qui tractione fieri his argumentis cõtendunt.niſi (dicunt) ſanguis traheretur verſus ſciſuræ locum, nihil intereſſet hãc aut illam nenã ſecare, in hoc aut illo affectu,neque quidquam pręter propinquitatem reſpicendum. ſi enim ſucceſsione eius quod vacuatur exiret,cum ex propinquis vaſis propinqua ſuccedãt citius,propinquitas ſola conſideranda foret,quare cum vena interna cubiti,ſiniſtri lateris & dextri,in communem truncum terminentur,ante quàm ex caua vena ramuli mittantur,alii ad dextras alii ad ſiniſtras coſtas deportantes alimentũ.quid intereſſet in pleuritide, quodcumque latus vexaret, ſecare hanc aut illam niſi aliquas haberent commu-

fibras,dextra cum dixetris & ſiniſtra cum ſiniſtris. hę vero fibræ non aliter poſſunt prodeſſe, quàm tra
hendo,nam ad hoc villi oblõgi à natura comparati ſunt. igitur aut nihil intereſt ſecundum rectitudi-
nem vacuare, aut ſanguinis miſsio tractione fit. Adde niſi aliqua tractio eſſet in parte ſecta non poſ-
ſe ex tam longinquis partibus ſanguinis motum exacitari . nam ſi venæ forent ferreæ aut lapideę
vt concidere non poſſent earum tunicæ,proculdubio ſi tantilum ſanguinis effunderetur neceſſe eſſet
reliquum ſuccedere,ad ſeruandum continuitatem,aut deuitandum vacuum. ita enim fiſtulis ęneis quo
tidie ſolemus perpetuos fontes immitari. ſed cũ molles ſint venæ,promptius illis eſt effuſo ſanguine,
qui prope vlcuſculum erat, ſubſidere. hoc viſſus eſt docere celſus,qui.2.l.ca.10.ita ſcripſit. proximum
locum primò exhaurit, ex vlterioribus autem eatenus ſanguis ſequitur quatenus emittitur, vbi is
ſuppreſſus eſt, quia non trahitur ne venit quidem:itaque videtur celſus tractioni dare miſsionem ſan
guinis, cum dicat, quia non trahitur ne venit quidem. præterea neque ad mittendum ſanguinem vte
remur frictione particulæ neque ligaminibus fortioribus,neque aqua calida, niſi his tractionem mo
liremur. igitur vel ipſa mittendi ſanguinis forma, qua vtimur, tractione ſanguinem fundi declarat.
C His argumentis multi perſuaſsi,ita cenſent. Cęterum vt quod res habet,nos poſsimus monſtrare,occa
ſio ipſa poſcit vt de modis quibus ſuccos,aut excrementum aut res alia quęuis,poteſt in partem aliquã
ſuccedere diſſeramus. id quod vt veniamus ad rẽ,perſtingemus breuib⁹. Poteſt ſuccus aliquis incũbe
re in partem quanpiam, aut ab aliis in eam compulſus aut ab ea tractus. porrò vt aliæ particulæ expel-
lant, facit aut ſucci redundantia, aut malitia, aut dolor partis ad quam tranſmiſsio fit,excitans alia-
rum vim expellendi. vt hæc recipiat,facit propria illius imbecilitas. tractio fit calore,aut ꝓprietate,aut
ſubſtantia aut ſubſtantiæ ſimilitudine,vel ſuccefione eius quod euacuatur. docet hæc Gale. cum de-
monſtrationibus in opere de facultatibus naturalibus,ſecundo etiam de differen. feb. capite vltimo &
aliis innumeris in locis repetitum eſt, fortiora membra,immittere ad debiliora, debiliora vero cogi
admittere excrementa aliorum. ita fiunt febrium acceſsiones, ita fiunt fluxiones, ita omne genus eo
rum qui decubitus & qui abſceſus à medicis appellantur. dolor quoque quamquàm trahere à Gale. ſæ
pe dicitur, vt libello de ſanguinis miſsione.c.7. vbi ita dicit,quippe cum dolor ſanguinem ad ſe trahat,
tamen quemadmodum ipſemet declarat decimotertio meth.ca.3. vbi rem attigit exactius,inſtigat mẽ
bra quæ circumiacent ad immittendum, ipſe nequaquàm trahens. non enim arbitror, in dolore,
qui, vt ſupra à nobis quoque dictum eſt, nihil eſt præter quendam ſenſum, triſtem ſcilicet, proprie
tatem aliquam aut ſimilitudinem conſtitues. ſed cum membrorum omnium vis ſuapte natura ad ex-
pellendũ id quod ea irritat,inſurgat,fit vt particulę ꝓximæ verſus dolentẽ ſeſe cõprimant,ſuccumque
in illã ita emittant. Notanda hic eſt illorum ruditas,qui cum prædictum Gale. locum legerint malè in-
telligentes,ita ſcribunt. non trahere dolorem ad partem dolentẽ,ſed animalem facultatem cõmouere,
quæ ſuis inſtrumentis vſa, ea ad dolentem partem, vt ei auxilietur mittit. nam ad mittendum non
irritatur facultas animalis,ſed naturalis. nam vt ilius eſt ſentire & mouere, ita huius trahere & expel-
lere, illa igitur facultas irritabitur ad expellendum, quæ eſt expulſura. nam ridiculum fuerit irritare
ioanem quo moueatur petrus. addunt enim facultatem animalem vſſam ſuis inſtrumentis, mitte-
re ad dolentem partem. Inſtrumenta expulſionis, facultatis naturalis ſunt, non animalis. nam non
arbitror dices ex punctione digiti fieri inflamationẽ in axillis, actione muſculorum, liberè atque ex ar-
bitrio ipſius ægrotantis. Fortaſſe dices dolore non poſſe irritari facultatem naturalem, cum ipſe do-
lor ſenſus ſit, & actio deprauata facultatis animalis. An ignoras poſſe facultatem vnam per alteram
irritari? diſce igitur, tantam eſſe trium facultatum corpus noſtrum gubernantium conſpirationem, vt
illata animali facultati moleſtia, irritetur naturalis ad expellendum. nam aliter non poſſent morden-
tia & pungentia irritare vim expltricem excrementorum. nam illa animali tantum vi ſunt moleſta.
Sed quamq̃ ſenſus triſtis qui per famen fit, animalis eſt potentiæ ſymptoma, tractio vero ad quam vẽ
triculus eo ſenſu irritabatur, naturalis vis eſt actio. Nimirum idem mẽbrum, vt ventriculus, inteſtina
& brachiũ, animali facultate ſentit irritationem, & naturali expellit. vtitur vero inſtrumentis expulſio
nis facultas naturalis, non animalis. quamq̃ hæc illi ſubſeruit ad ſentiendum noxia. Ita partes quæ cir-
ca dolentem ſunt, ceco impetu aduerſus dolorem inſurgunt, comprimunturque verſus illũ, & cõpre-
ſione ſpiritus & ſanguinem mittunt, ad expellendum dolorem, non ad ferendum ſuppetias. Quamq̃
videri hoc fortaſſe alicui poſsit durius. videntur enim hac ratione illæ ſolummodo partes immiſſuræ
ad dolentem, quas dolor tangit. nulla ſiquidem naturalis vis expellit non irritata. At vero dolor, pũcto
acu digito, non videtur poſſe ipſum digitum excedere, nedum manum, aut brachium totum. tamen
fluxio fit puncto digito, vel à thoracis partibus, cũ in axilis glandularum tumores fiant, humoribus
qui mittebantur velut media via interceptis. Oportet eum qui hęc ſit aſſequuturus perlegere prius
ea, quæ de facultatibus ſecundo huius operis libro ſcripſimus: atque tunc tandem conſiderare fieri poſ
ſe, vt in mẽbro aliquo expultrix vis torpeat per ſe, tamen à tractione quę aliunde fit exciretur, & vt per
mota alicunde, vt cũque id fiat, praua ſucci portione, reliqui ſucci vel à longinquiſsimus partibus mo
ueantur, ſucceſsione eius quod euacuatur, vt ſi quis intelligat in venis eſſe copiam maiorẽ ſanguinis q̃

pro virtute,tamen venas illum non poſſe expellere,neque adeo ſeſe comprimere,non mirum ſi incępta alicũde euacuatione aut data via exitus, reliqua ſimul peragat expultrix facultas. Illud quoque multò eſt curandum minus, ſi compræſis proximis dolori partibus & inanitis, reliqua vacuentur ſucceſsione,atq; ita vel à longinquiſsimis partibus verſus dolentẽ cõciteť ſanguinis impetus vt in hortis per multos aquæductus humore diſtributo, ab extremo quodam riuullo, cui conſtipato luto fuerat meatus intercluſus, aquam fundentes, fluxum à totis riuis permouemus. hæc igitur ita contingũt.ſed illud quoque oportet iam hinc meminiſſe: facultatem ſiue perſe ſola operatur,ſiue conſpirat cum trahentibus, ſiue iuuat ſucceſsionem, eius quod euacuatur, ſemper contendere quoad poteſt noxium expellere. itaque immiſsio hoc modo fit, tractionis modus prior,ſiue fiat à calore, ſiue à proprietate ſiue ſimilitudine modo nihil curo, vt pote quod ad modo dicenda confert nihil. illud vnum certum eſt, errare toto cœlo eos qui tractionem à calido ad eam quæ à vacuo fit reddigunt.nam Gale.5.de ſimpli.med.facultate cap.16.inquit, quædam calore trahere, vt ſtercora putrida,& alia quæcumque polent calore vehementi,quædam ſimilitudine ſubſtantiæ, huiuſmodi eſſe expurgantia medicamenta, & nonnulla alexiteriorum.atque addit, calida autem eſſe oportet talia, omnia.nam interea quę ſubſtantiis ſimilia ſunt,quod calidius eſt,id potentiꝰ eſt ad trahendum, vt pote quod ſimilitudini auxiliarium accæperit calorem. Itaque docet Gale.proinde medicamento humorem trahi non tamen ab humore medicamentum,quod medicamentum calidius ſit,& tractio à calore iuuet eam, quæ à ſubſtantiæ ſimilitudine fit. quod contra omnino contingeret, ſi calor traheret ratione vacui,fieret enim, vt arbitror,reſoluto à calore vicino ſucco, atque in illius locum ſuccedente reliquo,ſed ea lex eſt ſucceſsionis loco eius quod euacuatur, vt propinquius ſuccedat lõginquo prius,& fluxum prius ſolido & tenue craſſo.ſpeciei aut formæ nullum eſt diſcrimen.tamen in tractione à ſimilitudine illud quod ſimile eſt ſolum trahitur.itaque cum tam ſit agaricus pituitæ ſimilis quàm illi hæc,& caloris actio acutior ſit,tractio à vacuo anteuerteret tractionem à ſimilitudine,atque ita neceſſe eſſet,euacuari prius magis propinqua & fluxiora & tenuiora deinde proprium humorem: aut gratia exempli dato pharmaco extractorio pituitæ,ſerum prius,bilem deinde,tertio pituitam. quod contra fit omnino,prius enim extrahitur proprius humor. deinde ſi ſuperpurgatio vocata fit,reliqua ſuccedũt dicto ordine.quoniam ſcilicet calor & ſimilitudo cõſpirant in vnicam tractionẽ. Præterea,qua ratiõe calor in phlegmone,traheret verſꝰ ĩflamatã pticulã ratione vacui cũ quę inflamata eſt,neceſſario patiať multitudinẽ ad voſorũ capacitatẽ?& vſq; dũ phlegmone incipit reſolui,nihil remittat tẽſionis, etiã ſi aliunde nihil fluat?quin potiꝰ calor attenuãs cõcluſum humorẽ, diſtẽdat ampliùs?tñ tũc tẽporis ſolet maximè trahere,quo nihil reſoluitur, in principio ſcilicet,cum iam pars vacuatur à calore per reſolutionem, tunc temporis ſolet fluxio ceſſare.Igitur caloris eſt proprium trahere perſe,non ex accidenti, aut vacui ratione.tamen Gale.3.de facultatibus naturalibus duarum tantum tractionum meminit,nulla caloris mentione facta,quia ad trahendum ſolet cum ſubſtantia conſpirare atque ad ea quæ eo loci dicebantur nihil intererat,illa diſtinguere. Argumento etiam eſt frigus,quod repercuſſum facit materiæ,non quod impleat locum,ex quo repellitur materia illa,ſed quòd natura ſua frigori hoc inſit.quare eius contrario,calori contraria vis inerit trahendi,atqui hæc perſe,non vacui ratione. Adde medicamentum calidum impoſitum cuti non eſſe quod ratione euacuationis trahat. nam vt diſsipat tenuem ſubſtantiam ita ſuccos diſſoluit in halitus,quare vicinas venas potius diſtendet, præ plenitudine,quàm euacuet.quòd ſi quid euacuaret, cum id ſenſum fugiat,non affatim & repente,potius cõciderent venę quàm ſucceſsione replerentur.ſed ſumus de his dicturi procedẽte ſermone, vbi de expurgantium medicamentorum facultate dicemus.de cauſa qua non ſolum ſucci ſed & omnia natura conſtantia proſequntur proximæ rei euacuationem, cæpimus dicere primo huius operis libro quæſtione 2.indignabundi præ cuiuſdam noſtri arrogantia,qui philoſophos omnes medicoſque ſimul damnat, quòd ad deuitandum vacuum moueri hæc dicũt, ſeque omnibus dicit ſapientiorem, qui inuenerit, nõ ſuccedere aquã,gratia exempli,cum ſurſum ſuctu trahitur,ne vacuũ detur,neq; enim(inquit)id curat aqua,neq; id intelligit,ſed qui ſugit facultatẽ quãdã immitit aut impulſionẽ, deniq; horũ modorũ aliquo illi violentiam infert. Sed intelligat hic,quod prædicto loco monuimus, facultates omnes quã tumuis naturales, ac ſine ſenſu ſint, operari propter finem, atque has ipſas multo minus à ſuo fine aberrare q̃ intelligentes.præterea ea quę omnibꝰ rebus proſunt,ſingulas procurare,quoniam natura cõmunis per omnia diſperſa eſt.ita non eſt præter rationem, aquam aſcendere, ne ab aliarum rerum cõmertio diuellatur.quod ſiue dicatur ita,conſequitur ne amittat rerum continuitatem, ſiue ne detur vacuum, ſiue ad replendum vacuum perinde ſit. nam ſi de his rurſus inſtitueretur quæſtio de nomine eſſet. illud tamen tentandum eſt monſtrare,illum qui euacuat nullam vim inferre ſuccedentibus corporibus,atque ita neque violentum eſſe hunc motum,etiam ſi aqua vt erat in exemplo aſcendat. Conſiderandum eſt id quod Gale.obſeruauit ac docuit.3.de facultatibus naturalibus cap.vltimo, ſucceſsione ad vacuũ etiã longinqua trahi poſſe,ſed ſimilitudine non niſi propinqua. magnes enim ſi longè à ferro ſitus ſit,illud non trahet,ſed per oblongam fiſtulam aëre aut aqua plenam, priorem ſub-

ſtantiam

ſtantiam hauriens, vel longinquiſsimam poſsis permouere. Quod euidentiſsimo argumento eſt, eũ qui euacuat non operari quidquã, in id quod ſuccedit, cum inſtat periculum vacui, ſed ex accidenti hęc ſucedere, quoniam proximus locus euacuabatur. Nam ſi operaretur, facultate aliqua operaretur facultatẽ vero, vt dicitur libello de multitudine, oporte eſſe δραςικὴν vel ποιητικὴν idest, efficacẽ, aut effectricẽ. atqui ſi vis aliqua eſſet effectrix, neq; ex quacũq; diſtãtia, neq; ex admodũ magna poſſet operari, ſed ex certa quadã, eaq; mediocri vt aliæ facultates. ſed ſi intelligas fiſtulã aliquã ęneã, à puerili bucca ꝑduci vel vſq; ad cęlũ ipſũ, puerũq; inſpirãdo haurire, neceſſe ſit aut aẽrẽ rareſcere, aut fiſtulã ęneã frangi, aut materiam vel ab ipſo cœlo permoueri. hæc verò facultate aliqua pueri efficaci fieri, non eſt probabile, neq; omnino fieri, niſi per accidens ſuccederent. quanquàm eſt ab opinione contraria hoc argumentum non contemnendum. Experimento conſpicimus, quo ſubſtantia ea quæ in locum qui vacuatur ſucceſſura eſt, eſt denſior, eo ſuctum debere fieri à maiori vi. nã ſi in aẽre vellis folles aliquos dilatare id facilime efficies. Cæterum ſi in denſiorem aliquam materiam facias foramen follium impingere, non amplius poſsis ipſos dilatare. etiam ſi apponas cõnatus extremos. Igitur reſiſtit res, quæ ratione vacui trahitur, tractioni, quod ſi fit, conſtat eſſe violentum motum, nam qui naturalis eſt, ſine interna reſiſtenſia fit, reipſa quę patitur conferente vim. pro huius argumentis dilutione, recipiendũ primò eſt, id quod negabit nullus. cùm locus aliquis diſtenditur ad replendum vacuum, citius ſuccedere propinqua quàm diſtantia, rara quàm denſa, mollia quàm dura. Præterea enim aduertendũ eſt, res eâdem natura quieſcere ne vacuum fiat, qua mouentur ad replendum. nam ſi ex motione inſtat periculum vacui, eodem appetitu nitentur quieſcere, quo contendunt moueri ad replendum vacuũ. cum igitur aliquis nititur tendere thoracẽ, ſi nulla ſubſtãtia adeſt quæ poſsit ſuccedere, difficilis dilatatio fit, nõ reſiſtẽte re quã conamur trahere, ſed vaſe ipſo, quod dilatamus, conãte quieſcere, ne detur vacuũ quod ꝑinde obſiſtit facultati dilatanti. Vides igitur qua ratione fieri poſsit, vt res duriores difficilius trahãtur, q̃ molliores, ipſis tñ nequaq̃ reſiſtentibus. ſed cũ quod debet ſuccedere mollius eſt, ſuccidit facile, cũ vero durius ineptiuſq; ad motum, ipſę partes vaſis quæ ſunt ſequaces ſubueniũt vacuo, quieſcendo renitẽdoq; dilatationi. Nã eodẽ impetu, quo ſi ſemel forẽt dilatatę ſubſiderẽt, ne fieret vacuũ, eodẽ, inquã, reſiſtũt ne dilatentur. Igitur quę mouẽtur ſucceſsione eius quod euacuatur, ſuccedũt ne vacuũ fiat. vis effectrix huius motus (diximus enim hactenus finẽ) propria cuiuſq; rei eſt forma. verũ de tractionibus ſatis multa diximus. perpendendũ modò eſt, qua ratione ſciſsione venæ ſanguis effundatur. Tractionẽ aliquã eſſe à parte vulnerata cõſtat quandoquidẽ frictio, ligamẽ, aut calida, quib⁹ vtimur, neceſſariò tractionẽ faciunt. ſed conſtat hanc inefficacẽ eſſe, ad tantũ ſanguinẽ extrahendum, quantũs vna venæ ſciſsione mitti ſolet. Videtur itaq; effundi (atq; hęc noſtra ſentẽtia eſt) à propinquis partibus extractus, à longinquis ſuccedẽs, loco eius quod euacuatur, atq; cũ venæ adeo plenæ ſunt, vt corpus aut pars aliqua grauetur, expultrice vi, quę eſt in ipſis vaſis, fluxui ſanguinis adminiculãte. quod impetus qui magnus ſolet eſſe, influẽte ſanguine diuq; durãs declarat. nõ enim loco eius quod euacuatur, in vaſis potentibus cõcidere, cũ tanto impetu flueret. neq; verò propterea quòd poſsint venæ cõcidere, tollitur omnino ſucceſsio, pro eo quod euacuatur. ſuccedunt enim ſucci, vt dixi, & ad deuitandum vacuũ, & ad ſeruandã continuitatẽ propriam, vt aqua in plano ab vna parte effuſa, vbi nullũ vacui periculum eſt, fluit tamen gratia ſeruandę ſuę continuitatis. caſus tunicarum tollit periculum vacui, ſed non diſcontinuationis. ſi etiã venę grauante plenitudine laborantes ſint, non dubium quin fuſionem iuuent. vt natura expurgationi, quæ à pharmoco fit, cũ fit oportune, adminiculatur. vt igitur expurgatio illa fit, hinc trahente pharmaco, illinc expellentibus vaſis, ita illa miſsio ſanguinis fit, hinc trahentibus frictione, ligamine & calida: illinc cõcitato motu ſucceſsionis, illumq; iuuante facuultate expultrice. ſed vt cũ ante concoctionẽ citra magnã indigentiam expurgatio fit, trahente fit Phrmaco, & nequaq̃ adminiculante natura, ita cum ſanguis mittitur citra redundantiam, aut acrem ſanguinis qualitatẽ (nam hęc quoq; poteſt inſtigare expultricẽ, quod in fluxib⁹ ſpõtaneis, qualis eſſe ſolet fluxus ſanguinis de naribus, ſępe fit) nulla expulſione fit ſanguinis miſsio, ſed ſucceſsione eius quod euacuatur & tractione, quã arte facim⁹. atq; tales ſunt miſsiones, ſanguinis quę ſua ſponte ſępe cohibent. in quib⁹ ſanguis non venit ex admodum longinquis partibus. in miſsionib⁹ ſanguinis quæ citra multitudinẽ fiunt aliquam, tamen ſunt nonnunquàm neceſſariæ, accubatio ægrotantis decliuis, verſus ipſam ſciſurã procurari debet, vt grauitas quoque ſanguinis fluxum iuuet. Ex eo verò quòd diximus, tractionem artis fieri, naturæ nullam, conſtat rectitudinem fibrarum, quam nonnulli vane induxere, nihil conferre. nam hę ſunt facultatis trahentis inſtrumenta, quæ nunquàm trahit, niſi cum ſentitur inanitio. interim verò dum miſsio ſanguinis fit, nihil minus poteſt ſciſa pars ſentire quàm exinanitionẽ, quia cum verſus illam humores confluant, aliæ inaniuntur, ipſa ſola diſtenditur repletione. Quoniam verò dictum eſt facultatẽ expultricem ſimul operari, conſtat, intereſſe multum: eam rectitudinem in vacuando ſeruare, quam ſeruat natura cum ſua ſponte vacuat, quoniam ei quæ in rectũ fit euacuationi facili⁹ natura adminiculatur, vt per ſciſuram in recto factam deponit noxia, quibus lęditur, ſed de his ſumus iterum dicturi ſtatim, modo conſequentia ſermonis diximus.

¶Caput quartum. De rectitudine quam ſeruari oportet in venæ ſciſsione.

*

QVANDOQVIDEM VNO HOC CAPITE RECTITVdinis multæ controuerſiæ centinentur, & multæ opiniones, neceſſe eſt imprimis dicere ea, quæ dogmatis omnibus communia ſunt, quo deinde quæ ſunt conſtituta in controuerſia diſtinguantur. Quæ ad venarum anatomem ſpectant, non debent argumentis diſputari, ſed aut oculis cõſpici, aut ſi cui hoc non contigit, interim ex probatiſsimis autoribus, iiſque qui diſſectorũ diligẽtiſsimi fuerint, recipere, & quæ inter oẽs maximè conueniunt ea probare. Interim ego modò tibi, quominus labores, quę ad ea quæ dicenda ſunt neceſſaria videbuntur de venarum diſſectione, aperte ac fideliter enarrabo. Monſtratum eſt in primo huius operis libro, venas ex hepate oriri, à quo proinde ſermo exordiendus eſt. Ab hepate naſcuntur duæ venæ. prima eſt à parte caua, hæc dicitur portæ, quia per ipſam ſubiit in hepar alimentum: atque eadem ratione eæ quæ à portis proficiſcuntur venæ, radicibus conferuntur, reliquæ ramis. quanquam nonnullæ partes (quæ ſcilicet neque admodum tenuis, neque admodum confecti ſanguinis habent opus, per venas, quæ ex portis oriuntur, nutrimentum accipiant. hæ ſunt ventriculi fundum, et lien, à quo rurſus vena reddit in ventriculi magnam partem & omentum, peritoneum, & pancreum. reliquæ venæ quæ hinc prodeunt, aliæ meſenterium recti inteſtini generant, vſque ad podicem productũ, aliæ meſenterium coli, alię hæc ambo colligant, aliæ inſeruntur in pilorum, aliæ in dodecadactilum ſiue ecphyſim, per quas vt radices, humorem trahit hepar ex vẽtriculo & inteſtinis, quę illi idem præſtant, quod terra plantis. Altera vena quæ ex giba deducitur, caua appellatur, quæ in ipſo exortu diſſecatur in duas, quarum altera aſcendit ad nutriendum ſuperiora, altera ad inferiora repit per ſpinam. Quæ ſuperiora nutrit, aſcendit per ſeptum tranſuerſum, inſeriturque in cordis dexterum ſinum. Antequam hæc penetret cor fiunt ex ea venæ prætenues, quæ nutriũt ſeptum tranſuerſum & pericardion, & cum iam cor tranſcendit, altera vena ex ea fit quæ dicitur & eſt ſine coniuge (quanquam hanc quoque citra cor produci putauit Galen.) abitque vſque ad quartam thoracis vertebram, quàm vbi attigit detorquetur deorſum, inclinans ad partem dextram (nam illic gula incipit inclinare ad ſiniſtram) & ad ſingulas octo coſtarum inferiorum binas remittit venas, vtrinque vnam, ad nutritionem. Sed ex corde exit ad pulmonem vena, quæ arterialis dicitur, quia duplici tunica eſt conſtans, vt arteriæ. Et caua cor iam præter greſſa tendit recta verſus iugulum, remittens in quatuor coſtas ſuperiores venas quibus eæ nutriunť. deinde ab illa prodeunt primum duæ magnæ venæ, ab vtroque latere vna, quæ per axillas in brachium tendunt, ſunt hæ internæ dictæ, tñ quæ rectà aſcendit, non inſumitur in has, ſed procedit tantillum, diſſecaturque deinde in vocatas iugulares, quæ per iugulum, a quo nomen illis tributum eſt, in caput aſcendunt, diuiſſæque multifariam in totum illud diſperguntur. Poſtquam iugulares ſeparatæ ſunt, ab illarum quaque vna altera prodit, quę tendit in brachium, eſt hæc dicta humeraria, quia antequam brachium ſubit, mittit nutrimentum colli partibus internis, clauiculis, dorſo. ab interna & hac quam dicimus appellari humerariam, quamque alii externam appellant, iuxta cubitum proficiſcuntur ramuli, qui coeuntes paulo poſt, venam conſtituunt, quæ communis dicitur. Hincque tres inſignis magnitudinis ad manum tendunt, vbi mille modis coeunt, & diſtribuuntur. Ita ſe habent venæ ſuperiores. A ramo cauę qui deorſum repit, prodeũt primo duę venę emulgentes vocatę in duo renes, à ſiniſtra illarum tendit alia in ſiniſtrum teſtem, cui altera reſpondet tendens in dextrum, non quidem ab emulgente ipſa ſed infra illam ex caua orta. deinde mittuntur etiã ex magno illo ramo venæ ad lumbos & ad vterum, aliæ ad fundum, aliæ prope illius os, quæ etiam ad fundum vſque pertingunt, productis quibuſdam ramulis. Ex lumborum vterique venis, quædam aſcendunt rurſus per rectos ventris muſculos, & coeunt cũ aliis quæ ex mammis deſcendunt. Tandem illa, quę in hæc omnia diſtribuenda deſcendebat, in duas tendentes in inguina diſtribuitur, quæ deſcendentes illhinc per femora, prope genu in ramos tres diuidũtur. abit alter per internã partem ad poplitem, alter per externam tibię ad pedem,

alter per medium ad malleolum. hæ tres venę diſpēſantur in pedes vt tres alias in manus diximus. Eſt quòd omnes medicorum ſectæ recipiant rudem hanc anatomem. Illud quoque cum omnibus conuenit nobis, euacuationis eſſe tres modos, reuulſionem, euocationem & deriuationem: reuulſionem fieri ex contraria, euacuationem ex laborante particula: deriuationem neque ex cōtraria neque ex eâdem parte, ſed veluti à lateribus Hippo, libello de humoribus diſſeruit de reuulſione & deriuatione, ita ſcribens: medella euocatio deriuatio in caput, in latera quà maximè repit, aut reuulſio in ſupernis deorſum, & infernis ſurſum. Sexto etiam epidemiōn parte ſecunda contextu vigeſimo octauo, reuellere, inquit, ſi quò non oportet repit, ſin autem quò oportet, his apperire vt repunt vnaquæque. Itaque harum euacuationis ſpecierum fuit vt omninm etiam bonorum nobis autor Hippo. quas omnes ab ipſo recipiunt. Neque minus illud recipiunt omnes ex Hippocrate, euacuationes has omnes, fieri debere per communes venas, & ſecundum rectitudinem malè affectæ partis. Nam & euacuationes quæ ſponte naturæ fiunt, ſi ſecundum rectum fiunt ſubleuant periculum, ſin minus nō ſubleuant. Nimirum eſt familiariſsima naturæ hęc rectitudinis obſeruatio in euacuationibus, quæ & in abſceſibus etiam conſpicitur. deponit enim membrum quodcunque ſua excrementa, in partes quæ ſibi lateris conſortes ſunt, potiuſquam in aduerſas. Ex hepatis plenitudine in dextro inguine fient bubones magis, ex line in ſiniſtro.

Hęc omnia innuit breui hippocrates ſexto epidemiōn ſecunda parte contextu duodecimo dicēs, ſecundum rectum & coſtarum dolor, & hippochondriorum contentiones, & lienis elationes, & ex naribus fluxiones & aures ſecundum rectum. Atque in eandem ſententiam paulo poſt. Cōſideranda hęc, quo, & vnde. Galenus toto opere de criſibus eas expetit euacuationes, quæ ſecūdum rectum fiunt, ad boni iudicii fidem tertio de criſibus capite tertio ita ſcripſit: oportet autem ſanguinem recto curſu fluere, ex dextra quidem nare propter hepar, & ea quæ ſub dextro Hypochondrio ſunt, ex ſiniſtra autem propter lienem & vicinas partes. Si igitur natura ſecundum rectitudinem euacuat, conſtat medicum non debere euacuare, ſine rectitudine. Hæc ſunt, quæ recipiunt omnes. quanquam de modo quo obſeruari debet rectitudo nō oēs eodēmodo ſentiūt. Sed Auicena & eius aſſeclæ dicunt, in humano corpore, vt & in quocūq; alio, eſſe tres diametros, longitudinis ſcilicet latitudinis & altitudinis iuxta quos conſtat tria eſſe contraria, ſurſum & deor in longitudine, dextrum & ſiniſtrum in latitudine, ante & retro in altitudine. His fundamentis iactis, dicunt, reuulſionem ex maxime contrariis debere fieri, atque hanc perpetuò fieri debere ante deriuationem: & euacuationem, interim dum fluxio fit. Hæc cum præcipiant hanc vnam obſeruant rectitudinis legem, non tranſgredi duos diametros. Verum ſecundum vnicum, quo ex remotiori à malè affecta parte loco, fiat ſanguinis miſsio, eò potentius eam dicunt reuellere. hinc fit, vt ad dolorem capitis venas in malleolis primo ſecent, quia ſecundum vnicum diametrum, longitudinis ſcilicet, ſunt remotiſsimæ, deinde paulatim accedant propius, ſecundum diametrū eundem. ſecant ſcilicet ſecundo communem in brachio venam, vltimo externam: atqui hanc nō ſine timore, vt qui ad malè affectam partem vereantur trahere. Qui illorum maximè audaces ſunt, dimittunt melleolos, tamen ſciſsionem venæ communis ante exrernam, nulli illorum negligunt. In bubonibus inguinum venam ſecant in brachio, ita & in renum affectionibus, vteri & teſticulorum. Auicena libro tertio fen decima tractatu quinto capite primo, in pleuritide & aliis internis inflammationibus, primo iubet ſecare venam in malleolo eiuſdem lateris, ſecundo communem in brachio contrarii lateris, vltimo internam eiuſdem lateris. qui duas tantum omiſsit, quibus ſciſis, poſſet amplius ab affecta parte recedere, venam in malleolo contrarii lateris, quia hæc diſtat per duos diametros, & externam in bracbio contrario, quia hæc diſtat quā plurimum. Sed alii quia ab ægrotantis bono non eatenues cauent, in his affectionibus à contrarii lateris vena interna miſsionem ſanguinis auſpicantur. Hæc eſt itaque barbarorū praxis in mittendo ſanguinem. qui tamen verbis Hippocratis & galeni atque adhibitis rationibus ita conantur ſuam ſententiam confirmare. Hippocrates libello de natura humana commentario ſecundo contextu nono, ita ſcripſit, curare oportet, in ſectionibus longiſsime ſecare à locis in quibus dolores fieri conſueuere, & ſanguis colligi. ita enim minime magna mutatio inopinatò fiet, & conſuetudinem præcideris ne amplius, eodem loco colligatur. Quib⁹ verbis conſtat contineri Hippocratis ſententiam, à quam longiſsimis ſcilicet vacuandum eſſe, neque ſine argumentatione. Quo enim inquit, fluentem humorem retraxeris, ad remotam magis partem, eò citius facies deſueſcere, quo ſolebat ire. Igitur ex remotiſsimis ſemper vacuandum eſt. hoc idem docet Galenus millies dicens, ex contrariis fieri debere reuulſionem. Quod verò reuulſio ex tam contrariis locis fieri debeat, vt etiam latus tranſeundum ſit, & ex ſuperioribus veniendum ad inferiora, de ſententia etiam Galeni, conſtat, ex decimo tertio Methodi capite

tertio. Vbi ita habet: altero crurum male habente, ſcarificabis reliquum, altero brachiorum, crura. It itaque à brachio ad crura, & à dextro ad ſiniſtrum. Celſus quoque decimo capite ſecundi libri humero affecto, ſecare iubet venam in brachio contrarii lateris. Paulus capite quadrageſimo libri ſexti ita ſcripſit, igitur in recens inflammatis particulis ex contrapoſitis oportet efficere euacuationem, in diuturnis verò inflammationibus ex vicinis. Ætius ſermone quarto tetrabibli ſecundæ capite ſexageſimo octauo, in his vero qui acuto morbo vt diximus infeſtantur, ſi quidem circa mammas ac clauiculam hæreat dolor, venam incidere oportet, vt dictum eſt in brachio, non eo quod recta ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito. Ecce igitur vt plerique Græcorum (dicunt) quín & Gal. ipſe videtur eodem modo mittere ſanguinem, quo arabes. Quod enim reuulſio ad maxime contraria fieri debeat, videntur hactenus probaſſe. quod verò incipiente inflammatione vtendum reuulſione ſit perpetuò ante euacuationes alias, colligunt ex eodem Galeno qui ſecundo de ratione curandi ad glauconem capite ſecundo ita ſcripſit, influentium igitur adhuc humorum retractio, eorum qui iam partem obſedere deriuatio medella eſt. hinc factum eſt, vt cum hæc de ſententia Galeni ſibi videantur barbari dicere, Auerroes libro ſeptimo capite vigeſimo nono irrideat Galenum quod aliud docuerit, in ſermonibus vniuerſalibus, (ita loquitur) aliud opere exſequatur. Huius ſententiæ ratio in ipſis autorum ſermonibus continetur, quòd ſcilicet ex proxima parte vacuare pleno corpore, aut impetu fluxionis nondum ſedato, non videtur poſſe periculo carere, quoniam humorum impetus excitatur verſus partem, qua emittuntur. Igitur ab affecta fluxione parte euacuare, nihil aliud eſt quam iuuare impetum verſus partem, in quam ſponte ſucci fluebant. Potiſsimum ſi redundantes humoribus ſint partes quæ immittunt. Videtur itaque conſultius à contrariis maximè partibus euacuare, quò impetus in contraria trahatur, & partes immittentes per præcautionem inaniantur. Hæc eſt opinio barbarorum, qui, iactis ſuis fundamentis, videntur conſentanea collegiſſe. ſed quoniam Galeni opinio omniumque, qui Hippocratis artem multum promouère, longe diſtat ab horum ſententia, tentandum eſt videre quid in conſtitutione huius dogmatis deliquerint. Errant enim quammaximè in primis fundamentis, quo factum eſt, vt in ipsã praxim, multi errores proceſſerint. Nam quod primo accipiunt, triplicia eſſe ſecundum locum contraria, quoniam tres diametri ſunt, male colligunt. Nam aliam quandam reliquere contrarii rationẽ quam partes, quæ in imò ſunt, habent cum omnibus partibus extremitatis. Hęc eſt intrò et extra. quare multo melius Galenus dixit libello de reuulſione, quatuor eſſe contraria, à ſuperioribus ad inferiora à poſterioribus ad anteriora, à dextris ad ſiniſtra, ab internis ad externa. Quod enim hanc contrarii rationem omiſſerint, ſatis conſtat. Nam aliter ſi fingas partem quæ in medio corporis eſt, male affici, nulla ex parte reuulſio poſſet fieri, quoniam nulli parti eſſet loco contraria. Eſt enim hæc pars, quæ ſuperiora ab inferioribus, anteriora à poſterioribus, & dextra â ſiniſtus ſeparat. habet igitur aliam contrarii rationem quam illi omiſſerint. Nam ſi dixeris (quod ſolum dici poſſe videtur) partem illã mediam toti extremitati & omnibus in ea partibus eſſe contrariam, ſecundum rectitudinem alicuius diametri: qm̃ ſuperiorib⁹ eſt ĩferior, et ĩferiorib⁹ ſuperior, ad dextras partes eſt ſiniſtra, ad ſiniſtras dextra. Tunc quoque malè illi cenſeant, venæ internæ cubiti dextri lateris, cum inflammatione dextræ partis pleuræ, nullam contrarii rationem intercedere, quando ſi conferas cum brachio, ſiniſtra ſit ea pars, non igitur ita dici debet, dextrum ad ſiniſtrum, aut ſuperius ad inferius. Sed corpus vniuerſum in partes ſuperiores & inferiores cogitatione ſecandum eſt. Atque harum quęlibet rurſus ſecari debet in dextras & ſiniſtras, rurſumque ſingulę in anteriores & poſteriores. ſuperiores partes ſunt, hepar, liẽ, & quæcunque ſupra hæc membra ſunt conſtituta, quæ verò infra ſunt, inferiora. Eſt verò terminus partitionis hic, quandoquidem vt paulò ſuperius dictum eſt, diuerſo cauæ venę ramo, cum vena cauæ ſtatim ac ex hepate prodit, bifida ſit, nutriuntur omnia hepate inferiora, atque ea quæ ſupra conſtituta ſunt. His fundamentis ita iactatis, ſcire licet, apud Galenum hanc eſſe rectitudinis legem, vt ſocietas membrorum ſeruetur, dextrorum ſcilicet cum dextris & ſiniſtrorum cum ſiniſtris, ſuperiorum cũ ſuperioribus, inferiorum cum inferioribus, non vt illi opinabantur, diametrorum aliquam rectitudinem. Igitur cum ſuperior pars laborat, quæcunque ea ſit, in brachiis ſecanda vena eſt, cum inferior in crutibus: cum dextra, in brachio aut crure dextro, cum ſiniſtra in ſiniſtro. quod vt exemplis declaretur, propter inflammationem hepatis, ex dextro cubito, propter inflammationem ſiniſtri renis, ex ſiniſtro crure ſecari debet vena. Cœterum non hæc modo conſideranda ſunt. Nam & ipſarum, quæ ſuperiores ſunt, partium, aliæ hanc, aliæ illam venam ſecari iubent, nimirum hippochondria & thoracis tota regio, internam: partes circa collum & caput externam, quam humeralem dicunt, cum vtræque laborant, aut nulla, ſed citra indicationem partis ſanguis mittitur, communis ſecanda eſt. eſt huius nulla alia ratio quã quod in anatome comperimus quòd ſcilicet externa vena collũ & caput nutrit, thoracẽ & hippochondria interna. nõ quidem cũ iam ſciſſa eſt, ſed ductũ quodã nõ adeo longo. hæc itaq; eſt mittendi ſanguinis Galeno metho. quæ quanto ſit rationi magis conſona, eà qua barbari

medici vtebantur,hinc dices, ꝙ cum hac via videamus proprius ad ipſam] partem laborantem accede
dere,tamen recedimus etiam ab ipſa quam longiſsime.nam aut Hippo. & Galenus cum ex maxime
contraria parte reuellere præcipiunt(præcipiunt enim perſæpe) omni modo contrariam partem in-
telligunt,aut certo quodam:primum neque ipſi intelligunt, non enim vererentur tranſire duos dia-
metros. ſi ſecundum cōſtat internam venam cubiti dixtri à thoracis dextra parte diſtare admodum lō
gè,ea contrarii ratione quæ internorum cum externis eſt.præterea, conſtat:vbi duplex indicatio cura
tionis eſt ab affectu,amethodum eſſe operari pro ratione vnius neglecta altera, ſed eligendum tunc tē
poris auxilium eſſe,quo vtrique indicationi aliquid præſtetur.ſed neceſſe eſt cum propter fluxionem
aliquam ſanguis mittitur,aliquid fluere,ſi modo fluxionis principium eſt,& aliquid fluxiſſe.neque e-
nim fluxionem antea ſentimus quàm id quod fluxit dolorem exicitet.quod fluit reuulſionem exigit,
quod fluxit partim euacuationem partim deriuationem.quod in anguſtos impigit meatus euacuatio
nem quod circa partem ipſam eſt,deriuationem.Igitur in omni tali affectione ea miſsione ſanguinis
vtendum eſt,qua ſimul & reuulſio & diriuatio & euacuatio fiant. hæc fiunt miſso ſanguine eo modo
quo diximus.nam quoniam contraria loco eſt vena quę ſecatur reuellit, quoniam lateris habet ſocie
tatem,deriuat & euacuat.ſi verò ad mittendum ſanguinem latus excederem⁹, aut de ſuperioribus deſ
cenderemus ad inferiora aut aſcenderemus contra,ſolum reuelleremus, perinde ac ſi in partem labo
rantem incidiſſet nihil.neque verò interna vena cubiti dextri vicinior eſt dextro lateri quàm contra-
ria,niſi obliti ſimus,internas venas in vnam quandam communem ſtipitē coire in thorace,antequàm
vena occurrat,quæ defert alimentum quatuor coſtis primis.quanquam hoc quoque nonnuquàm ali
ter habere conſpeximus,vt ſcilicet ex ipſa interna vena alimentum capiant illæ coſtæ.tanta eſt ſtructu
ræ varietas.Verum vtcumque fiat,ſiue alantur ex caua nondum diuiſa, (quod eſt frequentiſsimum)ſi
ue ex ipſa,ſiue interna,partim ex hac partim ex illa,non eſt inter cubitū & latus tanta vicinia,vt debeat
eſſe ſuſpecta,ne in ipſo mali principio. His ipſis rationibus, quibus hanc ſententiam confirmauimus,
apertum fit,propterea ſecandam eſſe venam lateris eiuſdem, etiam ſi primo inflamationis die accerſa
mur,quod etiam primo die inflamationis,neceſſe eſt aliquid fluxiſſe.Si vero citra malum aliquod,ſo-
la præcautione ſanguis mitteretur,nihil prohiberet & latera excedere.& quancunque aliā membrorū
ſocietatem negligere.quoniā ſcilicet,eo tempore nulla indicatio eſt eius quod fluxit,neque eius quod
fluit,fluit enim adhuc nihil,ſed eius tantum quod timetur, ne fluat, debetur verò vt humori qui iam
in parte eſt euacuatio,& fluenti,partim reuulſio partim deriuatio,ita ei qui fluxurus eſt reuulſio ſola.
ita interpretatur Gal.ſententiam illam Hippo.quam ex libello de natura humana commen.2.contex-
tu.9.pro contraria ſententia adducebamus.poteſt verò non tantum in his qui morbo laborant, ſed &
in benè valentibus eſſe partis indicatio,non eius quæ morbo affecta eſt,cum ſit nulla, ſed eius quæ affi
ci ſolet,in quibus licet vti reuulſione ſola,nihil habente euacuationis aut deriuationis. in his vero qui
iam ægrotant non licet,niſi forte cū maximę plenitudinis ſubeſſent in initio fluxionis notæ, atque ea
pars quæ laborat eſſet ignobilis.vt ſi forte cum magna totius corporis plenitudine inciperet fluxio in
genu incumbere,liceret auſpicari miſsionem ſanguinis à cubito eiuſdem lateris,deſtituta quadamten⁹
rectitudine laborantis particulæ,tamen in pleuritide aut in morbo aliquo tali nunquàm non eſt ope-
randum,vt diximus.quia quod factum eſt morbi,ratione partis vrget.habetur hoc.2.ad glauconē cap.
2.Igitur vt iterum ſermonem reſumentes dicamus,ſi propter præſentem aliquem morbū ſanguis mit-
titur,ſeruanda partis affectę rectitudo eſt,ſi citra morbum,non eſt hæc rectitudo neceſſaria. ſed neq;
adhuc hoc pręceptum videtur eſſe perpetuum,eſt enim ad eam euacuationem,quæ in morbi princi-
pio fit,neceſſaria aliqua loci oppoſitio.igitur vbi deeſt ea, quam nos addidim⁹ externorum,inquam,
& internorum,neceſſum eſt aliam requirere,quò fit vt in inflamationibus externis hæc non adſit, cū
ſanguis mittatur erit.n.ab externis ad externa.aut tranſgrediendū ad aliud latus ſit,aut aſcēdēdū deſcē
dēdū ve.Sūt externę inflāmationes in mēbris illis,quæ extrema dicūtur,brachiis ſcilicet & crurib⁹ cōſi
ſtentes.nam quę in ventre aut ſuperiore aut inferiore conſiſtunt,quantumuis attingant ſuperficiem,
habentur pro interinis.proinde Gale.13.meth.vt paulo antea dicebatur,laborante crure,reliquum, la
borante manu crura ſcarificare iuſsit.quanquàm videri poſſet alicui hic quoque difficile, cur ſi labo-
rante altero crurum ſecatur vena in reliquo,laborante manu non alterius venam ſecamus, ſed deſcē-
dimus ad crura? huius rei(quantum ego iuditio aſſequor)hæc eſt cauſa,cum laborante manu dextra,
gratia exempli,vnius tantū oppoſitionis tranſgreſsio eſſet,ſiue ex oppoſito brachio ſiue ex crure eiuſ-
dem lateris mitteretur ſanguis.accedit,quæ miſsionem ſanguinis ex crure ſuadeat indicatio ſitus, quæ
quanquàm perſe videri poſſet fortaſſe non adeo magni momenti, tamen cum reliquorum eſt ratio
par,quęuis indicatio facit conſilium in hanc aut illam partem inclinare.præcipue cum neque hæc in-
dicatio perſe ſit adeo contemnenda,ducuntur enim proculdubio deorſum multò facilius ſucci,vt po
te grauitatis alicuius participes,quàm ad ſuperiora retrahantur.eâdem hac ratione,quà externa mala à
prę ſcripta lege excipiuntur.Cenſuit Celſus laborante humero,venam ſecare in brachio,nō eo quod é
regione eſt hnmeri affecti,ſed contrario,nimirum vena humeraria ſubit in biachium per humerum
ipſum.

ipſum. Quod ex Aëtio adductum eſt, aduerſus hanc ſentẽtiam, aut intelligo dictum de ſentẽtia archigenis, aut contemno. Quod ex Paulo adducebamus recipio. Nam ita fieri poſſe ſecundum hanc ſentẽtiam, vt in principio inflãmationum ex remotiſsima parte ſanguis mittatur, inueterata in flãmatione ex proxima, intelliget facile, qui attentè vt multa alia Gale. loca, ita vel imprimis decimum cap. 13. meth. legerit, quo loco docet, non ei miſsioni, quam in principio fecerimus inſiſtere, ſed procedente malo ad affectam partem propius accedere. In angina, inquit, primùm eas quæ in manibus, ſecũdo eas quæ ſub lingua ſunt. At his qui in occipite laborant primum eã quæ in cubito deinde eã quę in fronte. quæ & ipſa ſectio reuulſio eſt, à poſterioribus ſcilicet ad anteriora, aut contra. quam docuit hippo. 5. aph. 68. dicens. cui dolent partes capitis poſteriores, in fronte recta vena inciſa prodeſt. Vides igitur vt ſententia Pauli noſtræ conſonet. Reſtat aliud quod interpretatiõe indiget. Dictum à nobis eſt, in membrorum partitione paulo ante, ſuperiores partes ab inferioribus in regione hepatis ſeparari, ita vt cum membra, infra iecur male affecta ſunt, ſciſcione venę in cruribus opus ſit, id quod ratione ex anatome deſumpta monſtrauimus, & à Gale. dictum eſt apertè. 6. epid. parte prima com. 6. his verbis. didiciſti autem membra ſupra iecur, venæ cubiti ſciſcione indigere, infra verò crurum. in poplitibus nobis venam cedentibus, aut omnino ſaltem iuxta maleolos. Tamen libello de ſangui. miſsi. videt᷑ contra hãc ſententiam, protuliſſe, renes vtriuſque generis eſſe, quaſi nihil interſit, illos aut ſuperioribus aut inferioribus membris annumerare, ſed euacuationi ſuperiori & inferiori obediant. Verũ iã dicam q̃d res habet. Membra ſuperiora ab inferioribus diſtinguntur quo loco diximus, ita vt hepar ſuperiorib⁹ annumeretur. Quare quæ prima occurrunt membra in inferioribus, renes ſunt. proinde fit vt cum hepar ſit membrum vltimum ſuperiorum, renes primum inferiorum, nunc hepar nunc renes, terminũ huius diuiſionis Galenus dicat. Fit etiam, cum renes, etſi ad inferiora inclinant, à ſuperioribus tamen non longe abſint, quanquam vtilius vacuantur per inferiora, vt non tamen omnino inutiliter aliquãdo per ſuperiora vacuentur, potiſsimum ſi magna in corpore redundantia ſit, quo tempore licet aliquando, magis ab affecta parte recedere. Hanc eſſe ſententiam hipp. & Gale. intelliges ex loco citato. 6. epid. vbi curans hipp. renum dolorem grauem, inquit, & heleboro vti & poplitem ſecare. Gal. quoque. 13. Meth. capi. 10. inquit, propter renes vero & veſicam & pudendum & vterum quæ in cruribus ſunt. Quin & in ipſo libello de ſanguinis miſsione, ſatis apertè hæc docuit dicens. At renes, ancipites ſunt, ſiquidem ſunt infra ea quæ primo diximus, & ſupra ea quæ ſecundo. vnde ita colligit. qua de cauſa venę ſectionibus in cubito interdum obediuut, vbi videlicet recens fuerit phlegmone, cum ſanguinis multitudine, quibus vero affectio ineſt, quam proprie nephritim nominãt, eam quæ in poplite eſt ſecare expedit, aut certe eas que in malleolis ſunt. ſenſit igitur Galenus, hac in parte hauddubiè vt nos ſumus interpretati. Inuoluit verò prædictis locis, aliam, ad venarum differentiam ſpectantem, controuerſiam. commendat omnibus his locis, venæ ſciſsionem in poplite, pluſquam in malleolis. Nã hanc requirit, vbi illa deeſt. nihil enim aliud ſignificãt illa verba. Eam quæ in poplite eſt ſecare expedit, aut certè eam quæ in malleolis. quod dixit clarius prædicto capite. 13. Meth. eas quę in cruribus ſunt, ac potiſsimum quæ circa poplitem. libello de ſanguinis miſsione cap. 18. loquens de iſchyadicis, inquit: quare ſecta in poplite vena commodior ita affectis eſt, quam ad talos. in commentario etiam. 6. epid. hoc idem dixit his verbis, in poplitibus venas nobis cædentibus, aut omnino ſaltem iuxta malleolos. Itaq; his omnibus locis aperte dicit, meliorem eſſe miſsionem ſanguinis ex poplite ea quæ ex malleolo. Tamen libello de venarum diſſectione ita ſcripſit, deſcribens has venas crurum. Tertia vero quę eſt interior ad anteriorem tibiæ partem procedit ac inde ad malleolos, peruenit ad ipſum tibiæ extremum, hæc eſt ad ſanguinem mittendum commodiſsima. Hoc falsò videtur tribuiſſe Gale. venæ malleoli, ſi vena poplitis illa eſt commodior. Neque verò recipiendus eſt, qui dixerit, eſſe illam venam ad ſanguinem mittendum commodiſsimam, cœterum non omnium commodiſsimam. Nam cum paulo antè de vena poplitis fuiſſet loquutus, tamẽ illam ad mittendum ſanguinem non commẽdauit. Igitur quãtum ego intelligo, hęc ita componenda ſunt. vtilius ſecari venam in poplite, quoniam cũ propinquior ſit euacuat citius, niſi forte cum reuulſionis eſſet neceſsitas multo maior, tunc enim vtilius etiam ſecaretur in malleolo. quæ vena, ſi facilitatem conſideres, commodior eſt ad ſectionem, quam quę in malleolo, quoniam minus eſt in carne ſubmerſa. atq; hinc factum eſt, vt hodie in poplite nunquam ſecet᷑ vena, prę inſipientia aut incuria chyrurgorum, qui quæ difficiliora ſunt fugiunt perpetuò. facilitatem igitur reſpexit Gale. libello de venarum diſſectione, vtilitatem in reliquis. ſed his ita explicatis ad penſum reuertamur. Illud vnũ ſupereſt, quod eſt omniũ difficilimũ, quodq; pleroſq; neoticorũ in errorẽ grauẽ cõiecit, quẽ ſtatim vt hæc dixerimus cõuincemus, cur ſcilicet (cũ à nobis ipſis paulò ante dictum ſit, à latere dextro gr̃a exẽpli ad venã internã cubiti ſiniſtri nõ eſſe diſtãtiã maiorẽ, neq; minorẽ venarũ amplitudinẽ, quã ad eã quæ in dextro eſt) potius iuuat ſectio dextræ quã ſiniſtrę? cui queſtioni videmur nos in ſuperiori ſatis reſpõdiſſe. ſi modo nõ ſumus obliti, nõ alia ex cauſa dixiſſe nos, ſeruari debere dictã mẽbrorum ſocietatẽ, quã ꝙ eã ſeruare naturã perpetuò in bonis criſibus animaduerterimus. quod vt mea fert opinio, naſcitur ab ęqualitate illa membrorũ, quam, quæ nos formauit natura, in lateribus procurauit, numeri & magnitudinis, nõ inſtrumẽtorũ modò, ſed & membrorũ principum.

nam venas,arterias & neruos ex ſuis principiis deducit,ſecundum coniugationem ramum alterum in dextram partem mittens,obiicienſque illi alterum ex ſiniſtra·membris omnibus,quæ non in medio ſita ſunt,vt cor & pulmo,ex aduerſis lateribus alia veluti ad ponderis ęqualitatē oppoſuit, vt hepati lienem,dextro reni & teſticulo ſiniſtrum:atque in aliis eodem modo.tanta fuit naturæ cura in hac laterum æqualitate.vnde factum eſt,vt latus quodq; perſe,propriam quodammodo videatur habere diſpenſationem,atque ita remittat facilius ſi quid redundans habet, aut prauum pars quæcunque in aliam eiuſdem lateris.videmur igitur inueniſſe propoſiti problematis probabilem rationem. quod tamē neotericorum quàm plurimi aliter ſoluunt,nouum quoddam inducentes dogma·à quo quantum ego opinor Gale.ſententia multū abhorret. dicunt enim ſeruari debere,nō eam rectitudinem quam in mēbrorum ſocietate collocauimus,ſed villorū·eo quòd cum venæ ex villis oblongis & tranſuerſis cōſtitutæ ſint, cōſtat ramum aliquem fibrarum oblongarum perpetuitate poſſe habere cum altero rectitudinem.quę igitur vena,cum illis quibus pars affecta nutritur hāc habet fibrarum rectitudinem,ſecanda eſt de illorum ſententia.atque hinc,dicunt,factum eſt vt Gale. aliique probati autores ad mittēdum ſanguinem,neque latus excedere,neque è ſuperioribus ad inferiora aut contra tendere vereātur.vt ex.13.meth·monſtratum eſt,&ex Celſi doctrina,qui in affectione humeri,contrarii cubiti venā ſecat,quoniam ſcilicet dicunt in his omnibꝰ obſeruatur rectitudo fribrarum,quę ſola requirenda eſt. hinc colligunt pleuritide affligente coſtas inferiores, mitti debere ſanguinem perpetuò ex dextro in quocunque laterum inflamatio conſiſtat.quoniam nutriūtur omnes coſtæ inferiores, tam ſiniſtræ q̃ dextræ à vena ſine coniunge,quam ex dextra parte cōſtat trahere ortum,atque cnm venis dextræ partis habere rectitudinem.Cęterum horum placitum pugnat, cum medicis rationibus & rei euidentia. nam cum monſtratum á nobis paulo ſuperius ſit,in ſanguinis miſsione nullam tractionem fieri à natura, docuerit autem Gel·villorum oblongorum,nullum alium vſum eſſe quam tractionem,inſtrumētaque eſſe hæc facultatis,trahendi,conſtat ad miſsionem ſanguinis nihil poſſe conferre fibrarum rectitudinem.Præterea ſi quod de mittendo ſanguinem in pleuritidie inferiori afferunt,verum eſſet, eàdē ratione in affectionibus omnium earum partiū,ad quas ex portis hepatis materia nutritionis mittitur, (eſt eius modi lien & membra alia circa ipſum conſiſtentia) mitti deberet ſanguis ex dextra parte, mittitur enim illis alimentum ex dextra parte.Sed quod omnium apertiſsime illorum ſententiam cō uincit ipſa anatomes eſt, cui illi videntur maximè fidere,falſo enim dicunt,rectitudinem fibrarum obſeruari in mittendo ſanguinem ab autoribus. nam vt vena dextri cubiti cum dextris& ſiniſtris venis inferiorum coſtarum habeat rectitudinem,tamen humeraria dextri lateris cum humeraria ſiniſtri aperte habet nullam fibrarum rectitudinem.nam cum nō decidantur ex radice, vna ſed ex iugularium ramis,conſtat illarum villos ad inferiora reſpicientes deſcendere, per venæ rectitudinem ad cauam, reſpicientes autem ſuperiora, reflecti verſus caput per iugularem. Atqui ſi quis cōſideret oculatius,intelligat in affectionibꝰ hepatis nullā ſeruari poſſe fibrarū rectitudinē, maiorē hoc,q̃ illo latere.nam cū ipſa venarum radix ſit,cum vtroque latere habebit parem rectitudinem. Amatus quidam luſitanus, qui nouiſsimè poſt alios omnes ſcripſit inuexit nouū quodā figmentū,volens nobis imponere in re euidenti. dicit ſiquidem eſſe venæ ſine coniunge à radice,qua parte oritur auana caua, oſtiola quædā, quæ,vt ille inquit,ad hiandum ſanginem aperiuntur, poſtea vero ita claudūtur, vt ſanguinem illum receptum,non amplius remittere ſinant,& ita,inquit,huic venæ ſine pari euenit quemadmodum veſicæ vrinariæ,aut cordis vaſorum orificiis.Iurat hæc ſe vidiſſe ferrariæ in duodecim corporibus hominum,& brutorum.primò ille debuiſſet,quandoquidem admirandi cuiuſdam naturæ artificii, nos admonte,dicere, qualia ſint illa oſtiola,an qualia in orficiis cordis, an qualia in ueſica. non enim eàdem omnino forma ſunt in duobus his locis.Qualia ſint in cordis orificiis,diximus nos tertii libri capite tertio.Qualis ſit vrinæ ingreſſus in veſicam ,capite.17. eiuſdem libri.nullum tale eſſe nature opus in vena ſine cōiuge,modò dicimus,quidquid Amatus dicat.adfuimus nos quoque diſſectionibus,& hac in re illius teſtimonium nobis diligentiam peperit.tamen eſt tam expeditus ſanguini egreſſus ab hac vena,quàm in illam ingreſſus. ſatius multo fuiſſet Amatū& reliquos omnes qui in hac parte ſunt hallucinati, quodam aliud quod in diſſectione apparet conſiderare,& quod nuſquam apparet omittere.cum vena caua cor elapſa ad iugulum tendit, duo ramos non ineuidentes deorſum mittit per internam thoracis partem deſcendentes,alium dextrum, alium ſiniſtrum, prope os pectoris. dexter mittit ramulos prope coſtas dextras,ſiniſter prope ſiniſtras,per ſingulas ſingulos, qui coeunt cum aliis qui e uena ſine coniuge producti,veniūt.dicti duo rami nonnunquàm vnicam radicem habent in vena caua,nonnunquā duas,nonnunquàm prodeunt antequàm caua in ramos veniētes ad manus ſciſſa eſt,nonnunquam,ex ipſis ramis ad manus venientibus.hi rami cum ex venis tendentibus iam in manus deſcendūt,apertiſsime indicāt ſocietatē dextrorum cū dextris &ſiniſtrorū cū ſiniſtris in partibꝰ iis quas vena ſine cōiuge nutrit:cū ex caua,illud ſaltē indicāt,nō opus eſſe vt ſanguis e vena ſine coniuge ꝓdeat,eàdē via qua in illā ingreſſꝰ eſt,cū perdictos modò ramos educi poſsit·res ergo ita habet,eſtq; Amati placitū falsū.neq;alia quęq̃ eſt rectitudinis ratio,quę nō ſit abſurda,pręter modo dictā mēbrorū

ſocie-

ſocietatē,in dextra & ſiniſtra,ſuperiori & inferiori regione.Peragēda itaq; ſunt reliqua,vt dixim⁹,& in omni pleuritide,ſiue ad clauiculā ſpectet,ſiue ad inferiora,mittēdus ſanguis eſt ab affecto latere.mittēdus,inquam,profectò ſanguis perpetuò eſt,quod ad ipſam attinet affectionem, non (vt Hippocrates viſus eſt ſentire.2. de ratione victus in acutis contextu vndecimo)ſi dolor inferiores coſtas tenet, eſt expurgandum. Quod etiam viſus eſt recipere paulus lib. 3.cap.33.dicens ſi igitur ad iugulum vſque dolor pertingit,vena incidenda iis eſt,ſi vero ad hypochondrium, purgandum eſt per inferna.hæc paul⁹. qui tamen Galeni ſententiam non reticuit,ſed addidit. recentiores autem omnibus venam ſecant timentes,arbitror,ex purgatione turbationem.itaque Galenus in com.loci prædicti,ſecundi de ratione victus,multo tutius eſſe cenſet,inquacūque pleuritide ſanguinem mittere,propter graues noxas,quæ expurgationem promptiſsime conſequuntur,potiſsimum in acutis morbis.quæ ſententia proculdubio eſt multò tutior,atque ex eſſentia morbi ipſius,quæ inflamatio eſt educta.quod tamen non putauerim,antiquum medicinæ doctorem ignoraſſe,ſed tunc temporis ſolum expurgationem præcępiſſe, cùm hypochondria affligit dolor, & illa ſubmurmurant,quod euidētiſsimum ſigum eſt vergentis ſua ſponte ad inteſtina humoris.atque hoc cùm nullus aut minimus pleuritidis ſenſus eſt.ſunt enim hæc Hippocratis verba.ſi vero ſub ſepto tranſuerſo fuerit dolor,nullumque ad clauiculam ſignum fecerit ventrem vel nigro veratro vel peplio mollire opportet.hæc Hippo.conſtat verò, vt neque coſtæ inferiores,ſub ſepto tranſuerſo contineantur.hanc ſententiam manifeſte continent verba illa contextus. 64..4.de ratione victus acut.hos ſi ab initio purgare volueris id ante diem quintū facito,ſi vēter murmurauerit:ſi non à medicamentis abſtineto.quare fortaſſe & ipſe Hippocrates,non aliter ac Galenus, in omni pleuritide,quæ verè pleuritis eſſet à ſanguinis miſsione auſpicabatur, quanquam aliter eſt illius verba interprætatus Galenus. Diximus tandem quę in pleuritide & in quacūque alia affectione rectitudo ſeruanda ſit.quare in hac quæſtione nihil iam videtur deſiderari.

¶ Caput quintum. An vtilius ſit in morbis hepatis & lienis ſecare venam inter minimum digitum & anularem, quam internam in cubito.

MOs eſt medicis fere omnibus,in affectionibus hepatis & lienis, cum euacuationes alias tentauerint,ad ſectionem venæ illius quæ in extrema manu eſt, inter digitum auricularem & anularē tanquàm ad ſacram anchoram confugere.quę tñ euacuatio multis in locis videtur à Gal. nūc in alios autores relata,nunc damnata.libello de ſanguinis miſsione cap.13. in calce capitis ita ſcripſit: vt ex iis quæ ad magnos oculorum angulos aut ſub lingua ſunt, nihil ſolet efluere mentione dignum. vt neque ſi quis in pedibus aut ſummis manibus venam ſecet,quemadmodum qui lienem curari putant,ad ſecundum minorem digitorū ſecta vena.3 de anatomicis adminiſtrationibus prope medium libri,ita ſcripſit.altera parte mediam digiti medii & anularis regionem ingreditur, quam venam nonnulli in ſiniſtra manu ſecantes ſinentesque ſanguinem ex ea fluere, quouſque vltrò ſiſtatur, lienem ex tali euacuatione iuuari aſſerunt.Ex quibus locis illud primò animaduertendum eſt, antiquiores medicos non eſſe ſolitos ſecare in his affectionibus eam,quam hodie medici inter minimum & anularem ſecant,ſed eam quæ ad regionem mediam inter anularem & medium,quæ vt licet cuilibet oculis conſpicere,aliquanto amplior eſt,ab eadem radice profecta.Perpendendum præterea. Gale.ſectionē hanc damnantem præterire,probareque in his affectionibus multò magis internam venam in cubito ſecari,neque hoc ſine ratione,ſed quoniam,inquit,ex hac vena vt pote parua & in extremitate conſiſtenti nihil notatu dignum poteſt efluere.tamen videtur huic ſententiæ contrarius locus alter ex.14. cap.libri dę ſanguinis miſsione,quo ita ſcriptum eſt:ſic affecto liene ęque adiuuerit circa proximum medio digitū ſiniſtrę manus inciſſa vena,atque ſi internam cubiti ſecueris,multū enim iuuat afflictū lienē ſanguinis ex ſiniſtra manu detractio.Paul⁹ etiā.40.ca.6.lib.ita reliquit ſcriptū in lienoſis eā præcipue quę inter minimum digitū & proximū medio ſita eſt,in iecinorariis in dextra.extremorū enim euacuatio, quæ elonginquo præcipue fit efficatiorē reuulſionē facit. Quo loco cōſtat, euacuationem in extrema manu probari,atque adeò eius venæ quę hodie ſecatur,nō eius quā de ſententia antiquorū apud Gal. ſecari debere inuenimus.Probat tñ paulus ſectionē hanc nō ſine argumentis.ſed quāto,inquit,vena aliqua ſecundū rectitudinē eſt remotior,tāto reuellit potētius.Igitur cū hęc vena cū hepate aut liene habeat eandē rectitudinē quā interna cubiti,& remotior eà ſit,cōmodior videtur fore ad reuellendū.Eſt igitur ita cōſtituta cōtrouerſia, quantum ego arbitror,ꝑpter eam repugnantiam quæ in verbis Gale.

videtur eſſe. vbi neoterici omnes legunt.14.cap.de ſanguinis miſsione,ſic affecto liene, æque iuuerit circa proximum medio digitum in ſiniſtra manu ſciſa vena:antiqua verſione legebatur, non æque ad iuuerit,dictione illa negationis malè interpoſita.Melius itaque legunt iuniores, quanq̃ neque illud, ęque, habetur in plęriſque codicibus:ſed,ſic malè affecto liene iuuerit circa proximum medio digitũ ſiniſtræ manus inciſſa vena,vt ſi in cubito ſecueris internam.Igitur quantum licet ex Gale. verbis & ex Paulo colligere,vena interna cubiti ad effundendum ſanguinem commodior eſt proculdubio,quoniam eſt amplior.paratior etiã eſt ad vacuãdũ,quoniã eſt affectę parti vicinior.in rectitudine videtur pleriſque nihil differre.ſed omnino eſſe ſecundum eundem diametrum & ſecundum idem latus eadẽ vena. verumtamen reuera vena hæc extremæ manus accępit iam aliquid communis & externę,quare videtur ad exinaniendum hypochõdria incommodior facta. nulla re vena hæc extremę manus venæ internæ cubiti præſtat præter diſtantiam.diſtantia nihil poteſt conferre,præter potentiorem reuulſionem.conſtat igitur aut omninó nunquàm eſſe vtilius hanc venam ſecare quàm internã cubiti, aut id eò tẽpore faciendum,quo maior reuulſionis neceſsitas occurrit.Nam ſi quid aliud poſſet venæ manus ſectionem exigere,eſſet,quamadmodum multi illorum qui hanc venam ſecant dicunt,aut neceſſitas extrahendi tenuem ſanguinem,aut mætus effundendi multos ſpiritus. quoniam, ſcilicet per latioris venæ ſciſsionem plus exhaurietur ſpiritus,& per ſectionem tenuioris,meli⁹ percolabitur tenuis ſanguis.Cęterum hęc ratio facile redarguitur.nam ad extrahendum tenuem aut craſſum ſanguinem, ad eductionem multorum,paucorumue ſpirituũ, amplitudo aut tenuitas venę non tantum confert, quãtũ ſciſſuræ ipſius tenuitas,aut amplitudo.Igitur facilius eſt ex vena interna cubiti educere tenuem ſanguinem,& ſpiritus interius continere facta ſciſsione breui,q̃ venarũ iſtã permutationẽ facere.Vna itaque ſupereſt probabilis aliquatenus ratio,reuulſio maior.Vnde perſpicuum eſt, etiã ſi concedatur venæ huius ſciſsionem eſſe nonnunquàm vtilem,tamen valde errare plęroſque artem medicam exercentium,qui tantum abeſt vt cauſa reuulſionis,hanc requirant,vt poſt alias euacuationes multò viciniores,tandem ad hanc remotiorem confugiãt,recedentes præter omnem methodum in euacuationum ordine ab affecta particula.Sed & vna hac ratione,quæ ſola videbatur ſupereſſe probabilis,videtur Gale.contraria concludere,quòd.ſ.quanq̃ quod ad loci diſtãtiam attinet, vena hæc eſſet ad reuellendum potentior.tamen cum propter ſtricturam non poſsit notatu dignum effundere, ad omnem euacuationem videtur ignobilior.eſt enim neceſſe vt notatu dignũ prodeat, & ad euacuationẽ & ad deriuationem & ad reuulſionem.Igitur quando reuulſionis non eſt inſignis neceſsitas, non dubium quin ſectio venæ in cubito præſtantior ſit.cum verò reuellere ſtudemus magis,longinquitate iuuante ſciſsionẽ venæ in manu,amplitudine ſciſsionẽ venę in cubito, vtriſqué rationib⁹ paribus, vtriuſq; eſt par vtilitas,vt à Gale.dictũ eſt.Quare vt ſemel dicam,ſi nunq̃ plus confert ſciſsio venę in manu quam ſciſcio venę in cubito:conſultum eſt nunquã hanc requirere,vt pote difficiliorem & maiori indigentẽ artis opera,balneo ſcilicet & aliis,quo notatu dignum exeat aliquid.Adde plęroſque autores quin & ipſum Auicenam in curatione inflamationum hępatis & lieneis,venę in cubito ſciſsionem præcipere, hanc tacere,quam dixit paulus,vt pote non minus conferentem altera,ſi propter maiorem reuulſionem vſurpetur,atque quod ad locũ attinet,plus.ſed conſiderationes alias viſus eſt pręteriiſſe.obiiciũt nobis(ſatis certo ſcio)ipſum in operibus euidens experimentum,iactant enim experimento vidiſſe ſe eſſe hãc ſciſsionem in his affectionibus pręſentaneum remedium.Quod proinde putauerim factum, quod ad extremum tandem mali ſolent miſsione hac ſanguinis vti,cum aut ſalus propé eſt aut mors, cumque ex aliis venis pręe timiditate,perpetuò modicum educant, tamen cum ad hanc veniunt, permittunt immerſa manu in calidã copioſius fluere.Supereſt ex hac diſputatione,vt caput tandem cõcludamus:ſciſsionem venę in manu,ea quę in cubito fit,cęteris paribus, hac vna in re conſiſtente diſcrimine,de qua modo diſputamus(nam quod in quantitate & occaſione eſt non debet adſcribi venæ ſciſsioni)plerumque inutiliorem eſſe,raro ęque vtilem, vtiliorem nunquàm.quare de his hactenus.

¶Caput ſextum. An liceat refrigeratis ſecare venam.

PRohibet Gale.in refrigerationem patientibus mittere ſanguinem multis in locis.libello de ſanguinis miſs.cap.6.ita ſcripſit. Si verò horum nihil ſit, cæterum hyems regio ve ſit natura frigida, vel natura quoque hominis frigidior,refrigerantur grauiter toto corpore quibus ſanguis mittitur & accidunt nonnulla, quę fortem ſequuntur refrigerationem ſymptomata. Prętereа regionis frigus aut temporis,prohibent miſsionem ſanguinis,ergo multo magis intemperies frigida laborantis, cum enim ſanguis non modo nutrimentum pręſtet corporis partibus, ſed calor quoque naturalis perſeuerantiam ex eo obtineat, dicente Galeno eodem libello: conſtat miſsionem ſanguinis eſſe auxilium refrigerans. quare refrigerationem potius augebit, quam vt ſanet. Tamen contrà videtur eſſe

eſſe,quod Gale.8.meth.capi. 4. ſanguinem mittere feſtinanter præcepit in laborantibus diaria febre ex cutis obſtructione:at verò prōpriſsima obſtructionis in cute cauſa eſt occurrens frigus. Sed & ipſa ratio conuincit,non modo mitti debere ſanguinem,vbi adeſt refrigeratio, ſed & præproperè faciendum.quia obſtructio prohibet ocultum humorum effluuium.Hoc cohibito neceſſe eſt corpus redūdare ſuccorum multitudine,quæ vt in omnibus diſpoſitionibus eſt periculoſa, ita vel maximè in obſtructione,quippe quæ omnium maximè,prohibens ventilationem, facit putredinem.Itaque vbi obſtructa ex frigore cutis eſt,oportet ſanguinem mittere, & quòd in ea diſpoſitione ſtatim redundant humores,& quòd redundantes facillimè putreſcunt. Quare perperam imperiti medici vulgo perſuaſere,cum aliquis frigus tota cute ſenſit,ac deinde ex obſtructione in febrem lapſus eſt,à miſsione ſanguinis eſſe cauendum:non diſtinguentes, ſit ne affectio qua laborat, calida an frigida, ſed ſolam febricitandi occaſionem reſpicientes Sed rem ita oportet diſtinguere.ſi affectio quam curamus frigida eſt,vt ſi quis gratia exempli intemperie frigida laborat,ſolum calidis eſt agendum,& cauendum à miſſione ſanguinis,quippe quæ refrigerās eſt auxilium.Cœterum ſi affectio calida eſt, & refrigeratio cauſæ antecedentis tantum habet vicem,nihil nocebimus,miſsione ſanguinis extinguentes febrē,& prę cauentes redundantiam,& permutationem ad putridam febrem, ſi modo adhuc diara eſt. nam procatarctice cauſæ,vt dicitur.4.Meth.cap.3. curationis indicatio nulla eſt.ſed omnis,ei⁹ indicatio ipſius affectus eſt.Igitur cum refrigeratio ſolam attingit cutim,mittendus ſanguis eſt. ſentitur eo tēpore ſtatim febris,aut ſaltem mordax per totum corpus ſenſus,propter retentionem excrementorum fumidorum,quæ per cutim expirabant. Tamen cum refrigeratio lædit etiam viſcera, ac penitiores partes, omnium maximè fugienda eſt miſsio ſanguinis. Conſequitur hos ægrotantes, tum per totum corpus ſenſus frigoris,tum etiam reſpiratio frigida,rara & parua. pulſus quoque imminuti vſus.

¶ Caput ſeptimum. Vtrum ſit magis periculoſum in grauidis ſanguinem mittere an expurgare.

MVltis videtur,maiori cum periculo mitti ſanguis in vtero gerentibus,quam expurgetur de ſententia hippo.quandoquidem ille permittit expurgari in mediis prægnationis menſibus. Primo aphoriſmo. quartæ ſectionis: tamen ſanguinis miſsionem toto tempore prohibet. nullo enim tempore excepto,inquit,mulier vtero gerens ſanguine miſſo ex vena abortit, & magis ſi fœtus ſit maior.32.apho.quintæ.Tamen opinio hæc longè abeſt à ſententia Auerrois,qui.7.collectaneorum ca.4. ita ſcripſit.dicit hipp.vtero gerēs nō debet vacuari niſi qn̄ embrionis virt⁹ fuerit fortis(ita em̄ lego quā quam aliter inuenio ſcriptum,ſed apertus eſt in codicibus error)hoc eſt à quarto menſe vſque ad ſeptimum,niſi humores fuerint furioſi, et pharmatiā concedit tūc. ego autem dico, quòd phlebothomia quando adeſt repletio,qua embrio non indiget,non eſt mala, ſed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem.immò neceſſario lędit embrionem,eò quòd in ſe ſubſtantiā habet venenoſam,& fortaſſe faciet,malos humores fluere ad embrionem vt ipſum lędant.Præterea medicinæ purgantes,ſunt medicinę prouocantes vrinam.et quod vrinā prouocat eſt de genere prouocantium menſtrua,& qđ menſtrua prouocat abortum facit. Hæc Auerroes. quibus apertè declarat ſuam ſententiam, neque ſine argumentis, eſſe nempe ſemper miſsionem ſanguinis minus periculoſam expurgatione,in grauidis. Quam ſententiam ego probo. Verum lubet rem magis diſtinguere. Cōſtat ex his locis quę ex hippocrite attulimus expurgationis tutiſsimum vſum eſſe in mediis menſib⁹, magis periculosū in primis vltimiſque:ſanguinis miſsionis tutiſsimum in primis,magis periculoſum in vltimis,in mediis medio mōdo.Itaque quo maior eſt fœtus,eo habere periculi plus. quandoquidē ſanguinis miſsio nocet ſubtractione alimenti:expugatio agitatione, quo fœt⁹ eſt maior,eò pluri eget alimēto,ac proinde eò magis læditur illius ſubtractione,conturbatio facit abortum, dirruptis acetabulis, quibus pendet ex vtero fœtus,dirrumpūtur autem hæc facillimè & primis & vltimis menſib⁹,in his prę ſiccitate,in illis prę humore & mollitie. Igitur differentia temporum talis eſt.Ex qua ſunt q colligant,vt expurgatio periculi plus habet primis menſibus quam ſanguinis miſsio, ita ſanguinis miſsio mediis & vltimis. Quia in mediis expurgatio eſt tutiſsima,in vltimis ſanguinis miſsio valde periculoſa.atque inde rurſus colligunt, plus periculi eſſe, in ſanguinis miſsione quam in expurgatione. quia paucioribus menſibus commodè ſuſcipitur quam expurgatio. Sed ſi quis rectè perpendat,hi falluntur in ipſa conſequētia. Nam cur ſi ſanguinis miſsio in vltimis menſibus fit maximo cum periculo,proinde & cum maiori quam expurgatio? multum enim intereſt miſsionem ſanguinis,quæ fit menſibus vltimis conferre, cum ea quæ aliis,aut cum expurgatione.Igitur nobis aliter dicendum eſt. Quocunq; tempore vtraq; euacuatio fiat,aut vtriuſque par eſt neceſsitas,quod ad affectum attinet,aut impar,ſi hoc:cuius minor eſt neceſsitas:ea euacuatio maiori cum periculo ſuſcipitur.ſi par eſt neceſsitas vtriuſque,ego potius cōſulerem, ſanguinem mittere,quoniam vt Gal.inquit,11.com.2. de ratione victus acutorum, ſangui-

tis miſsio, vel cum minus auxilium eſt, probari debet, quia eſt multo tutius, nedum cum par vtriuſq; neceſsitas. Atqui quoniam horum fides, ex his quæ de vtriuſque auxilii natura dicta ſunt, pendet, curſim prætereo.

¶ Caput octauum. De ſanguinis miſsione vſque ad animi deliquium.

GAlenus multis in locis ſuadet ſanguinem mittere vſque ad animi deliquium. libello de ſanguinis miſsione cap. vndecimo. Primo aph. com. 23. 9. Meth. cap. 4. & aliàs ſæpe. Quod tamen auxiliũ, multis aliis autorib⁹ videtur ſuſpectum, propter periculum. Celſus lib. 2. cap. 10. differẽs de miſsione ſanguinis, inquit, ſemper finis faciẽdus eſt ante quam anima deficiat. Atqui pauló ante in eodẽ cap. dixerat ſatius eſt enim primum leuare ægrotantem, deinde perpurgare, quam ſimul omni vi effuſa, fortaſſe præcipitare. Hoc quoque videtur Auicena formidare, qui magis amat multiplicationem numeri quam quantitatis, vt cum illo loquar. Atque proinde hoc aliquis prudenter putet dictum: partitam miſsionem ſanguinis, quáquã ſit aliquanto impotentius auxilium, quam copioſa ad vacuandum (nam ad reuellendũ efficacior etiam eſt) tamen eſſe tutius. Sed addit celſus argumentum aliud, dicens. Quod ſi in cura quoque aquæ quæ inter cutẽ, eſt ita reſpondet, quanto magis neceſſe eſt in ſanguine reſpondeat? 6. aph. 27. quicunque ſuppurati aut hydropici vrũtur, pure aut aqua vniuerſim fluẽte omnino intereũt. quanto igitur, inquit celſus, veriſimilius eſt poſſe hoc contingere effuſo acceruatim humore, naturæ familiariſsimo. Preterea dicere quiſquam poſsit, in nulla affectione habere locum hanc tam profuſſam euacuationem: nam neque in ardentiſsimis febrib⁹, neque in vehementiſsimis doloribus, in quibus tamen fieri deberet, ſi modo dixiſſet Gale. vera, qui in commentario primæ ſectionis aph. 23. in ardentiſsimis febribus & vehementiſsimis doloribus nihil adeo commendauit quã ſanguinem mittere vſque ad animi deliquium. Sed ardentiſsimæ febres illæ videntur dici, quibus nullæ ardẽtiores, continuæ ſcilicet bilioſæ. in his vero conſtat, vt plerique dehortẽtur mittere ſanguinẽ, vt quod conferat nihil, quin potius effrænatam reddat bilem. Licet hoc legere in curatione huius febris apud Auicenam cuius opinionem inſequuti ſunt plerique, ducti hac eàdem ratione. Alii etiam quod à gal. dictum ſit. 4. de tuenda valetudine, recedentibus humoribus plurimum à natura ſanguinis, cauendũ à venæ ſciſsione eſſe, quòdque libro decimo Meth. eos qui valde calidi & ſicci ſunt, atque ita affecti, non poſſe habere robur virtutis dixit. Quare in illo febrium genere nunquam conſtare vires contendunt, atque ita excluſsas videri ardentiſsimas febres, nõ ſolum à ſanguinis miſsiõe vſque ad animi deliquium, ſed omnino à ſanguinis miſsione. Iam verò de doloribus primo de curandi ratione ad glauconem capi. 13. ita ſcriptum eſt, ita etiam ſi vehementiſsimæ vigiliæ aut dolor intenſus ægrotum infeſtant, cauendæ ſunt copioſſæ ac multæ euacationes. Igitur in vehementiſsimis doloribus non habet locum euacuatio vſque ad animi deliquium. Hæc præcipuè viſſa ſunt difficilia in hac ſententia, quæ tamen nõ ſubuertunt Gale. ſententiam. nam vt ipſemet diſtinguit. 12. Meth. cap. 5. duplex eſt deliquiũ animi. Quoddã qđ græcis λειποψυχία dicitur, quoddam quod ſyncope, hoc eſt præceps virium lapſus magnuſque: illud eſt deliquiũ quo q correpti ſunt facile recuperant vires, quodq; ꝓprie animi deliquium appellatur, leuiuſque multò eſt ſyncope. Sunt qui ita diſtinguant hęc deliquia, vt lipothymia aut lipopſychia ſit caſus animalis virtutis, & ſyncope vitalis. Quorum ſentẽtia mihi placet. quãdoquidem vitalis facultas animali fortior eſt, obſiſtitque iniuriis plus. proinde antequam vitalis inſigne aliquid perpeciatur, incipit animalis defficere, patiente nihilominus vitali, ſed leue deliquium, ad quod vſque cenſeo ægrotantes deducendos: non enim ad ſyncopem. Quanquam vt mox dicemus, expetitꝰ in hoc auxilio refrigeratio totius corporis habitus. quam refrigerarionem conſtat eſſe paſsionem facultatis vitalis, eſt enim calidi innati. quare videri poſsit alicui, hic paſsionem facultatis vitalis expeti, haud quaquam animalis. Tamen hic nihil eſt ſcrupuli, non enim nego expeti perſe paſsionem facultatis vitalis, puta refrigerationem, ſed deliquium. nimirum ſanguinis miſsio perſe lædit facultatem vitalem, ita enim par eſt, cum euacuet ſanguinem & vitalium ſpirituum copiã. Tamen hæc læſio, antequã deliquium vitalis faciat, refugere facit calorem ad cor. cerebri verò facultas, ſtatim ac deſtituitur à calido innato, deficere incipit, cum quoniam cerebrum perſe eſt frigidum & exangue, atq; ideo ſummoperè indiget cordis ſuppetiis, tum propter ſenſus acrimoniam. Itaque paſsio incipit à facultate vitali. tamen deliquium facultatis animalis anteuertit defectionem vitalis. in quo affectu haud dubie intelliges, conſenſum eſſe grauiorem propria paſsione. Nam propria facultatis vitalis paſsio eſt refrigeratio, animalis conſenſus eſt defectus. Itaque quod ad modum, quo hæc fiũt attinet, ita habet. quoniã verò fieri poteſt vt in aliquo tam ſit inſigniter fortis animalis potentia, vt antequam ipſa deficiat, vitalis inſignem noxam perpetiatur, non eſt expectanda in cautè ſenſus conturbatio, ſed attrectandæ arteriæ ſunt, aduertendusque animus eſt pulſuum mutationibus. Cęterum neque quodcũque deliquiũ animi terminus euacuationis ſit. nam ſi ex metu aut conturbatione ventriculi ſtatim ægrotans ani-

mo

mo linquitur,iacens in lecto continendus ægrotans eſt, & mittendus ſanguis. Igitur euacuationis, de qua loquimur,terminus eſt deliquium animi leue,cœterum ex euacuatione factum. quod quoniam leue eſt,tollit periculum,quod celſus pertimeſcit.quod ſi tamen cui videtur cõſultius, etiam ſi id deliquium non ſit graue tamen conſiſtere infra,rurſuſque euacuationis neceſsitatem repetitione comple re,inſequuto illud præceptum.melius eſt infra conſiſtere quã exquiſitiſsime euacuare.Intelligat hic galenum non vti hac miſsione ſanguinis propter ſanguinis effuſionem ſolum, ſed ipſum perſe deliquium procurare, quo frigore recreet facultatem intemperie calida pene cõfectam, atque ita deinde aut aluum fluere faciat,aut vomitum ſudorem ve excitet copioſum,quo febris extinguatur,quæ omnia deeſſent quantumvis euacuaretur multum ac cito,niſi ægrotans animi deliquium incurrerit. Neque verò mirum eſt hydrope laborantem,vtpote cui facultas,cum in eum ſtatum venit, eſt debiliſsima,ex confertim facta aquæ,quæ totam ventris regionem obſidet,profuſione mori,febricitãtem verò cum robore magno(nam talem expetimus ad hoc auxilium)ex ſanguinis miſsione ſemel facta animo linqui, non etiam perire.Quod verò à Gal. hoc auxilium in ardentiſsimis febrib⁹ præ omnib⁹ eſt commẽdatum, interpretantur plerique de ſynochis febribus,quæ continentes appellantur.accipiũtque anſam interpretationis ex.9.Meth.vbi ita ſcripſit, maximum hoc,vbi valentes vires ſunt continẽtium febrium,remedium,quo loco in ſolis continentibus,quales blioſæ nunquam ſunt, videtur hãc euacuationem probare.Has itaque dicunt ardentiſsimas. Eſt enim aliarum nullis quam his copioſior calor,etiam ſi mordacitate à bilioſis ſuperentur. Adducuntur etiam in hanc ſententiam,argumẽtis quæ paulò ſuperius propoſuimus.Verum ego aliter interpretor, opus eſſe ſcilicet ſanguinis miſsione vſque ad animi deliquiũ in ardentiſsimis febribus,atqui quo ardentiores ſunt,eo magis,modò adſit facultas quę ferat,ſit quantumuis febris bilioſa,quid enim aliud nomine ardentiſsimarum febrium intelligam? Præterea ſi rationes perpendis,tunc quoq; quæ dico clarius intelliges.noui enim(inquit) eorum quoſdam neceſſario perfrigeratos ex lipothymia ac toto corpore exudantibus liquoribus, aluo rupta celerrime morbo liberatos. Vſurpatur ergo vt refrigerans auxilium, quod ſuperius monſtrauimus.at vero refrigeratione non dubium eſt, quin magis opus ſit in cauſo bilioſo, quam continente febre. Sed dicit iterum, in quibus tibi ſanguinis ferueſcentis copia apparet, quam ocίſsime eos vacuare conator,priuſquam in principem aliquam partem ingruat. Cum ergo humor propter feruorem paratus eſt ingruere in partem, vacuandum eſt ad ipothymiam vſque.Sed conſtat quanto mai⁹ periculum talis impetus impendeat ex bile,quam ex ſanguine,cum mobilior tenuiorque ſuccus ſit.neque verò pertimeſcendum eſt,ne bilis effręnis fiat educto ſanguine,non enim per deum immortalem in continuis febribus,quæ putreſcentem in vaſis bilẽ habent,ſanguis ſine bile prodit,neque ſyncerior poſt euacationem bilis eſt. Nam neque ſi ex congio diluto vino pleno, dimidiam liquoris partem ſubtrahas,meracius vinum fit aut dilutius. quare agitandæ bilis propter miſsionem ſanguinis nulla ratio eſt.Eſt tamen cum poſsit natura mouere,ita vt fit,quia euacatione reddita eſt potentior ſupra reſiduum.Atque ita ſi fortuna tulerit,vt aliquod princeps mẽbrum inſigniter debile ſit,ex accidenti fiet vt impetum bilis excipiat. quare talibus neque in ardente febre neque aliàs aliquando tam copioſam conſulo euacuationem:ſed iis quibus nulla debilitas in principibus membris eſt,in his enim mouetur bilis ad aut inteſtina aut ad ventriculum aut ad cutem.deiiciturque aut euomitur aut exudatur.Sed dices quid quod febricitantibus ex bile non poteſt conteſtare facultas? non video cur non. ſiquidem homo cui in ſolidorum temperie conſtet facultas,poteſt ex erratis circa victum, ex multo eſu, gratia exempli,bilioſorum,magnam bilis copiam congerere. In exquiſita ſane febre ex bile & continua, rarò aut nunquam putauerim fieri poſſe vt tantum facultas conſtet.ſiquidem cũ plurimum recedit humor à natura ſanguinis,miſsionẽ ſanguinis denegat. Sed febres continuas ex bile, non exquiſitas illas quidem,cœterum quæ bilioſæ ſint,ſæpe putauerim cum robore coniungi.negauit Galen.robur ineſſe iis qui valde calidi ſiccique ſunt, & ita affecti. Ego de illis tantum loquor, qui ita affecti ſunt, etſi tales non ſint natura.vnde patet mitti poſſe ſanguinem vſque ad deliquium animi in ardentiſsimis febrib⁹, ſiue ex ſanguine ſiue ex bile conſiſtãt,modo cõſtet robur.tales quoque febres ſunt & quę cum carbũculis conſiſtunt quare illis etiam hoc auxilium confert.14.Meth.cap.11. dolentibus quoque parte aliquã vehementer,mittendus tam copioſè ſanguis eſt, ſed non omnibus. fieri enim poteſt vt mittat ſanguis propter dolorem, aut propter affectionem aliam, quam dolor comitatur.vt cum febricitat aliquis,habetque vt ſuperueniens ſymptoma intenſum dolorem,ſanguis quidem propter febrem mittitur, non propter dolorem.qui eo caſu potius ſubtrahit de quantitate euacuationis quam vt tantam copiam expoſcat,quia ſcilicet dolor per ſe eſt in valde proſternentibus vires. atqui hoc præcipitur primo ad glau.eſt tamen cum mittitur ſanguis propter dolorem,atqui tunc quoque cauſa doloris conſiderãda eſt.Si enim ex fluxu ſit iam concitato,conſtantibus viribus,mittendus ſanguis eſt vſque ad animi deliquium.ſperamus enim fore vt ita dolor ſubſtolatur.Si vero ex pura intemperie, frigida præcipue,nihil minus amat quam miſsionem ſanguinis vſque ad hanc metam. Nam curationis gratia nihil alienius eſt his doloribus ſanguinis effuſsione,quæ tamen confert, etſi ex nudo frigore dolor fiat

præcautionis

precautionis gratia.tamen euacuatio quæ ita fit,non debet vſque ad animi deliquium deduci.reuulſio enim eſt ſola,reuulſioné verò partita euacuatio potentius operatur.ſed de ſanguinis miſsione vſque ad deliquium animi ſatis multa diximus.

¶ Caput nonum. Quando vtendum eſt vtraque euacuatione vtram ſit conuenientius antecedere.

Videri poſsit alicui hippocratem Galenumque, cum ſanguinis miſsionis & expurgationis occurrit neceſsitas par,nunc à miſsione ſanguinis auſpicari, nunc ab expurgatione. quandoquidem ſexto de morbis popularibus com.1.aphoriſmo.6.iuuenes(inquit) veratro vti,& poplitem incidere.Quarto etiam de ratione victus in acutis aphoriſmo.21.cum de egritudinibus,quæ vtroque auxilio egent,diſſerat hippo.Gal.primis commentarii verbis ita inquit, catalogus eſt morborum qui primũ ſanguinis egent miſsione deinde ab ea purgari. Vnde aliquis colligat,ſi morborum in quibus præmitti debet ſanguinis miſsio catalogum facit,non in omnibus præmitti debet.Cœterũ hæc leuia ſunt quęque nullam habent euidentiam.multo clarius illud in contrariam ſententiam dictum eſt ab hippocrate eodem loco.Sed venæ ſectio in his præferenda eſt.Quod dictum vt neque illud Galeni,non ita intelligo,quod in his præferri debeat,in aliis ſecus:ſed quod illi fere morbi ſint,in quibus vtriuſque euacuationis occurrit ſimul neceſsitas. atque perinde dictum eſt, ac ſi diceret,catalogum facit eorũ morborum,in quibus non ſolum expurgandum eſt,ſed mittendus etiam ſanguis. quod vt diceret, in quibus,inquit,ſanguinis miſsio antecedere debet expurgationem. quaſi notiſsimum per ſe ſit, ſi vtroque auxilio eſt vtendum,miſsionem ſanguinis conuenientius præire,quam ſubſequi.Tale enim eſſe putabat galenus hoc,quam notiſsimum inquam,nam in com.prędicti loci,ſexti epid.ita inquit.quod ſi vtroque auxilio ipſe homo indigeat,à venæ ſectione incipiendum eſſe manifeſtum eſt. Quare ſi quid quod contrarium videatur ſignificare,autoris verba continent,vides vt ſapientiſsimus commentator fuerit interpretatus. Verum quando res tam eſt nota, vt de illa Galenus, ne diſputauerit quidem,ſatis nobis pro leui hac queſtione ſit, rationem vnicam illius dictis addere. Expurgatio vtilius ſuſcipitur poſt ſanguinis miſsionem,quam antea,ſed ſanguinis miſsio poſt expurgationé minus neceſſaria eſt, quam antequam ſit expurgatum , igitur multo commodius ſuſcipitur ſanguinis miſsio ante expurgationem,quam expurgatio ante miſsionem ſanguinis. Poſtquàm enim ſanguis miſſus eſt, euacuata copia,ac deonerata natura, viis reditis laxioribus,non dubium,quin melius expurgatio fiat,vtpote quę & ipſa per ſe citra pharmacum , ſolet miſsionem ſanguinis conſequi.multis enim aluus humectatur, aut prouocatur vomitus,aut ſudores fluunt.igitur expurgatio melius fit miſſo ſanguine, quam eo nõ miſso. ſanguis verò tantò incommodius euacuatur, cum expurgatum eſt, quam anteà, quãtò minus commodum eſt,purum ſanguinem euacuari,quam impurum . itaque quando vtriuſq; euacuationis ſimul occurrit par neceſsitas,non parum pęccauerit,qui miſsionem ſanguinis vſque ad factam expurgationem diſtulerit.Nam præter cœtera,ſanguinis miſsio fit citius,tutius, & cũ minori apparatu quã expurgatio.ſed de tam leui controuerſia,non dicam plura.

¶ Caput decimum. An ad expurgandum opus ſit tanta facultate, quanta admittendum ſanguinem.

Celebratiſsimum eſt apud Gal. & à nobus antea dictum: affectus præter naturam expoſcere auxilia medicinalia, virtutem non expoſcere ſed permittere , itaque expoſcit morbus ſpeciem auxilii, ſanguinis,inquam,miſsionem aut expurgationem,aut aliquod aliud. virtus diffinit quantitatem. quoniam pro modo virtutis,plus aut minus vtendum eſt his remediis. itaque requirere pharmaci expurgantis exhibitionem,virtutis robur & illud non exiguum,conſtat,cũ in magnis auxiliis ſit. An verò tantum requirat quantum ſanguinis miſsio, eſt in controuerſia. Nam ab altera parte eſt quòd gale. vt ſuperius à nobis dictum eſt,ſcopum mittendi ſanguinis robur virtutis dicit: atque vbicũque de mittendo ſanguine loquitur,nihil præter virtutis defectum pertimeſcit.Prętereа ſanguinis miſsio eſt ſanguinis euacuatio:humoris naturæ familiariſsimi atque admodum neceſſarii:expurgatio eſt extractio noxii humoris.Conſtat vero vt plus oporteat debilitari facultatem, effuſo humore tam neceſſario & bono, quam humore neque naturæ tam familiari,neque adhuc integro:ſed putri. Sane ſanguis cum tanto virtutis periculo funditur,vt ſi quod pharmacum extractorium ſanguinis eſt, idem ſtatim ſit venenum,libello de expurgantium medicamentorum facultate. Et in mittendo ſanguine præceptũ eſt à Gale. ęgrotantis pulſum manu tenere, & in illius mutationes animum intendere. quoniam ſcilicet facilimè per incuriam fieri poteſt præceps virium lapſus , immodica ſanguinis quantitate effuſa. Ergo

maiori

maiori virtute eſt opus ad ferendum miſsionem ſanguinis, quam expurgationem. Contra videt aliis, opus eſſe maiori vi ad expurgandum. quia quanquam per ſanguinis miſsionem ſanguis euacuetur, nõ euacuatur ſyncerus, ſed permixtus etiam cum noxii humoris non parua portione. Et quanquam natura humoris, qui effunditur, nonnihil faciat ad virtutis exolutionem, multo plus putant facere moleſtiam & grauitatem ſymptomatum, quæ ex medicamentorum vſu ſemper fiunt. Addunt ſanguinis miſsionem vnico modo nocere nempe vacuando, expurgationem duobus, vacuando & alterando. ſunt enim medicamenta omnia expurgantia calidæ & ſiccæ naturæ, quæ perſe vt Gale. inquit, libello quos & quando ſemper nocent ægratantibus. quæ etiam vt dicitur. 6. epid. commẽ. 5. eo tantummodo non dicuntur venena, quòd temporibus quibusdam proficua fiant. Eſt ergò hic vſus maximè pertimeſcẽdus. de quo à Cornelio ita ſcriptum eſt: omne eiuſmodi medicamẽtum quod potui datur, nõ ſemper ęgris prodeſt, ſanis ſemper nocet. 2. lib. c. 13. Plato ad finem dialogi de natura inquit. Tertia motionis ſpecies aliquando iis, quos vehemens, cogit neceſsitas, vtilis, aliter verò nullo modo ei qui mẽtem habeat ſuſcipienda, medicorum illa purgatio eſt. quæ pharmacis fit. Morbi enim niſi qui magna habent pericula pharmacis irritandi non ſunt. hippo. libello de medicamentis expurgantibus, vſque adeo illorum vſum reformidat, vt in acutis febribus, illis nunquam vtendum eſſe, vſquedum febres remiſerint, decernat. Cum ergo ex aſſumptione pharmaci magis videatur corpus permutari & perturbari, videtur etiam neceſſe eſſe maiori virtute ad illius vſum, quam ad miſsionem ſanguinis. Adde ex errore qui contigerit in expurgatione minus emendari poſſe noxas, quã ex errore in ſanguinis miſſione. Nam etiam ſi ſanguis mitti incipiat, vel citia virtutem, non admodum graue periculum eſt. poteſt enim ſiſti cum videbitur aut virtus labaſcere, aut permutari color. At vero quod ſemel deuoratũ eſt pharmacum, non poſſumus rurſus educere. quod ſi ad vomitum cogimus, neque id ſine periculo fit: quin nimia humorum copia vomitum mendicamenti conſequatur. Ergo his omnibus rationibus videtur effici, maiori virtute opus eſſe ad expurgandũ. Sed controuerſia ita conſtituta eſt. Quid alii dicant de hac quæſtione non curo. quid ego ſentiam breui dicam. Priora argumenta mihi videbantur probare, ad mittendum ſanguinem opus eſſe maiori virtute. Nam quanquam medicamenta perſe deiicerent virtutem alterando, tamen ex accidenti iuuant magis euacuando noxios humores. Reliqua omnia argumenta illud monſtrant, debere nobís cum expurgationem aggreddimur, conſtare magis eſſe virtutem neceſſariam ad ſuſtinendum, quam in miſsione ſanguinis. quia ſi ſemel erratum ſit, non eſt tam promptum emendare. Sed multum intereſt ita dicere, aut maiori virtute eſſe opus. Itaque virtus debet magis conſtare ad mittendum ſanguinem: ſed debet magis conſtare, eſſe vim que tolleret, cum accingimur ad expurgandum. Neque verò admodum eſt intellectu difficile, ſi quis animum iis qnæ modo diximus aduertat. Nam cum ad vnumquodque auxilium certus quidam virtutis gradus neceſſarius ſit, atqui is ipſe qui à medico requiritur, coniectura quadam inueſtigetur, fieri poteſt, vt ad expurgandum minori facultatis gradu contenti ſimus, tamen vt in hoc ipſo cognoſcẽdo maiorem coniecturæ euidentiam deſideremus, quoniam ſcilicet, ſi coniectura nos fallit, minus emendari poteſt malũ, quã ſi ea virtus quã ad mittendum ſanguinem neceſſariam eſſe cenſemus, tã integra non adſit, quam adeſſe putamus, quum primum ſanguinis miſsionem iniungimus. Itaque ad expurgationem non adeo magnum virtutis robur requirimus, tamen cõiecturam neceſſariæ virtutis eò clariorem eſſe optamus. quò difficilius eſt, vbi voratum eſt pharmacum, factum infectũ reddere. Eiſdem de cauſis in conſultum eſſe puto expugationem vſque ad animi deliquium aliquando tẽtare, ducere. Nam quanquam dictum eſt ab hippo. 23. primę aph. deiectiones non multitudine ſunt extimandæ, ſed ſi talia deiiciantur qualia expedit, & facilè tollerant. atque vbi vſque ad animi defectionẽ expedit ducere, faciendum etiam hoc, ſi æger poſsit tollerare Gale. etiam in com. in maximis doloribus nullum maius noui remedium, quam vſque ad animi defectionem euacuare, adhibita diſtinctione, an mittere ſanguinem, an expurgare oporteat vſque ad animi defectionem. Sed non video qua ratione poſsit non eſſe temerarium, aggredi expurgare vſque ad animi defectum, cum non poſsit cohiberi cum res expoſcit. Pręterea non putauerim poſſe quenquam exquiſitè metiri quantitatem pharmaci, quæ poſsit perducere vſque ad deliquium animi, & non vltra euacuare. Pręterea de quantitate hac oportet aliquid detrahere, propter ſymptomata, alioqui æger à quantitate euacuationis cõiectus, in deliquium animi, grauitate ſymptomatum confectus periret. id quod docet Gal. libello de venæ ſectione aduerſus eraſiſtratum cap. 10. his verbis, ingens præterea in propinationibus pharmacorum expurgantium periculum eſt, quòd vel non commouetur purgatio, vel quod in aluum attractum eſt, nõ facile excernitur, vel cum dolore, morſibus, torminibus, perfrigeratione, pulſuum interceptionibus ac animi defectionibus excernitur. itaq; de ſentẽtia Gal. ingens periculũ eſt cũ animi defectu expurgari.

¶ Caput vndecimum. De præparatione humorum arte facta ad expurgandum, & an ſit ſemper attenuatio

Si mo-

SI morem eorum qui ſuperiori ſeculo quæſtiones medicas ſcripſere eſſemus inſequuti, & omnia quæ ab illis dicta ſunt, repetituri: longum ſermonem, ſatis certo ſcio, eſſemus modo exorſi. Sed faciemus vt quambreuiſsime dicantur ea tantummodo, quę ad rei huius plenam intelligentiam videbuntur neceſſaria. Galenus vbi vbi de expurgatiōe loquitur, docet expurgationes non illotis, qđ aiūt, manibus aggredi: ſed humores ad expulſionem præparare. Eſt hoc receptiſsimum ab omnibus autoribus citra controuerſiam. ſed qua ratione præparari debeant, non adeo conuenit. Sed alii extenuatis perpetuò humoribus, alii nunc extenuatis nunc redditis craſsioribus, fieri commodam præparationē profitentur. Galen. libello quos & quando, de hac præparatione ita loquitur. Oportet autē prius craſſos humores attenuare & ſecare, atque etiam lentos & meatus per quos illi tranſſumuntur & trahunt aperire. Talem itaque docet præparationem facere, qui neque hic neq; alibi generandæ craſsitudinis ad hanc rem meminit. 2. Apho. com. 9. quo dicitur, corpora quæcunque quis purgare voluerit oportet fluxa facere. Si quis enim (inquit) extenuet incidatque craſſos atque lentos humores, qui in corpore ſunt, & meatus aperiat, rectè in omnibus purgatio procedit. Sed melius fortaſſe fuerit vt confirmetur hęc ſententia, ratione ex ipſa rei natura petita. Expurgatio fit tractis ſuccis vi medicamentorū; ſed reliquis paribus, eò facilius extrahuntur, quo ſunt tenuiores, nam eò etiam ſunt fluxiores, vt monſtrabimus paulo poſt, loquentes de vocata ſuperpurgatione. Huc enim referetur tota cauſa: quo bilis prodeat ante pituitam, & hæc ante atram bilem, ergo extenuatione debet medicus vti ſemper, in præparandis humoribus, ſiue illi craſsi natura ſint ſiue tenues. craſsitudo enim perpetuò officiet, tenuitas nunquam poteſt nocere, etſi ſit ſuccus euacuandus tenuiſsimus. Proculdubio ita ſenſit, qui in acutis morbis nonnunquam in ipſo principio, turgente, ſcilicet, materia, etiam ſine præparatione expurgandum ſuaſit, ac multo magis Gal. qui niſi quis, inquit, nactus fuerit occaſionem aquam mulſam exhibendi, in qua hyſopum, origanum ve, aut tragoriganum incoctum fuerit, vel pulegium. Conſtat hos morbros ex tenuibus ſuccis pendere: in quibus tamen attenuantia dari iubet, quoniam ſcilicet vt Gale. inquit eodem com. 24. primæ aph. hæc igitur abeſſe oportet, humores autem quam maxime fieri poteſt, eſſe fluxui paratos, hoc eſt tenues & nullum lentorem participātes. Aliter ſenſit Auicena, qui fen. prima quarti cap. de curatione vniuerſali febrium patridarum, ita ſcripſit. Et digeſtio quidem in groſſa, eſt æquatio eius cum ſubtiliatione, in ſubtili eſt ęquatio eius cum in groſſatione. Itaque hui⁹ autoris ſententia eſt: humores tunc optime ad expulſionem præparari, cūm reducuntūr ad mediocritatem ſubſtantiæ, ad quam reductionem conſtat craſſa attenuari, & tenuia craſeſcere]. hanc ſententiā inſequentes, qui in ſchola barbarorū nutriti ſunt, vtuntur hodie ſerapiis nunc tenuantibus, nunc craſſitudinē inducentibus, illis in morbis pituitoſsis & melācholicis, his in bilioſis. vtuntur exēpli grā in illis oximellite, in his ſerapio acidio ſimplici, putantes quidem illorum multi hoc craſsitudinem inducere. ſed falluntur, nam acidum ſimplex refrigerat ſine craſsitudine, cum aceto ſit incindendi vis. quare non ſunt audiendi qui, quò Gal. nimis videantur ſtudioſi, acidum omnino ſecludi volunt, oximelli illi perpetuò præferentes. cum tamen non dubium ſit, quin in ardentiſsimis febribus maior illi⁹ vſus ſit, quam huius. ſed modo non loquimur de materia medicinali, ſed illorum ſententiam enarramus, qui ad mediocritatem ſubſtantiæ reduci debere putant ſuccos expurgandos. cuius' ſententię hęc ſunt, vt vulgatiſsima ita firmiſsima argumenta. facilius expelluntur quæ mediocris ſubſtantiæ ſunt q̃ quę tenuia, ergo melius eſt ſuccos mediocres fieri quam tenues. quòd verò melius expellantur mediocria, probant exemplo illorum. quæ proiiciuntur, quæ contingit difficile proiici, vel quia grauia admodum ſunt, vel quia nimis lęuia, vſque adeo vt impetum non recipiant. Præterea argumentātur, minime attenuandum eſſe, quoniam oportet nos perpetuò naturam imitari, illa verò quę coquūtur perpetuò facit creſſeſcere. Addunt, tam tenues eſſe poſſe ſuccos, vt imbibantur in poros tunicarū, & propterea minus commode expellantur. Argumenta hæc quanquam firmiſsima ſunt eorum: quę illi proponunt: tamen nequáquam ſunt ſolutu difficilia, ſi ſemel opinio intelligatur. Quò ergo intelligamus proſsit ne tenuitas ſemper ad expulſionem facilem, an nonnunquam obſit, conſiderandum eſt, quadrifariam rem aliquam expelli alicūde poſſe. vel enim impulſu proiicitur, vel eſt ſuccus qui fluit, aut ſuo pondere, aut ſucceſsione eius quod euacuantur, aut vtcunque aliter, vel exprimitur de vaſe aliquo compreſsione ipſius vaſis, aut à re aliqua virtute trahendi prædita extrahitur. Quod impuſu proiicit conſtat duplici de cauſa poſſe malè proiici, aut quia nimis renititur, vt lignū graue, & craſsiſsimus ſuccus, aut quia facillimè cędit, vt lęuis feſtuca, quæ quia non reſiſtit, impetū nō concipit, & tenuiſsimus ſuccus, qui diruptus facile non truditur vi impellentis. ſuccis qui fluunt his quoq; aut craſsitudo obſtat, aut tenuitas. Nam craſsi ſucci hęrentes non fluūt, tenuium, quoniam in arctos poros imbibūtur, bona pars manet. propterea vtrem, plenum pice aut oleo, nunquam poſsis integrè purgare. Quę vero compreſsione expelluntur: hæc, quo minus reſiſtunt, eò exprimuntur facilius vt & illa quæ extrahuntur virtute aliqua extractoria Igitur ſucci qui euacuantur, aut venarum compræſionibus aut virtute trahente: tenuitate egent: quæ impulſu, mediocritate ſubſtāntiæ. Propterea quæ de venis expelpelluntur, attenuari perpetuò à medicis debent, quippe quæ expelluntur, partim à virtute naturali ex

pultrice

pultrice cuius motus compreſsio eſt,partim extrahũtur medicamenti trahẽtis vi,vt nono lib.mõſtraturi ſumus:quæ vero de thorace excreando reiiciuntur,tunc expelluntur commodiſsimè,cũ mediocris ſunt conſiſtẽtiæ, proinde fit, vt cum inter preparandum humores ad expulſionem,attenuantibus vtamur ſemper,tamen eligmata ſputum pomouentia nunc ſint attenuantia, nunc craſsitudinẽ inducentia pro modo materiæ morbi. Sed roget nos aliquis, nunquid potionum quæ craſsitudinem inducũt nullus vſus eſt,præterquã in thorace? Eſt ſane aliquis.cogimur enim ſepe ſuccos venarũ craſſos reddere:vt in his qui propter nimiam illorum tenuitatem exoluũtur facile, & cum cohibemus immodicas euacuationes aut fluxiones. Sed modo hoc vnum diximus,ad præparandum ſuccos, quò recte cædat euacuatio,nunquam craſsitudinem inducentibus vtendum eſſe:præterquam in thoracis affectionibus.Illud quod de concoctione dictum eſt, propia indiget diſputatione propterea ſeorſum hoc docebitur ſequenti capite.interim citra demonſtrationem dicimus, omnia quæ coquuntur ex tenuioribus reddi craſsiora,atque ita naturam craſsitudinem efficere cum coquit,tamen medicum non debere perinde facere.non enim medicus & natura operantur propter eoſdem fines ſed longè diuerſos.præparat enim medicus quo euacuet,natura,quo retineat, & ſibi commodum nutrimentum faciat.natura ſiquidem, quidquid coquitur,curat ſibi ſimile reddere,quod cum non poteſt propter ineptitudinem materiæ,quam commutat,conſequi,& humor ipſe conſequutus eſt optimam cõcoctionem,quam potuit,tunc demum ipſa natura veliti deſiſtens à commutatione ad expulſionem conuertitur.proinde ante humoris concoctionem, nunquam natura adminiculatur euacuantibus. quoniã ſcilicet eo tempore aliò intendit.explicat Gale.com.22.ſectione prima Aph.conſtat ergo,cũ medicus & natura propter contrarios vſus operentur, non mirum eſſe, ſi procedant contrario modo. natura ſcilicet craſsitudinem inducente,medico attenuante. Sed hæc quæſtio quò clarior euadat proximã eget,ad quam proinde iam venio.

¶ Caput duodecimum. An concoctio ſemper craſsitudinem pariat.

VT autor eſt Ariſto. 4.lib. metheorωn cap.2.in vniuerſum omnia quæ coquuntur ex tenuioribus craſsiora redduntur.itaque concoctio,quemadmodum Galen.etiam docet,omnia cogit ac craſſeſcere facit.neque hæc ſententia euidentia caret, ſi quis naturam concoctionis & modum quo fit conſideret.Dicente Ariſt.(à nullo enim commodius,quę ad philoſophiam ſpectant,peti poſſe puto)concoctio eſt perfectio à calido innato ex oppoſitis patibilibus. fit aũt concoctio hoc modo. cum omnia quæ coqui poſſunt,conſtent calido,frigido,humido & ſicco:calor cuiuſcunque rei eſt,qui cõtinet humida & ſicca in perfecta miſtione,cum ergo cõtingit natiuum calorem imbecillum eſſe,cõtingit ſtatim male ſiccas & humidas partes in miſtione cõtineri, nõ eñ cõtinentur rectè ab imbecillo calore,& propterea humor redundat incõtentus in rebus crudis & putrib⁹,in vtriſq; eñ debilis eſt naturalis calor,& ideo vtraq; harũ corruptionũ emẽdatur cõcoctiõe cruditas,inquã & putredo.qm̃ p cõcoctionem perficitur augeturq; calor, & humidum ad perfectã mixtionẽ cũ ſicco reducit̃.cõſtat perfectionem, quam comparat res quæ coquitur eſſe in incremẽto caloris naturalis & ex oppoſitis patibilibus,& toto tempore quo res coquitur, calorem in oppoſita patibilia operari. interim abſumitur totus humor inutilis & malè contentus,reliquum humoris miſcetur cum terreis partibus. Igitur reſolutis tenuiſsimis partibus & reliquis permiſtis cum partibus tereis, Conſtat rei, quæ coquitur,fieri craſsitudinem.Sed neque in hac ſententia Ariſt.& Gale.voluit Auicena acquieſcere, quin potius fen. prima. 4.cap.de curatione vniuerſali febrium putridarum,aliter commentus eſt,fieri nempe concoctionem nunc craſsitudine nunc tenuitate aucta, pro vt res quæ coquitur craſſa eſt aut tenuis, vt capite ꝓximo de illius opinione diximus,referentes illius verba. Putant enim omnes illius aſſeclę in concoctionibus naturam modo craſsitudinem modo tenuitatem augere,atque ita medicum nũc debere hoc, nuc illud facere,parum intelligentes non oportere, vt natura & ars in hac parte eodem modo procedant,quin potius rationi magis eſſe conſentaneum vt contrario modo, cum propter contrarios fines operentur, vt vltimis verbis proximæ quæſtionis diximus.Sed melius fuerit autoris verbis omiſſis,contrarię ſententię argumenta proponere,ſi q́ ſunt non contemnenda.Multa,dicunt,per concoctionem genita ,tenuiora ſunt illis ex quibus generantur.Nam chylus ex pane fit, & ſanguis ex chylo & ex ſanguine ſpiritus. Tamen ſpiritus ſanguine, & hic chylo, & chylus pane tenuior eſt ſubſtantiã. Igitur non perpetuò concoctio craſsitudinem auget. præterea vrina cruda eſt cum aut nimis eſt craſſa aut nimis tenuis,cocta cum ſubſtantia mediocris,et vt vrina nimis tenuis, dũ coquitur,craſsa fit,ita nimis craſsa dum coquitur,attenuatur. Adde videri alicui poſſe,ea quę coquũtur neque craſsa neq; tenuia fieri,ſed talia perſeuerare qualia à principio fuerint.Nam neq; ratione eorum, quę ſeparantur de re quæ coquitur,neq; ratione eorum que retinentur, videtur in craſsitudine permutari. vtraque enim videntur æqualiter craſsitudinem ab altera parte atque ab altera tenuitatem facere. videtur res cocta

quia re-

quia reſoluitur humor malè cõtentus, craſſeſcere,ſed tenuari, quia ſecernuntur feces craſſę. Nõ aliter propter ea quę retinentur, vt craſſeſcent tenuia cum craſsis,ita attenuabuntur craſſa cum tenuibus per miſta. Videntur ergo quę coquuntur hac ratione,aut omnino non permutari,aut mediocritatem cõſequi.Hæc argumenta & illius verba interpretes Auicenæ in mille barbaras commentationes coniecerunt.eſt qui dicat,alimentorum quæ in humano corpore coquũtur, quædam conuerti in membra dura aut partes craſsas , cuiuſmodi ſunt oſſa: quædam in ſubſtantias tenues , cuiuſmodi ſunt ſpiritus: alia in mediocres,cuiuſmodi ſunt caro & pinguedo.quæ ergo in craſſa conuertuntur omnia concoctione craſſeſcere,atque de his loquutos fuiſſe Ariſto.& Galé.reliqua attenuari, atque ita,concoctione non craſſeſcere,verè dictum eſſe.ô pulchrum conciliatorem.profectò eſt hæc interpretatio ineptiſſima.Nam quæ vniuersè protulere autores , qua ratione cogantur de his aut illis tantum intellexiſſe? an dici potuit clarius quam,neceſſe eſt cocta craſsiora & calidiora eſſe? Adde Ariſt.demonſtraſſe quæ coquntur craſſeſcere,ab efficiente concoctionis cauſa ſumpto argumento, quoniam, inquit,calor res omnes reddit calidiores & ſicciores & magis craſſas:non ex his quę per concoctionem generãtur. Eſt alter qui acrius videtur commentatus,ſed falsò nihilominus , dicens: rem propriè ſubiectam concoctioni non eſſe eam , quam communi ſermone coctam dicimus , vt panem , carnes , aut pomum,aut quodcunque tale, ſed partes illius humidas.quare cum humidæ partes perpetuò permiſceantur cum craſsis,fit(inquit) vt quod propriè concoctionem accipit perpetuò craſſeſcat: tamen res quæ coquuntur modò craſſeſcant , vt cum ex medulla os fit , modo attenuentur,vt cum ex ſanguine ſpiritus. Sed hic non videtur legiſſe Ariſt.citato nuper loco quo ita ſcripſit:cõcoctio eſt perfectio à naturali, & proprio calore ex oppoſitis patibilibus, hæc autem ſunt,propria vnicuique materia.hactenus Ariſto. quibus verbis apertè docet,propriã materiã eſſe oppoſita patibilia,hoc eſt,humidũ & ſiccũ , non humidũ tantùm.Quod intelligentes alii dicunt,ſubiecta coctioni eſſe humidum & ſiccum , & alterum illorũ ſemper attenuari,atque de eo ſententiam Ariſto.& Gal.veram eſſe,alterum craſſeſcere,& rẽ ipſam totam quæ coquitur,modo craſſeſcere modò attenuari.ſed hi (vt neque priores)non loquuntur ad mẽtem autorum.apertè enim Ariſtoteli & Galeno,cum dicunt res per concoctionem craſſeſcere,ſermo eſt de rebus ipſis quæ coquuntur,non humidis aut ſiccis,in illis partibus.Illud enim dicitur actione aliqua craſſeſcere quod poſt eam actionem craſſum dicitur.Sed â gal.ita dicitur.2.prog.33.concoctiones autem craſſas reddunt non vrinas ſolum ſed & deiectiones iis qui bene coquunt in vẽtre,& ſputa perineumonicis & pleuriticis & pituitam in catarrhis & grauedinibus , & lipitudinẽ in oculis, & pus in vlceribus. itaque ipſum ſputum , non humida in illo pars craſſeſcit,ſiquidem quod coquitur, illud idẽ craſſeſcit. Nos ergo nullam harum commentationũ inſequimur, ſed ipſam perſe autorum ſententiam amplectimur, dicentes, res omnes concoctione craſſeſcere. Nam quanquam ex pane fiat chylus qui pane eſt tenuior,tamen noſtra ſententia nõ redarguitur,excernuntur enim ex pane multæ feces, quod ſupererat ſecretis fecibus concoctione craſsitudinem cõparauit. Atque illud tãtum eſt coctum reliquum ſecretum,vt inutile.eodem modo de vrinis craſsis, quæ dum coquuntur tenuiores videntur fieri, ſentiendum eſt. Craſſeſcit enim reuera propria, liquoris ſubſtantia, ſed tota vrina tenuior fit ſecretione craſſorum humorum,qui cum liquore erant confuſsi. Hæc vero quæ ſecernuntur nõ ſunt rei propriè ſubiectę concoctioni pars,ſed propriè illi paſsioni ſubiectũ dici debet,reliquum,quod ſecretis excrementis idoneum eſt ad concoctionem. A quo, facta etiam omni excrementorũ ſecretiõe, conſtat,aliquid, neceſſario toto tempore concoctionis vi caloris actum effluere: atque ita rem ipſam quę coquitur creſſeſcere,non cauſa eorum quæ excernuntur vt recrementa(nam hæc nihil detrahunt propriæ ſubſtantiæ,craſsitiei aut tenuitati) neque ratione eorum quæ manent permiſta , ſed ratione earum partiũ,quæ quanquam vtiles ſint & concoctioni idoneæ,actione caloris abſumuntur . Hic oportet meminiſſe,illius quod in tertio huius operis libro diximus , diſputantes de craſsis vrinis: poſſe ſuccum aliquem habere craſsitudinem propriam ſubſtantię,quod eſt eſſe craſſarum partiũ , aut permiſtione rei alterius craſſæ , quæ non eſt propriæ ſubſtantiæ craſsitudo.cuius diſtinctionis ſi non ſumus obliti: nihil amplius deſiderat pręſens diſputatio,amittit enim vrina (vt res alia quæcunque poteſt) cõcoctione craſsitiem quam habet ex permiſtione ſubſtantię alterius,ſed propriã non poteſt,quin poti⁹ rei,quę coquitur ſubſtantia ſemper redditur craſſa.

¶Caput decimumtertium.Sit ne concoctio ad expurgationem neceſſaria,ſi ſuccus non turget.

SCriptum eſt ab Hippo.1.aph. 22. cocta medicari & mouere non cruda neque in principiis niſi turgeant.plurima verò non turgent. Qua ſententia apertè vt in aliis innumeris locis Hippocr. docet non eſſe vtendũ expurganti medicamento ante cõcoctionem ſuccorum . ſed quatenus ſit neceſſaria concoctio ad expurgationem,vocatur in dubium. An eatenus vt nunquam ſit aggrediendum expurgare ante concoctionem:niſi ſucci turgentes ſint, an aliquando liceat , ſed rarò. An aliquo modo liceat

liceat,aliquo modo ſecus. Nonnulli ſunt qui contendant omnino nunquam licere expurgans medi=
dicamentum propinare,ante concoctionem, extra turgentiam.quoniam,dicunt, vniuerſalis aſſertio
nis vim habere,ſententiam Hippocr.qua edixit, non mouendum cruda.etſi quę alia foret expurgan-
di occaſio,vt turgentiam excipit,illam videtur excepturus.Præpterea tam multis in locis, tam diuer=
ſis,tam conſtanter,hoc idem ab Hippo. & Gale.ſcriptum eſt, nullius alterius expurgandi temporis fa
cta mentione,vt hinc haud dubiè videatur conſtare,hanc fuiſſe illorum ſententiam. vigeſimo quarto
Apho.primę particulę in acutis paſsionibus raro,& in principiis pharmacis vti.Galen.in commen.In
longis morbis ſemper oportet concoctionem expectare,in acutis verò cum turgent, & in ipſo prin=
cipio poſſumus medicamentis purgantibꝰ vti. quarto aph. decimo medicari in valde acutis ſi materia
turget eadem die,cunctari enim in talibus malum eſt.quarto de ratione victus com. quadrageſimo=
tertio Galen.ita ſcripſit,quod corpora expurgare cauendum eſt omnino apparente cruditate in ſuccis
docet.libello etiam quos & quando hoc idem docet.ſunt præterea innumera alia loca,in quibus par=
tim licere purgare cum adeſt turgentia,partim non licete niſi adſit,dicunt grauiſsimi autores. Tamen
quiꝰ purgationem ſine concoctione aut turgentia permittat, eſt nullus locus. Addunt his rationes ab
eiſdem autoribus petitas.renitente natura euacuationi, non poteſt ea bene ſuccedere, ſed cum hu=
mores non ſunt cocti, retitentur à natura,ergo natura vſque dum concoctio eſt facta, retinens reniti
tur trahentibus medicamentis.quare neceſſe eſt(dicunt) vt ſimilia cōſequantur ſymptomata illis, quæ
fiunt dato pharmaco ſano homini,vt ſcilicet pharmaco non valente extrahere proprium humorem,
illic quia non eſt,hic quia retinetur à natura,carnes ſanę collicētur,vnde tormina,mordicationes,ver
tigines,& quod eſt multo deterius, conuulſiones. Aut ergo hæc accident, aut ſaltem extrahetur plus
boni ſucci,qm̄ hic coctus eſt,quam mali qui crudus eſt,& non cedit.cū verò ſuccus eſt coctus,aut ſi in
coctus ſit, non retinetur,quod ex vrgentia cognoſcimus (fit enim turgentia membris hinc inde expel
lentibus quo à ſe excutiant)natura adminiculatur expulſioni,cum ſuccus morbi coctus eſt,quianō po
teſt amplius emendari,deſiſtens à concoctione natura, conuertitur ad expulſionem. Turgentem ma
teriā,quia non poteſt ferre illius acrimoniam aut multitudinem, expellit.quare in his rectè cædit ex=
purgatio, alioqui nullatenus. Præterea humorum concoctio in venis ſimilis eſt concoctioni inflam-
mationis,conferente Gale.tertio de præſagatione expulſibus capi.6. & primo de differentia februm.
ſed ea quæ inflāmata ſunt ante concoctionem, nec medicamēto nec aliter ſoluuntur, nec ſi ſeces per
mediū inflammatam particulam, quidquam materiæ fluxionis poſsis detrahere. Ergò ſimile quiddā
contingit in morborum initiis.De inflammationibus quidem dictum eſt hoc ab Hippo.4.de ratione
victus in acutis contextu.22.his verbis,quicunque ea quæ inflammātur, morborum inter initia parāt
medicamento ſoluere,eius quod intentum inflammatumque eſt, nihil auferunt.Gal.in cō. ſententiā
transfert ad omnes morbos,pendentes ex materia, quæ debeat coqui. Præterea ſi quæ medicamento
vtitur materia cruda in morbo ſoluēdo ꝑ concoctionē,nō poteſt nō ꝓrogari morbꝰ.Nā quemadmo
dū dicitꝰ cōtextu.44.quarti de rōne victus acutorū,ſi q̄d moueris circa vētrē vrina nō coquetꝰ, ſed fe-
bris citra tū ſudorē tum iudicationē, in longū protrahetur tēpus. Gal.in cō.monſtrat,purgationes cō
coctionibus aduerſari,quia concoctioni confert quies,&modicus calor,purgātia ſunt immodicè ca-
lida,& vehemēter mouēt.Ergò rectè hi vidētur colligere ſi morbus coquēdus eſt nūquā aggrediēdū
eſſe expurgare.Sed coquēdus eſt q̄cūq; eſt crudꝰ,& nō turget.ergo nullꝰ admittit expurgationē ꝑterq̄
q̄ coctus eſt aut turgēs.Aliter interpretatꝰ Auicena ſentētiā hāc fen.4.primi cap.3.dicēs Gal. ſenſiſſe in
morbis lōgis ꝑpetuò expectari debere cōcoctionē,in acutis nō ꝑpetuò,ſed nōnūq̄ licere vacuare inter
initia,præcipuè verò cū turget materia. Premotus eſt ad hanc interpretationem quātū ego intelligo,
illis verbis,quæ retulimus ex 24.primæ ſectionis. quæ eadem dicit libello quos & quando capit.5.ita
ſcribēs in his autem qui iam ęgrotant,in longis ſemper oportet cōcoctionem expectare,in acutis autē
cum turgēt inter initia poteſt fieri purgatio. tn̄ Auicenę ſentētia eſt,citato loco in quocūq; morbo nō
turgente melius eſſe concoctionem expectare, ſi modo liceat per facultatē et morbi mgnitudinem.
ſed ſi,inquit.nō fuerimus ſecuri,ꝙ virtus vſq; ad maturitatis horam perduret,euacuabimus eā.Hāc ex
purgationem,quæ ante cōcoctionem fit vocant auiceniſtæ cum ſuo autore minoratiuā, alteram erra
dicatiuam.de hac dicunt ſententiam illam,cocta medicari, eſſe vniuerſalem,nō de minoratiua.vocāt
in ſuam ſententiam Gale.commenta 29.ſecundi aph.vbi inquit,melius eſt in principio vacuare, quo
minorem iam factam materiam,facilius poſsit natura coquere·cōſtat em̄ ex his verbis, vt nōnunquā
expurgauerit Galenus non ſolum ad extirpandum morbum,ſed etiam ad detrahendum aliquid qua-
titati materiæ.neque verò hic videtur locum habere ſolutio ea quā paſsim vtuntur contrariæ ſenten=
tiæ aſſertores, dictum ſcilicet id eſſe, cum materia turget. Nam cum turget materia, non eſt ſpe=
ctanda illius concoctio. Quod verò hic loquatur de morbo, in quo expectari oportet concoctio-
nem materiæ, palam faciunt ſequentia verba: quò minorem iam factam materiam facilius poſsit
natura coquere, & ipſius Galeni enarratio. Habet enim ſententia, cum inchoant morbi, ſi quid
videtur mouendum moue, illud, ſi quid videtur mouendum, ita enarrauit Galenus,non, ſi ma=

teria turget moue, ſed ſi qua eſt ſalutis ſpes, moue. Sed confirmant hi ſuam ſententiam his argumẽtis. ſi quis laboret febre, & crudus adhuc ſuccus ſit, ſed ſit illius tanta copia vt non ſit ſpes, fore, vt natura poſsit illam vincere, niſi aliquantum deoneretur, neque alia quæquam ſe exhibeat deonerandæ naturæ via, præter expurgationẽ, quid faciendum? an non expurgandum eſt vt dicebat Galenus quò reliquum poſsit natura coquere, non dicunt, ſed qui in hoc malo conſtitutus eſt, vt inſanabilis eſt prognoſticis relinquendus, ſcientibus nobis vt habet Galen. commen. 29. 2. Apho. morituris nõ eſſe adhibendas manus, ne, vt dicitur. 9. capite vndecimi Metho. remedia quæ multis fuere auxilio, apud vulgus infamemus. Sed alii, quanquam difficilem putent hanc conſtitutionem, nõ tamen adeo grauem, vt deſtitui oporteat ægrotantem, quin potius & prudens & pium putant conſilium thucididis, quod Galenus ipſe commendat decimo Metho. capite decimo. Agentes aliquid vel periclitari. quibus enim (inquit) alia non eſt, ſalutis via, & ea quæ eſt vnica, dubia eſt, neceſſum arbitror, his eſt aduerſos periculis ire. & paulo infra, quanto itaque ſatius eſt aliquid bona cum ſpe facientes, vel periclitari quam ſine ſpe certò perire, tantò ſatius eſt, potentibus præſidiis pugnare, quam nihil agere. Idẽ eſt conſilium celſi quod & thucididis. decimo capite ſecundi vbi ſcripſit, de ſimili quodam agens diſcrimine, ſatius eſt anceps auxilium experiri quam nullum. quid quod ab Hippoc. vniuersè dictũ eſt, πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινεύειν, μὴ ὠμά. ideſt, cocta medicari, & mouere non cruda. Eſt qui reſpõdet artificiosè, non, vt illi, diſtinguens minoratiuam ab erradicatiua (hoc enim plurimum ſapit barbariem) dictum eſſe ab ipſo Galen. in innumeris commentariis, nullam ſententiam Hippocra. quamuis vniuesè prolata ſit, vim habere vniuerſalis, ſed doctrinalis vocatæ, atque omnia curationis præcepta cædere præcepto ſubueniendi ei quod magis vrget. Hoc enim eſt præceptum ſummum tertio Methodi. potiſsimum cum virtus labaſcit. cum decimotertio Method. capite nono prima omnium indicatio ſit à virtute. quid, nonne illa ſententia vniuerſalis eſt, ὑγραὶ πᾶσαι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι συνφέρουσιν? quam ita transferunt (& tranſlatio conſonat magis cum enarratione Gale. quam cum autoris verbis) victus humidus febricitantibus omnibus confert, tamen Galenus ſtatim excipit propter contrarias indicationes hydropicos qui febricitant. itaque nullum tale præcæptum inuiolatum eſt. Hæc omnia tam ſunt Galen. doctrinæ & rationi medicæ conſona, vt nullus contrariæ ſententiæ aſſertoribus ſuperſit proteruiendi locus, niſi dixerint, rectè quidem hæc dici, ſi in homine illo quem deſcripſimus, aliqua eſſet dubitandi occaſio, ſed nullam eſſe talem, quin potius euidenter intelligi, nihil euacuari poſſe, quin homo iuguletur. Hic ergò conſtituta tota controuerſia eſt, an intelligi poſsit ex ratione, aliquando, cum neque concoctio ſit neque turgentia, tamen poſſe expurgationem aliquo pacto hominem iuuare. quod ſi ſemel monſtratum fuerit, erit mihi hæc ſententia probabilior. Primum omnium illud ſatis conſtat licere vti in morborum principiis, anteque quam materia coquatur, expurgatione cum ea vt reuellens auxilium ſuſcipitur præcautionis gratia. Nam ab Hippocr. quarto de ratione. vict. acut. ſexageſimo quarto ita ſcriptum eſt. Hos ſi ac initio purgare volueris, id ante diem quintum facito, vbi venter murmurauerit: ſi non à medicamentis abſtineto. Verum ſi murmurauerint, fuerintque excrementa bilioſa, ſcamonia mediocriter pnrgato. quantũ vero ad aliam pertinet curationem, quam maxime exhibere tum potus, tum ſorbitiones, vt melius æger habeat niſi remiſsione facta decimam quartam fuerit egreſſus. Galenus in commenta. inquit, oratione morbum ante decimumquartum diem coqui non poſſe ſignificat. Purgat igitur Hippocrat. in morbo coquendo non ante decimumquartum diem, ante quintum, quin etiam paulò infra Galenus commenta. ſeptuageſimoſexto inquit, prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdum quinta medicamenta dedimus, & non in quarta ſolum, quomodo is dixit. Tamen in his locis fit expurgatio vt diximus reuellens, quam proinde expedit in principio fieri. Sed & cum euacuationis gratia expurgamus, ego non video cur tam ſit inopinabile hominem illum quem ante concoctionem metu multitudinis expurgari dicebamus pharmaco iuuari. An quoniam, vt illi dicebant, plus extrahitur boni ſucci, quam inutilis? dubium id quoque, ſed vt ita fiat, cum conſtat virtus in eſſentia, tamen periculum ſubit quia aggrauatur, iuuãt tales euacuationes quam maxime. ſæpe hoc accidit phlebotomiis admodum proficuis, vi plus boni extrahant quam mali. An quia dictum eſt ab Hippo. non cædit cruda paſsio? ſcis, illud de inflammationibus dictum eſſe. tranſlata eſt ſentẽtia ad febres, fateor: ſed quanquam ratio eſt ſimilis, non eſt par. Nam vides quantum interſit ad facilem eductionem, ſuccos eſſe in paruis venis, aut in magnis. At, dicis, euacuationes impediunt concoctiones, concedo, ergo non eſt vtendum ea, ante concoctionem, nego. nam iſtud eſt legitimè curare, ſed quod magis vrget ſubuertit nonnunquam legitimam curationem. Impedit potus frigidæ concoctionem, tamen tam ardens poteſt eſſe febris, vt ad illam propinandam cogamur. Sane iſta ratione omnem etiam alimentorum exhibitionẽ ſubſtuleris. Omnia enim impediunt concoctionem. cõſtat arbitror iam nõ tam eſſe euidẽs hominẽ illũ moriturum, quin potius dubiam, ſed aliquam tamen eſſe ſalutis illius ſpẽ. ſed ne omnia reſpõdendo pagant, de monſtro ſuccedere nõnũquã poſſe expurgationẽ citra cõcoctionẽ aut turgetiã. Eſt cum natura adminiculet euacuationibus humorum, neque coctorum neq; turgẽ-

tium

tium,igitur aſſertio eſt vera. Propoſitio monſtratur,nam fieri poteſt vt natura humorem incoctum propter malitiam vellit expellere, & tamen propter multitudinem mouere non poſsit. quo tempore conſtat futurum, vt non turgeat ſuccus,cum is non poſsit à natura moueri, & vt natura adminiculet euacuationi, cum illa non retineat,quia vult retinere, ſed quia non poteſt expellere. quod ſi non admittis hypotheſim,conſidera ſępe fieri euacuationes ſymptomaticas vocatas,in quibus natura expellit quæ propter maliciam aut multitudinem non poteſt retinere,tamen quæ ita expelluntur non ſemper turgent,cum imminent illę excretiones,Conſtat igitur nõnunquam naturam velle expellere ante concoctionem & tamen ſuccum non turgere:quo tempore adminiculabitur natura concoctioni, & ita rectè poterit ſuccedere expurgatio, & fortaſſe minimũ euacuabitur vtilis ſucci & noxii plurimũ. Ergo conſtat non eſſe tam euidens periculum expurgare ante concoctionem, vt ſi illam nullo modo datur expectare (nam ſi expectare licet, hoc perpetuò conſulerem facere) nõ liceat expurgatione vti. ſed hęc quæſtio nacta iam eſt iuſtum finem.

¶Caput decimum quartum. An expectanda ſit ad expurgationem perfecta concoctio, an ſufficiat manifeſta.

QVod quidem expectanda concoctio eſt ad expurgationem elliciũt ex Hippo. & Galeno omnes. quanta verò concoctio expectanda ſit, dicit nullus, eſtque quod nos addamus. Poſsit videri alicui, ſatis eſſe ad expurgandum, ſi ſemèl apparuerint concoctionis ſigna, neque opus eſſe vt perfectæ concoctionis ſigna ſe exhibeant, eò quòd Hipp.4. de ratione victus in morbis acutis contex.43.ita ſcripſit. οἷσιν δ' ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα νεφελοειδέα ἢ καὶ παχέα, τούσ τοιούσ δὲ, ὑποκαθαίρειν, ἢν καὶ τ' ἄλλα συμφέρῃ id eſt qbus in principio vrinæ nebuloſæ & craſſę ſunt, hos ſi reliqua annuãt purgare oportet.Iubet itaque purgare cũ apparet in vrina craſſities aut nebula.ſed vt videre licet primo de criſib⁹ capite decimoſeptimo, vbi diſtinguit Gal.ſigna cõcoctionis manifeſtæ & obſcuræ & pfectæ, craſſa vrina obſcuræ conconctionis eſt ſignum, nebula manifeſtæ,ſed nondum perfectæ.Igitur cum ſignis concoctionis imperfectæ præcepit Hippocrates purgare. hoc idem videntur ſignificare Galeni verba quædam, in commenta.quadrageſimoquarto.eiuſdẽ libri vbi ita ſcripſit: quòd vero iubet non purgare eos quibus adeſt cruditas omnimoda(aut vt alii transferunt)extrema,ipſe redidit cauſam epilogiſticã magis quam analogiſticam. Hæc ſunt Galen.verba: quibus conſtat ex ſenſu Galen. Hippocratem non pręcepiſſe expurgare cum perfecta concoctione tantùm, ſed interdixiſſe expugationem dum omnimoda cruditas adeſt, non alioqui.quare manifeſta concoctio ſatis erit ad expurgandum. Neque vero quidquam aut additum eſt, aut non fideliter ſcriptum in translatione, nam & Græca litera habet κελεύει μὴ φαρμακεύειν, ὅταν ἐστι ἀπεψία παντελὴς ſed & rationibus eſt quod certemus.materia tota non coquitur ſecundũ oẽs partes ſimul, ſed propter inęqualitatem quæ in ipſius partibus neceſſario eſt, alia coquitur ante aliam, vſque adeò vt dicente Galen.libello de temporibus morborum, vel ad ipſam inclinationem relinquatur aliquid coquẽdum.ergo fieri poteſt vt dum maxima humoris pars coquitur, aliqua portio cocta ſit.quare cum quod coctum eſt non aplius expediat detineri, vtilius videtur in ipſo incremento partitè, ſiue minoratiuè (vt illi dicebant) expurgare. Adde,quod ſi in incremẽto non licet,quia non adeſt perfecta concoctio,vti expurgatione,nullo tẽpore morbi videtur expediens futura aut omnino habitura locum, non enim in principio, quia eo tempore extrema cruditas eſt,nõ in incremento, quia nondum eſt integra concoctio, neque in ſtatu,quia eſt tempus iudicii, & quæ vidicantur mouere non licet, neque in inclinatione, quia neque quæ iudicata ſunt, & propterea vbi ſemel morbus in inclinatione eſt, non amplius expurgatione indiget,non enim poteſt æger mori, tertio de criſibus. Ergo nullo tempore videtur expurgatio locum habitura, ſi ab incrementi tempore ſecludatur.hæ itaque rationes videntur probare,ſufficere concoctionẽ manifeſtam ad expurgandum.Sed contra eſt,quod Hippocra.cocta medicari iubet, cocta verò ſunt,non quæ coquũtur,ſed quæ iam ſunt conſequuta concoctionem. Gale.apertius libello quos & quando: ij vero qui aliqua in parte corporis hæſerunt, neque vllo alio auxilio, neque medicamento mouendi ſunt priuſquã concocti fuerint,hęc gal.ſed qui coquuntur nondum ſunt concocti. ſed & eædem rationes,quæ docuere expectandam eſſe concoctionẽ,videnť docere expectandam eſſe perfectam.nam vt natura non adminiculatur in principio quia nõ coxit, ita neq; in incremento quia adhuc coquit, & dum coquit retinet. vſquequo enim conuertitur ad expulſionem, non deſiſtit à retentione. ſed vſquedum deſiſtit à concoctione non conuertitur, ad expulſionem ergo vſque dum perfecta eſt concoctio non adminiculatur natura expulſioni. quòd vero ſecundo argumentabamur, expurgationes contrarias eſſe concoctioni, & propterea in morbo cuius concoctionem ſpectamus expurgandum non eſſe, non videtur minus incommodum concoctionem expurgatione inter

turbare, cum ſit, quam antequam incœperit, immò verò ſi quis conſideret exactè, multo grauius. Poteſt enim natura dato pharmaco in principio, materiæ quam prę multitudine non fuerat aggreſſa, minoris iam factæ reliquias deducere ad concoctionē. ſed cum iam aggreſſa eſt, nihil iuuata à pharmaco deturbetur à concoctione. Præterea expurgare oportet medicum vt videt naturam ipſam expurgare, propterea enim diximus medicum expectare debere concoctionem cum legitimè operatur, quā natura expectat, cum non cogitur aut multitudine aut vitio humoris ante tempus commodum euacuationes ſymptomata facere. Sed natura non expectat ſolum concoctionem ſed & perfectam concoctionem, cum non prouocatur prius ad expellendum. itaque cum ante perfectam concoctionē expellit, non ſeruat familiarem ſibi ordinem, ſed propter irritamentum operatur. ita ſcriptum eſt à Gal. 3. de criſibus cap. 6. Et hæc quidem optima criſis eſt, fit enim morbo iam cocto, ſi vero vel propter magnitudinem vel motus celeritatem, vel propter aliquod aliud irramentum, ante ſtatum iudicari morbus cogatur, tanto hæc optima criſi deterior erit, quãtũ vigorem anticipauerit. Ergo medicus quoq; cum licet ei legitimè operari, debet expectare perfectam concoctionem. eſt igitur ita conſtituta controuerſia. in qua ita cenſeo. In morbis acutis niſi turgeant aut vrgeant ſucci, vt proxima quæſtione expoſuimus, oportet expectari perfectam concoctionem, quoniam & ipſa natura in his morbis poſt perfectas concoctiones ſolet criſes perfectas facere, quæ pręcedentibus expurgationibus impedirentur. In longis verò morbis, etiam legitimè operanti licet expurgare cum concoctione manifeſta. quoniam in hoc morbo neque ipſa natura reſeruat ad vnicam iudicialē euacuationem ſuccos, & his morbis raró vna expurgatio eſt ſatis, ſed commodum eſt paulatim expurgari vt coquitur. nihilominus & ipſi acuti morbi cum vrgent poſſunt nos ad expurgationem cogere in incremento. ſi em̃ & omnino ſine concoctione cogit & cum mediocri coget. Quare cum aliquib⁹ difficile videatur dicere, quo morbi tempore expurgatio fieri poſsit, nobis inuentæ iam ſunt occaſiones, quibus in omnibus temporibus ea vti licet. Nam in principio & incremento, ſi turget aut vrget, in fine ſtatus, ſi natura ſegnius mouet, aut omnino non mouet, & inclinatione, eodem modo. Nam quanquam non poſsit æger mori vi morbi inclinantis, tamē poteſt mori permutatione morbi facta ex prioris reliquiis. nec ſolum hoc ſed & ſoluta iam febre expurgãdum eſt, ſi q.d intus manet cauſę, quod docet cognoſcere hippo. 6. epid. parte. 2. his verbis: at ſi quid eorum quæ fluũt intus relinquitur, promptum. ſitis intus relicta & oris exiccatio & inſuauitas & inapetentia eodem modo. quia ſcilicet (vt alibi dicitur) quæ relinquuntur in morbis recidiuas faciunt. Sed videtur eſſe contra noſtram ſententiam, illud quod adduximus ex Hippo. 4. de ratione victus, nam illic Hippo. aperte loquebatur de morbis acutis. nam in longis non appareat vrina nebuloſa in principiis. Sed ego ſententiam illam ita interpretor; cum trifariam dicatur principium primo de criſ. cap. 19. ita illic intellige in principio. i. paucis quibuſdam dieb⁹. nam in prima aggreſsione febris putridę, aut in principio totius morbi, nō poteſt apparere nubeculaʒ craſſam vrinam intellige illic dici mediocrem, vt à Galen. 4. apho. 77. nebulam generatim, vt ſignificat etiam id quod pendet, vt. 2. prog. 29. Itaque craſſam et nebuloſam habere ſigna perfectæ coniunctionis, dici verò in principio quia quãquam ſtatus iam ſit, in paucis admodum diebus apparet, cum morbus ſit acutiſsimus. Non itaque docet illic autor ille quiſquis eſt, nam & hoc eſt dubium, purgare ante concoctionem perfectam. Quod à Gal. com. 44. dictũ eſt, docet non expugare, cum omnimoda adeſt cruditas, propterea ita dictum puto, quod hoc vnum perpetuum eſt & inuiolatum, eum qui legitimè operatur, non expurgare quando omnimoda adeſt cruditas. Quòd verò niſi cum perfecta concoctione expurgandum non ſit, etiam in curatione legitima non eſt perpetuum. ſed diſtictionem habet vt explicuimus. quam gal. non diſtingens vniuerſim explicuit dicens: conſulit non expurgare quando ſumma adeſt cruditas. De concoctione ad expurgandum neceſſaria, ſatis dictum eſt.

¶Caput decimum quintum. An omnes ſucci ſint concoctioni apti.

SVnt quibus videtur non omnes humores coqui poſſe, ſed illos tantummodo qui crudi proprie dicuntur, eos ſcilicet qui ſunt infra ſanguinem, quales ſunt tantum pituitoſi. Ducuntur in hanc ſententiam, quoniam crudis videtur ſolum deberi concoctio, ſunt enim cruditas & concoctio cōtrariæ diſpoſitiones. Sed Hippo. & Gal. ſuccos crudos hos tantum appellant. Nam quarto de tuenda valetudine ita ſcripſit, generatim igitur eiuſmodi ſucci omnes albi crudique ſunt, nomenclaturam verò alius aliam ſortitur, neque attinet ad præſentē diſputationē ea omnia diſtinguere, quippe ad quam illud tantum commune omnium accidēs pertinet, quòd hi ſucci à natura non ſunt, ſed crudi adhuc manent, ſiquidem ſanguis in medio eſt bilioſorũ atq; horũ quorũ vtiq; gen⁹, vno vocabulo appellare licet, vel crudum ſuccum vel pituitam. Hæc Gale. quibus conſtat ſuccos infra ſanguinem ſolùm coqui poſſe. reliqui enim excremata appellantur à Gale. innumeris in locis: quinto lib. de vſu particularum, Vtranq; veſicam inſtrumenta recrementorum dicit, eam ſcilicet quę trahit ſerum, & eam quæ bilem.

lienem

lienem dicit etiam factum ad expurgandum melancholicum excrementum. Itaq;,quæ ſunt citra ſanguinem,dicit cruda,quę vltrà,dicit excrementa. Sed quæ ſunt excrementa vnius concoctionis nõ videntur poſſe alia concoctione coqui.excremẽta enim expellunť,quia inutilia ad recipiendã cõcoctionem.ergo quæ expulſa ſunt,vt excrementa,inutilia ſunt ad recipiendam concoctionem. Argumentãtur etiam exemplo morborum ex talibus humoribus pendentium. In morbo regio (dicunt) aut elephanthiaſi qualis expectanda concoctio eſt?itaq; nihil,dicunt,coquiť,quòd non poſsit nutrire. quod enim nihil habet vtile ad nutriendum,hoc purũ excrementium eſt,& neq; ad coquẽdum quidquam habet vtile.Sed quorſum expectatur in tertianis exquiſitis,& talibus aliis morbis,maturitas ad expurgandum?reſpondent,aut expectari pręparationem ſolam,aut expectari concoctionem,non propriæ morbi materiæ,ſed aliarum,quæ ex debillitatione naturalis caloris, crudæ manent: quæ ſunt materiæ cõmunes appellatæ.Sed qua ratione dicit Hipp.2.de ratione victus in acutis. 44. interdum autem & cruda tum à capite tum a thoracis loco atrahuntur biliosa?Gale.(reſpendent) in com. declarat dicens, duplicem eſſe concoctionem propriam & impropriã:bilioſa verò coqui non propriè,ſed impropriè, non quia coquũtur,ſed quia à natura ſuperantur.Hęc eſt quorundam neotericorum ſententia,quam ſi quis oſcitanter prætereat,vt illi bonorum autorum ſcripta legunt,putet non nihil habere probabilitis:ſed ſi paulò attentius ſpectet,omnino nihil.Nam dictum eſt à Galen.com. illo. 44. ſecundi de ratione victus,quare & excrementorum concoctionem appellat, etiam ſi mutata nutrire non poſſint, hac etiam de cauſa(inquit)pus in flammationibus quæ coquuntur fieri dicit,nulla parte ex illo capiente nutritionem.Coquuntur ergo excrementa bilioſa,non aliter quam pus,conſtat autem puris generationem concoctionem quandam eſſe,& commutationem ſecundum ſubſtantiam. Præterea, ſcimus ex aliis quamplurimis Gale. locis (nam tertio huius voluminis libro ſatis de hoc diſputatum eſt) in morbis pituitoſis opus eſſe,quo perfectæ concoctionis ſigna ſint,ſedimento albo lęui & æquali,in bilioſis verò ſolum nubecula. cap.24.libri tertii huius quoque rei reddita eſt hęc ratio,quia cum multò tenuior ſuccus bilis ſit, à pauciori flatu eleuatur pus. ergo flatus qui valet materiam pituitoſam leuare, ad regionem hypoſtaſis, valde bilioſam, eleuat ad regionem ſublimem. Igitur ex his colliget quiſque,contenta in vrinis,etiam in bilioſis morbis,ex ipſa morbi materia generari. Sed contenta per concoctionem generantur ſimilem ſuppurationi, primo de differentia febrium, & tertio de præſagatione ex pulſibus. Adde falso illos aſſumere,bilem ſynceram & melancholiam eſſe excrementa mera.Nam ſi excrementa eſſent propriè,neque ſola neque aliis permixta nutrire poſſent, & ita recideremus in ſententiam Ariſt. quam conuicimus primo libro capite decimotertio.dicuntur verò à gale.locis citatis excrementa, non quòd re vera talia ſint, ſed quod, niſi modica admodum quantitate cum ſanguine permiſceantur, illum reddunt impurum. Præterea concoctio contraria eſt putrefactioni,atque propterea, vt Galen.dicit.89. artis medicinalis, putredinem cohibet. ratione etiam apertè colligitur, cõtrarias alterationes eſſe.putredo enim eſt corruptio naturalis caloris ab extraneo, quæ fit, ſeparatis partibus humidis à ſiccis: vſque adeo, vt ſint qui rationem & formam putrefactionis,in ſeparatione humidi à ſicco collocent. Concoctio contra eſt perfectio calidi innati in oppoſitis patibilibus, permiſtione inquam humidi cum ſicco,vt paulò ante in hoc ſermone diximus. Sunt itaque putredo & concoctio contrariæ paſsiones.Tamen hæc eſt contrariorum lex,vt quod poteſt vnũ poſsit alterum accipere. Sed excrementa bilioſa poſſunt putreſcere, ergo & coqui.quòd poſsint putreſcere oſtendunt putridæ febres & bilioſæ & exquiſitæ.quid quòd hæc non poſſunt ſyncera nutrire? ſit ita. ac proinde non coquuntur perfectè, ſed imperfectè. Duplex enim concoctio eſt, vt dicebat Galen.altera perfecta altera imperfecta, non vt illi intelligebant, altera propria altera impropria. Eſt enim improprie concoctionem appellare, quaſi quis dicat abuſiuè: quaſi concoctio non ſit verè, ſed concoctio appelletur vitoria quædam naturæ. tamen res non ita habet, tam eſt proprie conconcoctio quæ puri & ſedimento vrinæ accidit, quam quæ ſanguini cum nutrit.Tam enim fit à calore innato, & eſt perfectio in oppoſitis patibilibus, & commutatio ſecundum ſubſtantiam. Verum quanquam tam proprie concoctio eſt, ſed non tam perfectè. Omnis itaque concoctio propria eſt & phyſica, non tamen omnis perfecta, ſed perfecta eſt altera, altera imperfecta. Hoc accipit ex forma ad quam venit per concoctionem. Alia enim coquuntur vſque ad perfectionem, quia vſque ad commutationem in ſubſtantiam nutriti, alia non vſque ad perfectionem propter ineptitudinem ſubſtantiæ, ſed vſque ad mediocrem quendam modum ſubſtantiæ, ſimilem puri. Quid quòd ſucci citra ſanguinem dicuntur à Galeno crudi? eſt ita à Gale. dictum, atque meritò, quia hi ſucci,quoniam ex deficienti confectione conſtant, coqui poſſunt perfectè, reliqui cum ſynceri ſunt, non niſi imperfectè. Illi etiam coquuntur quia ſunt crudi, reliqui non niſi putruerint. ſed putres coqui poſſunt, quia concoctio putredinem cohibet. poſſunt itaque omnes ſucci coqui, ac propterea in quocunque morbo pendenti ex ſucco putri, quicunque is ſit, expectanda eſt concoctio.

In regio etiam morbo ſi cum febre eſt: ſin minus, ſecus. Quia ſuccus hic cum non putreſcit, non

coquitur. Verũ eſt contra noſtrã ſententiam difficilis locus libelli, cui titulus eſt quos & quãdo, cap. 5. vbi ita ſcripſit Gal. ſuccos tenues & aqueos in principio euacuabis, craſſos verò, quales ſunt pituita & nigra bilis, non antequam ſint concocti. qui locus contra nos videtur eſſe, quia tenues iubet in principio euacuare, & contra illos etiam, quibus contraria ſententia placet, quia iubet expectare concoctionem atræ bilis, ſucci vltra ſanguinem conſtituti. Illi haud ſcio quid poſsint reſpõdere, cum ſua ſententia tam ſit innumeris aliis medicæ artis theorematis aduerſa. Pro nobis reſpondẽt quidam, dictũ illud intelligi, cum turgent tenues ſucci, & ita dictum eſſe, quia tales ſæpe turgent. Sed ſolutio hæc mihi videtur triuialis & ſine cauſa inuenta, cum illic autor nullius rei minus meminerit, quàm turgẽtis ſucci. Sed ego ita locum illum lego. In principio euacuabis humores tenues & aqueos, quales ſunt, materia hydropis aſcytis, & alia quæcunque aquea materia. Hæc enim coqui non poſſunt magis quã aqua. De his ergo dictum intelligo. tenues & aqueos euacuabis, non de tenuibus, etſi aquei non ſint. Verum de hac quæſtione ſufficiunt dicta.

¶ Caput decimumſextum. An expediat ab aſſumpto pharmaco dormire.

VVlgatiſsima iam praxis eſt vſq; adeo vt & lipis & tonſoribus ſit nota, ab aſſumptis catapotiis (vocant pilulas vulgari nomine) dormiendum eſſe, vſque dum vi catapotiorum ægrotans excitetur, deinde vigilandũ, vſque dum corpus ſit integrè purgatum: ſed ab aſſumptis potionibus, omnino vigilandum eſſe. ortam puto hanc conſuetudinem ex ſententia Auicenę fen quarta primi capite quinto, vbi ita ſcripſit: cũque aliquis medicinam ventris ſolutiuam biberit, melius erit ei ſi medicina fuerit fortis, vt ſuper eam dormiat, antequam operetur, quoniam operabitur melius, & ſi debilis fuerit, melius erit ei, ne ſuper eam dormiat, qm̃ natura diggeret medicinam, cum autem medicina operari cœperit, melius erit ei, ne ſuper eam dormiat quocunque modo fuerit. Sed Auicena multo cautius conſulit, quam medici hodie factitant. Non enim, ſi medicamẽtum in forma catapotiorũ detur, dormiendum, ſi potionis, vigilandum dicit: ſed ſi forte ſit pharmacum, aut debile, cõſiſtit ſiquidem huius rei ratio in eo agendi principio, quod medicamenta à noſtro calore accipiunt, (actuationem vulgo vocant) quoquę ſuccis ſunt potentia ſimilia, actu ſimilia fiunt, vt docuit Gal. 3. de ſimplitium medicamentorum facultate cap. 25. fit enim hęc medicamento à calore comminuto, ſed non integrè commutato. ſomnus iuuat confectiones eorum quæ in viſceribus coquuntur, ſed impedimento eſt euacuationibus, illis potiſsimum, quæ fiunt animali virtute ſubſeruiente naturali, cuiuſmodi ſunt deiectio & vomitus & excreatio: cùm quoniam tollit actiones animales, motum inquam & ſenſum, tum etiã quia ſublato ſenſu tollit irritationẽ inſtumentorum naturalium. proinde Hipp. cum ſiſtere vult, ſomnum iubet facere. 15. aph. quartę. Ergo cum medicamenta fortia ſunt, id eſt, alteratu difficilia, opus eſt ſomno, qui confectionem adiuuet. iuuabit autem confectionem quin impediat expugationem, ſi tm̃ producatur vſque dum euacuatio ipſa incipiat, incipiẽte verò euacuatione, cum vigilia commutetur. Si verò debile eſt pharmacum, id eſt, alteratu facile, nullo ſommo ad vocatam actuationem eſt opus, & poſſet ſomnus pharmacum non alterare modo, ſed & commutare & ad concoctionem deducere, atque ita expurgationem impedire. cum itaque rationi ſit conſonum, medicamẽta ſolida, qualia ſunt catapotia, magis reniti quam liquida, recte omnes videntur colligere, ab aſſumptis catapotiis dormiẽdũ eſſe, ab aſſumpta potione vigilandum. Sed tamẽ ego nõ ita puto dici oportere, cum neq; hoc neq; aliud quodpiam præceptum practicum perpetuum eſſe videatur. Sed perpenſa ratione, faciendum, cum res ipſa compulerit. incaute enim illi dicunt, cum catapotia ægrotans ſumpſerit, dormiat: ſunt enim alteratu difficilia. Nam quanquam idem pharmacum datum in forma ſolida, fortius ſit ſe ipſo in forma liquida, tamẽ, nihil prohibet, medicamentum valde forte potu dari, & aliud valde debile diſtributũ in catapotia. Quare cautius viſſus eſt dicere Auicena, ſi forte eſt, dormire, ſi debile, ſecus, nulla formę exhibitionis mentione facta: ſed neque hic ſatis cautè, qui ſolius fortitudinis medicamẽti meminit, nequaquam vehemẽtis caloris. Nam fieri poſsit, vt ab vno homine, vtpotè iuuene & forti, melius conficiantur fortia medicamenta in forma etiam catapotiorum, quam ab alio, vtpotè ſene & imbecilli, debelia medicamenta potu data. Quo caſu indigebit alter ſomno à debili potione, alter vigiliã à fortibus catapotiis. Ergo propterea dicendum puto, cum medicus conſiderata natura medicamẽti & calore ęgrotantis, cõiectabit facilè, poſſe medicamentũ ad actũ cõmutari, oẽm ſomnũ interdicat, ſi verò difficilè, modicum cõcedat, qualecũq; pharmacũ ſit, & qualicũq; forma, atq; hæc ſententia cõfirmata iã eſt, & nullã quantũ ego intelligo, ſubit calumniã. neq; eñ ꝓbo eorũ opinionẽ, q̧ ægrotãtes à ſomno in totũ arcent, quodcũq; pharmacũ deuoratũ eſt. Nã ſi hippo. dato elleboro mouere corpus iubet & vigilare, tempore expurgationis intelligit, cum peracta iã actuatio eſt, nõ quo tẽpore fit. neq; præterea video cur idem ſit, pharmacum aliquod eſſe vehementis actionis, & eſſe difficilis deductionis ad actum, quanquam magna ex parte coniuncta hæc ſint. ſed de his hactenus.

¶ Caput

¶Caput decimumſeptimum. An ab aſſumpto pharmaco potandum ſit.

IRrepſit in praxim medicam, ſuperioribus annis conſuetudo quædam, dandi his qui expurgantur, procedente iam expurgatione, ius galinę inſulſum, quod nō aliorſum fit, vt audire poſsis quotidie ab his, quibus hac conſuetudine eſt antiquius nihil, quam vt ius deducat ad exitum reliquias medicamenti & quod ſucci reſtat expurgandum. profecta fortaſſe eſt hæc conſuetudo ex illo hippo. præcepto. 2. de ratione victus in morbis acutis contextu. 12. vbi autem quis medicamentum ebiberit ptiſſanam protinus ſorbendam expedit dare, neque inſigniter minore quam conſuetum eſt quātitate. hoc idem pręcępit Gal. quos & quando. ſed ſi quis legat quæ ſubdit, intelliget nihil magis abhorrere ab hippo. præcęptis iſta vulgari praxi. Inquit enim contex. 13. & quoniam abs re non eſt, purgatione in media potionē haudquaquā dare. Pręcępit hęc hipp. dicente Gale. in commentario &. 6. cap. libelli quos & quando timēs ne purgationis opus diſſoluatur. ſoluetur verò neceſſario expurgatio, quacūque potione in media euacuatione data, quia natura conuertitur ad concoctionē dimiſſa expurgatione. qua igitur ratione in iudiciis abſtinere oportet, eâdem & in expurgationibus, ne ſcilicet interrumpat euacuatio. At dicunt, proinde nos ius ſalis expers damus, ne à vētriculo apprehēdat. Ego ſanè ius ſine ſale non tam comprehendi, quam quod ſalem accęperit puto, ſed tam abhorrere ab illo naturam, vt omnino non comprehendat, non puto: quippe contingit quotidie videre homines, ex incuria aut peccato coquorum, alimentis, quæ male ſalem accęperunt, veſci; quibus tamen aluus non perturbatur, et ſi cibi ſint inſipidiores. Adde quod ſi ius illud ſtatim expulſum verreret deorſum reliquias medicamēti, nihilominus expurgationem hac quoque ratione impediret, nimirum, eductis tantummodo humorib⁹, qui in viis ductuū eſſent, ſed impedita tractione. cum igitur mens eſſet ſiſtere expurgationē, fortaſſe non eſſet incommodum ius illud dare, ſed cum mens eſt, illam vltra producere, non video, cur non ſit inutile. Quid ergo eſt quod hippo. pręcepit? ſtatim ptiſſanam ſorbendam dare, ſtatim, inquam, à dato pharmaco, atque id non inſigniter minori, quam conſuetum eſt, quātitate, quia tunc potio, ſi quid mendicamenti hæſit gulæ aut ori ventriculi: quod à qualitate pharmaci maxime omnium læditur, vtpote omnium acutiſsime ſentiens, optime abluit, & nihil interturbat expurgationem, quæ nondum inchoauit, ſi vero aliquanto poſt datur potio: nhil prodeſt abluendo, quoniam tunicæ qualitatem medicamenti imbiberunt, & auertit naturam ab expurgatione, quomodo diximus. Cum verò ſtatim à dato pharmaco danda potio ſit, ea ius galinæ nō eſto, ſed ptiſſana integra (hæc enim eſt omnium optima(ſin minus ptiſſanę cremor. Nam ptiſſana, vt docet Hippo. primo de ratione victus. 18. capi. vt ipſemet præcipit, & vt oportet præparata, quę ſcilicet inter coquendum intumuit, quantū potuit inſtumeſcere, eſt lubrica & abſtergens, qua ratione commodiſsima eſt ad illud ad quod paratur, ſcilicet ad deducēdū abſtergendo pharmacū ad fundū vētriculi, non oblinit poros neq; hæret, quare expurgationē nihil īpedit, nihil habet flat⁹, quare neq; inflationes, neq; tormina auget. ius cōtrà nihil abſtergit, præcipuè ſine ſale datum, aliquid etiam habet pinguitudinis, quæ emplaſtrica eſt & obturās poros. commendat his nominibus ptiſanam Hippoc. prædicto in loco, & Gale. in com. & 18. Meth. cap. 21. Fortaſſe pro hac ptiſanæ potione dat Auicena apozima tepidum fen. 4. primi capi. 5. Aut aquā tepidam. Sed ego demiror Auicenam qui eodem loco, non sine magna ſolicitudine, inueſtigat auxilia, quibus hi qui expurgantur, à vomitu liberentur, & tamen potionem dat aquæ tepidæ, quæ promptiſsimè vomitum prouocat hominibus non vſque adeo paratis ad vomendum, quam ſunt qui expurgantur. ergo non ita ſed frigidæ aut calidæ ſumendæ ſunt hæ potiones, pro ratione temporis, tepidæ nunquam, quia omnia tepida ſubuertunt ventriculum. Ita intelligenda eſt ſententia. 12. ſecundi de ratione victus in morbis acutis, qua ſcripſit, vbi purgatio incępit nihil eſſe ſorbēdum. Eſt cum poſtquam incęperat expurgatio, cum nauſeabundus eſſet ęgrotans, vomitu ipſum pharmacum ad os vſq; reiectum eſt, & illo rurſus intinctum ventriculi os, & gula, quo caſu ducti ratione, etiam Hippoc. aut Galen. non dicentibus, nos quoque potione vtimur, ad abluendum gulam, ptiſanæ, aut cremoris, etſi nulla alia adeſt, etiam iuris galineacei, verum non aliâs. Sed quod Hippo. addidit perpendendum eſt. non enim minus eſt contra hodiernam praxim, quam priora. quin potius non contra hodiernam modo, ſed & contra illam, quę galeni vigebat ætate, vt ipſe in com. eiuſdem cap. conqueritur. Quid illud eſt? perfecta purgatione ſorbendum (inquit) eſt. Sed in minori quam conſuetum eſt quantitate. De cibo hoc vltimum dictum eſt, & dat Hippoc. in die expurgationis minus cibi quam in reliquis, contra ac hodie medici faciunt, qui augent cibum ſtatim ac peracta eſt purgatio, & vinum concedūt, etſi nūquam antea per totum morbi tempus conceſſerint: vtroque modo peccantes. Nam debilior facta virtus non poteſt ſuſtinere tam multum alimenti. & præterea ſi aut craſſum aut multum eo tēpore datur, incoctum diſtibuetur. nimirum exinanitę venę rapiunt ad ſe cibum ſemicoctum et cruditum. primo de alimen. facul. capi. 1. quare nunquam ſtatim poſt inſignem euacuationem aliquā cibādū eſt. 4. de tuenda valetudine cap. vltimo. Vnum etiam non video, cur dari debeat corpore calfacto & deſic-

cato à pharmaco. Eſt ridiculum quod plerique medicorum hodie, poſtridie ab aſſumpto pharmaco dāt potionē aliquā frigidiorē, endiuię, bugloſi aut borraginis aut etiā frigidę, ad extinguēdū calorē, vt illi dicunt, quod pharmacum in membris ingenerauit, & tamen in eadem purgationis die, vinū potu dant. ego non ita facio, ſed ſi ægrotans ſumo mane, ita vt fit, expurgari incipit, & æger bis quotidie cibū capit, prandere illum iubeo & tenuius & minus, quo tale à debili etiam virtute conficiatur, ad veſperā, cum virtus aliquantum refecta eſt cibo, & otio conquieuit, lautiorem concedo cœnam, quippe quā ſomnus etiam eſt conſequuturus. Vinum tantum abeſt vt dem, vt extinguēdo calori tunc primum incipiam ſtudere, ablata ſcilicet cauſa, conuertor ad intemperiem, quod. 89. capi. artis medicinalis Gale. pręcępit, ſed de hac quæſtione hæc ſunt ſatis.

¶Caput decimumoctauum. An ad mittendum ſanguinem et expurgandum cauere oporteat concurſus & oppoſitiones aſtrorum.

SEd antequam huic libro finem imponamus, operę pretium fuerit, diſputare de quadam indicatiōe, quæ, ex his quæ nos alterant ſolet obſeruari. Nam medicorum nonnulli cauent religioſiſsime, in die coniunctionis ſolis cum luna ſanguinem mittere, aut expurgare, alii, medicos qui hęc obſeruāt, derident. Proinde examinanda nobis hæc res eſt, ne inutilem indicationem obſeruantes commodā occaſionem auxilii prætereamus, aut prætermittentes indicationem vtilem quidquam peccemus. Primo videtur improbabile, indicationem quāpiam talem eſſe, cum illius neque Hippo. neque Gale. nec aliquis alius eorum, qui in pręcio ſunt, meminerit. Pręterea, aſtra non alia ratiōe indicant ad curationes quam propter alterationes eas, quæ ab illis in aëre fiunt. vt ſi Hippo. ſub cane & ante canem deuitat purgationes, non alia ratione facit, quam quòd canicula calfacit & deſiccat aërem vehementer, & intercedente aëre noſtra quoque corpora. Ergo ſi coitio aſtrorum quidquam commodi aut incommodi affert ad curationes, fiet id, quoniam noſtra corpora ab illis ita coeuntibus alterabuntur, media aëris alteratione. ſed quæcunque alteratio aëris fiat ex hoc concurſu, non poteſt omnibus ad euacuationem eſſe noxia, neque omnibus vtilis, ſed aliis erit hoc, aliis illud. Nam neque calfactus omnes iuuat, aut nocet omnibus, neque refrigeratio, nec ſiccitas, nec alteratio quæpiam ſed omnia hæc atque eorum quodlibet, iuſta ægrotantis naturam, regionem, ętatem, anni tempus, & affectum, & ægrotandi cauſam, aut iuuant aut nocent. Præterea ſi concurſus omnes, quos aſtronomi obſeruant, cauere-mus, nullum relinqueretur auxiliis medicis vtendi tempus. nullus enim, aut nullus fere dies, concurſu aliquo tali caret. Adde eam ipſam permutationem. quam aſtra poſſunt efficere, citra iſtam concurſuū obſeruationem, poſſe cognoſci perſe, ne hereamus in re dubia. vt dubium eſt, an hæc aſtrorum coitio mali quidquid afferat ad expurgādum aut mittendum ſanguinem, ſed illud eſt certum, ſi quicquā mali facit, non alter facere quam debilitata virtute, aut genito in corpore affectu quopiam, auctoue, eo qui pręerat, aut mota interna cauſa aliquo modo. eſt enim aſtrorum concurſus cauſa procatartica: & quæ talis eſt, his modis operatur. Sed motus materiæ, & affectus nouus, & incrementum prioris, & debilitas virtutis, proprias habēt notas. nā motū materię ſignificāt dolores multi, & inquietudo, qđ in turgenti videmus: affectum ſua propia ſigna: incrementum, propriorum ſignorum acceſsio. debilitatem virtutis, langor actionis, vt languidor factus pulſus, & actiones aliæ difficiles. Ergo magis artificioſum eſt & tutum, ea, quæ contigunt in corpore, ex ſe ipſis cognoſcere, ab eiſque eorum, quæ agenda ſunt indicationem ſumere, quàm eam quæ circa aſtra contingunt curare. His rationibus ſuaſi derident hodierni medici obſeruationē hanc. Sed eſt quod videamus, quæ alii contra obiiciūt his. Quod neque Hippo. neque Gal. hæc præcęperint obſeruare, non eſt proinde deſperandum vera eſſe. neque enim Gal. quanquam Hippocratem ſupra reliquos mortales coluit, diffidit, poſſe ſe nouum aliquid inuenire quod illum latuerit. Nimirum producuntur quotidie ingenia noua, quæ aliorum inuenta magis excollere, & noua etiam illis poſſunt addère. Experimentorum ſaltē obſeruatio creſcit indies. Neque tamen hæc obſeruatio caret bono autore. Auicena fen. 4. primi cap. de ventoſis, inquit. Quidam autem præcipiunt, vt ventoſæ in principio menſis non apponantur, quoniam humores nōdum amoti fuerunt, neque ebulierunt, neque in fine menſis quoniam humores tunc ſunt minuti, ſed in medio menſis cum humores ſunt ebulientes, & in ſui luminis augmento in corpore lunæ augmentum ſequētes, & augmentatur cerebrum in craneis, & aqua in fluminibus acceſsionem & receſsionem habentibus. de cucurbitarum vſu hæc protulit Auicena, quę ſui commentatores transferunt ad euacuationes maiores, neque hoc ſine ratione, cum cauſa communis ſit, & ad potentiora auxilia plures indicatiōes obſeruari debeant quā ad debiliora. neq; ſententia Hippo. & Gal. videtur ab hac diuerſa. Nam ille, libello de aëre locis & aquis, ita reliquit ſcriptum, Maxime autem obſeruari oportet magnas temporū mutationes, vt neque pharmacum quiſquam uollens det. Hæc Hippo. conſtat verò, dicente Gale. lib. de diebus decretoriis. 3. lunę motum magnas in humoribus omnibus mutationes facere. quod & experimentis his, quæ Auicena notauit conſtat. creſcunt ſcilicet medullę intra oſſa, creſcente lunę lumine, decreſcente decreſçunt. flumina quoque ac maria quę alterne fluunt & refluunt, craſcente luna in

tumeſcunt

tumeſcunt, detumeſcunt decreſcente. Hęc tamen, argumenta ſunt magnarum in humoribus mutationum. Iam verò, niſi nugatia ſunt quęcunque de dierum decretoriorum vi dicta ſunt à Galen. 3. de diebus decretoriis, cõſtat, vim illorum nulla ex re magis pendere, quam ex lunę motu. Ergo certum eſt, mutationes, quę circa illuminationem lunę contingunt, magnas in noſtris corporibus efficere mutationes. Sed videndum eſt quod Hipp. libello prędicto addidit. Oportet autem & aſtrorum ortus obſeruari pręcipuè canis, deinde arcturi, & pleiadum occaſum. morbi enim his maxime diebus iudicant, aliique perimunt, alii verò deſinunt, & alii multi in aliam ſpeciem aliamque conſtitutionem commutantur. Igitur, cum mutationes morborum ex mutationibus aſtrorum expectandę ſint, pręcipue vero ex mutationibus lunæ, & quo die eſt ſuſpitio iudicii abſtinendum ſit ab auxiliis, præcepto Hippocra. conſtat, mutationes inſignes lunæ caueri oportere. quæ ratio non tantum iam videtur demonſtraſſe, caueri debere diem coniunctionis, ſed & oppoſitionis, ac fortaſſe reliquas quartas. Gale. libello cui titulus eſt, ſi quis ſit medicus eundem eſſe philoſophũ, deridet eos medicos, q negabãt medicis neceſſariam eſſe aſtronomiam. Sed ſi minus ſatis tibi eſt audire, mutationes lunæ mutationem efficere circa ſuccos corporis, ſed quam mutationem faciunt, interrogas. Audi Auicenam de coniunctione dicẽtẽ. Quoniam humores tunc ſunt minuti neque ebulierunt. interpretes ita dicunt: à principio menſis illuminationis vſque ad medium (eſt vero id tempus oppoſitionis) vim ęgrotãtis creſcere & humores augeri, à medio vſq; ad finem (quod eſt tempus coniunctionis) vim minui & humores. quãquã mihi videntur probabiliꝰ dicturi, vim decreſcere, & humores ſedari & contrahi, ne dicamus (vt inquit ille) lunã abſorbere nobis medulas. cũ ergo humores cũ contractiores ſunt & quietiores, ineptiores ſint ad euacuationẽ, quã cũ ſunt fluxiores: & vis debilior maiori cũ periculo ferat auxiliũ quodcunq;, quã fortior, merito videntᷣ coniicere, euacuationẽ, coniũctionis tempore, deterius ſucceſſurã. quòd ſi tñ eos accuſas ꝙ externas cauſas cõſiderent, ac non potius ea quæ in corpore ipſo fiũt, circa affectus, aut facultatem perſe: neq; id quidem iuſta Galeni doctrinã dicis. Nã quanquã 4. lib. Meth. capit. 3. dixit nullam externarum cauſarum curationẽ indicare, tñ de ea cauſa intelligit, quę iã abſceſſit, & adhuc nõ manet. nam quæ adhuc efficiat, etſi externa ſit, indicat ſe debere remoueri. ſed & ipſam et cauſa, quæ externa eſt, & iã abſceſsit, etſi nihil indicet ad curationẽ, iuuat multũ ad cognitionẽ. Nimirũ aliquando ipſi affectus perſe noſtram notitiã effugerẽt, quorũ cognitionẽ pręſtãt externæ cauſæ. Non enim vſq; adeo fidendum eſt indiciis, quibus ducuntur medici, vt proinde deponenda cura ſit cauſarum externarum.

Itaq; nihil prohibet affectionẽ quãpiam, aut denuò genitam aut auctam eſſe in hominis corpore, quam factam eſſe ex coniunctione lunæ coniectemus, quandoquidẽ ex ſuis ſignis non ſe exhibeat conſpicuã. harum rationum nulla eſt monſtratio, ſed illud vnum ſuadent, non eſſe præter rationẽ omnino quod afferunt, neq; ratione aliqua euidenti poſſe refutari. His tñ addunt medici, q hęc obſeruant, propria experimenta, quibus dum ambiguæ ſunt rationes, videtur fidendum eſſe, tantummodo. Quid ergo? nũquid in ſingulis ſolſtitiis & æquinoctiis quieſcendũ per decem dies eſt? & per exortum canis, & arcturi, & pleiadum occaſum, & per oẽs lunæ cũ ſole cõiũctiones, & oppoſitiones? (nã hę quoq; deuitãdę videntᷣ quãq̃ alia ratione, qm̃ ſcilicet pleniluniũ facit humores turgere & redũdare, atq; fortaſſe hac rõne affert criſim) q d etiã nũquid & ſolis decurſus p ſigna zodiaci notãdi ſunt? et cũ ſol eſt in ariete abſtinẽdũ ab auxiliis capitis, cũ in tauro ab auxiliis colli, dũ eſt in gemini, abſtinendũ ab humeris & brachiis, cũ in cãcro ab ſpatulis, in leone à corde & ventriculo, in virgine à vẽtre, in libra à partibꝰ circa pudẽda, in ſcorpio à pudẽdis veſica & podice, in capricornio à genubꝰ, in aquario à crutibꝰ, in piſcibꝰ à pedibꝰ? Nam hæc quoq; dicũt aſtronomi obſeruari. neq; vero hæc ſolũ ſed & innumera alia, quibꝰ illorũ libri ſcatẽt. quis ergo locꝰ ſupeſt auxiliis medicis? Quod ego, re hinc inde rõnibꝰ agitata, ſentio breui dicã. Præfatus primo, in quacũq; quæſtione, quę de indicatiõe quapiã curatiõis eſt, primo illud debere inueſtigari, an indicatio quæpiã, rei illiꝰ de qua innita quæſtio eſt, ſit. deindé, quãti momẽti illa indicatio ſit. nõ em̃ ꝓfecto, ſi ſemel mõſtratũ eſt cõiunctionẽ lunæ indicare, abſtinendũ eſſe à miſsiõe ſanguinis, ſtatim cõfeceris in cõiunctione nõ eſſe mittẽdũ ſanguinẽ, ſed addẽdũ eſt, niſi indicatio aliqua maior occurrat, quę miſsionẽ exigat, exſtimãdũq; deinde rõne & experimẽto, aut proprio, aut quod à maioribꝰ acceperis, quãti facienda ſit hęc indicatio, de qua diſputamus. Nos igitᷣ ita cõtrouerſiã decidimus nõ. dubiũ eſt indicationẽ aliquã deſũmi debere ex cõiũctione lunæ. Nã mõſtratũ eſt argumẽtis dogma hoc nõ oĩno carere ꝓbabilitate. Acceſsit multorũ autoritas, q propria experimẽta hac in re iactãt. Nõ eſt ergo qđ cõtemnãtur oĩno. Nã ſenioribꝰ ꝓducẽtibꝰ ſuã obſeruationẽ reſiſtere, ſi eos nõ potes demõſtratiõe cõuincere, eſt & impudẽs & temerariũ. tñ nõ oĩa quæ ꝓtulimus de aſtrorũ exortu & occurſu, cõiunctionibꝰ & oppoſitionibꝰ, & ſolis decuſibus, eadẽ cura notãda ſunt. Video em̃ illorũ pleriſq; ab hominibꝰ haberi læuiſsimã fidẽ, q̃nquidẽ neq; ab autore quopiã graui ſcripta ſunt, neq; cuiuſpiã medici experimẽtis cõfirmata, ſed relata ad alios, ſine autorũ nominibꝰ. q̃ crediderim à garrulis hominibꝰ & impoſtoribus orta, ad nos ꝓpter leuiſsimorũ hominũ credulitatẽ eſſe deriuata. tñ illorũ nõnullis nõ eſt tã leuis fides. ſũt em̃ à bonis autoribus ſcripta, & ab his q experimẽta iactãt aſſerta, huiuſmodi ſunt, q̃ de coniunctione lunæ ſcripſit Auicena, de canicula arturo & pleiadis, & de æquinoctiis & ſolſtitiis ſcripſit Hippocra. ſed & horum ipſorum

indicationem, etſi eſt aliqua, cenſeo eſſe minimam. Nam ipſi etiam Auicenæ interpretes, quorum experimentis credimus, ita dicunt, debere obſeruari, cum nihil aliud inſtat. atque vt illorum verbis vtar, eſt hæc indicatio horæ electę, haud quaquam neceſſarię, ideſt cum per reliqua omnia, licet citra periculum quodpiam tranſigere diem coniunctionis, ſine euacuatione, tranſigendus eſt, ſed ſi quid aliud inſtat, nihil oportet coniunctionem curare. Hoc idem innuit Hippocra. libello citato dicens, de mutationibus temporum, καὶ μήτε φάρμακον διδῶναι ἑκόντα ideſt neq; vt pharmacũ quiſquã det volens. nam dare pharmacum volentes, nihil aliud eſt, quam dare pharmacum eo die, quo nulla ad id neceſsitate impellimur. quod fieri prohibet Hippocr. quaſi concedens dare, etiam cum mutatio talis temporis, aut aſtrorum fit, ſi quæ alia neceſsitas impellit. Conſtat ergo dicentibus etiam ipſis autoribus, qui eam inducunt, minimam eſſe hanc indicationem. Nam quæ aliis omnibus cædit omnium eſt minima. Indicet ergo vt indicatio quępiam, ſed minima atque, cum, quod ad reliqua attinet, nihil intereſt aut hodie aut cras vacuare, attende tantiſper, quatenus luna excеſſeret coniunctionem ſi quid aliud vrget, euacua. Qui præcautionẽ magis petunt quam curationem, ac perinde nulla re inſtante medicum adeunt, quando illis licet commoditatem temporis præſtolari, deuitent in ſingulis æquinoctiis & ſolſticiis denos dies, & reliqua omnia, ſed qui decumbunt, rarò poſſunt minimæ huic indicationi tam multum tempus tribuere intermiſsionis auxiliorum. Qui aliter facit, non caret vt oſtendimns temeritate, qui vero ita facit, neque ſi hæ obſeruationes meræ nugę ſint quidquam deerrat. Quare æquum eſt tempus auxilii, quod alioqui eſt indifferens, aliquorum autoritati tribuere. De expurgantium medicamentorum facultate & permixtione dicemus nono libro. ille enim tractationi de medicamentis à principio dicatus eſt. hic illa tantum tractanda ſuſcępimus, quæ ad ſanguinis miſsionem & expurgationem expectant, quæ cum abſoluerimus, iam videmur commode ad ſequentia tranſgreſſuri. Proinde libri huius hic eſt fins.

Contro-

CONTROVERSIARVM MEDICARVM ET PHILOSOPHICARVM LIBER OCTAVVS.

PROHOEMIVM.

ARS MEDENDI DVOBVS QVASI CRVRIBVS INCEdit, experientia & ratione: quæ cum altero crurum deficitur, non poteſt per media opera decurrere, ſed multa omittens neceſſaria, tranſilit, vt quæ vno cruri innituntur animalia. cum vero alterum habet minus inſigniter, claudicat, & quod longius eſt raptatur, quod curtum totam artem deprimit. quare exoptatur merito is medicus maximè, qui cum rationalis artis peritia, exercitationem in operibus coniunxit: vt neque ſolius diſputationis peritus ἰατρολογος ſit, neque citra ratiocinandi artem, ἄλογος, hac de cauſa pleriq; putant, iuuentutem ad res medicas omnino eſſe inutilem. quoniam, ſcilicet cet, optimũ medicũ citra exercitationẽ nõ poſſe eſſe, rectè ꝓponũt, exercitationẽ ante canos nõ venire ſumunt, & nullum in iuuentute optimum medicum fieri poſſe colligunt. quibus ego libenter conceſſerim, ſenes iuuenibus præſtare (non quidem mea ætate perſuaſus, ſed natura ipſa. quæ docet, animum bene formatum debere eſſe maiorum obſeruantiſsimum) vt ad res alias omnes, quæ in prudentia & induſtria ſitæ ſunt, ita vel maximè ad artis medicæ opera. Sed duo illa nollem mihi denegari. fieri poſſe iuuenem in medicis præcæptis mente exercitatiſsimum, & operib⁹ exercitatum mediocriter, atque hac ratione reipublicæ & docendo & medendo non inutilem: eſſe etiam eam ſenectutem, quæ ad medicinam expetitur, non in annorum numero, quem, inuitis plerumque ſolet offerre ętas ipſa: ſed in medicorum operum longo & multo vſu. nam ſi quis in excogitandis ſophiſmatis morborum depoſita cura conſenuit, omnium mortalium eſt ad hanc artem inutiliſsimus. eſt ſiquidem ille iuuenis, quem non poſsis ſperare fore aliquãdo ſeniorem, quippe quem in ſenectute iuuenem eſſe vides. neque verò ſenes quos cunque, etiam exercitos, putauerim inexercitiis præferri debere, niſi tales ſint, vt exercitationem non tam terendo calceos, quam mentem exercendo comparauerint, quique per lõgam vitam, ne tantillum quidem fecerint, cuius rationem, non fuerit promptum in ſpectatiſsimis medicorum concurſibus reddere. Nam qui aliter rem medicam geſſerunt, tantò inutiliores ſunt iis, qui manus nullis ægrotantibus admouerunt, quantò deterius eſt erroribus aſſueuiſſe, quam ab operibus abſtinuiſſe prorſum. Sunt verò errandi peritiſsimi duplices ſenes, cũ ii qui aut præ ingenii ruditate aut prę deſidia, cum iuuenes adhuc nihil in ſtudiis literarum profeciſſent, repẽte ad ipſa opera ſeſe tranſtulerunt, quod ad conſciam mentem attinet vorantes, cœtera fidentes artis medicæ conditioni, qua nihil, quod circa ægrotantes erratum eſt, à medicis exigit ius ciuile: tum illi, qui, quãquam diſputando videntur aliquid profeciſſe, carent tamen, neſcio qua naturali prudentia, medicis coniecturis accommodata, qua oportet medicum præditum eſſe, niſi omnino ſit euaſurus inutilis, quantũuis laboret. Hãc vulgus fortunam appellat, & imprudentes plerunque ſolet infortunatos dicere. quãquam ego, quod ad ægrotantis ipſius ſalutem faciat, nihil puto ſitum eſſe in medici fortuna, quod ad ipſius medici famam, & extimationẽ, quam multũ. acerſiri enim illũ ad laborantes mali moris morbis, aut ad illis morbis affectos, qui cum maximorum ſpeciem exhibeãt, & omnes familiares ſua magnitudine deterreãt, tamen benigni ſint: atque horum alterutrum magnatibus accidere: aut plebiis, in caſu eſt aut fortuna. Tamen hæc aut illa remedia, hoc aut illo tempore circa ægrotantis corpus agi, in medici conſilio, qui nihilominus cum peccat, infortunatus dici ſolet à pleriſque. ego vero infortunatiorem dixerim ipſũ ægrotantem, cui contigit imperitus medicus. Itaque non ſunt in canis hæc omnia, contingunt nõnullis ante canos, nonnullis ne poſt canos quidem. Etſi hunc ipſum, cui ante canos cõtingunt, merito ſperes (modo non intermittatur exercitatio) tractandis reb⁹ medicis euaſurum multo commodiorem,

iis potiſsimũ

iis potiſsimum, quæ ad curandi partem referuntur. proindeque ego, quanquam reliquas medicinæ partes latiùs tractaui, totam hanc in declinantem ætatem diſtuliſſem, niſi ipſum incæptum opus, ſuo iure à nobis integritatem & perfectionem exigeret, & eſſent nonnullæ circa medendi partem controuerſię, quæ contemplationi videntur admodum coniunctæ. Tamen quando totam hanc partem prętetire ipſe operis ordo non fert, dimittam pleraque, ſi deus conceſerit, albicantibus capiliis ſcripturus, atque interim hęc ipſa quæ ſcribam ſub correctione ſeniorum ſcripta volo. Modo ad hanc cenſuram annoſi iuuenes non vocentur. quoniam vero inter medendum duo facimus, præſcribimus ægrotantibus victum, & paramus auxilia: controuerſias, quæ in inſtituendo victu ſunt, ſcribemus primũ, deinde eas, quæ reſpiciunt medica auxilia.

¶Caput primum. Vtrum habeat plus periculi in ægrotantium victu declinare ad craſſum an ad tenue.

QVandoquidem rerum quibus vtitur medicus quantitas non poteſt exactè inueniri, ſed artificioſa eget coniectura, artificiosè autem coniicere, viri eſt qui omnium quæ in arte ſunt vires cognouerit adamuſsim, & diligẽter ſeſe in artis operibꝰ exercuerit, quales ꝑpauci admodũ ſunt, etſi eſſent: tamen quod coniecturale eſt, non eſt exactum. non parum ad rectè inſtituendam rationem victus ægrotantium, videtur intereſſe ſcire, a quo peccato cauendum magis ſit, ab eo quod ducit ad craſſum, an ab eo quod ad tenue. Quam quæſtionem decidit Galenus ſecundo de ratione victus acutorum commentario illius trigeſimæ ſeptimæ ſententiæ qua hippo. inquit, ciborum adiectioni intendẽdum multo minus, quam ita interpretatur Gal. in quantitate ipſa ad id quod minus ſit procedendum eſſe magis, quam ad id quod exuperat, quia noxas quę minus emendari poſsint facit: verum quod minus eſt, facile emendatur, nempè ſi virtꝰ labaſcere videatur, cibi exiguum inſuper miniſtrare poſſumꝰ: verum ſi in ventrem abſorptus fuerit cibus, quod redũdat ſuperfluitque, ſi alias multò magis, in morbis acutis tollere eſt difficile, docet itaque Galenus loco hoc, grauius peccatũ eſſe dare pluſquam oportet, quam infra mediocritatem conſiſtere. Contrarium viſus eſt hippo. docere prima particula aphoriſmorum. 5. dicens, in tenui victu ęgri deliquunt cuius cauſa magis lęduntur. quicunq; enim error cõmittitur, maior eſt in hoc quã in paulò pleniori victu (paucis interpoſitis) ob id igitur tenuis victus atque admodũ exquiſitus, eo qui ſit paulò plenior ad plurima magis periculoſus. Vide quã ſint hæ ſentẽtię contrarię. Sed & ratio videtur monſtrare deterius eſſe inclinare ad tenuius. Nã illud eſt deterius ex quo pendet grauius malum, ſed ex victu plus ſatis tenui impendet virtutis exolutio, ex craſſo tantùm morbi prorogatio. & quanquam vtraq; ratione imbecillis fiat virtus, tamen ab inedia fit imbecillis in eſſentia, à cibo quia aggrauatur, quod nõ eſt tam irremediabile. Nam nimis craſſus aut tenuis victꝰ debet appellari ad mediocrem, eſt vero mediocris, quem definit Hippocr. apho. 9. dicens coniectari oportet an ęgrotans cum victu poſsit perdurare, vſque ad morbi vigorem. Eſt itaq; ea exquiſita ciborũ quantitas, cum qua ęgrotans durare poſsit vſque ad morbi concoctionem. Nam ſi fieri poſſet, ratione ſaltem ipſius morbi, contineremus ægros omnes vſque ad ſanitatem in integra inedia, ſed quoniã virtus conficeretur, damus victum cum quo minime morbus augeatur, et vt ęger durare poſsit. Igitur victus, qui eſt craſsior illo, non minime auget morbum, ſed cum tenuiori nõ poteſt virtus durare, qđ eſt extremum malum. Qua ergo ratione hæc ſibi conſonant, quæ ambo ab Hippocrate dicta ſunt, & à Galeno confirmata? Ioãnes Manardus libro quarto epiſtola ſecunda controuerſiam hanc fugit magis quam dirimit, ſenſum aphoriſmi aliorſum transferens. Concedit ſiquidem, quod à galeno dictum eſt ſecundo de ratione victus, nempe grauius peccare eum, qui in inſtitutione victus ad craſſum inclinat, quam qui ad tenue. Tamen negat hippocratem in aphoriſmo de hac re loqui: ſed affirmare, ægrotantem, qui tenui victu alitur, magis lędi à quocunque errore, quam qui paulo pleniori, non quidem facta hic mentione erroris contingentis circa cibum, ſed aliorum. quaſi vellit monere eum, quem in tenui victu contineri oportet, vt religioſius caueat ab erroribus, quam quibus licet per morbum aliquãtò pleniori vti. eſt ſane hæc Manardi ſententia veriſsima, & alteri ex ſecundo de ratione victus minime contraria. quare non parum acute videtur excogitaſſe. ſed reuera Hippocra. eſt illic totus in inſtituendo victu, & nullius errati meminit præterquam in illo. præterea, ſequentia hæc verba. Propter hoc igitur tenues & exactæ victus rationes periculoſiores ſunt aut fallaces magis. (Nam nihil intereſt) paulo plenioribus, videntur hortari, potius fugere tenues & exactas victus rationes, quam alia errata. quare melius fuerit verum verborum ſenſum eruere, non contorquentes, quod faciemus ſtatim ac aliorum enarrationes attigerimus. Sunt qui dicant in principio & incremento deterius eſſe inclinare ad tenue, in ſtatu deterius eſſe ad craſſum. Nam ſeptimo & octauo & no-

no Aphoriſmis docet. Hippocrat. in morbi vigore tenuiſsimo victu eſſe vtendum, prius ve=
ro vberius eſſe agendum. Sed quantum ego intelligo aliud eſt tempus cum tempore conferre,
quam victum craſsum cum tenui. eſt enim, vt referunt, vtendum in ſtatu tenuiſsimo victu: in prin-
cipio maximè craſſo, vt in temporibus. ſed in illorum quolibet eſt mediocritas propria victus, &
duplex peccatum. Quorum quodque cum altero poteſt conferri & leuius haberi, aut grauius,
Non ergo rectè hi interpretantur: cum Hippocr. aut Gale. neque ſecundo de ratione victus, neque in
aph. meminerint temporum, ſed exceſſus à mediocritate inuicem contulerint, Interim neque tempo
rum neque naturæ morbi, neque temporum anni, neque naturæ ægrotantis, aut cõſuetudinis, aut ali-
cuius rei alterius, cuius indicatio aliqua ſit, facta mentione. Eſt igitur, omiſsis aliis omnibus indicatio
nibus, ipſa peccata conferendum. quod qua ratione faciendum ſit, miſsis quæ ab aliis dicuntur, qui rẽ
minus acute rimantur, breui dicam. Exceſſus ad mediocritatem dici debent, non minus hic quam in a-
liis quibuſuis rebus conferendis. Eſt verò mediocris (vt modo loquimur) victus ægrotãtibus, qui vtiliſ
ſimus & tutiſsimus, in quo nihil eſt peccatum, ſed maximè ſecundum artem inſtitutus eſt. Hic ſi vir=
tus permitteret omnino eſſet inedia, morbus enim per ſe nullum expoſcit cibum, ſed quoniam virtus
non fert, eſt vtrique, morbo inquam & virtuti aliquid dandum. daretur ergo vtriusque gratia mini=
ma quantitas cum qua ęgrotus durare poſſet: Sed quoniam cum hac quantitate ſolum morbum poſ-
ſet ſuſtinere virtus vſque ad ſtatum, errores autem ne minimos quidem poſſet ſuſtinere, omnes verò
errores præcauere nõ poteſt medicus, quoniam multi inopinato & fortuito caſu contingũt: tenet̃ pręcauere
virtutis ex erroribus lapſum, aliquãto plus cibi exhibens exquiſitiſsimo. Nam quemadmodum diceba
tur, quinto aphoriſ. primæ ſectionis nimis tenuis & exquiſitus victus eſt periculoſus. Igitur mediocris
victus qui tribus indicationibus finitur, virtute, morbo, & erroribus, non eſt minimus cum quo ægro
tans durare poteſt, ſed aliquanto plus dari debet erroribus. A quo ſæpe poterit medicus deuiare ad te
nuius etiam citra noxam, Detracto ſcilicet eo quod pro erroribus dabatur, ſed ad craſsius non poterit
citra malum, quod haud facilè emendari poſsit. Nam ſubtractioni medetur additio. ſed additio=
ni quid medetur? num ſubtractio? at ſubtractio nõ poteſt facere, quominus multa excrementa ex mul
to cibo fuerint cõgeſta, quę tamen omnia non poſſunt inedia conſumi. Conſtat ergo ſi peccatum cũ
peccato conferre vis, grauius multò eſſe ad craſsius inclinare. his ſemel intellectis, poſſunt ſeorſum in=
ter ſe temporum indicationes conferri. ex quibus illud vnum inuenietur, declinare ad tenue grauius
peccatum eſſe in principio & incremento quam in ſtatu, contra declinare ad craſſum, grauius in ſtatu
quam in principio & incremento. ſtatus nempe expoſcit ſubtractionem, reliqua tempora non adeò.
ſed ſatis arbitror iam conſtat, quantum interſit ita dicere, aut in principio & incremento deterius eſſe
inclinare ad tenue quam ad craſſum, in ſtatu deterius ad craſſum quam ad tenue. Nam hac dictione cõ
feruntur indicationes exceſuum: illa temporum. Licet verò indicatione ſola exceſſuum dicere (quod
veriſsimum eſt) perpetuò eſſe grauius peccatum inclinare ad craſſum quam ad tenue. Sed contrà hãc
interpretationem, eſt quoddam non leue argumentum. Hippocr. continet ægrotates in inedia inte-
gra, quando coniectat, virtutem durare poſſe donec morbus conquoquatur. Nam 37. primi acutorũ
ita dixit, ſubtrahere verò omnino ſępe expedit, cum ægrotans ſufficere poſsit donec morbi vigor ma-
tureſcat. ergo nihil dat erroribus. Nam qui omnino nihil dat, neque erroribus dat quidquam. Duo vi-
dentur reſpondenda. primò Hippocratem nullos continere ſine cibo, præter eos, quorum virtutem
coniectat ſufficere, non ſolum ſuſtinendis malis, ſed etiam ferendis aliquibus erroribus, ſi inopinatò
acciderint. Nam alioqui ingenti periculo atq; adeò nonnunquam inuitabili, exponeret ægrotantes.
Deinde, Hippocratem non omnino nihil dare, ſed moderari inediam potu. Potus vero etiam ſi ſit fri
gida aqua, quanquam non nutrit, eſt pro nutrimento, quia facilem exolutionem remoratur, quemad
modum dicit Galenus. 3. acutorum com. 19. & nos alibi explicuimus, dum diſputaremus de aqua an
poſſet nutrire. libro. 6. quæſtio. ſexta. ſed diſputatio præſens non indiget pluribus.

¶Caput ſecundum. An victu magis craſſo ſit vtendum perpetuò in morborum principiis quam cum iam vigent.

HIppocrates quo loco ſumpta indicatione à morbi temporibus inſtituit rationem victus, docet
haud dubiè in principio eſſe vtendum maximè craſſo & in ſummo vigore maxime tenui, in me
diis temporibus mediocri, prout magis ad vigoris temp⁹ aut principium inclinauerit morbus,
attenuantibus nobis perpetuò verſus vigorem ſummũ. Nam. 20. aph. primę part. ita habet, quibus igi-
tur ſtatim morbus conſiſtit (explicitum à nobis eſt in primo huius operis libro quæſtione octaua, vt
in morbis idem ſit conſiſtere & vigere) iis ſtatim tenuis victus exhibendus eſt: quibus vero poſterius,
eſt futurus vigor iis & in ipſo & ante illud parum ſubtrahendum, prius verò vberius agendum, vt
ægrotans

ægrotãs ſufficiat. Sed ratio, etiam tacente Hippocrate, illud monſtraret euidenter. nam victus, aut alimentorum exhibitio, facit vt virtus duret: alimentorum ſublatio facit vt citò deficiat. ſed duratione virtutis coſtat eo tempore eſſe procurandam, quo plus temporis reſtat tranſigendum, citã autem exolutionem tunc eſſe timendam minus, cum prope eſt aut ſalus aut morbi inclinatio. contrà cibus virtutem aggrauat, impedit, & morbum auget. quod conſtat in vigore ferendum eſſe minus, cum virtus ſit eo tempore etiam citra cibum impeditiſsima, atque cum morbo extremo congrediatur certamine. Eſt itaque hæc temporum morbi indicatio. Sed contrà videtur eſſe, quòd Hippo. de ratione victus in acutis ptiſanam offerens pleuriticis cum vigeſimo primo contextu dixiſſet, verum inter initia neque multam neque craſſam admodum dare oportet, vigeſimo tertio inquit, atſi os madeſcat & ea quæ a pulmone, talia ſint qualia eſſe oportet, ſorbitionis multitudinem, vt ſumatim dicam, augere conuenit. hæc Hippo. conſtat verò vt os madeſcere pleuritidis ad incrementum tendentis ſit ſignum, quo tẽpore ſorbitionis quantitatem præcipit augere. Sunt quibus videatur reſpondendum, augeri ſorbitionem, non quia alimentum eſt, ſed quia medicamentum. Sed hi non videntur legiſſe commentarium Galeni, quo ita inquit, ergo qui probè expurgantur his ptiſanam dare conuenit, virium roborandarũ gratia, & quo expuitionibus humorum quæ ex pulmone per tuſim fiunt ſufficiant. Quæ verba ſatis declarant alimenti gratia augeri ſorbitionem. Nam alimenta dantur ſeruandi roboris cauſa, medicamenta alterandi corporis. mihi ergo aliter videtur dicendum, indicatione tẽporis fieri oportere vt dicebatur, verum tamen ratione alterius alicuius, quod cum morbo coniungatur, contra fieri nonnũquam poſſe. in inflammationibus contra procedit cibi exhibitio atque in febribus. Nam in illis minus dari debet in principio, atque deinde ſenſim augeri. docet Galenus. 6. Method. capite quinto ita dicẽs reliquum fuerit de vniuerſa victus ratione præcipere. quod in principio quidem ſit tenuiſsimè cibandum in curatione propria phlegmonarum dicitur. hęc in illo loco. quæ diffuſius deinde docuit. 13. methodi. Eſt itaque haud dubiè cibandum tenuiſsimè in principio phlegmonarum, non quidem gratia morbi, ſed cauſa fluxionis, quæ coniungitur neceſſariò cum phlegmone, & in principio nondum ceſſauit, in quo propterea eſt agendum tenuiſsimè. eadem ratione in vlceribus agi debet, maximè recentibus, quod Hippocrates libro de vlceribus his verbis docuit, vti modico cibo, & aquà cõfert ad omnia vlcera, magis verò ad recentia, quam ad antiqua. Hęc eadem ratio eſt in pleuritide, quippe quę eſt inflammatio. cui etiam accedit ratio alia peculiaris, quæ ſummitur à malè affecti loci indicatione. Hęc eſt quam Galenus docet. 11. Methodi capite decimo ſeptimo, dicens in morbis thoracis cibis potiquam medicamentis eſſe firmitudini conſulendum. quare in iis morbis minus noxia eſt additio, ratione malè affecti loci. quia quanquam multum cibi aſſumatur non adeò multum venit ad thoracem, ad quem à ventriculo multi ſunt anfractus. Et eſt plerunque additio neceſſaria, quia alia eſt virtus quæ pugnat contra morbum alterando materiam, alia quæ expellẽdo. cum expulſio animalis virtutis a ctione fiat, quę tunc incipit magis laborare, quando ægrotans incipit excreare. cõcedims ergò in inflãmationibus omnibus debere tenuiſsimum victum iniungi in principio, verum illud non gratia morbi, ſed fluxionis: in morbis thoracis maiori ratione augeri poſſe ciborum quantitatem, quia indicationi ex fluxione, accedit indicatio ex affecto loco. Sed perpetua hæc eſt doctrina (quæ tamen perſpicaci indiget medico & qui hæc quæ diximus poſsit aſſequi) indicatione ſumpa à tẽporibus morbi, & quãtum in ipſis temporibus agitur, tenuiſsimè cibandum eſſe in ſummo vigore maximè craſſe in principio. quare non adeo cautè videtur Auicena proſpexiſſe ęgrotantibus dicens, fen. prima quarti. et ſcias quod non eſt tibi poſsibile curare febrem niſi cognoueris eam. quòd ſi ignoraueris ſubtilia regimen. Nam non omnes morbi ferunt multam attenuationem in principio, ſed id ex conſtitutione pendet, quæ non poſsit eſſe perſpecta ei, qui morbi naturã ignorauerit. Prætere a in cuiuſuis morbi principio diximus vtendum eſſe magis craſſo (demptis qui cum fluxione cõſiſtunt) quã in aliis tẽporib⁹. Sed fortaſſe melius fuerit Auicenæ ſententiam cõmendare, atque ita intelligere. ſi contigerit vno die aut etiã duobus, modo ægrotans ſit fortis viribus, febris naturam ignorari, curationem quidem non oportet aggredi, ſed materierum communium, interim dum morbus ſe inſinuat, cura eſt habenda. ſunt hæ quæ in ventriculo inteſtinis & primis venis continentur, quæ vt expurgentur, licebit vno aut duobus diebus, ægrotantem in inedia contineri. ſed neque hæc indicatio ſumitur à morbo aut morbi propria cauſa; ſed communibus materiebus, vt dixi. de ratione inſtituendi victus quam indicant totius morbi tempora hæc ſufficiunt.

¶Caput tertium. An poſsint ægrotantes refici alia via quam per os.

VVlgatiſsima praxis eſt in mulieribus præfocatione vteri laborantibus, atque in viris in eo ſtatu conſtitutis, vt caſus exigat cibum, & ipſi non poſsint accipere, vti clyſmatis ex re aliqua nutriente paratis, vt ex lacte, ptiſana, vino, melle, ouis nonnunquam, aut etiam iure galinę, aut expreſſo

ex ipſa

ex ipſa galina ſucco. nonnulla etiam occurrunt quæ cogunt medicos vti emplaſtris nutrientibus: ni-
mirum, cum periculum ab ortus videtur inſtare ex debilitate, imponunt vmbilico carnes arietinas,
aut oua aut panis micam imbutam vino, aut lecte, aut tale quipiam aliud. quam conſuetudinem nõ-
nulli hodie damnãt, contendentes nihil poſſe corpora noſtra nurrire, quod per os non ingeratur. pro
ferunt primo illa galeni verba ex quarto de vſu partium capite. 1. quandoquidem nutriri neceſſe eſt
animalis particulas, ingreſſus verò cibariis in corpus vnus eſt, per os. Primo etiam de facultatibus na-
turalibus cap. 10. vnus nanque omnibus cibis introitus per os eſt. Argumẽtantur deinde ratione hac.
nihil poteſt nutrire, quod non ſit perpeſſum antea concoctiones priores, primam nempe & ſecundã:
ſed quod per anũ immittitur, nõ poteſt in ventriculũ venire, in quo prima concoctio fit (multo min⁹,
quod cuti imponitur, aut per viam aliam ſubit) ergo nihil tale nutrire poteſt. Quod vero quæ p̄ ven-
trem infunduntur, non poſsint ventriculum attingere, confirmant ex galeno. 13. Methodi cap. 16. vbi
inquit, quæ infuſa ſunt, primùm ea neque ad ieiunum aſcẽdere poſſunt. immo etiam ſi admodum ni-
taris, fortaſſe tenuia tm̃ inteſtina attingant. Quò etiam videtur reſpexiſſe. 4. particala aphoriſmorum
commen. 12. dicens, Eorum verò quæ continentur in inteſtinis, nihil poteſt per vomitus vacuari. Alii
his reſpondẽt, poſſe ea quæ infundũtur per anum nutrire, negantque contenta in inteſtinis non poſ-
ſe aſcendere in vẽtriculum, quinpotius aſcendere nonnuuquam, dicunt, docuiſſe Galenum tertio de
ſympt. cauſ. capit. 2. vbi poſt alia multa eiuſdem ſententiæ hæc addidit. ergo mirum non eſt ſi clyſma-
tis quoque aliquid & ſtercoris ex tam violenta inteſtinorum conſtrictione ad ventriculum aliquãdo
præter naturam reuocatur, deinde ſic ad exitum properet. Iam verò euomi poſſe ea, quæ continentur
in inteſtinis, indicat affectio volbulus vocata perquam vt Galenus prędicto loco docet & tertio epid,
parte ſecunda com. 6. euomitur ſtercus. quod tamen dicente eodem Galeno tertio de facultatibus na
turalibus cap. 6. generatur in tenuibus inteſtinis. itaque dicunt hi, cum poſsint quæ per inteſtina infũ-
duntur in ventriculum aſcẽdere, nihil mirum ſi poſsint nutrire. In hac controuerſiola primùm com-
ponenda nobis ſunt hæc, quæ in Galeni verbis videntur eſſe contraria, deinde de propoſita quæſtio-
ne dicendum quod res habet. galenus videtur dubitaſſe de aſcenſu eorum quæ infunduntur per anum
in ventriculum. Nam libro ſeptimo de compoſitione pharmacorum ſecundum locos capite quarto
ita inquit, ſi poſsibile eſt ex tenui inteſtino aliquid per nauſeam efferri, ad hoc etiam vtile fiet. itaq; vi-
dentur hæc verba dubitantis, tamen aperte eſt verum per volbulum euomi quæ continebantur in in
teſtinis. quòd ſi Gale. 4. apho. commentario. 12. negauit quidquam eorum quæ continentur in inteſ-
tinis poſſe vomitu reiici, intellige vomitu naturali. nimirum naturalis vomitus eſt ad euacuationem
eorum quæ continentur in cauo ventriculi, dicente Galeno eodem capite tertio de cauſis ſymptoma-
tum, quod nuper citauimus, & in commen. 39. ſextæ particulæ aphoriſmorum, & millies alibi. verum
etiam eſt, poſſe partem aliquam cliyſteris in vẽtriculum rapi, tamen Galenns. 13. Methodi negauit, no-
ſtro conatu, etſi quammaximè conemur, poſſe aſcendere vltra gracile, ſed accedenti tali quapiam cau
ſa præter naturam, qualis per volbulum, non negauit. Ad inſtitũ illius loci ſatis eſt, quamquam fieri
poſsit vt clyſteris portio in ventrem aſcendat, tamen raro id fieri, & ex cauſa præter naturam. Nam de
clarabat illic Galenus indicationem curationis quæ ſummitur ab affecta parte, docens, ad abluendum
craſſa inteſtina vtendum eſſe clyſteribus, ad tenuia potionibus. Conſtat verò ad huius pręcepti confir
mationem ſatis eſſe monſtrare clyſteres non poſſe aſcendere vltra inteſtina craſſa, niſi raro, & caſu prę
ter naturam, haud quaquam noſtro conatu. Medendum enim eſt, non pro his quæ raro & præter na-
turam poſſunt contingere, ſed pro his quæ coniectamus euentura. eodem modo intelligendus eſt ga-
lenus quinto Methodi capite vnndecimo vbi ita ſcripſit: Quę vicina ventriculo ſunt, iis per comme-
ſta & bibita, quæ verò inferius ſunt ſita, per ea quæ iniiciuntur. quando neque ad ea quę vicina ventri-
culo ſunt, ſubire poteſt quod per ſedem infunditur, neque integris viribus ad inferiora pertingere,
quod per os ſit ingeſtum. Itaque loca Galeni ita componuntur, conſtatq; iuxta illius opinionem poſ-
ſe aliquid ex inteſtinis aſcendere ad ventriculum. Sed quoniam per volbulum non tam ventriculus
trahit ab inteſtinis, quam inteſtina reiiciunt in ventriculum, & ille cogitur recipere, cenſeo addendũ
dictis, ventriculum poſſe non tantum recipere ab inteſtinis, ſed trahere etiam ab illis, cum vrgetur fa-
me. Nam ſi vt celebratiſsimum eſt à Galeno de ſententia Hippocratis, omnia habent perſpiratum &
confluxum communẽ, ſi omnia omnibus alligauit natura per communes venas & arterias & neruos
ſi quemadmodum docetur tertio de facultatibus naturalibus, per magnam famem vel ex ipſis aut ꝓ-
ximis partibus reuocat ventriculus ſuccos, non dubium eſt, et ex vicinis, quales ſunt gracilia inteſtina
multo ante tracturum. Itaque eſt duplex iam modus, quo ea quę per anum infunduntur poſsint in vẽ
triculum venire, vel tracta à ventriculo vel expulſa ab inteſtinis. quare nihil eſt iam intellectu difficile,
poſſe quæ p̄ inteſtina infunduntur, ire ſurſum in ventriculum, ibique chylum fieri illhincque in he-
par, vnde & in membra. nihilominus errant barbari medici, qui propoſitam quæſtionem de nutrimẽ
to, quod poteſt accedere ex clyſtere putant pendere ex alia de aſcenſu clyſteris in ventriculum. Nam
etſi nihil clyſteris in ventriculum aſcẽdat, poteſt ex illo nutrimentũ aliquod incorpus transferri nam

eadem

eadem cõcoctio quæ agit̃ in vẽtriculo agi poteſt in inteſtinis, & quę agitur in hepate etiã in venis. quã quam maior vis ad chyli in ventriculo, & ad ſanguinis generationem in hepate ſit. docetur hoc luce clarius. 4. de vſu partium cap. 17. vbi ita ſcriptum eſt: quemadmodum igitur venis cum eas diſtributionis inſtrumenta feciſſet, facultatem ſanguinis effectricem, indidit, ne dum per eas fertur, temp⁹ ipſi alimento fruſtra periret. ad eundem modũ & inteſtinis diſtributiõis in venis gratia factis facultas quædã coquendi cibos ineſt. Si igitur hæc ita habent vt Galenus dicit, cõſtat poſſe infundi per anum ſuccũ aliquem tenuiſsimũ, coctu facillimum, cui cõmutãdo ſatis ſint alteratiões, quas præſtare poſſunt inteſtina & venę, ſine ventriculo & hepate, qui nutriet, omnino ventriculũ nõ aſcendens. Adde (quod in primo huius operis libro diximus) dicẽte galeno ſexto de placitis cõcoctionẽ vẽtriculi nõ eſſe neceſſariam ſimpliciter, ſed cum ſolida aſſumuntur alimenta, in reliquis propter perfectionẽ. Itaq; multis modis poteſt quod per clyſterẽ infunditur nutrire. quare vſum horum clyſterium dictis in affectionibus nõ improbo. quanquam conandũ cenſeo, quoad fieri poterit, vt quaqua arte per os aliquid in ventriculum immittamus, ex hoc enim certũ eſt copiosè & celeriter nutrimentum membris acceſſurum. tñ cum hoc non poſſumus, ad nutrientes clyſteres confugere non ſit omnino inutile. hos verò vellem parari ex vino albo & tenui & aqueo. Quia eſt facilis concoctionis & diſtributionis, ex eo ſcilicet ſolo aut aliis permixto, nihil tamen permitti debet, quod ſit frigidius aut difficilius coctu. hoc enim in mẽbra, in quibus languet facultas, fruſtra infundetur. aliud quod de emplaſtris nutrientibus dicebatur videtur multo debilius auxilium. quãdoquidem per paucam admodũ ſubſtãtiam nutritioni aptam, aſſummi poſſe per cutis poros puto, tñ aliquid etiã ita aſſumi, quãquã exiguũ ſit, impoſsibile nõ arbitror. nimirũ mõſtratũ eſt, poſſe ſuccum aliquem tam tenuem & multi halitus in venas incidere, vt concoctione ventriculi non pręgreſſa, illic conficiat̃. iam verò ex ſuccis quibus irrigetur cutis aliquid intrò penetrare videmus, & ipſa pororum multitudo, & pulſus arteriarum, qui ad cutem ſit, & vis trahendi membrorum, ita fieri poſſe ſuadent. hipp. etiam lib. de alimento ita ſcripſit, forinſecus alimentũ ab extima ſuperficie ad intima peruenit. Solis quidem illis emplaſtris vti, rediculum fuerit. tamẽ interim dum aliis viis nutrientia immittũtur, ſi multum videtur inſtare periculũ abortus, loquor enim de propoſito paulò ante affectu, talia etiam vmbilico propter viciniã vteri fortè non imponentur omnino incaſum. admiſcenda tamen ſunt ſi quando illis vtemur, ſemper penetrãtia, qualia ſunt mel & aromata in puluerem redacta. ſed qua ratione ſi hæc vera ſunt, dixerit Gale. locis citatis ex quarto de vſu partium & primo de naturalibus. faculta. vnicã eſſe viam alimenti ingerẽdi, os? an quia illis in locis nõ omnes quæ natura aut arte fieri poſſunt, alimenti vias recenſebat, ſed naturalem ſolum viam, qualis ſolum os eſt? ſed de hac quæſtione hæc ſunt ſatis.

¶ Caput quartum. An curatio fiat per contraria æqualia.

Principia in vnaquaq; arte concedi debẽt, etiam ſine argumentis, alioqui infinita fiet ars & nullibi cõſiſtẽs. Eſt vero in arte medica celebratiſsimũ axioma cõtrariis contraria curãtur à galeno & hippocrate totiens vſurpatum, vt ridiculum non immeritò videretur ad huius ſententiæ probationẽ loca notare. neq; eñ monſtratione indiget, ſed ſola interpretatione, cum morbi curatio eiuſdẽ ſit corruptio, & corruptiones à contrariis fiant. At, nulli videri poſsit dubiũ curationem per cõtraria morbo fieri. Cęterum hęc cõtraria operatione oportet talia ſint, magis etiã quã denominatione. nihil eñ prohibet cõuulſionem, quæ affectus frigidus eſt, infuſione aquę frigidæ curari. nam quanquã aqua illà qualitate quæ eſt actu ſimilis ſit, cœterum eſt tunc tẽporis operatione quã ex accidenti habet & virtute contraria. neq; quidquã refert ad morbi ſublationẽ ex accidenti aut perſe medicamentum operari. quare omnia quæ ex accidenti morbum corrumpunt, per alia operantur, quæ ſunt morbo contraria perſe, vt grã exempli, aqua nõ perſe curat conuulſionem ſed per calorem, quem facit retroducere. vomitus etiam curat vomitum non perſe ſed euacuatione humoris facientis noxam. vt dolor non poteſt curare dolorem, ſed medicamentum, quod cum dolore operatur, poteſt cauſæ prioris doloris ſublationem facere, vt dicitur. 6. epid. parte ſecunda commenta. 8. poteſt etiam dolor vnius partis vehementior alterius debiliorem abſcurare, diſtracta vi ſentiente, aut curare, diſtracta materia vt à cucurbitula. cum certum ſit ſuccos ad dolentem particulam confluere. tamen conſtat in his quoque, quod perſe curat, contrarii ratione operari. atq; ita perpetuò eſt vera ea ſententia, quam oẽs citra controuerſiam concedunt, contraria cõtrariis curantur. Cœterũ an illa cõtraria, vt ſpecie ſunt contraria, ita æqualia gradu eſſe debeant, an aliquando minora aliquando maiora, non adeò eſt citra controuerſiã. Galen lib. 6. artis medicinalis. cap. 89. expreſsè docet cõtraria paribus numeris diſtare debere à mediocritate, quãtũ ipsũ corpus verſus alterũ extremũ præter naturã abeſt. vbi ita dicit, Veluti, ſi ita cõtigerit, vt in decẽ quidẽ numeris ad calorem maiorem eo qui eſt ſecundum naturã decidat corpus, ſeptẽ verò ad ſiccitatem maiorem, tũc ſalubrem cauſam in huius modi affectionibus eſſe oportebit decẽ numeris quidẽ frigidiorem ſeptem verò humidiorem. Itaq; de ſentẽtia Galeni hoc in loco indicatio, quæ ab affectu ſumitur, eſt exhibitio contrariorum æqualium morbo. tertio de ſimplicium medicamẽtorum facultate cap. 11. ita inquit, atq; vno verbo tantũ abeſſe à medio quod medebitur, quãtum

ipſum

Conuulsio infusa frigida curatur. [handwritten marginal note beside lines on convulsion]

An contraria in pari et impari [illegible] [handwritten marginal note beside lines on Galen lib. 6]

ipſum cui medella adhibetur, oportet.nimirum in contraria vtriuſque vergente exceſſu. Nam quod ad eadem ſimiliter inclinat, perinde ac corpus quod curandum eſt in temperie conſtitutum, nullam alterationem afferre conſentaneum eſt.quare neque lædet id quod malè affectum eſt, neque iuuabit. At quod min us eſt, iuuabit quidem,non tamen perſanabit. Cœterum in hac ſententia videntur eſſe multa difficilia. Nam primùm, quid prohibet morbum curari poſſe contrariis minoribus? nam hæc quanquam non poſſunt integrè corrumpere, poſſunt tamen cum primò apponuntur aliquid iuuare, remittendo ſcilicet morbum,non perſanando. atque ita cum ſecũdò apponũtur plus,cum tertiò plus adhuc, vſque dum paulatim corpus perſanetur. Poteſt igitur contrariis minoribus curari corpus. Nã quod contraria minora aliquid remittant,non negabis, cum contraria quantumcunque intenta aliquid à remiſioribus patiantur. Neque verò negari poteſt, poſſe corpus à contrariis intenſioribus ſanari cũ trãsferatur ad contrariũ affectũ. Nam medicamenta contraria & intenſiora,neceſſariò ab ipſo morbo patiuntur.ſint igitur tantò intenſiora, quantum reciproca actio poteſt detrahere, atq; ita, etiam ſi corpus perſanent,non tñ ad contrariũ morbum poſsint trãsferre. quare videt᷑ morbus curari poſſe contrariis intẽſiorib⁹ & remiſioribus, atq; proinde non perpetuò æqualibus indigere.mihi ſanè hæc ratio monſtrare videtur,nihil repugnare philoſophicæ rationi,morbum contrariis maiorib⁹ aut minoribus curari. Quare non putauerim proinde morbum exhibitionem contrariorum æqualium indicare,quod ab inęqualibus curari non poſsit,ſed quod ab ęqualib⁹ commodiùs curatur, & magis citra periculum.cuius ſumma ratio hęc eſt. Quod medicus in curationibus maximè debet curare,eſt, vt & tutò curet & citò.tutò quidẽ curat,cũ citra periculũ.Impẽdet verò periculũ maximũ, ſi qua alia ex re, ex repentinis mutationibus. vſque adeo vt dicente Gale.12.Metho. cap.ſeptimo corpora,non ſolum cum in non naturalem ſtatum confertim agũtur, triſtem mutationem ſentiunt, ſed etiã in ipſo ad naturalẽ ſtatũ ſuũ redditu,niſi eum paulatim accipiant,cruciẽtur. debet igitur medicus maximè inter curandum repentinas curationes deuitare,quæ eò fiunt maiores, quò medicamenta intenſiora adhibentur. mora etiam in curando eſt periculoſa. Quandoquidem interim labefactatur virtus, & ſolet ægrotans recidere in deterius. curatur autem morbus eò tardius quò remiſſorum medicamentorum eſt vſus.ne igitur in curatione moraremur,intenſiſsimis deberemus vti,ſed ne quicquam repentè moueremus, & corpus alteraretur paulatim,remiſiſsimis. verùm quoniam vterque exceſus eſt periculoſus, relicto vtroque medium medica ars complecti iubet, atque ita contrariis æqualibus vti. hoc inquam,ſumpta indicatiõe ab affectu. Nam aliis indicationibus,vt indicatione à conſuetudine & ex induciis,quas facultas expectandi dat,aut negat,non dubitauerim aliquando contrariis minoribus, aliquando maioribus,licere vti. eſt nihilominus vera regula,quę de his,quæ magna ex parte,& à ſolo affectu ſumpta indicatione,fieri debent,præcipit. Sed contra videtur eſſe quod Hippo.6.epid.parte.2. com.26.inquit,ex adhibitione contraria adhibere & quieſcere. Qua ſententia Galen.interprete,illud ſignificauit Hippocra.contraria non eſſe affatim, ſed ſenſim inducenda. atque inter exhibitionem cõtrariorum,permittendũ eſſe corpori quieſcere. Si igitur vel a principio contraria æqualia morbo adhiberemus,non paulatim vt Hippo.præcipit,ſed repente adhiberentur. 2. de compoſitione pharmacorum ſecundum locos capi. decimoquarto non ſtatim à principio efficaſsiſsima adhiberi conuenit,ſed à debilioribus auſpicari. Sedtamen neque hæc ſententia aduerſa eſt opinioni noſtrę. illic enim propter irritationem, quam ſua acrimonia fortia medicamenta facerent, ſi repente intentiſsima admouerentur,iubet læuioribus tentare prius. hæc vero læuium admotio, præcautio eſt. Adde non ſtatim morbos eſſe intentiſsimos, ſed cum conſiſtunt, quare vt creſcit morbus, ita mendicamentorum vires intendere, æqualibus contrariis pugnare eſt. vt cum procedente tempore remittit affectus, medicamentorum vires iubet Galenus remittere. Nam quò vlcerata pars ſiccior fit, eò minus ſiccis vtendum, quia ſcilicet naturalis ſiccitas permanet in parte,& humor præter naturam fit minor. Sed ſi quis rectè conſideret omnia quæ à Galeno in commentariis illius ſententiæ ſexti Epid. dicuntur, nõ propterea eſt incipiendum à læuioribus medicamentis, & æqualia ſenſim adhibenda ſunt, qnoniam contraria, ſed quoniam maxima ex parte, ea quibus morbus curatur ſunt inconſueta, conſuetudo autem perpetuò eſt conſeruanda, maximè in morbis, quemadmodum Galenus (inquit) octauo Method. capite nono,aut ſenſim eſt permutanda, vt longiſsima oratione præcipit Hippocrat. ſecundo de ratione victus in morbis acutis. Igitur indicatione ſumpta à morbo, contraria æqualia à primo die darentur, ſed indicatione à conſuetudine cum indicatione à morbo coniuncta, in principio remittuntur, aliquantulum, procedente tempore adhibentur intenſiora. atque hoc quidem, cum his quæ quotidie fiunt,ab his qui medicinam factitant, maximè quadrat, ſi enim in eum hominem inciderint,qui ſanguinis miſsioni multo antè tempore aſſueuerit, aut fortium medicamentorum vſum non reformidet, vel primo ingreſſu his vti ſolent, ſi vero inſuetus ægrotans ſit, ab aliis leuioribus auxiliis exorſi,ad fortiora medicamenta procedunt. Sed dicet aliquis.eſto quantumlibet ægrotans aſſuetus & incidat in putridam febrem. non ſunt à principio danda contraria ęqualia morbo. Eſt enim

morbus, quo laborat febris. ſed nullus ſanæ mentis medicus in principio putridæ febris frigidis vtetur, ergo neque contrariis ex eo tempore curatio fit, quo minus contrariis æqualibus. Præterea ſi à principio darentur æqualia, à principio inciperet morbus remitti, atque ita multò maior eſſet, in principio, quam in ſtatu, quod communis opinio omnium medicorum negat. His argumentis ita reſpondendum cenſeo, danda eſſe contraria ei, cuius mollimur ſublationem, vt cùm morbum perſe curamus, morbo, (hæc enim indicatio eſt à morbo ſumpta) cùm per cauſam, cauſæ. oportet autem putridam febrem non perſe curari, ſed per cauſæ præſciſionem, & proinde non eſt inter curandum frigidorum vſus, ſed vacuantium. quæcunque vero indicatione morbi adhibentur, illa contraria ſunt morbo & ſpecie & gradu. Huiuſmodi curatione vtimur in meris intemperiebus, quæ ex nullo alio affectu fiunt. hoc dixerim propter diarias febres, quas nobis etiam poſſet quiſquam obiicere. Eſt enim præceptum Galeni octauo Method. capite tertio in febricitantibus ex vſtione, vti refrigerantibus, ſed remiſsioribus in principio, ac deinde febre ad ſolutionis tempus properante, refrigerantium vires intendere: in febricitantibus ex refrigeratione, contrà iubet facere, vti ſcilicet calorem generantibus & intenſiſsimis in principio, & illorum vires verſus inclinationem remittere. Sed neque hæc ſententia quidquã habet, illi quam confirmamus, aduerſum. eſt eñ etiã in iis indicatio cauſę. nam vſtio & refrigeratio affectiones corpis ſunt, quæ nõ omninò prætererũt. Quæſtio etiam quæ inter medicos agitatur, an morbus maior ſit in principio quam in ſtatu de morbis à materia pendentibus, quorum tẽpora concoctione (vt ſuperius dicere cœpimus, & vltimo libro ſumus monſtraturi) diſtinguntur. In illis autem, cum cauſæ maturitati ſtudeamus, permittimus intemperiei creſcere vſque ad ſtatus tẽpus. non enim in principiis, contrariis reſcinditur. Aliud ſupereſt in hac quæſtione argumentum nõ contemnendum. Nam non videtur debere eſſe eadem forma curationis quæ & reductionis pręcipuè in intenſione contrariorum, quibus fiunt. Nam reductio eſt corruptio temperamenti naturalis, quò in aliud commodius permutetur. curatio verò eſt corruptio affectionis præter naturam. ſed pręter rationem videtur tam contraria exhiberi rei ſecundum naturam, quam ei quæ eſt præter naturam. Nam, vt alia omittam, citius oportet morbum tolli, quam temperamentum naturale, quantumcunque lapſum ſit, commutari. cùm igitur motus ſit velocior, mouentia etiam deberent eſſe intenſiora. aut igitur curatio fit contrariis maioribus, aut reductio remiſsioribus. Eſt ſanè hoc argumentum difficiìe, cui tamen ita reſponſum volo, eſſe reductionem rei ſecundum naturam, & curationem rei pręter naturam, & hanc debere eſſe velociorem motum, non tamen proinde contraria, quæ mouent, debere eſſe intenſiora. Sed quoniam temperamentum naturale in habitu eſt, morbus autem in diſpoſitione, ab æqualibus contrariis, illud difficiliùs, & hoc faciliùs corrumpitur. cunque morbus in habitu eſt, tam difficile curatur, quam mutatur præternaturale temperamentum. Tamen vtrunque contrariis æqualibus fit. ita & inter ipſos morbos qui fiunt, quanquam omes ab æqualibus contrariis curentur, tamen non omnes curantur æquali celeritate. Nam qui plus habet facti, plus reſiſtit contrario æquali in gradus intenſione. Neque eſt, quod te conturbet argumentum, quo victi quidam contrariam opinionem aſſerunt admodum propteruè. ſcilicet, ſi omnes morbi curãtur æqualibus, in omnibus curationibus eſt par ꝓportio agentis ad id quod patitur, quare & eadem erit velocitas. ne inquã hoc te conturbet, neque deſpera poſſe ſolutionem conſequi, aut ſi non conſequeris, ne tamen autorum placita læuiter damna, vt illi faciunt, qui cùm argumentis lęuiſsimis frequenter vincantur: recedunt ab autorum opinionibus, & profitentur ſe eſſe conditores nouorum dogmatum. qui hoc aſtu faciunt (vt ſunt callidiſsimi) quo apud inſipientes ſaltem, quibus illi gaudent, vel ex ignorantia accedat eis Gloria. Eſt, ſcilicet, nouuum genus aucupii. Sed qui omninò non eſt hebes, non ignorat, eum qui deſtituta veritate, confugit ad noua dogmata, non ſapere plus aliis, ſed ignorare plus omnibus. Nam (vt alia ommittam) vide quam ſit firmiſsimi ſui argumenti facilis dillutio. Quanquam caloris idem gradus poteſt eſſe fiens adhuc, & factus, conſtat factum plus reſiſtere corruptioni. ergo cum ęquali gradu habet reſiſtentiam maiorem, ſi verò reſiſtentiæ ſunt illis gradibus inæquales, conſtat cum contrariis ęqualibus non habere proportiones æquales. reſpondeo ergo illud vnum, proportiones, ex quibus celeritas maior aut minor naſcitur, non eſſe gradus cum gradu, ſed actionis ad reſiſtẽdi vim, & quo conſtitutione morbus longior eſt, eo plus illum reſiſtere, cum æquali gradu. Sed rogabis rurſus, cur ergo morbo futuro longo, non adhibētur à principio contraria tantò maiora, iuxta proportionem, quam breuiori, quantò ipſe eſt reſiſtens plus, vt hac ratione qui erat futurus longior, citius ſoluatur? ſeruaretur enim ita in omnibus eadem proportio actionis medicamenti ad reſiſtentiam morbi, atque ita non impenderet periculum tranſlationis ad contrarium lapſum, magis in hoc quam in illo? videtur hæc ratio vrgere aliquatenus. Sed ſcire licet ita debere morbos curari, vt ante fatalẽ ſibi terminum non præſcindantur, quin potius obſeruētur maximè illorum conſtitutiones. Nam aliter, vt inquit Plato, ſi quis morbos ante fatalem temporis curſum pharmacis amputare contenderit, ex paruis magni, & ex paucis multi fieri conſueuerunt. Iam vero quod Hippo. inquit extremis morbis

extrema

extrema remedià (quam ſententiam audio illos ſiniſtrè interpretari) hoc ipſum mihi ſignificat, curationẽ debere fieri per æqualia. Nã extremis extrema, vt magnis magna, & paruis parua debentur. Tñ eſt adhuc aret, eus capadox, antiquiſsim⁹ quidam medicus, qui cap. de elephanthiaſi (quod etiã refert Paulus in primis quarti libri verbis) ita ſcripſit. neceſſe eſt omnia auxilia valẽtiora eſſe morbis. Nã alio qui ipſos non ſubſtollent. proindeque (inquit) fit vt elephanthiaſis curari non poſsit, quippequa nullum auxilium inueniri poſsit maius. Hi igitur autores apertè videntur aſſerere, æqualia remedia non ſufficere, ſed maioribus eſſe opus. tamen putauerim horum verba ita intelligi debere, auxilia, quanq̃ alioqui æqualia ſint morbis intenſione, eſſe tamen illis valentiora, adiuta naturæ ſupetiis, quæ ſemper pro auxiliis contra morbos ſunt. Sed multò clarius dixit Celſus, qui caput vndecimũ libri ſecundi his verbis concludit. non poteſt vehementi malo niſi æquè vehemens auxilium ſucurrere

¶ Caput quintum. De conſuetudine & natura.

CONSVETVDINE NIHIL VIDETVR PLERISQVE HOminibus notius, ſed nihil mihi videtur difficilius, quam potentiam illius & indicationem curationis quam præſtat, explicare exactè, apertèque, vt in reliquis feci, & cauſas quibus ſingula fiunt, quæ per conſuetudinem contingunt, inuenire. Nam antiquorum ſententia eſt, cõmendatiſsima à Galeno, vt multis aliis in locis, ita vel præcipuè, ſecundo de motu muſculorum, conſuetudinẽ eſſe naturam aduentitiã. Ariſto. ſeptimo ethicorum capite decimo conſuetudinem ſimilem dicit eſſe naturæ. vocatque in teſtem euenum poëtam, qui ita ſcripſit.

> Vſus longus mos eſt, ac meditatio crebra.
> Hunc tandem aſſero naturam mortalibus eſſe.

Comparant conſuetudinem non modo animales corporis facultates, ſed & vitales, & naturales, vt libello de aſsuetudinibus longa oratione Galenus monſtrat. neque ſolùm anima ipſa perſe, ſed cũ corpore. Animæ ingenerantur habitus intelligendi, & morales, ex conſuetudinẹ intelligendi, aut operandi. In ſenſibus etiam, quos cum corpore habet anima communes, operatur aliquid conſuetudo. nimirum vt Ariſtoteles inquit ſectione vigeſima prima problemate decimoquarto conſuedine fiunt alimenta guſtui ſuauia. Motus quoque muſculorum conſuetudinem comparant. Nam vt notat Galenus loco citato ex ſecundo de motu muſculorum, figura illa cui ex multo tempore aſſueuimus, fit indolens, placidiorque. ſi quis enim ex multo tempore inflexis cruribus dormire aſſueuit, hac figura maximè gaudet, ſi porrectis cruribus, hac etiam. Iam verò de laboribus & motionibus dictum ab Hippocrate eſt ſecunda parte Aphoriſm. quadrageſimonono qui conſueti ſunt ſolitos labores ferre, etſi fuerint imbecilles etiam & ſenes, non conſuetis fortibus atque iuuenibus, facillius ferunt. De naturalibus quoque facultatibus, quæ circa alimenta verſantur, multa ſunt aperta teſtimonia. Hippocra. ſecudo de rat. vict. Acutorum contextu trigeſimotertio, multa etiam (inquit) his germana eorum quæ ventri contingunt, atque alia quiſpiam dixerit, vt cibos quibus vti conſueuerunt, facilè ferunt, tametſi haudquanquam boni fuerint natura, ſimiliter & potus: cibos verò quibus vti non conſueuerunt: etiamſi mali non fuerint, moleſtè ferunt: conſimili modo & potus. Medicamenta etiam magis lædunt inſuetos, quam conſuetos eis vti, & conſuetos etiam minus alterant. qua de cauſa Ariſto-te. problemate quadrageſimoſexto primæ ſectionis. cenſet cataplaſmata debere permutari ex certis interuallis, vt ſentiantur. communis etiam eſt medicorum omnium conſenſus, melius eſſe in lõgis valetudinibus, medicamenta permutare (quanquam eiſdem prorſum viribus ſint) quam vnico vti. quoniam ſcilicet, conſueti pharmaci contemnit natura vires. Hoc docet Galenus quinto de tuenda valetudine, & auic. fen. quarta primi cap. primo. Neque ſolum alimentis & medicamentis aſſueſcit natura vſque adeo, vt ab illis minus alteretur, ſed etiam venenis, quod apertè oſtendit vetula atheniẽſis, quæ frequẽter veſcebat napelo. 3. de ſimp. med. facul. cap. 11. mitridates quoq; vſu frequẽti venenorũ, à venenis ſeſe reddidit immunẽ. Vitalis etiã facultas aſſueſcit ſuis motib⁹ manifeſtè, fit em̃ aliqs iracũd⁹ aut timidus, iraſcẽdi aut timidi cõſuetudine. Min⁹ etiã ſubit alteratiõis ex tali quopiã motu, q ei aſſueuit, q̃ illius inſuetus &, vt ſemel dicã, vniuersèq; cũ Hipp. apho. 50. ſecundẹ ſect. quæ ex lõgo tẽpore cõſueta ſunt, etſi deteriora ſint, inſuetis min⁹ moleſta eſſe ſolẽt. Hac in parte ſunt duæ falſẹ oponiões, quas ambas dãnat gal. lib. quẽ de aſſuetudinib⁹ ſcripſit. Alia eſt eorũ, q negãt, in inſtituẽdo victu aut curãdis morbis indicationẽ aliquã ſũmi debere à cõſuetudine, qm̃ cauſam, qua naturalia inſtrumẽta, ab alimentis aut medicamentis conſuetis lædũtur minus, ignorãt. Alia eſt vulgaris opinio, quam hac tempeſtate video maximè vigere, eſſe ſcilicet conſuetudinem, non in iis quæ diximus ſolum, ſed & in euacuationibus, vſque adeò vt ſi ſemel bis væ, ac multò magis ſi ter, aut pluries, aut expurgatio facta ſit, aut miſsio ſanguinis ex certo quodam tempore, aut ex certis interuallis, pertime-

ſcāt fore, vt eiſdem interuallis, eādē euacuationē, gratia cōſuetudinis exigat corporis diſpoſitio. Cœterum hæc opinio vulgaris eſt, vt dixi, & indigna medicis. Nā cōſtat euacuationem, vt auxilium aliud quodcunq; expoſci à dipoſitione præter naturā, quæ in corpore eſt, aut timeṙ, vt à redundantia, naturā verò nō expetere ſed permittere. Sed conſuetudo indicat ſimiliter ac natura, ergo permittit, nō expoſcit. Si ergo iterum mittendus ſanguis eſt, id fiet propter multitudinem, non propter cōſuetudinē. Conſuetudo permittit, quoniam, vt alia omnia, ita euacuationes conſuetę minus moleſtæ ſunt inſuetis. igitur conſuetudo mittendi ſanguinis, quæ anteceſsit, potuit euacuationis illius tollerentiam facere, non indigentiam. Hæc enim ex affectu præter naturam fit: neque enim eò quòd hoc vere, gratia exempli, ſupra naturæ modum in hoc homine redundauerit, eodem modo ſequenti vere eſt redundaturus. poſsunt ſiquidem anni tempora aliter procedere, aut poteſt antecedere alius victus, aut hominis temperies aliter alterari interim. quodſi tamen nihil horum permutatum fuerit, veriſsimile eſt, eodem modo ſanguinem redundaturum hoc tempore. Non quòd proximo anno fuit, eodem tempore effuſus (perinde enim fieret ſi euacuatus non foret) ſed quia cauſæ eodem modo habent, ac prius. quod non intelligentes vulgares, putant, ſe ſuam ſententiam experimento confirmare. tamen qui redūdantem ſanguinem effundit, atque ſequētibus annis ante id tempus, aut attenuato victu, aut exercitatione maiori redundantiam anteuertit, hic melius habet. qui enim præſentem redūdantiam citra euacuationē tranſigit, aut multa repletur ſcabie, variaque: aut in grauiora mala incidit, ac nihilominus ſequenti anno euacuationis inſtat neceſsitas, niſi interim per morbos corrupta, temperies minus generet. aut occaſio alia generandi ſanguinis ſublata ſit, quam fuiſſet conſulti⁹ ſubſtollere ſine tot malis miſso ſanguine. Itaque vt Galenus docet, & mihi videor euidenter intelligere, per conſuetudinem euacuationum comparatur in nobis tollerantia, ſed non indigentia. proinde ad vſū harum euacuationum conſideranda eſt conſuetudo. Confidentius enim vacuari debent conſueti: incōſuetis: tamen ad futuras euacuationes non eſt pertimenſcenda. quod ergo ad primam opinionem attinet, ita habet. alii (vt Galenus ipſe dicit) perinde faciunt, ac ſi quis omnes de viſione opiniones, eā inquam, quæ emiſsione, & eam quæ admiſsione fieri affirmat, argumentis conuincens, omninò nos non videre affirmaret, quia neque hac neque illa ratione fieri poſſe intelligeret. Nam rediculum ſit, id quod experimento conſtat negare, eò quod euentus cauſa ignoretur. Quaſi fieri non poſsit, vt rei alicuius ſecundum naturam contingentis cauſa nos lateat. latent ſane plęræque. proinde qui ex philoſophia in ipſam veritatem vult incidere, non in extraneas & ſophiſticas opiniones, ab iis quæ ſenſibus nota ſunt exorſus, ad illorum cauſas debet procedere, iisque inuentis, gaudere in operibus naturæ, non inuentis, propriam ignorantiam confiteri, haud quaquam negare quę ſunt perſe euidentia. minus enim turpè eſt, explorato effectu cauſam ignorare, quæ peritiſsimos etiam philoſophos ſolet latêre, quam ſimul cum cauſa neſcire ipſum effectum, quod imperitum vulgus non ſine riſu, negāti tibi, experimento monſtraturum ſit. Tam conſtat ventriculū reliquaque viſcera ab inſuetis lædi, cōſueta vero à mice recipere, quam nos videre. Hæc itaque recipientes, cauſam conabimur inuenire (qū quidem nullus hactenus mihi videtur de cōſuetudine exactè diſputaſſe) qua (ſi modo inuenta fuerit) propoſitionem confirmantes, ſin minus in experimento acquieſcentes, quantum habeat in inſtituendo victu, tam benè valentium quam ægrotantium, & curandis morbis, momētum conſuetudo, ipsā cum natura conferentes, contemplabimur. neque enim in philoſophiæ contemplationibus cōſiſtere certum eſt, ſed illas noſtro vſui accommodare. Videtur ratio inuenire, ea quę operantur naturà (ſunt vero hæc quæ citra ſenſum) non poſſe comparare conſuetudinem, vt neque habitum ad operandum. Nam quæ natura feruntur operantur vſque ad extremum potentiæ, pro ratione proportionis virtutis agentis ad eā quæ reſiſtit. ergo nō poſſunt aut citius aut facilius operari, aut ab eo in quod agūt, pati minus, niſi permutata proportio aliquatenus ſit. quare conſuetudo nihil præſtat, non enim arbitror lapis, reliquis circa medii denſitatem et altitudinem paribus, citius aut vehemētius deſcendet per id ſpatium, per quod ſæpe proiectus eſt, quam per quod alias nunquam, vel per idem ſpatium ſegnius deſcendet cum proiicitur primo, quam cùm iactu milleſsimo. neque ignis quęrcum ſolitus vrere, facilius vrit quam prunum. cùm ergo ventriculi actiones circa alimenta & medicamenta naturales ſint, non videtur fieri poſſe, vt propter conſuetudinem aut plus aut melius commutet cum operetur ſemper, tam cùm ex conſuetudine, quam cùm inſolens vſquę ad extremum ſuę potentiæ. reſpondet huic argumento Galenus non tantum ventriculum conficere alimenta, ſed ipſum ab eis aliquatenus affici. conuertuntur enim hæc in illius ſubſtantiam, ſeruant vero humores, qui generantur cum cibis ex quibus ſunt geniti, ſimilitudinem. Similitudo eſt cauſa minoris alterationis, & facilioris amplexus, & indolentiæ. nihil igitur mirum ſi quæ inconſueta moleſta erant, per conſuetudinem modo ſimilia facta, moleſta minus ſint. Medicamenta quoque quæ prima appoſitione moleſtiam ingerebant, poſtq̄ mutua alteratione membro ſimilia facta ſunt, alterant minus. Quid verò de quantitate dicetur? non enī ſolū qualitatē cibi, quam prius auerſabatur vētriculus modo amicè recipit, ſed & quantitatē. ventriculus nempe, qui vna libra grauabatur, cōſuetudine iā duas ſine moleſtia fert. auget (inquit) exercitatio

tatio

tatio omnis ꝓpriã virtutẽ. quare curſu fiũt homines veloces, lucta robuſti, [illegible]u ad coquendum habiles. Itaq; facultas omnis otio langueſcit, exercitatione reditur vegetior, niſi nimiã contingat fieri exercitationẽ, quã tũc laborem meli⁹ appellaueris. redita itaq; cauſa eſt, nõ tantũ ꝓpoſiti problematis, ſed cur in vniuersũ labores ſoliti inſolitis leuiores ſint. Sed interim dũ has cauſas redimus, videmur occultè indicationẽ cõſuetudinis omnino tollere, eãq; trãsferre ad naturã. Nã ſi vẽtriculus eò recipit amice alimentũ, quia illud commutauit ipsã ventriculi naturã, ſibiq; ipſi ſimilẽ effecit, natura quam in vẽtriculũ induxit eſt in cauſa, nõ cõſuetudo, quare rectè dicebant medici (quos tñ deridet Gal.) cõſiderari debere naturã vẽtris & alimentorũ, & in his an ſint ſimiles an cõtra, de cõſuetudine nihil eſſe curandũ. Nam finge alimentũ illud quod cõſuetũ eſt, aſſumi modo primũ, & eſſe incõſuetum, ſed ſimilitudinẽ quã conſuetudo feciſſet, eſſe ex natura, an non eodem modo acciperet̃ inconſuetũ? tota igitur hæc indicatio naturæ eſt, nõ cõſuetudinis. eodẽmodo de cõparato robore maiori cibi copia licet dicere. Nã cõſtat cõcoctionẽ meliorẽ fieri, nõ ꝓpter cõſuetudinẽ, ſed ꝓpter maius robur, preterq̃ quòd falsò dicunt, maiorem promptitudinẽ ad oẽs motus, quam cõſueti habent ex cõparato robore fieri. Nã multi debiliores quidẽ fortiorib⁹ mouentur melius ex cõſuetudine. Itaque videtur præter auctũ robur eſſe aliquid aliud conſuetudo. quare fortaſſe & ipſe venter ſolitus & debilior plus ſuſtinebit citra noxam inſolito & fortiori, eadem ratione qua debiles & ſenes ſolitos labores melius ferunt iuuenibus robuſtis ſed inſolitis. Quod primò occurrit eſt, conſuetudinem reuera nihil facere perſe, neque eam perſe eſſe quidquam, ſed cõſuetudinẽ habere ambulandi, eſſe ſepius ambulaſſe: facere tamẽ vt labores leuius tollerentur, alimenta medicamentaq; minus noceant, & vt actiones omnes obeantur facilius, mutatione aliqua, quæ aut in ipſa facultate aut in inſtrumentis ipſis fiat: cœterum hoc per ſe tribui poſſe naturæ, ex accidẽti cõſuetudini, tñ eò differre ſolùm quòd à medicis natura dicit̃, ab eo quod cõſuetum, quòd innatũ tẽperamentũ natura dicatur, aduentitium verò illud, quod vſu comparatum eſt, dicatur conſuetudo. Videt̃ hoc cõſonum eſſe Gal. verbis, qui prædicto loco, pulchre, inquit, dictum conſuetudinẽ eſſe factitiã naturã, quaſi hoc vno differat, id quod cõſuetudinẽ medici appellant, ab eo quod naturam, quòd natura ſit natiua, conſuetudo facta & aduentitia, cum tamen etiam natura ſit. Itaq; iuxta hunc modum, dicendum eſt, ſi conſuetudinis nomine intelligamus ipſum rerum vſum, nihil per ſe indicare, ſi vero aduentitiam naturam vſu comparatam, indicare ſuam conſeruationem: Itaq; vẽtriculum debiliorem natura poſſe plus cibi ferre robuſtiori naturà, quia ille conſuetudine factus robuſtior eſt aduentitia ſcilicet natura. ita dices muſculos quibus conſueti motus fiunt conſuetudine firmiores haberi. Hanc rationem ſeruandę conſuetudinis redit Galen. 11. Method capit. 3. ita ſcribens: cum verò quæcunque temperies vel optima ſit, vel aliquatenus vitioſa: eam quæ optima eſt ſemper ſeruare oportet, eam verò quæ vitio non caret, in ſanis quidem vel ſeruare vel alterare, in ægrotis verò ſeruare, ea ipſa ratione, qua prius oſtendimus, maximam eſſe à conſuetudine indicationem, quippe vel temperamentum innatum ipſam ſeruare, vel factitium inducere. fieri verò, vt dictum eſt, menſuræ auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod præſens ſit, ſicut ex ætate non quam ęger prius habuerit, ſed quam nunc habeat. Hæc Galen. tamen ei qui altius conſideret, videbitur conſuetudo diuerſa eſſe ab eo temperamento, quod cõſuetudine comparatur aut ab ea natura. Nam finge duo homines, alterum natura calidum vno gradu, alterum calidum tertio. calidus vno gradu aſſueſcat eſui calidorum, calidus tertio frigidorum, ita vt alterius calor intenſior fiat, alterius remiſsior, venianteque ſimul ad ſecundum caloris gradum. quo caſu conſtat hos homines ex contrariis aſſuetudinibus idem temperamentum aduentitium comparare. incidant ſimul in frigidum morbum, vtendum vtrique eſt auxiliis calidis, ſed obſecro nunquid tam calidis tamque repentè vtendum eſt ei qui aſſueuit hactenus ex multo tempore frigidis, quam ei qui aſſueuit calidis? non arbitror, ſed alter repentè vti debet calidis vtpotè ſibi naturalibus, & conſuetis, & morbo contrariis, alter ſenſim eſt ad calidiorum uſum transferendus, alioqui repente ad inconſueta tranſibit, quo nihil magis vetitum eſt ab Hippocra. ſecundo de ratione victus acutorum, potiſsimum in morbis, in quibus repẽtinæ mutationes maxime debent deuitari. Si ergo diuerſa iniungi debet illis ratio victus propter contrarias conſuetudines, & aduentitia natura eadem eſt, conſtat conſuetudinem diuerſum aliquid eſſe ab aduentitio temperamento, & propriam indicationem habere, ac perſe, quæque non referatur in naturam. Quid igitur ex tam multis hinc & illhinc emergentibus argumentis licet colligere? Certè vt paulo ante mõſtratum eſt, in meris facultatib⁹ naturalib⁹, neq; poteſt fieri habitus operandi, neque conſuetudo quidquam præſtat ad facilius operandũ, vt exemplo deſcentis lapidis, & vrentis ignis, confirmauimus. Igitur naturalia in nobis inſtrumenta non poſſunt aſſueſcere actioni, niſi vſus aliquã in ipſis actionis facilioris, aut minoris alterationis, cauſam generet. ſed illud non eſt aduentitia natura ſeu aduẽtitium tempermentũ. Nã aduentitiũ tẽperamẽtũ fit in corpore, permutata natura innata in aduentitiã. (nam vt primo huius operis libro diximus poteſt temperies innata permutari) itaque cũ tẽperies natiua eſt mutata omnino, mutata etiã eſt natura. Sed cõſuetudo eſt aliquid quod citius generatur in nobis quã noua natura. Ergo cũ ſimilitudo aliqua quæ comparatur inter naturalia membra & alimenta quibus

vtimur.quę tamen ſimilitudo nõ eſt tam fixa,quã ipſa natura,ſed veluti ad illam diſpoſitio. quod licet ex Ariſto. verbis intelligere, quæ ſcripſit.7. Ethic.ad nicomachum.capi.10.facilius curari poſſunt qui per aſſuetudinem,quã qui natura incontinentes ſunt. Eſt enim facilius cõſuetudinem quã naturã mutare.ideo em̃ & conſuetudinem mutare difficile eſt,ꝙ ſimilis eſt naturæ.hæc Ariſt.ex quibus verbis apertè deducit̃ quod nitebamur indicare. Nam ſi cõſuetudo prius mutatur quã natura, diuerſa eſt ab aduentio temperimento.nam aduentitium tẽperamẽtum non prius mutatur quam natura, ſed illud mutari,eſt mutari naturam.præterea neceſſe eſt,ſimilitudinẽ eſſe aliquid in noſtris mẽbris,quod ſi cũ natura cõfertur,habet rationẽ diſpoſitionis,& natura habitus.nã facilius corrumpi eſt ratio diſpoſitionis,& difficilius corrumpi, ratio habitus:eſtq; cõſuetudo nõ ipſa natura omnino, Sed ſimilis naturæ:quia non aliter ac natura ad actiones inclinat,& conſueta tolleratu redit faciliora. eſt diſpoſitio ad naturã,quia conſuetudo,cum admodum lõga eſt,in naturam migrat,vt diſpoſitio in habitum.ſed cũ iam eſt habitus,non amplius conſuetudo eſt,ſed natura,qa nõ eſt iam ſeparatu facilior natura,cũ ipſa natura ſit. Sed vt res euadat clarior,animaduerte duplex eſſe tẽperamẽtũ, alterũ,ſiue aduẽtitiũ ſiue natiuũ ſit,qđ in ipſa ſubſtãtiarũ elemẽtorũ ꝓportione cõſiſtit,qđ cũ mutat̃ tota alterat̃ corporis natura (ita eſus frigidorũ lõgus corpis tẽperiẽ natiuã ad frigidiorẽ pmutat,q̃ mutatio naturę eſt)alterũ quod eſt veluti diſpoſitio quædam ad primum, quod neceſſe eſt ante illud fieri. Conſtat enim neceſſario (cum mutationes oẽs extremę per medias fiant) antequã corpus radicitus frigidũ fiat, fieri frigidis ſimile,ſimilitudine quadã in diſpoſitione ad naturã. et eſt quidẽ hoc aduentitiũ tẽperamentũ qualitatũ. vt cũ res,calidior fit,frigidior,humidior,aut ſiccior,qualitatib⁹. quod tẽperamentũ, cum omnino nullã habet perſeuerantiã,vt quod ex vna appoſitione medicamẽti,aut ingeſtione alimenti,aut vnica admotione manus ad ignẽ fit,neq; natura eſt neq; cõſuetudo,ſed tantũ lęuis alteratio:cũ verò hæc ſimilitudo eſt,etſi non tã intenſa,ſed cũ aliqua permanſione,qualis ex vſu taliũ rerũ fit,cõſuetudo dicitur,et parum abeſt quin migret in naturã. Itaq; differũt cõſuetudo & natura vt habitus & diſpoſitio,& ideo verè etiam dicitur à Gal.aduentitia natura,quia eſt aduentitiũ temperamẽtum,& diſpoſitio naturalis. quanquã ab ea quæ propriè dicitur natura differt quà ratione diximus.quod qui ſemel intellexerit,nihil habebit ſcrupuli in propoſitis hypotheſibus. Nam illi homines,quorũ alter à calido gradu tertio,alter à calido primo,per contrarias conſuetudines in temperamentum calidum ſecũdo delapſi ſunt, habent idem temperamentum in habitu, ſed alter habet dipoſitionem quandam, ad occurrendum calidis incommodam, alter commodam.ſunt vero hæ diſpoſitiones in numero rerum naturalium, & indicant ſuam cõſeruationem.proinde non eodem oĩno modo cibari, neq; curari medicamentis debent. habet enim alter tres indicationes expoſcentes calida,morbi,naturę,& diſpoſitiõis illi⁹ quã fecit vſus,quam modò conſuetudinem dicimus,alter duas tantũ,naturę & morbi,contrariã vnam conſuetudinis.neq; verò mirum videri tibi debet, hominem ſecundũ habitum calidũ eſſe, depoſitione illa frigidis ſimilẽ.nimirum corrumpũtur & generantur læuius qualitates quam prima temperamẽta,& friget ſæpę bilioſus,caletq; pituoſus. Hæc ſimilitudo facit in membris conſuetis indolentiam, aut minorem paſsionem. Sed de qualitate alimentorum,quæ conſuetudo facit de inſuauib⁹ ſuauia, aut de moleſtis grata, aut de inutilibus vtilia,ſatis videmur reſpondiſſe. tamen eſt ꝙ conſideremus quod paulo ante diximus,quantitatem etiã cõſuetã melius ferri,quod non videtur ex comparata ſimilitudine fieri. quę enim ſimilitudo ſit cum maiori aut minori quantitate? neque vero ſi propter robur auctum fit, id eſt tribuendum conſuetudini ſed naturæ membri,qua perfectionis plus cõſequuta, facultates ſunt reditæ fortiores. Scire licet robur addi inſtrumẽtis nutritionis vt Galenus dixit, vſu pluris cibi, hocq; naturæ eſt proculdubio. Tamen eſt hic quoq; aliud aliquid,quod cõſuetudini ſoli debet tribui,ꝙ ſcilicet aſſuetus ventriculus tantæ quantitati minus illam auerſatur inſueto, & ideo melius amplectitur, eòq; melius cõmutat cũ æquali virtute,aut etiam cum minori. quare ego non negarem fieri poſſe vt vẽtriculus imbecillior,ſed cõſuet⁹ melius alteraret fortiori,ſed inſueto,quo caſu conſtat totã cauſam eſſe in cõſuetudine nullã in natura aut naturę robore. tñ ſupeſt dicẽdũ quã de cauſa fiat vt vẽtricul⁹ auerſetur minus cõſuetam copiã ciborum. Sumendũ hic eſt cõceſſum ab omnib⁹ principiũ, facultates omnes,quib⁹ corpus gubernat̃,ſibi mutuã operã in pleriſq; actionib⁹ p̃ſtare, ſibiq; ſubſeruire mutuò eòq; facilè ſeſe mutuo trahere ad ſympathiã. itaq; naturalibus membris tributus eſt quidã ſenſus quo & moleſta & grauia poſsint ſentire,ſenſuq; excitet̃ expultrix, aut cõtra ſuauia & læuia, exciteturque retinẽdi facultas.id cũ in aliis inſtrumẽtis oĩb⁹ fiat, tñ in vẽtriculo apertiſsimè cõſpicit̃,hunc em̃ ꝓpter cõmnnẽ vtilitatem & propriã acerrimo ſenſu natura eſſe fecit.ita vẽtriculus quę ſuo ſenſui grata ſunt amplectit̃,quæ moleſta auerſat̃,& quò moleſtiora ſunt eò plus auerſat̃,quò minus moleſta,eò minus auerſatur,& melius amplectitur.ſunt verò magis moleſta, quæ maiorem triſtitiam efficiunt in ſenſu & maiorem dolorem. Sed obiecta ſenſui conſueta, cœteris omnibus æqualibus, neque mutatione aliqua facta in ipſa ſentiendi potentia, neque in inſtrumento, aut temperie partis, aut re alia quapiam, cum æquali etiam alteratione inſtrumenti, minorem dolorem faciunt inconſuetis, eò quòd cùm occurrunt conſueta, mens aut primus ſenſus diſtrahitur aliquatenus minus attentè animad-

uertens

uertēs.quemadmodū ergo in his quibus mens ægrotat,quæ doloris alioqui cauſæ ſunt,ſenſum nō faciunt,vt dictum eſt ab Hippo.propter mentis diſtractiones & auertentibus nobis animum aut aliud attentè cogitantibus ſæpe alterationes fiunt non omnino paruæ,quæ tamen ſenſum latentes,ſine dolore prætereunt:ita conſueta minus mouent phantaſiam etſi ſingularis ſenſus inſtrumentum moueant æqualiter,faciuntque proinde minores dolores, & ideo vētriculus minus refugit.quod euidēti eſt argumento ἡγεμονικὸν (ita vocant græci primum ſenſum, aut mentem)operari in omnibus noſtri corporis membris non (vt nonnulli philoſophorum cenſebant hoc argumento perſuaſi) ſenſus omnes agi in cærebro, & in ſingulis membris fieri alterationes à propriis rebus, harumque referri ſpecies ad cærebrum , agique illic ſenſum. Nam res non ita habet. quin potius primus ſenſus in oculis videt, in auribus audit, in membris omnibus tangit, & ita in reliquis. tamen de locis ſenſuum abundè diſputatum eſt in ſecundo huius operis libro,modo de phantaſiæ in membris omnibus irritatione agimus,ſine qua multa experimur,quæ haud quaquam vidētur poſſe cōtingere. Nam cur titillatus qui à noſtris ipſorum manib⁹ fit,nō prouocat riſum,is verò qui fit aliorū manib⁹ prouocat?an nō quia quæ riſum ſunt excitatura,oportet occurrere vt noua & inopinata?titillatus verò,qui noſtris manibus fit,non poteſt habere quidquā inopinatum,cum phantaſia cōmittetur ipſum titillatus motum, antequā fiat, & cū iam fit. quòd certè hoc tali quadam cauſa cōtingat, argumēto eſt ipſemet titillatus, quo ab aliis tangimur.Hic eñ,cū ij qui titillāt incautos nos aggrediūtur,multò ꝓfuſiorem riſum facit, cū vero præſentim⁹,tātò plus irritamur quāto pl⁹ animaduertim⁹.nō aliter videas ſi qs alteri repēte, incauto pilū euellat,horreſcere illū & dolere vehemēter,tñ ſi aduertat animū, eūdē hominē ſibi multo pilos vellere ſine moleſtia. Verbera itē & plagę quæcūq; ab alio infligunt̄ accerbiorē ſensū pręſtāt,quā ſi tu teipsū pulſes,etiā ſi aliquādo vehemētius id facias. Tñ conſtat ſenſus inſtrumentum nō aliter affici à te,quā ab alio quopiā,modo nulla alia in re diſcrimen ſit, quā quod à te hoc, aut ab alio fiat.igitur hęc fiūt ex diuerſa irritatione phantaſiæ,quæ oēs ſenſus ſemp̄ cōmittat̄,quā conſentaneū eſt, ad alterationes cōſuetas quā incōſuetas,magis animū aduertere, vtpotè quę inopinata mala magis ptimeſcit. Hæc de laboribus cōſuetis facultati naturali diximus. Quid iam de motionibus ſecundū locum?cur labores muſculorum cōſueti ferūtur faciliùs incōſuetis? an quia nerui ſunt hac rōne rediti fortiores? fit frequenter hac rōne,ſed nunquid hac ſola?hic igitur rurſum nihil fit cōſuetudine,ſed robore facultatis,quod naturæ eſt,fieretq; vt ſi duobus hominibus eſſent nerui oēs æquè robuſti modò,alteri tñ ex innata natura, alteri ex cōſuetudine, neuter eſſet laboris tolerantior altero. quà rōne cōſuetudo nihil in his motionibus poſſet.nam haberent duo illi omnia,quæ naturæ ſunt ęqualia, & alter inſuper haberet cōſuetudinē,tñ mouetur altero nihilo melius.quare perperam omnino dixiſſet Hippocrates, qui cōſueti ſunt ſolitos labores ferre,etſi ſint imbecilles & ſenes nō cōſuetis fortibus & iuuenibus facilius ferunt.fingit enim Hippocrates inconſuetis adeſſe robur,cōſuetis debilitatē,tñ plus poſſe dicit cōſuetudinem firmitudine.quod nō de quocunq; gradu debilitatis in homine conſueto, aut roboris in nō conſueto,aut de quacunq; conſuetudine intelligi vellim.non enim quæcunq; conſuetudo quocunq; robore plus valet, ſed certa quædam couſuetudo certo quodam robore.tñ illud apertè certū eſt(niſi Hippocratis ſententia eſt falſa)ab homine conſueto melius labores ferri,quam ab inconſueto,etſi cōſueto nullum maius ſit robur neruorum. quare inueſtiganda ratio eſt,qua nerui à minori facultate facilius trahuntur ad motum,quem exercuerunt ſæpe,quā ad inconſuetum. cuius cauſa neceſſario eſt in re quapiam,quæ in neruis ipſis vſu comparetur,quæ non video quæ alia eſſe poſsit,quā figura quædā in ipſis fibris facta, dum eodē modo ſæpe contrahuntur, aut diſtenduntur, quam dimiſſæ à facultate, ſua ſponte retinebant,ad quāq; vel minimum operante facultate ſua ſpontè venient.ita enim fieri videmus in externis fibris,aut corrigiis.Has ſiquidem ſi ſępe complicueris certo quodam modo,dimiſſæ deinde,etiam ſi extentæ prius fuerint, perſe eodem modo complicantur. Conſtat tamen id ſine facultate quapiam fieri. Talis quædam promptitudo in noſtris fibris fit,crebritate alicuius motus,aut aſſiduitate alicuius figuræ. Quare à minori facultate trahuntur ad conſuetos motus, & figura quæcunque conſueta ex multo tempore,ſua ſpontè à fibris ſuſcipitur & ſine dolore. De facultatum naturaliū & animalium aſſuetudinibus diximus. De motibus vitalis virtutis illud ſatis ſit dicere, ſolitum iraſci,ex læuiori cauſa iraſci æqualiter, eòque minus lædi.quòd ſi ab æquali cauſa mouetur, grauius iraſcitur,atque ita nihil mirum ſi tantum aut plus lædatur quam conſuetus, cum nō ſint pares motus.hęc non ſine magno labore de conſuetudinis naturęque actiōe inuenimus , ſi quis habet aliquid vltra,addat his candide. nobis ſatis ſit,rem multum vltra ea quæ à Gal.cum de aſſuetudinibus ex profeſſo ſcriberet dicta ſunt, promouiſſe,potiſsimum ad tam multa alia,quam in hoc opere continebuntur, properantibus. modò ad indicationem quæ ex conſuetudine & natura ſumit̄,in inſtituēdo victū & curationē ſtilum conuertamus.Recipiendū ante oīa alia illud eſt,quod & antea diximus, res naturales debere cōſeruari perpetuò in morbis,in ſanitate nō perpetuò, ſed cū ſimul & naturales ſunt & perfectæ & omni vitio carētes. illud etiā à Gale.accipiēdū eſt.11.meth.cap.3.in morbis nō debere ſeruari natiuū temperamētum,ſed aduentitium.quod apertè eſt verū,ſi nomine aduētitii tēperamēti nō ſolū intelli

gimus,quod alteratis qualitatibus,ſed qđ pmutata prima tẽperie fit. nã cũ illud mutata corpis natura fiat,cõſtat eã corporis naturam ſeruari debere,qua corpus erat cum in morbũ incidit, non qua fuerat quondã.neq; eſt ꝙ quisq̃ obiiciat natiuũ tẽperamentũ eſſe naturali⁹ aduentitio,eoq; magis debere cõſeruari. Nã tã longè hoc abeſt à veritate,vt cũ natiuũ temperamẽtũ cũ aduentitio cõmutatũ eſt,nõ amplius natiuũ ſit naturale,ſed eo quod præter naturam erat, facto naturali, & quod erat præter naturã fit aduentitium.his admiſsis conſtat,non minus conſuetudinẽ in numero eſſe rerum naturaliũ,eſt eñ diſpoſitio quædã naturæ ſimilis,quæ non aliter ac natura ad actiones inclinat.Igitur debet vtilis conſuetudo ſeruari per valetudinẽ & morbos,per morbos etiam inutilis.Nã eodem modo fit de reliquis omnibus rebus naturalib⁹,quin & de ipſa natura. Hæc ſcilicet cũ eſt optima & ſine vitio ſeruatur, cũ vitioſa in bene valentibus mutat̃,in ęgrotantibus ſeruatur.atq; vt naturam vitioſam cũ reducimus,nõ nitimur corrũpere repẽte,ſed paulatim,ita p ſalutem,noxiã conſuetudinẽ ſenſim permutamus.ſed cũ hæ indicationes ſimiles ſint, conſuetudinis,inquam, & naturæ,illud eſt in controuerſia conſtitutum meritò:vtra harum indicationum ſit altera prẹſtantior,quę à cõſuetudine eſt,an quę à natura.Nã Hippo.& Gal.vidẽtur præferre indicationẽ à conſuetudine alteri. dãda eñ ſunt ægrotantib⁹,quæ facultati minimũ negotiũ faceſſant,hæc ſunt,quæ minorẽ moleſtiã inferũt,ſcriptũ vero ab Hipp. eſt.2.aph.50. quæ ex lõgo tẽpore cõſueta ſunt,etſi deteriora ſint inſuetis minus fatigare ſolẽt. cõſtat deteriora eſſe quæ reſpuit natura,tñ hic cõferuntur aſſueta,quæ cõſuetudo poſcit,cũ melioribus, quæ poſcit natura.tñ iudice Hipp.vincit indicatio conſuetudinis.Gal.8. meth.cap.9.ita ſcripſit. Atqui ſi ex ipſa cõſuetudine indicationẽ aliquã ſummi cõueniet,ſi quidẽ multò iã tempore intemperatas naturas, cõtrario victu ei qui vicit intẽperiei cibauimus,ita etiã & cũ parũ ex ſentẽtia ſe habẽt faciemus, ſin minus,ſimiliũ tẽperamẽto indicationẽ habebimus.Vides vt Gal.conferat has duas indicationes, & eã quæ ex lõga cõſuetudine eſt,indicationi tẽperamenti præferat. Quãquã argumẽtari poſsis à cõtraria ſententia: vt aliquid naturali⁹ eſt homini,ita magis acuratè debere ſeruari,ſed tẽperamento (quod & ipſam naturam hic dicimus) nihil eſſe naturale magis, quare neq; cõſuetudinem tam ſeruari debere quã ipſam naturã,itaq; indicationẽ à natura eſſe perpetuò prẹferendã.Hipp.quoq; aph. nuperrime citato cẽſet oportere ad inſueta tranſire.2.etiam de ratione victus acutorũ docet, in morbis mutandã eſſe paulatim cõſuetudinẽ,cauendasq́; repentinas ad inſueta permutationes.cõſtat igitur de ſentẽtia illius,ſi qs inutilem habens cõſuetudinẽ in morbũ incidit, non debere illã per morbũ ſeruari,ſed permutari paulatim,cauendo tantũmodo mutationes repentinas.Sed indicatio quę ſummitur à natura,toto morbi tempore debet ſeruari integra. videtur ergo hęc illà eſſe præſtantior. Adde fieri vt ſi quis aſſuetus calidis morbum calidũ incurreret,nulla rõne curari poſſet.Nã quò curet̃ ęget frigidis, quę nõ fert cõſuetudo.In breui hac quæſtione paucis dicã quod mihi videntur ſentire autores.indicatio à conſuetudine ſeruanda eſt per morbos inuiolata,etiã ſi cõſuetudo inutilis ſit,quæq; per valetudinẽ mutanda foret.ſeruatur verò in morbis,grã ſeruandę facultatis,nam quæ moleſta ſunt naturę,deuitanda in morbis ſunt,offerenda quæ ei potius grata, talia ſunt primo occurſu conſueta omnia,etiã ſi ſint aduerſa tẽperamento.atq; tam eſt ſeruanda conſuetudo,vt indicatione ab ipſo temperamento potior ſit,quod Hipp.& Gal.loca apertè teſtabantur.ſed nunquid proindè fit vt qui calidis inſueuit non poſsit vti frigidis cibis & medicamentis? (reſpondẽdũ eñ primo eſt,ei argumẽto quod vltimo loco eſt propoſitũ) minime,nõ enim quòd potior vna aliqua indicatio ſit, reliquas oẽs ſubſtolit, poteſt ſiquidẽ operari medic⁹,pro ratione potioris,aliarum cuiq; tribuens aliquid,pro cuiusq; dignitate.ita ſi quis natura frigidus,calidis aſſuetus,in morbũ frigidũ incidit,vnam habet indicationẽ expoſcentẽ frigida,putà naturæ,duas expoſcentes calida,morbi & conſuetudinis,vti quidem debet calidis,ſed neq; illis tã intenſis, quã ſi naturà quoq; calidus eſſet.detrahit eñ his aliquid contraria indicatio naturæ. ergo ita cẽſendũ eſt,quã longe abſit morbus verſus frigidum à mediocritate,ſumendaq; alimenta & medicamenta tãto calidiora mediocritate:deinde detrahendũ his tantum caloris quãtò homo frigidior eſt temperato.his ita factis cenſenda eſt cõſuetudo,addẽdũq; rurſus horũ calori,ꝑ rõne cõſuetudinis plus aut minus,ꝑut,ſcilicet,antiquior aut recẽtior videbit̃ cõſuetudo.atq; hoc omniũ minimè eſt p̃tereũdũ,qm̃ inſuetorũ occurſus prim⁹ magnũ faceſsit negotiũ naturę, vſq;adeo vt principio morbi nõ ſit adeo curãdũ de aliis duab⁹ indicationib⁹,morbi inquã & tẽperamẽti,ſed totũ ferè tribuendũ cõſuetudini,paulatimq; deinde eundum ad victũ illũ, quem oẽs indicationes ſimul diximus præfinire.quod apertè intelliges ex Hipp.6.epid.parte.2.cõtex.26.vbi Hipp.ſcripſit,ex adhibitione contraria adhibere & quieſcere.quã ſententiã Gal.ita enarrat,cũ morb⁹ exigat contraria paria,ſi tñ ſimilia ſint in conſuetudine, non eſſe illis æqualibus cõtrariis ſtatim occurendũ,ſed paulatim.hinc etiam apertè intelliges,conſuetudinis indicationem eſſe præſtantiorem aliis,quandoquidẽ eſt cũ ipſas cohibeat,& ab aliis nũquã cohibeatur.Nã quod Hipp.docebat.2.de ratione victus in acutis,non eſt indicationẽ conſuetudinis dimitti,ſed aliis indicationibus paulatim locum dare.nam cũ (vt diximus) à principo omnia ferè debeãt fieri,pro ratione conſuetudinis,deinde paulatim cõmutatur victus,ad id quod exigũt natura & morbus,non dimiſſa conſuetudinis indicatione,etſi conſuetudo ipſa tãtũ dimittat̃ paulatim,quantũ re-

liquæ

liquę indicationes ſibi vendicant. neq; verò hoc, quod plus cœteris cõſuetudini tribuitur, quidquã tollit de naturę dignitate, vt aliud argumentũ proponebat. ſeruatur enim conſuetudo, non ꝓpter ſe ipsã vt natura, ſed q̃a hac rõne ipſa natura optimè ſeruat᷑ in morbis, nimirum plus moleſtiæ patitur primo occurſu inſuetorum quam contrariorum temperamento. quo fit, vt indulgentes plus indicationi cõſuetudinis, ipſi naturæ melius proſpiciamus. Sed ſatis iam controuerſiam hanc produximus.

¶ Caput ſextum. De curatione hæmorrhoidarum.

PEr hæmorrhoidas expurgatur corpus vniuerſum: effundunt enim non bonũ purumq; ſangninẽ, ſed craſſum & feculentum. proinde cũ fluunt (ſunt eñ nonnunquã non fluentes, quas quidam cæcas vocãt) nõ ſunt temere occludendæ, potiſsimũ niſi recentes ſint (nã recentes licet obſtruere, tũc quoq; vniuerſo corpore vacuato & expurgato, & in reliquum tẽpus præſcripto ægrotanti victu, quo impuri ſanguinis & craſsi minus generetur: ſed ꝓ eo purus & mediocris.) De inueteratis enim prçcæptũ ab Hippocrate eſt ſexta particula Aphoriſmorũ duodecimo non oẽs obſtrui, ſed vnã ſeruari, quę expurgando corpori ſufficiat. habet aphoriſmus in hunc modum. αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία διαφυλαχθῇ κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν. in hac oratiõe particulã illã ἰηθέντι, nõnulli vertũt, ſanato, alii, ſananti, potes etiam vertere, ei qui ſanatur. vt ſenſus verborum ſit, ei qui ſanat᷑ ab hæmorrhoidibus antiquis, niſi ſeruet᷑ vna, periculum eſt hydropẽ fieri aut phthiſim. Galenus in cõmentatione cauſas apponit, dicẽs, hepar ſolere in habentib⁹ inueteratas hæmorrhoidas euomere ſanguinẽ per illas, quo, obſtructione conſuetæ viæ, interius detento, fiet vt vel multitudine ſuffocetur calor hepatis, & illius refrigerationem hydrops conſequatur, aut vt regurgitans ſanguis in pulmonẽ rapiatur, & ſputo reiiciatur, paulatimq; exedens phthiſim faciat. Hanc ſententiam recipit Paulus qui libro ſexto cap. ſeptuageſimo nono. inquit. Si quę deligatione vti volumus, lino quinquies torto ferramento, quo vel hæmorrhoidas vel vuuas vrere conſueuimus venarum capitibus circuniecto, ſingulas hæmorrhoidas aſtringimus, vna tantummodo relicta, qua fieri redundantis ſanguinis deriuatio poſsit. ita enim præcipit Hippocrates. Celſus etiã lib. tertio capi. ſeptimo inquit, ſi ora venarum ſanguinem ſolita fundere, ſubitò ſuppreſſa ſint, aut aqua intercutem aut tabes ſequitur. Atq;, vt ſemel dicam omnes ſententiam hanc Hippocratis probãt, dempto vno Aëtio, qui libro decimo quarto ca. 5. ita inquit. Cõuenit igitur recta dieta ac venę ſectionæ pręmiſſa, hæmorrhoidũ extirpationẽ moliri, & nullam pœnitus relinquere, quemadmodum quibuſdam viſum fuit. Hęc Aëtius, qui Galeno contradicit & Hippocratis ſententiam aliter interpretatur. Non eñ inquit illũ ſcripſiſſe, ſi non vna ſeruetur, ſed, ſi nõ adſeruet᷑, vt ſenſus ſit, niſi ęgrotans in optimo victu cõſeruet᷑, & oẽs hæmorrhoides occludantur, fore vt in hydropem aut in tabem incidant, id quod nititur monſtrare ex eiuſdem autoris verbis. inq̃t enim, hæmorrhoidas ſananti antiquas, vel cui hæmorrhoides antiquæ ſanantur. Sanari verò eſt in ſanitatem integram reſtitui. Tamen ſi vna ſeruaretur, nequaquam ſanus euaderet ægrotans. Sed & rõnem addit. poteſt (inquit) qui inueteratis laborat hæmorrhoidibus, obcæcatis omnibus ſeruari in ſanitate integra, miſso ſanguine ex quibuſdã temporum interuallis, interim bono victu adhibito. igit᷑ nõ neceſſe eſt vnã ſeruare, neq; putandũ eſt Hippocratem ita præcępiſſe. Hæc eſt Aëtii ſententia, quę mihi minus placet quam ſententia Galeni & aliorũ autorũ, cũ quoniam in omnibus exemplaribus, inuenitur lectio, vt explicatur à Galeno, & Aëtius libenter ſubſtolit voculam illam μία, id eſt vna: tum etiam quia ſi rationem perpendas, intelliges multò magis ex arte eſſe inueteratas hæmorrhoidas vna ſeruata curare, quam omnes repentè obſtruere. Nam quòd inueteratæ ſunt, docet factam eſſe iam in hepate intemperiem, qua ſanguinis nigri multam copiam generat, quæ ſi facta eſt, non poteſt repentè curari, ſed longa indiget victus permutatione, quę victus permutatio ſi ſuppreſſę omnes hæmorrhoides eſſent, nõ efficeret tantum iuuãdo, quantũ ipſe ſanguis, qui interim detineret᷑ præter conſuetudinem, lædẽdo. Itaq; fieret, vt ſuffocaret᷑ calor, quantũuis victu repugnares, niſi interin dum victu intẽperiem corrigeres, viã relinqueres, quà quotidianũ excremẽtũ deriuetur. Vides igitur vt multò conſultius fuerit, vnam relinquere, ſi modò plures ſunt. nam ſi eſt vnica, licet eam obſtruere. Argumẽto eñ eſt minorem eſſe cacochymiam ex qua vna pouenit, quam ex qua multę. quare illi corrigẽdæ licet ſperare victũ ſuffecturum, cũ euacuationib⁹ opportunè adhibitis. neq; vero impoſsibile eſt (vt quidã putant ex Hippocratis opinione fieri) ex multis hæmorrhoidib⁹ illisq; inueteratis hominem ſanum integrè aliquando euadere. non enim pręcipit Hippo. illam vnam, quæ ſeruatur, perpetuò ſeruare, ſed hic quoque, vt in aliis omnibus, ſenſim conſuetudinem permutare. quoniam igitur ex multo tempore cõſueta erat illa euacuatio, ſupprimendæ ſunt (hic quoq; præmiſſa totius corporis cura) vna ſeruata. continẽdusq; deinde homo in bono victu, vt intemperies corrigatur. quod cũ factum fuerit, licebit etiã reliquã obſtruere, eritq; vltima hæc curatio, ſanatio vnius hæmrrhoidis, vt Hippocratis ſententiæ nihil ſit aduerſum & homo integrę ſanitati reſtituatur. Intelligat itaq; Aëtius Hippocratem hos ęgrotãtes ſanare integrè, non tñ repentè, ſed paulatim, vt oportet. neq; verò eò ꝙ Hippocrates dixerit, ſi vna non ſeruetur periculum eſt hydropis aut tabis: fit, vt ſi vna ſeruetur, nũquã ſit periculum. Nã fieri po-

teſt, vt tam multæ & tam inueteratæ ſint hæmorrhoides, vt res exigat (quid enim prohibet?) in curatione prima, ſeruari duas, in ſecunda occludi illarũ alterã, ad extremũ tandẽ oẽs extirpari, obſtructa vnica quæ ſupererat. dixit tamen Hippocrates, ni vna ſeruetur, quoniam nulla ſeruata nunquã non eſt periculũ, ſi plures ſunt & inueteratæ. quanquam non omnibus fortaſſe ſufficit vnicam ſeruari. putauerim ego quidem raro non ſufficere vnicam ſeruatam ad reliquam curationem, verum id quanquam raro, poteſt caſus ferre. Sed de hæmorrhoidum curatione hæc ſunt controuerſa.

¶ Caput ſeptimum. An liceat fricare laborantes crudi ſucci redundantia.

VIderi alicui poſsit, in iis qui multam crudorum ſuccorũ copiã collegêre, frictio incômoda. Scriptum ſiquidem à Galeno eſt quarto de tuenda valetudine. At ſi in eodem homine reliqua eadem ſint, cæterum in ipſo laſſo corpore ſanguis bonus exiguus ſit, crudi autem ſucci plurimi: neq; ſanguinem mittẽdum, neq; expurgandũ neq; exercitatione vtendum neq; omnino motu, neque balneo. Hæc ſunt Galeni verba, quibus, cum omnem motum interdicat, putet aliquis interdici etiam frictionem, vt quę & ipſa ſuccos moueat. præterea, quia interdicit balneũ, quod eaſdẽ vires videtur habere quas frictio. Nã non aliter frictio, ac balneum trahit verſus cutẽ. quare ſi hoc noĩe nocent, ita affectis balneum & exercitatio, & frictio videbitur incommoda. præcipue cum Galenus octauo methodi cap. quarto, curans febres ex obſtructione ortas, prohibeat, abſtergere cutim ante totius corporis euacuationem, ne abſterſio cruda trahat ad cutim, quæ impingentia in anguſtos poros, maiorem inde faciãt obſtructionẽ. quod idẽ videtur in hoc affectu, de quo diſſerim⁹ ex frictione euẽcturum. Cæterum contrariũ eſt in Galeni ſententia, ſi quidem libello de ſanguinis miſsione cap. 6. diſſerens de hoc affectu ita ſcripſit, eos, qui ſic affecti ſunt, ſanguinis miſsione euacuare non cõuenit, ſed frictionibus, mediocriterq; excalfacientibus vnctionibus, tum potionibus ſuccorum craſsitudinẽ incidentibus, ac modice calfacientibus. Duodecimo etiam methodi cap. 3. eos, qui propter ſuccorũ crudorum multam redũdantiam in ſyncopem incidunt, multa fortiq; totius corporis frictione curat: tñ ibidem eiſdem hominibus balneũ denegat. Balneũ nempe, quanquam in reliquis frictioni ſimilem habeat vim, hoc ab ea diſcrepat, ꝙ liquat plus ſuccos quam incidat, attenuetq;: frictio contra. Hinc fit, vt balneũ fluxiones faciat, fluentibus ſcilicet, iis, qui liquati ſunt humorib⁹, & vt crudorum faciat diſtributionem, quod frictio non facit, vtpote attenuans magis, quàm liquans. quare cùm humectatione eſt opus, balneo vtitur Galenus magis, cũ apertione obſtructionũ, magis frictione. quod videbis factũ 8. methodi. capi. tertio inter curandum diarias febres ex ſiccitate, & ex conſtipatione. quid ꝙ trahit etiã frictio verſus cutim? quare obſtructiones etiam augebit? Diximus frictionem, vt trahit, ita attenuare: cumq; trahat minus quã balneum, & extenuet magis, eſt illo in hoc affectu multo vtilior. atq; præter dicta, ſi q d fortaſſe extractis crudis ſuccis obſtructionis, faceret, emẽdaret inunctione olei mediocriter calfacientis, coquentisq;, vt camemelini, quæ illam debet conſequi. Itaq; frictio & in vnctio alternatim debent fieri, nequaquam balneum: ſed neque exercitatio, quippe quæ à penitiſsimis partib⁹ facit crudorũ diſtributionem. neque potionibus calidiſsimis vtendum eſt, quia cũ non poſsint tã cito coquere, anticipãt crudorũ diſtributionem. Hæc igitur deuitanda ſunt, & affectio curanda vt dixim⁹. neque quod de curatione febrium ex obſtructione attulimus, iis, quæ modo dicũtur, eſt contrarium. Nam in illis febribus vitamus abſtergẽtia cutem ante totius euacuationem, quia in eo affectu magna mali pars, & quã ante ipſam febrẽ pręſcindi oportet eſt, cutis obſtructio, & interim licet vti magnis euacuationibus. Tamen in hoc affectu de quo modo loquimur minimũ malum eſt ad cutim, & committatur ſemper maximam crudorum ſuccorum redundantiam, quæ eſt in viſceribus, ſyncope, quæ prohibet fieri magnas euacuationes, miſsiones, inquam, ſanguinis & expugnationes, quare ad frictiones cogimur confugere, interpoſitis inunctionibus.

¶ Caput octauum. De epilepſia, an debeat curari

DE huius affectionis eſſentia in quarto lib. ſatis diximus. Sed de curatiõe videt̃ ſuperfluũ quidquã dicere, nam ſi ante vigeſimum quintũ annum accidit, ſola mutatione ætatis curatur, ſi poſtea, inſanabilis euadit, vt ſcriptum eſt ab Hippo. 7. apho. quintæ particulæ. ergo epilepſia quæ non ſua ſponte curatur, inſanabilis eſt. ſed neque morbos, qui per ſe curantur, neq; eos qui curationem nõ admittunt, oportet pharmacis irritare, ergo nunquam oportet epilepſiæ curationem aggredi. Tamen contra eſt Gale. apud quem multa inuenias auxilia aduerſus epilepſiam. 6. de ſimplicium medicamentorum facul. cap. nonageſimo nono præcipit pæoniæ radicem collo ſuſpendere epilepticis, vtpote ſine multo calore deſiccantem, & cum ſubtilium ſit partium, euaporatione per inſpirationem attracta curantem. libello de ſanguinis miſsione cap. decimo nono præcipit epilepticis ſanguinem de crurib⁹ mittere. hos quoque iubet libello cui titulus eſt quos & quando, ineunte vere expurgari. apud oẽs qui praxim medicam ſcripſere, extat proprium caput de curatione epilepſiæ, ſiue illi de claſe arabum

ſiue græcorum

ſiue græcorum ſint.proinde deciſsione viſſa eſt indigere hæc controuerſia. De curatione puerulorũ, qui hoc malo frequenter corripiuntur, videtur eſſe minor autorum conſenſus.ſiquidem Paulus lib.3. cap.13.apertè infantibus epilepticis interdicit totam curationẽ, ſed victũ cõuenientẽ tantum præſcribit.in cæteris expectat ętatis mutationem.ita enim ſcripſit.quòd ſi laborans, fuerit etiam dum infans, nihil oportet circa illum facere & enim ætate mutata ad bilioſius & aridius, & victu ad temperatius, ſua ſpontè plerunque paſsio ceſſat.tamen Aëtius ſermone.2.tetrab.2.ca.19,indinſtictè pueros omnes pręcipit curare & ſenes eodem modo, vitatis euacuationibus per purgantia medicamenta, ſed vſu clyſterũ, gargariſmatũ, ecrrhynorũ, frictionũ & ſynapiſmorũ, pręterquã quòd ſimplicioribus vti debent pueri, ſenes medicamentoſioribus. Celſus quoq; cõcedit in his curationẽ, ſed cũ eũ(inquit) remedia nõ ſubſtulerunt, in pueris veneris in puellis menſtruorũ initiũ tollit. Tñ hanc controuerſiam Gal.dirimit.6.epid.parte prima com.5.ita ſcribens, fit autem & ob errata hęc eadẽ paſsio pueris, medicorum curatione indigens, cũ vero ob humorem fit, infantes ſtatim inuadit, deſinitq; ætatis conuerſione cũ nihil nos fecerimus.qua propter quibuſcunq; pueris non à prima ſtatim ætate, cũ adhuc ſint infantuli, ſed in progreſſu incœpit, proculdubio ob peccata in victus rõne cõmiſſa, aut ob aliam quãpiam externam cauſam exortus eſt.in quibus ætatis conuerſionẽ præſtolari nõ cõuenit: ſed factum morbo ſum affectum in ipſis curare.hæc Gal.quibus apertè declarauit ſuam ſententiam, quã vt latius explicem⁹, notãdũ eſt, epilepticũ à medicis dici ſolere, nõ eũ ſolum, qui cõuulſiõis motũ toto corpore patiť, ſed eum etiã qui cadere paratus eſt.tñ cõſtat, ſi epilepſia eſt totius corporis cõuulſio, id ſolũ quod à nobis paroxiſmus appellať eſſe epilepſiã morbũ, intemperiẽ verò quæ reliquo tẽpore perſeuerat, ſi præter naturã eſt, & lędit operationes eſſe morbũ cœrebri in tẽperamento, ſed epilepſiã nondũ eſſe.ſi vero illorũ alterũ deeſt, ꝙ ſcilicet ex natura eſt, aut nõ lędit operatiões pſe, ne morb⁹ quidẽ eſt, ſed morboſa natura. eſt tñ morboſa natura poti⁹ quũ cœrebri ĩtẽperies eſt ex natura: cũ verò nõ eſt ex natura, eſt epilepſię cauſa. Medicus præterea nõ ſemper curat, ſed modò vtiť curatione, modò præcautione, modò reductione.adhæc opa vtiť triplici arte, quarũ primã dieticẽ, ſecũdã pharmaceuticẽ, tetiã chirurgicẽ appelłãt.duæ hę vltimę ad duo priora tãtũ ſunt vtiles.Nã q reducit, neque pharmacis inſtat, neq; manuũ operã apponit, ſed victũ ſolũ permutat Ex his collige, eã operã tantũmodo, quę ſuſcitãdis epilepticis, cũ concidẽre, accõmodať, eſſe curationẽ, reliqua habere vt iã dicã.ſi quis parat⁹ eſt cõcidere, quia ab ipſo ortu talis eſt, humidus nẽpe cœrebro, & in vtero matris talẽ intẽperiem induit, conſtat illũ cùm nondũ cõcidit, nullo morbo laborare, ſed eſſe natura quadã vitioſa, qua ſæpe in epilepſiã incidit.vt qui bilioſus eſt, parat⁹ eſt ad febrẽ, tñ nihil habet pręter naturã. Vnde manifeſtũ eſt, nullã aliã operam adhiberi huic poſſe quã reductionẽ, quæ nõ inſtat pharmacis neq; chirurgia.atq; in ipſa reductione cõſtat nõ admodũ intentis cõtrariis licere vti, quãdoquidẽ lapſus temperamẽti & infantię ſunt ſimiles, puta humidi, & quod eſt ex infantia, debet ſeruari, proinde neq; valdè exſiccantibus alimentis licet vti, nedũ medicamẽtis. vnde colligimus, ex arte expectandã eſſe ętatis mutationẽ, & abſtinẽdum à curatione. Si verò puer non contraxit morbũ in generatione, conſtat illũ ex errore eſſe, & humorẽ cœrebri eſſe præter naturam: iis quæ talia ſunt, non amplius debetur reductio ſola ſed curatio, aut præcautio, quæ pharmacis fiũt, & chirurgia, cũ res ita fert. Itaque ſiue epilepticus ſit infans ſiue adultus, ſiue ex generatione malum habeat, ſiue ex errore, cum paroxiſmo præmitur, curati debet, danda enim ſedulò opera eſt, vt quam citiſsimè ægrotus ab obſtructione liberetur, & vt ea ſoluta vires reficiantur. ſed extra paroxiſmũ, qui infans à generatione eſt ad epilepſiam pronus, ſolo victu emendato mutationem ętatis expectet.quanquam ſuſpenſionem peonię de collo ne huic quidem interdico, vtpotè quæ nullum virtuti negotiũ faceſſens auxilieť, & talibus remediis etiã in aliis reductionibus vti ſolemus.Nam qualitate etiam inſpirationis vtimur ad reducendũ, à pharmacis vero & omnibus copioſis euacuationibus abſtinentes, vt in his infantibus fieri ſuademus, de quibus loquutũ fuiſſe Paulũ interpretamur.

Qui ex errore epileptici ſunt facti, curari debent omni auxiliorũ genere, detracto tamen de auxiliorũ magnitudine, eo quod infantilis ætás non poteſt ſubſtinere. atque hos intelligo Aëtium curare.Nam quanquam Hippo.2.apho.45.ita ſcripſit.quicunque iuuenes morbo commitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & locorũ & victuum liberantur.tamen hoc nõ prohibet aggredi epilepſię eius, quę ante hanc ætatem fit, curationem.nam quanquam magna ex parte curantur ætate, tamen nonnullæ poterunt neglectæ tantas vires ſumpſiſſe, vt deinde mutationem ætatis ſpernant, aut non expectẽt. Præterea multò ſati⁹ eſt, pri⁹ curari, quã expectare mutationẽ ętatis, ſi fieri poteſt, poteſt verò qñ nõ ex natura, ſed ex diſpoſitione non naturali fit, quia hac ſublata ante mutationem ætatis, epilepſiam quoque ceſſare nihil habet miri. Ergo quæ ante pubertatem fiunt epilepſiæ, ita habent.quæ procedente ætate fiunt curari debent, niſi ea occaſione dimittantur, qua reliqui quoque morbi dimitti ſolent, putà quod inſanabiles ſint. quod tamẽ nõ omnibus accidit, quę illa ętate, fiũt ſed magnis, & his quę inueteratæ iam ſunt. Nam quod in Aphoriſmo dicitur, non omnes prorſus epilepſias ſignificat inſanabiles eſſe, quæ aut poſt vigeſimumũquintũ annum fiunt, aut ante incipientes vigeſimũquintũ tranſgrediũtur, ſed has difficilius recipere curationem, q̃ quæ minores affligunt, cum quod has conſequitur

ætas

ætas iuuaus,illas lædens:tum etiam,quòd epilepſia eſt infantiæ conformis, maiori ætati contraria qualitate.Tamen ex his nullus intelligat,nullam prorſus epilepſiam poſt 25. curationem admittere,ſed eã tantum quę his quæ modo dixi vehementiam quoque addit. animaduertendum tamen quam maxime cenſeo, ſit ne epilepſia earumque curari poſſunt ſunt enim in grandiori ætate ex dictis cauſis non nullæ quę non poſſunt,& quas curare non poſsis ſine multo laborantis malo. Sed nos controuerſiam iam diremimus, cœtera addant interim dum conſeneſcimus in operibus,qui ſunt exercitatiores,nos enim qui iuuentutem modo agimus partem practicam ſcripto mandare prohibet modeſtia, quãquã exercitationẽ etiã videmur aliis, habere multo maiorẽ quã ꝓ hac ætate.Sed de his hactenus.

¶Caput nonum. Quę euacuationes in quibus morbis.

Conſultatio hęc de euacuatiõe,qua in quouis morbo vti debem⁹,admodũ vtilis eſt,atq; adeo neceſſaria in morborũ curatiõib⁹.nõ eñ ſit tibi ſatis ſcire eucuatiõe eſſe op⁹,niſi qua euacuatiõe op⁹ ſit,etiã ſcias.Dicta à nobis multa ſunt in eo libro, q ꝓximè hũc anteceſsit,de ſanguinis miſsiõe & expurgatione(illis ſi quidẽ ſua pręſtãtia permoti propriũ librũ dedim⁹)cœterũ dicet modò quoq; de illis nõnihil.In hac conſultatione (quantũ iudicio conſequi poſſum) duplex eſt indicatio : alia,quæ ſummitur à natura morbi:alia, quæ ſummitur à ſitu partis malè affectæ.Sunt enim morbi quidã cõmunes, qui cũ nullius partis læſiõe inſigni fiũt.huiuſmodi ſunt febres,quæ febres morbi dicũtur:alii ſunt morbi in parte quapiam conſiſtentes,vt phrenitis pleuritis,& inflammatio quæcunq;.in priorib⁹ illis nulla indicatio eſt patiẽtis loci,ſed naturę morbi, quę ex natura ſucci redundantis pendet.quandoquidẽ ſunt ſucci quidã ad has,quidã ad illas euacuationes paratiores.vt tenues melius euomuntur, aut exudantur,aut minguntur,craſſos melius eſt per ventrẽ euacuari. ſanguinem etiam commodius eſt mitti ſciſſa vena, bilem & pituitam medicamento trahi.Ex hac indicatione proficiſcũtur, quęcũq; propter regionem,anni tempus,aut victum antecedentem aut temperiem ægrotantis fiũt. Nam ſi albidæ mulieres ſcarificari debẽt,nigræ vacuari ſciſſa vena (lib.de ſang.miſſ.cap.10)eo eſt,ꝙ illę colligũt tenuem & ſeroſum ſanguinem:hę,craſſum & melancholicũ.Si bilioſi per ſupereriora.& q iuueuali ętate ſunt, & qui in æſtate media,& regione calida:contra pituitoſi ac melancholici,in hyeme potiſsimũ & in regione frigida,& ſenili ætate,per inferiora, melius vacuantur,id fit,quia illa natura & ille victus colligendi tenues humores,hæc natura & hic victus colligendi craſſos cauſa eſt. Rectè igitur totam hãc indicationem, vnicam fecimus. Quanquam poſsis(ſi placet) diuerſam ab hac facere indicationẽ cõſuetudinis & naturæ,eius,ſcilicet,naturę,quæ in compoſitione eſt, nam hæc non tam facit ad horum aut illorũ humorũ generationem, quam ad facilem eductionem,aut contrariũ.qua ex indicatione,facilè vomentes & qui amplo ſunt thorace,meritò per vomitũ vacuabũtur,inſoliti & anguſto thorace homines,minimè.Lædentur enim à tali euacuatione.Sed de indicatione conſuetudinis & naturæ ſeorsũ diximus,toto capite libri huius octaui monſtrantes eſſe ex illis ad omnia indicationem, & ad cibationem,& ad totũ victũ & ad omne genus auxiliorũ.nimirũ nulla in re non debet conſiderari indicatio conſuetudinis & naturæ. Quare ſi qua in conſultatione hæc fuerit omiſſa,dicta puter.nequidquã hac ratione doctrinæ deeſſe videatur.Indicatio alia,quam à loco patiente diximus, nõnũquam eſt prohibens,nõnunquã expoſcens, prohibet ſcilicet membrum læſum verſus ſe trahi humorem, & vlceratũ prohibet ſeſe agitari,aut diuelli,& vtcunq; aliter affectũ,quoquã modo lędi. iccirco exlceratis inteſtinis,temerarium fuerit per hęc ipſa vacuare,aut exulcerata veſica,dare diuretica,aut dolẽtes capite aut tabidos ad vomitũ cogere.Hęc prohibent membra.expoſcit verò membrum quoduis ea via à medico vacuari,qua expurgari ſolet à natura. Solet verò à natura ea via maximè expurgari,cum qua habet rectitudinem.proinde inteſtina patientia, & caua iecoris pars, & lien deiectione:ventriculus vomitu:giba pars iecoris,renes,& vreteres,& veſica mictu:caput per naſum, & palatum:thorax & pulmo excreatione debent expurgari. Sed eſt cum etſi aliqua dictarum partium laboret quæcunq; ea ſit,tñ expurgatione per ventrem vtendum eſt ante alteram euacuationẽ,cum,ſcilicet,aut totum corpus ſimul laborat,aut ea redũdantia,quę in parte illa eſt,eſt longe magna.Nam cum harum euacuationum quædam ſint vniuerſales,quibus totum corpus expurgatur,vt deiectio per aluum,mictio, & ſudor: quædam particulares vt deſtillatio per naſum & excreatio: quæ particulares ſunt habent ad vniuerſales, rationem eorum auxiliorum quæ localia à medicis vocantur.eòq;,vt hæc nõ debent apponi antequã toti corpori proſpectum ſit,ita neq; euacuationibus particularibus eſt vtendum,antequam vniuerſalium quapiam ſit vſum,ſi corpus ſimul indiget curatione.tamen omnium euacuationũ maxime vniuerſalis eſt,quæ per ventrẽ fit:ut potequæ per vias ampliſsimas,ad quas ex toto corpore viæ ſunt quã plurimæ.proinde ſiue laborat hepatis giba, ſiue laborant renes,ſiue veſica, ſiue caput, ſiue vterus,ſiue pars alia quæcunque,ſi in toto etiam corpore nonnihil redundat, expurgatione per ventrem inferiorem vtendum tibi primo eſt,deinde ea,quam indicat affecta pars. vnica pars eſt, quæ cum afficitur ꝓhibet expurgationem per ventrem, etiamſi cum ea totum corpus afficiatur, atque eadem ipſa pars, cum ſola laborat illam euacuationem ſola expoſcit: puta venter, aut ſuperior, aut inferior, ſi per os ingerendum eſt medicamentum :Si per ſedem, ſolus inferior. huius cauſa eſt, quòd ea euacuatio,

quæ

quæ primo fit,cũ totum corpus eſt redundans ſucco,eſt reuulſio, hanc vero conſtat debere fieri lon=
giſsimè ab affectà parte.Hęc ergo,cum corpus totũ cũ parte vnà laborat,hac ratione fiũt.cũ totum cor
pus nõ laborat,tñ eſt in parte redũdantia maxima,incipiendum nõ minus eſt ab expurgatione per vẽ
trẽ,etſi in viis alterius euacuationis redundantia ſit. quia viæ aliarũ euauacuationũ ſunt anguſtiores,
eòq; ſi magnas redũdantias per illas agas,obſtruẽtur facilè.Prętereа minus valent exhaurire tantã mul
titudinem.proinde trahẽdũ etiã illhinc eſt aliquid,primò ad latiſsimas vias inteſtinorum,reliquũ pro
priis viis vacuandum.In hanc ſententiã ſcripſit Galenus ſeptimo Metho.cap.vltimo. ventriculus vo= »
mitu deiectioneq; inanitur,inteſtina autem iis tantũ quę infra deiiciuntur,ſicut etiam iecinoris caua: »
renes vero & veſica & iecinoris giba, ſi multo & vitioſo ſucco ſunt referćta,per deiectiones & phar- »
maca ſubducentia vocata, expurgantur:ſi in mediocri, per vrinæ meatus: cœrebrum vero per palatũ
& nares,& aures:pectus & pulmo per aſperam arteriam,& laryngem. Quo loco reprehenditur à nõ-
nullis, quòd dixerit veſicam quoq; expurgari per inteſtina,ſi multo humore referćta ſit. Nam à veſi-
ca(dicunt)ad inteſtina,quæ alia via eſt,quã per vreteras rurſus ad renes, à renibus ad cauam venam et
hepar?ab hepate per portas & venas meſeraicas ad inteſtina?ſed ridiculum ſit tam longam viam,& dif
ficilem aſcenſum,& tot laberinthos ad expurgationem quærere,relicta potiſsimum via breuiſsima,&
decliui & recta,quæ à veſica ad ſuum ipſius collum eſt,quo micta poterat materia vacuari. Præterquã
quòd etſi hæc non graueris concedere,experimento cognoſcimus, quod ſemel in veſicæ cauum deci
dit,non poſſe amplius in vreteras vias remeare,ne ſi flatus ſit, & veſica valenter comprimatur, cuius
rei cauſa eſt in anathome,vt docet Galenus quarto de vſu partiũ capi.13. & nos in tertio huius operis
libro declarauimus. Ergo expurgari veſicam ab humore, quo eſt referćta in iis eſt, quæ fieri non poſ-
ſunt.hæc ſunt quæ aduerſus Galenum quidam efutiunt,qui non alia de cauſa mihi videntur toties in
illum agere inique & parum modeſte,quam quòd ſunt habetes ſimul & inſolentes, alterum enim fa-
cit,vt quocunque argumento quãtumuis læui vincantur facilè, alterum,vt quoties illi vincuntur,Ga
lenum quoq; vellint reuincire.Sed vincantur illi, vt ſolent, qui non intelligunt, poſſe ſucci aliquid à
veſica ad inteſtina transfundi,niſi per vreteras reducatur.Galenus tamen ne accuſetur,qui transfuſio
nis huius toties apperuit cauſam,comendans diam Hippocratis ſententiam ex libello de alimẽto, om
nia habent communem confluxum & tranſpirationem,qua vnica ſententiola continetur diſtributio
nis & fluxionum omnium cauſa. An putas alimenti diſtributionem per conſpicuas tantum vias fieri?
at ſunt multæ partes,ad quas nullæ conſpicuæ viæ veniũt. An neſcis,cũ membrũ aliquod vrget famę,
vndecunq; rapere?nõne rapiunt venę ex arteriis & arteriæ ex venis facta trãsfuſione, aut exudatione
per tunicarum poros?cur ergo & inteſtina non rapient ex veſica? & hæc ex illis? cum pars quæpiã præ
dolore & imbecillitate fluxione vexatur,an non recipit excrementa vndecunq; commeantia? eſt ne
in inteſtinorum fluxione tutum,veſicam eſſe redundantem excrementis,quæ per propriam viam nõ
expurgentur commodè? non arbitror. nam ſuppreſſa hac via impetum in inteſtina poſsint facere.ꝙ
ſi his occaſionibus aliquid à veſica in inteſtina poteſt transfundi,cur non & vi mendicamenti facilius
trahetur per anguſtas ipſarum tunicarum vias?Galenus libro primo de naturalibus facultatibus inqt,
ſi fictile vas in aceruo tritici conditum ſit, vas exhauriri,& tritico addi molem & pondus, idque fieri
tritico trahente humorem per teſtam denſiſsimam.quanto ergo potentiorem trahendi vim pharma-
co ineſſe eſt veriſsimile,quam tritico?& quanto commodior eſt ad transfuſionem,quam teſta,mẽbra
na veſicæ?quæ(ſi nihil aliud)certe habet vias trahendi alimenti,quæ eædẽ viæ medicamẽto ſubſeruiũt
ad tractionẽ, dicente Galeno tertio de facultatib' naturalib' ca.13.qui, quaſi tibi reſpõdeat,ita ſcripſit. »
quippe iis contradicere ſimile profecto eſt, ac ſi quis non credat purgãtia medicamẽta, per quæ ora »
facta prius eſt diſtributio,per eadem ex toto corpore in ventrem proprios ſuccos trahere:ſed alia di= »
ſtributionis alia purgatiõis requirat ora. Hæc Galen' quare per quas vias ſuſcepit veſica alimentũ,po- »
teſt remittere excrementa quibus abundat. At non ſuſcepit nutrimentum veſica per vreteras (hæ eñ »
ſolum ſerum trahunt,nulli parti nutriendę accommodum, vt à nobis primo libro monſtratum eſt)ſed
per tunicam aliis viis,quas recipit experitoneo,quod veſicam vterum ventriculũ & inteſtina & vt,ſe
mel dicam,omnia quæ infra ſeptum tranſuerſum ſunt, veſtit, & copulat,non ſine venis & arteriis ſa-
tis manifeſtis.quod ſi illud etiã eſt tibi difficile,ſuccum, qui in cauo quopiam,extra vaſa iam ſit,in va-
ſa reſumi,non arbitror tibi contigit, quod Galeno ſæpe, vnica exhibitione pharmaci palidum colo-
rem morbi regii omnino delere:atq; multo minus, dato pharmaco, aquam quæ eſt inter inteſtina &
peritoneum per ventrem euacuare.neq; vidiſti contentum in vomica pulmonis pus,mingi, neq; pro
fecto,arbitror,putabis poſſe venas & arterias, ex ipſo ventriculo & in teſtinis cibum aſſumere per exi
gua oſcula (vt nos tertio capit.huius libri oſtendimus)antequam ad hepar per vias conſpicuas defera
tur. Nam ſi hęc intelligis,neq; quod negas tibi videatur difficile. Sed ſunt quãmulti (null' ſe lęſum pu-
tet,qui talis non eſt)argumentando debiles,reſpondendo rudes,tamen dicendo ſuperbi, quos neque
illud quandoque piget ab auditoribus publicè petere, vt etſi dicta rationibus non confirment,neque
aduerſariorum argumẽtis videantur poſſe reſpondere,tamen dictis fides non ſubtrahatur,illud enim
vnum

vnum eſſe ſatis, ſi ipſi dixerint. Sed ita dicere diuinatorũ cenſet eſſe Plato, non ſapientium. diſperеam ſi hæc vnquam ſibi arrogauit prior theſalus, ſed vt huic capiti iam finem demus, Debet pars affecta ea via potiſsimum expurgari, cum qua habet rectitudinem, niſi corpus laboret ſimul, aut redũdantia maxima, in parte ſit. tunc enim omnibus cacochymiis expurgatio per inteſtina communis eſt in principio, niſi inteſtina ipſa ſint male affecta. Sed de his hactenus.

¶ Caput decimum. An liceat morbum morbo curare.

Dictum eſt obiter quarto huius operis libro, fieri nonnunquam morbum tollendi alterius morbi cauſam, diſputationem verò de hac re ampliorem in hunc locum diſtulimus. non dubiũ eſt multos morbos aliis ſuperuientes fieri cauſas ſalubres. Nam rigor continuam febrem cui ſuperuenit aliquando ſoluit (Hippo. quinquageſimo octauo Aphor. ſectionis quartæ.) & conuulſionem tollit febris (quinquageſimo nono Aphor.) & morbus regius ſeptimo aut nono aut vndecimo factus tollit febrem (Apho. ſexageſimo quarto) & conuulſio vniuerſalis nonnunquam ſalubriter fit, redundante per corpus ſanguine craſo frigidoq; (quarto de ratiõe victus acutorum cõtextu vigeſimoſeptimo) hi enim morbi aliis ſuperuenientes illorum ſolutionis autores ſunt, & cauſæ, nõ tãtum boni exitus ſigna, vt paralyſis, quę ſuccedit apoplexię, & abſceſus poſt diuturnas febres. Itaque non eſt dubium morbos quoſdam aliis ſalubriter ſuperuenire, cum ſpontè ſuperueniunt. an verò eàdem ratione debeant à medico ipſo excitari medicamentis dubium eſt. quanquam neq; hoc de omnibus morbis, ſed de quibuſdam. Nam ſatis conuenit, compunctum neruum debere pręſcindi per tranſuerſum, neque minus conſtat licere chyrurgis mille aliis modis ſecare, vrere, & putrefacere, quæ omnia nihil ſunt aliud quã noui morbi ad antiquioris ſublationem excitatio. de febribus verò contentio eſt an commodè excitẽtur aliquãdo. Nam dixerit aliquis nihil cõſulti⁹ eſſe in curatione conuulſionis & paralyſis, quam febrem excitare, cum ab Hippocrate ſcriptum ſit. 4. Aphoriſmorum. 57. ei qui conuulſione aut tetano tenetur ſuperueniens febris ſoluit morbum. Gal. in commentario oſtendit omnes indicationes curationis ſolo febris exortu cõpleti, calfacere enim illam frigida, & deſiccare humida. vltra quæ nihil poſſis amplius optare in curatione intemperierum calidarum & humidarũ, quales ſunt dicti morbi. (loquimur enim de conuulſione ex repletione) igitur conſultè faciet medicus, eam diſpoſitionẽ in ęgrotantem inducendo, qua continentur omnes indicationes curationis illius morbi. Adde celſum lib. 3. capite nono in curatione febrium lentarum conſulere infuſione frigidæ aquæ & olei rigorem procurare, & affrictu ſalis & olei augere febres, hac ratione putantem fore, vt pro morbo, minori illo quidẽ ſed minus tractabili excitetur maior alius, qui tamen pharmacis facilius obediat. neque enim hęc ſunt impoſsibilia, eſſe morbum lęuiorem, grauiori difficiliorem curatu, ſed multis exemplis confirmari poteſt. Sane de hydropum generibus dictum eſt à Galeno quarto Apho. commen. vndecimo hydropẽ aqueam eſſe ex maiori frigore quam Aëream, vnde omnes intelligunt eſſe difficiliorem grauioremque. Tamen Aëtius ſermone ſecundo tetrabibli ſecundæ ita inquit, eſt autem tympanites omnino periculoſus, minus eo aſcites, adhibetur enim in eo pertuſio, ſiue punctio, & reliquis quoque remediis promptius quam ille obedit. neque verò hic eſt inter hos autores contradictio, vt quammulti contradictionum amantiſsimi ſuſpicantur. Sed verè Galenus dixit aſcitem ex maiori hepatis refrigeratione fieri. ſiquidem aqua ex frigidiſsima omnino cauſa fit, flatus cauſa non nihil habet adiunctum caloris. neque verò improbabiliter videatur conіicere hinc aliquis, tympanitem hydropem eſſe minus periculoſam, quandoquidem quo morbus ex læuiori cauſa eſt, eo lęuius curatur. præterea videt tympanites exaſcite eũte ad curationem fieri. Siquidem hydropis curatio eſt acceſsio caloris: ſed ex aqua fieri flatum eſt gradus ad calorem, ergo vt ructus, etſi accidus, tamen longis læuitatibus inteſtinorum ſuperueniens eſt ſalutis principium, primo Aphoriſmo ſextæ particulæ, ita tympanites ſuperueniens aſcyti. Tamen quanquam hæc argumenta monſtrent tympanitem natura eſſe læuiorem morbum & curatu faciliorem, nihilominus veredictum eſt ab Aëtio ex tympanite plures mori, quandoquidẽ euacuationibus & chyrurgiæ minus ſeſe accommodat. nimirum ſunt medicamenta, quæ aquam educunt, multa: quæ flatum, nulla. punctione euacuatur humor, Aër non ita. ſed qua ratione, ſi natura eſt leuior morbus, plures necat? quia minus admittit curationem. Si hydropum hęc genera diſcuſsione tantum & calfactu curarentur, curaretur facilius, vt par erat, hydrops tympanites, facilius enim diſcutitur flatus quam aqua, & hepar minus refrigeratum facilius recaleſcit. tamen rariſsimè cum in hunc ſtatum ventum eſt, ſufficiunt reſolutio occulta, & alteratio. ſed chyrurgia & euacuatione eſt opus, quibus tympanites minus paret. proinde non ſine ratione fit vt morbus natura læuior, plures tollat, & grauiſsimus, fiat curationi idoneus. vt vel hinc homines intelligant, quanta bona à medicis accipiant, qui accerbiſsima per ſe mala, quibus natura iam ſuccumbit, ſæpiſsimè in bonum finem

vertunt

vertunt. quod nihil eſt aliud, quam illos ab imminente iam morte vindicare. Sed eſt etiam huius rei aliud appoſitiſsimum exemplum priori non ab ſimile, in oculorum eo morbo, quem ſuffuſionem dicimus: denſitudo enim eius humoris, qui locum pupillæ inter cryſtallinum & corneam tunicam replet, viſionem interturbat. Sed nondum omnino impedit, vſquedum in eam, quam vulgari nomine dicunt catharactam, concreuit, ſed neque antea quam in hanc concreuit, cædit punctioni, quæ, vbi alia non ſufficiunt, omnium eſt potentiſsimum auxilium. Itaque quanquam concretio illius humoris grauius malum eſt, quam denſitas ſola (fit enim concretio denſitate creſcente) tamen potentiſsimis auxiliis promptius obedit. Si ergo monſtratum eſt nonnunquam grauiora mala leuioribus facilius curari, id quod Celſus ſignificauit his verbis, fortaſſe verò vbi id quod eſt, curationem non recipit, recipiet id quod futurum eſt. Conſtat hanc eſſe admodum induſtrii medici curationem, vbi res exigit, malum malo addere, aut læuius perſe cum grauiori ſed magis tractabili commutare. Conſtat verò hoc plærunque fieri in chyrurgicis operibus, ſed neque in illis ſolis, ſed febres etiam hac ratione induſtria medici debere generari. Nam auxiliorum medicinaliũ plurim⁹ vſus, non aliunde profectus eſt, quam ex obſeruatione eorum quę cùm ſpontè fiunt, aut caſu aliquo occurrunt, prodeſſe ſolent. Cur enim obſecro, tu laborante giba parte hepatis virinam cies, & laborante caua aluum ſubducis? an non quoniam cum his morbis hæ euacuationes ſuperueniunt ſpontè prodeſſe ſolent? cur ego ſi febrẽ ſpontè factam cõuulſiones tollere ex Hippocrate accępiſti, hanc obſeruationem in tuos vſus non transferas: & febrem conſulto obiicias conuulſioni? at, eſt febris noxium auxilium: demolitur enim temperiem cordis, & ita non minimum virtuti incommodat. Eſt, vt dicis. Sed ex Galeno accæpimus. vndecimo Metho. cap. vndecimo difficile eſſe aliquod auxiliũ inuenire, quod citra vllam noxam multum proſsit. cœterum quanquam hæc probabiliter dicta videantur, tamen dicat ali⁹ ex aduerſo, multa eſſe propoſita, quæ apertè videntur falſa, & oĩa videri plena ſuſpicione. Nã primò, nullus, arbitror, vnquã curando hydropem tympanitem, appoſuerit frigida hepati, vt plus perfrigeratum pro aëre aquam generet: neque quiſquam curando denſitatem humoris oculi denſantia apponet, ſed viribus omnino contraria, febris quoque non videtur ſine temeritate poſſe excitari. nã cum mala illa, quę ex febre videntur curationem poſſe recipere, non niſi in cacochymum corpus incidant, periculoſum eſt febrem ſuccẽdere, quæ etſi à cauſa procatarctica incipiat, ex corporis morboſo apparatu putrida ſtatim fiet, & fortaſſe non tam facile extinguetur quam ſuccenſa eſt, & in grauius periculum hominem adducet. Præterea aut conuulſio illa vel paralyſis vel quæcunque alia ſit frigidi & humidi ſucci redundantia, ex tam pauco ſucco pẽdet, vt illi coquendo ſola febris ſit ſuffectura: aut ex tanto, vt excitata etiam febre futura ſit neceſsitas euacuationis. ſi ſola febris ſufficit, melius arbitror ſufficiet ſola euacuatio. Nam euacuationem appellamus, euacuationem manifeſtam. febris curat euacuatione occulta. manifeſta euacuatio potentius auxilium eſt occulta. ergo morbum quem, ſola febris poteſt demoliri, potentius demolietur ſola euacuatio. quod ſi ita eſt, præſtat conſueto auxilio vti, quam inconſuetum cum periculo tentare: ſi verò euacuatio non poteſt deuitari, etiam ſi febris excitetur, videtur multò inconſultius illam excitare. nã multò inutiliùs fit omnis euacutio, cũ adeſt febris, quam ſine ea. quãdoquidem ipſa febris perſe ſubuertit facultatem. lib. de ſanguinis miſsione, capite nono in hunc modum ſcripſit Galenus, at vbi crudi ſucci exuperãt antequam morbus fiat, cautè euacuabis, ſed vbi iam febricitant, vti ante monui, nequaquam. Ergo omnis euacuatio eſt vitanda in crudi ſucci redundantia, cum febris iam corripuerit. iam verò expurgatio multò magis quã miſſio ſanguinis. Nam pluribus modis virtutem debilitat, inanitione inquam & alteratione. ergo in his ægrotis nunquam febris commodè excitatur. Hæc conſiderans fortaſſe Celſus, qui contrariæ ſentẽtiæ videt autoritatem tribuiſſe, poſtq. de tali curatione fuerat loquutus, inquit. neq; ideo tamen iſta medicina non eſt temeraria, plures enim homines ſubſtollit. Hæc celſus. ego verò artifici nihil cenſeo vitãdum magis, temeritate. Nam temeritas inertium eſt, artificum ars. adde medicum nihil debere aggredi, quod natura non ſoleat efficere (eſt enim medicus imitator naturę) tamen natura tã longè abeſt, vt febrem procuret, vt etiam pugnet perpetuò aduerſus calorem innaturalem, ergo medico nunquam licet excitare affectum, contra quem ſtatim decertatura natura eſt. alioqui medicus ipſe aduerſus naturam videatur agere. Sed quid ego ex tota hac diſputatione poſsim colligere, iam dico. Verè dictum eſt morbum morbo ſępe curari. Alioqui maximã chyrurgicę artis partem tolleremus, hęc enim ſecat, vrit, vlcera amplificat. tamen in curatione hydropis tympanitis, nunquam tẽtandum eſt hepar refrigerare, vt pro tympanite aſcites fiat. non nego melius tractabilem medicamentis eſſe aſcitem, ſed antequam ex tympanite aſcites fieret, vi prioris morbi & medicamentorũ, intemperato corde periret ægrotans. inditio eſt, quod multi ex tympanite moriũtur, quin ex ea fiat aſcites. Conſiderandum præterea eſt (id quod docet Celſus libr. 3. cap. 21.) hydropẽ tympanitẽ nõ eſſe ex ſolo flatu, ſine aqua, ſed cõmune eſſe omnibus hydropis ſpeciebus humoris nimiam abundantiam. tamen in aſcite aqua replet diſtenditque totam peritonei regionem, in tympenite multa etiam aqua redundat in illa regione,

verum

verum non tanta. Nam repletio & intentio à flatu fit. cum ergo hæc ita habeant, ſi quis timpanite laborantem ad aſcitem curet transferre, auxerit aquę copiam & flatum nō minuerit. non enim, arbitror, frigida flatum diſsiparent. Itaque ab hoc morbo abſit dicta curationis ratio, ſed contrariis pugnandum perpetuò eſt, obſiſtendumque quammaximè refrigerationi. ne dum tu aſcitem expectas, vt chyrurgia vtaris, mors ex cordis intemperie orta chyrurgiam anteuertat. Concretio humoris oculi, cùm colyria ad attenuationem nihil videntur conferre, ferēda eſt (quantum ego ſentio) ſi ſpontè fit, ſed neque ipſa eſt medicamentis procuranda. ferenda quidem quādoquidem eo loci malo ingraueſcente nullum grauius malum impēdet, quàm cęcitas, quam integram fere ex denſitate humoris ægrotans patitur: & quod modo non cædit pharmacis, fortaſſe cædet poſt modum chyrurgiæ. denſantibus tamen vtēdum non cenſeo neque alimentis, neque medicamentis, quandoquidem non omnis ſuffuſsio cum concreuit acu poteſt curari, ſed ea tantū quæ eſt ſine neruorum opticorum obſtructione, vſus verò eorum, quæ craſsitudinem inducunt, timendum eſt, ne dum humorē facit craſſeſcere, vias quoque faciat obturari. Febris excitata temeraria medendi ratio eſt, quæ proinde vitanda eſt, cum alia ſe exhibet curationis via. tamen ſi aliunde eſt deſperata ſalus, tentanda eſt hæc curatio. Neque verò tunc dico eſſe deſperatam aliunde ſalutem, cùm peractis reliquis omnibus, virtus eſt ad extremum languida, tunc enim excitata febre citiùs interiret ægrotus, ſed cum virtus aliqua eſt cum ea morbi vi, vt medicus coniectet fore, vt quantumuis euacuet & reliqua ex arte peragat, moriatur. Nam tunc cum ars non ſufficiat, temeritas non eſt aliena. fortaſſe facultas excitata etiā febre feret auxilia, quæ ſine febre tantum morbum non ſuffeciſſent demoliri. Neque quod addidimus de naturæ immitatione eſt quod videatur difficile. cum enim medicum imitatorem naturę appellamus, non ita intelligimus, vt nihil medico liceat tentare, quod natura non faciat, natura enim cum non ratiocinetur, nihil tentat niſi quod perſe fertur in bonum finem, tamē medicus rationalis multa facit perſe mala, quæ coniectat ex accidenti futura bona. intelligimus tamen medicum eſſe naturæ immitatorem, quia debet facere, quę videt facere naturam. quāquam neque illa quidem ſemper, ſed cum natura cōmodè operabitur. cum enim ſit aloga, vt nihil facit per accidens bonum, ſed perſe, ita facit multa p accidens mala, & vt medicus tenetur facere quæ videt profutura, etſi proſint per accidens, ita tenetur deuitare quę per accidens nocent, etſi perſe ferantur in bonum. malè enim faceret medicus, ſi cū pars aliqua dolet, comprimeret ſanas partes verſus dolentem, quanquam illud facit natura vt proximo libro indicatum eſt. Poſſent in hac diputaſitione adduci exempla multo plura morborum, qui ab aliis morbis videntur poſſe recipere curationem, ſed qui dicta diligentius lexerit, non admodum difficilè in reliquis quoque coniectabit.

Quare de his ſatis: de controuerſiis, quæ de medicamentorum viribus & compoſitione ſunt, ſequenti libro dicturi ſumus.

Contro-

CONTROVERSIARVM MEDICARVM ET PHILOSOPHICARVM LIBER NONVS.

PROOEMIVM.

NIHIL REFERT CONTROVERSIAS MEDICINALES dirimere, vt in tota arte nihil reſtet ſcrupuli, ſi quæ ad medicamentorum facultates ſpectant ignorentur. quid enim præſtat ars, vbi inſtrumenta deſunt, aut ignorantur? quare niſi has controuerſias modo addidero, ſatis certo ſcio in therapeutica parte parum me feciſſe operæpretium: atque eò minus, quò in hac diſputatione ſunt controuerſiæ difficiliores, & quò ea pars, à medicis, qui in operibus verſantur, tractatur deterius. Nam cum nihil ſit in arte quapiam abſolutum, atque in arte medica multò minus, tamen in hac medicinæ parte, qui eam docent, obſcurè agunt, qui faciunt, grauiſsimè peccant. Illi vires omnes medicamentorum occultis proprietatibus adſcribunt, hi medicamenta ex aliorum cartis indiſtinctè tranſcribunt, ſeruantque ſibi ſyngraphas ſerapiorum, & catapotiorum, & potionum, decoctorum, infuſsionum, inſeſoriorum, euaporatoriorum clyſterium peſulorum, & ſi quæ ſunt alia, quibus alii fuerint vſi, à quibus ad eos per multorum manus ſyngraphæ deriuatæ ſint. qui plurimas congeſsit, is habetur peritiſsimus, & qui, ſi exigantur, poteſt plura medicamenta, & (vt ita dicam) pluriformia tribuere, quique citius, & minus cautè plura nominat, neque ſpeciei morbi, neque temperamenti corporis curam habens, neque artis componendi medicamenta, prima rudimanta doctus. itaque non tam tribuunt ægrotantibus, quæ ipſi debent, quam quæ alii ſolent: atque ea ipſa non vt alii ſolent (id enim ferendum eſſet, modo a peritis ſyngraphæ peterentur) ſed quod ille bilioſo homini tertiana febre affecto tribui fecit, hic fortaſſe pituoſo in alba vitiligine. vſque adeo neque ſimplicium vires perpendunt, neque medicamentorum doſes conſiderant, neque vtendi oportunitatem, neque aliud quid quam. ſed tranſcribunt medicamentorum purgantium varias miſturas, & hac in hoc, illa in illo vtuntur, non vt varia medicamenta variis vſibus accommodent, ſed ne ſi vtantur vnico, à ſeplaſiariis deprehendantur in ignorantia. quare quibus vnicum ſuppetit, ii nunquam loquuntur ex ſyngrapha, ſed medicamentum ſecum deportant, & innominatum tribuunt, admirandæ cuiuſdam rei inſtar. ita circa medicamenta res agitur. cum tamen nulla pars vſque adeo rationali doctrina indigeat. non quidem vt ſingulorum medicamentorũ vires doceat (nam hæc doctrina tota eſt empirica) ſed vtendi artem, & occaſionem, & componendi, cum ſimplicia non ſunt ſatis. hæc ſi ignorantur, vſque adeo non eſt vtilis multorum medicamentorum memoria, vt etiam ſit pernitioſior, quam notitia vnici. qui enim vnico medicamine in omnibus ægrotantium naturis, & omnibus ęgritudinum generibus vtitur, aliquos neceſſario iuuabit, tamen qui multis inerte vtitur, poteſt omnes lædere. quandoquidem igitur nonnulla in octauo libro therapeuticæ artis attigimus, quæ cum diſputatione de medicamentis valde coniuncta ſunt, age hæc contineat liber hic nonus. atque ante alia controuerſias, quæ de expurgantibus ſunt, quandoquidem harum deciſionem, ex quo ſeptimum librum egreſſus es, deſideras.

¶Caput primum. De expurgantium medicamentorum facultatibus.

DE alterantium medicamentorum facultatibus, eorum, inquam, quæ poteſtate calida frigida, humida aut ſicca ſunt, ſcriptum à nobis eſt primo huius operis libro, inter diſſerendum de temperamentis. Dictum non minus ſecundo libro, de facultatibus naturalibus, quarum prima or-

dine operationum eſt vis trahendi, cui ſimilis quædam facultas in eſt expurgantibus medicamen-
tis, de quibus modo ſermonem inſtituimus. trahunt enim hæc in corpus deuorata ſuccum non quẽ
cunque, ſed certum quendam & proprium. ita vt nonnulla ſint expurgantia pituitam, alia flauam bi
lem, alia atram. quod cum fiat, admodum eſt rationi conſentaneum, propter ſimilitudinem aliquã
in ſubſtantia, quæ huic medicamento cum hoc ſucco intercedit, magis quã cũ illo, cõtingere. pellũtur
enim omnia à contrariis, trahuntur à ſimilibus. hoc etiã intelligimus, ex rebus aliis euidentibus trãſ-
ferentes rationem. videmus ſiquidem membra ſingula, propria ſibi cõmoda alimẽta trahere, reli-
qua reſpuere, & magnetem lapidem ſcimus generari ſolitum vbi ferrum. quod haud dubie ſigni-
ficat. (præterquam quod neque ex illius ſubſtantia, & colore eſt obſcurum) illius naturam à ferro
non longe abeſſe. itaque medicamenta, quæ proprie expurgantia dicuntur, ſimilitudine ſubſtan-
tiæ proprios ſuccos trahunt. ſunt quædam medicamenta, in quorum numero caſsia hæc fiſtularis qua
hodie vtimur, mana, & pruna, & mille alia, quæ noxios ſuccos euacuari faciunt, & expurgari cor-
pus, tamen eos non trahunt (neque enim tanta potentia ſunt) ſed emolliunt laxantque vias, & quę
in ventriculo & inteſtinis hærent molliter deducunt, quæ proinde laxantia potius mos eſt medicis
appellare. nos in hac quæſtione de expurgantium facultate diſputamus, quæ ſimilitudine quadam
trahere indicauimus. verum habet hęc opinio, alioqui (vt ego arbitror) veriſsima, multa difficilia.
Nam primo, cur agaricus, gratia exempli, trahat pituitam, aut rhabarbarum bilem, potius quam pi
tuita agaricum aut bilis rhabarbarum non videmur poſſe dicere: neque qua ratione horum vtrũque
expurget bilem & pituitam. neq; enim à garicus fuerit ſimilior pituitæ, quam pituita agarico, neq; fie
ri poſsit, vt ſucci qui ſimiles ſint in ſubſtantiæ modo cuidam tertio, tam ſint inuicem contrarii, quam
bilis & pituita. Adde ꝙ ſcamoniũ traheret rhabarbarũ, quia cum alicui ſint ſimilia, puta bili, erũt ſimi
lia inuicem. Præterea experimentũ docet, quodcunq; medicamentum propinatũ ſit, ſi paulò pluſquã
expedit ꝓducatur expurgatio, euacuari ſuccos omnes, vel vſq; ad effuſionẽ ſanguinis, quod tñ nõ o-
porteret fieri: ſed quãprimũ ſimilis ſuccus extractus foret, medicamentũ à tractione ceſsare. Talia quã
plurima obiiciũt, quibus Galeni ſententia minus arridet. atq; præter hæc curioſe quæritãt, quæ ſit hęc
ſimilitudo. quæ em̃ (dicũt) ſimilitudo agarico calido & ſicco, ſubſtãtia duro, poſsit intercedere cum pi
tuita frigida & humida & fluxa? his argumentis victi, dicunt nõnulli, medicamẽta trahere ꝓprios ſuc-
cos, ſed id tribui debere occultæ proprietati, nõ ſimilitudini. alii proprios ſuccos trahere, omnino ne-
gãt, ſed quoduis medicamẽtũ quẽuis ſuccũ indiſtinctè euacuare, & ratione redundãtię fieri vt ſuccus,
hic modo, alias alter euacuetur. alii admittũt, medicamentum hoc vacuare hunc ſuccum, aliud alium,
ſed fieri id propter ſimilitudinẽ aut occultam aliquam proprietatẽ trahendi hunc aut illum negant, &
rẽ ita ſtatuũt: ſuccorũ quoſdam eſſe eductu faciliores quoſdã difficiliores, medicamentorũ quoq; quę
dam eſſe fortiora, quædã imbeciliora. trahi ergo faciliores ab imbecilioribꝰ medicamentis, difficilio-
res à valentioribus. itaque hunc aut illum extrahi, ex fortitudine fieri, non ex diuerſitate modi ſubſtã-
tiæ. Neq; defuere alii, qui dicerent, medicamentum non trahere ſuccum ſibi familiarẽ, ſed in illum cõ-
uerti, atque proinde ab aſſumenti expelli bilem aut pituitam, vt cõtingit ab aſſumptis bilioſis cibis bi-
lioſa vomi, aut per aluum egeri. diuerſam ab his opinionẽ neq; excogitare videtur mihi quiſquã poſ-
ſe, nedum opinari. vſq; adeo nulla eſt tam abſurda ſententia, cui defuerit autor. Cœterum illarum cõ-
futatio maximè omniũ ſententiã Galeni confirmabit, ſi prius iis, quæ ex aduerſo adducebãtur reſpon-
derimus, nequid videatur in hac lucubratione eſſe prætermiſſum. cur medicamenta trahant ſuc-
cos potiùs quam ab ipſis trahantur, docet Galenus. 5. de ſimplicium medicamẽtorũ facultate capi. 24.
ex quo loco & cap. 16. quinti libri eiuſdẽ operis, quod de trahentiũ medicamentorum natura eſt, col
ligi debet hæc ratio. tractio, quæ propriè tractio eſt (nam neq; à vacuo, neque dolore tractio propria
fit, vt alibi diximus) à calore fit. attrahit enim perpetuò calidum. Ergo vt tractio fiat, cauſa eſt calor, ſed
vt huius ſucci aut illius, facit ſimilitudo ſubſtantiæ, cum vehementiori calore coniuncta, illum ad hu-
ius humoris tractionem adducens. cum igitur duæ ſubſtantiæ ſimiles ſunt, quæ cum ſimilitudine ha-
bet vehementiorem calorem, hæc alteram trahit. proinde cuicus pituitam trahit, non ab ea trahit̃. ne
que mirum eſt, agaricũ bilem & pituitam trahere gratia ſimilitudinis, cũ alterum præcipuè trahat, alte
rum veluti ſecundaria tractione. ſunt enim in calore & ſiccitate contrarii ſucci, ſed in modo ſubſtan-
tiæ nihil prohibet vni illorum maximè eſſe ſimilem, & alteri non diſsimilem omnino. neque ſi ali-
quod medicamentum vtrunque ſuccum æqualiter euacuaret, ratio noſtra conuinceretur, cum tam
celebratum ſit à Galeno in opere de medicamentorum facultate, nullum medicamẽtum tam ſimplex
eſſe, vt non ſit naturà ex diuerſis ſubſtantiis compoſitum. exemplo ſunt lac vinum oleum & acetum.
neque opus eſt, vt quæ rei alicui ſunt tam ſimilia, vt ipſam trahant, (vt rhabarbarum & ſcamoniũ bili)
ſint tam ſimilia inuicem vt ſeſe trahant. Adde medicamenta indigere ad tractionem deductione qua
dam ad actum, de qua ſtatim dicturi ſumus. Si igitur medicamenta illa duo forent interius liquata,
& redacta ad ſimilitudinẽ in actu, non dubito fore vt potẽtius illorum debilius traheret. hæc ſimilitu-
do

do medicamentorum (nam hoc etiam à nobis aduerſarii requirebant) non eſt in primis qualitatibus, calore, inquam frigore, humore & ſiccitate, ſed in illis accidentibus, quæ conſequuntur ipſum ſubſtantiæ modum, qui naſcitur ex modo mixtionis. Hæ qualitates ſunt, color, craſsities aut tenuitas, friabilitas aut contrarium, & tales aliæ, quæ videntur eſſe magis ex parte materiæ. talis itaque ſimilitudo cum ineſt medicamento, trahitur familiaris ſuccus, itaque ita contingunt purgationes. quod ſi aut plus medicamenti, aut valentioris quam oportet deuoratum ſit, ſuperpurgationes contingunt, in quibus non trahuntur ſucci vi extractoria medicamentorum, ſed ex venarum apertione, & expultricis virtutis irritatione, ab hærente medicamento facta: id quod apertè docet ordo vocatæ ſuperpurgationis, in qua familiaris ſuccus primo loco trahitur, deinde alii, prout ſunt fluxiores, aut minus fluxi, vel plus minusve retinentur à natura. vt dato medicamento euacuante pituitam, extrahitur primò pituita quia familiaris medicamento, deinde ſuccedit bilis, fluxior ſuccus, deinde melancholia, poſt eam ſanguis, quia familiariſsimus eſt naturæ, & maximè retinetur, quí pecum quo vita funditur. ita ſi datum eſt medicamentum bilem trahens, hæc primo loco euacuatur, ſecundo pituita, quippe quæ multa eſt, tertio melancholia. Si melancholiam extahit medicamentum, bilis flaua euacuatur ſecundo loco, & ante pituitam, quia calidior tenuior fluxiorque eſt & mordacior. Si medicamentum traheret familiaritate ſubſtantiæ ſanguinem (nam neque hoc eſt impoſsibile, vt manifeſtauit ille, qui ſupplicio affectus eſt in thracia, referente Galeno libello cui titulus eſt, de expurgantium medicamentorum facultate. quanquam nulli mortalium, arbitror, hodie cognitum eſſe tale aliquod) non fieret ſuperpurgatio, quoniam in ipſa purgatione homo moreretur, vita cum ſanguine fuſa. Si medicamentum duorum ſuccorium extractorum ſit, duo illi primo trahẽtur in purgatione, deinde reliqui in ſuperpurgatione, dicto ordine. Qui idem ordo noſtram ſententiam maximè confirmat. Sed age, ex aliarum confutatione, iam confirmetur. qui ab occulta proprietate fieri dicunt, non eſt quod refutentur. Nam quantum intelligo, hi non negant ſuam ignorantiam. confugere enim ad occultam proprietatem, quid aliud eſt, quam dicere, euentum ſanè ſe experimento cognoſcere, ſed cauſam ex qua fiat ignorare? ego ſane non aliter dicerem, ſi quando rei obſcuritas in occultam proprietatem me addigeret. Sed modo ſaltem non addigit. Nam quanquam ex ſimilitudine fieri tractionem ſucci, nulla euidentia monſtret, docet tamen ratio prouabiliſsima, quæ non longè abeſt ab euidentia, quam in principio huius capitis propoſuimus. qui medicamenta omnia indiſtinctè ſuccum quemcunque trahere, contendunt, hi in re aperta mentiuntur, ſicut & qui medicamenta in familiares ſuccos conuerti dicunt. vtrique enim ſimiliter refutantur iis quę circa ægrotantes quotidie contingunt. Nam qui morbo regio laboranr, dato medicamento, quod expurget bilem, & qui hydrope aſcite, dato, quod educat aquam, vnica exhibitione curantur ſæpe: tamen medicamento, quod atram bilem expurget, tantum abeſt, vt curentur, vt etiam agantur in malum extremum. Sed ſi à quibuſuis medicamentis, indiſtinctè traherentur quicunq; ſucci, nihil tale contingeret, atque multo minus, ſi medicamentum, cui familiaris bilis eſt, in bilem trãſiret. tunc enim bilioſus morbus genita maiori bilis copia exacerbaretur. quod ſi tamen citra peculiares medicamentorum naturas, fluxior ſuccus ante lentiorem effunderetur, neceſſe eſſet ante euacuationem craſſorum euacuari tenues, atq; ita in purgationibus perpetuò fieret, quod in ſuperpurgationibus fieri obſeruatum eſt. quod ſi fieret, medicamenta educentia flauam bilem, minimam humoris copiam educerent, & educẽtia melencholiam, maximã, quoniam ſcilicet ante bilem flauam, nullum alium ſuccum euacuari eſſet opus, ante melancholiam, opus eſſet euacuari bilem & pituitam. Sed res tam aliter fit in ipſis operibus, vt melancholicã euacuantia, modicum & craſſum, bilem educentia multum expurgent, idque tenue. eàdem ratione confutabuntur, ſi qui dixerint, propter potentias medicamentorum ab hoc extrahi ſolum flauam bilem, ab illo etiam melancholiam. oporteret enim (vt arbitror) imbecilliſsimum eſſe medicamentum, quod flauam bilem educeret: fortiſsimum, quod atram. Nam vt hic eſt craſsiſsimus, ita ille eſt tenuiſsimus ſuccus. Oporteret non minus medicamenta melancholiam educentia, educere ante illam flauam bilem. Nam ſi propter vehementiam extrahit melancholiam, longe prius extrahet flauam bilem. nam quod poteſt craſſum extrahere, poterit quod tenue eſt. Adde potentias mendicamentorum augeri addita quantitate, vt gratia exempli, drachmæ duæ agarici valentius extrahunt, quam drachma vna quare idem medicamentum cum hac quantitate extraheret bilem, cum illa pituitam, cum alia melancholiam. quæ omnia abſurda eſſe intelliget facilè, quicunque aut in operibus fuerit aliquantulum exercitus, aut omnibus antiquis medicis fidem non abrogauerit. non enim diuerſa morbi natura diuerſam medicamenti quantitatem, ſed diuerſam naturam præſtari poſcit. ergo cum omnes hæ ſententiæ tam abſurdæ ſint. Sola Galeni ſentẽtia reſtat probabiliſsima. proindeque nos ita ſentimus, trahere medicamenta expurgantia ſimiles ſibi ſuccos, idque fieri propter ſimilitudinem ſubſtantiæ, quæ cum præſtanti calore coniuncta eſt. Neque video intellectis ſemel quæ diximus, eſſe aduerſus hoc placitum argumẽtum quodpiam difficile. Nã ſi fortè dixeris bilem eſſe calidiorẽ rhabarbaro, ſaltẽ nõnullas bilis ſpecies, vtpotè exedentes, eaſq; oẽs bilis ſpecies tra

hi à rhabarbaro, quas tamen dicta ratione oporteret non ab illo trahi, ſed illud trahere mendicamentum, cum ſint illo calidiores, reſponderim, eſſe in rhabarbaro particulas quaſdam tota bile calidiores, in commutatione, quam medicamentum ſubit in ventriculo emergentes. quod ſi quando tam vrentem generari bilem putas vt omnibus rhabarbari partibus etiam deductis ad actũ calidior ſit, ſupereſt vt monſtres illam bilem tractum iri à rhabarbaro. Nam quod proponis, medicamenta nunquam trahi à ſuccis, dubium mihi ſatis eſt. propinamus enim ſæpe pharmaca, quæ videmus poſt modum nihil educere, neque ipſa prodire, quę intelligimus diſtributa eſſe, an vero diſtributa ſint, diſtracta à ſuccis, vtpotè calidioribus & ſimilibus, an non ita, ſed vt alimenta ſolent, non perinde intelligimus. neq; verò etiam ſi ingeſto rhabarbaro bilis illa, quam calidiorem pharmaco fingim⁹, expulſa conſpiciatur, ratio redarguitur. Nam ne tũc quidem conſtat, an bilis ea tracta ſit à medicamento, an expulſa à membris: facta à pharmaco noua irratione. Nam quanquã dico medicamenta habere vim tractoriam ſuccorum ſimilium, & minus calidorum. tamen non nego irritatione euacuare etiam eos, quos non valent trahere, aut quia ſimiles non ſunt, aut quia ſunt potentiores. Itaque medicamenta expurgantia ſimilitudinis gratia trahunt ſuccos. Ex his conſtat eam cõtrauerſiam, inter eos qui quęſtiones medicas ante me ſcripſerunt, non omnino ſpretam, an medicamenta peruadant venas ad deportandum in vẽtriculum & inteſtina ſuccos, non indigere proprio capite. Nam poſt comminutionẽ, quam medicamenta patiuntur in deductione ad actum qua (vt inquit Gale. tertio de ſimpl. med. facul. cap. 25.) comparant actu ſimilitudinem illam, quam potentia habent, neceſſario (vt arbitror,) arteriarum motu, & alimentorum delatione, aliquid etiam pharmaci in venas tranſumitur: quod expulſum deinde ſucci non exiguam portionem extrahit. ſed tamen hoc non eſſe ad purgationem neceſſarium ex his quę diximus conſtat. Si enim eſt pharmarcis extractoria vis, ipſi ventriculo hærentia familiares humores attrahent. magnes enim ad ſe trahit ferrum, non tendit ad ferrum, illud deportaturus. Sed hæc quæſtio non indiget pluribus.

¶ Caput ſecundum. De vi deleteria expurgantium.

QVandoquidem omnia medicamenta expurgantia nocent ventriculo, præcipuèque eius ori, vt docet Galenus & recipiunt medici omnes, præceptum eſt expurgãtibus ſuauia permiſcere, quæ illorum malitiam corrigant. An verò eorũ malitia tanta ſit, vt deleteriis medicamẽtis ſint annumeranda, eſt in controuerſia. Nam Galenus libello, cui titulus eſt, quos et quando & quibus medicamentis purgare oporteat, capi. penultimo, aliquando, inquit, alimentum corpori fit, aliquando in pernicioſum mutatur & deleterium. quod tamen non videtur fieri poſſe ab expurgãtibus, niſi ipſa in genere venenorum ſint. adde libello de expurgantium medicamentorum facultate, dictum eſſe medicamenta ſanguinem purgantia eſſe venena: non alia ratione quam quod euacuatiõe necãt. ſed hoc idẽ omnia expurgãtia facere poſſunt, niſi quãtitate ad modũ modica aſſumpta ſint, qua neque deleteria interimerent. ergo omnia expurgantia medicamenta venena ſunt. Nam venena ſunt, quæ parua quantitate ſumpta necant, quod expurgantibus etiam contingit. in quam ſententiam ſecundo de rat. vict. Acutorum videtur galenus hęc ſcripſiſſe. purgantium enim omnium medicamentorum natura, corporum quæ expurgantur naturis contraria eſt, atque vt quiſpiam dixerit lethalis & deleteria. Sed contra eſt, quod vt inquit Galenus ſexto epid. parte ſexta capite quinto venena nulli vnquã vſui ſunt, neque ſanis hominibus, neque ægrotantibus. ſed expurgantia, conſtat, quanto vſui ſint. Præterea venena duplicia ſunt (tertio de temp.) frigore necantia, aut calore, ſed expurgantia ſiquando necant, neque frigore neque calore id faciunt, ſed euacuatione, ergo non ſunt in genere venenorum. Adde quod qua ratione dices expurgantia medicamenta venena eſſe, cogêris alexipharmaca dicere deleteria, quippe quæ & ipſa, niſi parua quadam quantitate aſſumpta ſint, necare poſsint. Sed mirum ſi theriacam, quæ venenis medetur venenum dicas. Quæſtionem hanc ita dirimit Galenus loco citato ex ſexto epid. (referam quę illic docet, quia nihil habeo hic noui quod præterea addam) quædam dicunt θανάσιμα ideſt mortifera pharmaca, quædam δηλητήρια ideſt venena. mortifera dicuntur quæcũque interimunt, vtcunque id faciant. atque ita non mirum, ſi contingat medicamentum, aut etiam alimentum fieri θανάσιμον, aliqua quantitate, aut aliqua occaſione, venena vero ea, quæ cum parua quantitate interimant, nullum vſum præſtant commodum neque bene valentibus neque ægrotantibus cuiuſmodi ſunt aconitum & marinus lepus. expurgantia medicamẽta deleteria propriè nõ ſunt, ſed ſicubi talia dicuntur, in ampliori ſignificatione intelligi debet, vt omnia, quæ quantitate non adeo magna interimunt, mortifera dicuntur. ſed pro breui hac quæſtione hactenus.

¶ Capu

¶ Caput tertium. De aloe.

DE aloe videntur eſſe nonnullę controuerſię in autorum ſcriptis. nam Ioanes Meſuè capite primo
de ſimplici. ita ſcripſit, Neque ad aliud niſi ad vnum videtur nociuum, aperit eñ orifitia venarũ,
apertione ſanguinem manere faciente. Auicena etiam libro ſecundo tractatu primo capite quin
to eãdem hanc noxam aloe imputat, quantumuis illum conetur Manardus trahere in cõtrariam ſen,
tentiam. Dioſcorides cõtrà libro tertio capite vigeſimoquarto de aloe ita ſcripſit, Inter alia ſanguinis,
reiectiones ſiſtit. Dioſcoridi videtur ſubſcribere Galenus qui tertio de ſimpl. facul. capite decimoquar,
to docet aloem eſſe adſtringentem, etſi ſoluat. quod non videtur poſſe præſtare ſi ſanguinem faceret
fundi. quinto libro Method. capite quarto vtitur Galenus vt ſanguinem ſiſtente, & emplaſtico ad æ-
morrhagias, medicamento ex thure & aloe, quo nullum eſſet aduerſum magis, ſi ſanguinem fundi fa
ceret. ſexto etiam de ſimpli. med. facult. capite vigeſimoſecundo, etenim medicamen ventriculo gra-,
tum eſt, ſi quid aliud, & ſinus glatinans, ſanat autem hulcera, quæ ægrè ad cicatricem duci poſſunt, &,
maximè quæ in ano ſunt & pudendo. In hac controuerſia omnes ferè dicunt, aloem talem eſſe facul-
tate, qualem à Galen. dictum eſt, & dioſcoride, & lapſum eſſe hac in parte Ioanem Meſuem. Iacobus
Siluius & alii quidam neoterici magopere contendunt illum ab errore vindicare ſed non video qua
ratione id poſsint facere quantumuis conentur. Dicunt enim aloem exterius impoſitam, atque cum,
oui albumine admiſtã ſiccare conſtringere & ſiſtere emorrhagias, tamen potam fluxus ſanguinis mo-,
uere. videntur occaſionem ſumpſiſſe ex illis Galeni verbis libri de theriaca ad piſonem capite ſexto,
Aloe ſcamaq; ęris ſupercreſcentes vicerũ carnes adſtringunt & fluxiones quæ ſub ipſis naſcuntur ſub,
inde exſiccãt, aſſumpta vero per os vniuerſum corpus purgant. tamẽ qua ratione aloe pota fluxũ ſan,
guinis faciat non poſſunt dicere, nam ſiue dicatur fieri anaſtamaticon, quia eſt calidũ & craſſum, me-
dicamentum, ſiue quidquam aliud, nihil eſt probabile, cum non ſit Aloe tam parua vis adſtringen=
di admiſta, vt non fiat medicamentum adſtringens. Nam cum tam læuicula adſtrictione non poſſet
fieri agglutinans. Verisſimum ergo cenſeo quod cõfirmauere multo ante Leonhartus Fuchſius & Ma
nardus, & alii viri doctiſsimi, aloem non aperire, niſi forte ex accidenti, mordacitate humorum quos
educit. ea ratione qua Galenus notat ſexta particula Apho. commen. quadrageſimoſeptimo educen-
tia atram bilem hæmorrhoidas prouocare, acrimonia ſcilicet eorum quæ educuntur. quanquam ne-
que hac ratione videtur Aloe poſſe venas aperire, niſi forte minimum, & poſt multum & longum
vſum. nam quanquam eſt bilis extractorium medicamentum, nõ tamen atræ, neq; flauæ adeo multæ,
ſed ex primis venis ſolũ, nã Gal. docet. 8. de cõpo. phar. ſecundũ locos cap. 2. aloes purgationẽ nunquã
tranſcendere vltrà hepar, idq; his verbis. Euacuatio igit̃ ipſa affligentis ſucci p ſolã aloem fit, quæ pur-,
gandi vim non fortem habet, ſed vt ea quæ circa aluum contingit purgare poſsit. etſi aliquando am=,
pliori pondere exhibeatur, vſq; ad locos circa hepar conſcendit, nõ tñ totum corpus purgans Aloe,
exiſtit. Quare non videtur poſſe meſuè carere reprehenſione. nã aloe perſe non eſt medicamentum
anaſtomaticõ, ex accidenti aliquatenus fortaſſe & poſt longũ tempus. Sed nullum medicamẽtorũ bi-,
lem educentiũ minus aperit quam aloe. quare falſo imputat hoc nocumentum illi meſuè. quod om-,
nium apertiſsimè refutat Plinius lib. 27. capit. 4. ita dicens: aloe ſanguinis excreationes ſi modicæ ſint,
drachmę pondere ex aqua, ſin minus ex aceto pota ſedat. vulnerum quoq; ſanguinem & vndecunq;
fluentem ſiſtit, perſe vel ex aceto. hæmorrhidum quoq; abundatiã lęniter ſiſtit. Sed eſt quod interim
notemus controuerſiolam aliam, quę eſt in verbis ipſius Gal. quæ enarrauimus, loco nempe citato ex
lib. de theriaca. Aſſumpta per os vniuerſum corpus purgantia fiunt. loco alio ex octauo de compoſi-,
tione pharmacorum ſecundum locos. non tamen totũ corpus purgans aloe exiſtit. Gal. ſententiæ vi-,
det̃ contradicere etiã Dioſcorides, qui prædicto ca. inquit: aloem ictericos purgare. cõſtat verò icteri,
corum purgationẽ nõ fieri, niſi humoribus etiam ab ipſa cutè tractis. Hic videri poſsit gal. ſuipſius ob;
litus, & nulla ratione à contradictione eſſe liber. quanquã poſsimus dicere aloem ſolã ſine admiſtio=,
ne aliorũ, potentiùs expurgãtium, perſe nihil expurgare vltrà hepar, ſed commodè venire in miſtionẽ,
medicamẽtorũ expurgãtiũ totũ corpus, & icterũ ſoluẽtiũ, atq; adeo ſolã poſſe hæc præſtare, ſed ex ac-
cidẽti: expurgato nempe ſanguine, qui eſt ab hepate, in vniuerſum corpus diducendus. qua ratione ve
ſica fellis purgat totum corpus ex accidenti, perſe ſolum hepar. neq; quidquam eſt repugnans, hac ra-
tione ſolui icterum, aloe prohibente diſtributionem bilis, & natura interim diſcutiente quod cutem
maculat. ſed de his dicta ſufficiunt. nam erratum aliud meſues de aloe ſequẽti capite detecturi ſumus.

¶ Caput quartum. De compoſitione medicamentorum expurgantium.

PLęraque eorum medicamentorum, quæ per artem incompoſita ſunt, & proindeà nobis ſimpli-
cia dicuntur, diuerſarum facultatum particulis conſtant, naturà, compoſita quæ ipſa compoſitio
naturalis ad tentandam compoſitionem maiorem medicamentorum artifices impullit. nam cum
actione aliqua eſt opus, in medicamento autẽ cuius copia dat̃, cõmoda ad illã actionem eſt facultas,

T 3 cœterum

cœterũ cum alia facultate, quà nõ eſt opus coniuncta, ſolemus medicamentum aliud permiſcere, qđ facultatem qua eſt opus augeat, vel ſaltem non contundat, eam quà non eſt opus cohibeat. Hæc ſolet eſſe occaſio componendi diuerſa medicamenta. Eſt alia, cum tam compoſitæ proueniunt ex morbo indicationes, vt illis nullum ſimplitium, quæ ad manus ſunt, videatur poſſe ſatisfacere. duæ hæ occaſiones fecere, non tantum alterantia medicamẽta permiſceri, ſed & expurgantia. de alterantibus ꝓcedẽte opere dicturi ſumus: de expurgantibus nunc ſermo inſtituitur. Ex duabus illis occaſionibus naſcitur duplex miſtionis modus. aut enim permiſcẽtur expurgantia cum iis quæ corrigunt, aut expurgantia cum expurgãtibus. nam cum (quod Paulo ſupra monſtratum eſt) expurgantibus medicamentis omnibus vis quædam inſit mortifera, & aduerſa ventriculo, non oportet illam ſolam ventriculo occurrere, ſed talibus medicamentis permiſceri, quæ vim expurgandi acuant, & qualitatem moleſtam emendent. acuitur purgandi vis permiſtione calidorum: emẽdatur aduerſa facultas à medicamẽtis natura ſua ventriculo gratis, qualia ſunt odora, quæ quanquam adſtrictionem nonnullam habeãt quà ventriculo addunt robur, nihil tamen prohibet expurgantibus permiſceri. non enim habent eã adſtrictionem, quæ, ventriculum aut roborando aut conſtringendo, purgationem impediat, ſed quę ventriculum nimis debilitari aut lædi non permittat. hęc dixerim ad deuitandam quorundam importunam prolixitatem longiſsimè diſputantium, an liceat adſtringentia relaxantibus permiſceri, cùm eam admiſtionem mire commendauerit Gal. 3. de ſimplic. faculta. capi. 14. proferens multa exempla. cùm, eorum quæ naturà compoſita ſunt ex vi adſtringente & purgante, cuiuſmodi aloe: tum, eorum quę arte componuntur, vt ſi rhu ſuccum ſcamoneę ad miſceas. Verum de his breui nos diximus, & qđ res habet, & ab Hippo. deſumptum eſt. 2. de ratione vict. in morbis acutis cap. 11. vbi ita inquit. Veratro quidem nigro vel daucum vel ſeſeli vel ciminum, vel aniſim vel aliud quipiã boni odoris miſcẽs hæc Hippo. Mos eſt aliis medicis nõ accuſandus, ſalem gemmam aut ſpicam nardi permiſcere medicamentis expurgantibus, cum in trochiſcos rediguntur. Altera compoſitio eſt, expurgantium cum expurgantibus, quam ex ſecunda occaſione ortum habere patet. nam non alia de cauſa medicamenta expurgantia alia aliis permiſcentur, quam vt multi ſucci euacuentur ſimul, aut ęque, aut non æque. in qua permiſtione duo ſunt potiſsimũ obſeruanda, quod apud Gale. videre licet lib. cui titulus eſt quos & quando cap. vltimo, & in commentario loci citati lib. 2. de ratione victus in morbis acutis: alterum vt medicamenta quæ permiſcentur ὁμοιότροπα ſint, ideſt eiuſdem modi, qualia eſſe dicit veratrum & peplium. dicuntur vero talia, non quæ conſimiles euacuant ſuccos (diuerſos enim poſſunt euacuare, vt commodè veniant in miſtionem) ſed quæ eodẽ tpe cõplent expurgationem. eſt eñ duplex in medicamentorum potentiis differentia, quædam quæ in vehementia expurgationis conſiſtit, quædã quę in motionis celeritate. ſunt itaq; nonnulla citò purgantia, nonnulla purgantia ſerius. cauandum itaq; eſt, ne aliquid eorum quæ ſerius purgant, cum citò expurgantibus permiſceamus. fieret enim ita diuerſa purgatio, hoc eſt, ſecundum tempus inæqualis, & ita vt cum alterius ceſſaret motio, & virtutem oporteret cõquieſcere, altera denuo purgatio inciperet. aut (quod felicius fieret etſi nõ innoxie) quod tardius purgat erumpet cum citius purgante, purgationem ipſam nihil iuuans, & moleſtiam purgationis, ac intemperiem ventriculi vehementer augens. vnde nonnulli ſibi videntur meritò conſuetudinem quandam medicis omnibus valde familiarem vituperare, admiſcendi lęnientia cum expurgantibus, vt caſiam fiſtularem, gratia exempli, cum agarico, aut rhabarbaro, quoniam dicunt impotentiora eſſe toto genere lęnientia expurgantibus, & tardioris actionis: proindeque lęnientia nonnulli offerunt ſola, deinde expurgantia ſeorſum, interpoſito, ſcilicet, eo interuallo, quo ſibi vidẽtur poſſe lęniẽtium & expurgãtium actionem in idem tempus deducere. Tamen horum ſententiam ego minus probo. Nam quæ lęnientia tantum ſunt, cum non expurgent, ſed lubrico & lęnitate ſuccos deducant, nõ habent proprium operationis tempus. ſed ſi quid aliud eſt, quod vẽtrem cito ad excretionem excitet, cito prætereunt emollientia, ſin minus tardius. proinde cum medicamentis expurgantibus permiſta, pro virtute ipſorum expurgantium citius aut tardius deiiciẽtur, præibuntq; emollientia vias, atq; ſuo lubrico lęniter deducẽtia, quę expurgantia, traxerint, quod vnum bonum ex horum permiſtione expectabatur. aliud eſt in expurgantium mendicamentorum miſtione cauendum, ne ex omnium ſimplicium quantitatibus maior aliqua doſis reſultet doſi propria alicuius illorum. ſunt enim medicamẽtis ſingulis ꝓprię doſes, quę quãtitates ſunt quibus medicamẽta illa commodè exhibeantur, ꝑ experimentum inuentæ. vt gratia exmepli, rhabarbari doſis eſt à drachma vna vſq; ad drachmas 4. quas doſes conſtat vel ad temperatum corpus dici, quemadmodum in medica arte alia omnia, ita vt nulla omnibus naturis conueniens doſis ſit, ſed pro deuitanda multitudine præceptorum, vt aliæ regulę, de medio ſemper intelligantur. quemadmodum omnium medicmẽtorum virtutes in media natura examinauit Gale. ita vt in hac conuenientes quantitates examinentur, atq; mediis naturis offerantur hæc medicamenta his quantitatibus, liceat tamen aut maioribus aut minoribus nonnunquam exhibere, peculiaribus eorum, quibus exhibentur, conſideratis naturis. aut naturis indiſtinctis, pręſcribuntur quãtitates medicamentorũ, ita vt nunquam aut infra quãtitatem pharmaci, expediat, aut ſupra liceat,

tentare.

tentare. verum ego ad temperatam naturam dici non intelligo. non enim de mediocri natura pręſcribetur regula,& reliqua coniecturæ medici permittentur, quando cum tam multa latitudine pręſcribuntur doſes. neque profectò cùm dicitur ſcamonii doſim eſſe à granis quinque vſque ad duodecim, & agarici in decoctione a drachmis duabus vſque ad quinque. ſunt enim hæ tam amplæ latitudines, vt nequaquã veriſsimile ſit, vni naturæ totas eas quadrare. Sed neque cum vnica dicitur, vt cum dicitur doſis electuarii indi maioris eſt aurei tres. Nam ad permutandas medicamentorum doſes quãquã conferat nonnihil natura ægrotantis, tamen ſunt alia multa, quæ maiorem videntur diuerſitatem efficere, modus ſcilicet morbi,& mgnitudo, & mos. pręterea & anni tempus & reliqua omnia, quę ad victum ſpectant, & præparatio quę anteceſit, & concoctio quæ aut adeſt aut non adeſt,& humor q aut turget, aut non turget. horum enim ratione, magis quam naturę ipſius qui ægrotat, plus minus ve offertur medicamenti. Igitur hæ doſes non ſolũ temperatis naturis præſcriptæ ſunt. Nam calidũ medicamentum perpetuò afficit, vno modo temperatos,& alio intemperatos: tñ expurgãs medicamẽtum, nõ perpetuò, cum reliqua omnia conſideranda ſint, quæ diximus, ſiuę temperatum hoc in loco intelligas, quod optima temperie eſt, ſiue quod mediocriter cædit pharmacis. nam & id idem corpus, quod mediocriter pharmacis cædit natura ſua, poteſt nunc ex modo morbi aut ex occaſione alia difficulter ſolui,& quod natura facilè ſoluitur, poteſt modo ex occaſione pharmacis renitti. Non itaq; res ita habet. ſed cùm medicamenta expurgantia (vt neq; alia aliqua medicamenta) operari nõ poſsint niſi certa quadam quantitate adhibita: cumque propter mortiferam qualitatem, quam permiſtam habent, niſi parua ſatis quantitate ſumantur, noxia ſint, aut etiam pernitioſa, inuentum expiramento eſt, ex multa medicorum diligentique obſeruatione, nunquam medicamenta infra minimã doſim exhibita inſigne aliquid operari, nec ſupra ſumam doſim dari poſſe citra ægrotãtis magnam noxam, aut etiã vitæ diſcrimen. Quare danda quidẽ medicamenta ſunt his, qui difficillimè expurgantur, cum reliqua omnia indicant augendam eſſe medicamẽtorum doſim in doſi maxima: his qui expurgãtur facillimè, atteſtantibus reliquis omnibus, in doſi minima, mediocribus in mediocri, tamen infra minimam, aut ſupra ſummam, nunquam exhibendum eſt, quoniam hoc facit noxas non ferẽdas, illud nihl cõfert. cùm verò ab autore quopiam ſine diſtinctione dicitur doſis, intelligeudũ eſt, id quod dicitur, eſſe doſim ſummam. hanc enim oportebat magis diffinire quam minimam, quantò ſcilicet aucta quantitate medicamenti, quam imminuta peccatum poteſt fieri grauius. Igitur cum medicamenta aliqua ſimplicia in mixtum aliquod cõiicimus, cõſiderare oportet ſingulorũ doſes, & tantum ab vniuſcuiuſq; doſi detrahere, quantũ reliquorũ quantitatibus ſuppletur, ita vt quod ex illis omnibus reſultat, nullius illorum ſummam doſim ſuperet. eſſet enim illud perinde ac ſi medicamentũ illud in doſi maiori maxima daretur. Tamen intellige non eſſe abſolutas quantitates eorum, quæ permiſcentur, conſiderandas ad reddendam alicuius ſimplicium ſummam doſim, niſi contigerit medicamentorũ quæ permiſcent̃ doſes eſſe ęquales. nã ſi inęquales ſunt, conſtat drachmã exẽpli, gratia, ei⁹ cuius doſis eſt maior non ſufficere pro drachma eius cuius doſis eſt minor. Nam ſi quis det agarici. ʒ. ſſ. & medullæ caſiæ ʒ ſſ. pro reliquo repẽdat vſq; ad doſim minimam agarici, quãquam ʒ. I. dat medicamenti compoſiti, ex agarico, tñ infra minimam doſim cõſiſtit. contra ſi offerens ʒ. ſſ. agarici, pro reliquo rependat ʒ. ſſ. ſcamoniæ, offerens vnicam drachmam, tranſcendit ſummam doſim. Igitur non ſunt quantitates abſolutæ cõſiderãdæ, ſed ꝓportiones, vt ſi ex agarico mens eſt medicamentũ cõponere in minima doſi,& de minima doſi agarici dimidiũ ſubtrahitur, dimidium etiam ſubtrahi debet de minima doſi medicamenti alterius, quod cum illo coit. ſi verò mens eſt medicamentũ componere in maxima doſi perinde eſt faciẽdum. ſi ſcilicet dimidium ex maxima ſubtrahitur, dimidium quoq; ex alterius maxima debet ſubtrahi, quãq̃ portiones illæ inæquales ſint. Nam conſtat ex inæqualibus doſibus æquales partes ſecundũ proportionẽ fore inęquales quantitate abſoluta. corrigẽtia etiã, quæ cũ his medicamentis admiſcentur, non debent haberi pro expurgantibus, nec reliquorũ doſibus debent detrahere aliquid, ſed permiſceri debẽt, ita vt fit ab ipſis pharmacopolis ex arte, nobis ſeorſum pręfinientibus in ſyngraphis expurgãtiũ doſes. Ex dictis intelliges duo grauiſsimos errores gentilis fulginatis in libro de ꝓportionib⁹ medicinarũ. dicit eñ primò, cũ coeũt multæ medicinæ ſoluẽtes, debere aliquã illarũ habere doſim propriã in doſi cõpoſiti, quandoquidem reliquas inquit non ſoluere, quod non habent conuenientem quantitatem. tamen fallitur apertè. nam poteſt, ex multis minoribus doſi conuenienti, doſis compoſiti conueniens reſultare, immò vero ſi vna illarum habet conuenientem, neceſſe eſt ratione aliarum compoſitum habere nimiam. dicit deinde, licere medicamẽti fortioris admixti cum debilioribus pręſtare plus, quam illius medicamẽti fortioris, ſit ſumma doſis. ita vt ſcamonii ſummam doſim dicat. 12. grana, tamen cõcedat lectuarii ex ſtechade, epythimo & hiera partẽ in qua ſcamonii ſoli⁹ ſint, 30. grana, qm̃, inquit, dat̃ ſcamonia cum declinantibus illam ad inferiorem gradum. tamen hic error non eſt ferendus vtpotè pernitioſus. non enim ſolum gratia admiſtionis aliorum niſi corrigentia ſint, addendum non eſt vnius doſi, ſed tantum ſubtrahendum, quantum aliorum portionibus ſupletur. nam ſi intenſum re-

mittitur à remiſſo,remiſſum intéditur ab intenſo,atque ita ſeruata proportione ſimplicium, quam di
ximus, fit miſtum remiſius intentiſsimis ſimplicibus, & intenſius remiſsiſsimis, & quantitas doſis
prouenit tanto maior doſi intenſiorum,quanto compoſitum illis eſt remiſius, & tanto minor doſi
remiſsiorum, quanto illis eſt compoſitum intenſius, fitq; hac ratiõe conueniens doſis.ex quibus ſatis
elucet error Ioanis, meſues,qui aloem melli ad miſtam minus expurgare quam ſine melle, ſcripſit.nã
mel ipſum perſe ſubducit aluum,non ergo aloes vim ſoluendi cohibebit. dicta ſi obſeruentur in cõ-
poſitis medicamentis,fiet vt quoniam cũ corrigẽtibus permiſcentur,ſine grauib⁹ ſymptomatis expur-
gatio fiat,quoniam ὁμοιότροπα ſunt,non diuerſa, atqui quoniã præſcriptam ſeruant doſium regulã
nec nimia ſit nec deficiens. quare omnia circa expurgationem rectè cædent. Sed de expurgantibus
medicamentis ſatis diximus, de alterantibus nunc dicendum eſt.de modo quo operantur eſt caput.
12.primi huius operis libri,de ſecundis qualitatibus quæ in cognitionem primarum nos ducunt dice-
mus imprimis in hoc nono.

¶ Caput quintum. Quæ qualitates ſecundę quas primas indicent.

PHiloſophi fere omnes,& medicorum non pauci, ex ſecundis qualitatibus rimantur temperies re
rum,non diffidentes ſe hac ratione poſſe qualecunque ſit temperamentum ratione ſyllogiſtica in
uenire.cum enim ſecundas facultates ex primis naſci ſibi perſuaſerint, qualitates ſecundas ex mo-
do quo ſunt primæ (eſt verò id temperamentũ) naſci certum eſſe putãt.Cum verò hæc ita habere phy
ſici omnes dicant, deinde in ſecundarum qualitatum ſignificatione varie opinantur.nimirum dant
alii candorem calori, alii frigori, viriditatem perinde,nigredinem eodem modo.denſsitatem alii fri-
goris alii caloris ſobolem dicunt.hinc fit vt oleum alii calidum, alii frigidum ſtatuant, & acetum alii
vrens,alii perfrigerans vehemẽter eſſe contendant,neq; ſolũ de his ſed vel de venenis ipſis, quib⁹ cer-
tũ eſt alterum ſumme ineſſe,hęreant,vt nõ deſint qui cicutam venenum calidum eſſe contendant,pe-
perit verò in re hac omnium minime ignoranda medicis, tantam opinionum varietatẽ ipſa placiti ex
quo procedunt falſitas;quam primus omnium ſapientiſsime prodidit Gal.ſtatuũt ſcilicet, ex colorib⁹
& accidentibus quæ in ſequuntur modum ſubſtantiæ,& ſaporibus,ſentiri poſſe rei cuiuſpiam tempe
ramentum.quod tamen de nõnullis qualitatibus omnino eſt falſum,de aliis quodámodo verum eſt,
tamen nõ omnino,vt ſermo hic monſtrabit. Qua ratione alba calida eſſe dicas aut frigida, & nigra cõ
traria albis vt colore ita temperamento, cum nix & calx ſint maximè candida & lac titimali vero la-
cti ſit concolor?iam vero de craſsitie aut tenuitate quid dicas, cum tam frigida quam calida medica-
menta poſsint eſſe vel tenuium partium vel craſſarum? & videas plęraq; denſari à frigore, & alia mul-
ta craſſeſcere à calore. iam odores & ſapores quo pacto indicent cum cicutam experiamur graui odo-
re & ſapore amaro?nimirum omnia hęc argumenta quæ ad cognoſcenda temperamenta rerum ducũ
tur à ſecundis qualitatibus,ab extraneis quibuſdam dicit eſſe Gale.ei vni fidit, quod ab operatione du
ctum eſt.nimirum quod calfacit calidum eſt,quod refrigerat frigidum,dummodo in temperato cor-
pore periculum fiat,aut etiam in corpore ægrotante,argumento ducto à iuuantibus & nocentibus.id
enim a quo calidum corpus læditur eſt calidum, & a quo frigidum læditur eſt frigidum, ſi, ſcilicet, ea
læſio alterando fiat,nam ratione cauſæ morbi,nihil mirum calidum præter naturã corpus lædi à frigi-
dis,vt fabricitantes ſæpe læduntur ab aqua frigida. Animaduerte tamen,quãquam quod calidum præ
ter naturam corpus lædit alterando,calidum eſt,non tamen perinde quod iuuat,frigidum eſſe,niſi id
vehementer faciat. Nam & quæ remiſius calida ſunt poſſunt iuuare.ſed hæc curationis methodum
attingunt.modo illud vnum ſtatuimus,nullum eſſe certum argumenti locum ad inueniendum rei cu
iuſpiam temperamentum ex ſecundis qualitatibus,ſed ex modo quo nos afficiũt ſolum, ita vt in hac
doctrina nullum ratio locum habeat, ſed tota ſit empirica.ſed(dices)ſi hæc ita habent, quorſum Gale.
de ſaporibus & temperamentis ſingulorum tam multa diſceptat quarto.de ſimp. med.fac.dicens hos
ſapores caloris eſſe,illos frigoris? Prętereа, qua ratione poſſumus effugere illud argumentum quod
in principio propoſitum eſt, ſecundas qualitates ex primis fieri, & proinde ſequi illarum modum?
Animiaduertendum hic primo eſt,non idem eſſe qualitatem aliquã ex calore fieri,aut in calido corpo
re eſſe, vt gratia exempli amaritudinem ex calore vincente naſci, aut calida eſſe amara. nam fieri po-
teſt vt res aliqua amara ſit participatione partium calidarum, tamen vt tota calida non ſit. ſunt enim
omnia medicamenta,quantumuis ſimplicia videantur,compoſita tñ naturà,ac plerunque ex contra-
riarũ facultatũ partibus. eodemmodo intellige de aliis qualitatibus. animaduerte præterea qualitatũ
ſecundarũ quaſdã neq; caloris neq; frigoris eſſe ſoboles.huiuſmodi ſunt colores,quaſdam quidem eſ
ſe,tamen neq; eas ſignificare exacte temperamenta medicamentorum,tales ſunt modi ſubſtantiæ,o-
dores & ſapores.Singulorum verò rationes iam dico.colores vt dictum eſt.3.li.ex ſententia Platonis,
quæ hac in parte ſaltem eſt probabilior,ſunt flamulę quædã & ſplendores in extremitatibus corporũ,
participantur a corporibus admiſtione ſplendidi, quod eſt naturæ ignis cœleſtis, cũ elemẽtis,quæ per
ſe ſine colore ſunt.dictũ quoq; eſt ignem illũ neq; calidũ eſſe neq; frigidum ſed ſplendidũ.ex quib⁹ cõ

ſtat

ſtat proportionem & admiſtionē huius ignis cū elementis,non permutaturā rei temperamentū,eòq; colores nulla ratione poſſe temperies ſignificare,ſed colorem quencūq; poſſe cū calore & cum frigore conſiſtere.ſed ſi hęc vera forent (addes) non fieret res eadem,quod vreretur aut profrigeraretur,alterius coloris.Sed neq; hęc cōuincūt.Nā fit alter aut alter color,quia variat proportio ignis cęleſtis ad elementa,Hæc variare poteſt biſſariam aucta aut imminuta quantitate ignis ipſius,aut eo non variante ſed permutatis ipſis elemētis.augeri aut minui ignem cœleſtē ſimpliciter, neq; calorem auget neq; frigus.cum ille neq; calidus ſit neq; frigus.Sed alteratio ſecundū ipſa elementa poteſt calorē aut frigus augere.elementorum enim ſunt primò calor & frigus. quod à prima generatione res hæc viridis ſit, illa nigra,poteſt facere maior aut minor ignis cœleſtis participatio, elementis aut eodē modo aut diuerſo,vt tu velis fingere,habentibus.Sed quādo res quę modo alba eſt aut palida. gratia exēpli colorē cōmutat,paſsione accepta ſecūdū elementorum ſubſtantiam id patitur quo fit vt de rerum diuerſarū temporamentis natiuis,ex diuerſis coloribus nullum ferre iuditium poſsis,tamen de rei eiuſdem quę colorem ex colore comparauit temperamento aduentitio poſsis iudicare, adhibitis quibuſdam coniecturis.Nam lapides vſtione denigrantur primò,deinde dealbātur:& excremēta humana nigra,fiūt, nunc colore,nunc frigore.ſed de his aliis locis docuimus ratiocinari.Itaque colores hoc modo ſe habent. craſsitiem & tenuitatem & reliqua accidentia modi ſubſtantiæ, non dubium eſt ex miſtione elemētorum prouenire,ſed cū elementa non duo ſint,in quibus ſecundnm ſolam rationem maioris aut minoris vnius ad alterum poſsit proportio variare, ſed quatuor quorum quodlibet, vtcunq; immutatum totam proportionem immutat,fiunt complures miſtionum modi,& illorum varietas mira facit,vt euadere res poſsit calida & tenuis,& frigida & craſſa, aut frigida & tenuis.Nam finge magnas portiones terræ & ignis,mediocrem aëris,minimam aquæ. fit res calida & craſſa.ſi vis frigidam & tenuem,finge aquę & aëris, maximas portiones,minimas terræ & ignis.rem frigidam & craſſam , aut calidam & tenuem nō eſt difficile intelligere.quod ſi nos potuimus ex quatuor elementis modos miſtionum excogitare quibus hæc fient quantò veriſimilius eſt ipſas rerum naturas mille talia machinaturas. Quare neque accidentia cum ex prima generatione res commitantur,quidquam poſſūnt indicare,ſaltem de temperie calidi & frigidi.ſed neq; de ſicci & humidi temperie videntur poſſe ſignificare.Nam cum ex quatuor elemētis aliud ſit craſſum & ſiccum,aliud tenue & ſiccum , aliud craſſum & humidum aliud tenue & humidum,conſtat quodcunque temperamentū,poſſe cum quocūq; modo ſubſtantiæ conſiſtere.mollities & durities longe differunt à craſsitie & tenuitate,ſunt enim medicamenta dura ſed friabilia tenuiorum partium , quam mollia ſed glutinoſa , poteſt vero eſſe quod durum eſt friabile aut non friabile,& quod molle glutinoſum aut non glutinoſum.Itaq; poteſt eſſe medicamentum durum & tenuium partium,molle & craſſarum.Igitur longe diuerſa accidētia ſunt craſſities & tenuitas partiū,à mollitie & duritie.cum itaque ex craſsitie aut tenuitate nō poſsit rei temperamentum coniectari , ex mollitie aut duritie videtur poſſe. non enim alia ratione diſtinguit Galenus membra mollia à ſiccis,in tractatione de temperamentis.tamen has quoque qualitates ſcire licet ſignificare humorē & ſiccitatē quę actu ſunt,& has ipſas cum quibuſdam limitationibꝰ, excluſis nēpe vehemēte frigore & ardēte calore,quę duo poſſent iuditiū perturbare.Sed neq; cū his limitationibus neq; cum quibuſuis aliis poſsis ex mollitie aut duritie humorē aut ſiccitatē quæ ſunt potentia intelligere.nā muria & bilis & lotium & mille talia,mollia ſunt admodū & ſicca,rurſus cucurbita & perſica res his multo duriores,humectant.requirimus verò in medicamentis potentia non actu qualitates.quare neq; mollities aut durities ad hanc doctrinā quidquā conferunt.ſapores aliquantò plus ſignificant.quin potius quantum in ipſis agitur,euidenter indicant temperamenta ſubſtantiarū quibus inſunt. Sunt enim illorum quidam,q nūquā non fiunt ex frigore,hi ſunt acerbꝰ auſterus & accidus: quidam qui ſemper ex calore.hi ſunt ſalſus,nitroſus amarus & acer.quanquam neq; hoc paſſus eſt auerroes ſine controuerſia tranſigi,libr.5.collectaneorū, 27.cœtera ex Gal. recipiens, negat ſaporem amarū ex calore fieri ſemp,ſed ex calore aut frigore fieri poſſe,modo calor aut frigus cū deſiccatione cōiūgantur.nitiť hæc monſtrare exēplo multarum rerū quæ cum amarę ſint calidę nō ſunt.cineres ſane cōſtat eſſe vſtione genitos,ſed frigidos & ſiccos & amaros. cicuta omnium maximè videtur illi fauere, eſt enim frigidiſsima vſq; adeo vt necet,& amara.his addit hanc rationem.fructus omnes cum maturātur, calidiores fiunt.eſt enim maturitas cōcoctio quędam,& omnis concoctio fit aucto naturali calore.ſed ſunt,fructꝰ qui cum immaturi adhuc,amari ſint.maturati dulceſcunt.Si ergo cum incaleſcūt, dulceſcunt ex amaris,eſt nonnunquam amarus ſapor ex frigidiori cauſa, quam dulcis.His rationibus ductus ita ſtatuit,amarum ſaporem ſequi ſiccitatem,ſiue ea cum calore ſiue cum frigore cōiuncta ſit. eſt verò vltima hæc argumentatio aduerſus Gal. fortior eo quod Gal.ipſe inueſtigat ex modis maturationis ſaporum cauſas.fructus enim omnes oſtēdit ex ſaporibus frigidioribus (vt ita eos appellem) ad calidiores ꝓcedere.fiunt enim(vt inquit)ex acerbis quædam accida,quædā dulcia, quędā pinguia. ea nempe quorum acerbitas reſoluitur ſolo calfactu,dulceſcunt manentia dura,& ſeruantia quodam modo accerbitatem,vt caſtaneę,quorum verò accerbitas reſoluitur ſola humectatiōe, aut humor eſt

aqueus & craſſus,fiũtq; ita auſtera,aut aëreus & tenuis, fiũtq; acida:quorum accerbitas reſoluitur cal-
factu & humectatione,aut humor eſt aqueus,& fiunt dulcia & mollia,aut aëre⁹ & fiũt pinguia.his ad
dit Auerroes fieri quædã ex amaris dulcia,quod ex ipſis Gale. principiis videtur firmiſsimũ argumẽtũ
temperamenti frigidioris,quod nõnunquã amaritudinem creat:quod ſi mel vſtione amareſcit, neq;
id indicat,ex maiori calore amaritudinem fieri ſemper quam dulcedinem, ſed aliquando. quod neq;
Auerroes neget.Cæterum vt paulò ante dixi,Gal.contra cẽſet,neq; ille ſolus,ſed cum illo omnes me
dici,dẽptis,vno Auerroe inter ſuperioris ſeculi autores,& inter hodiernos Franciſco valeriolla,in e-
narratione quarta lib.primi,qui reliquos omnes prouocant in hac controuerſia.Tamen non omnes
vincuntur illorum argumentis quantum ego intelligo, quin potius illi vincuntur, quos argumenta,
non læuia illa quidem,ſed quæ non carent ſuis dillutionib⁹,ab opinione receptiſsima reuocarunt.Nã
ea omnia argumenta,quæ ab exemplis rerum frigidarum & amararũ deſumpta ſunt, vnica illa diſtin-
ctione dilluuntur,quam paulo ante ſcripſimus:nõ idem eſſe,dicere, omnis amaritudo naſcitur ex ca-
lore,& omnia amara ſunt calida,cum res aliqua poſsit eſſe excellenter frigida, quæ tamen participet
calidas partes,quarũ cauſa amara fiat.Sed addes his,ſi calidæ partes plures ſunt,aut maiores frigidis,rẽ
quoq; calidã fieri.nimirum cũ duæ ſubſtantiæ contrariarũ qualitatũ veniunt in vnam mixtionẽ,vin-
centis aut magnitudine aut intenſione denominatio tribuit toti. ſi vero pauciores aut minores ſunt
partes calidæ frigidis,non poſsint toti mendicanto impertiri ſuos ſapores, quin potius ſapor frigida-
rum partiũ elucebit.Non igitur videtur duo hęc ſimul poſſe vere dici,amarum ſaporem eſſe in calido
& medicamentũ aliquod frigidũ,amarum ſe guſtui exhibere. Eſt ſanè hæc argumẽtatio ſecunda,ſub-
tilis.ſed audi dillutionẽ,qua percepta rem ipſam intelliges diſtinctè. Qualitates ſecundæ attemperan-
tur mutua admiſtione,vt & primæ,tñ ſunt illorum aliquæ, quæ cæteris paribus (quod attinet ad ma-
gnitudinẽ & intenſionem) natæ magis ſunt alias in ſuas formas trãſmutare, quam in aliarum formas
abire.ſunt verò tales,extremæ qualitates,atq; inter ipſas extremas qualitates,eſt ſemper aliqua cui hoc
præcipuè ineſt. vt inter colores, niger hoc habet inſigniter. nigræ enim ſubſtantiæ etiam minima
portio aliam quancunq; inficit. nigra verò ægerrimè colorem amittunt. hoc etiam principium ac-
cepimus in tertio libro,ad monſtrãdum poſſe fieri vrinam nigram & tenuem, quandoquidem oſ-
tẽdimus hac ratione multò minorem portionem ſufficere ad denigrandũ quam ad craſsitudinẽ indu
cẽdum.qđ inter colores habet nigricies,hoc habet inter ſapores amaritudo.quod non minus licet ex-
perimento explorare.In vas aliquod aqua aut poſca plenum, immitte tantillum bilis, aut diſſolue tã-
tillum aloes,& videas totum liquorem continuò amareſcere.contra vas plenum bile,tanta inmiſſa a-
qua aut poſca dillue vt amaritudinem deponat, & videas grandes congios liquoris inſummi, vt vix
tandem amaritudo euaneſcat.nimirum amaritudo vbicunq; eſt elucet, quantumuis exiguis inſit par
tibus,& multo pluribus contrariæ qualitatis admiſta ſit.quare nego,ſi quæ res amaram ſe guſtui præ-
bet,calidarum partiũ habere pluresq̃ frigidarum,non enim arbitror tu neges liquorem conflatum ex
aquę lib.vna & bilis octaua vncię parte frigidum eſſe.quem tamen experiere amarũ. Quod fructus ali
quis ex amaro maturitate fiat dulcis,non recipio.non enim putauerim,eum qui vehementer amarus
ſit,ſatis dulcem aliquando euaſurum. Quòd verò ex vehementer amaro minus amarus fiat,& dulce-
dinis magis particeps,aut ex parua aliqua amaritudine dulcis,nõ nego.tñ video eſſe duplicem modũ
huius maturitatis, ſine ſententiæ contrariæ aſſertione: aut excretis amaris partibus pro excrementis
inter coquendum,aut permiſtione humdarum partium deponẽtibus ariditatem, atque ita dimitten-
tibus amaritudinem. fit enim amarus ſapor non ex calore ſolũ,ſed ex calore & ſiccitate. vtralibet qua
litate depoſita remitti poteſt.& ſanè ambabus rationibus hoc fieri mihi perſuadeo,bona parte abeun-
te cum incontento humore, qui reſoluitur,reliqua permixta cùm humore vtili.ſed de ſpeciebus ma-
turitatis dicemus multo plura in cõmentariis quę deo dante citò ſumus edituri in quartũ librũ Meth.
Ariſto.Sapores itaque ex quibuſdam temperamentis fiunt non ambiguis,ſed gratia permixtionis di-
uerſarum partium,nihil indicant certum.Notatum verò hic velim,antequam hoc caput concludatur
nihil eſſe impoſsibile ſaporem aliquem frigidum (ita voco diſtinctioris doctrinæ gratia eum,qui fri-
gus propriæ ſubſtantiæ,ſignificat) fieri à cauſa calida, hoc eſt, rem aliquam aceſcere actione cauſæ ca-
lidæ. Nam neque rem aliquam refrigerari à calore ex accidenti eſt impoſsibile. quare nihil pertur-
bêre, videns vina aceſcere ad ſolem poſita,neque ſi quando Alexandrum Tralianum aut Auicenam
aut alium quempiam autorem, audis dicentem, cibum ex calore ventriculi aceſcere. Nam pręter-
quam quod doctrina ipſa per ſe eſt ſuſpecta, quod alio loco explicuimus, aduerſus ea quę modo di-
ximus de ſaporibus nihil affert. Nam multò aliud eſt ſaporem naſci ex temperamento calido aut
frigido quàm fieri cauſa calida aut frigida impetente extrinſecus. Sapores ita habent vt dixi.
Odores eiuſdem naturæ ſunt cum ſaporibus,vt ſecundo libro oſtendimns, minima quadam dif-
ferentia diſsidentes craſsitiei aut tenuitatis. Sapores ſcilicet ſunt aquæ, odores vaporum. qua-
re odorum differentiæ, ſi ſentiri à nobis poſſent, perinde indicarent, quantum ſuſpicor, ac ſa-
pores,

pores, tamen quia differentiæ nos latent, præ noſtri odoratus imperfectione, multò minus ex odoribus perſentimus quam ex ſaporibus. Nam eorum quæ ad odoratum pertinent nullas ſpecies ſentimus, ſed hæc duo ſolum, ſit ne res odora an inodora, & ſit ne odor gratus an ingratus. Hæc vero nihil poſſunt ſignificare. Nam quod res aliqua ſit inodora, fieri poteſt ex partium craſsitie: quę vt antea diximus, poteſt cum calore & cum frigore conſiſtere, iam verò vt odora res quępiam ſit, calorem quẽdam exigit, tamen obeſt partium diuerſitas, quam in ſingulis rebus eſſe diximus, multò magis iudicio, quod ex odoribus fertur, quam ei quod ex ſaporibus. Nam omnes partes, ex quibus res ea, cuius temperamentum exploratur, conſtat, occurrunt linguæ, quanquam ſint multiformes, odoratui tamen illę ſolum quę in vapores ſoluũtur, quanquam ex multis aliis res ſit conflata. collegim⁹ itaque ex nullis qualitatibus earum quæ ſecundæ appellantur, firmum ſatis inditium ſummi temperamenti. ſupereſt igitur ſola experientia, cui vnicę fidendum eſt, etſi à ſaporibus nõnihil iuuemur in hac dignitione. Notandũ obiter hic eſt, falſo dixiſſe Valeriollam Gal. opinari, nihil amarum poſſe eſſe boni odoris. Nã quanquã cap. 21. 4. de ſimp. med. facultate ſcripſit καίτοι τὸ γε πικρὸν οὐδέποτε ἦν εὐωδὲς tamen eodem loco ſtatim ante hęc verba, ita dixerat, in omnibus ferè conſentiunt guſtus & olfactus, tamen in ſuauiſsimis velut roſæ differunt quidem & plurimum diſsident. non enim ſolum guſtantib⁹ ſuauia non ſunt, ſed amaritudinẽ etiã nõ paucam præ ſe ferunt. Hæc cum dixerit, quibus apertè concedit amaram roſam ſuauiſsimam eſſe odore, immò verò miſſo exemplo, hoc plærunque ita contingere, vt quod ſuauiſsimum eſt odore, nõ ſolum non ſit gratũ guſtui, ſed amaritudinem etiam pręſe ferat, atque eam non paucam, quomodo ſtatim diceret, nullum amarum eſſe odorum, ſi ſanus modo erat? multo igitur probabilius ſit, aliquid aliud in Gale. verbis contineri, quam illum inſanire. quid illud ſit? quid aliud, quam quod mox addita verba declarant, quæ Valer. in enarratione omiſit? eſt enim hæc tota dictio. καίτοι τό γε πικρὸν οὐδέποτε ἦν εὐωδὲς, οὔδ᾽ ὡς φάρμακον, οὔδ᾽ ὡς τροφὴ ἡμῖν ἡδύ idest atqui quod amarum eſt, nunquàm eſt bene olens, neque vt pharmacum, neque vt alimentum, nobis gratum. hæc Gale. quæ non aliorſum dixit, quam quòd amara etſi habent plerunque gratos odores, quod mox dixerat, tamen quales pharmaca, aut alimenta guſtui, grata, nunquam habent. nimirũ ſunt alii quidam odores, qui delectant naſum, alii qui prouocant guſtum, illos plerunq; adeſſe rebus amaris dixerat, multum hac in parte conſentiens theophraſto, hos negat, experimento ipſo ductus. null⁹ ſanè quantumuis moſchi odore delectetur, ad illius eſum prouocatur. nihil itaque hac in parte eſt erratum à Galen. neque eſt quod valeriola fingat hoſtem, quem feriat. ſed de propoſita dſputatione hæc ſcire expedit.

¶ Caput ſextum. De vino ſit ne humidum an ſiccum.

DE vini temperie parum videtur inter pręcipuos artis medicę autores conuenire. Nam Galenus ſecunda particula apho. com. vndecimo, vinum calidum & humidum eſſe dicit. eãdem ſententiã ſcripſit in commentario decimo octauo eiuſdem particulæ, & capite decimo ſexto libri tertii de cauſis pulſuũ, vbi docet vinum nutrire celeriter, quia in eo eſt vigẽs calor, dux humoris. Paulus etiam & Aëtius vinum calidum & humidum ſecundo gradu dicunt eſſe. Sed contra eſt, quod idem Galen⁹ quinta particula Aphor. com. quinto, vino calfaciendi & deſiccandi potentiam videtur tribuere, his verbis, rurſus autem qualitate ſanat, eam quam fecit affectionem, neruos calefaciendo atque exiccãdo. Eſt igitur conſtituta magna controuerſia inter grauiſsimos autores, & in ipſius Galeni verbis. quã manardus volens dirimere libro quatuordecimo epiſt. tertia vinum humidum alimentum eſſe dixit, & ſiccum medicamentum. verumtamen, quantum ego intelligo, maius aliquid ſignificant Galeni loca, quæ vinum humidum eſſe dicunt, quam calidum & humidum alimentum eſſe. Nam ex doctrina Galeni tertio de temperamentis, omne alimentum, vt alimentum, calidum eſt & humidum, quoniã ſcilicet, auget ſanguinem, & ſubſtantiam calidam & humidam raparare omnibus alimentis eſt cõmune. quare quod omnibus eſt commune nulli tribuetur veluti peculiare. Sed cum alimentũ aliquod calidum aut humidum, frigidum ve, aut ſiccum dicitur, non eò quòd nutriens eſt, ſed quod aliquam harum qualitatum habet excellentem, tale appellatur. quare vinum & vt alimentum & vt medicamentum, calidum & humidum eſſe cenſeo. calfacit enim & humectat manifeſtè ſua propria ſubſtãtia. neque enim ſi ſiccum eſſet, poſſet eſſe valde nutriens. neque profectò habet ſubſtantiam vnam qua operetur, vt alimentum, & aliam, qua vt mendicamentum. quod ſi quam tamen ſiccitatem inducit, illud facit ex accidenti, aut aucto calore, quemadmodum obmuteſcentiam eius qui ebrius eſt, ab ipſo vino ſanari calfactis neruis perſe, & ex nimio calfactu ex accidenti deſiccatis, docebat Gale. 5. Apho. 5. aut facta per occultam expirationem multa humidæ ſubſtantiæ euacuatione. Conſtat verò omnes has operationes ex accidenti fieri, non perſe. operationes autem quæ ex accidenti fiunt, non tribuunt medicamentis denominationem, ſed illæ quæ perſe. alioqui balneum aquæ calidæ cogeris ſiccum medicamẽtum appellare. Nam nimia calidæ aquæ infuſio extenuat corpora, humoribus exolutis per halitum. &

aquam

& aquam frigidam calidum medicamentum appellabis, quippe quæ ſolet conuulſiones ex repletione ſanare, vt Hippocra. docet quinto Aphoriſ. vigeſimoprimo, neque ſolum hoc, ſed & medicamenta omnia expurgantia cum primo ingreſſu & per ſe corpus calfaciant, deinde refrigerant & extingũt febres, euacuatis ſcilicet vitioſis excrementis. igitur ſi operationes, quę ex accidenti fiũt, denominationes medicamentis non dant, non eſt quod vinum ſiccum dicatur, neque vt medicamentum. ſed humidum apertè eſt, quod moderatus eius vſus oſtendit, in quo id quod per ſe fit, oportet explorare, & ab eo quod ex accidenti diſtinguere. Affectiones etiam quibus hi, qui multo tempore largis vini potionibus aſſueuere, ſolent laborare, illud apertè declarant. ſunt enim illæ omnes humidæ. laborãt enĩ multis fluxionibus, podagara & paralyſi, & (vt ſemel dicam) eneruati & molles redduntur. ſed obiiciat nobis aliquis, has affectiones, vt ſunt humidæ ita eſſe & frigidas, atqui hac ratione neque calidum eſſe vinum oportere. Tamen hæc ratio nihil indicat. Nam vinum cum immodica quantitate aſſumitur, vſque adeo vt coqui non poſsit, frigidum fit ex cruditate, ab humore tamen non poteſt expoliari, vt neque aqua, cum tamẽ à ſuo frigore expolietur facillimè. Nã patientes qualitates, etiã ſi agentes ſint maximè propriæ, ſunt illis difficilius ſeparabiles. eſt igitur vinum & medicamentum & alimentũ calidum & humidum. tamen meritò fit vt ex immodico eius vſu morbi fiant frigidi & humidi. quod verò de vini calore dictum eſt, intelligi debet de vino confecto, coctoque vt oportet, nam quod tam recens extractum de vuis eſt, vt nondum ſit coctum, apertè eſt aliquando frigidum. Sed illud nec vinum quidem dicendum eſt, ſed muſtum. de quo intelligendum eſt quod Galen. dixit libello de cibis boni & mali ſucci. at in vinis quod vetuſtiſsimũ eſt & cecubum vt diximus à Romanis appellatur adeo ab albo & auſtero necnon recente craſſoque differt vt illud efficaciſsimè calfaciat, hoc manifeſtã refrigerandi vim habeat. itaque interpretor, id, quod quia recens eſt refrigerat, nondum propriè eſſe vinum, quod quia auſterum, iam eſſe acetum, quod verò de albo à Galen. dictum eſt duodecimo Metho, capite quarto, neque enim inuenias ex albo vinorum genere calidum vllum, non ſimpliciter ſed ad ruffa dictum intelligo & ad flaua.

¶ Caput ſeptimum. Fiant ne medicamenta vſtione mitiora an mordentiora.

PLAERISQVE MEDICAMENTIS VTVNTVR MEDICI, modo vſtis modo non vſtis, quare multum refert diffinire, an per vſtionem fiãt calidiora & mordaciora, an contra frigidiora & mitiora, vt qua ratione differat medicamentum vſtum à ſe ipſo non vſto non ignoremus. Conſtat ęruginem miſi & chalcytim à Galeno vri tertio Meth. capite ſexto vt fiant mitiora medicamenta. Eſt enim illic ſcriptum in hũc modum, poſt alia multa: Sanè ęrugo magis etiam quam hæc minuere carnem poteſt, ita vt genus eorum, quæ cicatricem inducunt omnino ſit egreſſa at ſi illa etiam aduras vt minus acria, ſic ad cicatricem inducendam reddes magis apta, ſi verò etiam laues, adhuc mitiora. hæc Galen. quibus non obſcurè videtur innuere, vſtione fieri mitiora medicamenta. tamen contra eſt, quod de ſale ita ſcripſit vndecimo de ſimpl. cap. decimo quinto, Sales vſti diggerunt quidem magis quam nõ vſti quanto ſcilicet ſubtilius ipſum corpus accepta ab igne facultate redditur, velut & in aliis quæ combuſta ſunt, euenire diximus. Verum non perinde ac ii qui non ſunt vſti ſolidam ipſam ſubſtantiam contrahere conſtringereque poſſunt. itaque Galenus docet, vſta amittere vim adſtringendi, tamen comparare vim diſcutiendi, quam conſtat in calore contineri. Adde omnes cineres ex quacumque re fiant, eſſe diggerentis & detergentis facultatis. Hãc controuerſiolam dicit Galenus inter antiquiores medicos fuiſſe agitatam, quam ipſe decidit breui in procemio libri noni de ſimplic. ita dicens: plærique exiſtimant combuſta omnia ſeipſis effici frigidiora. alii contra augeri calorem exiſtimant, omnium quę vruntur, vtrique ſanè errantes conſpiciuntur enim liquido quædam calidiora reddita, & ad guſtatum & ad tactum, & eam quæ in vſu cernitur facultatem, velut ſupra dicebam, de acribus & adſtringentibus quædam contra aduſtione minus apparent calida (paucis interpoſitis) igitur acria multum coloris amittunt vſta, quę vero eiuſmodi non ſunt aſſumunt. Hæc eſt Galen. deciſio. cauſa eſt in promptu. rem quæ per ſe iam eſt acris, conſtat per vſtionem euaſuram ſiccã nimis & terreã, quandoquidem ignea per ſe prius erat, & abſumptis renuibus partib⁹ euadet terrea, vt ex prunis fiũt cineres. ſi vero antea talis non erat, fiet ignea per vſtionem. ex his ſatis arbitror conſtat, etſi Gal. non maneat, eã vſtionem, quæ rem calidiorem ſe eſt effectura, mediocritatem quandam debere retinere. nam per nimiam vſtionem, nulla res eſt, quę tandem nõ euadat in cineres, & terream ſubſtantiam. quod hæc ita fiant, intelliges apertè exemplo atræ bilis quę generari ſolet per vſtionem, modo ex melancholia naturali, modo ex flaua bile, tamen eſt ſubſtantia frigidior flaua bile & calidior melancholia. id fit quia flaua bilis eſt acris, & ideo per vſtionem refrigeratur

geratur: melancholia frigida & acerba, & ideo incaleſcit. tamen intelligendum etiam eſt, quod idem Gale. monet, vſta non poſſe eſſe prorſus frigida, ſed quanquam terrea ſint, habere tamen permiſtionẽ quarundam partium ignearum. quod cinerum exemplo monſtrat. Conſtat ſiquidem eos habere terream naturam, tamen quam vim ignis contineant, intelliges conſiderans acrimoniam, quam deponunt in lixiuium. Hoc appellat Ariſt. ἐμπύρευμα, latini ignitionem. Eſt ea ignis vis, quæ in rebus omnibus vſtis relinquitur, quà atra bilis fit magis errodens flaua, etſi illa eſt frigidior. hoc ἐμπύρευμα non poteſt conſumi per vſtionem, ſed perpetuò augetur. cineres enim per vſtionem nunquam deponũt vim quandam detergentem, quam habent, ſed deponitur ablutione, vt cineres immiſſi in luxiuium fiunt prorſus frigidi. itaque ſi medicamentum quod ad manus eſt, eſt acre, vſtione fiet mitius, ſi expers acrimoniæ, fiet calidius. ita non ſine ratione ſal & nitrum & talia omnia calidiora fient vſtione, myſi ſori & calcithis, et ærugo, mitiora & minus calida. tamen ſi hæc ipſa prorſus deſiccantia ſine calfactu facere ſtudes, vſtione nunquam perficies, lauatione poſt vſtionem perficies. ſed de his hæc ſufficiunt.

¶ Caput octauum. An poſsint medicamenta reſpicere propria membra.

PRoponunt nobis antidotaria, non ea ſolum quæ vilia ſunt, ſed etiam quæ in præcio habentur multa medicamenta, quæ non tantum admirandas facultates habent, ſed etiam, quæ ipſis facultatibus in quædam membra inſigniter vti dicuntur. vt amygdalæ adiantum thoracem roborant, roſa & viola caput. catapotia arthritica articulos purgant, cochia & aurea caput. quanquam hoc non videtur ſine controuerſia tranſigendum, ſed examinandum, num hæc ita ſe habeant, an figmenta ſint. Nam quid poſsit eſſe in medicamento, quo membrum hoc purget, aut vtcunque aliter iuuet, & alia quæ vicina magis ſunt, non perinde afficiat? certe videtur eſſe nihil. Nam aut medicamẽtum illud iuuat membrum quod reſpicit, aliquid in illud agendo, aut agendo nihil. ſi quidquam agit. (nam nihil agere, & tamen iuuare aut lædere, præter opinionem eſt) aut primam aliquam alterationem facit (ſunt primæ alterationes, calefactio refrigeratio humectatio & deſiccatio) aut ſecundam (ſunt ſecundæ quæ has conſequuntur, vt adſtrictio, laxatio emollitio, aut induratio aut apertio aut inciſio aut expurgatio, aut alia quæpiam actio ſimilis) ſed vt cunque alteret, videtur ea mẽbra, quę in via ſunt locata, prius alteraturum, ſi modo illius alterationis capacia ſunt. Nã cur ſcolopendrium gratia exẽpli linẽ abſumit, aperiendo aut reſoluendo aut alterando, & ea quæ in via à ventriculo ad lienẽ poſita ſunt, non aperit reſoluit aut alterat? quæ facultas eſt interius tam prudens, quæ medicamentum ex ſtechade mittit in caput, ex ſplenio in lienem, ex betonica in renes? aut quod eſt initiũ fœdus ſthecadi cum capite ſplenio cum liene, betonicę cũ renibus? Iam verò medicamẽta expurgantia, ſi ſimilitudine ſubſtantiæ trahunt vt primo capite huius libri monſtrauimus, quam ſimilitudinem habere poſſunt cum partis cuiuſpiam ſucco, quà cum aliorum membrorum ſuccis careãt? nam ſi catapotra aurea, grat. cum bile capitis ſimilitudinem habent, qua ratione bili hepatis non ſint ſimilia? an non bilis capitis bili hepatis eſt congeneris naturæ? non enim arbitror, quò medicamentũ trahat ex capite, oportet, vt ſimilitudinem habeat cum capite, ſed cum capitis ſucco, ſi quidem non trahit caput, ſed illius ſuccum. Hæc argumenta nonnullos has medicamentorum naturas membra propria reſpicientes negare, alios qui nollent iis ſuppetiis, quas ad particularum morbos ex medicamentis ſpectant, carere, ad occultam proprietatem, ſacram illam barbarorum anchorã cõfugere cogunt. Quod à propietate fieri illi dicunt, ego non aliter ſoleo interpretari, quã quòd ex ignorata cauſa fiat. quare illud imprimis dicendum nobis eſt, medicamenta his facultatibus, quæ membra reſpiciunt prædita eſſe, iuxta Gale. ſententiam: deinde de cauſa (ſi fieri poteſt) aliquid addendum. Inter medicamenta lędentia noſtrum corpus, experimento cognoſcimus nonnulla eſſe, quæ lædendi hoc membrum vires habent, alia quæ illud, vt lepus marinus pulmonem exulcerat, cantharides ſolos renes, & membra quæ in via ſunt non ſentiuntur vlcerare, cum tamen multa ſint. Eſt enim à vẽtriculo in quem primũ hæc ingerunt ad pulmonem & ad renes longa via. Si igitur noxiis medicamentis vires inſunt ad lædendum membra peculiaria, nihil habet admirationis naturam prouidam proprias & peculiaria, mẽbra reſpicientes vires in medicamentis vtilibus, noxiis illis oppoſuiſſe. ſcripſit Gal. hanc ſententiã cum hac ipſa ratione lib. de theriaca ad piſonem ca. ſexto his verbis nõnula vero innenimus quæ partes etiam quaſdam corporis priuatim vitiant. Nam lepus marinus pulmonẽ exulcerat, & cantharis veſicam peculiariter vitiat. contrà plęraque medicamẽta quibuſdam corporis partibus eximiè curandis ſunt idonea. Patienti igitur iecinori ſępe eupatoria herba ſtrenuè auxiliata eſt. mirabalanus lienem adiuuit. ſaxifraga & betonica, renes pulchrè afficiũt, & ſimiliter alia aliarũ, vt experiẽtia obſeruauimus, propria ſunt medicamina. hæc Gal. qui controuerſiolam hãc decidit eodem vſus argumento & eiſdẽ exemplis primo de phar. comp. ſecundum gen. diſputans aduerſus quoſdam ſophiſtas, qui has facultates

tates medicamẽtorum reſpicientes peculiaria membra deridebant. multis etiam aliis in locis propria quædam medicamina in iuuandis propriis membriis commendauit. 13. Meth. ita ſcripſit: quale medicamentum hepati eſt abſinthium, tale lieni capparis cortex, quale rurſus hepati eſt eupatoriũ, tale lieni eſt ſcolopendium. itaque iuxta Gal. opinionem, non dubium eſt, medicamenta quædã reſpicere mẽbra propria. cauſam vero huius eſſe putauerim in analogia quadam, quæ inter medicamenta & membra eſt, ſimilis ei quam hominibus quibuſdam cum quibuſdam aliis eſſe diximus vltimo capite. 4. lib. de qua diffusè illic diſputauimus in hac analogia cauſam contagionum & conſenſuum colocãtes. analogiam hanc conſtat eſſe ſimilitudinem. quanquam quę ſimilitudo ſit, non poſsimus dicere diſtinctè, vtpotè quam ſenſus nõ aſſequitur, ſed omnino eſſe ſimilitudinem quampiam intelligimus ex quodã phyſico principio. videmus cauſam actionis & paſsionis eſſe in contrarii ratione (nã ſine hac nulla actio fit) tamen cauſam facilioris aut difficilioris actionis eſſe ſimilitudinem cum contrarietate. nam quæ cum contrarietate ſufficienti videmus eſſe ſimiliora, ea ſentimus à ſe ipſis facilius pati. ita elementa ſymbola facilius afficiuntur mutuò quam diſymbola, vtpotè non omni ex parte diuerſa ſed aliquatenus ſimilia. Ergo conſentaneum eſt rationi ſimilitudinem aliquam facere (quantumuis ea ſenſum noſtrum fugiat) vt hoc medicamentum vi ſua facilius hoc membrum quam alia afficiat. de medicamentis expurgantibus eſt multo minus inopinabile poſſe membra propria reſpicere. nam ſi medicamento alicui poteſt eſſe in modo ſubſtantiæ maior ſimilitudo cum bilioſis excrementis, quam cum pituoſis, certe & inter excrementa eiuſdem ſpeciei poſsit his quam illis eſſe ſimilius. ſiquidem nihil eſt diſſonum excrementa eſſe eiuſdem ſpeciei & his accidentibus quę ſunt in modo ſubſtantiæ aliquantulum diuerſa. cum ergo celebratiſsimum ſit à Galen. cuicunque membro eſſe ſuum ſubſtantiæ modum cum nullo alio communẽ, & ſingulas partes trahere ſimilimas ſuccorũ partes ad ſuam nutritionem, excrementa generabuntur pro ratione alimentorum. Ergo nihil mirũ ſui modi generari excrementa in ſingulis membris, atque ita medicamentum aliquod cum excrementis membri alicuius ſimilitudinem habere. habent itaque medicamenta vires reſpicientes membra peculiaria, re ipſa confirmante & ratione non renuẽte. quare de his hactenus.

De fermentatione medicamentorum quo fiat. vid. supra f 6 B.

❡ Caput nonum. De mixtione alterantium medicamentorum.

Quemadmodum Gal. inquit primo de compoſitione pharmacorum ſecundum Gen. ca. quinto, medicamentis vtimur compoſitis multis de cauſis. vel enim componimus, quia nullum ſimpliciũ ſufficere poteſt tam multis intentionibus, quod perinde eſt ac ſi dicas, propter virtutum varietatem, aut quò medicamentum in aliquo gradu per permixtionem conſtituamus, cũ illius gradus medicamentum ſimplex non eſt: vel ad corrigendam qualitatem aliquam, quam medicamento nolluimus ineſſe. vt ſi calidum medicamentum, temperatum tamen in altera oppoſitione qualitatum volumus conficere, permixtis medicamentis calidis & humidis, cum aliis calidis & ſiccis, quale optamus medicamentum conficiemus. Alii etiam accedunt vſus ex permiſtione medicamentorum, qualis eſt ille, ſi medicamento indigemus calido & eplaſtrico, tamen illud ſimplex non adeſt, cum medicamento calido & fluxo, emplaſtricæ aliquid ſubſtantiæ permiſcemus. Verũ venio ad priores vſus, qm̃ illi ſunt potiores. cum propter varietatem virtutũ permixtio fit, rarò medicamenta permiſcentur qualitatibus æqualibus, quod in confectione theriacæ licet videre, & cuiuſcunque alterius nobilis medicamenti. Sed ad augendam aut imminuendam quantitatem ſimplicis alicuius, duo hæc ſpectantur, neceſsitas illius & potentia. nam prout medicamenti facultas eſt maximè neceſſaria, ita plus eius additur, & quò eius potentia eſt maior, eò minus. cœterum cum gradum aliquem ex aliis volumus generare, aut qualitatem aliquam oblatione contrariæ corrumpere, itaque volumus medicamentum ad gradum alium diuerſum ab eo quem habet, reducere, qualitatibus æqualibus permiſcemus, ſi medicamenta commodi gradus ad illam reductionem ſunt, ſin minus, quod redundat aut quod deeſt gradus compenſamus addita aut detracta quantitate. verum id paulo inferius explicabimus amplius, ſi alia prius dixerimus. Illud vnum in præſentia monemus, quantitatem medicamenti, vt & cuiuſcũq; alterius rei, conſiderari poſſe aut pondere aut magnitudine. conſideratur verò ad permixtionem medicamentorũ ſolidorũ quantitas ponderis. neq; id citra rationem. Nã ſemper quod grauius eſt cũ ęqualitate magnitudinis denſius eſt, & habet plus formæ, quod ad actionem habet maximum momentũ tum. Gradus caloris aut frigoris, atque ita aliarum qualitatum, diuidi poſſunt ſecundum rationẽ maioris, aut minoris in quotcunque libuerit differentias, ſi quis rei naturam conſideret. tamen quia infinita ſub nulla arte ſunt, mos eſt phyloſophis & medicis, in numerum quendam certum ex pacto redigere, atque deinde ea quæ ex miſtionis modo contingunt, ex rei natura inueſtigare. Phyloſophi oẽs ad ſuas diſputationes, octo gradus eſſe ponunt caloris vel frigoris, vel alterius qualitatis, vt primo huius operis libro diffusè diximus. Galenus quinto de ſimpli. med. facul. capite vltimo & capite quarto primi de compo. med. ſecundum genera, quatuor gradus eſſe ſtatuit, calidiorum, frigidiorum, humidorum, & ſiccorum. Primo gradu tale eſſe dicens, quod alterat quidem corpus temperatum (nã in

temperato

temperato corpore debent medicamentorum vires explorari) non tamen euidenter: ſed vt opus ſit
ratiotinatione aliqua ad percipiendam alterationem. ita nos calfaciunt amygdala dulcia, & recentes
nuces. Secundo ordine talia ſunt, quæ manifeſtè alterant, vt non amplius ad alterationis cognitionẽ
opus coniectura ſit. huiuſmodi ſunt mel & vinum. tertii ordinis ſunt, quæ vehementer alterant, vt ru
ta, & vinum admodum vetus. quarti ordinis ſunt, quę ſummè alterãt, qualia ſunt calfaciẽdo vrentia,
refrigerando ſtupefacientia. In ſingulis horum graduum ſtatuit Galenus ternas ſtationes. neque eñ
tota alterantium latitudo, in quatuor tantum latitudines diuidi poſsit, quin illarum vnaquæque ha-
beat perſe amplam differentiam. itaq; eorum quæ ſunt in primo gradu, quædam in principio illi⁹ gra
dus ſunt, quędam in fine, quædam in medio. quod ad operationis intenſionem in ipſis medicamentis
attinet, ita diſtributum eſt. Cęterum quod ad menſuram naturalem, portionum caloris & frigoris in
illis exiſtentium (quod in phyſiologia conſideratur) non ab omnibus eodem modo dicitur. Sed fuit
alchyndus, qui rem ita imaginabatur, eſſe medicamento temperato portionem quãdam caloris ęqua
lem frigori, calidum in primo gradu habere duplum caloris ad temperatum: calidum in ſecundo ha-
habere duplum primi, & quadruplum temperati: calidum in tertio, habere duplum ſecundi, quadru=
plũ primi octuplũ temẽperati: calidũ in quarto habere duplum tertii, quadruplum ſecundi, octuplũ
primi, ſexdecuplum temperati, frigidum eodẽ modo. Verum hæc opinio, vtpotè quæ muſicis potius
proportionibus, quam rationibus phyſicis agebat, ab omnibus excluſa eſt vno cõſenſu. Alii aliter ima
ginabantur, eſſe portiones quaſdam caloris æquales, eam quæ eſt in temperato, & primum gradum il
li additum, & ſecundum primo, & tertium ſecundo & quartum tertio: ita vt calidum in quarto, quin-
cuplum calorem habeat temperati, & calidum in tertio quadruplum, & calidum in ſecundo triplum,
& calidum in primo duplum. Cæterum ſi non ſumus obliti eorum, quæ primo libro demonſtraui=
mus, & in præſentia tanquam principia petenda ſunt, vtraq; harum ſententiarũ conuincitur eodẽ ar-
gumẽto. Nam ſi tantũ perpetuò corrumpitur vnius contrarii, quantum alterius generatur, vt caloris
intenſio æquali frigoris remiſsione fit: & in corporibus capientibus qualitates contrarias, neceſſe eſt
ex vtriſque vel ex alterutris ſummũ gradum compleri, quod illic vel ipſo experimẽto monſtrauimus,
& ab omnibus phyloſophis receptiſsimũ eſt, non poteſt calidũ in primo fieri ex temperato, vt vtraq;
opinio dicebat duplicata portione caloris. Nã aut totum frigus in calido in primo extinctũ eſt (quod
omnino eſt falsum. nam ita aqua calida vno gradu immiſſa in aquã feruẽtiſsimã, non ſedaret illius fer
uorẽ; quod tamen fieri iudicat ipſe ſenſus) vel non tantum eſſet corruptum contrarii, quantum calo-
ris eſt genitum in gradus illius productione, atque multo minus in generatione calidi quarto gradu,
potiſsimum ex opinione alchyndi. nam decem & ſex portiones caloris generari dicit, ęquales illi, quę
vnica frigoris in corpore tẽperato conſiſtebat. Miſſas ergo faciamus opiniones has, & quæ aliàs ſunt
demonſtrata, ruſus reſumamus. In corpore tẽperato tot ſunt gradus caloris & frigoris, quot in ma-
xime intemperato hoc tamen vnum intereſt, quod in temperato propter æqualitatem contrariorũ,
à nullo deſummi poteſt denominatio. vt ſi octo gradus ſummę intentionis eſſe ponamus, quod. 4. ha
bet caloris &. 4. frigoris, neq; calidum neq; frigidum eſt, quoniam neq; calidũ neq; frigidum excedit.
mediocritate. ergo illud vnũ quod excellit appellationẽ tribuit, nõ quod ineſt. vnde euidẽter demõ=
ſtrat, tãto gradu corpus aliquod eſſe calidũ, quãto calor ſupra cõtrariũ excellit. igit in quo corpore ca=
lor vno gradu ſuperat frigus, vno gradu eſt calidũ: quod duob⁹ ſuperat, duob⁹. Vnde manifeſtũ fit, ma
lè oẽs ferè interpretari calidũ vno gradu habere qnq; grad⁹ coloris, qm̃ (dicũt) neceſſe eſſe calidũ vno
gradu habere gradũ vnũ caloris ſupra tẽperatũ quare cũ tẽperatũ habeat. 4. habebit calidũ primi gra=
dus quinq;. Sed fallunt apertè. nã ſi habet quinq; caloris, habebit frigoris tres tm̃. ſed quinarius vincit
ternarũ duob⁹ numeris, quare calidum erit in ſecũdo quod tu calidũ in primo eſſe dicis. ſed nõ eſt di-
cendũ quod eſt vno gradu tale ſuperare vno gradu tẽperatũ, ſed in calido in primo, habere calorẽ, gra
dũ vnũ ſupra frig⁹. nõ eñ ab iis gradib⁹ dico medicamẽtũ denominationẽ accipere quib⁹ ſuperat tẽpe
ratũ, ſed quib⁹ in eodẽ medicamẽto qualitas denominationẽ tribuens vincit cõtrariã. quod verò Gal.
vt medicamẽtũ dicat. 4. grad⁹, dicit, medicamẽtũ quatuor numeris vincẽs ſymetrũ, ita intelligi vollo,
eſſe calidũ. 4. gradu qđ quatuor numeris vincit, nõ quidẽ numerũ graduũ, q eſt in tẽperato, ſed ꝓpor
tionẽ q̃ eſt in tẽperato, quæ ꝓportio eſt æqualitas. Ergo corp⁹ qđ quatuor numeris vincit æqualitatẽ,
eſt cal. in. 4. qđ trib⁹ in. 3. quod duob⁹ in. 2. quod vnico, in primo. atq; ita ſi grad⁹ ſunt. 8. calidũ in pri=
mo habet caloris 4. & ½ & frigoris 3. & ½ & reliqua eodẽ modo. ſi 4. ſũt gradus, tẽperatũ habet calo
ris duos & frigoris totidẽ, calidũ in primo caloris. 2. & ½. frigoris vnũ & ½. atqui hæc regula eſt ſecũ
dũ vtrãq; hypoteſim, inueniẽdi in vnoquoq; gradu quot ſint partes calaris et quot frigoris, de tota gra
duũ latitudine numerũ appellatiõis illi⁹ ſeorsũ demere, & qualitati denominãti dare, reliquũ æquali-
ter ambab⁹ qualitatib⁹ cõtrariis diſtribuere. vt gratia exẽpli mẽs eſt ſcire, calidũ in ſecũdo quot habeat
caloris, & quot frigoris. de tota latitudine, quã pono eſſe quatuor grad⁹, duo tribuẽdi ſunt calori, reli-
qui duo ęqualibus partibus dandi & calori & frigori. vnde colligitur calidum in ſecundo habere calo
ris. 3. gradus & frigoris vnum. Cæterum hæc omnia luce clarius apparebunt in tabella hac.

Poſitis

Poſitis in ſumme calido quatuor gradibus ſunt hæ proportiones.

Corpus calidum.

Caloris	2	2 o	3	3 o	4
Frigoris	2	1 o	1	o	
	temp.	.1.	.2.	.3.	.4.

Eàdem ratione inuenire potes partes caloris & frigoris, non in ſingulis gradibus modò, ſed etiam in ſingulorum graduum ſingulis ſtationibus, diuiſsis quatuor gradibus in duodecim ſtationes, atque ita commiſtis calidis cum frigidis ſecundum eandem proportionem, quam in gradibus ſeruabamus, ita vt tẽperatũ ſit, quod habet. 6. frig. deinde exceſſus intra .3. ſit primi gradus, intra. 6 .ſecũdi, intra duodecim quarti. vel aliter, computatis nempe gradibus cum tertiis partibus, euadet enim idem. Nã perinde eſt dicere calidum in prima ſtatione 2. habet caloris duo gradus & duas tertias, frigoris gradum vnum & tertiam, ac ſi deceremus: habet caloris octo ſtationes & .4. frigoris ſed vtramque rationem claritatis gratia perſequuti ſumus his tabellis.

Tabula ternarum ſtationum quatuor graduum.

Corpus calidum.

Temperato nullæ ſunt ſtationes.	$2\frac{1}{6}$	$2\frac{2}{3}$	$3\frac{1}{6}$	$3\frac{2}{3}$	Caloris	Stat. 1.
	$1\frac{5}{6}$	$1\frac{1}{3}$	$\frac{5}{6}$	$\frac{1}{3}$	Frigoris	
	$2\frac{1}{3}$	$2\frac{5}{6}$	$3\frac{1}{3}$	$3\frac{5}{6}$	Caloris	Stat. 2.
	$1\frac{2}{3}$	$1\frac{1}{6}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{6}$	Frigoris	
	$2\frac{1}{2}$	3	$3\frac{1}{2}$	4	Caloris	Stati. 3.
	$1\frac{1}{2}$	1	$\frac{1}{2}$		Frigoris	

Tabella ſolarum ſtationum.

Temp.	.1.	.2.	.3.	.4.	.5.	.6.	.7.	.8.	.9.	.10.	.11.	.12.	
6	$6\frac{1}{2}$	7	$7\frac{1}{2}$	8	$8\frac{1}{2}$	9	$9\frac{1}{2}$	10	$10\frac{1}{2}$	11	$11\frac{1}{2}$	12	Calor.
6	$5\frac{1}{2}$	5	$4\frac{1}{2}$	4	$3\frac{1}{2}$	3	$2\frac{1}{2}$	2	$1\frac{1}{2}$	1	$\frac{1}{2}$	nihil	Frigor

In ſimplicibus hanc inuenies neceſſario proportionem, ſed in compoſitis, gradus reſultat pro ratione ſimpliciũ neq; aliquo modo poteſt in mixto eſſe alius gradus, præter illum quẽ exigit proporito, niſi forte

tè ex diuturnitate,aut fermentatione,maior aut minor calor fiat.ſed modo non loquimur de his,ſed de attẽperatione, quæ ex ꝓportione ſimpliciũ prouenit.hæc permiſtio fieri poteſt aut duorũ medicamentorũ aut pluriũ,atq; horũ, quantitatib⁹ aut æqualib⁹ aut inęqualib⁹ permiſtis. ſi duo quãtitatibus ęqualibus(nam de aliis ſtatim dicemus)miſcentur,aut illa ſunt ſimilia formis & gradibus vt cal.in pri=primo cum cal.in primo : aut ſimilia formis diuerſa gradibus,vt cal.in primo cũ cal.in.3.aut diſimilia qualitatibus & ſimilia gradu, vt cal.in ſecundo cum frigido in ſecundo aut diſimilia qualitatibus & gradibus,vt frig.in primo cũ cal.in tertio. Similia gradibus & formis permiſcentur nonnunquã, vel ꝓpter formã aliquã quæ accidit & ex amborum cõmixtione reſultat, vt quo emplaſtricum medicamentũ fiat,aut vt ſit fluxũ,|vel etiam propter conſortionẽ alicuius virtutis|, quæ illorum alteri ineſt. tñ ꝓpter gradũ medicamenti non eſt quod admiſceantur.nam idem omnino gradus ſit qui illorum vtriq; inerat.Cum permiſcentur ſimilia formis & diſsimilia gradibus, remiſſum remittit intenſum vſque ad medium vtriuſq;.nam quãtum remiſſum intenditur ab intenſo,tantũ exactè intenſum remittitur à remiſſo. Quare calidum primo gradu permiſtum cum calido in,3.facit calidũ in ſecundo.cuius mõſtratio eſt,computatis gradibus caloris perſe,& in ambobus medicamentis reductis ad ęqualitatẽ & gradibus frigoris perſe reductis etiam ad ęqualitatem,& deinde exceſſu qualitatis æqualis, quæ vincit cõſiderato.quod inuenies apertè in hac tabella.

Calidum id primo habet { Caloris $2\frac{1}{2}$ / Frigoris $1\frac{1}{2}$ }

Calidum in tertio habet { Caloris $3\frac{1}{2}$ / Frigoris $\frac{1}{2}$ }

Ex.$2\frac{1}{2}$ & $3\frac{1}{2}$ fiunt.6.qbus in duas partes diſtributis cõtingunt ſingulis caloris.3.Rurſum ex.$1\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{2}$ fiunt.2.duobus in duas partes diſtributis contingit ſingulis.1. Quod habet caloris. 3.& frigoris.1.eſt calidum in.2.ergo calidum in primo reducit calidum in tertio ad calidũ in ſecundo.

Animaduerte hoc in loco, quanquã verum ſit quod philoſophi dicunt, debilius cum patitur aliquid agere in forti⁹,tñ nos,cõtra ac plæriq; aliorũ,hui⁹ reductionis rationẽ,non in actione reciproca collocare, ſed in reductione illa ad æqualitatẽ quã declarauimus in tabella.nã hic nõ loquimur de fermentatis,vt mox monuim⁹,in quib⁹ ſolis iſta in ſeipſa medicamẽtorũ actio mutua eſt, qđ .6.ca.lib.primi mõſtrauimus.Nã in illis nõ mirũ ſi hæc nõ reſpõdeãt,cũ quia multa ſuapte natura diuturnitate intendunť, multa remittunť,tũ quia maior erit potẽtioris actio,quã impotẽtioris.tñ cũ medicamẽta inæqualis caloris ꝑmiſcemus & inæqualiter calidũ cõfingimus,ea inæqualitate ad ęqualitatẽ redacta,reſultat qđ diximus neceſſario. nã in tota hac doctrina ꝑ demõſtrationẽ ꝓcedimus. his mõſtratis,facilè eſt cuiq;,intelligere errarũ andernaci,qui primo de cõpoſitione pharmacorũ ſecũdũ genera ca.5.ita vertit,fortaſſe ꝓpria ductus imaginatiõe,ſi has ꝓportiones minus intelligebat:Porro cũ interim tale ſimplex nullũ adſit,ſi duo habeamus,quorũ hoc numeris duob⁹,illud trib⁹ calidi⁹ ſit,ea ſi miſcuerimus mediũ efficiemus,quatuor numeris ſymmetrũ exuperas.cõſtat hoc eſſe apertè falſum. Nã calidũ in ſecũdo qua rõne poſsit augere calidũ in tertio,vſq; ad quartũ gradũ?eſt tñ ex dictis facilè cuiq; locũ reſtituere,etiã nõ cõſulenti græcũ codicẽ,qui tñ ita habet. μὴ παρόντος δ' ἐνίοτε μηδενὸς τοιούτου τῶν ἁπλῶν, ἂν εὐπορῶμεν δυοῖν, ὧν, τὸ μὲν ἀριθμοῖς πέντε, τὸ δὲ τρισὶ θερμότερον, μίξαντες αὐτὰ, τὸ μέσον ἐργασόμεθα, τέτρασιν ἀριθμοῖς ὑπερέχον τοῦ συμμέτρου. id eſt,ſuppetente autem nullo tali ſimpliciũ,habemus autem duo,quorum hoc quidem numeris quinq;, illud tribus calidius eſt, miſcentes ipſa medium efficiemus quatuor numeris ſuperans temperatum. Ex quibus verbis conſtat Galenum hæc eadem docuiſſe, quæ nos modo enarramus. Cnſtat etiem euidenter, illum eodem modo ac nos diximus, conſtituiſſe ſingulos gradus.nam nulla alia ratione computatis, ſuccedit ita, vt calidum in tertio reducat calidum in quinto ad calidum in quarto.Nam ſi calidum in primo habet caloris gradũ vnũ ſupra temperatũ(quod plęriq; dicũt,no cõſequuti quæ modò nos in lucẽ ꝓducimus)calidũ in primo habet caloris.5.frigoris.3. calidũ in ſecũdo caloris.6.frigoris. 2.calidũ in tertio caloris.7.frigoris.1. calidũ in quarto caloris.8. frigoris nihil.quare cõſtat etiã ſi ſumma latitudo ponať octo graduũ,nõ poſſe eſſe calidũ in quinto,atq; ita ineptè loquebať galenus,Sed dices,erãt hęc exẽpla,quib⁹ licet eſſe vel impoſsibilib⁹,tñ ratio ꝓportionis ſeruari poteſt, vt remiſsũ remittat intẽſum ad mediũ vtriuſq;.Nã calidũ in primo habet caloris.5.frigoris.3.calidũ.in tertio caloris.7.frigoris.1.ſeptẽ & quinq; reductis ad æqualitatẽ fiũt.6.trib⁹,& vno frigoris reductis ad æqualitatẽ fiũt.2.corpus quod habet caloris.6.& frigoris.2.eſt calidũ in ſecũdo,quod eſt mediũ inter calidũ in primo & calidũ in tertio.bene habet.Hucusq; eodẽ modo ꝓcedũt ac nos.Sed primo cogũtur cõcedere, Galenũ impoſsibilia ſumpſiſſe in exẽplis,minimè monentẽ,quod,quãtũ ego intelligo philoſophũ nõ decet,ſed ſophyſtã.deinde tenenť dicere, cur in habẽte ſex gradus caloris,cũ quatuor ſint vincentes & expediti à cõtrario,nõ oẽs operãtur in externã materiã?quod ſi operanť cur non

denominant?quod non poſsunt dicere probabiliter, ac citra proteruiam.Igitur (vt iterum dicam) cū talia permiſcentur,remiſſum remitrit intenſum ad medium vtriuſq;.quod in gradibus integris monſtratum eſt,& eádem ratione in diuerſis ſtationibus eueniet:quarum diuerſitatem contingit permutare gradum medicamenti, quod componitur.vt calidum in ſtatione vltima primi reducit calidum in ſtatione prima quarti ad primam ſtationem tertii.& calidum in prima ſtatione primi reducit calidū in prima ſtatione quarti ad vltimam ſtationem ſecundi.quorū vtrumq; demonſtrabimus his tabellis.

Calidum in ſtatione vltima primi gradus habet. { Caloris $2\frac{1}{2}$ — Frigoris $1\frac{1}{2}$ }

Calidum in ſtatione prima quarti habet. { Caloris $3\frac{2}{3}$ — Frigoris $\frac{1}{3}$ }

Ex. $2\frac{1}{2}$ & $3\frac{2}{3}$ fiunt. $6\frac{1}{6}$ qbus in duas partes ſectis cōtingunt ſingulis. $3\frac{1}{12}$ caloris. Rurſum ex. $1\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{3}$ fiunt. $1\frac{5}{6}$ quibus in duas partes ſectis contingunt ſingulis. $\frac{5}{6}$ $\frac{1}{12}$ frigoris. Corpus quod habet caloris. $3\frac{1}{12}$ & frigoris $\frac{5}{6}$. $\frac{1}{12}$ eſt in medio primę ſtationis tertii ordinis calidorum. Ergo calidum in vltima ſtatione tertii reducit calidum in ſtatione prima quarti ad ſtationem primam tertii.

Calidum in prima ſtatione primi habet. { Caloris. $2\frac{1}{6}$ — Frigoris. $1\frac{5}{6}$ }

Calidum in prima ſtatione quarti habet. { Caloris. $3\frac{2}{3}$ — Frigoris $\frac{1}{3}$ }

Ex. $2\frac{1}{6}$ &. $3\frac{2}{3}$. fiunt. $5\frac{5}{6}$. quibus in duas partes ſectis cōtingūt ſingulis. $2\frac{11}{12}$ caloris. Rurſum ex. $1\frac{5}{6}$ & $\frac{1}{3}$ fiunt. $2\frac{1}{6}$ quibus in duas partes ſectis contingunt ſingulis. $1\frac{1}{12}$. Corpus quod habet caloris. $2\frac{11}{12}$ & frigoris. $1\frac{1}{12}$ eſt in medio tertię ſtationis ſecundi gradus calidorum. Ergo calidum in prima ſtatione primi reducit calidum in prima ſtatione quarti ad calidum in vltima ſtatione ſecundi.

Sed hæc de ſimilibus formis,& diuerſis gradibus.Si contraria formis eiuſdem gradus miſcentur, perpetuò reductio fit ad temperatum,vt frigido in ſecundo cum cal.in ſecundo miſtis. Quod per ſe eſt euidens neque monſtratione indiges.Si contraria formis diuerſa etiam gradibus miſcentur,reducūt ſe ſe mutuò ad medium vtriuſque,vt frigidum in primo trahit calidum in tertio ad calidū in primo. Nā frigidum in primo duobus gradibus diſtat à calido in primo,vno frigoris vſque ad temperatum, alio caloris vſque ad gradum vnum.calidum in tertio duobus etiam gradibus diſtat à calido in primo.Igitur hæc reductio contrariorum,eſt etiam ac medium amborum quod vero ita eueniat monſtratum eſt etiam in tabellis,cōputatis ſeorſum numeris caloris, & ſeorſum frigoris, & vtriſque reductis ad æqualitatem & deducto minori numero de maiori.

Frigidum in primo habet. { Caloris. $1\frac{1}{2}$ — Frigoris. $2\frac{1}{2}$ }

Calidum in tertio habet. { Caloris $3\frac{1}{2}$ — Frigoris. $1\frac{1}{2}$ }

Ex $1\frac{1}{2}$ &. $3\frac{1}{2}$. fiunt. 5. quibus in duas partes ſectis contingunt ſingulis. $2\frac{1}{2}$ caloris. Rurſum, ex. $2\frac{1}{2}$ & $1\frac{1}{2}$ fiunt. 3. quibus in duas partes ſectis cōtingunt ſingulis. $1\frac{1}{2}$ frigoris. Corpus quod habet caloris. $2\frac{1}{2}$ & frigoris. $1\frac{1}{2}$ eſt calidum in primo. Ergo frigidum in primo reducit calidum in tertio ad calidū in primo

Vnde euidens fit erraſſe Auerroem in fine quinti coll.dicētē frigidum in primo reducere calidū in tertio ad cāl.in ſecūdo,quia putat gradū vnū frigoris vnū caloris poſſe tm̄ detrahere. ſed ille non eſt aſſecutus hāc mōſtrationē.hinc etiā fit, vt hęreat in re facili,cōcedēs ſe ignorare,calidū in primo ad quem gradum

gradũ trahat calidũ in tertio.atq; ignorato principio meritò hærebat,nõ eñ ad eũdẽ gradũ trãſferetur calidũ in tertio à cal.in primo & à frigido in primo.ſed vtrũq; iã nos cũ demõſtratiõe docuim'.Poteſt etiã in his cõtrariarũ qualitatũ,gradib' diuerſis, reductiõis gradũ alterare differẽtia ſtationũ, quod eadẽ oĩno regula cõputat',vt frigidũ in prima ſtatione primi grad.reducit calidũ in.3.ſtatiõe tertii gradus ad calidũ in prima ſtatiõe ſecũdi.quãq̃ ſi frigidũ in primo & calidũ in.3.cõpletis eſsẽt gradib', & in eadem ſtatione,reducentur vt paulò ante diximus ad cal.in primo. Sed modus computationis eſt idem, quem in hac tabella claritatis gratia lubet iterum exprimere.

Frigidum in prima ſtatione primi habet.	Caloris $1\frac{5}{6}$ Frigoris $2\frac{1}{6}$	Calidum in tertia ſtatione tertii habet.	Caloris $3\frac{1}{2}$ Frigoris $\frac{1}{2}$

Ex.1. $\frac{5}{6}$ & 3. $\frac{1}{2}$ fiunt.5. $\frac{2}{6}$ qbus in duas partes ſectis cõtingũt ſingulis.2. $\frac{2}{3}$ caloris.Rurſũ ex.2. $\frac{1}{6}$ & $\frac{1}{2}$ fiunt.2. $\frac{4}{6}$ quibus in duas partes ſectis contingũt ſingulis. 1 $\frac{1}{3}$ frigoris.Corpus quod habet caloris.2. $\frac{2}{3}$ & frigoris.1. $\frac{1}{3}$ eſt calidũ in prima ſtatione ſecundi gradus.Ergo frigidum in prima ſtatiõe primi reducit calidum in tertia ſtatione tertii ad calidum in prima ſtatione ſecundi.

Poſſunt non minus ſtationes reductionem illam quam euidentem eſſe diximus contrariarum qualitatum & ſimilium graduum à mediocritate tẽperati alterare.nã frigidũ ſecũdi in prima ſtatiõe reducit calidũ ſecdũi in tertia ſtatione ad calidũ primi in ſtatiõe prima,qđ eadẽ regula mõſtrat' in hac tabella.

Frigidum in prima ſtatione ſecundi habet.	Caloris.1. $\frac{1}{3}$ Frigoris.2. $\frac{2}{3}$	Calidum in tertia ſtatione ſecundi habet.	Caloris.3 Frigoris 1

Ex.1. $\frac{1}{3}$ &.3.fiunt.4. $\frac{1}{3}$. quibus in duas partes ſectis cõtingũt ſingulis.2. $\frac{1}{6}$.Rurſum ex.2. $\frac{2}{3}$.& 1. fiũt.3. $\frac{2}{3}$. qb' in duas ptes ſectis cõtingũt ſingulis frigoris.1. $\frac{5}{6}$. Corpus quod habet caloris.2. $\frac{1}{6}$. & frigoris.1. $\frac{5}{6}$ eſt calidum in prima ſtatione primi.Ergo frigidum in prima ſtatione ſecundi reducit calidũ in tertia ſtatione ſecundi ad calidum in prima ſtatione primi.

Sed hacten' loquuti ſum' de miſtiõe duorũ medicamẽtorũ quãtitate æqualiũ. Cũ plura miſcẽtur aut quãtitatib' inęqualib',ac multo magis cũ vtrũq; fit,ſcilicet,miſcẽtur multa & magnitudine inæqualia, alia rõne eſt opus,vtpotè multis iã ꝓportionib' coeũtib'. Velit medic' cõfingere medicamẽtũ calidũ in primo,nõ adſint tẽperatũ & calidũ in ſecũdo.(nã ex his cõponebat') ſed ꝓ illis, tẽperatũ & calidũ in tertio cõſtat calidũ in tertio habere redũdãtẽ gradũ caloris ad eã reductionẽ : fiet tñ detrahẽdo de quãtitate calidi in tertio,ſecũdũ quãtitatẽ qua admiſcet' tẽperatũ,quãtũ habet redũdans qualitatis. Nã ita quotidie nos ſolem' facere ſtudẽtes reducere vinũ ad eã tẽperiẽ,cui aſſueuim'.Si oligophorõ eſt min' aquæ, ſi merati' plus infundim'.vnica regula eſt explorãdi ad qnẽ gradũ reductio fiat, ſiue miſceãtur duo quãtitatib' inęqualib',ſiue plura,ſiue ſimilia,ſiue cõtraria.ſcilicet diuidere meditamẽta illa in partes aliquot earũ quas vocãt aliquotas,æquales,ſiue in libras ſiue in vncias,ſiue in dragmas, ſiue ſcupulos,& collecto partiũ nũero,in ſingulis recẽſere grad' caloris & oẽs colligere pſe,& ęqualiter partibus illis oĩb' diſtribuere,& grad' frigoris eodẽ modo.deinde cõſideratis nũeris q cõtigere particulę cuiq;, minorẽ educere de maiori,& grad' q reſtat,eſt ad quẽ reductio fit.vt multis exẽplis docebo ꝑ tabellas.

Ex ſex vnciis tẽperati & quatuor vnciis calidi in tertio fit calidum in princio primæ ſtationis ſecundi gradus monſtratio.

Temperati vnciæ.6.habent.

Cal.	2	2	2	2	2	2
Frig.	2	2	2	2	2	2

Calidi in tertio vnciæ.4.habent.

Cal.	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$
Frig.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$

Ex his decẽ vnciis colligũtur caloris grad'.26.his in decẽ partes ſectis cõtingũt ſingulis.2. $\frac{6}{10}$. Rurſũ ex his decẽ vnciis colligũtur frigoris grad'.14.his in decẽ partes ſectis cõtingunt ſingulis.1. 4. Corpus qđ

6 V 2 habet

habet caloris. $2.\frac{6}{10}$. & frigoris. $1.\frac{4}{10}$. eſt calidũ in quinta parte ſecundi gradus. Ergo ſex vnciæ corporis temperati reducũt quatuor vncias calidi in tertio ad principiũ primæ ſtationis ſecũdi grad⁹ calidorũ.

Reductio in tribus medicamẽtis, æqualibus quantitatibus, qualitatibus ſimilibus, diuerſis gradibus.

Ex calidi in primo & calidi in tertio & calidi in quarto binis vnciis fit medicamentum calidum in ſecunda ſtatione tertii. monſtratio.

Calidi in primo vnciæ duæ habent.

Cal.	2 0	2 0
Frigo.	1 0	1 0

Calidi in tertio vnciæ duæ habent.

Cal.	3 0	3 0
Frig	0	0

Calidi in quarto vnciæ duæ habent.

Cal.	4	4

Ex his ſex vnciis colliguntur vna ſumma gradus coloris. 20. his in ſex partes ſectis contingũt ſingulis. $3.\frac{1}{3}$. Rurſum, ex his ſex vnciis colliguntur frigoris gradus. 4. his in ſex partes ſectis contingunt ſingulis $\frac{2}{3}$. Corpus quod habet caloris. $3.\frac{1}{3}$. & frigoris. $\frac{2}{3}$. eſt calidum in ſecunda ſtatione tertii gradus. Ergo ex calidi in primo vnciis duabus & totidem calidi in tertio aliisque duabus calidi in quarto fit calidum in ſecũda ſtatione tertii gradus.

Reductio in tribus quantitatibus inæqualibus & diuerſis gradibus, & diuerſis qualitatibus.

Ex frigidi in primo vncia vna & calidi in ſecundo vnciis tribus, & calidi in tertio vnciis duabus fit medicamentum calidum in medio vltimæ ſtationis ſecundi gradus. monſtratio.

Frigidi in primo vncia vna habet.

Cal.	$1.\frac{1}{2}$
Frig.	$2\frac{1}{2}$

Calidi in ſecundo vnciæ tres habent.

Cal.	3	3	3
Frig.	1	1	1

Calidi in tertio vnciæ duę habent.

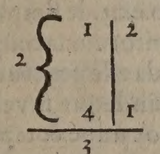
Cal.	$3\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$
Frig.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$

Ex his ſex vnciis colliguntur vna ſumma gradus caloris. $17.\frac{1}{2}$ his in ſex partes ſectis fiunt in ſingulis. $2.\frac{11}{12}$. Rurſum ex his ſex vnciis colliguntur frigoris. $6.\frac{1}{2}$. his in ſex partes ſectis fiũt in ſingulis. $1\frac{1}{12}$. Corpus, quod habet caloris. $2.\frac{11}{12}$. & frigoris. $1.\frac{1}{12}$. eſt in medio vltimę ſtationis ſecundi gradus calidiorum. Ergo ex vncia vna frigidi in primo, & vnciis tribus calidi in ſecundo, & vnciis duabus calidi in tertio fit medicamentum calidum in medio vltimæ ſtationis ſecundi calidorum.

Eádem methodo reducuntur quatuor &. 5. & plura, atque illa aut ſimilia qualitatibus aut contraria, aut equalibus quantitatibus aut inæqualibus, aut eiſdem gradibus aut diuerſis. denique vtcunque aliter fingas, eádem methodo reduces facilè Sed quanquam hæc per longiores demonſtrationes ita oculis voluimus exponere, tamen potes tu inter computandum, vbi hæc ſemel intellexeris, compendio vti, computando non omnes gradus caloris ſeorſum, & omnes frigoris, qui in ſimplicibus ſunt, vt hucuſque fecimus, ſed eos tantum qui denominationem tribuunt. Nam cum reliqui gradus bene attemperati ſint, numeratis illis ſolum qui denominant perinde cædet computatio, ac ſi omnes connumerentur. ita igitur ſe habent reductiones, & hæc eſt methodus generandi gradum quemcunque ex ſimplicium petmiſtione. quare cauendum eſt, ne ea quę à pharmacopolis medicinales materiæ appellantur (cuiuſmodi ſunt in liquidioribus oleum, in ſolidioribus cera) incautè permiſceamus medicamentis alterantibus, ſed pro illis aut detrahentes gradui aut aliorum vires intendentes. ſunt enim huiuſmodi medicamenta natura ſua temperata, ſed quæ temperata ſunt contundunt vtrorumque contrariorum vires, & omnia quibus cum permiſcentur remittunt, eádem ratione qua monſtratum eſt remiſſum remittere intenſum. Verum fit ſæpe vt medicus indigeat medicamento aliquo certi gradus quod ad manus non ſit, & velit illud ex compoſitione ſibi comparare, tamen non adſint æqualiter diſtantia ab illo gradu, quæ illum poſsint reddere in portionibus æqualibus. fit quoque vt etiamſi duo illa medicamenta adſint, velit medicus tertium aliud, duo væ alia aut etiam plura permiſcere, quæ ad redendum illum gradum ſint aut remiſsiora quam oportet aut intenſiora, aut partim intenſiora, partim remiſsiora, tamen videantur medico neceſſaria, ad medicamentum, quod parat, propter ſecundas aliquas virtutes, aut tertias (non enim ſolum gratia attemperandi qualitates primas miſcemus medicamenta, ſed

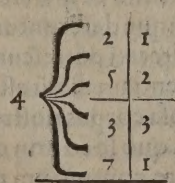
plærunque

plærunq; etiam ad componendum primas cum ſecundis) vt ſi fors ferat, vt vellim ego cõponere medicamentum calidum tertii gradus & adſtringens mediocriter, & adſint tria medicamenta, alterum calidũ in ſecũdo, alterum in quarto, ſed nullum horum adſtringat; adſit tertium, quod adſtringat, calidum in primo. neceſſe eſt tertiũ hoc admiſcere, quod tamen perturbat proportionẽ primarum qualitatum. opus ergo eſt ſcitu quot portionib⁹ ſingulorum opus ſit. fuerit ergo magnum operæprecium regulam inuenire, qua poſsimus dicere ex quibus portionibus quorũ medicamentorum qui gradus producatur. docuimus enim hactenus inuenire cum tot portiones talium medicamentorum miſcentur, qui gradus fiat, tamen modo videndũ eſt, vt ex talibus totq; medicamentis talis gradus fiat, quot ſingulorum portiones accipiendæ ſint. quod eſt apprimè ad dictos vſus neceſſarium. hæc docet breuiſsimè & apperiiſsimè regula allegandi (ita vocant) qua vtuntur & qui confundunt metalla, & qui merces miſcent. fit alligando numeros medicamentorum ſimplicium numero medicamẽti, quod paramus. ſed quoniam alligare plures numeros fuerit difficilè, promptiſsimũ erit alligare per binorios. ſed vt alligentur duo numeri vni alteri oportet alterum eſſe maiorem alterum minorem eo cui alligantur. atque non aliter alligantur, quam medicamento minoris gradus toties ſumpto quoties numerus cui fit alligatio ſuperatur à medicamento maioris gradus, & medieamento maioris gradus ſumpto toties quoties medicamentum minoris gradus vincitur ab eo cui alligatio fit, vt patet in hac figura.

Ex vna portione calidi in quarto & duabus calidi in primo fiunt tres portiones calidi in ſecundo. medicamentum, ſcilicet primi ſumitur bis, quia mendicamentum ſecundi bis ſuperatur à medicamento quarti, & medicamentum quarti ſumitur ſemel, quia medicamentum ſecundi ſemel ſuperat medicamentum primi.

Si miſcemus medicamenta quatuor aut ſex aut plura, numero pari, alligentur per binarios. vt ſi ex medicamẽtis quatuot, quorum vnum ſit ſecundi, aliud quinti, aliud tertii, aliud ſeptimi gradus, paramus medicamentũ miſtum quarti, ſumimus medicamenti ſecundi portionem. 1. medicamẽti quinti portiones. 2. medicamenti tertii portiones. 3. medicamenti ſeptimi, portionem vnam, & fiunt portiones ſeptem medicamenti quarti vt in hac figura.

Sumitur medicamenti ſecundi portio vna, quia medicamentum quinti ſemel ſuperat medicamẽtum quarti. & medicamenti quinti ſumũtur portiones. 2. quia medicamentum ſecundi bis ſuperatur à medicamento quarti. hic binarius ligatur per ſe: ſecundus per ſe. ſumuntur medicamẽti tertii portiones. 3. quia medicamentum ſeptimi ter ſuperat medicamentum quarti, & medicamenti ſeptimi ſumitur portio. 1. quia medicamentum tertii ſemel vincitur à medicamento quarti.

Quod ſi in ſecundo binario non ſunt duo numeri quorũ alius ſit maior, alius minor gradu, quem paramus, aut medicamenta ſunt in numero impari, fiet facilimè tunc quoq; grad⁹ quem paramus. Ex medicamentis maioribus aut minoribus miſtis fiat medicamentum vnum, & illud alligetur gradui quem paramus. ſi impar numerus medicamentorum eſt, id quod excedit mediocritate, admiſceatur cũ vno aliorum vt par numerus fiat, & deinde quæ ſupererint alligentur per binarios. Quanquam ſcio poſſe hæc breuius efficere, eos qui ſint arythmeticæ artis peritiores, ſed ego prçterquam quod in ea arte parum ſum verſatus, malo rudiuſcule hæc docere, quam obſcurior euadere.

Ex dictis facile eſt intellectu, falsò dixiſſe Auerroem huiuſmodi graduum qui in medicamentis ſunt, inuentionem, & permixtionem, vt ex ea hic aut ille gradus fiat, non poſſe confirmari experimento, ſed ſolius ratiotinationis eſſe opus. Nam quòd medicamentum hoc ſimplex calidum eſt in primo, illud in ſecundo à ſolo experimento deſumptum eſt. Igitur quòd ex hoc medicamento & illo, reſultat aliud tali gradu calidum, idem experimentum poteſt confirmare. Si ſcilicet calfacit manifeſtè, ita vt ratiocinatione non ſit opus, neque tamen lædit, inſigniter. Iam verò quòd in vnoquoque gradu dictæ portiões caloris & frigoris ſint ſecũdũ eas quas dixim⁹ pporriões, confirmat experimentum coniunctum cum ratione. ſenſus, ſcilicet, docet id quod ex hoc medicamento, quod calidum in primo eſt & illo quod eſt calidum in tertio, reſultat, eſſe calidum in ſecundo. ratio tamen per eas omnes demõ-

ſtrationes quas diximus, docet niſi talis eſſet in vnoquoque gradu caloris ad frigus proportio, non poſſe ita contingere, vt factum ſenſus docet. ſunt igitur hæc omnia, præterquam quòd firmis monſtrationibus confirmata, vel ſenſui euidentia, ſed de his ſatis.

¶ Caput decimum. De venenis.

GAlenus libro tertio de ſimpl. medi. facul. capite decimo octauo ita ſcripſit: eorum ergo medicaminum, quæ frigore interimunt, nullum genere lethale eſt, ſed ſola quantitate. at in erodentibus putrefacientibus atque excalfacientibus haud ita ſe res habet. Quibus verbis apertè ſignificauit, quod in illo & tribus proximis capitibus diffusè ſatis docet, venena eſſe duplicia, quędam calida, quędam frigida: calida eſſe lethalia toto genere, frigida quantitate tantum, nulla tamen frigidorum pharmacorum eſſe genere deleteria. dicuntur verò illorum nonnulla genere, nonnulla quantitate venena: non quod aliqua illorum ſint, quæ in quauis quantitate etiam minima necent, nulla eñ talia ſunt, ſed ipſa etiam genere deleteria niſi quantitate quadem certa ſumantur, poſſunt citra noxam bibi, nullum ſiquidem eſt naturale agens, quod ad agendum commodam quantitatem non exigat, aliqui eſſet actionis infinitæ. non itaque proinde genere hæc, quantitate illa deteriora dicũtur, ſed quòd quæ quantitate talia ſunt, niſi quantitate commoda bibantur, poſſunt vſqueadeo vinci vt pro veneno alimentum fiat. quod verò genere eſt tale nulla quantitate poteſt nutrire, quanquam in alioqua non interimat. hęc itaque docet Galen. loco citato ex. 3. de ſimpli. med. quæ eadem docet. 3. de temp. capit. 4. Tñ libro quinto de ſimplicium medicamentorum facultate capite decimo octauo contrariũ prorſus videtur docere, dicens, multa venena frigida eſſe genere deleteria. ſunt illius verba hæc: quædam autẽ totis ſubſtantiis nobis contraria ſunt, proindeque ſi vel minimum eorum aſſumptum fuerit omnino lædent qualia ſunt dryopteris & pityocampe & tapſia & ſolanum manicum & hydrargiros & fungorum nonnulli. præterea ſaliua & fel venenatorum animalium. nam talia omnia genere ſunt deleteria non quantitate. hæc ille quo loco conſtat nonnulla calida & plæraque frigida medicamenta recenſeri, cum tamen omnia genere deleteria non quãtitate dicantur. Controuerſiam hanc non alia ratione ſpero decidi poſſe, quam modò quo calida & frigida in corpus noſtrum agunt planè intellecto. diximus verò hunc nos in primo huius operis libro capite vndecimo quod vellem perlegere eũ qui in hunc locum inciderit, quo hæc radicitus intelligat. illhic monſtrauimus calida recalfacere noſtrum corpus, quod à nobis priùs incaluerint, frigida refrigerare, non quod refrigerentur (neque eñ eſſe in noſtro corpore refrigerandi cauſam) ſed quòd propter ſubſtantiam impatibilẽ non calfacta, pſeuerent. hoc ipſum habent venena, ſunt enim & ipſa alterantia medicamenta, habent verò plus aliis, frigida, quòd comminuũtur, comminutaque deferuntur ad cor, calida, quòd ex modo ſuæ ſubſtantię cum primum à noſtro calore incipiunt alterari putreſcunt, putrefaciuntq; viſcera ipſa. atque hac ratione, vtraque ſunt mortifera. in quam ſententiam dictũ eſt. 3, de temperamentis cap. citato, frigida venena omnino non vinci neq; alterari, ſed ipſa corpus noſtrum vincere: calida partim quidem ipſa vinci, partim verò vincere noſtrum corpus. Ex quo loco non eſt intelligẽdum, frigida nõ poſſe à nobis vinci, & calida poſſe, vt videntur verba ſanare. contrarium enim plenè paulò ante diximus ex. 3. de ſimpl. poſſe ſcilicet frigida ſuperari integrè & nutrire, calida non poſſe. ſed intellige frigida eo interimere ꝙ non vincantur, poſſe tamen vinci non interimentia, calida verò non eò quòd non vincantur, ſed qđ putreſcant. itaque frigida cum interimunt, manent omnino inuicta, cum non interimunt, omnino uincuntur: calida neque omnino inuicta manent aliquando, neque omnino vinci poſſunt. Habẽt eñ frigida bonum exitum vt vincantur, calida vt expellantur. his ita ſtatutis, ſcire licet, nullũ medicamẽtum poſſe eſſe genere deleterium, niſi ſit putrefaciens, aut putrefacientium partium particeps, poſſeq; medicamenta excellenter frigida, habere admixtas partes putrefacientes ratione quarum tota euadãt genere deleteria. talia ſunt omnia medicamenta, quæ frigida quamuis ſint, deleteria genere dicuntur, præſtat huic dilutioni viã Galen⁹, qui cũ loco citato ex. 5. de ſimpli. fungos inter deleteria recenſuiſſet lib. ſeptimo cap. 117. de illis ita ſcripſit, fungus frigida humidaque planta eſt admodum, vnde & proximè ad deleteriam facultatem accedit. et ſane inter eos ſunt, qui etiam interficiunt, potiſsimùm qui natura miſtam habent qualitatem (liceat ita dicere) putredinoſam. hęc Gale. quibus haud obſcurè dixit, fungos etſi frigidi & humidi ſint, deleterios eſſe, quòd habent admiſtam qualitatem putrefacientẽ quod apertè diluit propoſitum enigma.

¶ Caput vndecimum. De ſoporiferis.

DE ſoporiferis medicamẽtis eſt nõ minus difficilis controuerſia ex Gale. verbis. nam primo lib. de cauſis ſymptomatum capi. vltimo docet verè ſoporifera eſſe medicamenta tantum humida, nam quæ ſimul refrigerant non tam ſomnum quam ſoporem faciunt, ex humectatione enim cerebri fit ſomnus, ex refrigeratione ſtupor. ſunt verò illius verba hæc: talia igitur ſunt cum medicamenta omnia, quæ verè ſomnifera ſunt, tum quæ ſic quidem vocantur, inferunt autem non ſom-

num

num modò, ſed etiam coma & carum, & totius corporis torporem. quæcunque autem duntaxat humectant, meritò ſomnifera vocantur. quæ vero profrigerant, neque ſomnum neque indolentiam afferre rectè dicuntur, ſed pro ſomno coma & caron: pro indolentia ob perfrigerationis excellentiam vel prorſus ſenſus priuatiomem, vel certe ſenſum minutum. Hæc habet prædicto in loco. In quinto libro de ſimpliciū.medicam. faculta.capite decimooctauo ita ſcripſit, at ea quæ καταφοράν (id eſt ſoporem) epota faciunt, ac proinde dolorem lenientia & ὑπνωτικά hoc eſt ſomnifera, à plęriſque dicuntur, temperiei ſunt maximè contrariæ iis quæ re vera ſunt anodyna, refrigerant ſi quidem omnia corpus, & ſenſum eò vſque ſtupefaciunt, vt ſi paulo liberalius ebibantur, mortem afferant. Cæterum ad vſum propoſitum optima ſunt, quęcunq; deſiccant. hęc ſententia omnino videtur priori contraria. nam illic dixit ſomnifera tantum humectare, hic ſomnifera refrigerare, neq; ſolum hoc, ſed & commodiora eſſe ad hunc vſum, quæ deſiccant, quā quæ humectant. ſi quis tamen conſideret attentius, inueniet nihil hic dictum eſſe repugnans, ſed omnia conſona. Nam cum ſomnus duplex ſit, quidam naturalis, quidam ſymptomaticus vt. 4. huius operis libro explicuimus, quæ ſomnium naturalē faciunt, hæc ſola in primo de cauſis ſymptomatū verè ſomnifera appellauit, quæ ſymptomaticū, non ſomnifera, ſed ſoporifera potius aut ſtupefacientia. hæc tamen ipſa, quæ ab illo non verè ſomnifera dicūtur, dicit in. 5. de ſimplicibus à plæriſque ſomnifera appellari, atque de illis eo loco diſputauit. hæc vero ſunt non humectantia tantum vt illa, ſed refrigerantia vehementer. quin potius inter ea quæ refrigerando cataphoram inducunt, minus noxia ſunt, quæ deſiccant vt opium, quā quæ humectāt vt cicuta, quandoquidē ſupra ſtupefaciens frigus, obrruēs humor auget malū. horū ſanè medicamentorum vſus perſe ſemper nocet, vitanduſque proinde quoad fieri poteſt eſt, vt docet Gale. 12. Meth. cap. primo: tamen permitttit nonnunquā gratia alicuius ſymptomatis grauius vrgētis vt doloris, aut peruigilii. inter hæc verò minus periculoſſa ſunt dicta cauſa, quę cū refrigeratione deſiccant, quam quæ humectant. quid ergo? nūquid ea tantū ſunt verè ſomnifera, quæ tantū humectāt? lactuca ergo non eſt ſomnifera, neque vinum eſt ſomniferum, neque lac. duo enim horum refrigerant, alterum calfacit. Tamen experimento inuenimus, hæc, & præterea omnia replentia caput, ſiue calida ſint, ſiue frigida, ſomnum cōciliare. fortaſſe dices, hæc ſomnum pręter naturam facere, eò que de illis non diſputaſſe Gal. loco cito. Addesque in horum confirmationem, ſomnum naturalem fieri ex halitibus alimentorum, hæc vero habere vires medicamentoſas, quibus ſumnum conciliant non naturalem. Sane hæc valde dura ſunt. nam hac ratione nulla poſsint eſſe medicamenta ſomnifera, quinpotius contradictionem inuoluet dicere, medicamenta, verè ὑπνωτικά. Nā quę talia fuerint, erunt tantum alimenta. non ergo ita res ſe habet: ſed ſunt aliqua verè ſomnifera medicamenta, quæque naturalem ſomnum inducunt. Huiuſmodi ſunt, quæ alterant quidē, ſed nō eatenus, vt morbum aliquem inducant. hæc enim cum morbum non faciant, neque ſomnus, quem faciunt, erit ſymptoma. Monſtratum ſiquidem eſt in quarto huius operis libro, ſymptoma omne naſci ex morbo. Lactuca igitur refrigerat, ſed non facit ſomnum primario refrigerando, ſed humectando modice, ſecūdario refrigeratio etiam iuuat, vt lactuca ſomnū faciat. quanquam ea refrigeratio ſola nō faceret ſomnum. nā qui à ſola refrigeratione fit eſt ſtupor, eum non faceret lactuca. non eſt ſiquidem illi tanta refrigeratio verum ea quantulacunque eſt admota humori, potius confert ad ſomnum, quam vt impediat, contra ac calor qui potius impedit, quam iuuet. quare vinum humectando fit ſomniferum, quippe quod eſt calidum. Ergo verborum Galeni is eſt ſenſus. ſunt verè ſomnifera, non quæ tantum humectant, ſed quæ tantum humectando ſomnum conciliant, idque primario, ac præcipuè. Vnde fit, vt ſomnus ex lactucis, vino, lacte, & ſimilibus, naturalis ſit, niſi intentione fiat præter naturam. Scimus ſiquidem ex tractatione de cauſis ſymptomatum, omne accidens naturale intentione fieri poſſe ſymptoma: & omnem cauſam accidentis naturalis effecientem multitudine fieri poſſe ſymptoma. ſed de medicamentis ſomniferis hęc ſit ſatis dixiſſe.

¶Caput duodecimum. De medicamentis pus mouentibus.

PVS MOVENTIA DOCET GALENVS EO DIFFERRE AB emollientibus, libro quinto de ſimplicium medicamentorum facultate capite ſecundo quòd emolliētia calida ſunt, & nonnihil ſicca, tamē ſuppurantia ſimilimū copori calorem producentia, humorem, qui in eo eſt, neque conſumunt, neque augent. quibus verbis apertè ſignificat, ſuppurantia collata corpori inflammato temperata eſſe, quanquam dixerat paulo ante, & poſt modum repetit non ſemel, illa eſſe calida & humida. quę tamen ipſemet ita interpretatur capit. octauo eiuſden libri. Eſt autem (inquit) propoſitum diffinire, qualis ſit vniuersè pus mouentium natura.

dictum autem eſt, quòd modicè eam humectantem, & calfacientem eſſe oporteat: quod aliis verbis eſt, vt neque excellat, temperiem corporis ipſum immutantis, neque ab ea deficiat, ſed quoad fieri poſsit ſimile ſit. hæc Galenus. ſed ſi non ſumus obliti eorum quæ de gradibus alterantium medicamẽtorum diximus, conſtat ea, quæ corpori à quo alterantur euadunt ſimilia, temperata eſſe, neque calida neque humida, itaque videntur hæc Galeni loca ſignificare, medicamenta ſuppurantia eſſe temperata exquiſitè. tamen hæc doctrina non ſatis videtur conſtare cum aliis eiuſdem autoris verbis. Nam quorſum naturam hãc medicamentorum finiens, totiens dixit calidam & humidam eſſe, ſi temperata eſt exquiſitè? ſed quod quarto libro Methodi. capite quinto ſcripſit, videtur eſſe aduerſiſsimũ. nititur enim illic monſtrare, ſuppurationem eſſe putrefactionem quãdam, eòque (inquit) fit, vt à calidis & humidis plurimùm adiuuetur, quoniam, ſcilicet, calida & humida ſunt putrefacientia. Docuit præterea idem Galenus in tractatione de ſimplicium faculta. ſuppurationem non eſſe opus ſolius naturæ, vt carnis generationem: neque ſolius medicamenti, vt exæſionem carnis, aut corroſionem, ſed partim eſſe naturæ, partim medicamenti: ergo ſi medicamentum aliquid præſtat perſe in ipſa ſuppuratione, non tantum debet ſeruare temperiem partis, & prohibere, quod impedit, vt faciunt carnem generantia, ſed alterare etiam aliquid, quæ alteratio nulla eſſe poteſt, præter calefactionem & humectationem. Adde materiam eorum, quæ inter ſuppurantia recenſentur à Galeno, calidã eſſe & humidam, aquam calidam, & calidum oleum, & cataplaſma ex farina ordeacea, & talia omnia. Dicunt quidam, ſumpta occaſione ex capite quinto libri quinti de ſimplicibus, ſuppuratoria medicamenta alterare calfaciendo & humectando ſuccum contentum in inflammata particula, tamen partis ipſius temperiem exacte conſeruare inalteratam: itaque eſſe ad membra medicamenta temperata, tamen gratia alterationis ſucci, quem putrefaciunt mediocri illa putredine, dici calida & humida. In hac reſponſione ſunt duo difficilia; primum, quòd vſus olei, & aliorum ſuppurantium nõ eſſet aduerſus calidis vlceribus, neque enim ipſas carnes putrefaceret, quas non alteraret. reſpondes, ſed, quanquam carne non impleret, quia non detergeret, quantum in vlcere conuenit, cum temperiei partis eſſet exactè ſimile, non corrumperet. quàm verò noxius illis vlcerib⁹ hic vſus ſit, vide apud Galenum tertio libro Metho. capite tertio. Prȩterea non video, qua ratione ſucci, qui perſe humidiores ſubſtantiæ ſunt humectentur à talibus medicamentis, membris ſiccioribus inalteratis. quare ego controuerſiam hanc, ſi poſſum, diſtinctiùs vellem dirimere, hinc ſumpto principio. In ſuppuratione duo debent experi à medicò: primum, vt pus optimum ſit, ſecundum, vt fiat quam cellerimè, ita enim optimè ægrotanti proſpicitur. poſſunt verò duo hæc æqualiter contingere, aut non æqualiter, ſed alterum plus altero. Illud pus eſt optimum, quod minimæ putredinis eſt particeps, cum tamẽ nullum ſit omnino expers putredinis: illud eſt deterrimum, quòd maximè illam participat, vſque adeo vt ſi multam admodum ſubeat putredinem, non amplius pus dicatur, ſed ſuccus putris. putrefaciũt vero calida & humida, non tamen quæcunque quouis gradu ſunt calida & humida, ſtatim ſunt putrefacientia, ſed ea tantum quæ valde talia ſunt, quæ verò his ſunt minùs multo calida & humida, putrefacere etiam illa poſſunt (calor enim cum humore ſemper eſt putrefaciens) ſed non tam mala putredine, quam quæ ſeptica ſunt: ſed mitiori quadam, quæ ſuppuratio dicitur (eſt enim nihil aliud ſuppuratio, quam putrefactio quædam mediocris, quæ quantò à magna putrefactione recedit magis, tãtò accedit ad concoctionem) igitur non dubium eſt, calida & humida moderatè, poſſe pus gignere, putrefacientia ſcilicet, quia calida & humida, ſed non integrè, quia moderate ſunt talia, ea etiam quæ naturali partis inflammatæ temperamento ſunt exactè ſimilia, poſſunt pus gignere. Nam conſeruant temperiem calidam & humidam, quæ præter naturam eſt eo tempore in particula inflammata, permittens putreſcere ſuccum, & obſiſtens partis putredini. Nam medicamentum, quod imponitur parti præter naturam affectæ, exactè ſimile naturali partis temperiei, habet vim conſeruandi partẽ, & nullam habet affectus præternaturam curandi. Ergo non eſt dubium, poſſe etiam medicamenta exactè ſimilia parti ſuppurare, non quidem alterando ſuccum ad humorem (eſt enim ipſum medicamentum illo ſiccius) ſed conſeruando calorem & humorem, & inſuper, ſua ſubſtantia, quę eſt emplaſtrica, cohærcendo interius effluuium, vt contentum illic computreſcat. ſi igitur & quod certo gradu eſt calidum & humidum, & quod exactè æquale eſt parti ſuppurat, ſuppurabunt profectò & quæ in medio horum ſunt calida & humida. Conſtatque hæc quò plus participant caloris & humoris, eò citius putrefacere, ſed vt citiùs, ita deteriori putredine, quia accedunt ad ſeptica magis. quò verò minus earum qualitatum habent, eò lentiùs putrefacere, quia eò plus accedunt ad partis naturam: ſed vt lentiùs faciunt, ita melius pus conficere. Itaque vtraque ſuppurant, tamen æqualia optimum pus faciunt. neque tam innoxiè id faciunt calida & humida, quanquam citius etiam quam illa ſuppurare, nihil prohibet. proinde ergo Galenus genus ſuppurantium calidum & humidum eſſe dicit, quia nonnulla ſuppurant humectando perſe, & quæ illorum minimè ſunt humida, humectant etiam quodammodo humorem qui illic eſt præternaturam, fouendo. dicit rurſus horum genus exctè ſimilimum, quia quæ exactè talia ſunt, optimum pus faciunt, & quantutiſsimè.

quare hæc illis meritò præferuntur. Iam verò neque illud difficillè eſt ſcitu, cur ſuppurantia obſint cauis vlceribus. Nam quæ calida & humida ſunt, colliquant putrefaciendo, quæ vero parti ſunt ſimilima in calore & humore faciunt vlcus ſordum, cum ſua ſubſtantia, quando liquida infunduntur, tum etiam quia in illis vlceribus opus eſt ſiccantibus & detergentibus, atque ita ſordidum fit vlcus non ſolum ab iis quæ humectando moderata ſunt, ſed etiam ab iis quæ minus deſiccant, quam oportet. neque rurſus illud quod obiiciebatur, non poſſe medicamentum, quod carnem non alterat, ſuccos humectare, eſt difficille. carnem enim non alterant medicamenta illa, quia ſimilia ei ſunt, ſuccum verò putrefaciunt, non quia humectant perſe, ſed vt explicuimus, quia obſtruentia cohibent effluuium, & conſeruant calorem & humorem præternaturam. illud quoque quod ex quarto Methodi additum eſt, dictis conſonat. Argumetatur, ſcilicet ſuppurationem putreſcentiam quandam eſſe, quia à calidis & humidis iuuatur, id quod nos quoque monſtrauimus. quin etiam monſtratum eſt, ſi quæ ſuppurant quæ ad carnem neque calida neque humida ſint, hæc etiam calfaciendo & humectando quodammodo facere. quare pro ſuppurantibus quoque, atque pro nono hoc libro iam ſatis diximus.

[library stamp]

Contro-

CONTROVERSIARVM MEDICARVM ET PHILOSOPHICARVM LIBER DECIMVS.

PROOEMIVM.

NIHIL EST QVOD TAM REDDAT MEDICVM ALIIS hominibus admiradum, quàm pars prognoſtica, quippe quæ ſola videtur eſſe ſupra humanam conditionem. proinde diuinus Hippocrates cùm reliquarum medicinę partium laudes operibus oſtendat, potiuſquam verbis celebret, tamen prognoſticam multis nominibus commendauit, & quòd maior fides habeatur medico, qui, quæ ægro euenère, aut eueniunt modo, aut euentura ſunt, edicit, eòque plures ſe illi audeant concredere, & quòd etiam cum ægrotantes intereunt, credatur culpâ vacare, ſi prædixit, quòdque prægnoſcendo futuras affectiones meliùs multo curationem moliatur. meritò igitur magnæ habentur gratiæ, Hippocrati primum, qui partis huius, vt & bonorum omnium, nobis autor extitit, deinde & aliis omnib⁹, qui in hac parte laborauerunt, de arte medica optimè meriti. eſt enim hæc pars difficillima, quò factum eſt, vt pauci ſcripta Hippocratis & Galeni de prædictione commentariis proſequuti ſint. tamen cum tam honorificum eſſe medicis prædicere apud ægrotantes, omnes intelligant, omnes tẽtant prædicere, quanq̃ non omnes eodem modo: ſed alii temeritate quadam fortunam experiuntur, alii aſtu circũſtantibus imponunt: perpauci arte & prudentia præſagiunt. Sunt qui nihil eſt tam alienum ab humano ſenſu, quod negent ſcire ſe, nihil tam abditum, quod non vaticinentur, tam conſtanter proferentes, quam ſi naturis rerum imperare poſſent, qui tamen ſtatim ac incautè protulerũt, fortunam deprecãtur, atq; quod in mendacio deprehenſi cauſari poſsint excogitant. Alii proferunt ambigua quædam, vt Apollo ex tripode, aut ſi minus hæc poſſunt, aiunt modò, negant ſtatim, nequis ſit rei euentus, quem non prædixerint. quibus artibus apud imperitum vulgus admirationem cõſequuntur, tamen apud ſapiẽtes ſunt ridiculi, & tam habentur medaces cum vera dicunt, quam cum mentiuntur: vt cõtra, qui loquuntur prudẽter, laudantur meritò, etiam cum deerrant. ſcilicet, nunquam errare nulli mortalium contigit, rariſsimè errare, contingit peritis & prudentibus. quos primum omnium decet nihil polliceri, quod præſtare non poſsit ars: deinde, quæ dicent, proferre non vt diuinatores, ſed vt artifices. nihil tamen eſt, quod adeo referat medicum præſentire, quam morborum inſignes mutationes, in quibus dierum natura, maximam putatur vim habere. proinde operę precium fuerit, ante alia diſputare, vnde his ipſis diebus accedat iudicandi vis, & reliquas de criticis diebus controuerſias dirimere, deinde ad ipſas morborum iudicationes properare.

¶ Caput ſecundum. An ſit diebus criticis vis à radice ſuperna.

DIes decretorii illi dicuntur in quibus frequentiſsimè & tutiſsimè ſolent morbi iudicari. Gal. 3. lib. de diebus decretoriis huius rei cauſam in ſupernorum corporum motum reiicit. Sunt qui Galeno hac in parte contradicant, cum Auerroe cenſentes morbos in hoc aut illo die potiuſquam in aliis iudicari, non ex cœleſtibus corporib⁹, ſed ex ꝓportione agẽtis ad id quod patitur, cõtingere. quorum ratio hęc eſt præcipua. toto morbi tempore eſt inter naturam et morbi cauſam pugna quædam, qualis inter naturales cauſas contingit, ſimilis ſcilicet ei quæ inter ignem & lignum vſque ad combuſtionem fit. non enim minus naturalia agentia ſunt, virtus noſtra naturalis, quę in temperamento cõſiſtit, & morbus qui corporis humani eſt præter naturam affectus, quam ignis & aqua. criſis tempus eſt terminus actionis & victoria, ſi bona eſt criſis, naturæ, ſi mala, morbi. Sed in aliis actibus naturalibus

bus,vt gratia exempli ligni combuſtione,finis actionis aduenit ex proportione potentię agentis ad reſiſtentem patientis corporis.proinde enim à philoſophis omnibus dictum eſt, præcipuè ab Ariſto.velocitatem motus fieri ex proportione potentiarum agentium ad patientes, qm̃ ſcilicet ex modo huiꝰ proportionis, finis actionis aut citiꝰ aut ſerius aduenit.Igitur eàdem ratione in morbis criſis ex radice inferiori (ita vocãt potẽtias agẽtes et patientes)non ex motu corporum cœleſtiũ cõtingit. Adde multas actiones eſſe quæ certis diebus & ſtatis periodis contingunt,quas tamen ne ipſe Gale. motibus cœli tribuit,ſed modo motus cauſarum,infernarum.exemplo ſunt periodi in febribus intermittentibus. Cœterum quanquam hi probabilia loquantur,multo veriorem eſſe cenſeo Galen.opinionem.quam his rationibus ex eodem deſumptis confirmo.quæ elementorum virtutibus fiunt,non tantum ordinem tuentur,quantumquę à corporibus cœleſtibus aguntur.illa enim mutabilia ſunt & incerta, hæc ſtabilia & firma,ab aliis corporibus inalterata, agitãta certo quodam & æterno ordine.Igitur ordinatum motum & perpetuum,& qui veluti ex naturæ lege,ſeptimo gratia.ex.aut.14. terminatur,non eſt probabile caſu aliquo fieri, ſed ex motu aſtrorũ,qui eſt impermutabilis,pẽdêre.Nam quę caſu aliquo fiunt,ſtabilia non ſunt,neq; ex his quę plærunq; contingunt. Sed vis criticorum dierum, bis mille abhinc annis à probatiſsimis antiquorum obſeruata eſt, & memoriæ poſteritatis tradita.adde quòd ſi proportio potentiæ agentis ad reſiſtentem faceret,morbos his aut illis diebus terminari,cum hæc variare poſsit,aut mutata ſucci quantitate, aut imminuta aucta væ virtute, ſinguli dies poſſent eſſe decretorii. nam ſi in morbo qui ſeptimo die erat iudicandus,tantillum ſucci detrahas addas ve,facies vt ſexto aut octauo iudicetur.quare cum proportio in ſingulis naturis & in ſingulis morbis permutetur non poſſent morbis omnibus & naturis & regionibus & ætatibus & temporibus eſſe iidem decretorii dies.pręterea quanquã ex ratione proportionis fieri poſſet,vt in his aut illis diebus frequenter morbi iudicentur,tamen vt in his tutius in illis minus tuto,quod ad fidem pertinet criticorum dierũ, ratione nõ fieret.nam cum morbus hic propter hanc proportionem in ſeptimo die iudicetur,ille propter proportionem aliam,in.14. vnde naſcatur vt ſeptima die criſis tutior ſit & perfectior? præterea niſi hoc ab aliqua cauſa ſuperna penderet,non eſſet quod homines eiſdem diebus morerẽtur,ex quibus ſuperſunt,vt Hipp.3.progn.docet.non enim neceſſe eſt ignem eodem tempore à lignorum congerie ſuffocari,quò ligna ab igne comburerentur.eſt ergo probabiliſsimũ vim criticorũ dierum alicui cæleſti motui adſcribi debere ſed inter aſtra quod magis humoribꝰ pręſidet,eſt,vicina nobis,luna.meritò ergo motus humoris morbi tribuetur motui lunæ.maximè cum ea quæ experimẽto cõperta ſunt magnopere cũ illiꝰ motu quadrent,id quod hac ratione inuenit Gal. Menſis peragrationis lunæ conſtat.27.diebꝰ & octo horis,menſis illuminationis.26.diebꝰ &.12.horis.additis tribꝰ diebꝰ, quibꝰ deliteſcit,fit mẽſis ex.29.diebꝰ cũ dimidio.Cõputatio dierũ decretoriorũ,quorũ vis lõgo experimẽto cõſtat,nõ quadrat cũ mẽſe peragratiõis,neq; cũ mẽſe illuminationis: cœterũ ex his duobꝰ cõfuſsis alter mẽſis reſultat,qui mẽſis medicinalis appellat̃,cũ quo oĩa,quæ de dierũ decretoriorũ numero ab Hippocrate ſcripta ſũt,mirificè cõueniũt.Nã ex.27.diebꝰ & octo horis ab altera parte:ab altera.26.diebꝰ & 12.horis,cõſtituũtur.53.dies &.20.horę,quorũ dimidia pars eſt.26.dies.&.22. horę.his igit̃ cõſtat mẽſis medicinalis,qui in hebdomadas diſtributus,continet dierũ decretoriorũ terminos.collegimus igit̃ ꝓbabiliter dierũ decretoriorũ vim ex lunæ erroribus pẽdêre.neq; ſane tã eſt ſimilis ratio circuituũ febriũ,criticis diebꝰ,vt ſi illorũ cauſa nõ reiicitur in aſtra, ſtatim oporteat, neq; criticorũ cauſam ſupernis cauſis adſcribi:nam multa ſunt quæ dierũ criticorũ vim ex cauſis peculiaribꝰ nõ pẽdère indicãt, vt ordo perpetuus,& fides,ſecuritaſq;,& alia quę in argumẽtis tetigimus.Nam ſi in circuitibus eſt ordo, alia certè nõ ſunt,& ille ipſe non tam perpetuꝰ. mõſtrauimus ſiquidẽ in quinto huiꝰ opis libro,ex paucitate materię (eadẽ eſt rõ multitudinis) aliũ ex alio circuitũ fieri, vt quintanã & ſextanã ex quartana, & ex quibuſuis ſuccis erraticam.Certè cui ꝓ ratione vis eiꝰ quę eſt in criticis diebꝰ, dicta non ſuffeciẽt, multò minus faciet ſatis cauſa,quam Amatus luſitanus commentus eſt,qui dies morbi confert numeris cantus,quia vt inter numeros quidã ſunt diſſoni primo,quidam aſſoni,ita(inquit)inter dies.eòque dies numerorũ diſſonantium primo, cauſa diſsidii,dicit,ad pugnam agere morbum & naturam,quę in conſonis diebus ,cauſa ſimilitudinis cum primo,quietem agunt.ratio hæc nulli(arbitror) ſatisfecerit quantumuis beneuolo. Nam præterquam quòd ridiculum eſt conſonantiis vocum articulos morbi,res adeo diuerſas cõferre,& hinc putare rationem quampiam reditam eſſe,tamen neque illi imaginationi effecta reſpondent.Nam vt ipſemet præſcriptis numerorũ tabellis dicit,vigeſimus eſt conſonus primo.&.18.&.16.ſunt diſſoni·tamen conſtat vigeſimum eſſe primi ordinis decretoriorum,tertium à ſeptimo,&.12.&.18.minimè iudicantes.non ergo numerus punctorum diſſonantium primo, reſpondet diebus decretoriis, & conſonantium non iudicantibus.Sed nugari ſæpe volumus,vt nouarum rerum inuentores ſimus.

¶Caput ſecundum. An dies decretorii integri debeant aſſummi ad computationem.

Sunt

SVnt qui putent in computatione dierũ decretoriorũ de ſingulis diebus naturalibus qui.24.horis conſtant, præſcindi debere ſingulas horas quatuordecima parte minus.quorum rationes ſunt hę. medicinalis menſis conſtat.26.diebus &.22. horis,& hunc oportet in.4.ſeptimanas diuidi,igitur prima ſeptimana conſtat.6.dieb⁹ &.17.horis cum dimidia,atque ita alię omnes ſed ex.6.dieb⁹ &.17. horis cum dimidia,vt licet ſupputanti clarè conſpicere,non poſſunt ſeptem dies conſtitui, niſi de ſingulis diebus detrahatur hora vna, minus parte.14. Hoc contẽdunt Hippocratem docuiſſe.3.progn. contex.5.ita dicentem, fieri verò non poteſt, vt horum vllum totis diebus eximie numeretur.non enim annus aut menſes totis numerari diebus natura apti ſunt.videtur ergo Hippo. ſentire decretorios dies,non poſſe integros numerari.Sed quantum ego opinor hæc ſententia præter Gale.mentem eſt.nam vt alia multa loca omittam,primo de criſibus cap.17.ita inquit.In primo quidem die,ſic verò ex me omninò intelligas, totum ex nocte & die tempus in.24.horas partitum., Igitur nõ eſt dubium iam,quæ ſit Gale.ſententia, cum ipſe tam diſtinctè fuerit locutus.ſed monſtratur hoc idem ratione.ſi à diebus præſciderentur ſingulæ horæ, conſtat menſem medicinalem.28.diebus medicinalibus concludi, qua ratione,& quatuor integris ſeptimanis.nullæ igitur ſeptimanæ computarentur cõiunctę, quomodo ſecundo de diebus decretoriis ſecundã & tertiã cõputari dixit,neq; tres ſeptimanæ viginti concluderẽtur diebus.quemadmodum docet.3.prog.com.5.Præterea fieret vigeſimus primus decretorius,quanquam nihil magis proclamatum eſt apud Gal.quam.20.diem decretorium eſſe, & finem tertiæ hebdomadæ,quoniam tertia & ſecunda communem habẽt quatuordecimũ diem,qui vltimus eſt ſecundæ & primus tertiæ ſeptimanæ,vt expreſſe docuit.2.Aphor. com.24.quæ tamen omnia corruerent.Nam.14.decretorius terminaretur.13.& vndecim horis,& ab hoc tẽpore inciperet tertia ſeptimana quare nullũ tempus eſſet commune illis, magisquam primæ & ſecundæ ſeptimanæ.ſed dicent fortaſſe vigiſimum diem naturalem,eſſe vigeſimum primum medicinalem, atque proinde à Gale.vigeſimum decretorium appellari.ſed nec hec verè dicent, quandoquidem ex vigeſimo primo naturali,deſſumit vigeſimus primus medicinalis.4.horas cum dimidia.quare neutro modo,neque loquẽdo de diebus medicinalibus,neque de naturalibus,verè dictum eſſet à Gale.tertiam ſeptimanam vigeſimo die terminari.eſt igitur merum figmentum,dies decretorios non ex die ac nocte integris conſtare.ſed qua ratione reſpondendum eſt ad argumenta contrariæ ſententiæ? non aliter quã paulò ante dictum eſt,menſem ex 4.ſeptimanis conſtare,ſed ſecundam cum tertia communicare vna die,atq; proinde.27.diebus contineri.4.hebdomadas.in eandem ſententiam eſt dictum ab Hipp. illud quod ex aduerſo adducebatur,dies non poſſe integros numerari,nõ quòd ſinguli integri nõ ſint, ſed quòd omnes non habeant hebdomadarum integritatem.nam defectu vnius diei, fit illa cõputatio per diẽ communem.ſed de hac quæſtione ſatis eſt hæc dixiſſe.

❡Caput tertium.Vtrum dies impares ſint in iudicando fortiores quam pares.

VIs decretoriorum dierum tanta eſt,vt cum morbus eſt ſolutus in illorum aliquo, non ſit, quod timeamus recidiuam,cum verò in aliquo aliorũ dierum,qui raro,aut malè iudicant, tã prompta ſit recidiua, vt in hiſtoria virgirnis lariſſę.3. epid.contextu.85.quaſi portentum aliquod Hippocrates retulerit,cum febris eſſet ſoluta ſexto die,non repetiiſſe. Sed.4.lib.Apho.61.ita inquit,febricitatem niſi die impari febris reliquerit, ſolet recidere. quarto de ratone victus Acurorum. contex.73. ſignorum autem multa fiunt in die impari magis quam pari. Quare videtur Hippo.docere ſolos dies impares potentes eſſe ad iudicandum.4.etiam de ratione victus in morb.acutis. cõtex.56.ita ſcripſit, maximè verò numerus impar eſt obſeruandus,nẽpe hi dies in hanc vel illam inclinantes partem,reddunt ægrotos, in cuius capitis commentario Gal.ſubſcribit Hippocratis ſententiæ dicẽs impares multa pollere virtute non ſimpliciter, ſed in acutis morbis eſt intelligendum,vt inſignes in vtramque partem,tum ſalutẽ tum mortem mutationes efficientes. hæc igitur eſt Hippo. & Gale.ſententia.ſed cõtra videtur eſſe quod ab eiſdem autoribus dictum eſt,& experimento inuentum, quartum,quatuordecimum & vigeſimum aprimè eſſe decretorios qui tamen omnes pares ſunt.cum ergo vtrunque ab eiſdem autoribus dictum ſit,videtur cõmoda aliqua ratio excogitanda,quo minus hęc ſibi repugnãtia deprehendantur.quartus dies etiam ſi ſit decretorius,tamen rariſsimè iudicat.quoniam in morbis acutis qui per impares dies ferè ſemper mouentur.3.aut quintus ſubrripiunt criſim, vſque adeò vt archigenes toto ſuæ vitæ tempore bis,& Galen.ſemel,in quarto die criſim factam viderint. vt ipſemet teſtatur.3 de criſibus cap.4.Dies 14.&.20.impares ſunt.nam quanquam à primo die ſunt pares,tamẽ facta computatione à primo die ſuæ hebdomadæ,illorum vnuſquiſque eſt impar.14.5.ab octauo, & 20.à.14.Neque poſſum excogitare aliam rationem,cùm Galenus loco prædicto.4.de ratione victus in acut.com.56.illos impares eſſe apertè dicat, nam paulò ante recitata verba, loquens de imparibus, hęc addit: In acutis quidem hi ſunt, tertius, quintus, ſeptimus,nonus,vndecimus,decemusquartus, & decimusſeptimus.Quare non poſſum non mirari Galenũ qui in hac parte cõceſsit impares multa

pollere

pollere virtute,&.14. imparibus annumerauit,& tamen.4.lib.Apho.61.ſententiam illam aphoriſticam Hippoc.eſſe negauit,hoc ductus argumento, quod in Epid. Hippocrates multos.14.die viderat iudicatos. fortè non ſuccurrerat modus ille computationis, quo.14.dies inuenitur impar, nobis verò ex.4.lib.de ratione victus,ita videtur dicendum,quemadmodum excplicuimus,aut eſt apertè Galenus mendacii damnandus.ſed de his hæc ſatis ſunto.

¶Caput quartum. Vtrum computatio dierum criticorum in muliere quę poſt partum febre corripitur, incipere debeat à die partus, an febris.

CErte vt in nullo affectu eſt,inuentu facilè,à quo die cōputatio quo criſis tēpus inueniat, incipere debeat,in muliere quæ peperit, & poſtmodum febre corripitur,omnium eſt difficillimum.Nam præterquam quod Hippocr.ipſe hac in parte parum videtur ſuis præceptis conſtare,ratio etiam videtur opinioni omnibus ferè medicis communi eſſe aduerſiſsima,niſi alia probabilior enarratio excogitetur.Hipp.3.progn.Aph.12.pari modo(inquit)in mulierib⁹ iudicatiões fiunt à partu.Gale.in cō. principium enumerationis tibi fiat,non quo die cœperint febricitare, ſed quo pepererint.Sed contra eſt,quòd primo de morbis popularib⁹ cōmen.in hiſtoria vxoris Philini, quæ filiā pepererat,&.14.die febre correpta eſt,&.20.animam ægit,apertè terminum morbi a die, quo febre eſt correpta numerat Hippocrates.nam poſtq̄ primū diem dixerat febris,dixit ſextum, ſeptimum,octauum,nonum,decimum,vndecimum,decimum quartum,& vigeſimū.tamen ſi vigeſimo à partu eſſet mortua, inter primum diem febris & mortem,non tot interceſsiſſent dies,ſed ſex tantum. ſunt qui reſpondeant, illud ita intelligi ,non quocunque die poſt partum febris accidat,computationem à partu fieri debere, ſed ſi ſecundo aut tertio die accidat,atque ita in vxore Philini rectè computationem à principio febris incœpiſſe,vt quę quatuordecimo die poſt partum cœperit febricitare. Quorum ratio eſt hæc,nō alia de cauſa computatio videtur debere incipere à partu,quam ex vehementi ſucci agitatione,quę in illo contingit.ſi igitur partus cum febre proportionem aliquam ſeruet eorum motuum , quos ſolent morborum materiæ obſeruare,vt ſcilicet reſpondeat aut ſecundo aut tertio aut quarto die, quod contingit intra tres dies poſt partum,veriſimile eſt morbi materiam in die partus agitatam eſſe primùm, atque proinde computationem illinc fieri,non verò ſi longiùs abſit febris à partu.hanc ſententiam videtur innuere Gal.3.progn.commē.citato,ita dicens: In quibuſdam igitur incipiunt circa ſecundum aut tertium diem à partu,ex quo multi numerare incipiunt futuram iudicationem.ſed res non ita habet,ſed ex quo pepererint numerationem fieri oportet dierum. hanc etiam ſententiam ſignificauit auic. fen.2.quati dicens.de hoc dixerunt quidam,quòd plurimum accidit poſt ſecundum & tertium. Sed contra hos eſt,quod & febrem vxoris Dromæadæ quæ poſtridie à partu acuta febre eſt correpta computauit Hippo.à die febris,primo Epid.par.3.com.27.primo,inquit,die quo rigore & febre correpta eſt,ex præcordiis laborare cœpiſſe,poſtridie eius diei quo riguerat,aluum cōmodè reddiſſe,tertio riguiſſe,quarto dolorem præcordiorum:quinto ſitibundā & faſtidioſam,ſexto obiiſſe.itaq; neq; hic meminit Hipp.diei partus,etiam ſi poſtridie poſt partum febris & rigor aduenit.quare hęc Hipp. ſententia, nec à ſuo autore videtur obſeruata.pro qua nec ratio ipſa videtur ſtare.Nam ſi qui ratione computatio deberet fieri à die partus,maximè propter motionē materiæ,quæ in partu fit, ſed hęc motio non videtur ſatis eſſe efficax cauſa.Nam quantuncunque materia morbi ante febrem ex occaſione aliqua motu ſecundum locum agitetur,computatio nihilominus incipit ab ipſa febre. Nam alioqui, in quacunq; alia febre deberet computatio fieri à tempore neutræ diſpoſitionis,in quo vt indicant dolor capitis,& laſsitudo,& faſtidium,materia incipit agitari.quod tamen non ita fit,ſed à primo die incipit cōputatio febris,quod & in ipſa febre poſt partum videtur fieri oportere.nam conſtitutio morborum,& diſtinctio temporum quæ vniuerſalia vocant fit per inſignes mutationes, quæ in materia contingunt,non latione, ſed concoctione:aut putrefactione.Cum igitur materia in die partus, neq; putreſcere neque coqui incipiat (aliter enim & febris ſtatim fieret)ſed tantum agitetur motu ſecundum locum,vt et in neutra diſpoſitione fieri monſtrabamus,non videtur eſſe,quòd computatio dierū criticorum à die partus incipiat, à quo non incipit ipſius materiæ elaboratio. quæ ratio non minus ꝓcedit ſiue.3.aut.4.die febris fiat,ſiue alio quocunque.hac fortaſſe ratione ductus Auicena loco citato viſus eſt Hippocra.& Gal.contradicere,ita ſcribens,Etſi pepererit mulier deinde accidat ei febris,tūc ſi non computetur ex febre, & non niſi ex partu, eſt illud error. quanquam hunc ſui interpretes ita declarant,non quò antiquis autoribus contradicat,ſed quò illorum ſententiam reddat diſtinctiorem. non enim (dicunt) negauit computationem à partu fieri aliquando, ſed perpetuò fieri ex partu, & nunquam ex febre, illud damnauit.quoniam, dicunt,partui ſuccedente febre,nonnunquam ex par-

tu

tu, nonnunquam ex febre fieri debere. quam rem ita diſtingunt. ſi partus naturalis eſt, atque febris illi ſuccedat, ex febre debet fieri computatio, ſi non naturalis, ex partu, quocunque die febris fiat, ante expurgationem. ſed partum naturalem eſſe dicunt, in quo nec grauia ſymptomata, neque excrementorum accidit retentio, ſed ſymptomata læuia fiunt, & rectè ſuccedit expurgatio. Contra quos tamen eſſe videtur quod & Hippocra. tertio Epid. par. 3. in hiſtoria mulieris, quæ apud frigidam aquam in thaſo habitabat, poſtquam filiam peperiſſet, neque eſſet purgata, tertio à partu die, febre correpta eſt, acuta, cum horrore veniente. Tamen vt licet ex hiſtoriæ contextu videre, Hippocrat. à die febris computationem eſt exorſus, quanquam partus fuerat non naturalis, neque enim (inquit) erat purgata. Igitur neque hic neque ille modus videtur conſtare, neque propoſitis argumentis facile reſpondendi viam aperire. excogitandus igitur alius eſt commodior, non enim ab antiquorum ſententia eſt recedendum. Partus vt hi vltimi proponebãt, naturalis eſſe poteſt, aut non naturalis, differunt hi ſymptomatum grauitate, aut læuitate, & expurgatione, non quæ repente fiat, ſed tamen in præſcripto naturæ termino, ritè, & citra retentionem procedat, ſi igitur nauralis fuerit partus, non poteſt intra terminum expurgationis mulier, niſi fortè ex aliqua procatarctica cauſa, febre corripi, vt quæ ab omnibus excrementis facilè expurgatur, ſi verò partus non naturalis eſt, conſtat ipſum eſſe præter naturam affectum, qui cum ſatis multas operationes lædat, nõ eſt quod non dicatur morbus, partim in temperamento ex affluenti ſucco, partim in praua compoſitione conſiſtens. quæ igitur febris in talibus affectibus intra expurgationis tempus quæ non ritè ſuccedit, fit, ex ipſo partu cenſenda eſt pendêre, atque ita rationem habere febris accidentis. vt igitur in febre quæ pendet ex inflammatione, aut graui vlcere, aut aliquo alio morbo, à morbi ipſius primo die computatio debet fieri, non à febre, ita de partu non naturali & febre rem habere cenſeo. Itaque ſi partus fuit non naturalis computatio debet fieri à partu, ſi naturalis ab ipſa febre. Cœterum etſi poſt partum nõ naturalem febris ſuccedat, quam ex cauſa aliqua procatarctica conſtet eſſe factam, cum hæc non ex partu cauſam duxerit, non eſt quod ab illo recipiat principum computationis. Sed illud quoque animaduertendum eſt, quanquam à Galen. ſit dictum principium enumerationis fiat, quo die pepererit, cautius tamen dici poſſe, quo die incœperit parere, incipit enim moueri materia, non quo die infans in lucem editur, ſed quo graues dolores mulierem præhendunt: quibus multæ tres, quatuor ve aut quinque diebus tenentur. ab horum igitur primo computatio debet incipere, non à quinto. In vxore Philini, meritò computatio incœpit à primo die febris, fuerat enim partus naturalis, ſi quis alius, quippe de qua Hippo. inquit, purgatam ex præſcripto naturæ, & cætera rectè habentem. Cætera de muliere quæ apud frigidam in thaſo habitabat, & Dromæadæ vxore etſi quæ ſunt aliæ, ſcripſit Hipppo. non vt præceptor, ſed vt obſeruator. enarrabat enim in epid. tantum hiſtorias, & captabat experimenta, quo ſententias poſtmodum in Aphor. & progn. reponeret. Igitur quæ de hac quæſtione videntur dicenda hæc ſunt.

¶Caput quintum. An in morborum recidiuis fiat dierum computatio ab ipſis recidiuis, an à primo morbo.

CVm poſtea quam morbus intermiſsit, fit recidua, priorem morbi partem multi medici appellant radicem, & longam deinde ingrediuntur quæſtionen, an recidiua ſit idem morbus cum radice, multaque hinc inde dicunt. Alii negãt eundem eſſe morbum, quoniam prior morbus omnino videtur extinctus, alii concedunt, quia tertianæ febris ſeptem circuitus, idem eſt morbus, etiam ſi inclinatione peculiari illorum quilibet, vſque ad integritatem finiatur. Eorum qui aſſerunt, vnicum morbum eſſe, nonnulli negant ſolui integrè morbum, quem vera recidiua conſequitur, ſed ſenſui occultã quandam morbi partem manere, dicunt, atque eodem modo in febribus intermittentibus accidere, quod ſi tamen aliquando morbus integrè extinctus eſt, non amplius fieri poſſe recidiuam, ſed alterius morbi nouum ortum, & ſicubi Galenus tertianam febrem dixit exquiſitè finiri in integritatem, in febrem latentem ſenſum intellexiſſe. Alii non ita dicunt, ſed paroximos intermittentium febrium ſimul, & recidiuas cum radicibus eſſe morbum, non quidem vnicum in eſſentia propria (nã hæc intermittit) ſed in cauſæ morbi vnitate, quoniam recidiua non ex alio ſucco fit, ſed ex reliquiis eius ſucci qui priorem morbum peperit: cauſam vero hanc (ſi quis vltrà interroget) qua paroxiſmus cum paroxiſmo, & recidiua cum radice idem morbus eſt, non eſſe coniunctam (hęc enim in ſingulis paroximis conſumitur) ſed antecedentem, in qua adhuc reliquię relinquantur, quas aut putreſcere, aut coqui opus ſit. videtur horum opinioni fauere Hippocretes qui epycratis vxorem cum die vigeſimo ſeptimo fuiſſet à febre libera, iterum trigeſimo quarto correptam.

eſſe

eſſe ſine igne ſcribit.quare videtur ſolutę omnino febri ſuperuenire recidiua,atque ita nõ eſſe eundẽ morbum perpetuitate affectus.addunt quò vnica computatio ſit vocatę radici & recidiuæ non opus eſſe vnicum perpetuitate affectus eſſe morbum,ſed materiam eſſe eandem.Nam inſignes mutationes quæ obſeruantur, per dies decretorios, ſunt in materiæ alteratione, haud quanquam in ipſa eſſentia febris. Itaq; quam aliquando fieri poſsit vt recidiua cum radice vnicus ſit morbus,& ſecundus paroxiſmus cum priore,perpetuitate affectus,eò quod remiſsio ſola ſit,ea quæ dicitur intermiſsio, verumtamen id non perpetuò ita fieri in morbis quos recidiuę ſuut cõſecuturę opinantur,ſed poſſe interim eã temperiem,in qua morbi eſſentia conſiſtit, extingui,& ſurſus putreſcentibus prioris morbi reliquiis recidiuam fieri: quoniam verò non alia morbi materia denuo genita omnino eſt, ſed copiæ prioris reliquiæ,prioris morbi partem debere haberi, ſaltem quod ad computationem dierum criticorum attinet.atqui eſt(dicunt) verè vnicus motus, quoniam eſt vnius mobilis ad vnicam formam, continuus tamen non eſt,ſed interciſſus.ſi interroges,quid intereſt inter morbũ denuò factum & recidiuã? Cum recidiua fit (reſpondent)non eſt integrè ſolutus morbus,& perfectè. Nam quanquam affectus poſsit eſſe extinctus, corpus verò non eſt à materia priori expurgatum, quin potius, quæ relinquuntur in morbis recidiuam faciunt.Cum verò nõ ſolum extincta intemperies, ſed & euacuata copia eſt, integrè & perfectè ſolutus eſt.atque ſi quis poſtea generetur alius,propriam habebit dierum computationem.videntur itaque hi loqui non omnino improbabilia. quanquam ego ſententiam contrariã magis probo, vtpotè ſine figmentis & inutilibus diſtinctionibus aſſerentem, primum morbum & recidiuam vnicum eſſe reuera affectum, idque in eſſentia propria. quod igitur hi aliquando fieri poſſe admittebant, vt ſcilicet inter primum morbum & recidiuam remiſsio fiat, non intermiſsio,ego ſemper fieri putauerim, cùm reuera recidiua eſt quæ ſecundo accidit, ac non potius alter morbus. Nam cum alter morbus eſt in eſſentia alteram quoque eſſe computationem oportet. Nam quanquam rectè aſſerebant mutationes materiæ efficere, inſignes illas mutationes, quæ per decretorios dies in excrementis conſiderantur, tamen dum ea materiæ alteratio quam in morbis expectamus, quamque putrefactionẽ quandam concoctionis participẽ eſſe libro quinto oſtendimus,non ceſſat, non poteſt membrorum intemperies,in qua morbi eſt eſſentia, omnino extingui, quòd ſi vt affectus ita & materiæ alteratio ceſſet, nullo modo idem morbus ſit, is qui ceſſauit, & qui ſuperuenit. neque verò hęc ratione tantum intelligi volumus,ſed ſenſu etiam conſtare indicauit Hippocra.dicens.At ſi quid eius quod effunditur intus relinquitur, promptum. ſitis intus relicta, oris exiccatio, & inſuauitas, eàdem ratione. itaque qui recidiuas ſunt perpeſſuri hęc habent ſymptomata, quę tamẽ conſtat morbi non integrè ſoluti eſſe inditia. Ergo cum is cui ſuperuenit recidiua nondum erat liberatus ab illis accidentib⁹, computatio debet eſſe vnica, quia neque affectus prior erat, verè ſolutus, neque corpus expurgatum integrè.ſed intus aliquid manebat(vti nquit Hippocra.)quare pars quæ ſubcreſcit eundem terminum habet cum priori,neque tunc perpetuò,ſed cum poſterior morbi pars eiuſdem naturæ cum priori ſit, vt ſi tertinæ tertiana ſuccedat. Nam ſi diuerſa ſit, vt ſi quartana excipit tertianam, duo morbi sunt apertè,& permutatio morbi eſt hęc,non recidiua,atque proinde diuerſas habent cõſtitutiones,quare & cõputationes.vnde apertũ etiam fit, abſceſſum qui morbo alicui ſuccedit,à proprio principio habere propriam conſtitutionem,& proprium terminũ,non cõmumem cum morbo antecedẽte. Nam ſolutio per abſceſſum permutatio morbi eſt,non ſolutio perfecta.verũ quãdo ſingulorum redidimus rationes,opereprecium fuerit oſtendere,ita Hippo.& Gal.membrorum tempora obſeruare. Primo epid.par.3.contex.20.in hiſtoria herophontis ita ſcripſit.nono ſudauit,iudicatus eſt,intermiſit.quinto rediit, ſtatim autem ſplen intumuit, febris acuta, ſurditas iterum. poſt redditum tertio reſidebat lië,ſurditas minor, crura delebant,nocte ſudauit, iudicatus eſt ad decimumſeptimum.Conſtat hunc liberatum fuiſſe tertio die à recidiua,tamen Hippo.inquit,iudicatus eſt.17.quia tertius à recidiua erat 17.à radice.In hiſtoria vxoris epicratis inquit,ad diem.27.à febre libera,vrina ſedimentum habuit,latus non nihil dolebat,ad diem.34.igni eſt correpta,venter fluxione bilioſſa turbatus eſt.49.pauca vomuit bilioſa.iudicata eſt pefectè,ab igni liberata.80.ſed conſtat ex verbis autoris hunc.80.fuiſſe.45.à recidiuæ principio Cleanactes. 80.etiã iudicatus eſt,quanquam à ſeptuageſimo vſque ad eundem.80. fuerit ſine febre,vltimo die repetiit.Sed de recidiuarum computatione ſatis hactenus, non enim ſunt huc omnia transferenda. De abſceſsibus ita ſcripſit.2. prognoſti. aliæ ſuppurationes (ſunt enim ſuppurationes abſceſſus) rumpuntur, plurimæ. 20. die,aliæ.30.aliæ.40.aliæ ad.60.producuntur.conſiderari oportet ſuppurationis initium fore, colligentes à die quo primum homo febricitauerit, aut quo primùm rigor eum prehendit, etſi dixerit pro dolore ſibi factum eſſe pondus, in eo loco quo dolore afficiebatur: hæc enim fiunt inter initia ſuppurationum. Ex hoc igitur tempore expectare oportet ruptionem ſuppurationum fore ad prædicta tempora. hæc Hippocrat. quibus tam apertè docet, à principio abſceſſus debere expectari ruptionem, quæ abſceſſus finis eſt,non à principio inflammationis, quæ in abſceſſum eſt permutata, vt nullam conſueta Hippo. breuitas hoc in loco pepererit obſcuritatem, quę longiori indigeat expoſitione.

¶Caput

¶Caput ſextum. De temporibus morborum, & an omnia diſtinguantur concoctione an aliis ſignis.

DE temporibus morborum ſcripſit Galenus libellum, verumtamen quia nonnulla, quæ illic ab eo ſubobſcuriùs dicta ſunt, & nonnulla quæ non ſunt ſatis explicata: & alia etiam loca, quæ cum iis quæ in eo libello dicuntur, videntur pugnare, poſteros medicos in diuerſas opiniones cõiecerũt, cogimur nos hoc in loco aliquot cõtrouerſias, quę de his tẽporibus ſunt, dirimere, vt in plæriſque hactenus fecimus & in iis quæ ſuperſunt facturi ſumus. Plato in vltimis pene verbis dialogi de natura, morbis ſingulis, vt & ſingulis animantibus ſuas eſſe ætates cenſet, & fatales temporum curſus. ergo vt inter ætates quatuor eſſe præcipuas, primo huis operis libro diximus, pueritiam, adoleſcentiam, conſiſtendi tempus, & ſenectutem. ita morbi quatuor tempora ſunt, principium, quod pueritiæ: incrementum, quod creſcendi tempori, ſtatus, quem conſiſtentiæ, inclinatio, quam ſenectuti cõferre licet. Cœterum, quoniam morbi, quos medicus curat, ætatibus variant multùm, ſunt enim quidã cronici, quorum ætates menſibus & annis finiuntur, alii acuti, quorum nonnulli acutiſsimi, quibus ſeptimus dies fatalis eſt terminus: alii, qui acutiſsimi exactè dicuntur, quibus quartus: alii acuti ſimpliciter, qui quatuordecim diebus terminantur: atque hi exactè tales ſunt, nam qui mius exactè ſunt acuti, prorrogantur etiam ad vigeſimum. Alii ſunt, qui nondum ſunt cronici, ſed neq; acuti, niſi ex decidentia, qui vel quadrageſimum diem poſſunt attingere. Ætates verò quas medicus conſiderat (conſiderat autem ſolum humanas) ęquales ſunt. quanquam ne hæ quidem omnino, vt in primo libro docuimus, ſed nõ vſque adeo diſsidentes. proinde pueritia ab adoleſcentia, & hæc ab aliis temporibus, annorum numero ferè diſtinguitur, principium verò morbi ab incremento, nullus menſuris temporum diſtinguat. Nam diuerſæ morborum ætates ſunt, & vt hæ ſunt inæquales, ita inæqualia ſunt tempora. eſt enim horum quædam ad ſe inuicem proportio, quæ conſtitutio morborum appellatur. Igitur oportet rationem aliam inuenire diſtinguendi hæc. Nam vt inquit Galenus primo de criſibus capite octauo loquens de principio, totus morbi tempus aliquo dierum numero diffinire omni caret artificio. Dicitur ſanè ab Hippocrate (vt notat Galenus com. 12. primi prognoſtici) principium trifariã, aut enim prima aggreſſio, aut ſpacium trium dierum, aut id tempus quo crudus adhuc eſt morbus. verum principii in prima ſignificatione, conſideratio eſt inutilis, in ſecunda, non artificioſa. ſola ſupereſt tertia principii ratio, quę concoctione aut cruditate finitur, & vtilis (vt galenus cenſet) & artificioſa, & quæ mutatiões morbi ipſius melius attingit. itaque tẽpora quę vocantur vniuerſalia, mutationes affectus illius, qui eſt ipſe morbus, ſunt (nam ex his conſtat morbi ætas) ſed concoctione euidentius, quam alio quopiam ſigno cognoſcuntur, cum ſub ſenſum cadunt. nonnunquam enim ſentiri non poſſunt præ breuitate, illorũ aliqua, vt monſtrabit procedẽs hic ſermo. ſed ea quę ſentiri non poſſunt diſtinguit ratio: de iis quę ſentiuntur, libello de temporibus morborum capite tertio ita ſcriptum eſt. qua propter nullus morborũ qui ſoluuntur eſt, qui non hæc tempora percurrat: non tamen ex quodam alio, quam cruditatis & cõcoctionis ſignis, quæ ſunt in excrementis cognoſcuntut. Toto primo libro de criſibus, non aliter tempora morbi docet diſtinguere, quam concoctione, principium dicẽs eſſe illud, in quo aut nullum aut obſcurum eſt concoctionis ſignum: incrementum, in quo manifeſtum: ſtatum, in quo perfectæ cõcoctionis ſigna conſpiciuntur. declarat illud quãmaximè Gale. capite. 17. ex mutationibus quæ in vrina videntur. neque verò, quam hoc, eſt quidquam rationi magis conſonum. Nam ſi morbus eſt pendẽs à materia, qualem oportet illum eſſe in quo concoctio expectatur, probabile eſt ex illius mutationibꝰ illum mutari, ex cuius alteratione eius pendet generatio. fit autem talis affectus præternaturam, ex putrefactione, aut vſtione, aut ſimili quapiam paſsione eius ſucci, cuius concoctionem cõſideramus. nihil itaque eſt hac ſentẽtia probabilius. Quod tamen ne concederent barbari medici, varia morbi ex materia pendentis tempora commenti ſunt, alia vocantes tempora eſſentię morbi, alia ſymptomatũ alia concoctionis ac cruditatis. Horum ſententia eſt, nonnunquã morbum in vno eſſe tempore, principio gratia exempli incremento ſtatu, aut inclinatione, ſymptomata verò in altero, diuerſo ab illo in quo morbus eſt: nonnunquã etiam ſymptomata augeri, & morbum ſedari, aut contrá, & morbũ etiã ſedari & concoctiones creſcere. quinpotiùs dicunr, morbi ſalubris in ſua eſſentia accerbiſsimam partem eſſe principium conconctionis: hominem præterea ſemper mori in accerbiſsima parte morbi & ſymptomatum, tamen nonnunquam in principio aut incremento, concoctionis ſcilicet aut cõtrarii. quę enim dicunt, accerbior morbi pars quam quæ vita priuatꝰ quod verò in principio & incremento mors contingat, Gale. 3. de criſibus, & in numeris aliis in locis docet. hæc igitur omnia ita interpretantur. præter hæc vocant etiam in ſuam ſententiam Gale. (non enim qui ab illo intelligant ſe recedere ita docent, ſed qui acutiſsimè ſe putent interpretari) libro. 2. apho. commen. 29. vbi ita dicit. vt affectiones ipſæ ex quibus hæc fiunt in vigoribus neſſe eſt meliores eſſe in iis qui ſeruandi ſunt. hactenus in aph. tertio de ratione victus in morbis acutis com. vltimo: nam ſepius (inquit) affectio ipſa, qua laborant, mitior quidem exiſtit, ſed ſymptomata augentur, vt in plegmone obſeſsis particulis, quo

ipſe

ipſe inquit modo: cum pus conficitur, tunc dolores ac febres accidere magis, quam eo iam confecto. ſæpus autem mutuis exultant incrementis diminutionibusque ſymptomatum magnitudines, & ea, quæ affectionis eſt. his rationibus & Galeni. autoritate (vt illis videtur) permoti, dicunt, ſymptoma non creſcere creſcente morbo, neque concoctionum incrementa. verum ipſius affectionis incrementum indicare: ſed triplicia eſſe tempora morborum. quaſi verò eiuſdem morbi tres poſsint eſſe ætates, ac non potius vnica ſit, aut quaſi ipſa ſymptomata non inſequantur morbum vt vmbra corpus. Quare non ſolum oportet à morbo ſymptomata fieri, ſed & cum morbo creſcere, & minui. ergo tempora morbi ipſius ſunt mutationes vt diximus, nam & illius ætas, tamen nulla re meliꝰ quam concoctióne diſtinguntur. Nam vt concoctio materiæ procedit, ita mor bus augetur. Eſt verò idem ſi ex ſymptomatum mutatione indices (quanquam hæc eſt difficilior dignotio) nam circa inita & fines, in principio inquam & declinatione morbi omnia ſymptomata ſunt imbeciliora, cum vigent morbi, ſymptomata ſunt fortiora, vt diciturin Aphoriſm. igitur morbus materiæ à qua genitus eſt inſequitur mutationes, & ſymptomata cum morbo cuius ſunt mutãtur, ad crementum aut decrementum inclinantia. quare ſimul oportet hæc omnia præcedere, & tẽpora vnica eſſe, morbi. neque ſymptomatum neque concoctionum ſunt tempora ꝓpria, ſed vtraque indicant morborum tempora. hac temporum multitudine nullum eſt magis barbarum inuentum. in quod prauus intellectus verborum Galeni illos coniecit. fuiſſent multò ingenioſiores, difficilium ſententiarum (ſi quæ tamen earum quæ ab illis proponuntur eſt difficilis) ſenſum inueſtigãdoꝰ, quam monſtroſis diuiſionibus Artis nitorem fedãdo. Nam quod primo loco propoſitum eſt, ex ſecundo Aphoriſmo. non eſt difficilè, ſi ſemel intellexerint, aliud ſignificare, morbum eſſe meliorem, aliud remiſsiorem, vt & aliud, eſſe deteriorem, aut intenſiorem. intenſiorem enim aut remiſsiorem dixerit aliquis rectè, ex graduum multitudine, aut modo quo eſt in ſubſtantia (aut vtcumque aliter placet, modo id quod dico non te fugiat, non enim phyſicam quæſtionem tractamus modo, ſed aliò properat ſermo) meliorem aut deteriorem non ex intenſione morbum dicimus, ſed ex periculo, quod infert. morbus ergo, vt ad rem veniamus, in principio morbi ſalubris minor eſt, & vſque ad vigoris tempus perpetuò creſcit, tamen periculi tunc habet nonnihil, quoniam nondum conſtat, quò ſit morbus euaſurus: deinde habet periculi nihil, ſi vt oportet, omnia circa ætrotantem fiant. Galen. in commenta. ita dixit, ἀλλ' ἔπειγε τῶν σωθήσεσθαι μελλόντων πολὺ βελτίων, ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος dictioni huic ἰσχυρότερα non reddit vt contrarium ἀσθενεστέρα hoc eſt mitior vt Hippocrates in ſequenti Aphoriſmo, ſed βελτίων hoc eſt melior. Non ergo contradicit ſuæ ſententiæ (ſua enim eſt plenè) nam tempora non ex bonitate aut malicia, ſed magnitudine aut paruitate proficiſcuntur. quid ad illud, quod ex tertio de ratione victus in morbis acutis adducebatur? an eodem modo dicendum eſt? partim eodem modo, partim aliter dicendum eſt. proinde ex illo commentario, omnia quæ difficilia videntur huc transferam. ὅταν ἐλπίζῃ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἐξαρκέσαι εἰς τὴν τοῦ νοσήματος ἀκμήν, ἥτις ἐνίοτε ἅμα τῇ πέψει γίνεται, καθάπερ ἐπὶ τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα. πεφθέντων γὰρ τῶν ἐργαζομένων τὰ πάθη χυμῶν, εὐθέως ἀναπτύσωσιν· ἂν δ' ἄρξονται μόνον πτύειν οἷα δεῖ, κατ' οὐδέτερον ἔτι τῶν τρόπων ἡ νόσος αὐξηθήσεται, οὔτε κατὰ τὴν διάθεσιν, οὔτε κατὰ τὰ συμπτώματα. πολλάκις γὰρ ἡ μὲν διάθεσις αὐτὴ καθ' ἣν νοσοῦσιν, ἐπιεικεστέρα γίγνεται. τὰ δὲ συμπτώματα αὐξάνεται καθάπερ ἐπὶ τῶν φλεγμαινόντων μορίων. id eſt cum ſperauerit (pendet ſermo ex prioribus) vires ſuffecturas vſque ad morbi vigorem, qui aliquando ſimul cum concoctione fit, vt in morbis thoracis & ſpiritus. cum enim cocti ſunt ſucci qui paſsionem fecerunt, ſtatim ſpuunt, ſi autem incipiunt ſolum ſpuere qualia oportet, nullo adhuc modorum ægritudo augebitur, neque ſecundum diſpoſitionem neque ſecundum ſymptomata. ſæpe enim ipſa diſpoſitio qua ægrotant venignior fit ſymptomata autem creſcunt, quemadmodum in inflamatis particulis. Hæc eſt tota dictio Galeni. quod primo loco dictum eſt, vigor qui aliquando cõcoctione conſiſtit, ita interpretamur. non quod in omnibus morbis in quibus concoctio ſpectatur non ita contingat dictum eſſe, ſed quod non in omnibus ſpectetur, non enim in lapide renum, colico aut aliquo tali affectu ſtatus concoctione cognoſcitur, ſed ſymptomatum grauitate, in morbis autem thoracis vt ille ſubdit, (quod exemplũ docet noſtram interpretationem eſſe ad mentem autoris) ſemp vigor cũ cõcoctione cõſiſtit. iam vero illud quod de exacerbatione accidentiũ & ſymptomatũ dictũ eſt eodẽ modo intelligitur, vt quod in Aphori. dicebatur: non enim exacerbari ſymptomata, &

X affectum

affectum eſſe minorem dixit ἐπιεικεστέραν manſuetiorem venigniorem aut melioré. Nam hæc omnia dictio deſignat. eſt ergo ac ſi dicat, creſcentibus ſymptomatis aliquando morbum fieri benigniorem, cœterum non minorem. ſunt quidam verbo tenus Galeni diſcipuli: qui tempora morborum non concoctione potiſsimum diſtingui contendunt: aut concoctionem quæ apparet in excrementis non ſufficere, hac præcipuè ratione, quod nullum in concoctione ſignum inclinationis videant. negant enim iidem ex vrina ſpectari poſſe ſignum aliquod inclinationis. Verum lubet hos interrogare, ſi vrina apparet flaua, & multo contento albo læui & æquali plena, quod tempus morbi ſignificet: an non ſtatum? ego quidem arbitror. num in ſanitate integra talis erit? minimè. Nam alia eſt optima vt in ægrotante, alia vt in ſano homine. qua ratione differt ab illa quæ in ſano eſt optima? quantum ego intelligo, contenti copia minor erit, & color non tam igneus, ſed ſubruffus aut ſubflauus. ita ne? ergo neceſſario ab ea diſpoſitione, quam in ſtatu eſſe diximus, verſus ſalutem, toto tempore inclinationis copia contentorum minuetur, & color ad mediocrem accedet, ſi intenſior eſt mediocri remiſsionem, ſi remiſsior intenſionem recipiens. Nam quanquam optimæ concoctionis ſigna in ſtatu ſint, tamen dum appareat album læue & æquale ſedimentum, etiam ſi color naturalis non ſit, eſt ſtatus. immò verò rariſsimè aut nunquam fieri poſſe, arbitror, naturalem colorem in febris ſummo vigore. inuenimus ergo iam in vrina ſignum concoctionis, quod inclinationem ſignificat. quod ſcilicet color tendit verſus mediocrē, & quantitas contentorum minuitur. Nam quanquam hoc vltimum ad quantitatem eorum, quæ cocta ſunt pertinere, potius quam ad concoctionem poſsis dicere, ſed illud de colore, quod neceſſario accidere monſtrauimus, ad concoctionem ſpectat. quod ſi illud nobis vitio das, quòd rem à Galen. nullibi ſcriptam enarremus: dabis perinde vitio ipſi Galeno, ꝙ inuentis Hippo. multa addiderit. Argumentatur etiam qui illius ſunt ſententiæ, quæ temporum multitudinem inuehit, in multis febribus nullum eſſe principium concoctionis aut cruditatis, proponuntque eas febres, quas Galenus dicit ſtatim ac incipiunt vigere, & eas febres putridas, quæ prægreſsis diariis fiunt. & has omnes dicunt incipere à materia cocta. admittunt enim fieri poſſe vt morbi materia cocta à principio ſit. & locum illum Galeni ex capite decimo primi de differentia febrium, quo ita ſcriptum eſt, magnum verò atque mentione dignum inditium concoctionis in primis vrinis, nunquam apparet per huiuſmodi febres (eſt ſermo de putridis) excepta commutatione ex dictis, (ſupple ephemeris febribus) ita interpræta ntur, in febribus illis, quæ putridæ cum ſint ex diariis fiunt, primas vrinas coctas apparère. Neque id, dicunt, ſine ratione. nam quod ſit putrida ex diaria, argumentato eſt ſuccos non eſſe adeo prauos, coctuque difficiles. nam ſi tales forent, ipſi cœpiſſent putreſcere ex cauſa procatarctica, ſpirituum inflammationem non expectantes. ex his itaque colligunt, principium etiam aliquando deeſſe concoctionis aut cruditatis, tamen eſſentiæ morbi principium, vt neque incrementum, non putant deeſſe, ſed præ breuitate non ſentiri. tamen tota hac diſputatione videntur mihi hi homines ignorare naturam illius concoctionis, quam in morbi materia expectamus. fortaſſe enim putant concoctionem ſolam eſſe. Monſtratum tamen à nobis eſt in ſuperioribus, eſſe concoctionem quandam ſuppurationi ſimilem, quæ partim eſt concoctio, partim putrefactio, aut (vt clarius dicam) motus quidam vtriuſque particeps. Igitur quòd aliquis antequam in morbum incidat, bonos ſuccos habuerit, nihil refert, vt in principio non habeat obſcuram concoctionem. Nam hoc ipſum coqui putreſcere eſt. igitur, ſi putreſcit, habet incipientem putrefactionem. Alioqui quia optimus ſuccus eſt, prolabatur ſtatim ad vltimā putrefactionē. quod quidē citius aut tardius in pus vertatur, facere poteſt ſanguinis modus, ſed vt perfectum pus fiat ſine prioribus alterationibus nō pōt. Igitur ſiue febres ſint in iis, quæ ſtatim vigentes appellantur, ſiue ex diariis febribus fiant, ſi pendēt ex ſucco, quem coqui oportet, neceſſe eſt, vt ab obſcura cōcoctione ad manifeſtam, & à manifeſta ad perfectam progrediatur. Nam omnis alterationis motus per intenſionem fit à remiſsioribus gradibus ad intenſiores, fieri verò poteſt vt tam velox motus fiat, vt priores alterationes breuiſsimo tempore prætereantur, ac proinde medici dicant, à materia cocta morbum incœpiſſe, non qui ignorent, fieri non poſſe, quin concoctio illa per medias alterationes decurrat, ſed qui videant in principio coctas vrinas apparere, vt principium dicitur de primo & ſecundo & tertio diebus. ita igitur fiunt ακμάζοντες ſiue ſtatim vigentes. in putridis quæ dirias conſecuntur, proinde dictum eſt, coctas vrinas apparere in principio, quod ſolet medicus vocari primo die febris, quæ ſi à diaria incœperit, videbit primo die vrinam coctam, tamen ſecundo die rurſus redditam crudiorem, cum, ſcilicet, iam putrida eſt. nam cum cocta apparuit, erat diaria, ſed erat quodam modo principium putridæ, qa ex illa, putrida citra intermiſsionem generatur. nulla eñ ratio eſt, qua poſsis perſuadere in vero principio ipſarum putridarum, fieri poſſe coctā vrinā. Nā, etſi reliqua dicantur benè, Sed nunquid putas febri diariæ nō poſſe ſuccedere putridam ex peſsima putredine pendentem? at ego vidi ſæpius leuiſsimas febres putridas, quæ ſua ſpontè generantur, & alias, quæ non ſine cauſa procatarctica, grauiſsimæ tamen producuntur. eſt igitur illa tua argumentatio

admodum

admodum læuis, queque nihil habet quod ipſis operibus verè reſpõdeat. Sed hec queſtio nihil iam deſiderat, quod in aliis quæ cum ea ſunt valde coniunctæ partim explicitum non ſit, partim explicandũ. quare huius hic eſto finis.

¶ Caput ſeptimum. De temporibus quibus finiuntur morbi.

QVi à morbo liberantur neceſſario procurrunt quatuor tempora, quemadmodum à Gale. ſcriptũ eſt, & ab Aëtio libro quarto. capit. vigeſimo. cum enim morbus, vt paulò ſupra monſtratum eſt, ſuam habeat periodum & ſuas ętates, & cum ſalus accidit, neceſſum ſit finitum eſſe morbum, conſtat illum omnes ſuas ætates compleuiſſe. Quanquam & hoc ipſum videtur nonnullis falſum, dicentibus, poſſe febrem aliquam ope medica in incremẽto, aut etiam ipſo principio intercipi, vt homo ſuperſtes maneat, tamen ipſa febris ſtatum non attigerit. ſiquidem Galen. nono Method. gloriatur ſe miſsione ſanguinis iugulaſſe febres, quod proinde ita dicitur, quod febris citra remiſsionem repentè ceſſauerit. proponunt etiam ægrotantem in principio ægritudinis, cuius materia tota turgens ſit, hac educta, conſtat fore vt febris ceſſet, tamen in principio erat adhuc, ita enim in hypotheſi proponebatur. his adducti argumentis ſententiam Galen. interprætantur, de morbis, qui ſuapte natura ſoluuntur, non de his, qui intercipiuntur medicis inſtrumentis. Cœterum ego, qui in intenſione qualitatis, quæ morbus eſt, quatuor temporum eſſentias cõſtitui, non dubito quin morbus omnis, ſiue ſuapte natura ſoluatur, ſiue operante medico, quatuor tempora percurrat. Nam qualitates, quæ intenſionem accipiunt cùm ſemel cœpere intendi, per remiſsionem corrũpuntur. atqui eádẽ ratione monſtratur, inclinatioem eſſe neceſſario, etiam poſt criſes optimas, etiam ſi poſsint præ breuitate non ſentiri. Medica remedia non poſſunt morbum in medio curſu reprimere, poſſunt tamen ſequentia tempora breuiora facere, atq; tanto breuiora vt omnino ſine remiſsione videatur ſublatus morbus. itaq; hæc non poſſunt morbos conſtitutione omni priuare, ſed poſſunt ipſos illegitimæ conſtitutionis facere, atque id faciunt quotidie. Neque aliam cauſam eſſe putauerim, quòd tã raro in morbis criſes conſpiciantur, quàm ipſi medicorum remedia, quæ morborum curſus interturbant. atque ita (vt à Galen. dictum eſt lib. de optima ſecta ad traſibulum cap. 48.) pręſcindi poſſunt morborum tempora auxiliis medicis, id eſt tantum contrahi vt ſine ſenſu effluant. quod ſi à Gale. libr. de totius morbi temp. cap. 6. dictum eſt, inclinationẽ neceſſariò ſentiri, verum eſt, de inclinatione quæ accipit vltimam criſis partẽ puta euacuationem, ſed nõ aliter. nam poſt criſim optimã ſemper inclianatio latet ſenſum. Hinc igit' manifeſtum iam fit, ſi morbus ſaluber percurrit. 4. tempora neceſſario, ſalutẽ inclinationi ſuperuenire. Cœterum mors poteſt aut in principio aut in incremento, aut in ſtatu fieri, in ſola inclinatione nõ poteſt, vt nomine horum temporum vniuerſalia intelligantur. nam in peculiaribus omnibus moriũtur ægrotantes. Cum enim triplex cauſa mortis ſit, aut ſuffocatio caloris, aut vehementia morbi, violenter ſubuertentis virtutem, aut facultatis imbellis reſolutio, qui ex ſuffocatione moriuntur, in principio, qui morbi violentia in incremento & ſtatu, qui facultatis reſolutione in inclinatione moriuntur. quò fit vt non tantum dies mortis ex arte dierũ criticorũ inueniri poſsit, ſed & hora, quemadmodũ nos docet acutiſsimè Aëtius prædicto lib. cap. 56. ex conſideratione ſcilicet horæ illius, quà ęgrotãs ſolet in paroxiſmis fieri ſe ipſo grauior. quod perinde eſt ac ſi dicas, moriturum ægrotantem in ea hora, quam in præcedentibus acceſsionibus moleſtiſsimè tulit. accedit altera cõiectura nõ lęuis ex morbi natura & facultate. Nam iis qui internis inflãmationibus ægrotant, aut morbis pendẽtibꝰ ex multis ſuccis craſsis, & tenacibus, timendum maximè eſt à principio: iis verò qui febribus vehementiſsimis, timendum eſt à vigore: iis qui per totum morbum virtutis exolutiones, & ſyncopas perpeſsi ſunt, timendum ab inclinatione. Cœterum hæc videmur præter inſtitutum dixiſſe, qui controuerſias medicas dirimidas ſuſcepimus. quare ad totius morbi, inclinationem reuertamur, in qua conſtitutum in controuerſia eſt, an poſsit aliquis mori, negante Gale. loco prædicto, atque ſententiam ſuã confirmãte argumẽtis, aliis verò fieri poſſe, vt ægrotãtes in inclinatione moriantur, connantibus ſuadere his argumentis. fieri poteſt, vt facultas vna naturalium conſtans ſit, aliis imbecillioribus redditis. Nam & in ventriculo id apertè conſpicitur, & inſtrumentis aliis nutritionis. in illis ſcilicet ſæpe alterans facultas fortis eſt, & expultrix debilis. Cõſtitue igitur in venis ita fieri, atq; ſic intelliges ratione, aliquem in inclinatione totius morbi poſſe mori. Nam quò aliquis morbum euadat, non ſatis eſt, materiam coctam eſſe, ſed oportet coctã expelli. quod ſi fieri non poteſt, peribit ex retentiõe materiæ morbi alioqui coctæ. quòd ſi in venis id fieri poſſe negas, vt ſcilicet tam fortis alterans ſit, vt perfectè commutauerit, tã debilis verò expultrix, vt neq; paulatim poſsit expellere, quatenus expurgando corpori ſufficiat, præter rationem negas, quod vt dixi in ventriculo & inteſtinis ſolemus experiri. Sed finge morbum eſſe thoracis, in quo concoctio eſt naturalis, & expulſio animalis facultatis, quæ cùm tam diuerſæ potentiæ ſint nil mirum, ſi vna ſit firma, & altera imbecilis. pręterea ſi facultate admodum debili aliquis attigit inclinationem, quid prohibet à ſola diſſolutione facultatis, etiam morbo victo, ęgrotantẽ diſſolui, vt in inclinatione peculiari fit, cum feruor iam eſt remiſsior? his argumentis nõnulli ita reſpondent,

ſententiam Galeni interpraetantes,fieri non poſſe,vt ægrotans moriatur, qui in inclinatione iam ſit, ſi omnia à medico vt oportet peragantur, cœterum ſi quidquam omittatur,fieri poſſe vt intereat,ita quc in hypotheſi prioris argumenti debere medicum vti expurganti medicamento, vt quod natura non mouet ipſe moueat, quod ſi non fiat,moriturum ægrotantem, neque quidquam aduerſus Gale.inde haberi, qui medico omnia agente vt oportet,ægrum mori poſſe negauit.ſed vt verum fatear, hæc interpraetatio mihi non placet, neque reſponſum. Nam quanquam Galeno dictum ſit: nullum mortis genus tunc accidentis excogitari poſſe, præterquam ex errore, nomine erroris non intellexit defectum medicorum auxiliorum,ſed peccatum aliquod in victu. Nam aliter non video,quod diſcrimen ſit inter declinationem & reliqua tempora.in nullo enim tempore morbi ſalubris poteſt ęger mori, ipſo nil delinquente in victu, neque aſsidentibus,& medico operante vt oportet.Si igitur hęc eadem ad ſecuritatem in inclinatione requiruntur, quid intereſt inter illam & alia tampora?nos proinde aliter intelligimus,nempe fieri non poſſe, vt ægrotans moriatur in inclinatione, ſi medicus victus rationem vt oportet præſcripſit, etiam ſi ab auxiliorum vſu deſiſtat. ſed ſi aliquod in victu peccatum commitatur nil difficile eſt ægrotantem mori, id tamen non fit vi morbi, ſed ex errore. Igitur interprętamur,cum ipſo Galen.nullum poſſe mori vi illius morbi, in cuius inclinatione eſt conſtitutus, fieri tamen poſſe (vt in hypotheſi argumenti demonſtrabatur) vt cocta integrè materia ſit, homo tamen morbum nunquam effugiat, neque ſanitati reſtituatur. Nam etiamſi materia cocta perfectè ſit (vt perfectè coquitur in morbis) tamen morbus non inclinat vſquedum materia incipit euacuari.Conſtat enim in ſtatu eſſe materiam ſumme coctam.ergo euacuatio eſt,quæ detrahit morbi vigori, non concoctio.qui itaque moreretur materia perfectè cocta, ſed tota retenta, ex debilitate expultricis, in ſummo vigore moreretur, non in inclinatione.Nam nulla materia euacuata non potuiſſet morbus inclinare.Sed quanquam hæc ita dicantur, nondum difficultatem abſoluimus. Gal.enim non tantum negat in inclinatione poſſe mori ægrotantem,ſed & cocta materia. Hoc nonnulli de quacunque concoctione manifeſta intelligunt dictum, ego verò non ita, ſed de perfecta, quod docet Gale.ſecundo Aphoriſmo.commenta.ſecundo dicens: rarò quidem ſed nonnunquam mori laborãtes morbis acutis,quos medici meritò prædixerant conualituros.quos conſtat habuiſſe concoctionis ſigna, ſi quidem medici meritò futuram ſalutem prædixerant. tñ concedendum eſt, cocta materia ſatem perfectè mori non poſſe ægrotantem, violentia illius morbi, ſiue in inclinatione ſit ſiue ſecus. quare cenſeo dicendum, cum cocta iam integrè materia eſt, nullam eſſe rationem inducendæ mortis,niſi morbus ex retentione materiæ in deteriorem alium morbum permutetur. quod ſi fit,ægrotãs non iam in inclinatione prioris,ſed in principio incremẽto ve morietur ſequentis morbi. vt ſi fingas pleuriticum materiam ad conconctionem deduxiſſe,cœterũ ex debilitate facultatis animalis nõ poſſe ipſam expellere, fiet, vt nouam, retenta materia, patiatur putredinem, & impetum faciat, aut in pulmonem, aut in cor, aut in membrum aliquod aliud præcipuum.quo facto conſtat ægrotantem mori in principio pulmonię,ſi in pulmonem irruit, non in inlinatione pleuritidis.atque,quantum intelligo, hac ratione facilimè quod in hac quæſtione erat,dilluitur.

¶ Caput octauum. De conſtitutione legitima morborum.

FRVSTRA NOS HIPPOCRA. DOCVERIT, EX CONSTItutione poſſe tempus ſtatus prægnoſci in morbis, niſi quæ ſit temporum totius morbi proportio, deciderimus.atqui, ſolet eſſe tam multiplex, vt videre licet apud Galen.tertio de criſibus,vt nonnullis morbis multò maius ſit principium reliquis omnibus temporibus, in aliis, incrementum plurimum producatur. Sed animaduertendum eſt, non poſſe nos inuenire vnam quandam proportionem, quæ morbis omnibus conueniat.ſiquidem mouentur multi illegitimè. tamen motis legitimè omnibus eſt quædam proportio legitima, quam in præſentia requirimus. illegitimæ eñ vtpotè infinitæ, non poſſunt arte comprehendi. mouentur verò legitimè illi morbi, qui citra irritamentum aliquod, aut cauſam quæ remoretur, ſuum peragunt fatalem curſum.atque hi omnes proportionem hanc ſeruant, vt principium totius morbi æquale ſit, duobus ſequentibus temporibus,& tempus ipſum principii duas partes habeat æquales, quas ſeparat dies, in quo primum apparent ſigna concoctionis obſcurę. id, quod appertiſsimè dixit Galen.primo de criſibus capite vltimo,his verbis. nam ſi ad hoc reſpexeris, nihil amplius difficile inuenire, ſi tot primi dies iam abſceſſerint, quo die primum talia apparent, quot ſuperſunt vſque ad manifeſtam concoctionem, inde autem aſcenſus incipit.Hæc Gale.ex quibus patet, à prima aggreſsione morbi tantum eſſe temporis vſque ad diẽ, quo primum apparent ſigna concoctionis obſcuræ, quantũ ſupereſt, vſque ad finem principii totius,

quo

quo apparent ſigna concoctionis manifeſtæ. quod verò à primo die incrementi vſque ad iudicium, tantum exactè ſuperſit, quantum à prima aggreſsiõe vſque ad eũ diem anteceſsit, docuit Hippocrat. quarto Aphoriſ. ſeptuageſimo primo dicens, quibus ſeptima iudicatur iis nubecula rubra quarto die in vrina apparet. Nam quartus dies eſt medius, & communis primo & ſeptimo, talis autem nubecula eſt in fine principii & in principio incrementi. quod magis explicuit Galen. in commenta. dicens, nam ſi quarto die fiat æquale tempus priori, id quod ſequitur aſſumens, non eſt impoſsibile vt iudicationem oſtendat, in vndecimo autem apparens, non mihi admodum videtur tribus ſolis egère diebus, ſed etiam pluribus (paucis interpoſitis) cui igitur in ſeptimo apparuit, hic quatuordecimo fuit iudicatus. His verbis declarauit conſtitutionem legitimam. quoniam verò illegitimæ fiunt plæreque conſtitutiones, addidit, cui autem in decimoquarto hic vigeſimo. apparuit etiam cuidam alteri in vndecimo, qui vigeſimo fuit iudicatus. dignoſcendi igitur conſtitutionem morborum, qui mouentur legitimè facillima ratio eſt, ex computatione. Si verò motus fiat illegitimus, perpendendæ reliquæ omnes cauſæ ſunt, videndumque, num ex occaſione aliqua, à die quo ſigna occultæ concoctionis apparuerunt, aut etiam à die quo apparuerunt ſigna concoctionis manifeſtæ, motus cœperit aut velocior, aut tardior fieri. Nam ſi tardior fit, prorogatur tempus, plus quam in legitima cõſtitutione, ſi verò fit velocior, anticipat pluſquam in illa. factum verò eſſe velociorem aut tardiorem motum, oſtendunt acceſsiones & anni tempora & quæ ſuccedunt circuituum incrementa, & reliqua omnia, quæ ab Hippocrate in Aphoriſmo comprehenſa ſunt. Nam finge ægrotantem aliquem ſeptimo die habuiſſe nubeculam rubeam, ſi neque ipſe permutet quidquam in victu, neque ea quæ perpetuò nos alterant, permutentur, neque interius noua aliqua portiuncula ſucci aut acrior, aut lentior, moueri incipiat, iudicabitur ille homo decimo quarto, & interim acceſsiones, aut ſuccedentia circuituum incrementa eandem ſeruabunt proportionem, cum principio. non quidem quòd acceſsiones non anticipabunt morbo tendente ad vigorem, & cum ctabuntur in inclinatione (eſt enim illud creſcentis, hoc decreſcentis morbi ſignum) ſed quòd hæc omnia eam proportionem ſeruabunt, quæ cœptam à principio morbi velicitatem aut tarditatem, non videatur corrupiſſe. Si verò cæpit hic calidioribus diebus febricitare, atque (ita vt fit) ſeptimo die, permutata ſit Aëris temperies repente: aut ipſe (ſi ita mauis) ægrotans ſit in domum aliam deportatus, ſi aër ambiens cum frigidiori permutatur, timebimus meritò, ne morbus vſque ad vigeſimum prorrogetur: ſi cum calidiore, ſperabimus ſoluendum eſſe in vndecimo. eodem modo, ſi quidquam aliud in victu permutetur, aut medicus euacuationibus, aut ceſſatione ab euacuatione conſueta aliquid alteret. Diximus itaq; quæ ſit conſtitutio legitima, & quæ ſit ratio dignoſcendi & legitimam & illegitimam conſtitutionem. Cœterum poſsit aliquis argumentari aduerſus ea quæ modo diximus hac ratione. dies indicantes non aliter indicant criticos, quam per ſigna concoctionis, vt, gratia exempli, quartus eſt index ſeptimi, quia cum criſis eſt in ſeptimo euentura, concoctio manifeſta incipit apparere in quarto. Sed intra vigeſimum diem, omnes quaternarii ſunt proximè ſequentium quaternariorum indices, vt licet colligere ex Hippocrate & Galeno. atqui hoc, in motu morbi legitimo (præcepta enim non ſunt de illegitimis) igitur vt cum apparet concoctio in quarto, iudicium fit in ſeptimo, ita cum in ſeptimo apparet, fiet in vndecimo, & cum in vndecimo fiet in quatuordecimo, & cum in quatuordecimo in decimo ſeptimo, & cum in decimoſeptimo, fiet in vigeſimo. ita enim ſeſe indicant. quod ex Hippocrate colligitur apertè, qui ſecunda particula Apho. vigeſimoquarto hæc ſcripſit, ſeptenorum quartus eſt index. eſt autem & vndecimus contemplatione dignus, ipſe enim quartus eſt ſecundæ ſeptimanæ. rurſus verò contemplatione dignus etiam decimuſſeptimus, ipſe ſi quidem quartus eſt à decimo quarto, ſeptimus verò ab vndecimo. Galenus in commen. indices inquit & θεωρητὰς (veniunt plærique contemplabiles) ſolet Hippocrates nominare dies in quibus aliquod ſignum apparet futuræ iudicationis. primum itaque quaterniarũ ſeptimi diei, ſi quis ab initio numeret, indicem eſſe ait, vndecimum autem decimiquarti. eadem ratione, & decimus ſeptimus vigeſimi eſt index. ex his ita duco argumentum, decimus ſeptimus eſt index vigeſimi, ergo decimi ſeptimi index eſt decimus quartus. Nam aliter fuerit vndecimus, ſed vndecimus eſt quatuor decimi, igitur decimus quartus decimi ſeptimi. Rurſus vndecimus eſt quatuordecimi, ergo ſeptimus vndecimi. Nam quartus, qui ſolus ſupererat, eſt ſeptimi. Ergo eſt quartus ſeptimi, ſeptimus vndecimi, vndecimus quatuordecimi, quatuordecimus decimiſeptimi, hic vigeſimi. monſtratum igitur eſt, intra vigeſimum omnes quaternarios eſſe proximè ſequentium indices. quare ſi cũ iudicium futurum eſt in decretorio, incipit in indice concoctio apparère, non poteſt eſſe legitima & perpetua ea proportio, quam paulo ante diximus. Sed pro ſolutione notandum eſt, dies indices cõcoctione indicare iudicia futura in criticis, magis quam re alia quapiam, ſed non proinde neceſſe eſſe, vt in indicante primũ appareat concoctio manifeſta, ſed ſatis eſſe vt fiat inſignis aliqua mutatio. vt gratia exempli, ſi principium incrementi ſeptimus dies eſt, & nubeculam habet rubram, morbuſque eſt ſoluendus in decimoquarto, vndecimus omnino habebit inſignem aliquam mutationem

in concoctione, vt pro nubecula rubea albam, aut pro hac apendiculum. quod enim hæc ſit Galeni mens, inde intelliges, quòd tertio de criſibus capite quarto animum præcipit intendere in inſignes mutationes, quæ circa concoctionem per ſingulos quaternarios contingunt. quaſi non illud vnum opoiteat conſiderare, an concoctio appareat, ſed & inſignes in ipſa mutationes.

¶ Caput nonum. De morbo regio ante ſeptimum febris diem facto.

HIPPOCRA. QVARTA PARTICVLA APHORISMO ſexageſimo ſecundo de ſignificatione quæ ex morbo regio in febribus accipitur, ita ſcripſit, quibuſcumque in febribus morbi regii ante diem ſeptimum accidunt, malum. cui ſententiæ multi autores non contemnendi tentauère contradicere. inter quos Plinius libro decimo ſexto capite duodecimo ita inquit, morbum regium in oculis præcipuè mirari eſt tenuitatem illam denſitatemque tunicarum felle ſubeunte, Hippocrates à ſeptimo die in febre mortiferum ſignum eſſe docuit, nos ſcimus vixiſſe aliquos etiam ab hac deſperatione. hęc Plinius in qua dictione illud primo cõſiderandum eſt, quanquam in omnibus ferè codicibus ita ſcriptum reperiatur, tamen proculdubio vitiatum eſſe locum, legendumque non à ſeptimo die, ſed ante ſeptimum diem. Auerroes libro quarto capite quadrageſimo tertio ita ſcripſit: quia dicit Hippocrat. Ictericia veniens ante ſeptimum diẽ in acutis febribus malum eſt, reprobatum eſt experientia in omnibus noſtris terris, etſi veniat in quintam diem laudabile multum eſt, viua ratione & maximè in temporibus calidis, & hæc eſt, ſententia collegiorum medicorum omnium perſarum, & indiæ maioris, & pro maiori parte illorum de vandaliſi, & poſsibile eſt quod illud quod dixit, in Græcia locum habet. Auicena etiam fen. ſecunda quarti inſinuat ex celerius facta concoctione poſſe ante ſeptimum diem regium morbum fieri ſine malo. quoniam igitur tot autoribus viſſa eſt hæc ſententia diſplicere, omnes qui in loci illius enarrationem incidunt, illic conſiſtentes, multos eoſque varios interpretationum modos excogitauerunt. qui tamen nondum mihi videntur (fortaſſe ex ingenii mei tenuitate) rem ipſam attigiſſe. quare tentandum eſt illam ſi fieri poteſt diſtinctiùs explicare: notandumque ante omnia (quod alii etiam rectè notant) Hippocra. non dixiſſe regium morbum ante ſeptimum diem eſſe ſignum mortale, ſed malum. intereſt verò multum cum ab Hippocra. dicitur κακὸν aut θανάσιμον. quare non eſt quod quẽquam perturbet, quod Plinius dixit verè, & eſt experimento confirmatum, multos præcedente etiam hoc ſigno ſupereſſe, cum maximè neque ſi mortale foret hoc ſignum, neceſſe eſſet omnes ex illo interire, ſed plæroſque. accuſandus, tantum Plinius eſt quod parum perpendens vim & energiam verborum Hippocr. quod ille dixit malum, ipſe deſperationem appellauit. non igitur mirum ſi multi malum hoc euadant. ſed illud vnum in controuerſia relictum eſt, nunquid cum ante ſeptimum diẽ fit, perpetuò ſit malum, an poſsit nonnunquam ex bono fieri. nam & hoc etiam aſſerit Auerroes, fieri nonnunquam vtiliter in quinto, confirmatque illud ratione hac, qua nulla eſt in tota hac tractatione fortior: ſi qua ratione morbus regius ante ſeptimum diem eſſet mal⁹, qui vero .7. aut poſt illum, nõ ita, id eſſet, quoniam in ſeptimo fieret per criſim & ante illum per ſymptoma. ſed ſi morbus peracutus exactè ſit, in quinto die, & nonnunquam ante illum facit iudiciales euacuationes, ergo poteſt in quinto morbus regius vtiliter accidere. aut dicito, cur ſeptimus dies ſit breuiſsimus terminus morborũ, ꝗ poſſunt morbo regio terminari. Reſpondent nonnulli quandoquidem materiam morbi regii neceſſe eſt eſſe craſsiuſculam. Nam ſi tenuiſsima eſſet, latenter expiraret. Præterea, neceſſe eſt, facultatẽ quę permutatione curat, non adeò multùm eſſe morbo potentiorem. nam ſi eſſet, egereret morbi cauſam extra corpus. cum verò materia eſt craſsiuſcula & facultas non eſt multò potentior, rationi eſt conſonum non poſſe morbum ante terminum acutiſsimorum iudicari. eſt verò ſeptimus terminus acutiſſimorum. Cœterum hi falsò aſſumunt icteri materiam eſſe craſsam, cum ipſam conſtet eſſe bilem, quæ que ſi craſſa foret, non poſſet (quod Plinius demirabatur) in denſiſsimas & tenuiſsimas tunicas ſubire. Adde fieri poſſe vt tenuiſsima ſit materia tamen vt propter cutis denſitatem non expiret. quod de robore virtutis ſupra materiam dicebatur eſt multò improbabilius. Nam robur quod illi perpẽdunt, eſt in expultrice, quod verò nos requirimus in commutante facultate. ridiculum enim, ſi quoniam natura non poteſt materiam extra corpus egerere in hoc tempore, argumenteris non potuiſſe ipſam alterare ante hoc tempus. Igitur hæc ratio nihil attulit probabile. Sunt qui dicant, Hippocrat. loco illo tantum locutum fuiſſe de morbo regio, qui inflammationem hepatis conſequitur. quod argumentantur ex Gal. interpretatione, qui tres tantum dixit poſſe eſſe morbi regii euenientis non ex iudicio, cauſas, cyrrhum hepatis, aut obſtructionem, aut phlegmonem. cyrrhus quia morbus longus eſt non facit (dicunt) ante ſeptimum diem icterum. obſtructio, quemadmodum dictum ab eodem eſt,

quinto

quinto de locis patientibus, facit illum ſine febre. Hippocrat. verò loquebatur illic de morbo regio in febribus. igitur ſupereſt vnicam eſſe cauſam illius puta phlegmonem, hanc verò conſtat perpetuò eſſe malam. igitur ante ſeptimum perpetuò eſt malus. hi tam multis modis peccant, vt neque ſua ipſorum verba mihi videantur intelligere. non enim intelligunt, ſe dum ita colligunt, petere id ipſum qđ eſt in controuerſia conſtitutum. Nam Hippocrates apertè damnauit morbum regium ante ſeptimũ diem, indiſtinctà cauſa. quare illud eis, qui ita ſentiunt monſtandum eſſet (ſi quid poſſunt) morbum regium nunquam fieri ante ſeptimum diem in febribus niſi ex inflamatione: non, Hippocratem loquutum tantum fuiſſe de morbo regio ex inflamatione. Nam aliter tenentur continuò dicere, morbum regium ex inflamatione hepatis ante diem ſeptimum eſſe malum, poſt illum, non ita. tamen cõſtat inflamationem hepatis nullo die eſſe vtilem. iam verò quod connantur monſtrare, puta cum fit ante ſeptimum diem fieri ex inflamatione ſemper, argumentantur ſumpto hoc principio, morbum regium per criſim nunquam fieri ante ſeptimum, tamẽ hoc ipſum eſt quod in diſputationem veniebat. Igitur dum putant ſe nouum aliquid inueniſſe conuincũtur, ne ſeipſos intelligere, nedum alios, quid igitur ſupereſt dicendum. Certè nihil aliud, quam quod Auicena prædicto in loco dixit, morbum regium cum ante ſigna concoctionis fit, eſſe malum, cum poſt illa, bonum. quodquidem non eſt regio morbo proprium, ſed commune omnibus euacuationibus & decubitibus. quid igitur ad Hippocratem? nunquid accuſandus eſt? Quidam reſpondent Hippocratem loquutum eſſe de iis, quæ magna ex parte contingunt, fieri verò ferè ſemper vt febres, quibus ante ſeptimum morb[9] hic ſuperuenit, ad malum terminentur, idque experimentis eſſe confirmatum. Cæterũ hæc ſolutio mihi minus placet. quãdoqudem vulgaris eſt, quæque difficultatem effugit potius quam diſſoluit: nihil ſiquidẽ docet dignũ arte rationali. Auerroes aliter interpretatus eſt, ne apertè carperet Hippocratem, ſcilicet, vera illum dixiſſe de iis quæ contingunt in Græcia, cœterum in patria ſua aliter contingere, propter calorem climatis. ſed quantum ego opinor, Hippocrates non ſcribebat ſolis Græcis, & hęc ſi vera forent, oporteret à Galeno fuiſſe notata. falsò etiam dicit Gręciã eſſe frigidiorem vetica regione. adde his, non eſſe perpetuum in frigida regione morbum regium ante ſeptimum eſſe ſymptoma, vt neque in calidiori perpetuò eſt criticus, ſed addendum hic etiam foret magna ex parte, quod doctrinæ totum nitorẽ detrahit. Nam fieri poſſunt in frigidiſsimis regionibus acutiſsimi morbi, & in calidiſsimis longiſsimi. vt & in media hyeme contingunt febres ardẽtes, in æſtate quartanę. quid igitur nos tandem dicemus? quod audies. perinde eſt, quod Hippocrates dixit his verbis, quibuſcunque in febribus morbi regii ante diẽ ſeptimũ, malũ, ac ſi dixiſſet, in febribus ante diẽ iudicãtẽ febrem morbus regius, malum. dies ſeptimus, quia iudicantiũ eſt potentiſsimus, meritò pro exẽplo poſitus eſt. intellegère ſane Hippocrates & Galenus morbum regium poſt ſeptimum diem, poſſe eſſe prauum, & ante ſeptimum, bonum. Illud quidem dictum eſt à Galeno in commentatione ſententiæ citatæ, hoc verò ab Hippocrate, quarto de ratione victus in morbis acutis contextu. 18. his verbis. nam in biliosa febre morbus regius cũ rigore ante ſeptimum diem accidens morbum ſoluit. Gale. in commentario neutrum dicit eſſe perpetuum, vt ſcilicet, bonus ſit aut malus, ante ſeptimum aut poſt ſeptimum, ſed quodcunque horum poſſe contingere. Igitur cum hæc ab Hippocrate & Galeno ita dicantur, intelligendum eſt, Hippocratem in aphoriſmo ſub exemplo ſingulari inſtituiſſe vniuerſalem doctrinam. quare cum morbus regius ſuperuenit febribus, non cenſeo intendendum eſſe in numerum dierum, ſed concoctionem aut contrarium. eſt Hippocrati antiquus hic mos, ſub exemplo ſingulari, vniuerſalem aliquam doctrinam innuere, vſque adeo vt nihil de euacuatione aliqua, aut regione per quam, aut re alia quapiam ſingulari dictum ab illo viro ſit, ex quo non elliciat Galenus vniuerſalem doctrinam. Nam ſi dixit, in febribus non intermittentibus, ſi rigor incidat febre non deficiente, malum: ſi dãnauit ſudorem, qui non ſoluit morbum, ſcire licet, neque de ſolo rigore, neque de ſolo ſudore illum loqui, ſed horum exemplo docere, motum naturæ aduerſus ſuccos, qui morbum non ſoluit, malum eſſe. ita hic quod de morbo regio dicitur, & de ſeptimo, neque de ſolo morbo regio, neque de ſolo ſeptimo dictum intelligo, ſed de euacuatione quacunque quæ ante diem criticum morbi fit. Nam quanquam quint[9] quartus, ſeptimus, decimusquartus & vigeſimus omnes ſunt critici, tamen non omnes omnib[9] morbis, ſed vnicuique ſunt ſui dies indicantes & vnicuique eſt ſuus iudicialis, iuxta propriam conſtitutionẽ. nam ſtultum fuerit in quartana, conſiderare quintos ſeptimos aut nonos, & in cauſone centeſimos. Igitur colligendum hinc eſt, quemadmodum morbus regius ante ſeptimum, in morbo cui ſeptimus eſt iudicialis malum, ita ante quintum, in morbo cui quintus, & ante quatuordecimum in morbo cui quatuordecimus. Sed hęc queſtio non exigit maiorem interpretationem.

¶ Caput decimum. In quibus morbis magis vtantur medici prædictione, in acutis, an in longis.

VIdetur Hippo. in ſolis acutis morbis, vel ſaltem in ſolis iis qui acuti ſunt, aut ex illis contingunt. i. ex decidentia longi fiunt, prædictione vti. ſiquidem cum opus prægnoſticum iam iam concluderet, ita ſcripſit. hæc intelligo de morbis acutis, & aliis quęcunque ex his conſiſtunt. tamen ars de criſibus, quæ etiam exitum morbi docet, non tantum de his diſputat ſed de quocunq; morbo quã tumuis lõgo, eſt enim illi etiam ſua conſtitutio, non minus quam breuiſsimo. quare hic locus animaduerſione indiget. Nam ſcriptum eſt ab Hipp. Aph. 19. 2. Acutorum morborum non omnino ſunt tutæ prænuntiationes ſalutis aut mortis. quo loco videtur docere, certiora pręſagia poſſe medicum ferre in cronicis morbis, quam in acutis. tñ contrarium videtur proferre. 3. progn. cõtextu. 10. dicens, quę autem minimo tẽpore iudicãda ſunt faciliora ſunt ad pręſenſionẽ. videtur primùm ex his ſentẽtiis illud colligi, facili⁹ eſſe prædictione vti in morbis acutis quã in cronicis, illud enim ſignificat dictio illa εὐπετέστερα quà in prognoſtico eſt Hippo. vſus, declarante Galeno. ῥᾷονα, quod nos dicimus faciliora. itaq; ea quæ ſunt citò ad iuditiũ peruentura, faciliora ſunt ad prædictionem. Cœterum videnẽ pręſagia quę feruntur in acutis, quanquã faciliora, tñ incertiora eſſe pręſagiis cronicorum, alioqui difficilioribus. Nam in apho. commendauit certitudinem præſagiorum in longis: in prog. facilitatem in acutis. quanquã ne hoc quidem ſimpliciter, ſed inter initia, dixit, longorũ, difficilius eſſe præſentire, q̃ inter initia acutorũ. quæ ſentẽtia, etſi multi ſunt illã commentariis proſecuti poſt Gal. tamen nihilominus eget enarratione. Nam cum de certitudine & incertitudine præſagiorum multa non admodum ex re diſputent, & de modis quibus contingit medicum in prædicendo errare, ipſam ſententiam incautè prætereunt, non intelligentes quod nos paulò ante diximus, multò aliud eſſe certitudinem præſagii à facilitate præſagiendi. quare cum oportuiſſet illos de facilitate diſputare, diſputant de certitudine. nos verò pſpicuitatis gratia ſentẽtiam argumentis agitemus. Aut illud, *inter initia*, ſignificat tempus principii vniuerſalis, quo nondum apparuit concoctio, aut ſpatium trium dierum, aut primam aggreſsionem. triplicis enim huius principii rationis tantum meminit Galen. ſed primæ aggreſsionis hic non oportet meminiſſe. in illa enim neque quidquam prędicere potes neque ſigna animaduertere. Sed ſi vniuerſalia principia intelliguntur, in neutris quidquam prædici poteſt. cum nondum appareant concoctionis ſigna, ex quibus pendet conſtitutionis morbi cognitio, & prædictio tota, & principiũ eſt tempus anceps, neſcimus quò vertetur pręſagium. ſi verò tres dies intelligis principii nomine, perinde dicã multos morbos acutos nõ habere cõcoctionẽ, neq; cõtrariũ ante. 7. in quorũ tribus quatuor væ primis dieb⁹, nihil oĩno poſſumus prædicere, magis quã ſi morbus eſſet futurus cronicus. intelligũt plęrique, in primis quaternariis morborum longorum, difficilius eſſe prædicere, quam in primis quaternariis acutorum, quoniam ſcilicet in primo aut ſecundo aut ſaltem tertio quaternario acutorum, nunquam ferè non apparent concoctionis ſigna, tamen in cronicis, aguntur ſæpe quadraginta quaternarii ſine concoctione, aut contrario. O artificioſam doctrinam. primò hi intelligunt, cùm non adſunt concoctionis ſigna, in neutris eſſe facilius prædicere, ſed illud vnum Hippocra. docere, citius hæc apparere in acutis. itaque tota ſententia eò verteretur, longioris morbi eſſe longius tempus cruditatis. At ego putauerim Hippocrat. illic de præſagiis agere, non de conſtitutionibus morborum. igitur cenſeo aliquid continere maioris artificii ſententiam illam, eòque ſermonem illic eſſe de principiis morbi. atque ita in principiis morborum acutorum eſſe facilius prædicere, quam in principiis cronicorum. Nam poſtquam iam apparent ſigna concoctionis manifeſtæ aut contraria, in vtriſq; eſt facilè prędicere, conſideratis illis. ſed antequam hęc appareant, eſt quædam alia coniectura ex ſignis occultæ concoctionis, & ſalutis aut mortis, quæ minus habet certitudinis quam quæ ex ſignis concoctionis manifeſtæ aut contrariis ſumitur, ſed quæ omninò non eſt contemnenda. hæc in principis acutorum, non difficilem præſagiendi exitum morbi, præſtat rationem. diſsidẽt enim multum à principio, id eſt ab ipſo primo die, morbi breues ſalubres à lethalibus. tamen in longis nihil ex illis intelliges. nam cùm longa futura ſit inter facultatem & morbũ pugna, diu æquo morte certatur, ſiue lethalis, ſit morbus, ſiue ſaluber, eòque à principio nihil ferê diſsident. hanc eſſe Hippocr. ſententiam intelliges, ex iis quę addidit. Nam inquit, maximè enim à principio diſsidet: qui enim conualiturus eſt, facilius ſpirat, ſine dolore agit, noctu dormit, & alia ſigna maximè tuta habet: qui verò moriturus eſt, ſpirat difficulter, conflictatur, vigilat, & alia ſigna deterrima habet. vides vt inter initia acutorũ per ſigna ſalutis aut mortis præſagire, dicat eſſe facile, nulla cõcoctionis facta mentione. quid qđ contextu ſeptimo dixit (eſt vero ſeptimi & decimi eádem ſententia) conſiderandum eſt ſingulis additis quaternariis tñ ex quaternariis nõ poſſumus ſpectare ſignoũ mutationes ſalutis aut mortis, ſed concoctionis aut contrarii: certè hęc ipſa verba noſtræ interpretationi maxime atteſtãtur. inquit enim, inter initia (id eſt ante ſigna concoctionis) horum, difficilius eſt præſentire ea, quæ parte maxima temporis iudicanda ſunt: ſimilia enim illorum initia ſunt (quod attinet ad reliqua ſigna) ſed à primo die animaduertendum eſt, conſiderandumque ſingulis additis quaternariis (ne ſcilicet nos prætereat quaternarius quo primum apparent ſigna conctionis, quia in his morbis ante illud nihil licet prædicere

neque latebit,quo nam vertetur morbus.ſcilicet,tunc tandē nō nos latebit moriturus ſit ægrotans an victurus, cùm præſagia multo certiora ſint in longis quam in breuibus, ex aphoriſmo. propoſitæ ergo quæſtioni ita reſpondemus poſt ſigna concoctionis æque facile eſſe prædicere in longis & acutis morbis, ſed prædictiones in acutis eſſe multò incertiores.nam poteſt in acuto morbo materia quæ calida eſt impetu ferri, etiam cum incepit coqui,in partem quampiam principem, atque ita ægrum interimere, quod in longis minus pertimeſcendum eſt. quia illorum materia minus eſt mobilis. eòque conſtantioris ſignificationis ſint ſigna concoctionis in illis, cum ſemel apparuerunt. ex quibus facile colligitur quod à Galeno dictum eſt tertio decriſibus, cum ſignis concoctionis fieri non poſſe, vt æger intereat, rectè à nobis explicatum eſſe paulò ſuperius de ſignis perfectæ concoctionis. quandoquidem quæ manifeſtè ſolum coctam eſſe materiam ſignificant, non præbent tantam ſecuritatem potiſsimum in acutis morbis. Ergo cum iam appareant ſigna concoctionis in vtriſque eſt par facilitas prædicendi, ſed in longis maior firmitudo præſagii, ante quàm appareant hæc, in acutis licet non nihil præuidere ex ſignis ſalutis aut mortis, in longis minimè. quia principia ſalubrium & lethalium quam minimum diſsident. tamen ars præſagiendi circa vtroſque verſatur, & vtrorum conſiderat conſtitutiones, ad præſagiendam longitudinem morbi,& felicitatem aut infelicitatem exitus. quanquàm criſium prænotio acutorum tantum eſt, aut longorum ex decidentia, quia his ſolis contingunt. quod ſi Gale. in tractatione de criſibus,de longis etiam diſputat, id fit, quia nomen criſis etiam ad paulatim factas mutationes transfert, quò latius pateat doctrina, neque quidquàm in arte prædicendi deſideretur.

¶ Caput vndecimum. De criſi nocturna & diurna.

SVNT qui diſputent de nomine criſis, cui parti potiſsimum tribui debeat, perturbationi quæ antecedit, an euacationi, quæ hanc conſequitur. Ego verò nollem de nomine cum aliquo certare. ſed mihi in hac controuerſia criſis nomen euacuationem ſignificare volo, ſi tantum tempus hæc duo occupent, vt non vno die aut vna nocte ſimul fiant. ſi enim intra diem aut noctem fiunt, ambo vnico criſis nomine ſignificabuntur. nam hanc etiam vſurpationem inueni apud Hippocra. qui in aphoriſ. ita ſcripſit, quibus criſis futura eſt, nox ante acumen difficilis. quibus verbis apperte anxietatem dicit criſim antecedere,haud quaquàm eſſe criſim. qui diſputant de præſtantia criſis ratione temporis, nocturnam cum diurna conferentes, in tres ſententias diſtributi ſunt, aliis præferentibus diurnam, aliis quaſdam melius diu, quaſdam noctu melius, fieri dicentibus, diſtinguentibuſque euacuationum ſpecies. Quidam ergo dicunt, diurnam meritò præferri, quandoquidem labores omnes multò cum minori facultatis noxa tolerantur diu, quàm noctu, redente Gale. cauſam in comm. prædictæ ſententiæ, tertio inquam, ſecundi aphoriſmo. vbi dicit, grauitas ſemper noctu maior fit quia eo tempore dormire conſueuimus. docet itaque Gale. eo tempore eſſe periculoſius laborare, quo ex natura & conſuetudine deberemus quieſcere. igitur periculoſius eſt iudiacari per noctem, quàm per diem. Adde ſolis aſpectum, quo per noctem priuamur, multum vis addere ægrotantibus, vitamque quàm plurimum fouere. argumento eſt, quod cotidie conſpicimus, multò plures noctu vita prauari, quàm diu. Alii contra noctem commendant ad criſes, quon doquiem noctu melius fiunt actiones naturales quàm diu, vt animales contra diu malius quàm noctu, recurrente per noctem calore ad viſcera propter ambientis aëris frigus, & recurrentibus ſpiritibus fuga tenebræ, atque adeo propter conſuetam quietem, nocturnum ſilentium, quæ omnia minus diſtrahunt animam, quæ tota eo tempore internis vacat, miſſis externis rebus. per diem contraria fiunt, recurruntque ſpiritus & ſanguis ad externa deſtitutis viſceribus. addunt, criſes non tam ſequi ſolis aſpectum quàm lunæ, qui noctu viget. Alii ita diſtingunt, dictis de cauſis criſes eas, quæ fiunt motione ſuccorum ab externis ad interna, cuiuſmodi ſunt fluxus ventris, vomitiones, & profluuia vrinæ, fieri melius noctu, eas verò quæ contrario motu fiunt, quales ſunt ſudores, oculta expiratio & fluxus ſanguinis de naribus, melius fieri diu. Sed contrarium omnino videri poſsit alicui, ex ratione fieri, eas nempe euacuationes quę operante ſimul facultate animali fiunt, melius diu peragi, ſiquidem animalis facultas diu melius operatur, & labore minus læditur (ſunt verò hæ quę motu ſuccorum ad interna fiunt. nam & ad deiectionem & mictum & ad vomitum operātur muſculi) contra vero fieri quæ verſus externa motis ſuccis fiunt, cuiuſmodi ſunt ſudor, oculta expiratio, & fluxus ſanguinis de naribus, quia opera ſunt naturæ ſolius, quæ ſtrenuè operatur noctu. Ergo neque qui ita proferret, euacuationes quę fiunt motu ad interna melius fieri diù, quæ motu contrario melius noctu, ratione omnino videretur deſtitus, quāquàm diſtinctius ita diceret, euacuationes quæ opera ſolius naturę ſunt, meliꝰ noctu, quę opera

etiam facultatis animalis diu,tutiusque. quare ex tanta opinionum non improbabilium multitudine, probabiliter etiam poſsit alius colligere,cæteris æqualibus nihil intereſſe diu fiat criſsis aut noctu. nam quæ ratione motus conſueti per diem putà ab internis ad externa meliùs fieret, cuiuſmodi ſunt ſudor & expiratio oculta, & fluxus ſanguinis, ratione facultatis à qua fiunt, quę eo tempore languet, læduntur. contra quæ ratione huius motus læduntur, quia contrario motu fiunt, puta fluxus ventris vomitus & mictus, per commoditatem temporis, actionibus animalibus iuuantur. quare putauerit quiſpiam,ex hac temporis diuerſitate, nullum melioris aut deterioris criſis inditium ſummi. Tamen ego non ita ſtatuo,ſed euacuationes omnes magis cupiosè fieri cū criticæ fiūt,noctu quam diu.quoniā verò non tantum conſiderari debet facilitas euacuationis & copia, ſed etiam quam tuto fiat. non indiſtinctè proferendum quidquàm eſt, ſed vt dicam, ſtatim ac monſtrauero, quod propoſitum primò eſt,euacuationes omnes facilius copioſiusq; fieri noctu quā diu id quod,cæteris æqualibus, intelligi debet,nequiſq̃ perturbetur iis quæ in aliquibus ægritudinib⁹ cōtrario modo fiunt, quæ ex aliis cauſis,haud quaquàm temporis natura veriſimile eſt fieri. quod ſi intelligatur, liquet id quod eſt propoſitum. nam eas euacuationes quæ fiunt ſuccis motis ad interna, iuuat conſuetus per noctem motus, & præterea maior facultatis naturalis vis, & nihil eſt quod eo tempore prohibeat euacuationem fieri. nam quòd facultate animali ægeant, ad laborem facit non nihil, tamen ad difficultatem nihil. læditur enim facultas animalis plus, laborans noctu, quàm diu. tamen ſi æqualiter laborat, perinde operabitur noctu ac diu. non enim tenebra impedit perſe euacuationem, niſi ſomnum conciliet, modo verò noctem ponimus, non ſomnum. itaque facilius copioſiuſque fiunt hæ euacuationes noctu. reliquæ quæ contrario motu fiunt, etiam copioſius noctu, plus enim iuuat vehemens facultatis naturalis actio, quæ illo eſt tempore, quàm impediat contrarius motus ſuccorum & ſpiritum.poſſunt enim, quæ retineri oportet,inclinare ad viſcera, quæ exepelli extra, ad cutem emergere. quod vero ita fiat, liquido oſtendunt ſudor & oculta expiratio. ſudor enim copioſsior multo fit per ſomnum, quàm per vigiliam, quanquam in ſommno fit motus ad interna in vigilia ad externa. Tamen ſomnus ſudore arguit repletionem, quod dictum eſt ab Hippocra. ſudor multus ex ſomno factus, multo cibo vti ſignificat, quod ſi non aſſumenti hoc accidat ſcire oportet quòd corpus indiget euacuatione. Nimirum cum multitudo quæpiam in corpore eſt, facilius exudat dormientibus, quàm vigilantibus. iam verò oculta euacuatio tanta per ſomnum fit, cum facultas naturalis alioqui eſt fortis, vt (quod dictum à Galeno eſt tertio prog. comm. primo) pueri nonnunquā ſolo ſomno, profundo & longo, ſine manifeſta aliqua euacuatione celeriter in melius permutentur. igitur euacuationes omnes, cum criſis fit quæ naturæ potentis eſt opus (hanc enim criſim voco) copioſius fiunt, faciliuſque noctu quàm diu. cæterum multò aliud eſt ita fieri, aut tutius. labores enim maiori cum periculo feruntur noctu quàm diu. tamen coguntur qui iudicantur laborare. niſi forte aliqua fiat euacuatio, earum quæ per ſomnum fieri poſſunt vtiliter. quare ego vtrique rei conſulens (vt opinor) ita diſtinguo. cum criſis duas habeat partes, anxietatem & euacuationem. vel tam breuis fit, vt ambo vno die fiant, aut vna nocte, vel naturalem totum diem ocupat, vt anxietas nocte fiat, & euacuatio die, aut anxietas die & euacuatio ſequenti nocte. ſi hoc ſecundum faciendum eſt, melius eſt,anxietatem fieri diu, & euacuationem noctu, quia perturbatio laborioſior eſt euacuatione, & labores melius feruntur diu, quare anxietas minus nocebit diu, & euacuatio copioſius & facilius fiet noctu. ſi verò primum fit, videndum eſt, an æger plus periclitetur ex virtutis debilitate, quàm ex morbi magnitudine & multitudine materiæ. qui enim ex debilitate periclitantur melius iudicantur diu, quia eo tempore minus debilitant labores: qui ex copia ſucci mali melius noctu, quia eo tempore vt monſtratum eſt copioſius expurgantur. Qui controuerſiam hanc ante me ſuſcepere tractandam,monent, non eſſe conferendas ſibi mutuo duas criſium ſpecies. quarum altera diu, altera noctu facta ſit, ſed eandem ſibi, neque enim omnes eſſe æqualis vis, ſed alias aliis præſtantiores. diſputantque deinde de illarum præſtantia. Præferunt aliis, quidam fluxum ventris, quidam ſudorem. plęrique tamen fluxum ſanguinis de naribus aliis omnibus euacuationibus anteponunt, ſudorem omnium maxime vituperant, fluxum ventris ſecundo loco poſt fluxum ſanguinis collocant, poſt illum mictum, ante ſudorem,rationeſque multas hinc inde producunt, nihil monſtrantes: reſponſa excogitant non valde probabilia. Ego ſanè dum præceptorum experimenta & propria obſeruaui, non rarius neque infelitius vidi ægrotantes iudicatos ſudore, quàm fluxu ventris, immo vero felitius citiuſque, neque infrequentius quàm fluxu ſanguinis. vrina non infeliciter iudicantur quàm multi, ſed aliquanto lentius. hæc obſeruaui, quid alii viderint, haud ſcio. ſed illud vnum aperte intelligo,non licere euacuationum quampiam alteri cuiquàm anteferri indiſtinctis morbis. non enim ad quancumque euacuationem morbi omnes eodem modo ſe habent, ſed ad hanc melius hic, ad illam ille, vt materia ad hanc viam aut illam maximè inclinat, & ſuccus ad deiectionem, mictum, aut ſudorem eſt accommodatiſsimus. Non ergo recte quiſquàm propoſitæ paulo ante queſtioni reſponderit, dicens, ſudorem nocturnum præferri debere fluxui ventris diurno,

no, ſed fluxum fluxui, & ſudorem ſudori conferre oportet; atque in eodem pœnitus morbo. nam ſi vnius morbi materia inclinat in vias, vrinæ, alterius in ſudoris vias melius eſt in hoc ſudare diu, quàm in illo noctu. quoniam ſcilicet hic gaudet ſudore, ille minus. docet hæc Galen. diffuſe ſatis tertio de criſibus capite tertio præcipiens, ad videndum ſit ne criſis optima an non, conſiderare inter alia, formam morbi. nam (inquit) optima criſis cum concoctione fit, in die iudiciali, indicata, & conuenientem ſpeciei morbi, euacuationem facit. quæ vero euacuatio cui morbo conueniat, docet diffusè per ſingulos morbos. ſi enim ſit febris ardens, vel ſanguis è naribus profluet, vel poſt vehementem rigorem ſudor multus & calidus per totum corpus emanabit, aut per vomitum aut aluum aliquid bilioſum excernetur. itaque his euacationibus ſolet ſolui febris ardens. in eius iudiciis primas habet fluxus ſanguinis de naribus, ſecundas ſudor, tertias vomitus, quartas fluxus ventris. nimirum hæc pendet ex tenui ſanguine, & magis paret ſupernis euacationibus. quare quæ corpus pœnitus expurgat, eſt fluxio de naribus, quippe quę proxime ex venis non id tantum quod putruit ſed & quod partum eſt putrere, & plus ſatis caluit euacuat. finit autem & phrenitidem ſudor multus, præcipue ſi ex capite multus & calidus fluxerit ſudante ſimul reliquo corpore. contingit autem aliquando etiam per ſanguinem è naribus fluentem, phrenitidem finiri. non tamen lethargus aut perineumonia fluxum ſanguinis amant. inter hęc autem pleuritis medium optinet locũ, minus enim quàm febris ardens & phrenitis, magis autem quàm perineumonia atque lethargus profluuio ſanguinis ſoluitur. nimirum perineumonia & lethargus ex pituita fieri maxime conſueuerunt, pleuritis & phrenitis inflamationes ſunt calidiores. ſed phrenitis viciniam maiorem habet & rectitudinem cum venis naſi. hepatis vero conuexæ quidem partes affectæ tribus præcipue modis criſis obediunt, fluxibus ſanguinis è nare dextra, & ſudoribus bonis, & vrinis abundantibus. cauæ autem partes excrementis bilioſis atque ſudoribus, nonunquàm verò & vomitibus. pertractatus a nobis antea eſt hic locus, octauo libe. capite nono cum docuimus, ſeruare naturam, quoad poteſt in ſuis euacuationibus rectitudinem. magis autem expetunt per vrinam expurgari, quàm conuexæ hepatis partes, omnia ea quæ vel in partibus renum vel veſicæ laborant, ſicuti loca quæ ad thoracem pertinent ſputis ex pulmone. hæc quoque rectitudo facit. ſudores verò omnibus febribus proprii ſunt, & præcipue ardentibus, iuuant autem non parum & efferuentes inflamationes. nimirum ſudor totum corporis habitum æqualiter quodammodo expurgat. hæc omnia Gale. docet prędicto loco in quibus illud conſideres hortor, quanto pluribus morbis ſudor inueniatur conueniens, quàm alia quæpiam euacuatio, quẽ tamen barbari medici maximo habent in contemptu. ſed quoniam ſemel in hunc locum incidimus, quæ Gale. hic omiſsit ex locis aliis apponamus, ne quid deſit præſenti tractationi. de acuta lienis inflamatione dictum eſt eodem loco, parère fluxui ſanguinis de ſiniſtra nare, & ſudori. tamẽ aliæ lienis ęgritudines, quæ ex craſſo ſucco ſunt alia euacuatione ægent, cuius meminit. 2. de arte curandi ad glauconem capite ſecundo ita dicens: & quidem ea quæ ſunt in gibis hepatis partibus, per vrinam trahere quæ autem in cauis per excretionem infernam, ſitus ipſe viſceris indicat, atque etiam thoracem & pulmonem per tuſes expurgare: ventriculum autem & ſtomachum per vomitum, inteſtina autem per infernas excretiones, quemadmodum & ſplenem. vbi illa verba quemadmodum & ſplenem, antecedentia reſpiciãt, potiuſquàm conſequentia. nam. 13. metho. capite. 16. ita ſcriptum eſt, à ſocietate verò cum adicentibus partibus, quod idem eſt cum ſitu, giba Iecoris per renes purgari, caua per infernum ventrem, in liene verò alteram duntaxat eſſe excrementorum euacuationem, eà enim quę per renes agitur non eſt huic viciſceri. itaque lien gaudet fluxu ventris, vrinis minime. nihil verò refert de euacuationibus quas medicus debet facere, aut iis quas facit natura loqui, cum quod hęc facit, ille teneatur imitari, vt antea etiam diximus. Ergo monſtratum iam tandem eſt non debere criſsim aliquam plus altera commendari, niſi quatenus morbo qui iudicatur magis aut minus conuenit. monſtratum eſt non minus, cum nocturna criſis cum diurna confertur ratione temporis, eandem ſibi ipſi in eodem morbo debere conferi. nam quanquàm diximus paulò ſuperius, meliorem eſſe criſim nocturnam diurna, quando non incidunt ſimul in eundem diem aut eandem noctem perturbatio & euacuatio, niſi etiam plus periclitetur ægrotans ex debilitate virtutis quàm ex multitudine materiæ (duo enim hæc excepimus) tamen conſtat ſatius eſſe phreniticum ſudare diu, quàm lethargicum noctu ſanguinem de naribus fundere, & vtilius eſſe liene obſtructione affecto, diu diicere per aluum, quàm noctu copioſe mingere. nimirum non ſunt hic cætera paria, quæ vt ſint eadem criſsis ſibi ipſi, in eodẽ morbo conferatur. ſed de his ſatis multa diximus.

¶Caput duodecimum. Vtri morbi inferant plus periculi ſimiles an diſsimiles.

Morbo-

MORBORVM nonnulli ſimiles quodammodò ſunt naturæ ægrotantis, quidam ab illa abſunt longiſsime. vt tertiana exquiſita vitium eſt quodammodò ſimile biliofæ naturæ, à pituitoſa verò valde diuerſum: vt vero naturæ, cuius nomine temperiem volumus intelligi, diximus, ita, ætati, habitui, & regioni, & tempori, quo ægrotans eſt, poſſumus dicere, morbos fieri ſimiles aut diſimiles. Tertiana enim cuius modo memini, vt ſimilis eſt bilioſſæ naturæ, pituitoſſæ diſsimilis, ita iuuentuti, gracili habitui, meridionali regioni, & æſtati ſimilis, ſenectuti, obæſſo habitui, ſeptentrionali plagæ, & hyæmi diſsimilis. horum morborum, ſimiles, ſiue proportionatos (vt loquntur alii) docet Hippocra. eſſe minus periculoſſos ſecunda part. aphoriſmo. aphoriſ. 34. ita ſcribens, in morbis minus periclitantur, quorum naturæ, ætati, & habitui, & tempori magis congruit morbus, quàm quibus ſecundum nihil horum congruit. id quod intelligendum eſt, cæteris paribus quæ ad magnitudinem morbi ſpectant. Nam aliter non dubium, quin poſsit bilioſſus in tertiana magis periclitari pituitoſſo. ſi ſcilicet ille laborat graui, hic leui, remiſſaue tertiana. quòd verò vbi magnitudo par eſt, plus ſit periculi in diſsimili, cauſa eſt, hunc cum magnitudine eſt æqualis, ex leuiori cauſa excitari, vt verò ex læuiori cauſa effectum pendet, ita facilius ſoluitur. Tamen ſunt multa quæ huic ſententiæ, alioqui veriſsimę, obiici poſſunt. quorum nonulla à Gale. in comm. ſcripta ſunt, alia nos addemus. videri poſsit alicui, contra omnino fieri oportere, atque eſt propoſitũ. atque nõ quo aliquis in morbũ incidit facilius, eo etiã faciliꝰ curari, ſed cõtra, quò facilius incidit eò difficiliꝰ reſtitui ſanitati. Nã ideo frigidus in frigidũ morbũ facilius incidit, quòd ad talem alterationem eſt procliuior. ſed quò aliquis ad alterationem quampiam eſt aptior, eò ad contrariam eſt ineptior, & qui refrigeratione ægrotat, calfactione ſanatur, ergo qui facile in morbum cadit, difficile ad ſanitatem reducitur. perpetuum enim id eſt in motibus omnibus non in alterationibus ſolum. nam res quæ facile mouentur deorſum. difficile trahuntur ſurſum. Igitur hac ratione quantò homines in morbos ſimiles faciliꝰ incidunt, tãto morbi erũt ſolutu difficiliores, ac ꝓinde periculi afferẽt tãto plus, quãto ſimiliores ſunt. hoc argumẽto ſeducti forte quidam, vt Galenus reffert, ſententiam illam aphoriſticam aliter interprætati ſunt, dicentes, illum morbum, congruere ægrotantis naturæ, habitui, aut ętati, & reliquis, qui contrarius ſit, non qui ſimilis. itaque calidum in frigidis morbis & frigidum in calidis, minus periclitari, atque cauſum in media hyeme minus periculi inferre, qnàm in æſtate media. Quoniam illius ſublationi præſtat multum auxilii aër, hunc auget quàm maxime. ſed ii ex ignorantia cauſæ, falſa docent. nam cùm laborat aliquis cauſo, aëris frigus cauſam eſſe ſalubrem nemo neget, tamen eſt malum ſignum. nam argumento eſt, cauſam fuiſſe vehementem, quæ reſiſtente aëre tantam intemperiem in corpore procreauit. Quare exoptet meritò medicus, vt aër ad frigidiorem ſtatum permutetur, cum excitata iam eſt febris, tamen vt talis à principio fuerit, non eſt quòd exoptet. quod in argumento de ęgrotantis natura dicebatur, quò facilius alteratione aliqua afficitur corpus, eo difficilius afficitur contraria, verum plane eſt, de alterationibus illis, quæ collatæ cum proprio temperamento ſunt contrariæ. itaque frigidus naturà quo facilius à cauſis frigidis fit ſuo temperamento frigidior, eò difficilius à cauſis calidis fit calidior: tamen ad ſuum proprium temperamentum, tam facile trahitur calfactione, cum præter naturam friguerat, quàm refrigeratione cum incaluerat. quoniam ambo motus ſunt illi naturales, quoſque ſua illius natura iuuat. ſed quoniam ad lationes argumentum transferebas: vt fert probabiliſsima philoſophorum opinio, tam facile & tam naturaliter deſcendit aër in regione ignis, quàm aſcendit in regione aquæ, quia vtraq; via quęrit proprium locum. igitur cùm nõ minus humani corporis natura ſuam amet temperiem q̃ elementa ſuas regiones, conſtat iam facilem eſſe recurſum calido ſuper naturã corpori ad ſuam naturam, q̃ frigido, etſi natura calidum ſit. ſi quid eſt diſcriminis, id totum eſt in morbi cauſis cum quibus certat, quæ cum minores ſint in lapſu ſimili, erit quoque lapſus faciliꝰ recuperabilis. atq; hinc ex ratione fit, vt qui leuibus de cauſis ægrotant, facilius curentur, qui verò ſaluberrimi ſunt rariſsimeq; ęgrotãtes, cũ ęgrotant, in maximũ periculum addigãtur. nam fieri non poteſt, vt qui ſaluberrimi ſunt, læuiter ægrotent. quid quod ab Hippocra. dictum eſt in eadem part. aphoriſ. 40. raucidines & grauedines in valde ſenibus non cocuntur? tamen conſtat raucedienes & grauedines ſenectutis temperamẽto eſſe conuenientes morbos. Gale. hanc ſententiam ita interpretatur, vt priori conſonet, non idem eſſe non coqui & periculoſum eſſe. Præterea non de ſenibus tm̃, ſed de valde ſenibus loquutũ Hipp. hanc vero ętatẽ in quibuſuis morbis ſiue ſimiles ſint, ſiue diſsimiles, periculi plus ſubire, propter naturalem imbecilitatem. itaq; ſignificat Gale. raucedinem & grauedinem in ſenibus, qui admodum tales ſint, tardius coqui q̃ in iuuenibus, tamen non eſſe magis periculoſas, ſed extremam ſenectutem dicta de cauſa cum nulla alia ætate eſſe conferendam. quid rurſus, an non Hippo. primo epid. dixit deſcribens tabidam quandam tempeſtatem, maxime moriebãtur qui bus natura vergebat ad tabem? ex tabe ſcilicet moriebãtur maxime. Gale. hic rurſus addit, ſimilitudinẽ eius naturæ, quæ eſt in temperamento ſubleuare periculum, tamen compoſitionis, non ita, ſed potius augere. huius cauſam Gale. non dixit, ſed nos addemus modo. temperies ſimilis, cauſa eſt facilioris lapſus, tamen non eſt cauſa conſeruationis morbi: cùm, quoniam temperies non per-

petuò

petuò manet talis,ſed permutatur in ægrotatione,ita rurſus in reditu ad ſalutem. tùm etiam quia ipſa natura quę in temperie cõſiſtit,vim habet morbi corrumpendi, compoſitio quà aliquis inſaluber ſit, aut paratus ad morbum quempiam,non tantũ facit faciliorem lapſum,ſed & morbi retentionem,ex contrariis omnino cauſis.compoſitio ſcilicet praua talis perpetuò perſeuerat, & nullam vim habet, qua contra morbum pugnet. quanquam ſi hæc minus aſſequeris, potes facilius dicere, maximè mori ſolitos ex tabe,quibus natura ad tabem vergit,quoniam ab ęqualibus cauſis in grauiores tabes agũtur, ſi verò tabes perſe in homine parato ad illam, grauior non foret,ſed æque grauis, facilius curaretur, quoniam proculdubio ex læuiori cauſa penderet.id quod etiam contingit in morbis conuenientibus temperiei,quò minus indigebis tali quapiam diſtinctione,qualem inuenit Galen.Hippocratis ſententiam quæ patet latius,ad ſtrictius redigens. Eſt aliud quod Galeno ipſi obiiciamus ex ſuo. 8. method. cap.5.quo differens de tempermento calido & ſicco, & ſpeciebus cruditatis, ita ſcripſit,ea quidem, (Cruditas intellige)quæ in accidiſsimũ vertit, & raro talibus naturis cõtingit,& minus nocet. Quod non videtur cum dictis modo quadrare, quin potius, quod rarius accideret,deberet fieri magis noxia. hunc locum ego ita interpretor,non idem eſſe ἧττον βλάπτει id eſt minus nocet, & perículoſior eſt.Nam illud ſignificat malitiam cauſæ, hoc ſigni. hic verò de malo ſigno diſputamus. Quoniam verò accidam cruditatem non ſolum minus nocere, ſed minus periculoſam eſſe illis naturis, intelliges apertè ex illo Galen.capite, addendum eſt,accidam cruditatem, nonnunquam fieri ex intemperie ventriculi, nonnunquam ex malitia ipſius cibi,qui facilè in accidum conuertitur. cum itaque ex ciborum malitia aut etiam quantitate immodica,aut ambobus fit cruditas, non eſt cauſa in alteratione naturæ ventris,eòque ex ſimilitudine aut diſsimilitudine morbi, nullum prouenit inditium, ſupereſtq; ſola conſideratio noxiæ cauſæ.qua ratione conſtat minus nocere ſuccum accidum calidis quam ſuccum amarum,cum perpetuò lapſa corpora à ſimilibus cauſis lędantur plus.ſed habent rectè hęc.nũquid non bilioſo iuueni plus imminet periculi ex cauſo quã ex grauedine pituitoſſa?arbitror,tamen eſt illi cauſos ſimilis morbus,grauedo pituitoſſa diſsimilis. eſt qui ex huius argumenti dilutione, maiorem ſibi gloriam acceſsiſſe putet,quam cęſari ex triumphis. quoniam,inquit,inuenimus, non debere conferri eandem naturam cum diuerſis morbis,ſed eundẽ morbum cum diuerſis naturis. itaque non neceſſe eſt bilioſum iuuenem maiori cum periculo ęgrotare coriza quã cauſo, ſed crizam magis periculoſam eſſe,cæteris paribus,bilioſo,quam pituitoſo.non improbo reſponſum, ſed inſolentiam.qua ſi verò non hoc idem citra ambiguitatem quampiam,ita doceat Hippocra. dicit ſiquidem, in morbis minus periclitantur quorum naturæ conuenit morbus quam quorum naturæ non conuenit. redde ſingulis verbis ſua ſignificata,inueniesq; illhic dictũ ambiguè eſſe nihil, qđ iſta tua indigeat diſtinctione.non enim dixit,morborum magis periculoſi ſunt,qui ſunt conuenientes naturæ,quam qui ſecus: ſed hominum,illi periclitantur plus,quibus morbus eſt diſsimilis, quam quibus ſecus. impulere igitur eum in ſuum inuentum,non Hippo.aut Galen.ſed barbari autores,qui ita interrogant, ſintne morbi improportionati periculoſiores proportionatis, quæſtione amphibologica omnino.quare ne adeo exulta.gaudere eñ inſolenter eorum eſt quibus raro contingit autorũ ſentẽtias intelligere. Pro enarrandis Hippo. verbis ſunt iſta ſatis. non nego.tamen licet nobis ſententiam vlteriùs producere,dicentibus verè,ſiue eadem natura cum diuerſis morbis,ſiue idem morbus cum diuerſis naturis conferat, diſsimiles perpetuò eſſe ſimilibus magis periculos,ſi reliqua omnia paria ſint.ſed quæ ſunt iſta quę oportet ſtatui paria? quandoquidem de morbi periculo diſputamus,illa arbitror,ex quibus morbi periculum ſolet prouenire.hæc ſunt,morbi magnitudo, & natura,& facultatis inconſtantia.mgnitudo morbi,pẽdet ex tribus,propria magnitudine,malo more,& præſtantia loci male affecti:quacunq; harum rationũ maior morbus,cæteris paribus, eſt minori magis periculoſſus.quidam etiã habent natura ſua plus periculi,etſi intenſiores non ſint:vt carbo non adeo magnus,maiori inflammatione.debilitas etiam virtutis omnium maximè periculum auget.ſi ergo duo morbi ſint, naturà æque periculoſi,magnitudine æquales,tutius eſt,cum eàdem virtute, conſtitutum eſſe hominum in ſimili quam in diſsimili morbo.Vides vt nulla tali indigeamus diſtinctione,ſed indiſtinctè vtcunque conferas, diſsimilem morbum magis periculoſum eſſe ſimili.nam cõuulſio ſicca nõ eò eſt magis periculoſa humida, quòd neruus etiam ſiccus eſt,(nam hac ratione tutior foret) ſed quòd naturà ſuà intemperies ſicca eſt omnium peſsima.7.Meth.capite quinto &.2.de cauſis ſympt. capite ſecundo docet Galen.difficilius eſſe ſimpliciũ corporis particularũ cuiuis, cum ſicca eſt humorẽ reſtituere,quam eam cũ humecta eſt, ſiccare. vides vt in quacũq; particula ſiccitas ſit difficilior.quare perſe illud habet, & ex ſua natura,nõ ex partis tẽperamẽto. eſt etiã hæc Hipp. ſentẽtia veriſsima non de morbis conuenientibus temperiei ſolùm, vt dixit Galen.in commen. ſed de conuenientibus compoſitioni etiam. Ex quibus perſpicuum iam ſit,ſententiam illam non tam indigere limitationibus,quam expoſitione. vnica ſupereſt limitatio, quæ eſt etiam, antequam caput concludatur,examinanda. excipiunt ab hac doctrina medici omnes morbos factos.quandoquidem cauſa, quà diſsimiles morbi magis periculoſi ſunt aliis, tota in cauſę morbi magnitudinem referebatur.De illis ergo morbis ſolùm vera fuerit ſententia, qui curãtur

cauſæ

cauſæ ſublatione,in factis verò nil refert cauſam conſiderare, ſed illud ſolùm quòd factum habent in eſſentia propria. Animaduertendum tamen hic eſt, non eſſe idem in duobus morbis contrariis, intēperies eſſe æquales,& lapſus in diſpoſitionē præter naturam eſſe æquales. Nam ſi homo calidus vno gradu naturà ſua, fiat modo prętor naturam calidus in tertio,& deinde frigidus in tertio,conſtat intē=peries eſſe æquales,tamen receſſus à natura non ſunt æquales. Nā frigidus in tertio, diſtat a calido primo quatuor gradibus, à quo tamen calidus in tertio, diſtat ſolis duobus. ſi igitur ita interpræteris, ſententiam Hippocra. veram eſſe, cùm morborum intemperies ſunt æquales, verum etiam fuerit, morbos diſsimiles grauiores eſſe ſimilibus, etiamſi facti morbi ſint. Nam ſi morbi intemperies eſt æqualis, neceſſario eſt lapſus à natura maior. quare etiam ſi ratione maioris cauſæ, morbus grauior non ſit, erit tamen ratione maioris lapſus à natura. Ergo iam nullos morbos oportebit ab Hippo. ſententia excipere, ſed vniuersè proferre, ſimiles diſsimilibus minus eſſe periculoſos, periclitariq; proinde plus homines in diſsimilibus, quam in ſimilibus. ſed hæc controuerſia non exigit plura,& totum hoc opus videtur nactum iuſtum complemētū. neque enim controuerſias omnes ſſucepimus dirimendas (nam foret id immenſum opus) ſed eas tantum, quæ difficiliores ſunt, & frequenter agitari ſolitę, quarum perpaucas videmur omiſiſſe. Sed ſi quis eorum, quos tulit hæc ætas eruditiſsimos, cum apud exteros homines, tum apud noſtros hiſpanos, opus aliquod controuerſiarum habet locupletius, proferat feliciter, recipiemus enim amice,& habebimus gratiam. interim omnes exoratos vellim, vt noſtrum hoc, quodcumque eſt, candide excipiant.

¶ Finis totius operis.

INDEX QVATERNIONVM,

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y.
Omnes ſunt quaterniones,præter Y qui eſt Duernio.

Compluti,

Excudebat vidua Ioannis Brocarii.
Anno Domini milleſimo quingenteſi-
mo & quinquageſimo ſexto poſt
Calendas Nouembris.

INDEX CONTROVERSIARVM QVAE HOC OPERE CONTINENTVR PER LIBROS ET CAPITA.

Primo Libro.

AN ELEMENTA RETineāt formas proprias in compoſitis. cap.1.
An aqua humidior ſit aëre, cap.2.
An aër ſit frigidus. cap.3.
An qualitates contrariæ poſsit eſſe ſimul, & quibus gradibus. cap.4.
An omne quod agit patiat̃ ab eo in quod agit. c.5.
An antiperiſtaſi, aut obiectu contrarii poſsit aliqua qualitas augeri. ibidem.
An temporamentum ſit qualitas aliqua diuerſa à qualitatibus elementorum. ca.6.
An poſsit fieri corpus temperatũ ad pondus. c.7.
An homo temperatus ſit exactè talis. ibidem.
An ſint quatuor temperamenta ſimplicis lapſus, vt ſunt. 4. duplicis. ibidem.
An ętates ſint quatuor. cap.8.
An qui à Gale. dicuntur καθεστηκότες dici debeāt conſiſtentes ibidem.
An iuuenes & conſiſtentes ſint iidem apud Galenum. ibidem.
An pueri ſint iuuenib9 frigidiores an calidiores. ibi.
An adoleſcentia ſit ætas temperata, an calida & humida. ibidem.
An ſenectus ſit ſicca an humida. ibidem.
An fœminę ſint calidiores viris. cap.9.
An nerui molles ſint humidiores cute an duriores. cap.10.
An cor ſit humidum an ſiccum. ibidem.
An pulmo ſit ſiccus an humidus. ibidem.
An corpus temperatum habeat actiones omnes perfectiſsimas. cap.11.
An corpus temperatum omnibus cauſis maximè reſiſtat. ibidem.
An corpus tẽperatũ ſit maximè longæuum. ibid.
An ſint qualitates aliquæ earum quæ à phyloſophis virtuales ſolent appellari. cap.12.
An medicamenta calida operentur calore quem habent actu. ibidem.
An medicamēta calida recipiāt agendi principiũ, vel vt vulgò dicũt actuent̃ à noſtro calore. ibid.
An medicamenta frigida frigore, quod ſit actu operentur. ibidem.
An medicamenta frigida patiantur aliquid à noſtro calore. ibidem.
An medicamenta ſicca & humida ſiccitate & humore quę in illis ſunt actu operentur. ibidem.
An pituita generetur in ventriculo. cap.13.
An ſolus ſanguis nutrire poſsit. cap.14.
An ſanguis ſit ſubiecto & ſubſtantia propria frigidus. cap.15.
An ſanguis ſit calidior bile. cap.16.
An bilis vitellina fiat vſtione, an admixtione pituitæ craſſæ. cap.17.
An ruffus color, intenſior ſit flauo. ibidem.
An bilis porracea & æruginoſa generentur ſemper in ventriculo. capi.18.
An ſit aliqua bilis zinaria. cap.19.
An melancholia naturalis quæ confluit ad ventriculum excitet naturalem famen, an tantum iuuet concoctionem. cap.20.
An atræbilis ſpicies ſint plures quam duę. cap.21.
An ſecundæ humiditates quas inuenit Auicena ſint ſucci, an non. cap.22.

Libro ſecundo.

AN inſtrumēta poſsint eſſe partes ſimplices, an neceſſariò ſint compoſitæ. cap.1.
An operationes procedāt à partibus ſimplicibus, an à compoſitis. cap.2.
An ventriculus nutriatur chylo. cap.3.
An renes & veſica nutriantur lotio. ibidem.
An veſica fellis nutriatur felle. ibidem.
An lien nutriatur melancholia. ibidem.
An vngues nutriantur verè, & ſint vitæ participes. cap.4.
An pili nutriantur verè. ibidem.
An cor primò conſiſtat in animātis generatione, an hepar. cap.5.
An ſemen vtrunque præſtet efficienciam, an muliebre materiam ſolam. cap.6.
An fœmina poſsit aliquo modo per ſe ſolam ſine viro concipere. ibidem.
An ſemen decidatur ex toto corpore, an ex ſolis vaſis ſeminariis. cap.7.
An ſemen deciſſum viuat. cap.8.
An octomeſtres poſsint viuere. capi.9.
An dimidiato anno nati, viuant. cap.10.
An caput ſit factum propter cœrebrum, an propter oculos. cap.11.
An ſit vnicũ membrũ princeps, an plura, cap.12.
An teſtes ſint membrum princeps. ibidem.
An hepar ſit membrum princeps. ibidem.
An facultas animalis reſideat in ſubſtantia cerebri, an in membranis cap.13.
An ſenſus & motus ſint eiuſdem gradus animantium, an diuerſorum. cap.14.
An facultates influant cum ſpiritus ſubſtantia an ſola illuſtratione ibidem.
An facultas naturalis efluat a iecore, an inſita ſit membris omnibus. cap.15

Y

An ſit aliquis ſpiritus naturalis. cap.16.
An virtus generans diuerſa ſit à nutriente. ca.17.
An virtus augens diuerſa ſit a nutriente. cap.18.
An facultates naturales, quæ particulares appellari ſolent ſint .4. tantum, an plures. cap.19.
An ſit aliqua vis diſtribuens. ibidem.
An ſit aliqua vis ſecernens. ibidem.
An ſit aliqua vis apetens ibidem.
An ſit aliqua vis dillatans. ibidem.
An ſit aliqua vis affigens ibidem.
An facultates animales quæ rectices apellantur ſint tantum .3. cap.20.
An ſenſus differat ab imaginatione. ibidem.
An memoria differat à vocata reminiſcentia. ibi.
An imaginatio differat à memoria. ibidem.
An differant locis tres ſenſus interni. ca.21.
An ſentiendi & mouendi vis per eoſdem neruos eiſdem ſpiritibus aut eàdem illuſtratione defeeratur. cap.22.
An tactus ſit vnicus an plures ſenſus. cap.23.
An viſus ſit igneus. ibidem.
An odoratus ſit naturæ vaporis. ibidem.
An odoratus inſtrumentum ſit intra craneum, an in naſo. cap.24.
An audiendi inſtrumentum proprium ſit aër aliquis internus, an membrana pori auditus, an oſicula duo nuper inuenta à diſſectoribus. ca.25
An ſenſus omnes agantur re vera in cærebro, an ſinguli in ſuis inſtrumentis. cap.26.
An accretio ſit motus perſe an ex accidenti. ca.27.
An viſio fiat admiſsione rei alicuius an emiſsione. cap.28.
An poſit aliquid ſentiri ſine medio. cap.29.
An guſtatus & tactus indigeāt medio interno. ibi
An qualitates quæ ſentiuntur producant ſpecieſ aliquas in ipſos ſenſus. ibidē.
An ſentire ſit agere an pati. cap.30.

¶Libro tertio.

AN hyprocrates fuerit autor primus doctrinæ de pulſibus. in prooemio.
An pulſus ſit ſignū preſtātiꝰ vrina, an cor. ca.1.
An reſpiratio & pulſꝰ ſit ad eoſdē vſus necne. ca.2
An quietes pulſus & reſpirationis ſint ceſſationes an actiones. ibidē.
An reſpiratio ſit actio tantum voluntaria. ibidē.
An vterque motus dilatatio inq̄ & conſtrictio pulſus aut reſpirationis ſit actio, an altera actio, altera actionis remiſsio. ibidem.
An arteriæ ſimul attollantur ac deprimantur cum corde an contrario modo cap.3.
An ſint octo pulſuum differentiæ. cap.4.
An ſit aliquis pulſus plenus aut vacuus ibidem.
An ordo aut contrariū ſemper accidat inęqualitati cap.5.
An pulſus poſsit venire ad tātam crebritatem vt alterutram quietū omnino amittat. cap.6.
An poſsit fieri cōtrarii motꝰ ſine quete media. ibi.
An poſsit ſentiri conſtrictio, & quatenus. cap.7.
An ad cognoſcendam velocitatem pulſus opus ſit tempus cum ſpatio conferre. cap.8.
An latio ſit motus continuus an deiunctus. ibi.
An ſit differentia aliqua pulſus quæ non pendeata cauſa continenti cap.9.
An aliqua pulſus vehementia ſit nimia & præter naturam cap.10.
An omnis inæqualitas pulſus fiat ex vitio inſtrumentorum. cap.11.
An inordinatꝰ pulſus ſit deterior ordinato. ca.12
An ſit aliquis pulſus amatorius. ca.13.
Multa de amore. ibidē.
An pulſus autumni ſint quales in vere. cap.14.
An oīs pulſus inflamatiōis ſit durꝰ & ſerratꝰ. c.15
An pulſus tertianę febris ſint exigui. ca.16.
An vrina ſit potus an ſerum ſanguinis. ca.17.
An renes trahant lotium & remittant in veſicam an aliter ſubeat illud in veſicam. ibidem.
An color vrinæ compareтur ante ſubſtantiam, an contrà. cap.18.
An color vrinæ mutari poſsit ſine noua ſubſtantia. cap.19.
An color viridis ſit ſemper caloris ſoboles. ca.20.
An color liuidus ſit magis lethalis viridi. cap. 21.
An omnis vrina craſſa ſit perturbata. cap.22.
An tenuis vrina naſcatur ſemper ex cruditate an nonnunquàm ex obſtructione. cap.23.
An poſsit fieri vrina nigra tenuis. cap.24.
An poſsit fieri vrina rubra tenuis. ibidem.
An poſsit fieri flaua & craſſa ibidem.
An ruffa aut flaua vrina fieri poſsit craſſa. ibidem.
An ſedimentum vrinę in ægrotis fiat ex eadē ſubſtātia ex qua in ſanis, & ex qua in vtriſq;. ca.25.
An pingue innatet ſemper in vrinis an aliqn̄ ſubſideat aut pendeat. cap. 26.
An ſit aliqua vrina oleacea & qualis. ibidem.
An furfuraceum contentum ſignificet maiorem conſumptionem q̄ lamineum. ibidem.
An polentaceum ſignificet maiorē conſumptionem q̄ furfureū & lamineum ibidem.
An vrina poſsit ſignificare mulierem vtero gerere. cap. 27.

¶Libro quarto.

AN morbus ſit qualitas an ad aliquid: an ad multas cathegorias referatur. cap.1.
An omnes morbi cōtineantur trimēbri diuiſione, an ſit aliquis neq; tēparamenti neq; ſtructuræ neq; ſolutio cōtinui. cap.2.
An febres differāt inuicē ſpecie reuera, an nō. ibi
An Galenus libello de diff. morborum vſque ad infimas ſpecies proceſſerit ibidē.
An morbi habeāt cauſam aliquam infine. ibidē.
An cauſa continens recte ſoleat finiri. ibid.
An morbi habeant cauſam continentē. ibidē
An cauſę externę poſsit fieri pſe cauſę morborū. i
An motus ſit cauſa caloris & quomodo. ididē.
An ex fame aliquis febritet & quomodo. ibidē.
An robur membri alicuius poſsit eſſe illi ipſi cauſa ægrotandi. ibidē.
An ſymptomatum ſint plura q̄ tria genera. cap.4.

An dolor ſit ſymptoma in læſa actione. ibidē.
An læſæ actionis ſint plures q̃ tres ſpecies. ibidē.
An peruigilium contineatur in diuiſione ſympt. qua vſus eſt Gale. ibidem.
An dolor ſit ſymptoma ſolius tactus an omnium ſenſuum. ibidem.
An ſympt.contingentia facultatibus naturalibus bñ enumerauerit Gal.per facultatum numerū, an melius enumerentur per actiones ibidē.
An ſymptomata omnia naſcantur ex morbo.ca5.
An ſympathia aliqua poſsit fieri ſine priuatione aut immiſsione rei alicuius. cap.6.
An imaginatio valeat morbum parere aut tollere. ibidem.
An faſcinationis ſit aliqua vis ibidem.

¶Libro quinto.

AN vomitus ſit euacuatio naturalis. cap.1.
An ſudor ſit euacuatio naturalis. cap.2.
An euacuationes ſymptomaticæ vocatę poſſint aliqñ vtiles eſſe. cap.3.
An puris gñatio ſit putrefactio an cōcoctio.ca.4.
An calor naturalis & calor præter naturam ſint duo contrarii calores. ibidē.
An dolor ſemper fiat a ſolutione continui. cap.5.
An omnis intemperies poſsit facere dolorē.ca.6.
An fames ſit ſenſus deffectus ſuctuſue an appetētia cibi. cap.7.
An famem animalem ventriculi antecedat fames naturalis venarum ibidem.
An fames fiat defficiente ſicca & ſitis defficiente humida ſubſtantia. ibidē.
An ira poſit aliquem interimere. cap.8.
An riſus naſcatur à ſolo gaudio an à gaudio cum admiratione. ca.9.
An riſus extitilatu ſit vere riſus. ibidem.
An poſsit perire in particula aliqua ſenſus ſeruato motu. cap.10.
An frigus ſit perſe cauſa alicuius actionis. cap.11.
An lethargus & phrenitis ſint inflamationes cęrebri. cap.12.
An neceſſe ſit læſā imaginandi vi alicuius ſingularis ſenſus inſtrumentum pati ca.13.
An mætus & meſtitia naſcantur ab atro colore melancholiæ. cap.14.
An caros fiat ſemper cum febre & an lædat reſpirationem. cop.15.
An omnis conuulſio fiat à repletione aut inanitione ca.16.
An conuulſio & paralyſis differāt intenſione, an ſpecie. cap.17.
An epilepſia & ſopor & apoplexia differant intenſione an ſpecie. ibidē.
An fortitudo facultatis faciat ad magnitudinem rigoris. ibidem.
An Hippocratis tempore acciderit rigor ſine febre. ibidem.
An poſsint fieri morbi noui nunquàm antea conſpecti. ibidem.
An febris eſſentia ſit in ſolo calore an cum ſiccitate. cam.18.
An febris ſit totius corporis calorem etiam membri alicuius ibidem.
An diuiſio febris in hecticam putridam & diariā. ſit lata per ſubiectam materiam. ibidem.
An ex ſanguine putri ſit febris aliqua cap.19.
An bilis poſsit febrē facere ſine putredine.ibidē.
An ſpiritus poſsint putreſcere. ibidem.
An febris hectica poſsit incipere à principio.c.20.
An febris diaria hectica & putrida poſsint copulari. ibidem.
An fieri à principio ſignificet apud Galenum primos dies an primam agreſsionem. ibidem.
An omnis febris peſtilens ſit putrida. cap.21.
An ſynoch⁹ ſit malignior acutior & magis periculoſus febre ardente cap.22.
An febres accidentes ſint naturę diariarū. ca.23.
An febris lypiria ſit febris morbus an accidēs.ibi.
An per febrē epialam ſentiatur calor & frigus ſecundum eaſdem omnino partes, cap.24.
An intemperies inæqualis dicta ſit à Galeno ſecundum partes corporis inæqualis ibidē.
An circuitus febrium contingant ſucorum proprietate an alia cauſa. cap.25.
An ſit aliqua febris quintana aut ſextana aut ſeptimana. ibidem.
An omnis putredo, atque ita omnis febris putrida naſcatur ab obſtructione. cap.26.

¶Libro ſexto.

AN opus ſit ad medicinam abſoluiſſe omniū artium ἐγκυκλοπαιδείαν an non. in proœ.
An per tuendæ valetudinis artem poſsit mors deuitari in æternum. cap.1.
An genita eſſe interitura poſsit demōſtrari. ibidē.
An calor naturalis conſumptionis humidi cauſa ſit. ibidem.
An conſeruatio corporum agi debeat ſimilibus qualitate & gradu an nō. cap.2.
An deffectus prioris concoctionis ſequenti poſſit emendari. cap.3.
An tenuia alimenta debeant ingeri ante craſſa, an contra cap.4.
An cibus debeat capi ante potum, an contra, an alternatim cap.5.
An aqua poſsit nutrire. cap.6.
An ſit cenandum lautius q̃ prandendum. cap.7.
An accida cruditas naſcatur à ſolo frigore an etiā à calore. cap.8.
An vtēdum ſit venere ante cibum, an à cibo.ca9.
An fæces generentur in inteſtinis, an in ventriculo. cap.10.
An laſsitudo phlegmonodes ſit compoſita ex vlceroſa & tenſiua, an ſimplex. cap.11.
An cacohymia melancolica indicet cauſam calidam an frigidam. cap.12.

¶Libro ſeptimo.

AN multitudo ad facultatem, dicatur ad facultatem naturalem an ad animalem an vitalem cap.1

An poſsit eſſe plæthora ſolius ſanguinis, ac non potius omnium ſuccorum. ibidem.

An multitudinis ſpecies ſint morbi, an neutri affectus. idem.

An magnitudo morbi ſit ſcopus mittendi ſanguinem, cap.2.

An ætas ſit ſcopus mittendi ſanguinem. ibidem.

An ſanguis in venæ ciſsione fluat cauſa deuitandi vacui. cap 3.

An calor habeat vim trahendi perſe, an cauſa vacui. ibidem.

An res ſuccedāt nedetur vacuū naturali motu. ibi.

An ſeruanda ſit rectitudo admittendum ſanguinem. cap.4.

An ſeruari debeat rectitudo ſecundum diametros. ibidem.

An in pleuritide ſecari debeat vena eiuſdem brachii an contrarii. ibidem.

An in affectionibus renum ſecari debeat vena in cruribus ibidem

An in affectionibus hepatis ſecari debeat vena in brachiis. ibidem.

An ſeruari debeat rectitudo fibrarum ibidē.

An omnes pleuriticos oporteat curare ſectione venæ an aliquos expurgatione. ibidem.

An vtilius ſit in affectionibus hepatis & lienis ſecare venam inter minimum digitum & anularem, quam internam incubito. cap.5.

An liceat refrigeratis ſecare venam. cap.6.

An magis periculoſum ſit grauidis ſecare venam quàm pharmacum expurgans dare. cap7.

An liceat aliquando mittere ſanguinem vſque ad animi deliquium. cap.8.

An animi deliquiū ad quod licet deducere ægrotantes ſit deffectus facultatis animalis an vitalis. ibidem.

An liceat vſque ad animi deliquium mittere ſanguinem in febribus ardentibus ex bile . ibidē.

An liceat mittere ſanguinem vſque ad animi deliquium cauſa doloris. ibidem.

An conuenentius ſit ſanguinis miſsionem fieri ante expurgationem cū vtraque euacuatione eſt opus, q̄ contra. cap.9.

An ad expurgandum opus ſit tanta facultate quā ta ad mittendum ſanguinem. cap.10.

An liceat expurgare vſque ad animi deliquiū. ibi.

An medicus vti debeat ſemper attenuātibus ad ſucorum præparationem vt expurgentur. ca.11.

An cōcoctio ſēper craſsitudinem pariat. cap.12.

An liceat alioqñ vti expurgatione ante concoctionem citra turgentiam. cap.13.

An opporteat expectare concoctionem perfectam, an manifeſtam cap.14.

An bilioſi ſucci coqui poſsint, an non. capi.5.

An expediat ab aſſūpto pharmaco dormire. ca.16.

An ab aſſumpto pharmaco potandū ſit. cap.17.

An admittendum ſanguinem & expurgandum cauere oporteat concurſus & oppoſitiones aſtrorum. cap.18.

¶Libro octauo.

AN poſsit eſſe iuuenis peritus medic⁹. in pœ.

An grauius peccatum ſit in victu ægrotantiū inclinare ad craſſum, q̄ ad tenue. cap.1.

An victu magis craſſo vtendum ſit in morborum principiis quàm cum iam vigent. cap.2.

An poſsint ægrotātes reffici per aliam viam quàm per os. cap.3.

An curatio fiat contrariis æqualibus. cap.4.

An conſuetudo auxiliorum afferat illorum neceſsitatem, an ſolum tolerantiam. cap.5.

An omnes facultates quibus noſtrum corpus gubernatur poſsint accipere conſuetudinem, & qua quæque cauſa. ibidem.

An conſuetudo ſit natura quædam reuera. ibidē.

An indicatio conſuetudinis in morbis præſtantior ſit, quàm indicatio naturæ ibidem.

An liceat curare hæmorroydas nulla ſeruata. ca.6

An liceat fricare laborantes crudi ſucci redundantia. cap.7.

An epilepſia debeat curari, an non. cap.8.

An veſicam refertam excrementis liceat per aluum expurgare. cap.9.

An liceat morbum morbo curare cap. 10.

An tympanites grauior ſit aſcite. ibidem

An liceat febrem excitare medicamentis ad curationem conuulſionis, aut reſolutionis, aut alicuius talis affectus. ibidem.

¶Libro nono.

AN expurgantia medicamenta trahant pro proprios ſuccos an indiſtinctè quoſcunque. cap.1

An medicamenta expurgantia trahant ſimilitudine ſubſtantiæ, an oculta proprietate. ibidem.

An ſit medicamentum aliquod expurgans ſanguinem. ibidem.

An medicamenta expurgantia peruadant venas ad trahendum ſuccos. ibidem.

An medicamenta expurgātia ſint deleteria. ca.2.

An aloe aperiat ora venarum. ca.3.

An aloe habeat vim expurgandi totū corpus. Ibi.

An liceat admiſcere expurgantia adſtringentibus. cap.4

An liceat admiſcere expurgantia cum lenientibus. ibidem

An doſes medicamentorum expurgantium diffiniantur ad corpus temperatum. ibidem.

An cum coeunt multa medicamenta expurgan-

tia, debeat aliquod illorum habere doſim pro priam completam. ibidem.
An medicamenti expurgantis fortioris admixti cum debilioribus poſsit dari plus, quàm ſi daretur ſolum. ibidem.
An aloe admixta meli expurget debilius, quàm ſola ibidem,
An ex coloribus & aliis accidentibus, quæ ſequũtur modum ſubſtantiæ poſsimus quidpiam iudicare de temperamento cap.5.
An ſapor amarus ſit ſemper ſoboles caloris, an nõ nunquam frig. ibidem.
An acidus ſapor naſcatur ſemper ex frigore. ibi.
An Gal. opinatus ſit nihil amarum eſſe boni odoris. ibidem.
An vinum ſit humidum an ſicum. cap.6.
An vina omnia calida ſint, an quædam frigida. ididem.
An medicamenta fiant vſtione mitiora, an mordentiora. cap.7.
An medicamenta tam alterantia quàm expurgantia poſsint reſpicere propria membra cap.8.
An medicamenta alterantia appellationem accipiant ab eo gradu quem habent ſupra gradũ tẽperati, vt fert communis medicorum ſententia, an ab eo gradu, quo qualitas tribuens appellationem vincit contrariam in ipſo medicamento cap.9.
An remiſſum remittat intenſum vſque ad medium gradum inter ambo. ibidem.
An ex calido in tertio & calido in ſecundo mixtis fiat calidũ in quarto. ibidẽ.
An frigidum in primo reducat calidum in tertio ad calidum in ſecundo. ibidẽ.
An hunc gradum aut illum ex his aut illis reſultare, poſsit constare experimento ibidem
An ſint aliqua venena frigida toto genere deleteria. cap.10.
An vere ſomnifera medicamenta ſint tantum hũmida, an frigida etiam. cap.11.
An pus mouentia ſint temperata, an calida & humida. cap.12.

¶Libro decimo.

AN ſit diebus criticis vis à radice ſuperna. ca.1.
An dies decretorii integri debeant aſſumi ad computationem cap.2.
An dies impares ſint fortiores paribus. cap.3.
An computitio dierum criticorum in muliere, quæ poſt partum febre corripitur, incipere debeat à die partus, an febris. ca.4.
An in morborum recidiuis computatio fiat ab ipſis recidiuis, an à primo morbo. cap.5.
An omnia tempora morborum diſtinguantur cõ coctione, an aliis ſignis. cap.6.
An aliquis poſsit mori in inclinatione totius morbi cap.7
An cum ſignis manifeſtæ concoctionis poſsit æger mori. ibidẽ.
An ſit aliqua conſtitutio legitima morbis & communis. cap.8.
An omnes quaternarii ſint proximè ſequentium indices. ibidẽ.
An indices dies concoctione indicent decretorios, an aliis ſignis ibidẽ.
An morbus regius ante ſeptimum diem ſemper ſit malus cap.9.
An in ſolis morbis acutis vtantur medici prædictione, an etiam in longis. cap.10.
An criſis nocturna præſtantior ſit diurna. ibidem
An euacuatio per infernum ventrem ſit omnium accomodatiſsima ad criſes. ibidem.
An morbi diſsimiles ſint perpetuò magis periculoſi quàm ſimiles cap.12.

FINIS.

Errata.

¶ Fol.ſ.pag.2.lin.27.vbi,cui,lege,cum.fol.6.pag.2.lin.41.vbi,cadas lege,cadât.fol.10.pagin.2.lin.28.
vbi,quamuis, lege.q̃.f.12.pag.2.lin.20.vbi,ſtatuit.lege ſtatuunt.f.12.pag.2.lin.52.vbi quidã,lege,qua-
dam.f.14.pag.1.lin.3.vbi,æq;.lege,ęque.f.14.pag.1.lin.5.vbi,durius,lege,mollius.f.15.pag.2.lin.16.vbi
recrementia,lege recrementitia.f.17.pag.2.l.23.in quarto, lege in octauo. fol.18.pag.1.lin.17.vbi et an
gnis,lege ſanguis.fol.18.pag.1.lin.22.vbi diſpepat,lege diſcrepat.fo.18.pag.1.lin.36.vbi mambra, lege
membra.fol.18.pag.2.lin.38.vbi,vt eſt,lege vt &.fo.21.pag.1.li.1.vbi per,lege pręter.fol.22.pagin.2.l.
16.vbi quid,lege apud.f.22.pag.2.l.18.vbi diſtinctionem,lege diſtinctiorem.fol.24.p.1.l.14.vbi mem-
brorum,lege morborum.fo.26.pagin.2.lin.31.vbi generant,lege generandi.ibidem vbi commixtis,le
ge commixto. fo.26.pag.2.l.32.vbi delineari lege delineare.f.30.p.1.l.28.dele ſignum interrogationis
fo.33.p.1.l.45.vbi ἔπειο,*lege* ἔπειο. fo 33.p.1.l.49.vbi intelligens,lege intelligas.f.41.p.2.l.25.vbi ocu
lorum,lege colorum.f.44.p.1.l.26.vbi mediocrum lege medicorum.fo.45.p.2.l.17.vbi & actio.lege,
eſt actio.f.45.p.2.l.29.præſagere.lege,præſagire.f.54.p.2.l.46.noua.lege,nona.f.65.p.2.l.9.cõſtituiſ
ſe.lege conſtitiſſe.f.69.p.2.l.50.materialem.lege materiam.fo.73.p.1.l.39.refrigearẽt.lege,refrigerẽt.
fo.74 p.1.l.15.faciſtt,lege faciunt.ibidem,alliis.lege aliis.f.74.p.1.l.16.ſubfurabimur. ſuffurabimur.f.
77.p.2.lin.19.ſymptomata.lege ſmptoma.fol.eodem.l.23.alliis.lege aliis.f.78..pagin.2.l.43.que.lege
quæ.f.eodem.l.45 pathẽa.lege pathema.f.79.p.1.l.11.inflente.lege influente.f.eodem.lin.17.rector.le
ge.rectior.f.eodem.l.23.ſterquilionio.ſterquilinio.fo.eodem,p.2.l.54.ſympathitas.ſympathias.f.80.
p.1.l.7.inſegnius.lege inſignius.f.eod.l.58.oſcitaõe.lege oſcitatione.f.81.p.1.l.26.ſublẽabit.lege ſuble-
uabit.p.ea.l.48.neui quam.lege neutiquam.f.82.pa 1.l.19.finguas,lege fingas. eadem linea.commo-
diũ.cãmodũ.f.86.p.1.l.17.animal mali dele mali.ibidem, appellãturm.dele.m.f.87.p.1.l.27.expreti.
lege experti.f.87.p.2.l.5.tractione,lege tractione.eadem pagi.l.18.fatis. lege. ſitis.f.88. in pincipio pri-
mæ lineæ deeſt.ideo accide.eadem pa.l.5.ſit.lege ſint,eadem pag.l.11.prædictis.lege præditis. ead.p.l.
53.cladeſtinus.lege clãdeſtinus.f.91.p.2.l.1.maginãdi.lege imaginandi.f.92. p.1.l.28.calor. lege color
eadẽ p.l.38.carneam.lege corneam.eadem pag.l.40.calore.lege colore.f.92.p.2.l.40.corrũpiat.lege
corripiat.eadem.l.ſolua.lege ſalua.f.97.p.1.l.16.aliqui.lege alioqui.f.103.p.1.l.17.probabitis.lege ꝓ-
babilis.ead.pa.l.40.moſtro.lege monſtro.f.103.p.2.l.39.parui.lege praui. f.107.p.1.redundant hęc.
corpora temperata ſimilibus virtualiter & formaliter contrariis.atque ita.f.108.p.2.l.48.redicula.le-
ge ridicula.f.109.p.1.l.51.præoxim.lege proximæ.fo.eodem.p.2.l.12.diſcendant,lege deſcendant.fo.
110.p.1.l.7.in pares lege impares.f.114.p.1.l.21.ſymptamata, lege ſymptoma.f.116.p.1.l.18. refectũ.le-
ge refercſtum. f.129.p.1.l.16.retitentur.lege retinẽtur.f.129.p.2.l.34.ac initio.lege ab initio.p. eadẽ.vi
plus.lege,vt plus.fo.130.p.1.l.38.vidicantur.lege iudicantur.f.130.p.2.l.35.coniunctionis.lege conco-
ctionis.fo.131.p.1.l.24.pus.lege plus.f.132.&.133. eſt depruatus numerus & ſcriptum.129. &.129.f.132.
p.1.l.53.cruditum.lege crudũ.fo.132.p.2.l.30.aiter.lege aliter.f.136.p.1.l.35.inſtitum.lege inſtitutũ.f.
138.p.1.l.3.aret,eus.lege areteus.fo.145.p.2.l.7.propria ſibi commoda.lege & ſibi commoda. eadem
p.l.47.cuicus.lege,Cnicus.fo.146.p.2.l.40.Adda.lege adde.f.147.p.2.l.ſi.ſi iuuentrę.lege iuuẽtę.f.
149.p.1.l.3.profrigeraretur.lege perfrigeraretur.fo.150.eſt corruptus numerus & ſcriptum.140.fol.
150.p.1.l.3.hæc fluo.lege hæc duo.eadem.p.l.2.ὄυδ.lege ὄυδ᾽.ibidem. ὄυδ᾽δ᾽.dele primum. δ᾽.fol.
151.p.1.l.32.grat.lege gratia exempli.f.155.p.2.l.12.aliqui lege alioqui.p.eadem ſanare.lege ſonare.fo.
160.pag.1.l.5.quam.lege quamuis.fol.eodem.pa.2.l.53.neſſe.lege neceſſe.
Numeri capitum libri ſecundi ita ſunt corrupti.14.pro.15 14.pro.16.15.pro.17.16.pro.18.17.pro.19.
18.pro.20.19.pro.21.20.pro.22.21.pro.23.22.pro.24.23.pro.25.24.pro.26.25.pro.27.26.pro.28.
27.pro 29.28.pro.30.

ME CER
GITI
TAN
LE
TI
I. B.

[illegible] gen [illegible] meines [illegible]
stets in mich vnd [illegible]
mit [illegible] pfeilen [illegible]
vnd [illegible] werden her
gott [illegible] darauff zerstor
[illegible] ein schrecken [illegible]
[illegible] macht lang [illegible] die ma
[illegible]

[illegible]
[illegible] darumb erwach
du Herr Gott mein Herr
[illegible] vnd sihe drein [illegible]
[illegible] auff mein aber Herr
vnd gott gott Israels [illegible]
zebaoth vnd suche [illegible]
die heiden all [illegible]